
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992
V.
ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ
KONGRESİ
BİLDİRİ KİTABI
KÜTAHYA
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM
ENSTİTÜSÜ

KÜTAHYA DUMLUPINAR UNIVERSITESI
1992
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KÜTAHYA DUMLUPINAR UNIVERSITESI

V.

ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA

YARATILIŞ KONGRESİ

BİLDİRİ KİTABI

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınları:

ISBN: 978-975-7120-42-1

Editör:
Kapak: Gözde Ajans

Baskı: Girişim Ajans Matbaa Tic. Ltd. Şti.
www.girisimmatbaacilik.com
Sertifika No. 47852

© Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020.

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Evliya Çelebi Yerleşkesi Tavşanlı Yolu 10. Km.
KÜTAHYA/TÜRKİYE
Tel: 0 (274) 443 43 43
lee@dpu.edu.tr

KONGRE ONUR KURULU	
Ali ÇELİK	Kütahya Valisi
Prof. Dr. Âlim IŞIK	Kütahya Belediye Başkanı
Prof. Dr. Vural KAVUNCU	Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Kâzım UYSAL	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektörü
Hasan BAŞYİĞİT	Kütahya İl Milli Eğitim Müdürü
Hüseyin DEMİRTAŞ	Kütahya İl Müftüsü

KONGRE BAŞKANLIKLARI	
Prof. Dr. Kâzım UYSAL Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektörü	Kongre Onursal Başkanı
Prof. Dr. Şahmurat ARIK Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Rektör Yardımcısı	Kongre ve Yürütme Kurulu Başkanı

DÜZENLEME KURULU	
Prof. Dr. Âdem DURSUN	Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü
Prof. Dr. Âdem TATLI	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Ahmet Zafer TEL	Iğdır Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarımsal Biyoteknoloji Bölümü
Prof. Dr. Ali ALAŞ	Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi Bölümü
Prof. Dr. Azmi YERLİKAYA	Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Fatih SATIL	Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü
Prof. Dr. Hakkı ALMA	Iğdır Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Hasan AKAN	Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü
Prof. Dr. İrfan TERZİ	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN	Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü
Prof. Dr. Mehmet Zülfü YILDIZ	Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü
Prof. Dr. Metin BÜLBÜL	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyokimya Bölümü
Prof. Dr. Muammer GAVAS	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Murat SARICIK	Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Nevzat TARHAN	İstanbul Üsküdar Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN	Atatürk Üniversitesi, Fen Fakültesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü

Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU	Atatürk Üniversitesi, Fen Fakültesi, Kimya Bölümü
Prof. Dr. Rahmi KASIMOĞULLARI	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Selahattin ÇELEBİ	Iğdır Üniversitesi Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Şadi EREN	Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Said ALTIKAT	Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıp Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Adem ERYİĞİT	Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Dr. Selçuk ESKİÇUBUK	Genel Cerrahi Uzmanı
Ahmet DALKIRAN	Anadolu Aile Derneği Başkanı
Ahmet KAYA	Aziz Mahmûd Hüdayi Vakfı Kütahya Şube Başkanı
Fatih KÖSE	MEMUR-SEN Kütahya Şube Başkanı
Hüsrev YARANGÜMELİ	Hayrat Vakfı Kütahya Şube Başkanı
İsmail Çağlar BAYIRCI	İlim Yayma Cemiyeti Kütahya Şube Başkanı
Nazif KOCAÇOBAN	Diyanet-Sen Kütahya Şube Başkanı
Orhan Yener KAYTANCI	TÜGVA Kütahya Şube Başkanı
Osman KAÇMAZ	ASDER Kütahya Şube Başkanı
Rafet KELEŞ	Eğitim Bir-Sen Kütahya 2 Nolu Şube Başkanı
Said YÜCE	İİKV, İcra Kurulu Başkanı
Şamil AKOVALI	Anadolu İlim ve Araştırma Vakfı Başkanı
**İsim listesinde unvan grubu ve harf sırasına riayet edilmiştir.*	

YÜRÜTME KURULU	
Prof. Dr. Şahmurat ARIK	Yürütme Kurulu Başkanı, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Atilla BATUR	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Muammer GAVAS	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Ali ÇELİK	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. İrfan TERZİ	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Rahmi KASIMOĞULLARI	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Erdal ULUALAN	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Matematik Bölümü
Prof. Dr. Hamza Yaşar OCAK	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Fizik Bölümü
Prof. Dr. Mahmut ZORTUK	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü
Doç. Dr. Bülent CIRIK	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi M. Yunus ŞİŞMAN	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü
Öğr. Gör. Yusuf Ziya BEYDÜZ	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanı

SEKRETERYA	
Alper YILMAZ	yaratiliskongresi@dpu.edu.tr

TASARIM & BİLİŞİM	
Öğr. Gör. Ümit Fatih ÖZKAN (Kütahya DPÜ Teknik Bilimler MYO)	Kongre Bildiri Sistemi Yazılımı
Mesut TİMURLENK (Kütahya DPÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü)	Kongre Web Sayfası Tasarımı ve Düzenleme
Yaşar ÇAKICI	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

İÇİNDEKİLER

NÖROKUANTOLOJİ VE YARATILIŞ 3
Prof. Dr. Nevzat TARHAN
DARWİN'İN "TÜRLERİN KÖKENİ", 1876 KİTABI ÜZERİNDEN ELEŞTİRİLER.....9
Prof. Dr. Ahmet AKYÜREK
VÜCUDUMUZDA BULUNAN MU'CİZEVİ TAMPON ÇÖZELTİLER 25
Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU
AMNİON: RAHİM İÇİNDEKİ MUCİZEVİ HAYAT SUYU 33
Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim ERBIYIK,
Öğr. Gör. Dr. Rabia Merve PALALIOĞLU
KIZIL MUCİZE MENSTRÜASYON 41
Öğr. Gör. Dr. Rabia Merve PALALIOĞLU
İNSAN VE MATEMATİK.....49
Prof. Dr. Ömer AKIN
NAVICULA'NIN GÜZELLİĞİ VE ŞİFA ÖZELLİĞİ 65
Prof. Dr. Köksal PABUÇCU
Hz. ADEM'İN GENETİK İZİ.....75
Nihal BALCI
MODERN BİLİMİN VERİLERİNE GÖRE FİİLLERİN YARATILMASINDA İNSANIN ROLÜ (CEBR DÜŞÜNCESİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME) 85
Dr. Öğr. Üyesi Seyithan CAN
YARATILIŞ ve İLAHİ İRADE.....99
Prof. Dr. Şadi EREN
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ (DKAB) ÖĞRETMENLERİNİN EVRİM TEORİSİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA 109
Dr. Öğretim Üyesi FATİH KAYA
Kader KAHRIMAN
AYET VE HADİSLERE GÖRE ŞİFÂNIN YARATILMASI.....125
Prof. Dr. Adem DÖLEK

ALLAH'IN, VAHDANİYET ve EHADİYET MÜHÜRLERİ.....137
Suna Aygün ALLAHVERDİ
TÜRK TÜREYİŞ MİTLERİNİN GÜNÜMÜZ ANADOLU SAHASI HALK İNANÇLARINA YANSIMALARI.....157
Aysun VENCELİ
ORTAÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTAPLARINDA "YARATILIŞ" (9, 10, 11, 12. SINIF ÖRNEKLERİ).....177
Öğr. Fatma ACAR
Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin HAN
ESTETİĞİN DİLİNDEN YARATICI VE YARATILIŞ.....191
Dr. İdris GÖRMEZ
KUR' ÂN VE COĞRAFYADA DAĞLAR 203
Prof. Dr. Faruk KAYA
SINIRLILIK KANUNU AÇISINDAN EVRİM GÖRÜŞÜNÜN KRİTİĞİ 213
Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN
BİLGİ VE AHLAKİ SORUMLULUK.....219
Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR
TEK GEN HASTALIKLARI EVRİMİ RED EDİYOR MU? 239
Dr. Selçuk ESKİÇUBUK
EVRİM TEORİSİNİN ÇELİŞKİLERİ.....247
Arş. Gör. Hüseyin KILINÇ
AKILLI TASARIM, BİLİMSEL BİR TEORİ MİDİR?.....263
Prof.Dr. Ali Osman BELDÜZ
DUYUSAL ALGILARLA OLUŞAN MADDE 273
Arş. Gör. Dr. Burak KİRAS
EVRİM TEORİSİNE ESMÂ-İ HÜSNÂ AÇISINDAN BAKIŞ.....281
Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE
YARATILIŞIN İTKANININ KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ TEZAHÜRLERİ.....287
Doç. Dr. İlhami GÜNAY
FIKIH EPİSTEMOLOJİSİ BAĞLAMINDA BİLİMSEL MÜFREDATI TEVHİD İNANCIYLA YAPILANDIRMA MÜKELLEFİYETİ 307
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan KORKUT
EVRİMSEL HÜMANİZM DİNİ İLE İSLAM DİNİ'NİN ÇELİŞKİLERİ 343
Suna Aygün ALLAHVERDİ
KALBİMİZİ TANIYALIM 365
Prof. Dr. Hikmet KOÇAK
YARATILIŞ BAKIŞ AÇISIYLA DERS KİTABI NASIL YAZILIR: TEMEL İLKELER İÇİN UZMAN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ.....373
Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

MEVLÂNÂ'DA VARLIĞIN ESTETİĞİ 395
Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN
FREDERICK ROBERT TENNANT'TA TANRI'NIN YARATMA SIFATI.....403
Doç. Dr. Mehmet DEMİRTAŞ
HOLLYWOOD SİNEMASINDA DÜNYADAKİ CANLILIĞIN KÖKENİNE YÖNELİK KURGULAR.....415
Dr. Öğr. Üyesi Fikrullah ÇAKMAK
EL-MİZAN: DÜNYA İÇİN BİR ANTLAŞMA, YARATILIŞIN TAHRİBİNDEN SORUMLU MUYUZ? 429
Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR
ANTİFİRİZ PROTEİNLERİ.....445
Prof. Dr. Barbaros NALBANTOĞLU
ÜLKEMİZDE YARATILIŞ GÖRÜŞÜYLE İLK DEFA YAZILMIŞ OLAN BİYOLOJİ 9. SINIF YARDIMCI DERS KİTABININ" EĞİTİM METODOLOJİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....453
Prof. Dr. Âdem TATLI, Prof. Dr. Hasan AKAN
MATERYALİZMİ YIKAN GERÇEKLER: KUANTUM, HOLOGRAFİ, İZAFİYET.....469
Prof. Dr. Osman ÇAKMAK
SU KAYNAKLARINDA YORGUNLUK.....487
Prof. Dr. Muhammed ATAMANALP, Doç. Dr. Arzu UÇAR, Prof. Dr. Gonca ALAK, Doç. Dr. Veysel PARLAK
DERS KİTAPLARINDAKİ DOĞACI VE MATERYALİST BAKIŞ AÇISI KUR'AN'IN BAKIŞ AÇASI İLE BİLİMLER ANLATILMALI 495
Prof. Halim ULAŞ, Ali Erkan KAVAKLI, Prof. Osman ÇAKMAK, Doç. Cihat YAŞAROĞLU, Doç. Bayram ÖZER, Eğitimci Adnan KALKAN
TEKNOLOJİK UYGULAMALARDA BAZI CANLILARDAN İLHAM ALINAN YARATILIŞ TASARIMLARI (Epidermal Doku Örnekleri).....535
Prof. Dr. Fatih SATIL
BİLİM IŞIĞINDA YARATILIŞ KONGRELERİ VE BİLİMİN ÖZGÜR ROTASI.....545
Prof. Dr. Osman ÇAKMAK
A SYNOPSIS OF ENTOMOLOGY FROM ISLAMIC RESOURCES 553
Doktora Öğrencisi Daud SALMAN
BİTKİLERDE HAFİZİYET TECELLİSİ.....565
Prof. Dr. Hasan KILIÇ
KUR'ANIN MADENCİLİKLE İLGİLİ YENİ KEŞFEDİLEN BİR MUCİZESİ.....577
Doç. Dr. Halim CEVİZCİ
MAYOZ BÖLÜNME İLE TÜR İÇİ ÇEŞİTLİLİK 585
Prof. Dr. Muhammet GAFFAROĞLU

ÇOK TABAKALI EVREN MODELİ'NİN YARATILIŞ HAKİKATİ ÇERÇEVESİNDE ARAŞTIRILMASI **591**
Prof. Dr. Cemal ÇİFCİ, Prof. Dr. Hüseyin ENGİNAR, Doç. Dr. Ceyhun YILMAZ
BİTKİLERİN YARATILIŞINDA HİKMET VE SANAT **597**
Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK
MEKTÛBÂT-I SAMEDÂNİ **611**
Miktat BEKTAŞ
VAROLUŞ MUCİZESİNE ÇOK FARKLI BİR YAKLAŞIM: FANTASTİK BİR BİLİM KURGU ÖYKÜSÜ **621**
Ediz SÖZÜER
YARATILIŞ MODELİ: İNSAN KÜÇÜK BİR EVREN Mİ? **635**
Yüksek Lisans Öğrencisi İlkay MORAN, Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK,
SOSYAL HAYAT VE YARATILIŞ İLİŞKİSİ **657**
Prof. Dr. Sami ŞENER
KEMİK VE İLİK ARASINDAKİ ORAN İLİŞKİSİNİN MATEMATİKSEL İNCELENMESİ **667**
Prof. Dr. Erhan PİŞKİN
TESADÜF GERÇEKTEN NE Kİ! **675**
Dr. Öğr. Üyesi Selami YEŞİLYURT
YARATILIŞIN BİR DELİLİ OLARAK AMMONİTLER **691**
Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN
SAİD NURSİ'YE GÖRE YARATMA SÜRECİNDE HAVA ATOMLARININ FONKSİYONU **699**
Prof. Dr. Bünyamin DURAN
BİR TASARIM HARİKASI: ÇÖL BÖCEĞİ (*Stenocara* sp.) **709**
Prof. Dr. Ali ALAŞ, Prof. Dr. Kemal SOLAK
BİTKİLERİN HAYAT FORMLARI VE YARATILIŞ **715**
Prof. Dr. Ahmet Zafer TEL, Prof. Dr. Emine Arzu TEL
İLİMLERİ ANAHTARLARLA ÖĞRENMEK (İNSANDAKİ ANAHTARLAR) **727**
Prof. Dr. Köksal PABUÇCU
MİKELANJELO'NUN ADEM'İN YARATILIŞI TABLOSUNDA PAGAN İZLERİ **739**
Doç. Dr.Rasim SOYLU
ALDIĞIN O TEK BİR NEFES VAR YA... ..... **753**
Dr. Aykut TANRIKULU
RİSALE-İ NUR'A GÖRE İNSANIN KAİNATTAKİ KONUMU **759**
Öğr. Gör. Yassine İbrahim MAHAMAT

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

I. OTURUM

21 Ekim 2022 - Perşembe	**OTURUM BAŞKANı: Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
13:30 14:00	Prof. Dr. Nevzat TARHAN / Üsküdar Üniversitesi NÖROKUANTOLOJİ VE YARATILIŞ

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
14:00 - 14:30	Prof. Dr. Ahmet AKYÜREK Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	DARWİN'İN "TÜRLERİN KÖKENİ" 1876 KİTABI ÜZERİNDEN ELEŞTİRİLER
	Nusret ÇAKIR, Dr. Ali Âdem BAHAR, Prof. Dr. Kâzım UYSAL Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	EKSTREMOFİLİK MİKROORGANİZMALARIN YAŞAM FAALİYETLERİ AÇISINDAN EVRİM GÖRÜŞÜNÜN KRİTİĞİ
14:30-14:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

NÖROKUANTOLOJİ VE YARATILIŞ

Prof. Dr. Nevzat TARHAN
Üsküdar Üniversitesi Kurucu Rektörü-Psikiyatrist

Öncelikle yeni evren modeli ve her şeyin teorisi olabilecek bir teori ile başlamak istiyorum. Burada şu var, 'dijital evren modeli'. Şu andaki evreni tanımlarken hep madde tabanlı evren deniliyordu. Daha sonra evren, madde tabanının ötesinde enerji tabanlı evren denildi on yıla kadar. Şu anda da endüstri başlaması ile birlikte evren modeli olarak 'dijital evren modeli' var. 'Bilgi tabanlı evren modeli' var.

Maddenin dördüncü hali var

Maddenin 3 hali var kabul ediliyordu, katı-sıvı-gaz hali. Bir de yeni bir hali var, bilgi hali. Evrensel bir enerji veri tabanı var. Evrende büyük bir veri tabanı var. Bunu hatta Kuran-ı Kerim literatüründe geçen 'büyük ana kitap' anlamında Levh-i Mahfuz'a çok uyuyor bu. Evrenin anlaşılması için, evrensel bir veri tabanı olması lazım. Evrensel veri tabanı burada bilgi. Hz. Peygamber'in bir sözü ile örtüşüyor. *"Bir gün otururken, eğer şu anda aşağı doğru bir ip sallandırsam nereye kadar gider?"* diye soruyor. Sonra kendisi cevap veriyor. *"Ey Allah'ın resulü sen bilirsin!"* deyince, *"İpi aşağı doğru sallandırsam, sonuna kadar gitse Allah'ın ilmine gider."* Diyor.

Levh-i Mahfuz anlamında bilgiyi söylüyor. Bu çevrede baktığımız zaman, evrensel veri tabanı modelinde, frekans ne kadar düşükse dalga boyu ona paralel ve o kadar yüksek olma eğiliminde. Çıplak gözle gördüğümüz yedi renkle ilgili alanlar. Mor ötesi alanlar, daha çok maddeye doğru giden x ışınları, gama ışınları bunlar da nükleer enerjilerde ve tıbbi amaçlarda kullanılıyor. Dalga boyu büyüdükçe ve frekans azaldıkça da kızılötesi, mikrodalga, televizyon, standart radyo kullanılıyor.

Beyinde mesela frekans, tedavide kullanılan akımlarda 56-60 frekanslı akımlı veriliyor. Beyinin sinyallerini kaydettiğimiz zamanda da, yavaş frekans 1 ila 4 arası delta frekansı, teta frekansı 4 ila 7 arası, alpha frekansı 7 ila 15 arası diye beyinin ürettiği dalgalarda 30'a 60'a kadar çıkıyor. Gama frekansı 60'ın üzerine çıkıyor. Bu beyinin ürettiği frekanslar. Düşünce, duygu, bilinçli bellekler ve ruh çizgisine doğru evrende bir dijital model var. Bu modeli başlangıçta büyük tabloya bakabilmemiz için, evrenin elektromanyetik bir evren içerisinde olduğumuzu ve bunun bilgi ile yönetildiğini vurgulamak istedim. Bir eskiz çalışması bu. Daha çok bir dijital evrim modeli.

Peki beyinden ne anlıyoruz?

Beyinle ilgili son bilgilere göre, elektriksel ve kimyasal ileti ile çalışıyor. Burada sinaptik ateşlemeler var. 140 milyar civarında insan beyninde hücre olduğu biliniyor. Beyindeki hücreler bu şekilde çalışıyor. Aslında 'beyin nasıl çalışır?' derken, çalışan bir teknisyeni bir psikolog gibi düşünün. Beyindeki yanlış konuşan alanları düzeltmeye çalışan, bağlantıları düzeltmeye çalışan, psikiyatrik hastalıklara da şu anda artık daha çok beynin bir bölgesinin konuşma bozukluğu olarak söylenmeye başladı. Burada insan beyninde voltaja bağlı çalışan iyon kanalları var. Biraz daha hücresel seviyeye inersek, mesajda kimyasallar var, iyon kanalları var, voltaja bağlı iyon kanalları var. Uyarı geldiği zaman kalsiyum kanalları, sodyum, potasyum kanalları açılıyor ve özel anahtar kilit formülü ateşleniyor, hücrenin içerisinde elektrik akımı başlıyor. Belli bir seviyeye geldiği zaman aksiyon potansiyeli oluşuyor ve hücre harekete geçiyor. Beyindeki hücreler birbirleri ile konuşmaya başlıyor. Böyle bir özellik var.

Çevre genleri değiştiriyor…

DNA ile birlikte mesajcılar da, DNA'daki çok kromozomlar ve DNA zinciri ile çok yakın ilişkili çalışıyor. Genetiğin şu andaki kuantum olarak kabul edilen şey Epigenetik. Çevre genleri değiştiriyor. Genetik polimorfizmi değiştiriyor. Bir insanın aslında kimlik dediğimiz, kişilik dediğimiz şey beyninde şekilleniyor. Epigenetik olarak şekilleniyor. Genetik olarak %40 civarında bilgi geliyor. Onun üzerinde %60-70 sonradan inşa edilen bir kişiliğimiz var. O da beyindeki genetik polimorfizmi yapıyor. Polimorfizme göre de kişinin, kişiliği şekilleniyor ve kimliği, karakteri oluşuyor. %30-40'ı genlerden geliyor. %60-70'i sonradan oluşuyor.

Önbeyin olmazsa medeniyet olmazdı

Beyinde tedaviden önce, depresyon tedavisinde beyindeki PET, SPECT, QEEG gibi haritalama teknikleri çalışmaları, beyindeki fonksiyonun dağılımını gösteren sonuçlar incelendiğinde görüyoruz ki insanı insan yapan beyinin ön bölgesi, beyinin ön bölgesi olmasaydı medeniyet olmazdı. Tedaviden sonra beyinin ön bölgesi ve diğer bölgeleri benzer hale geliyor. Yine, normal beyin ve şizofreni beyni sonuçları gözlendiğinde şizofren kişide beynin ön bölgesi yine insani özelliklerimizin kaydedildiği yer, şizofren kişide çalışmıyor. Beynin arka bölgesi kapsül bir şekilde hayal dünyasında yaşayan bir insan haline geliyor.

Beyin, bilgisayar ve DNA arasında nasıl bir bağlantı var?

Peki beyin ile bilgisayar arasında nasıl bir bağlantı var? DNA arasında nasıl bir bağlantı var? Turing makinası 1936'da bulundu. Hesap makinalarının ilk formülü bu. Turing makinasına göre bilgisayarcılar bunu çok iyi bilir, '1 - 0' , '1 - 0' yazılım oluyor. Bu da aynı şekilde biyolojik bir makine olarak, insan beyninde de diğer aminoasit ve DNA'ların bu şekilde transferler yaparak aminoasit zincirinden gerekli zinciri alıp mRNA'yı üretiyor. Bu da ribozomlarda yapılıyor. Biyolojik makine olarak, beynimiz aslında bir makina gibi çalışıyor. Sadece beyin hücreleri değil bu, genel bütün hücrelerde geçerli. Ama daha çok karyotik hücrelerde ve beyin hücrelerinde var. Diğer hücrelerde bu akıllı fonksiyon o kadar yok. Moneküler Turing makine modeli olarak bilinen modelden contol unit pozisyonunda da var. Semboller var, o semboller yer değiştirerek yeni bir mRNA üretilmesini sağlar. Şu andaki bizim aşımız da mRNA aşısı. Bu şekilde hesaplama ile üretilmiş bir aşı.

Klasik fizik açıklamaya yetiyor mu?

Maddeyi açıklamak için klasik fizik yeterli olmasına rağmen beynin ve genel olarak sinir sisteminin işleyişini ile ilgili klasik fizik yeterli değildir. Atom ölçeğinde meydana gelen fizyolojik süreçlerde günlük hayatta aşina olmadığımız sıra dışı kuantum mekaniksel olguların da rolü var mıdır? Sorusu burada önemli. Bunlara cevap vermeye çalışacağız.

Beynin hesaplamalı fonksiyon özelliği var. Hatta şunu da söyleyeyim. Beyin hesaplamalı psikiyatri diye biz geçen sene dünyada en iyisi olan Amerika Psikiyatri Birliği'nde sunum yapmıştık. O sunum geçen sene online olarak kabul edildi. Bu sene dünyada, kongrede seçilen 12 sunumu hey ay örnek olarak eğitim amaçlı kullandılar. Bilgisayar Mühendisi, Nörobilimci ve Psikiyatrist hocalarımız ile birlikte yaptığımız Hesaplamalı Psikiyatri sunumunu da eylül ayında bütün dünyaya sunduk.

Fizikten beyine nasıl gidiyoruz?

Klasik bilgisayarda '1- 0' vardır demiştik. Bir de yeni bir teori var şu anda, mükrotübüllerin kuantum hesaplamaları olarak bilinen, ökaryotiklerde ve beyin hücrelerinde, sinir hücrelerinde, nöronlarda, hücrenin içerisinde mükrotübüller var. Bu mükrotübüller de tek sıra dizilmiş hücreler orada orkestra gibi çalışan OR diye geçiyor. Orkestra gibi çalışan objektif indirgemeler yapılıyor. Kuantum hesaplaması böyle yapıyor diye bir teori bu. OR teorisi. Kuantum bitler sayesinde süperpozisyon ortaya çıkıyor. Kuantum dolanıklığı ortaya çıkıyor. Manyetik alan algısı nasıl oluşuyor? Sadece kuşların değil, başka kuşların da dünyadaki manyetik alanının algıladığı ile ilgili yeni bir çalışma yayınlandı. Dünyada manyetik alanı algılayıp, canlıların besin kaynağına yöneldikleri tespit edildi. Hatta diğer kuşların ötesinde, maymun sinir hücresi ile insan sinir hücresini aynı doku kültürüne koyuyorlar. Maymun sinir hücreleri kendi maymun sinir hücresini buluyor, insan sinir hücreleri kendi sinir hücresini buluyor. Bu onların haberleşebildiğini gösteriyor. Bunu da mikrotübüller yapıyor. Manyetik alan algısı, insanlar aç bırakıldığı zaman içgüdüsel olarak besin kaynağını buldu deniyor.

Aslında manyetik algıları burada sebep olarak yaratılmış. Dalga fonksiyonu burada çok önemli. Kuantum mekaniğinde bir sistemin dalga fonksiyonu olarak adlandırılan ve gösterilen fonksiyon tarafından temsil edilir. Dalga fonksiyonu sistem üzerinde yapılacak ölçümlerin hangi olasılıklarla hangi sonuçları vereceği hakkında bilgi veriyor.

Beyin-Kuantum ilişkisi…

Örneğin bir parçacığın belirli bir özelliği hakkında ölçüm yapmak istediğimizi ve muhtemel iki sonuç olduğunda bunlardan birisi oluyor. Ölçümde eğer biri diğerinden büyük çıkarsa bu parçacığın doğal olarak şu dalga fonksiyonunda olduğu çıkıyor. Buna göre kuantumdaki dalga fonksiyonundaki dalga tanımlaması, dalga fonksiyonu kararlılığı ve beyindeki öğrenmenin karar aşaması bu şekilde ortaya çıkıyor. Beyin-kuantum ilişkisinde narkoz çok önemli. Narkozla uyutulduğumuz zaman nasıl bilincimizi kaybediyoruz. Bu konuda çok çalışma yapılmış. Oradan kuantuma ulaşılıyor. Beyindeki fizyolojik süreçler bilinci nasıl ortaya çıkarıyor? İle ilgili. Biyolojik süreçleri de kuantuma göre çok elverişli değil. Daha sıcak süreçler. Kuantum daha soğuk süreçler istiyor. O yönden kuantum dolanıklığı uzun sürmüyor. Süperpozisyonlar uzun sürmediği için burada narkozdan hemen çıkabiliyor insan. Bununla ilgili çalışmalar bu şekilde.

Kuantum tünelleme…

Nobel ödülü almış, özellikle 1989'da *"Kralın Yeni Usu"* TÜBİTAK'ın yayınladığı kitabı. Popüler bilim kitabı. Bu kitapta bilgilere göre OR çalışmasında kuantum mekaniğinin rolü üzerine kuram geliştiriyorlar. Kuantum tünellemenin de üzerinde durmak gerekiyor. Bir topu yokuş yukarı yollayarak tepeyi aşmaya çalıştığımızı düşünelim. Topa bir ilk hız verirsiniz. Topun gücü, enerjisi yetiyorsa tepenin üzerine çıkar, öbür tarafa geçer ama topun gücü yetmiyorsa yarı yolda kalıyorsa geriye doğru düşüyor. Kuantum tünelleme de diyor ki, *"Tepeyi aşma olasılığının sıfır olduğu zamanlarda kuantum tünelleme oluyor, tepede tünelleme yapıp karşı tarafa geçiyor."* Kuantumun böyle bir özelliği var. Kuantum saplaması yapabilen biyolojik süreçler, rahatlıklar duvarın arkasını görebilmek gibi. Bu gibi tünellemelerin sonucunda maddenin arkasına geçebiliyor.

Bir de nöral kuantum dolanıklığı var. Burada dolanık fosfatlar ve posner molekülleri var. Kuantum hareketliliğin süperpozisyonları var. Bu süperpozisyonlar üst üste geldiği zaman bir dolanıklık ortaya çıkıyor. Aslında bu çeşitli sinirsel dolanıklıkların sonucunda da posner molekülleri fosfat dolanıklığı şeklinde bunu yapıyor. *"Posner molekülleri yer aldığı için ortaya çıkan nöron ateşlemelerinin de dolanık olduğu söylenebilir."* Tarzında diğer bir görüş var. Manyetik uyarım tedavisi… Biz bunu Türkiye'ye getirdik 2003'ten beri kullanıyoruz. 2008'de FDA onayladı. Bu tedaviyi, bu yöntemi yoğun olarak kullanıyoruz. Hatta daha ilerisi beynin derin bölgelerine uyarı yapılarak tedavi yapılabiliyor. Diğer bir yöntemi de fototerapi yöntemidir. Fototerapi tedavisi ışık ile yapılıyor. Fotosentezin mekanizması da bir kuantum mekanizması olduğu ve sinir hücrelerinde ışığa karşı duyarlı olduğu görüşleri hakim. Beyine manyetik uyarı veriliyor, sinir hücreleri uyarılıyor ve beynin limbik sistemine kadar ateşleme yapıyor, nöron aktifleşiyor. Bu şekilde bir mekanizma ile beyindeki enerji akışını değiştirerek iyon kanallarının açıp kapanmasını sağlayarak ilaçların etkisi artırılıyor. Burada ilginç olan kuşların manyetik alan algısı. Kuantum pusulanın özetle nasıl çalıştığı düşünülüyor. Kuşlar kıta arası ve gece uçabiliyor. Onun için bu kuşlar mavi ışık fotonunu soğuruyorlar beyinlerinde. Süperpozisyona getiren farklı bir spin durumu ortaya çıkıyor. Burada spinlerin süperpozisyon alma meselesi. Bunu okuyan sinyaller var. Kuşlar beyinleri sayesinde yön belirlemek için kullanıyor. Böylece kuşlar rahatlıkla uçabiliyor. Mesela Kudüs'ten bırakılan bir kuş, İstanbul, Beykoz'daki yerine gelebiliyor. Bunu manyetik dalgalarıyla yapıyor. Hatta deprem dönemlerinde bulamadığı söyleniyor. Sinirsel süreçlerinde kuantum dolanıklığı temsil etmek için bir tema seçilmiş. Burada spin önemli. Spin, klasik fizikte herhangi bir nesnenin kendi kütle merkezi etrafındaki açısal momentumunu ifade etmek için kullanılır. Elektronların ve diğer temel parçacıklarınsa bir spine sahip olmaları beklenmez. Çünkü noktasal, boyutsuz kabul edilirler. Dolayısıyla kendi kütle merkezleri etrafındaki açısal momentumları sıfır olmalıdır. Ancak bilimsel çalışmalar temel parçacıkların içkin bir açısal momentuma sahip olduğunu gösteriyor ve bu açısal momentum da spin olarak adlandırılıyor.

Doğanın muazzam kitabının dili matematiktir…

Galileo'nun bir sözü var; *"Doğanın muazzam kitabının dili matematiktir."* Bu muazzam dilin Kur'an-ı Kerim'de Yasin Suresinin 38. Ayetinde, "Güneş de kendisi için belirlenmiş bir kanunla, yörüngesinde akar gider. Bu ise kudreti her şeye üstün olan, ilmi her şeyi kuşatan Allah'ın çizdiği kaderdir. Demek ki bu surede geçen şey, her şeyin önceden belirlendiğinin hesaplandığını gösteriyor. Evren aslında matematik üzerinde duruyor. Matematik bütün ev-

rendeki güzelliğin özü. İnsanlar doğuyor, yaşıyor, ölüyor ve tekrar doğuyor, yaşıyor, ölüyor. Böyle bir döngü oluşuyor. Tamamen bir hesaplama var. Bu döngüyü özenle alırsak biz evrenin akılda tasarım olduğunu görürüz.

Post-Materyalist Bilim Manifestosu.

Nörobilim Beyin ve Bilinç çalışmaları bizi materyalizmin çöküşüne götürdü, Spinozanın yanılgısı anlaşıldı. Evrimin evrimi olduğu evrim kanunlarının bir dış gerçeklikten bağımsız çalışamayacağı anlaşıldı. Bir bütüncül bilim bakışı getiren açıklamayı Arizona Üniversitesinden Dr. Mario Beauregard ve arkadaşları tarafından 2014 yılında ilan edildi.

Bilimin yeni tezi 'Akıllı Tasarım' …

Ünlü Fizikçi Hawking şöyle söylüyor; *"Ben kendi matematiksel aklımla düşündüğüm zaman, evrene baktığım zaman, dünyanın bu kadar hareketli, canlı olmasına baktığım zaman diğer evrenin boş olmasını benim matematiksel aklım kabul etmiyor."* diyor. O an bir yaratıcıya inanmadığı için çoklu evren var diyor. Şu anda ABD'de bazı eyaletlerde akıllı tasarım ders olarak okutulmaya başlatıldı. Akıllı tasarım evrime karşı bir dış zekanın evreni tasarladığı ile ilgili bir düşünce, bilimin şu andaki yeni tezi. Bu artık bilimsel kabul ve onay görülüyor. Onun için bilimler ışığında yaratılış hareketine başlamamız çok yerinde ve haklı oldu.

Tarhan.N: Bilgelik Psikolojisi-1, Rasyonel İnanç, Spinoza'nın yanılgısı, Evrimin Evrimi

Timaş Yayınları İstanbul 2022

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

DARWİN'İN "TÜRLERİN KÖKENİ", 1876 KİTABI ÜZERİNDEN ELEŞTİRİLER

Prof. Dr. Ahmet AKYÜREK, Emekli Öğretim Üyesi,
a.akyurek@akv-adf.org; akvhqtr@gmail.com

ÖZET

Darwin'in Evrim teorisinde belirttiği yanlış hususlar aşağıdaki sorular sorularak eleştirilecek ve yaratılış inancının neden doğru olduğu, Darwin'in evrim teorisinin neden yanlış olduğu özet halinde tebliğde verilecektir. Bu sorular:

1) Darwin'in Mendel'le ilişkisi var mıydı?

2) Darwin bir yaratıcı olduğuna inanıyor muydu?

3) Darwin'in teorisini destekleyen kanıtlar var mıdır?

4) Benzer embriyolar ortak atalara mı işarettir?

5) Evrim teorisi reddedilebilir mi?

6) Darwincilerin söyledikleri, sınıflama (Taksonomi) doğal mıdır?

7) Yaratılış inancı ne kadar bilimseldir?

8) Yaratılış inancına göre akıllı tasarım diye bir şey var mıdır?

9) Yaratıcıya inananlar Bilim Adamı Olamazlar mı?

10) Darwinciler ve yaratılışa inananlar *"Entropi"* yasalarına nasıl bakarlar?

11) Bilim her bilinmeyeni keşfetmeyi başarabilecek midir?

12)Mutasyon evrimi yaratabilir mi?

13)Doğal seleksiyon eski atalardaki karakterleri mi ortaya çıkarır?

14) Yaratılanlar tesadüfen mi, yoksa belirlemci bir süreçte mi oluşmuş ya da oluşmaktadır?

15)Karmaşık karakterler hep son halinde mi yaratılmıştır, yoksa evrimle yavaş yavaş mı oluşmuştur?

16) Neden aynı yararlı organlar her canlıda yoktur?

17) Darwin teorisine göre oluşması gerekli ara türler nerededir?

18) Ara tür diye bir oluşum var mıdır?

19) Taşıl kayıtları nasıl bir zaman serisi gösterirler?

20) Canlılardaki körelmiş yapılar neyi ifade eder?

21) Darwinciler sahtekâr mıdır?

22)Darwin'in teorisi, hâlâ teori midir?

23) İnsanın maymundan gelip gelmediği tartışması nereye gelmiştir?

24) Darwincilik lobisi ne kadar güçlüdür?

25) Darwincilerin şimdilerde, teoriyi kanıtlamak için sarıldıkları *"Darwin-Mendel görüşleri"* gerçekten söylenebilir mi?

26) Neden bazı türler değişir de diğerleri değişmez?

27) Canlı telef olmadan bir türden diğerine geçebilir mi?

28) Darwincilerin söylediği, *"Doğal seleksiyon bireyler üzerinde olur ancak popülasyonda gözlenir"* fikri doğru mudur?

29) Teorideki doğal seleksiyonun yüzü arkaya mı yoksa öne mi dönüktür?

30) Türler içerisinde veya arasında Darwin'in bahsettiği, birbirini tüketici ve birinin diğerinin yerine geçici boyutunda bir rekabet var mıdır?

31) Popülasyonlarda Gen Frekans Farklılaşmaları ve Yeni Dengeler (İngilizcesi *"Genetic Drift"*, Türkçeye *"Genetik Sürüklenme"* diye tercüme edilmiştir, bize göre hem İngilizcesi, hem de Türkçesi içeriği tam olarak kapsamamaktadır) evrimi, bugünkü Darwincilerin söylediği gibi yönlendiren ya da etkileyen ana mekanizmalardan birisi midir?

32) Çeşitler mi türleri doğurur, yoksa türler mi çeşitleri?

33) Yaratılış mucizesini hiç tereddütsüz % 100 destekleyen ve Darwin teorisini tereddütsüz % 100 çöpe gönderebilecek bir olay var mıdır?

34) Darwin teorisi, bilimsel çalışmaları ilerletmiş mi, yoksa geriletmiş midir?

Anahtar Kelimeler: Mendel, Kalıtım, Darwin, Çevre, Değişim.

ABSTRACT

In the presentation, Darwin's evolution theory will be critisized by asking below questions and giving the brief answers to them , explainig why the creation is a correct belief and the theory of Darwin is wrong. These questions are:

1) Did Darwin have any relations with Mendel?

2) Did Darwin believe in the presence of a Creator?

3) Is there any evidence that supports Darwin's theory?

4) Do similar embryos point to common ancestors?

5) Can the theory of evolution be rejected?

6) Is the taxonomy that Darwinists mention natural?

7) How scientific is the belief in creation?

8) According to the creation belief, is there a smart design?

9) Can believers in a Creator not be scientists?

10) How do Darwinists and believers in creation view *"Entropy"* laws?

11) Will science manage to discover every unknown thing?

12) Can mutations create evolution?

13) Does natural selection bring out the characters in old ancestors?

14) Were the created beings formed coincidentally or in a predetermined

15) Were complex characters created in their final status or were they slowly formed with evolution?

16) Why do the same useful organs not exist in every being?

17) Where are the intermediate species which should have been formed according to Darwin's theory?

18) Are there intermediate species?

19) What kind of a time series do fossil records show?

20) What do rudimentary structures in organisms represent?

21) Are Darwinists impostors?

22) Is Darwin's theory still a theory?

23) What is the latest on whether or not humans descended from apes?

24) How strong is the Darwinist lobby?

25) Are there really *"Darwin-Mendel views"* used by Darwinists these days to prove the theory?

26) Why do some species vary and some do not?

27) Can an organism become another species without being destroyed?

28) Is the Darwinist argument *"Natural selection acts on individuals but it is observed in the population"* true?

29) Is natural selection forward or backward looking in theory?

30) Is there competition between species or in the species which results in one species destroying or replacing the other?

31)Is genetic drift in populations one of the main mechanisms that manipulates or affects evolution as today's Darwinists suggest?

32) Do varieties breed species or vice versa?

33) Is there a single event which fully and undoubtedly supports the theory of creation and which can definitely discard Darwin's theory?

34) Did Darwin's theory improve or hinder scientific studies?

GİRİŞ

Evrim konusunda fikir beyan edenlerin belki de en önemlisi Darwin'dir. Darwin'in 1876 yılında yayınlamış olduğu, evrim teorisi konusundaki kitabın içeriğini, yazmış olduğum 630 sayfalık bir kitapla eleştirdim. Darwin'in, türlerin kökeni ile ilgili kitabında, esasa dönük yazdıklarını cümle cümle ele aldım ve bu cümlelerin neden yanlış olduğunu anlatmaya çalıştım. Kitabın İngilizcesi de yayınlandı, Almancası yayına hazır hale getirildi.

Bu kadar uzun bir kitap ne kadar sade, herkesin anlayacağı şekilde yazılırsa yazılsın okunması ve anlaşılması kolay olmayabilir. Sanırım bunu böyle düşünen meslektaşlarım bana kitaptaki vurucu yani en önemli hususların öne çıkarılmasını tavsiye etmişlerdir. Ben kitabın sonunda özetin de özetine tekabül edebilecek bir soru cevap kısmı hazırlamıştım. Detaylara girmemem için bu soru cevap kısmının da özetini bana verilen zaman içerisinde sunmaya çalışacağım.

1. Darwin ve Mendel arasında bir iletişim var mıydı?

Darwin(1809-1882) ve Mendel (1822-1884) aynı zamanlarda yaşamışlardır. Darwin Mendel'den 2 yıl önce ölmüştür. Yani bir birlerinden haberdar olmamaları mümkün değildir. O zamanlar Darwin'in teorilerinin tartışılması çok popüler olduğu için Mendel hiç gale alınmamıştır. Hatta Mendel'in Darwin'e yazdığı bir mektubun Darwin tarafından hiç açılmadığı da rivayet edilmektedir. Bazı sözde bilim adamları Mendel kurallarını, Mendel-Darwin kuralları olarak kitaplara geçmişlerdir ki külliyen yanlıştır. Darwin'in Genetikle hiç alakası olmamıştır, muhtemelen nedeni kalıtımı önemsememesi ve her değişimin esas olarak çevre tarafından yapıldığına inanmasıdır.

2. Darwin bir yaratıcı olduğuna inanıyor muydu?

Darwin'in ortaya attığı teoride çevre şartları bir yaratıcının yerine konmuştur. Darwin yaratıcıya inananlarla da adeta alay etmektedir. Yazdıklarının geneline bakılırsa bir yaratıcıya inanmamaktadır. Ancak kitabının son baskısının (1876) son bölümünde aniden yaratıcı bir güçten bahsetmektedir. Bunu bilhassa kiliselerin ve ağır eleştirilerin etkisiyle mi yazmıştır, yoksa inanarak mı, bunu anlamak zordur. Ancak Darwin'in bahsettiği bir yaratıcı varsa, bir canlıyı veya cansızı yaratan yaratıcı neden diğerini yaratmasın? Yani, kitabın son bölümü ile ana teması çelişmektedir.

3. Darwin'in teorisini Destekleyen Kanıtlar Var mıdır?

Bu güne kadar Darwin'in teorisini destekleyen hiçbir kanıt olmamıştır. Sadece 'Çıkarsama' dedikleri uydurma masallarla insanlar aptal yerine konmaktadır. Darwin de bunun farkındadır ve kanıt bulamamanın ağırlığını ve ezikliğini hissettiğini zaman zaman ifade etmektedir. İlginç olan günümüz Darwin'cileri Darwin kadar dürüst değillerdir.

4. Darwin'cilerin söyledikleri sınıflama (taksonomi) doğal mıdır?

Darwinciler taksonomik sınıflamanın karakterlere bakarak yapıldığını ileri sürerek doğal olduğunu söylerler ki bu doğru değildir. Bu konuda Darwin'in söylediğiyle yetineceğim. Darwin *"kuşkusuz organik varlıklar da pek çok nesne gibi tek tek ele alınan karakterlerine göre yapay olarak ya da karakterlerinin toplamına göre daha doğal olarak pek çok biçimde sınıflandırılabilirler"* demiştir. Yani taksonomik sınıflama karakterlerin kendisi doğal da olsa, tamamen yapanın karakterleri değerlendirmesine bağlı yapay bir olgudur. Yani bir taksonomistin cinse ait dediğine, diğeri familya hatta takıma ait diyebilir.

5. Benzer embiryolar ortak ataları mı işaret eder?

Darwin zaman zaman çelişkiye düşse de embiryo benzerliklerinin ortak atalara işaret ettiğini söylemiştir. Halbuki bu ortak ataları değil yaratıcının aynı mantıkla tek bir hücreden canlıları yarattığının kanıtı olsa gerekir. Öyle ki bazı bitki embiryoları ile hayvan embiryoları bile bazı bakımlardan benzerlik gösterebilirler. Bunlar tabiatta görülür. Darwin genetiği bilmese bile bu embiryolarda, kendi teorisinde varsaydıkları, çevrenin yarar esasına göre canlıları şekillendireceğine inanmanın tersine, bir potansiyel olduğunu itiraf etmiştir. Bu teorisine tamamen zıddır.

6. Evrim teorisi ret edilebilir mi?

Evrimciler Darwin'in teorisinin aksine bir kanıt gösterilemediği için kabul edilmesini ifade etmektedirler. Halbuki doğada görülen her canlı ya da cansız oluşumun son derece bilimsel olağanüstü bir deha ile planlandığı ve uygulandığı açıkça ortadadır. En büyük kanıtı insanın kendisidir. Bunu algılamamak mümkün değildir, ya da pişkinliğe vurup gerçekleri görmek istememek demektir.

7. Yaratılış İnancı ne kadar bilimseldir?

Genelde müspet ilimlerde tekrar edilebilir denenebilirlik esas kabul edilir. Darwin teorisini savunanlar genellikle bu teorilerin hiçbir zaman ispat edilemeyeceklerini kabul ederler. Burada bir sorun yoktur. Bunu kabul etmekle beraber büyük bir deha, planlama ve uygulama gerektiren yaratılma olayının da ispat edilemeyeceğini savunurlar ve yaratılış inancının da aynı mantıkla bilimsel olmadığını ileri sürerler. Halbuki zaten yaratılmış olan bazı varlıkların insanlar tarafından yaratılması ve bunun tekrar edilebilirliğinin mümkün olmaması bile yaratılış inancının doğruluğunu göstermektedir. Zira bu varlıkların var olması ancak bir deha ürünü olabilir. Örneğin; zeka elle tutulmaz, gözle görünmez ama büyük bir dehayla yaratıldığını, sanırım inkar eden de çıkmaz.

8. Yaratılış inancına göre akıllı tasarım diye bir şey var mıdır?

Darwin'ciler akıllı tasarım diye bir şey yoktur, dünyadaki düzen ve detay, çeşitlilik üzerine iş gören doğal seçimin işidir derler. Yaratıcılığı gereksiz ve modası geçmiş bulurlar. Halbuki doğal düzenin ve doğa şartlarının bizzat kendisi yaratılmaya muhtaçtır. Yaratılmak ayrı, yaratılanların işlemesi ayrıdır. Bunlar karıştırılmamalıdır. Türkçede bir deyim vardır *"Kendi muhtaç himmete bir dede, gayriye nasıl himmet ede"*, *"Kendi yaratılmaya muhtaç bir çevre, yaratmayı nasıl becere"*

9. Yaratıcıya inananlar bilim adamı olamazlar mı?

Maalesef ülkemizde bunu söyleyen ve hatta yazan sözde bilim adamları var. Bunlar akıllarınca iyi bir bilim adamı görüntüsü vermek uğruna, önce ateist olmak gerek gibi bir düşünceyi benimserler. Doğayı, ya da bir mikroskopla hücreyi inceleyen, her aklı başında insan da, bunların tesadüfen ortaya çıktığına inanmaz.

10. Darwin'ciler ve yaratılışa inananlar "entropi" yasalarına nasıl bakarlar?

Termodinamiğin 2. Yasası, entropi yasasına (Evrende enerjinin sabit kalması ve düzenli halden sürekli düzensizliğe yani olumsuzluğa gidilmesi) göre Darwin'ciler ve yaratılışçılar, yaratılış hakkında ne düşünür? Takdir edersiniz ki, evrim denince akla ileriye dönük bir gelişme gelir. O zaman entropi yasasına göre Darwin'in teorisi çöpe gider. Aynı yasaya göre, yaratılış inancı, değişimin geriye, yani atalarına gitme olgusunu ortadan kaldırmaz. Benim şahsi görüşüm ise, bu yasaya fazla bel bağlamamaktır. Çünkü değişme geriye de ileriye de olmaktadır. Bu olaylara nasıl bakıldığına da bağlıdır. Bazılarının ileri dediği değişim diğerlerine göre geri olabilir.

11. Bilim her bilinmeyeni keşfetmeyi başarabilecek midir?

Bir yaratıcı olduğuna inanmayanlar, her keşiften sonra biraz daha yaratıcı inancından uzaklaşılacağını ve gerçekler karşısında yaratıcı mevhumunun ortadan kalkacağını iddia ederler. Bu tamamen yanlıştır. Çünkü her yeni keşfedilen şey en az kendisi kadar keşfedilmeyi bekleyen yeni hususlar ortaya çıkarır. Yani yaratıcının kurguladığı, keşfedilmeyi bekleyen konular sonsuza yani yaratıcıya gider, bu da bilimin her şeyi çözemeyeceğini gösterir. Her şeyi yaratmayı ve çözmeyi yaratıcı kendine saklamıştır.

12. Mutasyon Evrimi Yaratabilir mi?

Darwin'ciler mutasyona çok bel bağlamışlardır. Aynı canlıda aynı karakterlerde, hep aynı yönde yavaş yavaş mutasyon olma ihtimali sonsuzda bir gibidir, yani buna dünyanın yaşı yetmez. Ayrıca mutasyon yavaş yavaş olmaz çünkü ani olur ve kalıtsaldır. Kalıtsal olan karakterler de sık sık mutasyonla ve tek yönde değişmez. Çarpıcı bir örnek verilmek istenirse, maymundan mutasyonla insan meydana gelmesi neredeyse sonsuzda birdir. Yani mümkün değildir. Mutasyon çalışmaları yapanlar bunu çok iyi bilirler.

13. Doğal seleksiyon eski atalardaki karakterleri mi ortaya çıkarır?

Yaratılışcılar, popülasyonda yeni görülen karakterlerin genelde olumsuz olduğunu ifade ederler (örneğin kötü mutasyonlar), Darwinciler ise yeni görülen karakterlerin eski atalardan geldiğini, daha yeni tür karakterlerinin ise çevre şartları tarafından oluşturulduğunu savunurlar. Tabii bu doğru değildir çevre şartları etkisi sonucu popülasyonda daimi bir seleksiyon görülür ancak bu bir adaptasyondur, Darwin'in ifade ettiği evrimle alakası yoktur. Örneğin; bir bitki popülasyonunda olumsuz çevre şartları değişimleri bazı bitkileri öldürebilir, adapte olabilenler kalır.

14. Yaratılanlar tesadüfen mi, yoksa belirlemeci bir süreçte oluşmuş ya da oluşmakta mıdır?

Yaratılışçılar oluşturulan canlıların, bir insanın aklının almayacağı bir deha ile detaylandırıldığını ve bunun hiçbir tesadüfle açıklanamayacağını ifade ederler. Darwin'ciler ise tesadüflerin belirlemeci bir süreç olduğunu ve bunların sonucu yeni türlerin oluştuğunu söylerler.

Darwin'cilerin söylediklerini anlamak zordur. Belki de anlaşılmasını istemiyorlar. Zira hem tesadüfi olmak, hem de bilinçli, yani bir sonuca doğru bir süreçte olmak bir birinin tam zıddıdır.

15. Karmaşık karakterler hep son halinde mi yaratılmıştır yoksa evrimle yavaş yavaş mı oluşmuşlardır?

Yaratılışa inanan bir kişi olarak şunu belirtmeliyim ki yaratılanlar son haliyle yaratılmazlarsa amaçlanan işlevi ya hiç, ya da tam yerine getiremez. Örneğin; gözün yapısını düşünebiliriz. Darwin de zaten buna açıklama getirememiştir. Bazı Darwin'ciler eğer bu karmaşık yapıların, diğer canlılarda da belli derecede, yani farklı olanları varsa, o zaman karakterler yavaş yavaş derece derece oluşacağından, bu karakterler zamanla çevre şartları ile oluşmuştur diyebilmektedir. Akıl alacak bir şey değildir. Doğa şartlarının kendileri yaratılmıştır, ancak yeni bir şey yaratmaya, derece derece bile olsa da muktedir değildir.

16. Neden aynı yararlı organlar her canlıda yoktur?

Yaratılışçılar, neden yararlı organlar, ya da yapılar bir canlıda vardır da diğerinde yoktur? sorusunu sorarlar ve Darwin'ciler bu soruyu çok aptalca bulur. Bunun cevabının çok basit olduğunu, farklı türlerin farklı ekolojik şartlarda farklı olacağını, zekanın bile farklı olarak geliştiğini söylerler. Yaratılışçıların sorusu ne kadar aptalcadır bilmem ama Darwin'cilerin açıklaması da akıllıca değildir. Adama sormazlar mı, aynı çevre şartlarında yaşayan milyonlarca canlı neden aynı değişimlere uğramaz ve çeşitliliğin artması yerine tek tipliğe doğru bir gidiş olmaz? Başka açıklamaya gerek var mı?

17. Darwin teorisine göre oluşması gerekli ara türler nerededir?

Yaratılışçılar, kademeli evrimin olması halinde türler arasında sürekli geçiş tipleri olacağını söylerler. Bu aynen doğrudur. Benzetmeler ve uydurmaların dışında milyonlarcası ortalarda olması gereken canlılar ortalıkta yoktur. Bu gerçeği Darwin hiçbir zaman inkâr etmemiştir hatta *"her karşılaştığım bilim adamı bana bu sinir soruyu soruyor"* diye hayıflanmıştır. Darwin'ciler yarafından bu sorunun cevabı hiçbir zaman verilememiştir.

18. Ara tür diye bir oluşum var mıdır?

Yukarıdaki noktanın devamı olarak yaratılışçılar, taşıl kayıtlarında geçiş türlerine ait en küçük bir delil olmadığını ifade etmektedir (Darwin de bunu itiraf etmektedir). Tahmin edileceği gibi, Darwin'ciler hemen *"sinek uçar, kuş da uçar, bunun ikisinin arasında geçiş türü olarak da kelebekler vardır"*. İşte ispatı diyeceklerdir. Böyle diyenlerle, ya da çeşitli yakıştırmalar yapanlarla nasıl tartışılır? Hâlbuki işin doğrusu, ara ya da geçiş formu diye bir şey yoktur ve hiç olmamıştır. Canlıların tamamı yaratıldığı kendi türlerine aittir.

19. Taşıl kayıtları nasıl bir zaman serisi gösterirler?

Bu konuda sadece Darwin'in söylediklerini vereceğim *"Yeryüzünün bugünkü canlıları ile eski tükenmiş canlılarını birbirine bağlayan ve ardışık her dönemde yaşamış olan türleri daha eski biçimlerle birleştiren zincirin sayısı belirsiz halkaların zaman içinde yok olduğu savı yerinde bir sav ise, peki o zaman neden jeolojik oluşumların her birinde bu ara biçimlere bol bol rastlamıyoruz? Neden fosil kalıntılarından yaptığımız koleksiyonlar yaşayan biçimlerin aşamalarının ve mutasyonlarının net bir kanıtını vermiyor? Her ne kadar jeolojik araştırmalar*

yaşam biçimlerinin pek çoğunu daha şimdiden birbirine yaklaştıran halkaların geçmişteki canlının karşı çıkılmayacak bir biçimde ortaya sermişse de, gene de zamanımızdaki türlerle eski türler arasında sonsuz sayılardaki belli belirsiz aşamaların hepsini benim teorimin gerektirdiği ölçüde sunmamaktadır. Ve bu, kuşku yok ki, bu sava karşı ileri sürülebilecek en ciddi itirazdır." Darwin'in bu söylediğini çoğu Darwin'ciler söyleyememektedir.

20. Canlılardaki körelmiş yapılar neyi ifade eder?

Canlılardaki, körelmiş, ya da dumura uğramış yapıları, yaratılışa inanan bilim adamları, işlevsel olmaları nedeniyle yaratıcı dâhinin bir tasarımı olarak ifade etmişlerdir. Darwin'ciler bu yapıların evrim sırasında oluşan olumsuzluklar nedeniyle ortaya çıktığını iddia ederler. Biz de yaratılışa inandığımız için, önceleri, hiçbir işe yaramadığı, evrim artığı olduğu Darwin'ciler tarafından ortaya atılan birçok yapının, hayat için çok fonksiyonel olabildiğinin kanıtlandığını (bademcik, apandisit vs. gibi) söyleyerek yaratılışçıların haklı olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bilimsel olarak şunu da belirtmemiz gerekir ki, bazı yeni yapılar da, mutasyonla ortaya çıkabilir. Bu yapılar, bırakın yararlı olmayı zararlı da olabilir. Öyleyse, bu tip yapıların evrimsel değil ama mutasyonel olarak ortaya çıkması, bunların da canlı hayatını doğrudan etkilememesi nedeniyle, canlılarda nesilden nesile geçmesi olasıdır. Bunlar sistemik olmayan ani değişimlerdir, dolayısı ile Darwin'in bahsettiği, teorisindeki yavaş yavaş ve uzun zaman içerisindeki evrim değişimleri ile de alakaları olamaz.

21. Darwin'ciler sahtekâr mıdır?

Darwin'ciler, yaratılışçıların, kendilerini yanlış ve uydurma bilgilerle sahtekârlık yaptıklarını ve bununla da kalmayıp, bu sahtekarlıkları ders kitaplarına dahi koydurabildiklerini iddia etmeleri nedeniyle haksız suçlamalara maruz bırakıldıklarını söylemektedirler. Yaratılışçıların bu iddialarını çeşitli kanıtlarla ispatlamaya çalıştıklarını ifade etmekte ve yaratılışçıların verdiği örnekleri de reddetmemektedirler. Yani Darwin'ciler camialarında bazı sahtekarların olabileceğini kabul etmektedirler. Ancak kötü örnekleri her kitap yazarının araştıramayacağını, dolayısı ile bu tip yanlış şeylerin de kitaplara konabileceğini ifade etmektedirler. Hatta bu yanlışların bazılarının, bizzat Darwin'ciler tarafından da tespit edildiği ve kınandığını söylemektedirler.

22. Darwin'in teorisi, hâlâ teori midir?

Darwin'ciler, yaratılışçıların, hâlâ Darwin'in sunduğu evrim fikrinin oturmadığını, birçok evrimcinin de bu fikri artık benimsemediğini, hatta reddettiklerini ileri sürerek, *"hâlâ tartışılan bir şey gerçekmiş gibi sunulamaz"* dediklerine değinmişlerdir. Darwin'ciler buna karşı, diğer alanlarda olduğu gibi bilimsel alanlardaki benzer tartışmaların normal olduğunu, iddia edildiği gibi de hiçbir evrimsel biyoloğun, evrimin tarihsel bir olgu olduğu, ya da ortak atadan değişim yoluyla türeme konusunda farklı düşünmediğini ancak, tartışmaların daha ziyade, evrimi etkileyen mutasyon ve sonrası doğal seleksiyonun oluşumu konusunda olduğunu ifade etmektedirler. Bizim görüşümüz de şöyledir. Doğal seleksiyon gerçekten de tarihi bir olgudur. Ama doğal seleksiyon ile Darwin'in bahsettiği evrimin hiç alakası yoktur

23. İnsanın maymundan gelip gelmediği tartışması nereye gelmiştir?

Yaratılışa inanan bilim adamları, insanın maymundan geldiği fikrine atıfta bulunarak (Darwin'ciler bunun böyle olmadığını, ancak atalarının aynı olabileceği şeklinde ifade ederler)

bunun yanlış olduğunu, insanla maymun, ya da diğer hayvanlar arasında hiçbir zaman kapatılamayacak farklılıklar olması nedeniyle, bunlardan birinin diğerinden gelmesi, ya da ortak ataya sahip olma olasılığının olamayacağını söylemektedirler. Darwin'ciler de buna karşı çıkarak, bir de uydurulan, insansı denen (hangi insana benziyorsa) maymunların kromozom ve diğer bazı benzerlikleri dolayısı ile insanla ortak atadan geldiklerini söylerler. Yine Darwin'ciler, bir türden, diğer bir türün meydana geldiğini hiçbir zaman, ne Darwin'in, ne de kendilerinin söylemediğini, ancak atalarının aynı olduğunu söylediklerini ısrarla vurgularlar. Bana göre bu tamamen açıklanamayan olayları bilinmeze havale ederek, açıklamış gibi satmaktır ya da nitelikli sahtekârlıktan öteye değildir. Bir türün ataları aynı demekle, bir tür diğerinden, ya da diğerlerinden meydana geliyor demek arasında hiçbir fark yoktur.

24. Darwin'cilik lobisi ne kadar güçlüdür?

Yaratılışa inanan bilim adamları, Darwin'ciliğin hiçbir delili olmamasına rağmen bunlar varmış gibi, neredeyse bir din olarak, okul kitaplarına sokulduğunu, bunun yanlış olduğunu, her şeye rağmen, bu öğretinin yanında diğer öğretilerin de mutlaka öğrencilere öğretilerek hiç olmazsa onların da kendilerine, akıllarıyla, yol çizmelerine yardımcı olunmasını istemektedirler. Darwin'ciler ise yüzlerce yaratılış efsanesi olduğundan, öğretmenlerin her bir efsaneyi öğrenmek mecburiyetinde kalacakları gibi son derece basit, anlamsız, geçersiz hatta komik bir bahane arkasına sığınarak buna karşı çıkmaktadırlar. Kimse öğretmenlerden dünyadaki her kabile ya da her din inanışına göre yaratılışın nasıl olduğunu anlatmasını bekleyemez. Zaten bunu düşünmek bile son derece aptalcadır. Darwinci görüş özellikle İngiliz emperyalizminin sözde bilimsel temele oturtulması esasını teşkil ettiğinden, büyük bir çabayla, hiç bir delili olmadan bütün yanlışları doğru diye neredeyse bütün dünyaya Kabul ettirmiştir. Aynı sözde Ermeni soy kırım masalında olduğu gibi, bütün yanlışlar, para ve emperyalizmin diğer ögeleriyle doğru diye sunulabiliyor ve kabul ettirilebiliyor, maalesef!

25. Darwin'cilerin şimdilerde, teoriyi kanıtlamak için sarıldıkları "Darwin-Mendel görüşleri" gerçekten söylenebilir mi?

Şimdiki bazı Darwin'ciler, Mendel ile Darwin'in görüşlerini birleştirmek isterler hatta Mendel-Darwin görüşleri derler. Bu tamamen yanlış ve birbirine zıd iki ayrı bilimsel yol ve tartışmadır. En azından Darwin bunu böyle yorumlamıştır. Darwin doğal seleksiyon dışında dediği kalıtsal olayların da farkına varmış, bunu, kendiliğinden ya da bir şekilde olmuş, açıklanamayan ama önemsiz olaylar olarak yorumlamıştır.

26. Neden bazı türler değişir de diğerleri değişmez?

Darwin'in anlayamadığı hatta teori bile üretemediği, üzülerek ifade ettiği hususlardan biri de, *"neden bazı türler değişiyor da diğerleri değişmiyor?"* sorusudur. Burada değişimden ne kastedildiği önemlidir. Darwin'in kastettiği tabii ki, bir türün başka türe dönüşmesi durumudur. Darwin sorusunun cevabını bulabilseydi, zaten teorisiyle ortaya da çıkmazdı. Zamanımızda hâlâ tanıdığım biyologlar bana şu soruyu sormaktadırlar, *"Neden tür içindeki çeşitlerin değişeceğine ya da farklı çeşitler oluşturacağına (melezleme ya da mutasyonlarla) inanıyorsunuz da, cins içindeki türlerin birbirlerine dönüşeceğine, ya da yeni türler meydana getireceğine inanmıyorsunuz?"* Buna cevap dahi vermeye gerek yok, zaten şimdiye kadar anlatılanlardan

bunun cevabını kolayca bulacaksınız. Ama bana, *"eğer ananın çocuk doğuracağına inanıyorsan, neden babanın da doğuracağına inanmıyorsun"* söylemi kadar safça geliyor.

27. Canlı telef olmadan bir türden diğerine geçebilir mi?

Bilindiği üzere, memeli hayvanlarda, yavru doğduktan sonra, belirli bir müddet anne sütüyle beslenir, genelde başka besin alamaz. Şayet beslenemezse de ölür. Yani bu hayvanların nesli devam edemez. Darwin'in söylediğine göre, bu memeli hayvanlar da memeli olmayan başka hayvanların evrimi ile oluşmuştur, ya da belli ortak atalardan oluşmuşlardır. Şimdi şu soruyu soralım, evrim denen şey, fertler üzerinde etki yapacağına göre ve diyelim ki daha önceki bir organizmadan bir inek meydana gelecek, önceki atası memeli olmayan ve süt üretmeyen bir hayvandan süt üreten bir canlının meydana gelmesi için kaç yüz ya da bin generasyon geçmesi gereklidir? Bütün bu generasyonlar boyunca, eğer oluşursa, oluşacak yavrular gerekli sütü nereden bulacaklardır? Böyle bir durumda, bu ve benzeri hayvanların nesillerini evrim teorisine göre devam ettirmesi mümkün olabilir mi?

28. Darwin'cilerin söylediği, "Doğal seleksiyon bireyler üzerinde olur ancak popülasyonda gözlenir" fikri doğru mudur?

Darwin'ciler *"doğal seleksiyonun bireyler üzerinden olduğunu ancak popülasyonda gözlendiğini"* iddia ederler. Bu tabii yine çok bilimsellik adına uydurma kaydırma laflardan biridir. Bütün değişimler fertler üzerinde olacağı için, bu değişimlerin tamamı, er ya da geç fertler üzerinde görülür.

29. Teorideki doğal seleksiyonun yüzü arkaya mı yoksa öne mi dönüktür?

Darwin'cilerin tekerleme halinde söyledikleri şudur; *"Doğal seçilimin yüzü arkaya dönüktür, ileriye değil"* ya da *"Doğal seçilim rastgele değildir, fakat ilerletici de değildir."* Görüldüğü gibi, bunlar önemli yanlışlardır. Darwin'in dahi bunu kabul etmesi düşünülemezdi. Neden? Birincisi, Evrim (Evolution)'in anlamı, gelişme, tekâmül etmedir. Darwin de bunu böyle almıştır. Darwin teorisinde yarar esasıyla gelişme esastır. Bu gelişmenin geriye dönük olması demek ilkelliğe doğru gidiş demektir ki, bunun kabul edilmesi mümkün değildir. İkincisi, yeni fertler meydana geldikleri ana babaya, yani bir önceki jenerasyona benzedikleri için genetik anlamda 'geriye dönük' terimi kullanılmış olabilir ancak bu da doğru olamaz. Zira her yeni oluşan fert bir öncekinden farklıdır. Çünkü gen ve çevre etkileşimleri sonsuz denecek farklılıklar gösterir. Genelde popülasyondaki gen frekansları sabit kalsa da, yeni şartlara, ya da oldukları şartlara daha iyi adapte olabilmeleri için, aynı tür içerisindeki çeşitler arasında, içinde bulunulan şartlara göre, frekanslarda az da olsa, ileri-geri değişimler olabilir. Eğer doğal seçilim ilerletici değilse, Darwin'in evrim teorisini çöpe atmak gerekmez mi? O zaman Darwin ne söyleyip duruyor? Üçüncü bir husus, eğer doğal seçilim arkaya dönükse, organik canlıların Darwin'e göre, nasıl olup da tek hücrelilikten bu duruma geldiklerini bir tarafa bırakalım, ya da diyelim ki böyle yaratılmışlardır, er ya da geç ataya dönüş olacaktır, yani tek hücreliliğe doğru bir evrim olacaktır. Bu aklın alacağı bir şey midir?

30. Türler içerisinde ve arasında Darwin'in bahsettiği, birbirini tüketici ve birinin diğerinin yerine geçici boyutunda bir rekabet var mıdır?

Darwin'in iddiası ve teorisini dayandırdığı esaslardan birisi, doğanın yardımıyla, güçlünün tür içerisinde ya da türler arasında zayıfı zamanla yok edeceği, zayıfların yerini alacağı ve farklı

türler oluşturacağı varsayımıdır. Bu emperyalizmin de dayanaklarından biridir. Bu yanlışlığı aramak gerekmez zira her yerde zaten görülür. Serçenin yaşadığı yerde güvercinde, ördekte tavuk da yaşar.

31. Popülasyonlarda Gen Frekans Farklılaşmaları ve Yeni Dengeler (İngilizcesi "Genetic Drift", Türkçeye "Genetik Sürüklenme" diye tercüme edilmiştir, bize göre hem İngilizcesi, hem de Türkçesi, içeriği tam olarak kapsamamaktadır) evrimi, bugünkü Darwin'cilerin söylediği gibi yönlendiren, ya da etkileyen ana mekanizmalardan birisi midir?

İnsan gerçekten bazen kendisinden şüphe etmeye başlıyor. Ya da, *"bilim adamlarının çoğu bu kadar kör, ya da bilinçsiz olabilir mi?"* Diye hayıflanıyor. Sırf bilimsel bir şeyler yapıyormuş, ya da söylüyormuş desinler, ya da sözde modern görünmek adına ipe sapa gelmez saçmalıkları nasıl yazarlar anlamıyorum. Başlıktaki konu benim ABD'de olduğum yıllarda da (1968-1971) popüler bir konuydu ama bizler daha çok bu konuya popülasyon genetiğindeki gen yığılmalarının nasıl olabileceği, ya da gen frekanslarının hangi faktörlerle değişebileceği açısından bakar matematiksel simülasyonlar yapardık. Darwinci sözde bilim adamları bunu da getirip evrimin en önemli unsuruymuş gibi empoze etmeyi başardılar. Bununla da kalmayıp, sanki gerçek bir bilimsel analiz yapıyormuş havasında, aslında evrim konusu ile hiç alakası olmayan, matematiksel örnekler vererek açıklamaya kalkışmaktadırlar. Yani son derece basit olayları alıp nasıl kompleks, ya da anlaşılmaz hâle getirir de bilim yapıyoruz diye yuttururuz havasındalar. Neyse biz sorumuzu yanıtlayalım. Önce *"Popülasyonda Gen Frekans Farklılaşması"* nedir ona bakalım; basit olarak, belli bir bölge popülasyonunda, çeşitli nedenlerle (hastalık, deprem, ani iklim değişiklikleri, kuraklık, meteor çarpması, savaşlar vs. gibi doğal ya da suni olabilir) belli bir canlı grubunun popülasyondan ayrılması, ayrılırken de üzerlerinde bulundurdukları karakterlere ait genleri popülasyondan dışarı çıkarmaları nedeniyle, popülasyonda kalan fertler üzerindeki gen frekanslarının, ileriki jenerasyonlarda artı ya da eksi yöne kaymasıdır. Bu kayma, takdir edilir ki, frekans (%'si) açısından, küçük popülasyonlarda büyük popülasyonlardan, çok daha etkili olacaktır. Canlılar var olduklarından beri çeşitli olumlu ya da olumsuz olaylar nedeniyle popülasyonlardaki gen oranlarında önce iniş çıkışlar olmakta, sonra da popülasyonlar yeniden dengeye ulaşmaktadır. Dikkat ettim, literatürde bu olay anlatılırken, çok ince matematiksel örnekler de veriliyor. Matematiksel örneklerin tamamı doğrudur ve hiç itirazımız da olmaz ancak basit olarak, popülasyonda var olan genlerin frekanslarının değişmesinin ve yeniden dengeli hâle gelmesinin evrime ne katkısı olur bunu anlamak mümkün değildir. Birisi tamamen gen giriş çıkışıyla ilgili kalıtsal bir mekanizmanın matematiksel izahıdır, diğeri yaşam koşullarının ya da doğa şartlarının, yavaş yavaş değişimi ile yarar esasına göre, bir türün diğer bir türe (her nasılsa) dönüşüvereceği anlayışıdır. *"1000 Darwin Çıkmazı"* kitabımda geniş olarak izah edildiği gibi, biri gerçektir diğeri, gelmiş geçmiş örneği olmayan bir hayal ürünüdür.

32. Çeşitler mi türleri doğurur, yoksa türler mi çeşitleri?

Darwin teorisine göre, çeşitler, zamanla karakterlerini daha da belirginleştirerek ve stabil hâle getirerek, daha genel karakterlere sahip farklı türlere dönüşür. Lütfen etrafınıza bakın; hiç özel karakterlerden genel karakterlere ulaşmış, türleşmiş çeşit gördünüz mü? Ya da, uzun

uzun anlatılanlardan sonra, böyle bir olasılık olur mu? Bir de tür içerisindeki çeşitlenmelere bakın aynı türün binlerce çeşidinin, çeşitli yollarla elde edilmesine. Lütfen bir daha bakın!

33. Yaratılış mucizesini hiç tereddütsüz % 100 destekleyen ve Darwin teorisini tereddütsüz % 100 çöpe gönderebilecek bir olay var mıdır?

Evet vardır. Bu, konuyla ilgili bilim adamlarının bakışlarına göre de değişebilir. Her insanın yakın çevresinde gördüğü gibi, neredeyse her oluşum ya da olay, bu iki zıt durumu (yaratılış, ya da Darwin'in anladığı anlamda olmayan evrimi) ayan beyan sergiler. Ancak hem yaratılış mucizesi olarak, hem de Darwin'in teorisinin tamamen çöpe atılmasını gerektirecek en büyük oluşum nedir diye sorarsanız, benim cevabım biyolojide BAŞKALAŞIM dediğimiz olaydır derim. Tek bir hücrenin çoğalması ve aniden, çoğalan hücrelerin farklılaşarak tam bir senkronizasyon ve düzen içerisinde dokuların ve organların maketlerini yapmaları ve hücrelerin daha sonra canlıyı oluşturacak embriyo haline dönüşmesidir. Darwin'cilerin buna verecekleri hiçbir açıklama yoktur.

34. Darwin teorisi, bilimsel çalışmaları ilerletmiş mi, yoksa geriletmiş midir?

Darwinciler her platformda Darwin teorisinin biyoloji bilimini geliştirdiğini iddia ederler. Ben de bunun tam aksini iddia ediyorum. Kanıt olarak da, Mendel'in, teori değil, kanun niteliğinde uygulamalı sunduğu bilimsel araştırmalara, zamanında (35 yıl) hiç değer verilmemiş olmasını gösteriyorum. O devirde bilim adamları Darwin'i tartışmaktan ya da Darwin'cilerin yaygarasından, Mendel'e zaman ayıramamışlardır ya da onun buluşlarını küçümsemişlerdir. Darwin'cilerin bahsettiği bilimsel gelişmelerin Darwin teorisi ile hiç alakası yoktur diyemeyeceğim (sadece fikir jimnastiği açısından bir yararı olmuş olabilir) ama en azından Mendel'in yaptığı katkılar nazara alınırsa, ihmal edilebilecek düzeyde olduğunu söyleyebilirim. Darwin Biyoloji bilimindeki ilerlemeyi Mendel yasalarının yeniden keşfine kadar en az 35 yıl geciktirmiştir, hatta hala yanlış inanış ve yönlendirmeler yüzünden geciktirmeye devam etmektedir.

Bazı meslektaşlarım, bana Evrimi nasıl tarif edebileceğimi sordular, illa tarif edilmesi gerekirse;

Evrim; canlıların yaratıcı tarafından genetik kodlarla sınırlanan ve var olan tür karakterlerinin bulundukları çevre şartları ile etkileşimi sonucu ortaya çıkan olumlu veya olumsuz değişimlerdir. Yani var olan kalıtsal bir potansiyelin ortaya çıkmasıdır. Bir türün başka bir türe dönüşümü ile ilgisi yoktur.

Saygılarımla,

A. Akyürek

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

II. OTURUM

21 Ekim 2022 - Perşembe	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
15:00 15:30	Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU / Atatürk Üniversitesi VÜCUDUMUZDA BULUNAN MU`CİZEVÎ TAMPON ÇÖZELTİLER

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
15:30 - 16:00	Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim ERBIYIK, Dr. Rabia Merve PALALIOĞLU Üsküdar Üniversitesi	AMNİON: RAHİM İÇİNDEKİ MU`CİZEVÎ HAYAT SUYU
	Dr. Rabia Merve PALALIOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim ERBIYIK Üsküdar Üniversitesi	KIZIL MU`CİZE: MENSTRÜASYON (İNSANA HAS, HER AY BİR HAFTA YAŞANILAN ENTERESAN VE HARİKULADE TECRÜBE)
16:00-16:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

VÜCUDUMUZDA BULUNAN MU'CİZEVİ TAMPON ÇÖZELTİLER

Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU
Atatürk Üniversitesi, Fen Fakültesi, Kimya Bölümü, Biyokimya Anabilim Dalı, Erzurum
okufrevi@atauni.edu.tr

ÖZET

Bir zayıf asidin eşlenik bazıyla veya bir zayıf bazın eşlenik asidi ile bir arada bulunduğu çözeltilere tampon çözelti denir. Tamponik ortamda çözelti pH'sının sabit kalması sağlanır. Zira proteinler, enzimler, DNA, RNA vb. biyomoleküller pH'dan çok etkilenirler. Çok düşük ve yüksek pH, bu biyomoleküllerin denatürasyonuna sebep olur.

Canlı organizmaların hücre içi ve hücre dışı sıvıları, bunların normal pH'larında tampon görevi yapan eşlenik asit-baz çiftleri ihtiva eder. En önemli hücre içi tamponu fosfat tamponudur. Eritrositlerdeki (alyuvarlar) tamponlamadan, hemoglobin ve oksihemoglobin sorumludur. Omurgalıların kan ve hücreler arası sıvısındaki en önemli tampon bikarbonat tampon sistemidir. Böylece rahmetin bir tecellisi olarak birçok vücut sıvısı tampon çözeltilerle donatılmıştır. Vücut sıvılarında sözü geçen tampon sistemleri mevcut olmasaydı canlılık devam edemezdi. Hâlbuki kan pH'sının 0,3 birim bile düşmesi hayati tehlike arz eder. Çünkü dışarıdan alınan gıda maddelerinde bulunan asitli bileşikler ve metabolizma olayları sonucu oluşan organik asitler ve CO_2, pH'yı çok düşüreceklerdi. Enzim adı verilen protein yapısındaki biyokatalizörlerin aktivitesi pH'ya çok bağlı olduğundan metabolizma olayları felce uğrayacaktı.

İnsanın alyuvar hücreleri hariç bütün hücrelerinde yaklaşık 2 metre boyunda çift sarmal yapıda DNA molekülleri bulunur. Polinükleotid yapısında olan her bir DNA zinciri diğeriyle hidrojen bağı ile bağlanmıştır. Bu bağ pH 4-11 arasında kararlıdır. Hücre bölünmesi sırasında bu iki zincirin ilahi iradenin kontrolü altında enzimatik reaksiyonlarla açılımı sağlanır. Bu reaksiyonlar sonucunda mu'cizevî şekilde, akılları hayrette bırakan bir mükemmellikte ve süratli bir şekilde DNA'nın replikasyonu vuku bulur.

Allah'ın sonsuz rahmet ve inayetiyle, başta insan olmak üzere bütün canlılara konulan bu tampon sistemleri vasıtasıyla canlı hayatının devamı sağlanır. Şuurumuz olmadan ve irademiz karışmadan vücudumuza ve bütün canlı âlemine konulan bu mu'cizevî kontrol mekanizması, elbette tesadüf ve tabiat gibi şuursuz şeylere verilemez.

Anahtar kelimeler: Tampon çözelti, pH, DNA, enzimler, denatürasyon

MIRACLE BUFFER SOLUTIONS IN OUR BODY

ABSTRACT

Solutions in which a weak acid is combined with its conjugate base or a weak base with its conjugate acid are called buffer solutions. The pH of the solution is kept constant in a buffered environment. Because proteins, enzymes, DNA, RNA etc. biomolecules are greatly affected by pH. Too low and high pH causes denaturation of these biomolecules.

The intracellular and extracellular fluids of living organisms contain conjugate acid-base pairs that act as buffers at their normal pH. The most important intracellular buffer is the phosphate buffer. Hemoglobin and oxyhemoglobin are responsible for buffering in erythrocytes (red blood cells). The most important buffer in the blood and intercellular fluid of vertebrates is the bicarbonate buffer system. Thus, as a manifestation of mercy, many body fluids are equipped with buffer solutions. If the aforementioned buffer systems were not present in body fluids, life would not be able to continue. However, even a decrease in blood pH by 0.3 units is life-threatening. Because the acidic compounds in the foodstuffs taken from outside and the organic acids and CO_2 formed as a result of metabolism events would lower the pH a lot. Since the activity of biocatalysts in protein structure called enzymes are very pH dependent, metabolism events would be paralyzed.

There are DNA molecules in a double helix structure, about 2 meters in length, in all human cells except red blood cells. Each DNA chain, which is in the structure of polynucleotides, is connected to the other by hydrogen bonds. This bond is stable between pH 4-11. During cell division, these two chains are opened by enzymatic reactions under the control of God's will. As a result of these reactions, the replication of DNA occurs miraculously, with an astonishing perfection and speed.

With the infinite mercy and grace of Allah, the continuation of life is ensured by means of these buffer systems placed on all living things, especially human beings. This miraculous control mechanism, which was put into our body and the entire living world without our consciousness and will, of course, cannot be given to unconscious things such as coincidence and nature.

Keywords: Buffer solution, pH, DNA, enzymes, denaturation

GİRİŞ

Zayıf asidin eşlenik bazıyla veya bir zayıf bazın eşlenik asidi ile bir arada bulunduğu çözeltilere **tampon çözelti** (buffer solution) denir. Tampon çözelti; $pH = pK_a + \log [tuz]/[asit]$ formülü ile ifade edilir. Genelde bir tamponun tampon kapasitesi $pH=pK_a \pm 1$'dir. pH değişimi, pK_a değeri civarında yani [tuz]/[asit]=1,0 durumunda minimumdur. Yani bir tampon çözeltinin tamponlama kapasitesi $pH=pK_a$ noktasında maksimumdur.

Tamponik ortamda çözelti pH'sının sabit kalması sağlanır. Zira proteinler, enzimler, DNA, RNA vb. biyomoleküller pH'dan çok etkilenir (Şekil 1). Çok düşük ve yüksek pH, bu biyomoleküllerin yapısının bozulmasına sebep olur. Bu bozulmaya denatürasyon adı verilir. Bu sırada yapıda bulunan hidrojen bağları başta olmak üzere kovalent olmayan bağlar etkilenir. Denatürasyon fonksiyon bozukluğuna neden olur. Örnek olarak enzimler kataliz fonksiyonunu yapamazlar. Genelde fizyolojik pH'da (pH=6-7) bu biyomoleküller stabil yapıya sahiptirler.

Şekil-1. *Bir proteinin üç boyutlu yapısı.*

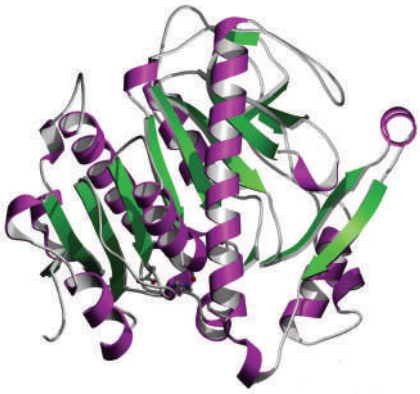

Laboratuvarlarda Kullanılan Tampon Sistemleri

Biyokimya ve Moleküler Biyoloji laboratuarlarında tampon çözeltiler çok sık kullanılır. Her tampon çözeltinin belirli bir tamponlama kapasitesi vardır. Çalışılacak ortama uygun bir tampon sistemi, pK_a değerleri göz önüne alınarak seçilir. Tamponlama kapasitesi yüksek olması için çalışan pH'ya yakın pK_a değerlerine sahip eşlenik asit-baz çiftleri kullanılır. Örnek olarak pH 4,9-8,0 arasında fosfat tamponu kullanılırken, pH 3, 6-5, 6 arasında asetat tamponu, pH 1,1-3,3 arasında glisin tamponu kullanılır (Tablo 1).

Tablo-1. *Biyokimya ve Moleküler Biyoloji laboratuarlarında sık kullanılan tampon çözeltiler.*

pH KESRİ	ASİT-BAZ ÇİFTİ	TAMPON ADI
1,1-3,3	Glisin/HCl	Glisin tamponu
3,0-6,6	Sitrik asit/ Sodyum sitrat	Sitrat tamponu
3,0-7,8	Sitrik asit/ Na_2HPO_4	Sitrat-fosfat tamponu
3,6-5,6	Asetik asit/ Sodyum asetat	Asetat tamponu
4,9-8,0	NaH_2PO_4/ Na_2HPO_4	Fosfat tamponu
5,2-8,6	Tris/ Maleat	Tris/ Maleat tamponu
7,0-8,4	Na-Barbital	Veronal tamponu
7,2-8,9	Tris/ HCl	Tris tamponu
8,6-10,6	Glisin/NaOH	Glisin tamponu

Canlı Organizmalardaki Tampon Sistemlerinin Enzim Aktivitesi Ve Dna Yapısına Etkisi

Canlı organizmaların hücre içi ve hücre dışı sıvıları, bunların normal pH'larında tampon görevi yapan eşlenik asit-baz çiftleri ihtiva eder. En önemli hücre içi tamponu, $[H_2PO_4^-]/[HPO_4^{-2}]$ eşlenik asit-baz sistemidir (fosfat tamponu). Glukoz-6-fosfat ve ATP gibi organik fosfatlar ile iyonlaşabilir gruplar taşıyan proteinler de önemli hücre içi tamponlarını teşkil ederler. Eritrositlerdeki (alyuvarlar) tamponlamadan, hemoglobin ve oksihemoglobin sorumludur. Omurgalıların kan ve hücreler arası sıvısındaki en önemli tampon bikarbonat tampon sistemidir. Böylece rahmetin bir tecellisi olarak birçok vücut sıvısı tampon çözeltilerle donatılmıştır.

Kandaki olağanüstü tamponlama etkisini kavramak için izotonik bir NaCl çözeltisinin (% 0,9 NaCl) ve kanın birer litresine birer ml 10 M HCl ilave edip, pH'larını ölçersek, çözeltinin pH'sının 7,0'dan 2,0'a, kanın pH'sının ise 7,4'den 7,2'ye düştüğünü görürüz. Vücut sıvılarında sözü geçen tampon sistemleri mevcut olmasaydı canlılık devam edemezdi. Hâlbuki kan pH'sının 0,3 birim bile düşmesi hayati tehlike arz eder. Çünkü dışarıdan alınan gıda maddelerinde bulunan asitli bileşikler ve metabolizma olayları sonucu oluşan organik asitler ve CO_2, pH'yı çok düşüreceklerdi. Enzim adı verilen protein yapısındaki biyokatalizörlerin aktivitesi pH'ya çok bağlı olduğundan metabolizma olayları felce uğrayacaktı.

Enzimler, canlı organizmalardaki kimyasal reaksiyonları hızlandıran ve hiçbir yan ürün olmasına fırsat vermeden % 100'lük bir ürün verimi sağlayan biyolojik katalizörlerdir. Bugün 3000'den fazla enzim tanımlanmıştır. Canlılardaki bütün metabolik reaksiyonların katalizinde enzimler görevlendirilmiştir. Enzimler vasıtasıyla reaksiyonlar en az 100 milyon kat hızlanır. Karbonik anhidraz enziminin izoenzimleri arasında olan CA II, en güçlü aktiviteye sahip olanlar arasındadır (saniyede 1.000.000 adet karbon dioksidi bağlayarak bikarbonata dönüştürmede görev alır) (Şekil 2) .

Her enzim için aktivitelerin maksimum olduğu pH değerleri vardır (Tablo 2). Bu değerlerin üzerinde ve altında aktivite düşer. Bir enzimin optimum pH'sı normal hücre içi ortamı pH'sı ile aynı değildir. Bu durum hücre içindeki enzim aktivitesinin kontrolünde, pH-aktivite ilişkisinin önemini göstermektedir. Hücrelerde her birisinin pH'ya karşı davranışı farklı yüzlerce enzim mevcuttur ve pH'nın karmaşık hücre içi kontrol ağında çok önemli bir yeri vardır.

Şekil-2. *Karbonik anhidraz-II izoenziminin genel yapısı.*

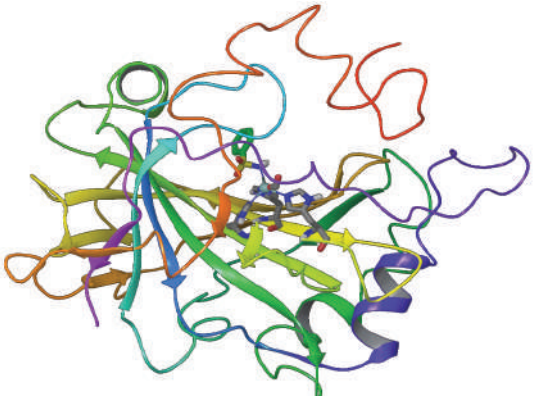

Her enzim için aktivitelerin maksimum olduğu pH değerleri vardır (Tablo 2). Bu değerlerin üzerinde ve altında aktivite düşer. Bir enzimin optimum pH'sı normal hücre içi ortamı pH'sı ile aynı değildir. Bu durum hücre içindeki enzim aktivitesinin kontrolünde, pH-aktivite ilişkisinin önemini göstermektedir. Hücrelerde her birisinin pH'ya karşı davranışı farklı yüzlerce enzim mevcuttur ve pH'nın karmaşık hücre içi kontrol ağında çok önemli bir yeri vardır.

Tablo-2. *Bazı enzimlerin optimum pH'sı.*

Enzim ve substrat	Optimum pH
Pepsin	
Yumurta albümini	1,5
Hemoglobin	2,2
Piruvat karboksilaz	
Piruvat	4,8
Katalaz	
H2O2	7,6
Tripsin	
Benzoilargininamid	7,7
Benzoilarginin etil ester	7,0
Alkalen fosfataz	
Gliserol 3-fosfat	9,5
Arginaz	
Arginin	9,7

pH düzenlenmesine çarpıcı iki örnek:

1. Midede **gastrik lipaz** adı verilen ve nötral pH'da iş gören nötral yağları parçalayan lipaz enzimi salgılanır. Bu enzim, mide pH'ları nötral olan bebeklerde sütteki yağların sindirimi fonksiyonunu görmektedir ve ergin kişilerde çok önemli fonksiyonu olmadığı

bildirilmektedir. Yetişkin mide pH'sı, sindirim sırasında 2,0 civarında iken; bebeklerde 7,0 civarındadır.Yani ihtiyaca göre sistem ayarlanmaktadır.

2. Besinlerin (glukoz, yağ asidi, amino asitler) oksidasyon metabolizması sonucu oluşan **karbondioksitin**, hücresel organellere ve zarlara zarar vermemesi için hızla suda çözünür forma dönüştürülmesi gerekir. Bu dönüşüm **karbonik anhidraz enzimleri** katalizinde gerçekleşir. CO_2 ve bikarbonatın birbirine dönüşümü, oksijenin bağlanmasında ve kana salınmasında rol oynar. Periferal dokularda CO_2, nispeten düşük pH ve yüksek CO_2 konsantrasyonunda bağlandığından, hemoglobinin oksijene afinitesi azalır ve dokulara O2 salınır. Tersine, akciğer kılcal damarlarında CO_2 atıldığından ve sonuç olarak kandaki pH yükselerek hemoglobinin oksijen bağlama afinitesi artar ve protein, onu periferal dokulara taşımak için daha fazla O_2 bağlar.

İnsanın alyuvar hücreleri hariç bütün hücrelerinde yaklaşık 2 metre boyunda çift sarmal yapıda DNA molekülleri bulunur (Şekil 3). Polinükleotid yapısında olan her bir DNA zinciri diğeriyle hidrojen bağı ile bağlanmıştır. Adenin ile timin arasında iki, guanin ile sitozin arasında ise üç hidrojen bağı vardır. Böylece iki zincir arasında sağlam bir bağ oluşturulmuştur. Bu bağ pH 4-11 arasında kararlıdır. Bu sınırların dışında yani pH 4'ün altında ve pH 11'in üzerinde bu bağlar parçalanır. DNA denatüre olur ve genetik bilgiyi aktarmada güçlükler yaşanır. Hücre bölünmesi sırasında bu iki zincirin enzimatik reaksiyonlar vasıtasıyla açılımı sağlanır. Bu reaksiyonlar sonucunda mu'cizevî şekilde, akılları hayrette bırakan bir mükemmellikte ve süratli bir şekilde DNA'nın replikasyonu vuku bulur.

Şekil-3. *DNA molekülünün çift zincir yapısı.*

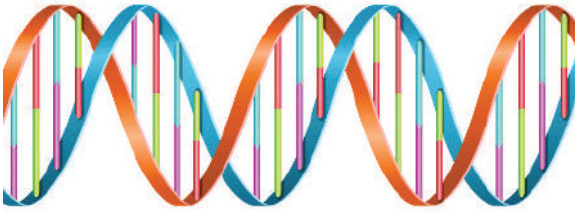

Bir ökaryotik canlının bütün hücrelerindeki DNA'lar aynıdır ve hücre nükleusunda yer alır. Histon adı verilen lisin ve arginince zengin bazik proteinlerle kompleks yapmış ve farklı sayıda kromozomlar arasında bölünmüş halde bulunurlar. Ayrıca mitokondrilerde ve bitki kloroplastlarında da bakterilerdekine benzer DNA molekülleri bulunur. İster prokaryotlarda, ister ökaryotlarda olsun, bütün DNA moleküllerinin en önemli ortak özellikleri çok büyük olmalarıdır. Mesela *E.coli* kromozomu tek ve çok büyük bir DNA çift zincirinden ibaret olup, molekül ağırlığı 2.600.000.000'dur. Kalınlığı 20 Ao ve uzunluğu 1400 mikrometre veya 1,4 mm'dir. 4,0 milyon kadar baz çifti ihtiva eder. Bu büyük DNA molekülünün ucu yoktur ve iki ucu bir çember yapı oluşturmak üzere birleşmiş haldedir. DNA yerleşimindeki en olağanüstü taraf, *E.coli* hücresinin 1000 misli kadar uzunluğundaki bu molekülün, çok küçük bir hacim içinde sıkıştırılmış olmasıdır.

Ökaryotik hücreler, türden türe farklılık gösteren sayıda, birçok kromozom ihtiva eder ve herbir kromozom da bir tane çok büyük DNA molekülünden ibarettir. Tek bir memeli hücresindeki

DNA'ların toplam uzunluğunun **2 metreden fazla** olup, baz çiftlerinin sayısı *E.coli*'nin yaklaşık 1000 mislidir. Bu boyuttaki bir molekülün mikroskobik boyutlardaki hücrenin içine yerleşmesi, ileri seviyede bir düzenli sıkıştırma ve katlanmanın sonucudur. Ökaryotik DNA yapılanmasının temel birimleri nükleozom'lardır. Nükleozomlar, kromozomdaki DNA molekülünün histon adı verilen lisin ve arginince zengin bazik karakterdeki proteinlerle oluşturduğu komplekslerdir. Ökaryotik DNA, histonların dışında, transkripsiyon ve replikasyon enzimleri, transkripsiyon faktörleri ve hormon reseptörleri gibi fonksiyonel proteinlerle de birleşmiş halde olabilir.

11 nm kalınlığındaki nükleozomlardan 6 veya 7 tanesinin bir dönüşünün oluşturduğu süper sarılmalarla 30 nm kalınlığındaki kromatin lifi (fibrili) meydana gelir. Bu fibril yapı, daha sonra, birçok halka ve kıvrımlar teşkil ederek oldukça sıkıştırılmış kromozom yapısını meydana getirir. Fibriller yapılanırken nükleer matriks veya çatı proteinleri adı verilen yapısal proteinlere çeşitli noktalarından bağlanırlar ve kromozomal domain'leri ortaya çıkarırlar. Özetle, ökaryotik DNA'nın sıkı istiflenmesi, bu büyük molekülün molekül içi etkileşmelerinden daha çok, histonlar ve bazı nükleer matriks proteinlerinin yönlendirmesiyle gerçekleşmektedir (Şekil 4).

Şekil-4. *DNA zincirinden kromozom yapısına kadar oluşum mekanizması.*

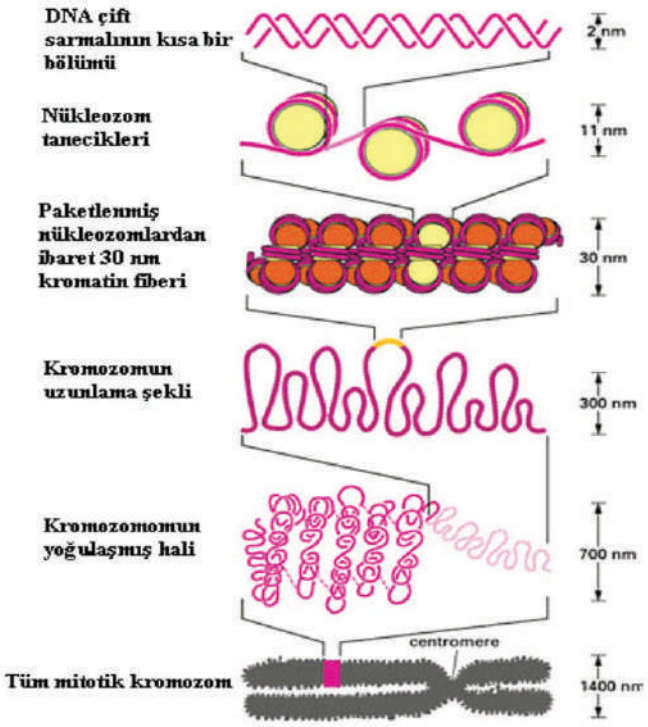

Bu muntazam yapıların korunması, onların fonksiyon görmeleri için mutlaka gereklidir. Bunun için tampon çözeltilerle vücudumuzun birçok sıvıları donatılarak bu yapılar korunmakta ve mu'cizevi reaksiyon ve olaylar koordineli şekilde cereyan etmektedir.

SONUÇ

Allah'ın sonsuz rahmet ve inayetiyle, başta insan olmak üzere bütün canlılara konulan bu tampon sistemleri vasıtasıyla canlı hayatının devamı sağlanır. Şuurumuz olmadan ve irademiz karışmadan vücudumuza ve bütün canlı âlemine konulan bu mu'cizevî kontrol mekanizması, elbette tesadüf ve tabiat gibi şuursuz şeylere verilemez. Allah'ın var olduğuna dair **rasyonel** bir temel vardır. **Bilimsel gelişmeler insanı Allah'a daha da yaklaştırıyor.**

Kaynakça

1.Keha, E.E., Küfrevioğlu, Ö.İ. , Biyokimya, Aktif Yayınevi, 13.Baskı, 2020.

2.Jaenicke, L., (1984), Einführung in die Praxis des Biochemikers, Photostelle der Universitäts- und Stadtbibliothek Köln, Köln

AMNİON: RAHİM İÇİNDEKİ MUCİZEVİ HAYAT SUYU

Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim ERBIYIK, Üsküdar Üniversitesi,
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Ameliyathane Hizmetleri Bölümü, İstanbul
drhalilibrahim@gmail.com

Öğr. Gör. Dr. Rabia Merve PALALIOĞLU, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul
drmerbiyik@gmail.com

ÖZET

Anne karnındaki bebeğin, güven ve rahatlık içinde büyümesini temin eden harikulade bir mucize sistem var: Amniyon kesesi, zarı ve sıvısı. Fetüs, özel bir zar tabakası tarafından kaplanan kesedeki suyun içinde 'insan olma' yolculuğuna güvenle çıkarılmaktadır.

Amnion mayii hidrolik bir basınç dengeleyicidir. Bebeğin ana rahminde simetrik olarak büyüme ve gelişmesini destekleyip, enfeksiyonlara karşı koruyan, beyin gelişimine katkıda bulunup, O'nu ses, darbe, ışık, basınç gibi harici tesirlere karşı koruyan harika bir iç okyanustur. Bebek hamilelik boyunca bu, berrak ve steril mucizevi hayat suyunda yüzmektedir. Hatta ördek yavruları gibi doğar doğmaz yüzebilme O'na burada öğretilmektedir. Amniyon zarının fetüse yapışmasını önleyen bu iç deniz, serbestçe hareket etmesini sağlar. Günde 8 defa değişen, arıtılan çok dinamik, yaşayan, canlı bir su olan amniyon, fetüsün gelişimi açısından ihtiyacı olan ısıyı her tarafa eşit olarak dağıtıp, yazın sıcaktan, kışın soğuktan koruma sağlamaktadır. Muhtevasındaki maddeler bebeğin duyu organlarının, kas ve sinir sistemi başta akciğer, böbrek gibi pek çok organ sisteminin gelişiminde rol oynar. Anne sağlığı için de önemli olan bu çok özellikli su rahim boşluklarını doldurarak zamanla büyüyüp ağırlık kazanan fetüsün, baskı yapmasına mani olunur.

İlk üç ay (1. Trimester) da fetusun büyümesiyle amniyon sıvısında da bir artış görülmektedir. Fetal(cenin) ağırlık ile amniyon sıvısı arasında çok ince ve hassas bir ayar mevcuttur. Osmolalite, sodyum, üre ve kreatinin miktarları açısından anne serumu ile amniyon sıvısı arasında pek fark yoktur. Anne serumunun bir ultrafiltratıdır. Ultrasonografik tetkiklerle hamileliğin birinci yarısında fetusun miksiyon (idrar) yaptığını gösterilmiştir. Fetusun hayatta kalma ortamı olan amniyon sıvısı embriyo ile birlikte yaratılmaktadır. Fetusu koruyup, besleyip, çok önemli hayati vazifeler üstlenen bu muhteşem su, doğumla beraber vazifesini tamamlamaktadır. 1443 sene öncesinde modern embriyolojik bilgilerin olmadığı bir dönemde, Enbiya 30, Nur 45 gibi pek çok ayette olduğu gibi, Furkan 54 te de, 'Bir parça sudan, işiten ve gören bir insan yaratan O'dur.' şeklinde bahsedilmesi çok dikkat çekicidir. Hücre, sitoplazma ve amnion kesesi içine her hücre, doku, organ ve sisteme uyumlu 'su' yerleştirilmesi hayret verici ve çok düşündürücüdür.

Anahtar Kelimeler: Amnion kesesi, amnion zarı,amnion sıvısı,rahim,fetüs

AMNION: MIRACULOUS LIFE WATER IN THE WOMB

ABSTRACT

There is a marvelous miracle system that ensures that the baby in the mother's womb grows safely and comfortably: the amniotic sac, membrane and fluid. The fetus is safely taken on the journey of becoming human in the water in the sac covered by a special membrane layer.

Amniotic fluid is a hydraulic pressure balancer. It is a wonderful inner ocean that supports the growth and development of the baby symmetrically in the mother's womb, protects it against infections, contributes to the development of the brain, and protects it against external influences such as sound, impact, light, pressure. The baby is swimming in this clear and sterile miraculous water of life throughout pregnancy. It is even taught to swim as soon as he is born like a duckling. This inner sea, which prevents the amniotic membrane from adhering to the fetus, allows it to move freely. Amnion, which is a very dynamic, living water that is changed and purified 8 times a day, distributes the heat needed for the development of the fetus equally to all sides and provides protection from heat in summer and cold in winter. The substances in its content play a role in the development of many organ systems such as the baby's sensory organs, the muscle and nervous system, especially the lung and kidney. This multi-featured water, which is also important for maternal health, fills the uterine cavities and prevents the fetus from putting pressure on it, which grows and gains weight over time.

In the 1st trimester, an increase in amniotic fluid is observed with the growth of the fetus. There is a very fine and sensitive adjustment between fetal weight and amniotic fluid. There is not much difference between maternal serum and amniotic fluid in terms of osmolality, sodium, urea and creatinine amounts. It is an ultrafiltrate of maternal serum. Ultrasonographic examinations have shown that the fetus micturates (urine) in the first half of pregnancy. Amniotic fluid, the survival medium of the fetus, is created together with the embryo. This magnificent water, which protects and nourishes the fetus and undertakes very important vital tasks, completes its task at birth. It is very striking that 1443 years ago, at a time when there was no modern embryological information, it is stated in Furkan 54, as in many verses such as Enbiya 30 and Nur 45, that *"He is the One Who created a hearing and seeing human being out of a piece of water."* Placing 'water' in harmony with every cell, tissue, organ and system in the cell, cytoplasm and amniotic sac is a marvelous task.

Keywords: Amniotic sac, amniotic membrane, amniotic fluid, uterus, fetüs

GİRİŞ

Anne rahmindeki bebeğin, güven ve rahatlık içinde büyümesini sağlayan bir sistem var: Fetüs, bir zar tabakası tarafından kaplanan kese (amniyon kesesi) içindedir. Çevreleyen zara amniyon zarı, içindeki sıvıya ise amniyon sıvısı (AS) adı verilir. Hayat ve su. Ayrılmaz ikili. Bütün hayat formları yaşamak için suya ihtiyaç duyarlar. Vücutta çeşitli sebeplerle su kaybı olur, eksiklik giderilmezse birkaç gün içinde ölüm olur. AS, hamilelikte oldukça önemli vazifeleri olan dinamik bir sıvıdır. Adeta hidrolik bir basınç dengeleyicidir. Amniyon kesesi, gelişen fetüsü dış tesirlere karşı korur ve ihtiva ettiği sıvı fetüsün güvenli bir şekilde anne rahminde rahat hareket etmesine imkan sağlar. Pascal Prensibi' nin söylediği gibi, fetüsün maruz kaldığı basınç, küresel olarak her tarafa yayılır, doğmamış bebek için fiske gibidir. Böylece fetüs olumsuz etkilerden muhafaza edilir. AS fetüse rahat hareket ortamı temin ettiği gibi, enfeksiyon hastalıklarına karşı da onu korumaktadır. Etrafını çeviren zarlar; fetüsü, vajina ve rahim ağzındaki mikroorganizmalardan, diğer potansiyel zararlı maddelerden korumaktadır. Su içindeki bebek, harici travmalar ve ısı değişiklikleri, ses ve gürültüden de bu sayede muhafaza edilir. Bebeğin simetrik olarak büyüme ve gelişmesi bu sayede mümkün olmaktadır. Kas ve sinir sistemi başta olmak üzere akciğer ve böbrek gibi pek çok organ sisteminin gelişiminde rol oynayan amniyon mayiinin varlığı anne sağlığı için de değerlidir. Rahim boşluklarını doldurarak zamanla büyüyen ve ağırlık kazanan fetüsün, anneye ağırlık yapmasına mani olur.

Amniyon sıvısının kaynağı

Embriyogenez (Organların tedricen teşekkülü) sırasında sıvı hacmi embriyonik boyuttan daha hızlı artmaktadır. AS orijinal olarak anne plazmasından gelir. Hidrostatik ve ozmotik olarak fetal membranlardan geçer. Plasenta ve fetal damarlar geliştikçe, anne plazmasındaki su ve çözünen plasentadan fetüse ve ardından AS ye geçer. AS bileşimi fetal plazmaya benzer. Fetüs ve AS arasında henüz keratinize olmamış fetal cilt ve amniyon, plasenta ve göbek kordonu yüzeyleri arasında hızlı çift yönlü difüzyon vardır ve bunların her biri su ve çözünen maddelere serbestçe geçirgendir. Gebeliğin bu aşamasında, AS hem fizyolojik bir tampon hem de fetal hücre dışı kompartmanın bir uzantısı olarak hizmet eder. 8 haftalık gebelikte üretra açık hale gelir ve fetal böbrekler idrar yapar. Kısa bir süre sonra fetal yutma başlar; bununla birlikte, ne fetal idrara çıkma ne de yutma, gebeliğin ikinci yarısına kadar AS 'nin muhteva veya hacmine önemli ölçüde katkıda bulunmaz. Fetal cildin keratinizasyonu gebeliğin 19 ila 20. haftalarında başlar ve genellikle 23 hafta sonra tamamlanır. Keratinizasyon tamamlandığında, fetal boyut ile AS hacmi arasındaki ilişki artık doğrusal değildir.

AS; yüzde 99 su, inorganik tuzlar, organik maddeler ve fetüsten dökülen epitel hücrelerden oluşur(1). Organik bileşiklerin yarısı protein, diğer yarısı ise karbonhidrat, enzim, yağ, hormon

ve pigmentlerden ibarettir. Ayrıca fetüsün cilt, solunum sistemi, sindirim sistemi ve boşaltım sisteminden dökülen hücreleri barındırır.

AS'nin ideal miktarının koruması çok önemlidir. Artış yada azalma bebek ve anne açısından dikkate alınması gereken bir durumdur. AS miktarı bebeğin iyilik halini, gösteren bir göstergedir. Bebeğin yeterince beslenip, oksijene doyduğunun işareti olarak kabul edilir.

Fetal solunum hareketleri, akciğer sıvısının AS 'ye akışına katkıda bulunur, ancak atık sıvının yaklaşık yarısı AS 'ye girmek yerine yutulur. Her fetal nefeste hacim değişiklikleri küçükken, nefes başına <5 ml ve fetal solunum geç gebelikte her saatin sadece 20 ila 30 dakika arasında gerçekleşirken, fetal solunumun AS hacmine genel katkısı önemlidir.

Gebelik döneminde bebeğin suyunun azalmasına (gebelik sonunda 500 ml' den az olmasına) *"Oligohidramniyos"* denir. Hamilelerin yaklaşık yüzde 4'ünde görülen bir problemdir. Bu durum genelde hiçbir belirti vermez, ancak ultrason incelemelerinde tespit edilir. Oligohidramniyos bebekte böbrek ve idrar yolları anomalisi ve plasenta yetmezliğinden dolayı meydana gelebilir. Bazen de su kesesinin farklı edilmeden açılması veya kesenin sızdırması ile ortaya çıkar. Erken dönemde ortaya çıkan oligohidramniyos bebeğin akciğer ve ekstremite gelişimine ciddi olarak zarar verebilir.

Artışa ise 'Polihidramniyos' denmektedir. 2000 ml. üzerinde bir volüm söz konusudur. Annede diyabet ve kan uyuşmazlığı mevcudiyeti ve bebeğin yutmasına engel olan yemek borusu ve mide çıkışındaki darlıklar da sıvının emilmesini engelleyerek hidramniyosa sebep olabilir. Hidramniyos rahimde fazla gerilmeye neden olarak doğum sancılarını başlatarak erken doğuma yol açabilir. Normalde doğum başlarken zarlar yırtılır, gebenin suyu gelir ama *"Erken Membran Rüptürü"* denen zarların doğum eylemi başlamadan günlerce önce yırtılması ve sızıntı şeklinde suyun gelmesi durumunda anne suyunun azaldığını fark edilebilir. Sıvının miktarının optimal seviyelerde tutulabilmesi mükemmel bir program dikkati çekmektedir. Bebek hareketlerinin sürmesi, simetrik olarak gelişiminin devam edebilmesi ve kordonun uygun şeklinde kalabilmesi için kesenin içerisinde yeterli miktarda AS bulunması önemlidir(2).

Amniyon zarı

Koryonu oluşturacak hücreler blastosist oluşumunun hemen ardından belirirken, amniyon kesesi, gebeliğin 7-8. günlerinde şekillenmiş embriyonun dorsal yüzeyinde ortaya çıkar. Amniyon kesesi, içinde yer aldığı koryon kesesine oranla çok hızlı büyür ve amniyon zarı ile koryon kaynaşarak amniyo-koryonik zarı teşkil edilir. Amniyonun iç yüzeyi düzgün ve kaygandır. Normal şartlarda koryonun tümünü, plasentayı ve kordonu döşer. Zarların mitotik aktiviteyle büyümesi yaklaşık 28. gebelik haftasına kadar sürer. Bundan sonra kesenin büyümesi, bu dokunun gerilmesiyle gerçekleşecektir(3).

Amniyon zarı, bazal lamina üzerine oturmuş amniyon epitel hücreleri (amniyoblast) ve bunun altında çok ince bir bağ dokusunun oluşturduğu stromadan teşkil edilmiştir. Amniyon epitel hücrelerinin şekilleri değişkendir. Yassı, kübik, prizmatik veya bazal bölümü dar apikalde geniş şekilde olabilirler. Amniyotik zar, amniyon sıvısını ve fetusu enfeksiyonlara karşı bir bariyer görevi yaparak korur(4).

AS'nin rengi normalde berraktır. AS, fertilizasyonun 12. gününden itibaren yapılmaya başlanır. 10. gebelik haftasında 30 ml, 12. gebelik haftasında 50 ml kadar olan bu sıvı, 16-20. gebelik

haftalarında 300 ml, 37. gebelik haftasında ortalama 800 ml kadardır; 38. gebelik haftasından itibaren hafif bir azalma gösterir, 40. gebelik haftasından sonra haftada %8 oranında azalır (Tablo I).

Tablo-I. Amniyotik sıvı volümünün haftalara göre değişimi

Hafta	ml
12	50
16	200
28	1000
36	900
40	800

Hamileliğin başında amniyon sıvısının muhtevası ekstrasellüler sıvı ile aynıdır. AS'nin birinci trimesterde major kaynağı amniyotik membrandır. Hamilelik ilerledikçe, bu sıvının büyük bölümü anne kanının plasental membranlardan süzülmesiyle oluşturulmaktadır. Keratinizasyona kadar fetus derisi amniyon sıvısı dinamiğinde, sıvı ve diğer küçük moleküllerin transferinde rol oynar. Fetal yutma ve solunum harketleri de amniyon sıvısının dinamiğinde etkilidir. Gebeliğin son aylarında ise, buna fetusun günde yarım litreden fazla idrarı eklenmektedir. Bir yandan idrar yapan fetüs 3 saatte bir arıtılan bu özel suyu içmektedir. Yutulan AS, idrar ve mekonyum (fetüsün dışkısı) teşkiline katkıda bulunur, gastrointestinal sistemin gelişmesine yardımcı olur. Sıvıyı içen fetüs elbette boğulmamaktadır. Zira solunum sistemi ve akciğerler teneffüs için anneden gelen oksijeni tercih etmektedir. AS hacmi gebelik haftası ilerledikçe uterus hacminin azalan bir kısmını oluşturur.16. haftada %50 iken, 40. haftada %17'ye düşer. (5). AS' nin analizi, bebeğin genetik sağlığının yanı sıra fetüsün yaşı ve yaşayabilirliğinin birçok yönünü ortaya çıkarabilir. Bunun sebebi, sıvının metabolik atıkları ve fetal yaş ve akciğer olgunluğunu değerlendirmede kullanılan bileşikleri ve genetik kusurlar için incelenebilen fetal hücreler ihtiva etmesidir. AS normalde 7,0 ila 7,5 pH'a sahiptir(6). Son araştırmalar, AS' nin önemli miktarda kök hücre içerdiğini göstermektedir. Bu hücreler, beyin, karaciğer ve kemik dahil olmak üzere bir dizi farklı hücre tipine farklılaşma yeteneğini göstermiştir(7). AS, ayrıca göbek kordonunun serbestçe yüzmesine yardımcı olur, böylece bebek ile rahmin yan tarafı arasında ezilmez. Hormonal değişiklikler de AS hacminin düzenlenmesinde rol oynayabilir. Erken gebelikten sonra fetal membranlarda östrojen veya progesteron için önemli sayıda reseptör yoktur. Bununla birlikte, desidual prolaktin için reseptörler, gebelik ilerledikçe artan sayılarla hem fetal hem de maternal dokular tarafından yaygın olarak eksprese edilir. Annenin susuz kalması hem fetal idrarın hem de daha az ölçüde AS 'nin ozmolalitesinde bir artışa sebep olur. AS 'nin bileşimi gestasyonel yaşla birlikte değişir. Gebeliğin ikinci yarısında sodyum ve klorür konsantrasyonlarında azalma, üre ve kreatinin konsantrasyonlarında artış ve AS ozmolalitesinde genel bir azalma olur(8). AS karbonhidratlar, proteinler ve peptitler, lipidler, laktat, piruvat, elektrolitler, enzimler ve hormonlar ihtiva eder. Anne sütü gibi, AS de anne serumundan daha fazla miktarda bulunan taurin açısından zengindir, diğer amino asitlerin çoğu ise daha azdır. Glutamin, tüm hücrelerde nükleik asit biyosentezi için temel

bir öncüdür ve bağırsak mukoza hücreleri gibi hızla bölünen hücrelerde özellikle önemlidir. Arginin, fetal ve plasental gelişimde de önemli bir rol oynar. Arginin ornitine hidrolize olur ve daha sonra plasental anjiyogenez, trofoblast büyümesi ve embriyogenezin kilit düzenleyicileri olan poliaminler, putresin, spermin ve spermidine dönüştürülür.

Gebelik yaşı arttıkça, AS 'de yutulan poliaminler bağırsak epitel hücrelerinin proliferasyonunu ve farklılaşmasını destekler.

AS ayrıca doğuştan gelen bağışıklık sisteminin (patojenlere karşı ilk savunma hattıdır ve anatomik ve fizyolojik engeller, enzimler ve antimikrobiyal peptitlerin yanı sıra fagositoz ve nötrofiller ve makrofajlar tarafından proinflamatuar mediatörlerin salınımını barındıran) bir parçası olarak önemli bir savunma rolüne sahiptir. Güçlü antimikrobiyaller bakteri, mantar, protozoa ve virüslere karşı geniş spektrumlu aktivite gösterir.

AS yara izini en aza indiren faktörleri içerir. Gebeliğin erken döneminde yapılan bir fetal insizyonun iz bırakmadan iyileşmesi ilginçtir, ancak geç gebelikte yapılan bir insizyonun skar oluşumu ile iyileşmesi ilginçtir.

Bu harika su ayrıca opiyatların metabolizmasını değiştiren faktörleri de ihtiva eder, fetüsü besleyen ve koruyan fevkalade karmaşık ve benzersiz bir vücut sıvısıdır.

Anne sütü yenidoğan için en uygun içecek olduğu gibi, amniyon da fetüs için ideal, mikropsuz banyo, yastık ve şifadır. Fetüs ve yenidoğan sağlığına çok kıymetli katkıları söz konusudur(8).

Yeni bir dünyaya adım atacak cenin için bütün hazırlıklar tamamlandığında, AS da doğum için yeni faaliyetlere başlar. Rahim ağzını genişletecek su kesecikleri oluşturan AS, bu sayede rahmi bebeğin geçeceği büyüklüğe ulaştırır. Bu keseler aynı zamanda ceninin doğum sırasında rahimde sıkışmasını da engelleyecektir. Ayrıca doğum başlangıcında keseler delinip de içindeki sıvılar aktığında ise, ceninin gideceği yol kayganlaşır ve sterilize olur. Bu şekilde doğum hem daha rahat hem de mikroplardan doğal olarak arınmış bir şekilde gerçekleşir.

SONUÇ

‘Ve insanı bir sudan yaratıp onu, neseb ve sihriyyet (sahibi) kılan O'dur. Senin Rabbin güç yetirendir. (Furkan Suresi, 54) gibi, Nur Suresi, 45, Enbiya Suresi 30 da da ifade edildiği gibi su ve hayat birbirinden asla ayrılamaz ikilidir.

Şüphesiz Biz insanı, karmaşık olan bir damla sudan yarattık. Onu deniyoruz. Bundan dolayı onu işiten ve gören yaptık. (İnsan Suresi, 2). Ki O, yarattığı herşeyi en güzel yapan ve insanı yaratmaya bir çamurdan başlayandır. Sonra onun soyunu bir özden, basbayağı bir sudan yapmıştır. (Secde Suresi, 7-8). Allah, O’ nu bir damla sudan yarattı da onu 'bir ölçüyle biçime soktu.' Sonra ona yolu kolaylaştırdı. (Abese Suresi, 18-20) Yukarıdaki ayette *“ölçüyle biçime soktu”* olarak çevrilen *“kaddere”* kelimesi, Arapçada *“kadere”* fiil kökünden gelmektedir ve *“ayarlamak, ölçüp biçmek, planlamak, programlamak, geleceğini görmek, Allah'ın birşeyi (kaderde) yazması”* anlamlarına gelmektedir.

AS mükemmel özellikleriyle mucizevi bir hayat suyudur. 1443 sene öncesinde modern embriyolojik bilgilerin olmadığı bir dönemde bahsi geçen, bir zaman bizi içinde barındıran bu muhteşem su, fetusu koruyup gözetmekte, gelişmesine katkı sağlamakta, bizlere de adeta ‘Su hayattır’diye seslenmektedir.

Kaynakça

Thomas CR. The ultrastructure of human amniyon epithelium. J Ultrastruct Res 1965;13: 65

Sinha R, Carlton M. The volume and composition of amniotic fluid in early pregnancy.J Obstet Gynaecol Br Commonw1970;77:211-4

Danforth DN, Hull RW. Microscopic anatomy of the fetal membranes with particular reference to the detailed structure of of the amnion. Am J Obstet Gynecol 1958;75:536

Wang T, Schneider J. Fine structure of human chorionic membrane. Ultrastructural and histochemical examinations. Arch Gynecol 1983;233:187-98

Queenan JT. Polyhidramnios and oligohydramnios. Contemp Obstet Gynecol 1991;36:60 6. Phelan JP, Smith CV, Broussard P, Small M. Amniotic fluid volume assessment with the four quadrant technique at 36-42 weeks gestation. J Reprod Med 1987;32:540-2

Hill LM, Breckle R, Thomas ML, Fries JK. Polyhydramnios: ultrasonically detected prevalence and neonatal outcome. Obstet Gynecol 1987; 69: 21-5

Pitkin RM. Acute polyhydramnios recurrent in successive pregnancies. Management with multiple amniocenteses.Obstet Gynecol 1976;48:42-3

Amniotic Fluid: Not Just Fetal Urine Anymore. Mark A Underwood MD, William M Gilbert MD & Michael P Sherman MD. Journal of Perinatology volume 25, pages341–348 (2005)

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

KIZIL MUCİZE MENSTRÜASYON (İNSANA HAS, HER AY BİR HAFTA YAŞANILAN ENTERESAN VE HARİKULADE TECRÜBE)

Öğr. Gör. Dr. Rabia Merve PALALIOĞLU

GİRİŞ

Adet döngüsü, hormonların yükselişi ve düşüşü ile karakterize özel bir dönemdir. Menstrüasyon da denilen, kadın hayatının aylık tekrarlanan bu hususi zamanında, progesteron seviyelerinin düşmesiyle kanama hadisesi tetiklenir ve hamileliğin oluşmadığının bir işareti olarak değerlendirilir. Menarş olarak bilinen ilk menstrüasyon (ilk dönem), genellikle 12 ile 15 yaşları arasında başlar (1). 8 yaşından önce başlayan adet kanaması erken bir kanama kabul edilir. İlk dönemin ortalama yaşı genellikle gelişmekte olan ülkelerde daha geç, gelişmiş ülkelerde ise daha erkendir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ortalama menarş yaşı 1950'lerden bu yana çok az değişmiştir (2). Menstrüasyon, adet döngüsünün en görünür safhasıdır ve başlangıcı, dönemler arasındaki belirteç olarak kullanılır.

Adet kanı nedir?

Menstrüel akıntının tüm biyokimyasal bileşenleri: Adet sağlığı genel sağlığın ayrılmaz bir parçasıdır çünkü çoğu kadın menarş ve menopoz arasında regl olur. Aylık adet döneminde ortalama adet sıvısı hacmi 35 mililitredir. (Ortalama10-80 mililitre) Adet sıvısı kırmızımsı-kahverengidir, venöz kandan biraz daha koyu renklidir. Adet sıvısının yaklaşık yarısı kandır. Bu kan, *kadından kadına değişen* miktarda sodyum, kalsiyum, fosfat, demir ve klorür içerir. Kanın yanı sıra sıvı, servikal mukus, vajinal sekresyonlar ve endometriyal dokudan oluşur. Adet dönemindeki vajinal sıvılar esas olarak suya, ortak elektrolitlere, organ parçalarına ve glikoproteinler dahil en az 14 proteine ihtiva eder (3). Adet sırasında kan pıhtıları fark edilebilir. Bunlar doku gibi görünebilen kan kümeleri olarak görünür. Bir düşük veya ölü doğum varsa, bir mikroskop altında inceleme, dökülen şeyin endometriyal doku mu yoksa gebelik dokusu mu olduğunu doğrulayabilir (4). Bazen adet pıhtıları veya dökülen endometriyal dokunun, yanlış bir şekilde, bir embriyonun erken dönem düşüğünü düşündürebilir. Endometriyumda bulunan plazmin adı verilen bir enzim, adet kanının pıhtılaşmasını engeller. Hemoglobin, protrombin, trombin ve fibrinojen proteinlerinden yoksun olduğu için sıvı kalır. Ek olarak, adet kanı, venöz kandan daha az demir ve kan trombositleri ihtiva eder. *Menstrüel sıvıda kaybedilen demir miktarı çoğu kadın için nispeten küçüktür*. Ağır adet kanamaları anemiye (kansızlık) neden

olabilir (5). Adet kanı, vücudun her yerinden gelen venöz kan kadar *"temiz"* ve kanla bulaşan herhangi bir hastalığınız olmadığı sürece (patojenler seçici değildir) zararsızdır.

Adet döngüsü sırasında uterus astarının teşkili ve hormonal yönetim

Adet döngüsü, hormon üretiminde ve kadın üreme sisteminin uterus ve yumurtalıklarda hamileliği mümkün kılan bir dizi fizyolojik değişikliklerdir. Adet başlangıcında, rahim duvarındaki astar (endometrium) 0,5 mm kalınlığındadır. Yumurtalıklar tarafından salgılanan hormonların etkisi ile bu tabaka büyür ve 5-6 mm kalınlığa ulaşır. Yumurtalık döngüsü, yumurtaların üretim ve salınımını, östrojen ve progesteronun seviyelerini kontrol eder. Rahim döngüsü, döllenmiş bir yumurtayı almak için rahim astarının hazırlanmasını ve bakımını yönetir. Bu döngüler eş zamanlı ve koordinelidir. İnanılmaz ince mühendislik hesaplamaları ile muhteşem işler planlanmaktadır. Folikül uyarıcı hormonun (FSH) yükseliş ve düşüşü, oositlerin (olgunlaşmamış yumurta hücreleri) üretim ve büyümesini temin eder. Östrojen hormonu, döllenme meydana geldiğinde bir embriyoya uyum sağlamak için uterus astarını kalınlaştırmak için uyarır. Kalınlaşmış astarın, embriyo yerleşimine hazırlanır. İmplantasyon gerçekleşmezse, astar parçalanır ve kanama şeklinde atılır. Düşen progesteron seviyesi adeti başlatır (6). (Hamilelik vuku bulamamıştır)

Genç kadınlarda adet ortalama 28 gündür. (Erişkinlerde 21-31 gün) Kanama genellikle 2 ila 7 gün sürer. Adet hamilelikte ve emzirmenin ilk aylarında görülmez. Menstrüasyon, genellikle 45-55 yaşları arasında ortaya çıkan menopozdan sonra durmaktadır. Perimenopoz, bir kadının doğurganlığının azaldığı ve adet görmeyi tamamen bıraktığı, artık üreme faaliyetinden mahrum kaldığı son adet dönemine kadar geçen yıllarda adet görmenin daha az düzenli olarak gerçekleştiği zamandır (7).

Adet tabloları:

- Oligomenore (Seyrek adet)
- Hipomenore Kısa veya hafif adet)
- Polimenore (21 günde birden daha sık adet)
- Hipermenore (Ağır, uzun menstrüasyon)
- Dismenore (Ağrılı, adet). Düzenli egzersiz yapan, erken yaşta çocuk sahibi olanlarda daha az görülür. Altta yatan bir neden olmadığında, çocuk sahibi olunca düzelir (8).
- İntermenstrüel kanama (Ara kanama, lekelenme)
- Metroraji (Sık ama düzensiz adet görme)
- Menoraji (Ani ağır akışlar veya 80 ml'den büyük miktar kanama)
- Amenore (Kanamasız dönem)
- Disfonksiyonel uterin kanama, hormonal bir anormallik olup yumurtlamayan (anovulatuar) premenopozal kadınlarda görülür.

Tüm bu kanama anormalliklerinin tıbbi müdahaleye ihtiyacı vardır; hormon dengesizliklerini, rahim fibroidlerini veya diğer sorunları gösterebilirler. Bazı insanların çok düzenli döngüleri vardır ve diğerlerinin döngüleri aydan aya değişir. Emziren kadınlarda yumurtlama baskılanır.

Adet görülmeyen bu dönemde anne bebeğine daha verimli hizmet sunabilecektir. Sık emziren kadınlar, doğumdan on dört buçuk ayda adet görmeye başlarlar.

Terminoloji

"Adet" "ay" ile ilişkilidir. *"Menstruasyon"* ve *"mens"* Latince mensis'ten (ay) türetilmiştir, Yunanca mene (ay), İngilizce ay kelimelerinin kökleriyle ilgilidir (9).

İnsan adet döngüsünün ortalama uzunluğu ay döngüsüne benzese de 1996'da yapılan bir meta-analiz, insan adet döngüsü ile ay döngüsü arasında hiçbir korelasyon bulamamıştır.

Rahim iç astarı denilen endometrium türümüzün üreme ve devamında önemli bir rol oynar. Her ay hızla onarılması gereken *"yaralı"* bir satıhtır. Menstrüasyonda endometriyal tamirat, kan kaybını en aza indirmek ve üreme fonksiyonunu optimize etmek için şarttır.

Progesteron hormonu, endometriyal yıkımın koordinasyonunda olduğu kadar, menstrüel kan kaybının ve endometriyal sıvı transudasyonunun belirlenmesi ve düzenlenmesinde de çok önemli bir rol oynar. Endometriumundaki oksijen tüketimi (mg protein/saat başına) yaklaşık yedi kat azalır. Enerji ekonomisi, dişilerin vücut kütlesini korumalarına yardımcı olarak, doğurganlığın ve hayatta kalmanın gıda arzı tarafından kısıtlandığı herhangi bir ortamda kadın zindeliğini destekleyecektir. Diğer adet gören hayvan türlerine göre, insanların bol miktarda kanaması, yetişkin dişi vücut boyutuna göre uterusun büyük boyutuna ve astardaki mikrovaskülatür tasarımına bağlanabilir. Endometriyum, yüzey alanını ve maternal-fetal teması en üst düzeye çıkaran harika bir hemokoryal plasentasyon ve trofoblasta sahiptir.

Adet sağlığına genel bakış

Normal ve fizyolojik bir süreç olduğundan *kadınların %80'e varan kısmı, ne adet sırasında ne de adet görmeden önceki günlerde günlük işleyişini bozacak kadar problem yaşamamaktadır*. Bazı kadınlar ciddi sıkıntı hisseder. Zamanında müdahale ile bu kadınların hayat kaliteleri iyileştirebilir. Normal hayata müdahale eden adet öncesi belirtilere adet öncesi sendrom (PMS) denir. Bunlar arasında akne, hassas göğüsler, şişkinlik, yorgun hissetme, sinirlilik ve ruh hali değişiklikleri yer alır (10). Dismenore adetin ilk birkaç gününde karın, sırt veya üst uylukta kramplara neden olabilir. Adet esnasında kasık bölgesi ve alt karın bölgesinde değişen şiddette ağrılar görülür. Bulantı, kusma, ishal, baş ağrısı, baş dönmesi-sersemlik, uyum bozukluğu, fenalaşma ve yorgunluk görülebilir. Adet esnasında duygu-durum dalgalanmalarında çok küçük bir artış gözlenmektedir (11). Güç, aerobik ve anaerobik performans dahil olmak üzere kadınların atletik performansında ince fizyolojik değişiklikler olabilir. Beyindeki değişiklikler de adet döngüsü boyunca gözlemlenmiştir. Ancak akademik performans, problem çözme, hafıza ve yaratıcılık olumsuz etkilenmez. Şiddetli pelvik ağrı ve kanama dış gebelik ve düşükten kaynaklanabilir. Endometriozis toplumda %10 gibi yüksek oranda görülen ciddi bir jinekolojik hastalıktır. İnfertilitenin (kısırlık) önemli bir sebebi olup altında yatan sebeplerden biri de adet esnasında ilişkidir. Hastalık riski ilişki yasağıyla ortadan kaldırılmaktadır.

"Sana kadınların âdet dönemi hakkında soru soruyorlar. De ki: O ***sıkıntılı*** *bir haldir. Bu sebeple âdet günlerinde kadınlardan ayrı durun, temizlenmedikçe onlarla cinsel ilişkide bulunmayın. İyice temizlendiklerinde onlara Allah'ın emrettiği şekilde yaklaşın. Allah çok tövbe edenleri sever ve içi dışı temiz olanları sever."* (12).'Bakara Suresi 15 asır öncesinde bu özel kanamalı

döneme dikkat çekerek gerek ruhsal yönden gerekse hijyenik tedbirler açısından uyumlu bir sağlık devresi geçirmeye işaret etmektedir.

Adetle ilgili gelenekler

Chhaupadi, Nepal'in batı kesiminde Hindu kadınlar için adet sürecinde günlük aktivitelere katılmayı yasaklayan sosyal bir tecrit uygulamasıdır. Tarihte ve bugün hala adet esnasında batı ülkeleri dahil pek çok kültürde adet gören kadın dışlanıp, kirli, hastalıklı sayılmaktadır. Kızlar regl olabilecekleri gerçeğini gizleme eğilimindedir (13). Yahudiler Medine' de Tevrat hükümlerine uyarak kadınları pis sayıp onlardan her manada uzak duruyorlardı. 'Uzak durma ve yaklaşmama" kavramına açıklık getirilmiş tecrite gerek olmadığı anlaşılmış, enfeksiyon kontrolü, tiksinti duymama temin edilmiştir. Şehvete karşı direnme imtihanı verilmesi ve irade egzersizi için konulmuş koruyuculuk söz konusudur. *"İyice temizlendikten sonra (gusül abdesti)"* cinsel ilişki yasağı ortadan kalkmaktadır (14).

Kadın Üreme Organları

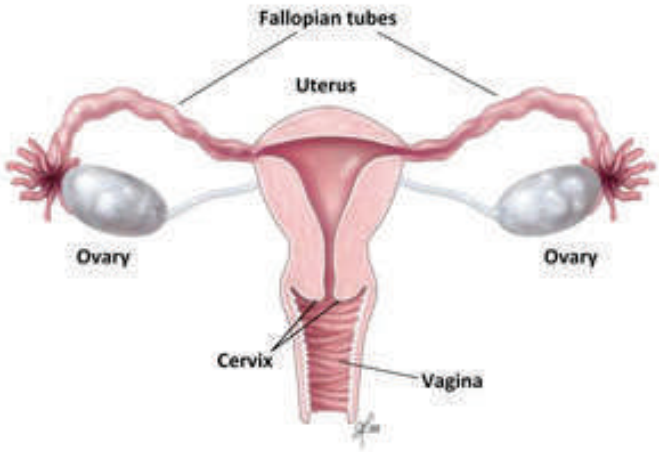

SONUÇ

Rahim iç astarı adetle venöz değil arteriyel bir kanamaya maruz kalmaktadır. Normalde vücutta arteriyel bir kanama olduğunda hayati problemler hemen ortaya çıkar. Günlerce kanama olduğu halde hiçbir kadın adet süresinde ölmemektedir. Bakteriolojik açıdan kanlı jelöz besiyeri görüntüsü meydana geldiği halde hiçbir kadın yine enfeksiyon hastalığına yakalanıp ölümcül bir ciddi durumla karşılaşmamaktadır. Rahim iç duvarı adet süresince, kanlı bir yatak görüntüsüyle dehşet verici, korkutucu, kokusu, rengi ile belki tiksinti vericidir. Adeta hamile kalamadığı için üzülen, rahim kanlı gözyaşları dökmektedir. Bir başka bakış açısından ise, en mükemmel tasarım olan, 'İnsan' adlı yaratık, kanlı bir yataktan beyaz bulutların süslediği mavi göklerin, turkuaz denizlerin çevrelediği yemyeşil bir dünyaya gönderilmektedir. Yaratıcı Hz. Peygamber'e verdiği Rahim ismini kadının döl yatağına (uterus) da vermiştir.

'Rahimlerde olanı ancak Allah bilir'. Lokman Suresi. Orada cereyan eden muhteşem bi-

o-kimyasal, hormonal, fizyolojik, anatomik değişimleri bir kızıl mucize niteliğinde nakış nakış işlemektedir.

Allah, her dişinin neyi yüklendiğini (neye hamile kaldığını) ve döl yataklarının neyi eksiltip neyi eklediğini bilir. O'nun Katında her şey bir miktar (ölçü) iledir. (Rad Suresi, 8)

Kaynakça

1. Carlson KJ, Eisenstat SA, Ziporyn TD (2004). The new Harvard guide to women's health. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. ISBN 0-674-01343-3.

2. Women's Gynecologic Health. Jones & Bartlett Publishers. 2011. p. 94. ISBN 9780763756376. Archivedfrom the original on 26 June 2015.

3. *"Menstruation and the menstrual cycle fact sheet"*. Office of Women's Health. 23 December 2014. Archived from the original on 26 June 2015. Retrieved 25 June 2015.

4.Diaz A, Laufer MR, Breech LL, American Academy of Pediatrics Committee on Adolescence, American College of Obstetricians and Gynecologists Committee on Adolescent Health (November 2006). *"Menstruation in girls and adolescents: using the menstrual cycle as a vital sign"*. Pediatrics. 118 (5): 2245–50. doi:10.1542/peds.2006-2481. PMID 17079600.

5. Biggs WS, Demuth RH (October 2011). *"Premenstrual syndrome and premenstrual dysphoric disorder"*. American Family Physician. 84 (8): 918–24. PMID 22010771.

6. Karapanou O, Papadimitriou A (September 2010). *"Determinants of menarche"*. Reproductive Biology and Endocrinology. 8: 115. doi:10.1186/1477-7827-8-115. PMC 2958977. PMID 20920296.

7. Carlson, Eisenstat & Ziporyn 2004, p. 381. Clinical topic — Menopause. NHS. Archived from the original on 7 July 2009. Retrieved 2 November 2009.

8.MenstruationHilary O D Critchley 1, Jacqueline A Maybin 1, Gregory M Armstrong 1, Alistair R W Williams 1Affiliations expandPMID: 32031903

9. Endocrine regulation of menstruation Henry N Jabbour 1, Rodney W Kelly, Hamish M Fraser, Hilary O D Critchley Affiliations expand PMID: 16160098 DOI: 10.1210/er.2004-0021

10. Alvergne A, Högqvist Tabor V (June 2018). *"Is Female Health Cyclical? Evolutionary Perspectives on Menstruation"*. Trends in Ecology & Evolution. 33 (6): 399–414. arXiv:1704.08590. doi:10.1016/j.tree.2018.03.006. PMID 29778270. S2CID 4581833.

11. Farage M (22 March 2013). The Vulva: Anatomy, Physiology, and Pathology. CRC Press. pp. 155–158. Menstrual blood problems: Clots, color and thickness". WebMD. Archived from the original on 23 September 2011. Retrieved 20 September 2011.

12. Kuran Yolu. Bakara suresi 222. Ayet meali.

13. Chhaupadi. From Wikipedia, the free encyclopedia

14. Yunus Vehbi Yavuz, *"Hayız"*, DİA, XVII, 51-53

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

III. OTURUM

21 Ekim 2022 - Perşembe	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Ahmet Zafer TEL**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
16:30 17:00	Prof. Dr. Ömer AKIN / TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi İNSAN VE MATEMATİK

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
17:00 - 17:30	Prof. Dr. Selahattin ÇELEBİ Iğdır Üniversitesi - Ottawa University	İNCE ÖLÇÜ İLE TANZİM EDİLEN KÂİNAT BİR YARATICIYI GÖSTERİYOR
	Prof. Dr. Said ALTIKAT Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi	KIZIL MU`CİZE: MENSTRÜASYON (İNSANA HAS, HER AY BİR HAFTA YAŞANILAN ENTERESAN VE HARİKULADE TECRÜBE)
17:30-17:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

İNSAN VE MATEMATİK

Prof. Dr. Ömer AKIN, Matematikçiler Derneği Onursal Başkanı
ve TOBB ETÜ Matematik Bölümü Öğretim Üyesi

Bu önemli konuyu altı ana başlık altında incelemeye çalışacağız:

1) Giriş,

2) İdeal ölçülerdeki yüz, diş ve insan anatomisindeki Matematik,

3) Kainatta ve diğer canlılarda görülen altın sayı,

4) Matematik, kainat ve insan ilişkileri hakkında bazı bilgiler,

5) Hayatımızda matematik ve matematiğin gelişimi

6) Matematik için kimler ne demiş?

GİRİŞ

Bu konuyu incelemeye çalışırken aşağıdaki gerçeğe dikkatlerinizi celp etmeyi gerekli buluyorum: İnsanoğlu, hareket halindeki cisimlerle, çekim ve akım olayları ile dolu olan, sürekli değişen bir dünyada yaşamaktadır. Böyle bir dünyada karşılaştığımız problemleri genel olarak ikiye ayırabiliriz:

1. DEĞIŞIM PROBLEMLERI (hareket, yaş, kütle,konum,…v.b.): Bu tür olayları türev ile (diferensiyel hesap) ifade edebiliriz.

2. ÖLÇÜM (KAPASITE) PROBLEMLERI (alan, hacim, yol, …,v.b.) : Bu olayları ise integral Hesap ile modelleyebiliriz.

İşte,günlük hayatımızı oluşturan bu problemlere çözüm getirmesi yanında, BİLİM ve TEKNOLOJİ'nin ortak anlaşma DİLİ MATEMATİKtir.

Anlaşabilmek için dil ne kadar gerekli ise BİLİM VE TEKNOLOJİ İÇİN DE MATEMATİK o kadar gereklidir.

Kainatta bir gezi yaptığımız zaman acaba yaşayan canlı ve cisimlerdeki geometrik yapı, matematiksel özellikler ve kusursuz simetrinin farkına varabiliyor muyuz?

Yine, kar tanecikleri, mineral kristalleri, tavus kuşunun kuyruğunu kabartırken çift yönlü oluşan spiralleri(sarmalları), yaban keçisinin boynuzlarındaki sarmalları, papatyanın veya ayçiçeğinin ortasındaki iki yönlü spiralleri, çam kozalağını, arıların yaptıkları peteklerdeki geometrik yapıyı, dallar üzerindeki yaprakların dizilişini hiç gözleyip incelediniz mi?

Bu ve buna benzer durumlar **insan, matematik ve kainat** arasındaki ilişkiyi ne kadar da güzel göstermektedir.İşte bu güzelliklerin matematiksel adı olan **Matematik (altın oran)** insan tasarımından kaynaklanmadan kainatta var olan bir biyolojik gerçektir. Böyle bir sayının birbirinden bağımsız olarak hem estetiği hem de matematiği ilgilendiren konularda çekici olması şayan-ı dikkattir.

Mısır piramitlerinin yüksekliğinin enine oranı,günümüzde masa örtüleri ve pencere perdelerinin altın oranla ilişkileri enterasan örneklerdir.

Bal arısının kovanda takip ettiği yol sayısının **fibonacci dizisi** ile aynı olmasına ne demeli?

Eğer biz matematikte kullanılan =, >. <, ≅ , vb işaretlerin bilinci ile yaşarsak toplumsal davranışlarımıza, görevlerimize gereken önemi verir ve haklarımızla sorumluluklarımızı daha iyi yerine getiririz.

İşte insan ve matematiğin daima beraber olduğu,insanın mutluluk , başarı ve huzurunun matematik gerçeklere bağlılığı ile doğru orantılı olduğu ne kadar da açık olarak görülmektedir !

Ya kendimizin 2 elinin olması, her elde 5 parmağın bulunması, iki baş parmağımız hariç 8 parmağımızın her biri iki boğumlu 3 kemikten oluşmasının yukarıdaki dizi ile uyumlu olmasını nasıl açıklarsınız?

İdeal Ölçülerdeki Yüz, Diş ve İnsan Anatomisindeki Matematik (Altın Oran)

Aşağıdaki insan oğlunun uzuvları arasındaki altın oranlar matematiğin insanla ne kadar iç içe olduğunu açıkça ispat etmektedir.Gelin onları bir gözden geçirelim:

Ağız uzunluğu/Burun genişliği,Göz böbekleri arasındaki uzaklık/ Kaşlar arasındaki uzaklık, Burun genişliği/ Burun delikleri arasındaki uzaklık, Yüz boyu/ yüz genişliği , Ağız genişliği/ Burun genişliği, Burun altı – Çene/ Ağız –Çene,

Göz böbekleri – çene / Burun altı – çene, Alt dudak genişliği / Üst dudak genişliği, Kapalı durumda dudakların genişliği / Burunaltı- üst dudak, Kapalı ağız ortası – çene / burun delikleri – kapalı ağız ortası.

Ağız önündeki iki dişin genişliği / bir dişin yüksekliği.Boy/Bacak boyu, Parmak ucu – omuz / parmak ucu – dirsek, Tam kol boyu(boyun -parmak ucu) / dirsek – boğaz,boy/göbek – ayak parmakları,göbek – ayak /baş – göbek.

Şimdi bunları detayları ile ele alalım:

Asırlardır bilim insanları çok hücreli organizmaların gelişimini ve büyümesini anlamaya çalıştılar. Matematiksel modelleme ve similasyon (bilgisayar benzetimi) logaritmik düzenleri keşfettiler. Bunlardan birisi de insan vücudundaki ve parmaklarındaki altın orandır. Burada altın oran:

$x^2 - x - 1 = 0$ denkleminin pozitif kökü olan $x = 1.618$ sayısıdır.

Kainatta Yaratılan Güzellik Ölçüsü: Altın Oran

*"..Eğer uygulama veya işlev unsurları açısından hoşa giden ya da son derece dengeli olan bir forma ulaşılmışsa, orada Altın Sayı'nın bir fonksiyonunu arayabiliriz... **Altın Sayı,** matematiksel hayal gücünün değil de, denge yasalarına ilişkin **doğal prensibin bir ürünüdür.**"*

L. Pisano Fibonacci

Mısır'daki piramitler, Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa adlı tablosu, ay çiçeği, salyangoz, çam kozalağı ve parmaklarınız arasındaki ortak özelik nedir?

Bu sorunun cevabı, Fibonacci isimli İtalyan matematikçinin bulduğu bir dizi sayıda gizlidir. Fibonacci sayıları olarak da adlandırılan bu sayıların özelliği, dizideki sayılardan her birinin, kendisinden önce gelen iki sayının toplamından oluşmasıdır.

Fibonacci sayılarının ilginç bir özelliği vardır. Dizideki bir sayıyı kendinden önceki sayıya böldüğünüzde birbirine çok yakın sayılar elde edersiniz. Hatta serideki 13. sırada yer alan sayıdan (**144**) sonra bu sayı) sabitlenir. İşte bu sayı *"altın oran"* olarak adlandırılır.

Altın Oran = 1,618

233 / 144 = 1,618

377 / 233 = 1,618

610 / 377 = 1,618

987 / 610 = 1,618

1597 / 987 = 1,618

2584 / 1597 = 1,618

Aşağıdaki ilginçliği fark ettiniz mi?

11.111.111 x 111.111.111=12.345.678.987.654.321

İnsan Vücudu ve MATEMATİK (Altın Oran)

Leonardo da Vinci insan vücudundaki ölçüleri belirlerken altın oranı kullanmıştır.

İnsan Bedenindeki Matematik (Altın Oran)

Bedenin çeşitli kısımları arasında var olduğu öne sürülen ve yaklaşık altın oran değerlerine uyan *"ideal"* orantı ilişkileri genel olarak bir şema halinde gösterilebilir.

Aşağıdaki şemada yer alan M/m oranı her zaman altın orana denktir: M/m=1,618

İnsan vücudunda altın orana verilebilecek ilk örnek; göbek ile ayak arasındaki mesafe 1 birim olarak kabul edildiğinde, insan boyunun 1,618'e denk gelmesidir. Bunun dışında vücudumuzda yer alan diğer bazı altın oranlar şöyledir:

PARMAK UCU-DİRSEK ARASI / EL BİLEĞİ-DİRSEK ARASI, OMUZ HİZASINDAN BAŞUCUNA OLAN MESAFE / KAFA BOYU, GÖBEK-BAŞUCU ARASI MESAFE / OMUZ HİZASINDAN BAŞUCUNA OLAN MESAFE, GÖBEK-DİZ ARASI / DİZ-AYAKUCU ARASI.

İnsan Eli

Elinizi derginin sayfasından çekip işaret parmağınızın şekline bir bakın. Muhtemelen orada da altın orana şahit olacaksınız.

Parmaklarımız üç boğumludur. Parmağın tam boyunun İlk iki boğuma oranı altın oranı verir (**baş parmak dışındaki parmaklar için)**. Ayrıca orta parmağın serçe parmağına oranında da altın oran olduğunu fark edebilirsiniz.

2 eliniz var, iki elinizdeki parmaklar **3** bölümden oluşur. Her elinizde **5** parmak vardır ve bunlardan sadece **8**'i altın orana göre boğumlanmıştır.

2, 3, 5 ve 8 fibonocci sayılarına uyar.

İnsan Yüzündeki Matematik (Altın Oran)

İnsan yüzünde de birçok altın oran vardır. Çünkü bu oranlandırma, bilim adamları ve sanatkarların beraberce kabul ettikleri *"ideal bir insan yüzü"* için geçerlidir.

Her **uzun çizginin kısa çizgiye oranı** altın orana denktir.

Örneğin üst çenedeki ön iki dişin enlerinin toplamının boylarına oranı altın oranı verir. İlk dişin genişliğinin merkezden ikinci dişe oranı da altın orana dayanır. Bunlar bir dişçinin dikkate alabileceği en ideal oranlardır. Bunların dışında insan yüzünde yer alan diğer bazı altın oranlar şöyledir:

Akciğerlerdeki MATEMATİK (Altın Oran)

Akciğerlerdeki bronşlar altın orana göre dallanma yapar.

Amerikalı fizikçi B. J. West ile doktor A. L. Goldberger, 1985-1987 yılları arasında yürüttükleri araştırmalarında 5, akciğerlerin yapısındaki altın oranının varlığını ortaya koydular. Akciğeri oluşturan bronş ağacının bir özelliği, asimetrik olmasıdır. Örneğin, soluk borusu, biri uzun (sol) ve diğeri de kısa (sağ) olmak üzere iki ana bronşa ayrılır. Ve bu asimetrik bölünme, bronşların ardışık dallanmalarında da sürüp gider.6 İşte bu bölünmelerin hepsinde kısa bronşun uzun bronşa olan oranının yaklaşık olarak 1/ 1,618 değerini verdiği saptanmıştır.

Kainatta Ve Diğer Canlılarda Görülen Altın Sayı

Altın Dikdörtgen ve Spirallardaki Tasarım

Kenarlarının oranı altın orana eşit olan bir dikdörtgene *"altın dikdörtgen"* denir. Uzun kenarı 1,618 birim, kısa kenarı 1 birim olan bir dikdörtgen altın dikdörtgendir. Bu dikdörtgenin kısa kenarının tamamını kenar kabul eden bir kare ve hemen ardından karenin iki köşesi arasında bir çeyrek çember çizelim. Kare çizildikten sonra yanda kalan küçük bir kare ve çeyrek çember çizip bunu asıl dikdörtgenin içinde kalan tüm dikdörtgenler için yapalım. Bunu yaptığınızda karşınıza bir spiral çıkacaktır.

İngiliz estetikçi William Charlton insanların spiralleri(spiral) hoş bulmaları ve binlerce yıl öncesinden beri kullanmalarını *"Spirallardan hoşlanırız çünkü, spiralleri görsel olarak kolayca izleyebiliriz."* 7 diyerek açıklar.

Temelinde altın oran yatan spiraller doğada şahit olabileceğiniz en eşsiz tasarımları da barındırırlar. **Ayçiçeği** ya da **Kozalak** üzerindeki spiral dizilimler bu konuda verilebilecek ilk örneklerdir. Yüce Allah'ın kusursuz yaratışının ve her varlığı bir ölçü ile yarattığının bir örneği olan bu durumun yanı sıra birçok canlı büyüme sürecini de logaritmik spiral formunda gerçekleştirir. Bunun spiraldaki yayların daima aynı biçimde olması ve yayların büyüklüğünün değişmesine karşın esas şeklin (spiral) hiç değişmemesidir. **Matematikte bu özelliğe sahip başka bir şekil yoktur.8**

Deniz Kabuklarındaki Tasarım

Bilim adamları deniz dibinde yaşayan ve yumuşakça olarak sınıflandırılan canlıların taşıdıkları kabukların yapısını incelerken bunların şekli, iç ve dış yüzeylerinin yapısı dikkatlerini çekmiştir:

*"İç yüzey pürüzsüz, dış yüzeyde yivliydi. Yumuşakça kabuğun içindeydi ve kabukların iç yüzeyi pürüzsüz olmalıydı. Kabuğun dış köşeleri kabukların sertliğini artırıyor ve böylelikle, gücünü yükseltiyordu. Kabuk şekilleri yaratılışlarında kullanılan mükemmellik ve faydalarıyla hayrete düşürür. Kabuklardaki spiral fikir mükemmel geometrik formda ve şaşırtıcı güzellikteki 'bilenmiş' tasarımda ifade edilmiştir."*9

Yumuşakçaların pek çoğunun sahip olduğu kabuk logaritmik spiral şeklinde büyür. Bu canlıların hiçbiri şüphesiz logaritmik spiral bir yana, en basit matematik işleminden bile habersizdir. Peki nasıl olup da söz konusu canlılar kendileri için en ideal büyüme tarzının bu şekilde olduğunu bilebiliyorlar?

Bazı bilim adamlarının *"ilkel"* olarak kabul ettiği bu canlılar, bu şeklin kendileri için en ideal form olduğunu nereden bilmektedirler? Böyle bir büyüme şeklinin bir şuur ya da akıl olmadan gerçekleşmesi imkansızdır. Bu şuur ne yumuşakçalarda ne de -bazı bilim adamlarının iddia ettiği gibi- doğanın kendisinde mevcuttur. Böyle bir şeyi tesadüflerle açıklamaya kalkışmak çok büyük bir akılsızlıktır. BU ANCAK ÜSTÜN BİR AKLIN VE İLMİN ÜRÜNÜ OLACAK BİR TASARIMDIR.

Biyolog Sir D'Arcy Thompson uzmanı olduğu bu tür büyümeyi *"Gnom tarzı büyüme"* olarak adlandırılmıştı. Thompson'ın bu konudaki ifadeleri şöyledir:

"Bir deniz kabuğunun büyüme sürecinde, aynı ve değişmez orantılara bağlı olarak genişlemesi ve uzamasından daha sade bir sistem düşünemeyiz. Kabuk ...giderek büyür, fakat şeklini değiştirmez."

Birkaç santimetre çapındaki bir **Nautilusta**, gnom tarzı büyümenin en güzel örneklerinden birini görmek mümkündür. C. Morrison insan zekası ile bile planlaması hayli güç olan bu büyüme sürecini şöyle anlatır:

"Nautilus'un kabuğunun içinde, sedef duvarlar ile örülmüş bir sürü odacığın oluşturduğu içsel bir spiral uzanır. Hayvan büyüdükçe, spiral kabuğunun ağız kısmında, bir öncekinden daha büyük bir odacık inşa eder ve arkasındaki kapıyı bir sedef tabakası ile örterek daha geniş olan bu yeni bölüme ilerler."

Kabuklarındaki farklı büyüme oranlarını kapsayan logaritmik spirallare göre diğer deniz canlıları bilimsel adlarıyla şöyle sıralanabilir:

Haliotis Parvus, Dolium Perdix, Murex, Fusus Antiquus, Scalari Pretiosa, Solarium Trochleare.

Bugün fosil halinde bulunan ve Amonitlerde logaritmik spiral şeklinde gelişen kabuklar taşırlar.

Hayvanlar dünyasında spiral formda büyüme sadece yumuşakçaların kabukları ile sınırlı değildir. **Özellikle Antilop, yaban keçisi, koç gibi hayvanların boynuzları gelişimlerini temelini altın orandan alan spirallar şeklinde tamamlarlar.**

İşitme ve Denge Organındaki Matematik (Altın Oran)

İnsanın iç kulağında yer alan Cochlea (Salyangoz) ses titreşimlerini aktarma işlevini görür. İçi sıvı dolu olan bu kemiksi yapı, içinde altın oran barındıran _=73 derece 43´ sabit açılı logaritmik spiral formundadır.

Spiral Formda Gelişen Boynuzlar ve Dişler

Filler ile soyu tükenen mamutların dişleri, aslanların tırnakları ve papağanların gagalarında logaritmik spiral kökenli yay parçalarına göre biçimlenmiş örneklere rastlanır. Eperia örümceği de ağını daima logaritmik spiral şeklinde örer. Mikroorganizmalardan planktonlar arasında, globigerinae, planorbis, vortex, terebra, turitellae ve trochida gibi minicik canlıların hepsinin spirale göre inşa edilmiş bedenleri vardır

Mikrodünyadaki Matematik (Altın Oran)

Geometrik şekiller sadece üçgen, kare veya beşgen, altıgen ile kısıtlı değildir. Bu saydığımız şekiller değişik şekillerde de biraraya gelerek yeni üç boyutlu geometrik şekiller oluşturabilirler. Bu konuda , küp ve piramit örnek olarak verilebilir. Ancak bunların dışında, günlük hayatta hiç karşılaşmadığımız hatta ismini dahi ilk defa duyduğumuz tetrahedron (düzgün dört yüzlü), oktahedron, dodekahedron ve ikosahedron gibi üç boyutlu şekillerde vardır. Dodekahadron 13 tane beşgenden, ikosahedron ise 20 adet üçgenden oluşur. Bilim adamları bu şekilleri matematiksel olarak birbirine dönüşebileceğini ve bu dönüşümün altın orana bağlı oranlarla gerçekleştiğini bulmuşlardır.

16. Yüzyılda **altın oran için** *"hazine"* ifadesini kullanan **Kepler**, beş düzgün cisim arasındaki geometrik dönüşümlere çok önem vermiş ve gezegenlerin yörüngeleri ile bu cisimleri çevreleyen küreler arasında bir bağlantı kurmaya çalışmıştır.

Kepler, düzgün çok yüzlüleri iç içe geçmiş şekilde gösteren ve bu düzen ile Güneş Sistemi arasındaki bağlantıyı araştıran şemalar geliştirmiştir. (J. A. West & J. G. Toonder, The Case for Astrology, Penguin Books, 1970)

Mikroorganizmalarda altın oran barındıran üç boyutlu formlar oldukça yaygındır. Birçok virüs ikosahedron yapısında bir biçime sahiptir. Bunların en ünlüsü Adeno virüsüdür. Adeno virüsünün protein kılıfı, 252 adet protein alt biriminin düzenli bir biçimde dizilmesi ile oluşur. İkosahedronun köşelerinde yer alan 12 alt birim ise beşgen prizmalar biçimdedir. Bu köşelerden diken benzeri yapılar uzanır.

Virüslerin altın oranları bünyesinde barındıran formlarda olduğunu tespit eden ilk kişi 1950'li yıllarda Londra'daki Birkbeck Koleji'nden A. Klug ile D. Caspar'dır.13 Üzerinde ilk tespit yapılan virüs ise Polyo virüsüdür. Rhino 14 virüsü de Polyo virüsü ile aynı formu gösterir.

Peki acaba virüsler neden biz insanların zihnimizde canlandırmasını bile zorlukla yapabildiğimiz, böyle altın orana dayalı özel bir formlara sahiptirler? Bu formların kaşifi A. Klug bu konuyu şöyle açıklıyor:

"Caspar ile ben, küresel bir virüs kılıfı için optimum tasarımın ikosahedron tarzı bir simetriye dayandığını gösterdik. Böyle bir düzenleme bağlantılardaki sayıyı en aza indirir... Buckminster

Fuller'in yarı küresel jeodezik kubbelerinden çoğu da benzer bir geometriye göre inşa edilirler. Bu kubbelerin oldukça ayrıntılı bir şemaya uyularak monte edilmeleri gerekir. Halbuki virüs, bir virüs kılıfı, alt birimlerinin esnekliğinden ötürü kendi kendini inşa eder."

Klug'un bu açıklaması çok açık bir gerçeği bir kez daha ortaya koymaktadır. Bilim adamlarının *"en basit ve en küçük canlı parçalarından biri"* olarak gördükleri virüslerde bile hassas bir planlama ve akıllı bir tasarım vardır. Bu tasarım, dünyanın önde gelen mimarlarından Buckminster Fuller'ın gerçekleştirdiği tasarımlardan çok daha başarılı ve üstündür.

Dodekahedron ile ikosahedron, tek hücreli deniz yaratıkları olan ışınlıların silisten yapılma iskeletlerinde de ortaya çıkar.

Işınlılar (radiolaria), her köşesinden birer yalancı ayak çıkan düzgün Dodekahedron gibi, bu iki geometrik formdan kaynaklanan yapıları, yüzeylerindeki çok çeşitli oluşumlarla birlikte değişik güzellikteki bedenleri oluştururlar.

Büyüklükleri bir milimetreden daha küçük olan bu organizmalara örnek olarak, ikosahedron yapılı Circigonia Icosahedra ile dodekahedran iskeletli Circorhegma Dodecahedra'nın adları verilebilir.

DNA'daki Matematik(Altın Oran)

Canlıların tüm fiziksel özelliklerinin depolandığı molekül de altın orana dayandırılmış bir formda yaratılmıştır. Hayat için program olan DNA molekülü altın orana dayanmıştır. DNA düşey doğrultuda iç içe açılmış iki spiralden oluşur. Bu spirallerde her birinin bütün yuvarlağı içindeki uzunluk 34 angström genişliği 21 angström'dür. (1 angström; santimetrenin yüz milyonda biridir) 21 ve 34 art arda gelen iki Fibonacci sayısıdır.

Kar Kristallerindeki Matematik (Altın Oran)

Altın oran kristal yapılarda da kendini gösterir. Bunların çoğu gözümüzle göremeyeceğimiz kadar küçük yapıların içindedir. Ancak kar kristali üzerindeki altın oranı gözlerinizle görebilirsiniz. Kar kristalini oluşturan kısalı uzunlu dallanmalarda, çeşitli uzantıların oranı hep altın oranı verir.

Uzayda Altın Oran

Kainatde, yapısında altın oran barındıran birçok spiral galaksi bulunur.

Fizikte de Altın Oran....

Fibonacci dizileri ve altın oran ile fizik biliminin sahasına giren konularda da karşılaşırız:

"Birbiriyle temas halinde olan iki cam tabakasının üzerine bir ışık tutulduğunda, ışığın bir kısmı öte yana geçer, bir kısmı soğurulur, geriye kalanı da yansır. Meydana gelen, bir, 'çoklu yansıma' olayıdır. Işının tekrar ortaya çıkmadan önce camın içinde izlediği yolların sayısı, ışının maruz kaldığı yansımaların sayısına bağlıdır. Sonuçta, tekrar ortaya çıkan ışın sayılarını belirlediğimizde bunların Fibonacci sayılarına uygun olduğunu anlarız."

Kainatta birbiriyle ilişkisiz canlı veya cansız pek çok yapının belli bir matematik formülüne göre şekillenmiş olması onların özel olarak tasarlanmış olduklarının en açık delillerinden biridir. Altın oran, sanatçıların çok iyi bildikleri ve uyguladıkları bir estetik kuralıdır. Bu orana

bağlı kalarak üretilen sanat eserleri estetik mükemmelliği temsil ederler. **Sanatçıların Taklit Ettikleri Bu Kuralla Tasarlanan Bitkiler, Galaksiler, Mikroorganizmalar, Kristaller Ve Canlılar Allah'ın Üstün Sanatının Birer Örneğidirler.**

Matematik, Kainat Ve İnsan İlişkileri Hakkında Bazı Bilgiler

Bir Düşünce biçimi ve kainatın dili olan matematik günümüzün gelişen dünyasında birey, toplum, bilim ve teknoloji için vazgeçilmez bir alandır. **Günlük Hayatta, İş Ve Meslekte Gerekli Olan Çözümleyebilme, Akılyürütme, İletişim Kurabilme, Genelleştirme Yapabilme, İcatçı Ve Bağımsız Düşünebilme Gibi Üst Düzey Davranışları Geliştiren Bir Alan Olarak Matematiğin Öğrenilmesi Kaçınılmazdır.**

Günümüz toplumunun, sorunların üstesinden gelebilecek, problem çözebilecek bireylere ihtiyacı vardır. Matematik öğretiminin her aşamasında matematik öğretiminin amaçları ve öğretimde kullanılacak genel ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır. Matematik her biri üzerine kurularak gelişen bir alan olduğundan, ön öğrenmelerin önemi büyüktür. Bu durum her zaman hatırlanmalı ve her aşamada ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. Ayrıca, matematik öğretiminde duyuşsal özellikler dikkate alınmalı ve öğrencilerin matematiğe ve matematik dersine karşı olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olunmalıdır. Planlı öğretimin tüm ilkelerine matematik öğretiminde de uyulmalıdır.

Matematik Kainatta Var Mıdır?

Evet Matematik Kainatta Elbette Vardır

Matematik, doğayı –yaklaşık olarak bile olsa- anlamamızı sağlar. Teknolojik gelişmeler bunun bir ispatıdır. Doğa yalnızca gördüklerimiz, duyduklarımız, kokladıklarımız, duyumsadıklarımız değildir. Doğanın bize sergiledikleri de vardır. Örneğin, matematiksel doğru doğada fiziksel olarak bulunmayabilir, ama doğru düşüncesi (kavramı) doğada vardır ve doğa bize doğru kavramını sezdirtir. **Upuzun bir ağaç, denizle gökyüzünü ayıran çizgi, güneş ışınları doğru kavramını fısıldarlar. Bal peteğinin hücreleri matematiksel altıgeni, gece gördüğümüz yıldızlar matematiksel noktayı, ay, güneş ve gezegenler matematiksel çemberi ve küreyi fısıldarlar.** Gezegenlerin yörüngesi elipsi ve genel olarak eğriyi fısıldarlar. Geçen günler, mevsimler ve yıllar, bir ormandaki ağaçlar, bir bitkinin yaprakları, 1, 2, 3 gibi sayı kavramlarını fısıldarlar. Bu fısıltı biz insanlardan bağımsız olarak vardır. Bu fısıltıyı duyabilecek varlık olmasa da fısıltı vardır. Doğada *"işte!"* diye gösterebileceğimiz bir *"bir"* olmayabilir. Ama doğa bize *"bir"* kavramını fısıldar. Avustralya ve Afrika'nın yerlileri de, Aztekler de, İnkalar da, Batı kültürüyle tanışmamış olmalarına karşın, 1'i, 2'yi, 3'ü bulmuşlardır. Demek ki doğanın bu fısıltısını duymak yalnızca bir uygarlığa özgü değildir, her uygarlık duyabilir. Arı peteğinin her hücresi kusursuz bir altıgen olmayabilir. Ama arı, peteğinin hücresini yaparken hücrenin altıgen olmasına çalışır. Sabun köpüğü mükemmel bir küre olmayabilir, ama sabun köpüğü mükemmel bir küre olmaya çalışır. Sonsuz küçük sayılar fiziksel olarak olsa da olmasa da, bu sayılar doğada düşünce/fısıltı olarak vardır, **örneğin durmadan küçülen ama hiçbir zaman sıfır olmayan ½, 1/3, ¼, 1/5... dizisi bize sonsuz küçüğü** anlatır.

Sonuç Olarak; En Temel Matematiksel Kavramlar Doğada Vardır. Matematiğin En Derin, En Soyut Kavramları Doğanın Bize Sunduğu En Temel Kavramlardan Bir Zorunluluk

Sonucu Doğar. Her Kavramın Bağrında Da Başka Kavramlar Barınır. Matematik, Matematikçilerden Ve İnsanlardan Bağımsız Olarak Vardır. Pisagor Diküçgenleri Yaratmamıştır, Keşfetmiştir. Galois, Grupları Yaratmamıştır, Keşfetmiştir. Noether, Halkaları Yaratmamıştır, Keşfetmiştir. Hilbert, Hilbert Uzaylarını Yaratmamıştır, Keşfetmiştir... Kısacası Matematik Doğada Vardır.

Görüldüğü gibi matematik doğanın fısıldadığı gerçekleri keşfetme sürecidir. Matematiğin tanımını yaparken doğanın etkisini dışarıda bırakan tanımlar her zaman eksik tanımlar olmaya mahkûmdur. Ayrıca matematiğin bir doğa yorumu olduğunu da söyleyebiliriz. Doğanın fısıltıları yorumlanarak birçok kavram oluşturulmaktadır. Son sözü matematiğin kaynağının bir matematikçi olmadığını söyleyen G. H. Hardy'e bırakıyorum: Benim için ve sanırım çoğu matematikçiler için *"matematiksel gerçek"* diye tanımlayabileceğim başka bir gerçek vardır.

Matematiğin amaçlarını ve etkilerini genel olarak şöyle sıralayabiliriz:

Günlük Hayatta;
· **Düşünceleri açık ve kesin** olarak belirtebilme
· Sezgisel egemenlik ve **sağduyu sahibi olabilme**
· **Açık ve kesin anlatım gücü kazanma**
· **Bağımsız ve özgün düşünme alışkanlığı geliştirme**
· **Yeni düşünceleri kabule hazır olma**
· **Kendine güven duygusu geliştirme ve güçlü kişilik özelliklerine sahip olma**

Matematik, *"İnsanca"* hayatı, öğretmeyi hedefler. Öğrencilerin analiz, sentez, kavrama, tümdengelim, tümevarım gibi akıl yürütmelerine olanak sağlar. Öğrencilerin kararlı, düzenli ve sistemli olmalarına yardım eder. Öğrencileri ön yargılardan uzak tutar, sabırlı olmayı öğretir. Edinilen bilgilerin günlük hayata geçirilmesine etkin olur. Yorum güçlerini geliştirir. Edinilen bilgileri fen ve sosyal bilimlere transfer etme olanağını sağlar. Zihin ve yetenek gelişmesine yardımcı olur.

Matematikte düzenli, planlı ve sabırlı çalışma ile başarılı olunabilir. Soruları çözerken çağrışım, benzerlik yorumlara yer verilmeli, çok uygulama yapılmalıdır. Verimli etkin çalışma ile düzenli tekrar teknikleri kullanılmalıdır, hedef belirlenmeli, program yapılarak kararlı bir biçimde uygulanmalı, başarılı olunacağına inanılmalıdır. **İnsanoğlu binlerce yıl boyunca, doğa olaylarını açıklamaya, içinde yaşadığı kainati bilmeye ve doğaya egemen olmaya çabalamaktadır. Bu çabada onun en sağlam aracı, matematiktir.**

Doğaüstü görünen pek çok olayın açıklaması yine matematikle verilebilmiştir. Ve yine temel yapısı matematiğe dayanan elektrik ve magnetizma kuramı olmadan; radyolarımız çalmaz, televizyonlarımız göstermez, evlerimiz aydınlanmaz, fabrikalarımıza enerji akmaz, röntgen aygıtı çalışmaz, haberleşme ağı kurulamazdı. İnsanlar ufkunu ne kadar geliştirirlerse, matematik de hiç durmadan gelişimini devam ettirecektir. Toplum; bu yeni gelişmeler ve eğilimler sayesinde matematiği daha da geliştirip ondan daha fazla yararlanma olanağını elde edecek ve matematik diğer bilimlerde anahtar görevi görmeye devam edecektir. Süregelen tarihi sürecinde Matematiğin amacının insanların doğuştan getirdiği düşünme kabiliyetini geliştirmek olduğunu söyleyebiliriz.

Bunlardan biri, matematiğin güncel hayatta, düşünme ve karar vermede vazgeçilmez zihinsel etkinlikler içermesi iken diğer bir nedeni de matematiğin bilimsel çalışmalarda ortak dil ve araç olmasıdır. Ancak, başta matematikten ne anlaşıldığı olmak üzere okullarda neyin, niçin, ne ölçüde ve nasıl öğrenme-öğrenme konusu olacağı, sürekli tartışma konusu olmaktadır

"İnsanlar günlük hayatta sık sık aritmetikten yararlanmakla birlikte üzerinde hemen hemen hiç düşünmezler. Örneğin; günlük dilde kullandığımız birçok sözcüğün anlamını da pek bilmeyiz. Sorulursa şaşırırız, bocalarız. Aslında düşünmeden yaptığımız birçok davranışın nedenlerini de araştırmayız. Herhangi bir şey satın alan biri ödediği ücreti ve geri aldığı para üstünü sayarken ticaretin başladığı dönemden beri kullanılan bilgileri kullandığını fark etmez bile, temel toplama ve eşitlik kavramlarını kullandığını düşünmez." Pazarda alışveriş yaparken, arsasını ölçerken, borsaya bakıp hissesinin değerinin artış miktarını hesaplarken, kişi bilinçli bir şekilde matematik yapmakta, matematik becerilerini ve bilgilerini kullanmaktadır.

Matematik nedir?

İnsanoğlunun kullandığı ortak bir düşünce sistemi, ortak bir dildir. Dünyada hiçbir dil, hiçbir din, hiçbir düşünce matematik kadar yaygın, etkili ve sürekli olmamıştır.

"Bir başka değişle matematik, günlük hayattaki problemleri çözmede başvurulan sayma, hesaplama, ölçme ve çizme, dünyayı anlamamızda ve yaşadığımız çevreyi geliştirmede başvurduğumuz bir yardımcıdır."

Matematik Niçin Doğmuştur?

Matematik insanlar arasındaki bir takım gereksinmelerden doğmuştur. Değiş tokuş gereksinmesi, ticaret yapma isteği, toprak ölçme sorunları insanları ilk matematik kavramlarını işleme ve kullanmaya yöneltmiştir. 'Yunanlılardan çok önce Sümer ve Mısır matematiklerinin varlığını gösteren belgelerden, alan hesabının hatta bazı çizgisel denklemlerin özel bir yazma biçimine başvurmadan pratik yoldan çözümünün bilindiği anlaşılmaktadır.' Tarihi daha detaylı incelersek; ilk çağlarda bile bugün bilgisayarlarda kullanılan ikili sistemin Mısır aritmetiğinde kullanıldığını görürüz. Yine o çağlarda dairenin çevresini, Nil Nehri'nin taşma zamanlarını saptamak için mevsimleri ve böylece 365 günü kapsayan takvimlerin hazırlandığını görmekteyiz Başka ülkelerin bilimlerini inceleyen Yunanlılarda ilk köklü bilgileri Mısırlılardan öğrenmiş oldular.

Yine geçerliliğini her zaman koruyan 'Bir dik açılı üçgenin uzun kenarının karesinin, öteki iki kenarın kareleri toplamına eşit olduğunu' belirten ünlü Pisagor Teoremi M.Ö. 570 yıllarında kanıtlanmıştır. Hintliler bugün de tüm dünyada kullanılan sıfırı da kapsayan onluk sayı sistemini kurmuşlardır. En büyük Türk matematikçisi El-Harezmi (780–850) cebirin kurucusudur. Orta çağ Avrupa matematiği bu bilginin eserlerinden oluşmaktadır. Türkler dünyaya eski ve çağdaş bilim konusunda eşsiz hizmette bulunmuş Hint ve Çin buluşlarını dünyaya tanıtmıştır. Ancak modern bilimin kurucusu olamamıştır.

Amaçları ve Etkileri Nelerdir?

Matematiksel düşünme ve akıl yürütme, fen ve teknolojiye dayalı beceriye olan ihtiyaç hızla artmaktadır, bir yüksek okulda veya iş yerlerinde başarılı olmanın anahtarlarından biri, en az ortaöğretim düzeyinde matematik bilmek; problem çözme becerilerini edinmektir. Öte yandan, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin eğitimi sürecinde matematikle ilgili edinmesi yararlı

olacak genel bakış noktaları ve açılım (perspektif) vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Matematik Yararlıdır: Matematik yaşadığımız ortamı ve çevreyi, doğayı, yer küremizi ve kainati anlamamıza, onun üzerinde kontrol gücü kazanmamızda bize yardımcıdır.

Matematik Zevklidir: Matematik, zevkle öğrenilecek ve bulgulanacak (keşfedilecek) ilginç ilişkiler ve örüntüler (pattern) içerir.

Matematiğin Ayrı ve Zengin Muhtevası Vardır: Matematik diğer bilim dallarından farklı, fakat çok zengin içeriği olup bunlar yalnızca okul ve üniversite düzeyinde matematikle sınırlı değildir.

Matematiksel Etkinlikler Çeşitlidir: Matematik etkinlikleri, sınıflama, sıralama, soyutlama, genelleme, ispat, problem çözme, nicelikleri sayı, sembol ve grafiklerle temsil etme, açıklama, yorumlama vb çeşitli uğraşılar kapsar.

Genel Amaçlar: Okul bağlamında, matematik eğitiminin beş ayrı boyutta amaçları bulunmaktadır. Bunlar:

Toplumsal Amaç: Her yurttaşın matematik kullanıcısı olarak hazırlanması.

Kültürel Amaç: Matematiğin kültürel senteze katkısı.

Kişisel Amaç: Her kişinin hayatında matematik eğitsel güçtür.

Teknik Amaç: Matematikçilerin ve matematik bilimcilerinin yetiştirilmesi.

Estetik Amaç: Matematiğin bir bilim dalı olarak kendine özgü özellikleri ve güzelliği

Not: *Veri toplama amacı ile "matematik hakkındaki inançlar anketi" (MİA) (Aksu, M., Engin, D.C., Sümer, H.Z., 2002) uygulanmıştır. Bu anketlerin bilgileri gayebali@hotmail.com den temin edilmiştir.*

Veri toplama amacı ile *"matematik hakkındaki inançlar anketi"* (MİA) sonucunda görüşleri alınan bir öğretmen adayı :

— **Matematik hayatın içinde midir?** Sorusuna;

"Evet, kesinlikle. Matematiğin bir parçası olan sayılar, grafikler. Hepsi hayatın içerisinde olan şeyler. Tanımlarını bile yaparken bir insan hakkında uzun boylu, kısa boylu deriz. Bunu da matematikle ilişkilendirebiliriz. Uzun ya da kısa derken matematiksel rakamlardan yararlanıyorum."

Ayrıca bu ankette öğretmen adayları matematiği sadece sayılardan ibaret olmadığını düşünmektedirler.

Öğrencilerin kararlı, düzenli ve sistemli olmalarına yardım eder. Öğrencileri ön yargılardan uzak tutar, sabırlı olmayı öğretir. Edinilen bilgilerin günlük hayata geçirilmesine etkin olur. Yorum güçlerini geliştirir. Edinilen bilgileri fen ve sosyal bilimlere transfer etme olanağını sağlar. Zihin ve yetenek gelişmesine yardımcı olur.

Matematik öğretiminin bugünkü durumu, gelişmeleri ve bu konuda yapılacak değerlendirmeler, yüz binlerce öğrencinin eğitimini; dolayısıyla ülkenin geleceğini temelden etkileyecek bir olgudur.

Harezmi (M.S. 850)

"Algoritma şöyle diyor: Rabbimiz ve koruyucumuz olan Allah 'a hamd ve senalar olsun." Al-Harezmi (M.S. 850)

Fahreddin-i Razî (1149-1210)

"Allahu Teâlâ`nın mahlûklarını inceleyen fen adamları, O`nun büyüklüğünü herkesten iyi anlarlar." Fahreddin-i Razî (1149-1210).

İbn-i Haldun (1332-1406)

"Matematik insanın davranışlarını değiştirir; hatta insanı DÜRÜST KILAR. " Ibni Haldun. (1332-1406)

SOME IMPORTANT WORDS ABOUT MATHEMATICS:

"İlim ile din, birbirini nefyetmez (inkâr etmez), bil`akis tamamlar. Çünkü bunlardan biri aklın, diğeri gönlün (kalbin) ışığıdır. Ve insan ne yalnız akıldan, ne de gönülden ibarettir. Fakat hem akıl, hem de gönül sahibi bir varlıktır. Dinsiz ilim belki aklı tatmîn eder, fakat muhakkak ki gönlü karartır. Nitekim ilimsiz din de ruhu ve gönlü ışıtır, fakat aklı karanlıkta bırakır. Binaenaleyh, insanlığın hayrı ve faydası, ne bugün olduğu gibi yalnız ilme bağlanmaktır, ne de orta zamanlarda olduğu gibi yalnız dine sarılmaktır. Fakat her ikisine birden sahip olmaktır." Ali Fuad Başgil (1899-1967)

Cengiz Uluçay (1915-1989)

"Bir İddia Matematik Formülasyona Girdiği Nispette ilmilik kazanır."

Cengiz Uluçay

(1915-1989)

Cahit Arf (1910-1997)

"Matematikte zekadan önce sabır gelir." Cahit Arf (1910-1997)

Tolstoy (1828-1910)

Fibonacci (1170-1250)

"İnsanoğlunun değeri bir KESİRLE ifade edilecek olursa; PAYI GERÇEK KİŞİLİĞİNİ gösterir, PAYDASI DA KENDISİNİ NE ZANNETTIĞİNİ, PAYDA BÜYÜDÜKÇE KESRİN DEĞERI KÜÇÜLÜR."

Tolstoy (1828-1910)

"Bir Gülün Güzelliğindeki SIR, Onu Yaratanın İçine sakladığı Matematik sanatının ta Kendisidir."

Fibonacci (1170-1250)

Albert Einstein (1879-1955)

"Gerçeği Aramak, Onu Elde Etmekten Daha Kıymetlidir." Albert Einstein.

"Kâinatın Yaratıcısına olan inanç, ilmi araştırmanın en kuvvetli ve en asîl muharrik gücüdür."

Albert Einstein (1879-1955)

Galilao Galilei (1564-1642)

Rene Descartes (1596-1650)

"Kâinat'ın sırlarını açacak anahtar matematiktir. Kâinatın temel kanunları matematiksel formüller olmaksızın ifade edilemez."

Galilao Galilei.

"Muhteşem Kâinat kitabı, ancak onun yazıldığı dili bilenler tarafından okunabilir ve bu dil de ***Matematiktir****."*

Galilao Galilei (1564-1642)

"Matematik, kâinatın sırlarını açacak tek anahtar olacaktır."

Rene Descartes (1596-1650)

"Bilim sadece kâinatın matematiksel davranışını ortaya koyan kanunlardan oluşur."

Issac Newton (1643-1727)

"Matematiksel açıklamalar ve metotlar kullanılmadan yapılan hiçbir araştırmaya bilimsel denemez."

Leonardo Da Vinci (1452-1519)

Carl Friedrich Gauss (1777-1855)

Charles Hermite(1822-1901)

"Matematik, bütün bilimlerin kraliçesidir."

Carl Friedrich Gauss (1777-1855)

"Bizler matematikte usta değil HİZMETÇİYİZ."

Hermite, Charles (1822-1901)

Henri Poincaré (1854-1912)

"Bir matematikçi zannetmez fakat bilir, inandırmaya çalışmaz çünkü ispat eder."

Henri Poincaré (1854-1912)

Pierre-Simon Laplace (1749-1827)

"Bildiklerimiz çok fazla değildir. Bilmediklerimiz ise sınırlı değildir."

Laplace, Pierre-Simon (1749-1827)

"İlimleri İlerletmenin En Kestirme Yolu; Matematik Bilmek, Öğrenmek ve Yapmaktır."

Abel (1802-1829)

Dünyadaki en masum uğraş matematiktir,

G.H.Hardy

Matematik İnsan Aklının Anahtarıdır.

Levent Kuşoğlu

Kaynakça

Akın Ömer, The Language of the Universe: Mathematics, International Congress of Creation in the Light of Sciences, Iğdır University,24 -26 October,2019 (Invited Lecture).

Ergun GÖZE, Soruşturma (Cengiz ULUÇAY Konuşuyor), 2001 (Boğaziçi Yayınları). H. Hilmi HACISALİHOĞLU, Fen Bilimlerinden Sosyal Bilimlere Özel Alanlar ve Öğretimi, 29.01.2005, Antalya.

H. Hilmi Hacısalihoğlu, Niçin Matematik

Fikri Akdeniz, Altın Oran ve Fibonacci Sayıları, Nobel Kitabevi–Adana,2007.

Mehmet Suat Bergil, Doğada/Bilimde/Sanatta, Altın Oran, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2.Basım,1993.

A. Klug "Molecules on Grand Scale", New Scientist, 1561:46, 1987.

Galbraith, P. L., Renshaw, P., Goos, M. and Geiger, Technology, Mathematics, and People: Interactions in a Community of Practice , V. 1999.

J. Cumming, Nucleus: Architecture and Building Construction, Longman, 1985. A. L. Goldberger, et al., "Bronchial Asymmetry and Fibonacci Scaling." Experientia, 41: 1537, 1985.

E. R. Weibel, Morphometry of the Human Lung, Academic Press, 1963.

Emre Becer, "Biçimsel Uyumun Matematiksel Kuralı Olarak, Altın Oran", Bilim ve Teknik Dergisi, Ocak 1991, s.16.

V.E. Hoggatt, Jr. Ve Bicknell-Johnson, Fibonacci Quartley, 17:118, 1979.

Hardy, G. H., Bir Matematikçinin Savunması. Bölüm 22, Çeviren Nermin Arık, Tübitak Popüler Bilim Kitapları Dizisi 3, 1994.

Nesin, A., Matematik ve Doğa. Birinci basım. Düşün Yayınları, 1995

Nesin, A., Matematik ve Sonsuz. Birinci basım. Nesin Yayıncılık Ltd., 2007

Sertöz, S., Matematiğin Aydınlık Dünyası.Yirmi üçüncü basım. Tübitak Popüler Bilim Kitapları Dizisi 36, 1996.

Altun, M., Matematik Öğretimi.Alfa Yayıları, Bursa, 2001.

Dönmez, Ali. Matematiğin Öyküsü ve Serüveni 8. Cilt, s.138, Can Matbaacılık, İstanbul.

Douglas M. Campbel, Mathematics: People, Problems, Results .

John A. Adam, Mathematics in Nature, Princeton University Press, 2003.

Science News, Vol 156, No. 4, July 24 1999.

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

IV. OTURUM

21 Ekim 2022 - Perşembe	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Erhan PİŞKİN**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
16:30 17:00	Prof. Dr. Köksal PABUÇCU / Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi *NAVICULA*'NIN GÜZELLİĞİ VE ŞİFA ÖZELLİĞİ

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
17:00 - 17:30	Ayhan KÜFLÜOĞLU İstanbul Teknik Üniversitesi	SEKÜLER – LÂİK BİLİM VE DERS KİTAPLARINDAKİ GİZLİ TEHLİKE: SEKÜLER – LÂİK BİLİM/SELLİK'İN, FELSEFE VE EPİSTEMOLOJİSİ'NİN ELEŞTİRİSİ VE ÇÖZÜM ÖNERİSİ
	Nihal BALCI George Mason University	HZ. ÂDEM'İN GENETİK İZİ
17:30-17:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

NAVICULA'NIN GÜZELLİĞİ VE ŞİFA ÖZELLİĞİ

Prof. Dr. Köksal PABUÇCU
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eczacılık Fakültesi
koksal.pabuccu@erzincan.edu.tr

Her varlık kendine has bir güzellik ve spesifik pek çok özellikte yaratılmıştır. Bu güzellik ve özellikler, teknolojik gelişmeler ve bilimsel çalışmalarla her geçen gün belirgin hale gelmektedir. Işık mikroskobunda 40 ila 1000 büyütmelerde görülebilen ve diyatome denilen silisli alglerden olan Navicula'nın ultrastruktürel yapıları, elektron mikroskopta çok daha iyi analiz edilebilmektedir. Bu analizlerde, frustul denilen ve silisyum içerikli kabuklarında bulunan desenlerin son derece girift bir yapıda olduğu ortaya çıkmıştır. Pennat diyatomelerden olan Navicula'nın frustulünde 10 mikronda, türlere göre değişen stria delikleri ve bunların belirli açılarda dizayn edilmiş geometrik yapıları vardır.

Bir damla göl, ırmak ya da deniz suyu içerisinde yüzlerce diyatome bireyi bulunmaktadır. Her bireyin kabuğunda mevcut binlerce desen kusursuz ve muhteşem güzelliktedir. Frustuldeki bu harika desenlerin iç kısmındaki organik materyalin de faydalı pek çok özelliği vardır. Tıbbi açıdan bazı Navicula türleri (Navicula directa, N. ostrearia ve N. incerta, Navicula sp.) antioksidan; bazı türler ise (Navicula directa) (HSV-1 ve HSV-2 (IC50 değerleri 7–14μg/mL aralığında) antiviral özellikte, hatta influenza virüsünü bile inhibe edebilme kabiliyetinde var edilmiştir.

Navicula türleri aynı zamanda, içerdikleri özel maddeler (Naviculan, marennine), mikromineraller (demir, bakır, alüminyum, baryum, titanyum) ile de farklı farmasötik özelliklere sahiptirler.

Bu çalışmada, Navicula alglerine ait morfolojik güzellikler ve bazı türlere ait (Navicula directa, N. ostrearia ve N. incerta, Navicula sp.) farmasötik özellikler konu edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Navicula, morfoloji, tıbbi, farmasötik özellikler

BEAUTY AND HEALING OF THE NAVICULA

Prof. Dr. Köksal PABUÇCU
Erzincan Binali Yıldırım University Faculty of Pharmacy
koksal.pabuccu@erzincan.edu.tr

Every being has its own beauty and many specific features. These beauties and features are becoming more evident every day with technological developments and scientific studies. The ultrastructural structures of Navicula, one of the siliceous algae called diatoms, which can be seen at 40 to 1000 magnifications in the light microscope, can be analyzed much better in the electron microscope. In these analyzes, it was revealed that the patterns found in the silicon-containing shells called frustules have an extremely intricate structure. The frustule of Navicula, which is one of the pennate diatoms, has striae holes varying according to species and their geometric structures designed at certain angles at 10 microns.

There are hundreds of diatom individuals in a drop of lake, river or sea water. Thousands of patterns present on the shell of each individual are flawless and of magnificent beauty. The organic material inside these wonderful patterns in Frustul also has many beneficial properties. Medicinally, some Navicula species (Navicula directa, N. ostrearia and N. incerta, Navicula sp.) are antioxidant; some species (Navicula directa) (HSV-1 and HSV-2 (IC50 values in the range of 7–14μg/mL) show antiviral properties and are also capable of inhibiting even influenza virus.

Navicula species also have different pharmaceutical properties with the special substances they contain (Naviculan, marennine), microminerals (iron, copper, aluminum, barium, titanium).

In this study, morphological beauties of Navicula algae and pharmaceutical properties of some species (Navicula directa, N. ostrearia ve N. incerta, Navicula sp.) are discussed.

Keywords: Navicula, morphology, medical, pharmaceutical properties

GİRİŞ

Dünyamız, ¾'ü sularla kaplı ve uzaydan görünüşü itibariyle 'Mavi Gezegen' olarak ifade edilen bir yerdir. Bu gezegenin en erken dönemlerinde (Hadean/ 3.85 milyar yıl önce) bile, dünya yüzeyinde su olduğu tahmin edilmektedir (Nemchin et al. 2006).

Dünyada suyun üç hali birden bulunur ve bu durum, hayatın oluşumu için son derece önemlidir. Bir gezegende suyun bulunması hayat için yeterli olmaz, suyun üç halinin de bulunması gerekir. Suyun hayat için hizmetkâr olmasında hidrojen bağları anahtardır. Moleküller arasındaki bağların sayısı; suyun katı, sıvı veya gaz halinde olabilmesine sebep olur. Katı halde, su molekülleri maksimum sayıda (molekül başına 4) hidrojen bağı içerir ve suyun sert özelliğe sahip olmasına neden olur. Akışkan halde ise molekül başına daha az hidrojen bağı bulunur. Su, katı halden sıvı hale geçerken, hidrojen bağları kırılır ve su moleküllerinin hareket kabiliyeti artar. Suyun fazları arasındaki bu döngü, dünyadaki hayat için gerekli olan, hidrolojik döngünün de temelidir (Anonymous, 1).

Algler, yeryüzünün bütün sucul ortamlarında bulunmaktadır. Prokaryotik veya ökaryotik olabilen fotosentetik organizmalardır. Bu organizmalarda gerçek kök, gövde ve yaprak bulunmaz. Onun yerine 'tal' denilen yapılar vardır. Eşeyli ve eşeysiz olarak ürerler. Mikroskobik veya makroskobik boyutlarda olabilirler. Her ne şekil ve büyüklükte olurlarsa olsun, bu organizmalar, havadaki oksijenin %50-80'inin üretiminde görevli canlılardır (Anonymous 2). Bu yönüyle solunum yapan tüm organizmalara yardımcıdırlar. Fotosentez yapmaları sonucu havadaki zararlı gazlardan CO_2'in de en önemli yutaklarıdır. Sucul ekosistemde besin zincirinde primer prodüktörler olarak görevlidirler.

Alglerin 1 milyondan fazla türü içerdiği tahmin edilmektedir. Bunlardan 'Algaebase' veri tabanında; 163.851 tür kayıtlıdır. Diğer veri tabanlarıyla birlikte kayıtlı alglerin 200.000'den fazla türe sahip olduğu tahmin edilmektedir. Algaebase'de kayıtlı diyatome genus sayısı 1300'dür. Bu genuslara ait tür sayısı ise, 17.072'dir. Navicula, yaklaşık 1300 diyatome genusundan sadece biridir ve Navicula genusuna ait kayıtlı türlerin sayısı, 1536'dır (Guiry-Guiry, 2021).

Navicula türlerinin hepsinde kendine has güzellikler ve keşfedilmeyi bekleyen farmasötik özellikler vardır. Bunların çok az bir kısmı üzerinde ultrastruktürel ve biyolojik aktivite çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmada, üzerinde araştırma yapılan bazı Navicula türleri, morfolojik ve farmasötik açıdan ele alınmıştır.

Navicula'nın Genel Özellikleri

Diyatomeler ve onlardan bir genus olan Navicula'lar tek hücreli organizmalardır. Navicula, tekne biçiminde bir şekle sahiptir ve Latince'de 'küçük kayık' anlamına gelmektedir (Guiry-Guiry, 2015). Genel özellikleri itibariyle, silisyumdan oluşan frustul yapısı epiteka ve hipotekadan oluşmuştur. Epiteka üst kapakçık, hipoteka ise alt kapakçıktır. Her iki kapakta da rafe vardır ve Navicula, simetrik birafit diyatomelerdendir. Rafe, merkezi nodülden, kutup nodülüne kadar uzanmakta, her iki yanında strialar mevcuttur. Strialar rafenin iki yanında

da bulunur ve genellikle bilateral simetri gösterir (Şekil 1). Her türe has olmak üzere, 10 mikrondaki stria sayısı değişmektedir. Genelde Navicula genusunda strialar 10 mikronda ortalama 5 ila 32 (N. orbiculata) arasındadır (Patrick and Reimer, 1966). Stria yapıları punkta denilen küçük porlardan oluşmuştur (Şekil 2). Bu porların büyüklüğü elektron mikroskopta ortalama 0.1 ila 1 mikron arasındadır. Porların ve striaların silis iskeletteki durumu, onların rafeyle oluşturdukları simetrik, asimetrik ve açısal dizilimler, insanı hayrette bırakmaktadır. Bir damla suda yüzlerce olabilen Navicula bireylerinin herbirinde görülen muhteşem desenler, kemalata meyilli, sanata müştak insanoğlunun dünyasında büyük bir ilgiye neden olmaktadır.

Tesadüfe havalesi imkânsız olan bu eserler, iğne deliğinde heykeller yapan ustalara meydan okurcasına, mikrodünyada arz-ı endam etmekte ve Yüce San'atkârını akıllara göstermektedir.

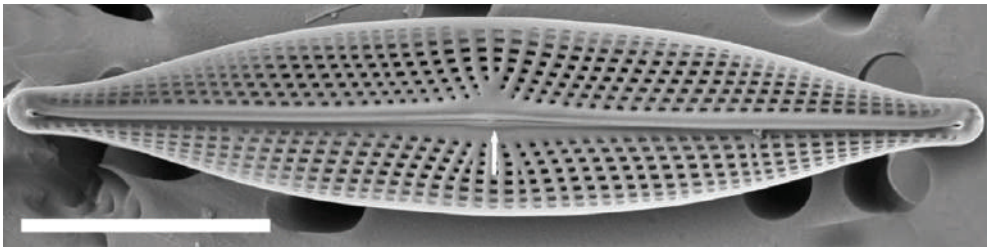

Şekil 1. Navicula godlandica SEM mikrografı. Okla gösterilen kısım rafe ve merkezi nodül (Sabbe ve ark. 2019).

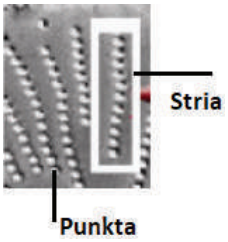

Şekil 2. Puntalar ve Punktalardan oluşan Strialar (Pabuçcu, 2009)

Her açıdan nadide olan bu san'at eserlerini görebilmek için; mikroskopta yüzlerce, binlerce kat büyütme yapmak ve adeta o derinliğe inmek gerekir. Şekil 3'te görülen Navicula'yı Taramalı Elektron Mikroskopta 10.000 büyütmede ancak görebildik.

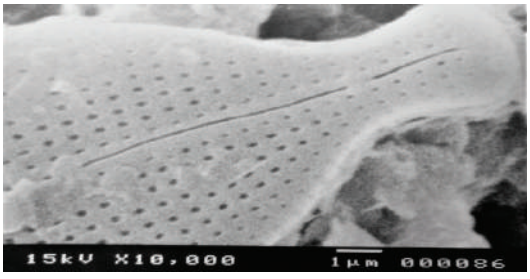

Şekil 3. Navicula sp SEM mikrografı (Magnification: 10.000)

Silisyum, Navicula protoplazmasının dış kısmında birikmektedir. Silis birikimiyle oluşan ve desenler, taksonomistler açısından çok değerlidir. Frustul iskeletteki desenler, binlerce türün birbirinden ayrılarak teşhisin yapılabilmesinde yardımcı olmaktadır(Altuner ve ark, 2002).

Valva görünüşte incelendiğinde frustul iskeletin büyüklüğü, eni, boyu, on mikrondaki stria sayısı, strialardaki punkta sayıları, simetri durumları teşhiste önemlidir. Profilden, yani kuşak görünüşte ise valva bağlaçlarının, girdle halkalarının pozisyonları da önem taşımaktadır (Şekil 4).

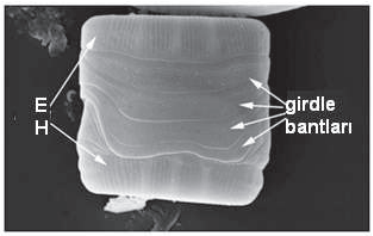

Şekil 4. Kuşak Görünüş, girdle bantları, E: Epiteka, H: Hipoteka (Pabuçcu, 2018)

Bütün bu desenler, bir tablodaki desenler gibi yalnızca şekilden ibaret değildir. Bunların pek çok fonksiyonu vardır. Bu desenler, protoplazmanın korunmasına, hem besin alımı, gaz alışverişi ve hem de hücresel ürünlerin (örneğin polisakkaritlerin) kasılarak salgılanmasına yardımcı olur. Üstelik organizmanın hareketine kolaylık sağlar (Pickett-Heaps ve ark, 1990).

Navicula'nın Taksonomik Kategorizasyonu

Navicula; Chromista Alemi'nde ve Bacillariophyta Bölümünde yer almaktadır. Dahil olduğu sınıf Bacillariophyceae, Takımı ise Naviculales ordosudur. Navicula genusunun familyası Naviculaceae'dir (Guiry-Guiry, 2021).

Navicula'nın Şifa Özelliği

Navicula'nın farmasötik özellikleri, pigment maddeleri ve sentez ürünleriyle yakından alakalıdır. Pigment itibariyle klorofillerden klorofil a, klorofil c1, klorofil c2; Karotinoidlerden β-karoten, E-karoten; ksantofillerden violaksantin, diadoksantin, diyadinoksantin fukoksantin, ksantoksantin, anteraksantin ve zeaksantin gibi pigmentler vardır. Bunun yanı sıra bazı Navicula türlerinde 'Marenin' pigmenti bulunur. Karotinoidlerin diğerlerine baskınlığından dolayı renkleri sarı ve esmer olarak görünür. Fotosentez ürünleri itibariyle, fukosteroller, chondrillasteroller, levkosin, volutin oluşturulmaktadır (Kuczynska ve ark, 2015).

Navicula'nın Antioksidan özelliği

Navicula'nın serbest radikalleri temizleme özelliği Navicula sp.'nin antioksidan özellik gösterdiği %63,2'lik etanoldeki özütünün DPPH serbest radikal temizliğinde etkili olduğu görülmüştür (Leon ve ark. 2009).

Lipoprotein membran geçirgenliğindeki anomaliler birçok hastalığın nedenidir. Lipid peroksidasyonu, membran akışkanlığını azaltır ve geçirgenliğine zarar verir Normal şartlarda membrandan geçemeyen maddelere karşı, geçirgenliği arttırır ve membrana bağlı enzimleri inaktive eder. Navicula sp.'nin, kloroform ve etil asetat özütleri, hücre membranında lipid

peroksidasyonunu inhibe ederek düzenleyici etkiye sahip olduğu görülmüştür (Olivarria ve ark, 2018).

Navicula'dan ektrakte edilen sülfatlanmış polisakkaritlerin, antioksidan özelliği ölçülmüştür. Temizleme aktivitesi (DPPH oranları % 49) olarak bulunmuştur. Biyoteknolojik uygulamalar için potansiyel bir antioksidan olabileceği kaydedilmiştir (Olivarria ve ark, 2018).

Navicula salinarum, *N. directa*'nın sülfatlanmış polisakkaritlere sahip olduğu tespit edilmiş ve antioksidan özelliği bulunmuştur.

Navicula incerta üzerinde yapılan çalışmada da bu türün oldukça iyi oranda antioxidatif özelliğe sahip olduğu tespit edilmiştir (Ejike ve ark. 2017)

Yüksek Protein içeriği

Navicula incerta'nın %49 oranında protein içerdiği 2017 yılında yapılan bir çalışmada tespit edilmiştir (Ejike ve ark. 2017). Bu oran et ve sütten daha fazladır.

Bir başka çalışmada ise Navicula sp.'nin protein oranları % 30.9-33.3 oranlarında tespit edilmiştir (Servaites ve ark. 2012)

Biyoakümülasyon özelliği

Bazı ilaçların etkisinin eş zamanlı olarak uzaklaştırılması konusunda Navicula sp.'nin biyoakümülatif özellik gösterdiği yapılan araştırmada tespit edilmiştir. Navicula sp. 21 günlük maruziyetten sonra %90 verimlilikle atenol, karbamazepin, ibuprofen ve naproksen'i yüksek oranda akümüle ettiği tespit edilmiştir.

Bir başka çalışmada ise Navicula minima'nın geniş pH aralıklarında ve substrat konsantrasyonlarında, çok iyi bir altın akümülatörü olduğu gözlenmiştir (Chakraborty ve ark. 2006)

Marennin Pigmenti

Marennin, suda çözünebilen mavi bir pigmenttir (Şekil 5). Allelopatik, antioksidan, antibakteriyel ve antiviral özelliğe sahiptir. *Navicula ostrearia* (Mavi Navicula), yeni ismi ile, Haslea ostrearia'da Marennin pigmenti bol olarak tespit edilmiştir. Marennin aynı zamanda *Halsela karadagensis, H. silbo ve H. provinceis*'de de tespit edilmiştir (Gastineau ve ark. 2014).

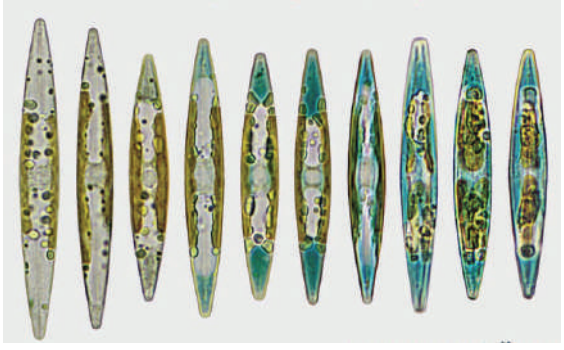

Şekil 5. Navicula ostreria (Haslea ostreria)'da marennin pigmenti (Uç kısımlarda mavi renkte görülmektedir) (Anonymous, 3).

Antibakteriyel özellik

Navicula delognei ile seksenli yılların başlarında yapılan bir çalışmada bu türün antibakteriyal özellik gösterdiği bulunmuştur (Findlay ve Patil 1984).

Naviculan

Naviculan, bazı Navicula türlerinde bulunan sülfatlanmış bir polisakarittir. Glukoz, galaktoz, ramnoz, xyloz, mannoz, protein ve sülfattan oluşmaktadır (Tablo 1). Özellikle *Navicula directa*'dan izole edilmiştir (Olivarria ve ark. 2018; Gastineau ve ark. 2014).

Tablo 1. Navicula'da sülfatlanmış polisakkaritlerin bileşimi (Olivarria ve ark, 2018)

Bileşik	Kuru Ağırlıktaki Oranı (% w/w)
Glukoz	29,23 ± 2,04
Galaktoz	21,37 ± 2,27
Rhamnoz	10,67 ± 2,66
Xyloz	5,18 ± 1,09
Mannoz	4,43 ± 0,79
Protein	0,480 ± 0,001
Sülfat	0,330 ± 0,004

Naviculan'ın Antiviral Özelliği

Navicula directa'dan elde edilen Naviculan'ın antiviral özellik gösterdiği, özellikle Herpes simpleks virüsleri tip 1 ve 2'ye karşı antiviral aktiviteye sahip olduğu tespit edildi. Aynı zamanda Naviculan, (CC50/IC50) İnfluenza A virüsüne etti ettiği ve ayrıca, HIV (insan immün yetmezlik sendromu virusü) virüsüne karşı, hücre füzyonu üzerinde inhibitör etki gösterdiği yapılan çalışmada gözlendi (Lee ve ark. 2006).

SONUÇ

Navicula hakkında yapılan çalışmalar, özellikle 'marennin' ve 'naviculan' maddeleri üzerine yoğunlaşmakta ve her geçen gün yeni türlerde yeni bulgulara ulaşılmaktadır. Gözle görülemeyecek kadar küçük bu alglerin ultrastrüktürel yapısı SEM, TEM veya Atomic Force mikroskoplarla aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Özellikle Japonya gibi ülkelerde *N. directa* gibi türlerin kitlesel kültürleri yapılıp farmasötik açıdan değerlendirilmektedir.

Morfolojik, anatomik ve içerik açısından Navicula; bilim ve sanat dünyası için, sucul ortamlardan laboratuvarlara gelen, objektiflere ve hatta tuvale yansıyan 'küçük' lakin 'anlamı büyük' bir örnektir.

Üzerinde görülen dakik san'atla İlahi Kudretin Mu'cizesi, Sonsuz bir ilmin derinlerden haykıran sesidir. Canlılar için oksijen üretimi, karbondioksit yutağı oluşu, yüksek besin değeri ve şifa özelliği itibariyle de tüm canlılara İlahi Rahmetin bir hediyesidir.

KAYNAKÇA

Altuner, Z, Pabuçcu K, Türkekul İ, 2002, Tohumsuz Bitkiler Sistematiği 1. Cilt, Genişletilmiş 4. Baskı, Altan Yayınları, S. 202, Ankara

Anonymous, 1, https://healingearth.ijep.net/water/waters-three-physical-states

Anonymous, 2, https://oceanservice.noaa.gov/facts/ocean-oxygen.html

Chakraborty, N., Pal, R., Ramaswami, A. *et al*. Diatom: A potential bio-accumulator of gold. *J Radioanal Nucl Chem* 270, 645–649 (2006). https://doi.org/10.1007/s10967-006-0475-0

Chukwunonso E.C.C. Ejike, Stephanie A. Collins, Nileeka Balasuriya, Andrew K. Swanson, Beth Mason, Chibuike C. Udenigwe, 2017, Prospects of microalgae proteins in producing peptide-based functional foods for promoting cardiovascular health, Trends in Food Science & Technology, Volume 59, Pages 30-36

Findlay J A and Patil A D, 1984, Antibacterial Constituents of the Diatom Navicula delognei, Journal of Natural Products 1984 47 (5), 815-818 DOI: 10.1021/np50035a010

Gastineau R, Turcotte F, Pouvreau J B, Morançais M, Fleurence J, Windarto E, Prasetiya F S, Arsad S, Jaouen P, Babin M, Coiffard L, Couteau C, Bardeau CF, Jacquette B, Leignel V, Hardivillier Y, Marcotte I, Bourgougnon N, Tremblay R, Deschênes J S, Badawy H, Pasetto P, Davidovich N, Hansen G, Dittmer J and Mouget J L, 2014, Marennine, Promising Blue Pigments from a Widespread Haslea Diatom Species Complex, Marine Drugs, 12, 3161-3189; doi:10.3390/md12063161

Guiry, M.D. & Guiry, G.M. 2021. AlgaeBase. World-wide electronic publication, National University of Ireland, Galway. https://www.algaebase.org

Kuczynska, P., Jemiola-Krzeminska, M., Strzalka, K., 2015. Photosynthetic pigments in diatoms, Mar. Drugs, 13(9), 5847–5881

Lee, J. B., Hayashi, K., Hirata, M., Kuroda, E., Suzuki, E., Kubo, Y., & Hayashi, T. 2006, Antiviral sulfated polysaccharide from Navicula directa, a diatom collected from deep-sea water in Toyama Bay. Biological and Pharmaceutical Bulletin, 29(10), 2135-2139.

Nemchin A.A., Pidgeon R.T.,. Whitehouse M.J, 2006, Earth Planet. Sci. Lett. 244, 218.

Olivarria D F, Carvajal-Millan E, Lopez-Elias J A, Guadalupe Martinez-Robinson K, Miranda-Baeza A, Martinez-Cordova L R, Enriquez-Ocaña F, Valdez-Holguin J E, 2018, Chemical characterization and antioxidant activity of sulfated polysaccharides from Navicula sp., Food Hydrocolloids, Volume 75,Pages 229-236

Pabuccu, K., 2009, Mikrokültürü Yapılan Cyclotella comta'nın Taramalı Elektron Mikroskopta İncelenmesi, Anadolu Üniversitesi Bilim Teknoloji Dergisi, Cilt. 10, No.1, P.191-195.

Pabuçcu, K, 2018, Suların Mücevherleri Diyatomelerin Bazı Morfolojik ve Anatomik Özellikleri, Uluslararası Su ve Çevre Kongresi, Bursa.

Patrick, R and Reimer CH. W, 1966, The Diatoms of US. Vol 1, Monographs of the Academy of Natural Sciences of Philadelphia, 13, 688 p., 64 Taf., Philadelphia.

Pickett-Heaps, J., Schmid, A.-M.M. and Edgar, L.A., 1990, The cell biology of diatom valve formation. Prog. Psychol. Res. 7: 1–168

Sabbe K, Vyverman W, Ector L, Wetzel C, John J, Hodgson D A, Verleyen E, Vijver B V, 2019, On the identity of Navicula gottlandica (Bacillariophyta), with the description of two new species Navicula eileencoxiana and Navicula bergstromiana from the Australo-Pacific region, Plant Ecology and Evolution 152 (2): 313–326

Servaites J C, Faeth J L, Sidhu S S, 2012, A dye binding method for measurement of total protein in microalgae, Analiytical Biochemistry, 420:75-80

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

Hz. ADEM'İN GENETİK İZİ

Nihal BALCI

ÖZET

Bilim tüm insanların kardeşliğine işaret ediyor. Şu anda yaşayan tüm erkeklerin kökenine inildiğinde, binlerce yıl önce yaşamış tek bir erkeğe ulaşılıyor. 'Bilimsel Adem' olarak adlandırılan bu şahsın babadan oğula geçen Y kromozomu üzerinden takip edilmesi, insanların ilk var edilişlerinden sonra nasıl dünya üzerinde göçlerle yayıldıklarına da ışık tutuyor.

ABSTRACT

Science tells us we are all related. Almost every man alive can trace his origins to one man who lived thousands of years ago. By following the genetic markers of this man called the *"Scientific Adam"*, scientists try to understand and shed light on the migration patterns of humans since they first appeared on the face of the Earth.

GİRİŞ

Etiyopya'nın kraliyet ailesi Hz. Süleyman'ın (as) soyundan geldiklerini iddia ediyor. Sözlü gelenek ve ellerindeki altın kaplamalı kutudan başka bir delil yok. Bahsedilen kutu On Emir'in yazılı olduğu levhalar ile Hz. Musa ve Harun'a ait bazı eşyaları taşıdığına inanılan ve Hz. Süleyman Mabedinde saklandığı bilinen, İncil'de ve hatta Kuran'da bahsi geçen Ahit Sandığı (1).

DNA günümüzde babalık testleri için kullanılıyor. Peki DNA, Afrika'da bir hanedanı Kudüs'te yaşamış bir peygambere bağlayabilir, daha da ötesi hepimizin tek bir babada birleştiğimizi gösterebilir mi? Yapılan bir ihtilal ardından hanedan sürgüne gönderilmiş. Sonuçları kullanıp, tahta tekrar geçme niyeti ile suçlanmamak için, isminin açığa çıkarılmaması şartıyla, gönüllü olarak DNA'sını veren bir prensin, genetik bilgisi onun Orta Doğu kökenli olduğunu ortaya koyuyor. DNA testi hanedanın iddialarını kuvvetlendirse de onları Hz. Süleyman'a bağlayacak kadar yeterli bir delil değil.

Genetik bilgilerle ilk insana kadar gidebilir miyiz?

Birbirimizden o kadar farklıyız ki yaklaşık 8 milyar insanın ortak bir babadan, aynı nesilden geldiğini, kuzenler olduğunu göremiyoruz. Oysa DNA'daki bazı mikroskobik ipuçları dünya yüzündeki tüm erkekleri binlerce yıl önce yaşamış tek bir babada bağlıyor. İnsanın içine gizlenmiş bir zaman makinesi gibi, geçmişe ışık tutabilmek için keşfedilmeyi bekliyor.

Üç büyük din babamızın bir olduğunu söylüyor. Yani dünyanın yarısından fazlasının inancı bu. Bilim de *"Genetik Adem"* ya da *"Bilimsel Adem"* olarak adlandırılan, binlerce yıl önce yaşamış birinin varlığından bahsediyor. Şu anda dünyada Eskimolardan, Amazon insanlarına , çöl bedevilerinden , İstanbul sokaklarında gezen bir Eminönü esnafına kadar tüm erkekler hücrelerinde, ataları olan bu şahsın genetik yapısını taşıyor.

İnsanlık ağacı o kadar dallanıp budaklanmış ki ağacın ilk başlangıç noktasına ulaşabilmek zor. Bu insanların tamamını birbirine bağlayan hücrelerindeki DNA. DNA'nın büyük bir çoğunluğu ise nesiller boyu yaşamış olan anne ve baba tarafından tüm atalarımızın DNA parçalarının bir karışımı gibi.

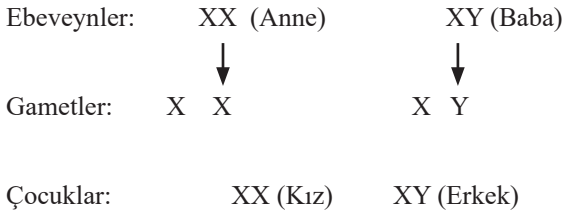

Sperm ve yumurta oluşurken , anne ve babadan gelen kromozomlar arasında parça değişimleri olur. Fakat insanda diğer DNA'lar gibi fazlaca karışıp değişmeyen, çoğunlukla sabit, 2 farklı kısım var. Bunlardan bir tanesi, sadece erkeklerde bulunan ve bir soyadı gibi babadan oğula geçen Y kromozomu.

Genetikçi Spencer Wells genlerle insanların ilk babasına ulaşabileceğimizi, Y kromozomunun bizi, hepimizin soyundan geldiği babaya götürebileceğini düşünüyor. Göçler insanlık ağacını daha da karıştırıyor. Karışıklıkları açıp kimin nereden geldiğini anlayabilmek çok uzun ve zor bir çalışmayı gerektiriyor.

Wells'in idaresinde ve National Geographic ve IBM'in katkılarıyla yapılan Genografik Proje, 140'tan fazla ülkeden yaklaşık 1 milyon insanın DNA'sını inceleyen işte böyle uzun soluklu bir çalışma. Proje kapsamında pek çok ülkeye giden Wells, insanlık ağacının küçük dallarının nerelerde birleştiği, nerelerde daha büyük dallar haline geldiği, insanların Afrika'da başlayan ilk hayat serüvenlerinin, onları daha sonraki çağlarda göçlerle nerelere götürdüğü gibi sorulara cevaplar arıyor (2,3).

Thomas Jefferson'ın zenci çocukları

Amerika tarihinde başkanla ilgili ilk skandal olan, Jefferson ve kölesi Sally Hemingway arasındaki dedikodular hiçbir zaman mahkemeye gitmemiş. Jefferson ise söylenenleri ne doğrulamış ne de yalanlamış. 1998'de yapılan DNA testleri ise Jefferson'ın, Y kromozomunun, kölesinin en küçük oğlu ile aynı olduğunun manşetlere düşmesine sebep olmuş. Thomas Jefferson'ın, o sırada 35 km ötede yaşayan kardeşi ve 20 yaş ve altı oğulları da aynı Y kromozomunu taşıdığı için kesin olarak bir çıkarım yapılamasa da, DNA testi ile beraber, bazı kişilerin ifadeleri babanın büyük bir ihtimalle 3. Başkan olduğunu gösteriyor.

Y kromozomu Jefferson'ın sadece zenci torunları ihtimalini değil, aynı zamanda kendisinin de nereli olduğu ile ilgili ilginç ipuçları veriyor (4). Görüntü olarak bir Avrupalıya benzeyen Jefferson'ın Y kromozomu Avrupa'da çok ender bulunan bir tür. En yoğun olarak görüldüğü yer ise Orta Doğu. Bir teoriye göre bunun nedeni bir dönem Orta Doğu'dan Avrupa'ya göç eden Yahudilerin olması. Araştırma yayınlandıktan hemen sonra New York Times, sonuçları *"Jefferson yoksa ilk Yahudi başkan mı ?"* diye başlayan makalesi ile duyurmuş. Görüntümüz, ten ve göz rengimiz tam olarak nereli olduğumuzu her zaman gösteremiyor. Göçler ile farklı yerlerdeki insanlar birbirlerine fazla karışmışlar. Bediüzzaman hazretlerinin dediği gibi kimin tam olarak hangi ırktan olduğunu anlamamız için ancak Levh-i Mahfuz'un açılması gerek ki, görebilelim. Fakat Allah insanın genleri içerisine Hafiz ismi ile Levh-i Mahfuz'dan bir numune koyup, eğer çalışırsa, insana geçmişi birazcık olsun anlayabilecek bir pencere açmış.

Şu an yaşayan insanlardan geçmişe gitmenin, insanlık ağacının ince dallarından, asıl gövdeye doğru gidebilmenin bir yolu *"süper baba"* denilen, çok sayıda çocukları ve torunları olan, yani genetik maddesi birçok kimseye kalıtım ile geçmiş bireyleri bulabilmek. Bu bireyler pek çok dalın birleşip kalın dalların meydana geldiği noktaları temsil ediyorlar.

DNA çok uzun bir molekül. Eşlenmesi yaklaşık 8 saat sürüyor. Bu sekiz saat zarfında DNA'daki milyonlarca A-C-T-G kodlarının aynen kopyalanması gerekiyor. Milyonlarca harf bir molekülden diğerine ara vermeden kopyalanırken bazen kopyalamada mutasyonlar oluşuyor. Bilim adamları bunları kopyalama hataları olarak adlandırsa da bu değişimler bir saat gibi işliyor, düşük oranlı ve ölçülebilir şekilde düzenli olarak meydana geliyorlar. Bu mutasyonlarla geçmişe doğru gidilip aileler için şecereler oluşturuluyor.

Y kromozomu babadan oğula geçerken çoğunlukla aynı kalsa da işte böyle bazen zararsız küçük mutasyonlar olur. Böyle bir şey olduğunda bu küçük değişiklik, o kişinin bütün oğullarına ve torunlarına geçer. Aslında o kişinin neslini bu şekilde başka ailelerden farklı hale getirir, o

aileye has bir özellik haline gelir ve nesiller boyu takip edilebilir. Bu prensip üzerine yapılan bir araştırma ile Y kromozomunda tespit edilen bazı nadir farklılıkların şu anda dünyada 20 milyondan fazla erkekte ortak bulunduğu, yani hepsinin tek bir 'süper baba'nın torunları olduğu yayınlandı (5).

Böyle bir süper babanın güç ve iktidar sahibi biri olduğu tahmin ediliyor. Mutasyonlar yaklaşık 1000 yıl öncesine dayanıyor ve Moğolistan'da yoğunlaşıyor. Deliller, birçok ülkenin ordularını darmadağın eden, kadınlarını ele geçiren, tarihin en büyük imparatorluklarından birini kuran Cengiz Han'a işaret ediyor. Mutasyonların kendisinden birkaç nesil önce ortaya çıkıp, oğulları ile devam ettiği düşünülüyor. Binlerce erkeğin öldürülmesi ile onların Y kromozomları artık o noktadan sonra ilerlemiyor. Cengiz Han ve çok sayıdaki oğulları ise o öldükten sonra da nesiller boyu Asya'da birçok halkları idare ettikleri için, neslinden gelenler şu anda bir çoğunluk oluşturuyor. Bilinmeyen bir mezardaki Cengiz Han'ın DNA'sı torunlarında yaşamaya devam ediyor.

Cengiz Han tarihi genetik anlamda değiştiren tek süper baba değil. Kendisinden başka 10 tane farklı süper baba tespit edildi (6). Bunların hepsinin ismi bilinmese de yine Asya ve Orta Doğu'da yaşadıkları tahmin ediliyor. 1,5 milyondan fazla torunu olan, Mançur lideri Nurhacı'nın büyük babası Giokanga bunlardan bir tanesi.

Görüntümüzden kökenimizi anlayabilir miyiz?

Jefferson bize sadece görüntünün yanıltabileceğini değil, bu soruyu cevaplama adına, Kenan ilindeki atalarından çok daha gerisini gösteriyor. Jefferson birçok farklı ülkede yaşayan pek çok erkekle ortak bir mutasyon taşıyor. Bu mutasyon bizi, M9 olarak adlandırılan, yaklaşık 40,000 yıl önce yaşamış, şu anda hayatta olan erkeklerin yarısının büyük dedesi olan birine götürüyor. M9 bizi Bilimsel Adem'e daha da çok yaklaştırıyor. M9 mutasyonu her erkekte yok. Ağacın en aşağısına inebilmek ve M9'dan daha önceki dedemizi bulabilmek için Spencer Wells proje kapsamında Kenya'da ki Pate adasına gitmiş. Elbette ki bu ada rastgele seçilmiş bir yer değil. Hint okyanusunda değişik milletlerin tarih boyunca ticaret için uğradığı ve bazılarının yerleştiği bu küçük adada büyük ülkelerden daha fazla çeşitlilik göze çarpıyor. Tarihi eserlerinde İslami ögelerle birlikte uzak doğu kültürlerinden de izler var. Halkından bazıları Avrupalılar gibi açık tenli, bazıları Araplara benziyor, bazıları ise çekik gözlü. Geçmişleri farklı kültürlere dayanan bu kadar farklı etnik gruptan insanların Y kromozomundan ortak bir ataya ulaşılabilirse Bilimsel Adem'e giden yolun daha da açılmış olacağına inanıldığı için adadan numuneler toplanır.

Y kromozomları bu adaya dünyanın pek çok yerinden gelmesine rağmen neredeyse tamamında M168 adlı bir mutasyon olduğu tespit edilir. Böylece alınan numuneler sayesinde projede yeni bir süper baba ortaya çıkarılır. Cengiz Han'dan, Thomas Jefferson'a yaklaşık 3 milyar erkekte ve Wells'in kendisinde de bu mutasyon vardır. Yani ismini bilmediğimiz bu şahsın da soyundan milyarlarca torunu olmuştur.

M168 Bilimsel Âdem midir? Ağacın dallarının ilk ortaya çıktığı noktaya ulaşmış olabilir miyiz?

Hayır…Wells Pate adasında bu kritik mutasyonun kendisinde olmadığı bir numune tespit eder. Bu da onun M168'den değil başka bir babadan geldiğini göstermektedir. Onun gibi başkaları

da vardır ve bu da M168'in her ne kadar ağacın en alt dallarından olsa da başlangıç noktası olmadığını gösterir.

İlk Genografik Proje için bulmaca Pate adasındaki tek farklı olan numune ile tamamlanıyor: Numuneyi veren kişinin nesli doğu veya Güney Afrika'ya dayanmaktadır. Bu Y kromozomu ile tüm dünyadan toplanmış numuneler karşılaştırıldıklarında ise herkeste aynen bulunan mutasyonlar sayesinde M168'den daha da evvel bir babaya ulaşılıyor. Wells'e göre bu kişi Bilimsel Adem.

Bilimsel Adem Hz. Adem'dir (as) diyebilir miyiz?

Şimdi bunu söylemek için vakit erken. Yani bu sahada biraz daha araştırmaya ihtiyaç var. Fakat şunu söyleyebiliriz: şu anda dünyada yaklaşık her erkekte Y kromozomu devam eden bir adem yaşamış. Bu ademin 'cennet bahçesi' ise doğu Afrika. Ondan evvel ve onunla birlikte dünyada yaşayan insanlar olmuş. Fakat Wells ancak Bilimsel Adem'den sonra insanların şu anki insanlar gibi olduğunu, o şekilde düşünüp hareket ettiğini söylüyor.

Mutasyonlar ile Bilimsel Adem'in ne zaman yaşadığını yaklaşık tahmin edebilmek de mümkün. Wells'in bulduğu Bilimsel Adem yaklaşık 60,000 yıl önce yaşamış. O zamanların ise insanoğlu için zor bir dönem olduğu, insan türünün tükenmekte olduğu bir dönem olduğu düşünülüyor. Fakat Bilimsel Adem'le birlikte birden insanoğlu için bir yükselme devri yaşanıyor. Duvarlarda sanat eserleri görülmeye, kullanılan aletler daha gelişmiş bir hale gelmeye başlıyor. Gelen bu yeni enerji ile daha sonra insanoğlu dünyayı fethedecek hale geliyor. Bu değişimlerin tam olarak nasıl olduğunu bilmiyoruz fakat 60,000 yıl önce yaşamış olan Wells'in Bilimsel Ademinden sonra meydana gelmiş olması, bu kişinin bir peygamber olabileceği ihtimalini hatıra getiriyor.

Hikâyenin sonu Genografik Proje ile bitmiyor. Daha sonra yapılan araştırmalar, yeni bulunan farklı bir numune üzerine, insanların ilk babasının 60,000 yıldan çok daha eski zamanlarda yaşadığını, bir araştırma zamanın neredeyse 340,000 yıla kadar uzandığını (7) bir yıl sonra yayınlanan diğer bir makale ise 200,000 yıla kadar düşürüldüğünü haber veriyor (8). Moleküler saat denilen bir metotla mutasyon hızlarının oranları ölçülerek ulaşılan tarihlerde ise hata payı çok yüksek. Saat üzerinde yapılan ayarların farklılıklarına göre çok farklı sonuçlar çıkabiliyor.

Adem (as) Tabloları

Vatikan'ın ünlü Sistin Kilisesi'nde yer alan Michelengelo'nun Adem (as) tablosu ve Michelangelo gibi hayal gücünü kullanarak Adem'i (as) çizen pek çok sanatçı onu bir beyaz Avrupalı gibi çizmiş. Bilimsel Adem olarak adlandırılan şahıs bu tablolardaki gibi olabilir mi?

Frank Bender polis için çalışan bir sanatçı. Elde olan ipuçları ve geride kalanlar ile, cinayete kurban gitmiş ve kimliği belirlenemeyen veya kayıp ve suçlu olan insanların yüzlerinin 3 boyutlu modelini yapıyor. Bazı DNA bilgileri, biraz antropoloji, fosiller, Afrika'da çok uzun zamandır aynı bölgede yaşamış kavimlerin anatomik özellikleri, bilgisayar teknolojileri, 3 boyutlu bir yazıcı ve kendi sanat kabiliyetini kullanarak ölmeden evvel Bilimsel Adem'in bir modelini yapmış. Model Michelengelo'nun çiziminden oldukça farklı. Bender'in modeli ünlü ressamın tablosuna göre, gerçeğe yaklaşmak adına, oldukça fazla yol kat etmiş gibi görünüyor:

En azından şu an için, 60,000 yıl önce yaşamış, ve elimizde iskeleti bile bulunmayan bir kişinin yumuşak dokularını, yanak, kulak, bakış, vs. gibi detaylarının tam olarak bir modelini çıkara-

mayız. Fakat yapılan araştırma ve ortaya konulan çaba, geçmişi daha iyi değerlendirebilme ve belki de tarihi perspektifi daha iyi görebilmeden dolayı, Kuranı ve içindeki metaforları, hatta müteşabih olan ayetlerin çeşitli mana tabakalarını anlamada güzel adımlardır.

Sonuç ve Öneriler

Efendimizin (asm) hiç erkek evladı olmadığı için Y kromozomunun kendinden devam etmediğini, neslinin ise kızından ilerlediğini biliyoruz. Fakat peygamberimizin (asm) Y kromozomu babasından, onunki de Hz. Abdulmuttalib'den geldiğine göre, dedesinin diğer oğulları ve onların oğulları da aynı Y kromozomunu taşıyor olmalı idiler. Hz. Fatıma'nın da, Peygamberimizin (asm) amcasının oğlu Hz. Ali ile evli olduğunu düşünürsek, Hz. Hasan ve Hüseyin'in soyundan gelen seyyid ve şeriflerin DNA'ları gelecekte incelenir ve sözlü gelenek ile elde bulunan şecereler de göz önüne alınırsa Peygamberimiz ve ailesi ile ilgili şu anda bilmediğimiz şeyler açığa çıkarılabilir. Bunun yanında Peygamberlik nurunun Adem (a.s) peygamberden Efendimize (asm) kadar geldiği düşünülürse, bu noktada da İslam dünyasının bilime çok katkıları olabilir.

…

Kur'an'da Hz. Adem'e isimlerin öğretildiği anlatılır (9). 'Talim-i esma' varlıkların ne oldukları veya dil kabiliyeti olabildiği gibi onların üzerinde tecelli eden ilahi isimler, sanat, nimet, ikram, ihsan, arkalarındaki hakikat, yaratılışlarındaki fen, ilim ve hikmet de olabilir. Bediüzzaman Hazretleri, Hz. Adem'e kısa ,öz, ve çekirdek şeklinde verilen bu özelliğin, Peygamberimiz (asm)'da en detaylı ve yüksek bir şekilde olduğunu ifade eder (10). Efendimiz kendi şahsında esma-i ilahiyeyi bütün mertebeleri ile anlayabildiği gibi, Onun (asm) peygamberi olduğu ahir zamanda gerçekten de, ilim ve fennin hem çok ilerlemiş, hem de fazlaca dallanmış budaklanmış olduğunu görüyoruz.

Hz. Adem (as) kıssası, aynı zamanda, insanoğlunu maddi ve manevi her yönüyle kâinatı okuma için çalışma yolunda teşvik ediyor. Böylece meleklere bile üstünlük kazanabileceğini ifade ediyor. Peygamberler sadece maneviyatta değil, ilim ve fende de öncü olup, pek çok yenilik onların eliyle Allah tarafından gönderilmiş. Bununla beraber hem güncel hayatta hem

de Hz. Adem (as)'dan Hz. Muhammed (asm) dönemine kadarki süreçte, tek bir insan kendi başına bunca işi yapamasa da, hep beraber çalışıp, birbirlerinin küçük işleri üzerine bina ederek nasıl bir nev olarak gelişme kaydedebileceğini görüyoruz. Evet geçmiş geleceğin aynasıdır. Gelecekte meydana gelen keşif ve ilerlemeler geçmişte kurulan temeller üzerine bina edilir. Geçmişte atılan bu temeller ise peygamberler eli ve kutsal kitaplardan alınan ilhamlar ile ortaya atılmıştır. Şu anda fikirlerin birleşimi ile meydana gelen binlerce fenler, ademoğlunun, babaları Hz. Adem'e verilen bir mucizeye bir nevi mazhar olduğunu gösteriyor (11).

Aslında Adem (as) bir yönüyle hepimizi temsil ediyor. Ahsen-i takvimde yaratılan, hata yapabilen, düşüp kalkabilen, tövbe edip yine yoluna devam eden, acı ve sıkıntı çeken, cennetle müjdelenen, cehennemle uyarılan, ilim ile Rabbinin esmasının hakikatlerini anlamaya yol bulabilen âdemoğlunu anlatıyor. Y kromozomu ise sadece yaşamış tüm erkekleri birbirine bağlamakla kalmıyor; batıda bir türlü barışamayan bilim ve din arasında da bir köprü oluyor.

KAYNAKÇA

1. Bakara Suresi, 248 . Ayet

2. The Journey of Man, Wells.

3. Deep Ancestry, Wells.

4. Thomas Jefferson's Y chromosome belongs to a rare European lineage, King et al.

5. The Genetic Legacy of the Mongols, Zerjal et al.

6. Recent Spread of a Y-Chromosomal Lineage in Northern China and Mongolia, Xue et al.

7. An African American Paternal Lineage Adds an Extremely Ancient Root to the Human Y Chromosome PhylogeneticTree, Mendez et al.

8. The 'extremely ancient' chromosome that isn't: a forensic bioinformatic investigation of Albert Perry's X-degenerate portion of the Y chromosome, Eran Elhaik et al.

9. Bakara Suresi, 31. Ayet

10. 20. Söz, 2. Makam

11. İşaratü'l-İ'caz, Bakara Sûresi, 31-33. Ayetin Tefsiri

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

V. OTURUM

21 Ekim 2022 - Perşembe	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Ali ALAŞ**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
17:00 17:30	Prof. Dr. Mehmet Hakkı ALMA / Iğdır Üniversitesi BİYOMİMETİK MÜHENDİSLİĞİ

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
17:30 - 18:00	Dr. Öğr. Üyesi Kasım TAKIM, Ekrem DİNÇEL, Mustafa Melih ÖNAL Harran Üniversitesi	VİRÜS MUTASYONLARI İLK YAPAY ZEKÂ ÖRNEKLERİ OLABİLİR Mİ?
	Dr. Öğr. Üyesi Seyithan CAN Siirt Üniversitesi	MODERN BİLİMİN VERİLERİNE GÖRE FİİLLERİN YARATILMASINDA İNSANIN ROLÜ (CEBR DÜŞÜNCESİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME)
18:00-18:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

MODERN BİLİMİN VERİLERİNE GÖRE FİİLLERİN YARATILMASINDA İNSANIN ROLÜ
(CEBR DÜŞÜNCESİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME)

Dr. Öğr. Üyesi Seyithan CAN, Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Siirt
seyithancan@gmail.com

ÖZET

Müslüman kelâmcılar, insan fiillerini açıklarken her ne kadar fizik alanından faydalanmış olsalar da onların bu açıklamaları genelde bilimsel olmaktan çok metafizik bir açıklama olarak kalmıştır. Ancak her ne kadar bu konu metafizik alanda tartışılmış olsa da insanın biyolojik yönünü de kapsaması hasebiyle bilimsel yönlerinin de tespit edilmesi gerekir. Zaten metafizik tartışmalara bakıldığında konuya yaklaşımların her mezhebin kendi paradigması kapsamında şekillendiği görülür. Ortaya konulan görüşler felsefi argümanlarla temellendirilmiştir. Dolayısıyla ortaya konan görüşler karşılıklı polemikten öteye geçememiştir.

Hâlbuki insan fiillerinin biyolojik bir yönünün bulunmasından dolayı teoriler bu temellendirmeler üzerinde inşa edilmiş olsaydı daha sağlıklı teorilerin ortaya çıkacağı aşikârdır. Bu bağlamda insan fiillerinin öncelikle fiziksel yönünün tespit edilmesi gerekir. Esasında insan fiilleri ile ilgili teorilerin günümüz açısından geçerliliğinin tespiti için ilk etapta biyolojik bir yön ifade eden bu kavramın günümüz biyolojik verileri bağlamında ele alınması gerekir. Bu yaklaşımlar elde edilemediği taktirde insan fiilleriyle konusu üzerinde inşa edilecek her teori riskler barındıracaktır.

Her dönemde olduğu gibi günümüzde de önemli bir tartışma konusu olan insan fiillerinin biyolojik yönüyle ele alınması konunun anlaşılması bağlamında önem arz etmektedir. Öyle ki kelâm ilminde kader konusu etrafında tartışılan bu mesele de birçok farklı yaklaşım olmuş ve bazı görüşler insan sorumluluğunu ve özgürlüğünü ortadan kaldırır düşüncesiyle eleştirilmiştir. İnsan özgürlüğünü ortadan kaldırılan bu düşüncelere Cebr/Cebriyye nitelemesi yapılmıştır. Ancak tarihsel süreçte her ne kadar bu düşüncede olanlar eleştirilse de modern bilimin insan fiillerinin oluşumu ile alakalı olarak ortaya koymuş olduğu veriler, bu anlayışı destekler niteliktedir.

Anahtar kelimeler: Kelâm, Yaratılış, İnsan fiilleri, Cebr, Modern Anatomi,

THE ROLE OF MAN İN THE CREATİON OF VERBS ACCORDİNG TO THE DATA OF MODERN SCİENCE

(AN EVALUATİON İN THE CONTEXT OF THE THOUGHT OF ALGEBRA)

Dr. Öğr. Üyesi Seyithan CAN, Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Siirt
seyithancan@gmail.com

ABSTRACT

Our aim in this study is to determine how human actions which continue to be discussed today, as in every period of human history, are created scientifically. There have been many different approaches to this issue that has been discussed around the subject of fate in the science of word and some views have been criticized with the idea that it eliminates human responsibility and freedom. These ideas, which have abolished human freedom, have been described as Jabr/Jabriyyah. However, although those who have this idea have been criticized in the historical process, the data revealed by modern science regarding the formation of human actions supports this understanding. Scientific experiments reveal that there is an independent formation from the power of man at the stage in which he creates his action.

As explained within the framework of the data of modern anatomy, it has been stated that he does not know the functionality of the structures that make up the human act and does not direct them himself. For example: When a person moves his hand, he is not aware and conscious of the electrical activity that occurs in the brain. In addition, the person himself does not transmit this electrical activity to the muscle through the nerves. All of these processes reveal that many things occur in the body outside of own choice, will and power of a person.

Although it has no effect on the formation of human action, it should be underlined that it is effective in choosing verbs and that it has a scientific equivalent. In our paper, it will be tried to determine how Allah creates human actions in the context of scientific data by emphasizing how algebra should be understood scientifically in terms of human actions.

Keywords: Word, Creation, Human actions, Jabr, Modern Anatomy

GİRİŞ

Kelâm tarihinde kader konusu bağlamında yapılan tartışmaların temelinde insan fiilleri konusu yer alır. İnsan fiilinin oluşum sürecinde fiili meydana getiren failin kim olduğu bu konunun temel sorunsalıdır. Failin insan olarak kabul edildiği bir anlayışta Allah'ın mutlaklığı ve müdahilliği konusu tartışma konusu olurken, failin Allah olarak kabul edildiği durumda ise insanın özgürlüğü ve sorumluluğu problem halini almaktadır.

Müslüman kelâmcılar, insan fiillerini açıklarken her ne kadar fizik alanından faydalanmış olsalar da genelde bilimsel olmaktan çok metafizik bir açıklama olarak kalmıştır. Metafizik tartışmalara bakıldığında konuya yaklaşımların her mezhebin kendi paradigması kapsamında şekillendiği görülür. Ortaya konulan görüşler sadece felsefi argümanlarla temellendirilmiş ve bir yönüyle polemikten öteye geçememiştir. Ancak insan fiilleri konusunun her ne kadar metafizik yönü olsa da biyolojik ve fizyolojik yönü de bulunmaktadır. Dolayısıyla konuyla alakalı kabul edilebilir teorilerin oluşturulması için insanın biyolojik ve fizyolojik açıdan bilimsel yönlerinin de tespit edilmesi gerekir. Aksi takdirde metafizik alan için ortaya konulan teoriler, geçerlilik ve güvenirlilik açısından her zaman için tartışılır halde olacağı aşikârdır.

İnsan fiillerinin yaratılmasında failin rolü aynı zamanda kader konusunu doğrudan ilgilendirmektedir. Çünkü klasik kelâmın insan fiilleri tartışmaları kader ve insanın özgürlüğü bağlamında ele alınmıştır. İnsan fiillerinin biyolojik yönüyle ele alınıp anlaşılması, her dönemde olduğu gibi günümüzde de önemli bir tartışma olan bu konunun anlaşılmasında katkı sağlayacaktır.

Özellikle cebr anlayışının insanın fiillerini yaratmadığı görüşü tarihsel süreçte hemen hemen bütün kelâm ekolleri tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin temelinde, *"insanın fiilinden sorunlu olması için fiiline bir yönüyle etki etmelidir"* algısından kaynaklandığı söylenebilir. Şayet insan fiiline etki etmiyor veya yaratmıyorsa o takdirde fiilinden sorumlu olmayacaktır. Günlük hayatta insanın işlemiş olduğu her fiil, esasında onun isteği ve iradesi çerçevesinde oluşmaktadır. İnsan uzuvlarının sağlıklı olduğu sürece kişilerin istek ve iradeleri dışında bir fiilin meydana getirdiklerini söylemek mümkün değildir. Bu müşahede ile hareket edildiğinde yüzeysel ve görünür bir mantık yürütmeyle fiili insanın meydana getirdiği algısı söz konusudur. Ancak insanın istek ve iradesine göre davranış sergilemesi, bu fiillerin onun tarafından mı yaratıldığını kesin bir şekilde ortaya koymaz. Çünkü bir fiilin meydana gelmesi için insan vücudunda birçok tepkimenin oluşması gerekir. Birçok yapının işlevsel olarak hareket etmesi ve fiil sürecinde aktif olması gerekir. İnsanın meydana getirdiği fiilde bunların fiili meydana getiren bu yapılardan ve işlevlerinden haberdar değildir. Bu durum fiili yönlendirme aynı zamanda onu yaratma anlamına gelmeyeceğini ortaya koymaktadır.

Kelâm Ekollerine göre Fiillerin yaratılmasında İnsanın Rolü

Konunun bilimsel yönüne geçemden önce kelâm ekollerinin insanın fiilindeki rolü ile ilgili düşüncelerine bakmak yararlı olacaktır. Esasen üç kelâm ekolü bu konuda farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir. İnsanın fiile aktif bir şekilde etki ettiğini, dolayısıyla insanın bütün fiillerini yaratanın kendisi olduğunu savunan mezhep Mu'tezile'dir. Mu'tezile kelâmcıları, insanı gerçek anlamda fiili yaratan anlamında fâil olarak görmektedir.[1] Ekolün önemli isimlerinden Kâdî Abdulcebbâr, Mu'tezile âlimlerinin, insandan başka fâil olmadığı ve fiillerin insanın yaratıkları olduğu konusunda ittifak ettiğini söyler.[2]

Mu'tezile âlimleri, fiili sadece bir fâilin meydana getirebileceğinden yola çıkarak Allah'ın insanın fiillerini yaratmadığını belirtir.[3] Bu düşüncelerini Allah'ın mutlaklığı üzerinden temellendirmeye çalışır. Onlara göre insanın fiilleri, Allah'ın kudretine bağlı olsaydı, fiillerin meydana gelmesi noktasında alete ihtiyaç duyulan şeylerin aletsiz de yapılabilmesi gerekirdi.[4] Sözgelimi insandaki çıkma fiili, Allah'ın kudretiyle meydana gelseydi merdivene ihtiyaç duyulmazdı veya kuşun uçması için kanada ihtiyacı olmazdı. Ayrıca onlara göre eğer insanların fiilleri Allah'ın kudretiyle ortaya çıksaydı kötülüklerin sorumlusu da Allah olurdu.[5] Bu örneklerden hareket eden ekolün âlimleri, insan fiillerinin oluşumunda insan etkin ve tek fail olduğunu belirtirler.

Mu'tezile'nin aksine Eş'arîler, insan fiillerinin yaratılmasında sadece Allah'ın kudretinin etkin olduğunu, insanın kudretinin fiillerin meydana gelmesinde hiçbir rolünün olmadığını kabul ederler.[6] Eş'arîler'e göre onlara göre gerçek anlamda kudrete sahip tek varlık Allah'tır. Bundan dolayı yaratma sıfatına da gerçek anlamda sahip olan tek varlık O'dur.[7] İnsanın fiilin yaratılmasında etkin olmadığı görüşü Eş'arîler'in insan özgürlüğü ve sorumluluğu konusunda eleştirilmelerine neden olmuştur. Her ne kadar kesb teorisi ile bu eleştirileri aşmaya çalışsalar da kesbin de Allah tarafından yaratıldığının kabul edilmesi, ekolün cebr içerisinde değerlendirilmesine neden olmuştur.

Mâtürîdîlik ise insanın fiillerinin yaratılmasında hem insanın hem de Allah'ın failliğini kabul eder.[8] Ancak onlar, Eş'arîler'den farklı olarak insanın failliğininin fiili iktisap etme noktasında olduğunu belirtir. Dolayısıyla insan fiil için azm ettiğinde Allah da o anda fiili yaratmaktadır.[9]

---

1 Kādî Abdülcebbâr, *el-Muğnî fî ebvâbi't-tevhîd ve'l-adl,* thk. Tavil Tevfik - Zeyd Siad (Kahire: el-Müessesetü'l-Mısriyyetü'l-Amme, ts.), 8/18.

2 Kādî Abdülcebbâr, *el-Muğnî fî ebvâbi't-tevhîd ve'l-adl*, 8/4.

3 Ebu Said Abdurrahman Nisâburî, *el-Ğunye fî Usûli'd-Dîn*, thk. İmaduddin, Ahmed Haydar (Lübnan: Müessestu'l-Kutubi's-Sekafiyye, 1987), 118; Ebü'l-Yüsr Pezdevî, *Uṣûlü'd-dîn*, thk. Hans Peter Linss (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1963), 104.

4 Kādî Abdülcebbâr, *el-Muğnî fî ebvâbi't-tevhîd ve'l-adl*, 8/32.

5 Kādî Abdülcebbâr, *el-Muğnî fî ebvâbi't-tevhîd ve'l-adl*, 8/202-203.

6 Pezdevî, *Uṣûlü'd-dîn*, 104; Muhammed b.Hasen İbn Fûrek, *Mücerredü makālati'ş-Şeyh Ebi'l Hasan el-Eş'arî*, thk. Daniel Gimaret (Beyrut: Dâru'l-Meşrik, 1987), 108.

7 İbn Fûrek, *Mücerredü makālati'ş-Şeyh Ebi'l Hasan el-Eş'arî,* 108.

8 Ulrıch Rudolph, *Mâturîdî*, çev. Özcan Taşçı (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2017), 484.

9 Ebü'l-Muîn en-Nesefî, *Bahrü'l-kelâm*, thk. Muhammed es-Seyyid Bersîcî (Ürdün: Dâru'l-Feth, 2012), 79.

Mâtürîdîler, her ne kadar insanın gerçek anlamda fâil olduğunu kabul etseler de onun bu fiilinin Allah'ın fiilinden farklı bir mahiyet arz ettiğinin altını çizerler. Bu anlamda Allah'ın fiilinin, yoktan yaratma olduğunu belirterek insanın gerçek anlamdaki fiilinin böyle olmadığını vurgularlar.[10] Bu anlamda kulun, yaratıcısı olmadığı fiili vardır ve bu fiiller, Allah tarafından yaratılmaktadır.[11] Mâturîdî geleneği, Allah'ın yaratmasının kulların tercih ve kesblerine göre olduğunu ve kulların fiili işlemeye mecbur bırakılmadığını beyan eder. Mâturîdî âlimleri her ne kadar insanın fiilin meydana gelmesinde etkin olduğunu kabul etseler de bunun yaratma noktasında olmadığının altını çizerler. Dolayısıyla bu yaklaşımlarıyla Eş'arîler'in ortaya koymuş olduğu görüşe daha çok yaklaşmaktadırlar.

Bu üç görüşten farklı olarak özellikle halis cebriye şeklinde nitelenen bir yaklaşımın da olduğunu belirtmek gerekir. Konunun bu minvalde işlenmesinden dolayı cebr düşüncesinin ayrı bir başlık altında işlenmesinin daha uygun olacağını kanaatindeyiz.

İnsan Fiillerinin Yaratılması Noktasında Cebr Anlayışı

Cebr, sözlükte; *"bozuk olan bir şeyi ıslah edip düzeltmek, birine zor kullanarak iş yaptırmak"* gibi anlamlara gelir. İnsan fiillerinin yaratılması konusunda kullanılan bu kavram ıstılahi olarak; *"insan fiillerinde gerçek fâilin yalnızca Allah olduğunu, bütün fiillerinin ilahî gücün zorlayıcı tesiriyle meydana geldiği savunanlar"* şeklinde tanımlanmaktadır.[12] Cebriyye nitelemesi, Cehm b. Safvân'ın insan fiilleri hakkında ortaya koyduğu *"kulun fiil işlemeye hiçbir kudreti yoktur, bütün fiiller Allah tarafından yaratılmaktadır"* görüşüyle alakalıdır.

Cehm'in, mutlak kâdir Allah tasavvuru perspektifinde ele aldığı cebr anlayışı, insanın yaratılmışlığı göz önünde bulundurulduğunda onun sahip olduğu kudretin de yaratıldığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Yaratılmış kudretin de gerçek anlamda fiil ihdas edemeyeceği hususu açıktır. Dolayısıyla mahlûkâtta bulunan fiil yapma kudreti de hakikatte Allah'a aittir, kulun bunda herhangi bir etkisi ve kudreti yoktur.[13] Cehm, insanın istitâat sahibi olarak tavsif edilemeyeceğini düşündüğünden,[14] insanın bir fiile güç yetiremeyeceğini kabul etmesine neden olmuştur.[15] Böylece kulun istitâatini yok sayan bu görüşü ile cebir noktasına varmıştır.[16]

---

10 Pezdevî, *Uṣûlü'd-dîn*, 104.

11 Pezdevî, *Uṣûlü'd-dîn*; Ebü'l-Muîn en-Nesefî, *et-Temhîd fî usûli'd-dîn*, thk. Kâbil Abdülhey (Kahire: Dâru's-Sekâfeti Li'n-Neşr ve't-Tevzi', 1987), 67.

12 Fettâh İrfan Abdülhamit, *"Cebriyye"*, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/205-208; Seyyid Şerif Cürcânî, *Kitâbu't-Ta'rifât* (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1985), 77; Muhammed b. Mükerrem İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, thk. Muhammed eş-Şâzelî vd. (Kahire: Dâru'l-Maârif, ty), 4/536.

13 Nasır b. Abdülkerim Akl, *el-Cehmiyye ve'l-Mu'tezile* (Riyad: Dâru'l-Vatan Li'n-Neşr, 2000), 41-42.

14 Muhammed b. Abdilkerîm bin Ahmed eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihâl*, thk. Emir Ali Menha (Lübnan: Dârü'l-Mârife, 1993), 1/113.

15 Ali b. Ahmed İbn Hazm, *el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehvâ ve'n-niḥal*, thk. Muhammed İbrahim Nasr - Abdurrahman Umeyra (Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1962), 5/33; Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Salebî, *el-Keşf ve'l-Beyân, nşr. Heyet* (Cidde, 2015), 4/506; Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihâl*, 1/60.

16 Salih Zeynelabidin Şeybî, el-Cebr ve'l-İhityâr fî fikri'l-İslâmî (Suudi Arabistan: Külliyetu'ş-Şeriyyetu ve'd-Dirâsetu'l-İslâmiyye, 1981), 67.

Cebri anlayışa göre Allah'tan başka hiç kimsenin ameli ve fiili olmadığı için insan fiillerinde mecburdur.[17] Cansız varlıklarda ve hayvanların fiilleri nasıl ki Allah tarafından yaratılıyorsa insanda da fiillerin yaratıcısı Allah'tır. Fiiller her ne kadar insana nispet edilse de insana nispeti mecazendir.[18] Yani tıpkı felek döndü, güneş battı, ağaç meyve verdi, su aktı, taş kımıldadı, gök bulutlandı, yer yeşerdi denildiği gibi mecaz yoluyla kendilerine nispet edilir.[19] Ağaçta, felekte, güneşte ve sayılan varlıkların tamamında fiilleri meydana getiren Allah'tır.[20]

Cebir düşüncesinde insanın fiillerinde rolünün olmadığı düşüncesi ciddi eleştiriler almıştır. Özellikle insanın Allah tarafından fiillerinden sorumlu tutulması ve fiillerine karşılık ceza ve mükâfat verecek olması insanın fiillerindeki etkinliğinin tartışılmasına neden olmuştur. Ancak Cehm'in teolojik düşüncesine bakıldığında Cebrin insan özgürlüğü ve sorumluluğunu ortadan kaldırmadığını söyleyebiliriz. Öyle ki günümüz bilimsel verileri Cehm'in insan fiilleri konusunda ortaya koyduğu düşünceleri destekler niteliktedir. Bunun değerlendirmesine geçemden önce insan fiillerinin bilimsel olarak nasıl oluştuğunu ortaya koymak konunun anlaşılması açısından katkı sağlayacaktır.

Çağdaş Biyolojiye Göre İnsan fiillerinin Oluşumu

Günümüz biliminde insan fiilleri, canlıların hareket etmesini sağlayan, yapılar birliği olarak tanımlanan *"hareket sistemi"* ile ifade edilmektedir.[21] Bilimin gelişmesiyle birlikte hareket sistemini oluşumu ve bu oluşumu meydana getiren yapılar hakkında ayrıntılı bilgilere sahibiz. İnsan vücudunda hareketin nasıl meydana geldiğine geçmeden önce harekette etkin olan yapıları ve işlevlerini tanımak yararlı olacaktır.

İnsan vücudunda bir fiilin meydana gelmesi için hareket sisteminde, iskelet, kas ve sinirlerin olması bununla birlikte bunların sağlam ve tam olmaları zaruridir.[22] İnsanın iskeleti kemikler, kaslar, eklemler ve kıkırdaktan oluşur. İskelet sisteminde yer alan bu yapıların birbiriyle sıkı bir ilişkisi vardır. Mesela, kemikler, vücuda denge sağlarken kemiklerin birbirlerine bağlanmaları eklemlerle olmaktadır.[23]Kıkırdak, bağlı olan kemik uçlarının birbirlerine sürtün-

---

17 Muḥammed Ḥâmid b. Muḥammed Sâbir el-Fârûkî et-Tahânevî, *Keşşâfu İstilâhâti'l-Funûn*, nşr Ali Duhruc (Beyrut: Mektebetu Lubnân Nâşirûn, 1996), 1/551; İrfân Abdülhamit, *İslâm'da İtikâdî Mezhepler ve Akâid Esasları,* çev. M.Saim Yeprem (İstanbul: Marifet Yayınları, 1994), 246-247.

18 Cemaleddin Kâsımî, *Târihu'l-Cehmiyye ve'l-Mu'tezile* (Beyrut: Müessestu'r-Risâle, 1979), 28; eybî, el-Cebr ve'l-İhityâr fî fikri'l-İslâmî, 67; Ebü'l-Hasan el-Eş'arî, *Makālâtü'l-islâmiyyîn*, thk. Helmut Ritter (Beyrut: Dâru'n-Neşr, 2005), 279-281; Abdülkāhir el-Bağdâdî, *el-Fark beyne'l-firak*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamit (Beyrut: Mektebetü'l-Unsuriyye, 1995), 67.

19 Bağdâdî, *el-Fark beyne'l-firak*, 138.

20 Eş'arî, *Makālâtü'l-islâmiyyîn*, 279-281; Hâlid 'Asalî, *Cehm bin Safvân ve Mekenetuhû fî fikri'l-İslâm* (Bağdat: Mektebetu'l-Ehliyye, 1965), 115.

21 Bu bölümdeki bilgiler, Seyithan Can, 'Modern Anatominin Hareket Kuramı Ekseninde Klasik Kelâmın İnsan Fiilleri Anlayışına Uzlaşımcı Yaklaşım', *Kader* 18/2 (2020), 570-586. Daha ayrıntılı bilgi için ilgili çalışmaya bakılabilir.

22 Arthur C. Guyton - John E. Hall, *Tıbbi Fizyoloji,* çev. Hayrunnisa Çavuşoğlu (İstanbul: Nobel Yayınları, 1996), 73 vd.

23 Jane B. Reece vd., *Campbell Biyoloji*, çev. Ertunç Gündüz, İsmail Türkan (Ankara: Palme Yayıncılık, 2013).

mesini önlerken, kaslar ise kemiği hareket ettiren bir fonksiyon icra etmektedir.[24] Yapıların bir araya gelerek oluşturdukları iskelet sistemi, insanların hareket etmesini sağlamakla beraber, vücudun ihtiyacı olan bazı minarelleri depolar ve kan üretimine katkı sağlar.[25]

İskelet sisteminin hareketi için kasların önemi yüksektir. Çünkü kaslar, kemik ve eklemlere etki ederek vücudun hareketini sağlar. Hareket için gerekli bazı aktiviteler kaslarda meydana gelir. Vücudümüzda her ne kadar farklı kas grupları olsa da insanın istemi dorğultusunda hareketimizi sağlayan kaslar çizgili kaslardır. Bu tür kaslar, kemikelere bağlı olan ve kasılmalarıya hareketin oluştuğu kas türleridir.[26] Kasların kasılarak tendonları harekete geçirmeleri için her ne kadar bazı aktiviteler gerekse de bu aktvitelerin başlaması için elektriksel aktivitenin olması gerekir. Elektriksel aktivite beyinde ortaya çıkan ve kaslara sinir sistemi ile ulaştırılan aktivitedir. Öyle ki iskelet kasında kasılma, beyin ve omurilikte başlayan elektriksel uyarı ile başlamaktadır. Sinir hücreleri, sahip oldukları elektriksel hareket potansiyelleri aracılığı ile beyinden ve omurilikten aldıkları uyarıları motor sinirler aracılığıyla kaslara iletirler. Sinir sistemi olmadan elektirksel aktivitite kaslara iletilemeyeceğinden hareket oluşmayacaktır. Dolayısıyla sinir sistemi bir fiilin meydana gelmesi için en önemli yapılardan biri olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda insan fiillerinin meydana gelmesi için insanın sinir sistemi ile kasları arasında bir etkileşimin olması da kaçınılmazdır.[27]

Bilimsel olarak insan fiilinin oluşması için insanın enerjiye de ihtiyacı söz konusudur. Kaslar kasılmak için enerjilerini ilk olarak hücrelerinde hazır bulunan ve hücre için gerekli enerjiyi sağlayan organik bir molekül olan ATP'den sağlar. Hücrede depolanan ATP'nin kısa bir süre sonra tükenmesinden dolayı gerekli olan enerji, bu defa dinlenme hâlindeki kas hücrelerinde sentezlenen kreatin fosfattan karşılanır. Bu enerji tükendikten sonra, kasılma işlemi için kasın ikinci kaynağı olan ve kas hücrelerinde depolanan glikojen devreye girer. Glikojenin yapı taşı olan glikoz, glikoliz metabolizması ile yıkılarak ATP meydana getirilir ve enerji ihtiyacı karşılanır. Vücudda bulunan bu enerji kaynakları tüketildikten sonra çeşitli hücresel besin maddeleri ile birleşerek ATP oluşturmasını sağlayan oksidatif metabolizma devreye girer. Bu enerjinin elde edilmesi için kullanılan hücresel besin maddeleri de besin yolu ile alınan karbonhidratlar, yağlar ve proteinlerdir. Uzun süreli kasılmalarda kullanılan enerjinin %95'inden fazlası bu kaynaktan elde edilir.[28]

Ezcümle insanın fiilinin meydana gelebilmesi için beyinde elektrik sinyalleri ortaya çıkar. Bu sinyaller, motor bölgedeki nöronlar aracılığıyla kaslara sinyaller gönderir. Kaslara gelen sinyallerden sonra kasın kasılması için enerji oluşmaya başlar ve bu enerjiyle insanın kası kasılarak bağlı olduğu iskelet sistemini harekete geçirir. Böylece insan fiili meydana gelir.[29]

---

24 Dilek Sultan Acarlı-, Hüseyin Abdurrahman Acarlı, *Biyoloji* (Ankara: Kök-e Yyaıncılık, 2019), 76.

25 Dilek Sultan Acarlı-, Hüseyin Abdurrahman Acarlı, *Biyoloji*, 77-78.

26 Jane B. Reece vd., *Campbell Biyloloji*, 1104.

27 Jane B. Reece vd., *Campbell Biyloloji*, 858.

28 Seyithan Can, *İnsan Özgürlüğü ve Sorumluluğu Bağlamında Kudret-Fiil İlişkisi* (Ankara: Araştırma Yayınları, 2019), 244.

29 Can, *"Modern Anatomi"*, 578 vd.

Günümüz Bilimi Kapsamında Cebr Düşüncesinin Değerlendirilmesi

Cebr düşüncesi tarihsel süreç içerisinde, insanın sorumluluğu ve özgürlüğü açısından kabul edilemez düşünüldüğünden eleştirilmiştir.[30] Bu eleştirilere bakıldığında konunun teorik boyutuyla ele alındığı görülmektedir. Ancak tarihsel süreçte her ne kadar bu düşüncede olanlar eleştirilse de modern bilimin insan fiillerinin oluşumu ile alakalı olarak ortaya koymuş olduğu veriler, bu anlayışı destekler niteliktedir.

Bilimsel olarak baktığımızda vücudumuzda bir fiilin meydana gelmesi için insanın hareket sisteminde, iskelet, kas ve sinirlerle birlikte[31] enerji ve bu yapıların fonksiyonel olması gerektiğini yukarı da vurgulamıştık.[32] Dolayısıyla insan fiillerini meydana gelmesinde birçok bileşenin olduğu anlaşılmaktadır.

Bilimsel deneyler de insanın fiili meydana getirdiği aşamada onun kudretinin yani elektriksel aktivitesinin meydana gelmesinde bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.[33] Sinirler aracılığıyla kasları harekete geçiren aktivitenin insanın irade ve isteğinin dışında olduğu görülmüştür.[34] İnsan hareketini sağlayan elektriksel aktivitenin insanın fiili işlemeye karar vermeden hemen önce ortaya çıkması, Cehm'in kudretin Allah tarafından yaratıldığı söylemiyle uyumludur. Çünkü Cehm, kudretin Allah tarafından yaratıldığını savunmuştur. Ona göre insan kendisi için yaratılan fiili mutlaka işlemek zorundadır. Dolayısıyla ekeltiskel ektivite meydana geldiktan sonra insan herket olarak fiili yerine getirmelidir.

Modern biyoloji bilimi bağlamında ele alındığında insan bir fiili işlemeye başlarken beynin premotor korteks bölgesi, harici uyaranlar tarafından tetiklenerek bir komut üretir. Bununla beraber pre-SMA bölgesi fiilin öngörüsü olarak adlandırılabilen dâhili uyaranlar tarafından tartışmamıza konu olan bir komut (hazırlık potansiyeli) üretir. Premotor korteks ve pre-SMA bölgelerinde üretilen komutlar daha sonra primer motor korteks bölgesinde düzenlenir ve bir kopyası fiilin duyusal sonuçlarını öngörmek için kullanılmak üzere paryetal korteks bölgesine gönderilir. Paryetal korteks bölgesinde meydana gelen sinirsel aktivite sonucunda fiili işleme niyeti ve işlendiğine yönelik farkındalık meydana gelir. Böylece bilinçsiz olarak başlayan fiil bilinç sahasına girer. İnsan irâdesi bu aşamada devreye girer. Paryetal bölgede meydana gelen sinirsel aktivite ile insanın artık fiilini ortaya çıkardığı söylenebilir. Fiilin oluşum sürecinde insan irâdesinden bağımsız meydana geldiğini ve daha sonra irâdenin devreye girdiği görülür. Yani fiilin insanın irâdesi ile gerçekleşmediği ancak kudret yaratıldıktan sonra irâdenin devreye girdiği anlaşılmaktdır. Dolayısıyla insan irâdesi istemli fiilin başlatıcısı değil, başlayan

---

30 Bölüm ile alakalı daha ayrıntılı bilgi için bk; *Seyithan Can, Cehm b. Safvân ve Teolojik Paradigmasını Anlamak* (Ankara: Fecr Yayınları, 2021).

31 Guyton - Hall, *Tıbbi Fizyoloji,* 73.

32 Can, *"Modern Anatomi"*, 577 vd.

33 Seyithan Can - Sabahaddin Kılıç, *"Nöroteolojik Açıdan Kesb Nazariyesi (Benjamin Libet Deneyi Çerçevesinde)"*, Kader 17/2 (2019), 390; Sabahaddin Kılıç, *"Nöroteoloji Açısından İnsan Fiilleri ve Özgür İrade"*, Güncel Kelâm Tartışmaları II, ed. Mehmet Bulgen - Enis Doko (İstanbul: Marmara Üniviversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2021).

34 Ayrıntılı bilgi için bk. Can-Kılıç, *"Nöroteolojik Açıdan Kesb Nazariyesi (Benjamin Libet Deneyi Çerçevesinde)".*

fiili kontrol eden bir aracıdır.[35] Gerek fiilin insan irâdesi ile meydana gelmesinin gerekse yine kendi irâdesi ile ortaya çıkan veto kararı ile iptal edilmesinin öncülü olarak oluşan hazırlık potansiyelinin Allah'ın irâde ve kudretinin fiile etkisi olduğunu göstermektedir. Bu durum fiilin yaratıcısının Allah olduğunu ortaya koyar.[36]

Yukarıdaki bilgileri toparlayacak olursak, bilinçsiz elektriksel aktivite, kul fiili işlemeye karar vermeden hemen önce ortaya çıkmaktadır. Bu da aktivitenin Allah tarafından yaratıldığını ve bu aktivitenin ortaya çıkmasında insanın herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Cehmin cebr anlayışı çerçevesinde ele alındığında onun, *"Allah kudreti yaratmaktadır"* düşüncesine uygundur. Cehm'in eylemlerinin tamamını Allah'a havale etmesi, onun irâde özgürlüğünü ortadan kaldırdığı algısını da beraberinde getirmiştir. Kudretin (elektriksel aktivite) yaratılmasından sonra fiilin meydana geldiği sürece bakıldığında insanın hiçbir şekilde etkisi olduğu söylenemez. Dolayısıyla Cehm'in; *"kudret Allah tarafından yaratılmıştır"* düşüncesinin bilimsel verilerle uyumlu olduğu söyleyenebilir. Cehm'in insanın irâdesini de reddetmediğini yukarıda yaptığımız açıklamalarla ortaya koymuştuk. O, irâdenin de kudret gibi Allah tarafından insanın irâde etmesi için yaratıldığı kanaatindedir. Bu arada Allah'ın kudret ile birlikte fiili yaratıp daha sonra onu yönlendirmek için irâdeyi yaratmış olması, *"özgür irâdenin istemli fiili başlatmadığını ancak başlatılan fiili kontrol eden bir aracı olduğu"* görüşüyle uyumludur. Dolayısıyla insan irâdesi istemli fiilin başlatıcısı değil, başlayan fiili kontrol eden bir aracıdır. Aktivitenin bilinçsiz olması ve insan irâdesinden bağımsız olması, kudretin Allah tarafından yaratıldığı düşüncesi ile uyumlu görünmektedir.[37]

Modern anatominin verileri çerçevesinde açıklandığı üzere insanın fiili meydana getirdiği süreçte bu yapıların birbirleriyle etkileşimini insanın bilmediği ve bunları kendisinin yönlendirmediği gayet açıktır. Özellikle insanın fiili yapmak istediği anda bütün yapıların çalışması insanın irâdesinin dışındadır. Örneğin: İnsan elini hareket ettirdiğinde beyinde oluşan elektiksel aktivitenin farkında ve bilincinde değildir. Elektriksel aktivitenin yani kudretin ortaya çıkmasında bir etkisi söz konusu değildir. Ayrıca o bu elektriksel aktiviteyi insanın kendisi sinirler aracılığıyla kasa iletmez. Bu işlemlerin tamamı insanın kendi tercih, irâde ve kudreti dışında vücudunda birçok şeyin meydana geldiğini ortaya koyar.[38]

SONUÇ

Tarihsel sürece bakıldığında Tanrı ile insan arasındaki ilişkinin genel olarak felsefi argümanlar üzerinde şekillendiği görülür. Hatta insanın biyolojik yapısıyla ilgili olan konularda da insanın Tanrı ile ilişkisi, genel olarak felsefi temellendirmeler üzerinden değerlendirilemeye çalışılmıştır. Ancak çağımızda insan ve âlemle ilgili önemli bilimsel mesafelerin katedildiği bir gerçektir. Bilimin etkisinde kalan günümüz insanı, Tanrı'nın insan ve âlemle ilişkisini daha rasyonel bir tarzda anlama gayreti içerisindedir. Dolayısıyla insanların Tanrı ve onun âlemle ilişkilerinin doğru bir zeminde kurgulanması için günümüz bilimsel verilerinin kullanılması önemlidir.

---

35 Sabahaddin Kılıç, *Ehl-i Sünnet Kelâmında İrâde Kavramının Nöroteoloji Bağlamında İncelenmesi* (Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 77.

36 Kılıç, *Ehl-i Sünnet Kelâmında İrâde Kavramının Nöroteoloji Bağlamında İncelenmesi*, 81.

37 Can, *Cehm b. Safvân ve Teolojik Paradigmasını Anlamak*, 136 vd.

38 Can, *Cehm b. Safvân ve Teolojik Paradigmasını Anlamak,* 142.

İnsan fiillerinin yaratılışı konusunun da bu çerçevede ele alınması gereken önemli bir konu olduğu ortaya çıkmıştır. Fiilin kim tarafından yaratıldığı hususu, özgürlük, sorumluluk vb. tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Kelâm tarihinde mezhepler, bu konu etrafından ciddi polemiklere girmişlerdir. Özellikle cebr düşüncesi insan özgürlüğünü ortadan kaldırır kaygısıyla ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirilere bakıldığında felsefi ve teolojik argümanlar üzerinden kurgulandığı görülür. Cebr düşüncesinde Allah'ın insan fiilini ve iradesini yaratır algısı bu bağlamda kabul görmemiştir. Ancak bilimsel olarak ele alındığında insanın irade ve fiilinin yaratılmasında pek bir etkiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Modern bilimin verilerinden elde edilen bilgilere göre insan fiili, iskelet sistemi, kaslar, sinir sistemi ve enerji gibi yapıların sistemli bir şekilde çalışması ile ortaya çıkmaktadır. Bu yapıların çalışmalarına bakıldığında özellikle insanın bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır. İnsan kendi vücudunda meydana gelen bu işlemlerin hemen hemen tamamından habersizdir.

Günümüz bilimsel verileri bağlamında ele alındığında Cehm'in cebr düşüncesi bağlamında belirtmiş olduğu insanın fiili ve iradesi Allah tarafından yaratılmaktadır söylemi kabul edilebilir görünmektedir. Bu düşünce her ne kadar insanın fiillerinde özgür olmadığı algısını çağrıştırsa da insanın kendisi için yaratılan irade ile fiili veto etme ve yönlendirebildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla Allah fiili yaratmış ve iradeyi insanın bu fiili veto etmesi veya yönlendirmesi için de yaratmıştır. İnsanın fiili yaratılan bir irade ile veto edip istediği gibi yönlendirmesi, onun özgürlüğü ve sorumluluğu açısından bir problem oluşturmamaktadır.

Konuyla alakalı en önemli algı insanın fiilden sorumlu olması için ona teki etmesi gerektiği algısıdır. Modern bilimi verileri çerçevesinde ele alındığında sonuç olarak insan fiili yaratan veya etki etmekten çok yönlendiren olarak fiilden sorumlu olmaktadır.

KAYNAKÇA

Abdülhamit, İrfân. *İslâm'da İtikâdî Mezhepler ve Akâid Esasları.* çev. M.Saim Yeprem. İstanbul: Marifet Yayınları, 3. Basım, 1994.

Akl, Nasır b. Abdülkerim. *el-Cehmiyye ve'l-Mu'tezile*. Riyad: Dâru'l-Vatan Li'n-Neşr, 1. Basım, 2000.

'Asalî, Hâlid. *Cehm bin Safvân ve Mekenetuhû fî fikri'l-İslâm*. Bağdat: Mektebetu'l-Ehliyye, 1965.

Bağdâdî, Abdülkāhir el-. *el-Fark beyne'l-firak*. thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamit. Beyrut: Mektebetü'l-Unsuriyye, 1995.

Can, Seyithan. *Cehm b. Safvân ve Teolojik Paradigmasını Anlamak*. Ankara: Fecr Yayınları, 2021.

Can, Seyithan. *İnsan Özgürlüğü ve Sorumluluğu Bağlamında Kudret-Fiil İlişkisi*. Ankara: Araştırma Yayınları, 2019.

Can, Seyithan. "Modern Anatominin Hareket Kuramı Ekseninde Klasik Kelâmın İnsan Fiilleri Anlayışına Uzlaşımcı Yaklaşım". *Kader* 18/2 (2020), 570-586.

Can, Seyithan - Kılıç, Sabahaddin. "Nöroteolojik Açıdan Kesb Nazariyesi (Benjamin Libet Deneyi Çerçevesinde)". *Kader* 17/2 (2019), 380-397.

Cürcânî, Seyyid Şerif. *Kitâbu't-Ta'rifât*. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1985.

Dilek Sultan Acarlı-, Hüseyin Abdurrahman Acarlı. *Biyoloji*. Ankara: Kök-e Yyaıncılık, 2019.

Ebu Said Abdurrahman Nisâburî,. *el-Ğunye fî Usûli'd-Dîn*. thk. İmaduddin, Ahmed Haydar. Lübnan: Müessestu'l-Kutubi's-Sekafiyye, 1987.

Eş'arî, Ebü'l-Hasan el-. *Makālâtü'l-islâmiyyîn. thk*. Helmut Ritter. Beyrut: Dâru'n-Neşr, 2005.

Guyton, Arthur C. - Hall, John E. *Tıbbi Fizyoloji*. çev. Hayrunnisa Çavuşoğlu. İstanbul: Nobel Yayınları, 1996.

İbn Fûrek, Muhammed b.Hasen. *Mücerredü makālati'ş-Şeyh Ebi'l Hasan el-Eş'arî*. thk. Daniel Gimaret. Beyrut: Dâru'l-Meşrik, 1987.

İbn Hazm, Ali b. Ahmed. *el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehvâ' ve'n-niḥal*. thk. Muhammed İbrahim Nasr - Abdurrahman Umeyra. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1962.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrem. *Lisânu'l-Arab*. thk. Muhammed eş-Şâzelî vd. 6 Cilt. Kahire: Dâru'l-Maârif, ty.

İrfan Abdülhamit, Fettâh. "Cebriyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 7/205-208. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Jane B. Reece vd. *Campbell Biyloloji*. çev. Ertunç Gündüz, İsmail Türkan. Ankara: Palme Yayıncılık, 2013.

Kādî Abdülcebbâr. *el-Muğnî fî ebvâbi't-tevhîd ve'l-adl*. thk. Tavil Tevfik - Zeyd Siad. Kahire: el-Müessesetü'l-Mısriyyetü'l-Amme, ts.

Kâsımî, Cemaleddin. *Târihu'l-Cehmiyye ve'l-Mu'tezile*. Beyrut: Müessestu'r-Risâle, 1979.

Kılıç, Sabahaddin. *Ehl-i Sünnet Kelâmında İrâde Kavramının Nöroteoloji Bağlamında İncelenmesi*. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Kılıç, Sabahaddin. "Nöroteoloji Açısından İnsan Fiilleri ve Özgür İrade". *Güncel Kelâm Tartışmaları II.* ed. Mehmet Bulgen - Enis Doko. İstanbul: Marmara Üniviversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2021.

Nesefî, Ebü'l-Muîn en-. *Bahrü'l-kelâm*. thk. Muhammed es-Seyyid Bersîcî. Ürdün: Dâru'l-Feth, 2012.

Nesefî, Ebü'l-Muîn en-. *et-Temhîd fî usûli'd-dîn*. thk. Kâbil Abdülhey. Kahire: Dâru's-Sekâfeti Li'n-Neşr ve't-Tevzi', 1987.

Pezdevî, Ebü'l-Yüsr. *Uşûlü'd-dîn*. thk. Hans Peter Linss. Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1963. http://ktp.isam.org.tr/ktp/recordview.php?idno=176078&ele=%3D&wKitaplar=usu&wYazarlar=pez

Salebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-. *el-Keşf ve'l-Beyân*. nşr. Heyet. Cidde, 2015.

Şehristânî, Muhammed b. Abdilkerîm bin Ahmed eş-. *el-Milel ve'n-nihâl*. thk. Emir Ali Menha. Lübnan: Dârü'l-Mârife, 1993.

Şeybî, Salih Zeynelabidin. *el-Cebr ve'l-İhtiyâr fî fikri'l-İslâmî.* Suudi Arabistan: Külliyetu'ş-Şeriyyetu ve'd-Dirâsetu'l-İslâmiyye, 1981.

Tahânevî, Muḥammed Ḥâmid b. Muḥammed Sâbir el-Fârûkî et-. *Keşşâfu İstilâhâti'l-Funûn*. nşr. Ali Duhruc. 2 Cilt. Beyrut: Mektebetu Lubnân Nâşirûn, 1996.

Ulrıch Rudolph. *Mâturîdî*. çev. Özcan Taşçı. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2017.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

VI. OTURUM

21 Ekim 2022 - Perşembe	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Köksal PABUÇCU**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
18:00 - 19:00	Prof. Dr. Şadi EREN Iğdır Üniversitesi	YARATILIŞ VE İLAHİ İRADE
	Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA, Kader KAHRIMAN Bayburt Üniversitesi	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ (DKAB) ÖĞRETMENLERİNİN EVRİM VE YARATICI EVRİM (TEKÂMÜL) GÖRÜŞÜNÜ KABUL ETME DÜZEYLERİ VE EVRİM GÖRÜŞÜ ÖĞRETİMİNE YÖNELİK TUTUMLARI: NİTEL BİR ÇALIŞMA
	Dr. Öğr. Üyesi Adnan KÜÇÜK Kırıkkale Üniversitesi	SEKÜLER POZİTİVİST İNANÇ TEMELLİ EVRİM FİKRİNİN DOGMALAŞTIRILARAK DAYATILMASI
	Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ALLAHVERDİ Muş Alparslan Üniversitesi	MİKROEVRİM, EVRİM MİDİR?
19:00-19:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

YARATILIŞ ve İLAHİ İRADE

Prof. Dr. Şadi EREN, Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Tefsir Anabilim Dalı, sadieren@hotmail.com

ÖZET

İrade, Allah'ın sıfatlarından biridir. O, ezeli irade sahibidir, dilediği olur, dilemediği olmaz. Her bir varlık Onun iradesinin bir delilidir. Yani Allah öyle istemiş ve öyle olmuştur. Bir şeyin vücut bulması; ilim, irade ve kudreti gerektirir. Bunlardan ilim temyiz edici, irade tahsis edici ve kudret de tesir edici bir özelliğe sahiptir. Mesela helva yaptığımızda hem ilmimiz, hem irademiz, hem de kudretimiz devrededir. Bilmesek yapamayız. Bilsek ve gücümüz de yetse, irade etmediğimizde o tatlı meydana gelmez. Bilsek ve irade etsek, ama onu yapmaya gücümüz yoksa, o tatlı yine meydana gelmez. Buna göre o tatlının vücut bulması, bu üç sıfatın varlığını isbat eder.

Allah, fail-i muzdar değil, fail-i muhtardır. Yani herhangi bir şeyi yapmak veya yaratmak zorunda değildir, ne dilerse onu yapar. Ama bir kısım felsefeciler Allah'ın iradesini göz ardı ederek Ona *"Mûcib-i bizzat"* demişler, *"güneş varsa ışığının olması kaçınılmazdır"* misalinden yola çıkıp *"O varsa âlem de ezeli olarak vardır"* sonucuna ulaşmışlardır. Hâlbuki bir şeyi yapma potansiyeli, o şeyin varlığını zorunlu kılmaz. Mesela yazı yazmayı bilmemiz, zorunlu olarak yazıyı meydana getirmez. Zaten iradenin şe'ni böyle hâllerde tercihte bulunmaktır. Bize iradeyi verenden iradeyi selbe çalışmak, çok garip bir durumdur.

Kur'an, bir yönüyle Allah'ın kendini bize anlatmasıdır. İrade yönünden Kur'an âyetleri incelendiğinde, yüzlerce âyetin Allah'ın meşietini, iradesini, ihtiyarını anlattığını görürüz. Onun iradesi her şeyi içine aldığı gibi, aynı zamanda nafiz bir iradedir, yani bir şeyi dilediğinde o şeyin olmaması gibi bir durum asla söz konusu olamaz.

Anahtar kelimeler: Yaratılış, irade, meşiet, *"ol"* emri, mûcib-i bizzat

CREATION and DIVINE WILL

Prof. Dr. Şadi Eren, Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Tefsir Anabilim Dalı, sadieren@hotmail.com

ABSTRACT

Will is one of the attributes of Allah. He has eternal will, whatever he wishes happens, whatever he does not wish does not. Every being is a proof of His will. In other words, Allah wanted it so and so it happened. The incarnation of something requires knowledge, will and power. Of these, knowledge has an appealing, willpower has an allocative and power has an influencing feature. For example, when we make halva dessert, both our knowledge, our will and our power are active. We can't do it if we don't know. Even if we know and can afford it, that dessert does not occur when we do not will. If we know and will, but we do not have the power to do it, that dessert will not occur again. Accordingly, the incarnation of that sweet proves the existence of these three attributes.

Allah is al-fail al-mukhtar (omnipotent), not al-fail al muzthar. So he doesn't have to do or create anything, he does whatever he wants. However, some philosophers ignored the will of Allah and called him *"the miracle of himself"*, starting from the example of *"if there is a sun, its light is inevitable"*, they reached the conclusion that "if He exists, the world also exists eternally". However, the potential to do something does not necessitate the existence of that thing. For example, knowing how to write does not necessarily create writing. In any case, the act of the will is to make a choice in such situations. It is a very strange situation to try to subdue the will from the one who gave us the will.

Keywords: Creation, will, wish, command of *"be"*, the miracle of himself

GİRİŞ

İrade Yaratılışı anlamada anahtar kelimelerden biri iradedir. **İrade**, bir şeyi istemek demektir. İrade, aynı zamanda Allah'ın sıfatlarından biridir. Kur'an-ı Kerimde ilahi iradeyi beyan sadedinde **meşiet** ve **ihtiyar** kelimeleri de kullanılır. Bunlardan meşiet Onun dilemesini, ihtiyar ise Onun seçmesini ifade eder.

Aklı başında hiçbir insan, bu makalenin kendiliğinden var olduğunu düşünmez. Bu makalenin varlığı bundaki manaları ölçüp biçip belli bir sistem dâhilinde yazanını gösterir. Yazar, böyle bir konuyu ele almak istemiş ve bu makale onun istediği şekilde meydana gelmiştir. Bu misal gibi, içinde bulunduğumuz muhteşem âlem de yüce yaratıcının iradesinin bir tecellisidir. O, âlemi bu özelliklerde yaratmayı dilemiş ve yoktan var etmiştir.

Avrupa'da çıkan **deist filozoflar**, akıllarıyla Allah inancına ulaşan kimselerdir. Bunların kabulüne göre, Allah evrenin içine mekanik ilkeler yerleştirmiştir. O istese bile, evrene yerleştirdiği rasyonel düzene karşı gelemez. Onun iradesi bile, bu rasyonel ilkelere bağlıdır... Bu dünyada mucizenin yeri yoktur. Tanrı, evreni mucize ile değil, rasyonel yasalarla yönetir. Gerçi bu yasaları o kendi koymuştur. Ama bir defa yarattıktan sonra evrenin gidişine artık karışmaz olmuş, onu kendi kendine işlemeye bırakmıştır.[1]

Hâlbuki Allah, **fail-i muzdar değil, fail-i muhtardır**. Yani herhangi bir şeyi yapmak veya yaratmak zorunda değildir, ne dilerse onu yapar. Ama bir kısım düşünürler akıllarıyla Allah'ın varlığına ulaşmakla beraber Onun iradesini göz ardı ederek Ona *"Mûcib-i bizzat"* demişlerdir. Yani *"güneş varsa ışığının olması kaçınılmazdır"* misalinden yola çıkıp *"O varsa âlem de ezeli olarak vardır"* sonucuna ulaşmışlardır. Hâlbuki bir şeyi yapma potansiyeli, o şeyin varlığını zorunlu kılmaz. Mesela yazı yazmayı bilmemiz, zorunlu olarak yazıyı meydana getirmez. Zaten iradenin şe'ni böyle hâllerde tercihte bulunmaktır. Bize iradeyi verenden iradeyi selbe çalışmak, çok garip bir durumdur. Hamdi Yazır'ın ifadesiyle *"Kendimiz için hürriyet ararken, Yaratıcımız için mecburiyet yakıştırmak"* haddi aşmaktan başka bir şey değildir."[2] Allah, elbette kendi koyduğu kanunların mahkûmu olamaz.

Hamdi Yazır'ın şu ifadeleri de bu konuda gayet güzel ufuklar açmaktadır:

Gerek gündüzün sultanı görülen güneş, gerek gecenin melikleri gibi görülen ay ve yıldızlar,

---

1 Macit Gökberk, **Felsefe Tarihi**, Remzi Kit. İst. 1990. s. 392; ayrıca bkz. Mehmet Aydın, **Din Felsefesi**, Dokuz Eylül Ün. Yay. İzmir, 1987, s. 141

2 Hamdi Yazır, (**Metalib ve'l-Mezâhib** ismiyle Fransızcadan Türkçeye tercüme ettiği kitabın "Hutbe Bölümünde), İst. Eser Neşriyat, s. XLI

"Allah her semaya (görevini) vahyetti."[3] medlûlünce, kendilerine verilen İlâhî emre itaat etmek ve boyun eğmek mecburiyetindedir. Hilkatleri, mahiyetleri ve tabiatları, aldıkları emre itaatten ibarettir... Hepsi mahlûk, hepsi İlahi iradeye tabidirler. *"Yürü"* derse yürürler,"dön"derse dönerler, *"dur"* derse dururlar, *"parla"* derse parlarlar, *"sön"* derse sönerler...[4]

Dilediğini yaratır

İnsan her ne kadar irade sahibi ise de, imkânları kısıtlı ve gücü de sınırlı olduğu için her dilediğini gerçekleştiremez. Allah ise sınırsız bir ilim ve sonsuz kudret sahibi olduğundan, dilediğini dilediği gibi yapmasına, dilediğini dilediği şekilde yaratmasına bir engel yoktur. Keza Onun iradesini kısıtlar bir şekilde *"şöyle yap!"* veya *"böyle yapma!"* diyecek bir üst merci de yoktur. Kur'an âyetleri bu durumu şöyle anlatır:

"Allah dilediğini yaratır."[5]

"Şüphesiz Allah dilediğini yapar."[6]

"Şüphesiz Allah dilediği hükmü verir."[7]

İlahi irade ve kader

İlahi irade, âlem ve âlemdeki durumlar için bir kader programı belirlemiştir. Bunu, bir saray yapılmazdan evvel projesinin yapılmasına benzetebiliriz. Âlem, daha vücut sahasına girmeden Allah'ın ilminde vardı. O, ilim ve iradesiyle her şeyi belirledi, sonra da yarattı. Mesela şu âyet bir cihetiyle insan dünyasındaki erkek-kadın olarak yaratılışın kader yönünü ifade eder:

"Göklerin ve yerin mülkü (hükümranlığı) Allah'ındır. Dilediğine kız çocukları bahşeder, dilediğine erkek çocukları bahşeder. Yahut o çocukları erkekler ve kızlar şeklinde verir. Dilediği kimseyi de kısır kılar. Şüphesiz O, Alîm - Kadîr'dir. (Her şeyi hakkıyla bilir, her şeye gücü yeter.)"[8]

İlahi kader programında, insanların erkekli - dişili olarak yaratılması uygun görülmüştür. Bunun sonucu olarak dünyanın hemen her yerinde erkek ve kadın nüfusu dengeli olarak devam etmektedir. Yoksa doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemek insanların iradesine bırakılsaydı büyük sıkıntılar meydana gelirdi.

Not: İnsanın erkek veya kadın olarak yaratılması tamamen ilahi tercihtir. Ama erkek veya kadının iman etmesi veya inkâr etmesi, şükür veya nankörlükte bulunması ise, tamamen kendilerine bırakılmış bir durumdur. Dolayısıyla hiçbir insana *"neden erkek oldun?"* veya *"neden kadın oldun?"* diye sorulmayacak, ama *"neden iman etmedin?" "neden nankörlükte bulundun?"* diye sorulacaktır. Kur'an buna şöyle dikkat çeker:

---

3 Fussilet, 12

4 Bkz. Yazır, **Hak Dîni Kur'an Dili,** III, 2191

5 Nur, 45

6 Hac, 14

7 Maide, 1

8 Şûra, 49-50

"De ki: Hak Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin. Dileyen de inkâr etsin."[9]

"Şüphesiz Biz ona (insana) yolu gösterdik; ister şükreden biri olur, isterse de çok nankör biri"[10]

Şöyle demek mümkündür: Güneş ve ay gibi varlıklar tamamen kaderlerinin mahkûmudur. Bunların kendi iradeleriyle *"şöyle yapayım"* demeleri söz konusu değildir. İnsan ise irade sahibi hür bir varlık olarak yaratılmıştır, o da -tabir caizse- *"seçmeye mahkûmdur."* İradesiyle imanı veya küfrü seçecek, kendi seçtiği için de tercihlerinden sorumlu olacaktır.

İlahi irade, hikmetle işler

Allah, Kur'anî ifadeyle *"la yüs'el"* olmakla beraber,[11] Onun iradesi hikmete tabidir. Yani yaptığını hikmetle yapar, yarattığını hikmetli bir şekilde yaratır. Bu yüzden her işi güzel, her eseri mükemmeldir. Şu âyetlere bu çerçevede bakabiliriz:

"(Allah), yarattığı her şeyi güzel yaptı."[12]

"Rahmân'ın yaratmasında bir çarpıklık görmezsin. Haydi, gözünü çevir, bak, bir çatlak görüyor musun? Sonra bir daha bir daha bak. Göz, (o kadar bakıp da bir kusur bulamayıp) bitkin bir hâlde zelil olarak sana dönecektir."[13]

Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın *"Mevlâ görelim neyler. Neylerse güzel eyler"* şiiri, bu manaların şiir diliyle güzel bir tercümanıdır.[14]

Şu âyeti, ilahi iradenin hikmetle cereyan ettiğine bir misal olarak değerlendirebiliriz:

"Şayet Allah kullarına rızkı bol bol verseydi, yeryüzünde azgınlık ederlerdi. Lakin O, dilediği ölçüde indirir. Şüphesiz O, kullarına Habir - Basirdir (onların hallerinden haberdardır ve onları hakkıyla görendir)."[15]

Yani O, dilese her insana bol bol rızık verirdi, o zaman kimse kimseye muhtaç olmazdı. Ama bu, *"böyle bir durum insanlar için daha iyi olurdu"* anlamına gelmez. Zira o zaman insanlar daha da taşkınlaşır, bütün bütün günahlara dalarlardı. Hâlbuki kiminin zengin kiminin fakir, kiminin amir kiminin memur olmasıyla ise hayatın çarkı döner, gördüğümüz bu hareketli ve renkli hayat manzaraları meydana gelir.

Her bir varlık ilahi iradeden haber verir

Öldükten sonra dirilmenin bir misali olarak bahardaki canlanmaya dikkat çeken şu âyet, konumuz olan ilahi irade yönüyle de ele alınabilir: *"Şimdi bak Allah'ın rahmet eserlerine!"*[16]

---

9 Kehf, 29

10 İnsan, 3

11 İlgili Kur'an âyeti şöyle der: *"O, yaptığından 'la yüs'el'dir (suale tâbi değildir). Onlar ise sorulacaklardır."* (Enbiya, 23)

12 Secde, 7

13 Mülk, 3-4

14 İbrahim Hakkı, Marifetname, Haz. M. Faruk Meyan, Bedir Yay. İst. 1999, s. 761-762

15 Şûra, 27

16 Rûm, 50

Her varlık bir cihetten Allah'ın rahmet eseri olduğu gibi, bir başka cihetten Onun ilminin eseridir, bir başka cihetten ise Onun iradesinin eseridir. Çünkü bilmeyen birisi, bir eser meydana getiremez. Öte yandan yapmayı bilen birisi iradesini kullanmasa o eser yine vücuda gelmez.

Her bir varlığın ilahi iradeden haber vermesine yağmur ve rüzgâr örneklerinden bakabiliriz:

Su, hayattır. Yağmurun zamanı, mekânı, miktarı ve keyfiyeti gibi durumlar tamamen ilahi bir tercihtir. O, dilediği zaman, dilediği yere, dilediği miktarda ve dilediği keyfiyette yağmur gönderir. Pek çok âyet bu manaları ders verir. Mesela:

"Her şeyin hazineleri (depoları) bizim yanımızdadır. Ama biz onu ancak belli bir ölçüyle indiririz."[17]

İşte yağmur hazineleri Allah'ın nezdindedir. Bir ayda indirdiğini bir günde gönderse tufan olur. O zaman yağmur rahmet olmaktan çıkar, bir azaba dönüşür. Meşhur Nuh Tufanı, bunun en çarpıcı bir örneğidir. Göklerin ve yerin orduları elinde olan Allah, bu olayda havayı ve yeri harekete geçirir. Gökten, bardaktan boşanırcasına devamlı yağmur yağar, yerden ise sular fışkırır. Bunun neticesinde, o âsi kavim sular altında kalarak cezasını bulur, sadece Nuh'un gemisine binen ehl-i iman kurtulur.

Kur'an-ı Kerîm, tufanın neticesini şu haşmetli ifadelerle bildirir: **"Ey arz, suyunu yut! Ey sema, sen de suyunu tut!"** Bu ateşkes emrinin verilmesinden sonra, arz suyunu yutar, sema suyunu tutar, hayat normale döner.

Keza rastgele esiyor zannedilen rüzgâr, Allah'ın iradesine göre eser. Dağlar gibi bulut kümelerini yüklenip muhtaç yerlere sevkeder. O, dünyadaki sistemin olmazsa olmazlarındandır. Allah dilediğinde o bir rahmet esintisi olur, insanları ferahlatır, yine O dilediğinde bir azap kamçısı olur, onları cezalandırır. Meselâ, Âd Kavmi sekiz gün art arda esen şiddetli rüzgârla cezalandırılır. Evleri harabeye dönerken, kendileri de içi boş kof hurma kütükleri haline getirilir.[18]

İlahi iradeyi anlamada insan iradesi

İnsanda ilahi sıfatların numuneleri vardır. Ondaki ilim, irade ve kudret gibi sıfatlar, Allah'ın ilim, irade ve kudretinin yansımalarıdır. Bunların asılları Allah'tadır, bizde ise -güneşin parlaklığının aynada görülmesi misali- yansımaları bulunur. Mesela bir ev yapmak istediğimizde o evin ölçülerini ve özelliklerini belirler, ona göre evi inşa ederiz. İnsan bu misalden hareketle Allah'ın iradesini anlamada şöyle diyebilir: *"Nasıl ki ben bu evi şu şu özelliklerde yapmayı tercih ettim, Allah da âlem sarayını kendi dilediği özelliklerde yaratmayı tercih etmiştir."*

Önemli bir nokta: Âmâ birine *"Hayatta en hayret ettiğin şey nedir?"* diye sormuşlar. *"Birisinin sesini duymadan kimin geldiğini söylüyorlar, bunu nasıl yaptıklarını bir türlü anlayamıyorum"* demiş.

Allah bize ilim, irade ve kudret gibi kendi sıfatlarından vermiştir. Bunlar, Onda olan sıfatları anlamamız içindir. Yoksa bu sıfatların numuneleri bizde olmasa, Onun sıfatlarını anlayamazdık. Mesela Allah şöyle bildirir: **"Yaratan bilmez mi?"**[19]

---

17 Hıcr, 21

18 Hâkka, 6-7

19 Mülk, 14

Allah'ın, bütün mahlûkatını bilmesini şöyle anlayabiliriz: *"Ben kendi yazdığım kitabımda ne var ne yok biliyorum. Allah da âlem kitabında neler yazdığını elbette bilir."*

Bize verilen ilim, irade ve kudret gibi sıfatlar, -haşa- Allah'ı kendimize kıyas etmek için değildir. Çünkü -mesela- Allah'ın iradesi zatındandır, bizim irademiz Onun vermesiyledir. Onun iradesi nafizdir, dilediği şey dilediği gibi olur, ama bizim irademiz nakıstır, bir şeyi irade etmemiz o şeyi meydana getirmeye yetmez…

İlahi iradenin özellikleri

Allah'ın iradesinin bir kısım özellikleri vardır. Bunları şöyle ele alabiliriz:

1-İlahi irade zâtidir

Allah'ın iradesi kendi zatındandır, yani bir başkasının vermesiyle değildir. Bu durum, aslında Onun diğer sıfatları için de geçerlidir. İnsanın iradesi ve diğer sıfatları ise zatından değildir, Allah'ın vermesiyledir.

2-İlahi irade insanın iradesine benzemez

Allah'ın diğer sıfatları insanda bulunan sıfatlara benzemediği gibi, iradesi de insanın iradesi gibi değildir. Bu noktada **"O'na denk bir şey yoktur"**[20] ayetini esas almak gerekir. İkisine de irade denilmesinde şunu unutmamak gerekir: Tesmiyede iştirak, mahiyette iştiraki gerektirmez. Yani ismin aynı olması, mahiyetin de aynı olması demek değildir. Mesela Allah meliktir,[21] kendilerine melik (hükümdar) denilen kimseler de vardır.[22] Ama Allah'ın melik olmasıyla, kendini bile idareden aciz bir kimsenin melik olması elbette aynı şey olamaz. Benzeri bir durum, irade sıfatı için de geçerlidir.

3-İlahi irade nafizdir

İnsanın iradesi kudreti müstelzim değildir, yani bir şeyi dilememiz o şeyin olmasına yetmez. Mesela kış içinde baharı temenni ederiz, ama bu baharı getirmez. Allah'ın iradesi ise kudreti de istilzam eder, yani dilediği şey Onun dilemesiyle dilediği şekilde meydana gelir. Kur'an-ı Kerim sekiz ayetinde Allah'ın *"Kün"* emriyle, yani *"ol"* demesiyle eşyaya vücut verildiğini bildirir.[23] Mesela:

"Onun emri, bir şeyi murat edince, ona sadece 'ol' demektir, o da olur."[24]

İnsanın işlerinde ise irade gereklidir, ama tek başına irade yetmemektedir.

4-İlahi irade şümullüdür

Yüce Allah şöyle bildirir: *"Rahmetim her şeyi kuşatmıştır"*[25] Onun rahmeti her şeyi içine aldığı gibi, iradesi de her şeyle alakalıdır. Hadisin ifadesiyle *"Allah'ın dilediği olur, dileme-*

---

20 Şûra, 11

21 Mesela bkz. Haşir, 23

22 Mesela bkz. Yusuf, 43

23 Bakara 117, Âl-i İmran 47-59,En'am 73, Nahl 40, Meryem 35, Yâsîn 82, Mü'min 68

24 Yâsîn, 82

25 A'raf, 156

diği olmaz"[26] Dolayısıyla, şu âlemde Onun dilemediği bir şeyin var olması, Ona rağmen bazı olaylar meydana gelmesi düşünülemez.

İlahi irade ve kanunlar

Tabiat, ilahi bir sanat eseridir. Tabiatta yerçekimi, suyun kaldırma kuvveti gibi kanunlar vardır. Bunlar, Allah'ın tabiata koyduğu ve kendileriyle icraatta bulunduğu kanunlardır. Nasıl ki adliyedeki kanunlar kendi başına iş yapmaz, bu kanunları koyan ve uygulayan vardır. Onun gibi, yüce Allah bu kanunların hem koyucusu, hem de uygulayıcısıdır. Tabiattaki bu kanunlar, bir nevi âdetullahtır, yani Allah böyle yapmayı bir âdet ve bir prensip edinmiştir. Bunların kurallı olması sürekliliği sağlar. Mesela bu süreklilik sebebiyle deriz ki *"Su, yüz derecede kaynar."* Böyle bir süreklilik olmasa ilimler olmaz, *"ateş yakıcıdır"* gibi külli sonuçlara varamazdık. Kur'an, bu sürekliliğe şöyle dikkat çeker:

"Allah'ın sünnetinde (kanununda) asla bir değişiklik bulamazsın."[27]

Bununla beraber, ilahi icraatta sıra dışı durumlar da vardır. O, kendi koyduğu kanunların elbette mahkûmu değildir. Peygamberlerin elinde meydana gelen harikalar bunun bir isbatıdır. Ateş normal şartlar altında yakıcıdır, çünkü Allah ona öyle bir hasiyet vermiştir. Özel durumlarda ise ateş yakmayabilir. Nitekim Hz. İbrahim ateşe atıldığında ateş onu yakmamıştır. Çünkü ilahi canipten kendisine **"Ey ateş! İbrahim'e serin ve selâmetli ol"** denilmiştir.[28]

İlahi irade, olası durumları da içine alır

Bir yönüyle irade, nice ihtimaller ve olası durumlar arasında birine yönelmektir. Mesela bu insan bildiğimiz özelliklerle yaratılmıştır. Ama bu insan faraza on metre boyunda, kanatlı, tek gözlü, ortalama bin yıl yaşayan bir varlık olarak da yaratılabilirdi. Allah'ın ilmi, olası bütün bu durumları kuşatır. Bazı ayetlerde böyle olası durumlara yer verilmiştir. Mesela:

"Bizim önümüze geçilemez. İstersek sizin yerinize emsalinizi getiririz ve bilmediğiniz bir yaratılışta (biçimde ve vasıfta) sizi inşa ederiz."[29]

"İçtiğiniz suyu gördünüz mü? Onu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz? Dilesek onu acı bir su yapardık."[30]

Yani Allah dilese bu insanı çok farklı bir biçimde ve vasıflarda yaratırdı. Keza dilese gökten mücessem rahmet olan yağmur yerine acı bir su gönderirdi. Ama böyle yapmamakta, insanı bu bildiğimiz şekliyle yaratmakta, yağmuru da bir âb-ı hayat olarak göndermektedir.

İnsanların fiillerinde İlahi irade

İnsanın fiilleri İlahi irade olmadan meydana gelmez. İnsanın amelleri, Allah'ın onlara bu konuda güç vermesi ve fiilleri için gerekli olan sebep ve âletleri yaratmasıyla gerçekleşir. Şu âyetler, bu manayı ifade eder:

---

[26] Ebû Dâvûd, **Sünen**, Edeb, 101

[27] Ahzab, 62

[28] Enbiya, 69

[29] Vakıa, 60-61

[30] Vakıa, 68-70

"Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz."[31]

"Allah her şeyin yaratıcısıdır."[32]

"Sizi de, yaptıklarınızı da Allah yaratmıştır."[33]

Cenab-ı Hak insanın cüz'î iradesini, külli iradesinin taallukuna bir şart-ı âdi yapmıştır. Yani manen der: *"Ey kulum! Kendi tercihinle hangi yolu istersen, seni o yolda götürürüm. Öyle ise sorumluluk sana aittir!"* Bunu şöyle bir misalle daha iyi kavrayabiliriz: Bir çocuğu omuzuna alsan, onu tercihlerinde serbest bırakıp *"Nereyi istersen seni oraya götüreceğim"* desen. Çocuk da yüksek bir dağı istese, sen de götürsen. Çocuk üşüse veya düşse elbette seni sorumlu tutamaz, *"beni buraya sen getirdin"* diyemez.[34]

Görüldüğü üzere, insanın iradesinin ucunun ilahi iradeye bağlı olması, onu sorumlu olmaktan kurtaran bir durum değildir. Ancak arif olan insan, bunu derûni olarak idrak ettiğinde Rabbine daha ciddi bir şekilde müteveccih olur, başarılı olduğu hallerde *"ben yaptım, ben ettim"* diyerek gururlanmak yerine Hz. Süleyman gibi *"bu, Rabbimin lütfundandır"* der.[35] Ayrıca, yapmayı düşündüğü işlerle alakalı olarak *"inşallah: Allah dilerse"* demeyi bir âdet haline getirir.[36] Hz. Şuayb gibi *"Muvaffakiyetim ancak Allah'ın yardımı iledir"*[37] diyerek başarılarını tamamen Allah'ın bir ihsanı olarak görür.

Çirkinliklerin ve istenmeyen olayların ilahi irade ile alakası

Âlemde yaratılan her şey ve meydana gelen her bir olay, -haşa- Allaha rağmen değil, Onun ilmi ve iradesi dairesinde cereyan eder. O dilemese -faraza- şeytan diye bir varlık olmaz, o dilemese âlemde hastalık, kıtlık, savaş gibi durumlar meydana gelmezdi. Bu bağlamda şu âyetlere bakabiliriz:

"Şayet Rabbin dileseydi, elbette yeryüzünde olanların hepsi iman ederdi."[38]

Allah'ın bunu dilememesi, imtihan sırrına bakar. O, zaten tamamen itaat halinde olan melekleri her tarafta var etmiştir. İnsanı da dilerse iman edecek, dilerse de inkâr edecek bir tabiatta yaratmıştır.

"Şayet Allah dileseydi, bunlardan sonra gelenler kendilerine beyyinat/ apaçık deliller geldikten sonra birbirleriyle savaşmazlardı. Lakin ayrılığa düştüler. Böylece kimi iman etti, kimi de inkâr etti. Şayet Allah dileseydi, birbirleriyle savaşmazlardı. Lâkin Allah dilediğini yapar."[39]

---

31 İnsan, 30

32 Zümer, 62

33 Saffat, 96

34 Bkz. Said Nursi, Sözler, Envar Neşriyat, İst. 2002. s. 468

35 Neml, 40

36 Bkz. Kehf 69, Yusuf 99, Kasas 27…

37 Hûd, 88

38 Yunus, 99

39 Bakara, 253

Âyette insanların birbiriyle savaşmaları nazara verilmekte, Allah dileseydi savaşsız bir dünyanın gerçekleşeceği ifade edilmektedir. O, dilese insanları melekler gibi yaratırdı, o zaman kimse kimseyle bir problem yaşamazdı. Yeryüzü her türlü fitnelerden uzak cennet misal bir yerleşim alanı olurdu. Ama -tabir caizse- yüce Allah renklilik murat etmiş, insanı hür ve serbest kılarak kabiliyetlerinin açığa çıkmasını dilemiştir. Böyle olunca, iyiler çıktığı gibi, kötüler ve kötülükler de çıkmaktadır. Meselenin bu yönünü *"Yaratılıştaki Güzellik"* başlıklı makalemizde ayrıntılı olarak ele aldık, isteyenler şu linkten çalışmamızın da yer aldığı kitaba ulaşabilirler: https://openaccess.dpu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12438/9089

SONUÇ

Bir kitap, müellifinin tercih ettiği cümlelerle yazılır. Bir bina, ustasının tercih ettiği şekilde inşa edilir. Onun gibi şu uçsuz bucaksız kâinat kitabı ve hayranlıkla seyrettiğimiz şu muhteşem âlem sarayı tamamen Allah'ın iradesiyle vücut bulmuştur. Her varlık, Onun sonsuz ilminden ve sınırsız kudretinden haber verdiği gibi, Onun nafiz iradesinden de haber verir. Dilediği olmuş, bildiği ama dilemediği ise olmamıştır.

Onun iradesi ezel canibinde tecelli edip sonrasında âlemi kendi seyrine bırakmış değildir. Âlem makinesi her an Onun iradî tecellilerine mazhardır. Hatta insanların fiilleri bile ilahi irade ile doğrudan bağlantılıdır. İnsan, Allaha rağmen bir şey yapamaz. Ancak insan, sorumlu olabilmesi için fiillerinde serbest bırakılmıştır. Yaptığı fiiller Allah'ın irade ve kudretinin tecellisiyle meydana gelir. Ama bunları tercih etmek insana bırakıldığından, kendisini bir robot misali *"kader mahkûmu"* olarak görmesi doğru değildir. Şu âyet, tam bir kavl-i fasl: işi bitiren ayırıcı söz olarak bu ince noktayı ifade eder:

"Eğer nankörlük ederseniz, (bilin ki) Allah'ın size ihtiyacı yoktur. Ama kulları için küfre razı olmaz. Eğer şükrederseniz, sizin için buna razı olur."[40]

Yani iman da küfür de, şükür de nankörlük de Allah'ın yaratmasıyladır. Allah'ın imana ve şükre hem izni hem de rızası olmakla birlikte, küfre ve nankörlüğe izni var, rızası yoktur. Dolayısıyla, iradesini iman ve şükrü tercihe yöneltenler muvaffak kılınacak, ödüllendirilecekler, küfür ve nankörlüğü tercihe yöneltenler ise, bu tercihleri sebebiyle ceza göreceklerdir.

İlahi iradeyi bilen insan, kendi iradesini Onun rızası çerçevesinde yönlendirmeye çalışır, muvaffak olduğu işlerde gurura kapılmaz, başarılarını Allahtan bilir. Öte yandan kendi iradesinin acizliğini görür, başarıları için her daim dua eder.

KAYNAKÇA

AYDIN, Mehmet, **Din Felsefesi**, Dokuz Eylül Ün. Yay. İzmir, 1987

EBU DAVUD, **Sünen**, Çağrı Yay. İst. 1981

GÖKBERK, Macit, **Felsefe Tarihi,** Remzi Kit. İst. 1990

İBRAHİM HAKKI, **Marifetname**, Haz. M. Faruk Meyan, Bedir Yay. İst. 1999

NURSİ, **Sözler**, Envar Neşriyat, İst. 2002

YAZIR, Hamdi,

- Hak Dîni Kur'an Dili, 1971.
- Metâlib ve'l-Mezâhib adıyla, Fransız Paul Janet ve Gabriel Sealles'ten tercüme ettiği eserin "Hutbe" kısmı. Eser Neşriyat, İst. 1978.

[40] Zümer, 7

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ (DKAB) ÖĞRETMENLERİNİN EVRİM TEORİSİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA

Religious Culture and Moral Knowledge Teachers' Views on the Theory of Evolution: A Qualitative Study

Dr. Öğretim Üyesi FATİH KAYA, Bayburt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, fkaya@bayburt.edu.tr

Kader KAHRIMAN, Yüksek Lisans Öğrencisi, kaderkahriman69@gmail.com

ÖZ

Bu çalışma, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenlerinin evrim modeli ile ilgili düşüncelerini, İslam dininin evrim teorisine yaklaşımını nasıl yorumladıklarını, DKAB öğretim programında evrim/darwinizm kavramlarına yer verilme durumunu, DKAB öğretmenlerinin, dünya üzerindeki değişim ve gelişimi nasıl açıkladıklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan fenomenolojik (olgu-bilim) yaklaşım temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 15 DKAB öğretmeni oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada, veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, Google Form, Zoom ve Microsoft teams programları yoluyla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre DKAB öğretmenlerinin evrim ve yaratıcı evrim (tekâmül) modelleri ile ilgili görüşlerinde, yaratıcıyı inkâr eden, evrendeki yaşamın tesadüflere bağlı olarak geliştiğini savunan evrim düşüncesine kesin bir şekilde karşı oldukları görülmüştür. Ancak bazı öğretmenlerin ilahi müdahaleye dayalı bir evrim ve tekâmül modeline olumlu yaklaştıkları belirlenmiştir. İslam dininin evrim ve yaratıcı evrime yaklaşımını değerlendiren DKAB öğretmenleri, her şeyin varlık sahasına çıkmak için bir yaratıcıya ihtiyaç duyduğunu dolayısıyla evrim kavramının İslam dini ile tamamen zıt düştüğünü ifade etmişlerdir. DKAB öğretim programında evrim ve yaratıcı evrim modellerine yer verilmesine olumlu yaklaşmışlardır. Son olarak DKAB öğretmenlerine evrim ve yaratıcı evrim (tekâmül) modelleri ile ilgili istifade ettikleri kaynaklar ve kişilerle ilgili olarak, katılımcıların bir kısmı bu teorilerle ilgilenmediklerini bu konularda herhangi bir okuma yapmadıklarını dile getirirken bazı katılımcılar da Sinan Canan, Caner Taslaman ve Enis Doko gibi muhafazakâr yazarların metinlerini okuduklarını, bu okumalardan sonra yaratıcı evrim teorisinin olabileceğini, ancak evrim teorisini tam olarak benimsemediklerini ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilere yer verilebilir: öğretmenler, evrim ve yaratıcı evrim (tekâmül) modelleri konusunda yetersiz olduklarını belirtmişlerdir. Bunun için de lisans eğitimi süresince ilahiyat fakültesi müfredatına bu konuların felsefi ve ilmi yönlerinin anlatıldığı felsefe ve biyoloji derslerinin seçmeli olarak konulması düşünülebilir.

Anahtar kelimeler: Yaratıcı Evrim Teorisi, Evrim Teorisi, İslam, Eğitim, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni (DKAB)

ABSTRACT

This study examines the religious culture and moral knowledge (DKAB) teachers' thoughts on evolution and creative evolution (evolution) models, How they interpret the approach of the religion of Islam to the theory of evolution, the situation in which the concepts of evolution/ darwinism are included in the DKAB curriculum, It aims to examine the methods that DKAB teachers use to explain the change and development in the world to the students. The study was carried out on the basis of the phenomenological (phenomenological) approach, which is among the qualitative research methods. The study group of the research consists of 15 DKAB teachers. In the study, a semi-structured interview form developed by the researchers was used to collect data. The data of the research were obtained as a result of interviews made through Google Form, Zoom and Microsoft teams programs. The collected data were analyzed by content analysis method. According to the findings obtained as a result of the research, it has been seen that in their views on evolution and creative evolution (evolution) models, DKAB teachers are firmly against the idea of evolution, which denies the creator and argues that life in the universe developed due to coincidences. However, it has been determined that some teachers have a positive approach to an evolution and evolution model based on divine intervention. Evaluating the approach of the religion of Islam to the theories of evolution and creative evolution DKAB teachers stated that everything needs a creator to come into existence, so the concept of evolution completely contradicts the religion of Islam. Regarding the inclusion of evolution and creative evolution theories in the DKAB curriculum, the participants stated that the subjects of creation and evolution attracted the attention of students, and that instead of rejecting the evolution model, it would be more appropriate to consider children's abstract thinking periods and explain them together with verses suitable for creation. Finally, when DKAB teachers were asked about the sources or people they benefited from about evolution and creative evolution (evolution) models, some of the participants stated that they were not interested in these theories, so they did not do any reading, while some participants said that they read the texts of conservative writers such as Sinan Canan, Caner Taslaman and Enis Doko. Stated that after these readings, there could be a creative evolution theory, but they did not fully adopt the theory of evolution. In line with the findings obtained in the research, the following suggestions can be made: The teachers stated that they are insufficient in terms of evolution and creative evolution (evolution) models. For this reason, it may be possible to include optional philosophy and biology courses in the curriculum of the faculty of theology during the undergraduate education, in which the philosophical and scientific aspects of these subjects are explained.

Keywords: Creative Theory of Evolution, Theory of Evolution, Islam, Education, Religious Culture and Moral Knowledge (DKAB)

GİRİŞ

Canlıların ve insanların ortaya çıkışını açıklamaya çalışan düşüncelere ait izler, insanlık tarihinin erken dönemlerinde dahi görülebilmektedir. İnsanoğlunun evrenin nasıl oluştuğuna dair sorulara cevap arama çabası, tarih boyunca bu konu hakkında sayısız düşüncenin doğmasına neden olmuştur.[1] Eski çağ mitleri, ilk çağ, orta çağ düşünürleri ve daha fazlası evrenin ve insanın gelişimi ve değişimi hakkında farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla değişim ve gelişim kavramları her dönemde farklı bir mana kazanmıştır. Bu kavramlar bazıları için herhangi bir anlam ifade etmezken kimileri içinde bilinen ve kabul edilen (Empedokles, Aristoteles) bir teori hâline gelmiştir.[2] Günümüz felsefe ve biyoloji dünyasında evren ve birey üzerindeki değişim evrim teorisi ile açıklanmaktadır. Kavramsal olarak evrim, ortak bir atadan doğal seleksiyon yoluyla meydana gelen canlının derece derece bir gelişim göstererek ilk görünümünden farklı bir yapıya dönüşmesi, karmaşık bir hal alması anlamına gelmektedir. Bu değişim ile birlikte çok sayıda tür ortaya çıkmakta ve doğal bir yaşam sürmektedir.[3] Bununla birlikte evrim, evrende hiçbir şeyin sabit kalmadığını, her an bir değişim içinde olduğunu, bu nedenle hiçbir zaman diliminin birbirine benzemediğini ifade eder. Dolayısıyla geçmiş geleceğe liderlik edemez, ancak gelecek için bilgi sağlanmasına hizmet eder.[4] Yaratıcı evrim teorisi ise Bergson'a göre evrim teorisine karşı olarak yaratım için bir yaratıcıya ihtiyaç duyma düşüncesidir. Bu teoriye göre gelişme, yaratıcı bir karakter taşır ve doğal nedenlerle açıklanamaz. Öyleyse evrimi yöneten yaratıcı bir güç bulunmalıdır. Nitelikçe değişme bir yaratımdır. Yaratımsa yaratıcıyı gerektirir. Yaratıcı evrim kuramı, evrim gerçeği karşısında metafizik direnişin son aşamasıdır.[5]

Evrim teorisi genel olarak biyolojinin ilgilendiği bir alan gibi görünse de aslında tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilimlerin de ilgi alanına girmektedir. Sosyal bilimlerin her dalı evrimin farklı bir yönüne yaklaşmakta ve bir anlam çıkarmaktadır. Canlıların ve insanların

---

1 Harun Çağlayan, 'Müslüman Kültürü Açısından Yaratılış ve Evrim Konularına Bir Bakış', *İha Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 6/2 (2020), 483.

2 Arzu Önel ve Arzu Derya Daşçı, 'Hayatın Başlangıcı ve Evrim Ünitesinin Ortaöğretim Biyoloji Programından Çıkarılmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri: Odak Grup Görüşmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 18/71 (Temmuz 2019).

3 Suzan Sönmez, *Türk Eğitim Sisteminde Evrim*, (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2010), 3.

4 Ali Demirsoy, *Evrim* (İstanbul: Asi kitap yayıncılık, 2017), 15.

5 Felsefe sözlüğü, 'Yaratıcı Evrim Teorisi Nedir?' (Erişim 3 Ekim 2021).

değişim ve gelişimi üzerine yapılan tartışmaların din eğitimi alanında da yapıldığını görmek mümkündür. Bu nedenle DKAB öğretmenlerinin bu teori hakkındaki düşüncelerini belirlemek önem arz etmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde biyoloji öğretmenlerinin ve üniversite öğrencilerinin evrim teorisini kabul etme düzeylerini belirleyen çalışmalara denk gelinirken, DKAB öğretmenlerin bu teorileri kabul etme düzeylerine ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yapılan bu araştırmanın, alandaki eksikliği gidereceği ve yapılacak olan diğer araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı DKAB öğretmenlerinin evrim ve yaratıcı evrim (tekâmül) modelleri ile ilgili düşüncelerini, İslam dininin evrim teorisine yaklaşımını nasıl yorumladıklarını, DKAB öğretim programında evrim/darwinizm kavramlarına yer verilme durumunu, DKAB öğretmenlerinin, dünya üzerindeki değişim ve gelişimi öğrencilere nasıl açıkladıklarını ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. DKAB öğretmenlerinin evrime bakış açıları nasıldır?

2. DKAB öğretmenleri, İslam dininin evrim ve yaratıcı evrim'e (tekâmül) yaklaşımını nasıl değerlendirmektedir?

3. DKAB öğretmenleri evrimi, Hz. Âdem kıssası bağlamında nasıl değerlendirmektedir?

4. *"Allah ol der, o da hemen oluverir"* ayeti kerimesinde *"ol"* demesi hemen olması anlamına mı gelir, yoksa bir oluş sürecine mi tekabül eder?

5. Evrime DKAB öğretim programında yer verilmeli midir?

6. DKAB öğretmenleri, dünya üzerindeki yaşamın tarihini veya yaşamın fiziksel çevreye bağlı değişimini öğrencilere hangi metot ve metafor yöntemini kullanarak anlatmaktadır?

7. DKAB öğretmenleri evrim hakkında fikir sahibi olmak için hangi kaynak ve kişilerden istifade etmektedir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu-bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni bireyin, yaşanılan durumların veya olguların farkında olduğu ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadığı durumlarına odaklanmaktadır. İfade edilen bu olgular, yaşanılan dünyadaki olaylar, kavramlar ve durumlar gibi değişik formlarda görünebilir.[6] Olgu bilim deseninin temelini bireyin çevresinde bulunan olgular ve bu olgular üzerinde derinlemesine bir bilgiye sahip olmama durumu oluşturmaktadır. Olgu-bilim sayesinde araştırmacılar, katılımcıların olguyla ilişkili yaşantılarını, algılarını, duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda mevcut araştırmanın fenomeni DKAB öğretmenlerinin evrim ve yaratıcı evrim(tekâmül) teorilerini bilme veya kabul etme

6 Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2013), 72.

düzeyleri olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırmada da DKAB öğretmenlerinin evrim ve yaratıcı evrim(tekâmül) kavramlarını bilme ve kabul etme düzeylerini incelemek hedeflendiği için nitel araştırma yöntemlerinden olgu-bilim deseni tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Milli Eğitim Bakanlığı'nda görev yapan 15 DKAB öğretmeni oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada nitel araştırma deseni olan olgubilim kullanıldığı için katılımcıların seçiminde amaçlı örneklem tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme de katılımcı çalışma evreninden gelişigüzel değil, belirlenmiş özelliklere uyumundan veya araştırmacının kendi kararına göre seçilir.[7] Tablo1'de araştırmanın çalışma grubu verilmiştir.

Tablo1. Katılımcıların Kişisel Bilgileri

Değişken	Düzey	f
Cinsiyet	Kadın	5
	Erkek	10

Tablo1 araştırmaya katılım sağlayan DKAB öğretmenlerinin kişisel özellikleri açısından incelendiğinde kadın öğretmenlerin oranı %25, erkek öğretmenlerin ise %75'lik dilimi oluşturduğu görülmektedir. Bu oranlara göre çalışmamıza en fazla katılım erkek öğretmenler tarafından olmuştur.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Bu form oluşturulmadan önce geniş bir literatür taraması yapılmış, uzman görüşüne başvurulmuş ve onların görüş ve önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak 7 soru içeren bir form hazırlanmıştır. Yapılan çalışmada, DKAB öğretmenlerinin evrime yönelik görüşlerini, İslam dininin evrim teorisine yaklaşımını nasıl yorumladıklarını, DKAB öğretim programında evrim/darwinizm kavramlarına yer verilme durumunu, DKAB öğretmenlerinin, dünya üzerindeki değişim ve gelişimi öğrencilere hangi yöntemleri kullanarak açıklamalarda bulundukları ve DKAB öğretmenlerinin evrim ve yaratıcı evrim (tekâmül) kavramlarını anlamak, bilgi edinmek için başvurdukları yazarlar ve kaynaklara ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verilerini toplamak için mülakat yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların bir kısmına Google Form, zoom ve microsoftteams üzerinden ulaşılırken bazı katılımcılarla yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Mülakat formunun açıklama kısmında katılımcıların kişisel bilgilerinin hiçbir surette deşifre edilmeyeceği, kişisel bilgilerinin gizli kalacağı ilkesine saygı duyulacağı bilgisi verilmiştir. Görüşme formundaki katılımcıların düşüncelerini anlaşılabilir hale getirmek için içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi araştırma sonucu elde edilen verilerin temel problemi aydınlatacak biçimde özetlenmesi, sınıflandırılması yani verilerden işe yarayan değerli çıkarımlar elde edilmesi olarak tanımlanmaktadır.[8] İçerik analizi sonucunda

---

7 Kaan Böke, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (İstanbul: Alfa Yayıncılık,2014),125.

8 Aysel Aziz, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020), 121.

belirli kodlar, temalar ve kategoriler belirlenir. Daha sonra kodları temsil eden temalar son olarak da ortaya çıkan kodlar ve temalar organize edilerek bulgular tanımlanır ve yorumlanır. Verilerden yapılan doğrudan alıntılarda katılımcıların isimleri yerine kodlar kullanılmıştır. Örneğin (K1) 1 numara olarak kodlanan katılımcıyı temsil etmektedir.

3. Bulgular

DKAB öğretmenlerinin evrim teorisine ilişkin görüşlerini belirlemek için yapılan bu araştırmadan elde edilen veriler analiz edilmiştir. Katılımcılara yöneltilen 7 soru için ayrı ayrı analiz kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategoriler ile birlikte tablolarda kodlar ve örnek alıntılar sunularak sonucun daha anlaşılır olması sağlanmıştır.

Kategori1: DKAB Öğretmenlerinin Evrim Teorisine Bakış Açılarına İlişkin Bulgular

DKAB öğretmenlerinin evrim teorisine ilişkin görüşlerini belirlemek üzere, evrim teorisine bakış açınız hangi yöndedir? sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ve kodlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. DKAB Öğretmenlerinin Evrim Teorisine Bakış Açılarına İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Biyoloji	Değişim	Evrim teorisine karşı olumsuz bir tutumun var. Ancak bu tutumun teoriyi yok saydığım anlamına gelmiyor. Şahsi olarak bir fikir belirtmem gerekirse aslında yaşanılan çevreye bakıldığında insan yaratılışını dışta tutarak diğer canlıların bir değişime, farklılaşmaya gittiğini söylemem yanlış olmaz. (**K1**)
	Süreklilik	Evrende bir değişim var ve bunu göz ardı etmek doğru olmaz. Doğa veya yaşam yerinde saymayı kabul etmez. Bu devamlılıkta evrim olarak açıklanabilir. (**K5**)
	Akrabalık bağı	Evrim kavramını insanın yaratılışı için kullanmayı uygun bulmuyorum fakat doğadaki diğer canlılar için kullanılmasında herhangi bir sıkıntı göremiyorum. Çünkü çevreye bakıldığı zaman canlıların birbirlerine bir akrabalık bağı ile bağlı olduklarını veya bir kökten geldiklerini söylemek mümkün. (**K7**)
Din	Yaratılış	İlk insan Hz. Âdem'in bütün isimleri bildiği ve eşinin ondan yaratılması ve cennetten yani başka bir yerden dünyaya gönderilmesi klasik inancın daha doğru olduğuna yöneltiyor beni. Yani evrimsel bir canlılıktan olsaydı eşi de öyle oluşurdu neden Hz. Âdem'in bir parçasından yaratılsın. Allahu âlem. (**K11**)
	Nedensellik	Kâinatın kendiliğinden oluşumu ve varlıkların birbirinden evrim sonucu oluşması mümkün değildir. Çünkü eğer böyle bir şey söz konusu olmuş olsa idi bu sistemin kendinden daha akıllı bir düzeni var etmesini nasıl izah edebiliriz. Ayrıca evrim demek yaratılışta tesadüfü kabul etmek demektir ancak sahip olduğum dinde yaratılan her şeyin bir nedeni ve diğerleri ile bağlantısı mevcuttur. Bu yüzden evrim teorisi bana uydurulmuş bir ifade olarak geliyor. (**K3**)

	İnanç	Sahip olduğum inançtan dolayı evrim ve yaratıcı evrim kavramlarını kesin bir dille reddediyorum. Günümüz medyasında bu iki kavrama yönelik türlü teoriler ve makaleler ortaya koyulsa bile inancımın yaratılışı apaçık bir dille anlattığı için lügatıma girecek uygun teoriler olduklarını düşünmüyorum. Şunu da belirtmek isterim. Eğer İslam dinine sahip olmasaydım dikkatimi çeken teoriler olabilirdi. (**K14**)
Diğer	Kültür	Evrim kavramına karşı düşünce yapımı şekillendiren birçok etken bulunmaktadır. Bunlardan en doğrusu sahip olduğum din olurken, aklımı şekillendiren diğer önemli etken de içinde bulunduğum kültür olmuştur. Benden önceki nesil, bu neslin yaşam tarzı, atalarımın fiziksel özellikleri ve düşünce yapıları benim evrime olan düşüncemi olumsuz yönde geliştirmiştir. Dolayısıyla evrim kavramını kuşkusuz reddeden taraftayım. (**K8**)

Tablo 2'de görüleceği gibi DKAB öğretmenlerinin evrim teorisine ilişkin görüşleri, biyoloji, din ve diğer kategorileri altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori2: İslam Dininin Evrim ve Yaratıcı Evrim (Tekâmül) Teorisine Yaklaşımının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

İslam dininin Evrime yaklaşımını belirlemek üzere, İslam dininin evrim ve yaratıcı evrim teorilerine yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce birbirini destekleyen yönleri var mıdır? Ya da birbirlerine tamamıyla zıt teoriler midir? sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ve kodlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo3. İslam Dininin Evrim ve Yaratıcı evrim Teorilerine Yaklaşımının Değerlendirilmesine İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Evrim teorisine Olumsuz yaklaşım	Kutsal metinler	Sahip olduğum dinin bazı olay ve olguları açıklamak veya insanları şüpheden arındırmak, onlara doğru yolu göstermek için indirilen ayetlere baktığımda apaçık insanın yaratılışı anlatılmaktadır. Dolayısıyla İslam dini evrim ile tamamıyla zıttır ve benim de kabul etmem mümkün değildir.(**K12**)
	İlahi kudret	İslamın temel kaynaklarına baktığımızda orada da açıkça görülmektedir ki hiç bir şey kendiliğinden olmamıştır ve her şey varlık sahasına çıkmak için bir yaratıcıya muhtaç ki o da Allah'tır. Bu açıdan evrim ile İslam birbirinden farklı şeyleri söylemektedir. (**K8**)

	Mertebe	Allah her canlıyı münasip ve güzel bir ortamda yaratmıştır. Her canlı için uygun olan mizacı ve karakteri de ona vermiştir. Bunların en üstünü ise insana lütfedilmiştir. Nitekim ayet ve hadislerden yola çıkarak Hz. Âdem'in ilk insan ve ilk resul olduğunu kabul ediyor ve topraktan yaratıldığına inanıyoruz. Sonuç olarak İslam bilinen adıyla evrim teorisini kabul etmez. (**K9**)
Yaratıcı evrim teorisine olumlu yaklaşım	İlk yaratılış	Tam zıt diyemem. Ancak evrimin ilk yaratılışı nasıl kabul ettiği ile ilgili aslında bu durum. Destekleyen yönleri olduğunu söyleyebilirim. (**K15**)
	Terimsel benzerlik	Terim anlam olarak benzer yönlerinin olabileceğini düşünüyorum. Ama içerik olarak çok farklı iki kavramlar. (**K2**)
	Gelişmiş ilk insan	Evrim düşüncesine karşı herhangi bir pozitif eğilimim yok ancak şunu belirtmen isterim ki yaratıcı evrim teorisi yanlış bir teori gibi gelmiyor bana. Şunu belirtmek isterim ki Hz. Âdem'den önce de Âdem'ler vardır belki ancak Hz. Âdem Âdemlerin en üstüdür. (**K4**)

Tablo 3'te görüleceği gibi İslam dininin evrim ve yaratıcı evrim (Tekâmül) teorilerine yaklaşımını değerlendirmeye ilişkin görüşleri olumlu ve olumsuz kategorileri altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori3: Evrim Teorisinin Hz. Âdem Kıssası Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Evrim teorisinin Hz. Âdem kıssası bağlamında değerlendirilmesine ilişkin bulguları belirlemek üzere, Evrim teorisini Hz. Âdem kıssası bağlamında nasıl değerlendirebiliriz? Sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ve kodlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo4. Evrim Teorisinin Hz. Âdem Kıssası Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Kod Ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Yaratılış	Seçkin	İnsan, Kemal mertebesinde yaratılmıştır ve bu yaratılış tek seferde ve en mükemmel şekilde olmuştur. İmkân, fırsat, zaman gibi değişkenlerin etkisiyle insanın maddi tekâmülünü, evrim teorisi yaratılış safhasına çekerek büyük bir yanılgıya düşmüştür. (**K8**)
	Delil	Burada yüce kitabımızın vermiş olduğu bilgiler bizim için asıl ve bağlayıcı olandır. Zira insanın halife olarak yaratılması fikri ve bunun delili Kur'an'da var iken evrim sonucu bir oluşuma dair herhangi bir delil olmamakla beraber bu durum tecrübe de edilmiş değildir. (**K6**)

Yaratılış	Rehber	Evrim teorisine bakıldığında türler arası bir evrilmenin mümkün olmadığını görmek doğrudur. İnsanın yatarılışında da yaşamını sürdürmesinde de belirli bir rehbere, lidere ihtiyaç vardır. Hz. Adem İnsanların atasıdır ve ilk yön göstericidir. Ancak evrim teorisinde türemenin veya değişimin nereden başlandığı bilinmediği için herhangi bir yol gösterme veya liderlikten bahsetmek mümkün değildir. (**K13**)
	Öncülük	Hz. Adem topraktan yaratılmış olup herhangi bir varlıktan evrilmemiştir. Evrimi kabul etmek Adem'den önce başka insanımsı varlıkların mevcut olduğunu kabul etmek anlamına gelir ki bu da imkansızdır. (**K5**)

Tablo 4'te Hz. Âdem kıssasının evrim teorisi bağlamında değerlendirilmesine ilişkin görüşler fıtrat kategorisi altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori4: Allah "Ol Der ve Oluverir" Ayeti Kerimesinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Allah *"ol der, o da hemen oluverir"* ayeti[9] kerimesinin değerlendirilmesine ilişkin bulguları belirlemek üzere, Allah *"ol der ve hemen oluverir"* ayeti kerimesinde ol demesi hemen olması anlamına mı gelir yoksa bir oluş sürecine mi tekabül eder? sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ve kodlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo5. Allah "Ol Der, O da Hemen Oluverir" Ayeti Kerimesinin Değerlendirilmesine İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt kategori	Kodlar	Örnek alıntılar
Yaratılış	Tedricilik	Duruma göre değişir bence. Dünyanın yaratılışı bir süreç. İnsanı da direkt değil de topraktan yaratması hatta bir yerde balçık, başka yerde su vs geçmesi sürece işaret ediyor mu acaba da dedirtiyor insana. Ama ister de ol der, oluverir. K13)
	Tekâmül	Bir oluş sürecini ifade eder. Yaratma fiili belirli olgunlaşma süreci ile gerçekleşen bir durumdur. Zaten her an bu örneklerle karşı karşıyayız. Evrenin oluşmu hemen ortaya çıkan bir durum değildir belirli aşamalardan geçmektedir, coğrafya derslerinde gördüğümüz jeolojik zamanlara uygun bir şekilde. (K14)
	Birliktelik	Öncelikle şunu idade edelim ki, Allah'ın yaratması hem tedrici yaratmayı hem de "o anda" yaratmayı ifade etmektedir. Yani tedrici yaratma, tek seferde yaratmayı içine akırken; tek seferde yaratılış tedrici yaratmak değildir. Bu noktada Allah'ın yaratmasını ve "ol" demesini de bu bağlamda düşünmemiz daha tutarlı ve mantıklıdır. (K7)

9 Bakara 2/117.

Tablo 5'te Allah *"ol der, o da hemen oluverir"* ayetinin değerlendirilmesine ilişkin görüşler yaratılış kategorisi altında toplanılmış toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori5: DKAB Öğretim Programında Evrim/Darwinizm Konularına Yer Verilme Durumuna İlişkin Bulgular

DKAB öğretim programında evrim/darwinizm konularına yer verilme durumu ile ilgili düşünceleri belirlemek üzere Sizce evrim/darwinizm konularına DKAB öğretim programında yer verilmeli midir? sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ve kodlar Tablo 6'da verilmiştir.

Alt kategori	Kodlar	Örnek alıntılar
Olumlu	Desteklemek	Çocukların soyut düşünme dönemlerini göz önünde bulundurmanın doğru bir din eğitimi yapılabilmesi noktasında daha iyi olacağı kanaatindeyim. Zira yerinde bir karar, doğru öğretimi de beraberinde getirecektir. Bundan dolayı da öncelikle yüce yaratıcımız Hz Allah, doğru bir şekilde anlatılmalı ve çocuğa Allah bilgisi doğru verilmelidir. Bundan sonrasında ise zaten yanlış olan ortaya çıkacaktır. (**K13**)
	Aykırı	Evrim konusunun öğrenci açısından çok iyi bilinmesi dinin daha uygun ve mantıksal olmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla öğrenci yaratılış konusunda herhangi bir şüpheye düşmeyecektir. (**K8**)
Olumlu	Karşılaştırma	Yer verilmesi gerektiği kanaatindeyim. Ancak işin dini yönü netleştirilerek verilmelidir. Olayın amacı, nedenselliği iyi tespit edilip verilmelidir. Bu konuda özellikle fen bilgisi öğretmeni ile alan işbirliğine gidilmelidir. Evrim kavramı çok iyi anlatılmalı ve yaratılma veya değişim konularında bir karşılaştırma yapılacak derecede bilgi sahibi olmalıdır her öğrenci. Bu yüzden ben kesinlikle müfredatta evrim teorisinin olması taraftarıyım. (**K7**)
	Bilgi edinme	Evrim konusu geçmişten günümüze her alanda kendisini gösteren bir teoridir. Psikoloji, sosyoloji ve biyoloji alanlarının olmazsa olmazıdır. Zaman ilerledikçe bu alanları aşıp farklı alanları da etkiledi. Bu alanlardan biri de şüphesiz din ve din eğitimidir. Dolayısıyla bu konuda eğitim almak bilgi edinmek gerekmektedir. Çocukların gelişim aşamasına uygun bir biçimde bilgi verilmesi ve bu kavramlarla karşılaşılması de gerekmektedir. (**K11**)

Tablo 6'da görüleceği gibi DKAB öğretim programında evrim/darwinizm konularına yer verilme durumu ile ilgili öğretmenlerin görüşleri olumlu kategorisi altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori6: DKAB Öğretmenlerinin Dünya Üzerindeki Değişim ve Gelişimi Çocuklara Anlatmak İçin Yararlandıkları Kaynak ve Yöntemlere İlişkin Bulgular

DKAB öğretmenlerinin dünya üzerindeki değişim ve gelişimi öğrencilere hangi kaynak ve yöntemleri kullanarak açıklamalarda bulunduklarını belirlemek üzere dünya üzerindeki yaşamın tarihini veya yaşamın fiziksel çevreye bağımlı değişimini öğrencilere hangi yöntemleri kullanarak anlatmaktadır? sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ve kodlar tablo 7'de verilmiştir.

Tablo7. Yararlanılan edilen yöntemlere ilişkin kod ve örnek alıntılar

Alt kategori	Kodlar	Örnek alıntılar
Teorik	Yazılı metinler	Tarihi konulara genelde peygamberleri anlatırken giriyoruz. Bu konu, DKAB ders kitaplarında coğrafya, tarih, arkeoloji vs. hiçbir şeyle alaka kurulmadan anlatılmış genelde kitaplarda. Sanki başka bir dünya evvel zaman içinde der gibi. Ben haritalar kullanarak ilk insandan başlayarak anlatmaya çalışıyorum ama çok kopukluklar var. Bulamadığım bilgiler vs var. (**K5**)
	Delil	Biyoloji ve yani insanın fiziki olarak yaratıldığına dair önemli bilgilerin olduğu alanlarda yeterli seviyede bilgim yok ama bu zamana kadar yapmış olduğum okumalar doğrultusunda insanın tek varlık olduğu ve türler arası bir geçişin mümkün olmadığını ispat etmek fazlasıyla kolaydır. Bu yüzden bende eğitim alanında çocuklara bu kavramı onun gelişim evrelerine uygun bir biçime dönüştürerek sunabilirim. (**K15**)
	Kutsal metinler	Öncelikle Kur'an ve sünnette bu konunun nasıl ele alındığını bilmemiz gereklidir. Sonrasında ise bunu bilimsel veriler ışığında ele alabiliriz. Şunu unutmamalıyız ki Kur'an ya da İslam, bilime uygun düşünmeye bizi çağırmaktadır. (**K4**)
	Tartışma	Dünya üzerindeki değişim ve gelişimi belirli teorileri ortaya koyarak çocuklarla birlikte tartışarak anlatırım. (**K3**)
	Gözlem	Doğadaki değişim elbette yok sayılamayacak biçimde ortadadır. Bizlerde bunun yaşamın bir parçası veya gereği olduğunun farkındayız. Yetişkin bir bireyin bu değişimi anlaması kolay olurken çocukların bunu kavramaları gelişim dönemlerinden dolayı oldukça zordur. Bu yüzden ben çevremde bulunan ve fark edilmesi en kolay olgulardan yola çıkarak değişim ve gelişimi anlatmaya çalışırım. Mevsimlerin geçişi gibi. (**K8**)
	Yaparak yaşayarak öğrenme	Çocukların bu kavramları kendi hayatlarından yola çıkarak öğrenmelerini isterim. Çünkü bazen eğitimciler ister istemez kendi düşüncelerini çocuklara yansıtıyor ve bu durumda çocukların bu kavramlara yaklaşımını etkiliyor. (**K14**)

Tablo 7'de görüleceği gibi DKAB öğretmenlerinin dünya üzerindeki değişim ve gelişimi öğrencilere nasıl açıkladıklarına dair görüşleri, teorik ve uygulamalı olmak üzere 2 kategori altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori7: DKAB Öğretmenlerinin Evrim Konusunda Yararlandıkları Kaynaklara İlişkin Bulgular

DKAB öğretmenlerinin evrimi anlamak için istifade ettikleri kaynakları veya kişileri belirlemek üzere evrim ile ilgili istifade ettiğiniz ya da önerdiğiniz kişiler veya kaynaklar nelerdir? sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ve kodlar tablo 8'de verilmiştir.

Tablo8. İstifade Edilen Kişiler veya kaynaklara ilişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategoriler	Kodlar	Örnek Alıntılar
Dini	Kur'an-ı Kerim	. Şüphesiz ben de şüpheye düştüğüm veya bilmediğim konularda ilk olarak kutsal kitabıma yönelirim.(**K6**)
	Hadis	Kur'an-ı Kerimin dışında bu konularda hadisler de önemli bir kaynak benim için.(**K7**)
Bireysel	Uzlaştırıcı kaynaklar	Elbette Sinan Canan'ın videolarını izlerim ve kitaplarını okurum. Biyoloji ve psikoloji alanlarında yetkin olması bu konulara bakışını dengeli bir şekilde sunmasını sağlamış bu yüzden faydalanmakta yarar vardır.(**K4**)
	Muhafazakâr yazarlar	Kesinlikle Enis Doko'yu bu teorileri daha iyi anlamak için takip etmek gerekiyor. Her söylemi doğru olmasa da evrimin eksik veya yanlış yönlerini ortaya koyarak açıklamalarda bulunuyor.(**K14**)
	Batılı kaynaklar	Batının kendi kaynaklarını araştırmalıyız. Özellikle bu araştırma sonucu evrim teorisi karşısında mendel ve pastör teorilerinin olduğunu göreceğiz. Yani bu teorilere göre de evrimden söz edemeyiz. Çünkü canlıların bu şekilde oluştuğu tecrübe edilmiş bir şey değildir. (**K13**)
	Evrimi savunan kaynaklar	Ben genel de evrim ile ilgili okuma yaptığımda direkt meselenin çıkış noktasına bakmak isterim dolayısıyla bu teorileri ortaya atan ilk kitaplara veya düşünürlere örneğin Darwin gibi düşünürlerin eserlerine bakmak daha mantıklı olur. (**K1**)

Tablo 8'de görüleceği gibi DKAB öğretmenlerinin evrim ve yaratıcı evrim (tekâmül) kavramlarını anlamak için başvurdukları kaynaklara ve kişilere ilişkin görüşleri dini ve bireysel kategorileri altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, DKAB öğretmenlerinin evrim ve yaratıcı evrim (tekâmül) modelleri ile ilgili düşüncelerini, İslam dininin evrim teorisine yaklaşımını nasıl yorumladıklarını, DKAB öğretim programında evrim/darwinizm kavramlarına yer verilme durumunu, DKAB öğretmenlerinin,

dünya üzerindeki değişim ve gelişimi öğrencilere hangi yöntemleri kullanarak açıklamalarda bulundukları incelenmiştir. Aşağıda, araştırma problemimizin soruları uygun şekilde tartışılmıştır.

Araştırmanın ilk sorusu çerçevesinde, DKAB öğretmenlerinin evrim ve yaratıcı evrim (tekâmül) kavramlarına bakış açıları incelenmiştir. DKAB öğretmenlerinin bu iki konu hakkındaki fikirleri biyolojik, dini ve diğer kategorileri altında toplanmıştır. Biyoloji kategorisinde öğretmenlerin değişim, süreklilik ve akrabalık bağı gibi kodlara vurgu yaptıkları görülmüştür. Din kategorisinde yaratılış, nedensellik ve inanç kavramları öne çıkarken diğer kategorisinde ise kültür ve toplum kabulü kodları belirlenmiştir. Araştırmamızdan elde edilen sonuçlar doğrultusunda DKAB öğretmenlerinin evrimi kesin bir biçimde reddettikleri söylenilebilir. DKAB öğretmenlerine göre evrendeki değişim ve süreklilik için evrimden bahsetmek mümkün olabilirken insan gibi kutsal bir varlığın farklı bir türden geldiğini kabul etmenin mümkün olmadığını anlaşılmaktadır.

Araştırmanın ikinci sorusu çerçevesinde, İslam dininin evrim ve yaratıcı evrime yaklaşımının nasıl değerlendirildiğine ilişkin görüşler incelenmiştir. Katılımcıların görüşleri olumlu ve olumsuz olarak iki kategori altında toplanmıştır. Olumlu kategorisi altında yaratılış ve terimsel benzerliği en önemli etkenler olarak belirlemişlerdir.

Araştırmanın üçüncü sorusu çerçevesinde, evrim teorisinin Hz. Âdem kıssası bağlamında değerlendirilmesine ilişkin katılımcıların görüşleri incelenmiştir. Katılımcıların görüşleri fıtrat kategorisi altında toplanmıştır. Bu kategori altında katılımcılar, seçkinlik, kanıt, rehber ve öncülük gibi hususlar belirlenmiştir. DKAB öğretmenleri evrim teorisini Hz. Âdem kıssası bağlamında değerlendirirken bu iki kavramın birbiri ile tamamıyla zıt olduklarını ifade etmişlerdir. Bu zıtlığın en büyük etkenini de yaratılış kavramı olarak belirtmişlerdir. Evrim teorisinin yaratılışı tutarsız bir biçimde açıkladıklarını ifade ederek türler arası geçişin mantıklı olmadığını söylemişlerdir.

Araştırmanın dördüncü sorusu çerçevesinde *"Allah ol der ve hemen oluverir"* ayeti kerimesinin nasıl değerlendirildiğine ilişkin katılımcıların görüşleri incelenmiştir. İncelenen bu görüşler yaratılış kategorisi altında toplanmıştır. Bu kategori altında katılımcılar aşama, olgunlaşma ve birliktelik gibi hususları en önemli etkenler olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılara göre bu ayetin farklı şekillerde anlamlandırılması mümkündür, *"yani ol der ve olur"* buyruğu bir kısım katılımcılara göre süreci ifade ederken, bazı katılımcılara göre de hemen olma anlamına gelebilir. Bunun dışında bazı katılımcılarda olgunlaşma ve anında olmanın bir arada olabileceğini belirtmişlerdir.

Araştırmanın beşinci sorusu çerçevesinde, DKAB öğretim programında evrim/darwinizm konularına yer verilme durumuna ilişkin katılımcıların görüşleri incelenmiştir. İncelenen bu görüşler olumlu kategorisi altında toplanmıştır. Bu kategoride destekleme, aykırı, karşılaştırma ve bilgi edinme kodları belirlenmiştir. DKAB öğretmenlerine göre evrime derslerde değinilmesinin fayda sağlayacağını belirtmişlerdir.

Araştırmanın altıncı sorusu çerçevesinde DKAB öğretmenlerinin dünya üzerindeki değişim ve gelişimi öğrencilere nasıl aktardıklarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Katılımcıların görüşleri teorik ve uygulamalı olmak üzere iki kategori altında toplanılmıştır. Teorik eğitim kategorisi altında yazılı metinler, delil, kutsal metin kodları, uygulamalı eğitim kategorisi altında tartışma, gözlem ve yaparak yaşayarak öğrenme kodları belirlenmiştir.

Araştırmanın yedinci sorusu çerçevesinde DKAB öğretmenlerinin evrim ve yaratıcı evrim teorilerine yönelik okudukları kaynaklar veya takip ettikleri kişiler sorulmuş bu doğrultuda alınan cevaplar incelenmiştir. Katılımcıların görüşleri, dini ve bireysel kategorileri altında toplanmıştır. Dini kategorisinde Kur'an-ı Kerim ve hadis kitapları öne çıkarken bireysel metinlerde günümüz muhafazakâr yazarları ve batılı kaynaklar öne çıkmıştır. DKAB öğretmenlerinin bir kısmı, evrim teorisini kabul etmediği bu konuyu öğrenmeye değer bulmazken bazı öğretmenler de gerek biyoloji gerekse sosyal bilimler açısından evrimle ilgili okumalar yaptıkları görülmüştür.

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilere yer verilebilir: öğretmenler, evrim ve yaratıcı evrim (tekâmül) modelleri konusunda yetersiz olduklarını belirtmişlerdir. Bunun için de lisans eğitimi süresince ilahiyat fakültesi müfredatına bu konuların felsefi ve ilmi yönlerinin anlatıldığı felsefe ve biyoloji derslerinin seçmeli olarak konulması düşünülebilir.

KAYNAKÇA

Aziz, Aysel. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020.

Böke, Kaan. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2014.

Harun Çağlayan, "Müslüman Kültürü Açısından Yaratılış ve Evrim Konularına Bir Bakış" *İha Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 6/2 (2020), 408-507.

Çetinkaya, Hasan. "Evrim, bilim ve eğitim üzerine". *Ege Eğitim Dergisi* 7/1 (2006), 1-21.

Demirsoy, Ali. *Evrim* İstanbul: Asi Kitap Yayıncılık, 2017.

Felsefe Sözlüğü. "Yaratıcı Evrim Teorisi Nedir?". Erişim 3 Ekim 2021. https://www.felsefe.gen.tr/yaratici-evrim-nedir/

Önel, Arzu ve Daşçı, Arzu Derya. "Hayatın Başlangıcı Ve Evrim' Ünitesinin Ortaöğretim Biyoloji Programından Çıkarılmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri: Odak Grup Görüşmesi" *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 18/71 (Temmuz 2019), 1195-1214.

Sönmez, Suzan. *Türk Eğitim Sisteminde Evrim*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2010.

Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayınları, 2013.

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

I. OTURUM

22 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Rahmi KASIMOĞULLARI**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
09:00 - 10:00	Prof. Dr. Âdem DÖLEK Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	ÂYET VE HADİSLERE GÖRE ŞİFÂNIN YARATILMASI
	Dr. Öğr. Üyesi Fatmagül BAHAR Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	MAKRODAN MİKROYA: CANLILARDA KOLEKTİF DAVRANIŞLAR
	Suna Aygün ALLAHVERDİ Anadolu Üniversitesi	BİYOLOJİK TÜRLERİN SINIRLARINI BELİRLEYEN, ALLAH'IN, VAHDANİYET (BİR OLMA) VE EHADİYET (EŞSİZ OLMA) MÜHÜRLERİ
	Aysun VENCELİ İzmir Demokrasi Üniversitesi	TÜRK TÜREYİŞ MİTLERİNİN GÜNÜMÜZ ANADOLU SAHASI HALK İNANÇLARINA YANSIMALARI
10:00-10:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

AYET VE HADİSLERE GÖRE ŞİFÂNIN YARATILMASI

Prof. Dr. Adem DÖLEK, EBYÜ İlahiyat Fakültesi
adolek@erzincan.edu.tr

ÖZET

İnsan, tabiatı gereği iradesine bağlı olarak ya da iradesi dışında hastalığa veya bazı musibetlere maruz kalmaktadır. Yine insan, fıtratında bulunanbirtakım zaafları gereği bazen psikolojik rahatsızlıklara düşebilmektedir. Onun için de insan her zaman maddi manevi şifaya, tedavi ve terapiye ihtiyaç duymaktadır. Rasûlüllah (sav); her derdin devasının olduğunu, Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı her hastalığın devasını da yarattığını bildirmiş, ihtiyarlık ve ölüm dışında her derdin dermanınınbulunduğunu bildirerek, insanın hastalandığında tedavi olmasını teşvik etmiş, aynı zamanda hastalıklara şifa olacak ilaç ve tedavilerin keşfedilmesine işaret etmiştir. Bu çalışmada, hastalıkları yaratan Allah'ın, o hastalıkların şifasının da yaratıcısı olduğu, ilaçların ve tabiplerin ise sadece birer vesile oldukları, gerçek tabibin ve şifa verenin Allah olduğu üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayet, hadis, Rasûlüllah, şifa, yaratılış.

ACCORDING TO VERSES AND HADITHS CREATION OF HEALING

ABSTRACT

Man, by nature, is exposed to illness or some calamities, either voluntarily or out of his will. Again, due to some weaknesses in his nature, people can sometimes fall into psychological disorders. For this reason, people always need material and spiritual healing, treatment, and therapy.The Messenger of Allah (pbuh); He stated that there is a cure for every problem, and that Allah Almighty creates a cure for every disease He creates and noting that there is a cure for every problem except old age and death, he has encouraged people to be treated when they are sick, and also pointed to the discovery of drugs and treatments that will cure diseases. In this study, it will be tried to focus on the fact that Allah, who creates diseases, is also the creator of the cure for those diseases, that medicines and doctors are only a means, and that the real doctor and healer is Allah.

Keywords: Verse, hadith, the Messenger of Allah, healing, creation.

Giriş

İnsan, tabiatı gereği -iradesine bağlı olarak ya da iradesi dışında- hastalığa veya bazı musibetlere maruz kalmaktadır. Yine insan, fıtratında bulunan birtakım psikolojik zaafları gereği bazen de psikolojik rahatsızlıklara düşebilmektedir. Onun için insan, her zaman maddî mânevî şifâya, tedaviye ve terapiye ihtiyaç duymaktadır.

Rasûlüllah (sav) her derdin devasının olduğunu, Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı her hastalığın devasını yarattığını bildirmiş, ihtiyarlık ve ölüm dışında her derdin dermanının olduğunu bildirerek insanın, hastalandığında tedavi olmasını teşvik etmiş, aynı zamanda hastalıklara şifâ olacak ilaçların ya da tedavileri keşfedilmesine işaret etmiştir.

Bu çalışmada hastalıkları yaratan Allah'ın, o hastalıkların şifasının da yaratıcısı olduğu, ilaçların ve tabiplerin sadece birer vesile oldukları, gerçek tabibin ve şifa verenin ise Allah olduğu üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Kelime ve Kavram Olarak Şifâ

Arapça ş-f-y (شفي) harflerinden türetilmiş olan "şifâ" kelimesi hem isim hem de mastar olarak "şifâün/شِفَاءٌ"[1]şeklinde kullanılmakta ve Türkçede şifâ şeklinde telaffuz edilmektedir. Şifâ kelimesinin çoğulu da "eşfiye" olarak ifade edilmektedir.

Şifâ kelimesi, mastar olarak kullanıldığında tedâvi etmek, iyileştirmek mânâsına gelmektedir. İsim olarak da şifâ, hastalığı iyileştiren ilaç/devâ mânâsınadır. *"Şefâhullahu min meradıhî şifâen"* denildiğinde *"Allah onun hasatlığına şifâ verdi"* yani *"onu hastalığından iyileştirdi"* demek olmaktadır. Halkımız arasında *"Şifâ Allah'tandır"* ifadesi sıkça kullanılmaktadır.

"İsteşfâ" denildiğinde şifâ istedi, ilaç/tedâvi istedi, hasatlıktan iyi olmayı talep etti mânâsına gelirken, hastanenin Arapçası da hastalıkların iyileştirildiği yer mânâsında *"müsteşfâ"* olarak ifade edilmektedir. *"Şefîye"* kelimesinin edilgeni/meçhulü *"şüfîye'l-merîdu"* şeklinde kullanıldığında, hasta şifâ buldu, hastalığından kurtuldu, mânâsına gelmektedir.

İyileşmek mânâsına olan şifâ, sadece maddî hastalıklar için değil, mânevî hastalıklardan, sıkıntılardan veya musîbetlerden kurtulma için de kullanılmaktadır. Yine ilim öğrenmek için usûl ve uslûbuna uygun soru sorarak ilmin arttırılmasına da şifâ tabiri kullanılmaktadır. Nitekim "شفاءُ الْعِيِّ السؤال/öğrenmenin şifâsı sualdir"[2] denilmektedir ki bu da netice itibariyle cehalet hastalığının[3] tedavisi olmaktadır. "Şefâllahu sadrahû" denildiğinde Allah onun gam ve kederini giderdi, demektir.

Kur'ân'da bildirildiğine göre *"şifâ"* kelimesi, türevleriyle birlikte altı yerde geçmekte olup bunlardan dördü isim olarak *"şifâ"*; biri, *"yeşfî"*; biri *"yeşfîn"* şeklinde fiil olarak geçmektedir.

---

1 Bk. Cemaluddîn Muhammed b. Mükerrem İbnu Manzur, *Lisanu'l-'Arab*, (Beyrut: Dâru Sâdır, b.y.). ş-f-y md.

2 Bk. Ebû Davud Süleyman b. el-Eşas, *Sünen*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Taharet, 125

3 Bk. Mecdüddin Ebu's-saâdât el-Mübarek Muhammed el-Cezerî İbnu'l-Esîr, *en-Nihâye fî Ğaribi'l-Hadis ve'l-Eser*, (Daru'l-fikr, ts.), 3/334.

Şifâ şeklinde kullanılan dört kelimeden üçü, Kur'ân'ın hem ismi hem de maddî ve mânevî hastalıkların şifâsı olduğu bildirilirken, biri de maddî hastalıkların iyileşmesi için balın şifâ olduğu bildirilmektedir.

Bununla birlikte Hz. İbrahim'in "Hastalandığımda bana şifâyı O (Allah) verir. /وَاِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ"[4] dediğini Kur'ân bize bildirmektedir ki, şifâyı verenin diğer bir ifade ile şifâyı yaratanın ve hastalığı iyileştirenin Allah olduğuna dikkatler çekilmektedir. Tevbe Suresindeki "… (Allah), mümin kavmin gönüllerine şifâ versin/وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ"[5] âyetinde de yine şifâyı verenin Allah olduğu bildirilmektedir.

Şunu hemen ifade edelim ki bütün canlıların rızıklarını veren Allah olduğu gibi bütün hastalıkların şifâsını veren de O'dur. Çünkü rızıkların verilmesi ve bütün canlıların beslenmesi Rezzâk isminin gereği olduğu gibi hastalıkların şifâsı da *"eş-Şâfî"* isminin muktezâsıdır. Zira hastalık olacak ki, Rabbimizin *"eş-Şâfî"* ismi tecelli etsin.

Allah'ın "Eş-Şâfî" Ve "Et-Tabib" İsimleri

Allah'ın güzel isimleri denilen "el-Esmâü'l-Hüsnâ"dan biri, "eş-Şâfî"dir.[6] Hastalıklara şifâ veren demektir. Nitekim Hz. Aişe'nin naklettiğine göre Rasûlüllah (sav), herhangi bir hastayı ziyaret ettiğinde veya kendisine bir hasta getirildiğinde o hasta için şöyle duâ ederdi: "Ey İnsanların Rabbi! Bu sıkıntıyı gider, şifâ ver ve Sen Şâfî'sin, sadece Senin şifân var. Öyle bir şifâ ver ki hiçbir hastalık bırakmasın. /اشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا"[7] Görüldüğü üzere hadiste geçen "şifâ ver ve Sen Şâfî'sin, sadece Senin şifân var." ifadesi, maddî-mânevî hastalıkların şifâsını yaratanın sadece Allah olduğunu açıkça belirtmektedir.

Yine bazı rivâyetlerde de Rasûlüllah (sav)'in son hastalığında Hz. Aişe (r.anhâ), elini Rasûlüllah'ın göğsüne koyup "Ey insanların Rabbi! Bu sıkıntıyı gider, Sen Tabîbsin ve Sen Şâfîsin. / أَذْهِبِ الْبَأْسَ رَبَّ النَّاسِ، أَنْتَ الطَّبِيبُ، وَأَنْتَ الشَّافِي" dediği nakledilmiştir ki,[8] burada da yine şifâ verenin ya da hastalığı iyileştirenin Allah olduğu belirtilmiştir.[9]

Gerek Hz. Aişe'nin bu duâsında geçtiği gerekse Rasûlüllah (sav)'in bir hadîsinde beyan ettiği üzere Rabbimizin bir ismi de "et-Tabîb"dir. Tabîb, maddî ve mânevî hastalıklara şifâ veren, tedâvî eden demektir. Rasûlüllah (sav)'e bir kişi gelip "Sırtındaki ben'i bana göster, ben tabibim (tedâvi edeyim)" der. Bunun üzerine Rasûlüllah (sav) de gerçek tabibin Allah olduğunu belirterek şöyle buyurur: "Allah gerçek Tabibdir. Bilakis sen refik bir kişisin, onun

---

4 eş-Şuarâ, 26/80.

5 et-Tevbe, 9/14

6 Eşkar, Ömer Süleyman, Esmâullah ve Sıfâtuhû, Ürdün,1994, 75; Abdullah b. Abdirrahman el-Cübrayn, *Şerhu Esmâi'l-Hüsnâ alâ Dav'i'l-Kitabve's-Sünne*, İskenderiye, ts., 230.

7 Buhârî, Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu'l-Müsnedu's-Sahîhu'l-Muhtasar min Umûri Rasûlillah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Sünenihî ve Eyyâmihî*, (I-VII), İst., 1992, *"Merdâ"*, 20.

8 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, thk. Şuayb el-Arnavut, 41/291.

9 Adem Dölek, *Ayetler ve Hadisler Işığında Kur'ân ve Mahiyeti-III (Kur'ân'ın Şifâ Olması),* (İstanbul: Lisans Yayınları, 2021), 5-6.

Tabibi onu Yaratandır. / "اللَّهُ الطَّبِيبُ، بَلْ أَنْتَ رَجُلٌ رَفِيقٌ، طَبِيبُهَا الَّذِي خَلَقَهَا"[10]. Yani sen hastaya yumuşak davranırsın, hastalığı ise sadece Allah iyileştirir ve âfiyet verir. Çünkü O, gerçek Tabib'dir, demektir. Burada da gerçek mânâda şifâyı yaratanın Allah olduğu bildirilmiştir. Tabipler ve ilaçlar ya da diğer sebepler sadece şifâya vesile olmaktadır. Bununla birlikte sebebi de vesileyi de yaratanın Allah olduğunda asla şüphe edilmemelidir.

Bin bir esmâ-i İlâhiyyeyi ve sıfât-ı Rabbânîyi ihtivâ eden Cevşen'de de 262. isim olarak "يا شافي / Ey şifâ veren", 128. isim olarak Cenâb-ı Hakk, "يا طَبِيبَ القُلُوبِ /Ey kalplerin Tabîbi!" ve 502. İsim olarak da "يا نِعْمَ الطَّبِيبَ/Ey en güzel Tabîb" şeklinde tavsif edilmiştir.[11] Bedîuzzaman'a (v.1960) göre hakikatli tıp ilmi, Allah'ın "Şâfî" ismine dayanmaktadır.[12]

Kur'ân'ın Şifâ Olması

Şunu hemen ifade edelim ki, hadislerde, Kur'ân'ın birçok isim ve vasıfları zikredilmektedir.[13] Şâfî-i Hakîkî olan Allah'ın Kelâmı olan Kur'ân'ın isimlerinden biri de **"Şifâ"**dir. Esas itibariyle şifâyı yaratan Allah'tır. Bu itibarla da Allah, Kur'ân'ı hastalıklara şifâya vesile kılmıştır. Bunun için Kur'ân, **"Şifâ"** diye isimlendirilmiştir. Çünkü Kur'ân; maddî ve mânevî hastalıklara; küfre, şirke ve kötü ahlâka karşı şifâdır. Nitekim Allah, **"Onların kalplerinde hastalık vardır ve Allah onların hastalığını arttırdı"**[14] âyetinde küfrü ve şirki hastalık olarak nitelemiştir.[15]

Bedîuzzaman'ın ifadesiyle *"Marîz bir asrın, hasta bir unsurun, alîl bir uzvun reçetesi, ittibâ-ı Kur'ân'dır"*[16], *"Kur'ân, semâvât ve arz'ın Hâlık-ı Zülcelâli'nin rubûbiyet-i mutlakası noktasından ve azamet-i ulûhiyeti cihetinden ve ihâta-i rahmeti cânibinden gelen kelâmıdır, fermânıdır; bir maden-i rahmetidir. Ona yapış. Her derde bir devâ, her zulmete bir ziyâ, her ye'se bir ricâ, içinde vardır. İşte bu ebedî hazinenin anahtarı imândır ve teslimdir ve onu dinleyip kabul etmek ve okumaktır."*[17]

Kur'ân-ı Kerim'de insanların maddî ve mânevî hastalıklarının tedâvisi konusunda Kur'ân'ın şifâ oluşu ve bu şifânın da Allah tarafından gönderildiği açıkça ifade edilmektedir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de üç yerde Kur'ân'ın şifâ olduğu bildirilmekte ve şöyle buyrulmaktadır: "Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt gelmiştir, gönüllerde olan şeyler için de şifâdır. /اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ"[18]. Beğavî (v.516/1122), âyetteki "وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ" ifadesini "Kur'ân, kalplerin körlüğüne şifâdır"[19] şeklinde izah etmiştir.[20] Dikkat edildiğinde "Rabbinizden size bir

---

10 Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as, *Sünen*, (İst.: Çağrı Yayınları, 1992), *"Tereccül"*, 18.

11 Bk. Dölek, *Kur'ân ve Mahiyeti*-III, 6.

12 Bk. Nursî, Bediuzzaman Said, *Sözler*, (İstanbul: Envar Neşriyat, 1996), 626.

13 Bu konuda bk. Dölek, *Ayetler ve Hadisler Işığında Kur'ân ve Mahiyeti.* İstanbul, 2018.

14 Bakara, 2/10.

15 Râzî, Fahruddin, *et-Tefsīru'l-Kebīr*, Beyrut, 1981, *Mefâtîh*, II, 261.

16 Nursî, *Mektubat*, s.468.

17 Nursî, *Lemâlar*, s. 225-226; ayrıca bk. Dölek, *Kur'ân'ın Mahiyeti*-III, 7-8.

18 Yunus, 10/57.

19 Beğavî, Hüseyin b. Mesud, Şerhu's-Sünne (tah: Şuayb el-Arnaût-Muhammed Züheyr eş-Şaviş), Beyrut, 1983, Tefsir, 2/423.

20 Bk. Dölek, *Kur'ân'ın Mahiyeti*-III, 39 vd.

nasihat geldi" ifadesinde, nasihati ve şifâyı gönderenin Allah olduğu açıkça belirtilmektedir. Yine, "Biz, müminlere şifâ ve rahmet olan Kur'ân'ı indiriyoruz, zâlimlerin de ancak hasâretini artırır. / وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا"[21] âyetindeki "Biz Kur'ân'dan şifâ olanı indiriyoruz" ifadesi de maddî ve mânevî hastalıkların şifâsının yaratıcısının Allah olduğu net bir şekilde belirtilmiş olmaktadır. "De ki, O (Kur'ân), müminler için bir rehber ve şifâdır. /قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ"[22] âyetine göre de mümin, Kur'ân'ı dinler ve ondan öğüt alır, ondan faydalanır, Kur'an'ın emir ve yasaklarına riâyet etmeye çalışır, Böylece maddî ve mânevî hastalıklara karşı korunur, şeytanların vesveselerinden ve telkinlerinden mahfuz olur. Kur'ân'a inanmayanlar ya da inandığı hâlde ondan istifade etmeyenler ise bu rahmet ve şifâdan mahrum kalırlar. Böylece hasârete dûçâr olmuş olurlar.

Elmalılı M. Hamdi Yazır (v.1942), İsrâ sûresindeki Kur'ân'ın şifâ olması ile ilgili âyeti tefsir ederken konu ile ilgili şöyle der:

"Dünya, türlü türlü derd-ü emrâz, belâ ve mihnetle dolu bir hastaneye, Peygamber (sav) bir tabîbe, Kur'ân da devâ-i şâfiye ve gıdâ-i vâfiye teşbih edilmiştir. Reyb-ü nifâk, küfr-ü şikak, zulm-ü udvân, hırs, yeis, atâlet, cehâlet, taklit, taassub, sû-i niyet gibi ahlâkî, ictimâî emrâz-ı rûhiyyeye karşı Kur'ân'ın aynı şifâ ve rahmet olduğu şüphesizdir. Bundan başka tababet-i madddiyenin âciz kaldığı nice emrâz-ı cismâniyeye karşı da Kur'ân'ın havâssı şifâbahşâsı ehlinin meşhudu olagelmiştir."[23].

Fussilet sûresindeki Kur'ân'ın şifâ olması ile ilgili âyetin tefsirinde de şöyle der:

"Kur'ân, imân edenler için doğru yola irşad eden rehber ve mahz-ı şifâdır –sinelerdeki marazlara; cehâlet, ahlâksızlık, şüphecilik gibi dertlere devâdır. İmân edenler, ondan istifade etmenin yolunu da bulur, hiç olmazsa 'Bilmiyorsanız bir bilene sorun'[24] emri mûcebince bilen ehlinden sorar."[25]

İsrâ sûresindeki "Biz, şifâ ve rahmet olan Kur'ân'ı indiriyoruz/ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا"[26] âyeti, gayet açık şekilde Kur'ân'ın şifâ olduğunu belirtmektedir. Fahreddin er-Râzî (v.606/1210) ve daha birçok müfessir, âyetteki "مِنَ الْقُرْآنِ" ifadesindeki "min" edâtının ba'ziyet değil, cins ifade ettiğini belirtirler. O zaman mânâ, Kur'ân'dan bir kısmı değil, Kur'ân'ın tamamı şifâdır, demek olur. Bunun için Râzî, "Kur'ân'ın tümü miminlere şifâdır" şeklinde tefsir etmiştir.[27]

Maturîdî (v.333/944) de "شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ" ifadesini şöyle açıklamıştır: Kur'ân, kendisinden

---

21 el-İsrâ, 17/82.

22 Fussilet, 41/44.

23 Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, (İstanbul: Eser Neşr., ts.), 5/3195.

24 en-Nahl, 16/43; *el-Enbiyâ*, 21/7.

25 Elmalılı, *Hak Dini*, 6/4212.

26 el-İsrâ, 17/82.

27 Râzî, *Tefsir*, 21/35; Ayrıca bkz. Vâhidi, Ali b. Ahmed, *Tefsir*, Beyrut, 1994, 3/123.

şifâ isteyene dünyada şifâdır, Kur'ân'ı yaşayana da âhirette rahmettir.[28] Fakat Kur'ân'dan yüz çevirene ise körlük, hasâret ve zulmet vardır. Kur'ân'a uyan kişi ise Kur'ân'ın nûruyla bakar, Kur'ân'a bakmayan (veya Kur'ân'la), hiçbir şeyin hakîkatini göremez, güneşli havada gözünü kapatmak gibidir. Fakat Kur'ân'a ve Kur'ân'la kâinata bakan kişi, her şeyin güzelliklerini ve bütün güzellikleri görür, basîreti açılır hem basarının hem de basîretinin nurlanmasıyla her şeyi nurlu görür. Onun önünde bütün karanlıklar açılır. Fakat karanlıklar içerisinde kalan bir kişi, etrafındaki hiçbir güzelliği göremeyeceğinden dünyasından zevk ve lezzet alamaz, aynı zamanda daima korku ve endişe içerisinde, sıkıntı içerisinde olur, her türlü tehlike ile karşı karşıya kalır.

Eskilerin ifadesiyle Kur'ân, **"Kelâmu'l-Habîb, tabîbü'l-Kulûb"**dür. Yani Habib'in kelamı, kalplerin tabibidir. Mesela, ıstıraplar ve şaşkınlıklar içerisinde kıvranan birisine en çok sevdiği bir kişiden bir mektup gelse onun bütün ıstırapları kaybolur, şaşkınlıklardan kurtulur, üzüntüleri bir anda sevince dönüşür. Aynen bunun gibi maddî ve mânevî ıstıraplar içerisinde kıvranan insanoğluna, bu ıstıraplarını dindirecek bir mektup, Yaradanı tarafından onun maddî ve mânevi yaralarına bir merhem gönderilmiştir. Çünkü derdi veren Allah, devasını da yaratmıştır.

Rasûlüllah (sav) de ailesinden biri rahatsızlandığında Allah'a sığınır, sağ eli ile de ona mesheder ve "Allah'ım! Ey insanların Rabbi! Bu sıkıntıyı gider ve ona şifâ ver, Sen şifâ verensin, hiçbir şifâ yok sadece Senin şifân var, öyle bir şifâ ver ki, hiçbir hastalık kalmasın. /اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ الْبَاسَ، اشْفِهِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لاَ شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا"[29] şeklinde duâ ederdi.

Ebû Said el-Hudrî'nin naklettiğine göre, Rasûlüllah (sav)'e bir adam gelmiş ve göğsünün ağrıdığını söylemiş, Rasûlüllah da ona: "Kur'ân oku, Zira 'Allah, gönüllerde olan hastalıklara şifadır / جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي أَشْتَكِي صَدْرِي، فَقَالَ: اقْرَأِ الْقُرْآنَ، يَقُولُ اللهُ: شِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ"[30] buyurmuştur.

Yine Nebi (sav), "Devâların en hayırlısı, Kur'ân'dır/"عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: خيرُ الدَّواءِ الْقُرْآنُ[31] buyurmuştur. Bir rivâyette de "Kur'ân devânın tâ kendisidir/"القُرآن هُوَ الدَّوَاءُ[32] buyrulmuştur.

Bir adam Rasûlüllah (sav)'e gelir ve boğazının ağrıdığını söyler. Rasûlüllah da ona: "Sana Kur'ân okumayı tavsiye ediyorum. /أَنَّ رَجُلًا شَكَى إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَعَ حَلْقِهِ فَقَالَ: عَلَيْكَ بِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ"[33] buyurur.

Bedîuzzaman'ın dediği gibi "Kur'ân-ı Kerim'in bir meziyeti şudur ki: Bütün ulemâ ve ehl-i meşreb gibi herkes, hidâyeti için, şifâsı için müteaddid sûrelerden ayrı ayrı âyetleri ahzedebilir.".[34]

Talha b. Musarrif, *"Bir hastanın yanında Kur'ân okunduğunda hastanın bir hafiflik hissettiği*

---

28 Mâturîdî, Muhammed b. Muhammed, *Te'vîlâtu'l-Kur'ân*, (İstanbul, 2005, 8/344.

29 Buhârî, *Sahih*, 'Merdâ', 20.

30 Beyhakî, *Şuab*, 4/171; Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Tefsîr*, 2/637.

31 İbnu Mâce, *Sünen*, 'Tıbb', 28.

32 Kuzâî, Muhammed b. Selâme, *Müsnedü'ş-Şihab*, Beyrut, 1985, 1/51.

33 Beyhakî, *Şuab*, 4/171.

34 Nursî, *Mesnevî*, 141.

söylenir" der[35] ve Hayseme'nin yanına vardım, hasta idi. *"Bugün seni iyi görüyorum"* dedim. O da *"Yanında Kur'ân okundu, dedi"* der.[36]

Mâturidî (v.333/944): "Kur'ân'ın vasıflarından biri *"Şifâ"*dır. Çünkü Kur'ân, insanın bedeninde ve dîninde olan her türlü hastalığa şifâdır." der.[37] Bir başka açıklaması da şöyledir: *"Dîne zarar veren, dîni yok eden âfetler ve dertler vardır. Tıpkı bedene zarar veren ve bedeni yok eden hastalıklar gibi. Bedeni telef eden hastalıklara ilaçlar yaratıldığı gibi, dîne zarar veren hastalıklara da Kur'ân şifâ kılınmıştır. Kur'ân'ın sunduğu ilaçlar, kullanıldığı zaman Dînin âfetleri ve dertleri olan hastalıkları alıp götürür. Onun için Kur'ân'a şifâ ismi verilmiştir."*[38].

Mâverdî (v.450/1058), Kur'ân'ın şifâ olmasının üç şekilde olduğunu belirtir ve şöyle der: *"Kur'ân'da hidâyet olduğu için dalâlete karşı şifâdır, Kur'ân'da bereket olduğu için hastalıklara şifâdır. Farzları ve hükümleri beyan ettiği için farzların ve hükümlerin yerine getirilmesi için şifâdır. Bu üç yönü ile aynı zamanda rahmettir."*[39]

Kuşeyrî (v.465/1072) de Kur'ân'ın şifâ oluşunu, her kişinin durumuna göre farklılık arz ettiğini belirterek, *"Denilir ki, Kur'ân, gıybet erbabına mev'ızadır ki, bu durumlarından dönsünler. Huzur ashabına şifâdır ki, gönülleri hoş olsun. Avâma mev'ızadır, havassa şifâdır, havâssu'l-havâssa hidâyettir, bütün bu gruplara rahmettir. Bu şekilde rahmet oluşuyla bütün bu insanlar, bu rahmete ulaşabilsinler."*, "Günahkârlara rahmeti bulmakla şifâya nâil oldukları, itaatkârların nimete nâil olmalarıyla şifâ buldukları; ârifler, Rabbe yakınlaşmalarıyla şifâ buldukları, ehl-i keşfin hakîkati müşahede etmeleriyle şifaya nâil olmalarıdır. Yine isyankârların kurtuluşa ermeleriyle şifâ buldukları, itaatkârlar da derecelere nâil olmakla şifâ bulmaları; ârifllerin de Allah'a yakın olmaları ve necat bulmaları ile şifâ bulmaları şeklinde anlatılmıştır.[40]

Kur'ân'ın şifâ olması, Kur'ân, beyanıyla cehâlet körlüğünü ve şüphe şaşkınlığını izale eder. İbnu Abbas, her derde şifâ olduğunu murad eder. Bu mânâya göre Kur'ân ile teberrük edilmesidir. Çünkü Allah, Kur'ân ile birçok kötülükleri ve zararlı şeyleri defeder. Bunu Nebî (sav)'in şu hadisi teyid etmektedir: *"Kur'ân ile şifâ talep etmeyene Allah şifâ vermez"*[41]

Şunu hemen belirtelim ki, hastalıkları yaratan Allah'ın, her derdin de devâsını yarattığını da bildiren Rasûlüllah (sav), şifâyı yaratanın da Allah olduğuna dikkatleri çekmektedir.[42] Diğer bir ifadeyle şifâya vesile olacak şeylere şifâ özelliklerini ve hâsiyetlerini koyanın Allah olduğunu bildirmiş olmaktadır. Onun için her türlü hastalıklardan iyileşmenin maddî ve mânevî sebeplerinin arkasında o sebepleri yaratanın Allah'ın eş-Şâfî isminin tecelli ettiğinin bilinmesi

---

35 Mazherî, *Tesir*, 10/370.

36 Beyhakî, *Şuab*, 4/171.

37 Mâturîdî, *Tevîlat*, 8/145.

38 Mâturîdî, *Te'vilât*, 7/72.

39 Mâverdî, Ali b. Muhammed, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, Beyrut, ts., 3/268.

40 Kuşeyrî, Abdulkerim b. Hevâzin, Tefsir, Beyrut, 1971, 2/200. Bu kısım. *Ayetler ve Hadisler Işığında Kur'ân'ın Mahiyeti-III (Kur'ân'ın Şifa Olması)* isimli çalışmamızdan alınmıştır. Geniş bilgi için bk. 39-63.

41 Vâhıdî, et-Tefsîru'l-Vasît, 3/123.

42 Buhârî, 7/122.

gerekir. Böylece hem Allah'ın varlığı ve birliği bilinmiş hem de Allah'ın şifâ nimetine şükredilmiş olur, aksi hâlde şükürden şirke düşülebilir. Yani, sadece sebeplere takılıp şifâ sadece doktordan ya da ilaçlardan bilinirse, sebepler arkasında şifayı yaratanın Allah olduğu idrak edilmezse o zaman sebeplere ulâhiyet vasfı verilmek suretiyle şirke düşülmüş olur.

Kur'ân-ı Kerim'e dikkat ettiğimizde içtiğimiz süt vs. içecekleri, Rabbimizin bize içirdiği, yani hayvanların kan ile dışkı arasından hâlis ve mugaddi sütü Rabbimiz *"Biz size içiriyoruz"*[43] buyurarak o içecekleri yaratanın ve bizlere nasip edenin, içebilecek imkânı, güç ve kuvveti, iştihayı verenin Allah olduğu açıkça bildirilmektedir. Yine arıların şifâ olarak her türlü çiçeklerden polen toplayarak insanlara ikram edilmesinin Allah'ın vahyi olduğu açıkça bildirilmektedir.[44] Çünkü akıllı ve şuurlu insanın yapamadığı bir balın, akılsız canlının eliyle yaptırılması, meşrubatını yaptığımız bir üzümün kuru bir çubuğun eliyle bize ikram edilmesi, yine her türlü meyve ve sebzenin topraktan, akılsız ve şuursuz bitkilerin elleri ile bize ikram edilmesi elbette ki o sebeplerin arkasında bizi gören, ihtiyaçlarımızı bilen ve bize merhamet eden bir yaratıcının eseri olabilir. Bütün bunlar bize bir olan Allah'ın varlığını ve yaratıcılığını gayet açık bir şekilde göstermektedir.

Rasûlüllah (sav), birçok hadisinde derdi yaratan Allah'ın, dermanını da yarattığını bildirmiştir. Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً/Allah, indirdiği her derdin şifâsını da indirmiştir."[45] Yani, "Allah, yarattığı her illetin/hastalığın devasını da yaratmıştır/ما خلقَ الله علةً إلا خلقَ لها دواءً" demektir.[46] Nitekim "Şüphesiz Allah, derdi yarattığı yerde devâsını da yaratmıştır. Tedavi olun/ "إِنَّ اللَّهَ حَيْثُ خَلَقَ الدَّاءَ خَلَقَ الدَّوَاءَ، فَتَدَاوَوْا[47] hadisinde de hastalığı da şifâsını da yaratma fiili açıkça Allah'a insad edilmiştir. "ما وضع الله داء إلا وضع له دواء إلا السام والهرم/ Allah, ölüm ve yaşlılık hariç yarattığı her derdin devâsını da yaratmıştır" hadisinde de çaresi olmayan yaşlılık ve ölümün dışındaki her hastalığın çaresinin olduğu bildirilerek Allah'ın her derde devâ yarattığı belirtilmiş ve şifânın yaratıcısının Allah olduğu vurgulanmıştır.

Hadise dikkat edildiğinde şifânın indirilmesi yani yaratılması Allah'a isnad edilmiştir. Böylece şifâyı yaratanın Allah olduğunun açıkça bildirilmesinin yanında tedâvi olmaya, Allah'ın yarattığı şifâyı aramaya teşvik edilmekte, diğer bir ifadeyle sebeplere müracaat etme ve bu müracaatta da müsebbibu'l-esbab olan Allah'ı unutmama hatırlatılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'de birçok âyette "Her şeyin yaratıcısının Allah olduğu/"اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ[48] bildirilmiştir. Her şeyin yaratıcısı Allah olunca, her şeyden biri olan canlıların özellikle de insanın hastalıklarının şifâsının ve şifâya sebep olan şeylerin yaratıcısı da Allah olmaktadır. Çünkü O, yarattıklarını en iyi bilen, ona göre hikmet ve maslahatlarla donatan, her şeye layığını veren, her şeyin ihtiyacını gören ve ihtiyaç sahiplerine imdad edendir. Rasûlüllah (sav) de "Şüphesiz

---

43 en-Nahl, 16/66 vd.

44 Bk. en-Nahl, 65-72.

45 Buhârî, 7/122.

46 el-Muzhirî, el-Hüseyin b. Mahmud. *el-Mefâtîh fî Şerhi'l-Mesâbîh*, (Kuveyt: daru'n-Nevâdir,2012), 5/71.

47 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 20/50; İbnu Ebî Şeybe, *Musannef*, 5/31.

48 Bk. er-Ra'd, 13/16; ez-Zümer, 39/62; el-En'âm, 6/102; Ğâfir, 40/62.

Allah, her sanatkârın ve o sanatkârın yaptığı şeylerin yaratıcısıdır. /إِنَّ اللَّهَ خَالِقُ كُلِّ صَانِعٍ وَصَنْعَتِهِ" buyurmuştur.[49] Böylece bu hadisi, hastalıkların tedâvisi ve şifâsı açısından değerlendirdiğimizde hastalığı teşhis eden tabipleri ve tabiplerin icra ettiği tedavileri ve şifâları yaratan da Allah'tır.

SONUÇ

Kısaca ifade etmek gerekirse; hastalıkların iyileştirilmesi ve tedâvi edilmesi açısından âyet ve hadislere dikkat edildiğinde;

Hastalıkları yaratanın Allah olduğu gibi maddî ve mânevî her türlü hastalığın şifâsını yaratanın da Allah olduğu,

Allah'ın, güzel isimlerinden biri olan eş-Şâfî isminin tecellisiyle, bütün canlıların maddî ve mânevî hastalıklarına şifâ ihsan ettiği,

İnsanların maddî ve mânevî birçok hastalıklarının şifâsına vesile olacak reçetenin Kur'ân ve sünnet-i seniyye olduğu,

İnsanların kullandıkları her türlü tedâvi ve ilaca şifâ hâsiyetini verenin Allah olduğu,

İlaçların ve tabiplerin ise şifâya sadece birer sebep olarak yaratıldığının dikkatlere arz edildiği görülmektedir.

Bu açılardan her türlü hastalığın tedâvisi için gerekli sebeplere başvurulduğunda, o sebeplerin arkasında *"eş-Şâfî"* isminin tecellisiyle şifâyı yaratanın ve şifâya sebep olan eşyaya şifâ haâsiyetlerini verenin yegâne Allah olduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple de şifâyı yaratan Allah'a şükür, hastalıkları teşhis ve tedâviye vesile kılınan bütün doktorlara, sağlıkçılara ve tedâvi edicilere de teşekkür edilmelidir.

KAYNAKÇA

Abdullah b. Abdirrahman el-Cübrayn. *Şerhu Esmâi'l-Hüsnâ alâ Dav'i'l-Kitab ve's-Sünne*. İskenderiye, ts.

Ahmed b. Hanbel. *Müsned*. Thk: Şuayb el-Arnaût. Müessetu'r-Risale. 50 Cilt. Beyurt: 1995.

Beğavî, Hüseyin b. Mesud, *Şerhu's-Sünne* (tah: Şuayb el-Arnaût-Muhammed Züheyr eş-Şaviş), el-Mektebu'l-İslâmî. 16 Cilt. Beyrut: 1983, *Tefsir*, 2/423.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el- Hüseyin. *Şuabu'l-İmân*. Mektebetu'r-rüşd. 14 cilt, Beyrut: 2003.

Buhârî, Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu'l-Müsnedu's-Sahîhu'l-Muhtasar min Umûri Rasûlillah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Sünenihî ve Eyyâmihî*. Çağrı Yayınları. 7 Cilt. İstanbul: 1992.

Dölek, Adem. *Ayetler ve Hadisler Işığında Kur'ân'ın Mahiyeti-III (Kur'ân'ın Şifa Olması)*. Lisans yayınları, İstanbul: 2021.

Dölek, Adem. "Tıbb-ı Nebevî ve Koruyucu Hekimlik Açısından Kur'ân'ın Şifâ Oluşu", *Uluslararası Tıbb-ı Nebevî Kongresi,* Ankara, 2014 (henüz yayınlanmamış tebliğ).

Dölek, Adem, *Ayetler ve Hadisler Işığında Kur'ân ve Mahiyeti*. İstanbul, 2018.

49 Hâkim, *el-Müstedrek alâ's-Sahîhayn*, 1/85.

Ebû Dâvud, Süleyman b. *el-Eş'as. Sünen*. 5 Cilt. Çağrı Yayınları. İstanbul: 1992.

Elmalılı, Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. Eser Neşr. 9 cilt. ts.

Eşkar, Ömer Süleyman. *Esmâullah ve Sıfâtuhû*, Ürdün:1994.

İbnu Mâce, Muhammed b. Yezid. *Sünen*.Çağrı Yayınları. 2 Cilt. İstanbul: 1992.

İbnu Manzur, Cemaluddîn Muhammed b. Mükerrem, *Lisanu'l-'Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut, b.y.)

İbnu'l-Esîr, Mecdüddin Ebu's-saâdâ el-Mübarek Muhammed el-Cezerî. 5 cilt. *en-Nihâye fî Ğaribi'l-Hadis ve'l-Eser,* (Daru'l-fikr, ts.),

Kur'ân-ı Kerim.

Kuşeyrî, Abdulkerim b. Hevâzin. *Tefsir*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 3 cilt. Beyrut: 1971.

Kuzâî, Muhammed b. Selâme. *Müsnedü'ş-Şihâb*. Thk: Hamdi Abdulmecid es-selefî. Müessetu'r-Risale. 2 Cilt. Beyrut: 1985.

Mâturîdî, Muhammed b. Muhammed. *Te'vîlâtu'l-Kur'ân*, 18 cilt. İstanbul:2005.

Mâverdî, Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-Uyûn*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye. 6 cilt. Beyrut: ts.

Mazherî, Muhammed Senâullah el-Osmanî. *Tesir*, Dâruihayi't-Türasi'l-arabî, 10 cilt. Beyrut: 2004.

Nursî, Bedîuzzaman Said. *Sözler*. Envar Neşriyat. İstanbul: 1996.

Nursî, *Lem'âlar*, İst., 1996.

Nursî, *Mesnevî-i Nuriye* (terc: Abdulmecid Nursî), Envar Neşriyat. İstanbul: 1993.

Râzî, Fahruddin. *et-Tefsîru'l-Kebîr*. Dâru'l-fikr. 32 Cilt. Beyrut: 1981.

Şevkânî, Muhammed b. Ali. *Fethu'l-Kadîr*, Darulvefa, 5 cilt. by. ts.

Vâhıdî, Ali b. Ahmed. *et-Tefsîru'l-Vasît*, Dâru'l-kütübi'l-İlmiyye, Beyurt: 1994.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

BİYOLOJİK TÜRLERİN SINIRLARINI BELİRLEYEN, ALLAH'IN, VAHDANİYET (Bir Olma) ve EHADİYET (Eşsiz Olma) MÜHÜRLERİ

Suna Aygün ALLAHVERDİ, Ziraat Mühendisi, Muş,
sunaallahverdi@windowslive.com

ÖZET

Canlılar âleminin kapsadığı her bir ferdin var oluşunda, önceden belirlenmiş olan belli kanunlar bulunmaktadır. Ve tüm canlılar bu kanunların sınırlamaları sayesinde kendileri için belirlenmiş ontojeni aşamalarından geçerek olgunluğa erişirler.

İnsanoğlu her geçen yılda, yepyeni keşifler ile bu kanunların işleyişi hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Dünya üzerinde bulunan canlıların, evrim görüşüne göre *"ortak ata"* ile bir başlangıca sahip oldukları savunulmakta. Fakat Karl Ernst von Baer'in keşfettiği embriyoloji yasaları ile *"ortak ata"* fikri çürütülmüş oldu. Baer'in keşfine göre her bir türün embriyosu ancak ve ancak başlangıçta kendi tür özellikleri ile var olmaktadır. Ve daha sonra fert olarak şekillenmektedir. Dolayısı ile yıllarca biyoloji kitaplarında okutulan her türün embriyolarının başlangıçta aynı olduğunu ve daha sonra farklılaştığını iddia eden Haeckel'in uydurma çizimleri, yine Baer'in keşifleri ile çürütülmüş oldu.

Ayrıca her bir türün, kendine has olan gen havuzu sınırlaması, Allah'ın, türlerin genotipik materyallerini, Vahdaniyet (bir olma) mührü ile mühürlenmesinden dolayı hiçbir tür başka bir türe meyl edip değişim veya dönüşüm gerçekleştiremez. Ve her bir tür içerisinde ki sayılamayacak kadar çok olan fertlerin, tür içi diğer fertlerden farklı ve benzersiz olarak yaratılmalarının da yine Allah'ın, o fertlerin fenotipik özelliklerinin Ehadiyet (eşsiz, benzersiz olma) mührü ile mühürlemesinden dolayıdır. Ve bütün fertlerin üzerinde ki Ehadiyet (eşsiz, benzersiz olma) mührü ile de başka bir türe dönüşmeleri imkânsızdır.

Dolayısı ile bütün canlı türlerin aslında iddia edildiği gibi başıboş olmadıkları aksine her birinin en küçük parçasına kadar bir plan dâhilin de var edildiği görülmektedir. Ve her bir canlı üzerinde bulunan bu sınırlamalar sayesinde her bir türün; ölüm tarihleri (yaşam süreleri), üreme kuralları, beslenmeleri özeldir. Ve her bir tür bu özel karakterlerinden dolayı da tür ismi sınıflandırılmaktadır. Bu makalede geçen konular doküman analiz metodu ile açıklanacaktır.

Anahtar kelimeler: Vahdaniyet (bir olma), Ehadiyet (eşsiz olma), *"Ortak Ata"*, Evrim, Heackel'in Sahte Embriyo Çizimleri, Karl Ernst von Baer.

GOD'S SEALS OF UNITY (Being One) and EHADIYET (Being Unique) DETERMINING THE LIMITS OF BIOLOGICAL SPECIES

ABSTRACT

There are certain predetermined laws in the existence of each individual covered by the living world. And thanks to the limitations of these laws, all living things reach maturity by passing through the stages of ontogeny determined for them.

With each passing year, human beings gain knowledge about the functioning of these laws with new discoveries. It is argued that living things on Earth had a beginning with a *"common ancestor", according to the evolutionary view. However, the idea of "common ancestor"* was disproved with the embryology laws discovered by Karl Ernst von Baer. According to Baer's discovery, the embryo of each species exists only in the beginning with its own species characteristics. And then it is shaped as an individual. Therefore, Haeckel's fabricated drawings, which claimed that the embryos of each species, which were taught in biology books for years, were initially the same and then differentiated, were again disproved by Baer's discoveries.

In addition, due to the limitation of the gene pool of each species, and the fact that Allah has sealed the genotypic materials of the species with the seal of Unity, no species can incline to another species and perform change or transformation. And the fact that the innumerable individuals in each species are created differently and uniquely from the other individuals within the species is also due to the fact that Allah sealed the phenotypic characteristics of those individuals with the seal of Ehadiyet (uniqueness). And with the seal of Ehadiyet (uniqueness) on all individuals, it is impossible for them to transform into another species.

Therefore, it is seen that all living species are not in fact straying as claimed, on the contrary, each of them came into existence with a plan down to the smallest part. And thanks to these limitations on each living thing, each species; date of death (life expectancy), breeding rules, feeding are special. And each species is classified as a species because of these special characters. The topics covered in this article will be explained with the document analysis method.

Keywords: Oneness (unity), Ehadiyet (uniqueness), *"Common Ancestor"*, Evolution, Heackel's fake Embryo Drawings, Karl Ernst von Baer.

GİRİŞ

Kâinat içinde bir zerre hükmünde olan dünya üzerinde, canlı olsun cansız olsun bütün varlıkların nasıl var olduğu hakkında, hem akli hem de nakli olan birçok deliller bulunmaktadır. Nakli olan bilgilere göre; Arz (earth) ve içindeki her şey, Allah teâla'nın dilemesi ile imkân dairesinden (yokluk ile varlık arasındaki durumdan) çıkarılarak, kendisi için belirlenmiş bir program dâhilin de, şehadet (görebildiğimiz maddi) âleminde vücut giydirilmektedir. Ve Allah'ın, her bir varlık için belirlemiş olduğu bu programı, adetullah denilen yaratma kanunlarının kalem ucu ve bir nev'i tuğlası hükmünde olan zerreler ile görünmez olan bu yazıları, görünür kılmaktadır.

Bu ne demektir? Yani her bir canlı ferdin, henüz maddi olarak bir beden sahibi olmadan önce genetik olan programı hazırlanmakta, sonrasında dışarıdan aldığı zerreler ile bu genetik kodlara göre vûcudu inşa edilmektedir.

Ayrıca her bir canlı varlık için özel olarak düzenlenmiş olan bu programlar, yine Allah'ın o varlıklar üzerinde koymuş olduğu vahdaniyet (bir olma) ve ehadiyet (eşsiz, benzersiz olma) mühürleri ile sınırlandırıldığından, hiçbir varlık ne ait olduğu tür sınırını aşabilir, ne de kendisine benzeyen başka bir varlık var olabilir.

Makro Seviyede Vahdaniyet Ve Ehadiyet Mühürleri

Her bir canlı var olmaya başladığı andan, öleceği ana kadar kendisi için belirlenmiş olan bir plan dâhilinde bedenleri, rızık nimetleri ile inşa edilmektedir. Yani her bir canlı gelişim ve büyüme kanununa tabidir. Ve bu kanun ile bütün canlılar için belirlenmiş fıtri olan ölüm zamanı da bulunmaktadır. Bu fıtri olan ölüm türler için de geçerli kanun olup, nesli tükenmiş olan türlerde buna en güzel örneklerdir.

Canlıların, belirli fenni kanunlar dâhilinde bedenleri var edilmekte olup, bilimsel araştırmalar ile insanlar, bu kanunların nasıl işlediğini keşfederler. Ve kâinatı bilim dili ile okumaya çalışırlar.

Evet bilim bir dildir ve Allah'ın her daim işlettirmekte olduğu fenni olan kanunlar ile yenilenen kâinat kitabını okumayı ve onu yaratanı tanımayı sağlar.

Taksonomik Sınıflandırma Nedir?

Dünya üzerinde sayılamayacak kadar çok olan canlıları, daha kolay araştırabilmek ve tanımlayabilmek için benzer ve farklı özelliklerine göre gruplandırma veya düzenleyip sınıflandırma işlemine *"Taksonomik Sınıflandırma"* ve bu sınıflandırma işlemini yapan bilim insanlarına da Taksonomist veya sistematikçi denilmektedir.

Sistematikçi olan ve taksonomik sınıflandırma yöntemini tercih eden Carl von Linnaeus[1], 1753'te yazmış olduğu Species Pantarum (Bitki Türleri) adlı kitabında altı bin kadar bitki türüne

[1] Staffan Müller-Wille, *"Carolus Linnaeus, Swedish Botanist"*. Reserch fellow, ESRC Research Centre for Genomics in Soicety, University of Exeter, England. Erişim tarihi 24.05.2021

ikili isimlendirme sistemini uyguladı. Tür olarak adlandırdığı kısımda, birbirlerine çok benzeyen ve diğer türlerin populasyonlarından bariz farklılıklar gösteren toplulukları ayırt etmişti.

Bu ikili isimlendirme sayesinde o güne kadar belirlenemeyen bir çok bitki ve hayvan popülasyonları, artık kolaylıkla tür olarak isimlendirildi ve tanınmaları da kolaylaştırıldı. Tür kavramının tanımını yaptığımızda; Linnaeus'un aslında çok büyük bir keşifte bulunduğunu ve böylece bir türe ait fertlerin dünyanın neresinde olursa olsun aynı ortak özellikleri göstermeleri gerektiğini ve her bir türü, diğer türlerden ayıran, önceden belirlenmiş belirli tür sınırlarının olduğunu daha iyi kavrayacağız.

Taksonomik sınıflandırmada, dünya üzerinde yaşayan tüm canlılar, belli genel morfolojik özelliklerine göre;

Bitkiler Âlemi => şube > sınıf > takım > aile > cins > tür

Hayvanlar Âlemi => şube > sınıf > takım > aile > cins > tür

Mantarlar Âlemi => şube > sınıf > takım > aile > cins > tür

Protista Âlemi => şube > sınıf > takım > aile > cins > tür

Monera Âlemi => şube > sınıf > takım > aile > cins > tür

olmak üzere beşli âlem adı altında incelenmektedir. Her bir âlem de kendi içerisinde yine; şube, sınıf, takım, aile, cins ve tür olarak temel sistematik kategorilere ayrılmaktadır.

Biyolojik Tür (Nev) Kavramının Tanımı:

İnsanoğlunun ve tüm canlılığın nasıl var olduğu hakkındaki görüşlerin ve elde edilmiş olan verilerin daha iyi anlaşılması için, öncelikle biyolojik tür kavramının ne olduğu bilinmelidir.

Canlıların taksonomik sınıflandırmasında en alt basamağını tür oluşturmaktadır. Her bir tür populasyonunu oluşturan bireylerin de en bariz özellikleri ise; aynı tür içinde ki diğer fertler ile üreyebilmeleri ve üreyebilen yavrulara sahip olmaları mutlak gerekli şarttır.

"Biyolojide tür, çözümlenememiş bir problemdir. Ancak çok geniş hatlarıyla türü şu şekilde açıklamayı deneyebiliriz. Türler bir fert değil, fertler topluluğu olan popülasyonlardır. Şayet bu tür eşeyli üreyen bir tür ise bu toplulukta; kadınlar, erkekler, yavrular ve yaşlılar bulunacağından toplulukta ki bireyler birbirlerinden belirli farklılıklar gösterebilirler. Ancak yine de nispeten bu toplulukta bulunan farklı fertler birbirlerine ve kendilerine, en yakın olan diğer topluluktakilerden daha çok benzerler. Aynı zamanda tür bir üreme birimidir. Yani tür içerisinde çiftleşmeler ve verimli döller meydana gelmektedir."[2]

Evet; eşeyli üreyebilen tür içinde bulunan fertlerin en ortak özellikleri, her bir türe ait bireyler, kendi türü içerisindeki eşler ile üreyebilmeli ve en önemlisi ise yavrularının da üreyebilen fertler olması gereklidir. Eşeysiz üreyebilen türlerde ise bir türün tüm fertleri aynı şekilde, ait olduğu populasyonda ki düzeni bozmadan aynı kurallar ve kanunlar dâhilinde üreyebilmeleri ve nesillerinin de aynı üreme kabiliyetine sahip olmaları gerekli şarttır.

Biyolojik tür kavramında bir populasyonun, tür olarak kabul edilebilmesi için iki tane öncelikli şartı vardır. Bir tür populasyonunun bütün fertleri, dünyanın neresinde olursa olsun, kendi aralarında çiftleştiklerinde (fertilizasyonlarında);

---

2 Allahverdi, Hüseyin. *"Evrim nedir? Ne Değildir?"*, Fecr Yayınları. 2019.

1. SAĞLIKLI

2. ÜREYEBİLME POTANSİYELİNE SAHİP YAVRULAR ÜRETME kabiliyetlerinin olması gereklidir.

Örneğin, Avustralya'da yaşayan bir köpek ile Afrika'da yaşayan bir köpeğin buluşmaları olası değildir ama yavruları olması olasıdır.

Bazı özel durumlarda, FARKLI türlerde ki fertler ÇİFTLEŞEBİLİR VE SAĞLIKLI YAVRULAR ÜRETEBİLİR, ANCAK yavrular genel itibari ile KISIRDIR, ÇOĞALAMAZ. Tür olarak kabul edilmesi için gerekli olan kinci koşul sağlanamadığı için melez yavru, yeni bir tür olarak isimlendirilemez.

Bu duruma en bilindik örnek ise; bir dişi at ile bir erkek eşek çiftleştiklerinde, KATIR adı verilen MELEZ yavrular üretirler.

Katır, tamamen sağlıklı ve olgun bir yaşa kadar sağlıklı yaşayabilmesine rağmen, kısırdır ve kendi yavrularına sahip olamaz.

Mikro Seviyede, Vahdaniyet Ve Ehadiyet Mühürleri

- **Gen Havuzu:**

Bir tür populasyonunda ki bütün fertlerin sahip olduğu genlerin toplamına gen havuzu denilmektedir.

Türler; bir ***bütün olarak ortak bir gen havuzuna, bir gen varyantları koleksiyonuna*** sahiptir. Bu ne demektir? Yani bir türün sahip olduğu gen havuzunda ki genler, ***farklı türler arasında değiş tokuş edilmezler***.

Farklı türlerdeki organizmalar, yavru yapmak için DNA'larını birleştirseler bile, yavruları kısır olacaktır.

Bu sınırlandırılmış olan gen akışı nedeniyle, her bir tür diğer türlerden farklı bir grup olarak gelişir.

Şimdi burada çok önemli bir durum karşımıza çıkmaktadır. Ernst Mayr kitabında kalıtım ile ilgili meselenin adamakıllı bilinmesini önermiş ve ardından da kalıtımı on yedi madde ile açıklamış. Ve *"Genetik materyalin kendisi, bir organizmanın vucudunun üretimini ve onun tüm niteliklerini, fenotipini kontrol eden genom (haploid yani tek set kromozomlu hücre) ya da genotiptir. Bu fenotip, gelişme esnasında genotipin çevreyle etkileşiminin sonucudur. Belli bir genotipin farklı çevresel koşullar altında oluşturduğu fenotipin varyasyonunun büyüklüğüne, reaksiyon normu adı verilir. Göreceğimiz gibi doğal seçilime maruz kalan doğrudan özgün genler değil, fenotiptir."* Şeklinde genetik materyalin değilde fenotipik olan değişimlerin doğal seçilime örnek olduğunu belirtmiş. Bu ne anlama gelmekte; bir popülasyon içinde ki fertlerin birbirlerine benzemeyişleri, ve çevresel faktörlerden etkilenmeleri sadece fenotipik özelliklerinde değişimlere neden olmaktadır. Bu sonuca göre bizim de baştan beri ifade ettiğimiz tür içi olan sınırsız sayıda ki fertlerin ehadiyet mühründen dolayı birbirlerine benzememeleri, bu çeşitliliğinde tür gen havuzunu yani genotip karakterleri asla etkileyemeyeceğini, değiştiremeyeceğini ispatlamış oldu. Ve bunu da yine Mayr, kalıtımı on yedi madde ile açıklarken birinci maddesinde:

"Genetik materyal sabittir ('sert'); çevreyle ya da fenotipin kullanılması veya kullanılmamasıyla değişmez. Sabit genetik materyalin kalıtımına sert kalıtım adı verilir. Çevre, genlerin üzerinde değişiklik yapamaz. Fenotipin proteinlerinin edindiği özellikler, üreme hücrelerinin nükleik asitlerine aktarılamaz. Edinilmiş karakterlerin kalıtımı olamaz." şeklinde ki açıklaması ile net olarak belirtmektedir.

Evet biz biliyoruz ki tür içi genler her bir türe özel ve sabit olarak var edilmiş olup, tür içi her bir fert ise fenotipik olarak değişimler ile Allah'ın, bir olandan benzersiz olan çokları yaratma sanatını okutturuyor.

Fakat evrimsel görüşe göre ise Mayr, Evrim Nedir adlı kitabında, açıkladığı kalıtımın birinci maddesine muhalif olarak;

"Çevrenin değişimleriyle en iyi şekilde baş edebilen genotipe sahip bireylerin (fenotiplerin) sürekli olarak hayatta kalabilmesinin sonucu olarak, her popülasyonun genetik kompozisyonunda sürekli bir değişim olacaktır… bir popülasyonun sonuçtaki değişimine evrim denir. Değişimler genetik olarak benzersiz bireylerin oluşturduğu popülasyonlarda meydana geldiği için evrimin kademeli ve kesintisiz bir süreç olması gereklidir." Kalıtım ile ilgili çelişkili olan açıklamada bulunmuştur. Bu nedenle evrimin tür içi çeşitlilik ile olacağını savunarak yanılmıştır. Çünkü tür içi değişimler zaten her zaman var olmakta ve bu değişiklikler sadece fenotipde kaldığı için türlerin gen havuzlarının sınırlarını değiştirmemektedir.

Her bir biyolojik türü tek tek yaratılmış olarak ele aldığımızda; her bir türün, başlangıçta bir ağaç gibi kendine has ve özel olarak geliştiğini söyleyebiliriz.

Bunu şu şekilde açıklamaya çalışırsak; Homo sapiens (*insan*), Ovis aries aries (*evcil koyun*) gibi her bir biyolojik türü, bir ağaç şeklinde incelediğimizde, türlerin gelişimlerini ve varoluşlarını daha kolay algılayabiliriz. Şöyleki; bir ağaç olma kabiliyetinde olan tohumun, çekirdeği içinde önceden planlanmış genetik programına göre gelişerek var edilen ağacın; dalları, yaprakları, meyveleri ve meyvelerinde ki çekirdekleri hatta ağacın bütün hücrelerine kadar her bir parçası, ağaç olmasına vesile tohumun çekirdeğinde ki genetik kodlar ile aynı olmalıdır. Yani ağacın bütün yaşam tarihi, bütün hücrelerine kadar her bir parçasında genotip karakterler olarak saklanmaktadır.

Bir kayısı ağacı üzerinden bu konuyu açıklamaya çalışalım. Tohumdan büyütülen bir kayısı ağacının dalları, yaprakları, çiçekleri, meyveleri, ve ağacın oluşmasını sağlayan hücrelerinin çekirdekleri, hepsi ilk başta ki tohum içerisinde belirlenmiş olan genetik kodlar ile var olmakta ve hepsi de aynı genetik kodları taşımaktadır.

Mesela bu kayısı ağacından alınan herhangi bir dal, aşılama yöntemi ile çoğaltılmak istendiğinde, aşı yaptığımız anaç üzerinde büyümesini istediğimiz daldan, istediğimiz özellikte ki kayısı meyvesinin elde edilmesi, bilinen ve mutlak geçerli olan kanundur. Ve hatta kayısı ağacından alınan küçük parça ile yapılan göz aşısı sonucunda yine anaç üzerinde büyümesini istediğimiz dalında, kayısı meyvesi vermek zorunlu mutlak şarttır. Hatta bu kayısı ağacının tek bir hücresi ile yapılan klonlama ile yine kayısı ağacı dışında farklı bir sonuç elde etmek de imkansızdır. Ve kayısı çekirdeği ile elde edilecek olan fidandan da yine kayısı elde edilmesi mutlak kanundur. Çünkü her ferdi oluşturacak olan tohumlarında önce ait olduğu tür programı şekillenmekte daha sonrasında ki gelişim aşamalarında fert olarak farklılaşmaktadır.

Dolayısı ile evrim düşünürlerinin söyledikleri gibi, ortak atadan, bir ağaç şeklinde çoğalmış olan türleşmenin, olabilme ihtimali bile imkânsızdır. Çünkü evrim ağacı şeklinde, tek bir hücreden tüm türlerin meydana gelmesi demek, dünya üzerinde şu anda tür olarak adlandırılmış olan bütün canlı popülasyonlarının, sadece aynı ilk başlangıçta ki o tek hücrede kayıtlı olan genetik özellikleri göstermesi gereklidir. Bu da bütün canlıların tek bir tip ve tek bir gen havuzuna sahip olmalarını gerektirmektedir. Eğer bu şekilde tek bir hücreden çoğalmadan bahsedilecekse o zaman türler değilde tek bir türden bahsetmemiz gerekecekti. Fakat taksonomik sınıflandırma yönteminde bu şeklide bir tek bir türleşmeden zaten bahsedilemez.

Mayr'ın belirlemiş olduğu kalıtımı tarif ettiği; *"8. Organizmaların karakterleri, kromozomlarında bulunan genler tarafından kontrol edilir. 10. Genel olarak vücutta ki tüm hücrelerin çekirdekleri, aynı genleri içerirler."*[3] Maddelerinden yola çıkarak:

Her bir biyolojik türü, bir ağaç gibi ele aldığımızda, her bir tür, genetik materyalinde bulunan program dâhilinde gelişmesini tamamlayarak, genişleyerek büyüyebilir ve o bir türe ait olan her hangi en ufak parçası dâhil, hepsi aynı tür özelliklerini taşımak zorundadır. Bu ise türler üzerindeki sınırlamaların daha en başlangıçta, her bir tür üzerinde planlanmış olarak kayıt altında tutulduğunu göstermektedir. İşte her bir türün özel ve bir olarak yaratılması o tür üzerinde Allah'ın koymuş olduğu **vahdaniyet** (*bir olma*) **mührü** ile sağlanmaktadır. Ve bu sayede hiçbir tür başka bir türe asla evrilemez.

Fakat yukarıda bahsettiğimiz gibi bir türü ağaç olarak düşündüğümüzde, bu ağacın her bir parçası da şahsına münhasır olarak kendi fenotipik özelliklerinden dolayı, özel bir sima ile var edilmektedir. Bir türün var olmaya başladığı andan itibaren sahip olduğu her bir parçası, hem o türün özelliklerini taşıması yanında bir de kendi ferdi özelliklerini de göstermektedir. Yani bir tür içerisinde ki her bir birey kendi özel görünümü ve eşsiz ve benzersiz şekli ile var edilmektedir. Bir tür içerisinde başlangıçtan itibaren var edilen, sayılamayacak kadar çok olan fertleri, aslında görünüş itibari ile hiç biri birbirine de benzememektedir. İşte fertler üzerinde ki bu eşsiz ve benzersiz olma özelliği ise yine Allah teâlanın o fertler üzerineki ehadiyet (eşsiz olma) mührü ile tür içerisinde geniş bir varyasyon oluşmasını sağlamaktadır.

Yani bir biyolojik türün sınırları, vahdaniyet (biricik ve tek olma) mührü ile korunarak başka bir türe dönüşmesi imkânsızlaştırılıp, o türün biricik ve tek olması sağlanırken, tür içerisinde ki her bir ferdin, yine tür içinde ki diğer fertlerden farklı, özel olarak var edilmesi ve tür içerisinde sayılamayacak kadar çok çeşitlilik olmasına rağmen tür sınırını aşmamaları da fertler üzerinde ki **ehadiyet** (*eşsiz ve benzersiz olma*) **mührü** ile sağlanmaktadır.

Bu ise yaratıcının, aslında tüm türler arasında mikro seviyede ki çok küçük farklılıklar ile var ettiği genetik çeşitlenme sonucunda, milyonlarca birbirinden farklı türü yaratarak, her bir türün de kendi içerisinde yine mikro seviyede ki neredeyse sınırsız çeşitlenmelerle, sayılamayacak kadar çok olan fertlerini var etmesi, yaratma sanatının mükemmelliğini ve kusursuzluğunu göstermektedir. Ayrıca her bir canlı kendi lisanı ile *"Beni ve türdaşlarımı, eşsiz ve benzersiz ve tek ve biricik olarak yaratıp bütün ihtiyaçlarımızı karşılayacak olan da ancak yüce Rabbimiz'dir"* der ve O'nun bu mu'cize ve harika olan işlerine şahitlik eder.

---

3 Mayr, Ernst. "Evrim Nedir?, Say Yayınları, Popüler Bilim Dizisi. 2001. S. 126.

Aslında Darwin de türler içinde ki fertlerde, ehadiyet (eşsiz, benzersiz olma)mührünü, toplamış olduğu bitkiler üzerinde okumuş, fakat ne manaya geldiğini anlayamamış maalesef. Şöyle ki: *"Begle: yolculuğundan topladığı koleksiyonlarını tasnif ederken Darwin; tekrar tekrar aynı soruyla karşılaşıyordu. Acaba birbirlerinden hafifçe farklı numuneler, sadece bir popülasyonun içindeki varyantlar mıdır yoksa farklı türler mi? Aslında 1840'larda kıskaçlıların sınıflandırması üzerine monografisini yazdığında tek bir tür popülasyonundan toplanan bir koleksiyondaki hiçbir numunenin bir diğeri ile tamamen aynı olmadığı sonucuna varmıştı. Hepside insan bireyleri gibi birbirinden farklıydılar. Darwin'in Cambridge'deki öğrencilik günlerinden beri bağlantıda olduğu bitki ve hayvan yetiştiricileri de ona aynı şeyi söylemişlerdi."*[4]

Acaba Darwin, bu tür içi sınırsız fenotip çeşitliliğin, Allah'ın türler üzerinde ki Ehadiyet (eşsiz olma) mühründen dolayı olduğunu ve bu fenotipik değişimlerin, genotip sınırlarını değiştiremeyeceğini bilseydi, evrim hakkında ki görüşleri nasıl bir seyir takip ederdi?

- **Gen Mutasyonları:**

Burada kısaca mutasyonlar ile de tür içi genetik materyallerin olumlu yönde değişimler geçirerek evrime örnek gösterilmesinden de bahsetmek istiyoruz. Evet mutasyonlar ile bir tür başka bir türe dönüşerek evrimleşemez. Bu şekilde inançta yanlıştır. Çünkü yine Ernst Mayr kitabında mutasyonlar için; *"Gen mutasyonları, hücre bölünmesi esnasında kopyalama **hataları oluşmasından** ileri gelir. Hücre bölünmesi ve gamet oluşumu esnasında DNA molekillerinin kopyalanışı dikkat çekeçek derecede doğru olsa bile **rastlantısal hatalar** oluşabilir. Bir baz çiftinin yerini farklı bir diğerinin alması durumuna gen mutasyonu denir."* Açıklamasında bulunmuş.

Dolayısı ile mutasyonlar ile meydana gelen hatalı genler ile oluşan fertler, yine tür içi aynı genetik sınırlamada kaldıkları için yeni bir tür oluşmasına örnek olarak gösterilemezler. Evrime delil teşkil edemezler.

Çünkü gen hatalarından kaynaklı olarak anormal görünümde olan hastalıklı bireyler, numune olacak sayıda tür içinde var olmaktadır. Ve kromozom sayılarının eksik ya da fazla olmasından dolayı da bu anormallikler görülmektedir. Bu şekilde ki anormal olan bireylerin, evrimleşmeye delil gösterilmesi doğru değildir. Bu şekilde anormal olan durumlar ile yeni türler oluşamaz.

Üreme İzolasyonu:

Her bir türün, özel ve kendine has üreme fizyolojisi, üreme anatomisi ve üreme kuralları bulunmaktadır.

Ve her bir türün, her bir ferdi, ait olduğu türün üreme kanunlarına göre genetik kodlar ile sınırlandırılmıştır. Ve bu sınırın dışına çıkamaz şekilde programlanmışlardır. Bu kanuna da *"**Üreme İzolasyonu**"* adı verilmektedir.

Bu özel izolasyon sınırlaması ile farklı türlerin fertleri birbirleri ile çiftleşme eğilimi gösteremez veya istisnai olarak başka bir türün ferdine, cinsi eğilim gösterse bile oluşan yavrular mutlaka kısır olmak zorundadırlar.

Yaşamakta olan her canlı fert için, ait olduğu türün özel ve kendine has üreme biyolojisi ve

[4] Mayr, Ernst. "Evrim Nedir?, Say Yayınları, Popüler Bilim Dizisi. 2001.

üreme fizyolojisi ve üreme kuralları bulunmaktadır. Bu kurallar sayesinde, her türün bireyleri, o türe has olan, bazı fizyolojik ve mucize olan harika embriyolojik aşamalardan geçerek, genetik materyallerini, **tür özelliklerini bozmadan** yavrularına aktarırlar. Ve ayrıca bu üreme sonucunda, tür özelliklerini taşıyan genotipik karakterler bakımından, bir birlik taşımalarına rağmen; **fertler bazında fenotipik karakterlerinde ise farklı yeni modellerin** meydana gelmesine sebep olurlar.

Bunu şu şekilde örnekle açıklayalım;

Alem: Plantae

Bölüm: Magnolyophyta (Kapalı Tohumlular)

Sınıf: Magnoliopsida (Çift çenekliler)

Takım: Malpighiales

Familya: Violaceae (Menekşegiller)

Cins: Viola

Hercai Menekşe (*Viola tricolor*)

Menekşegiller familyasına bağlı olan hercai menekşe (*Viola tricolor*) türünün tüm fertleri, fenotipik görünüş itibari ile dünyanın neresinde olursa olsun, geçmişte yaşamış ve gelecekte yaşayacak olan tüm hercai menekşe türünün fertleri aynı genotipik özellikleri taşımaktadır ve taşımak zorundadır. Ayrıca yine her bir hercai menekşe fertleri, geçmiş ve gelecekte de aynı üreme kanunu ile çoğalma kabiliyeti göstermelidir. Fakat her bir hercai menekşe ferdi, taşımış olduğu fenotipik karakterlerine göre, popülasyonda ki hiçbir fert birbirinin aynısı da değildir. Ancak bu şekilde hercai menekşeye *"tür"* denilebilir.

Her bir türün, bir ferdi ait olduğu kendi türünün üreme kodları ile genetik olarak kodlanmış ve bu sınırın dışına çıkamaz şekilde programlanmışlardır. Dolayısı ile bir popülasyonda bulunan fertlerin aynı ortak özellikleri olmalı ki o gruba tür adı verilebilsin.

"Nasıl ki eşyada, meselâ hayvanattaki ehemmiyetli a'zanın (önemli olan organların), esasat ve netaic itibariyle ***birbirlerine benzeyişleri*** *ve* ***tevafukları*** *ve bir tek sikke-i vahdet (Allah'ın koymuş olduğu birlik damgasını) izhar etmeleri (göstermeleri), nasıl* ***kat'î*** *(kesin) olarak delalet ediyor ki; umum (bütün) hayvanatın Sani'i (Sanatkâr yaratıcısı)* ***birdir****, Vahid'dir (bir ve tek olandır), Ehad'dir (eşsiz, benzersiz olandır). Öyle de: O hayvanatın* ***ayrı ayrı*** *teşahhusları (şahısları) ve simalarındaki* ***başka başka*** *hikmetli teayyün (belirlenmiş) ve temeyyüzleri (benzerlerinden farklılıkları) delalet eder ki; onların Sani'-i Vahid'i (Sanatkar ve bir tek Yaratıcısı olan Allah), fail-i muhtardır (dilediği şekilde yapandır) ve* ***iradelidir; istediğini yapar, istediğini yapmaz; kasd*** *ve* ***irade*** *ile* ***işler****."*[5]

"En cüz'i bir ferd, *"Ancak nev'imi (türümü) yaratan beni yaratabilir."* diyor. Çünkü efrad (fertler) arasında misliyet[6] vardır. Ve arzın her tarafında dağınık bir surette bulunan en küçük

---

5 Nursi, Bediüzzaman Said. *"Risale-i Nur Külliyatı"*. (Mektubat; 2002). İstanbul. s; 244.

6 Misliyet: Bir türe ait olan ferdin, tür bazında diğer fertler ile aynı özelliklere sahip olmakla beraber, şahsi olarak hepsinden farklı olma özelliğidir.

bir nev' (biyolojik tür), *"Beni yaratabilen ancak arzı yaratandır"* söylüyor."[7]

Evet, sürekli bahsedeceğimiz gibi, bir türün bütün fertleri genel olarak bakıldığında dünyanın her neresinde olursa olsun, tür özellikleri bakımından birbirinin aynısı benzer özelliklere sahip olmakla beraber, tür içi birey bazında birbirlerinden farklı olarak çok küçük özel şahsi şekillenmeler ile değişiklik göstermektedir.

Bu şekilde her ne kadar şahsi olarak çeşitlilik gösterse de genel olarak türüne ait morfolojik özellikleri devam ettirebilmesi, aralarında ki bu mükemmel bağı yapan yaratıcıyı tasdik etmektedir. *"Allah birdir, mülk Onundur, vücud Onundur, her şey Onundur"*[8] cümlesinin anlaşılması için kâinatta var edilenlerin, bir Vahid'den sudur ettiğini (meydana geldiğini) anlamış olmamız gerekmektedir, şöyle ki;

"Bakınız her bir masnun (sanatın) yüzünde öyle bir sikke (mühür) vardır ki, ancak her şeyi halk eden (yaratan) Hâlık'a (Yaratıcı'ya) mahsustur. Ve her bir mahlukun (varlığın) cephesinde öyle bir hâtem vurulmuştur ki, her şeyi yapan Sâni'den maada (başka) kimsede o hâtem (mühür) bulunamaz. Ve kudretin neşrettiği mektuplardan her bir mektubun âhirinde (sonunda), taklidi kabil olmayan öyle bir turra vardır ki, ancak Sultan-ı Ezel ve Ebed'e hastır."[9] ve *"Cenab-ı Hak, bütün cüz'(özel) ve cüz'ilerde (parçalarda) sikke-i mahsusasını (özel olan damgasını) ve bütün küll (genel) ve küllilerde (bütünlerde) has hatemini (mührünü) vaz'ettiği (koyduğu) gibi, aktar-ı semavat ve arzı, hatem-i vâhidiyetle ve mecmu-u kâinatı (kâinatın hepsini) sikke-i ehadiyetle (eeşsiz ve biricik olma mührüyle) mühürlemiştir."*[10]

Evet bu kadar mükemmel bir nizamı düzenleyen, idare eden ve rızıklandıran, tek bir sahibi ve idare edeni olmalıdır. Çünkü milyonlarca tür ve her bir türün içerisinde ki milyonlarca fertlerin, **bu düzeni bozmadan sürekli olarak, hatta bazıları her baharda, yoktan inşa edip, rızıklandırılması ve yaşatılmasını, ancak ve ancak, mutlak yüce Kudret sahibi olan Allah yaratabilir**.

"Ve keza Halık (Yaratan); ya birdir veya gayr-ı mütenahidir (sonsuzdur), evsat (ortası) yoktur."[11]

Evet bir yaratıcı tarafından mükemmel bir düzende tasarlanan bütün canlı türleri, belirli kanunlar ile üreyebilmekte ve yine tür içinde olan her bir birey için aynı olan geçerli kurallar ile bu sınırlamayı korumayı sağlamaktadır. Çünkü her bir türün hem dişilerinin üreme yapıları ve hem fizyolojik özellikleri hem de her türün embriyolarının o türe özel, kendine has olarak yaratılmasından dolayı, bütün türler birbirlerinden ayrı olarak sınıflandırılmaktadır.

İşte buraya kadar açıklamaya çalıştığımız mesele; her bir türün Vahdaniyet (Bir olma) mühründen dolayı hiçbir türün bir diğer türe benzeyemeyeceğini embriyonal düzeyde türlerin

---

7 Nursi, Bediüzzaman, Said, Risale-i Nur Külliyatı, Mesnevi-i Nuriye, Lemalar. Dokuzuncu Lem'a

8 Nursi, Bediüzzaman, Said. Mesnevi-i Nuriye. Envar Neşriyat. Risale-i Nur Okuma Programı. Erişim; 2020-10-19.

9 Nursi, Bediüzzaman, Said, Risale-i Nur Külliyatı, Mesnevi-i Nuriye, Lemalar. Birinci Lem'a

10 Nursi, Bediüzzaman, Said , Risale-i Nur Külliyatı, Mesnevi-i Nuriye, Lemalar. Altıncı Lem'a

11 Nursi, Bediüzzaman, Said, Risale-i Nur Külliyatı, Mesnevi-i Nuriye, Zerre.

birbirlerinden farklı ve özel olarak yaratıldığıdır. Her bir türün embriyosunun, başlangıçta özel olarak sadece kendi türünün özelliklerini gösterdiğini ve bu sebep ile evrimin iddia ettiği ortak ata fikrinin aslında mümkün olmadığını bundan sonra ki bölümde göreceğiz.

Karl Ernst von Baer ve Yasaları:

Evet, bu arada, türden bahsettiğimizde, Embriyoloji de yapmış olduğu keşifleri ile *"Yeni Embriyolojik Çağ"*ın başlamasına sebep olan Karl Ernst von Baer'den mutlaka bahsetmek gerekir. von Baer, embriyo alanında, Aristo'dan başladığı varsayılan ve on dokuzuncu yüz yıla kadar süren iki yaklaşık bin iki yüz yıllık embriyoloji tarihini, on dokuzuncu yüzyılda ki keşifleri ile yeni bir embriyoloji tarihi başlangıcının kurucusu olmuştur. Onun keşifleri sayesinde, bu günkü embriyoloji üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Hatta; *"Tartu, Estonya. Embriyolojinin kurucu babası bilim adamı ve tıp adamı Karl Ernst von Baer Anıtı'da, 1886'da dikildi"*.

Ernst von Baer'in keşiflerinden en önemlileri ise; Embriyoloji tarihinde o güne kadar hiç bilinmeyen *"dişi yumurtasının oluşumunu, üretildiği yeri ve mekanizmasını açıklayarak, 1827'de yayınlamış olduğu makale ile hayvan yaşamının gelişiminin fertilize olmuş yumurtadan (zigot) başladığını keşfetti"*[12].

Baer'in, embriyo üzerinde yapmış olduğu araştırmalar sonucunda elde ettiği *"von Baer'in Kanunları"* olarak adlandırılan dört maddelik yasa ile embriyonun yeni tanımını ve sınırlarını belirlemiş oldu.

Von Baer **epigenezci**[13] olup, yüzyıllar önce başlayan bir araştırmayı sonlandırarak; *"köpeğinin yumurtalıklarında, yumurtanın üretildiğini keşfederek, embriyo oluşumunda yumurtanın da etkisi olduğunu ve bundan dolayı da proformasyonizm[14] fikrinin makul olmadığını ispatlayarak çürüttü."*[15]

Karl von Baer'in bu keşfi, evrimci embriyologlar için çok büyük bir çöküşü ifade etmekteydi. Çünkü *proformasyonist olan evrim görüşü*, embriyoların ilk başlangıcında ata form özelliklerin gösterip daha sonrasında özelleştiğini savunuyorlardı. Yani *"bir bireyin germ hücresinde var olan küçük, tam olarak oluşmuş bir organizmanın (bir homunculus) basit bir*

---

12 Turriziani Colonna, Federica,"De ovi mammalium et hominis genesi(1827), by Karl Ernst vn Baer". Embryo Project Encyclopedia (2017-02-09). ISSN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/10776/11405.

13 Epigenez: Aristoteles ile başlayıp, bir canlının var olduktan sonra belirlenmiş olan bir mekanizma olarak, aşamalardan geçerek geliştiğini kabul eden görüş olup evrimsel görüş ile çelişmektedir. Ayrıca bakınız: Kitchener, R. (1978). Epigenesis; The Role of Biological Models in Development, 21(3), 141-160. Retrieved May 24, 2021,from https://www.jstor.org/stable/26764473

14 Proformasyonizm: 17. yüzyılda başlayan ve insanın embriyo olmadan önce minyatür olarak sperm içerisinde veya diğer bir görüşüne göre kadın yumurtası içerisinde tamamen var olduğunu savunan fikir akımı olup on dokuzuncu yüz yılda, Baer'in; sperm ve yumurta hücrelerinini mikroskop ile incelenmesi sonucunda, içlerinde minyatür canlıların bulunmadığının keşfetmesi ile bu akım son bulmuştur.

15 Barnes, M. Elizabeth, *"Karl Ernst von Baer's Laws of Embryology"* Embryo Project Encyclopedia (2014-04-15). ISNN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/107 76/7821.

şekilde genişlemesiyle geliştirdiği (18. Yüzyılda popüler olan ve şimdi gözden düşürülen) bir"[16] hipotez olarak kaldı. Bu konuyu "Ernst Haeckel, *"Biyogenetik Yasa"* Makalesi Reddedildi" adlı bölümde daha geniş açıklamaya çalışacağız.

Ernst von Baer'in, **dünyada embriyoloji tarihini değiştirerek yeni bir embriyoloji tarihini başlamasına sebep olan keşifleri** dört maddeden ibarettir:

Karl Ernst von Baer Yasaları;

1. Embriyoda, bir türün genel olan karakterlerinin, özel olan karakterlerden daha önce ortaya çıkar.

2. En genel biçimlerden daha az genel olan geliştirilir. Ve bu böyle devam eder, ta ki sonunda en özel biçimler ortaya çıkana kadar.

3. Belirli bir hayvan formundaki her embriyo, diğer formlardan geçmek yerine onlardan ayrılır.

4. Bu nedenle, temelde, daha yüksek formun embriyosu hiçbir zaman başka herhangi bir forma benzemez, yalnızca onun embriyosuna benzer."[17]

Evet von Baer'in keşifler ile varmış olduğu bu yasaların ilk üç maddesinde tam olarak, Allah'ın embriyolar üzerine koymuş olduğu Vahdaniyyet (bir olma) mührünü göstermektedir.

Birinci maddede geçen yasaya göre; yaratılan tüm canlıların, biyolojik tür bazında, embriyolarında ilk önce, dâhil oldukları türün karakterlerinin geliştiğini söylemesi, Allah'ın Vahdaniyet (bir olması) isminin o tür üzerinde ki mührünü ve bütün biyolojik türlerin genetik kodlamaları bakımından, her bir türün tek ve özel olduğunu göstermektedir.

Ve bu da şu manaya gelmektedir; ***türler üzerinde ki bu mühür sebebiyle bir türün genetik kodları, başka bir türün genetik kodlaması ile aynı olamaz ve birbirlerine asla dönüşemezler.***

Bu türler ve fertler üzerinde ki damga ve mühür ise **her bir türün ve ferdin, özel ve tek tek yaratıldığını** göstererek, tesadüfler ile oluşan bir ilk hücreden çoğaldığı **iddiasını çürütmektedir**.

Ve genel olarak embriyoloji kaynakları siyasi kaynaklı olan bazı görüşlerin tekelinde olduğundan dolayı, Karl Ernst von Baer'de nasibini alarak, embriyoloji tarihinde gizli kahraman olarak kaldığından, adından bahsedilmez. Kaldı ki, embriyoloji için en büyük başlangıç adımını attığı Zigot'u, keşfeden biri olduğu halde bile adı anılmaz.

Çünkü von Baer, öyle bir şey keşfetmişti ki; bu keşifler, yasa olarak kabul edilecek ve hem evrimci görüşün savunduğu proformasyonizm, yani; canlıların ilk başta sperm içinde ya da yumurta içinde minyatür olan atalarının küçük kopyalarından çoğaldığı veyahutta; her türün embriyolarının başlangıçta birbirlerine benzediği şeklide ki bir asır süren popüler proformasyonist akımın, doğru olmadığını ve ayrıca her bir türün, diğer türlerden evrimleşerek devam ettiği hususunda ki evrimleşerek çoğalma görüşünün aksine her bir türün embriyosunu özel

---

16 Preformation. (n.d) Random House Kemerman Webster's College Dictionary. (2010). Retrieved May 23 2021. From https://www.thefreedictionary.com/preformation. Erişim Tarihi: 24.05.2021.

17 Barnes, M. Elizabeth, *"Karl Ernst von Baer's Laws of Embryology"* Embryo Project Encyclopedia (2014-04-15). ISNN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/107 76/7821.

ve ilk başta kendi tür özelliklerinden geliştiğini keşfetmesiyle, evrimleşerek bütün türlerin birbirlerinden çoğaldığı fikrinin, olamayacağını ispatlamış ve savunmuş olduğundan dolayı; **embriyoloji tarihinde adından kolay kolay söz dilmez. Ve evrimci embriyologlar ise ondan hiç bahsetmezler.**

Dolayısıyla ortak gen havuzuna sahip olsalar da tüm canlılar, o ortak gen havuzundan, belli bir kasd ve irade ile şekillendirilerek çoğaltılmış olup, hiç biri birbirine benzememektedir. Bu da Allah'ın yaratmasının ne kadar muazzam olduğunu göstermektedir. **Çünkü ortak bir gen havuzuna sahip olsalar da yaklaşık sayıları on beş ile yirmi milyon olduğu tahmin edilen biyolojik türlerin, ayrı ayrı gen kodları ile yaratılmaları ve her tür popülasyonlarında ki bireylerin kontrollü biçimde, hiçbiri birbirine benzemeyen sayılamayacak kadar çok fertler ile çeşitlendirmesi ve bu fertlerin tür sınırını asla geçmemesi, O'nun nasıl, muazzam büyüklükte bir yaratıcı gücü olduğunu açıkça göstermektedir**.

- **Enrst Haeckel *"Bİyogenetik Yasa"* Makalesi Reddedildi.**

Baer'in keşfinden anlaşılacağı üzere, her türün embriyolarının, türlere özel olarak zigot ile başlayan bir başlangıç ile yaratıldığı ispatlandı. Ve embriyologlar tarafından, bu bilgi on dokuzuncu yüzyılda *"von Baer'in Yasaları"* şeklinde kabul edilerek, Proformasyonistlerin savunduğu gibi *"Ortak Ata"* iddiası reddedildi.

"Darwin'in tanınmasında en büyük rolü oynayan Ernst Haeckel, evrim kuramında güçlü bir toplumsal silah vaadi görmüştür. Haeckel şöyle der: Bir yanda bilimin parlak sancağının öncülüğünde evrim ve ilerleme; öte yanda hiyerarşinin kara bayrağının klavuzluğunda dinsel itaat ve yalan, akılsızlık ve barbarlık, boş inanç ve yozlaşma vardır. (…) Evrim, gerçek uğruna verilen savaşın ağır topudur; bütün ikinci sofistik safları onun önünde, topçu ateşine tutulmuş gibi düşer.(1977, Stephen Jay Gould)[18]

"Haeckel, Charles Darwin'in *"Türlerin Kökeni"*ndeki teorilerini okuduktan sonra *"biyogenetik Yasasını"* önerdi. Haeckel Almanya'da Darwin'in evrim teorisini savundu…"[19]

Hatta bu fikir üzerinde oldukça çok emek veren sıkı bir evrimci embriyolog olan Ernst Haeckel, bu proformasyonist fikrini sıkı bir şekilde benimseyerek, 1867'de yayınladığı bir makalede, birkaç türü ele alacak ve bu türlerin embriyolarının başlangıçta birbirlerinin aynısı olan ortak embriyodan geldikleri iddiasını doğrulamak adına, birkaç türün embriyolarını ele alarak, sanki başlangıçta ortak bir görünüme sahipmiş gibi çizdiği resmi ile dünyada meşhur oldu.

Evet üzerinden neredeyse iki buçuk asırlık süre geçmesine rağmen, hâlâ günümüzde evrimcilerin gururla sosyal medyalarda paylaşmış olduğu ortak embriyoları resmeden çizimi paylaşarak, bu sahte çizimleri evrimin delili olarak sunmaktadırlar.

Fakat, "Franz Keibel, Haeckel'in çizimlerini kendi örnekleri ile toplamaya çalıştı ve Haeckel'in çizimlerinde embriyolar arasında ki benzerliği abarttığı sonucuna vardı. Keibel bu neden ile

---

18 Golud, Joy Stephen. *"Ever Since Darwin-Reflections in Natural History"*. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, 1998.

19 Barnes, M. Elizabeth, *"Ernst Haeckel's Biogenetic Law (1866)"* Embryo Project Encyclopedia (2014-05-03). ISNN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/107 76/7825.

Haeckel'in *"biyogenetik yasası"*nı **reddetti ve onun gerçeğin abartısı olarak etiketledi**. 1897'de Keibel, bu sonucu Normentafeln zur Entwicklungs geschichte der Wirbelthiere'nin (Vertebra'nın Gelişimsel Tarihinde Standart Paneller) ilk cildinde yayınladı". Evrimci fikri benimsemiş olan bilim camiasına karşı bu açıklamayı yaptığı için de Keibel, 1900'de Strasbourg'da *"Olağanüstü Profesör"* ünvanını aldı, bu da resmi olmayan bir profesör olduğu anlamına geliyordu ve 1912'de fahri profesör oldu. Ancak fahri profesör ünvanıyla hâlâ resmi olarak atanamadı."[20] akademik hakları engellendi. Bu da bilimin tek elden yürütüldüğünün bir delili olmaktadır maalesef.

Ayrıca Baer'in kanunları ile ispatlandığı gerçek bilgiye göre; her türün embriyosu başlangıçta kompleks olan kendi türünün özelliklerine göre şekillenmekte olup, daha sonra ki aşamalarda kendi şahsi olan özelliklerinin görüldüğünü savunmasıyla, Haeckel'in foyası ortaya çıktı. Bilimsel olmayan ve farklı zamanlara ait olan embriyolar üzerinde oynandığı için, sahtekârlıkla suçlanan Haeckel, çizdiklerinin sahte olduğunu, 35 yıl sonra itiraf etmek zorunda kaldı. Fakat bu durumu günümüzde bile kabul etmeyen evrimci görüşün bunu hâlâ kullandıkları görülmektedir. 1907 den 2010'a kadar 240 lise biyoloji kitapları üzerine Amerika'da yapılan bir çalışmada; *"Haeckel, bir embriyonun gelişiminin, organizmanın atalarının yetişkinlik aşamalarının çizimleriyle temsil etti. Haeckel'in embriyo çizimleri, biyoloji kitaplarında en yaygın olarak kullanılan resimdir."*[21]

Tür ile Fertleri Arasındaki Uyumluluk:

Tür tanımını yaptığımız da demiştik ki; bir popülasyonda bulunan ve aynı morfolojik özelliklere sahip olan fertlerin, kendi aralarında üreyebilmesi ve nesillerinin devam ettirebilmeleri, tür olarak adlandırılabilmeleri için gerekli, en önemli şarttır.

"Maahâzâ tohum olacak bir habbe veya bir çekirdekte ki ***garip, acib, muntazam vaziyete*** *bakınız ki; o habbe tohumu olacak cismin bütün eczasıyla (kısımlarıyla) münasebetdar (alakalı) olduğu gibi, nev'iyle (türüyle) yani ebna-yı cinsiyle de (aynı cinste ki sülaleleriyle de) ve bütün mevcudat ile de münasebetleri vardır. Ve onlara karşı münasebetleri nispetinde vazifeleri vardır. Eğer o tohumcuk habbenin Kadir-i Mutlak'tan (hiçbir şekilde alternatifi bulunmayan her şeye gücü yeten kudret sahibi Allah'dan) nisbeti (bağı)* ***kesilip kendi kendine olmuştur*** *denilirse,* ***her bir tohumda, her şeyi görecek bir gözün ve her şeye muhit (kaplayan) bir ilmin bulunmasını itikad etmek (inanmak) lazım gelir****. Bu ise,... her bir şeffaf zerrede hakikî bir şemsin vücudunu iddia etmek gibi gülünç bir hamakattır (ahmaklıktır)."*[22]

Her fert, kendi ait olduğu türünün genetik materyal şifresine göre şekillenmektedir. İnsanlarda, biyolojik canlı sınıflandırmasında bir biyolojik tür olup, yalnızca kendi türünün sahip olduğu ortak olan genetik şifrelemeye göre, her bir ferdi kadın veya erkek olan iki cinsiyet ile yaratılmaktadır. Ve her bir fert hem kendi türüne ait ortak özelliklerini, hem de özel olan şahsi

---

20 Barnes, M.Elizabeth, *"Franz Julius Keibel (1861-1929"*. Embriyo Project Encyclopedia (2014-06-21). ISSN: 1940-5030 http://embriyo.asu.edu/handle/10776/7977

21 Weliner Karen Linette, *"Dissertion: Lessons from Embryos: Heackel's Embryo Drawings, Evulotion, and Secondary Biology Textbooks"* Embryo Project Encyclopedia (2020-11-06). ISNN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/107 76/13182.

22 Nursi,Bediüzzaman, Said. *"Risale-i Nur Külliyatı"*, Mesnevi-i Nuriye, Lemalar. Üçüncü Lem'a

genetik materyalini, akrabalık sınırları dâhilinde, yavrularına aktararak, **tür sınırını aşmadan, bireysel olarak farklılaşmaya** sebep olmaktadır.

Said Nursi, Muhakemat eserinde; kainatta meydana gelen her bir türün kendine has özelliği olduğunu ve bu türün de kâinatta dağınık halde bulunan cüz'ilerinin (parçalarının) bile bir külli'yeye (bütüne) nisbetinden dolayı **mükemmel bütünlüğünün olduğunu ve bu bütünlüğü ise o türe ait olan özel fenni kanunlar dâhilinde** gerçekleştiğini belirtmektedir.

Ve ayrıca cüz'i de (parçada) olanın külliyette (bütününde) de aynı özelliklere sahip olması gerektiğini, yoksa nizamın olamayacağını da şu cümleleriyle dile getirmiştir;

"Ey insan! Eğer senin fikrin, nazarın şu yüksek nizamı bulmaktan âciz ise ve istikra-i tâm ile, yani **umumi bir araştırma ile** de o nizamı elde etmeye kâdir değilsen, insanların telahuk-u efkâr denilen fikirlerinin birleşmesinden doğan ve **nev'i beşerin havâssı (duyguları) hükmünde olan fünun (fenler) ile kâinata bak ve sahifelerini oku ki, akılları hayrette bırakan o yüksek nizamı** göresin.

Evet kâinatın her bir nev'ine (türüne) dair bir fen teşekkül etmiş veya etmektedir. Fen ise kâvaid-i külliyeden (kanunların bütün her yerde aynı olmasından) ibarettir. Kaidenin külliyeti (kuralların bütün her yerde aynı olması) ise, nizamın yüksekliğine ve güzelliğine delalet eder.

Zira nizamı olmayanın külliyeti (bütünlüğü) olamaz." (İşarat-ül İcaz;)

Buradan yola çıkarak şunu belirtmeliyiz ki; insan nev'inin (türünün) de yaratılışında cari olan fenni kanunlar, bütün fertler içinde aynı şekilde olmaktadır. Ve insan nev'inin cüz'i parçası olan her bir bireyin, dünya üzerinde ki kıtalarda dağınık halde olmasına rağmen külliyet itibariyle hepsinin aynı şekilde yaratılıp, rızıklandırılıp yaşatılması, belli bir süreye kadar belirlenmiş bir hayat sürelerinin olması, hepsi üzerinde bir nizamın olduğunun açık delilidir.

Bunu diğer türler üzerinde de örnekleri çoğaltarak, daha geniş bir tefekkür ile kâinat ta ki fenni olan kanunların dâhilinde çalışan, bu mükemmel işleyişinin, mutlak bir düzenleyicisi olduğunu, aklı olan her insan idrak edebilir. ***Her bir canlı türü ve bu türlerin her bir ferdinin özel olarak yaratıldığını ve bir külli (bütünü kapsayan) kanun dâhilin de var edildiklerini rahatlıkla görebilmekteyiz.***

"Şimdi dinle! Enva'(türler) ve külliyat (bütün canlı türlerin hepsinin) üstüne vaz'edilen (koyulan) vahdaniyet sikkelerinden bir taneyi zikredeceğiz. Şöyle ki; Tek bir semere (meyve) ile semeredar şecerenin (meyve verecek kabiliyette olan ağacın) yaratılışında ki suubet (zorluk) ve suhulet (kolaylık) birdir. Çünkü ikisi de bir merkeze bakar, bir kanuna bağlıdır, terbiye ve keyfiyetleri (özellikleri= genetik yapıları) birdir."[23]

Evet buraya kadar kısa bir özet ile neticelendirilmesi gerekirse; kâinatta yaratılmış ve nesli tükenmiş veya hâlâ yaratılmakta olan bütün canlı biyolojik türlerin her birinin, özel bir gen dizilimine sahip olduğunu ve bu cüz (özel) ve külli (genel) olan türlerin, Allah'ın her bir tür üzerine koymuş olduğu hatem (mühür) ile damgalanmış olduğunu, bu sebep ile her bir türün sahip olduğu mühür'ün sınırlaması ile başka bir tür şekline dönüşmesinin, imkansız olduğunu anlamaktayız.

---

23 Nursi, Said. *"Risale-i Nur Külliyatı"*, Mesnevi-i Nuriye, Lemalar. Onuncu Lem'a

Ayrıca her bir türün popülasyonunda bulunan her bir birey, o türün bir cüz'ü (parçası) olduğunu ve her birinin özel olarak benzersiz bir şekilde gen dizilimine sahip olduğunu ve bazı türlerde bu eşsiz benzerliğin sayılamayacak kadar çok olmasına rağmen, Allah'ın o fertler üzerinde koymuş olduğu Ehadiyet (benzersiz olma) mührü ile mühürlendiğini, bu sebeple cüz'i olan her bir ferdin, ne kadar benzersiz olursa olsun, her birinin genetik olarak birbirlerine benzemediği halde muhteşem bir san'at ile yaratılması ve yine aynı türün morfolojik özelliklerini taşımaları, Allah'ın bu fertler ve türler (nev) üzerinde ki muazzam hakimiyetini açık olarak gözler önüne sunmaktadır.

"Eğer gözün varsa, insanın sîmasına (yüzüne) bak, gör ki; zaman-ı Âdem'den (Âdem aleyhisselam zamanından) **şimdiye kadar, belki ebede kadar,** bu küçük sîmada (yüzde), a'zâ-yı esasîde (türün ortak organlarında) ittifak (bir olmak) ile beraber, **her bir sîma,** umum sîmalara (bütün yüzlere) **nisbeten, her birisine karşı birer alâmet-i Farikası** (özel ayırt edici bir özelliği) **var olduğu kat'iyyen sabittir.**[24]

Aklı olan her bir kişi, bu şekilde muazzam büyük popülasyona sahip olan türlerin, başka bir türe dönüşmesini engelleyen, Allah'ın o türler üzerinde ki Vahidiyet ismini okuyarak, bu muhteşem olan ve akılları hayretler içerisinde bırakan, bütün canlıların yaratılışında; bir türden, milyarlarca fertlerin, Âdem aleyhisselam zamanından beri yaratılmış bütün fertlerinin hiç birinin birbirine benzemediğini görmesi, Allah teâlâ'nın, ne kadar muhteşem bir güce ve her şeye yeten kudrete sahip olduğunu anlaması ve iman etmesi için yeterli ve gerekli mutlak şarttır.

Aslında makalenin buraya kadar olan kısmında açıkça her bir türün ve sahip oldukları her bireyin özel olarak yaratıldığını, her bir türün kendine has genetik kodlamalara sahip olduğunu bunu da her şeyi yaratan Allah tarafından bütün türlerin ve bireylerinin, Vahid (bir olma) mührü mühürlendiğini, bu sebep ile de türler arası geçişin asla olamayacağını ve bu sonuca göre de, zaten evrimci görüşün iddia ettiği *"ortak ata"* fikrinin imkansız olduğunu görmüş olduk.

Risale-i Nurda Geçen; Delil-i İhtiraî ile Yaratıcı olan Allah'ın Varlığı ve Birliğinin İspatı:

Evet bahsettiğimiz üzere Allah'ın, kâinatın tek ve bir olan yaratıcısı olduğuna bir başka delil ise delil-i ihtiraî'dir.

"Delil-i ihtiraînin hülasası (özeti) şöyle izah edilebilir: Cenab-ı Hak hususî eserlerine menşe' (kök) ve kendisine lâyık kemalâtına me'haz (kaynak) olmak üzere, her fende ve her nev'e (bir biyolojik türe) has ve müstakil bir vücud vermiştir. Ezel (sonsuzluk) cihetine giden sonsuz olarak uzanıp giden hiçbir nev'(tür) yoktur."[25]

Bu çok önemli bir tespittir. Burada Bediüzzaman hiçbir türün ezeliyete doğru gitmeyeceğini açıklamıştır. Çünkü cümlede kullanılan iki kelimeye çok dikkat etmek gereklidir. Cenab'ı hak hususi eserlerine menşe' yani kök oluşturacak ve kendi mükemmel yaratılışına delil olarak, her bir bireyi ve her bir türü (nev) kendine has ve müstakil yani diğerlerinden bağımsız olarak yaratmıştır.

Demek ki Allah Teâlâ her bir türe diğer türlerden farklı ve her bir türe ait olan her bir ferde özel ve diğer türdaşlarından bağımsız olan özel bir görünüş vermiştir. Bediüzzaman'ın bu

---

24 Nursi, Said. *"Risale-i Nur Külliyatı"*, Lemalar; Yirmiüçüncü Lem'a/ Üçüncü Kelime.

25 Nursi, Said. *"Risale-i Nur Külliyatı"*, İşarat'-ül İ'caz, Tevhidin İsbatı.

ifadesi ile özel olan bu türlerin bir başka türler ile evrimleşerek sürekli olarak yeni başka türlere dönüşemeyeceğini ve her bir ferdin de yine kendi şahsına özel olup başka hiçbir ferde benzemeyerek yaratıldığını ve bu sebep ile evrimin iddia ettiği gibi ne türler kendi aralarında evrilip, yeni türler meydana getirmiş ne de yine evrimin iddia ettiği, fertler baazında bu kadar genetik çeşitlenmesinin evrime delil olamayacağıdır.

Bu sebeple sabit olan ve yaratılış başlangıcında nasıl yaratılmışsa her bir tür ve her bir fert yine ölene kadar o şekilde aynı sabit kalacaktır. Dolayısıyla birbirlerine dönüşerek ezeliyete kadar devam edecek şeklinde düşünen evrimci görüşün bu iddiasını, Bediüzzaman kabul etmemektedir. Bir başlangıcı olanın, ezeli olamayacağını, illaki bir sonu olup, öleceğini söylemektedir. Buna en iyi örnek ise, nesli tükenen hayvan türlerini göstermektedir.

Başka bir yerde, bu konuyla ilgili ayette de *"Her nefis ölümü tadacak"* (Al-i İmran 3/185) şeklinde bildirilmiştir. Ve her bir fert olsun her bir tür olsun hepsi ölümü mutlaka tadacaktır. Bu sebep ile ondan ona uzayıp giden türleşme olamayacaktır. Bunun sebebi ise;

"Çünki bütün enva' (türler), imkândan (var olma ile yokluk arasından) vücub (varlığı sabit olma) dairesine çıkmamışlardır."[26]

Yani her bir türün varlığı sonradan var edildiği için, var olması hem mecburi olmayıp, hem de sonsuz değil ki sürekli silsile halinde devam etsin. Her bir tür, her an var olma ile yok olma arasında bulunduğu için ya var edilir ya da var olduktan sonra da her an var ve yokluk arasında kalarak, belirlenmiş ölüm tarihine kadar yaşayabilir.

"Ve teselsülün de (birbirine dönüşerek türleşmenin olduğu da) bâtıl (hurafe) olduğu meydandadır. Ve âlemde görünen şu tagayyür (dönüşüm) ve tebeddül (değişimler) ile bir kısım eşyanın hudûsu (sonradan var olması), yani yeni vücuda geldiği de göz ile görünüyor. Bir kısmının da hudûsu (sonradan var olduğu), zaruret-i akliye ile sabittir. Demek hiçbir şeyin ezeliyeti (sonsuza kadar devam edeceği) cihetine gidilemez. İlmü'l-hayvanat (zooloji) ve ilmü'n-nebatatta (botanik biliminde) isbat edildiği gibi, enva'ın sayısı iki yüz binden ziyadedir."[27]

Yukarıda açıklandığı üzere her bir türe ait olan yaşam süreleri ve her bir ferdin ölüm ile belirlenmiş bir sonu olduğu için, silsile halinde türlerin oluştuğunu iddia eden evrimleşmenin batıl olduğunu söylemiştir.

Ayrıca her bir şeyin bir başlangıç ile sonradan yaratıldığını (hudus), dolayısı ile bu şekilde her baharda Zooloji ve Botanik bilimlerinin tasdikleri ile her yıl yeni türlerin var ile yokluk arasında ki mümkinat dairesinden, vasıtasız olarak Allah'ın kudretiyle vücud bulduklarını söylemiştir.

Bediüzzaman'ın türler için verdiği bu rakam, her baharda yeniden yoktan var edilen yani inşa edilen türlerin sayısıdır. Hudus delilini (varlıkların ezeli olmayıp sonradan var edilmelerini) aklına sığıştıramayanlar için her baharda gözleri önünde, yeniden bitkilerde ve hayvanlarda (burada iki yüz bin demiş) fakat başka yerlerde bunu yaklaşık üç yüz bin cins bitki ve üç yüz bin hayvan türünün, inşa edilmek suretiyle yoktan var edildiğini söylemiştir.

Bu nev'ler için birer âdem ve birer evvel-baba lâzımdır. Bu evvel-babaların ve âdemlerin daire-i vücubda olmayıp ancak mümkinattan olduklarına nazaran, behemehal (hiçbir alterna-

---

26 Nursi, Said. *"Risale-i Nur Külliyatı"*, İşarat'-ül İ'caz

27 Nursi, Said. *"Risale-i Nur Külliyatı"*, İşarat'-ül İ'caz

tifi olmadan) vasıtasız kudret-i ilahiyeden (Allah'ın kudretiyle) vücuda geldikleri zarurîdir. Çünkü bu nev'lerin teselsülü (türlerin birbirlerinden zincirleme lolarak meydana gelmeleri), yani sonsuza uzanıp gitmeleri batıldır.

Evet, her baharda yoktan var edilen bu belirli sayıda ki türler için ve hatta diğer türler için başlangıçta bir âdemlerinin olması gerektiğini ifade etmiştir. Yani burada felsefesi çok yapılmış bir mesele olan *"yumurta mı civcivden, yoksa civciv mi yumurtadan çıkmış"* ifadesinin tam olarak açıklamasını yapmıştır şöyle ki;

Ne yumurta, ne de tavuk ile bir türün başlayamayacağını, ancak her tür için döllenmeyi sağlayacak ilk başlangıçta bir âdem ve sonrasında ise neslin devamı için de babaların olması gerekliliğini belirtmiştir. Yani *"nefis=tür"* kavramının geçtiği ayetlerde bildirildiği üzere, her bir tür için başlangıçta bir nefisten (türden) bir kadın ve bir erkek yaratıldığı ve o ikisinden, birçok erkek ve kadınları üreme yoluyla yaratarak insan türünün çoğaldığını bildiren Nisa 4/1. ayeti bu paragraf açıklamaktadır. Âdemlerin de varlık ile yokluk arasından behemehal (hiçbir alternatifi olmayacak şekilde) vasıtasız olarak, Allah'ın kudreti ile vücuda geldiklerini söylemiştir. Ayrıca;

"Ve bazı nev'lerin (türlerin) başka nev'lerden (türlerden) husule (meydana) gelmeleri tevehhümü de (kuruntusu da) bâtıldır (hurafedir). Çünki iki nev'den (türden) doğan nev'(tür), alel'ekser ya akîmdir (kısırdır) veya nesli inkıtaa(kesilmeye) uğrar. Tenasül ile bir silsilenin başı olamaz. Hülâsa: Beşeriyet (insanlık) ve sair hayvanatın (diğer hayvanların) teşkil ettikleri silsilelerin mebdei (başlangıcı) en başta bir babada kesildiği gibi, en son bir oğulda kesilip bitecektir."[28]

Bazı türlerden başka türlerin meydana gelmesinin kuruntu olduğunu ve bu hurafenin olamayacağını belirtmiş. Ve iki türden doğan yeni tür, çoğunluk itibari ile ya kısırdır veya nesli kesilmiş olup, sonuçsuz kalmıştır. Buna, at ile eşekten olma katır örnek verilebilir. Ki bilindiği üzere katır kısır olup türünün tek çocuğudur.

İşte bu yüzden evrimin öngördüğü uydurma olan *"iki türün çiftleşmesinden başka türlerin oluştuğu"* fikri doğru değildir. Çünkü ayetlerde geçen bilgiye göre, bir türden başlangıçta bir kadın ve erkek olarak yaratılmış olup, bu ikisinden sonra nesillerinin üreyerek çoğaldığı bildirilmiştir. Dolayısı ile türlerin başlangıçta ilk iki cinsiyetin üreme ile değil de Allah'ın behemehal, vasıtasız olarak yoktan var ettiğini anlamaktayız.

SONUÇ

Dünya üzerinde bulunan bunca var olmuş ve var olmaya devam eden bütün canlıların tesadüfen ve birdenbire meydana gelmediğini, aslında bütün canlıların bir başlangıç ile ve kendilerine özel belirlenmiş kanunlar dâhilin de yaratılıp, hiç birinin başıboş bırakılmadıklarını gördük. Ve her bir canlının dâhil olduğu bir tür adı ile isimlendirildiğini ve bu tür içerisinde ki her bir bireyin aynı morfolojik yapılara sahip olması gerekliliğini açıkladık.

Bundan dolayı her bir türün kendi sınırlarını belirleyen özel kanunlar ile her bir ferdini kapsadığını ve dünyanın neresinde olursa olsun bu türe ait olan bütün fertlerin aynı özellikleri taşımaları gerektiğini ve bu belirli olan sınıflandırma ile her yerde rahatlıkla tanınabileceklerini

[28] Nursi, Said. *"Risale-i Nur Külliyatı"*, İşarat'-ül İ'caz.

söyledik. Ayrıca her türün bu sınırlarını belirleyenin de Allah'ın bu türler üzerinde görünen Vahdaniyet (bir olma) sıfatının tecellisi ile olduğunu bu sebep ile hiçbir türün başka bir türe dönüşme, meyletme, değişme gibi bir eyleminin söz konusu olamayacağını da delilleri ile açıklamaya çalıştık.

Evrim görüşüne göre iddia edilen *"ortak ata"* fikrinin de Baer'in embriyoloji alanında yapmış olduğu keşifleri ile imkânsız olduğunu, her bir türün embriyosunun embriyologların savunduğu gibi başlangıçta birbirlerine benzediği şeklinde ki Heackel'in uydurma embriyo çizimlerinin de yalan olduğunu, kaynakları ile açıklamış olduk.

KAYNAKÇA

Staffan Müller-Wille, "Carolus Linnaeus, Swedish Botanist". Reserch fellow, ESRC Research Centre for Genomics in Soicety, University of Exeter, England. Erişim tarihi 24.05.2021

Allahverdi, Hüseyin. "Evrim nedir? Ne Değildir?", Fecr Yayınları. 2019.

Nursi, Bediüzzaman, Said. Mesnevi-i Nuriye. Envar Neşriyat. Risale-i Nur Okuma Programı. Erişim; 2020-10-19.

Turriziani Colonna, Federica,"De ovi mammalium et hominis genesi(1827), by Karl Ernst vn Baer". Embryo Project Encyclopedia (2017-02-09). ISSN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/10776/11405.

Kitchener, R. (1978). Epigenesis; The Role of Biological Models in Development, 21(3), 141-160. Retrieved May 24, 2021,from https://www.jstor.org/stable/26764473

Barnes, M. Elizabeth, "Karl Ernst von Baer's Laws of Embryology" Embryo Project Encyclopedia (2014-04-15). ISNN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/107 76/7821.

Preformation. (n.d) Random House Kemerman Webster's College Dictionary. (2010). Retrieved May 23 2021. From https://www.thefreedictionary.com/preformation. Erişim Tarihi: 24.05.2021.

Barnes, M.Elizabeth, "Franz Julius Keibel (1861-1929". Embriyo Project Encyclopedia (2014-06-21). ISSN: 1940-5030 http://embriyo.asu.edu/handle/10776/7977

Weliner Karen Linette, "Dissertion: Lessons from Embryos: Heackel's Embryo Drawings, Evulotion, and Secondary Biology Textbooks" Embryo Project Encyclopedia (2020-11-06). ISNN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/107 76/13182.

Barnes, M. Elizabeth, "Ernst Haeckel's Biogenetic Law (1866)" Embryo Project Encyclopedia (2014-05-03). ISNN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/107 76/7825.

Mayr, Ernst. "Evrim Nedir?, Say Yayınları, Popüler Bilim Dizisi. 2001.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

TÜRK TÜREYİŞ MİTLERİNİN GÜNÜMÜZ ANADOLU SAHASI HALK İNANÇLARINA YANSIMALARI

Aysun VENCELİ, İzmir Demokrasi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi
ay_sun866@hotmail.com

ÖZET

Sözlü kültür ürünlerinin kronolojik bir sınıflandırılması yapıldığında, insanların *"ilk"* lerine odaklanan mitler ilk sırada yer alır. Açıklama ve anlamlandırma mahiyetiyle yaratılan mitler, yaratıldıkları şartlar itibariyle birer anlatı türü olmaktan ziyade toplumun inanç sistemiyle yakından ilgili kutsal metinlerdir. Toplumsal yaşamda meydana gelen değişiklikler, mitlerin arkaik anlatılar gibi değerlendirilmesine yol açmıştır. Bununla birlikte mitler, toplumun yeni telakkilerine bağlı olarak geçmişten günümüze kadar destan, masal, efsane, atasözü, deyim gibi sözlü kültür ürünlerinde ve halk inançlarında yaratılmaya ve yaşatılmaya devam etmiştir. Toplumsal hayat ve inanç sistemlerindeki değişim sonucu, geçmişe ait olma gibi yanlış bir yargıyla değerlendirilmesi mitlerin tanımlanmasını ve sınıflandırılmasını zorlaştırmıştır. Oysaki mitler geçmişten günümüze kadar insanın değer ve inançlarıyla sıkı bir ilişki içinde varlığını sürdürmüştür. Bu bildiride; Türk mitolojisinde türeme ve yaratılış ile yakından ilişkili olduğu düşünülen *"ağaç"*, *"ışık"* ve *"kurt"* unsurları üzerinde durulmuş; bu unsurların, günümüz Anadolu sahası Türk halk inançlarındaki yeri örneklerden hareketle değerlendirilmiştir. Böylelikle Türk mitolojisinde özel yeri olan bu unsurların toplumsal yaşamın ve inanç sisteminin değişimine rağmen günümüz Anadolu sahası Türk halk inançlarında etkili olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mit, mitoloji, türeyiş, yaratılış, halk inançları.

THE REFLECTIONS OF TURKISH DERIVATIVE MYTHS ON ANATOLIAN TURKİSH FOLK BELIEFS

ABSTRACT

A chronological classification of oral culture products myths that focus on people's "firsts" takes first place. Myths, which are created with the nature of explanation and meaning, are sacred texts closely related to the belief system of the society, rather than being a type of narrative in terms of the conditions in which they were created. Changes in social life have led to the evaluation of myths as archaic narratives. However, myths have continued to be created and kept alive in oral culture products such as epics, tales, legends, proverbs, idioms and folk beliefs from past to present, depending on the new consideration of the society. As a result of the change in social life and belief systems, the wrong judgment of belonging to the past has made it difficult to define and classify myths. Whereas, myths have continued to exist in a close relationship with human values and beliefs from past to present. In this statement; The elements of "tree", "light" and "wolf", which are thought to be closely related to descent and creation in Turkish mythology, are emphasized; The place of these elements in today's Anatolian Turkish folk beliefs has been evaluated with examples. In this manner, it has been revealed that these elements, which have a special place in Turkish mythology, are effective in today's Anatolian Turkish folk beliefs, despite the change in social life and belief system. In this manner, it has been revealed that these elements, which have a special place in Turkish mythology, are effective in today's Anatolian Turkish folk beliefs, despite the change in social life and belief system.

Keywords: Myth, mythology, descent, creation

GİRİŞ

Türklerin oldukça zengin bir mitolojileri vardır. Türk mitolojisine dair düşünce sisteminin yansımalarını günümüzde Türk topluluklarının sözlü kültür ürünleri, halk inançları ve ritüellerinde tespit etmek mümkündür. Sözlü kültür ürünleri, halk inançları ve ritüeller aynı zamanda yaratılış fikrine dair izler taşımaktadır. Bu bildiride araştırma konusunun genişliği nedeniyle Türk türeyiş mitleri ve onların yansımaları halk inançları üzerinden ele alınacaktır. Ayrıca geniş bir coğrafi alanda yaşayan Türk toplulukları düşünüldüğünde inceleme yalnızca Anadolu sahası Türk halk inançlarıyla sınırlandırılmıştır.

Gerek çalışmaya kaynaklık eden mit metinlerinden gerekse Anadolu sahasında yazılmış olan metinlerden yararlanılması sebebiyle metin merkezli bir yaklaşım sergilenmiştir. Ayrıca Türk türeyiş mitlerinde yer alan mitolojik unsurların günümüz halk inançlarındaki tespitinde yapısalcı kuramlardan yararlanılmaya çalışılmıştır. Çalışmada Türk mitolojisi ve Anadolu sahası halk inançlarıyla ilgili kitap, tez, makale, bildiri gibi akademik yayınlardan yararlanılmıştır.

Doğum, evlilik, ölüm gibi hayatın önemli geçiş aşamalarında mitik düşünce yapısının bir uzantısı olan inanç ve uygulamalarla ilgili örneklere yer verilmiştir. Böylece mitolojik anlatıların ortaya çıkışı ve günümüze kadar olan yansımaları bazı inanç ve uygulamalara farklı bir gözle tekrar bakılmasını sağlayacaktır. Türeyiş mitlerinin temelde hayatın geçiş evreleri olarak adlandırılan *"doğum, evlilik, ölüm"* ile ilgili inançlar çerçevesinde ele alınmasının sebebi türeyiş unsurları içeren bu inançlar ile konunun örtüşmesi ve gündelik hayatta bu inançlara dair çokça örnek bulunmasıdır.

Bu bildiride; Türk mitolojisi içinde özel bir yeri olan türeyiş mitlerinde türeme ile dolayısıyla yaratılış ile de yakından ilgili olduğu kabul edilen *"ağaç"*, *"ışık"* ve *"kurt"* unsurları üzerinde durulmuştur. Türk inanç sisteminde türeme ile yakından ilişkili olduğu düşünülen bu unsurların, günümüz Anadolu sahası Türk halk inançlarındaki yeri örneklerden hareketle değerlendirilmiştir. Böylelikle Türk mitolojisinde özel yeri olan bu unsurların günümüzde de toplumsal yaşamın ve inanç sisteminin değişimine rağmen Anadolu sahası Türk inançlarında etkili olduğu ortaya konulmuştur.

Bildirinin Birinci Bölümü *"Türk Türeyiş Mitleri"* olarak belirlenmiştir. Türk türeyiş mitlerini içeren metinler Hun-Oğuz Türeyiş Mitleri, Göktürk Türeyiş Mitleri, Uygur Türeyiş Mitleri, Saha (Yakut) Türeyiş Mitleri" olmak üzere kronolojik bir biçimde verilmiştir. Türk türeyiş mitlerini içeren metinlerin ardından bu mitlerde sıkça yaratılış unsuru olarak karşılaşılan bazı temel mitolojik unsurlara yer verilmiştir. Bu temel mitolojik unsurlar *"ağaç, ışık, kurt"* olarak belirlenmiştir.

Bildirinin İkinci Bölümü *"Anadolu Sahası Halk İnançları ve Türk Türeyiş Mitleri"* adını almaktadır. Bu bölümde *"ağaç, ışık, kurt"* sıralamasıyla mitolojik unsurların halk inançlarına yansıması örnekler üzerinden verilmeye çalışılmıştır.

Bildiri, konuyla ilgili genel bir değerlendirmenin yapıldığı *"Sonuç"*, yararlanılan kaynakların yer verildiği *"Kaynakça"* bölümü ile tamamlanmıştır.

Bildiride mitik düşünce yapısının günümüz Anadolu sahası halk inançlarına yansıması ele alınarak mitlerin hem geçmiş hem de günümüz değer ve inanç sistemini anlamlandırmayı sağladığı vurgulanmış, konu türeyiş mitleri ve yaratılış fikri ile bütünleştirilerek alana bir katkı sağlamak amaçlanmıştır.

I.Bölüm Türk Türeyiş Mitleri

Hun- Oğuz Türeyiş Mitleri

Hun- Oğuz türeyiş mitlerinin kendini belirgin bir biçimde gösterdiği eser *"Oğuz Kağan Destanı"* dır. Bahaeddin Ögel, *"Türk Mitolojisi"* adlı eserinin 1.cildinde Uygur harfli Oğuz Kağan Destanına yer vermiştir.

…

"77 Bir erkek kurt göründü, ışıkta soluyarak!

Bir kurt ki gök yeleli! Bir kurt ki gömgök tüylü!

Bakıyordu Oğuz'a, ışıkta uluyarak!

78 döndü bu kurt Oğuz'a, tıpkı bir insan gibi!

Ağzından sözler döktü, tıpkı bir lisan gibi!

79 dedi: "Ey! Ey! Oğuz ey! Bilirim ne dilersin!

" Urum'un illerinde, savaş yapmak istersin!

80 " Ey Oğuz! Askerini, ben kendim gideceğim!

" Ordunun en önünde, ben de yürüyeceğim!"

81 toplattı çadırım, Oğuz duyunca bunu,

Ordusuna gidince, hayretle gördü şunu:

82 Bir büyük erkek bir kurt, askere öncü gibi!

Gök tüyü, gök yelesi yol veren izci gibi!

83 yürü durur önlerden!

Nihayet durur bir gün, nece" **(Ögel,2010:120).**

Destanda kurt gök yeleli olarak tasvir edilir. Bu kurdun Gök-Tanrı tarafından gönderildiği, hatta Gök-Tanrı'nın kendisi olduğu ifade edilebilir. Kurt, yol gösterici işlevi ile ön plana çıkmaktadır.

Oğuz Kağan Destanındaki bir başka önemli mitolojik unsur da ışıktır. Destanda genelde gökten inen bir ışık tasvir edilir. Işık parlaklığı, kutsal olanı, gökten geleni temsil etmektedir. Destan boyunca gökten bir ışık iner, ayrıca kadın kahramanın gözü parlar ki bu gebelik alametidir.

"Yine günlerden bir gün Oğuz Kağan bir yerde Tanrı'ya yalvarmakta idi. Karanlık bastı. Gökten bir gök ışık indi. Güneşten ve aydan daha parlaktı. Oğuz Kağan oraya yürüdü ve gördü ki: O ışığın içinde bir kız var, yalnız oturuyor. Çok güzel bir kızdı. Başında (alnında) ateşli ve parlak bir beni vardı, demir kazık (kutup yıldızı) gibi idi. O kız öyle güzeldi ki, gülse, Gök Tanrı gülüyor; ağlasa Gök Tanrı ağlıyordu. Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti; sevdi, aldı. Onunla yattı ve dileğini aldı. Kız gebe kaldı. Günler ve gecelerden sonra (gözleri) parladı ve üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gün adını koydular; ikincisine Ay adını koydular; üçüncüsüne Yıldız adını koydular." (**Sakaoğlu,2002: 218**).

Ağaçtan türeme Oğuz Kağan Destanı'nda görülen bir başka mitolojik unsurdur.

"Yine bir gün Oğuz Kağan ava gitti. Önünde, bir göl ortasında, bir ağaç gördü. Bu ağacın kovuğunda bir kız vardı, yalnız oturuyordu: Çok güzel bir kızdı. Gözü gökten daha gök idi; saçı ırmak gibi dalgalı idi; dişi inci gibi idi. Öyle güzeldi ki, eğer yeryüzünün halkı onu görse: "Eyvah! Ölüyoruz" der ve (tatlı) süt (acı) kımız olurdu. Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti. Yüreğine ateş düştü; onu sevdi, aldı. Onunla yattı ve dileğini aldı.(Kız) gebe kaldı. Günler ve gecelerden sonra (gözleri) parladı ve üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gök adını koydular; ikincisine Dağ adını koydular; üçüncüsüne Deniz adını koydular." (**Sakaoğlu, 2002: 218**).

Oğuz Kağan Destanında yer alan üç önemli mitolojik unsur da yaratılış ile yakından bağlantılıdır.

Göktürk Türeyiş Mitleri

Göktürklerde kurttan türeme ile ilgili üç farklı anlatı olduğu göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisini Bahaeddin Ögel, *"Göktürklerin Birinci Menşe Efsanesi"* adıyla vermektedir. Nispeten bilinen bir efsane olması dolayısıyla birinci menşe efsanesinden bir bölüme yer verilmiştir. Bu efsaneyi Bahaeddin Ögel *"Ergenekon Efsanesinin İlk Şekli"* başlığı altında yer vermiştir.

«…(Tamamen öldürülen Göktürkler içinde) , yalnızca on yaşında bir çocuk kalmıştı. (Lin memleketinin) askerleri, çocuğun çok küçük olduğunu görünce, (ona acımışlar ve) onu öldürmemişlerdi. Yalnızca çocuğun ayaklarını kesmişler ve bir bataklık içindeki otlar arasına bırakarak (gitmişlerdi). *" (Bu sırada) çocuğun etrafında dişi bir kurt peyda oldu ve ona et vererek (çocuğu) besledi. Çocuk, bu şekilde büyüdükten sonra da, dişi kurtla karı-koca hayatı yaşamağa başladı. Kurt da çocuktan bu yolla gebe kaldı."* (**Ögel, 2010: 20**)

Uygur Türeyiş Mitleri

Uygurlar, Göktürklerden sonra tarih sahnesinde yer almış olan bir Türk topluluğudur. Göktürklerde olduğu gibi Uygurların türeyiş mitlerinde de kurt unsuru ön planda olmuştur. Göktürklerin destan ve efsanelerinde görülen dişi kurt, Uygurların destan ve efsanelerinde erkek kurt olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum anaerkil düzenden ataerkil düzene geçişin bir ifadesi olarak gösterilebilir.

"Kao-cı Kağanımın çok akıllı iki kızı varmış. (Bazı kaynaklar üç kızı var diyorlar). Bu kızlar o kadar akıllı ve o kadar iyi imişler ki, babaları şöyle bir karara varma zorunda kalmış. Kağan demiş ki : 'Ben bu kızları, nasıl insanlarla evlendirebilirim! Bunlar o kadar iyi ki, bu kızlar ancak Tanrı ile evlenebilirler/ ' Bunu diyen Kağan, kızlarını alarak götürmüş ve bir tepenin başına koymuş. Burada kızları, Tanrı ile evlensinler diye beklemiş. Kızlar bu tepede Tanrıyı

bekleye durmuşlar. Aradan epey zaman geçmiş. Ama ne Tanrı gelmiş ve ne de onlarla evlenmiş, Kızlar böyle bekleşe dururlarken, tepenin etrafında, ihtiyar ve erkek bir kurt görünmüş. Kurt, tepenin etrafında dolaşmağa başlamış ve bir türlü de, orasını bırakıp gitmemiş. (Küçük) kız kurdun bu durumunu görünce şüphelenmiş ve kardeşine: 'İşte bu kurt Tanrının ta kendisidir. Ben inip, onunla evleneceğim,' demiş. Kardeşi, gitme, diye ısrar etmiş ama kız dinlememiş. Tepeden inerek kurtla evlenmiş ve bu suretle Kao-cı halkı, bu hükümdarın kızı ile kurttan türemiş." (**Ögel, 2010: 18**).

Uygurlara ait olduğu bilinen destan ve efsanelerde yer alan diğer önemli mitolojik unsurlar ışık ve ağaçtır.

"Barçuk –Art Tigin, bir 'Iduk -Kut' dur. (Turfandaki Uygur devletinin Kağanlarına) 'Iduk-Kut' derlerdi. Onların ataları da, eski Uygurların yerlerinde otururlardı.(Uygurların bu eski yurtlarında), Kara -Korum adlı bir dağ vardı. Bu dağdan iki nehir çıkardı. Bu nehirlerden birine Selenge ve diğerine de Tola adı verilirdi. Bir gece, bu iki nehir arasındaki bir ağaç üzerine kutsal bir ışık inmişti. Halk bu ışığı görünce (hemen toplanmış) ve bu ağacı beklemeğe başlamışlardı. (Bu ışık indikten soma) ağaçtan bir şişkinlik peyda olmuş ve ağacın gövdesi, tıpkı gebe bir kadının karnı gibi şişmişti. Gökten ışığın inmesi durmamış ve her akşam devamlı olarak (ağacın üzerine) inmeğe başlamıştı. Dokuz ay ve on gün geçtikten sonra, ağaçtaki bu şişkinlik çatladı ve (ağaçtan), tıpkı dünyadaki insanlar gibi beş çocuk doğdu. Bu çocuklardan en küçüğünün adı Bögü -Han idi. Kendisinin çok yüksek bir kişiliği vardı. Memleketini çok iyi idare edebiliyor ve ayrıca ziraat işleri ile de meşgul oluyordu. Bu suretle kendisi Uygurların Kağanı oldu. Kendisinden soma gelen 30 dan fazla soyu da, Uygurların başında kaldılar." (**Ögel, 2010: 81-82**).

Uygurların bu türeyiş efsanesinde ışık kutsal bir mitolojik unsur olarak ifade edilmiştir. Ağaç ise gebe bir kadının karnındaki şişkinlik gibi bir şişkinlik biçiminde tasvir edilmiştir. Bu da soyun devamı ve çoğalmayı, yani türemeyi ifade eden bir unsurdur.

Saha (Yakut) Türeyiş Mitleri

Yakutların Er-Sogotoh Efsanesinde *"ağaçtan türeme"* unsuru ön plana çıkmaktadır. Bu efsane içerisinde hem yaratılış hem de türeyiş unsurlarını barındırmaktadır.

""Er-Sogotoh destanı, bir kaç ayrı seyyah ve araştırıcı tarafından toplanarak yayınlanmıştır." (**Ögel, 2010: 98**) .

Aşağıda bazı bölümlerine yer verdiğimiz metin, tanınmış Alman dilcisi O. Bohtling tarafından derlenmiş olan metindir:

"Er -Sogotoh adlı bir er varmış. Anasız babasızmış. Gökten mi indi, yoksa yerden mi çıktı, kendisi de bilmezmiş. Bir garip ermiş. Boyu on geniş karış, eni dört geniş karış, bir omuzundan bir omuzuna kadar da beş karış tutarmış. Kollan tıpkı kurumuş bir kayın ağacı gibi. Gözleri, at dizgini halkaları gibi yuvarlak, yuvarlakmış. Burnu ise, bir ineğin kürek kemikleri kadar büyükmüş. Kuvvetine gelince, donmuş ağaçları bile köklen çıkarmak onun için bir hiçmiş. Kuru, koca kayın ağaçlarını tutup kurmak onun için bir zevkmiş. Dikili ağaçları kökten çıkarıp atmak, onun için de neymiş! Sözleri gök gürültüsünü, nefesi rüzgârı, sesi fırtınaları, bakışı ise yıldırımları andırırmış. Yurdundaki çayırlar tıpkı bir kalay gibi parlar; ormanlar ise bakırdan yapılmış bir yer parçasına benzermiş. Suları gümüş gibi parlarmış. Yurdunda, bir süt denizi

varmış ve hiç kurumazmış. Er-Sogotoh ırmaklarında yıkanır, ormanlarında avlanırmış... Hemen yurdunun kıyısında bir de büyük bir deniz varmış. Bu denizde kumlar cam parçası gibi, dalgalan da tıpkı beyaz bir gümüş gibi parlarmış... Ormanlarında aslanlar dolaşır, kızgın ayılar gezer ve Boz-Kurtlar (Kök-Börö) bulunurmuş." **(Ögel, 2010: 104)**.

Diğer Türk destan ve efsanelerinde olduğu gibi Er-Sogotoh anlatısında da *"Boz-Kurt"* un mitolojik bir unsur olarak yer aldığı görülmektedir.

"Evinin doğu tarafında büyük bir çayırlık varmış. Tam evin önünde de büyük bir ağaç yükselirmiş. Bu ağaca Hakan – ağaç derlermiş. Bu ağaç öyle büyük, öyle büyükmüş ki, ortadaki dalları bile gökte mavi bir duman gibi görünürmüş. Zirvesi dokuz göğü bile delip geçermiş. Onun dibinde de, insanlığa ölmezlik sırrını veren ebedi, 'Hayat Suyu' kaynarmış. İhtiyarlar, kuvvetten düşmüş inekler gelirler, bunun diplerinde gezerler, bu sudan içtikten sonra, yine gençleşip kuvvetlenerek dönerlermiş. Uçan ve koşan vahşi hayvanlar, bu ağacın dallarında gezerler, koşarlar ve onun usarelerini emerek, kutsal bir kuvvete sahip olurlarmış. Evden yine çıkıp, güneye bakılınca, güneyde de büyük bir kayın ağacının yükseldiği görülürmüş. Bu kayın ağacı o kadar güzelmiş ki, tıpkı bir genç kızı andırırmış. Bir tepe üzerinde yükselir ve adeta bir adacık meydana getirirmiş." **(Ögel, 2010: 104)**.

Anlatının devamında *"Hakan-ağaç"* tan söz edilmektedir. Er-Sogotoh ağacın önüne gidip şunları söylemektedir:

"— Benim ağaç Hakanım! Ey kutsal ruh! Ey ulu Hatun! Benim yurdumun ruhu! Ben bir yetimden başka bir şey değildim. Sen aldın beni büyüttün! Ben küçük bir çocukken sen beni büyük bir adam yaptın! Gel de benim ne olacağımı, geleceğimi de bildir! Ben ne yapacağım? Ben bundan sonra nasıl yaşayacağım? Ey ulu Anne!" **(Ögel, 2010: 105-106)**.

Er-Sogotoh bu ağaca kutsal bir anlam atfetmekte hatta onu bir anne olarak görmektedir.

II. Bölüm Anadolu Sahası Halk İnançları Ve Türk Türeyiş Mitleri

Anadolu Sahası Halk İnançlarında Ağaç

Ağaçla ilgili çeşitli inançlara özellikle doğum, evlilik, ölüm gibi geçiş ritüellerinde sıkça rastlanmaktadır.

Doğumla İlgili İnançlarda Ağaç

Ağaç, canlılık, enerji, yaşam belirtisidir. Doğum da insanın hayata başladığı bir evredir. Türk kültüründeki *"hayat ağacı"* sembolünün ne zamandan beri ne şekilde görüldüğü ile ilgili Pervin Ergun *"Türk Kültüründe Ağaç Kültü"* adlı eserinde şu bilgileri vermektedir:

"Yer ve gök yaratıldığı zaman" yaratılan hayat ağacı, ebedi canlılığın sembolüdür. Onun kuruması ise hayatın sona ermesi, kıyametin kopması demektir. Bütün canlıların hayatı ona bağlıdır. İlk insan, onun üzerinde, gökte yaratılmıştır. Devlet kuran Türk kağan soyları, onun üzerinde yaratılmıştır. Koruyan, besleyen, şefkatle büyüten hayat ağacı, kutlu insanların zor durumlarda da yanında olmuştur." **(Ergun,2004:161)**.

Türk kültüründe soyun devamı için çocuk sahibi olmak her dönemde çok önemli görülmüştür. Ancak bazen çocuk sahibi olmakla ilgili birtakım sıkıntılar ortaya çıkabilmektedir.

"Türk inancına göre, neslin devamını sağlayan çocukları Allah verir. Çocuğu olmayan kişilere "kutu yok kişi" denir. Bütün Türk dünyasında, çocuk sahibi olmak isteyip de olamayanlar, yakınlarında bulunan ve hayat ağacını sembolize eden ağaçların dibinde Tanrı'ya yalvarır ve çocuk sahibi olur." (**Ergun,2004:161**).

Doğumla ilgili inançlara dönecek olursak ağaçların ve onlardan alınan parçaların doğumu kolaylaştırıcı bir işleve sahip olduğuna da inanılmaktadır.

"Çatallı kayın dalı, kadının doğum yapmasına yardım eder. Kayın dalı temizleme, insanı rahatlatma yeteneğine sahiptir." (**Ergun, 2004: 197**).

Bazı sebeplerle çocuğu olmayan kadınların çocuk sahibi olması için Anadolu'da yapılan ritüellerde de ağaçların önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Burdur'un çevre yörelerinde uygulanan bir ritüelde bu durum kaynak kişiler tarafından şu şekilde anlatılmaktadır:

"Burdur'un Altınyayla (Dirmil) ilçesinde bir dağda, şifa arayanların mekânı olan bir ağaç vardır: "Ulu küyner" (küyner: fıstık çamı). Mesut Tekin tarafından ninesi Durafiye Tekin' den yapılan derlemeye göre, çocuğu olmayan (erken doğum yapan, düşük doğum yapan) kadın, bir grup kadınla birlikte oraya götürülür. Yazgılar, kilimler götürülür, oraya serilir. Abdest alınarak iki rekât namaz kılınır. Orada yemek hazırlanmaz, hazır pişirilmiş yemekler getirilir ve gelenlere yedirilir. Kalan ekmekler de oraya dökülür. "Son kesen" (evin en küçüğü olan) bir kadın çocuğu doğmayan kadının ensesinin üzerinden ağaca üç çivi çakar." (**Ergun, 2004: 220**).

Yine çocuksuzluğa çare amacıyla ardıç ağacından da faydalanıldığı bilinmektedir.

"Erzurum ili Çat ilçesi Baba deresi köyü sınırındaki "Ardıç Ziyaretinde bulunan ve gövdesi topraktan itibaren beş büyük dala ayrılan ardıç ağacının dallarını koparıp götürenlerin bir şekilde zarar göreceğine inanılmaktadır. Bu nedenledir ki, ardıç ağacının bulunduğu ağaçlar kesilip yok edilmesine rağmen, adı geçen ağaç yerinde kalmıştır. Ahali, bu ağaca bayılma rahatsızlığı olanların, çocuksuzların tedavisi için başvurmaktadır." (**Ergun, 2004: 227**).

Doğumun önemli sembollerinden biri çınar ağacıdır. *"Çınarla devletin bahtı arasında bağ kurulduğu gibi, çınarla çocuk arasında da bir bağ söz konusudur. Çocukların uzun ömürlü ve dallı budaklı olması, nesillerinin kıyamete kadar devam etmesi için aileler yeni doğan çocukları adına çınar dikerler. Çınar, doğumun da sembolüdür."* (**Hasluck'tan akt. Ergun,2004:232**).

Çocuk sahibi olabilmek için başvurulan yöntemlerden biri de adaklar adamaktır. Meşe ağacı adak adanan ağaçlardandır. *"Buldan ilçesinin eski Güney ilçe yolu üzerindeki "Köfün Dedesi" mevkiinde bulunan Köfün Dede Yatırının başında büyük bir meşe ağacı olup, etrafı taş duvarla çevrili, bakımlıdır. Yatıra, çocuk sahibi olmak, hayır, adak ve dilek için gidilmektedir."* (**Ergun,2004:236**).

Türk inanç sisteminde kısırlığa bir çözüm olarak ağaç unsuru bir başka örnekte daha karşımıza çıkmaktadır: *"Çocuk sahibi olamayan ana ve baba adayları, genellikle su kıyısında ve yatır başlarında bulunan kutsal ağaçlar vasıtasıyla Tanrı'dan çocuk dilemişler, bu ağaçların yapraklarını ve kabuklarını kaynatarak buğulama tekniklerine başvurmuşlardır. Kısırlığı kutsal ağaçlar vasıtasıyla ortadan kaldırmaya çalışan Türkler, diğer yandan da kutsal ağaçlara zarar verildiği takdirde kısırlık belasının başa müptela olabileceğine inanmışlardır."*(**Ergun,2004:272**).

"Elazığ'ın kuzeyinde bir mahallede yer alan "Tek Ağaç" adlı yer de kadınların çocuk doğurabilmek için uğradıkları yerlerin başında gelmektedir." (Baş, 1974: 178).

Sivas'ın Divriği ilçesinde de çocuk sahibi olma ile alakalı benzer uygulamalar yapıldığı görülmektedir. *"Dişlerin mezrası ile Çevirme mezrası hudutları içinde kalan ve 'Yaratmış/ Yatmış Ziyareti' adı verilen adak yerinde kutsal su gözesi, dev bir kavak ağacı ile mezarlar bulunmaktadır. Yaylaya çıkanlar ile Mursal'ın Yukarı Mahalle halkı burayı ziyaret eder ve ziyaret sırasında diledikleri dileklerinin arasında çocuksuzluğu giderme de yer almaktadır. Adak yerinde adaklar adanır, ziyaret yerinin toprağından yenir"* (**Özen, 1996: 198**).

Elazığ ve Sivas dışında Anadolu'nun başka şehirlerinde de çocuk sahibi olmak için kansız kurbanlar adanan ağaçlara rastlanmaktadır. *"Aydın ili Sultanhisar ilçesi Salavatlı kasabası girişinde yer alan "Govaklı Dede" (Kavaklı/Çınarlı Dede) adı verilen yatırla yatırın başındaki kavağa bebek ya da başka bir şey dilemeye gidilmektedir. Çocuk dileyenler, ağacın dallarına temsili bebek beşikleri asmaktadırlar ve kutsal kavak vasıtasıyla Tanrı kutuna, yani çocuğa sahip olmak istemektedirler."* (**Özen, 1996: 36**).

Çocuk sahibi olmak amacıyla ağaç kültünden faydalanma Anadolu'nun daha pek çok yöresinde benzer uygulamalarla karşımıza çıkan bir durumdur.

Çocuk sahibi olduktan sonra da ağaçla ilgili bazı uygulamaların devam ettiği görülmektedir. Bunlardan biri de *"doğan çocuk için ağaç dikme"* uygulamasıdır.

"Türklerin yaşadığı bölgelerde doğan çocuklar için ağaçlar dikilmektedir ve dikilen ağacın ömrü ile çocuğun ömrü arasında sıkı bir irtibat olduğuna inanılmaktadır. Tek çocuk doğarsa tek gövdeli, ikiz çocuk doğarsa iki gövdeli bir ağaç dikilir. İkiz çocuklardan birisi ölürse ağacın ölen çocuğa ait olan gövdesi kesilmektedir." (**Ergun,2004:282**).

"Yozgat ili Araplı kasabasındaki kutsal "Dede Ardıcı" da çocukların yaşaması ya da hayatta kalması için bazı uygulamalara maruz kalmaktadır. Anneler, çocuklarının yaşaması için bu ağaca demir parçalan çakıp çocuklarını ağaca bağlamaktadırlar." (**Göksoy, 1995: 30**).

Anadolu'da çocuk sahibi olmak kadar erkek çocuk sahibi olmak da çok önemsenmiştir. Erkek çocuğu olan ebeveynler bunun karşılığında tanrıya şükretmek ve çocuğun uzun ömürlü olmasını sağlamak için yine ağaçlarla ilgili bazı uygulamalara yer vermektedirler. Bunun bir örneği Trabzon ve civarında görülmektedir: *"Erkek çocuk doğduktan sonra ağaç dikme geleneğini Trabzon bölgesinde de görmekteyiz. Çocuk erkek olduğu zaman müjdeci giderek babanın kulağını çeker. Baba bu olaydan dolayı oğlunun olduğunu anlar. Erkek çocuğu doğan baba kurban keser ve incir ağacı diker. Ayrıca oğlan helvası yapılır, akraba ve tanıdıklara gönderilir."* (**Acıpayamlı, 1974: 60**).

Ağaç kültü ayrıca sağaltmaya dönük uygulamalarda da önemli bir role sahip olmuştur. Çocuğun doğumundan sonra sağlıklı ve uzun ömürlü olması temenni edilmektedir ve bunu sağlamak için de ritüel temelli bazı uygulamalara yer verilmektedir. *"Kutsal ağaçlara çocuklar; kırk basması, öksürük, aşırı zayıflık, fıtık, çıban çıkması, siğil ve huysuzluk ya da çok ağlama gibi nedenlerle de götürülmektedirler."* (**Ergun, 2004: 287**).

Doğum ritüelleri temel alındığında hem doğum öncesi hem doğum sırası hem de doğum sonrası ritüellerde ağaç unsuruna sıkça rastlandığı görülmektedir.

Evlilikle İlgili İnançlarda Ağaç

Hayatın önemli geçiş aşamalarından biri olan evliliğin sağlam ve uzun ömürlü olması hem evlenen çiftlerin hem de yakınlarının en büyük temennisidir. Bunu sağlamak için Anadolu'da ağaçlarla ilgili bazı uygulamalara yer verilmiştir. Çeşitli ağaç türleri ve onlarla yapılan uygulamalar göze çarpmaktadır. Bu ağaçların en bilinenlerinden biri kayın ağacıdır. *"Kayın ağacının yeni kurulan aileye mutluluk, iyilik ve sevgi vereceğine inanılır. Çünkü o, Tanrı'nın kutlu ağacıdır. Kutun olduğu yerde mutluluk, iyilik vs. olur. Kayın; gençliğin, mutluluğun, özgürlüğün, barışın, dostluğun, vatanın sembolüdür. Odah"ın bir diğer adı da 'yurt'tur."* (**Ergun,2004:201**).

Düğün öncesi ile ilgili inançlarda gelin ve kayın ağacı arasında bir benzerlik kurulduğu göze çarpmaktadır. *"Düğün öncesinde gelinin saçlarını örmek için kayın ağacından küçük bir kulübe yapılır. Kayın ağacı uzun örgüleri olan genç kıza benzetilir."*(**Kandarakova'dan akt. Ergun,2004:207**).

Kız çocukları evde bir misafir gibi görülmüştür. Vakti gelince yuvalarını kurmaları beklenir. Bu beklenti Anadolu sahası halk inançlarında şu şekilde dile getirilmiştir: *"Atalarımız 'Koz gölgesi, kız gölgesi; söğüt gölgesi, yiğit gölgesi; dut gölgesi; it gölgesi.' Derken sembollerin şifrelerini vermiştir. Koz ya da ceviz, heybetli, gösterişli, beyaz gövdeli, büyük ve güzel kokulu, aydınlık bir ağaçtır. Serin, güzel bir gölgesi vardır. Fakat uzun süre oturunca insanı rahatsız eder. Kızın da aynı şekilde güzel özellikleri vardır. Ev, onun sayesinde şenlenir, güzelleşir. Eve pek çok faydası dokunmakla birlikte onun bu faydalarının uzun sürmesi istenmez. Bir an önce yuva kurması, evlenmesi arzu edilir."* (**Ergun,2004:240**).

Düğün ile beraber yeni bir yaşama adım atılmaktadır. Bu yeni yaşama adım atmadan düğün öncesi bazı eğlenceler düzenlenmektedir. Bekârlığa veda amaçlı düzenlenen bu eğlencelerde de ağaçlarla ilgili uygulamalar bulunmaktadır. *"Kayın ağacından yapılan kulübedeki tören, kızlık hayatı ile ilgilidir. Bir nevi bekârlığa veda gibi, kayınların arasından ayrılıştır. Kuzey Altay'da Çelkanlar arasından derlenen materyallerde, uzun örgülü saçları ve beyaz elbisesiyle "Korkunç Bay'dan kaçtığı anlatılır. Bu zor durumda Tanrı'ya dua etmiş, Tanrı da onu kayın ağacına çevirmiştir. Bu yüzden kayın ağacı bozkırda, dağlarda durur, insanlarla bir arada yaşar; sevinir, üzülür, bazen de ağlar."*(**Kandarakova 'dan akt. Ergun,2004:207**).

Geline düğün öncesinde damat ve ailesi tarafından bazı armağanlar verilir. Bunların arasında ağaç da olduğu görülmektedir. *"Düğünde, gelin yeni evine geldiği zaman at ya da arabadan inmeden önce damadın anası, babası ve kardeşlerinden "indirmelik"* ister. Gelinin evine inmesi, yerleşmesidir. Kaynata, *"Filan yerdeki tarla ile bir de tosun verdim." der. Tosundan maksat, damattır. Bu, gelinin yeni toprağını sahiplenmesi ve kalıcı olması anlamına gelmektedir. Kaynana ise, "Filan yerdeki dut ağacını verdim, bir de cibili (civcivli) tavuk verdim." der. Civcivli tavuk, çok çocuk olması için verilir."* (**Dirlik 'ten akt. Ergun, 2004:238**).

Evlilik sonrasında ise çiftlerden beklenen kurdukları yuvayı genişletip tam manasıyla aile olmalarıdır. Bunun da çiftlerin çocuk sahibi olması ile mümkün olduğu inancı yaygındır.

Bilhassa erkek çocuk sahibi olma oldukça sahibi olma oldukça önemli görülmüştür. *"Ağacın canlılığı ile soyun devamı arasında sıkı bir bağ vardır. Ağacın canlılığı, soyun devam ettiğinin kanıtıdır. Kuruması, kesilmesi, devrilmesi ise soyun biteceğinin göstergesidir. Soy, çocukla*

devam eder. Eğer ailenin çocuğu yoksa ya da ölürse "soyu kurudu" diye ifade edilir. Türk'ün dünya görüşüne göre soy, erkek çocuktan devam eder. Kız çocuk ise evlenip kocasının ailesinin bir ferdi, "dayağı" olur." (**Ergun,2004:244**).

Evlilikle ilgili inançlar ve ritüelistik uygulamalarda ağacın daha çok gelinle özdeşleştirildiği ve yeni bir yaşama başlama arzusunu simgelediği görülmektedir.

Ölüm ile İlgili İnançlarda Ağaç

Ağaç, doğumun, yaşamın, canlılığın sembolü olduğu kadar ölümün de sembolü olmuştur.

"Hayat ağacı, ölümü ve öldükten sonra yeniden dirilişi sembolize eder.(Ergun,2004:173)Anadolu' da, rüyada ulu ağacın devrildiğini görmek, büyük bir kişinin öleceğine yorulur. Burada hayat ağacı, kahramanların ruhunun hem gidişini hem de dönüşünü sembolize etmektedir. Bir nevi yoldur. Gerçek hayatta görülemeyen kutsal ağaç, rüyalar âleminde bu şekilde görülebilmektedir. Hayat ağacı, bu yönüyle Allah'ın "el-Bais" (ölüleri diriltip kabirlerinden çıkaran), "el-Muhyi" (can bağışlayan, sağlık veren) ve "el-Mumit" (canlı bir mahlûkun ölümünü yaratan) sıfatlarını sembolize etmektedir."(**Ergun,2004:175**).

Hem ölümü hem de dirilme sembolize eden ağaçlardan biri de kavak ağacıdır. *"Kavak, ölüm ve dirilme sembolüdür. Kavağın kuruması, devrilmesi, kutun gitmesi ve ölümün; tekrar yeşermesi ise giden kutun geri gelmesi ve yeniden dirilmenin sembolüdür. "Altın pürlü Bay Terek, "Gümüş pürlü Bay Terek" göğün, Tanrı'nın sembolüdür ki, bu ağaç üç âlemin dokuzuncu katına ulaşır. "Yedi-dokuz ayrı Bay Terek" ise yer altının ve ölümün sembolüdür. Bahadırların ölümü "yedi-dokuz ayrı Bay Terek"in yanında gerçekleşir."* (**Ergun,2004:217**).

Bazı ağaçlara zarar vermenin hatta dokunmanın bile kişilerin başına talihsiz olaylar getireceğine inanılmaktadır. Bu talihsiz olaylardan en büyüğü de ölümdür. *"Ardıç ağaçlarının yetiştiği yerde gürültü yapılmamalı, bağırılmamalı, kötü davranılmamalı, kavga edilmemeli, küfür sözü sarf edilmemelidir. Eğer bu kötü hareketler yapılacak olursa yapanların mutlaka hastalık ya da ölümle cezalandırılacağına inanılır."* (**Ergun,2004:226**).

Bazı ağaçlara ise kadınların dokunması hoş karşılanmamaktadır. Bu ağaçlardan biri sedir ağacıdır. *"Sedir ağacına kadınların dokunması, üzerine çıkması iyi karşılanmaz. Yalnız kozalaklarına dokunabilirler. Kaynak şahsımızın anlattığına göre, Sahalardan bir kadın ağaca çıkmayı denemiş; fakat dal kırılmış, düşüp ölmüş."*(**Göreci,1972:6188**).

Ağaçlarla ilgili bir başka halk inancına göre de insanın başına bir şey geldiğinde veya öldüğünde ağaç da kurur veya ölür. İnsan yaşamı ile ağaçların yaşamı arasında yakın bir bağ olduğu inancı hâkimdir. *"İnsan hayatı ile ikizi gibi sayılan ağaçlar arasında bir bağ vardır. Yani birinin başına bir şey gelirse diğeri de ölür. Dede Korkut, o yüzden her boyun sonunda "Devletlü kaba ağacın kesilmesin." diye yön verir. Çünkü ağacın başına bir şey gelmesi, kesilmesi, devrilmesi, kuruması; han soyunun, hanın ailesinin üyelerinin, onların himayesinde bulunan halkın yok olması demektir."* (**Ergun,2004:245**).

Halk arasında ayrıca her insanın bir ağacı olduğu inancı da yaygındır. Denizli'de halk arasında bu inancın etkisi görülmektedir. *"Murat Özkul'un da Denizli ili Acıpayam ilçesi Dedeban köyünden tespit ettiği üzere, her kulak çınlayışında ağaçtan bir yaprak düşer ve ömründen bir gün eksilir. Ağaçta yaprak bitince de ömür biter."* (**Ergun,2004:245**).

Türk kültüründe ölüm neticesinde düzenlenen cenaze törenleri ile alakalı da pek çok uygulama mevcuttur. Yıkanıp kefenlenen ve ebedi yolculuğa uğurlanacak olan cenazenin defnedilmesi için mezara gidilmektedir. Mezarların ise yoğun bir şekilde ulu ağaçlarla kaplı olduğu bilinmektedir. *"Mezarlıklardaki ataların ruhları, bu ağaçlar sayesinde göğe ulaşmakta, Tanrı'nın kutu aşağıya, kemiklere inmektedir. Mezarlıkların ortak sembolü ağaç, eski Türk yurtlarında da görülür. Avrupa'da, Balkanlarda, Batı Trakya'da, bugün bazıları mezar özelliklerini yitirseler ve dağıtılsalar da ata ruhlarının bu kutlu sembolleri, sessizce vazifelerini sürdürmektedirler. Midilli adasında Türk bakiyesi böyle bir servi vardır."* (**Ergun,2004:234**).

Ölen kişinin cenazesi bir tabuta konur ve o şekilde cenaze aracı ile mezarlığa götürülür. Tabutun yapı malzemesinin de genellikle ağaç olduğu bilinmektedir. *"Defin merasiminde ise tabut ya melez ağacı (piltır)'dan ya da çam ağacından yapılır. Boylan temsil eden ağaçların tabutta aktif rolü yoktur. Boy ağacını temsilen bir dal taşınır."* (**Ergun,2004:262**).

Doğumla ilgili inanç ve ritüelistik uygulamalarda ağacın daha çok olumlu vasıfları ile öne çıktığı görülürken ölüm ile ilgili inanç ve ritüelistik uygulamalarda ise ağacın daha çok sakınılması gereken bir unsur olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Anadolu Sahası Halk İnançlarında Işık

"Işık kelimesinin Eski Türkçedeki karşılığı yaruktur. Uygurca metinlerde yaruk Tanrının sıfatıdır. Tanrı parıltılıdır, ışıltılıdır, sıfatıdır." (**Arat 1991:5-11,13; Tekin 1986:8-9,39**).

Işık, pek çok efsanede, destanda mitolojik bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk mitinin oluşumunda ışığın kutsallık, tanrısallık özelliği taşıdığı görülmektedir. Anlatılarda gökten inen bir ışıktan söz edilir, bu ışık kutsaldır, tanrıyı ifade eder. Örneğin; Oğuz Kağan ışıktan çıkan bir kadın ile evlenmiştir.

"Gökten ışık inmesi, daha ziyade Uygurların Bögü-Kağan zamanında, yani M.S. 763 senesinde kabul ettikleri Mani dini ile ilgili bir motif olsa gerekir. Gök Tanrı inancında da gökten ışık inmesi olayları vardır." (**Kalafat, 1993:1**).

Işık, aynı zamanda yaşam kaynağıdır. Bu sebeple güneş, ateş gibi diğer kaynaklarla da ilişkisi vardır ve bu ilişki bazı halk inançlarında karşımıza çıkmaktadır.

Günümüz Anadolu sahası halk inançlarında da ışığın kutsallık özelliği ile ön plana çıktığı görülmektedir.

Doğum İle İlgili İnançlarda Işık

Işığın özellikle kahraman vasfı taşıyan kişilerin, ulu kişilerin doğumunda önemli bir unsur olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. *"Kutsal ışık, kahramanların veya ulu kişilerin doğumları sırasında veya bebekliklerinde, günlük yaşamlarında veya ölümlerinden sonra da görülür. Işık üzerine konan her şeyi kutsal yapar. Bu yönüyle ışık 'kut' sayılır. Altın ışık dağa, taşa, insana, dokunabilir. Dokunduklarını kutsallaştırır. Kutun değdiği kişi veya nesnelere saygı gösterilir, onlara ibadet edilir."* (**Gökalp 1974:40**).

Yeni doğum yapan, lohusalık döneminde olan kadınlarla ilgili inançlarda da ışık unsuru karşımıza çıkmaktadır. *"Kırkı çıkmamış annenin ve yavrusunun Al karısından korunması için ışık yakılması Anadolu'da çok yaygındır."* (**Kalafat,1993:34**).

Doğum hayatın en önemli aşamalarından biridir. Yeni bir başlangıcı, yaratılışı simgelediği için de kutlu bir başlangıç olarak görülmektedir. Doğumun yaratıcının bir lütfu olduğu düşünülürse yine gök ve yaratıcı ile ilişkilendirilen ışığın kutsal bir unsur olarak doğum ritüellerinde yer almasının yerinde olduğu görülmektedir.

Ölümle İlgili İnançlarda Işık

Ölüm ile ilgili inançlarda ışık, bazen yanan bazen de sönen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulu bir kişinin ölümü sırasında bu ışığın parlak ve yanan bir durumda olduğunu görmekle beraber genel manada ölümün karanlık, ışıksızlık gibi durumları çağrıştırdığı da görülmektedir.

"Ölüm adetlerinde cenazenin yıkandığı yerde kırk gün mum yakılır. Ölenin evinde yedi gün ışık yakılır. Eğer ilk kırk gün evin etrafında ruh ışık görürse, ruhun sevindiğine inanılır. Türkiye'de kimi yerde ölenin mezarını başında, kimi yerde ölenin yıkandığı yerde ateş yakılır." (**Önal 1998:268-269**). Bu örnekte görüldüğü gibi mum ve ateş de ışık ile bağlantılı bir unsur olarak halk inançlarında yaşamaktadır.

Ölümle ilgili ritüelistik uygulamalara bakıldığında ışık ve ışıktan kaynaklı aydınlığın yaşamsal bir rol; ışığın sönmesi durumunu ifade eden karanlığın ise yaşamın bitişi olarak görüldüğü dikkat çekmektedir.

Anadolu Sahası Halk İnançlarında Kurt

Kurt, sembolik özellikleri ile Türk mitolojisinin ve Türk kültürünün önemli hayvanlarından biri olmuştur. Kurt ana ve kurt ata kültü, Türk destanlarında, efsanelerinde mitolojik bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurt, kahramanlara yol gösterici, soyu devam ettirici özellikleri ile ön plana çıkmaktadır.

Kurt, kelimesi ile alakalı diğer Türk topluluklarının farklı adlandırmaları olduğu görülmektedir. Kırım Tatarları Kıpçak bölgesinde Kurt'a *"Börü"* ve Kırsal kesimde ise *"Kaşkır"* veya *"Kurt"* denilmektedir. Kurda Kaşkır (Kaşı kır olan) denilmesi kurdun adının telaffuz edilmek istenmemesindendir. Kurt kutsal olup tekin olmayan diğer güçler gibi onun isminin telaffuzundan kaçınılır. Aile fertleri içerisinde hanımın eşinin ismini vermemesi inancında olduğu gibi. Kırımda Kurt ismi genellikle *"Börü"* kelimesi kullanılarak karşılanır. Kırım'da halen köy, nehir ve mahalle ismi olarak Kurti adı vardır. Tatar-Türk düşüncesine göre *"Kara Oğuz nerede var ise, kurt da orada vardır."* (**Kalafat, 1999: 61**).

Doğum ile İlgili İnançlarda Kurt

Kurt ile ilgili inançlara doğum öncesinde, doğum sırasında ve doğum sonrasında rastlanmaktadır.

Yaşar Kalafat Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri adlı çalışmasında doğum öncesi inançlarda kurdun yansımasını *"Erzurum ve çevresinde doğum yapacak hanımı al basmaması için yastığının altına bir parça Kurt derisi konulur. Kadını ve çocuğu koruyacağına inanılan bu uygulamanın derinliklerinde Ata Ruhu, Kurt Ata inancı olmalı."* (**Kalafat, 1995: 91**) diyerek örneklendirmiştir.

Ali Rıza Yalgın *"Anadolu'da Bozkurt"* adlı çalışmasında doğuma yardımcı olan ebelerin kurtla ilgili bazı uygulamalarına yer vermiştir: *"Güney Doğu Anadolu'da kırsal kesim ebelerin de*

mutlaka bir Kurt Kafatası kemiği bulunur. Ebeler kırk basan çocukları bu kurt kafatasını hamam tası gibi kullanarak yıkarlarsa çocukların şifa bulacağına inanılır." (**Yalgın, 1934: 20**). Örnekten de anlaşıldığı gibi kurdun halk inançlarındaki sağaltıcı işlevi de öne çıkmaktadır.

Doğum sonrasında da kurt ile ilgili bazı halk inançları olduğu görülmektedir. Sarıkamış, Kars ve çevresinde kurtla ilgili bazı halk inançlarına rastlanmaktadır. *"Sarıkamış, Kars ve çevresi Türk aşiretlerinde erkek çocuğun büyüyünce cesur olmaları için burun kanatları iğne ile delinip buradan kurt kılı geçirilir. Bu yörede çocuk beşikleri için yapılan koruyucu büyülerin içerisine kurttırnağı da konulduğu olur. Salıncakta sallanmakta olan kıza çubukla vurulur ve aniden nişanlısının ismi sorulur. Kızın ismini söyleyeceği genç erkeğe hemen gidilip müjde verilir ve kız istetilir oğulları olur ise kurt dişi ve kurt damağı ile yıkanılır. Böyle çocukların cesur olacağına inanılır."* (**Kalafat, 1995: 203**).

Çocuğun cinsiyetini belirlemek amacıyla hamile kadınlara sorulan sorularda da kurt adının geçtiği görülmektedir. Kaşgarlı Mahmut'un verdiği bilgiye göre hamile kadına *"tilki mi yoksa kurt mu diye sorarlar. Tilki diye cevap verenin kızı, kurt diye cevap verenin ise oğlunun olacağına inanılır."*

Çocuk dünyaya geldikten sonra bazı önemli dönemler vardır. Bunlardan biri *"Kırk Dönemi"* dir. *"Kırk döneminde çocuklar kurutulmuş kurban gözü ile olduğu gibi, kurt gözü ile de banyo yaptırıldığı olur. İçerisinde kurt dişi, kurt postu, kurttırnağı olan nazarlıklar beşik veya salıncağa takılır."* (**Kalafat, 2000: 34**).

Ayrıca kurdun koruyuculuk özelliği de bilinmektedir. "Umay gibi *"ananın da (kurdun) çocuğu korumak rolü olduğu düşünülür ise çocuğu kurtaran kadın kamın dişi bozkurt gibi tasavvur edilmesi akla gelebilir."*

Kurt, çocukların isim ve soy isimlerinde de görülebilmektedir. Bu durum şu şekilde gerçekleşmektedir: *"Kurt kafasından soyulmuş deri genişletilir ve derin bir delik meydana gelir. Sağlığına kavuşması istenilen bebek bu delikten üç defa geçirilir. Bu işlem bir kız çocuğuna uygulanıyor ise ona, Börü Halı, Börü Nisa; erkek ise bu defa çocuğa Börü, Börübay, Börübek, gibi isimler konulur."* (**Kalafat, 2005: 81**).

Kurt, daha önce ifade ettiğimiz gibi soyun devamı ile de ilgilidir. Bu sebeple üreme temelli inançlarda da kurda rastlanmaktadır. Kurt, bereket, koruma ve üreme işlevleri ile de bağlantılı olarak ele alınmıştır. *"Hakkâri'de çocuk yaşta, erginlik yaşında ve yaşlılıkta kız ve hanımların kemer tokası farklıdır. Erginlik yaşından sonra genç kızlar tokasında kurt kabartması olan gümüş kemer takarlar. Bu kemerler çoluk çocuğa karıştıktan sonra yeni genç kızlara bırakılır."*(**Kalafat 1990: 77**). Bu örnekten de anlaşılacağı üzere kuşaklar arasında aktarılan bir bilgi mevcuttur. Üreme fonksiyonunu yitirmiş olan kadın, kurt kabartmalı kemerini bir alt kuşaktan yakınına bırakır. Kemerde kurt kabartması olması da önemli bir detaydır. Kurt, bir defada birçok yavru doğurabilmektedir. Bu kemeri takan kız da onun bu doğurganlık gücünden yararlanmış olur.

Eski Türklerin Gök Tanrı inancında kurdun kutu temsil eden bir öge olması doğum gibi kutlu ve kutsal addedilen bir olguda oldukça fazla görülmesini açıklayabilmektedir.

Evlilik ile İlgili İnançlarda Kurt

Evlilik hayatın önemli geçiş dönemlerinden biridir. Eşler arasında uyum ve bağlılık olması önemli sayılmaktadır. Bazen bu uyum ve bağlılığı bozmak için yapılan büyülük uygulamalara maruz kalındığı bilinmektedir. Kurt, büyülerin etkisiz hale getirilmesinde etkili bir unsur olmuştur. Kurda ait kıl, tüy ve post bu amaçla kullanılmaktadır. *"Çocuk doğumunu engellemek için gelin ve damada yapılan büyünün bozulması için uygulanan bir başka yöntem de gelin ve güveyin kurt postu üzerine oturma inancıdır. Büyünün bozulması için çiftler kurt postunun üzerine birleştirilirler. Alanya ve Antalya'da henüz vurulmuş kurdun soğumamış kanı ile bağlı çiftlerin cinsel organları yakılır."* (**Barlas 1975: 45**) Bu örnekte görüldüğü üzere üreme üzerindeki engeli kaldırmak için kurda ait unsurlardan faydalanılmaktadır.

Hakkâri'nin çeşitli yörelerinde yine gelin ve damat arasındaki bağlılığı bozmak için yapılan büyülere karşı şöyle bir işlem yapıldığı bilinmektedir. *"Hakkâri'nin bazı yörelerinde bağlı çiftlerin bağlarını bozmak için gelin ve damat parmaklarını kurt kanına bularlar ve kanlı parmaklarını çaprazlaştırarak çarpı işareti gibi yaparlar. Orta ve başparmakla yapılan bu çapraz işaret çocuklar arasında küs işareti olarak bilinir. Aynı işareti kolların bağlanması şeklinde yapılınca yapanın kısmetinin kesileceğine inanılır."* (**Binler1980,Barlas 1975:45**).

Kurt kanı da büyüsel amaçlı kullanılmaktadır. *"Kahramanmaraş, Adıyaman ve Kayseri'de kurt kanı ile sigara kâğıdına özel tılsım yapılıp oğlanın kapısının eşiğinin altına gömülür ise ve gömen şahıs arkasına bakmadan oradan uzaklaşırsa damadın, ay dört defa doğuncaya kadar eşi ile birleşemeyeceğine inanılır. Hakkâri'nin bazı yörelerinde bağlı çiftlerin bağlarını bozmak için gelin ve damat parmaklarını kurt kanına bularlar ve kanlı parmaklarını çaprazlaştırarak çarpı işareti gibi yaptıkları bilinmektedir."*(**Kalafat, 1990: 88**).

Evlilik ile ilgili inanç ve ritüelistik uygulamalara bakıldığında kurdun hem büyülük uygulamalarda hem de bu uygulamaların etkisiz hale getirilmesinde önemli bir unsur olarak yer aldığı görülmektedir. Ancak sağaltıcı yönünden dolayı daha çok büyülerin etkisiz hale getirilmesinde kurt ve kurtla ilgili unsurlardan yararlanıldığı söylenebilir.

SONUÇ

Mitler, insanlığın varoluşu kadar eski; insanın evreni, yaratılışı ve kendisini anlama çabasının bir ürünüdür. Mitler içerisinde ayrı bir grup oluşturan türeyiş mitleri de insan soyunun nasıl ve ne şekilde oluştuğuna dair bir cevap niteliğindedir. Toplumsal yaşamın değişimi, inanç sistemlerinin değişimi veya gelişimi, mitolojik düşünce sisteminin de değişimine neden olmuştur. Bununla birlikte mitolojik düşünce ve tasavvur geçmişten günümüze çeşitli semboller aracılığıyla aktarılmıştır. Günümüz halk inançları ve ritüellerinde mitolojik düşüncenin etkisini görebilmek mümkündür.

Türk türeyiş mitlerinde özel bir öneme sahip olan ağaç, ışık ve kurt, günümüz halk inançlarında da oldukça önemli bir yere sahiptir. Bildiride yer alan Türk türeyiş mitlerinin, günümüz Anadolu sahası halk inançlarına yansımalarına dair tespitlerimiz, bu görüşü destekler niteliktedir.

Türeyiş mitlerinde sıkça karşımıza çıkan ağaç, çoğu kez üremenin sembolü olmuştur. Anadolu sahası halk inançlarına bakıldığında da doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasındaki birçok inanç ve ritüelistik uygulamada ağaç unsurunun olduğu görülmektedir. Ağaç, adeta

yaratıcı ile bir görülmüş, canlılığın, yaşamın sembolü olmuştur. İnsanların dilekleri, hayalleri, beklentileri ağaç unsuru ile dile getirilmiştir. Evlilik ile ilgili bazı inanç ve uygulamalarda da ağaç olumlu bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağaç, yaşamın başlangıcını olduğu kadar yaşamın sonunu da ifade etmiştir. Bu sebeple ölüm ile ilgili pek çok inanç ve uygulamada da ağaç unsuruna rastlanmaktadır

Işık ise aydınlık, kutsallık gibi anlamlarla ifade edilmektedir. Işık bu noktada kutu temsil etmektedir. Doğum ile ilgili inançlar ve ritüelistik uygulamalarda ışık, daha çok ulu şahısların doğumuna işaret eden bir unsur olmuştur. Ayrıca lohusalık döneminde olan kadınlarla ilgili inançlarda da ışık ile alakalı ritüelistik uygulamalara yer verildiği dikkat çekmektedir. Evlilikle ilgili inançlarda ise Anadolu sahasında ışık ile alakalı uygulamalara yer verilmediği görülmektedir. Işık unsuruna en çok ölüm ile ilgili inanç ve ritüelistik uygulamalarda yer verildiği görülmektedir. Bilhassa cenaze merasimlerinde ve ölü evinde ışıkla ilgili bazı uygulamalara rastlanıldığı görülmektedir. Işık, kutlu ilgili bir unsur olduğundan ölüm ile ilgili inançlarda dahi çoğunlukla olumlu manada yer aldığı görülmektedir. Aynı durum doğum ve evlilik ile ilgili inanç ve uygulamalar için de geçerlidir.

Bir başka önemli mitolojik unsur olan kurt da Anadolu sahası halk inançlarında bilhassa doğum ile ilgili inanç ve uygulamalarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. Ağaç unsurunda olduğu gibi çocuk sahibi olma, doğacak çocuğun cinsiyetini belirleme, çocuğu sağlığına kavuşturma gibi sağaltıcı işlevlerde de kurt ve kurda dair unsurların öne çıktığı görülmektedir. Evlilik ile ilgili inançlarda ise kurt, en çok büyülük bazı uygulamaların yapılmasında veya bozulmasında karşımıza çıkmaktadır. Ölüm ile ilgili inançlarda ise Anadolu sahasında kurtla ilgili ritüelistik uygulamalara rastlanmamaktadır. Kurt, kutu sembolize ettiği için ölüm ile ilgili inanç ve uygulamalarda kurt unsuruna yer verilmediği yorumuna gidilebilir.

Her üç önemli mitolojik unsur ile ilgili hayatın geçiş aşamaları, önemli dönüm noktaları olan doğum, evlilik ve ölüm ile ilgili inançlar dışında başka inançlarda da ritüelistik uygulamaların olduğu görülmektedir. Yine her üç mitolojik unsurla ilgili yaygın inanışlara İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde daha çok rastlandığı tespit edilmektedir. Ayrıca ağaç, ışık ve kurt unsurları ile alakalı çok sayıda deyim ve atasözlerinin hala işlek bir biçimde kullanılması bu unsurların ve mitik düşünce yapısının toplumun belleğinde ve yaşamında etkili olduğunu göstermektedir.

Toplumlarda yaşanan kriz durumlarını çözme konusunda mitoloji oldukça etkili olmuştur. Kuraklık, verimsizlik, kısırlık, büyü gibi pek çok olumsuz duruma çare bulma noktasında da mitik düşüncenin bir uzantısı olan mitik unsurlarla ilgili inanç ve uygulamalara yer verildiği görülmektedir.

Mit ve mitoloji, kökenimiz ile olan bağlarımızı hatırlatmakta ve bu bağları sağlam hale getirmektedir. İnsanın yaşamı boyunca karşılaştığı olumlu ve olumsuz durumların yüzyıllardır çok benzer nitelikte olduğunu gözler önüne sermekte, oldukça eski ve sağlam bir ortak hafızamızın olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Acıpayamlı, Orhan (1974). Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü. Ankara, s.60.

Arat, (1991), Eski Türk Şiiri, 3.b. TTK Yay. Ankara.

Barlas, Gürol.(1975). Hakkâri İli Evlenme Töre ve Törenleri, Karabük, s.45.

Binler, M.Z.(1980). "Türk Dünyasında Evlenme ile ilgili Gelenekler "Ankara, (Basılmamış-Özel arşivimizde)

Ergun, Pervin. (2004). Türk Kültüründe Ağaç Kültü, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s.161-287

Gökalp, Ziya, (1974), Altın Işık Halk Masalları, İstanbul, s.40.

Göreci, Ali.(1972). "Görek İlçesi Derekuşçulu Köyü İnanmaları", TFA, 13(270), Ocak, s.6188.

Kalafat, Yaşar. (1990).Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançları, Ankara, s.77-88.

Kalafat, Yaşar.(1999). Kırım –Kuzey Kafkasya Sosyal Antropoloji Araştırmaları, Ankara, s. 61.

Kalafat, Yaşar. (1993a),"Geçmişten Günümüze Türk Halk İnançlarında Işık" Milli Folklor, S.20, Kış 1993, 1-34.

Kalafat, Yaşar.(1995). Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, Ankara, s. 91-203.

Kalafat, Yaşar.(2000).Türk Dünyasında Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları, Ankara s.34.

Kalafat, Yaşar.(2005).Türk Halk İnançlarında Kurtla İlgili Yeni Tespitlerimiz', Prof. Dr. Fikret Türkmen armağanı, İzmir, s.81.

Kalafat, Yaşar.(2007). Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları-, Türk Halk irfanında Kurt, Lalezar, Ankara.

Ögel, Bahaeddin. (2010) Türk Mitolojisi I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s.18-120.

Önal, Naci. (1998).Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri, KB. Yay. Ankara, s.268-269.

Sakaoğlu, Saim.(2002).İslamiyet Öncesi Türk Destanları, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1. Basım, s.218.

Seyhan Baş, Elazığ Folkloru, Erzurum 1974, s.1 98 (Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi).

Yalgın, A.Rıza.(1934).Anadolu'da Bozkurt, Halk Bilgisi Haberleri, s. 20.

Yılmaz, Göksoy.(1995). "Geçmişten Bugüne Türk Mitolojisi ve Yüzyıllar Boyunca Ulu Ağaçlar", Erciyes, 207, Mart 1995, s.30.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

II. OTURUM

22 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Şadi EREN**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
09:00 - 10:00	Dr. Öğr. Erdal HARUNOĞULLARI Sakarya Üniversitesi	İSLAMİ BİR EKONOMİ İÇİN METODOLOJİ ARAYIŞINA BİR KATKI: İNSAN FITRATI VE İKTİSAT
	Fatma ACAR, Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin HAN Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	ORTAÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTAPLARINDA "YARATILIŞ" (9, 10, 11, 12. SINIF ÖRNEKLERİ)
	Erdem AKÇA Marmara Üniversitesi	BİLİM VE DİN IŞIĞINDA İNSAN VE KAİNAT İLİŞKİSİ
	Dr. Öğr. Üyesi İdris GÖRMEZ Gazi Üniversitesi	ESTETİĞİN DİLİNDEN YARATICI VE YARATILIŞ
10:00-10:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

ORTAÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTAPLARINDA "YARATILIŞ" (9, 10, 11, 12. SINIF ÖRNEKLERİ)

Öğr. Fatma ACAR, İstanbul Üniversitesi, İslam ve Din Bilimleri Bölümü, İstanbul
fatmaacar1743@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin HAN, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi,
Çocuk Gelişimi Bölümü, Kütahya,
bunyamin.han@dpu.edu.tr

ÖZET

Tarih boyunca insanlar, canlıların nasıl yaratıldıklarını ve diğer varlıkların da nasıl oluştuklarını merak etmişlerdir. Buna yönelik çeşitli açıklama ve teorilerde bulunmuşlardır. Eğitim sisteminde İslam dininin yaratılışı ile ilgili öğretileri öğretim müfredatında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde ele alınmaktadır. Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kitaplarında yaratılış konusunun ele alınması ile birlikte gençlerin *"Nereden geldim? Nasıl yaratıldım? Nereye gidiyorum?"* gibi sorulara ergenliğin vermiş olduğu etki ile sorgulamaları ve bu gibi sorulara cevap bulmaları hayatı anlama noktasında ve yaratılışın amacını anlamaları açısından oldukça önemlidir. Bu araştırmada 9, 10, 11, 12. sınıf Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kitaplarında *"yaratılış"* konusu ele alınmış; lise dönemindeki bu öğrencilerin manevi ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ergenlik, dini sorgulama, Tanrı tasavvuru, din ve maneviyat konuları da ele alınarak yaratılış konusunu anlama-anlamlandırma biçimleri incelenmiştir. Çalışmada bu ders kitaplarında yaratılış kavramının kaç defa geçtiği, yaratılışın tanımı, Allah'ın yaratıcılığı ve yaratılışın delilleri ele alınarak olay örgüsü açıklanmıştır. Kitaplarda geçen yaratılış konusunun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kitaplarında geçen yaratılış kavramı ile ilgili verilen delillerin yeterli olup olmadığına bakılarak öngörüde bulunulmuştur. Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman inceleme tekniği kullanılarak Türkiye'de 2021-2022 eğitim öğretim yılında okutulan Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında işlenen *"yaratılış"*, *"yaratılışın delilleri"* gibi konular analiz edilmiştir. Bu ders kitaplarını ünitelerindeki yaratılış kavramı ve delilleri ile ilgili bilgiler ele alınarak eleştirel, bilimsel bakış açısıyla tespiti ve değerlendirmesi yapılmıştır. Elde edilen bulgular özetlenerek yorumlanmıştır. Alanyazındaki diğer çalışmalardan hareketle ulaşılan bilgiler, konu ile ilgili görüş ve öneriler sonuç kısmında belirtilmiştir. Sonuç olarak bu çalışmada Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında yaratılış ile ilgili kavramlar betimsel olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, din, ergenlik, müfredat, eğitim.

THE “CREATION” IN SECONDARY EDUCATION RELIGIOUS CULTURE AND MORAL KNOWLEDGE TEXTBOOKS (9, 10, 11, 12. GRADE EXAMPLES)

ABSTRACT

Throughout the history, people have wondered how living things were created and how other beings came into existence, and they made various explanations and theories regarding this. In our education system, the teachings of the Islamic religion about creation are covered in the Religious Culture and Moral Knowledge courses in the curriculum. Along with the handling of the subject of creation in the Secondary Education Religious Culture and Moral Knowledge course books, it is very important for young people to find answers of “Where did I come from? How was I created? Where am I going?" questions in terms of understanding life and the purpose of creation in this period when they question themselves with the influence of adolescence. 9, 10, 11, 12 in this study. The subject of "creation" was discussed in the Secondary Education Religious Culture and Moral Knowledge course books and the ways of understanding and making sense of the subject of creation were examined by considering the spiritual needs of these high school students, including adolescence, religious questioning, God vision, religion and spirituality. In the study, the plot is explained by considering how many times the concept of creation is mentioned in these textbooks, the definition of creation, the creativity of Allah and the proofs of creation. The subject of creation in the books has been predicted by looking at whether the evidence given about the concept of creation in the Religious Culture and Moral Knowledge course books is sufficient. In this research, subjects such as "creation" and "evidences of creation", which are covered in the Secondary Education Religious Culture and Moral Knowledge textbooks taught in the 2021-2022 academic year in Turkey, were analyzed. Qualitative survey and descriptive analysis methods were used in the study. The concept of creation and its proofs and information in all units in these textbooks were discussed and its determination and evaluation were made from a critical and scientific point of view. The obtained findings were summarized and tried to be interpreted. Information obtained from other studies in the literature, opinions and suggestions on the subject will be stated in the conclusion part. As a result, in this study, the concept of creation in the Secondary Education Religious Culture and Moral Knowledge books is evaluated descriptively.

Keywords: Creation, religion, adolescence, curriculum, education.

GİRİŞ

Evrenin nasıl yaratıldığı, yaratılış ve kâinattaki düzenin şaşırtıcılığı ve bunların nasıl oluştuğu konusu tartışıla gelmiş konulardandır. Teistik dinlerin doğuşu ile birlikte yaratma kavramının üzerinde tartışmalar yoğunlaşmıştır. Evrendeki mükemmel uyum, düzen ve çeşitliliğinin anlam kazanması inanç sahibi birisi için Tanrı ile ilişkilendirildiğinde tam anlamını bulur. Evrende sadece muhteşem bir düzen yoktur. Bu düzeni meydana getiren insanı hayrete sevk edecek bir uyum ve bütünlük vardır. Evrende insanı hayrete düşürecek derecede muazzam bir yapı ve estetik vardır. Bu yapı evrenin ilk olarak var ediliş sürecinde belli bir hassas ayara göre inşa edildiğini gösterir. Bilimsel anlamda yapılan çalışmalar bu düzenin Tanrı'dan kaynaklandığını gösterir. Allah, küllî/özgür iradesinin bir göstergesi olarak bu evreni yoktan var etmiştir. Bu aynı zamanda Tanrı var etmeden önce hiçbir varlığın olmadığı anlamına da gelmektedir. Tek evren fikrine karşı geliştirilen birden fazla evren fikri vardır ki bu temelsiz bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Ergenlik döneminde yani zihinsel ve fiziksel olarak değişimlerin olduğu dönemde merak edilen bazı sorular vardır; *"Yaratılan varlıklar nasıl meydana gelmiştir? Kim tarafından yaratılmıştır? Dünyadaki var olma sebebim nedir? Hayatım sona erdikten sonra beni ne bekliyor?"* gibi sorular ergenlik döneminde bulunan gençlerin merak ettiği sorulardan bazılarıdır. Ergen bu sorulara tatmin edici cevaplar bulmaya çalışır. Ergen bu dönemde sorduğu bu soruları anlamlandırılabilirse mutluluğa ulaşır. Tam bu noktada din devreye girmektedir. Din hayatı anlamlandırmak için gencin sorduğu sorulara cevap vermektedir.

İnsan doğumundan ölümüne kadar geçen yaşam sürecinde devam eden değişim ve gelişim içerisindedir. Hızla akıp giden bir yaşam içerisinde insan fark etmeden fizyolojik ve psikolojik açıdan kendini yenileme halinde olur. Zira bu durum insanın yaratılış gayesi içerisinde gelişme ve olgunlaşmaya paralellik göstermektedir. İnsanın yaratılış gayesine din, rehber özelliği taşımaktadır. İnsanoğlu dinin rehber özelliğinden yararlanıp hayatında var olan gelişme ve değişime daha kolay ayak uyduracaktır.

Ergenlik ve Gençlik

Ergenlik dönemi (12-18 yaş), çocukluk çağı ile gençlik çağı arasında yaşanan, değişim, ruhsal olgunluk ve yaşama ilk adımların atıldığı evredir. Fiziksel ve zihinsel açıdan birçok değişiklikler bu dönemde meydana gelir (Bardakçı, 2005).

Gençlik, toplumların temelini oluşturan toplumsal bir aktördür. Gençlik dönemi süresince birey, kendi içinde ve çevresinde birçok yenilikle karşılaşarak kişiliğini yerleştirmeye çalışmakta ve hayata karşı bakış açısı kazanmaktadır. Bu dönem toplumlar arası değişiklikler gösterse

de günümüzde gençlik, çoğunlukla eğitim-öğretim gören, geçimini elde etmek için bir işte çalışmayan ve ailesiyle birlikte yaşayan kişileri ifade etmektedir (Tekin, 2020).

Genel olarak gençlik dönemi, bireyin birçok yönden gelişimini sağladığı bir dönemdir. Gençlerin sosyal, kültürel, ahlaki, bedensel, duygusal, zihinsel ve ekonomik yönden gelişimini sağladığı bu dönem; çocukluk ile yetişkinlik arasında yer almaktadır. Gençlik dönemi içindeki birey; duygu, düşünce, davranış ve tutum bakımından kişiliğini oluşturarak hızlı bir gelişme göstermekte ve sosyal olgunluğa hazır hale gelmektedir (Tekin, 2020).

Ergenlikte Dini Gelişim

Dini kavrama ve anlama ilk olarak çocukta duygu olarak başlar. Eğitimin ve çevrenin etkisiyle daha sonra idrak ve isteme seviyesine çıkar. Asıl dini canlanma ergenliğe yakın yıllarda belirir. Kişinin ve içinde yaşadığı çevrenin nitelikleri, dini duyguların erken ya da geç yaşlarda ortaya çıkmasını etkilemektedir. Din duygusunun ortaya çıkması bazı fertlerde aniden belirirken bazılarında da peyderpey ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde bir kısmında hiçbir dış faktör söz konusu olmadan kendi kendine ortaya çıkarken bir kısmında da birçok faktör devreye girmektedir. Din duygusunun erken dönemlerde ortaya çıkması konusunda ailenin etkisi öncelikli olarak gelmektedir. Çocukta hem din duygusunun ortaya çıkması hem de bu duygunun gelişip sağlamlaşması dinine bağlı bir aile ile erken yaşlarda ve güçlü bir biçimde gerçekleşmektedir. Aile yuvasında ana-babanın dindarlık yaşantısı çocuğun temiz ruhunda derin etkiler bırakmaktadır. Gençlik döneminde de bu ilk izlenim ve yaşanmışlık etkileri kendisini güçlü bir biçimde ortaya çıkarmaktadır (Söylev, 2000).

Özellikle ergenliğin 14-18 yaş aralığında yoğun olarak görülen dini bunalım ve şüphelerin birçok nedeni olabilir. Ergenlik döneminin tabiatı gereği bağımsızlık ve her türlü otoriteye başkaldırma eğilimi, dini değerlere itaat etme gerekliliği ile karşı karşıya gelince genci bunalıma sokabilir. Hayatın anlamsızlığı ve boşluk hissi, dini eğitimin yetersizliği, dini konularda iyi bir rehber bulamaması, din adamları başta olmak üzere inancın insanların hayat pratikleri ile dini bilgiler arasında çelişkilere şahit olması gibi etkenler ergenlerin dine şüphe ile yaklaşması ve bunalım yaşamasına neden olabilir. 18-21 yaşlarına gelindiğinde ergenlik döneminin psikolojik bunalımını ardında bırakan genç dini tutumlarını belirginleştirmiş ve dini değerlerine yeniden sarılmıştır (Ayten, 2017).

Dini Şüphe ve Çatışmalar

Din psikolojisi zaviyesinden bakıldığında ergenlik dönemi, bir yandan dini uyanış ve dine tekrar yönelişin belirdiği en karakteristik evre iken diğer yönden dini tereddüt ve endişelerin en baskın olarak geliştiği, paradoks ve arbedelerin gittikçe fazlalaştığı bir evredir. Ergenliğe doğru çocuk, psikolojik bünyesinde meydana gelen değişmelerin tesiriyle daha önce severek ve arzulayarak, eğlenerek ve hevesle yapmaya çalıştığı dini sorumluluklarını aksatmaya başlar. Aslında dini uygulamaları yerine getirme ile ilgili yaşanan bu rehavet, bir süre sonra ortaya çıkacak ve dini şüphelere bir adım oluşturur. Tereddütlerin ve inançsızlığın evvelinde, kuvvetli ya da kuvvetsiz mutlak bir iman hakikati söz konusudur. Çünkü şüphenin nesnesi imanla ilgilidir. İman yoksa eğer orada şüpheden bahsedilemez. Dini hakikatleri yok sayma ve inançsızlık ise, genelde şüphenin negatif bir neticesidir (Bahadır, 2010).

Ergende meydana gelen fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal birçok gelişimin aynı dönemde yaşanıyor oluşu dini alanda da etkisini gösterir ve inançla ilgili tereddüt, kararsızlık ve ihtilaflar insanın yaşamında en çok bu evrede hissedilir. Bağımsızlık ve güçlülük duygusu ve kimlik arayışının bir araya gelmesiyle birlikte ergen, var olan otoritelere karşı çıkmaya ve kendine özgü bir dünya oluşturmaya yönelir. Bu dünyada ailenin etkisi geri planda kalırken okul ve arkadaş çevresi öne çıkar. Tenkitçi düşünce gelişir ve ergen, her şeyi bu düşünce süzgecinden geçirdikten sonra kendi dünyasına kabul eder. Ayrıca arkadaş çevresinde farklı düşüncelerle karşılaşır. İşte bu süreçte, dini inanç ve anlayışları, toplum şartlarıyla ve dini inanışlarla, öğrendiği bilimsel teorilerle, günlük yaşantılarla bağdaştırmakta zorlanır ve bunun sonucunda dini şüphe ve kararsızlık kendisini gösterir. Başta ibadetlerin şekilleriyle ilgili ortaya çıkan bu şüpheler daha sonra dinin muhtevasıyla ilgili konulara yönelir. Ancak bu şüpheleri tamamen kötü olarak nitelemek yanlış olacaktır. Dini şüphe, bu anlamda iki yönlüdür. Bazı şüpheler kişiyi dinden uzaklaştırabilirken, bazıları dini konularda kişinin bilgi seviyesinin güçlenmesiyle ve daha sağlam bir inanca ulaşmasıyla sonuçlanabilmektedir. Bu bakımdan inanç için bir olgunlaşma süreci olarak da görülebilmektedir. (Öner, 2020)

Gençleri inancı ile çatıştıran en önemli etkenlerden birisi de bilimsel bilgilerdir. Yapılan bir araştırmada, ömrünün 12 yılında olan ergenlerin %42'sinin, 15'inde olanların %50'sinin ve 18'inde olan ergenlerin %57'sinin din ile ilim arasında var olduğunu düşündükleri çatışmadan dolayı dini şüphe yaşadıkları tespit edilmiştir (Bahadır, 2010).

Gençlik dönemi, en idealist dönemdir. Gençler, içinde bulundukları bu dönemin yapısına uygun olarak her şeyi imkân dahilinde görebilmektedirler. Çünkü bu dönemde ergenlikte fikir dünyası genişlemekte, soyut ve teorik düşünme başlamaktadır. Bu dönem her şeyi araştırma ve sorgulama evresidir. Genç, yetişkinler için tabi kaideler haline gelen ne varsa, her birini kendi süzgecinden geçirerek değerlendirir. Çoğu zaman kendi farklılıklarını ortaya koymak için de kalıplaşmış kaideleri ve değerleri reddederler.

Ergenin psikolojik yapısından kaynaklanan dini şüphelerin doğuşunda çoğunlukla; bireyin içerisinde bulunduğu gelişim dönemi sebebiyle ortaya çıkan soyut düşüncenin gelişmesi, buna bağlı olarak çevresinde yaşananlara, düşüncelere, davranışlara ve itikatlara eleştirel bir tavır geliştirmeye başlaması etkilidir. Bu tutumun neticesinde ergen, bağımsızlık isteğinin ve yetişkin hissetmenin verdiği güçlülük duygularına kapılır, nihayetinde çevresinde otorite olarak gördüğü her türlü olguya bir başkaldırı tutumu sergiler. Bu başkaldırı sürecinde her türlü inanç, fikir, şahıs ve kurumlar yeniden gözden geçirilir. İşte bu süreçte bazı dini şüphelerin ortaya çıkması da muhtemeldir. (Öner, 2020)

Dini şüpheler, ergenlerin çoğunun dini mevzularda daha fazla bilgi sahibi olmasına ve dini konularda daha ayrıntılı araştırmalar yapmasına sebep olmuştur. Dini tereddütlerin ergenliğin dini gelişimini daha çok pozitif yönde etkilediğini söyleyebiliriz. Çünkü dini algılarının ortaya çıktığı yıllarda ergenlerin ekseriyetinin tekrar dine yönelmeleri, bu fikri doğru çıkarmaktadır. (Bahadır, 2010)

Dindarlık ve Maneviyat

Maneviyat (spirituality) kavramı, yirmi birinci yüzyılda belirgin şekilde öne çıkmış ve özellikle son zamanlarda yoğun ilgi gösterilen konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar yeni ilgi odağı olmuş bir konu olsa da maneviyat kavramı tarihin ilk devirlerine kadar uzanan eski bir geçmişe sahiptir. Tarihsel süreçte anlam ve kullanım noktasında değişimler

geçiren maneviyat, kimi zaman din ve dindarlık ile kimi zaman ruh ve aşkın varlık gibi konularla ilişkisiyle literatürde hep var olmuştur. (Zembilci, 2017)

Dindarlık, dinle ilişkili düşünce davranış ve tutumları içine alan geniş kapsamlı bir konudur. Bakış açılarına göre dindarlık kavramına farklı anlamlar yüklenebilmektedir. Zira mensubu olduğu dinin ibadetlerinden hiçbirini yapmadığı halde, sadece Tanrı'ya olan inancı ya da Tanrıyla arasındaki özel olduğunu düşündüğü bir bağ sebebiyle kendisini dindar addedebilen insanlar vardır. Diğer taraftan, dinin emrettiğinden çok daha fazla ibadet yapmasına rağmen, zihninden geçirdiği küçük vesveselerden dolayı bile kendisini Tanrı'dan uzaklaşmış ya da büyük günah işlemiş bir isyankâr kabul edebilecek insanlara da rastlanmaktadır. (Horozcu, 2010)

Yaratılış

Yaratılış konusunda, insan ve canlıların nasıl oluştuğu sorusundan önce Dünya nasıl yaratıldı sorusu sorulmuştur. Dünyanın yaratılışını açıklamaya çalışan teorilerden birinde *"big bang"* (Büyük patlama) ile başladığı kabul edilir. Dünyanın fiziken oluşumu uzun bir süreç sonucunda tamamlanmış ve insan yaşayabileceği uygun bir ortam haline gelmiştir. Bu sorunun cevabından sonra ise insan ve canlıların yaratılışı nasıl oluştuğu sorusu gündeme gelmiştir. Ve bu sorunun cevabında ise dinler ile bilim farklı açıklamalar getirmiştir. Bu konuda bilim adamlarının sahiplendiği teori evrim teorisidir. Darwin 11 yıllık biyolojik araştırması sonucu bu teoriyi ortaya atmıştır. Bu teoride Evrim kelimesi yerine eskide tekamül kelimesi kullanılmıştır. İkisi farklı kavramlardır. Tekamül kavramında bir varlığın mahiyeti değişmeden kendi varlıksal bütünü içerisinde olgunlaşması söz konusudur. Evrim kavramı ise bir türden başka bir türün yavaş yavaş zamanla tesadüfen meydana gelmesi olayı olarak açıklanmaktadır. Darwin canlılar dünyasındaki çeşitlilik ve adaptasyonu doğal seçilimin gerçekleşmesine göre açıklamıştır. Evrim teorisi, bir bakıma canlıların her bir türünün birbirinden bağımsız ve ayrı olarak ortaya çıktığını savunan *"yaratılışçı"* görülenin aksine tek bir türden farklılaşarak çeşitlendiğini savunmaktadır. Evrim teorisi belirli bir yere kadar gelse de yine de her şeyin öncesinde ne vardır? Hayat nasıl ortaya çıktı? Bu soruların cevabı deney ve gözleme dayanmıyor tam da burada bir din dilinin tanımlama ve tasvir den ziyade anlamlandırma niteliğine sahip oluşu burada daha güçlü bir değer kazanmaktadır (Okşar & Çalışkan, 2020)

Allah'ın Yaratıcılığı

Varlıkların yaratılması ile ilgili kâinatın kendiliğinden yaratılması veya kendi kendine yaratılması ihtimalini akıl kabul etmez ve son ihtimal olarak varlıkların güçlü ve iradesi sonsuz olan bir zat tarafından yaratılmış olması ihtimali en kabul edilebilir olanlardır. Evrendeki düzen ise Allah'ın birliğinin delilleridir. İlk yaratma konusunda gözlem imkânı olmadığı için insan vahiy dışında bir bilgiye sahip değildir. Kâinat önce yaratılmış yaratıcı daha sonra insanı yaratmıştır. Kâinat yaratılırken insan var olmadığı için deney imkânı söz konusu değildir (Geçit, 2019).

Yaratılışın Delilleri

Allah'ın varlığı ve Birliği konusunda pek çok delil öne sürülmüştür. Bu delilleri üç grupta değerlendiririz:

1. Akıldan Çıkarılan Deliler: Ontolojik Delil

İnsandaki mükemmel varlık fikrinden hareketle Allah'ın en mükemmel olduğunu ispatlamaya

çalışan bir delildir. Bu deli İslam düşüncesinde ilk Farabi kullanmıştır. Farabi'ye göre Allah ilk mevcuttur ve diğer bütün varlıkların ilk sebebidir. Allah bütün eksikliklerden uzaktır. Ondan başka varlıklarda ise eksiklikler vardır. Bu delil batı dünyasında sistemli şekilde ilk Descartes'e tarafından kullanılmıştır.

2. Dış Alemden Çıkarılan Deliller: Üst Üste Kozmolojik Delil ve Ontolojik Delil

Kozmolojik deliller arasında en çok kullanılanı gaye ve nizam delilidir. Bu deli ile göre Evrende bir düzen vardır ve hepsi bir amaca yönelik yaratılmıştır. Düzenin ise kendiliğinden gelmesi mümkün değildir. Yüce bir yaratıcı olan Allah tarafından yaratılmıştır. Pek çok ayette de evrendeki düzene dikkat çekilmiştir. Örneğin şu ayette" Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökyüzünden indirip kendisi ile ölmüş toprağı dirilttiği yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlı yaymasında, rüzgarları ve gökle yer arasında ki emre amade bulutları çevirmesinde elbette düşünen bir topluluk için deliller vardır. "

3. İnsanın Manevi ve Ruhi Âleminden Çıkarılan Deliller: Dini Tecrübe Delili ve Ahlak Delili

Dini tecrübe delili insanın kişisel tecrübesi ile yaşadığı manevi deneyimlerden hareketle Allah'ın varlığını açıklayan bir delildir. Ahlak delili ise insanın ahlaki açıdan en iyi ulaşması için insana bu en iyi gösteren yüce bir varlığın olması gerektiğini savunur.

Türkiye'de Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Kitaplarının Hazırlanışı

Okullarda öğrencilerin kullandıkları ders kitapları eğitimin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için büyük önem taşımaktadır. Zira öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, değer, davranış aktarımı kitaplar aracılığı ile gerçekleşmektedir. Derslerin düzenli bir şekilde yürütülebilmesi için ders kitapları öğretmen ve öğrenciler açısından önemli bir kaynaktır. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi açısından incelediğimizde ders kitapları din eğitiminin sınırlarını çizip öğretmen ve öğrencilere kaynaklık etmektedir. Din kitaplarında öğretim programı herhangi bir görüş ve düşünce akımından etkilenmeden İslam dinin temel kaynakları referans alınarak hazırlanmış böylelikle de doğru ve sağlıklı dini bilgiyi elde etmenin yolu açılmıştır. Programın da asıl amacı olan öğrencilerin doğru dini bilgilere sağlıklı bir şekilde ulaşması sağlanmış olmaktadır. (Zengin & Gümüşay, 2020)

Din kültürü ve ahlak bilgisi 9, 10, 11, 12. Sınıf ders kitaplarının yazılış bilgisi aşağıdaki gibidir.

9. Sınıf kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 28 Mayıs 2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla (listenin 244. sırasında) 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Prof. Dr. Recai Doğan tarafından yazılmıştır. Nev kitap yayıncılık

10. sınıf kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 28 Mayıs 2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla (listenin 244. sırasında) 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Yazar Profesör Doktor Recai Doğan, Nev Kitap.

11 sınıf kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı (ekli listenin 111. sırasında) kurul kararıyla 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5

yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Yazarlar Bekir Pınarbaşı, Fikri Özdemir, Sdr Dikey Yayıncılık.

12. Sınıf kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 28 Mayıs 2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla (listenin 254. sırasında) 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Yazarı Doçent Dr. Ali Kuzudişli, Eksen Yayıncılık.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel tarama yöntemi kullanılmış ve doküman analizi veriler elde edilmiştir. Elde edilen bulgular özetlenerek yorumlanmıştır. Bu bağlamda bu alanın temel kaynak niteliğindeki eserleri başta olmak üzere alanda yazılmış olan tez, makale, sempozyum ve bildiriler taranarak ortaya çıkan veriler bilimsel yöntemlerle analiz edilerek çalışma ortaya konulmuştur.

Bulgular

Araştırma kapsamında Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda kullanılan 9, 10, 11, 12. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kitaplarında *"yaratılış"* ve *"yaratılış delilleri"* kavramları konusunda içerik analizi yapılmış ve elde edilen bulgular sırasıyla sunulmuştur.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Yaratılış ve Yaratılış Delilleri

9. Sınıf 1. Ünite: Bilgi Ve İnanç: Yaratılış kavramı 20 defa geçmiştir. Genellikle yaratılış kavramı, cümleler içerisinde geçmektedir.Yaratılış amacının düşünülmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır. **Geçtiği Yer:** *"Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökyüzünden indirip kendisi ile ölmüş toprağı dirilttiği yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında... Düşünen bir topluluk için deliller vardır."* (Bakara suresi, 164 ayet.) **Delili:** Kozmolojik yani gaye ve nizam delili

9. Sınıf 2. Ünite: Din Ve İslam: Yaratılış kavramı, 12 defa geçmiştir. Yaratma kavramı, Allah'ın yaratıcılığı ile ilgili üzerinde durulmuştur. Yaratıcı ve yaratılmış olarak konu anlatılmıştır. Ünite ve İslam ünitesi olduğu için Allah'ın yaratıcılığı üzerinde ve yaratma sıfatları üzerinde durulmuştur. Esma-ül Hüsna'dan örnekler verilmiştir. Örneğin Halik (yaratan) ve Bari (kusursuz yaratan) gibi...**Geçtiği Yer:** "(Resulüm!) Sen yüzünü Hanif olarak dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler. "(Rum suresi 30 ayet) **Delili**: Fıtrat üzere yaratmak dini tecrübe delili.

9. Sınıf 3. Ünite: İslam Ve İbadet: Yaratılış kavramı, 17 defa geçmiştir. Bu ünitede ibadet amacının anlaşılması için Allah'ın her şeyi yaratıcısı olduğu vurgusu sıkça geçmektedir. **Geçtiği Yer:** *"(O öyle lütufkar) Allah'tır ki gökleri ve yeri yarattı, gökten suyu indirip onunla rızık olarak size türlü meyveler çıkardı. İzniyle denizde yüzüp gitmeleri için gemileri emrinize verdi; nehirleri de sizin (yararlanmanız) için akıttı. Düzenli seyreden Güneş'i ve Ay'ı size faydalı kıldı; geceyi ve gündüzü de istifadenize verdi. O size istediğiniz her şeyden verdi. Allah'ın nimetlerini sayacak olsanız sayamazsınız"* (İbrahim suresi, 32-34. Ayetler.) **Delili**: Gaye ve nizam delili.

9. Sınıf 4. Ünite: Gençlik Ve Değerler: Yaratılış kavramı, 10 defa geçmiştir. Temel değerlerden 4 tanesi ele alınmıştır; Adalet, hikmet, iffet ve şecaat kavramlarına değinilmiş. Özel-

likle Hikmet değeri anlatılırken yaratılış kavramı kullanılmış olup Allah'ın yarattığı varlıklar hakkında düşünülmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır. Geçtiği Yer: Hikmet kavramı insanın varlığının esasını ve yaratılışın gayesini anlaması çerçevesinde yoğunlaştığı görülür. Bu konuda cümlelerde yaratılış kavramı vurgulanmıştır. Cümlelerde ontolojik delil vurgusu yapılmıştır. Ayetlerde yaratılış kavramı geçmemektedir. **Delili**: Ontolojik delil

9. Sınıf 5. Ünite: Gönül Coğrafyamız: Yaratılış kavramı, 3 defa geçmiştir. Bu ünitede sadece bir ayette geçmekte olup Allah'ın yaratıcılığına vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda insanlardaki farklılıkların karşılıklı olarak tanışmalarına aynı zamanda birbirlerini tanımakla birlikte yüce Allah'ı tanımaya vesile olması amaçlanmaktadır. **Geçtiği Yer:** *"Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en şerefli olanınız, takvaca en ileri olanınızdır. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir, hakkıyla beraber olandır."*

10. Sınıf 1. Ünite: Allah, İnsan İlişkisi: Yaratılış kavramı, 44 defa geçmiştir. Allah'ın varlığını ve birliğini ile ilgili delillerle ispatladığı için yaratılış kavramına diğer sınıf ve ünitelere göre daha fazla değinilmiştir ve daha fazla kullanılmıştır. Bu kavramlar ayetler içerisinde sıkça kullanılmıştır. Allah'ın varlığı ve birliği ile ilgili kozmolojik, ontolojik, dini tecrübe ve ahlak delili ile anlatılırken bu delilerle ilgili ayetler verilmiştir. Her delili ile destekleyen ayetler verilmiştir. Allah'ın isim ve sıfatlarında yaratılış kavramı anlatılırken Halik ve Bari isimlerini değinilmiştir. Allah'ın yaratma sıfatına ait Esma-ül Hüsna isimleri olduğu bildirilmiştir. Zati ve Subuti sıfatlarda yaratma kelimesi geçmektedir. Yaratmak anlamına gelen *"tekvin"* sıfatı açıklaması ile birlikte yer almaktadır. Kur'an'da insan ve özellikleri konusunda insanın fitrat üzere yaratıldığı belirtilerek insanın hem olumlu hem de olumsuz özellikleri bildirilmiştir. Verilen en büyük nimetlerden akıl ve düşünme yeteneği ile insanın diğer yaratılanlardan üstün bir konuma sahip olduğu ifade edilmiştir. İnsanın Allah ile irtibatı konusunda iletişim yollarından olan Kur'an okumak ile ilgili Müslümanların Allah'ın kelamını okumak suretiyle yaratılış amacını öğrenip ona göre hareket ettiği belirtilmiştir. **Geçtiği Yer:** Kur'an'da ifade edildiği gibi evrenin yaratılışında ve işleyişinde hiç bir düzensizlik olmaması, Bilen, Hikmet sahibi tek bir yaratıcının varlığına bağlıdır. Evren, asla iki ilaha itaat etmez. İki ya da daha fazla otorite kaynağı olursa evrende düzen olmaz. **Delili:** Gaye ve nizam delili, Ontolojik deliller kullanılmış.

10. Sınıf 2. Ünite: Hz. Muhammed Ve Gençlik: Yaratılış kavramı, 1 defa geçmiştir. Her şeyin Allah'ın yaratıcılığı vurgusu şeklinde kullanılmıştır. **Geçtiği Yer:** *"Ey Rabbim! Mülkten bana (nasibimi) verdin ve bana (rüyada görülen) olayların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyada da ahirette de benim sahibimsin. Beni Müslüman olarak öldür ve beni Salihler arasına kat!"* **Delili**: Hudüs delili.

10. Sınıf 3. Ünite: Din Ve Hayat: Yaratılış kavramı, 3 defa geçmiştir. Aile kavramı üzerinden evliliğin tabii bir ihtiyaç olduğu insan yaratılışının gereği ve neslin devam edebilmesi için önemi üzerinde durulmuştur. İnsan ve çevre konusunda İslam dininin çevreye verdiği önem bahsedilmiştir. Allah'ın yarattığı evrenin insanın emrine verildiği, insanın ise emrine yaratılmış evreni bir emanet olarak düşünüp bu bilinçle çevreyi koruması gerektiği ifade edilmiştir. Çevrenin bilinçli kullanılmaması karada ve denizde düzenin bozulduğu Rum suresi 41 ayette açıklanmıştır. **Geçtiği Yer:** Kaynaşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi

ve merhamet peyda etmesi de onun (varlığının) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır. (Rum suresi, 21 ayet.) **Delili**: Ekmel varlık delili.

10. Sınıf 4. Ünite: Ahlaki Tutum Ve Davranışlar: Yaratılış kavramı, 6 defa geçmiştir. Bu ünitede insanın ahlaki olan davranışlara yönelmesini istemektedir ve ahlaki olmayan davranışlar ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. 4 yerde yaratılış kavramı geçmektedir. Yaratma kavramı insanın Allah tarafından yaratıldığı vurgusu yapılmaktadır.

10. Sınıf 5. Ünite: İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi Ve Fıkhi Yorumlar: Yaratılış kavramı, 4 defa geçmiştir. Bu ünitede insanın farklı yapı ve karakterde yaratıldığı ve bu farklılıkların doğal bir sonucu olarak yorum farklılıklarının ortaya çıktığı üzerinden durulmuştur. Ehlisünnet adlı başlıkta yaratılış kavramı cümle içerisinde geçmiştir ehli sünnetin ahiretin yaratılışı konusunda görüş birliği içinde olduğu belirtilmiştir. Eş'arilik başlığı altında Kur'an'ın yaratılmış olmadığı, insanın fiillerinin yaratıcısının Allah olduğu gibi Eş'ariyye ait görüşler yer verilmiştir. **Geçtiği Yer:** Nisa suresi 59 ayette Allah'a itaat edilmesi gerektiği, canlı ve cansız tüm varlıkları yaratıp insanın emrine veren tek yaratıcının Allah olduğu belirtilmiştir. **Delili**: Ekmel varlık delili.

11. Sınıf 1. Ünite: Dünya Ve Ahiret: Yaratma ve onunla ilişkilendirilen (yaratılış, yaratıcı, yaratan) gibi kelimeler daha çok dünya ve ahiret hayatı ve inançla ilgili meseleler adlı ünitelerde yoğun olarak geçmektedir. Bu konulardaki yaratma kavramı daha çok ayetlerde geçmektedir. Zaman zaman soru kalıbı içerisinde, örneğin; *"uçsuz bucaksız bir evren evrendeki milyonlarca varlık boş yere yaratılmış olabilir mi?"* şeklinde kullanılmıştır. Bu sorunun cevabı verilmeye çalışılırken de yaratma kelimesi kullanılmıştı r. Genel olarak baktığımızda yaratma kavramı ayetler içerisinde her şeyi yapan, her şeyi yaratanın Allah olduğunu kanıtlamak için çeşitli ayetlerden örnekler verilerek kitap içerisinde geçmektedir. **Geçtiği Yer:** Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah;ın ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini görmediler mi? Evet Şüphesiz o her şeye hakkıyla gücü yetendir. **Delili**: Kozmolojik delil.

11. Sınıf 2. Ünite: Kur'an'a Göre Hz. Muhammed: Bu ünitede yaratılış kavramına diğer ünitelere göre daha az yer verilmiştir.

11. Sınıf 3. Ünite: Kur'an'da Bazı Kavramlar: Kur'an da bazı kavramlardır. Bu ünitede de Hidayet İhsan İhlas Takva sırat-i müstakim Cihat Salih amel gibi kavramlara yer verilmiştir. Kavramlar içerisinde yaratma kavramına örnekler verilmiştir. Örneğin İhsan kavramının anlatılırken 3 yerde bu kavram kullanılmıştır. O Allah ki yarattığı her şeyi en güzel şekilde yaratandır ve insanı başlangıçta balçıktan yaratmıştır. Adli ayette bu durumu örneklendirme ektedir. **Geçtiği Yer**: Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.

11. Sınıf 4. Ünite: İnançla İlgili Meseleler: İnançla ilgili meseleler anlatmaktadır. Bu ünitede teizm deizm materyalizm vb. inançla ilgili felsefi yaklaşımlar ele alınmıştır Yaratma kavramı felsefi yaklaşımları açıklarken sıkça kullanılmıştır. Örneğin teizm kavramı açıklanırken evreni ve evrendeki bütün varlıkları yaratan yüce bir tanrının varlığını savunan inanç ve anlayıştır ifadesi geçmektedir bu şekilde diğer felsefi yaklaşımlar açıklanırken yaratma kavramı kullanılmıştır. **Geçtiği Yer**: Allah gökleri ve yeri hak ve Hikmet'e uygun olarak herkese, kazandığının karşılığı verilsin diye yaratmıştır. Onlara zikredilmez. **Delili**: Gaye ve nizam delili

11. Sınıf 5. Ünite: Yahudilik Ve Hristiyanlık: Yahudilik ve Hristiyanlık dinleri hakkında

bilgiler vermektedir. Yahudiliği anlatırken İnanç esaslarında Tanrı var olan her şeyi yaratmıştır ve onlara hükmetmektedir ifadesi geçmektedir. Diğer ünitelerde yaratma kavramı daha çok ayetlerde geçerken bu ünitede cümleler içinde geçmektedir.

12. Sınıf 1. Ünite: İslam Ve Bilim: Bu ünite İslam medeniyetinde öne çıkan eğitim kurumları ile bilim alanında öne çıkan şahsiyetleri ele almaktadır. Bu ünitede yaratma kavramı din bilim başlığı ve astronomi başlığı altında ayetler içerisinde 3 defa geçmektedir. **Geçtiği Yer:** Onun delillerinden biri de gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için ibretler vardır. **Delili**: Kozmolojik delil

12. Sınıf 2. Ünite: Anadolu'da İslam: Bu ünitede Türklerin Müslüman olma süreçleri ve dini anlayışın oluşmasında etkili olan şahsiyetler ele alınmıştır. Bu ünitede yaratma kavramına rastlanamamıştır.

12. Sınıf 3. Ünite: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar: Kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumlar Alevilik ve Bektaşilik gibi konular ele alınmıştır. Bu ünitede yaratma kavramına rastlanmamıştır.

12. Sınıf 4. Ünite: Güncel Dini Meseleler: Bu ünitede dini meselelerin çözümünde temel ilke ve yöntemler ile gıda, sağlık ve tıp alanındaki dini meseleler ele alınmıştır. Bu ünitede yaratma kavramı haram olan yiyecekler sınırlıdır başlığı altında 2 defa ayet içerisinde geçmektedir. **Geçtiği Yer:** O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı.

12. Sınıf 5. Ünite: Hint Ve Çin Dinleri: Bu ayette Hinduizm başlığı altında yaratılışın, sonsuz enerjinin biçim kazanmasından ibaret olduğu ifadesiyle reenkarnasyonu savunan bir cümlede geçmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaratılış konusu tüm insanlık açısından merak edilen ve açıklama yapılmaya çalışılan bir konudur. Kâinatın ve insanın yaratılışı inanan ve inanmayan insanlar tarafından birtakım delillerle ispat edilmeye çalışılmıştır. Dinin ilk konularından olan yaratılış konusu anlatılması ve anlaşılması zor konular içerisinde yer almaktadır. Bu çalışmada Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kitapları içerik olarak incelenmiştir. Milli Eğitim 9, 10, 11, 12 sınıf ders kitaplarında yaratılış, Allah'ın yaratıcılığı ve yaratılışın delilleri ortaya konulmuştur. Buna göre 9, 10, 11,12. sınıf ders kitaplarında 211 defa yaratılış kavramı geçmektedir. Yaratılış gençler için hayatı, varoluşu anlama ve anlamlandırma noktasında önemli bir kavramdır. Gençliğin ve ergenlerin vermiş olduğu etki ile gençlerde din ve maneviyat konuları oldukça önemlidir. Yaratılış gibi önemli bir konunun en iyi anlaşılması gereken dönem olan ergenlik çağı, ergenlik ve gençlik hayatını etkileyecek kritik bir dönemdir. Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde yaratılış konusu işlenerek gençlerin duygu ve düşüncelerine olumlu anlamda katkı sağlayacak eğitim yapılmaktadır. Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında yaratılış ile ilgili daha dikkat çekici içeriklerin bulunması gerektiği, yaratılışın delilleri anlatılırken daha ikna edici örnekler verilmesi gerektiği, mucizelerle ya da peygamber kıssalarında örneklerle desteklenmesi, 10. sınıf din dersi kitabında Allah'ın delilleri ile ilgili olarak Allah'ın Ekmel Varlık oluşu anlatılırken daha açık bir ifade ya da üslup ile anlatılması gerektiği söylenebilir. Ders kitaplarında yaratma kavramı nakli delillere örneklendirilmesine rağmen öğrencilerin tatmin olabileceği şekilde akli delillere daha az vurgu yapılmaktadır.

Dijital ortamlarda kullanılabilecek materyaller ses, görüntü veya video tarzı içeriklerle konu zenginleştirilebilir. Der kitaplarında yaratma kavramı her şeyi yaratanın Allah olduğunu bildirmektedir. Öğrencileri tefekküre yönlendirerek, onların daha çok düşünmelerini sağlamak için kullanılmıştır. Sonuç olarak insan sadece maddeden oluşan bir varlık değildir. Ruhsal (manevi) yönü de olan bir varlıktır. Lisenin çalkantılı döneminde öğrencilere verilebilecek en iyi şey onları anlayıp kafalarından geçen soru işaretlerini doğru kaynaklardan yola çıkarak cevaplayabilmektir. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin inancını sorgulayan, dini bir arayış içerisinde olan öğrencilere/gençlere yaratılış kavramını daha belirgin delillerle ortaya koyması doğru olacaktır. Özellikle ateistik, deistik gibi düşüncelerin yaygınlaşmaya başladığı bu dönemde öğrencilerinin bu tür inanç ihtiyaçlarına yönelik dini rehberliğin yapılması oldukça önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

(1932). Tdk Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr/ Adresinden Alınmıştır

(2012, Aralık). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/küreselleşme Adresinden Alınmıştır

(2015, 09 11). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/ergenlik_d%c3%B6nemi Adresinden Alınmıştır

(2021, Şubat 23). Wikipedia: Https://Tr.Wikipedia.Org/Wiki/Akran_Denetimi Adresinden Alınmıştır

Alisinanoğlu, F. (2002). Gençlik Dönemi Özellikleri ve Genç Anne-Baba İletişimi. *Eğitim ve Bilim*, 62-63.

Ayten, A. (2017). *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Teosi Ve Uygulama Alanları.* İstanbul: Dem Yayınları.

Bahadır, A. (2010). Ergenlik Döneminde Dini Şüphe ve Tereddütler. *Diyanet Aylık Dergi*, 13-16.

Bardakçı, M. N. (2005). Mevlana Perspektifinden Gençlik Problemleri ve Çözüm Yolları. *Tasavvuf-İlmi Ve Akademik Araştırma Dergisi,* 267-283.

Bayrakçı, M. N. (2005). Mevlana Perspektifinden Gençlik Problemleri ve Çözüm Yolları. *Tasavvuf- İlmi Ve Akademik Araştırma Dergisi*, 267-283.

Geçit, D. S. (2019). Yaratılış Gerçeğine Kur'an-İ Bakış. *3. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi, (*S. 910-927). Iğdır.

Güler, Ö. (2007). Tanrı Algısı Ölçeği (Ta) : Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Aüifd*, 123-133.

Gürsu, O. (2011). *Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık İlişkisi*. Konya.

Horozcu, Ü. (2010). *Tecrübi Araştırmalar Işığında Dindarlık ve Maneviyat İle Ruhsal Ve Bedensel Sağlık Arasındak İlişki*. Milel Ve Nihal, 210-240.

Muslu, R. (2007). ''*Yoldaki Dikenleri Sökmek": Mevlana ve Gençlik. Uluslararası Mevlana ve Mevlevilik Sempozyumu (*S. 83-92). Şanlıurfa: Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Okşar, Y., & Çalışkan, N. (2020). *Yaratılış ve Darwinci Evrim*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 155-183.

Öner, H. (2020). *Ergenlik Döneminde Dini Şüphe ve Sorgulamalar:* Lise Öğrencileri Üzerinde Nitel Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Söylev, Ö. F. (2000). Gençleri Dine Yaklaştıran ve Dinden Uzaklaştıran Sosyal Sebepler. *Diyanet İlmi Dergi*, 31-62.

Spor Bilim. (2012). Sporbilim. Sporbilim.Com: http://www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=-haber&param=63 Adresinden Alınmıştır

Tekin, Z. (2020, Haziran). Küreselleşme Sürecinde Milli Kültür ve Gençlik. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (1932). https://sozluk.gov.tr/ Adresinden Alınmıştır

Zembilci, S. (2017). Alternatif Maneviyat Arayışları: Siber Maneviyat Örneği. İstanbul, Türkiye.

Zengin, M., & Gümüşay, İ. (2020). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitapları Üzerine Bibliyografik Bir Çalışma(1982-2019). *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 117-186.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

ESTETİĞİN DİLİNDEN YARATICI VE YARATILIŞ

Dr. İdris GÖRMEZ / Gazi Üniversitesi
idrisgormez@hotmail.com

ÖZET

Estetik; Güzel üstünde düşünme sanatıdır. Güzelliği ve güzelliğin insan zihnindeki etkilerini ve güzel sanatların tabiatını inceleyen felsefe dalıdır.

Bir başka açıdan estetik; Sanat ya da güzellik alanında söz konusu olan değerleri konu alan felsefi disiplindir.

Estetiğin asıl konusu sanat eserlerindeki güzelliktir. Bu güzelliği bulmak için duygulara yol gösterir. Estetik, en genel manasıyla "güzel" üzerine düşünme ve onu açıklama gayretidir. Bu gayret ve faaliyetin bütün hedefi eserlerdeki güzelliği anlama ve onu ortaya koymadır.

Estetiğin konusu olan güzellik, insan eliyle yapılmış eserler olduğu gibi, Allah'ın yarattığı tabiatta mevcut olan bütün güzellikler de yine estetiğin konusu içine girer.

Bir güzel üzerinde düşünme iki şekilde olabilir. Ya o eserdeki güzelliğe sadece eserin güzelliği olarak bakılır. Ya da o eserdeki güzelliğin arkasındaki ustalığın ve dolayısıyla ustanın güzelliğine bakılır.

Biz bu tebliğimizde kâinattaki estetik ve güzelliği dikkate alacağız.

Bu kâinattaki görünen bütün güzelliklerin mütemâdiyen değişen ve tazelenen kâinatın, bütün mevcudatıyla ayinadarlık dilleriyle o güzelin cemâlini tavsif ve târif ettiğini nazara vereceğiz.

Bu çalışmada metodumuz mana-yı harfi, materyalimiz de kâinat kitabıdır. Çekirdekten ağaca, yapraktan çiçeğe, arıdan böceğe, kuşlardan rüzgârlara, dağlardan bağlara, taşlardan sulara, aydan güneşe kadar her varlığın sanatlı, ölçülü düzgünlüğünü, varlıkların yaratılış gayeleri ve yaratılışlarındaki hikmetlerini, güzelliklerini ve estetiğini değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Estetik, Güzellik, Yaratıcı, Eser, Tenasüb

CREATIVE AND CREATION FROM THE LANGUAGE OF AESTHETICS

ABSTRACT

Aesthetic; Beauty is the art of contemplation. It is a branch of philosophy that studies beauty and its effects on the human mind and the nature of fine arts.

Aesthetics from another point of view; It is a philosophical discipline that deals with values in the field of art or beauty.

The main subject of aesthetics is the beauty in works of art. It guides the emotions to find beauty. Aesthetics, in its most general sense, is the effort to think about "beautiful" and explain it. The whole aim of this effort and activity is to understand the beauty in the works and to reveal it.

Just as the beauty, which is the subject of aesthetics, is the works made by human hands, all the beauties that exist in the nature created by God are also included in the subject of aesthetics.

Thinking over a beauty can take two forms. Either the beauty in that work is viewed only as the beauty of the work. Or the mastery behind the beauty in that work and therefore the beauty of the master is looked at.

In this paper, we will consider the aesthetics and beauty in the universe.

We will take into account that all the visible beauties in this universe, which is constantly changing and renewed, describe and describe the beauty of that beauty with the languages of moonlighting with all its existence.

In this study, our method is the letter mana-yi, and our material is the book of the universe. From the seed to the tree, from the leaf to the flower, from the bee to the insect, from the birds to the wind, from the mountains to the vineyards, from the stones to the waters, from the moon to the sun, we will evaluate the artistic and measured regularity of every being, the purpose of creation and the wisdom, beauty and aesthetics of their creation.

Keywords: Aesthetics, Beauty, Creative, Artwork, Suitability.

GİRİŞ

ESTETİK NEDİR?

Estetik; Güzel üstünde düşünme sanatıdır. Güzelliği ve güzelliğin insan zihnindeki etkilerini ve güzel sanatların tabiatını inceleyen felsefe dalıdır.

Estetik; Sanat ya da güzellik alanında söz konusu olan değerleri konu alan felsefi disiplindir.

Estetiğin Konusu; Estetiğin asıl konusu sanat eserlerindeki güzelliktir. Estetik bu güzelliği bulmak için duygulara yol gösterir. Estetik, en genel manasıyla "güzel" üzerine düşünme ve onu açıklama gayretidir. Bu gayret ve faaliyetin bütün hedefi eserlerdeki güzelliği anlama ve onu ortaya koymadır.

Estetiğin konusu olan güzellik, insan eliyle yapılmış eserler olduğu gibi, Allah'ın yarattığı tabiatta mevcut olan bütün güzellikler de yine estetiğin konusu içine girer. (Etik ve İnsani Değerler 2019 Antalya 3. Baskı S.363 Tatlı A., Dilek M., Görmez İ.)

Güzellik Çeşitleri:

1-Maddî güzellik: Kainatta sinek kanadından semadaki yıldızlara kadar her şeyde insan aklını hayretler içerisinde bırakacak mükemmel bir nizam intizam güzelliği vardır. Bütün hayvanların ve bitkilerin yaratılışlarındaki mükemmellik süslü nakışlı göz alıcı güzellikler bu çeşittendir

2-Manevî güzellik: İman güzelliği, akıl güzelliği, ilim güzelliği, ahlâk güzelliği gibi güzelliklerdir.

3-Ebedî olan mukaddes güzellik: Cenab-ı Hakk'a ait, tâbirinden aciz olduğumuz güzelliktir. O sonsuz ve mutlak güzellik sahibidir. O'nun Zat-ı Uluhiyetine has güzelliği zatındandır, sonsuz ve ebedîdir. Bütün güzellikler de O'ndandır.

Estetiğin konusu olan güzele bakış nasıl olmalıdır?

Estetiğin kendisine konu aldığı bir hat sanatı olabildiği gibi, bir cami, bir musiki de olabilir. Bir gül, bir bülbül veya gökyüzü de olabilir. Estetik, bunların üzerinde düşünme, fikir yürütme, onların şeklini, tarzını, güzelliğini anlama sanatıdır.

Bir güzel üzerinde düşünme iki şekilde olabilir. Ya o eserdeki güzelliğe sadece eserin güzelliği olarak bakılır. Ya da o eserdeki güzelliğin arkasındaki ustalığın ve dolayısıyla ustanın güzelliğine bakılır.

Mimarideki Estetik Bakış İle İlgili Bir Misal

Mesela, Selimiye camisinin güzelliğine yukarıdaki birinci bakış tarzında sadece bir cami olarak bakılır. O eserdeki inceliklerin güzelliği; kubbenin yapılışında, taşların düşmemek için el ele vererek dizilişindeki güzellik; nesneler arasındaki tenasüp ve uygunluktaki güzellik; sesin yankılanmasındaki akustik güzellik gibi pek çok özellik dikkate alınır ve bu değerlendirmenin sonunda; *"Bu cami ne kadar güzeldir"* denir. Bu bakışla, Selimiye camisinin ustası Mimar Sinan nazarlardan gizlenmekte ve camiye cami hesabına bakılmaktadır.

Bir diğer bakış açısında da; bu eserdeki güzelliklerin kendiliğinden olmadığı düşünülür. Eserdeki bütün güzelliklerin, onun ustası Mimar Sinan'dan geldiği bilinir. O zaman; *"Mimar Sinan bu camiyi ne kadar güzel yapmış"* veya *"Bu cami ne kadar güzel yapılmış"* Denir. Camiye camiyi yapan mimarı hesabına bakılır, ustası nazara verilir.

İşte, kainattaki her bir mevcut Selimiye ile mukayese edilemeyecek mükemmellikte harika bir sanat eseridir. Bu eserlerin vücuda gelmesi için sonsuz ilim irade ve kudrete ihtiyaç vardır. Mesela, bir insanı düşünelim. Varlıklar içerisinde maddi ve manevi güzelliği ile harika bir estetiğe sahiptir. Adeta kainatın küçük bir numunesi, bir çekirdeği hükmündedir. Kainatı yaratamayan insanı yaratamaz. Çünkü kainattaki varlıkların her birisinden insanda bir numune vardır. Mesela, insanın yaratılışındaki demir, bakır, fosfor, kalsiyum gibi elementleri, kainatın elementlerinden; kemikleri taş ve kayalarından; ve saçları, bitkiler ve ağaçlarından; ve bedeninde akan kan ve gözünden, kulağından, burnundan ve ağzından akan ayrı ayrı suları, yeryüzünün çeşmelerinden ve madeni sularından haber veriyorlar, onlara işaret ediyorlar. Aynen bunun gibi insanın ruhu, ruhlar aleminden ve hafızaları, Levhi mahfuz'dan ve hayalleri, alem-i misalden ve bunlar gibi her bir cihazı bir alemden haber veriyorlar ve onların varlıklarına kat'i şahitlik yapıyorlar. İşte, kainatın her tarafına yerleştirilmiş olan bu alemlerin birer küçük numunesini insanın vücudunda yerleştirmek, ancak bütün bu alemleri bilerek yaratan ve idare eden sonsuz ilim, irade, kudret, görme, işitme gibi sıfatlara sahip olan Allah'ın eseri olabilir. Bu kabul edilmediği takdirde akılsız, şuursuz, görmesi işitmesi olmayan cansız zerrelerin her birisine bir ilahın sıfatlarını vermeyi gerektirir. Bunu da dünyada hiç bir akıl sahibi kabul etmez. Bunu kabul eden en büyük bir cehalet içinde olduğunu gösterir.

Özet olarak, estetiğin konusu olan güzele bakış iki şekilde olur:

Birinci bakış, eşyaya mana-yı ismi ile, yani mevcudata mevcudat hesabına bakar, öyle bahseder. *"Ne güzel yapılmış"* yerine, *"Ne güzeldir"* der çirkin eder. Dini kabul etmeyen felsefenin bütün varlıklar üzerinde düşünmesi ve fikir yürütmesi bu bakış açısıyladır.

İkinci bakış ise, eşyaya mana-yı harfi ile, yani *"Ne kadar güzel yapılmış, ne kadar güzel bir surette ustasının güzelliğine delalet ediyor"* der. Böylece kainatın hakiki güzelliğini gösterir ve eşyaya Allah hesabına baktırır.

İşte, bu bakış açısıyla kainattaki yaratılan bütün güzellikler estetik dili ile yaratıcıya ve yaratılışa şahitlik yapmaktadır.

Sanat ve estetik üzerinde düşünme metodu

Sanat üzerinde düşünme disiplini olarak tarif edilen estetiğin metodunu Bediüzzaman şöyle veriyor:

"Nasıl ki işlenmiş bir eserin güzelliği, işlemesinin güzelliğine; ve işlemek güzelliği, ustalığın o san'attan gelen ünvanın güzelliğine; ve ustadaki san'atkârlık ünvanının güzelliği, o san'atkârın o san'ata ait sıfatının güzelliğine; ve sıfatının güzelliği, kabiliyet ve istidadının güzelliğine; ve kabiliyetinin güzelliği, zâtının ve hakikatinin güzelliğine derece-i bedahette gayet kat'î bir sûrette delâlet ettiği gibi, aynen öyle de, bu kâinatın baştan başa bütün güzel mahlûklarında ve yapılışları güzel umum masnularındaki hüsün (güzellik) ve cemâl dahi, San'atkâr-ı Zülcelâldeki fiillerinin hüsün ve cemâline kat'î şehadet…eder."

Demek ki, eserin güzelliği ve mükemmelliği, o işin kendine has mükemmelliğini ve güzelliğini, o da ismin kendine has ve uygun güzelliğini, o da işi yapan zatın mükemmelliğini ve güzelliğini apaçık bir şekilde ilmî olarak göstermektedir.

Demek, bir sanat eseri üzerinde düşünüp fikir yürüterek, onun sanatkârına ulaşma ve o sanatkârın sıfatlarını anlama büyük bir sanattır. İşte kâinatta görünen ve her an değişen bütün güzellikler de, daimî bir güzelin varlığının ve güzelliğinin apaçık bir aynası durumunda olduklarını göstermektedirler.

İşte estetik üzerindeki bu düşünce bizi her şeyin kaynağına götüren bir metottur. Bu metotta, eserden ustaya, sanattan sanatkâra, yaratılandan yaratıcıya ulaşılır.

Güzel Üzerine Tefekkür Etme Ve Düşünmedeki Estetik

Estetiği tarif ederken *"Estetik, eserlerdeki güzelliği anlama ve onu ortaya koymadır."* Veya *"Güzel üstünde düşünme sanatıdır."* Demiştik. Bu tariflere göre burada anlaşılması gereken en önemli mesele, bu güzellikleri kimin yarattığı? Ve niçin yarattığı? Sorularına cevap verilmesidir. İşte bu başlık altında kısaca bunu açıklamaya çalışacağız.

Her cemal ve kemal sahibinin, kendi cemalini ve kemalini görmek ve göstermek istemesi bir düsturdur. Yani güzellik ve mükemmellik sahibi birisi, o güzellik ve maharetini önce kendisi seyretmekte, daha sonra da bunu başkalarının nazarına arz etmektedir.

Nitekim bir ressam, eserlerini önce kendisi seyretmekten zevk alır. Eserlerini bir teşhir yerinde sergileyerek başkalarına göstermekten de ayrı bir zevk alır. Seyircilerin eserlerini anlayıp takdir etmelerinden daha ayrı bir zevk alır.

İşte bu kaide sırrınca, Cenab-ı Hak bu kâinatı çok harika güzellikte ve mükemmellikte yaratıp, bütün sanat inceliklerini orada dizdi. O güzellikleri hem kendi yüksek nazariyle temaşa etti ve hem de, insan da dâhil, bütün mahlûkatı o sergiye davet etti. İnsandan o sergideki sanatı ve güzellikleri ve onlardaki estetiği düşünmesini ve tefekkür etmesini istedi.

Cenab-ı Hakk'ın eserleri üzerinde tefekkür etmenin ne kadar önemli bir ibadet olduğunu Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurur:

*"Bir saat tefekkür bir sene nafile ibadetten hayırlıdır"*i.

Bu hadisteki tefekkürün nasıl olacağına şöyle işaret edilir:

*"O Fâtır-ı Zülcelâl, yeryüzünü bir sergi hükmünde yapmış, bütün antika san'atlarını orada teşhir ediyor. O da, ona mukabil, "Mâşaallah" diyerek takdir ile, "Bârekâllah" diyerek tahsin ile, "Sübhânallah" diyerek hayret ile, "Allahuekber" diyerek istihsan ile mukabele eder"*ii.

Demek ki, insanların kâinat sergisindeki Allah'ın eserlerini çok beğendiklerini; takdir, medih ve hayret ifadeleriyle belirtmeleri gerekiyor.

Yukarıdaki hadisin açıklamasına şunlar da ilave edilmektedir:

*"Bir Celîl-i Cemîl, şu mevcudatın aynalarında kibriyâ ve kemâlini ve celâl ve cemâlini izhar edip nazar-ı dikkati celb ediyor. O da, ona mukabil, "Allahuekber, Sübhânallah" deyip, mahviyet içinde, hayret ve muhabbetle secde eder"*iii.

Demek ki, mevcudat, Allah'ın eserlerini gösteren aynalar gibidir. Cenab-ı Hak bu aynalarda; Cemal, Celal ve Kibriya gibi isim ve sıfatlarını göstererek dikkatleri çekiyor ve insanlardan da *"Allahuekber"*, *"Sübhanallah"* demelerini ve mahviyet içinde, yani Allah'ın büyüklüğü karşısında kendisinin bir hiç olduğunu bilerek, hayret ve muhabbetle secde etmelerini istiyor.

Varlıklardaki Ölçü Ve Ahengin Estetiği

Bir ayet-i kerimede Cenab-ı Hak varlıklar üzerinde düşünmenin, fikir yürütmenin ve tefekkürün nasıl olacağını şöyle beyan buyuruyor:

*"Bu insanlar, devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı?"*iv

İşte Cenab-ı Hak, devenin harika, hikmetli ve faydalı yaratılışına; göğün direksiz ve uçsuz bucaksız yükseltilişine; yerin sarsıntılardan korunması için adeta bir kazık gibi dağların dikilişine; ovalarıyla, gölleriyle, nehirleriyle, renk renk bitkileriyle ve denizleriyle yerin yayılışına ve güzelliğine dikkat çekerek, bunlardaki estetiğe bakılmasını ve tefekkür edilmesini istemektedir.

Cenab-ı Hak, güzel yaratılmış olan varlıkların estetiği üzerinde düşünülmesini emretmektedir:

"Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru !" v

Demek ki insanın ayakta olsun, otururak veya yatarak olsun, her halde ve her durumda Allah'ın eserleri üzerinde düşünerek, tefekkür ederek kendisine ibret dersleri çıkarması gerekiyor. Buna kâinat okur-yazarlığı da denebilir. Yani, varlıkların yaratılış gayelerini ve yaratılışlarındaki hikmetleri, güzellikleri ve estetiği anlayıp değerlendirme başlı başına bir sanattır, felsefi bir disiplindir.

Varlıklarda Allah'ın İsimlerinin Estetiği

Kâinattaki varlıklara bakıldığı zaman belirli şekilde, nizamlı, intizamlı ölçülü ve bir gayeye göre yaratılmış oldukları görülür. Varlıklarda görülen bütün güzellikler, Cenab-ı Hakk'ın isimlerinin tecellileridirler, yansımalarıdırlar. Mesela, yer ve gökteki varlıkların her birisine en uygun ve en yararlı şekli vermek, onları yerli yerine yerleştirmek, Âdil isminin tecellisini ve güzelliğini göstermektedir.

Cenab-ı Hak bir ayetinde şöyle buyuruyor.

*"Dünya göğünü kandillerle donattık"*vi.

Bir başka ayette de şöyle buyrulmaktadır:

*"Andolsun gökte burçlar kıldık ve onu seyredenler için süsledik"*vii.

Cenab-ı Hak yaratılışla ilgili bir başka ayette de şöyle buyurmaktadır:

*"O ki birbiri üstünde olarak yedi kat göğü yaratmıştır; Rahman'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk (kusur) göremezsin; artık çevir gözünü de bak, bir yarık, bir çatlak görebilir misin?"*viii

Bu ayetlerin ışığında Âdil isminin tecellisi Şualar'da şöyle tefsir edilmektedir:

*"Hem kâinatı bütün mevcudatıyla mizanı altına alan ve bütün ecram-ı ulviye ve süfliyenin muvazenelerini idame ettiren ve güzelliğin en mühim bir esası olan tenasübü veren ve her şeye en güzel vaziyeti verdiren ve her zîhayata hakk-ı hayatı verip ihkak-ı hak eden ve mütecavizleri durduran ve cezalandıran bir âdiliyetin haşmetli güzelliğine bak, gör"*ix.

Demek ki, kâinattaki varlıkların yaratılışı ölçülü ve belirli nizam ve intizamda olmaları adaletin bir güzelliğidir. Semadaki bütün yıldızların ve gezegenlerin, karadaki ve denizlerdeki bütün mahlûkatın belirli ve ölçülü bir dengede hareket ve şekillerinin devamı güzel bir adaletin neticesidir.

Güzelliğin en mühim bir esası olan varlıklar arasında uygunluğun ve düzgünlüğün bulunması adaletteki güzelliği gösterir. Bütün canlılara hayatın verilmesi, o hayata, onun hissiyat ve duygularına uygun bir ceset giydirilmesi ve o cesede münasip organların ve azaların takılması ve her şeye en güzel şeklin verilmesi yine adaletin güzelliğindendir.

Yeryüzünü tamamen istila etmek kabiliyet ve istidadında olan bir takım tohumların ve bir balığın bir milyon yumurtasının denizleri istila etmesini önleyen adaletin güzelliğidir. Haddini aşarak Allah'a isyan eden bazı kavimlere, hak ettikleri cezanın, daha dünyada iken verilmesi, adaletin haşmetli bir güzelliğini göstermektedir.

İnsanda Allah'ın isimlerinin Estetiği

Cenab-ı Hak insanı en güzel şekilde yarattığını şöyle beyan buyuruyor:

*"Gerçekten de biz insanı en güzel surette yarattık"*x.

Allah insanı, varlıklar içerisinde bütün isimlerine ayna olacak tarzda yaratmıştır. İnsanın yaratılışıyla ilgili olan bu ayet Sözler'de şöyle açıklanmaktadır:

"İnsan, üstünde nakışları görünen esmâ-i İlâhiyeye aynadarlık eder… İnsanın mahiyet-i câmiasında nakışları zâhir olan yetmişten ziyade esmâ vardır. Meselâ, yaratılışından Sâni, Hâlık ismini ve hüsn-ü takviminden Rahmân ve Rahîm isimlerini ve hüsn-ü terbiyesinden Kerîm, Lâtif isimlerini ve hâkezâ, bütün âzâ ve âlâtıyla, cihazat ve cevahiriyle, letâif ve mâneviyâtıyla, havas ve hissiyatıyla ayrı ayrı esmânın ayrı ayrı nakışlarını gösteriyor. Demek nasıl esmâda bir İsm-i Âzam var; öyle de, o esmânın nukuşunda dahi bir nakş-ı âzam var ki, o da insandır.

Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku. Yoksa hayvan ve câmid hükmünde insan olmak ihtimali var"xi.

Demek ki, insanın üzerinde Allah'ın yetmişten fazla ismi görünmektedir. İnsan bütün hissiyatı, duyguları, düşünceleri, bedeninin şekli, yapısı ve gördüğü vazifeler itibariyle her bir ismin güzellikte en üst mertebesini göstermektedir.

Mesela, gözün güzelliği ve göz ile hissedilen güzellikler, kulağın güzelliği ve kulakla hissedilen güzellikler, ağzın güzelliği ve ağız ile zevk edilen güzellikler bütün mahlûkatın üstündedir.

Aynı şekilde; aklın güzelliği ve akılla anlamanın güzelliği, kalp, ruh gibi manevî duyguların güzelliği ve bunlarla hissedilen güzellikler hiçbir varlıkla kıyas edilemez.

Meselâ, imanın güzelliği, ruhun güzelliği, suretin güzelliği, şefkatin güzelliği, adaletin güzelliği, merhametin güzelliği Allah'ın isimlerinin insandaki tecelli eden güzelliklerinden bazılarıdır.

İşte bütün bunlar, insanın maddî ve manevî en güzel şekilde yaratılmış olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla insan, estetik olarak üzerinde düşünülmesi ve fikir yürütülmesi gereken harika bir sanat eseridir.

Dağların Estetiği

Bir ayette şöyle buyrulur:

*"Yeryüzünü, enine boyuna döşedik, orada metin dağlar yarattık"*xii.

Bu ayetteki dağların estetiği şöyle tefsir edilmektedir:

*"Dağlar dahi, zelzele tesiratından zeminin sükûnetine ve içindeki dahilî inkılâbat fırtınalarından sükûtuna ve denizlerin istilâsından kurtulmasına ve havanın gazât-ı muzırradan tasfiyesine ve suyun muhafaza ve iddiharlarına ve zîhayatlara lâzım olan madenlerin hazinedarlığına ettiği hizmetleriyle ve hikmetleriyle Seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar"*xiii.

Demek dağlar; yeryüzünü zelzelenin tesirinden kurtulmasına, yerin merkezindeki mağmanın patlamasından muhafazasına hizmet ediyor. Denizlerin karaları istila etmesine mani olmada ve havanın zararlı gazlardan temizlenmesinde görev alıyor. İçerisinde suları biriktiriyor. İnsanlara lazım olan madenlere hazinelik yapıyor.

İşte şuursuz olan dağlar, yaptıkları bu çok faydalı şuurlu hizmetleriyle, şuurlu bir zatın varlığını tanıdıklarını bildiriyorlar ve kendilerini seyredenlere de Allah'ın varlığını ve birliğini tanıttırıyorlar.

Yağmur Yüklü Bulutlarda Estetik

Cenab-ı Hak bir ayette şöyle buyuruyor:

*"Bakmazlar mı yağmur yüklü bulutlara ve görmezler mi nasıl yaratılmış onlar? Ve bakmazlar mı göğe, nasıl yükseltilmiş? Ve dağlara nasıl sağlamca dikilmiş? Ve toprağa nasıl yayılmış? "*xiv

Bu ayetin estetiği şöyle nazara verilmektedir:

"Şimdi bulutlara bak: Yağmurun şıpıltıları mânâsız bir ses olmadığına ve şimşek ile gök gürlemesi boş bir gürültü olmadığına kat'î delil ise, hâli bir boşlukta o acaibi icad etmek ve onlardan âb-ı hayat hükmündeki damlaları sağmak ve zemin yüzündeki muhtaç ve müştak zîhayatlara (canlılara) emzirmek gösteriyor ki, o şırıltı, o gürültü, gayet mânidar ve hikmettardır ki, bir Rabb-i Kerîmin emriyle müştaklara o yağmur bağırıyor ki, "Sizlere müjde, geliyoruz!" mânâsını ifade ederler.

İşte, ey gafil! Eğer bu gök gürlemesi gibi bu sadâyı (sesi) susturabilirsen ve güneşin ışığı gibi parlak o ziyayı söndürebilirsen, Allah'ı unut. Yoksa aklını başına alxv.

Meyvelerde Estetik

Bir ayette meyvelerle ilgili olarak şöyle buyrulur:

*"Yeryüzünde birbirine komşu toprak parçaları, üzüm bağları, ekin tarlaları, hurma ağaçları vardır. Bütün bunlar bir suyla sulanır. Ama tatları birbirinden farklıdır. Bunlarda aklını kullanan kimseler için (Allah'ın varlığını gösteren deliller vardır)"*xvi.

Bu ayetin estetiği şöyle nazara verilir:

*"Şimdi çiçeklere, meyvelere bak: Bunların gülümsemeleri ve tadları ve güzellikleri ve nakışları ve koku vermeleri bir Sâni-i Kerîmin, bir Mün'im-i Rahîmin sofrasında birer tarife, birer davetname hükmünde olarak, muhtelif renk ve koku ve tadlarla her nev'e ayrı ayrı tarife ve davetname olarak verilmiştir"*xvii.

Demek, Allah, elma, portakal, kavun, karpuz gibi meyvelerin tatları, renkleri, güzellikleri ve kokularıyla iştihamızı açıyor; nimetlerini tanıtıyor, bize acıyıp nimet olarak önümüze serdiği sofralarına davet ediyor. Aynı zamanda estetikleriyle herkesi kendilerine hayran bırakıyorlar.

SONUÇ

İşte bütün bu verilen estetikle ilgili misaller, bir sanat eserine bakarken o sanat eserindeki inceliklerin sadece çıplak gözle görülenlerden ibaret olmadığını göstermektedir. Akıl gözüyle, iman gözüyle görülebilecek güzelliklerin de olduğunun farkına vardırmaktadır. Demek ki estetik düşünce insana, sanatın arkasında sanatkarın nasıl görülmesi gerektiğini göstermektedir. Bir meyve ağacının yaratılışından sonsuz bir ilim, irade, kudret sahibi yaratıcının olduğunu akıl gözüne göstermektedir. Meyvenin arkasında insanı bilen, seven, ona merhamet ve şefkat eden bir zatın varlığını iman gözüne göstermektedir.

Estetikle İlgili Bu Bakış Açısının Eğitime Yansımaları

Eğitimde manayı harfi ile, yani okullarda okutulan ilimlerin konusu olan varlıklara Allah hesabına bakılmadığı takdirde tabiat, tesadüf, sebepler birer yaratıcı olarak kabul ettirilmektedir. Bu da yetişen gençlerin isyankar, itaatsiz, azgın, şüpheci ve inkarcı olmalarına sebep olmaktadır. Çünkü şükür ve minnet duyacakları birisi kalmamış oluyor. Eğer eğitimde kainata Allah hesabına bakış açısı kazandırılırsa, yani nimette nimeti veren, eserde o eseri yaratan hakiki tesir sahibi olan usta, sanatta sanatkar gösterilirse kendisinin başıboş olmadığını, kendini yaratan, nimetlendiren Allah'a, kendisine ve çevresine karşı sorumluluklarını bilecek ve ona göre yaşayacaktır. Bunun için milli eğitimde okutulan kitapların tevhidi bir dille yazılmasına ihtiyaç vardır. Yani Biyoloji, Fizik, Kimya, Coğrafya gibi derslerin konuları olan bitkileri, hayvanları, tabiata konulan yer çekimi, itme, çekme, su ve havadaki kaldırma kanunu gibi kanunların, elementlerin, dağların, denizlerin, ovaların Allah tarafından yaratılıp insanların istifadesine verilmiş olduğunun bildirilmesine ve hissettirilmesine ihtiyaç vardır. O zaman bu bakış açısı ile yetişen geçlerde cemiyeti ayakta tutan hürmet, merhamet, muhabbet, kardeşlik duyguları canlanacaktır. İnsani ve ahlaki değerler hakim olacak, cemiyet hayatı huzura ve mutluluğa kavuşacaktır. Bu da maddi manevi ilerlemeye sebep olacaktır.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

5. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

III. OTURUM

21 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Muhammet GAFFAROĞLU**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
10:30 11:00	Prof. Dr. İlkay ERDOĞAN ORHAN / Gazi Üniversitesi TIBBİ NEBEVİ'NİN GÜNÜMÜZE BİLİMSEL YANSIMALARI

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
11:00 - 11:30	Prof. Dr. Faruk KAYA Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	KUR' ÂN VE COĞRAFYADA DAĞLAR
	Doç. Dr. Adnan KÜÇÜKALİ Atatürk Üniversitesi	EVRİMCİ DÜŞÜNCENİN ENGELLİ BİREYLERE YAKLAŞIMI: ÖJENİ
11:30-11:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

KUR' ÂN VE COĞRAFYADA DAĞLAR

Prof. Dr. Faruk KAYA, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü, Ağrı.
fkkaya@agri.edu.tr

ÖZET

Çevresine göre bir kabartı durumunda bulunan inişli çıkışlı bir yer biçimi olarak tanımlanan dağlar, tüm inanç sistemlerinde önemli bir yere sahiptir. Zira dağ kültü inancına neredeyse bütün topluluk ve uygarlıklarda yaygın ve etkin olarak rastlanmaktadır. Mekânın kutsallığına paralel olarak dinî hayatın merkezinde bulunan dağlar, tarihi dönemlerin her evresinde kutsallar arasında ki yerini de korumuştur.

Kur‟an-ı Kerim‟de Coğrafya ile ilgili konular önemli bir yer tutmaktadır. Coğrafya terimi Kur‟an-ı Kerim‟de sarih bir şekilde yer almamakla birlikte coğrafyanın inceleme alanında yer alan konuların önemli bir kısmı çeşitli şekillerde zikredilmektedir. Nitekim Kur‟ân-ı Kerim‟de göklerin ve yerin yaratılışı, yeryüzünün insanların yaşamasına elverişli hale getirilmiş olması, doğal afetler, insanlar ve yerleşmeler ile ilgili çok sayıda ayet bizzat coğrafyanın ilgi alanı olan konulardan söz etmektedir. Sınırlı tutulan bu çalışmada sadece dağlar ile ilgili olan bazı ayetlere ve bu ayetler ile ilgili tefsirlerdeki ifadelere yer verilerek, Kur'an ve Coğrafya da dağların yeri ve önemi ile bakış açısı analiz edilmeye çalışılacaktır.

Kuran'ı-Kerim'de ortaya konulan emirler çerçevesinde var olan ilmi gerçekler, kâinatın sırrını çözmede ve Allah'ın sonsuz ilmini bir nebzede olsa ortaya koymada yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda ayetlerin manaları ve bu ayetlerin tefsirlerinde izah edilen yerkürenin yaratılışı ve vazifeleri ile coğrafya ilminin ortaya koyduğu yerkürenin oluşumu ve işlevleri birbiriyle örtüşmektedir. Örneğin dağların kazık şeklinde oldukları ve yeryüzüne derinlemesine gömülü oldukları bilimsel gerçekliği, Kur'ân-ı Kerîm'de yaklaşık 1400 yıl önce ifade edilen, dağların yeryüzünün kazıkları olarak sapasağlam çakılıp dikildikleri gerçeği ile birebir örtüşmektedir.

Böyle olmakla birlikte sergilenen bakış açısında farklılıklar göze çarpmaktadır. Zira Kur'ân mahlûkata ve bütün kâinata Allah hesabına ve Allah'ın sanatı ve eseri nazarı ile bakar ve baktırırken, Coğrafya mahlûkat ve kâinata kendi namına bakıp ve baktırmakta, dolayısıyla yaratıcı ile olan ilişkisini koparmaktadır. Hâlbuki san'atlı bir eser, san'atkârı icab eder. Meselâ Selimiye Camiinde sergilenen mimarî dehayı nazarlara verirken, Sinan'dan hiç söz etmemek, o büyük mimarı nazarlardan saklamaya dönük taraflı ve kasıtlı bir bilgilendirme olur. O halde her biri birer sanat eseri olan coğrafi olayların ve olguların, oluşumlarını ve gelişimlerini ilmi gerçeklerle ortaya koyarken, bu mucizevi sanat eserlerinin sanatkârını ve yaratıcısını (Allah'ı) da nazarlara vermek en gerçekçi bilimsel yaklaşım tarzı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Coğrafya, Dağlar, Sanat, Sanatkâr

MOUNTAINS IN GEOGRAPHY AND IN THE QURAN

ABSTRACT

Mountains, which are defined as an uneven landform and are in the form of a ridge according to their surroundings, have an important place in all belief systems. Because the belief in mountain cult is common and effective in almost all communities and civilizations. Parallel to the sanctity of the place, the mountains which are at the center of religious life, have preserved their place among the sacred entities in every phase of historical periods.

Geography-related issues have an important place in the Quran. Although the term geography is not explicitly mentioned in the Quran, many subjects in the study area of geography are mentioned in various ways. Hence, many verses in the Quran about the creation of the heavens and the earth deals with the subjects related geography itself like the fact that the earth was made suitable for people to live, natural disasters, people and settlements. In this restricted study, only some verses about mountains and expressions in the commentaries about these verses will be included. Also, place and importance of mountains in the Quran and Geography will be analyzed.

Scientific facts that set forth within the framework of the Quran help to unravel the secret of the universe and to reveal Allah's infinite knowledge in a small extent. In this context, the meanings of the verses related the creation and duties of the earth explained in the verses and in their interpretations and the formation and functions of the earth revealed by the science of Geography correspond to each other. For example, the scientific fact that mountains are in the form of stakes and that they are deeply buried in the earth coincides with the Quran fact that mountains were driven and nailed as the earth's stakes. This fact was indicated approximately 1400 years ago.

However, it is seen differences in the perspectives. While the Quran deals with the creatures and the whole universe under the greatness of Allah and with the Allah's art and work, Geography examines the creatures and the universe on its own behalf, therefore, Geography breaks its relationship with the creator. However, a work of art requires an artist. For example, not mentioning Sinan while showing the architectural genius exhibited in the Selimiye Mosque would be a biased and deliberate information to hide that great architect. In this case, while revealing the formation and development of geographical events and phenomena - each of which is a work of art - with scientific facts, it will be the most realistic scientific approach to give place to the artist and the creator (Allah) of these miraculous works of art.

Keywords: Quran, Geography, Mountains, Art, Artist

GİRİŞ

Kuran'ı-Kerim'de ayetlerle ortaya konulan emirler çerçevesinde var olan ilmi gerçekler, kâinatın sırrını çözmede ve Allah'ın yüceliğini ortaya koymada bir nebze yardımcı olmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan Coğrafya ile ilgili ayet-i kerimelerin penceresinden bizim çalışma konumuzu oluşturan dağlar ile ilgili açıklamalarımız çok cüz'i olup, adeta ummandan bir katre, denizden bir damla gibidir. Zira Coğrafyanın esasını teşkil eden temel konular, Kur'an-ı Kerim'de muhtelif ayetlerle açıklanmıştır. Göklerin ve yerin yaratılışı, yeryüzünün insanların yaşamasına elverişli hale getirilmiş olması, doğal afetler, insanlar ve yerleşmeler ile ilgili çok sayıda ayet bulunmaktadır (Biricik,2001:191-234).

Yeryüzünü tasvir eden ilim dalı olarak tanımlanan Coğrafyanın konusu içinde, yeryüzünde vuku bulan coğrafi olaylar yer almaktadır. Coğrafi yeryüzü, arz kabuğunun üst zonu ve bunun da en üst kısmıdır. Bir bakıma Atmosfer, Litosfer ve Hidrosfer'in temas alanıdır. Kısaca özünde kâinatı tanıma ilkesi yer alan Coğrafya kelimesi Kur'an-ı Kerim'de sarih bir şekilde yer almamakla birlikte coğrafyanın inceleme alanında yer alan konuların önemli bir kısmı çeşitli şekillerde zikredilmektedir.

Farklı Din ve İnançlarda Dağlar

Dağlar, tüm inanç sistemlerinde önemli bir yere sahiptir. Zira dağ kültü inancına neredeyse bütün topluluk ve uygarlıklarda yaygın ve etkin olarak rastlanmaktadır. Dağlar, yüceliği ıssızlığı ve esrarlı havası ile insanlar tarafından kutsiyet atfedilen objelerden olmuştur. Kendilerine atfedilen kutsiyetin önem derecesine göre farklılık göstermekle birlikte, dini geleneklerin sembolik coğrafyasında önemli bir yer edinmişlerdir. Bu, bazen kozmik dağ olarak kabul edilmelerinden, bazen vahyin geldiği ve bazen de Kutsal'ın ikametgâhı, hatta kutsiyetin coğrafik öğreticisi olarak farklılık atfedilmelerinden kaynaklanmaktadır (Baş, 2013: 166).

Dinî hayatın merkezinde bulunan dağlar, tarihi dönemlerin her evresinde kutsallar arasında ki yerini de korumuştur. İnsanoğlu dağların yüceliğinde ve gizemliliğinde sırlar aramış ve orada gördüklerini farklı anlamlarla yorumlamıştır. Her zaman önemli cazibe unsurlarından olan dağların, yüceliklerinde dinî anlamlar ve anlayışlar aranılmıştır. Bazı inanışlarda, yükseklikleri Tanrı düşüncesine götüren bir yol olarak kabul edilen dağlar, zaman zaman ilahi mesajdan ayrılan insanlar tarafından diğer bir kısım tabiat varlıkları gibi ilahlaştırılmışlardır.

Mekânın kutsallığına paralel olarak dağların dinlerde ayrı bir önemi vardır. Dağların kutsal oluşu ve onlara karşı tazimde bulunulması, Tanrı'ya en yakın yerler olarak kabul edilmeleri, daha gelişmiş dinlerde ise Tanrı'nın yüceliğini ve aşkınlığını sembolize etmelerinden ileri gelmektedir. Ayrıca dağlar kutsal varlıkların veya ilâhların zuhur ve tecelli ettikleri yahut ulûhiyetle irtibata geçilen yerler olmaları bakımından da saygı ile yâd edilmişlerdir. Zira Çin imparatorları dağların zirvesinde kurban takdim ediyorlardı. Aynı şekilde Sînâ dağı Yahudilik'te ve İslâm'da Allah'ın tecelli ettiği ve Hz. Mûsâ ile konuştuğu yer olduğu için kutsal olarak kabul görmüştür (Harman,1993:400-401).

Kur‟ân-ı Kerim'de Dağlar İle İlgili Ayetler ve Tefsirleri

Kur‟ân-ı Kerim‟in birçok âyeti bizzat coğrafyanın ilgi alanı olan konulardan söz etmektedir. Ancak bu bildiride dağlar ile ilgili olan bazı ayetlere ve bu ayetler ile ilgili tefsirlere yer verilerek, Kur'an ve Coğrafya ilminde dağların yer alış biçimleri ve bakış açıları analiz edilmeye çalışılacaktır. Dağların vazifeleri ve yaratılış amaçlarının bir kısmı Kuran-ı Kerim'de şu ayetlerle ifade edilmektedir. *"Biz, yeryüzünü bir döşek, dağları da (yeri dengede tutan) kazıklar yapmadık mı?"*(Nebe Suresi, 6/7.ayet), *"Hem dünya hareketiyle sizi sarsmasın diye, yeryüzüne sabit dağlar koyduk"* (Nahl Suresi,15 ayet), *"Yeryüzüne onları sarsmasın diye sağlam dağlar yerleştirdik; kolayca yollarını bulabilsinler diye orada vadiler, yollar açtık."*(Enbiya Suresi,31.ayet), *"O gökleri, gördüğünüz gibi, direksiz yarattık. Yere de, sizi sarsmaması için, ağır baskılar, yani ulu dağlar koyduk ve orada her türlü canlıyı üretip yaydık"*(Lokman Suresi,10.ayet). Bu ayet-i kerimeler, dağların insanlar için ne denli büyük bir öneme haiz olduğunu göstermekle birlikte yeryuvarının mükemmel bir mimari yapıya sahip olduğunu, bütün doğal özellikleriyle en güzel şekilde yaratıldığını, insanlar ve diğer canlılar için huzur içinde oturulabilecek mekânlarla donatıldığını da göstermektedir. Başka bir ifadeyle tüm kâinatta olduğu gibi dağların yaratılmasında ve işlevlerinde de tesadüfe yer olmadığı ve her şeyin bir ilim, irade ve kasıtla yaratıldığı aşikar bir şekilde gözler önüne serilmektedir

Kur'ân-ı Kerîm'deki ayetlerde dağların, yeryüzünün kazıkları olarak (en-Nebe' 78/7) sapasağlam çakılıp (en-Nâziât 79/32) dikildikleri (Gāşiye 88/19), ifade edilmektedir. Kuran-ı Kerimde geçen bu ayetlerin ortak vurgusu yerküresinin hareketiyle insanları sarsmaması için, yeryüzüne sabit dağların konumlandırıldığıdır. Bazı tefsirlerde yerküresinin bu sarsıntısı, denizde alabora olmak üzere olan bir geminin sağa-sola hareket ederek maruz kaldığı sarsıntıya benzetilmiştir (bk. Razî, ilgili ayetin tefsiri). Aynı şekilde Elmalı tefsirinde ilgili ayet ile ilgili yapılan açıklamalar da bu gerçeği desteklemektedir. *"Halbuki onları yaratan biz, o yeryüzünde kendilerini sarsacak diye ağır baskılar yaptık. Yani gökten ayırdığımız ve üzerinde kendilerine sudan hayat verdiğimiz insanları, yerküresi hareketiyle çalkalayıp sıkıntıya sokmasın, sakin olacak yer bulsunlar diye o yeryüzünde suya karşılık sulb oturaklı kıta'lar (Omurgaları derinliklere gömülmüş parçalar, yani dağlar) meydana getirdik. Bir düşünmeli ki, yeryüzü, sıvı bir halde kalsaydı ve yer hareket ettikçe insanlar çalkanıp dursaydı ne büyük sıkıntı olurdu. Toprak kütlesinin yaratılması ve dağların kazık gibi oturtulması ile bu sıkıntı bertaraf edilip yeryüzü, insanların yaşaması için oturulabilir bir hale getirildi "*(Enbiya, 31. ayetin tefsiri).

Amme (Nebe') sûresinin 7. âyetinde yer alan "Dağları direkler yaptık" mealindeki cümleyi tefsir eden ve mecaz penceresinden ayetin manasını birkaç yönden analiz eden Bediüzzaman'ın izahlarından ayetin farklı gerçeklere işaret ettiği de anlaşılmaktadır. Bu işaretlerden **birincisi**, feza denizinde bir denizaltı gemisi gibi yüzen yerküresinin bu denizde rotayı şaşırıp alabora olmaması için dağlar, bu geminin direkleri olarak yaratılmıştır. **İkincisi**, yerin içyapısında meydana gelecek sıkışmalar neticesinde, dağlar vasıtasıyla nefes aldırılarak yerin kendi ekseninden çıkmaması sağlanır. Dolayısıyla dağlar, yerküresine nefes aldıran birer baca hükmündedir. **Üçüncüsü**, yeryüzünün en önemli sakinleri olan insanların hayatında olmazsa olmaz olan üç unsurun (hava, su, toprak) hâmisi dağlardır. Dağlar, toprağı erozyon ve denizler tarafından istila edilmekten, havayı ise kirlilikten koruduğu gibi suyu da depolamaktadır. **Dördüncüsü**, dünyanın dağları vasıtasıyla adeta ufuklarla bitişik olduğu izlenimi, yerküresine bir çadır

görünümünü kazandırmıştır (bk. Muhakemat, 73-74; Niyazi Beki, Kur'an ilimleri ve tefsir açısından Bediüzzaman'ın eserleri, s. 226-227, Sorularla İslamiyet).

Bediüzzaman Sözler adlı eserinde ise dağların vazifeleri ile ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır; *"Sonra tabaka-i türâbiye (toprak tabakası), dağlar direği üzerine atılmış, tâ içindeki dâhilî inkılâblardan (iç hareketlerden) gelen zelzeleler dağlarla teneffüs edip, zemîni hareketinden ve vazîfesinden şaşırmasın. Hem denizin istilâsından toprağı kurtarsın. Hem zîhayatların (canlıların) levâzımât-ı hayâtiyesine (hayâtî ihtiyaçlarına) birer hazîne olsun. Hem havayı tarasın, Gâzât-ı muzırradan (zararlı gazlardan) tasfiye etsin (temizlesin). Tâ teneffüse kābil (müsâid) olsun. Hem suları biriktirip iddihâr etsin (depolasın). Hem zîhayâta lâzım olan sâir ma'denlere menşe' (kaynak) ve medâr (vesîle) olsun."* (Sözler; s,741) İşte, bu vaziyet bir Kadîr-i Mutlak ve bir Hakîm-i Rahîmin vücub-u vücuduna ve vahdetine gayet kat'î ve kuvvetli şehadet eder.

Kuran-ı Kerimde Neml Sûresi 88. Âyette dağların farklı bir özelliğine daha vurgu yapılmaktadır. *"Dağları görür, onların durduğunu sanırsın; oysa bulutlar gibi hareket ederler. Bu, her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır. Şüphesiz ki O, yaptıklarınızdan tamamıyla haberdardır"*. Yeryüzünün en sabit görünümüne sahip jeomorfolojik unsurları olarak kabul gören dağlar ile ilgili algı yanılmasını bu Âyet ortaya koymakta ve dağların bulutlar gibi hareket halinde olduğunu ifade etmektedir.

Coğrafya 'da Dağların Oluşumu Yeri ve Önemi

Genellikle yerkabuğu hareketlerinin ve özellikle orojenezin (dağ oluşumunun) nedenleri hakkında ilkçağdan günümüze değin pek çok teori ve hipotez ileriye sürülmüştür. İleriye sürülen bu teori ve hipotezler içinde günümüzde en çok kabul gören ve gözlemlerle de desteklenen görüş, levha tektoniği teorisidir. Bu görüşe göre de yerkabuğunun plaka (=levha) denen çeşitli parçalardan oluştuğu kabul edilir. Plakaların bir kısmını kıtalar veya kıtaların genişçe parçaları, bir kısmını da okyanus tabanları veya parçaları meydana getirir. Okyanus tabanlarındaki levhaların sınırlarını, okyanus sırtları oluşturur. Bu sırtlar, mantodan yükselen lavların sokulmasıyla yavaş yavaş yükselir, bu sırada gerilmeye uğrayarak açılarak kırılır ve genişlerler. Bu olay okyanus tabanlarının genişlemesi olarak izah edilir. Daha yoğun malzemeden oluşan okyanus tabanlarındaki levhalar, yükselen okyanus sırtlarından kıtalara doğru meydana gelen eğime uyarak hareket eder. Bu hareketin hızı yılda birkaç santimetre kadardır. Okyanusal levhalar, kıtasal plakalarla karşılaştıkları yerlerde, kıtasal levhaların altına dalarlar. Çünkü bazik olduklarından daha ağırdırlar. Bunun sonucunda kıtaların kenarlarında derin okyanus hendekleri meydana gelir. Okyanus tabanlarında ve hendeklerde çökelmiş tortul tabakalar, bu dalma-batma bölgesinde sıkışarak kıvrılırlar (Erinç, 2000).

Bu kıvrılma sonucunda çevresine göre bir kabartı durumunda bulunan çevresindeki alçak yerlere doğru bir etekle sona eren inişli ve çıkışlı yer kabarıklıkları olarak oluşan dağlar, dağ kökü adı verilen kısımlarıyla da yer yer kendi boylarının yaklaşık 10- 15 katı kadar yerin altına doğru uzanmaktadırlar. Kökleri magmaya kadar inen dağlar, yeryuvarı'nın iskeletini oluşturur. Bir binanın kolonlarına benzeyen bu dağların bir kısmı eski kıta çekirdekleri olup, kristallerden ve plütonik kayaçlardan oluşmuş rijit kütlelerdir. Bu eski temel arazilerden kuzeyde yer alan Laurasia, güneyde yer alan ise Gondwana'dır.

Bu eski temel araziler *Wegener Teorisi ve Levha* Tektoniği prensiplerine göre parçalı hale gelmiş; kuzeyde Kanada, Grönland, İskandinavya, Baltık ve *Sibirya* Kalkanı ile güneyde *Brezilya, Afrika, Arabistan, Hindistan, Çin* ve *Avustralya* Kalkanı olmuştur. Bunlar, Hüroniyen Orojenezi geçirmiş eski dağlık kütlelerdir. Aynı zamanda bunlar, daha sonraki orojenik hareketlerden etkilenmemiş; tedrici olarak alçalmış ve yükselmişler. Bugün Yeryüzü 'nün en yüksek genç sıradağları *Alp-Himalaya* Kuşağı ile Alaska-Kayalık-And Dağları Kuşağı'nda yer almaktadır. Esasında bu dağlık kütleler de aşınıma karşı dirençli litolojik birimlerden oluşmuştur. *Kanaatimizce, Kur'an-ı Kerim'de muhtelif ayetlerle zikredilen "Sabit Dağlar" birinci derecede eski kıta çekirdekleri, ikinci derecede ise Alp Orojenezi'ne bağlı olarak vücut bulan genç sıradağlardır(Biricik,2001:212-213).*

Dağların bu sabitleyici özelliği jeoloji literatüründe izostasi terimiyle tanımlanır. İzostatik dengeye nasıl erişildiği hakkında ileriye sürülen görüşe göre, *"yerkabuğu yoğunlukları aynı, fakat kalınlıkları farklı bloklardan oluşmuştur. Bu bloklar, mutlaka sıvı olması gerekmeyen, fakat zayıf ve daha yoğun bir temel (Manto) üzerinde tıpkı aysbergler gibi yüzerler. Temel içine gömülme, blokların yükseltisi ile doğru orantılıdır. Bu nedenle dağlar mantoya daha derin bir şekille batmışlardır ve sanki derinlerde kökleri vardır. Dağların görünür fazlalığı, bu hafif blokların yoğun manto içinde daha fazla batmış kök kısımlarının kütle eksikliği ile karşılanır. Kabuk parçaları arasında izostatik dengelenmenin erişildiği bu derinlik yüzeyden 50 km kadar aşağıdadır."*(Ertek,2016;250-251).

SONUÇ

Ayetlerin manaları ve bu ayetlerin tefsirlerinde izah edilen yerkürenin yaratılışı ve vazifeleri ile coğrafya biliminin ortaya koyduğu yerkürenin oluşumu ve işlevleri birbiriyle örtüşmektedir. Nitekim Levha Tektoniği Teorisine göre levhaların birbirini itmesi veya çekmesi sonucunda orojenez (dağlar) meydana gelir. Okyanusal levhalar, kıtasal plakalarla karşılaştıkları yerlerde, kıtasal levhaların altına dalarlar. Okyanus tabanlarında ve hendeklerde çökelmiş tortul tabakalar, bu dalma-batma bölgesinde sıkışarak kıvrılırlar. Dağ oluşumuna yol açan yan basınçların nedeni bundandır. Yan basınçlarla meydana gelen kıvrılma hareketleri sonucunda kütlelerin bir kısmı yükselerek yeryüzüne çıkarken, bir kısmı da derine doğru gömülmektedir. Yani iki levha çarpıştığı zaman daha dayanıklı olanı ötekinin altına girer. Üstte kalan tabaka kıvrılarak yükselir ve dağları meydana getirir. Altta kalan tabaka ise yerkabuğunun altında ilerleyerek aşağıya doğru derin bir uzantı meydana getirir. Başka bir ifadeyle dağların yeryüzünde gördüğümüz yükseltileri kadar, kökleri magmaya kadar inen derin uzantılarının olduğu da bilimsel bir gerçekliktir.

Karalarda ve okyanuslardaki dağlar arasında temel fark materyalindedir. Ancak gerek kıtalarda ve gerekse okyanuslarda dağları destekleyen kökler vardır. Kıtalardaki dağlarda, hafif ve yoğunluğu az maddeler yerin içine doğru kök olarak uzanırken okyanuslardaki dağlarda ise dağı kök gibi destekleyen hafif maddeler oluşturmaktadır. Hiç kuşkusuz ki köklerin temel fonksiyonu, dağları desteklemek içindir. Dağların kazık şeklinde oldukları ve yeryüzüne derinlemesine gömülü oldukları bilimsel gerçekliği, Kur'ân-ı Kerîm'de yaklaşık 1400 yıl önce ifade edilen, dağların yeryüzünün kazıkları olarak sapasağlam çakılıp dikildikleri gerçeği ile birebir örtüşmektedir.

Coğrafya kitaplarında dağların oluşumuyla ilgili yapılan tanım/tanımlar dikkatli bir şekilde analiz edildiğinde, levhalar, magma, kıvrılma, kırılma ve volkanizma gibi coğrafi oluşumlar ile dağlarda bulunan yeraltı ve yerüstü kaynaklarının sanki kendi kendine oluştukları şeklinde bir algı dikkati çekmektedir. Başka bir anlatımla kasıtlı olmamakla birlikte bütün bu coğrafi olay ve oluşumların doğal veya tabii olarak meydana geldikleri şeklinde bir izlenim oluşturulmaktadır. Hâlbuki tabiatı oluşturan unsurların ilimleri, şuurları ve bu hassas dengeyi sağlayarak dağları oluşturacak güç ve kudretleri yoktur. Çünkü *tabiat denilen şey, olsa olsa ancak bir sanat olabilir, Sâni' olamaz. bir nakıştır, nakkaş olamaz.* O halde coğrafya, konusu olan olay veya olguları analiz ederken görünen sanat ile birlikte varlıkların perde arkasındaki sanatkârını yani yüce yaratıcıyı da nazarlara vererek daha mükemmele ulaşabilir. Mesela muhteşem mimari yapıya sahip olan Selimiye ve Süleymaniye Camilerinden bahsedip Mimar Sinan'dan bahsetmemek ne kadar büyük bir eksiklik ve akılsızlıksa, muhteşem sanat eserlerinden oluşan büyük bir nizam ve intizama sahip olan kâinat ve içindeki unsurları incelerken yaratıcısından bahsetmemek aynı derecede belahattır, eksikliktir, kusur ve noksandır. Zira bir harf katipsiz, bir iğne ustasız ve bir köy muhtarsız olmayacağı gibi tüm coğrafyanın inceleme alanını oluşturan biyosferde meydana gelen hadiselerde sahipsiz ve ustasız olamaz.

Yukarıda zikredilen ayetler ve bu ayetlerin tefsirlerinde yapılan yorumlardan dağların içinde canlıların ihtiyaç duyduğu her çeşit kaynaklar, sular, madenler, maddeler ve ilaçların kâinatın yaratıcısı tarafından muntazam bir şekilde depolanan hazineli birer direk şeklinde yaratıldığı anlaşılmaktadır. İlmi gerçekler de kâinatta yaratılan hiçbir şeyde tesadüf olmadığını ve bütün yaratılmışların bir kast ve iradenin eseri olarak sebepler dairesinde yaratıldığını açıkça ortaya koymaktadır. Dağlar yaratıldığında içinde depolanan madenler ve kaynaklara insanın ihtiyaç duyacağını bilen aynı zamanda insanı yaratandır. Çünkü dünyanın yaratılışı ile insanın dünyaya gönderilişi arasında milyarlarca yıllık bir zaman farkı vardır. Milyarlarca yıl sonra dünyaya gelen ve ihtiyaç duyduğunda aradığı birçok maddeyi dağlarda kendisi için depo edilmiş olarak gören akıllı ve vicdan sahibi her insan elbette bunda tesadüf olmadığını idrak edecektir.

Netice olarak kavlî, yani ifadeye aksetmiş âyetlerden müteşekkil Kur"ân-ı Kerim, kâinatta görmüş olduğumuz kevni âyetleri yani cismânî varlık âlemine dâir âyetlerin yer aldığı bu kâinatı okumaktadır. Başka bir ifadeyle Rabbimiz, kâinatta sergilediği âyetlerini Kur'ân ile Kur'ân'da beyan buyurduğu âyetlerini de kâinât ile îzah ve tefsîr etmektedir.

KAYNAKÇA

Akgün, F., vd, 2019, *Dünyanın Jeolojik Tarihi, Dünyayı Şekillendiren Hareketler* (http:// jeoloji. deu.edu.tr/wpcontent/ uploads/ 2019/ 11/ Tarihsel_1. pdf

Akpınar, A.,2002. *Kur"ân Coğrafyası,* I. Baskı, Ankara, Fecr Yayınları.

Baş, M., 2013. *Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü.* Çukurova Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13 (1).

Biricik,A.S.,2001, Kur'an ve Cografya (Geography In The Qur'an), Ensar Neşriyat: 67, İslami İlimler Araştırma Vakfı Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi: 34, İstanbul.

Erinç, S., 2000, Jeomorfoloji I. İstanbul

Ertek,T.A.,2016,. Jeomorfoloji, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Coğrafya Lisans Programı.

Erol, O. 1992, Klimajeomorfoloji. İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, Yay. No. 10, İstanbul.

er- Razi, Fahruddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. el- Hasan (1990). *Et- Tefsiru"l Kebir ev Mefatihu"l- Ğayb*, (çev. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, C. Sadık Doğru) 16. Cilt, Ankara, Akçağ Yayınları

Harman, Ö.F., 1993, Dağ, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt VIII.

Kaya, F., 2020, Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisinin İnanç Turizmi Açısından Önemi, V.Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Zafer Medya, Erzurum.

Kaya, F., 2020, Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi (Doğal Çevre Özellikleri ve İnanç Turizmi Açısından Önemi). Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.

Kurân-ı Kerîm, el-A'râf 7/133, el-Ankebût 29/14, Nuh 71/23, Nuh 71/1–4, eş-Şuarâ 26/118–119; Nuh 71/1–28. Hûd 1/36–39, Hûd 11/44–47; el-Mü'minûn 23/26–29; el-Furkān 25/37; el-Kamer 54/9–17. ?"(Nebe Suresi, 6/7), (Nahl Suresi,15), Enbiya Suresi, 31), (Lokman Suresi,10).

Nursi, B,S., 1985, Sözler, Envar Neşriyat, İstanbul.

Nursi, B.S.,1986, Mektubat, Envar Neşriyat, İstanbul

Yazır, E., H., 1979 Hak Dini Kur'an Dili, I. Baskı, Eser Neşriyat, İstanbul

İnternet Kaynakları

https://evrimagaci.org/levha-tektonigi-teorisi-kita-ve-okyanuslarin-sabit-olmadigi-ve-durmaksizin-degistigini-soyleyen-jeoloji-teorisi-nasil-gelistirildi-9979

https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/19_20_Guz/jeomorfoloji/11/index.html

https://sorularlaislamiyet.com/daglarin-sarsintilari-onlemediginisadece-yeri-sabitledigini-soyleyip-nahl-15- enbiya-31-ve-lokman.

https://www.islamveihsan.com/kevni-ve-kavli-ayetler-ne-demek.html

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

IV. OTURUM

22 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. İrfan TERZİ**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
10:30 - 11:30	Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN Yıldız Teknik Üniversitesi	SINIRLILIK KANUNU AÇISINDAN EVRİM GÖRÜŞÜNÜN KRİTİĞİ
	Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR Üsküdar Üniversitesi	BİLGİ VE AHLAKİ SORUMLULUK: SİNEK RİSALESİ VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÖRNEĞİ
	Uzm. Dr. Selçuk ESKİÇUBUK Ankara Üniversitesi	TEK GEN HASTALIKLARI EVRİMİ RED EDİYOR MU?
	Arş. Grv. Hüseyin KILINÇ Kilis 7 Aralık Üniversitesi	EVRİM GÖRÜŞÜNÜN ÇIKMAZLARI
11:30-11:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

SINIRLILIK KANUNU AÇISINDAN EVRİM GÖRÜŞÜNÜN KRİTİĞİ

Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü, İstanbul
ikocacaliskan@gmail.com

ÖZET

İçinde yaşadığımız evreni incelediğimizde görürüz ki; umumi bir kanun olarak her şey sınırlı olarak var edilmiştir. Sınırsızlık Yüce Yaratana mahsustur. Yaratılanlar Yaratıcının onlara çizmiş olduğu sınırlar içinde yaşama ve değişme potansiyelindedirler. Evren sınırlı olduğu gibi, dünya da sınırlıdır, canlılar ve özellikleri de sınırlıdır. Her canlı türü kendine mahsus genetik, morfolojik, anatomik ve fizyolojik özellikleriyle sınırlı olarak yaratılmıştır. Bu bildiride, her şeyin sınırlı özelliklerde yaratıldığı bir dünyada canlılardaki değişimin sınırsız olduğunu ileri süren evrim görüşünün bu açıdan kritiği yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Canlı türleri, evrim, sınırlılık kanunu, yaratılış

CRITIC OF EVOLUTION VIEW FROM POINT OF LIMITATION LAW

ABSTRACT

When we examine the universe in which we live, we see that as a general law, everything exists in a limited creation. Immensity belongs to the Supreme Creator. The Created ones have the potential to live and change within the boundaries that the Creator has drawn for them. Just as the universe is limited, the world is limited, living beings and their properties are limited. Each living species has been created limited to its own genetic, morphological, anatomical and physiological characteristics. In this statement, the view of evolution, which argues that the change in living things is unlimited in a world where everything is created in limited properties, will be made its critic from this point.

Keywords: Living species, evolution, law of limitation, creation

GİRİŞ

Evrim (Evolüsyon) kelimesini sırf değişim olarak kabul edersek çok geniş bir çerçeve oluşturur. Bu temelde evrim konusundaki tartışma değişimin var olup olmadığı hususunda değil nasıl olduğu hususundadır. Çünkü canlı cansız evrende bir değişim olduğu zaten görülen ve bilinen bir gerçektir. Ancak bu değişimim nasıl olduğu yani sınırlı bir değişim mi yoksa sınırsız mı olduğu konusunda tartışma vardır.

Cansız alemdeki değişmeler depremler, yağmurlar, rüzgarlar vs. gibi yollarla kayaların parçalanıp toprağa dönüşmesi, ekolojik dengedeki sıcaklık değişimleri, kıtaların kayması, yer altı oluşumları, uzayda bazı yıldızların ölümü ve kara deliklerce yutulmaları ve evrenin genişlemesi vs. gibi değişmelerde tartışma olsa da çok alevli olmamaktadır.

Canlılar alemine baktığımızda canlılar doğar, büyür, çoğalır ve ölürler. Ölenlerin yerine yeni doğanlar hayat sürerler. Canlılar yaşadıkları çevre ile etkileşim içindedirler. Böyle bir değişim de vardır. Bunda da tartışma yoktur. Çünkü gözümüzün önünde kanunlar çerçevesinde cereyan eden olaylardır.

Diğer taraftan yeryüzünde bir hücreli bakterilerden tutun da bitki, hayvan ve insan türüne kadar milyonlarca canlı türü yaşamaktadır. Esas tartışma bu canlı türlerinin ilk fertlerinin başlangıçta nasıl ortaya çıktıkları hususundadır ki, evrim tartışmasının kaynağını teşkil eder.

Bakterilerden *E. coli* bir türdür, *P.putida* bir türdür. Bitkilerden domates, ay çiçeği, kavak, elma, çam türleri vardır. Hayvanlardan köpek, kedi, kurbağa, balık, kuş, yılan, maymun ve insan türleri vardır.

Her bir canlı türünün binlerce hatta milyonlarca ferdi dünyada yaşamaktadır. Acaba bir türün mesela insan türünün veya fasulye türünün elbette bir başlangıcı olacaktır. Acaba canlı türlerinin ilk fertleri nasıl ortaya çıktı? Bir de canlılardaki değişim sınırlı mıdır yoksa sınırsız mıdır? Tartışma bu soruların cevabındadır. Bildiri konumuz ikinci soru ile ilgili olup bu hususta iki ana görüş ortaya çıkmıştır.

1. Tesadüfçü sınırsız değişim görüşü: İronik bir anlatımla; milyonlarca yıl önce bir gün tesadüfen denizlerde bazı moleküller birbiriyle çarpıştı ve canlı bir hücre meydana geldi. Sonra bu hücre çoğaldı ve sayıca arttı. Bir gün artık yeter deyip bazı hücreler bir araya gelerek anlaştılar ve çok hücreli bir canlı olmaya karar verdiler. Böylece çok hücreli bir ilk canlı türü ortaya çıktı. Sonra çevre şartlarındaki değişmenin zorlamasıyla bu tür değişti ve başka bir tür canlıya dönüştü. Derken bunların bir kısmı sürünerek ve ayaklanarak karaya çıktı. Bir kısmı da kanatlanarak havada uçmaya başladı. Böylece çevre ve ortam değiştikçe ortama uyum sağlamak için bir tür diğerine dönüşerek çeşitlendi ve bugün gördüğümüz milyonlarca

canlı türü tesadüfen ve tabiatın eseri olarak ortaya çıktı. Buna göre türleşmenin ucu açık olup sınırsızdır. Gelecekte yeni türler de meydana gelebilir. İnsan da başka bir türe dönüşebilir. Az da olsa aynı görüşü paylaşan fakat evrimin ilahi bir yönlendirmeyle olduğunu söyleyenler de vardır. Ancak ortak noktaları evrim olduğu için onları da bu grupta sayabiliriz.

2. Yaratılışçı sınırlı değişim görüşü: Her canlı türünün ilk fertleri başlangıçta Yüce Yaratıcı tarafından bugün cari olan kanunlar dışında dünyanın farklı yerlerinde hangi ortam hangi türe uygunsa orada erkek ve dişi çiftler halinde yaratıldılar. Sonra üreme kanununa göre bu fertler çoğalarak yeryüzüne yayıldılar. Her türün dünyada bir gen kaynağının olduğu ve oradan dünyaya yayıldığı bilgisi bu görüşü desteklemektedir. Bu görüşte canlılar hiç değişmez değildir. İlk yaratıldıkları zamandan sonra zamanla bazı değişikler olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Ancak bu değişimler tür içi ile sınırlıdır.

Tür içinde alt tür, varyete ve ırk gibi kategoriler vardır. Bir canlı türü bitki olsun hayvan olsun yaşadığı çevrenin etkisi altındadır. Buna göre canlıda bazı değişiklikler olması mümkündür ve ortama uyum sağlayarak hayatını ve neslini devam ettirmesi için gereklidir de. Ancak bu değişimler tali özelliklerdeki değişimler olup temel özellikler yani o canlının dahil olduğu türün karakteristik özelliklerindeki değişimler değildir. Eğer türün temel karakteristik özellikleri değişirse o zaman bir tür başka bir türe dönüşmüş yani türler arası evrim meydana gelmiş olur. Bu tarz türler arası bir evrime rastlanmamıştır. Ve bilimsel olarak da ispatlanamamıştır.

Her canlı türünün, yaşamasına uygun ortam şartlarının oluşturulduğu bir zaman diliminde yaratılıp üreme kanununa göre çoğalarak dünya üzerinde yayılmış olmaları mantıklı bir düşüncedir. Bu sırada yeni ortamına uyum sağlamak için genetik potansiyelinin müsaadesi nispetinde tür içi değişikliklere maruz kalarak alt türler, varyeteler ve ırklar şeklinde tür içi çeşitlenmeler meydana gelebilir. Ancak bu değişiklikler türün gen havuzu dışına çıkacak nispette değildir.

Tabiatta ve canlılarda elbette bir değişim vardır. Ama bu bir türün başka bir türe değişip dönüşmesi şeklinde değildir. Değişim belli sınırlar içinde olabilir. Sınırsız bir değişimden bahsedemeyiz. Tür içi değişim vardır ve canlı türlerinin tabiatta yaşayabilmesi ve farklı ortamlara uyum sağlayabilmesi için bu gereklidir de. Mesela, deniz seviyesinde yaşayan bir bitkinin tohumlarını yüksek bir dağda ektiğimizde daha kısa boylu, bodur ve küçük yapraklı olur. Güneşin zararlı ışınlarından ve soğuktan korunmak için bu gereklidir. Tür yine aynı türdür. Çölde yaşayan hayvan türleri kısa tüylü iken bazı fertleri besin bulmak için kuzeye soğuk bölgelere gidip burada yaşamaya alışsalar soğuktan korunmak için uzun tüylü hale gelirler. Ama tür değişmez. Sadece aynı türün farklı ırkları meydana gelir.

Sınırlılık kanunu: Umumi bir kanun olarak varlık aleminde her şey sınırlıdır. Sınırsızlık yaratıcıya mahsustur. Yaratılanlar yaratıcının belirlediği sınırlar içinde bir değişim ve yaşam hürriyetine sahiptirler. Evren sınırlı olduğu gibi dünya sınırlıdır, canlılar sınırlıdır, özellikleri de sınırlıdır. Görmemiz, işitmemiz, gücümüz vs. sınırlıdır. Bir canlı türü de kendine mahsus morfolojik, anatomik ve fizyolojik özellikleriyle sınırlıdır. Ancak tür içindeki sınırlar dahilinde öyle geniş bir hareket alanı verilmiştir ki sınırsız diyebileceğimiz kadar geniş bir genotipik değişim alanı bulunmaktadır. Her canlı türü kendisine çizilen sınırlar içinde rahatça yaşayabilmektedir. Gerek çevre şartlarının etkisiyle gerekse insan eliyle yapılan ıslah çalışmaları sonucu bir tür içinde yeni ırklar ve varyeteler meydana gelmiştir. Hala da yenileri elde edilmektedir. Mesela, patatesin (*Solanum tuberosum*) 300 den fazla varyetesi vardır. Islah çalışmalarıyla

bu sayıyı binlerce yapmak mümkündür yani tür içi hareket alanı o kadar geniş bırakılmıştır. Ancak patatesi portakala dönüştürmek mümkün değildir. Yani değişim vardır, ancak her türün kendi sınırları içindedir.

Sınırsız değişim (Evrim) görüşüne göre: uzun zaman içinde, bir canlı türü bir başka türe dönüşmüştür. Peki bu dönüşüm nasıl olmuştur? Güya canlı türlerinin yaşadığı çevre şartlarındaki değişmenin baskısıyla bir canlının genlerinde mutasyon meydana gelmiş. Yani genleri değişmiş ve bunun sonucu olarak da o canlı bir başka tür canlıya dönüşmüş ve yeni ortama uyum sağlamış, uyum sağlayamayanlar ölmüşler. Buna doğal seleksiyon adı verilmiş. Bütün canlı türleri bu şekilde tesadüfen oluşan gen değişiklikleriyle birbirlerine dönüşerek ortaya çıkmışlar. Evet zaman değiştikçe çevre şartlarının değiştiği doğrudur. Canlı türlerinin bu değişime ayak uydurabilmek için küçük değişiklikler geçirdikleri ve uyamayanların öldükleri de doğrudur. Ama burada canlı türlerindeki değişimin sınırı nedir? Esas tartışma buradadır. Tesadüfi evrimi savunanlara göre sınır yoktur.

Sınırlı değişim görüşüne göre ise değişim sınırlıdır ve bir canlı türünün bir başka türe dönüşümü söz konusu değildir. Sadece tür içi değişim vardır. Günümüzde genetik bilimi o kadar gelişti ki gen mühendisliği adı verilen yeni bir bilim dalı ortaya çıktı. Artık genlerle oynanıyor, genler bir canlıdan diğerine aktarılıyor yani genlerin mühendisliği yapılıyor. Böylece bir canlıdaki bir özellik bu özelliğe sahip olmayan başka bir tür canlıya aktarılıyor. Ama ne kadar gen aktarılsa dahi yine o canlı türü aynı tür olarak kalıyor, başka bir türe dönüşmüyor. Sadece bir veya birkaç özelliği değişiyor. Bunlar da o türün yeni ve farklı bir tür olmasını sağlayacak temel karakteristik özelliklerle ilgili değildir.

Bu hususta ilk çalışmalardan birisi Antarktika buz denizinde yaşayan bir balık türündeki soğuğa dayanıklılık sağlayan antifiriz geninin tütün bitkisine aktarılması ve soğuğa dayanıklı türün elde edilmesidir. Buna rağmen tütün bitkisi yine tütün (Nicotiana tabacum) olarak kalmıştır. Tütün başka bir bitki türüne dönüşmemiştir. Değil bir özellik yüzlerce özellik de aktarılsa yine tütün tütün olarak kalacaktır. Sadece özelliği değişecektir. Çünkü domates, soya, mısır, pirinç, kolza ve pamuk başta olmak üzere birçok bitki türüne çeşitli genler başka türlerden aktarılmış ve sonuçta tür değişikliği olmamıştır.

Geleneksel ıslah çalışmalarıyla ve aşılama yöntemleriyle de eskiden beri farklı özellikte daha tatlı ve sulu meyvelere sahip bitkiler elde edilmektedir. Hayvanlarda da ıslah çalışmaları yapılmaktadır. Fakat yeni türler oluşmamakta yani tür değişimi olmamaktadır. Sadece özelliği değişmiş çeşitler ve ırklar elde edilmektedir. Mesela, elma üzerindeki çalışmalarla daha iri ve dayanıklı meyvelere sahip bodur elma ağaçları elde edilmiştir. Ama elma yine elma (*Pyrus malus*) olarak kalmış elmadan muz veya başka bir tür bitki ortaya çıkmamıştır. Sadece çeşit değişmiştir. Golden ve Starking gibi elma çeşitleri ortaya çıkmıştır.

Evrimin ne olduğunu anlayabilmek için biyolojideki **"tür"** kavramını iyi bilmek gerekir. Tür, **"birbiriyle çiftleşebilen ve çiftleştiklerinde fertil yavrular meydada gelen ve karakteristik özellikleriyle diğer türlerden ayrılmış canlı populasyonudur"**. Burada tartışılan husus türlerin değişimi ve dönüşümü iddiasıdır. Yoksa tür içindeki ırk, varyete, çeşit gibi alt grupların değişimi evrim değildir. Tür içi değişmelere biyolojide **"varyasyon"** denir. Varyasyon ise teori değil kanundur.

Gerçi evrimi savunanlar tür içi varyasyona mikroevrim adını takarak eskiden kullanılmayan bir kavram ortaya attılar. Bu bir kurnazlıktır. Kendilerince mikroevrim varsa makroevrim de vardır, demeğe getiriyorlar. Oysa bunlar farklı şeylerdir. Mikroevrim dedikleri tür içi varyasyon gözlenebilen ve deneylerle ispatlanabilen bir kanun iken makroevrim veya kısaca evrim, yani bir türün yeni bir türe dönüşümü varsayımı, bir hipotez veya teoridir. İspatlanmış bir bilimsel gerçeklik değildir.

Her canlı türünün Yaratıcı tarafından başlangıçta tayin edilen bir gen havuzu vardır. Bu havuz içerisinde genlerin elastikiyeti nispetinde bazı değişiklikler veya dış müdahalelerle küçük değişiklikler olabilmektedir. Ancak bu değişiklikler genom planında olmayıp epigenetik değişikliklerdir. Yeni bir tür oluşumuna imkan vermemektedir.

Eğer genlerde hiçbir değişim elastikiyeti olmasaydı o zaman değişen çevre şartlarına canlılar uyum sağlayamaz ve nesilleri kesilirdi. Günümüze kadar belki de hiçbir canlı türü yaşayamazdı. Nitekim geçmişte dinazorlar gibi bazı türlerin nesilleri kesilmiştir. Bir türün gen havuzunda oluşacak veya oluşturulacak değişiklikler havuz sınırlarını aşarsa o türün ucube, üç ayaklı veya iki başlı gibi bir ferdi ortaya çıkıyor ve bu da zaten yaşamamaktadır.

Sonuç olarak; Elimizdeki bilimsel verilere göre cansız alemde olduğu gibi canlılar aleminde de değişim sınırlıdır. Oysa tesadüfi evrim görüşüne göre değişim sınırsızdır. Bu görüşe göre, türlerin evrimi insan türüne gelip dayanmıştır ama gelecekte insan türü de başka bir türe değişecektir. Bu görüşün temsilcileri içinde Darwin öne çıkmış ise de, esasında bu fikrin kökleri Milattan önceki yüz yıllarda yaşamış Anaximander ve Pitagoras gibi bazı antik çağ filozoflarına kadar gider. Binlerce yıldır savunulan bu sınırsız evrim görüşü hala gerçekleşmediği için olsa gerek, şimdilerde yapay zeka ile donatılmış robotik bir insan türü icad edilmeye çalışılmaktadır. Ama bu sırf maddeden ibaret olan ve dış görünüşte insana benzetilmiş robotik makineye insanda olan ruh, hayat, şefkat ve sevgi gibi yüzlerce manevi yapıları nasıl kazandıracaklar? Çünkü insan sırf maddeden ibaret bir varlık değildir. Sonra bu yeni bir tür olacaksa insanda olmayan yeni birtakım özelliklere de sahip olması ve insana pek benzememesi gerekir. Bakalım bekleyip göreceğiz.

KAYNAKÇA

Kocaçalışkan, İ., Bitkiler Bize Neler Söyler, LP Akademi Yayınları, 2018.

Kocaçalışkan, İ., Doku Ve Hücre Kültürü Teknikleri, Nobel Yayın, 2017.

Kocaçalışkan, İ., Bitki Fizyolojisi, Bizim Büro Basım Yayın, 2012.

Ünal, M., Bitki Embriyolojisi, Nobel Yayın, 2017.

Yentür, S., Bitki Anatomisi, İstanbul Üniversitesi Yayını, 1984.

https://www.indyturk.com/node/240646/d%C3%BCnyadan-sesler/bu-makalenin-tamam%-C4%B1n%C4%B1-bir-robot-yazd%C4%B1-h%C3%A2l%C3%A2-korkuyor-musun-insan

BİLGİ VE AHLAKİ SORUMLULUK

Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR, Üsküdar Üniversitesi, Felsefe Bölümü, İstanbul
İb60dmr@gmail.com

De ki: *"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"* (Zümer: 9)

ÖZET

Bu çalışmada bilgi-ahlak ilişkisi ele alınarak; yaşadığımız toplumsal ve küresel sorunlar bağlamında bilim insanlarının sorumluluğu tartışılacaktır. Ahlak insan için söz konusu olduğuna göre, bilim insanlarının *"sahip oldukları bilgiden hareketle"* ahlaki sorumlukları var mı, yok mu? İnsanın sahip olduğu bilgi başka insanları ve tabiatı istediği gibi kullanmasına ve sömürmesine müsaade eder mi? Burada ahlakın nesnesi insan, hayvan veya tabiat olabilir. Geleneksel ahlak nazariyeleri ahlakın öznesi ve nesnesi olarak sadece insanı ele alırken, günümüzde ahlakın alanı genişleyerek hayvanları ve tabiatı da içine almıştır. Çevre ahlakı bunun müşahhas bir örneğidir.

Bu çalışmada bilim ve ahlaki sorumluluk konusu felsefi ve dini olarak özetlenecek; daha sonra Müslüman bir alim olarak Said Nursi'nin 1935 yılında Eskişehir hapishanesinde yazdığı *"Sinek Risalesi"* ile, bazı kimyasalların yasaklanmasında etkili olmuş olan biyolog Racheal Carson'ın *Sessiz Bahar* kitabı ve İklim Bilimci Katharine Hayhoe'nun *"Saving Us"* kitabından hareketle konu tartışılacaktır. Sonuç olarak, bilim insanlarının nükleer ve kimyasal silahlar başta olmak üzere küresel ısınma ve iklim değişikliğinin sebep olduğu sorunlarla ilgili toplumsal ahlaki sorumlulukları vurgulanacak; insanın Allah'ın yarattığı mahlukata karşı sorumlulukları felsefi ve dini olarak irdelenecektir.

Anahtar Kelimler: Ahlak, bilim, sorumluluk, çevre, Said Nursi, Racheal Carson, Katharine Hayhoe

ABSTRACT

This study tries to discuss the knowledge-morality relationship. Moreover, the responsibility of scientists in the context of the social and global problems we have been living through. If morality is a problem for human beings per se, do scientists have moral responsibilities "based on their knowledge" or not? Does the knowledge s/he possesses allow her/him to use and exploit other people and nature as s/he pleases? Here the object of morality can be human, animal, or nature. While traditional moral theories only dealt with humans as the subject and object of morality, today the field of morality has expanded to include animals and nature, such as environmental ethics and animal rights.

This study, will discuss the problem of knowledge and moral responsibility from a philosophical and religious perspective. Muslim scholar Said Nursi's *"Treatise on the Flies"*, which was written in the 1930s and the book *"Saving Us"* by Christian Climate Scientist Katharine Hayhoe will be used as case studies. It will remind and underline, the moral responsibilities of scientists regarding the problems caused by global warming and climate change, especially nuclear and chemical weapons. In short, the moral responsibilities of humans towards the creatures which have been created and sustained by God will be examined.

Keywords: Morality, science, responsibility, environment, Said Nursi, Racheal Carson, Katharine Hayhoe

GİRİŞ

Yaşadığımız dünyada insanlığın birçok sorunla yüz yüze olduğunu görüyoruz. 2021 yazında yaşadıklarımız ve tanık olduklarımız İklim Değişikliğinin sebep olduğu ve gelecekte olacakları konusunda -bazı inkârcılar hariç- herkesi ikna etti. Şiddetli yağmur Çin'in yanı sıra Hindistan, Almanya, Belçika ve Avusturya'da daha önce eşi görülmemiş yıkıcı sellere neden oldu. Akdeniz Havzasındaki hemen hemen tüm ülkelerde daha önce görülmemiş büyüklükte orman yangınları yaşandı. Sibirya'da bile orman yangınları çıkarken, Sahra altı ülkeler başta olmak üzere bazı ülkelerde iklim değişikliğine bağlı olarak kuraklık ve kıtlıklar yaşanmaya başladı. Tüm bunların bir sonucu olarak siyasi, demografik ve ekonomik olarak her ülkeyi bir şekilde etkileyen kitlesel göçlere tanık olduk.

Türkiye ise yaza Marmara Denizinde görülen ve diğer denizlere de yayılma istidadı gösteren müsilaj olayını tartışarak girdi. Bu yaz İstanbullular Marmara'da Denize giremedi. Marmara Denizinde avlanan balıkların tüketimiyle ilgili kafalarda ciddi endişeler oluştu. Bu da balıkçılık sektörü ve tüketiciler için ciddi sorunlar oluşturacak. Bir yandan ekonomi, bir yanda da sağlığımız söz konusu. Ergene, Gediz ve Sakarya nehirleri başta olmak üzere bazı nehirlimizde artık canlı türleri yaşamıyor. Kuruyan göller ve Konya ovasında oluşan dev obruk çukurlarını da bunlara ekleyebiliriz. Konya'daki Akşehir Gölü, kuraklık ve bilinçsiz sulama nedeniyle kurumaya yüz tuttu. Su Politikaları Derneği'nin hazırladığı *"Doğal Göller ve Sulak Alanlardaki Su Yönetimi Sorunlarımız ve Çözüm Önerileri"* raporuna göre Türkiye'de bulunan 300'e yakın irili ufaklı doğal gölün yüzde 60'ı kurudu. Dahası Türkiye'nin neredeyse tüm göl alanları kirlilik nedeniyle doğal dokusunu kaybetmiş durumda. Doğal göller ve sulak alanlarda su miktarıyla beraber su kalitesi de azalarak buradaki biyolojik çeşitliliği tehdit ediyor. Dahası ülkemizin içme ve kullanma suyu varlığının büyük çoğunluğunu tabii göllerden sağlandığını düşünürsek tehlikenin boyutlarını daha iyi anlayabiliriz. (Ocak 2020; Güneş, M.-Sevinç, M. 2019).

Bilim insanlarına göre göllerin kurumasında en önemli etken küresel ısınmadır. Küresel Isınma ve buna bağlı olarak oluşan İklim Değişiklikleri sonucunda göllere ulaşan sular daha çok buharlaşıyor ve gölün beslenmesi de azalıyor. Ancak ikinci sebep çiftçilerin yer altı sularını bilinçsizce ve kontrolsüzce kullanmaları sonucu ortaya çıkıyor. Yer altı sularının hızla tükenmesiyle toprağın altı boş kalınca da bölgede obruklar oluşuyor. 2000 yılı öncesinde obruklar daha nadir görülürken, 2005-2015 yılları arasında yılda 8 obruk oluştu. 2015 yılında bu sayı 12'ye, 2017 yılında 19'a çıktı. Son 2 yıldaysa 50'den fazla yeni obruk oluştu. Bölgedeki obrukların sadece sayısı artmakla kalmayarak yerleşim yerlerini de tehdit etmeye başlıyor. (Güneş, M.-Sevinç, M., 2019).

Yaşadığımız ve tanık olduğumuz bu ve benzeri çevre sorunlarının bir kısmı mahalli olsa da, bir kısmı küresel. Dahası iklim değişikliğinin bir gerçek olduğunu; sadece ortalama sıcaklık-

taki bir artışı değil, aynı zamanda çok sayıda ölüme yol açan kuraklık, sel ve kasırgalar gibi daha aşırı hava olaylarını tetiklediği biliniyor. Hükümet bu yaz yaşananlardan ders çıkarmış olmalı ki, daha önce imzaladığı ancak çevrecilerin tüm taleplerine rağmen 2015ten bu yana onaylamadığı Paris İklim Anlaşmasını onayladı. Ardından bir adım daha atarak, *"Çevre ve Şehircilik Bakanlığının"* ismi *"Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı"* olarak değiştirildi ve bünyesinde *"İklim Değişikliği ve Koordinasyon Birimi"* kuruldu. Ancak tüm bunlar bilgi temellinde oluşturulan politikalarla desteklenirse anlamlı olacağı açıktır.

Bu sorunları yaşarken ve bunların sonuçları üzerinde derinlemesine düşünürken şunu fark ettik: Kirlenen, ölen ve kuruyan sadece denizlerimiz, göllerimiz ve nehirlerimiz değil; vicdanlarımızın da kuruduğu anlaşılıyor. Hedonist bir yaşam için ve daha çok kar hırsıyla her şeyi mubah gören; kendisini hiçbir ahlaki kayıtla sınırlamayan kapitalist dünyagörüşü toplumu ve çevreyi tehdit ediyor. Said Nursi'nin *"Ben tok olayım başkası açlıktan ölsün bana ne"* ve *"Sen çalış ben yiyeyim"* sözleri bu kapitalist zihniyeti çok güzel özetlemektedir (Nursi 2016, 548). Burada *"sen çalış ben yiyeyim"* sözünü sadece insanın sömürülmesi değil, Allah'ın yarattığı her şeyin sömürülmesi olarak anlıyorum. Zira Kur'an'da açık ve net olarak *"O, yeri, bütün canlı varlıklar için genişletip yaymıştır"* (55:10) ifadesiyle dünyadaki nimetlerden tüm canlıların da faydalanma hakkı vardır. Dünyadaki kaynaklar sadece insan için değildir.

Vermont Üniversitesi'nde bitki ve toprak bilimi uzmanı Fred Magdoff bu zihniyeti şu şekilde teşhis eder:

> *Bütün diğer amaçların üstünde olan kâr arayışının çevre üzerindeki yan etkileri kaçınılmazdır. Suyun, havanın ve toprağın kirlenmesi, tek amaç olan kâr için düzenlenmiş sistemlerin yaptığı ve üretimin doğal yan ürünleridir. Kapitalist üretim ve değişim mantığı içerisinde, endüstriyi çevre üzerinde en az olumsuz etkiye sahip yöntemleri bulmaya yönlendirecek ya da zorlayacak hiçbir iç mekanizma yoktur. Söz gelimi, mal üretiminde yararlı bulunan yeni kimyasallar insanlar ya da diğer canlı türleri üzerinde zararlı etkileri olup olmadığına dair en küçük bir değerlendirmeye tabi tutulmadan rutin olarak kullanılıyorlar. (Magdoff, 2017)*

Güçlünün haklı sayıldığı ve her istediğini yaptığı bir anlayışta, hukuk da değerini yitirerek; *"güçlülerin hukuku"* hâkim olmaktadır. Bundan dolayı bu felaketlere sebep olan zihniyeti iyi teşhis etmek ve ona göre yeniden düşünmek ve yeni stratejiler geliştirmek zorundayız. Bu sorunların çözümünü sadece siyasilerden beklemek doğru olmadığı gibi, bilim ahlakına da yakışmaz. Bilim insanları tarih boyunca kendi insanlarıyla birlikte insanlığa da öncülük ederek adeta insanlığın hocaları olmuşlardır. Bundan dolayı, Sokrates, Platon, Aristoteles Batıya ait oldukları gibi Doğuya da aittirler. Bu ve benzeri düşünürlerin İslam düşüncesine etkisini kim inkâr edebilir? Aynı şekilde el-Kindi, Farabi, İbn Sina, Gazzali, İbn Arabi ve Mevlâna da Doğuya ait oldukları gibi, Batı'ya da aittirler. Bugün bu düşünürlerin kendi toplumlarından çok Batıda araştırma konusu olmaları anlamlı ve düşündürücüdür. Ünlü psikiyatrist, filozof ve düşünür Erick Fromm 1960'lı yıllarda Mevlana örneğinden hareketle bu hususu çok güzel vurgulamıştır:

> *Mevlânâ, Rönesans hümanizminin fikirlerini 200 yıl önce tahmin etmiştir; Erasmus ve Nicholas de Cusa'da bulunan dinî müsama ha fikirleri ile Ficino'nun aşkın (sevginin) temel yaratıcı güç olma fik rini de yine Mevlânâ'da görmekteyiz. Mutasavvıf, şair ve coşkulu*

bir semazen olarak Mevlânâ, hayatın büyük âşıklarından biriydi. Bu hayat aşkını onun yazdığı her satırda, meydana getirdiği her şiirde ve her hareketinde derinden görebiliriz.

Mevlânâ sadece bir şair, bir mutasavvıf ve dinî bir tarikatın kurucusu değildi; o, aynı zamanda insanın doğasıyla ilgili derin bir an layışa sahip bir insandı. İçgüdülerin mahiyetini, aklın içgüdüler üze rindeki etkisini, benliğin (self) mahiyetini, bilinci, bilinçaltını ve koz mik bilinci tartışmıştı. O, yine özgürlük, kesinlik ve otorite sorunları na da önemli bir yer vermişti. Tüm bu alanlarda, insanın doğasıyla ilgilenenlere Mevlânâ'nın söyleyeceği çok şey bulunmaktadır. (Aresteh 2017, 13).

Bundan hareketle bilim-ahlak ilişkisinin felsefe tarihindeki görünümünü irdeledikten sonra, birkaç müşahhas örnekle bilim, bilgi ve ahlak ilişkisini ortaya koymaya çalışacağız. Daha doğrusu, düşünce tarihinden hareketle kendi sorumluluğumuz üzerinde bir nebze de olsa tefekkür etmeyi teklif etmekteyiz. Bilim, ahlak ve toplum bağlamındaki anlayışımız ve kurduğumuz denge sadece kendi hayatımız için değil, birlikte yaşadığımız insanların, çevrenin ve gelecek nesiller için de sonuçları olacağı artık bir tahmin değil, bilimsel bir gerçektir.

Felsefe Tarihinde Bilgi-Ahlak İlişkisi

İnsanlık tarihine baktığımızda, Doğuda ve Batıda çok yakın zamana kadar, bilim, bilgi ve ahlakın iç içe olduğunu müşahede ediyoruz. Bilim insanları bilgilerini tabiatı ve diğer insanları sömürmek için değil; kâinatı anlamak ve onunla uyum içerisinde yaşamak için kullanmışlardır. Konfüçyüs bunu *"bir bilgin ağırbaşlı değilse, ona karşı saygı gösterilmez. Onun bilgisi de sağlam değildir"* diyerek ifade eder (Konfüçyüs, 2021; Özdemir, 2020).

Batı medeniyetinin köklerine doğru yaptığımız bir yolculukta, bu konuda önümüze çıkan en önemli şahsiyetlerden birisi Sokrates'tir (ö. MÖ, 399). Bu mütevazı, yoksul ve mazlum filozof için bilgi ve ahlak birbirinden ayrılamaz. Bütün iyilikler bilgiden kaynaklandığı gibi, bütün kötülüklerin kaynağı da cehalet; yani bilgisizliktir. Sokrates'e göre hiç kimse bilerek kötülük yapmaz, yapamaz. Hakikat ve iyi işlerin bilgisi birbirinden ayrılmaz. İnsanı kötülüğe sürükleyen bilgisizliğidir. Bilgi edinen kişi erdeme sahip olacaktır. Bilgi edinen kişi eylemlerinde iyiye yönelecek, iyi bir yaşam süren kişi erdem sahibi olacak ve erdem sayesinde de mutluluğa ulaşacaktır. (Frankena, 2007).

Aristoteles'in bilgi- ahlak ilişkisiyle ilgili görüşü Batıda ve Doğuda yaklaşık on sekiz yüz yıl gibi uzun bir süre hâkim oldu. Aristoteles, öncelikle aklın iki kullanımını tanımladı: Bilgi arayışına uygulanan nazari akıl ve günlük işlerimize rehberlik eden pratik akıl. Bununla birlikte, büyük filozof için iyi eylemler ve faziletler hakikat bilgisini gerektiriyordu. Dahası sadece eğitimli olanlar faziletli eylemlerin nasıl yapılacağını bilebilirdi. Aristoteles, pratik bilgelik anlayışını açıklarken bize ruhun gerçeği kavrayan (alethe), "akıllı" (meta logos) ve insanlar için iyi ve kötü şeylerle ilgili uygulanabilir bir durum olduğunu söyler (Aristoteles, NE, 6.5 1140b20-22).

Hakikati kavrayan ve "akıllı" olan bu psişik durum, insan davranışı konularında bir tür uzmanlık anlamına gelir. Bu bilgiye sahip olmak, bizim için neyin iyi neyin kötü olduğu konusunda hareket etmemizi gerektiren durumlarda insanların iyi bir şekilde düşünmesini sağlar. Kendi gelişimimize katkıda bulunan ve hatta oluşturan belirli eylemleri belirlememizi, seçmemizi ve

gerçekleştirmemizi sağlar. Aristoteles, pratik bilgelik, zanaat bilgisi ve bilimsel bilgi arasında önemli farklılıkları ana hatlarını çizerek, çeşitli uzmanlık biçimlerini temelde farklı bilme yolları olarak düşündüğünü açıkça belirtir (London, 2001).

Ahlaki entelektüalizm, yani iyi ve faziletli eylemlerin hakikat bilgisine bağımlı olduğu anlayışı 18. yüzyılda Kant'ın ahlak felsefesine kadar hüküm sürdü. Kant, ahlakın bilime tabi olmasını kıran ilk filozoftur. Saf (teorik) aklın ve pratik aklın, farklı bir nedensellik, sırasıyla zorunluluk mantığı ve özgürlük mantığı (iki farklı akıl yürütme yolu) izleyerek nasıl farklı olduklarını açıkladı. Kant ayrıca ahlak ve bilimlerin birbirinden bağımsız olduğunu; ikisinin de özerk olduğunu vurguladı: herkes, hatta eğitimsiz biri bile, kalbindeki ahlaka eşit derecede uymakla yükümlüdür. Tüm rasyonel varlıklar, kendi özel eylem normlarının, eylemlerinin düsturunun evrensel bir yasa haline gelip gelemeyeceğini değerlendirebilir. Mazeret yok: tüm insanlar ahlaki faillerdir. Bu da ahlakın demokratikleşmesini gerektirir (Nerves 2019, 12).

Dördüncü dönemde, 19. yüzyıl boyunca bilimler ve ahlak arasında giderek artan bir mesafenin ortaya çıktığına tanık olduk. Daha sonra meydana gelen gelişmeler bu boşluğu genişletti. Bu uzaklaşma sürecindeki en önemli faktörlerden biri, bilimsel paradigmanın rasyonel bir tümdengelimden, tecrübeye dayanan rasyonel bir ispata kaymasıydı. Bu gelişmenin ardından, geleneksel olarak (gerçekliğin, dünyanın rasyonel bir yorumu olarak) tüm bilimlerin annesi olarak kabul edilen felsefeden, (nesnel ve evrensel bir bilgi olarak) bilimin bağımsız bir hareketi de vardı. Bilimlerin ve ahlakın farklı mahiyetleri onları birbirinden ayırdı ve nihayetinde ayrılmalarına yol açtı.

Diğer çok önemli bir faktör, ahlakın evrenselliğini garanti eden geleneksel metafizik temelinin de kaybıydı. Modern düşüncede metafizik değerini kaybetti. Bunun bir sonucu olarak evrensel bir geçerliliği olmayan izafiyet anlayışları ortaya çıktı ve inanılırlığı da düştü. Herkesin kişisel menfaati- zevki, keyfi, egosu ve rahat yaşama arzusu, kendi ahlakının belirleyicisi oldu. Dante ve Shakespeare'in de önde gelen temsilcilerinden olduğu tüm geleneksel bilgelik anlayışı değerini kaybetmeye başladı. (Schumacher 1984, 155).

Karl Mark ve Engels'in ilk olarak 1848 tarihinde Londra'da Almanca koyu yeşil bir broşür olarak yayınladıkları *Komünist Manifesto'*da belirttikleri gibi, Batı toplumlarında yükselmeye başlayan sermaye (kapital) *"o zamana kadar, dindarca bir dikkatle hürmet ve takdir edilen insani faaliyetlerin tamamını kaplayan yaldızları kazıdı. Doktoru, hukukçuyu, rahibi, şairi, âlimi kendine bağlı ücretli işçiler haline getirdi"* (Marks-Engels 2008, 19).

Aristoteles tarafından en üstün bilim olarak anılan metafizik, zamanla bilimlerin kraliçesi olma özelliğini yitirdi. Viyana Çevresi filozoflarınca felsefenin yalnızca dil analizine indirgenmesiyle birlikte tamamen ihmal edildi (Ayer, 1998; İyi, 1999; Altuğ, 2004). Sonuç olarak metafizikle birlikte dini ve manevi olan tüm değerlerin küçümsenmesiyle bilimler güçlendi ve ilerledi; bize teknoloji harikası oyuncaklar icat etti. Ancak, ahlak ve moral değerler zayıfladı ve ikisi arasındaki uçurum daha da derinleşti (Nerves, age).

Aydınlanmacılar, Newton'cu mekaniğin sağladığı imkânlarla kâinatı keşfederken her tür manevî, gizil (mitik) ve kutsalı dışlamış ve aklı tek ölçü olarak almıştı. Bu yeni akıl anlayışı ise, nesnel bilginin tek ölçütü olarak tecrübe ve gözlemle doğrulanmasını esas alıyordu. Deney ve gözlem sonucu biriken bilgiler, tabiatın tüm sırlarını çözecek ve insanın tabiatla olan mücadelesi zaferle bitecekti. Bu aynı zamanda sefalet, açlık, hastalık, savaş, esaret kölelik vb.

her tür olumsuzluğun da sonu olacaktı. Aydınlanma filozoflarına göre insanlık uzun zamandır diğer bir dünyada aradığı cenneti yeryüzünde ve kendi elleriyle kuracaktı. Yeryüzü cennetinde mutlu ve müreffeh bir şekilde yaşayan insanın artık eskimiş ve köhnemiş (!) düşüncelere, metafizik fikirlere ve dinlere ihtiyacı kalmadığından bütün bunlar kendiliğinden ortadan kalkacaktı. Aydınlanma projesinin öngördüğü dünya böyle bir dünyaydı. Aslında bilime ve insan aklına olan inancı, ilerlemeci kalkınma anlayışını ve aydınlanmanın diğer tüm özelliklerini aydınlanmanın önde gelen ve popüler temsilcilerinden biri sayılan Condercet"in (1743-1794) düşüncelerinde bulmak mümkündür. Bilimlerdeki ilerlemeler, öğretme sanatındaki ilerlemeleri sağlar, bunlar da neticede yine bilimlerdeki ilerlemelere hız verirler; hiç arasız tazelenen bu karşılıklı tesir, insan soyu mükemmelleşmesinin en canlı, en kudretli sebeplerinden biri sayılmalıdır. (Özdemir, 2001)

İkinci Dünya Savaşında insanlığın yaşadığı ve tanık olduğu trajik tecrübe ahlaktan azade ve gücü esas alan, ya da gücün emrine girmiş bilimin ve bilim insanlarının neler yapabileceğini her kese gösterdi. Fizik ve biyolojinin (20. yüzyılın en devrimci bilimleri) olağanüstü ilerlemeleri, Japonya'da Hiroşima ve Nagazaki'nin atom bombası atılmasının ve Nazi doktorların mahkûmlar üzerinde yapılan tıbbi deneyler birçok insan için büyük acılara neden oldu. Bunun sonucunda hem bir bütün olarak toplum, hem de bilim adamlarının kendileri, bilimsel ilerlemelerin her zaman insan yararına yol açmadığını kabul etmek zorunda kaldılar.

20. yüzyılda yaşadığımız tecrübeler bilim-ahlak ilişkisinde önemli sonuçlar doğurdu. Bilimin insanlığın birçok sorununu çözerken, birçok soruna ve trajediye de sebep olabildiği görüldü. Bilimin bizatihi kendi başına bir amaç olamayacağı; bireysel ve toplumsal gelişme için bir araç olarak insanlığın temel ve ortak değerlerine tabi olması gerektiği kabul edilmeye başlandı. Bilim ve bilim insanı kendi içinde mutlak bir değer olarak görülmeyi sürdüremez. Harvard Üniversitesi Bilim Tarihçisi Prof. Dr. Naomi Oreskes'in *"Bilim değerden nasıl bağımsız olabilir?"* sorusuna verdiği cevap, bilimin ideolojik boyutuna ışık tutmaktadır. Bu soruya *"olmaz"* diyerek cevap veren Oreskes şu açıklamayı yapar:

> *Tüm insanların değerleri vardır ve bizim de her zaman değerlerimiz olacaktır. Yaptığımız şeyleri yapıyoruz çünkü bir şeyleri önemsiyoruz. Ve bu iyi bir şey. Ve değerleri olmayan bilim adamlarınız olsaydı, bu gerçekten korkutucu olurdu. Bu, Frankenstein efsanesi, Mary Shelley'nin, eylemin ahlaki sonucunu düşünmeden bilimin çılgına dönmesine izin verirseniz, bir canavarla sonuçlanacağınız yönündeki delilidir. İnsanların sıklıkla unuttuğu şey, Frankenstein'ın doktor, bilim adamı olduğudur.*
>
> *Yarattığı canavara Canavar denir, ancak kitabın amacı şudur: Bilim canavardır. Bunu sınıflarımızda veya araştırmamızda konuşacak kadar yakın bir yerde yapmıyoruz. Bilim pratiğinde ciddi bir soru olarak, bilimi yönlendiren değerler nelerdir ve bunlar iyi mi yoksa kötü mü? Bence bu yapmamız gereken bir konuşma. (Oreskes, 2019).*

Tüm bu gelişmeler, bilim, din ve diğer sosyal bilimler arasında karşılıklı bir anlayış ve diyaloğa olan ihtiyacı göstermektedir.

İşbirlikçi bir ilişki

Aristoteles'in *"insan tabiatı gereği toplumsal bir varlıktır"* (1997a, 10) tespiti aynı zamanda medeniyetlerin temelinde insanların toplumsallaşması ve iş birliği yapmasının yattığını da

zımnen ifade eder. Medeniyetler tarihine ya da bilim tarihine baktığımızda farklı kesimlerden, ülkelerden, dinlerden ve dillerden insanlar arasında sürekli bir diyaloğun olduğunu görebiliriz. A. N. Whitehead bu olguyu çalışımlarında açık ve net olarak ortaya koyar; tarihteki ve tabiattaki *"sürece"* vurgu yapar. (Whitehead 2008, 19-140). Modern zamanlarda başta bilim-din olmak üzere bu iletişimin ve iş birliğini çeşitli sebeplerle koptuğunu inkâr edilemez. Bundan dolayı yeniden bir iş birliği için ilk teklif yapanlardan birisi bilimin ideolojik olarak kullanılmasının kurbanı olan Psikiyatrist Prof. Dr. Viktor Frankl'dir. *"Hakikat istencinin, bilinmeyene doğru uzanan özeleştirel bir açık yüreklilik"* ise o zaman *"psikoterapi ve teoloji, bilim ve inanç çok uzun süre birbirleriyle boşuna mücadele ettiler veya birbirlerini yok saydılar; insanın -duruma göre- selameti ya da şifası için faydalı olmaya çalışan dallar arasında artık içten bir söyleşi yapma cesaret göstermenin zamanı geldi"* der. (Frankl-Lapide, 2020, 7). Frankl'ın *"insanın selameti ve şifası"* için ön gördüğü diyalog bugün tüm gezegenimizin selameti ve şifası için elzemdir.

Bunlar, etik ve bilimler arasındaki ilişkide, daha da yakınlaşma ve işbirlikçi bir çalışma ortaklığı kurma yönündeki karşılıklı çabalarıyla karakterize edilen yeni bir çağın temelleriydi. Bu beşinci dönem, bilim adamlarının, bilimsel ilerlemenin kendi yarattıkları özel bir mesele olmadığını kabul etmeleri ile desteklendi. Toplumun, daha geniş toplum üzerinde güçlü bir etkisi olabilecek araştırma amaçları ve araçları ile ilgili olarak yapacağı bir katkının olduğunu kabul ettiler. Ayrıca bilime en önemli finansal yatırımı yapan toplumdur. Bilim adamları ayrıca saf bilim diye bir şey olmadığını, tüm bilimsel bilgilerin uygulanabileceğini ve tüm bilimsel teorilerin pragmatik bir kolu olduğunu kabul ettiler. Bu nedenle, bilimsel araştırmanın tüm potansiyel sonuçlarının dikkate alınması ve tahmin edilmesi (mümkün olan her yerde) önemlidir.

Ahlak ve bilim ilişkisindeki bu son dönem, teologlar, filozoflar ve sosyologlar için de önemli ve gerekliydi. Beşerî bilimler tüm bireyleri ve bir bütün olarak toplumu etkileyen bilimlerin ve teknolojik yeniliklerin ilerlemesiyle ilgili kararlar alınırken toplumun bir kenara bırakılabileceğini artık kabul etmiyor. İlerlemeden etkilenenlere, ilerlemenin dinamikleriyle ilgili endişelerini dile getirme fırsatı verilmelidir. Ahlak, vatandaşların sesi, toplumun bilime yönelik beklentilerinin ifadesi ve ayrıca hedeflerin seçimi ve bu hedeflere ulaşmanın araçlarının uygulanmasına ilişkin toplumsal mutabakatın ifadesi oldu. (Neves 2019)

İslam Bilim Geleneğinde Bilim-Ahlak İlişkisi

Kur'an erken bir dönemde açık ve net olarak *"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"* (39:9) diyerek muhataplarını bilginin sorumluluk getirdiği konusunda eğitti. Buradaki *"bilme"*den maksat, bu âyetler bağlamında öncelikle, yalnız zor durumda kalındığı zaman değil, her zaman Allah'ı bilip tanımayı (ma'rifetullah), bu irfan sayesinde yaratılmışlara kul olmaktan kurtulup yaratana kul olmanın önemini kavramayı ifade eder. Bununla birlikte *"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"* cümlesi, daha genel olarak –hangi konuda olursa olsun– ilmin yani doğru bilginin Allah katında mutlak bir değer olduğuna da işaret eder. Fazlur Rahman, Kur'an'ın temel amacının *"Allah inancının hâkim olduğu, ahlaka dayalı sosyo-ekonomik bir düzen kurmak"* olduğunu ısrarla vurgulamasının bir sebebi de budur (Rahman 1996, 78). Bu ahlaki boyut bilgiden yoksun bırakılırsa, feci sonuçlara yol açabilir:

> *Beyinsizlikleri yüzünden bilgisizce çocuklarını öldürenler, Allah'ın kendilerine verdiği rızkı -Allah'a iftira ederek- haram sayanlar, mutlaka ziyan etmişlerdir. Gerçekten onlar sapmışlardır. Doğru yolu bulmuş da değillerdir.*

İnsanları bilgisizce saptırmak için Allah'a karşı yalan uyduran kimseden daha zalim kimdir? Şüphesiz Allah zalimler topluluğunu doğru yola iletmez. (6: 140, 144)

Dolayısıyla Kur'an'ın yaklaşımı, bilgiyi yine vahiy yoluyla sağlanan ahlaki bir boyutla niteler; tarafsızlık ve kayıtsızlık tavrı böylece İslam dünyagörüşü ve onun bilgi yapısından dışlanır. Bu nedenle bilgi, doğası gereği değerlerle bağlantılıdır ve değerlere karşı tarafsız olarak tasarlanmaz. Hz. Peygamber'in *"Allah'ım, faydasız ilimden sana sığınırım"* diye dua etmiştir. (Müslim, *"Kitabu'l-Zikr", 73; Ebu Davud, "Vitr", 32 vb.). Ayrıca ilmin bu yönü şu ayette de görülmektedir: "(Onlar böyle yaparak) kendilerine zarar veren, fayda getirmeyen şeyleri öğreniyorlardı"* (2:102; Açıkgenç, 2014, 316-317).

Esasen iman da ilim sayesinde kazanılır. Nitekim klasik kaynaklarımızda ilim, *"bir şeyi gerçek yönüyle kavramak, gerçekle örtüşen inanç"* (itikad) şeklinde tanımlanmıştır (Kutluer, 2000) Kur'an'da gerek dinî gerekse din dışı konularla ilgili olarak ilim kelimesi ve türevlerinin 750 defa geçmesi, bilginin ve bilme faaliyetinin önemine işaret eder. Kendisini de Allah'tan gelmiş bir bilgi olarak tanıtan Kur'an (2:120), *"Rabbim, ilmimi arttır!"* diye Allah'a dua etmemizi öğütler.

Hz. Peygamber de ilmi övmüş ve teşvik etmiştir (Tirmîzî, *"İlim"*, 19). Âlimleri peygamberlerin vârisleri olarak gösteren hadis (Buhârî, *"İlim"* 10), bilginin değeri yanında ilim adamlarının, bilgilerini insanlığın hayrına kullanmakla sorumlu olduklarına da işaret eder. Buna göre, ilim bizâtihi bir değer olsa da birçok hadiste ilmin amelle bütünleşmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır (Kutluer, age).

Şu halde davranış ve uygulama planında olumlu sonuçlar doğurmayan veya kötülüklere alet edilen bilgi, kıymeti bilinmemiş, şükrü eda edilmemiş bir nimet olup ayrıca sorumluluğu gerektirir. Nitekim bir hadiste, sadece basit dünyevî emellere ulaşmayı amaçlayan ve bu suretle bilgisini kötüye kullananlar *"erdemsiz bilginler"* diye anılmıştır (Kutluer, age).

Bilgi- Ahlak İlişkisiyle İlgili Müşahhas Örnekler

İslam dünyagörüşü daha doğuşunda bilimi ve bilgi edinmeyi teşvik ettiği gibi, ilmi faaliyetleri bazı temel değerlerle sınırladığını örneklerle vermeye çalıştık. Amaç bilmek için bilmek, ya da modern bilim babalarının iddia ettikleri gibi tabiatın fethi, köleleştirilmesi ve sömürülmesi değildir. Said Nursi'nin çevre konusundaki tasavvur ve duyarlılığından hareketle; bu bilginin bir Müslüman için nasıl ahlaki bir sorumluluk getirdiğini ele almak istiyorum. Aslında Said Nursi'nin hayatına *"yeşil bir gözle"* bakıldığında, tüm hayatının çevre duyarlı olduğu görülür. Bu konuda akla gelen ilk bir örnek daha talebeliğinde çorbasını karıncalarla paylaşmasıdır. Bediüzzaman karıncalarla olan bu hatırasını bilâhare 1935'te Eskişehir, 1944'de Denizli ve 1948'de Afyon mahkemelerindeki müdafaalarında cumhuriyet hakkındaki görüşünü açıklarken şöyle izah eder:

"Eskişehir mahkemesinde gizli kalmış ve resmen zabta geçmemiç ve müdafaatta dahi yazılmamış bir eski hatırayı ve latif bir kıssa-i mûdafaayı beyan ediyorum, Orada benden sordular ki: 'Cumhuriyyet hakkında fikrin nedir?" Ben de dedim:

Yaşlı mahkeme reisinden başka, daha siz dünyaya gelmeden, ben dindar bir Cumhuriyyetçi olduğumu elinizdeki Tarihçe-i hayatım ispat eder Hülasası şudur ki: O zaman, şimdiki

gibi hali bir türbe kubbesinde inzivada idim. Bana çorba geliyordu. Ben de tanelerini karıncalara veriyordum. Ekmeğimi onun suyu ile yerdim. Benden sordular? Ben dedim: Bu karınca ve arı milletleri Cumhuriyetçidirler. Cumhuriyyetperverliklerine hürmeten tâneleri karıncalara veriyorum... (Badıllı, 1,113; Nursi, Şualar, Envar, 336)"

Said Nursi, ekseriyeti işçi ve fakir 120 talebesiyle Nisan 1935'te *"irtica"* ve *"dini siyasete alet etmek"* suçlamasıyla Eskişehir hapishanesindedir ve idamla yargılanmaktadırlar. Ekseriyeti fakir olan talebelerinin hapishanedeki durumundan çok etkilenir ve onlara yazdığı ilk mektupta *"umumunuzun elemleriyle müteellim"* der ve onları teselli eden izahlar yapar. Girdiği hapishaneleri bir medrese yani üniversite olarak tahayyül eden Nursi, talebelerine *"mesleğimiz şükürdür"* ve *"her şeyde bir vech-i rahmeti, bir cihet-i ni'meti görmektir"* diye yazar (Badıllı, 2, 1005). Ancak bizi asıl ilgilendiren talebeleriyle birlikte idamla yargılanan bir âlimin burada yazdığı boyut olarak küçük (4-5 sayfa) ancak çok derin anlam katmanlarına sahip Sinek Risalesi'dir (Nursi, 2014, 419).

Hapishanedeki talebelerinin umumunun elemini kalbinde hisseden Nursi'yi üzen diğer bir hadise hapishanede haşere ve sinekleri öldürmek için kullanılan kimyasal ilaçlardır. Olay basit, küçüktür ve sıradan bir *"ilaçlama"* ameliyesi gibi görünse de, olaya Kur'an'daki bir ayetin merceğiyle bakan Nursi, bu sıradan olayın hiç de sanıldığı gibi küçük ve ehemmiyetsiz olmadığını düşünür:

Güz mevsiminde, sineklerin terhisat zamanına yakın bir vakitte, hodgâm insanlar, cüz'î tâcizleri için sinekleri itlâf (ecocide) etmek üzere hapishanedeki odamızda bir ilâç istimâl ettiler. Benim fazla rikkatime dokunmuştu. Odamda çamaşır ipi vardı. Bilâhare, o insanların inadına, sinekler daha ziyade çoğaldılar. Akşam vaktinde, o küçücük kuşlar, o ip üstünde gayet muntazam diziliyorlardı. Çamaşırları sermek için Rüştü'ye dedim: "Bu küçücük kuşlara ilişme; başka yere ser." O da, kemâl-i ciddiyetle, dedi ki: "Bu ip bize lâzımdır; sinekler başka yerde kendilerine yer bulsun." (Nursi, agy).

Söz konusu talebesi *"[s]adâkatte namdar, safvet-i kalbde mümtaz"* biri olmasına rağmen, onun sinekleri taciz etmesini doğru bulmaz ve uyarır.

Bu kısa paragrafı dikkatle incelediğimizde birçok nokta dikkatimizi çekiyor. Birincisi insanın hodgam, kendisini her şeyin merkezinde gören bencil mahiyeti; ikincisi ise 1930 gibi erken bir dönemde çevrekırımından bahsetmesidir; üçüncüsü, Müslüman bir âlim olarak bu olaydan fevkalade acı hissederek (rikkat), sineklerden hareketle, başta arı ve karınca gibi Kur'an'da zikredilenler olmak üzere tüm böceklerin ve canlıların hayat hakkına dikkat çekmesi; onların ekosistemdeki rollerinin bütüncül bir anlayışla anlaşılmasını teklif etmesi ve onları adeta küçük kuşlar olarak görmesidir. Bununla beraber, sineklerin ve haşerelerin sebep olduğu rahatsızlığı ise "cüz'i taciz" olarak görerek, eko sistemde oynadıkları büyük role zımnen işaret etmesidir (Nursi, age).

Anlaşılan bu konu o gece Nursi'nin zihnini meşgul etmiştir. Ertesi gün *"seher vaktinde, sinek ve karınca gibi kesretli küçük hayvanlardan bahis açar"* ve talebelerine âleme ve içindeki her şeye Müslüman gözüyle bakmayı ve Müslüman kulağıyla dinlemeyi ders verir. Kur'an dünyagörüşüyle bakıldığın küçüklük-büyülük, kar-zarar mantığı ortadan kalkar; her şeyi Yaratanın ezeli hikmetiyle görme başlar. Talebelerine müşahhas örneklerle konuyu şöyle özetler:

Böyle nüshaları çoğalan nevilerin ehemmiyetli vazifeleri ve kıymetleri vardır. Evet, bir kitap, kıymeti nisbetinde nüshaları teksir edilir. Demek, sinek cinsi de ehemmiyetli vazifesi ve büyük kıymeti var ki, Fâtır-ı Hakîm, o küçücük kaderî mektupları ve kudret kelimelerinin nüshalarını çok teksir etmiş". (Nursi, age)

Ardından Kur'an'dan hareketle konuyu ayrıntılı olarak özetler ve sineklerin ve tüm böceklerin yaratılışlarının *"bir mûcize-i Rabbâniye"* olduğunu öğrencilerine ders verir. Burada zikrettiği ayeti (22:73) kendisinin yaptığı tercümeyle: *"Cenâb-ı Haktan başka, bütün esbab ve ulûhiyetleri ehl-i dalâlet tarafından dâvâ edilen âliheler içtimâ etse, bir sineği halk edemezler. Yani, sineğin hilkati öyle bir mûcize-i Rabbâniyedir ve bir âyet-i tekvîniyedir ki, bütün esbab toplansa, onun mislini yapamazlar, o âyet-i Rabbâniyeye muâraza edemezler, taklidini yapamazlar"* (Nursi, age).

Bu ayetle tarihe bakınca bir sineğin Nemrut gibi güçlü ve zalim bir kralı mağlûp ettiğini belirtir. Dahası Hz. Mûsâ'nın sineklerin tâcizlerine karşı *"Yâ Rab, bu muacciz mahlûkları ne için bu kadar çoğaltmışsın?"* deyerek şikayetçi olması üzerine, ilhâmen ona sineklerin diliyle şu cevap geldiğini belirtir: *"Yâ Rab, bu koca kafalı beşer Seni yalnız bir lisân ile zikrediyor. Bazı da gaflet ediyor. Eğer yalnız kafasından bizleri halk etseydin, binler lisân ile Sana zikredecek bizim gibi mahlûklar olurlardı"*. Bundan hareketle, şu sonuca ulaşır: Hazret-i Mûsâ'nın "sineklerin cüzi tacizlerine şekvâsına bin itiraz kuvvetinde hikmet-i hilkatini müdafaa eden sineğin; hem gayet nezâfetperver, her vakit abdest alır gibi yüzünü, gözünü, kanatlarını temizleyen bu tâife, elbette mühim bir vazifesi vardır. Hikmet-i beşeriyenin nazarı kàsırdır; daha o vazifeyi ihâta edememiş. (Nursi, age).

Kısaca, Said Nursi 1930lar gibi erken bir dönemde sinek ve haşereleri itlaf etmek için zehirli kimyasalların kullanımını hapishane şartlarında bile protesto etmiş ve bu konudaki görüşlerini kaleme almıştır. Kendisinin ve fakir talebelerinin savunmalarını hazırlamaya ara vererek, sinek örneğinden hareketle tüm böcek ve canlıların Allah'ın onlara bahşettiği hayat hakkını hürmeti savunur.

Kâinatın Temel Bir Kanunu Olarak Mizan

Said Nursi birçok yerde kâinattaki mizana dikkat çekerek; mizan hakikatının Allah'ın Adl ve Hak isimlerine dayandırır (Bkz. 30. Lem'a; 20. Mektup, 2. Makam). Ancak burada tam da konumuzla ilgili bir örnek verir. *"Evet, bir balık, binler yumurta, binler yavru ve bazan bir milyon yumurtadan ibâret olan havyardan çıkan tevellüdât-ı semekiyeye nisbeten vefiyatları bulunacak—tâ ki muvâzene-i bahriye muhâfaza edilebilsin"* (Nursi 2014, 420-421).

Bugün ekosistem dediğimiz kara, hava ve denizlerin temizliğinden sorumlu *"sıhhiye memurlarından"* bahseder. Cenâb-ı Hak, deniz yüzünü temizlemek ve her günde milyarlarla vefiyat bulunan hayvânât-ı bahriye (deniz hayvanları) cenazelerini toplamak ve deniz yüzünü cenazelerle âlûde, *müstekreh (çirkin, tiskindirici) manzaradan* kurtarmak için, sıhhiye memurları nev'inden gayet muntazam âkilüllâhm (et obur) bir kısım hayvânâtı halk etmiş. Eğer o bahriye sıhhiye memurları gayet muntazam vazifelerini îfâ etmeseydiler, deniz yüzü âyine gibi parlamayacaktı. Belki hazîn ve elîm bir bulanıklık gösterecekti (age).

Nursi, etrafındaki âleme de aynı bakış açısıyla bakınca, aynı evrensel temizliği her yerde müşahede eder. Kartal vb et onur hayvanları vahşi ve korkunç havanlar olarak değil de Allah'ın

görevli memurları olarak görür. *"Her günde milyarlarla yabanî hayvanlar ve kuşların cenazelerini toplamakla rû-yi zemini* ***o taaffünattan (kokuşmaktan) temizlemek*** *ve zîhayatları o elîm, hazîn manzaralardan kurtarmakla"* görevlidirler. Onlar *"nezafet ve sıhhiye memurları"* oldukları için de temizlemeleri gereken bölgeleri ve ölmüş hayvanları *"kerâmetkârâne, beş altı saat mesafeden bir* ***sevk-i Rabbânî*** *ile o cenazenin yerini hisseder, gider ve kaldırırlar"* (age). Böylece evrimci bilim anlayışını *"esevk-i tabii/içgüdü"* olarak tanımladığı hususu *"sevk-i Rabbânî"* olarak tanımlar. Kur'an'ın arıya vahiy ettiğini (16:68-69) belirten ayetinden hareketle, tüm hayvanların hayatlarını Rabbani bir yönlendirme ile sürdürdüklerini vurgular. Sonuç olarak, et obur kuşların ve vahşî hayvanların halk edilmelerinin sebebi vardır. Said Nursi'ye göre karaların *"sıhhiyeleri gayet mükemmel, intizamperver ve vazifedar olmasa idiler, zemin yüzü ağlanacak bir şekil alacaktı"* (age).

Çevre Ahlakı

Said Nursi burada çevreyle ilgili çok önemli bir konuya dikkate çekerek; çevre ahlakının sadece insanlar için değil hayvanlar için de geçerli olduğunu söyler. Ona göre tabiatta hâkim olan çatışma ve mücadele; güçlü olanın hayatta kalması değil yardımlaşmadır. Hayvan ve insanların beslenmek için otları veya diğer hayvanlardan istifade etmeleri ölçüsüz ve sınırsız değildir. Et obur hayvanların *"helâl rızıkları, vefat etmiş hayvanların etleridir. Hayatta olan hayvanların etleri onlara haramdır. Eğer yeseler, cezâ görürler"*. "Boynuzsuz olan hayvanın kısâsı kıyâmette boynuzludan alınır" Hadis-i Şerifinden hareketle *"gerçi cesetleri fenâ bulur; fakat ervahları bâkî kalan hayvânât mâbeyninde dahi, onlara münâsip bir tarzda, dâr-ı bekàda* ***mücâzat ve mükâfatları*** *vardır. Ona binâen, canavarlara sağ hayvanların etleri haramdır"* denilebilir" (Nursi, agy) yorumunu yapar. Bu Hadis-i Şerifle ilgili başka yorumların kapsını da açık bırakan Said Nursi, hayvanlar için bile bir çevre hukuku ve sorumluluğu geçerliyse, insanlar için haydi haydi geçerli olacağını zımnen söyler. Bu anlayışta güçlü olan haklı değildir ve istediğini yapamaz. Haklı olan, kâinatın üzerinde inşa edildiği Hakkı esas alan ve mahlûkatla ilişkilerini menfaat ve çıkara değil, bu Hakka göre düzenleyenlerdir.

Said Nursi, Kur'an zikredilen ve bir sureye adı verilen karıncaları da nezafet (sağlık, temizlik) memurları olarak görür. Başlıca vazifeleri *"küçücük hayvanların cenazelerini, nimetin küçücük parçalarını ve tanelerini toplamak"*.tır Diğer önemli bir görevleri ise *"nimet-i İlâhiyenin küçücük parçalarını teleften, çiğnemekten, hakaretten ve abesiyetten"* korumak üzere *"tavzif olunmuşlar"*, yani görevlendirilmişler (Nursi, age).

Bu irfan ışığında günümüze bir bakarsak, çok övündüğümüz bilgi ve teknoloji çağının bizi nasıl körleştirip nankör ettiğini belki görebiliriz. Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu (TESK) Genel Başkanına göre günde *"7 milyon ekmek israf ediliyor, bu nedenle yılda 3 milyar liranın çöpe gidiyor"*. COVİD-19 salgını sürecinde evde ekmek yapılmaya başlanmasına rağmen, israfın aynı seviyelerde devam ediyor. Bunun ekonomik anlamıysa *"israfı önlersek yılda 300 tane 40 derslikli okulun"* inşa edilebileceğidir (TRT HABER, 2020).

Bilgi Sorumluluk ve Mücadeledir: Rachel Carson

Bilim insanının kendisine ve topluma karşı olan ahlaki sorumluluğu konusundaki ikinci örneğimiz yirminci yüzyılın en önde gelen biyologları, genetikçileri ve evrimcileriyle çalışmış, eğitimli Johns Hopkins mezunu Amerikalı bilim kadını Rachel Carson'dır (1907-1964). Carson,

tabii güzellikleriyle muhteşem ama yoksul bir köyde büyüdü. Çalkantılı bir aile ortamında, tabiata âşık olmuş ve özellikle kuşlara hayran kalmıştı. Bir burs sayesinde Johns Hopkins Üniversitesi'nde zooloji ve genetik alanında yüksek lisans yaptı. Zaten fakir olan ailesi Büyük Buhran sırasında zor zamanlar geçirdiğinde, doktorasını tamamlamadı. Tam zamanlı ücretli bir iş aramak için üniversiteyi terk etmek zorunda kaldı. Bir süre laboratuvar asistanı olarak çalıştıktan sonra Baltimore Sun için yazmaya başladı. Sıra dışı yazma yeteneği kısa sürede fark edilen Carson, diğer bilim adamlarının saha raporlarını düzenlemekle görevlendirildi. Kısa süre sonra tüm ajansın baş editörlüğüne terfi etti. Ancak Carson'u tüm dünyada meşhur eden *Sessiz Bahar* adlı kitabı oldu (Carson 2004).

Sessiz Bahar, havayı, toprakları ve suları kirleten ve zehirleyen, böylece eko sistemlerde yaşayan tüm canlıları etkileyen pestisitlerin etkisini inceleyen ve ortaya çıkaran, dahası bunu topluma duyuran ilk kitaptır. Bizi asıl olarak ilgilendiren de kitabın bu boyutudur. Bir bilim insanın tanık olduğu bilgiyi toplumla paylaşması; hükümeti ve toplumu uyarı vazifesini ne pahasına olursa olsun yerine getirmeye çalışmasıdır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında bilim ve teknolojisinin olumsuz sonuçlarından birisi, başlangıçta askerleri sıtma taşıyan sivrisineklerden korumayı amaçlayan DDT'nin tarımda ve günlük yaygın kullanımıydı. Savaşın sona ermesinden sonra, bu zehirli kimyasal mucize bir madde olarak övüldü. Hastalıkları önlemek için insanların üzerine DDT püskürtüldü.

Haşereleri yok etmek ve mahsul verimini en üst düzeye çıkarmak için uçaklar tarım alanlarını adeta DDT ile ıslattı. Bu pestisitlerin kullanımının zararlı yan etkileri konusunda toplumu adeta bir tür körlük sarmıştı. Duruma kayıtsız bir hükümet ve ilgisiz bir halk, pestisitlerin istenmeyen sonuçları hakkında hiçbir soru sormuyordu.

Carson, 1958 yılının Ocak ayında Olga Owens Huckins adlı eski bir yazar arkadaşından, DDT'nin havadan püskürtülmesinin yerel bir vahşi yaşam koruma alanını yok ettiği konusunda uyarıcı bir mektup aldı. Huckins, başta kuşlar olmak üzere hayvan ölümlerini ayrıntılı olarak anlatmıştı.

Bu yerel trajedi, Carson'ın *"zehirli sprey malzemesi"* olarak adlandırdığı on yıllık koleksiyonun bardağı taşıran son damlasıydı. Zehirli kimyasalların vahşi yaşam ve insan hayatı üzerindeki zararlı, genellikle ölümcül etkilerine dair on yıldır delil topluyordu. Mayıs ayında, 1962'de yayınlanacak ve çevre koruma hareketini ateşleyicisi ve modern çevre bilincini uyandıracak olan Sessiz Bahar kitabı için Houghton Mifflin ile bir sözleşme imzaladı. Kitabın kurgusal ve lirik bir dille yazılan başlangıç hikâyesi etkileyicidir. O zamanlar her derde deva gibi kullanılan DDT'nin etkilerine şöyle dikkat çekilmekteydi:

> *Bir zamanlar Amerika'nın kalbinde bütün yaşamın çevresiyle ahenk içerisinde göründüğü bir kasaba varmış. Bu kasaba, ilkbaharda yeşil tarlaların üzerinde beyaz çiçek bulutlarının gezindiği, yamaçlarında meyve bahçeleri ve yeşil buğday tarlalarının oluşturduğu bir satranç tahtasının tam ortasındaymış.*
>
> *Sonbaharda, meşe, akçaağaç ve huş ağaçları çamların arkasından yanıp parıldayan bir renk cümbüşü yaratırmış. Tepelerde tilkiler ulur, geyikler sonbahar sabahlarının sislerinde yarı kaybolmuş halde, tarlalardan sessizce geçerlermiş...*

Gel zaman git zaman bölgeyi bir acaip afetin karanlığı sarar ve her şey değişmeye başlar. Toplumun üzerine bir uğursuz büyü çöker: Tavuk sürülerini esrarengiz hastalıklar kırıp geçirir, sığır ve koyunlar hastalanıp ölürler. Her yerde ölümün gölgesi vardır… Sözgelimi kuşlar-nereye gitmiş olabilirler...

Bahçelerdeki kuşyemlikleri terkedilmiştir…

Sessiz bir bahardır bu bahar. (Carson 2004, 1-2)

Sessiz Bahar kimya sanayinin bolca ürettiği pastislerin *"ev hayvanlarının, böceklerin, ağaçların, hatta insanların ölümü de dâhil olmak üzere"* zararlarını ortaya koymuştur.

Pestisitler, bitki ve diğer hayvanlarla beslenen hayvanların vücutlarında birikmektedir. Besin zincirinin içinde yer alan insan da bu süreçte pestisitlere ağır derecede maruz kalmaktadır. Pestisitler balıkların, kuşların, sürüngenlerin, evcil ve yabani hayvanların vücutlarına öylesine sızmıştır ki, hayvan deneyleri yapan bilim insanları kirlenmemiş bir numune bulamamaktadır.

Pestisitlere en ücra dağ göllerinde, topraktaki solucanlarda, kuş yumurtalarında ve hatta doğmamış bebeğin organlarında dahi rastlanmaktadır. Daha da kötüsü bu kimyasallar anne sütü yoluyla bebeklere geçmekte ve gelecek nesillerin de sağlığını etkilemektedir. Kısacası pestisitler, ekosistemlerin tamamını etkilemekte ve felce uğratmaktadır (Özdağ 2011).

Carson, alçakgönüllülük, tüm canlılara saygı ve kâinat için büyük bir huşu, merak ve derin duygular olmadan bilimin tek başına, insanın kibrinin oluşturduğu korkunç çevre sorunlarını çözmek için yeterli olmayacağına da inanıyordu. Bizim için önemli olan da bu noktadır. Kitap adeta bilim insanlarına ve topluma yaşadığımız ve tanık olduğumuz sorunlar karşısında ahlaki sorumluluğumuzu hatırlatan bir çağrıydı.

İnsanlığın teknolojiye olan sınırsız kibir ve inancının manevi değerler ve derin bir ekolojik etik tarafından kontrol edilmediği takdirde sonunda felakete yol açacağına inanıyordu.

Filozof Alan Watts, 1950'lerde kâinatın birbirine bağlı doğası üzerine düşünürken, *"Hayat ve Gerçeklik, onları başkalarıyla uyumlu hale getirmedikçe, kendiniz için sahip olabileceğiniz şeyler değildir"* diye yazmıştı. Şimdi varoluşun temel bir gerçeği olarak görebileceğimiz şey, o zamanlar Batı zihnine hem yabancı hem de korkutucu bir kavramdı. Ancak bilinçteki bu muazzam değişimi kaldıran bir filozof değil bir bilim kadınıydı: Rachel Carson

Kitap tarım ilaçları üreticilerini ve hükümet yetkilileri rahatsız etse de toplumun gözünü açmaya muvaffak olur. ABD eski Başkan Yardımcısı çevreci Al Gore kitabı okuyup ekilenlerden sadece birisidir. Sessiz Bahar'ın toplumdaki etkisiyle ilgili güzel bir örnektir. Kitabın 1994 baskısına yazdığı önsözde bunu şöyle ifade eder:

Şahsen benim için Sessiz Bahar'ın derin bir etkisi oldu. Evde annemin ısrarıyla okuyup daha sonra yemek masasında tartıştığımız kitaplardan biriydi…

Rachel Carson, çevre konusunda bu kadar bilinçli olmamın ve çevre sorunlarıyla bu kadar ilgilenmemin nedenlerinden biriydi. Onun örneği, Dengede Dünya'yı yazmam için bana ilham verdi…

Ofisimin duvarında siyasi liderlerin resimleri arasında onun resmi asılı…

Carson'ın benim üzerimde en az hepsinden ve belki de hepsinden daha fazla etkisi oldu. (al Gore, 1994, xi)

Carson yazdığı kitapla sadece kendi toplumunun değil, tüm dünyanın gözünü açmaya vesile olduğu için modern çevre hareketlerinin öncülerinden birisi oldu. Ancak kitap tabiatın yok edilmesinin baş sorumluları ve en suçlu olanlardan, yani düzenleyici sorumluluklarına kasten göz yuman kayıtsız bir hükümet ve kârı her ne pahasına olursa olsun maksimize etmeye kararlı hırslı bir tarım ve kimya endüstrisi tarafından şiddetli bir tepkiyle karşılandı. Kitabın basılmasını engellemek için ellerindeki her yolu kullandılar ve yazarını itibarsızlaştırmak için tasarlanmış bir propaganda kampanyası başlatıldı. Yayıncısı el altından tehdit edildi. Hepsinden ilginç ve sık görülen suçlama ise, kadın olmasıydı.

Tarım Bakanı Ezra Taft Benson, *"evde kalmış bir kız kurusu neden genetikle bu kadar ilgileniyor?"* diyerek onu aşağıladı ve ötekileştirdi. Daha sonraki süreçte *"evde kalmış kız"* ifadesi muhalifleri tarafından onu itibarsızlaştırmak ve etkisini azaltmak için bir el bombası gibi sık sık kullanıldı.

Carson dindar bir aileden gelen muhafazakâr bir kişi olmasına rağmen *"komünist"* olmakla suçlandı. Büyük şirketler ve kabine üyelerinin temsilcileri, araştırmayı *"radikal, sadakatsiz, bilim dışı ve histerik"* olarak nitelendirerek gözden düşürmeye çalıştılar. Tüm bu kara propagandalara rağmen halkın tepkisi farklı oldu ve çevre kanununu desteklediler.

Carson eleştirilere soğukkanlılıkla, kendine güvenerek ve delillerine dayanarak göğüs gerdi. Ancak halkın göremediği bir başka savaş şiddetlenmişti: Yakalandığı kanserden dolayı ölüyordu. 1960 yılında kanser teşhisi konmuştu. Doktorunun ihmali nedeniyle kanser tüm bedenine yayılmıştı. Sessiz Bahar kitabı 1963'te Başkan Kennedy'nin dikkatini çekti. Pestisitlerin kullanımını araştırmak ve düzenlemek için bir Kongre oturumu düzenledi.

Carson, vücudu hastalığın zayıflatıcı acısından ve yorucu radyasyondan tükenirken bile Kongrede tanıklık etmekten çekinmedi. Bu samimi bilim kadınının söyledikleri Başkan Kennedy'i ve Bilim Danışma Komitesini ikna etti. Hükümet bu tanıklığı temel alarak, onu eleştirenlerin delillerini geçersiz kıldı. Carson'ın akıl ve bilime uyma çağrısına kulak vererek gezegeni korumak için tasarlanmış ilk federal politikalar oluşturuldu.

Carlson, coşkulu bir idealistti, ama saf değildi. En başından beri, kitabının bir devrim için açık bir çağrı olduğunun ve kendisini devrimci olarak adlandırmanın ahlaki görevi olduğunun kesinlikle farkındaydı.

Kitap sözleşmesini imzaladıktan sadece bir ay sonra, bu hususu arkadaşı Dorothy Freeman'a bir mektupla yazmıştı:

> *[Kitabın] yayınlanmasıyla kaçınılmaz olarak ilişkilendirilecek tatsızlıktan korktuğunuzu biliyorum. Dostum, bunu anlayabiliyorum. Ama dikkate aldığım bir şey; beni şaşırtmayacak!*
>
> *Sanırım, yaptığım şeyin önemine ne kadar derinden inandığımı biliyorsun.*
>
> *Ne yaptığımı bilerek, sessiz kalırsam gelecekte benim için bir huzur olmayacak...*
>
> *Böyle önemli bir konuda binlerce insana sesimi duyurma fırsatına sahip olmak, en derin anlamda bir ayrıcalık ve aynı zamanda bir görevdir. (Freeman 1995, vurgu bana ait).*

Bu tebliğde Carson'u örnek olarak ele almamızın esas sebebi de budur: Bilim insanları olarak sorumluluğumuzu imanî ve vicdani sebeplerle hissetmek ve harekete geçmek. Carson, yorucu kanser tedavisi süresince kendi fâniliğiyle yüzleşirken bu vicdani görev ve sorumluluk duygusunu sürdürdü. Kitabının hızlandırdığı politika ve kamuoyu farkındalığındaki engin değişimi asla göremedi.

Carson, ölümünden sonra Başkanlık Özgürlük Madalyası ile ödüllendirildi. Sessiz Bahar hükümet politikasını etkiledi. Kitapta adı geçen zehirli kimyasalların her biri, 1975 yılına kadar Amerika Birleşik Devletleri'nde ya yasaklandı ya da ciddi şekilde kısıtlandı. Amerikan Çevre Koruma Ajansı'nın (EPA) kurulmasına yol açtı. Birçok ülkede çevreyi etkileyen yasalarda devrim niteliğinde değişiklikleri tetikleyip, önemli yasaların geçmesine yol açtı. İngiltere'de, hükümete bağlı bir çevre örgütü, gezegenin kurtuluşu için yaptıklarından dolayı seçilen yüz kişi/kuruluş arasında birinci olarak Rachel Carson'ı seçti. En önemli sonuç, Sessiz Bahar'ın, modern küresel çevre hareketini başlatmasıydı. Kitap diğer ülkelerde de çevre hareketleri için önemli bir metin oldu ve çevre bilincinin oluşmasında önemli rol oynadı. Kitap yayınlanmasından altmış yıl sonra hala dünya çapında okuyuculara ilham vermeye devam ediyor.

Prof. Dr. Katharine Hayhoe

Bilgi ve ahlaki sorumluluk konusundaki üçüncü örneğimiz İklim bilimcisi Prof. Dr. Katharine Hayhoe. Texas Tech'de profesör ve 100'den fazla hakemli makalenin yazarı. Ödüllü PBS dizisi programının danışmanı. Dünyayı Kurtarmak: Bölünmüş Bir Dünyada Bir İklim Bilimcisinin Umut ve Tedavi Örneği kitabının da yazarı.

Kitabın özelliğiyse bir iklim bilimcisinin yaşadığımız devasa sorunlar karşısında sorumluluğunu hissederek bizlere bir *"Umut ve Tedavi Örneği"* sunmasından kaynaklanmaktadır (Hayhoe, 2021b). Akademisyenliği yanında aktivist de olan Hayhoe'un şu sözleri düşündürücüdür: *"Bizler (bilim insanları olarak) gezegenin doktorlarıyız. Kafamızı kuma gömmek ve araştırmamızın bir şekilde günümüz politikasından ve siyasetinden tamamen kopukmuş gibi davranmak, ahlaki sorumluluğumuzun ve elde etmek için yıllardır çalıştığımız uzmanlığın reddidir"* (Hayhoe, 2021a). Hayhoe göre, ağustos ayının başında yayınlanan son Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelin Raporunun mesajı harekete geçmek için başka sebep aramaya gerek kalmayacak kadar açıktır: *"İklim değişikliğini inkâr edenlerin arkasına saklanacak daha fazla belirsizlik ve bahane kalmadı"* (age).

Burada dikkatinizi çeken noktalardan birisi, Hayhoe'un kendi inancıyla akademisyenliği ve aktivistliği arasında kurduğu *"ahlaki"* ilişkidir. Kendisini misyoner bir ailenin kızı, iklim araştırmacısı ve akademisyen bir papazın hanımı olarak tanıtıyor. En büyük mücadeleyi de İklim Değişikliğine inanmayan Hristiyan grupları ve bazen de kendi cemaatini bilgi temelinde ikna etmede veriyor. Kavgacı ve suçlayıcı olmayan tarz ve sıcak bir gülümsemeyle mücadele etmesine rağmen sosyal medyada aşağılanıyor; taciz ediliyor ve ölüm tehditleri alıyor. Her zaman açık sözlü biri olarak, İncil'in, fosil yakıt tüketimi de dâhil olmak üzere, insanları kendi eylemlerinin sorumluluğunu almaya yönlendiren bir metin olarak yorumlayarak *"İncil hiçbir yerde kiliseye gidenlerin fizik yasalarından muaf olduğunu söylemez"* diyor.

Hayhoe, Stephen Hawking'in iklim değişikliğinin çözümünün Mars'ı dünyalaştırmak olduğunu savunduğu son konuşmalarından birini dinlerken nadir görülen bir öfke patlaması yaşadığını itiraf ediyor ve ekliyor: *"Orada birkaç bin insan varlığını sürdürebilse bile, geriye kalan milyarlarca insan ve diğer yaşam formları, yaşanmaz bir Dünya'da acı çekecek ve yok olacak. Sevdiğimiz herkes ve her şey bu dünyada ve burası bizim dönüştürmemiz gereken evimiz"*.

Hayhoe, iklim değişikliği, küresel ısınma ve çevre sorunlarına inananlara karşı inkârcılar kavramını bir kenara atıyor ve bunun yerine, araştırmacı Tony Leiserowitz ve Ed Maibach

tarafından tasarlanan ve insanları altı kategoriye ayıran bir gruplandırma sistemini kullanıyor: Telaşlı, endişeli, temkinli, bağlantısız, şüpheli ve kayıtsız.

Hayhoe, hedef kitleyi daha iyi anladığımızda mesajları hedeflemenin daha kolay olduğunu belirtiyor: Örneğin, şüpheli biriyle konuşuyorsanız, bilimsel açıklamalar fikirlerini değiştirmeye yardımcı olabilir, ancak aynı yaklaşımı küçümsemelerle kullanmak, onların reddedilmelerini ikiye katlamasına yol açar. Dahası gezegenin sağlığı hakkında konuşurken ortaya çıkan korku ve suçluluk duygularını da dikkate alıyor ve bu duyguları işlerin düzeltilebileceği inancına yönlendirmenin anahtarı olduğunu öne sürüyor. Her şeyden önce, Hayhoe'nun tavsiyesi insanlarla bağ ve bağlantı kurmayla ilgili. Başlamanın bir yolu, "İkimizin de umursadığı bir konu olmasından dolayı, iklim değişikliği bizim için neden önemli olabilir?" Diye sormaktır.

Hayhoe, insanları suçlayarak, utandırarak veya yanlış olduğunu kanıtlayarak başarılı olmayacağımızı iddia ediyor. Bunun yerine *"ikimizin de hemfikir olduğu bir şeyle başlamalıyız: gerçekten paylaştığımız bir değer üzerinde bağ kurmak ve ardından bu değer ile değişen iklim arasındaki bağlantıyı açıklamak."* Kritik bir eşikte olduğumuzu vurgulayan Hayhoe, dünya liderlerine *"bu gezegende insan uygarlığının tarihinde çok önemli bir noktadayız. Roma yanarken keman çalan Neron olarak anılmak ister misiniz?"* diyerek sorumluklarını hatırlatıyor (Hayhoe, agy).

SONUÇ

Sonuç olarak, Said Nursi, Rachel Carson ve Katerina Hayhoe'un çevrenin ve hayatın korunması konusunda buluştuğu ahlaki zemin tam da burasıdır: Allah'ın belli bir denge ve mizanla yarattığı âlemi korumada bilim insanları olarak bireysel sorumluluğumuzu üstelenmek ve harekete geçmek. Hayat tarzımız ve özellikle de sanayi atıklarının hiçbir filtreleme ameliyesi yapılmadan boşaltılması sonucu denizlerin, göllerin, nehirlerin kirlendiğini; içlerinde yaşayan tüm eko sistem ve canlıların da yok olduğunu kabullenmek. Yani, gezegenimizin bu hale gelmesinin ve bunun da küresel ısınmayı tetiklemesinin sorumlusu insanlardır. Bunların *"hangi insanlar"* olduğu da her kesin malumudur.

Cevaplamamız gereken sorulardan birisi şudur: Bunları gören, bilen, yaşayan bilim insanları olarak; bunları önlemek, bu kirliliğe sebep olan resmi ve özel sıfatı ne olursa olsun kişi ve kurumlarla *"ahlak temelli"* bir mücadele etmek yükümlülüğümüz var mı, yok mu? Bütün soru bu. Fred Magdoff'un altını çizdiği gibi: *"Bugün herkesin kendi yaşamına doğrudan müdahil olabileceği, farklı kültürler ve topluluklar ile birlikte yaşamanın yollarını birlikte örebilecekleri, doğa ile uyumlu, politik olduğu kadar etik temellere yaslanan yeni bir toplumsal tahayyüle ihtiyacımız var. Yerel değerlerden beslenen ancak yerele sıkışmayan, ulusal sınırları aşan, farklılıkları zenginlik olarak değerlendiren, 'evrensel değerlere' dayanan yeni siyasal-toplumsal tahayyüle ve yaşama pratiklerine ihtiyacımız var…"* (Magdoff, age)

Said Nursi Eskişehir hapishanesindeyken, kendisinden dolayı hapsedilmiş talebelerinin *"umumunun elemini hissederken"* bile sinekleri yok etmek için ilaç kullanılmasını dini ve ahlaki gerekçelerle protesto etmiş; kendisine hizmet eden talebesini *"kuşcuklarımı rahatsız etme"* diyerek uyarmıştır. Aynı şekilde, dünyada birçok kişi dini, vicdani ve ahlaki sebeplerle çevrenin kirlenmesine ve hayvan türlerinin yok olmasına karşı çıkmaktadır.

Gözümüzün önünde meydana gelen; bizler, çocuklarımız ve torunlarımız için çok ciddi ve hayati sonuçlar doğuracağını ilmen bildiğimiz işlere seyirci kalıp-kalmama konusunda karar

vermek durumundayız. Bilim insanları olarak, Carlson ve Hayhoe örneklerinde gördüğümüz gibi bedeli ne olursa olsun; siyaseti ve toplumu *"bilgi"* temelinde aydınlatmakla yükümlüyüz. Bu konuda herkesle ve her kesimle iş birliği yapmamız şart. Zira bu sorunlar tıpkı yaşadığımız pandemi örneğinde gördüğümüz gibi, hepimizi tehdit ediyor.

Hayat bir bütündür. Marmara Denizi ölürse, önce içerisindeki canlılar; sonra denizden geçimini temin eden kesimler ve dolaylı olarak hepimiz olumsuz etkilenmeye başlarız. Gelecek nesillere ve torunlarımız nasıl bir dünya bırakacağımızı derinlemesine düşünmek zorundayız. Hiçbir şey yapmadığımız takdirde ya da geç kaldığımızda onlara bırakacağımız iyi bir miras olmayacaktır. Hayırla yâd edilmek istiyorsak, iklim değişikliğine sebep olan davranışlarımız konusunda sorumluluğumuzu kabul ederek bugünden harekete geçmemiz gerekiyor.

KAYNAKÇA

Açıkgenç, A. (2014). *Islamic Scientific Tradition in History*, Penerbit IKIM. KL.

Altuğ, T. (2004), *Modern Felsefede Metafiziğin Elenmesi,* İstanbul: Etik.

Aristoteles. (1997b). *Nikomakhos'a Etik.* (S. Babür, Çev.) Ankara: Ayraç Yayınevi.

Ayer, A.J. (1998), *Dil, Doğruluk ve Mantık* (çev. V. Hacıkadiroğlu), İstanbul: Metis.

Badıllı, A. (2015). *Mufassal Tarihçe-i Hayat,* İttihad Yayınları, İstanbul.

Carson, R. (2004). *Sessiz Bahar*, Çev.: Ç. Güler, Palme Yayıncılık, Ankara.

Condercet, (1945). Freeman, D. (1995). *Always, Rachel: The Letters of Rachel Carson*:1952–1964, Beacon Press.

Frankena, W. *Etik*. Çev. Azmi Aydın, Imge Kitapevi, 2007

Gore, A. (2004). Önsöz. R. Carson. *Sessiz Bahar içinde* (ss.xv-xxvi) (Ç. Güler, Çev.), Ankara: Palme Yayıncılık.

Güneş, M.-Sevinç, M. (2019). "Türkiye'nin kuruyan gölleri", TRT Haber, https://www.trthaber.com/haber/turkiye/turkiyenin-kuruyan-golleri-444292.html (Erişim, 12 Kasım 2021).

Hayhoe, K. (2021b). "*How to Talk About Climate Change Across the Political Divide"*, The New Yorker, Sept. 16, 2021

https://www.newyorker.com/news/on-religion/how-to-talk-about-climate-change-across-the-political-divide

Hayhoe, K. (2021a). *Saving Us: A Climate Scientist's Case for Hope and Healing in a Divided World*, Atria/One Signal Publishers.

İyi, S. (1999), *Çağımızda Metafizik Sorunu*, Ankara: Ayraç.

Ocak, S. (2020). "Domino Etkisi: Türkiye'nin Kuruyan Gölleri", Atlas. https://www.atlasdergisi.com/gundem/domino-etkisi-turkiyenin-kuruyan-golleri.html (Erişim: 11 Kasım 2021).

Oreskes, N. (2019). "Defending science in a post-fact era", The Harvard Gazette,

https://news.harvard.edu/gazette/story/2019/10/in-why-trust-science-naomi-oreskes-explains-why-the-process-of-proof-is-worth-trusting/

Özdağ, U. (2011). "Sessiz Bahar'dan Sonra Ses Getiren Elli Yıl: Kadın, Çevre, Sağlık", *Edebiyat Fakültesi* Dergisi, 28, 2.

Özdemir, İ. (2003). *Postmodern Düşüncelere*, İstanbul.

Özdemir, İ. (2020). *Mevlâna ve Konfüçyüs: Hayatın Anlamı*, 3. Baskı. Akıl Fikir Yayınları. İstanbul.

Konfüçyüs, (2021). *Konuşmalar*, Çev.: Giray Fidan, İş Bankası Yayınları, İstabul.

Kutluer, İ. (2000) DİA, c. 22, 109-114.

London, Alex John. (2001). Moral Knowledge and the Acquisition of Virtue in Aristotle's "Nicomachean" and "Eudemian Ethics", The Review of Metaphysics, Vol. 54, No. 3 (Mar., 2001), pp. 553-583 . http://www.jstor.org/stable/20131576. Erişim: 07/09/2021.

Magdoff, F. (2017). "Kapitalizmin İkiz Krizleri: Ekonomik ve Çevresel", *Monthly Review*, Eylül 2002 tarihli sayısından çevriren: Eren İnan Canpolat, http://kirpi.fisek.com.tr/index.php?metinno=politika/20041219203303.txt. Erişim: 10.10.2021

Neves, M.P. (2019). "On Ethics, Science and Society", *Ethics, Science and Society: Challenges for BioPolitics*, Publisher: Glaciar.

Nursi, S. (2014), *Lem'alar*, Sözler Yayınevi, İstanbul.

Rahman, F. (1996). İ*slam ve Çağdaşlık, fikri bir geleneğin değişimi*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları).

Schumacher, E.F. (2015). *Aklı Karışıklar için Kılavuz,* Çev.: Mustafa Özel, KüreYayınları, İstanbul

TRT HABER (2020). "Günde 7 Milyon Ekmek İsrafı Yapılıyor". https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/tesk-baskani-palandoken-gunde-7-milyon-ekmek-israfi-yapiliyor-498515.html (Erişim: 15 Kasım 2021).

Whitehead, A.N. (2008). *Düşüncenin Serüvenleri*, çev. Yusuf Kaplan, Külliyat Yayınları, İstanbul.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

TEK GEN HASTALIKLARI EVRİMİ RED EDİYOR MU?

Dr. Selçuk ESKİÇUBUK, Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara
drselesk@gmail.com

ÖZET

İnsan vücudu; hücrelerden, hücreler; stoplazma, organeller ve çekirdekten, çekirdekler; kromozomlar ve genlerden meydana getirilmiştir. Kromozomlar üzerinde ise genler, genlerin üzerinde de lokuslar vardır. Hücrede sitoplazma ile çekirdek arasındaki komplike iletişim iç dengeler korunarak yaşam boyu devam eder.

Hücrelerin içindeki çekirdekte bulunan kromozomlara veya sitoplazmadaki organellere dışardan en ufak müdahale çok ciddi genetik, epigenetik veya metabolik bozukluklar meydana getirir. Tek bir gene bile müdahale olsa ne kadar ağır sorunların ve hastalıkların ortaya çıktığı tıbbi genetik incelemelerle tespit edilmiştir.

Bu çalışmada tek gende meydana gelen mutasyonlar sonucu ortaya çıkan hastalıklardan en çok görülenler incelenecek ve sonunda akıl yürütme yapılacaktır. Sebep-sonuç ilişkileri üzerine yapılan mantıksal akıl yürütme(logical reasoning) bizleri gerçeğe götürür mü? İnsan vücudundaki hücrelerin çekirdeğindeki genlerin tümünün tasarımı ve düzgün işleyişi yalnızca görünen sebeplere, tesadüflerle veya evrime bağlamak bilimsel bir çıkarım mıdır? Yoksa ateistik felsefi bir görüş müdür?

Bütün kâinatta işleyen düzen ve intizam insan vücudundaki genler üzerinde de kendini gösteriyor. Hücre içindeki sebep-sonuç ilişkilerindeki neticelerdeki hikmetleri düşünen ve akıl gözüyle bakanlara kendini gösteren gizli bir güç, görünmeyen bir el olduğunu gösteriyor. Bu güç ve irade sahibine de onlar kâinatın yaratıcısı diyorlar.

Anahtar Kelimeler: Tek gen hastalıkları, tesadüf, evrim, mantıksal akıl yürütme, yaratılış

ABSTRACT

Human body is constituted of cells, cells are made from cytoplasm, organelles and nuclei, where chromosomes and genes are found. There are genes on chromosomes and loci on genes. The complicated communication between the cytoplasm and the nucleus in the cell continues throughout life by maintaining the internal balances.

The slightest interference with the chromosomes in the nucleus of the cells or the organelles in the cytoplasm from the outside causes profoundly serious genetic, epigenetic or metabolic disorders. It has been determined by medical genetic studies how serious problems and diseases occur even if a single gene is intervened.

In this study, the most common diseases that occur as a result of mutations in a single gene will be examined and reasoning will be discussed at the end. Does logical reasoning on cause-effect relationships lead us to the truth? Is it a scientific inference to attribute the design and proper functioning of all genes in the nucleus of cells in the human body to only apparent causes, coincidence or evolution? Or is it an atheistic philosophical view?

The order and harmony that operates in the entire universe also manifests itself in the genes in the human body. It shows that there is a hidden power, an invisible hand that manifests itself to those who think about the wisdom in the results of cause-effect relationships within the cell and who look with the eye of reason. They call this power and will owner the creator of the universe.

Keywords: Single gene diseases, coincidence, evolution, logical reasoning, creation

GIRIŞ

İnsan vücudundaki her somatik hücrede; 23 çift kromozom, her çekirdekte; son genom projesine göre 19 bini tespit edilen ve 2 bin kadarı da tahmini olmak üzere 21-22 bin civarında gen vardır(7). İnsan vücudunda en az 25 element bulunur. Vücut ağırlığımızın yüzde 99'a yakınını ise 6 element oluşturulmuştur. Bunlar: **Oksijen**(%65), **Karbon**(%18), **Hidrojen**(%10), **Nitrojen**(%3), **Kalsiyum**(%1,4) ve **Fosfor** (%1,1)dur. Diğer elementler ise ancak kalan % 1.5 kısmı teşkil eder. Onlar da **Potasyum, Sülfür, Sodyum, Klor, Magnezyum** ve eser miktarda **Bor, Krom, Kobalt, Bakır, Flor, İyot, Demir, Manganez, Molibden, Selenyum, Silikon, Kalay, Vanadyum** ve **Çinko**dan oluşur(12).

Tek gen hastalıkları, bir gende meydana gelen mutasyon veya malformasyon sonucu oluşan hastalıklardır. Bugüne kadar yaklaşık **4000'e yakın tek gen hastalığı** tanımlanmıştır. Tedavileri bugün için hemen hemen imkânsız kalıtsal hastalıklar grubudur(4). İnsanlarda hastalıklara yol açan 75 bin farklı genetik mutasyon bulunmuştur(8).Bu nedenle genler; bilim insanları tarafından çok yakından incelenmekte, hastalıkların sırları çözülmeye çalışılmaktadır.

1-Genlerin yapısı ve işleyişi

Genler, DNA denilen genetik materyalden oluşur. DNA, tüm yaşamın şifresidir ve bu şifre A, C, G ve T olmak üzere **dört harf**ten oluşur. Bu harflerin bilimsel adı **Nükleotit** dir(7). DNA'nın (A, G, T ve C) harfleri ile özetlenen (**adenin, guanin, timin** ve **sitozin**) şifrelerinden oluşan bir yapısı ve 3,2 milyar harften oluşan bir dizilimi vardır. Genlerin çalışması da epigenetik mekanizmaların kontrolü altındadır ve bu kontrol doğrudan veya dolayı yollarla olur

2-Tek gen bozukluğuna bağlı hastalıklar

Tek gendeki bozukluğa bağlı olarak geçen hastalıklar **Mendel kuralları** ile kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır(2). **Otozomal** ve **cinsiyet** kromozomlarıyla veya **mitokondrial DNA**(37 geni mevcut) ile baskın veya çekinik olarak kalıtım yoluyla geçiş gösterirler. Doğum öncesi veya sonrası genetik tanı testleriyle teşhis edilebilirler.

Genlerde bir harf değişikliği bile hastalıklara yol açar mesela **Talasemi** de harfler G.A.G diye giderken, G.U.G diye bir harf değişikliği oluşursa hastalığa yol açıyor.(5). Bazen de dizilimlerdeki tekrar sayıları farklı olunca hastalıklar ortaya çıkar mesela dördüncü kromozomun kısa kolunda bulunan HTT geninde CAG şeklinde bir üçlü dizilim var. CAG, üç nükleotitin kısa yazılmış halidir. Buna göre CAG, 1 adet Cytosin(C), 1 adet Adenin (A), 1 adet Guanin(G) den oluşmaktadır. **Huntington** hastalığı bu **dizilimin ard arda tekrar sayısı** ile ilintilidir. Başka bir ifade ile bu sayı sağlıklı kişilerde az, Huntington hastalarında fazladır(21).

Erkeklerde tek bir X kromozomu bulunması nedeniyle X'e bağlı hastalıklar için taşıyıcılık söz konusu değildir. Hasta erkek bireylerin erkek çocuklarında hastalık veya taşıyıcılık riski yok iken kız çocuklarının tümü taşıyıcı olmaktadır. Kadınlarda çift X kromozomu bulunduğu için tek bir mutant gen nedeniyle hastalık ortaya çıkmaz ve kadınlar taşıyıcıdırlar. Taşıyıcı kadınların erkek çocuklarının hasta olma riski her gebelik için %50 iken kız çocuklarının %50'sinde taşıyıcı olma riski mevcuttur(1).

2.1 Genetik hastalıklarda teşhis

Doğum öncesi genetik tanı (PGT) ebeveynlerden birinde veya her ikisinde bilinen genetik anormalliğin embriyo ya da oosite taşınmış mı diye taranmasıdır (4).Tüp bebek uygulamalarında sıkça başvurulur. Doğum öncesi genetik testler; sitogenetik testler (kromozom düzeyinde değerlendirme) ve moleküler testleri (DNA düzeyinde mutasyon analizi) içermektedir.

Genetik hastalık düşünülen durumlarda başta kan olmak üzere farklı örnekler alınarak çeşitli genetik panellerle tanı konulur. Tüm genetik hastalıklar için toplam 2800'den fazla gen incelenebilir. **Yeni nesil dizileme yöntemleri** ile tanı koymak artık çok kolaylaşmıştır. Türkiye'de genetik tanı yapılıyor ancak genetik tedavinin henüz uygulanamıyor. Bilim insanlarının çalışmasıyla bugün için tedavisi olmayan hastalıkların ileriki yıllarda tedavileri mümkün olabilir.

Tek gen mutasyonlarına bağlı hastalık grupları ile her grup içinden çok görülen bazı hastalıklar incelenecektir:

2.2 Otozomal çekinik gen hastalıkarı:

Akdeniz anemisi(Beta-talassaemi),Orak hüreli anemi ,Kistik fibrozsis (various mutations),Tay Sachs hastalığı, Rh grubu tayini, Spinal müsküler atrofi, Adrenogenital sendrom,Konjential adrenal hiperplazi, Epidermolizis bülloza, Gaucher hastalığı, Fanconi anemisi, HLA uyumu,Üçlü tekrar hastalıkları, Frajile X, Miyotonik distrofi, Huntington hastalığı

2.3 Otozomal baskın gen hastalıkları:

Marfan sendromu, Retinoblastoma, Charcot-Marie Tooth hastalığı (type 1A), Crouzons sendromu, NF2, Osteogenesis impeerfekta I and IV, Stickler sendromu, Tuberoz skleroz, Familyal adenomatöz polypozis koli, Li Fraumeni sendromu

2.4 X'e bağlı hastalıklar:

Retinitis pigmentoza, Duchenne kas distrofisi, Hemofili, Lesch Nyhan sendromu, Agammaglobulinemi, Charcot-Marie Tooth hastalığı, Ornitin Transkarbamilaz, Alport sendromu, Hunter sendromu MPSII, Oro-facial-digital sendrom tip I

Gebeliğin sonlandırılması üzerinde uzlaşılamayacak konulardan biridir. Tıbbi açıdan gebelik sonlandırma endikasyonlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Anne istemi (10.haftaya kadar)

2- Medikal nedenler (anneye ve bebeğe ait)

3- Fetal doku elde edilmesi

4- Fetusta yaşamla bağdaşan veya bağdaşmayan genetik bozuklular

• Etik kabullerimize göre 22. gebelik haftası sonrası fetus ancak yasal olarak ve özellikle 2827 sayılı kanuna göre uygun raporlar sonrası gebelik doğuma kadar sonlandırılabilir(3).

2.4 Otozomal çekinik gen hastalıkarına örnekler:

• Beta talasemi

Türkiye'de yaklaşık 1.300.000 talasemi taşıyıcısı ve 4.500 kadar talasemi hastası vardır. Dünyada her yıl en az 365.000 talasemi hastası doğmakta ve tedavi görmektedir(24).

Beta –globin geni üzerindeki mutasyonlardan meydana gelirler. **β-globin geni, 11. kromozomun kısa kolu üzerinde (11p 15.5),** β-globin gen kümesi içinde yer almaktadır.

Bu mutasyon donucu oluşan Hb-S Orak hücreli anemiye neden olur. β-talasemiye yol açtığı bilinen mutasyonların sayısı 200'ü geçmiştir. B-talasemide HbA sentezlenmez ve hastalık tablosu oluşur(11).

• Orak hücreli anemi

Orak hücre anemisi (OHA) dünyada en sık görülen hemoglobinopatilerden biridir. β globin zincirinin 6. pozisyonunda glutamik asitin valinle yer değiştirmesi soncunda anormal bir hemoglobin olan Hb S oluşur.

• Kistik fibrosis

Kistik fibrozis birden çok sistemi tutan bir hastalık olması nedeniyle çok değişik klinik belirti ve bulgularla kendini gösterir. Dünyada 2.500 canlı doğumda 1 olmasına karşın bizde 1/3000 olduğu sanılıyor ama akraba evliliğinin çok sık olduğu göz önüne alınınca bu oranın daha yüksek olduğu kesindir.**7.kromozomdaki CFTR genindeki mutasyona** bağlıdır. Bu gende 1000'e yakın mutasyon bildirilmiştir(16).

2.5 Otozomal baskın gen hastalıklarına örnekler:

Retinoblastom

Çocukluk çağında en sık karşılaşılan kötü huylu göz içi tümördür. Retinoblastom yaklaşık olarak 20.000 canlı doğumda bir görülmektedir 19. Yüzyılın başlarında ölüm oranı %100 iken, günümüzde erken tanı ve tedavi yöntemlerinin gelişmesi ile tedavi edilebilen hastalıklar grubuna girmiştir. Bir kısmının sebebi genetiktir bir kısmı genetik nedenler dışında olur. Genetik olarak **13'üncü kromozomun 14q bandında RB1 gen mutasyonları**yla meydana gelir(10,23).

• Marfan sendromu

Kalpten vücuda kan taşıyan aort ana damarının giderek büyümesi ve sonunda patlamasına yol açan nadir ve genellikle de ölümcül bir hastalıktır. Kalp-damar, iskelet sistemi ve göz bozuklukları ile kendini gösterir. Görülme sıklığı 100.000'de 4 ile 17 arasında değişmektedir(19).

15.kromozom uzun kolda(15q21)yerleşik 'Fibrillin-1 veya **FBN1** gen mutasyonu ile ortaya çıkar. Bu sendromu fenotipinden sorumlu ikinci bir gen ise, **3p22 bölgesinde lokalize TGF-beta reseptör 2 geni**dir.

2.6 X 'e bağlı hastalıklara örnekler:

• Retinitis pigmentoza

En erken ve başlıca bulgu gece körlüğüdür. Hastaların bazılarında yaşamın ilk yılında başlar. Yalnızca X' bağlı değil, otozomal baskın ve çekinik mutasyonlarla da olabilir. Genel kanı X'e

bağlı RP'li hastaların 30-40'lı yaşlarda, diğerlerinin daha ileri yaşlarda görüldüğü yönündedir(20).X kromozomun RP2 ve RP3 lokuslarında mutasyonlar vardır.

• Hemofili

Kan pıhtılaşmasında rol alan prroteinlerden **Faktör VIII ve Faktör IX**'dan birinin eksikliği veya bozukluğu ile ortaya çıkan kalıtsal bir hastalıktır. **Hemofili A**; yaklaşık her 5000 erkek doğumda rastlanan faktör VIII (FVIII) eksikliği veya bozukluğu, **Hemofili B** ise yaklaşık her 10,000 erkek doğumda rastlanan faktör IX (FIX) eksikliği veya bozukluğudur(20). Faktör VIII ve IX genleri X kromozomunun uzun kolunda yerleştiği yer (sırasıyla **Xq27 ve Xq28**) olarak tespit edilmiştir(22).

• Duchenne kas distrofisi(dmd)

Çocuklarda 3 ila 5 yaşları arasında ortaya çıkan, ilerleyici kas yıkımı ve zayıflığına neden olan genetik bir hastalıktır. **Kas hastalıkları arasında en sık karşılaşılan hastalıktır**. Distrofin geninde bulunan bir mutasyon sonucu, distrofin proteini sentezlenemez. Bu protein kasların bütünlüğünü sağlamakla görevlidir. Distrofin X kromozomunda, X **kromozomunun Xp21 bölgesinde** kodlanan bir proteindir(22) .Erkek çocuklarda görülür. erkek çocuklarında gözlenme sıklığı 1/3500 iken kız çocuklarında 50 milyonda bir gözlenir(15).

TARTIŞMA

Dünyadaki bitki, hayvan ve insanların kromozom sayılarına, kromozom yapılarına ve gen sayılarına bakıldığında uzun zaman içinde bilim insanları onların birbirinden çok farklı oldukları olduklarını bulmuştur. İnsan ve maymundaki kromozom sayıları, genleri incelendiğinde; insanların 46 kromozomlu oldukları, goril, şempanze ve maymunlarında 48 kromozomu olduğu ortaya çıktı ama Rhesus maymununun 42 kromozomu olduğu tespit edildi. Buna mukabil moli balığı, yaban tavşanı ve insanın ise eşit sayıda yani 46 kromozomlu oldukları gerçeği ile karşılaşıldı.

Evrimcilerin ileri sürdüğü **"evrim ağacına"** göre yeryüzünde hayatın başlangıcı tek bir hücredir. Bu ilk hücre; cansız maddelerin tesadüfen, kendi kendine bir **"Kimyasal evrim"** geçirmesiyle meydana gelmiştir(9).Tesadüfen ortaya çıkan bu tek hücre, yine tesadüfen veya bazı sebeplerle gelişerek, farklılaşarak diğer canlıları meydana getirmiştir. Canlılardaki bütün nizam, intizam ve kompleks yapıların işleyişi **doğal seçilim** ve bir dizi **mutasyonlar**a bağlanmıştır. Tamamen hayal ürünü olan evrim ağacının ise iki dalı vardır: Bir dalını bitkiler âlemini temsil etmektedir. Bu dalda çalı formundaki ağaçlardan zamanla **"buğday, arpa ve mısır gibi"** tek çenekli olarak ifade edilen bitkiler meydana gelmiş olduğuna inanırlar.

Ağacın ikinci dalı da kendi içerisinde küçük dallara ayrılarak; **"balıktan başlayıp, kurbağa, yılan, tarla faresi, koyun, keçi, at, köpek, maymun, insan"** şeklinde bir sıra takip ettiğini, bütün bunların tesadüfen ve gelişi güzel ortaya çıktığını öne sürerler(17,18).

İnsanda en son tespitlere göre 22 bin civarında gen bulunmaktadır. Bu genlerin tesadüfen şimdi bulundukları kromozomların, kısa veya uzun kolları üzerinde belirli lokuslarda yerleştirilmeleri tesadüfen veya kendi kendine oraya gelmiş oldukları mutasyonlar ve doğal seçilime bağlı olarak iddia edilebilir mi? Acaba genlerden bir tanesi yerinde olmazsa,eksik olsa veya değişime uğrasa sağlıklı bir yaşam olabilir mi?

Bir tek gende meydana gelen mutasyonların arklı hastalıkları meydana getirmesi gösteriyor ki her canlının kromozom sayısı ve yapısı kendi türüne özel olduğu gibi tek bir geninin dahi yerleştiği kromozomlardaki lokusu da özeldir, orada yerleştirilmesi tesadüfen olamaz, kendi kendine hiç olamaz.

Sebep-netice ilişkilerine mantıksal akıl yürütme yoluyla bakınca evrimcilerin ileri sürdüğü gibi tesadüfen veya kendi kendine oluşlar imkânsızdır. Çünkü madde, sebepler ve tesadüfler akılsız olduğu böyle canlıları tasarlayamazlar, içyapılarını düzenleyemezler. O zaman bu işler nasıl oluyor?

Bu konuda evrimci görüşler, akıllı tasarımcılar ve bir de **islami yaratılışcı görüş** vardır. **İslami yaratılışçı görüşe göre** varlıkların olması için mutlaka yaratıcı dış bir etken olmalıdır. Ve bu etkenin de birçok özelliği olmalıdır. O yaratıcı varlık; **"vacib-ül vücud"** olmalıdır yani **bir başkasının var etmesiyle var olmayıp, varlığı kendi zatından olmalı, başlangıcı ve sonu olmamalıdır.** Sonsuz ilim, irade, hikmet ve güç sahibi olmalıdır.

Kâinatı inceleyen bilim insanları içinde islami yaratılışçı görüşçülere göre O'nun vücudunu kabul etmek mantıki bir zorunluluktur. Sebep-netice ilişkilerinin arkasında bir gizli el vardır o da işte o da "vacib-ül vücud olan zatdır. Yaptığı işlerde O'nun ortağı yoktur. Evrendeki her varlık ondaki **esma'ül hüsna** olarak adlandırılan güzel isimler ve sıfatların yansıdığı birer aynadır.

SONUÇ

Sebeplerin, tesadüflerin bırakın insan gibi çok kompleks varlıkları meydana getirmesini bir mikrobu bile tasarlayacak akılları, iradeleri ve yaratacak güçleri yoktur. Sebeplerin ve tesadüflerin yapamadığı şeyler kendi kendine olabilir mi? Elbette olamaz.

Bilim insanları gibi akıllı, bilgili insanlar bile ortak akılları ile en gelişmiş laboratuvarlarda bırakın yoktan element yapmayı, mevcut cansız maddelerden tek hücreli bir canlı bile yapamıyorlar. Ama bazıları **pozitivist felsefe**nin tesiriyle materyalist, natüralist bakış açısıyla olayları sebeplere, tesadüflere bağlıyorlar veya kendi kendine oldukların ileri sürüyorlar. Maalesef bu iddialar, ateist felsefik ve kişisel görüşlerdir asla bilimsel değildir.

İnsan vücudundaki sebep netice ilişkilerine bakan İslami yaratılışçı görüş biyolojik olaylara mantıksal akıl yürütme yaparak bakıyor, evrende hiçbir yerde tesadüfün olmadığını, sebeplerin aslında gerçek sebep değil görünür sebep olduğu sonucuna varır. Çünkü ilim, irade, hikmet ve kudret gibi özelliklere sahip **vacibül vücud** bir varlık olmadan bunların olamayacağı kanaatine varır.

O yaratıcı; evrende ve yeryüzünde yarattığı varlıklar içinde **"canlı, akıllı, şuurlu ve ruh sahibi bir varlık"** olan tanımlanan insanlardan ne ister? Evrene, kendi vücuduna, hücrelerin, kromozomlarına ve genlerine bakan ve fen bilimleriyle meşgul olan kişilerden ne ister? O; herkesin çevresine baktığında bu işlerin nedenlerini de düşünmesini ister. **Mantıksal akıl yürütme yapan herkes O'nu bulur, tanır ve sever. İnsandan beklenen şey de sınav dünyası olan dünyada yaratılış gayelerine uygun bir yaşam sürmek ve ona göre yaşamaya çalışmak değil midir?**

KAYNAKÇA

1-https://www.genetiks.com.tr/tr/tek-gen-hastaliklari/x-linked-resesif-hastaliklar

2-https://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-tek-gen-hastaliklari-ve-genetik-danisma-36137.html

3-http://tmftp.org/webkontrol/uploads/files/Kadri%20KARAER_fetal.pdf

4-https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/383604

5-https://www.medimagazin.com.tr/guncel/genel/tr-prof-dr-canatan-5-yil-icinde-bircok-hastaligi-gen-tedavisiyle-tedavi-edebiliriz-11-681-81411.html

6-https://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-sik-gorulen-pediatrik-gastrointestinal-sistem-hastaliklarina-genetik-yaklasim-74514.html

7-https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/295204

8-https://www.medimagazin.com.tr/guncel/genel/tr-gen-degistirmeden-felc-tedavisi-ne-2019da-dunyada-saglik-alaninda-yasanan-en-onemli-gelismeler-11-681-84990.html

9-http://www.thd.org.tr/thdData/userfiles/file/ORAK%20HUCRELI%20ANEMI.pdf

10-AYDIN, S.,ÇAYLAK,E, ve ark, Retinoblastom Yatkınlık Geni Ve Retinoblastom https://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-retinoblastom-yatkinlik-geni-ve-retinoblastom-5558.html

11- BAŞAK,N, A.,Boğaziçi Üniversitesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü, Talasemi Moleküler Genetiği . http://www.thd.org.tr/thdData/userfiles/file/nazlibasak.pdf

12-BBC News Türkçe dergi, Vücudumuz hangi elementlerden oluşuyor?

https://www.bbc.com/turkce/vert-fut-44926689

13- ÇAĞLAYAN ,H.S., Hemofili Moleküler Genetiği .,

http://www.thd.org.tr/thdData/userfiles/file/handecaglayan.pdf

14-Ersöz, N., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Evrimsel Tıp Ekibi,

https://evrimseltip.org/2016/03/18/ilk-organik-molekuller-koaservat-ve-kimyasal-evrim-uzerine/

15-KASDER, https://kasder.org.tr/kas-hastaliklari/kas-hastaliklarinin-cesitleri/duchenne-muscular-dystrophy-dmd/

16-Kiper,N.,Yalçın, E.,Kistik Fibrosis,

http://www.ttb.org.tr/STED/sted0403/kistik_fibrozis.pdf

17-Küfrevioğlu,İ., Bilimsel açıdan yaratılış, Atatürk Üniversitesi İlahiyat fak.de konferans,2017, A. Üniversitesi, Fen Fakültesi, Kimya bölümü, Biyokimya

18-Özdemir, B., İnsanın evrimi ,https://www.slideshare.net/evrimagaci/nsann-evrimi-bilge-su-zdemir

19- POLAT.A., Marfan sendromu'nda kardiyak cerrahi girişimler.,

http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/tez/pdf/kalp_damar/dr_adil_polat.pdf

20-POLAT,K.D. http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/tez/pdf/biyokimya/dr_dilara_kahraman_polat.pdf

21- Saltuerk, M.https://blog.uni-koeln.de/saltuerk/2019/05/26/genetik-hastaliklar-huntington/

22- THD Hemofili Bilimsel Alt Komitesi taslak son-11-05-2011.

http://www.thd.org.tr/thdData/userfiles/file/Hemofili%20Tanisi- 11%20May%C3%84%-C2%B1s%5B1%5D.pdf

23- TUNCER,S., Retinoblastom, http://www.klinikgelisim.org.tr/kg_25_2/10.pdf

24- Türk hematoloji derneği, http://www.thd.org.tr/thd_halk/?sayfa=akdeniz_anemisi

EVRİM TEORİSİNİN ÇELİŞKİLERİ

Arş. Gör. Hüseyin KILINÇ, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Kilis
kilinch745@gmail.com

ÖZET

Son 150 yılın en büyük tartışma konularından biri olan Evrim Teorisi'nin modern bilimin gelişmesi ile çeşitli paradokslar içerdiği görülmüştür. Çalışmamda evrim teorisinin bu paradokslarına dikkat çekmek istiyorum. Paradoks sözlükte "çelişik düşünce, görünüşte doğru olan fakat gerçekte yanlış olan hüküm ve fikirler *" için kullanılır. Darwin'in yaşadığı dönemde bilimin gelişmemiş olması nedeniyle teorinin zengin paradokslar içerdiği bilim adamları tarafından fark edilememişti. Oysa hayatın ortaya çıkışını rastlantılara dayandıran ve türlerin uzun süreçlerle değişime uğradığını ortaya atan teori, sitoloji, biyogenetik ve paleontoloji tarafından ciddi eleştiriler alacak kadar saklı paradokslarla karşı karşıyadır. Canlıların"*İndirgenemez Kompleks" yapıda olduğu, varlığı birbirine bağlı olan protein, enzim ve DNA gibi moleküler seviyedeki kilit dengeler evrim teorisini zorlayan konulardır. Proteinlerin ihtiyacı olan enerjiyi hücre içindeki başka proteinlerin ürettiğinin keşfedilmesi, zihinlere "ortada enerjiyi (ATP) üreten proteinler yokken, ilk proteinler nasıl çalıştı? " gibi mühim bir soru gelmektedir. Zira ATP yokken, enerji üretici proteinlerde çalışamaz. Evrimin savunucularının bu gibi paradokslara verdiği cevap ise Elaine Morgan'ın ifadesiyle *"henüz bilmiyoruz"* şeklinde olmaktadır. 1 Evrim teorisinin bu gibi çok çarpıcı paradokslar doğuran iddiaları paleontoloji alanında da görülmektedir. Teorinin kanıtı olarak öne sürülen ara formlar fosillerde bulunamamıştır. Bu paradoks Paleontolog Mark Czarnecki tarafından *"Teoriyi ispatlamanın önündeki büyük bir engel"* olarak görülür. 2 Sonuç olarak bir asır önce klasik fizikteki paradokslar kuantum teorisinin gelmesine neden olmuştu. Evrim teorisi de aynı sona doğru beklemekte ve yerini Yaratılış görüşüne bırakmaktadır.

References: 1) Elaine Morgan, The Scars of Evolution, NewYork:Oxford University Press, 1994, p. 52) Mark Czarnecki, & quot; The Revival of the Creationist Crusade & quot ;, MacLean's, 19 January 1981, p.56

Anahtar Kelimeler: Paradoks, bilim, hayat, evrim, canlı

DAMILES OF THE THEORY OF EVOLUTION

ABSTRACT

Evolution Theory, one of the greatest debates of the past 150 years, has seen various paradoxes with the development of modern science. In my work I want to draw attention to these paradoxes of the theory of evolution. The paradox is used in the dictionary for *"contradictory thoughts, judgments and ideas that are seemingly correct, but in reality false"*. It was not noticed by scientists that the theory contained rich paradoxes because of the inexperience of science when Darwin lived. Yet the theory, which bases the emergence of life on coincidences and suggests that species are changing over time, faces paradoxes that are hidden enough to take serious criticism by cytology, biogenetics, and paleontology. Key equivalents at the molecular level, such as proteins, enzymes, and DNA, which are linked to each other, are constructs that force the theory of evolution, that living things are *"irreducible complex"* For example; The discovery of the proteins that proteins need to produce other proteins in the energetic cell is an important question, such as *"how did the first proteins work when there were no energy-producing proteins (ATP) in the middle"*? The answer given by evolutionary advocates to such paradoxes is Elaine Morgan's statement that *"we do not know yet"*. 1 The claims of such very striking paradoxes of the theory of evolution are also seen in the field of paleontology. The intermediate forms suggested as proof of the theory were not found in the fossils. This paradox is seen by Paleontologist Mark Czarnecki as *"a major obstacle to the proof of theory"*. 2 As a result, a century ago paradoxicals in classical physics led to quantum theory. The theory of evolution awaits the same end and leaves its place in the view of Creation.

Keywords: Paradox, science, life, evolution, living thing

GİRİŞ

Evrim teorisi 19. Yüzyılda Charles Darwin tarafından ortaya atılmış ve 150 yıldır çok tartışılan bir teoridir. Bilimin ilerlemesiyle teori daha geniş kitleler tarafından sorgulanmaya ve eleştiri almaya başlamıştır. Bunun en önemli etkenlerinden biri teorinin içerdiği paradokslardır. Çalışmamda evrim teorisinin bu paradokslarına dikkat çekmek istiyorum. Tarafsız kaynak ve uzman bilim adamlarının araştırmaları çalışmama rehber olmuştur.

Paradoks sözlükte *"çelişik düşünce, görünüşte doğru olan fakat gerçekte yanlış olan hüküm ve fikirler"* için kullanılır. Darwin'in yaşadığı dönemde bilimin gelişmemiş olması nedeniyle teorinin zengin paradokslar içerdiği bilim adamları tarafından fark edilememişti. Oysa hayatın ortaya çıkışını rastlantılara dayandıran ve türlerin uzun süreçlerle değişime uğradığını ortaya atan teori, sitoloji, biyogenetik ve paleontoloji tarafından ciddi eleştiriler alacak kadar saklı paradokslarla karşı karşıyadır. Darwinist teorinin sahip olduğu bu paradoksları incelemeden önce bazı paradoks örnekleri vererek paradoks teriminin daha iyi anlaşılmasını sağlayabiliriz;

Enformasyon paradoksu

Bu nokta kritik önem taşıyor. Kara deliğe düşen şeylerin ışık hızı sınırını aşamadığı için geri dönemeyeceğini biliyoruz. Öte yandan, Einstein'ın görelilik teorisi kütle çekim kuvveti arttıkça zamanın yavaşlayacağını söylüyor. Buna göre kara deliğe düşen astronot için zaman yavaşlamaya başlayacak. Daha doğrusu, biz astronota kara deliğin dışından baktığımızda astronot için zamanın gittikçe yavaşladığını göreceğiz. Öyle ki astronot olay ufkuna ulaştığında, yani kara delikten kaçış hızı ışık hızına ulaştığında bizim bakış açımıza göre astronotun saati durmuş olacak.

Pratikte dışarıdan bunu görmemiz olanaksız: Bize astronottan haber getiren ışık ışınları da olay ufkundan kaçış olmamak üzere kara deliğin yörüngesine girdiği için, dışarıdaki gözlemciler astronotun saatinin durduğu anı asla göremeyecekler. Bir anlamda astronota ait son veriler (son enerji izleri, son enformasyon bitleri) olay ufkunun yörüngesinde korunmuş olacak.

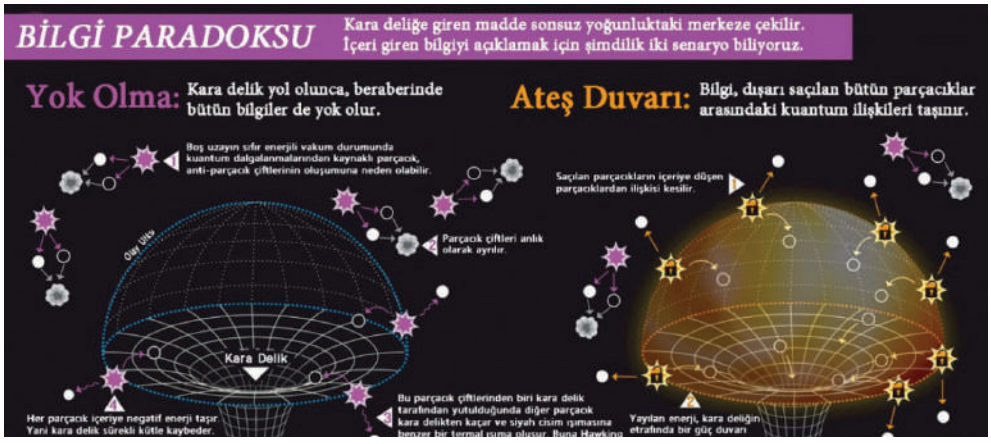

Resim 1: Enfarmasyon Paradoksu

Oysa holografik evren ilkesi geçerli olmasaydı ve biz kara deliğin içini görebilseydik (buna çıplak tekillik diyebiliriz) hem astronotun olay ufkunda donakalan veri izlerini hem de kara deliğin içindeki astronotu *"teorik olarak"* aynı anda görebilecektik! Evrende bir şeyin *"aynı anda iki farklı yerde var olması"* imkansız olduğu için, bu durum fizikte enformasyon paradoksu dediğimiz şeye yol açacaktı.[1]

Schrödinger Paradoksu

1935 yılında Schrödinger kuantum mekaniğinin standart görüşüne yönelik bir eleştiri kaleme aldı ve bunu bir kedi örneğiyle örneklendirdi. Bu, o günden beri Schrödinger'in kedi paradoksu olarak bilinir. Konuyu kolay anlayabilmek için düzeneği adım adım anlatacağız.

1. Sımsıkı kapatılmış bir kutu tahayyül edelim. Kutunun içerisinde bir kedi ve siyanür gibi öldürücü zehir içeren bir aygıt olsun.

2. Bir radyoaktif atomun parçalanması gibi bir kuantum olayı aygıtın zehir saçmasını tetikler.

3. Radyoaktif maddenin bir saatte bozunması için yüzde 50 şans vardır.

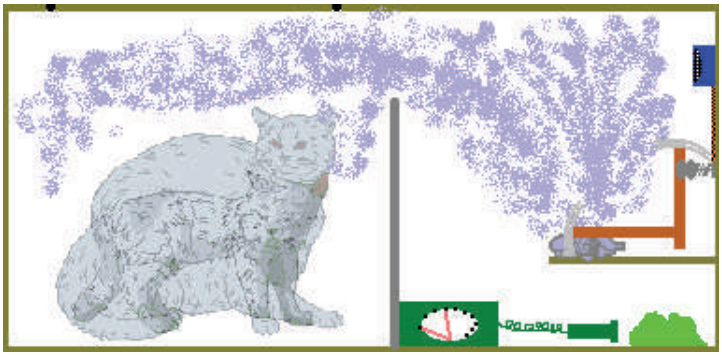

Resim 2: Schrödinger'in Düşünce Deneyi

Soru şudur: *Kutu içerisindeki kedinin durumu nedir?*

Kutudaki canlı veya ölü olabilecek kedi ve radyoizotop ve zehirin olduğu bu sistemin tümü, kedinin ölü/canlı durumlarının matematiksel olarak çakıştığı bir dalga fonksiyonuyla betimlenebilir. Bohr'a göre kedi ne ölü ne de canlıdır, ama her ikisi de olmayan belirsiz bir durumdadır. Kutuyu açıp içine bakma eylemi dalga fonksiyonunun kedinin ölü veya canlı olduğu bir belirli duruma çökmesine neden olur. Zavallı kedinin kaderini belirleyen şey gözlemleme edimidir. Ama gerçekte kedi ya canlı ya da ölüdür; öyle belirsiz durum diye bir şey yoktur.

Tüm Giritliler Yalancıdır

Giritli bir filozof olan Epimenides ölümsüz bir ifadede bulunarak *"Tüm Giritliler yalancıdır."* demiştir. Epimenides'in bu ifadesi Epimenides paradoksu olarak adlandırılır. Zaman zaman Yalancı paradoksu veya Giritli paradoksu olarak da anılmıştır.

[1] https://khosann.com/kara-delik-savaslari-1-enformasyon-paradoksu-kara-delige-dusen-astronota-ne-olur/

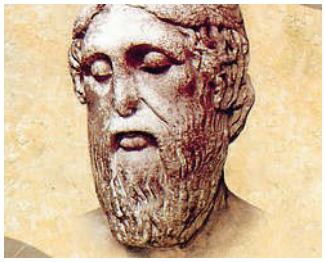

Resim 3:Epimendes

Paradoks şuradan kaynaklanmaktadır:

a) Eğer *"tüm Giritliler yalancıdır"* önermesini doğru kabul edersek, kendisi de Giritli olan Epimenides'in yalancı olması gerekir. Eğer Epimenides yalancıysa, tüm söyledikleri gibi, *"tüm Giritliler yalancıdır"* önermesinin de yanlış olması gerekir. Önermenin hem doğru hem yanlış olduğu sonucu çıkar.

b) Eğer *"tüm Giritliler yalancıdır"* önermesi yanlış kabul edersek, kendisi de Giritli olan Epimenides'in doğru söylüyor olması gerekir. Şu halde, *"tüm Giritliler yalancıdır"* önermesi doğru olmalıdır. Yine çelişkili bir sonuç çıkar.

c) Bir önerme hem doğru hem yanlış olamaz.[2]

Yukarıda birkaç örneğini verdiğimiz paradokslar ile evrim teorisinin paradoksları arasında şöyle bir fark vardır. Darwinizmin kendi içinde tutarlı olan görüşleri bilimsel araştırmalarla yanlış çıkmıştır. Ancak buna rağmen evrimciler Darwinizmin yanlış olduğunu kabul etmemeye direniyor. İşte tam da burda evrim teorisi dış dünyada delili bulunmayan, tutarsız, bilimle çelişen bir teori olarak karşımıza çıkıyor. Yani paradoks

Evrim Teorisinin Paradoksları

Protein Enerjisi

Proteinler en az 50 amino asitten oluşur. Çeşitlerine göre proteinler 300 ve 500 amino asitten oluşur. Proteinler hücrenin temel yapı taşı birimidir. İnsan vücudunda 2000'den fazla protein çeşidi vardır.[3] Derimiz, saçlarımız, kaslarımız, görme hücrelerimiz proteinlerden oluşur. Evrimcilerin proteinlerle ilgili parados şu şekildedir;

Proteinlerin ihtiyacı olan enerjiyi hücre içindeki başka proteinler üretir, bu durumda zihinlere *"ortada enerjiyi (ATP) üreten proteinler yokken, ilk proteinler nasıl çalıştı?"* sorusu gelmektedir. Zira ATP yok iken, enerji üretici proteinlerde çalışamaz. Darwinistler bu soruya cevap verememektedir. Varlığı birbirine kilitlenmiş olan bu moleküllerin tesadüflerle ve aşamalarla oluştuğunu söylemek bir paradokstur.

---

2 www.matematikciler.org/beyin-firtinasi/paradokslar/88-timsah-paradoksu.html

3 http://www.yenibiyoloji.com/proteinlerin-gorevleri-331/

DNA

1955 yılında James Watson ve Francis Crick adlı iki bilim adamının çalışmaları sayesinde gün ışığına çıkan DNA, vücuttaki 100 trilyon hücrenin her birinin çekirdeğinde bulunur ve vücudumuzun kusursuz bir planını oluşturur. DNA molekülü bir insana ait akla gelebilecek her türlü bilgiyi içerir. Göz renginden, hastalıklara, iç organlardan ten rengine kadar her türlü bilgi DNA'nın içinde özel bir şifre sistemiyle kayıtlıdır. DNA'daki bilgi, bu molekülü oluşturan dört özel molekülün diziliş sırası ile kodlanmıştır. Nükleotid (veya baz) adı verilen bu moleküller, isimlerinin baş harfleri olan A, T, G, C ile ifade edilirler. İnsanlar arasındaki tüm yapısal farklar, bu harflerin diziliş sıralamaları arasındaki farktan doğar. Bu, dört harfli bir alfabeden oluşan bir tür bilgi bankasıdır. DNA'nın içerdiği bilginin muazzamlığını ancak örneklerle ifade etmek mümkündür. Örneğin bu bilgiyi kağıda dökmeye kalksak Britannica Ansiklopedisi'nin 40 katı büyüklüğünde bir ansiklopediye eşit olurdu. Ama bu müthiş bilgi, milimetrenin yüzde biri kadar olan hücrelerimizin içinde, hücreden çok daha küçük olan çekirdekte saklanmıştır. DNA'nın muhteşem yaratılışı Darwinistler'in tesadüf iddiasını geçersiz kılıyor. Canlılık için bu kadar hayati olan DNA'nın evrim teorisi için sahip olduğu paradoksu San Diego California Üniversitesi'nden ünlü evrimci Dr. Leslie Orgel şöyle itiraf eder;

"Son derece kompleks yapılara sahip olan proteinlerin ve nükleik asitlerin (RNA ve DNA) aynı yerde ve aynı zamanda rastlantısal olarak oluşmaları aşırı derecede ihtimal dışıdır. Ama bunların birisi olmadan diğerini elde etmek de mümkün değildir. Dolayısıyla insan, yaşamın kimyasal yollarla ortaya çıkmasının asla mümkün olmadığı sonucuna varmak zorunda kalmaktadır.[4]"

Entropi Paradoksu

Termodinamiğin İkinci Kanunu, evrende kendi haline, doğal şartlara bırakılan tüm sistemlerin zamanla doğru orantılı olarak düzensizliğe, dağınıklığa ve bozulmaya doğru gideceğini söyler. Aynı gerçek *"Entropi Kanunu"* olarak da ifade edilir. Entropi, fizikte, bir sistemin içerdiği düzensizliğin ölçüsüdür. Bir sistemin düzenli, organize ve planlı bir yapıdan düzensiz, dağınık ve plansız bir hale geçmesi o sistemin entropisini artırır. Bir sistemdeki düzensizlik ne kadar fazlaysa, o sistemin entropisi de o kadar yüksek demektir.

Bu gerçek hepimizin yaşamları sırasında da yakından gözlemlediği bir durumdur. Örneğin bir arabayı çöle götürüp bırakır ve aylar sonra durumunu kontrol ederseniz, elbette ki onun eskisinden daha gelişmiş, daha bakımlı bir hale gelmesini bekleyemezsiniz. Aksine lastiklerinin patlamış, camlarının kırılmış, kaportasının paslanmış, motorunun çürümüş olduğunu görürsünüz. Ya da evinizi *"kendi haline"* bırakırsanız, her geçen gün daha düzensizleştiğini, dağıldığını, tozlandığını görürsünüz. Ancak bilinçli bir müdahale ile (yani evi temizleyip düzenleyerek) bu süreci geriye çevirebilirsiniz.

Termodinamiğin İkinci Kanunu ya da diğer adıyla Entropi Kanunu, doğruluğu teorik ve deneysel olarak kesin biçimde kanıtlanmış bir kanundur. Öyle ki yüzyılımızın en büyük bilim adamı kabul edilen Albert Einstein, bu kanunu *"bütün bilimlerin birinci kanunu"* olarak

[4] http://www.yenibiyoloji.com/proteinlerin-gorevleri-331/

tanımlamıştır. Amerikalı bilim adamı Jeremy Rifkin, *Entropy: A New World View* (Entropi: Yeni Bir Dünya Görüşü) adlı kitabında şöyle der:

Resim 4: Entropi Kanunu

Entropi Kanunu, tarihin bundan sonraki ikinci devresinde, hükmedici düzen şeklinde kendini gösterecektir. Albert Einstein, bu kanunun bütün bilimlerin birinci kanunu olduğunu söylemiştir; Sir Arthur Eddington ondan, bütün evrenin en üstün metafizik kanunu olarak bahseder.[5]

Entropi Kanunu, evrenin her türlü doğaüstü müdahaleye kapalı bir madde yığını olduğunu iddia eden materyalizmi kesin biçimde geçersiz kılar. Çünkü evrende çok belirgin bir düzen vardır, ama evrenin kendi kanunları bu düzeni bozmaya yöneliktir. Bundan iki sonuç çıkmaktadır:

1) Evren materyalistlerin iddia ettiği gibi sonsuzdan beri var olamaz. Çünkü eğer böyle olsa, Termodinamiğin İkinci Kanunu, şimdiye kadar çoktan evrendeki entropiyi maksimum düzeye çıkarmış olurdu ve evren, hiçbir düzene sahip olmayan tekdüze (homojen) bir madde yığını haline gelirdi.

2) Big Bang'in ardından evrenin hiçbir doğaüstü müdahale ve kontrol olmadan şekillendiği iddiası da geçersizdir. Çünkü Big Bang'in ardından ortaya çıkan evren, sadece düzensizliğin hüküm sürdüğü bir evrendir. Ama bu evrende giderek düzenlilik artmış ve evren bugünkü düzenli yapısına kavuşmuştur. Bu, doğa kanunlarına (entropi yasasına) aykırı bir biçimde gerçekleştiğine göre, demek ki evren doğaüstü bir yaratılışla düzenlenmiştir.

Özetlemek gerekirse, pozitif bilimler tarafından doğanın dev yapısı hakkında bize öğretilen herşey, kesin bir düzenin hüküm sürdüğünü göstermektedir; bu, insan zihninden bağımsız bir düzendir. Algılarımızla tanımlayabildiğimiz kadarıyla, bu düzen ancak amaçlı bir düzenleme sayesinde ortaya çıkmış olabilir. Dolayısıyla evrenin bilinçli bir düzene sahip olduğuna dair açık kanıt vardır. Evrenin sonsuzdan beri var olduğunu ve hiçbir biçimde düzenlenmediğini savunan materyalizm, evrendeki büyük denge ve düzen karşısında büyük bir açmazdadır. Ünlü İngiliz fizikçi Paul Davies, bunu şöyle ifade eder:

Evrende nereye bakarsak bakalım, en uzaktaki galaksilerden atomun derinliklerine kadar, bir düzenle karşılaşırız... Bu düzenli, özel evrenin merkezinde *"bilgi"* kavramı yatmaktadır. Yüksek derecede özelleşmiş olan ve organize edilmiş bir düzenleme sergileyen bir sistem,

5 Jeremy Rifkin, Entropy: A New World View, Viking Press, New York, 1980, s. 6.

tarif edilebilmek için çok yoğun bir bilgi gerektirir. Ya da bir başka deyişle bu sistem yoğun bir *"bilgi"* içermektedir... Bu durumda çok merak uyandırıcı bir soru ile karşı karşıya geliriz. Eğer bilgi ve düzen, sürekli olarak yok olmaya yönelik doğal bir eğilime sahiplerse, Dünya'yı çok özel bir yer kılan bütün o bilgi ilk başta nereden gelmiştir? Evren, zembereği yavaş yavaş boşalan bir saate benzemektedir. Öyleyse ilk başta nasıl kurulmuştur?[6]

Einstein ise, evrendeki söz konusu düzenin *"beklenmedik"* bir şey olduğunu ve aslında bir *"mucize"* sayılması gerektiğini şöyle açıklamıştır:

Açıkçası, a priori (önkabul) olarak, Dünya'nın, ancak bizim onu düzenleyici aklımızla düzenlediğimiz takdirde kanunlu (düzenli) hale gelebileceğini beklememiz gerekir. Bu, bir lisandaki kelimelerin alfabetik dizilimi gibi bir düzen olacaktır... Ama maddesel Dünya'da, a priori olarak beklemememiz gereken çok yüksek seviyede bir düzen vardır. Bu bir *"mucize"*dir ve bilgimizin gelişmesine paralel olarak daha da güçlenmektedir.[7]

Evrende var olan ve büyük bir *"bilgi"* içeren düzen, tüm evrene hakim olan üstün bir Yaratıcı tarafından oluşturulmuştur. Daha açık bir ifadeyle, tüm evreni Allah yaratmış ve düzenlemiştir. Entropi Kanuna rağmen evrenin düzenli ve dengeli olması Darwinistler'in asla açıklayamayacağı metafizik bir paradokstur.[8]

FOSİLLER

Evrim teorisinin en çok zorlandığı konulardan bir tanesi de fosillerdir. Darwin'den 150 yıl geçmesine rağmen teorisini doğrulayan bir tane ara geçiş fosili bulunamamışır. Canlılar yüz milyonlarca yıldır aynı ve hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar geliyor. Darwin'de ara fosil olmayışını şu şekilde itiraf eder;

Eğer gerçekten türler öbür türlerden yavaş gelişmelerle türemişse, NEDEN SAYISIZ ARA GEÇİŞ FORMUNA RASTLAMIYORUZ? Neden bütün doğa bir karmaşa halinde değil de, TAM OLARAK TANIMLANMIŞ VE YERLİ YERİNDE? Sayısız ara geçiş formu olmalı, fakat niçin yeryüzünün sayılamayacak kadar çok katmanında gömülü olarak BULAMIYORUZ... Niçin HER JEOLOJİK YAPI VE HER TABAKA BÖYLE BAĞLANTILARLA DOLU DEĞİL? Jeoloji iyi derecelendirilmiş bir süreç ortaya çıkarmaaktadır ve belki de BU BENİM TEORİME KARŞI İLERİ SÜRÜLECEK EN BÜYÜK İTİRAZ OLACAKTIR. (Charles Darwin, The Origin of Species, s. 172, 280)

Yanda örnek fosil resimlerini görebilirsiniz;

Görüldüğü gibi fosillerde canlılıar günümüzdekinin aynısıdır. Daha da ilginç olan ise, böyle yaratılışı ispatlayan fosil sayısının 700 Milyondan fazla olmasıdır. Paradoks burda belirir. Bir tane ara geçiş fosili olmamasına rağmen evrimciler teorilerine körü körüne bağlılık 74 göstermeye devam etmektedir. Hatta bazı evrimciler bu şok gelişme karşısında *"evrim teorisinin ispatlanmak için fosillere ihtiyacı yoktur"* gibi sözlerle kıvırma yapmaktadır. Bu paradoksu şu şekilde ifade masaya dökebiliriz:

---

6 Paul Davies, *"Chance or Choice: Is the Universe an Accident?"*, New Scientist, vol. 80, 1978, s. 506.

7 Albert Einstein, Lettres á Maurice Solovine, 1956, ss. 114-115.

8 ?

Resim 5 : Hiçbir değişiklik yok

Görüldüğü gibi fosillerde canlılıar günümüzdekinin aynısıdır. Daha da ilginç olan ise, böyle yaratılışı ispatlayan fosil sayısının 700 Milyondan fazla olmasıdır. Paradoks burda belirir. Bir tane ara geçiş fosili olmamasına rağmen evrimciler teorilerine körü körüne bağlılık 74göstermeye devam etmektedir. Hatta bazı evrimciler bu şok gelişme karşısında *"evrim teorisinin ispatlanmak için fosillere ihtiyacı yoktur"* gibi sözlerle kıvırma yapmaktadır. Bu paradoksu şu şekilde ifade masaya dökebiliriz:

Soru: Canlılar evrim geçirmiş midir?

Darwinist: Evet

Soru:Canlıların evrim geçirdiğini gösteren ara geçiş fosili var mı?

Darwinist: Yok

Evrimcilerin fosil paradoksu hakkında bazı bilim adamlarının sözleri şu şekildedir;

Mark Czarnecki (Evrimci paleontolog):

Teoriyi (evrimi) ispatlamanın önündeki büyük bir engel, her zaman için fosil kayıtları olmuştur… Bu kayıtlar hiçbir zaman için Darwin'in varsaydığı ara formların izlerini ortaya koymamıştır. Türler aniden oluşurlar ve yine aniden yok olurlar.[9]

Carlton E. Brett:

Yeryüzünde hayat zaman içinde, yavaş yavaş ve kademe kademe mi gelişti? Fosil kayıtlarının bu soruya cevabı; *"Hayır"*dır.[10]

David B. Kitts (Oklahoma Üniversitesi, Bilim Tarihi Profesörü):

Paleontoloji, evrimi gösterecek delilleri sunacağına dair vaadlerine rağmen evrimcilere hiç de hoş olmayan zorluklar çıkardı. Bunlardan en çok dile düşeni fosil kayıtlarındaki boşluklardır. Evrim, türler arası geçiş formalarını gerektirir, ama paleontoloji bunu evrimcilere sunamadı.[11]

Hoimar Von Ditfurth:

Geri dönüp baktığımızda, neredeyse ıstırapla aranan o geçiş biçimlerini bir türlü bulamamış olmamıza şaşırmamamız gerektiğini anlıyoruz. Çünkü büyük olasılıkla böyle bir ara aşama hiç var olmadı.[12]

George Gaylord Simpson:

Evrim tarihinin büyük bölümünü temsil eden ara-geçiş formları neredir? Henüz hiçbir yerde bulunamadılar.[13]

Fosil kayıtlarında ara-geçiş formlarına neredeyse yok denecek kadar az rastlanması, paleontolojinin en önemli sırlarındandır. Bizler kendimizi canlılık tarihinin tek gerçek öğrencileri olarak nitelendiriyoruz. Ancak favori tezimiz olan *"evrimin doğal seleksiyon yoluyla ger-*

9 (Mark Czarnecki, *"The Revival of the Creationist Crusade"*, MacLean's, 19 Ocak 1981, s. 56)

10 (Carlton E. Brett, *"Statis: Life in the Balance"*, Geotimes, vol. 40 (Mart 1995), s.18)

11 (*"Paleontology and Evolution Theory"*, Evolution, Vol. 28 (Eylül 1974) s.467)

12 (Hoimar Von Ditfurth, Dinozorların Sessiz Gecesi 2, Alan Yayıncılık, Kasım 1996, İstanbul, Çev: Veysel Atayman, s.22)

13 (G.G. Simpson, The Meaning of Evolution, Bentam Books, Inc. New York, 1971, s. 16-19)

çekleştiği" iddiasını koruyabilmek için verilerimiz o kadar kötü ki, ortada çalışılabilecek bir süreç kalmıyor.[14]

Avrupa'daki bilim adamları bu paradoksu farklı ifadelerle dile getirmekte olduğu halde, Türkiye'de birçok insan fosil biliminin evrim teorisini doğruladığını zannetmektedir.[15]

Doğal Seleksiyon Paradoksu

Doğal seleksiyon diğer bir ifadeyle 'doğal seçme' demektir. Güçlü ve içinde bulunduğu doğal şartlara uygun olan canlıların hayatta kalacağı düşüncesine dayanır. Örneğin aslanlar tarafından tehdit edilen bir zebra sürüsünde, daha hızlı koşabilen zebralar hayatta kalacaktır.

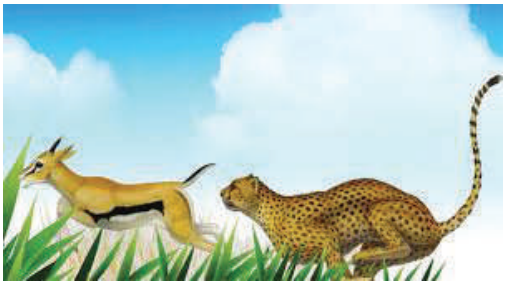

Resim: Doğal seleksiyon

Doğal seleksiyon gerçekten de doğadaki canlılar arasında gözlemlenen bir mekanizmadır. Ancak hiçbir zaman evrimcilerin hayal ettikleri gibi canlılara yeni özellikler ekleme ve yeni bir tür meydana getirme yeteneğine sahip değildir. Bu konuyu şöyle bir örnekle açıklayabiliriz: Bir coğrafi bölgede bir tanesi daha tüylü, diğeri ise nispeten daha kısa tüylere sahip iki benzer köpek cinsinin yaşadığını varsayalım. Eğer bu bölgede hava sıcaklığı ekolojik bir farklılık nedeniyle önemli ölçüde düşerse, uzun tüylü köpekler kısa tüylü köpeklere göre soğuğa daha dayanıklı olacaklardır. Bunun bir sonucu olarak da uzun tüylü köpekler daha avantajlı hale gelecek, yani daha uzun yaşayacak, daha fazla çoğalacak ve daha kolay beslenecektir. Bir süre sonra kısa tüylü köpeklerin sayısı iyice azalabilir ya da bu canlılar sıcak bölgelere göç edebilirler veya soyları tamamen tükenebilir. Yani uzun tüylü köpekler doğal seleksiyonla seçilmiş ve avantaj kazanmış olurlar. Ancak dikkat edilirse bu süreç, ortaya yeni bir köpek cinsi çıkarmış değildir. Doğal seleksiyon yoluyla, sadece zaten var olan iki farklı cinsten biri savantaj kazanmıştır. Ortada hiç uzun tüylü köpek yok iken, doğal seleksiyon sonucunda uzun tüylü köpekler oluşmuş değildir. Bu köpeklerin zamanla bir başka canlı türüne dönüşmeleri de zaten kesinlikle söz konusu değildir. Kısacası doğal seleksiyon ortaya yeni türler, yeni özellikler çıkarmamakta, sadece zaten var olan türlerin yaşam olanakları artmaktadır. Yeni bir tür ve yeni bir özellik oluşmadığı için de, bir *"evrimleşme"* yaşandığından söz edilemez. Bir başka deyişle, doğal seleksiyon hiçbir *"evrim"* sağlamaz. Nitekim teorinin kurucusu olan Darwin'in kendisi de bu gerçeği kabul etmiş ve kitabında açık bir şekilde itiraf etmiştir: *"Doğal seleksiyon, yararlı yapıların başlangıç aşamalarının oluşması için yetersizdir."*(C-

14 (Stephen Jay Gould, Natural History, Vol. 86 (5), Mayıs 1977, s.14)

15 https://fosiller.com/?p=469

harles Darwin, The Origin of Species, 6th edition, 1859 (London: J.M. Dent and Sons Ltd., 1971) Tanınmış evrimci paleontolog İngiliz Colin Patterson'un bu konudaki itirafı ise şöyledir: *"Hiç kimse doğal seleksiyon mekanizmalarıyla yeni bir tür üretememiştir. Hiç kimse böyle bir şeyin yakınına bile yaklaşamamıştır. Bugün neo-Darwinizm'in en çok tartışılan konusu da budur."*[16]

Doğal seleksiyon, yenilik getirip bununla türleri değişime uğratan, örneğin, bir sürüngenin zamanla kuş haline gelmesini sağlayan mucizeler gerçekleştiren bir mekanizma değildir. Ünlü biyolog D'Arcy Wentworth Thompson'un söylediği gibi; *"Tabi seleksiyonda gördüğümüz şey yaratmak değil yok etmek, budamak ve yangına sürüklemektir."*[17]

Burada detaylıca gördüğümüz gibi doğal seleksiyon hiçbir canlıyı evrimleştirmez, hiçbir canlıya yeni bir gen kazandırmaz. Doğal seleksiyon iddiası evrimcilerin örtbas ettiği bir paradokstur.

Mutasyon İddiasındaki Paradoks

Mutasyonlar, canlı hücresinin çekirdeğinde bulunan ve genetik bilgiyi taşıyan DNA molekülünde, radyasyon veya kimyasal etkiler sonucunda meydana gelen kopmalar ve yer değiştirmelerdir. Mutasyonlar DNA'yı oluşturan nükleotidleri tahrip eder ya da yerlerini değiştirirler. Çoğu zaman da hücrenin tamir edemeyeceği boyutlarda birtakım hasar ve değişikliklere sebep olurlar.Dolayısıyla evrimcilerin arkasına sığındıkları mutasyon, hiç de sanıldığı gibi canlıları daha gelişmişe ve mükemmele götüren tılsımlı bir değnek değildir. Mutasyonların net etkisi zararlıdır. Mutasyonların sebep olacağı değişiklikler ancak Hiroşima, Nagazaki veya Çernobil'deki insanların uğradığı türden değişiklikler olabilir: Yani ölüler, sakatlar... Bunun nedeni çok basittir: DNA çok kompleks bir düzene sahiptir. Bu molekül üzerinde oluşan herhangi rastgele bir etki ona sancak zarar verir. Amerikalı genetikçi B. G. Ranganathan bunu şöyle açıklar:

Mutasyonlar küçük, rastgele ve zararlıdırlar. Çok ender olarak meydana gelirler ve en iyi ihtimalle etkisizdirler. Bu dört özellik, mutasyonların evrimsel bir gelişme meydana getiremeyeceğini gösterir. Zaten yüksek derecede özelleşmiş bir organizmada meydana gelebilecek rastlantısal bir değişim, ya etkisiz olacaktır ya da zararlı. Bir kol saatinde meydana gelecek rastgele bir değişim kol saatini geliştirmeyecektir. Ona büyük ihtimalle zarar verecek veya en iyi ihtimalle etkisiz olacaktır. Bir deprem bir şehri geliştirmez, ona yıkım getirir.[18]

Nitekim bugüne kadar hiçbir yararlı mutasyon örneği gözlemlenmedi. Tüm mutasyonların zararlı olduğu görüldü. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından nükleer silahların sonucunda oluşan mutasyonları incelemek için kurulan Atomik Radyasyonun Genetik Etkileri Komitesi'nin (Committee on Genetic Effects of Atomic Radiation) hazırladığı rapor hakkında evrimci bilim adamı Warren Weaver şöyle diyordu:

Çoğu kimse, bilinen tüm mutasyon örneklerinin zararlı olduğu sonucu karşısında şaşıracaktır, çünkü mutasyonlar evrim sürecinin gerekli bir parçasıdır. Nasıl olur da iyi bir etki -yani bir

16 Colin Patterson, *"Cladistics"*, Brian Leek ile Röportaj, Peter Franz, 4 Mart 1982, BBC.

17 Lee M. Spetner, Not By Chance, Shattering the Modern Theory of Evolution, The Judaica Press Inc., 1997, s. 175

18 B. G. Ranganathan, Origins?, The Banner Of Truth Trust, Pennsylvania, 1988

canlının daha gelişmiş canlı formlarına evrimleşmesi- pratikte hepsi zararlı olan mutasyonların sonucu olabilir?[19]

İnsanlar üzerinde gözlemlenen tüm mutasyonlar zararlıdır. Tıp kitaplarında *"mutasyon örneği"* olarak anlatılan mongolizm, Down Sendromu, albinizm, cücelik, orak hücre anemisi gibi zihinsel ya da bedensel bozuklukların ya da kanser gibi hastalıkların her biri, mutasyonların tahrip edici etkilerini ortaya koymaktadır. Elbette ki insanları sakat ya da hasta yapan bir süreç, *"evrim mekanizması"* olamaz.

Nitekim Amerikalı patolog David A. Demick, mutasyonlar hakkında yazdığı bilimsel bir makalede bu konuda şunları söyler:

Son yıllarda genetik mutasyonlarla bağlantılı olan binlerce insan hastalığı sınıflandırılmıştır. Yeni yayınlanan bir kaynak kitapta 4500 farklı genetik hastalık sayılmaktadır. Dahası, moleküler genetik analizlerden önce klinik olarak tanımlanan bazı kalıtsal sendromların (örneğin Marfan sendromu) mutasyonların sonucu olduğu anlaşılmıştır...

Mutasyonların, oluşturdukları tüm bu hastalıkların yanında, faydalı etkileri de var mıdır? Tanımladığımız binlerce zararlı mutasyon örneğinin yanında, elbette ki bazı olumlu örnekler de tanımlamak gerekmektedir. -eğer makro evrim doğru ise- Bu olumlu örnekler, hem daha kompleks yapılar oluşturmak için evrime gerekecek, hem de çok sayıdaki zararlı mutasyonun bozucu etkisini dengelemek için lazım olacaktır. Ama iş bu faydalı mutasyonları tanımlamaya gelince, evrimci biyologlar hep garip bir sessizlik içindedirler.[20] Açıkça görüldüğü gibi evrimcilerin çok faydalı olduğunu iddia ettikleri mutasyonlar tam tersine DNA'ya ve canlıya çok büyük zararlar verir. Bu gerçek evrim teorisi için büyük bir paradokstur.

SONUÇ

Burada evrim teorisinin içerdiği paradokslardan bir kısmını inceledik. Yapılan yeni araştırmalar bu paradoksların sayısını arttırmaktadır. Evrim teorisi 21. yüzyıl biliminin ciddi eleştirileriyle güvenilirliğini yitirmektedir.

Yaklaşık 60 yaşına kadar evrimi savunan ancak daha sonra evrim teorisinden vazgeçen ünlü felsefeci Malcolm Muggeridge evrim teorisinin yakın gelecekteki durumu ile ilgili şöyle tahminde bulunur;

Ben kendim, evrim teorisinin, özellikle uygulandığı alanlarda, geleceğin tarih kitaplarındaki en büyük espri malzemelerinden biri olacağına ikna oldum. Gelecek kuşak, bu kadar çürük ve belirsiz bir hipotezin inanılmaz bir saflıkla kabul edilmesini hayretle karşılayacaktır. (Malcolm Muggeridge, The End of Christendom, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, s. 43)

---

19 Wa97rren Weaver, *"Genetic Effects of Atomic Radiation"*, Science, vol. 123, June 29, 1956, s. 1159.

20 David A. Demick, *"The Blind Gunman"*, Impact, no. 308, February 1999.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

V. OTURUM

22 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
14:00 - 15:00	Prof. Dr. Ali Osman BELDÜZ Karadeniz Teknik Üniversitesi	AKILLI TASARIM, BİLİMSEL BİR TEORİMİDİR?
	Öğr. Grv. Sait İNAN, Prof. Dr. M. Nureddin TÜRKAN Celal Bayar Üniversitesi	İZAFİYET TEORİSİNİN FİZİK VE DİN FELSEFESİ AÇISINDAN İRDELENMESİ: EINSTEIN VE NURSİ KARŞILAŞTIRMASI
	Dr. Burak KİRAS Bartın Üniversitesi	DUYUSAL ALGILARLA OLUŞAN MADDE
	Hanene TALHİ, Dr. Ali Âdem BAHAR, Prof. Dr. Kâzım UYSAL Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	GENETİK BİLGİNİN ÇOĞALTILMASI VE İŞLENMESİNDEKİ HARİKALIKLAR
15:00-15:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

AKILLI TASARIM, BİLİMSEL BİR TEORİ MİDİR?

Prof.Dr. Ali Osman BELDÜZ, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Fakültesi,
Biyoloji Bölümü, 61080-TRABZON
belduz@ktu.edu.tr

ÖZET

Phillip Johnson, akıllı tasarım teorisinin babası olarak bilinir. Mevcut haliyle bu fikir 1980'lerde ileri sürüldü. Akıllı tasarım (Intelligent Design), evrenin ve canlıların özelliklerinin, doğal seleksiyon gibi yönlendirilmemiş bir süreçle ortaya çıkmadığını, zekice kurgulanmış akıllı bir nedene dayalı olarak ortaya çıktığını savunan ve bu sonucuna varmak için diğer tarihi bilimler tarafından yaygın olarak kullanılan yöntemleri kullanan bilimsel bir teoridir. Akıllı tasarım (ID) teorisyenleri, tecrübelerimize göre akıllı bir nedene dayalı bilgi türü taşıyıp taşımadıklarını belirlemek için, tabii nesnelerin özelliklerini inceleyip, tasarım yapıldığının ortaya çıkarılabileceğini savunuyorlar. Gözlediğimiz özellikler, zeki bir nedene bağlıdır, bu da tasarlandığının göstergesidir ve genellikle *"tasarlanmış komplekslik"* veya *"kompleks ve tasarlanmış bilgi"* olarak adlandırılır. Akıllı tasarımın delilleri, fizik, kozmoloji, hayatın kökeninden, gelişme biyolojisinin kompleksliğinden ve diğer bilim alanlarından gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Tasarım, Evrim, Tasarlanmış Komplekslik, Tasarlanmış bilgi, KTB

IS INTELLIGENT DESIGN A SCIENTIFIC THEORY?

ABSTRACT

Phillip Johnson is known as the father of intelligent design. The idea in its current form was put forward in the 1980s. Intelligent Design is a scientific theory that argues that the properties of the universe and living things did not emerge through an undirected process such as natural selection, but emerged based on an intelligently constructed reason, and uses the methods commonly used by other historical sciences to reach this conclusion. Intelligent design (ID) theorists argue that, in our experience, it is possible to reveal the design by examining the properties of natural objects to determine whether they carry a type of information based on intelligent reason. The properties we observe are due to an intelligent cause, which is indicative of being designed and is often referred to as *"designed complexity"* or *"complex and designed information"*. Evidence for intelligent design comes from physics, cosmology, the origin of life, the complexity of developmental biology, and other fields of science.

Keywords: Intelligent Design, Evolution, specified complexity, complex and specified information

GİRİŞ

Akıllı Tasarım Görüşü Kim tarafından ortaya atıldı? Phillip Johnson kimdir?

Akıllı tasarım, ilk kez Phillip Johnson tarafından ileri sürülmüştür ve Johnson akıllı tasarımın babası olarak bilinir. Fikrin mevcut hali 1980'lerde ortaya çıktı. Johnson, Darwin'in evrim felsefesinin insan dâhil tüm canlıların nasıl var olduğunu/oluştuğunu açıklamakta yetersiz olduğunu görünce, akıllı tasarımı benimsedi ve zamanla geliştirdi. Johnson, Berkeley'deki California Üniversitesi'nde 30 yıldan fazla bir süre hukuk öğretti ve Darwin'in görüşünü destekleyen ampirik kanıtların eksik olduğunu savundu ve bu fikrini *"Darwin On Trial"* adlı kitabı ile kamuoyu ile paylaştı. Bu kitabında kanıtların eksik, yetersiz ve olan ile olmayan arasında biryerde olduğunu, akıllı tasarımın neden test edilebilir bir bilim olduğunu yazdı (1)

Önce evrim görüşünün ne olduğunu hatırlayalım.

Evrim, bir canlı popülasyonunun genetik kompozisyonunun rastgele mutasyonlar yoluyla zamanla değişmesi anlamına gelir (2). Başka bir tanımıyla evrim, popülasyon içi gen ve özellik dağılımlarının, nesiller içerisindeki değişimidir. Diğer bir tanıma göre ise"Bütün canlıların, çok uzak bir geçmişte yaşamış, tek bir ortak atadan, tesadüfi değişimler sonucu oluşmuş olduğunu kabul eden görüştür". Darwinist görüşün kökenini oluşturan iki bileşen; mutasyonlar ve doğanın etken olduğu seçilimdir. Başka bir deyişle, evrim görüşünün en temel iki mekanizması, mutasyon ve doğal seçilimdir (3).

Akıllı tasarım görüşü nedir ve iddiası nedir?

Akıllı tasarım, evrenin ve canlıların bir zeki varlık tarafından tasarlandığını, rastgele ve sebepsiz, nedensiz, doğal seleksiyon gibi yönlendirilmemiş süreçle ve kontrolsüz olarak var edilmediğini, tasarımın arkasında bir tasarımcının olduğunu iddia eden, tasarımın en iyi şekilde akıllı bir nedene dayandığı sonucuna varmak için, diğer tarihsel bilimler tarafından yaygın olarak kullanılan yöntemleri kullanan bir görüştür.

Akıllı tasarımın temel iddiası, bazı biyolojik yapıların tedrici evrimsel değişmelerle ortaya çıkmış olamayacağıdır, çünkü bu biyolojik yapılar, sadece mevcut yapı ve fonksiyonları ile bulunduğu organizmada kullanışlıdır. Bu sebepten dolayı, bir biyolojik köken ve gelişim görüşü olarak akıllı tasarım görüşünün temel iddiası, bu kadar kompleks biyolojik yapıların varlığını ancak akıllı sebeplerin yeterince uygun biçimde açıklayabileceğidir (4).

Esasen, özellikle Behe (5) Dembski (4) ve akıllı tasarım taraftarları, akıllı tasarımın bir bilim olduğu, dünyanın ve özellikle biyolojik dünyanın işleyiş biçiminde zekâ arayışını içeren bilim olduğu fikrini savunmaktadırlar.

Akılı tasarım fikrinin babası, Phillip Johnson'a göre bilimsel olarak düşünülmesi gereken iki hipotez vardır. Birinci hipotezde, yaşam tarihinde yapılan tüm var oluşları gerçekleştirmek için yaratıcı bir zekâya ihtiyacınız olduğudur; ikinci hipotezde ise yaratıcı bir zekânın varlığı kabul edilmez, çünkü akılsız, amaçsız, doğal süreçlerin var oluşu gerçekleştirildiği kabul edilir ve aslında tüm işi doğal süreçlerin yaptığı gösterilmeye çalışılır. Şu anda, ders kitaplarımızda gerçek olarak öğretilen şey budur. Phillip Johnson'a göre bu, kanıt ve deneyle test edilmesi gereken bir hipotezdir. Deneyle doğrulanamıyorsa, o zaman aynı iki olasılıkla karşı karşıya kalırsınız ve hiçbirinin bilimsel bir gerçek olduğu söylenemez (1).

Akıllı tasarımın bilimsel olup-olmadığını tartışmadan önce bilimin, bilimsel metodun ne olduğunu anlamak gereklidir

Bir bilginin/hipotezin bilimsel olduğunu söyleyebilmek için, hipotezin doğruluğunu olduğu gibi yanlışlığını da deneysel olarak ispatlamak gerekir. Bilimselliğin ispatlanması için bilimsellik metodunun basamakları takip edilir

Bilimsel metodun basamaklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Problem Belirlenir

Neyi bilmek istiyorsun? (örnek. *"Bitkilerin büyümesi üzerinde müzik etkilimidir?"*)

2. Konu üzerinde bilgi toplanır

3. Bilgilere dayalı olarak bir hipotez kurulur

4. Hipotez, deneyler ile test edilir

5. Testin sonuçları gözlenir. Hipotez red veya kabul edilir.

6. Sonuçları rapor haline getirilir ki başkaları da tekrarlayabilsin.

Bilimsel metoda dair bazı temel, anahtar noktalar da şöyledir;

Hipotez test edilebilir ve yanlışlanabilir olmalıdır.

Deney en az bir bağımlı değişken ve bir bağımsız değişken içermelidir.

Deney gruplarında mutlaka bir kontrol grubu olmalıdır ve deney yapılan grupların kıyaslaması kontrol grubuna göre yapılmalıdır.

Tabii bilimsel yöntem bazen çok sinir bozucu olabilir. Bir teori hiç ispatlanamayabilir. Çok nadiren bazı teoriler kanun haline gelebilir (yerçekimi kanunu gibi) ancak o bile yeni bulgularla küçük değişimlere uğrayabilir (bkz. *Newton Mekaniği ve Kuantum Mekaniği*) (6)

Öyleyse evrim ve akıllı tasarım görüşleri bilimsel midir?

Bilimsel yöntem genellikle gözlemleri, hipotezi, deneyleri ve sonucu içeren dört aşamalı bir süreç olarak tanımlanır. Bilimsel bir teori test edilebilir olmalı ve gözlemlenebilir kanıtlara dayanmalıdır. Bilimsel bir teori, doğal dünyadaki olaylar hakkında daha sonra bilimsel deneylerle test edilebilecek tahminlerde bulunur.

-Akıllı tasarım, akıllı tasarımcının, karmaşık ve belirli bilgiler (CSI, complex and specified information) ürettiği gözlemiyle başlar.

-Tasarım teorisyenleri, doğal bir nesne tasarlanmışsa, yüksek düzeyde CSI içereceğini varsayarlar.

-Bilim adamları daha sonra, karmaşık ve belirli bilgiler içerip (CSI) içermediklerini belirlemek için, doğal nesneler üzerinde deneysel testler yaparlar.

-Kolayca test edilebilir bir CSI formu, indirgenemez (eksiltilemez) komplekslikte dir (irreducible complexity); bu, biyolojik yapıların tüm parçalarının işlev görmesini gerektirip gerektirmediğini görmek için deneysel olarak tersine mühendislikle keşif yapılabilir.

-Akılıl tasarım araştırmacıları, biyolojide indirgenemez kompleksli k (irreducible complexity) bulduklarında, bu tür yapıların tasarlandığı sonucuna vardılar (7).

Öyleyse *"akıllı tasarım, bilimsel bir teorimidir?"* sorusunun cevabı *"Evet"* olacaktır.

Şimdi bilimsel teori konusunu biraz daha delilleri ile açıklamaya çalışalım:

Akıllı tasarımın bilimsel teori olduğuna dair dellileri inceleyelim?

Akıllı tasarımın bilimsel olduğuna dair birçok delil sunulabilir ama biz birkaç tanesine değinecek fakat özellikle flagella üzerinde duracağız.

Akıllı tasarımın var olduğuna ve bilimsel olduğuna dair ilk delil Darwin'in evrim görüşünden gelir. Bir akıllı tasarımın olduğu, bir tasarımcının bulunduğu hipotezinin test edilemez olduğu söylenir. Bu yanlış. Akıllı tasarım test edilebilir ve bilimseldir. Test, Darwinci evrimdir. Evrimci biyologların iddiası, tüm işi akıl dışı nedenlerin yaptığıdır. Evrimci biyologlar her şeyin akıldışı nedenlerle ortaya çıktığını kanıtlayabilirlerse, zekâya ihtiyacınız olduğuna dair karşı hipotez olan akıllı tasarım hipotezi test edilmiş ve yanlış olduğu gösterilmiş olur. Yani öncelikle herşeyin tesadüflerin eseri olduğunu ispatlamak gerekmektedir. Demek ki doğal süreçlerin, akılsızca, amaçsızca, tesadüfi olarak canlıları oluşturduğu, evrimleştirdiği ispatlanamadığına göre, bir var edici aklın devrede olduğu kabul edilmelidir.

Evrimcilerin *"akıllı tasarım teorisini"* bilimsel olarak test etmek için yerleşik bir yöntemin var olmadığı, bilimin yöntemlerinin nasıl kullanılacağı, kullanma girişimleri olup olmadığına dair eleştirilerine karşı *"akıllı tasarım"* taraftarları birçok delil sunuyor (8).

Moleküler makineler, akıllı tasarımı destekleyici delilere örnektirler, çünkü akıllı tasarım dışında birbiri ile etkileşimli birden fazla parçalı düzenekleri üretebilen bir sebep yoktur. ABD Ulusal Bilimler Akademisi'nin eski başkanı Bruce Alberts, Cell dergisindeki (1998) makalesinde moleküler makinelerin şaşırtıcı özelliklerini şöyle açıklıyor(9):

"Hücrenin tamamı, her biri birçok proteinden oluşan, birbirine kenetlenmiş, birbirine bağlı montaj hatları içeren bir fabrika olarak görülebilir. Neden bunlara hücre fonksiyonunun protein makinelerini oluşturan büyük protein düzenekleri diyoruz? Çünkü insanların günümüz dünyasındaki üretimleri verimli ve hızlı bir biçimde yapmak için geliştirdikleri düzenekler/makineler gibi, bu protein düzenekleri de son derece koordineli hareket eden parçalar içermektedir(9)."

Biyoloji dünyasınca bilinen birçok makine vardır. Burada bu makinelerden birkaçına değineceğiz (10).

Ribozom: Ribozom, proteinlerin sentezinden sorumlu çok parçalı bir makinedir. Saygın bir biyolog olan Craig Venter'e göre ribozom, en az 53 protein gerektiren *"inanılmaz derecede güzel karmaşık bir yapıdır"*. Bir bakteri hücresinde 100.000'e kadar ribozom bulunabilir, insan hücreleri ise milyonlarca ribozom içerebilir. Ribozomlar üzerindeki çalışmaları ile tanınan

Nobel Ödüllü biyolog Ada Yonath, ribozomların *"mevcut işlevlerini yapacak şekilde dâhice tasarlandıklarını"* söylüyor(9).

ATP Sentaz: ATP (adenosin trifosfat), tüm hücrelerde birincil enerji taşıyan moleküldür. Birçok organizmada, ATP'yi ATP sentaz adlı protein bazlı moleküler bir makine üretir. Bu makine, bir aks ile birbirine bağlanan iki döner motordan oluşur. Döndükçe, aks üzerindeki tümsekler diğer protein alt birimlerini iterek ATP üretmek için gereken mekanik enerjiyi sağlar. Hücre biyoloğu David Goodsell'in sözleriyle, "ATP sentaz moleküler dünyanın harikalarından biridir. (9) "

Peki harika ve işini yapacak şekilde dahice tasarlanmış bu moleküler makineler Darwinci mekanizmalarla evrimleşebilir mi? Birçok moleküler makinenin indirgenemez karmaşık özelliğe sahip olması nedeniyle bunun neden son derece olanaksız olduğu ifade ediliyor (10)

Behe, Darwinizm'in bu çok parçalı yapıları açıklama yeteneğini daha da inceledi(9).

Darwin's Kara Kutusu adlı kitabında Behe, Darwin'in evrim testini geçemeyen bir sistemi tanımlamak için indirgenemez karmaşıklık terimini kullandı(9):

"İndirgenemez derecede karmaşık biyolojik bir sistem, ardışık çok sayıda küçük değişiklikle oluşturulamaz, çünkü temel işleve katkıda bulunan ve etkileşim halindeki birkaç parçadan oluşan bir sistemde, parçalardan herhangi birinin çıkarılmasının sistemin işlevini etkin bir şekilde durdurmasına neden olur, **indirgenemez derecede karmaşık biyolojik bir sistemden** de kasıt budur(9).

Daha önce de belirtildiği gibi Darwinizm, yapıların evrimlerinin her bir küçük adımında dahi işlevsel kalmasını gerektirir. Bununla birlikte, indirgenemez karmaşık yapılar, adım adım evrimleşemezler çünkü tüm parçaları mevcut olana ve çalışana kadar işlev göremezler. Herhangi bir işlevi elde etmek için çok sayıda mutasyon gerektiren çok sayıda parça gerekli olacaktır – bunların aynı anda tesadüfen gerçekleşmesi hemen hemen imkânsız bir olaydır(9).

İndirgenemez karmaşıklıkta bir moleküler makinenin ünlü bir örneği, bakteri kamçısıdır.

Kamçı (Flagellum), bakterileri gıdaya veya yaşayabileceği uygun bir ortama doğru iten bir döner motor tarafından çalıştırılan mikro moleküler bir pervane grubudur. Çeşitli flagella (kamçı) türleri vardır, ancak kamçı türlerinin tümü, bazı araba ve tekne motorlarında olduğu gibi, insanlar tarafından yapılmış bir döner motor gibi işlev görür(9).

Flagella, bir rotor, bir stator, bir tahrik mili, bir u-mafsal ve bir pervane dâhil olmak üzere, insan mühendislerin aşina olduğu birçok parça içerir. Bir moleküler biyoloğun Cell dergisinde yazdığı gibi, *"Diğer motorlardan çok daha fazla, flagellum, bir insan tarafından tasarlanmış bir makineye benziyor(9)."*

Flagella ve diğer biyolojik yapıların, tüm parçalarının çalışması gerekip gerekmediğini belirlemek için genetik nakavt deneyleri yoluyla deneysel olarak tersine mühendislikle test edilip, keşfedilebilir (8). Mikrobiyolog Scott Minnich tarafından yapılan genetik nakavt deneyleri, yaklaşık 35 geninden herhangi biri çıkarılırsa flagella parçalarının bir araya gelemediğini veya düzgün çalışmadığını gösterdi. Bu ya hep ya hiç oyununda, mutasyonlar, her seferinde bir adım bir işlevsel bir kamçı geliştirmek için gereken karmaşıklığı üretemez ve olasılıklar, büyük bir sıçramada bir araya gelmesi için hemen hemen ihtimal dışıdır (9). Bu tip deneysel çalışmalar biyolojideki indirgenemez karmaşıklığı ortaya çıkardığında, bu tür yapıların tasarlandığı sonucuna varıyorlar (8).

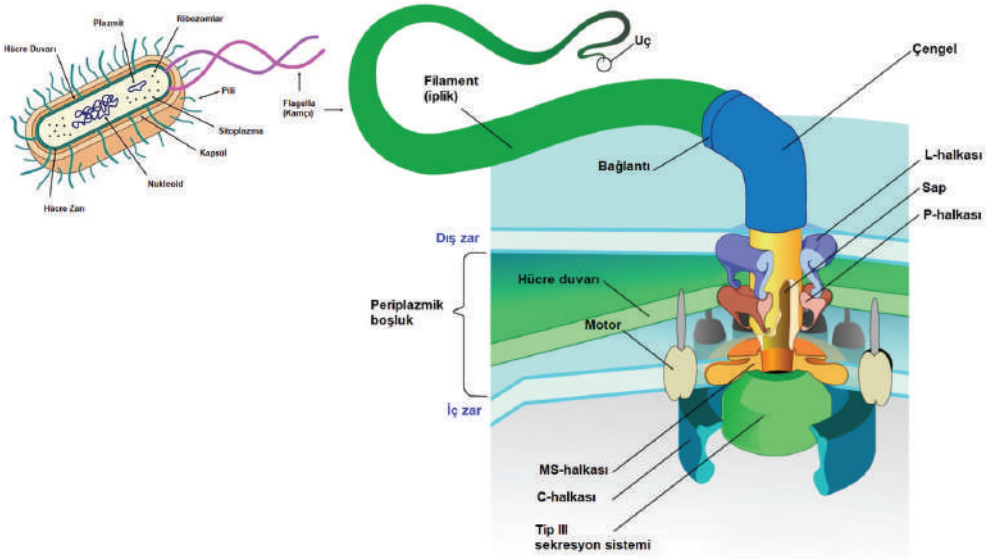

https://microbenotes.com/flagella-and-pili-fimbriae/ (11)

Evrimciler, moleküler makinelerin önceden var olan parça ve bileşenlerin birlikte kullanılması yoluyla geliştiğini iddia eder, akıllı tasarım fikrine bu açıdan da itiraz ederler? Peki itiraza ne cevap verilmelidir(9)?

Kemper ve ark. 2013 (10) bu önermenin neden başarısız olduğunu ve moleküler makinelerin neden tasarımı işaret ettiğini açıklıyor(9):

İndirgenemez derecede karmaşık yapılar tasarımı işaret eder, çünkü bunlar yüksek düzeyde belirlenmiş karmaşıklık içerirler - yani, hepsi belirli bir işlevi yerine getirmek için gerekli olan parçaların olası olmayan düzenlemelerine sahiptirler(9).

Elbette akıllı tasarımı destekleyen daha birçok kanıt bulabilir, ancak az ve kısa olan daha fazla okunur, daha fazla akılda kalır, aşağıda ortak seçenek görüşünün uygun olmadığına dair gerekçeler sunulmaktadır(9):

A) İlk olarak, tüm parçalar başka bir yerde mevcut değildir. Birçoğu özgündür. Aslında, çoğu flagellumdaki parçaların çoğu sadece flagellumlarda bulunur(9).

B) İkincisi, makine parçaları birbirleri ile kolayca değiştirilemeyebilir. Pazar arabaları ve motosikletlerin her ikisinin de tekerlekleri vardır, ancak önemli bir değişiklik yapılmadan biri diğerinin yerini alamaz. Küçük değişikliklerin iki proteinin etkileşimini engelleyebildiği moleküler düzeyde, bu sorun daha da ciddidir(9).

C) Üçüncüsü, karmaşık yapılar neredeyse her zaman belirli bir sırada montjlanmalıdır.

Bir ev inşa ederken, duvarlar eklenmeden önce bir temel atılmalıdır,

duvarlar inşa edilmeden pencereler konulamaz ve

çatı iskelesi yapılmadan çatı tamamlanamaz(9).

Başka bir örnek olarak, birisi bir bilgisayarı oluşturabilecek parçaları bir yere asabilir, ancak bunlar kendiliğinden biraraya gelip işlevsel bir bilgisayar asla oluşturamaz(9).

Bu nedenle, yalnızca gerekli parçaların mevcut olması karmaşık bir sistem oluşturmak için yeterli değildir. Çünkü özel montaj talimatlarına uyulmalıdır. Hücreler, parçaların nasıl etkileşime gireceğini ve moleküler makineler oluşturmak için nasıl birleşeceğini yönlendirmek için DNA'daki karmaşık montaj talimatlarını kullanır. Ortak seçeneğin savunucuları, bu talimatların nasıl ortaya çıktığını asla açıklamazlar(9).

Akıllı tasarımı eleştirenler, bu tür yapıların, parçaların hücredeki bir işten diğerine birlikte seçilmesiyle inşa edilebilemeyeceğini söylüyor(9).

İndirgenemez karmaşıklığı açıklamaya çalışmak için, akıllı tasarımı eleştirenler genellikle *"ortak seçenek"* hakkında çılgınca spekülatif hikayeleri teşvik eder. Yani *"ortak seçenek"* yani *"ortak işlev görüşünü"* yani"Al ve başka bir amaç için kullan görüşü" nü savunuyorlar. Evrimsel biyolojinin, kör ve güdümsüz süreçlerin biyolojik parçaların ödünç alınmasına ve başka bir amaç için kullanılmasına neden olduğu iddiası, oldukça spekülatif bir mekanizma olarak duruyor(9).

Akıllı tasarım teorisi taraftarları, bakteri flagellalarınının indirgenemez yapıda olduğunu, flagellayı oluşturan kompleksten bir proteinin çıkarılmasının flagellayı çalışmaz yaptığını ifade eder ve bunun deneysel kanıtlarını sunarlar. Evrimciler ise, flagellayı oluşturan proteinlerin, daha önce başka fonksiyonlar için kullanılan proteinlerin kopyalanarak, değiştirilerek ve birleştirilerek karmaşık biyokimyasal makineler üretebileceği görüşünü ileri sürup, bu indirgenemezlik fikrini kabul etmezler. Flagella'ya ait küçük bir protein grubunun, flagellayı oluşturan proteinlerin diğerleri olmadan çalıştığını (8), flagelladaki bir grup proteinin birçok bakteri tarafından diğer hücrelere zehir enjekte etmek için kullanıldığını iddia ederler. Buna karşı akıllı tasarımcılar ise, A şıkkında söylendiği gibi *"İlk olarak, tüm parçalar başka bir yerde mevcut değildir. Birçoğu özgündür. Aslında, çoğu flagellumdaki parçaların çoğu sadece flagellumlarda bulunur(9)."* Halbuki bu parçalardan birinin eksikliği durumunda flagella oluşturulamaz (12.

Ancak akıllı tasarım teorisyenleri William Dembski ve Jonathan Witt, gerçek deneyimimizde, makine parçalarını değiştirebilecek ve yeni sistemlere dâhil edebilecek bilinen tek bir neden olduğunu gözlemliyor(9):

"Deneyimlerimizde, indirgenemez derecede karmaşık makineleri bir araya getiren ve parçalarını yeni ve daha karmaşık bir makine oluşturmak için kullanan tek şey nedir? Akıllı ajanlar(9)."

Evrimciler, ortak seçenek görüşlerine memeli bağışıklık sitemi ve kan pıhtılaşma faktörünü de dahil ederler (12). Kan pıhtılaşmasında görevli proteinlerin benzerlerinin sindirim sisteminde de olduğunu iddia ederler fakat kan ve sindirim sistemi birbirinden farklı şartlara, özelliklere sahiptir. Evet bunlar proteaz grubu proteinler olabilir fakat aralarında birçok fark olduğunu unutmamak gereklidir.

Akıllı tasarım, bir dini taraftarlık mı dır? Bazı taraftarları için evet, bazıları için hayır.

Akılıl tasarımın bazı savunucuları, akıllı tasarım teorisini, tabiatta gördüğümüz bütün tasarım ürünlerinin zeki bir varlık tarafından akıllı bir gerekçeye, nedene dayanarak üretilmiş varlıklar mı yoksa basitçe doğal tasarım gibi yönlendirilmemiş tesadüfi nedenlere bağlı olarak oluşmuş varyantların doğal seçilim sürecinin ürünleri mi olduğunu ampirik olarak tespit etme çabası

olarak kabul ederler. Yaratılışçılığı ise tipik olarak dini bir metinle başlayan ve bilimin bulgularını dini inanç ve metinlerle uzlaştırma çabası olarak görmeye çalışırlar. Yaratılışçılıktan farklı olarak, akıllı tasarımın bilimsel teorisi, modern biyolojinin bilim aracılığıyla tespit edilen akıllı nedenin doğaüstü olup olmadığını belirleyebileceğini iddia etmez yani akıllı tasarımcıyı doğaüstü olup olmadığını ispatlama çabası içinde değildir (7).

Akıllı tasarımın bazı eleştirmenleri, akıllı tasarım ile yaratılışçılığın birbirinden farklı olduğunu kabul ediyorlar. Dolayısı ile akıllı tasarıma yaratılışçılık yaftası yapıştırmanın yanlış olduğunu öne sürüyorlar. Öyleyse neden bazı Darwinistler akıllı tasarımı yaratılışçılıkla karıştırmaya çalışıyorlar ya da eleştiriyorlar? Dr. Numbers'a göre bunun nedeni, bu tür iddiaların *"akıllı tasarımı gözden düşürmenin en kolay yolu"* olduğunu düşünmeleridir (7). Muhtemelen *"akıllı tasarım teorisini"* yaratılışçılığa götüren bir yol olarak görüyorlar. Belki de bu sebepten *"akıllı tasarım"* teorisine karşı çıkıyorlar. *"Akıllı tasarım"* teorisi doğa üstü bir tasarımcıyı (yaratıcıyı) kabul etmiyor ise Darwinist fikirden farkı *"tesadüfi varyasyonların oluşumu ve doğal seçilimin yerini akıllı nedensellik, akıllı tasarımın/ajanların almasıdır"*. Yani tesadüfün yerini akıllı neden alıyor. Darwinistlerin *"akıllı tasarım"* fikrine karşı çıkmalarının bir nedeni de bu teorinin insanları bir tasarımcı, bir yaratıcı aramaya götürme ihtimalidir. *"Akılllı tasarım"* görüşünü taraftarlarının bazılarının akıllı tasarımcıyı tabiat olarak ya da yaratıcı dışı bir varlık olarak görme ihtimalini de hatırdan uzak tutmamak gerektir.

Ayrıca *"akıllı tasarım"* görüşünü, neo-Darwinci evrime bir meydan okuma olarak kabul ediyorlar (13). Her ne kadar bazı savunucuları akıllı tasarımı dini bir teori olarak görmese de, akıllı tasarımın dini imalar içermesi, akıllı bir tasarımcıyı, yani yaratıcıyı ima etmesi sebebiyle de Neo-Darwinistler *"akıllı tasarım"* fikrini red ediyor ve bilimsel bulmuyorlar (14). Çünkü batı da akıllı tasarım teorisini savunan bilim adamları aynı zamanda hristiyanlık veya yahudilik inancına da sahip olup, yaratıcıyı da kabul etmektedirler.

Akıllı tasarım, yaratılışçılığın daha yeni bir versiyonu mudur? Birçok yaradılışçı, yaradılışçılığın özü olan işi yapmadığını, dini kitapları ve inaçları savunmadığı gerekçesiyle *"akıllı tasarım"* teorisini eleştirmektedir (1).

Akıllı tasarım teorisi, canlıların oluşumunun akıllı bir tasarımla yapıldığı tezini savunur. Akıllı tasarımcının doğal ya da doğaüstü bir güç olup olmadığı konusuna odaklanmaz. Bazı akıllı tasarımcılar eğer akıllı tasarımın doğaüstü olduğu ortaya çıkarsa, bunu bilimin dışında olan bir belirleme olarak kabul eder. Ama akla ihtiyaç duymanız bilimin dışında bir tesbit değildir. Bir mağara duvarına yapılan bir çizimin tarih öncesi mağara adamlarının bir resmi mi yoksa duvardaki doğal erozyon ve kimyanın bir ürünü mü olduğuna karar vermek gibi, bilimin olağan işidir (1).

Phillip Johnson, *"Bütün bu Darwinci hikaye, bana öyle geliyor ki, fazlasıyla satıldı"* diyor. *"Çok az kanıta dayalı olarak kurgulanmış hayali bir hikaye"* dir diyor ve herkese bunun kesinlikle doğru olduğu söyleniyor ve buna bilim dendiği için kesinlikle sorgulanamaz prosedürlerle tekrar tekrar kanıtlanmış algısı oluşturuluyor. Ama bu doğru değildir sadece çok az kanıta dayalı olarak kurgulanmış hayali bir hikayedir. İnsanların çoğunun evrime inanmama sebebi, cahil olduklarından değil, bu görüşte bir sorun görmeleridir. Gerçek, gözlemsel ve deneysel kanıtlarla desteklenmediği halde, büyük başarı varmış gibi gösterme, algısı oluşturma çabalarıdır. Bu anlamda, bilim değildir. Kendilerine evrim diye verilenin aslında ispatlanmadığı için yeterince bilimsel olmadığı ve ispatlanmış gibi sunulduğuna, hatta bilimden öte felsefi

olduğuna, adeta metafiziği içerdiğine inanmalarıdır (1).

Phillip Johnson, evrim teorisi kriziyle ilgili şunları ifade ediyor: evrim teorisyenlerinin halkı hala evrime inandıramadıklarından evrim teorisinin krizdedir ve araştırmaları için sağlanan bütçeleri kaybetme ve gerçek bilim adamı olarak görülmeme riskleri ile karşı karşıyadırlar. Bu zamana kadar ve hala daha ilkokuldan doktora seviyesine kadar eğitim sistemlerinin sanal kontrolüne sahipler. Ayrıca filmler ve televizyonlardaki belgesellerle teorilerini anlatmaya devam etmektedirler. Darwin'in evrim görüşünün İngiliz düşünce tarihinde ders olarak anlatılacağı ve biyolojinin evrim görüşü olmadan ilerlemeye devam edeceği günler yakındır (1).

Phillip Johnson, özetle şöyle devam ediyor: Yıllarca insanlara bilimle ilgili olmak istiyorsanız, bu teoriyi desteklemeniz gerektiği anlatıldı. Yani bu teoriyi desteklemiyorsanız bilim yapamazsınız denmeye çalışıldı. Fakat bunca yıldır devam ediyorlar ve yine de insanları ikna edebilmiş değiller. Çünkü bu görüş, bilim dersinden ziyade felsefik bir görüştür. Bu simya gibi birşeydir. Simyacılara, kurşunu altına çeviremeyeceğini söylediğinde simyacılar deli gibi ciyaklamış olmalılar. Ama kimyasal yollarla kurşunu altına dönüştüremeyeceğiniz doğruydu. Böylece simya hırslarından vazgeçildiğinde, simya gerçek kimya bilimine dönüşebildi. Bunun da gerçekleştiğini görüyorum. Biyoloji biliminin değişeceğini düşünüyorum. Yok olmayacak. Sadece gerçekliğe ve gerçek bilimsel testlere dayanacaktır. Gelecekte gördüğüm şey bu. Kriz budur (1).

KAYNAKÇA

1) https://www.pbs.org/wgbh/nova/article/defense-intelligent-design/

2) https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj8zNGixsnzAhUBgv0HHa_VC04QFnoECBIQAw&url=https%3A%2F%2Ftr.wikipedia.org%2Fwiki%2FEvrim&usg=AOvVaw3VhS2RuUVTGrDBpO_vsyeP

3) https://www.yaklasansaat.com/dunyamiz/canlilar/evrim.asp

4) 6. Dembski, W.A. (2006) The Briefing, 337, 14–15

5) 5. Behe, M.J. (1996) Darwin's Black Box: Biochemical Challenge to Evolution. Simon and Schuster, New York

6) https://steemit.com/tr/@aneyefromturkey/bilimsel-metot-nedir-nasil-isler

7) https://intelligentdesign.org/whatisid/

8) Miller, K.R. (2002) Natural History, April 2002

9) https://www.discovery.org/a/sixfold-evidence-for-intelligent-design/

10) Discovering Intelligent Design: A Journey into the Scientific Evidence 1st Edition by Gary Kemper (Author), Hallie Kemper (Author), Casey Luskin (Author) Discoverey institue press, 2013, ABD

11) https://microbenotes.com/flagella-and-pili-fimbriae/

12) Behe, M.J. (2002) Natural History, April 2002

13) Article in Biochemist · February 2007 DOI: 10.1042/BIO02901028 Intelligent design theory: New hypothesis or old idea in a new guise?

14) Dembski, W.A. (2002) Intelligent Design: The Bridge Between Science and Theology, InterVarsity Press, Downes Grove, IL, U.S.A.

DUYUSAL ALGILARLA OLUŞAN MADDE

Arş. Gör. Dr. Burak KİRAS, Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Bartın
bkiras@bartin.edu.tr

ÖZET

Evrende bulunan canlı ve cansız tüm varlıklar, insanlar tarafından aynı şekilde tanımlanmaktadır. Bu sebeple tanımlanan maddenin herkes tarafından aynı şekilde algılandığı ve maddenin algılanan haliyle gerçek olduğu düşünülür. Halbuki bilimsel çalışmalar, tanımladığımız maddelerin aslında beyne gönderilen elektriksel sinyallerle oluştuğunu göstermektedir. Yani madde olarak tanımladığımız şey aslında bizim duyusal algılarımızla oluşturduğumuz bir durumdur. Bazı hayvanların duyu organlarının yapısı ve algı kapasitesi farklı olduğu için maddeleri insanlarla aynı şekilde algılamazlar. Yani bize göre kırmızı görünen bir elma başka bir canlıya göre farklı renkte görülebilir. Veya bizim göremediğimiz mor ötesi ışınları algılayabilen bir canlı bizim varlığını tespit edemediğimiz şeyleri tanımlayabilir. Sanal/artırılmış gerçeklik teknolojisi ile çevremizde bulunmayan bir madde bize oradaymış gibi algılatılabilir. Neticede maddenin görüntüsü, sesi, kokusu, dokusu ve tadı, beyne gönderilen elektriksel sinyallerle algılanıp tanımlanmaktadır. Bu durumda her şeyin maddeden oluştuğunu, fiziksel maddenin tek veya esas gerçeklik olduğunu savunan materyalizm fikri, maddelerin algılarla oluştuğu bilimsel bulgusu ile ters düşmektedir. Madde aslında gerçek ve mutlak değildir. Sanal gerçeklik uygulamalarını tasarlayan mühendis, kullanıcının neyi nerede nasıl algılaması gerektiğini kendisi karar vermektedir. Evrendeki her şey bir Yaratıcı tarafından kusursuz bir şekilde oluşturulmuş ve bizim maddeyi o şekilde algılamamız istenmiştir. Yani biz maddeyi, yaratıcımız olan Allah tarafından bize bahşedilen duyular neticesinde tanımlayabiliriz. Bu durum, yaratıcıyı inkâr eden ve tek gerçeğin *"madde"* olduğunu savunan materyalist düşünceyi geçersiz kılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yaratılış, bilim, teknoloji, materyalizm, duyu.

MATTER FORMED BY SENSORY PERCEPTIONS

Arş. Gör. Dr. Burak KİRAS, Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Bartın
bkiras@bartin.edu.tr

ABSTRACT

All living and non-living beings in the universe are defined in the same way by humans. For this reason, it is thought that the defined substance is perceived in the same way by everyone and that the substance is real as it is perceived. However, scientific studies show that the substances we describe are actually formed by electrical signals sent to the brain. In other words, what we define as the matter is actually a state that we create with our sensory perceptions. Some animals do not perceive substances in the same way as humans, since the structure of their sense organs and their perceptual capacity are different. In other words, an apple that looks red to us can be seen in a different color compared to another living thing. Or, a creature that can detect ultraviolet rays that we cannot see can identify things that we cannot detect. With virtual/augmented reality technology, a substance that is not in our environment can be perceived as if it is there. As a result, the appearance, sound, smell, texture, and taste of the substance are perceived and defined by electrical signals sent to the brain. In this case, the idea of materialism, which argues that everything consists of matter and that physical matter is the only or essential reality, contradicts the scientific finding that matter is formed by perceptions. The matter is actually not real and absolute. The engineer who designs virtual reality applications decides what the user should perceive, where, and how. Everything in the universe was created flawlessly by a Creator and we were asked to perceive matter that way. In other words, we can define matter as a result of the senses bestowed upon us by our Creator, Allah. This invalidates the materialist idea that denies the creator and argues that the only reality is *"matter"*.

Keywords: Creation, science, technology, materialism, sense.

GİRİŞ

Doğumumuzdan itibaren sadece duyularımızla algılayabildiğimiz *"dış dünya"* nın, duyularımızın bize gösterdiğinden daha farklı olabileceğini hiç düşünmemişizdir. Bunun sebebi, evrenin ve evrendeki her varlığın sadece duyularımız ile tanımlanmış halinin bize şartlandırılmış olmasıdır. Ancak 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılda gerçekleşen bilimsel çalışmalarla klasik evren ve madde anlayışı sorgulanmaya başlanmış, algıladığımız dış dünya ile ilgili şüpheler oluşmaya başlayarak *"çoklu evren"* ve *"paralel evren"* gibi teoriler ortaya atılmıştır.

Evrende canlı ve cansız olmak üzere, sayılamayacak kadar çok varlık mevcuttur. İnsan duyuları yardımıyla bir nesnenin var olduğu çıkarımını yapabilir. Görüntü, ses, koku, tat ve dokuyu tanımlarken duyu organları ile beyin birlikte çalışırlar. Bu iş birliği sonucunda bir şeyin varlığını kendimizce ispatlamış oluruz. Duyu organları hemen hemen her insanda aynı şekilde çalıştığı için çevremizde gördüğümüz nesneleri aynı şekilde algılarız. Yani çevremizdeki varlıkları duyu organlarımız ve beynimizin yeterliliği çerçevesinde tanımlayabiliriz. Peki gördüğümüz nesneler gerçekten tanımladığımız yerde ve nitelikte midir? Bunu tartışabilmek için öncelikle maddeyi tanımlama olayını, insanlar ve diğer canlılar açısından ele almak gerekir.

Çevremizdeki Cisimleri Nasıl Tanımlarız?

Etrafımıza baktığımızda farklı renk ve şekillerde, değişik tat ve kokularda nesneler tanımlarız. Bu nesneleri yanımızdaki arkadaşımız da bizimle aynı şekilde algılar. Çünkü o da bizim gibi bir insan ve bizim gibi duyuları sağlıklı bir bireydir. Duyu organlarında sorun olan bir insan bu nesneleri bizimle aynı şekilde algılayabilir mi? Veya farklı duyu özelliklerine sahip bir canlı bu nesneleri bizimle aynı şekilde mi tanımlar?

İnsan çevresindeki varlıkları baktığı anda görür. Bu işlem çok kısa bir sürede gerçekleşir. Ancak görme olayı bu kadar kısa sürede gerçekleşmesine rağmen oldukça detaylı işlemler sonucu meydana gelir. Basitçe anlatmak gerekirse; iris, korneaya gelen ışığın şiddetine göre kasılarak göz bebeği genişliğini ayarlar. Buradan giren ışık, göz merceğinden geçerek retina üzerine düşer. Retina tabakasında rod hücreleri ışığı ve kon hücreleri rengi algılamakla görevlidir. Kon ve rod hücreleri, üzerlerine gelen uyarıları *elektrik akımına* çevirir. Elektrik sinyallerinin beyne ulaşmasıyla görünen madde algılanmış olur (Aktaş, 2012). Görme olayında olduğu gibi işitme, tatma, koklama ve dokunma olaylarında da beynin tanımlama yapabilmesi için duyular elektrik sinyallerine çevrilir.

İnsanın gördüğü, duyduğu, dokunduğu, tattığı, kokladığı ve adına evren dediği her şey, tamamen beynimizde oluşan elektriksel sinyallerden ibarettir. Mesela elma yiyen bir insan sadece elmanın beyindeki algısıyla muhatap olur, aslıyla değil. Kişinin *"elma"* diye nitelendirdiği

şey onun şekli, tadı, dokusu, kokusuna ait elektriksel bilginin beyinde algılanmasıdır. Sağlıklı bireyler elmayı aynı şekilde tanımlayabilir. Peki duyularında engel olan bireyler elmayı bizimle aynı şekilde mi algılar? Duyu organlarının işlevlerinde yetersizlik bulunan insan, maddeyi tanımlarken sorun yaşayabilmektedir. Mesela görme engelli bir insan karşısındaki cismi dokunarak, tadarak, koklayarak veya sesini dinleyerek tanımlamaya çalışır. Bunun sonucunda cismin orada olduğu kanısına varır. Ancak bu kişi, görme yeteneği kusursuz olan bir insanın beyninde oluşan görüntüyü kendi beyninde tam olarak oluşturamaz. Koku alamayan bir insan güzel koku veya kötü koku ayrımını yapamaz. Bu durum da maddenin özelliklerini aslında tamamen algılarla ortaya koyduğumuzu göstermektedir.

Canlılarda Algı Farklılığı

İnsanlar olarak tanımladığımız nesnenin aslında çok farklı olabileceğini düşünmeyiz. Çünkü nesneleri aynı şekilde algılar ve aynı sonuçlara varırız. Ancak hayvanlar nesneleri nasıl tanımlamaktadır? Görme, işitme, koklama, tatma ve dokunma duyuları bizimle aynı mıdır? Bilimsel çalışmalar hayvanların duyularının prensip olarak insanlara benzer ancak algılama olarak insanlardan farklı olabileceğini göstermektedir. Burada hayvanların duyularına birkaç örnek vererek insanların duyularıyla kıyaslamak doğru olacaktır.

Yusufçukların gözlerinin her biri, ommatidia adı verilen ve 30 bine yakın bal peteğine benzeyen küçük gözlerden oluşmaktadır. Bu sayede her yönden gelen uyarıları alarak mozaiğe benzer bir görüntü oluşturur. Ayrıca yusufçuklar insanlara göre daha fazla rengi ve mor ötesi dalga boyuna sahip ışığı da algılayabilirler. Bu durum, yusufçukların insanlardan farklı bir görüş özelliği olduğunu göstermektedir. Yıldız burunlu köstebekler, burunlarında bulunan 22 adet uzantı sayesinde oldukça güçlü dokunma duyusuna sahiptirler. Avları olan böcek ve solucanların yerlerini, görmeden tespit edebilirler. Yunusların işitme sistemi oldukça hassastır. Başlarının arkasında bulunan yapıdan tiz ses dalgaları gönderirler. Cisme çarpan ses dalgaları geri dönerek alt çeneleri tarafından algılanır. Bu şekilde yunuslar cisimlerin varlığını, büyüklüğünü ve ne kadar uzakta olduğunu algılayabilirler (Dündar, 2015).

Hayvanlarda da insanlarda olduğu gibi duyular beyinle koordineli olarak çalışıyor olsa da hayvanlarda bulunan bu algılama yetenekleri insanlarda bulunmamaktadır. Bizim göremediğimiz mor ötesi dalga boyundaki ışınları gören yusufçuklar, bizim göremediğimiz maddeleri görüyor olabilirler. Yıldız burunlu köstebekler toprağın metrelerce altında bulunan solucanı hissedebilirken biz bunu algılayamayız. Yunuslar kilometrelerce ötede duran bir cismi algılarken biz cismi göremediğimiz için orada olmadığını düşünebiliriz. Kısacası bizim duyularımızla algılayamadığımız bazı nesneleri bazı hayvanlar algılayabilmektedir. Yani bize göre olmayan madde onlara göre var diyebiliriz.

Rüyalarda Madde

Bedenimiz uyku halindeyken bazı zamanlar rüya görürüz. Rüya esnasında yer, zaman, mekân ve senaryoyu biz tayin etmesek de aynı gerçek hayatta olduğu gibi algılarımız açık olur. Dokunur, görür, işitir, koklar ve tadarız. Yani maddeyi rüyamızda da tanımlarız. Ancak uykumuzdan uyandığımızda tanımlamış olduğumuz maddelerin aslında olmadığını fark ederiz. Yani uykumuzda tanımlamış olduğumuz her şey aslında beynimizin içinde gerçekleşmiştir. Gerçek hayat dediğimiz yaşamda da gördüğümüz her maddenin aslında beynimizde oluşturduğumuz

elektriksel sinyallerle gerçekleştiğini söylemiştik. Peki gerçek hayat ve rüya arasındaki fark nedir? Sadece gerçek hayat rüyalara göre daha uzun süreli ve belli bir mantık çerçevesinde gerçekleşmektedir. Oysaki maddenin tanımı gerçek hayatta da rüyada da aynıdır. Tüm maddeleri uyurken de uyanıkken de algılarımızla tanımlarız. Ya gerçek yaşam diye tanımladığımız bu dünya hayatı da gördüğümüz rüyalar gibiyse? Öldüğümüz zaman, rüyadan uyanmış gibi asıl gerçek yaşama geçecek olabileceğimizi düşündünüz mü?

Sanal/Artırılmış Gerçeklik Teknolojisi

1960'lı yıllarda ortaya çıkan ve günümüzde oyun, eğitim, sağlık, satış ve pazarlama gibi çeşitli alanlarda kullanılan sanal gerçeklik (Virtual Reality-VR) teknolojisi (Kölüş, 2021), gerçek zamanlı animasyon üretebilen, hareket algılayıcı sensörler ve eldiven ile kullanıcı tarafından kontrol edilebilen ve başa takılan stereskopik bir ekrandan oluşmaktadır (Steuer, 1992). Yine aynı yıllarda hayatımıza girerek günümüzde etkin bir şekilde kullanılan artırılmış gerçeklik (Augmented Reality-AG) teknolojisi, kullanan kişilerde gerçeklik duygusunu artırmak amacıyla teknolojik örüntülerle sanal nesnelerin birleştirildiği bir bilişim olarak tanımlanabilir (Demirel, 2019). Bu teknoloji; kamera, bilgisayar, işaretleyici ve gerçek dünya olmak üzere dört farklı birimin aynı anda kullanılıp üç boyutlu olarak algılanmasını sağlar (Çakal & Eymirli, 2012).

Sanal gerçeklik teknolojisi ile kullanıcı, evinin salonunda iken farklı bir mekandaymış gibi hissedebilir. Mesela kendini zorlu bir yolda kamyon kullanan bir kamyon şoförü olarak görebilir. Çevresindeki mekân, görsel ve işitsel olarak bu şartlara göre hazırlanmıştır. Kafasını çevirdiğinde kamyonun iç tasarımını, camın ötesinden etrafındaki çevreyi görebilmektedir. Direksiyon ve vitesi kullanarak kamyonu istediği şekilde hareket ettirip yönlendirebilmektedir. Bu şekilde duyularımıza uygun sinyaller gönderilerek istenilen çevre şartları oluşturulmuş olur. Ancak gerçek hayatta bu kişi evinin salonunda koltukta oturmaktadır. Peki gerçekte orada bulunmayan maddeler bu kişi tarafından nasıl algılanmaktadır? Eğer salonun içinde kamyonun direksiyonu ve vitesi yoksa kişi bunu nasıl bu şekilde algılamaktadır? Bu tamamen oluşturulan yapay ortamla alakalıdır. Oluşturulan yapay ortam sayesinde duyularımızın o ortamı gerçek yaşamdaki gibi algılayıp beynimize gerçeğiyle aynı elektrik sinyallerini göndermemizle oluşmaktadır. Yani olay yine tamamen algıyla alakalıdır.

Sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik teknolojilerinin olabilecek en mükemmel halini düşünelim. Acaba bizim *"gerçek hayat"* diye nitelendirdiğimiz yaşamımızın bu teknolojide olduğu gibi bir mühendis tarafından tasarlanmış olduğunu ve bizim her şeyi onun istediği gibi algıladığımızı düşünelim. Madde dediğimiz şeyin aslında tamamen algılardan oluştuğunu ve bu mühendis bizim nasıl algılamamızı istiyorsa onu o şekilde algıladığımızı düşünelim. Burada bu mükemmelliği yaratan ve bizlere bunları algılayabilme yeteneği veren, evrendeki her şeyin yaratıcısı yüce Allah'tır. Mühendisler Allah'ın kusursuz yaratma sanatından ilham alarak zamanın elverdiği imkanlar çerçevesinde icatlarını oluştururlar. Allah'ın yaratmak için bir altyapıya veya örneğe ihtiyacı yoktur. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de Nahl suresi 40. ayette şu şekilde anlatılmıştır:

"Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman sözümüz sadece, ona, 'ol' dememizdir. O da hemen oluverir."

SONUÇ

Buraya kadar anlatılanlar göz önüne alındığında maddenin kendi başına gerçek bir varlık olmadığı anlaşılmaktadır. Maddenin algılarla tanımlandığı ve bu algıların farklı canlılarda farklı şekillerde olabileceği görülmektedir. Sonuç olarak evrendeki her maddenin elektriksel sinyallerden oluştuğu, aslında maddenin mutlak olmadığı, kişiden kişiye ve canlıdan canlıya farklılık gösterebileceği anlaşılmaktadır. Bu bilimsel sonuç, *materyalizm* fikrini geçersiz kılmaktadır. Her şeyin maddeden oluştuğunu, fiziksel maddenin tek veya esas gerçeklik olduğunu savunan maddecilik veya materyalizm, maddelerin elektriksel sinyallerden oluştuğu ve algılarla farklı şekilde tanımlandığı bilimsel gerçeğiyle ters düşmektedir. Tarihi temelleri MÖ. 300'lü yıllarda Konfüçyüs'ün *gerçekçilik ve maddecilik* öğretisi üzerine kurulan ve 19. yy. da Karl Marx ve Friedrich Engels ile diyalektik materyalizm adı altında popüler hale gelen materyalizm (*"Materyalizm,"* 2021) fikri, ne yazık ki insanların kendi yaratılışlarını inkâr etmelerine ve canlıların tesadüflerle oluştuğunu anlatan evrim fikrine yönelmelerine neden olmuştur. Ancak materyalizm fikrinin, 20. ve 21. yüzyılda gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar ile bilimsel olarak geçersiz hale geldiği söylenebilir.

Evrende bulunan her şeyin aslında algılarla tanımlandığı ve canlılara bahşedilen bu algıların üstün bir güç tarafından yaratılmış olduğu anlaşılmaktadır. Sanal ve artırılmış gerçeklik uygulamalarıyla şahit olduğumuz algılama teknolojisinin en kusursuz hali, insanda halihazırda mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Hayatımızın birçok alanında kullandığımız sanal ve artırılmış gerçeklik teknolojilerini geliştiren mühendisleri hayranlıkla anarken, bu teknolojinin en kusursuz halini bize bahşeden yüce Allah'ı tanımak ve ona şükretmek gerekir. Mutlak gerçek madde değil, her şeyin yaratıcısı olan Allah'tır. O, her an her yerde ve her şeye hakimdir. Kuran'da İsrâ suresi 60. ayetteki *"Muhakkak rabbin insanları çepeçevre kuşatmıştır"* ifadesi, bu gerçeği bildirmektedir.

KAYNAKÇA

Aktaş, İ. (2012). *Dinamik aydınlatmanın insan sağlığı üzerindeki etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çakal, M. A. & Eymirli, E. B. (2012). *Artırılmış gerçeklik teknolojisi.* T.C. Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı. https://www.kudaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/fa254-artirilmis_gerceklik_teknolojisi.pdf

Demirel, G. (2019). *Artırılmış gerçeklik uygulamaları ile işlenen fen bilimleri dersinin 7.sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına ve artırılmış gerçeklik uygulamalarına karşı tutumlarına etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dündar, P. (2015, Ocak 7). Hayvanlar dünyayı nasıl algılıyor? TÜBİTAK Bilim ve Genç. https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/hayvanlar-dunyayi-nasil-algiliyor

Kölüş, Ç. (2021). *Blockchain tabanlı sanal gerçeklik ortamı*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Mateyalizm. (2021, 4 Ekim). *Wikipedia* içinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Materyalizm

Steuer, J., (1992). Defining virtual reality: Dimensions determining telepresence. *Journal of Communication*, 42(4), 73-93.

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

VI. OTURUM

22 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Mehmet CESUR**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
14:00 - 15:00	Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE Erzurum Atatürk Üniversitesi	EVRİM GÖRÜŞÜNE ESMA-İ HÜSNA AÇISINDAN BAKIŞ
	Doç. Dr. İlhami GÜNAY Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	YARATILIŞIN İTKANININ KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ TEZAHÜRLERİ
	Dr. Öğr. Üyesi Ramazan KORKUT Bingöl Üniversitesi	FIKIH METODOLOJİSİ BAĞLAMINDA BİLİMSEL MUHTEVANIN TEVHİD DÜŞÜNCESİYLE YENİDEN İNŞASI
	Suna AYGÜN ALLAHVERDİ Anadolu Üniversitesi	EVRİM HÜMANİST DİNİ İLE İSLAM DİNİ ARASINDAKİ ÇELİŞKİLER
15:00-15:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

EVRİM TEORİSİNE ESMÂ-İ HÜSNÂ AÇISINDAN BAKIŞ

Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Erzurum
veyselgulluce@atauni.edu.tr

ÖZET

Tabiatçı düşünceyi yansıtan ve böyle bir anlayışın ürünü olan evrim teorisi, ideolojik sebeplerle bilimsel bir gerçek gibi takdim edilmektedir. Bazı Müslümanlar da inanç esaslarıyla ne derece çeliştiğine dikkat etmeksizin, bu teoriyi benimsemekte bir sakınca görmemişlerdir. Ancak yakından bakıldığında bu teorinin Kur'ân hakikatleriyle çeliştiği görülmektedir. Örneğin bu teoriye göre mükemmel bir şey yoktur. Her canlı sürekli bir gelişim içindedir. Kur'ân'ın bildirdiğine göre ise her varlık ve canlı mükemmel ve en güzel surette yaratılmıştır.

Tebliğimizde, Kur'ân âyetleri ve Allah'ın Mübdî, Bedî, Muhsin, Mutkin, Kadîr gibi isimleri açısından evrim teorisine bakarak bu teorinin Allah'ın isim, sıfat ve fiillerine aykırı söylem ve kabüllerinin tenkidini yapmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, evrim, mükemmellik, mucize

A PERSPECTIVE TO THE THEORY OF EVOLUTION FROM ESMA-I HUSNA'S PERSPECTIVE

Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Erzurum
veyselgulluce@atauni.edu.tr

ABSTRACT

The theory of evolution, which reflects naturalist thought and is the product of such an understanding, is presented as a scientific fact for ideological reasons. Some Muslims also did not see any harm in taking this theory warmly, regardless of how much it contradicted the principles of belief. However, when looked closely, it is seen that this theory contradicts the truths of the Qur'an. For example, according to this theory, nothing is perfect. Every living thing is in constant development. According to the Qur'an, every being and living thing was created perfectly and in the most beautiful form.

In our paper, we will try to criticize the theory of evolution in terms of names such as Mubdi, Bedi, Muhsin, Mutkin and Kadir, and to criticize this theory's discourses and acceptances contrary to the names, attributes and actions of Allah.

Keywords: Creation, evolution, perfection, miracle

GİRİŞ

Temelde ateist düşünceyi yansıtan ve tabiatçı bir anlayışın ürünü olan evrim teorisi, ideolojik sebeplerle bilimsel bir gerçek gibi takdim edilmektedir. Yoğun evrimci propagandanın etkisiyle bu teori tartışmasız bilimsel bir gerçek zannedilebilmektedir. Bazı Müslümanlar da inanç esaslarıyla ne derece çeliştiğine dikkat etmeksizin, bu teoriye sıcak bakmakta ve benimsemekte bir sakınca görmemişlerdir. Ancak yakından bakıldığında bu teorinin Kur'ân'ın öğrettiği Allah inancıyla pek çok açıdan çeliştiği görülmektedir. Bu hususları şöyle özetleyebiliriz:

1.Bu teoriye göre mükemmel bir şey yoktur. Her canlı ilkel formlardan başlayarak sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. Kur'ân'ın bildirdiğine göre ise, her varlık ve canlı mükemmel ve en güzel surette yaratılmıştır. Yaratılışla ilgili âyetlerde evrimcilerin dillerine pelesenk ettikleri gelişmiş, az gelişmiş, ilkel gibi ifadeler yer almaz. Çünkü ilkellik ve gelişme Yüce Yaratıcı'nın sanatında değil insanların yaptıkları şeylerle alakalıdır. İnsanların sanat ve teknolojisi, bilginin nesilden nesile aktarılması ve telâhuk-i efkâr yoluyla sürekli bir gelişme içindedir. Örneğin ilk taşıtla asrımızdaki modern ulaşım araçları arasında büyük fark vardır. Oysa Allah'ın san'atı böyle değildir. İlkler ve sonrakiler arasında bir fark yoktur. Her canlı türü hayatını sürdürmesi için gerekli olan bütün organ ve cihazlarla donatılmış olarak mükemmel bir surette yaratılmakta ve öylece devam etmektedir. Bu gerçek Kur'ân-ı Kerîm'de çeşitli âyetlerde ifade edilmektedir. اَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ "Yarattığı her şeyi güzel yaptı" (Secde, 7) âyeti Allah'ın yaratmasındaki güzelliği ifade ettiği gibi, صُنْعَ اللّٰهِ الَّذِي اَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ "Her şeyi mükemmel yapan Allah'ın sanatı" (Neml, 88) âyeti de yaratmasındaki mükemmelliği belirtmektedir. مَا تَرٰى فِي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ "Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir bak! Bir bozukluk görebiliyor musun?" (Mülk, 3) âyeti de yarattığı varlıklarda hiçbir uyumsuzluk ve kusurun bulunmadığını ifade etmektedir. Devamında ise: "Sonra gözünü tekrar tekrar çevir bak! Kusur arayan o göz aradığını bulamadan bitkin olarak sana dönecektir" (Mülk, 4) buyrularak, Allah'ın yarattıklarında kusur aramaya ve bulmaya çalışanlara karşı meydan okunarak âdetâ "hodri meydana" denilmiş, bu tür çabaların boşuna olduğu belirtilmiştir. رَبُّنَا الَّذِي اَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدٰى "Rabbimiz, her şeyi ihtiyacı olan donanımla yaratan, sonra da varlıklarını sürdürecekleri yolu gösterendir…" (Tâ-hâ, 50) âyeti de gösteriyor ki, Allah her canlıya hayatı boyunca ihtiyaç duyacağı organları önceden verip sonra ona hayatını sürdüreceği yolu gösteriyor. Evrimcilerin iddia ettiği gibi, bu organlar yavaş yavaş gelişmek suretiyle ortaya çıkmıyor.

Bu âyetler ve benzerleri açıkça ifade ediyor ki varlıklar, canlılar, bitki ve hayvanlar en mükemmel surette yaratılmışlardır. Onlarda hiçbir kusur ve noksanlık yoktur. Bu gerçek İslâm âlimleri tarafından "ليس في الإمكان أبدع مما كان /Leyse fi'l-İmkân ebdeu mimmâ kân" sözüyle

de ifade edilmiştir. Yani "İmkân dairesinde var olandan daha mükemmeli yoktur." Her şey en mükemmel surette yaratılmıştır. Allah'ın yaratmasında kusur arayanların ileri sürdükleri körelmiş, gereksiz organ vs. iddialar ise zamanla boşa çıkmıştır. Örneğin geçmişte insan vücudunda evrimin bir uzantısı ve kalıntısı olarak kaldığı ve bir işlevi olmadığı iddia edilen onlarca organ üzerinde yapılan araştırmalar, bu iddiaları çürütmüş ve insan bedeninde gereksiz hiçbir bir organ olmadığını ortaya koymuştur. Günümüzde bazı canlıların bazı organlarına dair bu nevi iddialar da böyledir. Böyleleri, faydasını henüz keşfedemediği şeyler hakkında "şimdilik bilemiyoruz" gibi tevazu ifadeleri yerine, "bu organ gereksiz, şu canlı faydasız veya zararlı" gibi kibirli ifadelere yönelerek Yaratıcılarına karşı hadlerini aşmaktadırlar.

Yaratılış merhaleleri veya evreleri, bir türün başka bir türe dönüşmesini değil, bir türün kendi içinde, ilk yaratılışından kemâl bulmasına kadarki ilahi terbiye sürecini ifade eder. Mesela ilk insan toprağın çeşitli merhaleler (toprak-çamur-süzülmüş çamur-sertleşmiş çamur…) geçirmesinden sonra yaratılmış, diğer insanlar da anne rahminde çeşitli merhalelerden (nutfe-alaka-mudğa…) geçtikten sonra meydana gelmişlerdir. Keza insanoğlu dünyaya geldikten sonra bebeklik, çocukluk, gençlik, olgunluk, ihtiyarlık gibi merhalelere uğramaktadır. *"O sizi merhalelerden geçirerek yarattı"* (Nuh, 14) âyetinde tüm bu aşama ve merhalelere işaret edilmektedir.[1]

2. *"Adem oğlunu mükerrem kıldık...."* (İsra, 70), *"İnsanı en güzel kıvamda yarattık"* (Tîn, 4) gibi insanın değerli bir varlık olduğunu bildiren âyetler, onun başka türlerden değil, ayrı bir surette müstakil olarak yaratıldığını, maymun vs. hayvanlarla uzak-yakın bir akrabalığının bulunmadığını göstermektedir.

Nitekim Allah'ın emirlerine karşı gelmekte ısrar eden İsrail oğullarından bir gruba *"Aşağılık maymunlar olun! dedik"* (A'râf, 166) ifadesindeki, hâsiîn (aşağılık kimseler) ifadesi gösteriyor ki maymun Allah nezdinde insana nispetle aşağılık bir mahlûktur. Şu hâlde insanı ayrıca yaratmak kendisi için çok kolay bir iş olduğu halde, Allah'ın insanları maymun veya maymun benzeri canlılarla akraba kılması düşünülemez.

3. "كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ" / O her ân bir iştedir" (Rahman, 29) âyetinin de ifade ettiği gibi Allah her ân iş başında ve sürekli bir faaliyet halindedir. Kâinatta cereyan eden her hadise O'nun ilmi ve kontrolü dahilindedir. Kuruyup düşen bir yapraktan dahi haberdardır (En'âm, 59). Her şey O'nun kontrolü ve tasarrufu altındadır. Hiçbir şey kendi haline, başıboş, mühmel bırakılmamıştır. Evrimcilere göre ise, canlılar kendi haline bırakılmış, âdetâ ne haliniz varsa görün denilerek terkedilmiş varlıklar konumunda olup çevre şartlarının ve kendilerinin hayatta kalma çabalarına göre gelişip değişmektedirler.

4. Evrimci yaratılış görüşünü savunanlara göre, her şey uzun süreçler içinde yavaş yavaş yaratılmaktadır. Ani ve def'i yaratılış yoktur. Oysa Kur'ân'da tedrici yaratmayı ifade eden âyetler olduğu gibi, âni ve def'i bir surette yaratmayı ifade eden âyetler de vardır. Şöyle ki: Kur'ân'da anlatılan yaratılış konularına dikkat ettiğimizde iki türlü yaratılış sahnesine şahit

[1] Yukarda belirtilen merhalelere işaret ettiği bütün müfessirlerce ifade eden bu ayet hakkında ne gariptir ki, günümüzde bazı evrimci yaratılış görüşünü benimseyen kimseler evrimci yorumlar yapmaktan kaçınmamış, hatta bunlardan bazıları meâllerinde ayetin manasını tahrif eder bir surette, bu ayetteki *"etvâr /merhaleler"*i evrim aşamaları olarak anlamlandırmıştır.

oluruz. Birincisi fevrî, yani âni ve def'i yaratmadır. Buna ibdâ' (yoktan yaratma) da diyebiliriz. İkincisi ise, tedricî yaratmadır. Buna da inşâ yani, yaratılan şeyin tedricî olarak merhaleler halinde, belli bir süreç ve zaman içinde tamamlanıp kemâle erdirilmesi diyebiliriz. Bu iki yaratılışa dikkat çeken Muhammed Hamidullah, fevrî yani âni –bir anda olup bitme- tarzındaki yaratmaya, *"Bizim emrimiz ancak bir keredir; bir göz kırpması gibidir"* (Kamer, 50) *"Bir şeyi yaratmak istediğimizde ona sadece ol deriz o da derhal oluverir."* (Yâ-Sîn, 82) âyetlerini örnek olarak zikreder. Tedricî yaratma hususunda ise, semavâtın altı günde yaratılışına dair âyetleri zikreder. Daha sonra yaratmanın bu iki kısmı arasında bir tezat olmadığını, fevrî yaratmanın Yüce Allah'ın kemâl-i kudretini, diğerinin ise, sünnetini (âdetullah) ve bunun gerçekleşme şeklini ifade ettiğini belirtir.[2] Nitekim *"Ve hüve alâ külli şey'in kadîr / O her şeye kadirdir / Her şeye gücü yeter"* ifadesi, Kur'ân-ı Kerîm'de bu gerçeği ifade etmek için çeşitli vesilelerle tekrar edilmiştir. Şu hâlde yaratılışın sadece süreç halinde olduğunu iddia ederek ânî ve def'î yaratmayı akıllarına sığdıramayan yaratılışçı evrimciler Allah'ın sonsuz kudretini de sınırlamış oluyorlar. Böyleleri aynı yaklaşımla peygamberleri tasdik makamında bir anda gerçekleştirilen ilahî hadise ve harikuladelikler olan mucizeleri de kabul etmeyip onları normal hadiseler gibi göstermek için çeşitli yorum ve teviller yapmaktadırlar.

SONUÇ

Allah'a imân O'nun bütün sıfatlarına iman etmeyi gerektirir. Dolayısıyla O'nu Kur'ân'ın anlattığı şekilde Kadîr (her şeye gücü yeten), Bedî (Varlıkları örneksiz yaratan), Mutkin (her şeyi kusursuzca mükemmel olarak yaratan), Muhsin (her şeyi güzel yapan), Hakîm (her şeyi bir gaye için yaratan, abes, boş iş ve varlık yaratmayan), Bârî, Musavvir (varlıkları çeşitli şekil ve suretlerde yaratarak birbirinden ayırt eden)[3] vb. isimleriyle tanıyıp iman eden bir Müslümanın evrim görüşünü benimsemesi kabul edilecek bir şey değildir. Çünkü bu görüş bu ilahi hakikatlerin aksi şeyleri iddia etmekte, mükemmel bir şey olmadığını, canlılarda gereksiz organlar olduğunu vs. ifade etmektedir. Örnein, Kurân'a göre yaratıcı ancak Allah'tır. Bu görüşe göre ise, her canlı adeta bir yaratıcıdır. Ortam ve şartlara göre dahiyane çözümler üreten, yeni organlar geliştiren bir ilah gibidir.

Dolayısıyla evrim görüşüne sıcak bakan bir Müslümanın, meseleyi yakından incelediği takdirde inandığı hakikatlerle bağdaşmayan pek çok hususla yüzleşerek bu teoriyi benimsemekten vazgeçeceği kanaatindeyiz. Çünkü bu teoriyi Kur'an'la uzlaştırmak, başka bir ifadeyle Kur'ân'ın takdim ettiği Allah tasavvuruyla barıştırmak mümkün değildir.

---

2 Hamidullah,M. *"Halku'l-Kâinât ve Aslu'l-Envâ Hasebe'l-Kur'ânve'l-Müfekkirine'l-Müslimin"*, Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Prof. M. Tayyib Okiç Armağanı içinde. Sevinç Matbaası, Ankara, 1978, s. 38.

3 Bkz. Zemahşerî, Maverdî, Razî, Kurtubî, Beydavî, İbnu'l-Cevzî, Ebû Hayyân, Ebu's-Suud tefsirleri, Haşr Suresi 24. Âyet tefsiri

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

YARATILIŞIN İTKANININ KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ TEZAHÜRLERİ

Doç. Dr. İlhami GÜNAY, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
Temel İslami Bilimler Bölümü, Kütahya
ilhamigunay49@gmail.com

ÖZET

Yüce Allah, sınırsız kudret, ilim ve sanatını eserlerinde göstermiştir. O, bütün varlıklarını çok sağlam bir biçimde inşa ve icat etmiştir. Allah, âlemi ilk defa inşa ve terbiye etmiş, düzenlemiş, güzel bir şekilde sağlamlaştırmıştır. Cansız ve canlı varlıklar için koyduğu sağlam kanunlarla devamlılıklarını sağlamıştır. Allah, kozmik âlemin varlığını bütün parçalarıyla ahenkli şekilde sürdürmektedir. Kuşkusuz bu nizamın bozulmaksızın devamı, koyduğu çekim, denge ve benzeri muazzam kanunlarla olmaktadır. Allah (cc) çok hassas hesap, denge ve koruma ile oluşturduğu varlıkları, bozulmaktan ve harap olmaktan himaye etmektedir. İlk yaratışta pek sağlam şekilde inşa edilen cansız varlıklar bu mükemmelliğin şahitleridir. Nitekim üzerinde yaşamaya uygun hale getirilen yeryüzü çok sağlam şekilde yayılıp serilmiştir. Altında ve üstünde katı ve sıvı malzemeler iç içe kullanılmakla birlikte milyonlarca senedir bu sağlam varlığını sürdürmektedir. Yeryüzü, cıvık ve/veya beton gibi sertleşip yaşanmaz hale gelmekten korunmaktadır. Yeryüzünün sağlamlığı, üzerine çivi gibi çakılan dağlarla temin edilmektedir. Aynı şekilde Allah, yedi kat göğü geniş, yüksek ve sağlam bir tavan şeklinde düzenlemiş ve tezyin etmiştir. Kandil gibi astığı güneş, ay ve yıldızlar, milyarlarca yıldır yüksek hızla hareket etmektedir. Akıp giderken herhangi bir arıza, ileri gitme, geri kalma, çarpışma veya kaos yaşanmamaktadır. Gece ve gündüzün oluşması aksamamaktadır. Aynı sağlamlık, ana rahminden itibaren insanın yaratılışı örneğinde diğer canlılarda da görülmektedir. Bitki ve canlılarda oluşan hasarın/yaranın iyileşmesinden, üreyip çoğalmasına kadar her safhası, yaratılışlarındaki metanetin göstergeleridir. Üstelik Allah, yaratışını, yaratış içinde yaratış şeklinde gerçekleştirmektedir. Bütün bu varlıklar, kıyametle birlikte bozulacak ve sonrasında kurulacak yeni düzende de aynı sağlamlıkla inşa edilecektir. Zira kadîm, bâki, âlim, kâdir ve hâkim olan Allah, bütün zerreleriyle kozmik âlemi metin ve muhteşem sanatıyla yaratmaktadır. Çalışmamız, klasik lügat, tefsir kaynakları ve ilgili akademik çalışmalar çerçevesinde yaratılışın metanetini tebliğ ölçeğinde tetkiki hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Tefsir, Yaratılış, İtkân, Yansıma

THE MANNERS OF THE STRENGTH OF CREATION IN THE HOLY QURAN

Doç. Dr. İlhami GÜNAY, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
Temel İslami Bilimler Bölümü, Kütahya
ilhamigunay49@gmail.com

ABSTRACT

Almighty Allah has shown his unlimited power, knowledge, and artistry in his creations. He has built and invented all his assets very solidly. For the first time, Allah built and disciplined the world, organized it, and strengthened it in a beautiful way. He has ensured its continuity with the solid laws He has set for inanimate and animate beings. Allah maintains the existence of the cosmic world in harmony with all its parts. Undoubtedly, the continuation of this order without being disturbed is achieved by the attraction, balance, and similar laws He imposes. Allah protects the beings He has created with a very sensitive calculation, balance and protection from deterioration and destruction. The inanimate beings, which were built very solidly in the first creation, are the witnesses of this perfection. As a matter of fact, the earth, which has been made suitable for living on it, has been spread and laid in a very solid way. Although solid and liquid materials are used intertwined above and below, it has maintained its solid existence for millions of years. The earth is protected from hardening and becoming uninhabitable, such as mud and/or concrete. The solidity of the earth is provided by the mountains driven on it like nails. Likewise, Allah has decorated and arranged the seven layers of the sky as a wide, high, and solid ceiling. The sun, moon, and stars that hang like a lamp have been moving at high speed for billions of years. While flowing, there is no malfunction, forward, backward, collision, or chaos. The formation of night and day is not interrupted. The same robustness can be seen in other living things in the example of the creation of man from the womb. Every stage of the damage/wound in plants and living things, from healing to reproduction and reproduction, are indicators of the fortitude in their creation. Moreover, Allah carries out His creation in the form of creation within creation. All these beings will be destroyed with the apocalypse and will be built with the same solidity in the new order that will be established afterward. For Allah, who is eternal, knowledgeable, and omnipotent, creates the cosmic world with all its particles through text and magnificent art. Our study aims to examine this issue in the scope of the classical dictionary, interpretation resources, and related academic studies.

Keywords: Quran, Tafseer, Creation, Strength, Manner

GİRİŞ

Âlemlerin rabbi olan Allah'ın (cc) varlığının, birliğinin, ilminin ve kudretinin sınırsızlığını gösteren hususlardan birisi de evreni dilediğince yaratmasıdır. Ancak O'nun (cc) dilemesinde; abes, oyun ve eğlence gibi zaaflar bulunmamakta, bütün yaratışı, kelamı ve fiilleri hikmete dayanmaktadır. İnsanın idrak seviyesine kıyasla sınırsız sayılabilecek âlemleri yaratması ve donatması da bu hikmetinin eseridir. Allah Teala nasıl ki beşeriyete vahiy ile hitap ederek zatını tanıtmıştır, aynı şekilde uçsuz bucaksız yarattığı evreni, muhteşem eseri olarak azametinin delili kılmaktadır.

Allah'ın (cc), sayısız denilebilecek nevi ve cinste yarattığı varlıkları arasında O'nun kudret ve yüceliğini ispatlayan hususlardan bir tanesi de bu kevnî şahitlerini çok sağlam inşa etmesidir. Yüce Allah varlıkların yaratılışındaki bu sağlamlığı, yalnızca insanın gündelik hayatı esnasındaki müşahedelerine bırakmamıştır. Bilakis öncelikle yüce zatının evreni pek metin yaratmaya muktedir olduğuna delalet eden isim ve sıfatlarını bildirmiş ve bunun tecellilerinin niceliğini kevni âyetleri zımnında beyan etmiş ve etmektedir.

Allah (cc), dünya ve âhiret mülkünün mutlak sahibidir. O (cc) azametini, dünya ve ahiret mülkünü tam bir itkan üzere sanatkârane yapmak suretiyle göstermektedir. Mülkünü; birbirine girift, sağlam, kusursuz, dengeli ve düzenli olarak inşa etmiş ve etmektedir. Yüce Allah evreni ince hesap üzerine/husbân, tam bir ölçü ile ilk defa ve orijinal şekilde icat etmiştir. Bütün nevileriyle varlıkları iç içe, yan yana, aşamalar halinde, dakik, tedbir ve takdir ile vücuda getirmiştir. Allah (cc), güzel, estetik ve numûnesiz olarak yarattığı kâinatın ahenkle ve güvenle hareket etmesine hükmetmekte, fesada uğramasını engellemektedir. Köklü, sabit, metin kanunlarla yarattığı evrenin yaratılışını, tesviye ve bina ederek tamamlamıştır. Bütün kâinatı, unsurlarının birbirine sağlam şekilde bağlayarak inşa etmiş ve varlıklarını sürdürmenin yollarını onlara göstermiştir. Varlıklarını, bozulmaktan, zeval bulmaktan korumuş ve terbiye etmiştir. Ölüm ve kıyametle birlikte yok olmalarına hükmettiği varlıklarını aynı sağlamlıkta yeniden inşa edeceğini beyan buyurmaktadır.

Yüce Allah, bütün unsurlarıyla âlemleri çok sağlam yarattığını bilhassa insanın gözlem alanındaki gökler üzerinden ona hatırlatmaktadır. Göklerin direksiz, sağlam ve korunaklı bir tavan olarak ve tabakalar halinde inşa harikası olduğuna insanın dikkatini çekmektedir. Bilhassa hayat kaynağını oluşturan güneş, gündüz, gece ve ayın hassas hesapla ve dengeyle kesintisiz deveranına vurgu yapmaktadır. Aynı şekilde dağların yeryüzüne çivi gibi çakılmasını, yerin sabitlenmesi ve sağlamlaştırılması ile gerekçelendirmektedir. Dağların oturduğu zeminle birlikte hızlı hareketine rağmen sarsılmadan ve üzerindekileri sarsmadan iki zıddı bir arada toplayan

inşasının ancak yüce kudretiyle gerçekleşebileceğini hatırlatmaktadır. Her biri tasarım harikası olan canlıların da muhkem ekosistem ile beslenmesini ve neslini sürdürmesini sağlam kanunlara/sünnetullah bağladığını haber vermektedir. Bu canlılar içerisinde zamanın ve mekânın idrakinde yaratılıp yükümlü kılınan insanın yaratılışındaki ihkamı, safhalarıyla birlikte beyan etmektedir. Allah (cc) evrenin, dünya hayatındaki bu sağlam insicamını kıyamette bozmasını takiben yeniden aynı itkan ile inşa edileceğini ve ebedi hayata imkân verecek şekilde sağlam yaratacağını bildirmektedir.

Çalışmamızda bu esaslı tespitlerin kısa değerlendirmeleri yapılacaktır. Allah'ın bu konuya en yakından delalet eden bazı isimleri, fiilleri ve konuya dair tespit edebildiğimiz kavramlarına özetle temas edilecektir. Bütün bu kavramların Kur'ân-ı Kerim'de kullanıldığı diğer manalara da kök manalarıyla ve eş anlamlılarıyla irtibatını göstermek maksadıyla kısaca işaret edilecektir. Mülkün mutlak sahibi olan Allah'ın (cc) varlıkları sağlam ve muhkem yarattığına daha yakından delalet eden bazı isimleri, sıfatları ve bunların tecellileri olan kavramlar bulunmaktadır:

1.Allah'ın (cc) Yaratışındaki Sağlamlığa Delalet Eden Kavramlar

1.a.Mülk/Mâlik/Melik

Her şeye muktedir olan Yüce Allah (Kamer 54/55), bütün varlıkları yaratmıştır (Mâide 5/17-18, 120). Gökler, yeryüzü ve insana nispetle sınırsız sayılabilecek kozmik âlem bütünüyle O'nun (cc) mülküdür (Bakara 2/107; Âl-i İmrân 3/189). Her varlığın hükümranlığı O'na (cc) aittir ve mülkünde hiçbir ortak yoktur (Furkân 25/2; Yâsîn 36/83). Varlıkları dilediğince yaratan ve yöneten Allah (cc) (Yûnus 10/31), mülkünü dilediği şekilde kullanma ve kullandırma hakkının da sahibidir (Âl-i İmrân 3/26; En'âm 6/75; Tevbe 9/116). Allah Teala, imar ile görevlendirdiği insana, sınırsız mülkünün zerresi mesabesindeki yeryüzünün geçici kullanım yetkisi vermiştir (Bakara 2/30). İnsanların meliki olan Allah (cc) (Nâs 114/2) bazı kişi ve toplumların yeryüzündeki mülkü idare hâkimiyetini pekiştirmiştir (Bakara 2/247; Âl-i İmrân 3/26). Bunlar arasında Hz. İbrâhîm (Bakara 2/258), Hz. Dâvud (Sâd 38/17) ve İmrân ailesi (Nisâ 4/54) gibi isimleri saymıştır. Allah (cc) bu fani âlemin olduğu kadar, sonsuz âhiret mülkünün de mutlak malikidir (Furkân 25/26; Mü'min 40/16). Âhiret mülkünü de dilediği gibi inşa etmek ve orada hüküm vermek yalnızca O'na mahsustur (Fâtiha ¼; Hac 22/56; Günay: 2/359).

1.b.Sun'u Mutkindir

Sanat kelimesinin de kökü olan sun', *iş ve eseri sanatkârane yapmak* manasına gelmektedir. Taberî bu kelimeye; sağlama bağlamak/tesvik, kuvvetlendirme/takvim ve düzenleme/tesviye manalarını (Taberî: 18/137-138) vermektedir. Bu kelime Kur'ân-ı Kerîm'de genel manada iş (Mâide 5/14), bozuk iş (Tâhâ 20/69) ve *sanatkârane hileli iş* (Hûd 11/37) manalarında da kullanılmıştır. Sun'un Allah'a nispetini, işini zatına layık sağlamlıkla yaptığı anlamında yorumlamanın uygunluğunu, Hz. Mûsâ'yı elçi olarak seçtiğini bu fiille bildirmesi (وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي) desteklemektedir (Tâhâ 20/41). Allah'ın sanatının çok sağlam olduğunu sarih şekilde etkane fiili açıklamaktadır. Kelimenin tqn kökü, ilkbaharda su tortusu manasındadır, etkane kalıbı ise yeri verimli kılmak için bekleyip koyulaşmış su ile sulamak ve böylelikle araziyi verimde muhkem yapmak anlamındadır (Ferâhîdî: 1/186). Allah'ın *"Etkane külle şey"* beyanı (Neml 27/88); bütün işlerini çok maharetle, sapasağlam (Mukâtil: 3/318), en güzel, dakik, zarif ve incelikli yapan (Ferâhîdî: 2/417; Soylu: 2021/299) manasına gelmektedir. Allah (cc)

mülkünü pek sağlam ve eşsiz, icat ve inşa etmiş, her şeyi ince bir hesapla ve muhkem şekilde yapmıştır (Şa'râvî: 17/10858). Rasülullah da (sav) bu fiilin sağlam yapmak manasını, *"Allah (cc) sizden birinizin işini sapsağlam yapmasını çok sever"* hadisi ile pekiştirmiştir (Kurtubî: 16/222-223). *"Bu, her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır"* cümlesi, sadece dünyanın ve dağların değil evrendeki her şeyin Allah'ın ilmi, kudreti ve sanatıyla mükemmel bir şekilde yaratıldığını ve yaratılış amacına uygun, düzenli bir şekilde idare edildiğini, hiçbir şeyin tesadüfe bırakılmadığını ifade etmektedir. Âyetin; *"Şüphesiz ki O, yaptıklarınızdan tamamıyla haberdardır"* mealindeki son cümlesi ise bu değişimin meydana geldiği kıyamet gününde Allah Teâlâ'nın insanları dünyada yaptıklarından hesaba çekeceğine işaret etmektedir. Nitekim bundan sonra gelen âyetler de bu yorumu destekler mahiyettedir (Karaman: 4/205-206). Birbirine girift sistemler mecmuası halindeki âlem; sağlam temel üzerinde, kusursuz ve dengeli bir düzende inşa edilmiştir. Allah (cc), sağlam şekilde yarattığı insanın aklı ve muhakemesine hitap ederek bu kusursuzluğa defalarca odaklanması istemektedir. İnsanı çok yüksek tavanlı yedi kat göğün uyumuna yönelterek hiçbir düzensizliğin, uygunsuzluğun, çatlağın ve bozukluğun olmadığını bildirmektedir. Bakış sahiplerinin, ne kadar dikkatle bakarsa baksın ancak gözünü bitkin ve yorgun kılacağını, onda herhangi bir kusur bulamayacağını haber vermektedir (Mülk 67/3-4; Yıldırım: 9/4514). Allah (cc) muhkem yaptığı eserinden sağlamlığını söküp almadığı gibi ona bozulma da sirayet edememektedir. Âlemdeki sanatının eşsizliği ve sağlamlığı, onun bütün parçalarında geçerlidir. Sistemin zerresindeki mükemmellikler, genelinde muhteşem ahenk ve uyumu desteklemekte ve onun devamını sağlamaktadır. Bu yüzden değerli veya değersiz, büyük veya küçük görülen parçaların kendi arasında ve bütünü ile olan bağlantısında açıklık, çelişki, gedik, eksiklik, unutma, boşluk, dengesizlik, hesapsızlık ve tutarsızlık barındırmamaktadır. Yer ve göklerdeki cansız veya canlı bütün varlıklar incelendiğinde onların; çok sağlam, şaşmaz kurallar, planlar ve programlar ile hayatiyetini aksatmadan sürdürdüğü görülmektedir (Kutub: 5/2669).

1.c.Husbân

Atalarda şeref/haseb, yeterli/hasb, eşyayı saymak/hisab, hassas belirli vakit tayin etmek/husbân (el-En'âm 6/96) ve yakıcı ateş (Kehf 18/40) kök manalarına gelmektedir (Ferâhîdî: 1/314). Allah (cc), varlıkların çok ince tafsilatını ve hesabını hakkıyla bilen, her şeyin hesabını gereği gibi yapandır (Nisâ 4/86). Allah (cc) evreni ince ve sağlam hesap ile inşa ettiğini, insanın en çok müşahede alanında bulunan güneş ve ay üzerinden ona göstermektedir (En'âm 6/96; Rahmân 55/5). Güneş ve ayın (beraberinde dünyanın) bozulmayan, ileriye gitmeyen ve geride kalmayan hassas hareketi, aynı zamanda insanlar için de hesap zamanı/aracı olmaktadır. Kur'an'da gökten indirilen musibet de hesap/husbân kökünden getirilmiştir (Kehf 18/40). Bununla, bu musibetin dakik şekilde hesaplanarak kime, nereye ve ne kadar olacağının hesap edilerek gönderildiğine işaret edilmektedir. Allah (cc), bütün varlıkların yaratılmasını, şaşmaz bir hesap ile yapmasının yanında mümin kullarına da yetmektedir/Hasîbdir (Âl-i İmrân 3/173; Enfâl 8/62; Tevbe 9/59…). O (cc), evrendeki ince hesapla yarattıkları arasında yükümlü kılarak hayat verdiği insanı, bazen dünyada ama ahirette mutlaka hesaba çekecektir (Bakara 2/202; Talâk 65/8; İnşikâk 84/8…). Allah Teâla, toplamda neredeyse sayısız yükümlü varlıklarının nihayetsiz söz, davranış ve eylemlerinin hesabını pek hızlı ve çabuk görecektir (Bakara 2/202). Allah (cc), muazzam şekilde kurduğu ahiret hayatında yine ince hesabıyla inşa ettiği cehennemdekilere de kâfidir/Hasb (Bakara 2/206; Tevbe 9/68; Mücâdele 58/8…).

1.d.Vezn/Mizân

"Vzn" kendisiyle tartılan *ölçü aleti ve isabetli/dengeli görüş sahibi* (Ferâhîdî: 4/368) manasındadır. Kur'ân'da; *denk, ölçmek* (En'âm 6/152…), *ölçülü* (Rahmân 55/7…) ve *her renkten bilinen miktarda bitki yetiştirmek* (Hicr 15/19) manalarında kullanılmıştır (Mukâtil: 2/426). Özetle Allah, bütün varlıklarını ölçülü, hikmetli, isabetli ve dengeli yaratmıştır (Günay: 2/356). Yüce Allah, doğru ve eğriyi birbirinden ayıran hak ölçüsünü yeryüzüne indirmiştir (Şûrâ 42/17). Bitki ve canlıları, fiziki varlıkları, eko sistemleri vb. açıdan ölçülü bir şekilde yaratmıştır (Hicr 15/19). Aynı şekilde semayı yükseltmiş ve orada da hassas ölçüyü koymuştur (Rahmân 55/7). O (cc), kâinatı hassas ve sağlam dengede kıldığı gibi kıyamette de dakik ölçen terazilerle kullarının amellerini tartacaktır (A'râf 7/8; Enbiyâ 21/47). İman ve amelleri ağır basanları hoşnut kılacak (A'râf 7/8; Mü'minûn 23/102), hafif kalanları ise adilane cezalandıracaktır (A'râf 7/9; Mü'minûn 23/103). Dünya ve âhiret hayatının hassas dengesi, bir taraftan onu inşa edenin ihtişamını gösterirken diğer yandan da muhkem şekilde inşa edildiğini bildirmektedir. Aksi halde muazzam şekilde inşa edilen âlemin dengesi bozulacak ve varlığı son bulacaktır. Yüce Allah, kendisi dilemedikçe âlemde bozulmanın olmayacağını, kıyamet esnasında yaşanacak olan yıkımı kendisine nispet ederek göstermektedir. Allah'ın (cc) sanatındaki denge, düzen ve sağlamlığın ne kadar muhteşem olduğunun en önemli göstergesi, kıyametle birlikte yeniden inşa edeceği âhiret âleminin (İbrâhîm 14/48) sonsuza değin sürecek olmasıdır.

1.e.Bed'

Kelimesinin kökü; *ortaya çıkmak, bir şeyi başkasından önce ilk yapmak* (Ferâhîdî: 1/119; İbn Manzûr: 1/223) ve inşa etmek (İbn Dureyd: 2/298) anlamındadır. *Bed*'in *ortaya çıkmak* manası, *yaratılan bütün varlıkların varlık sahnesinde görünmesi* demektir. Kur'ân-ı Kerim'de, müşriklerin savaşı ilk başlatanlar olduğu (Tevbe 9/13) ve ilk önce Hz. Yusuf'un kardeşlerinin yükünü aramaya başlandığı (Yûsuf 12/76) kullanımları, kelimenin ilk önce *başlamak/yapmak* sözlük manasını aksettirmektedir. Batılın *hiçbir şey vücuda getiremeyeceği* kullanımı (Sebe' 34/49) ise, *inşa etmek* kök anlamıyla uyumludur. Allah Teâla, yarattığı her şeyi en güzel ve mükemmel yaratmıştır (Secde 32/7). Bütün varlıkları başlangıçta yaratan Allah olduğu gibi (Yûnus 10/4; Enbiyâ 21/104; Ankebût 29/19; Rûm 30/11, 27; Burûc 85/13), Hz. Âdemi de soyunu da hiçbir şey değilken yaratmıştır ('Arâf 7/29). Allah ahireti inşa edecek ve insanı orada yeniden diriltecektir (Ankebût 29/20; Mukâtil: 3/412). Hiçbir varlık, yaratmada O'na benzer ve ortak olamaz (Yûnus 10/34; Neml 27/64). Yüce Allah, varlıkları yarattığı için el-Mübdi ve sona erdirip yeniden yarattığı el-Muîd'tir (Yûnus 10/34; Ankebût 29/20; Rûm 30/11, 27; Burûc 85/13; Isfehânî: 40; Günay: 2/355). Bu kökün yukarıdaki Kur'ânî kullanımları, Yüce Allah'ın bütün varlıkları yoktan en mükemmel şekilde ilkin var ettiğini ve ahirette de aynı güzellikte yeniden yaratacağını bildirme merkezinde buluşmaktadır. İnsan eliyle herhangi bir şeyi ilk defa yapmak onun iptidailiğini akla getirmekte ve sonradan tedricen geliştirildiğini düşündürmektedir. Ancak genelde bütün âlem ve özelde Hz. Âdem'in ilk defa vücuda getirildikten beri aynı mükemmellikle varlığını/soyunu sürdürmesi, Allah'ın (cc) ilk yaratışındaki muhkemliğini ve mükemmelliğini açıkça göstermektedir.

1.f.Terkîb

"Rkb"; *üzerine binmek, üst üste gelmek, yüklenmek, bir şeyi bir şeyde sabitlemek* manalarına (Ferâhîdî: 2/144) gelmektedir. Allah (cc); bitki, canlı ve cansız varlıkları hem kendi içinde

hem de diğer varlıklarla bütünlük oluşturmakta muhkem şekilde yarattığı gibi terkibini de muhteşem yapmıştır. Onlara dilediği şekilde çeki düzen vermiştir (İnfitâr 82/8). Bu sağlam ve estetik görünüm; zerreden kürreye kadar bütün varlıkları kapsamaktadır. Varlıkların atomlarının tertibi ve düzeni, tohumları ve yemişleri düzenle sıralanan gıdalara kadar uzanmaktadır (En'âm 6/99). Yüce Allah, canlılardaki üremenin ve gelişmenin her safhasını, bozulmaksızın halden hale geçirmektedir (İnşikâk 84/19; Günay: 2/356). Allah (cc) şayet dileseydi canlıları ve bilhassa insanları mevcut suretinden başka şekilde terkip ederdi (Mukâtil: 4/613). O'nun (cc) takdir ve terkibi; halden hale, nutfeden alakaya, alakadan mudgaya yaratılıştan yaratılışa ve sonunda ölümlü kılmaya dayanmaktadır (İnşikâk 84/19; Mukâtil: 4/640). Canlıların ölümlü kılınması, yaratılışlarındaki herhangi bir eksiklikten değil, terkibinin o şekilde yapılmış olmasına dayanmakta, herhangi bir kusur ve zaaftan kaynaklanmamaktadır. Bu sağlam yaratışın ihtişamı; cansız varlıklar, bitki ve hayvanlar arasında oluşturulan besin zincirinde de kendisini göstermektedir.

1.g.Tedbîr

"Tedbîr", *Dbr* kökündendir. *Dübür* (ön)ün zıddı, *arka* (Kâf 50/40), geri ve son/gecenin sonları (Tûr 52/49), *izin peşinden gitmek* sözlük manalarını taşımaktadır. *Tedbir* ise, işlerin önünü sonunu düşünerek tedbirli yapmak anlamına gelmektedir (Ferâhîdî: 2/6). Yüce Allah, göklerden yere kadar her işi hakkıyla düzenleyip yürütmektedir (Ra'd 13/2; Secde 32/5). İşleri yerli yerince tertip etmektedir (Yûnus 10/3). Allah'ın emri ile *"İşi çekip çeviren"* varlıklar için de bu ifadenin kullanılmış olması (Nâziât 79/5), O'nun (cc) mutlak tedbirini dolaylı yoldan da teyit etmektedir. Âlemdeki bütün varlıkların yaratılışı ve sonrasındaki müstakil ve/veya birbirine bağlı olarak varlığını sürdürmekte hiçbir boşluk, ileri gitme ve geri kalma söz konusu değildir. Bilakis Allah'ın (cc) sünnetullah şeklinde isimlendirdiği tabii yasalarının izinde yürüyüp gitmektedir. İşlerin nereye, nasıl ve ne zaman varacağı hassas bir tedbirle tayin edilmiş, aksamaya, bozulmaya, değişmeye, engellenmeye bırakılmamıştır. Diğer bir ifade ile varlık âlemindeki bütün oluşum ve dönüşümler, sağlam ilahi kanunlarla belirlenmiş ve O'nun (cc) ince ve sıkı tedbiri ile muhkem şekilde devam etmektedir.

1.h.Takdîr

Yüce Allah her şeyi takdir eden ve yaratandır (Furkân 25/2). Allah, varlıkları belirli sayıda, yaratılış gayesine uygun, muhkem ve mazbut şekilde tesadüfe yer olmaksızın takdir etmiş ve yaratmıştır (İbn Âşûr: 18/319). O; güneşin ve ayın akışını (Enâm 6/96…), semayı yıldızlarla donatıp korumayı (Fussilet 41/12), insanı yaratıp biçimlendirmeyi (Abese 80/19), dilediğine rızkı daraltmayı (Ra'd 13/26…) ve gece-gündüzü takdir edendir (Yûnus 10/5…). Dolayısıyla insan, her şeye gücü yeten (Beled 90/5) ve yerli yerince yaratan (Ra'd 13/8) Rabbini hakkıyla takdir etmelidir (En'âm 6/91; Günay: 2/354). Bu isimlerin de gösterdiği üzere Allah (cc), yok olanı var, var olanı yok etmeye kadirdir (En'âm 6/37…). Neleri yaratacağını takdir eden de, yarattıklarını çekip çeviren, rızıklarını indiren (Mücâhid: 585) ve ona hükmeden de yalnızca Allah'tır. Takdir kelimesinin kök manalarından olan kudret ve miktar, evrendeki mülkün varlığını; sağlamlıkla, ahenkle ve istikrarla sürdürdüğünü göstermektedir.

1.ı.Hükm

*"Hükm"*ün aslı; *adalet, ilim ve hilim* anlamlarında toplanmaktadır. Ayrıca *men etmek, tecrübelerin bilgeleştirmesi, işin güvenilir olması, mala/davaya hükmetmek, fesadı engellemek*

ve atın gemlenmesi gibi anlamlara gelir (Ferâhîdî: 1/343). Kelimenin kök manaları, Kur'ân-ı Kerim'de Allah'ın kendi zatı ve fiilleri hakkında kullanılmıştır. Yüce Allah mutlak ilmi, hilmi ve adaletiyle evreni yaratmıştır. O (cc), dilediğince (Mâide 5/1) ve kulları arasında hükmü verendir (Mümtehine 60/10). Mutlak geçerli hüküm ancak Allah'ındır (cc) (En'âm 6/57, 62; Yûsuf 12/40) ve hükmünde de hiçbir ortak yoktur (Kehf 18/26). Allah'ın verdiği hükümler; hükmün en güzeli (Mâide 5/50), en hayırlısı (A'râf 7/87; Yûnus 10/109), en sağlamı, en adili, en üstünü/ahkem ve geçerlisidir (Tîn 95/8). Yüce Allah'ın verdiği hükmü kimse kaldıramaz (Ra'd 13/41). Allah (cc) bütün işlerini hikmetle ve verdiği hükümleri muhkem yaptığı gibi indirdiği ayetlerini de pek muhkem kılmıştır (Hûd 11/1; Hac 22/52). O (cc), peygamberlerine hikmetli ayetlerini (Âl-i İmrân 3/58) insanlara onlarla hükmetmeleri için indirmiştir (Bakara 2/213). Zira Allah (cc); her şeyi bilen/*Alim*, hüküm ve hikmet/*Hakim* sahibidir (Bakara 2/32). Her işte yegâne galip/Aziz ve hüküm ve hikmet/*Hakim* sahibidir (Bakara 2/129). Kulları üzerinde mutlak hakimiyet sahibi/*Hakim* ve her şeyden haberdardır/*Habir* (En'âm 6/18). Hata, kusur ve ihmal sahibi kullarının tövbelerini kabul eden/Tevvâb ve mutlak hüküm ve hikmet/*Hakim* sahibidir (Nûr 24/10). O, yegâne hüküm ve hikmet sahibi/*Hakim* ve bütün kâinatın çokça övüp hamdettiği/Hamid Allah'tır (Fussilet 41/42). Allah (cc); çok yüce/Aliy ve çok *Hakim* (Şûrâ 42/51) olduğu gibi lütfu inayeti, kudreti geniş/Vasi ve mutlak hüküm ve hikmet/*Hakim* sahibidir (Nisâ 4/130). Bütün bu vasıfları kemal derecesinde haiz bulunan Allah (cc) varlıklara; kudreti, adaleti, hikmeti, ilmi ve adaletiyle hükmetmektedir. Bu mutlak hâkimiyet, varlıkların yaratılışında ve yönetiminde zaafa, eksiğe, hataya yer bırakmamaktadır. Allah'ın (cc) dünya hayatındaki bu muhkem yaratması ve yönetmesi kıyamette de aynıyla devam edecektir. O (cc), kullarının dünyadaki düştükleri ihtilaflarının çözümünde ve ahirette adaletle hükme bağlanmasında yegâne hüküm vermeye maliktir (Bakara 2/113; Âl-i İmrân 3/55; Nisâ 4/141; Nahl 16/124; Hac 22/69).

1.i.Hüsn

"Hüsn" sözlükte, *bir şeyin ve amellerin güzel olması*dır (Ferâhîdî: 1/318). Rasûlullah'ın (sav) ifadesiyle Yüce Allah her yönüyle Güzeldir/Cemil ve Temizdir/Tayyib ve güzelliği sevmektedir. O (cc), kendi zatındaki güzellikleri, varlık seviyesinde eserlerine de yansıtmıştır. Güzellik vasfı ilk bakışta her ne kadar estetik açıdan beğeniyi ifade etmekte ise de beğeni, eserin bütün ayrıntısının her açıdan tam, sağlam, dengeli ve düzenli olmasıyla gerçekleşmektedir. Bu yüzden Yüce Allah insanın da içinde dâhil olduğu her şeyi güzel, muhkem, doğru ve ölçülü yaratmıştır (Secde 32/7). O (cc), varlıkları içerisinde yükümlülüğü; güzelliği ve estetiği de idrak edebilmesi hasebiyle insana yöneltmiştir (Ahzâb 33/72). İnsanın suretinin güzel yaratıldığı, kendisine bilhassa hatırlatılmıştır (Mü'min 40/64; Tegâbun 64/3). Allah Teâla aynı zamanda insanın rızkını da çok temiz ve en güzel yaratmıştır (Nahl 16/75; Talâk 65/11). Kur'ân-ı Kerîm'in bütün muhtevası güzellik açısından tarandığında aslında onun yalnızca görünen alanda değil manevi yönde de gözettiği anlaşılacaktır. Daha açık ifadeyle Allah (cc), inançta, sözde ve işte en güzeli öğretmekte ve kullarını buna yönlendirmektedir. Dünyevi güzellikleri âhiretin sonsuz güzelliklerinin numunesi kılmak suretiyle insanı ebedi hayatın azalmayan, eskimeyen ve bozulmayan güzelliklerine davet etmektedir.

1.j.Bedî'

"Bedî'", *Her şeyde ilk olmak* (Ahkâf 46/9; Ferâhîdî: 1/121), *söz veya fiili önceden bir örneği, yardımcısı olmaksızın başlatmak, yaratmak, ilk defa ortaya çıkarmak anlamındadır* (Taberî:

2/464-465; İbn Fâris: 1/209). Yüce Allah, varlıkları numunesiz, aletsiz, maddesiz, zamandan ve mekândan azade (Isfehânî: 38) inşa eden, yer ve gökler yok iken ikisini de eşsiz şekilde yaratandır (Bakara 2/117; En'âm 6/101; Mukâtil: 1/581). Kendisinden varlıklar yaratılan/doğan nevilerin asılları ki mesela üreme nizamının, bu kapsamda Hz. Âdem'in yaratılması bedi'dir (İbn Âşûr: 1/686). Daha genel ifade ile, Bedî' ve Bedî'in *şaşılacak* şey manası (Zeccâcî: 73), Yüce Allah'ın bütün yaratıklarının hayranlık uyandıracak mükemmellikte olmasına karşılık gelmektedir. Bu isim, önceden numunesi bulunmayan yaratmaya delalet etmekte, örneği bulunan ve yinelenen yaratmaya ise Muîd/iade eden denilmektedir (Öztürk: 18; Günay: 2/355). Varlıkların mükemmelliklerinin hayranlık uyandırması aynı zamanda onların; bozulmaya geçit vermeyen muhkemlikte, metanette ve eşsizlikte yaratıldığını göstermektedir.

1.k.İrsâ

"İrsâ", *Birisi için bir işin veya sözün bir kısmını hatırlatmak, kişi ile kendisi arasındaki şeyi sağlamlaştırmak, kökü derin dağ, yağmur yağdıran sabit bulut ve geminin demir atılarak tespit edilmesi* gibi anlamlara gelmektedir (Ferâhîdî: 2/118). Yüce Allah, yaratıcısı olduğu bütün varlıkları ile zatı arasını yaratışı ve yönetişi açısından sağlamlaştırmış, onlara devamlı müdahale etmiş ve onları kendi hallerine bırakmamıştır. Bütün varlıklarını sünnetullahın sağlam kanunlarıyla tespit etmiştir. O'nun (cc) bu kelime çerçevesinde beyan ettiği sabitleme Kur'ân-ı Kerim'de üç ayrı konuda sunulmaktadır. Bunların ikisinden ilki dünyanın yaşanılır kılınmasını sağlayan dağlardır. Aşağıda ayrı bir kısımda anılacağı üzere, yeryüzünü tıpkı gemilerin demir atarak kendisini sabitlemesine benzetilmiştir (Nâziât 79/32). Diğeri Hz. Nuh'un gemisinin (demir atmak veya karaya oturarak) durması merkezinde hakiki manada kullanılmıştır (Hûd 11/41). İrsâ ile anlatılan son husus, mecâzi manada varlık âlemine gelerek demir atacak olan kıyametin kopmasıdır (A'râf 7/187; Nâziât 79/42). Bu iki âyette kıyametin mutlaka sabit olacağı ifade edilmiştir. Netice itibarıyla üstü 2/3 oranında su ve altı sıvı malzeme ile doldurulmuş dünyayı dağlar sabitlemektedir. Milyonlarca yıldır hızla dönen yeryüzünü, üzerinde yaşanamaz hale getirmekten korumaktadır. Muhakeme sahibi insan, tıpkı yeryüzü gibi hızla dönerek akıp giden evrenin genelinde bozulma, dağılma ve parçalanma olmadığını kolayca muhakeme edebilmektedir.

1.l.Medd

"Medd" çekmek, uzamak ve *uzatmak* gibi manalara gelmektedir (Ferâhîdî: 4/126-127). Kelimenin bu kök manası, Kur'ân-ı Kerim'de daha ziyade yeryüzünü yükseklik ve genişlik olarak yayılıp serilmesinde kullanılmaktadır (Ra'd 13/3; Hicr 15/19; Kâf 50/7; Mukâtil: 2/426; 4/110). Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de Allah'ın gölgeyi uzatması (Furkân 25/45), mal ve evlatla güçlendirmesi (İsrâ 17/6; Şuarâ 26/133; Müddessir 74/12) ve müminleri meleklerle desteklemesi (Âl-i İmrân 3/124, 125; Enfâl 8/9) manalarında kullanmıştır. Kelimenin, anılan bu manalardan daha geniş olarak insanın aklıyla ve gözlemiyle bilebildiği bütün nimetlerin önüne cömertçe yayılıp serilmesi anlamı dikkat çekmektedir (Şuarâ 26/132). Kök kelimenin zikredilen *"nimetleri artırma"* manası, inkârcıların ahiretteki azabının artırılması şeklinde de gelmektedir (Meryem 19/79). *"Medd"*in en dikkat çeken manalarından birisi de *"Münafıkların azgınlıkları içinde bocalarken sürüklenmesi"* anlamıdır (Bakara 2/15). Yüce Allah yeryüzünü kıyametle birlikte, ebedi hayatın mekânı olmak üzere dümdüz yayıp uzatacaktır (İnşikâk 84/3). Kelimenin anılan manaları incelendiğinde onun Kur'ân'da hakiki ve mecâzi

manalarında kullanıldığı görülmektedir. Bu manalar, ilgili olduğu konularda Allah'ın (cc) tabiata ve insana dair koyduğu bütün bu düzenlemenin sağlam, güçlü ve bozulmaksızın devamlılığına işaret etmektedir.

1.m.Şedd

"Şedde"; *taşımak/hamle yapmak, şiddetli hamle, geçmek/koşmak, sertlik, imdat, kalbin sebatı, açlık, cesaret, yetişkin yaşı* (İsrâ 17/34) gibi manalara sahiptir (Ferâhîdî, 2/315). Kur'ân-ı Kerîm'de bu kelime; *mafsalları bağlamak* (İnsân 76/28), *mülkü güçlendirmek* (Sâd 38/20) ve *insanı kardeşi ile desteklemek* (Kasas 28/35) manalarında kullanılmıştır. Kelimenin Kur'ân-ı Kerimdeki kullanımının ortak noktası, insanla ilişkili olmakla birlikte bunlarda müessir olan Allah'tır (cc). *"Yetişkinlik yaşı"* manası, insan bünyesinin en sağlam ve güçlü anına karşılık gelmektedir. *"Mafsalları bağlamak"* anlamı ise insan özelinde canlıların organlarının, sinir vb. güçlü bağlarla bağlanmasıyla sağlam ve esnek hareket kabiliyeti kazandırmayı hatırlatmaktadır. *"Kardeşi ile desteklemek"* manası da kişiyi beşeri ilişkilerde güçlü kılmaktadır. Görüldüğü üzere bütün bu manaların ortak noktasını *"güçlendirmek"* ve bununla mekanizmayı muhkem, düzenli ve sürekli kılmak çıkarımını yapmaya imkân vermektedir. Türkçede de kullanıldığı üzere *"Şedid"*in çağrışımı güç/kudrettir. Mülkünde pek metin ve güçlü olan Allah'ın (cc) kendi zatını, dünya ve âhiret hayatındaki hâkimiyetini bu kelime ile nitelemiş olması tabiidir. Yüce Allah, indirdiği pek çok delili ile varlığı başta olmak üzere dinini güzellikle uyarmasını dikkate almayanları şiddetli azabıyla defalarca ve farklı lafızlarla ikaz etmektedir. O'nun (cc), azabı şiddetli (Bakara 2/165; Âl-i İmrân ¾; En'âm 6/124…) ve cezası pek çetindir/ıkâb (Bakara 2/211; Mâide 5/2, 98…). Yakalaması pek elim ve şiddetli (Hûd 11/102), kıskıvrak yakalaması pek çetindir/*Şedid-Batş* (Burûc 85/12). Kuvveti pek şiddetli/şedid-mihâl (Ra'd 13/13) olduğu gibi kuvvet verdiği de (Cibril) pek güçlüdür/*Şedid-kuvâ* (Necm 53/5). Allah (cc), inkârcı düşmanlarının gücünü kırmakta/*Eşedd-be's* (Nisâ 4/84) ve ceza vermekte pek çetindir/*Eşedd-tenkîl* (Nisâ 4/84).

1.n.Tesviye

"Tesviye"; *düzeltmek, seviyesini hizalamak, Allah'ın mahlûkunu tesviye etmesi* (Ferâhîdî: 2/296-297), *yeryüzünü engel kalmayacak şekilde düzenlemesi* (Mukâtil: 4/578) manasındadır. Tesviye; *işin düzgün, doğru, güzel, dengeli ve ölçülü yapılması, bir şeyin ıslah/tanzim edilmesi*dir. Genel manada tesviye Allah'ın (cc), varlıklarını; gayet güzel, unsurları yerli yerinde, kusursuz, dengeli ve ölçülü kılmasıdır (A'lâ 87/2). Yüce Allah'ın varlıklarını anılan vasıflarda yaratıp yönettiğini ifade eden kök manalarından birisi de istivâdır. O'nun (cc) arşı istivası (Bakara 2/29; A'râf 7/54; Yûnus 10/3…), zatının dışındaki bütün varlıklara hâkimiyet kurmasını ifade etmektedir. Kur'ân'da daha özel manada; gökleri ve yeryüzünü (Bakara 2/29…), Hz. Âdem'i (Hicr 15/29…) ve neslini yaratırken tesviye ederek (Hicr 15/29; Kehf 18/37…) düzenlediğini, ölçülü ve dengeli yarattığını bildirmiştir. Kelime, helak edilen kavimlerin yaşadığı mekânın *"yerle bir edilmesi"* manasında da kullanılmıştır (Şems 91/14). Yüce Allah, insanı kıyamette yeniden diriltişinde de (Kıyâme 75/4) ilk yaratışında olduğu gibi tesviye edeceğini bildirmiştir. Netice itibarıyla tesviyede; yaratışı ince, hassas, sağlam ve işlevsel hale getirme manası bulunmaktadır.

1.o.Tamam

*"Tamam" bir şeyin tamam olması, bir şeyi tamamlamak*tır (Ferâhîdî: 1/190). Kur'ân-ı Kerim'de bu mana, Hz. Musa'ya otuz gece verilen vadenin on gün ilave edilerek kırka tamamlandığın-

da kullanılmıştır (A'râf 7/142). Aynı şekilde Allah (cc), *"kelime"* olarak tanımladığı vahyini tamamlamakta bu lafzı kullanmıştır (En'âm 6/115; 7/137; 11/119). Hakikatte insanlık için en büyük manevi nimeti olan dinini (Bakara 2/150; Mâide 5/3, 6; Yûsuf 12/6; Nahl 16/81; Fetih 48/2) ve İslam'ın nurunu (Tevbe 9/32; Saf 61/8) tamamlamasını bu kelime ile beyan etmiştir. Görüldüğü üzere bu kelime Kur'ân'da daha ziyade manevi şeylerin tamamlanmasında kullanılmıştır. (Kelimenin kök manasına binaen) Allah (cc) mahlûkatını yaratmasını muhkem şekilde tamamladığı gibi vahiy, din ve nübüvvet gibi manevi şeyleri de tamamladığını bildirmektedir. Netice itibarıyla O (cc), sınırsız ilmi, kudreti ve hikmeti gereği murat ettiği her işi; eksik, bozuk, hatalı bırakmaksızın tam kemale erdirerek yaratmaktadır.

1.ö.Bina

"Bina" sözlükte; *inşa/bina etmek, kubbemsi tavan yapmak* manasındadır (Ferâhîdî: 1/165). Kur'ân'da, kelimenin *bina etmek* anlamı, münafıkların Dırâr mescidini inşa etmeleri (Tevbe 9/110) ve insanların yüksek bina yapmaları hakiki manalarında kullanılmıştır (Şuarâ 26/128). Ayrıca bu kelime, Allah'ın (cc) semayı bina (Bakara 2/22…) ve onu sağlam yedi tabaka halinde inşa ettiği (Nebe' 78/12) manasıyla yer almaktadır. Kelimenin, Kur'ân'daki bir diğer kullanımında, semanın korunmuş bir tavan kılındığı belirtilmiştir (Enbiyâ 21/32; Mukâtil: 1/93). Bu kullanımlar göstermektedir ki, kelimenin kök manaları hem insanın bina inşa etmelerinde ve hem de Yüce Allah'ın göğü yedi tabaka halinde yüksek bina şeklinde inşa ederek onu sanki yeryüzünün tavanı yaptığını ifade ederken kullanmaktadır. Böylelikle insanın kendi inşa ettiği binalar ile direksiz olmasına karşın çok sağlam yapılmış göklerin muhkem yapısını mukayese yapmasına fırsat verilmektedir. Bu kıyas insana kendi acziyetini anlamasının yanında Allah'ın (cc) yer ve gökleri inşa sanatındaki ihtişamı ve metaneti göstermektedir.

1.p.İnşâ

İnşa; *başlamak, başlangıç, yükseltmek* (Ferâhîdî: 4/220) ve *yaratmak* manasına gelmektedir (Hûd 11/61). Kur'ân-ı Kerim'in muhatabı olması sebebiyle onda yaratmanın insan merkezli müşahhas örnekleri sık kullanılmıştır. Bunlar; insanın tek nefisten (En'âm 6/98), yerden (Hûd 11/61…), nutfe, alaka sürecinden geçirilerek (Müminûn 23/14), duyularının (Mü'minûn 23/78…) ve yeni nesillerin yaratılması (En'âm 6/6; Enbiyâ 21/11) şeklindedir. Ayrıca kelime, *daha önce ilk defa yaratmak* (Yâsîn 36/79; Vâkıa 56/35…), *başka bir yaratılışla inşa etmek* (Mü'minûn 23/14) ve *bahçe, meyve yaratmak* (En'âm 6/141…) formlarında kullanılmıştır (Günay: 2/357). Bahçe ve meyvelerin inşası, beslenmenin yanında hayatın ayrılmaz parçası ateşi ve yakıtı olan ağaçların da inşa edildiğini (Vâkıa 56/71-72) akla getirmektedir. Gerek insanın ana rahminde başlayıp ölümüne kadar süregiden inşası ve gerekse nesillerinin yaratılması, bunların çok metin bir kanunla yürütüldüğünü göstermektedir. Aksi halde genlerin bozularak neslin tükenmesi ve/veya cinsin başkalaşması ihtimal dâhilinde olabilirdi. Aynı durum temel besin kaynağı olan bahçe ve bitkilerin üreyip çoğalması için de geçerlidir. O alanda da ekosistem muhkem ilahi kurallara bağlanmamış olsaydı, yeryüzü ağaçsız ve bitkisiz çöle ve/veya karmaşık, zararlı hale dönüşerek üzerinde hayata imkân vermeyecektir.

1.r.Hidâyet

Hüda; dalaletin zıddı, *her şeye yolunu gösteren, evveli, bir şeyin ilk görünen tarafı, topluma yol gösteren delil, önder, açıklamak* (Ferâhîdî: 4/299-300), *doğruya kılavuzluk etmek ve hediye*

vermek (Askerî: 209) kök anlamlarına gelmektedir. Anılan kök manaların ve Kur'ân'daki kullanımlarının ortak vurgusu, Yüce Allah'ın, yarattığı bütün varlıklarına varlığını sürdürme yolunu göstermesi (Tâhâ 20/50…) ve insana vahiy ve aklı yoluyla doğruyu güzeli ve zatına yaklaştıran amelleri (Zeccâcî: 187) göstermesidir. Kelimenin, *sevilen kişiye hediye vermesi* kök manası, Allah'ın kullarına akıl ve temyiz gücü vermesine ilave olarak onu vahiyle taltif etmesine uygun düşmektedir (Günay: 2/359). Kelimenin varlık âlemindeki itkâna bakan yönü daha ziyade; *her şeye yolunu göstermek,* doğruya kılavuzluk etmek ve açıklamak manalarıdır. Yüce Allah, bütün varlıklara, dilediği süreye kadar kâinatın içerisinde verdiği konumu sağlam şekilde sürdürmesinin yollarını/kanunlarını göstermiştir. Bilhassa canlı varlıkların beslenmesi, barınması ve üremesi hususunu onların yaratılışına yerleştirerek anılan konularda hidayet etmiştir. O'nun (cc) bu hidayeti, kesintisiz ve muhkem şekilde sürmektedir ki hayat zincirinin halkaları kopmaksızın devam edebilmektedir. İnsanı aklı ve vahiy yoluyla doğruya, güzeli ve hoşnutluğunu kazandıran şeylere hidayeti ise insanlık ailesinin en başından itibaren süregelmiştir. Akıl sağlığının korunması ve ilahi vahyin batıla karışmadan, eksilip artırılmadan muhatabı insana ulaştırılmasındaki muhkem kurallar ise izahtan varestedir.

1.s. Hıfz

"Hıfz"; unutmanın zıddı, *işte ve fiilde hataya düşmekten koruyan* (gafletin azlığı), *iyilikte devamlılık ve çevresini koruyup kollayan* anlamlarına gelmektedir (Ferâhîdî: 1/336). Allah (cc) bu kelimenin kök manalarını Kur'ân-ı Kerim'de insanların koruması gerekenleri beyan ederken ve kendi zatının varlık âlemindeki hâkimiyetini örneklendirirken kullanmaktadır. İnsanların korumaları gerekenler kapsamında; din adamlarının genel manada ilahi kitapları korumakla görevli oldukları (Mâide 5/44) belirtilmiştir. Müminlerin; Allah'ın (cc) sınırlarını (Tevbe 9/112), namazlarını (Bakara 2/238; En'âm 6/92; Mü'minûn 23/9; Meâric 70/34), erkek ve kadın olarak ırzlarını (Nisâ 4/34; Mü'minûn 23/5; Nûr 24/30-31; Ahzâb 33/35; Meâric 70/2), yeminlerini (Mâide 5/89) koruması istenmiştir. Bu kelime, insani münasebetlerde kardeşin kardeşi koruması gerektiği (Yûsuf 12/12, 65) ve inkârcıların müminlerin muhafızı olmadığı (Mutaffifîn 83/33) manasında da kullanılmıştır. Allah Teâla kendi zatının, Hz. Yakub'un dilinden her şeyin en hayırlı koruyucusu olduğunu (Yûsuf 12/64) bildirmektedir. O (cc), yer ve göklerin koruyanı ve gözetenidir ve bu O'na güç gelmemekte, ağırlık vermemektedir (Bakara 2/255). Allah, semayı, şeytandan korunaklı kılmış, yıldızlarla korumuş, süslemiş (Hicr 15/17; Sâffât 37/7; Fussilet 41/12; Mukâtil: 2/426) ve sağlam bir tavan yapmıştır (Enbiyâ 21/32). Bütün yaratış ve emrini sağlam yaptığı gibi son vahyi olan Kur'ân-ı Kerim'ini de korunan bir levhada muhafaza etmektedir (Burûc 85/22; Hicr 15/9). Allah (cc) genel manada insanları (Hûd 11/57; Enbiyâ 21/82; Şûrâ 42/6) ve cinleri (Enbiyâ 21/82) özel manada kadınları (Nisâ 4/34) korumaktadır. Bütün mükellef/yükümlü kullarının amellerini kaydettirerek koruma altında tutmaktadır (En'âm 6/61; Ra'd 13/11; İnfitâr 82/10; Târık 86/4).

*"Hıfz"*ın, insanlar çerçevesinde belirtildiği manalar öncelikle, Allah'ın kulları üzerindeki haklarının korunmasına ve dolayısıyla uluhiyet-ubudiyet ilişkisinin sağlamlaştırılmasına işaret etmektedir. Bu ilahi kurallara riayet aynı zamanda eşler arasından başlayarak bütün insani ilişkilerin ahenkle sürmesini sağlamakta ve onların gündelik hayattaki bağlarını pekiştirmektedir. İnsan, Allah'ın mülküne ait malzemeleri kullanarak meydana getirdiği eserlerinin eskiyip bozulduğunu ve yok olduğunu görmektedir. Dahası yaşlanmaktan ve ölmekten ken-

disini koruyamamaktadır. Tam da bu noktada Yüce Allah, kendi zatının ebedi/ezeli oluşunu ve mülkünün muhkemliğini, yer ve göklerin ahengini örneğinde muhakeme ve idrak sahibi insana hatırlatmaktadır. Sonuçta insana, ilahi mülkün milyarlarca yıldır sağlam ve ahenkle çalıştığını, hiçbir zerrenin O'nun (cc) korumasından çıkamadığını ve insanın da ebedi hayatında bu sapsağlam düzen içerisinde saadet veya hüsran içerisinde bulunacağını açıklamaktadır.

1.ş.Bari/ber'

"Ber'" kökü, *yaratmak ve yaratılan halk* anlamındadır. *"Bür'ü"* ise; *hastalıktan* (İbn Dureyd: 330), *ayıptan* ve *mekruhtan salim* olmaktır (Ferâhîdî: 1/124). Genel manada Allah (cc), varlığı geçmiş bir örneği olmaksızın kudretiyle halk ettiğinden (Bakara 2/54…), bütün varlıklara *"Beriyye"* denilmiştir (İbn Kuteybe: 15). Özel manada ise insanı ana rahminde et parçası halindeyken/mudğa aşamalardan geçirip organlarını sağlam şekilde yaratması kastedilmiştir (Mukâtil: 4/286). Aynı kökten türetilen *"bür'ü"*nün; hastalıktan, ayıptan ve mekruhtan salim olmak manası, Allah'ın genel ve özel manada varlıkları kusursuz ve sağlam şekilde yaratmasına tekabül etmektedir (Günay: 2/354).

1.t.Rabb

*"Rabb"*ten; *bir şeye malik olmak, su yüklü bulut, çocuk vb. eğitmek, dadı, rayihalandırılmış yağ/terbiyeli, bir şeye yakın olmak* gibi manalar türetilmiştir (Ferâhîdî: 2/86-87). Kur'ân-ı Kerim'de bu kök tamamıyla Allah'a (cc) tahsis edilerek kullanılmıştır. Buna göre Yüce Allah; âlemlerin (Fâtiha ½; Bakara 2/131; Mâide 5/28), her şeyin (En'âm 6/164; Enbiyâ 21/22) rabbidir. *Azim arşın rabbi* ifadesi (Tevbe 9/129; Mü'minûn 23/86, 116; Neml 27/26), Allah'ın dışındaki bütün varlıkları kapsadığından hareketle O'nun (cc), bütün varlıkların rabbi olduğuna hamledilebilir. İnsana nispetle yer ve gökler ve ikisinin arasındakiler (Kehf 18/14; Meryem 19/65; Enbiyâ 21/56) de her şeyin ve âlemlerin rabbi olduğu kapsamında zikredilebilir. Aynı şekilde doğunun batının/arasındakilerin rabbi nitelemesini (Şuarâ 26/28; Sâffât 37/5; Rahmân 55/17…) aynı kapsamda değerlendirmek mümkündür. Allah (cc), rububiyetini; zamana ve mekâna delalet eden varlıklara ve insanlara da isnat etmektedir: Yüce Allah zamana delalet eden sabahın/felak rabbi olduğunu bildirmekle (Felak 113/1), zamanı yaratan ve ona hükmeden olduğunu beyan etmektedir. Huzaalıların ilahı sayması hasebiyle Şira yıldızının (Necm 53/49), Mekke'nin (Neml 27/91) ve Kâbenin (Kureyş 106/3) rabbi olduğu vurgusu, kutsalın yegâne sahibinin de Allah (cc) olduğunu belirtmektedir. Allah'ın (cc), bütün kainâtın ve bilhassa insanın idrak alanına giren varlıkların maliki ve hassas şekilde idare edeni olduğunu bildirmesi, evleviyetle insanların rabbi olduğunu da açıklamaktadır. Buna rağmen Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'in ilk muhatabı olması hasebiyle geçmişiyle birlikte insanın da rabbi olduğunu defalarca tekrarlamaktadır (Şuarâ 26/26; Sâffât 37/126; Duhân 44/8…). *"Kudret ve izzetin sahibi"* (Sâffât 37/180) kullanımı, mülkündeki sağlamlığın ve kusursuz devamının açık göstergesidir.

1.u.B'as

"Ba's" bağı çözmek, göndermek, uykudan uyandırmak, bir iş için gönderilmek anlamındadır (Ferâhîdî: I/147). Kur'ân-ı Kerim'de bu kelimenin lügat manasının tamamı Allah'a izafe edilerek kullanılmıştır. Bu kullanımların bir kısmı nübüvvet, bir kısmı ahiret hakikati ve bazıları ise dünyevi maslahatı öğretmek hakkındadır. Allah (cc) nübüvvet kapsamında; insanlar arasında hükmetmeleri için kitap ile birlikte müminlere lütuf olarak (Âl-i İmrân 3/164), apa-

çık delillerle (Yûnus 10/74) ve onları tezkiye etmek, hikmeti öğretmek üzere (Cumua 62/2) peygamberler gönderdiğini bildirmektedir (Bakara 2/213; 62/2…). *"Ba's"*in ahiret gerçekleri hakkında kullanımı, insanların ölümü takiben (Bakara 2/56) kıyametten sonra kabirden (Hac 22/7; Mücâdele 58/6…) yeniden diriltileceğinin bildirilmesinde kullanılmaktadır (Bakara 2/259). Kelimenin dünyevi maksatları gerçekleştirmek üzere Allah'a izafesi ise; Hâbil'i öldüren Kâbil'in kardeşinin naaşını ne yapacağını göstermesi için karga göndermesi (Mâide 5/31), yedi uyurları *uykudan uyandırmak* (Kehf 18/19) ve İsrailoğullarından on iki temsilci seçmesi (Mâide 5/12) manasında kullanılmıştır. Bu kelimenin kullanıldığı iki yerden ilki, fesadın cezasını vermek ve onu önlemek kapsamında genel manada Allah'ın azgın kavimlere yerden ve gökten *azap göndermeye* muktedir olduğunu ifade ederken (En'âm 6/65) kullanılmıştır. Diğeri ise daha özel ve gerçekleşecek vaat formunda İsrailoğullarının ikinci azgınlıklarını takiben onları cezalandırmak üzere muharebede çok çetin bir güce sahip kulları vasıtasıyla göndereceği (İsrâ 17/5) manasında kullanılmıştır. Bütün bu örnekler, Yüce Allah'ın dünya ve âhiret hayatını güçlü ve sağlam şekilde idare ettiğini/edeceğini göstermektedir. Zira dünyada kullarına kitap ve peygamber göndermek, onlara hikmeti öğretmek, hayatlarının muhkem ilahi kurallarla tanzimini sağlayacaktır. İnsanların öldükten sonra diriltilmesi, hesaba çekilmesi ve sonsuz hayatta ödül ya da cezasını alması için şahsının ve ahiret hayatının buna uygun şekilde inşa edilmesini gerektirmektedir. Örneklerin dünyevi maslahatlar kısmı, Yüce Allah'ın hayatta boşluğa yer vermediğini, neyin, ne zaman ve nasıl yapılması gerektiğini bildirmekle işlerin sağlam şekilde yürütüldüğünü ifade etmektedir. Yüce Allah'ın yaratışındaki inceliğe, sağlamlığa ve itkana delalet eden yukarıdaki isim ve sıfatlarının varlık âlemindeki en görünen yansıması, insanın müşahede alanına giren gökyüzünde ve yeryüzünde olmaktadır. Bu yüzden Allah (cc), varlıklar üzerindeki ihkâmını yer ve gökler merkezinde varlığının ve birliğinin delilleri olarak daha bariz şekilde sunmaktadır.

2.Gökyüzü

Bütün varlıkların pek muhkem şekilde yaratıldığının en büyük göstergesi, insanı hayran bırakan eşsiz göklerin inşa harikasıdır (بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ) (Bakara 2/117; En'âm 6/101; Mü'min 40/57). Yüce Allah, gökleri çok yüksek yaratmıştır (Nâziât 79/28; Gâşiye 88/18). Onları direksiz şekilde bina etmiştir (Ra'd 13/2; Lokmân 31/10). Semaları çok geniş hacimde (Âl-i İmrân 3/133; Hadîd 57/47) ve tabakalar halinde üst üste inşa etmiştir (اَلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا) (Mü'minûn 23/17; Talâk 65/12; Mülk 67/3; Nûh 71/15). Yüce Allah gökleri tesviye etmiştir (ثُمَّ اسْتَوٰى اِلَى السَّمَاءِ فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ) (Bakara 2/29). Allah (cc) yedi göğü, varlık binasının yükseltilmiş sağlam çatısı kılmıştır (وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا) (Enbiyâ 21/32; Fussilet 41/12; Tûr 52/5; Nebe' 78/12) (وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا). Çok geniş ve yüksek şekilde inşa edilen gökler, insanın bedii zevklerini okşayan eşsiz ziynetlerle süslenmiştir (وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِى السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ) (Hicr 15/16; Sâffât 37/6; Fussilet 41/12; Kâf 50/6; Mülk 67/5). Eksiksiz ve direksiz yaratılan yedi kat sema, Allah'ın kusursuz sanatı sebebiyle bozulmaksızın ve dağılmaksızın ihtişamını sürdürmektedir (وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ اِلَّا بِاِذْنِهِ) (Hac 22/65; Fâtır 35/41). Çağımızda inşa edilen ve bin metre yüksekliği geçmeyen gökdelenlerin şiddetli rüzgârda dahi sallanması dikkate alındığında, ecramıyla birlikte hızla dönerek akıp giden göklerdeki ilahi sanatın itkanındaki ihtişamı daha iyi anlaşılmaktadır.

Göklerin muhkem yapısını daha da ön plana çıkaran iki yıldızı güneş ve ay olduğu için Kur'ân-ı Kerim'de onlara özel atıfta bulunulması tabiidir. İnsanın yaşamasına ve yeryüzünü

imarına imkân veren güneş, ay ve bu ikisinin ince hesaplı (En'âm 6/96) ve dengeli varlığıyla oluşan gece ve gündüzün aksamadan birbirini takip etmesi de ilahi sanatın sağlamlığının ve kusursuzluğunun delilidir (اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ) (Yûnus 10/5; Yâsîn 36/37-38; Rahmân 55/5; Nûh 71/16; Nebe' 78/13). Aynı şekilde güneşin doğudan gelip batıda batması (Bakara 2/258), güneşin ayın ve yıldızların O'nun buyruğuna sürekli (İbrâhîm 14/33) tabi kılınması (A'râf 7/54) ilahi ihtişamı gösterdiği kadar, onlardaki muhkem yapıyı da haber vermektedir (Ra'd 13/2; Yâsîn 36/38-40; Zümer 39/5; Rahmân 55/5). Aksi halde mevsimler birbirine karışacak ve yeryüzü yaşanmaz hale gelecektir.

3. Yeryüzü:

3.a. Gece ve Gündüz

Allah (cc) geceyi gündüzün içine, gündüzü de gecenin içine koymaktadır/tûlicu (Âl-i İmrân 3/27; Lokmân 31/29). Tıpkı güneş ve ayın birbirini takip etmesi gibi bu ikisini de durmadan birbirine takip ettirmektedir/hasis (A'râf 7/54; yukallibu: Nûr 24/44; Furkân 25/62). *"Kvr"* kökü; *demirci körüğü, kervan* ve *başa takılan sarığı sarmak* manalarına gelmektedir (Ferâhîdî: 4/56). Gecenin gündüzü takip etmesi ise; kervanın yol alması ve baştaki sarığın belirli tertip ve düzen ile sarılması manasından hareketle gece-gündüzün sürekli ve düzgün devamlılığına (Zümer 39/5) işaret etmektedir. Şüphesiz kesintisiz takip, hassas, kusursuz ve çok sağlam sistem dâhilinde olmaktadır. Geceyi uyku için karanlık ve gündüzü maişet kazanımı için aydınlık kılması da bu muhkem sistemin bütün varlıklarının mevcudiyeti için gerekliliktir (Yûnus 10/67; İsrâ 17/12). Ayrıca gece ve gündüzün birbirini takip ettiğini bildiren ayetlerde *sun'/yapmak* manasına gelen *"c'al"*in kullanılmış olması (Mü'min 40/61; Ferâhîdî: 1/246), Allah'ın (cc) bunu sanatkârane yapmakta olduğunu göstermektedir.

3.b. Cansız Varlıklar/Dağlar

İnsanın müşahede alanındaki en görkemli varlıklardan birisi dağlardır. Yüce Allah onun yeryüzünün sabitlenmesindeki rolüne *çivi/evtâd* benzetmesiyle dikkat çekmektedir (Nebe' 78/7). Sağlam kayalıklardan oluşan dağ kütleleri, yerin yumuşak zeminini sağlamlaştırmakta, onu sabitlemekte/ravâsî ve kaykılmayı önlemektedir (Nahl 16/15; Enbiyâ 21/31; Lokmân 31/10; Ferâhîdî: 2/118). Köklü dağların, göğe doğru uzanması/*şamihât* (Ferâhîdî: 2/352) vasfıyla nitelenmesi (Murselât 77/27), onun heybetine vurgu olduğu kadar, derinliklerine baskı yapmak suretiyle yeri sabitlemesini de ifade etmektedir. Bu durum; *temel kazarak üzerine bir şey dikmek/nasb* (Gâşiye 88/19; Ferâhîdî: 4/226) kök manası ile de teyit edilmektedir. Dağların konumuzla en bağlantılı göründüğü husus, Neml sûresinin seksen sekizinci ayetinde yer alan *"Görüp de donuk sandığın dağlar, bulutun yürümesi gibi yürümektedir. Bunu, her şeyi sağlam ve yerli yerince yapan Allah yapmıştır."* İfadesidir. Bu âyetin *"Sun'allah"* kıraati; 'Dağların bulut gibi yürütülmesi, Allah'ın sanatına delildir', *"Sun'ullah"* okunuşu; *"...bu Allah'ın yapması/yaratmasıdır."* anlamı kazandırmaktadır (Zeccâc: 4/130). Bu iki farklı yorumu biraz açmak konuyu daha anlaşılır kılacaktır.

Allah (cc), her şeyi çok sağlam şekilde inşa ettiği gibi yüce dağları da muhkem şekilde yaratmış ve bulut gibi yürümesini de pek sağlam şekilde yapmıştır (Şevkânî: 4/205). Âyetin *"bulutların geçişi gibi"* ifadesi (Neml 27/88); dünyanın dönmesine işaret etmektedir (el-Hâc: 209). Ancak insanların dağları hareketsiz zannetmeleri (Aşkar: 384), aslında gerçek değil, yanlış

bir sanıdan ibaret ve bir algılama hatasıdır. Hâlbuki hareketsiz gibi görünen dağlar, üzerine oturduğu yeryüzü ile birlikte gerçekte yürümektedir. Nitekim âyetin sonunda: *"Bu, her şeyi en güzel biçimde yapan Allah'ın yapısıdır!"* cümlesi, kıyamette yaşanacak dağların yıkım halinden çok, dünyanın ince bir düzende yapıldığını göstermektedir. Bazı âlimlerin bu ayeti dünyanın güneş etrafında son derece süratle döndüğüne delil getirmeleri insanın aynı yanlış zannını tashih mahiyetindedir.

İkinci yoruma göre dağların hareketi, Kur'ân-ı Kerim'in birçok ayetinde açıklandığı üzere (Kehf 18/47; Tûr 52/10; Nebe' 78/20; Tekvîr 81/3) kıyamet gününde olacaktır. Dolayısıyla âyetin manası, dağların kıyamette yürütülmeden önceki hali, sakin, hareketsiz, mükemmel ve sapsağlam (Şinkîtî: 6/489-490) şeklinde anlaşılmıştır. *"İşte bu her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır."* Yani bu sanat her şeyi son derece sağlam yapan Allah'ın fiilidir (Zuhaylî: 10/397). Bu yoruma göre buradaki söz kıyamet günü hakkındadır. Bu köklü çivi mesabesindeki dağlar kıyametle birlikte savrulacak/nesf ve yerleri dümdüz toprağa/kâan dönüşecektir (Tâhâ 20/105-108). Hareketsiz, sabit gibi görünen dağlar, kıyamette bulutlar gibi yürüyüp dağılacak (Kehf 18/47), renkli yünler gibi atılacak (Kâria 101/5) ufalanıp savurulacak, yerleri dümdüz kalacaktır. Bu yoruma göre anılan âyetlerin tamamı kıyamet halini tasvir etmektedir. Netice itibarıyla âyetteki *"Her şeyi sapsağlam yapar/Etkane külle şey"* ifadesini: *"Allah sağlam yaptığı eserinden sağlamlığı söküp almaz, sağlamlaştırdığı bir şeye bozulma sirayet edemez. Kıyametle birlikte âlemlerin bozulan düzeni, ahiretin inşa ve tamiri içindir ve Allah'ın sınırsız bilgisi ve hikmeti dâhilinde gerçekleşmektedir"* (Müslim: 5/498) şeklinde anlamak mümkündür. İlahi sanatın sağlamlığını ifade etmesi bakımından her iki yorum da yerindedir. Ancak, dağların sabit gibi göründüğü halde süratle yürütülmesine rağmen sökülmemesi, dağılıp bozulmaması yönüyle ilahi sanatın ihtişamını göstermesi ve ayetin *"her şeyi sağlam yapan"* vurgusu bakımından ilk yorumu tercihe daha şayan kılmaktadır.

3.c.Hayvanlar

Yüce Allah, sanatının kusursuzluğunu, genel olarak hayvanlar üzerinden de göstermektedir. Onlara ibretle bakılmasını istemiş ve birçok faydasını hatırlatmıştır. Sığır, deve, koyun vb. hayvanların karınlarından eşsiz süt ve et lezzetini insanın hizmetine sunduğunu bildirmiştir (Mü'minûn 23/21; Yâsîn 36/72-73). Çölün kıt bitkisiyle beslenebilen; etiyle, sütüyle, yünüyle gücüyle, susuzluğa dayanıklılığıyla ve sahibine itaatiyle bereket çıkaran deveyi yaratmıştır (Gâşiye 88/17; Kurtubî: 20/35; Ebû Hayyân: 8/458-459; Nablusî: 14/173-177). Kur'ân'da; güzelliğine, etine, sütüne, yününe, insanı ve eşyayı taşımasına, itaatine atıfta bulunulan bütün hayvanların bu özellikleri (Nahl 16/5; Yâsîn 36/71) en fazlasıyla ve yön bulma melekesi devede bulunmaktadır (Râzî: 31/157-158). Aynı şekilde insanın hizmetine verilen; yük taşımak ve savaşta kullanılmak üzere yaratıldığı belirtilen deve, at, katır ve eşek gibi hayvanların güçlü ve sağlam yaratılışı da Yüce Sanatkârının kusursuz eserini aksettirmektedir (Enfâl 8/60; Nahl 16/5-8; Âdiyât 100/1-5). Yüce Allah'ın yaratmaktaki gözettiği sağlamlık, denge ve kusursuzluğun diğer göstergesi kuşlardır. Bu hayvanların uçmaya uyarlanmış dengeli, düzenli ve sağlam özellikleri, binlerce kilometrelik yolculuk yapmalarına imkân sağlamaktadır (Nahl 16/79; Mülk 67/19). Bu numune olarak sunulan hayvanların cinslerinin birbirine karışmadan temel özelliklerini milyonlarca yıldır korumaları, onların yaratılışındaki kusursuzluğu bir başka açıdan ispatlamaktadır.

3.d.İnsanlar

Allah (cc), insanı, ebeveyninin bel ve göğüs kafesi arasından fışkırıp çıkan ve rahme dökülen bir damla suyun karışımından (Hac 22/5; Mü'minûn 23/12-14) yaratmıştır. Ayette yer alan sulb, sağlamlık manasından alınmaktadır. Kadın ve erkeğin vücudunun sağlam noktasında üretilen meni ve yumurtalar döllendikten sonra yine en korunaklı bir mekâna/rahme (ُهاَنْلَعَجٍّمُث نِيِكَمٍرارَق يِف ًةَفْطُن) yerleştirilmektedir (Müminûn 23/13). Sonra onu istikrarlı bu mekânda bir yaratılıştan öbürüne geçirerek inşa etmektedir (Hac 22/5; Müminûn 23/14; Zümer 39/6). Yüce Allah diğer canlıların hayatını sürdürebilmesi için lütfettiği kusursuz fiziki donanımları insan için de yaratmıştır. Onu ilim öğrenecek göz, kulak ve kalp gibi organlar ile donatmıştır (قَدِيفْـَٔالاَو َرارَصْبَألاَو َعْمَّسلا ُمُكَلَ َلَعَجْنِذَّلا َوُهَو) (Nahl 16/78; Mü'minûn 23/78; Secde 32/9). Allah (cc), insana verdiği bu ihsanı alıverdiği takdirde onları O'ndan (cc) başka getirebilecek bulunmamaktadır (En'âm 6/46). Nitekim ölümüyle birlikte toprak olacak bu muhteşem organları aynı hassasiyetle âhirette yeniden insana lütfedecek olan da yalnızca Allah'tır (ىلَبَ ىَوَسُنْبَرَنَاَمَأ ىلَعَنِيِرداَق) (Mü'minûn 23/80; Rûm 30/40; Kıyâme 75/3-4).

4.Ahiret

Yüce Allah, bütün varlıkları yoktan sağlam şekilde yarattığı gibi (Hicr 15/19-20; Fâtır 35/41; Mü'min 40/64), yok ettikten sonra yeniden aynı metanette inşa etmeye kadirdir (Yûnus 10/4; Mukâtil: 2/226). Bunun delillerini, insanı ölü mesabesindeki hakir sudan (Hac 22/5) ve yeşillikleri kuru topraktan su ile yaratmasında göstermektedir (Neml 27/60; Zümer 39/21). Allah (cc) kendisini Kur'ân-ı Kerim'de; Başladıktan sonra dönmek (Ferâhîdî: 3/248) kök manasına gelen Muîd/İade Eden olarak tanıtmaktadır. Ayrıca *"Meâd, haşr, ba's, tesviye, tebeddül, ihyâ, hurûc, inşâ ve neş'etü'l-âhire"* gibi Kur'ânî kavramlarla da bu vasfını beyan etmektedir. Bu vasfının tezahürlerini ise; insanı toprağa ve yeniden varlığa (Tâhâ 20/55; Nûh 71/18…), bütün varlıkları yok ettikten sonra tekrar varlığa (İbrâhîm 14/48; Enbiyâ 21/104; Rûm 30/11…) döndüreceğini bildirmektedir. Zemahşerî, her şeyi hikmeti gereği en sağlam ve doğru yapan Allah'ın sanatının ahirette de böyle olacağını ifade etmektedir. Yüce Allah, iyiliğe karşılık sevabı, kötülüğe karşılık da cezayı vermeyi de sağlam ve yerli yerince yapacaktır (Zemahşerî: 4/476-477). Yani, insanlara yarattığı amaçla tam bir uyum içinde tasarruf edecektir.

Değerlendirme

Dünya ve ahiretin mülkü bütünüyle ve yalnızca Allah'a aittir. O (cc), sınırsız ilim, kudret ve hikmetiyle âlemleri dilediğince ve muhkem şekilde yaratmış, küçücük bir kısmının geçici kullanım hakkını dilediği varlıklara vermiştir. Allah'ın (cc), bütün unsurlarıyla mülkünü ve onun idaresini, pek sanatkârane ve sağlam şekilde yaratıp yaptığını *sun'* ve *itkân* kavramlarıyla beyan etmektedir.

Âlemlerin ve içindeki oluşumların bütünüyle çok ince bir hesap ile ilk defa yaratıldığı, güneş ve ayın şaşmaz ve hassas bir şekilde birbirini takip etmesi ile delillendirilmektedir. Zira yerden yedi kat göğe kadar iç içe terkip edilen bütün varlıklar ve onların kendi aralarındaki güçlü irtibatı, sağlam ölçülere bağlanmıştır. Bütün ecramıyla gökyüzü, canlı-cansız varlıklar, gece ve gündüz ve zamanın akışı hep bu metin ilahi ölçü ve dengenin tezahürleridir. Bu ölçünün ne derece kusursuz ve dengeli olduğunu, evrenin yaratıldığı andan itibaren muhkem şekilde varlığını sürdürmesi ve ebedi hayat boyunca da devam ettirecek olması ispatlamaktadır.

Eserlerdeki bu muhkemlik, sanatkârının onları yaratılışının maksadına uygun olarak takdir etmesinden kaynaklanmaktadır. Allah (cc); ilahi hükmü, hikmeti ve tedbiriyle eserlerini hiçbir bozulmaya, boşluğa ve uygunsuzluğa mahal bırakmayacak şekilde sapsağlam, eşsiz, numunesiz ve en güzel biçimde inşa ve icat etmektedir.

Yüce Allah, hızla hareket eden yeryüzünü dağlarla sabitlemiş, onu üzerinde yaşanılır kılmıştır. Her birini hassas şekilde tesviye ettiği varlıkların arasındaki işleyişi muhkem, düzenli ve devamlı kılmıştır. Onların yaratılışını hikmetle bina/inşasını sağlam şekilde tamamlamış ve mevcudiyetini sürdürmesinin yollarını, sağlam ve değişmez sünnetullahı ile onlara göstermiştir. O (cc), örneksiz olarak yoktan var ettiği varlıklarının dilediği süreye kadar muhkem şekilde kalmasını hıfzıyla sağlamaktadır. Zira O'nun (cc) rububiyet vasfı, bütün varlıklara sürekli müdahale ve onlara kudret ve izzetle hükmettiğini, mülkündeki sağlamlığı ve kusursuz devamlılığı açıklamaktadır.

Kozmik âlemin bu eşsiz ve güçlü ahengi, varlığını Allah'ın dilediği süreye kadar devam ettirecektir. Canlı ve cansız varlıkların halden hale geçmesi, ölmesi ve nihayet kıyametle birlikte tamamen yok olması hep O'nun (cc) dilemesiyle olmakta ve herhangi bir zafiyetten kaynaklanmamaktadır. Nihai noktada ebediyet âlemi de dünya hayatı örneğinde tafsilatı gösterildiği üzere yine çok sağlam ve muhkem şekilde inşa edilecektir. Ahiret âleminin ne kadar metin yaratılacağının mantıki göstergesi, onun sonsuza değin varlığını sürdürecek olmasıdır.

KAYNAKÇA

Kur'ân-ı Kerîm

Ahmed, Yusuf el-Hâc. *Mevsûatü'l-i'câzi'l-ilmi fi'l-Kur'ani'l-Kerimi ve's-sünneti'l-mutahhara*. Mektebetü İbn Hacer. 2. Baskı, (Dimeşk: 1424/2003).

Aşkar, Muhammed Süleyman Abdullah. *Zübdetü'-tefsir.* Vezâratu'l-Evkâf. (Katar: 1428/2007).

Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın çağdaş tefsiri*. Yeni Ufuklar Neşriyat. 12 Cilt. (İstanbul: 1988).

Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf Endelüsi (745/1344). *Tefsirü'l-Bahri'l-muhit.* Thk. Adil Ahmed Abdulmevcûd ve -dğr-. Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye. 1. Bs. 8 Cilt. (Dımaşk: 1993/1413).

el-Ferâhîdî, el-Ḫalīl b. Aḥmed. *Kitābu'l-ʿAyn*, thk. ʿAbdulḥamīd Hindāvī. Dāru'l-Kutubi'l-ʿİlmiyye. (Beyrut: 2003).

el-İṣfehānī, er-Rāġib. *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*. Thk. Muḥammed Seyyid Keylānī. Dāru'l-Maʿrife. (Beyrut: t.y.).

el-Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'ân*. Thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî. Müessesetü'r-Risâle, 1. Bs. 24 Cilt. (Beyrut: 2006/1427).

en-Nablusî, Muhammed Ratib. *Tefsirü'l-Nablusi: tedebburu âyâtillah fi'n-nefs ve'l-kevn ve'l-hayat*. 14 Cilt. Müessesetü'l-Fursan [al-Fursan est. for Publishing & Distributing], (Amman: 2017/1438).

er-Rāzī, Faḫruddīn. *Mefātīḥu'l-Ġayb*. Dāru'l-Fikr. ([Beyrut]: 1981).

eş-Şa'râvî, Muhammed Mütevelli. *Tefsiru'ş-Şa'râvî.* Dâru Ahbâri'l-Yevm. (Y.y.: 1991).

et-Taberî, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid. *Câmiü'l-beyân an te'vîl-i âyi'l-*

Kur'ân. Thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî. Dârü Hecr, 1. Bs. 26 Cilt. (Beyrut: 1422/2001).

ez-Zeccâc, Ebû İshak İbrâhim b. es-Seri b. Sehl. *Meâni'l-Kur'an ve i'râbuhu*. Şerh ve tahkik Abdülcelil Abduh Şelebi. Âlemü'l-Kütüb. 1. Bs. 5 Cilt. (Beyrut: 1988/1408).

ez-Zeccâcî, Ebu'l-Kâsım Abdurrahman b. İshâk. *İştikâku Esmâillâh*. Thk. Abdülhüseyin Mübarek. Müessesetü'r-Risâle. 2. Bs. (Beyrut: 1406/1986).

ez-Zemaḫşerī, Cârullah Ömer (ö. 538/1144). *el-Keşşāf ʿan Ḥaḳāʾiḳi't-Tenzīl ve ʿUyūni'l-Eḳāvīl fī Vucūhi't-Teʾvīl. Thk.* ʿĀdil Aḥmed ʿAbdulmevcūd. Mektebetu'l-ʿUbeykān. (Riyad: 1998).

Günay, İlhami. "Kur'ân-ı Kerim'deki Yaratılış Kavramları ve İnsanın Yaratılış Safhalarına Yansımaları". *Kütahya DPÜ IV. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Bildiri* Kitabı. Kütahya DPÜ lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınları. 2 Cilt. (Kütahya: 2021).

İbn ʿĀşūr, Muḥammed eṭ-Ṭāhir, *et-Taḥrīr ve't-Tenvīr*. ed-Dāru't-Tūnisiyye. (Tunus: 1984).

İbn Dureyd, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen. *Cemheretü'l-lüga*, thk. Remzi Münir Ba'lbekkî. Dârü'l-İlm li'l-Melâyîn. 1. Bs. (Beyrut: 1987).

İbn Fâris, Ebu'l-Hüseyn *Ahmed Mu'cemu mekâyisi'l-lüga*. Thk. Abdusselam Muhammed Harun. Dâru'l-Fikr. (Y.y.: 1399/1979).

İbn Ḳuteybe. *Tefsīru Ġarībi'l-Ḳurʾān*. Thk. es-Seyyid Aḥmed Saḳar. Dāru'l-Kutubi'l-ʿİlmiyye. (Beyrut: 1978).

İbn Manzur, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrem b. Ali el-Ensârî. *Lisânü'l-Arab*. Thk. Abdullah Ali el-Kebir ve -dğr-. Dâru'l-Meârif. 6. Cilt. (Y.y.: y.t.y).

Karaman, Hayreddin ve -dğr-. *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir.* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 5 Cilt. (Ankara: 2007).

Kutub, Seyyid b. İbrâhim. *Fî zılâli'l-Kur'ân*. Dârü'ş-Şürûk. 11. Bs. 6 Cilt. (Beyrut: 1985).

Mucāhid b. Cebr, *Tefsīru Mucāhid*. Thk. Muḥammed ʿAbdusselām Ebū'n-Nīl. Dāru'l-Fikri'l-İslāmī el-Hadiṣe. (Kahire: 1989).

Muḳātil b. Süleymān Ebü'l-Hasan Mukatil b. Süleyman b. Beşir. *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*. Thk. ʿAbdullāh Maḥmūd Şeḥāte. Muʾessesetu'l-Tārīḫi'l-ʿArabī. 4 Cilt. (Beyrut: 2002).

Müslim, Mustafa ve –dğr-. *Tefsirul mevdûî li suveri'l-Kur'âni'l-Kerim*. Câmiatu Şârika. 1. Bs. (Katar: 1431/2010).

Soylu, Rasim. "Yaratılış ve Sanatın Doğuş Teorileri". *Kütahya DPÜ IV. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Bildiri Kitabı*. Kütahya DPÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınları. 2 Cilt. (Kütahya: 2021).

Şevkânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani. Fethü'l-kadir: *el-câmi' beyne fenneyi'r-rivaye ve'd-diraye min ilmi't-tefsir*. Thk. Abdurrahman Umeyra. Dârü'l-Vefa. 2. Bs. 5 Cilt. (Mansure: 1997/1418).

Şinkîtî, Muhammed Emin b. Muhammed Muhtâr Cekeni. Edvâu'l-Beyân fî Îzâhi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân. Dâru Âlemi'l-Fevâid. 2 Bs. (y.y.: 1980/1400)

Yıldırım, Celal. İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Anadolu Yayınları. (y.y., yty.).

Zühaylî, Vehbe. Tefsirü'l-münir fi'l-akide ve'ş-şeria ve'l-menhec. Dârü'l-Fikr. 16 cilt. (Dımaşk: 2009/1430).

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

FIKIH EPİSTEMOLOJİSİ BAĞLAMINDA BİLİMSEL MÜFREDATI TEVHİD İNANCIYLA YAPILANDIRMA MÜKELLEFİYETİ

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan KORKUT, Bingöl Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Bingöl, Türkiye
rkorkut@bingol.edu.tr

ÖZET

Bilim, sebepleri sonuçlarıyla birlikte yaratanın yalnızca Allah Teâla olduğunun en somut kanıtlarındandır. Buna rağmen ders kitaplarında yaratılış sürecini evrim hipotezi kapsamında doğal seçilim, mutasyon ve adaptasyon gibi kavramlar üzerinden değerlendirmek; varlığın kendi kendine, sebepler, kanunlar veya tabiat tarafından yaratıldığını iddia etmek tevhid inancına, varlığın realitesine, akla ve bilimin kendisine aykırı bir yaklaşımdır. Bilimsel yaklaşımın tevhid inancından tecrit edilmesi din-bilim çatallaşmasına neden olmaktadır. Bu durum bilimsel yaklaşımı yaratılış konusunda inkârcı bir kulvara sürüklemekte, cehalet karanlıkları içinde bocalamasına ve kutsalını yitirmesine yol açmaktadır.

Bilimi mezkûr ideolojilerden arındırarak tevhid inancıyla sentezleme problemi, gerek epistemolojik-metodolojik açıdan gerekse amelî bir yükümlülük olması bakımından fıkıh ve fıkıh usulü kapsamına da girmektedir. Nitekim fıkıh usulü alimlerinin ilim-cehalet tanımları, ilimlerin tasnifine ve makasıd açısından bir biriyle olan münasebetine dair epistemolojik yaklaşımları arz edilen problemle bağlantılıdır. Fakihlerin aklî-naklî ilimleri tahsil etmenin hükmüne dair görüşleri ve tevhid inancından tecrit edilerek şirke bulaştırılmış disiplinlere yönelik fıkhî eleştirileri, ele aldığımız problemi doğrudan ilgilendirmektedir. Öte yandan, İslam dünyasında aklî bilimlere karşı geliştiği iddia edilen olumsuz tavrı fakihlere ve fıkıh epistemolojisine isnat eden çeşitli iddialar ortaya atılmıştır. Oysa bu tür iddialar fakihlerin aklî bilimlere dair görüşlerini yanlış anlamaktan ileri gelmektedir. Zira fakihler aklî bilimlerle barışık olup bilimin kendisine değil; bilimi tevhid inancına aykırı bir felsefeye bulaştırmaya, maksadından saptırmaya ve cehalet karanlıklarına sürüklenmeye karşı çıkmıştır. Fakihler aklî bilimleri tahsil etmeyi hüküm açısından muhteva, vesâil ve makasıd kapsamında fayda ve zarar esasına göre değerlendirmişlerdir. Onlara göre tevhid inancıyla sentezlenen, insanlığa faydalı olan aklî ilimleri tahsil etmek farz-ı kifâyedir. Bu yaklaşım, günümüzde varoluş sürecini yine sebep, kanun ve sonuç diyalektiği içinde değerlendirmeye ilaveten; bilimi evrim hipotezinden, bu hipotezin kalıntılarından arındırmanın ve tevhid inancıyla sentezlemenin fıkhî bir mükellefiyet olmasını gerektirmektedir. Bilginin İslamîleştirilmesi olarak da isimlendirilen bu süreç fıkıh metodolojisi bağlamında ibkâ, *ilgâ* ve *ihdâs* olmak üzere üç temel parametre çerçevesinde değerlendirilebilir. Ders kitaplarında realiteye uygun bilimsel kazanımlarının korunması ve geliştirilmesi ibkâ, bilginin tevhid inancına aykırı teorilerden arındırılması ilgâ, ders kitaplarına giriş, okuma parçası ve sonuç düzeyinde bilgiyi tevhid inancıyla sentezleyen bilgilerin eklenmesi ihdâs olarak isimlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Usul, Epistemoloji, Tevhid, Müfredat, Yapılandırma.

THE OBLIGATION TO CONSTRUCT SCIENTIFIC CURRICULUM WITH THE BELIEF OF TAWHID IN THE CONTEXT OF FIKIH EPISTEMOLOGY

ABSTRACT

Science is one of the most concrete proofs that it is only Allah Who creates causes and effects. However, in textbooks, to evaluate the creation process through concepts such as natural selection, mutation and adaptation within the scope of the evolution hypothesis; claiming that existence was created by itself, by causes, laws or nature is an approach contrary to the belief of tawhid, the reality of existence, reason and science itself. The isolation of the scientific approach from the belief of tawhid causes the religion-science bifurcation. This situation drags the scientific approach to a denial lane regarding creation, causing it to falter in the darkness of ignorance and to lose its sacredness.

The problem of synthesizing science with the belief of tawhid by purifying it from the aforementioned ideologies is also included in the scope of fiqh and usul al-fiqh in terms of both epistemological-methodological and practical obligation. As a matter of fact, the definitions of science and ignorance of fiqh scholars are related to the problem presented, with their epistemological approaches regarding the classification of sciences and their relationship with each other in terms of points. The views of the jurists on the ruling of acquiring mental-naqli sciences, and their fiqh criticisms of disciplines that are isolated from the belief of tawhid and infected with shirk, are directly related to the problem we are dealing with. On the other hand, various claims have been put forward that attribute the negative attitude that is claimed to have developed against the mental sciences in the Islamic world to the jurists and the epistemology of fiqh. However, such claims arise from misunderstanding the views of jurists on rational sciences. Because jurists are at peace with rational sciences and not science itself; He objected to infecting science with a philosophy contrary to the belief of tawhid, diverting it from its purpose and being dragged into the darkness of ignorance. Faqihs have evaluated the acquisition of mental sciences on the basis of benefit and harm within the scope of content, vesâil and makâid in terms of provision. This approach, in addition to evaluating the process of existence today, within the dialectic of cause, law and effect; It requires that it be a fiqh obligation to purify science from the evolution hypothesis and the remnants of this hypothesis and synthesize it with the belief of tawhid. This process, which is also called the Islamization of knowledge, can be evaluated within the framework of three basic parameters in the context of the methodology of fiqh: ibka, abolition and ihdâs. Preservation and development of scientific achievements in line with reality in textbooks can be called ibka, removal of knowledge from theories contrary to the belief of tawhid, abolition, adding information that synthesizes information with the belief of tawhid in the textbooks at the level of introduction, reading passage and conclusion can be called ihdâs.

Keywords: Fiqh, Usul, Epistemology, Tawhid, Curriculum, Construction.

1. GİRİŞ

Bu araştırma fıkıh epistemolojisi bağlamında *"bilimsel müfredatı tevhid inancıyla yapılandırma problemini"* ele almaktadır. Din ilimleriyle fennî ve sosyal bilimleri aynı çatı altında okutmanın yeterli olmadığını; aklî bilimleri tahsil etmenin farz-ı kifâye olduğunu, ayrıca bilimsel müfredatı akla, realiteye ve tevhid inancına aykırı ideolojilerden arındırmanın ve tevhid inancını merkeze alarak bilgiyi dinî, ahlakî ve insanî değerlerle sentezlemenin fıkhî bir mükellefiyet olduğunu savunmaktadır. Fıkıh ve fıkıh usulü felsefesindeki epistemolojik yaklaşım, ele aldığımız problemi doğrudan ilgilendirmektedir. Nitekim kelam-felsefede ağırlıklı olarak ele alınan varlık, bilgi ve değer kavramlarından bilgi/epistemoloji problemi, fıkıh usulünün temel konuları arasında yer almaktadır (Eşit ve Kala, 2014: 188). Fıkıh ve fıkıh usulünde ilimler konusuna ve gayesine göre tasnif edilmiştir. Füru fıkıhta naklî ve aklî bilimleri tahsil etmenin hükmü epistemolojik ve amelî bağlamda tartışılmıştır. Amelî bir mükellefiyet olarak temel dini bilgileri tahsil etmek farz-ı ayn, aklî bilimleri tahsil etmek ise farz-ı kifâye olarak değerlendirilmiştir (Cüveynî, 2000: 4/181; Gazzâlî, ts.: 1/16; Zeydan, 2001: 36). Bu durum dini ilimlerle fen bilimlerinin bir birinin temel ilkelerine muhtaç olduğunu ve sentezlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Fakihlerin bazı aklî ilimlere yönelik eleştirileri, görüleceği üzere aklî ilimlerin kendisine değil, bu ilimlerin eşlik eden bilgi, varlık ve değer felsefesine; ilimlerin muhtevasına, formuna ve makasıd kapsamında aracılık ettiği amaçlara yöneliktir.

Araştırmamız, aklî bilimleri tevhid inancıyla sentezleme ve tahsil etme mükellefiyetini fıkıh epistemolojisi ve metodolojisi bağlamında ele almayı hedeflemektedir. Öncelikle araştırmaya konu olan problem ana hatlarıyla tarihi ve epistemolojik parametreleriyle birlikte ortaya konulacaktır. Bilahare fıkıh usulü alimlerinin ilim-cehalet kavramlarına ve ilimlerin makasıd açısından bir biriyle münasebeti dair görüşleri analiz edilecektir. Bundan sonra aklî bilimleri tahsil etme ve bilimi tevhid inancıyla sentezleme süreci fıkhî bir problem olarak ele alınacak ve din-bilim diyalektiği konusunda fakihlere yöneltilen eleştiriler değerlendirilecektir. Son olarak bilimsel müfredatı dinî, manevî, ahlakî ve kültürel değerlerle sentezleme sürecinin fıkhî açıdan temel parametreleri ele alınacaktır.

Araştırmamız kelamcı usulcülerin, ayrıca fakihlerin epistemolojik yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Bilimsel müfredatı tevhid inancıyla sentezleme problemini usulcülerin ve fakihlerin epistemolojik yaklaşımları çerçevesinde değerlendirmektedir. Konuyla ilgili fakihlere yöneltilen bazı eleştirilere cevap verdiğinden önem arz etmektedir. Araştırmaya konu olan problemi temel parametreleriyle ortaya koymak üzere din felsefesi, din eğitimi ve kelam alanındaki kaynaklardan; aynı problemi fıkıh-fıkıh usulü açısından değerlendirmek üzere temel fıkıh ve fıkıh usulü kaynaklarından yararlanılacaktır.

2. Ana hatlarıyla din-bilim münasebeti kapsamında bilimsel müfredatı tevhid düşüncesiyle sentezleme problemi

Osmanlı'nın son dönemlerinden günümüze din-bilim münasebetinin serencamı

İslam dini ile aklî bilimler arasında bir çatışma ya da ayrışma bulunmamaktadır (Yaran, 1996: 38). Zira dini ilimlerin pozitif bilimlerden tecrit edilmesi taassuba yol açmaktadır. Buna karşılık bilimin dinden tecrit edilmesi ise kutsalını yitirerek inkârcı bir sürece girmesine yol açabilmektedir.

Osmanlı'da İslam eğitim kurumları olan medreselerin son dönemlerde fennî-sosyal ve diğer bilimleri dışlaması taassubu, medrese-mektep çatallaşmasını ve toplumun geri kalmasını beraberinde getirebilmiştir (Yaltkaya, 1999: 466; Aydın, 1990: 326). Buna karşılık batı dünyasında -Endülüs Emevî düşüncesinin tesirine ilaveten- yaşanan reform ve rönesans süreçleriyle birlikte bilimsel düşünce kilisenin skolastik hakimiyetinden kurtulmuş ve pozitif bilimler alanında ilerleme kaydedilmiştir. Batı dünyasında dinin tahrif edilmiş olması ve skolastik düşüncenin akıl-bilim karşıtlığı din ile bilimin yollarını ayırmasına; bilimin salt pozitivist bir mecrada şekillenmesine ve ateist ideolojilere kaynaklık ederek faydanın yanında maddî ve manevî yıkımları da beraberinde getirmesine yol açmıştır (Yaran, 1996: 38; Aydın, 1990: 326). Din ile bilimi ayıran bu yaklaşım, zamanla İslam dünyasına da sirayet ederek bilimsel müfredatın dinden tecrit edilmesiyle sonuçlanabilmiştir. İslam dünyasında bilimin dinden tecrit edilmesi, dini taassuba ilaveten bilimsel açıdan hedeflenen seviyeye ulaşamama problemini de beraberinde getirmiştir. Zira tarih, müslümanların bilimi ve hayatı tevhid inancıyla ve dinî değerlerle sentezledikleri ölçüde ilerleme kaydettiklerini, bilimi dinden tecrit ettikleri ölçüde geri kaldıklarını göstermektedir. Batı dünyasında ise bunun tam tersi bir durum yaşanmıştır. Onlar bilimi ve hayatı tahrif edilmiş dinleriyle sentezledikleri ölçüde geri kalmış, ayrıştırdıkları ölçüde ilerleme kaydetmişlerdir.

Batıdaki bilimsel gelişmeyi, bilimin tahrif edilmiş bir dinden ayrılmasına bağlayan epistemolojik yaklaşım haklıdır. Ancak bilimsel gelişmenin İslam dünyasında da din ile bilimin yollarını ayırmasıyla mümkün olabileceğini zannetmek, tarihi realiteyi inkâr eden ezber ve körü körüne taklit esasına dayalı bir kıyas hatasından ibarettir. Böyle bir yaklaşım İslam ile bilimin mahiyetini mukayese etme zahmetine girmemektedir. İslam'ın bilime karşıt olmadığını, bilimden korkmadığını, bilime ilham vererek yol gösterdiğini, onun manevî değerler cephesini oluşturduğunu, bilim adamlarına kucak açtığını, ilk emrinin okumayla başladığını ve bilimsel çalışmaları dinî bir yükümlülük olarak değerlendirdiğini dikkate almamaktadır. Haliyle bu tür yaklaşımlar, bilim felsefesi konusunda batıyı körü körüne taklit sürecine sürüklenmiş ve ne yazık ki batının pozitif bilimler alanında kaydettiği seviyeye henüz ulaşamamıştır. Bu çerçevede yaratılışı varlığın kendisine, sebeplere, tesadüfe veya tabiata isnat ederek evrim hipotezi kapsamında doğal seleksiyon/seçilim, adaptasyon ve mutasyon gibi kavramlarla açıklamaya bilimsellik; yaratılış sürecini yine sebep-sonuç ilişkisi içinde tevhid inancıyla açıklamaya gericilik atfedilebilmiştir. Daha açık bir ifadeyle yaratılış sürecinin fail sebebini Darvinin'in aklî-naklî açıdan çürütülmüş hipoteziyle açıklamaya bilimsellik; sebep-sonuç birlikteliğini tevhid inancıyla sentezlemeye sebepleri sonuçlarıyla birlikte Yüce Allah'a isnat etmeye ise gericilik anlamı yüklenebilmiştir. Oysa böyle ideolojik bir yaklaşımın tevhid inancına, akla,

bilime ve varoluşsal realitenin kendisine aykırı olduğu din-bilim çerçevesinde kat'î delillerle ispatlanmıştır (bk. Tatlı, 2018: 13-28; Hacımüftüoğlu, 2018: 30-33; Güllüce, 2018: 10-33).[1]

Medreselerde dini ilimlerin fennî-sosyal bilimlerden tecrit edilmesi taassubun yanında geri kalmayı beraberinde getirmiştir. Din-bilim ayrışmasını bu kapsamda medrese-mektep çatallaşmasını önlemek üzere Osmanlı'nın son dönemlerinden günümüze kadar birçok ilim-fikir adamı bilgiyi İslamîleştirme tezini savunmuş ve bu tezi aynı zamanda fıkıh ilmi kapsamında da değerlendirmiştir. Bu tür yaklaşımlar genel itibarıyla medreseleri ıslah etme, medrese-mektebi buluşturacak tevhid-i tedrisat düşüncesinin güçlenmesine ve günümüze dek bilimsel muhtevayı kutsalıyla sentezleme politikalarına zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda 3 Mart 1924'te çıkarılan 430 sayılı tevhid-i tedrisat kanunuyla 479 medrese kapatılmış, bunların yerine Dârulfünûnda bir ilahiyat fakültesi ve 29 İmam Hatip mektebi açılmıştır. Ancak ne var ki 1924-1950 yılları arasındaki bu süreç, medrese ve mektep sentezinden ziyade, medreselerin yanında dini eğitim kurumlarının tamamen kapatılmasıyla sonuçlanmıştır. Medreselerin yerine açılan Dârulfünûn

[1] Görüleceği üzere bilimin itikadi-epistemolojik açıdan evrim hipotezinin karanlık esaretinden kurtulması, tevhid inancını merkeze almak suretiyle dinî, manevî-ahlakî değerlerle sentezlenmesi ve bilim kitaplarının bu çerçevede yapılandırılması dinî bir mükellefiyettir. Örneğin deprem olayını sebep-sonuç açısından yalnızca fay hattına, binaların çürük yapılmasına indirgemek, bu olayın arka planında yatan ilahi ilim, kudret, rahmet ve hikmet yönüne temas etmemek; fiili görürken bu olayın failine ve failin gayesine karşı körlük içinde bocalamaktan ibaret kalmaktadır. Oysa tevhid inancı tekvînî ve teşriî iradeyi bir arada değerlendirmeyi sentezlemeyi gerektirmektedir. Tekvînî açıdan deprem olayını bilimsel bir yöntemle sebep ve sonuç ilişkisi içinde fay hatlarıyla, çürük yapılanmayla açıklamayı ve bu konuda her türlü bilimsel tedbiri almayı gerektirmektedir. Teşriî irade ve hikmet kapsamında ise bu sürecin mahza tesadüf veya sebeplerle değil, Allah'ın ilim, irade, kudret ve izni dâhilinde meydana geldiğini ve sebeplerin buna bağlı olarak hareket ettiğini dikkate almayı; dua, ibadet, tövbe-istiğfar etmeyi de gerektirmektedir. Benzer şekilde tevhid inancına göre korana virüs bir insandan diğerine kendi kendine geçmez. Virüs mutasyonları ise tesadüf eseri olarak, mahza sebepler tarafından veya kendi kendine gelişmez. Aksine bu süreçler, bilimin ele aldığı sebepler tamamen ilahi izin-irade ve takdire bağlı olarak yaratılmaktadır. Bu sürecin her türlü sebebini, kanunlarını ve bileşenlerini araştırarak gereken önlemeleri almak fıkıh açısından farz-ı kifaye kapsamına girmektedir. Aynı sürecin bütün aşamalarıyla ilahî ilim, irade, kudret ve izin dahilinde gerçekleştiğini görmek de itikadî olduğu kadar fıkhî epistemolojik bir mükellefiyettir. Söz konusu durumu böyle bir bütünlük -tekvînî-teşriî bütünlük- çerçevesinde değerlendirmek, bu sürecin maddi sebeplerinin yanında manevi sebeplerini de sorgulamak ve maddî-manevî önlemleri almak tevhid inancının bir gereğidir. Daha açık bir ifadeyle tekvînî kanunlar çerçevesinde maske, mesafe, temizlik ve diğer önlemleri almak, teşri irade kapsamında bu sürece ibadet, dua ve istiğfarı da eklemek fıkhî bir mükellefiyettir. Nitekim fıkıhta kıtlık türünden bela musibetlerin istilası esnasında gerekli olan bilimsel araştırmaları yaparak bu konuda her türlü bilimsel tedbirleri almayı gerektirmektedir. Ayrıca tevbe, istiğfar, toplu dua, helalleşme, varsa bir haksızlığın giderilmesi, haram-isyan ve günahların terk edilmesi, ibadet-taate yönelme, namazların son rekâtında rükûdan sonra kunut duasının okunması türünden manevî tedbirlerin alınması da gerekmektedir (bk. el-Yûnus 10/98; el-A'raf 7/96; Nevevî, ts.: 3/494, 5/65). Ancak pandeminin yalnızca virüse, virüsün mutasyona, mutasyonun ise kendi kendisine isnat edilmesi, sebeplerin yanında müsebbibü'l-esbâbın görmemek, çözümü yalnızca maddede aramak ve maddeye ilaveten bu olayı hikmet açısından değerlendirmeksizin manevî tedbirleri almamak yetersizdir.

ve İmam Hatipler ise yeterli ödeneğin ayrılmaması, mezunlarının görev alamaması, öğretmenlerinin çeşitli bahanelerle başka görevlere nakledilmesi ve okulların kapanması için siyasî baskıların artması sebebiyle 1933 yılı itibarıyla tamamen kapanmıştır (Turan, 2019: 274). Böylece dinden tecrit edilmiş bir maarif, seküler bir bilim anlayışı tamim edilmiştir. Buna karşılık 1950-1980 arasındaki otuz yıllık süreçte İmam Hatip okulları ve İlahiyat fakülteleri yeniden açılmıştır. Öyle ki 1982 anayasasının 24. Maddesiyle din dersleri anayasal açıdan zorunlu hale getirilmiştir. Bu süreçte din dersleri yasal-kurumsal bazda müfredattaki yerini almış, din ile bilimi aynı çatı altında bir araya getirmeye yönelik önemli adımlar atılmıştır. Son yirmi yıllık süreçte ise üniversitelerin dışında eğitimin her kademesinde zorunlu din dersinin yanında seçmeli din dersleri de konulmuştur (Turan, 2019: 274-278).

Bu açıdan Osmanlının son dönemlerinde medreselerin pozitif bilimlere yeterince önem vermemesi medrese-mektep arasında çatallaşmayı, ayrışmayı ve taassubu beraberinde getirebilmiştir. Cumhuriyetin ilk otuz yıllık döneminde ise bu durum tam tersine savrulmuş, tevhid-i tedrisat süreciyle birlikte medreseler tamamen kapatılmış ve bilimi dinden tecrit eden seküler bir eğitim anlayışının ortaya çıkarak yayılmıştır. Bu durum ilerleyen yıllarda dinî, manevî, ahlâkî ve fikrî çöküşle birlikte komünizm ve anarşi tehlikesine zemin hazırladığından, din eğitimini fennî ve sosyal bilimlerle ayını çatı altında bir araya getirmeye yönelik politikaları beraberinde getirmiştir (Altaş, 2002: 221; Şimşek, 2013: 397). Bu çerçevede 1950 ila 1980 yılları din ilimlerinin müfredatta yerini alması için birer dönüm noktası olmuştur. Günümüzde ise din dersleri üniversiteler dışında neredeyse her eğitim kurumunda seçmeli hale gelmiştir. Ancak din derslerinin diğer bilimlerle aynı çatı altında okutuluyor olması, ne yazık ki müfredat bazında din ve bilim arasındaki çatallaşmanın giderildiğini ifade etmemektedir. Zira günümüz müfredatlarındaki temel problemlerden biri varoluş sürecini, bu sürecin fail sebebini ve diğer aşamalarını evrim hipotezi bu hipotezin doğal seleksiyon/seçilim, adaptasyon ve mutasyon türünden alt kavramlarıyla açıklayan yaklaşımlardır. Aklî-naklî açıdan çürütülen bu yaklaşımlar hala bilimsel müfredattaki yerini korumaktadır (bk. Kurt, 2019: 201). Müfredatın tevhid inancıyla harmanlanmamış olması, aynı çatı altında din ile bilim arasında kutuplaşmaya yol açmaktadır. Bu problemi örnek bir olay üzerinden somutlaştıralım:

Din Kültürü dersinde, hocasından *"ilk insanın bir peygamber, okuma-yazma bilen ve kendisine suhûfların indirildiği son derece medeni bir insan olduğunu"* öğrenen öğrenci, Sosyal Bilimler dersinde *"ilk insanın mağarada yaşayan son derece ilkel bir varlık olduğunu ve bunun günümüze kadar ulaşan mağaradaki el izinden anlaşıldığını"* duymuştur. Buna bağlı olarak ilk insanın medenî bir insan mı yoksa mağarada yaşayan ilkel bir varlık mı olduğu ikilemi öğrencinin zihnini yıllarca kurcalamıştır. Şüphesiz böyle bir durum din ile bilim arasında, dini düşünceyle bilimsel yaklaşımının bir birine alternatif olduğu, aralarında çatışmanın-ayrışmanın bulunabileceği zannına yol açabilecek; bilimsel yaklaşımı, bilgi ve düşünceyi dinden tecrit etme anlayışını ve zihin dünyasında din-bilim çatallaşmasını beraberinde getirebilecektir. Oysa bilim ile din Yüce Allah'ın ilim ve irade sıfatının çatısı altında toplanmaktadır. Her iki disiplin fizik ve metafizik açılardan aynı varlığın farklı boyutlarıyla ilişkidir. Bu durum Allah Teâla'nın el-Hak ismine bağlı olarak *"hakikatin birliği"* çerçevesinde *"varlığın birliği"* ve *"bilginin birliği"* kavramıyla da ifade edilebilir (Farûkî, 2016: 54-59).

Fıkıh usulü açısından akıl ile nakil, din ile bilim arasında bir çatışmanın varlığı iddia ediliyorsa ya nakil ya da akıl sahih değildir. Nakil sahih ise ya yanlış anlaşılmıştır ya da akıl

yanılgı içindedir. Zira sarih naklî deliller selim bir akılla çelişmez. Böyle bir konuda tearuz ya delilin sahih olmamasından, ya yanlış anlaşılmış olmasından veya aklın bunama türünden bir hastalığa mübtela olmasından, hevâya tabi olmasından ve batıl ideolojilere meylederek sapmasından kaynaklanır (Şa'ban, 1995: 29). Naklî bilgi Kur'an ve mütevatir sünnet gibi tevatür yoluyla aktarılan bir mahiyetteyse doğruluğu kesinlik taşır. Böyle bir durumda nakil esas alınır ve aklî bilginin yanlışlanabilir oluşu dikkate alınarak bu bilgi sorgulanır. Zira arz edilen iki kaynağın kesin bilgi kaynağı olduğu kat'î delillerle ispatlanırken, istidlale dayalı olan aklî bilginin istidlal, yöntem hatasıyla yanılgıya düşmesi her zaman mümkün olduğundan genellikle kesinlik arz etmez. Daha açık bir ifadeyle böyle bir durumda nakil akla öncelenir ve akıl ancak naklin belirlediği sınırlar içinde faaliyet gösterir. Aksi halde hevaî bir aklı esas alarak nakli bilgiyi tahrif ya da inkâr etmeye kapı aralanmış olacaktır (Şâtıbî, 1403: 2/193). Buna karşılık akıl-nakil birlikteliği sübutu ya da delaleti zannî olan bir nassı zahirine hamletmeye müsaade etmiyorsa, bu durumda akıl esas alınarak nakil tevil edilir. Ancak bu konuda yunan paganizminden beslenen dine yabani, hevaî ve ideolojik bir akıl değil, naklî delillere bütüncül bir şekilde vakıf olan, kesin delillere tabi olan rabbanî bir akıl esas alınır. Aksi halde bu konuda yapılacak yorumlar naklin akla feda edilmesiyle, dinin hevaya tabi akıllar tarafından tahrif edilmesiyle sonuçlanabilir (Eşit, 2019: 70-75).

Bu çerçevede ilk insanın, eşyanın hakikatine vakıf bir peygamber olduğu dinî açıdan kat'î delillerle sabit bir hususdur (bk. el-Bakara 2/30-33). İlk insanın mağarada yaşayan ilkel bir varlık olduğu ise evrim hipotezinin sosyal bilimler alanındaki tezahüründen ibarettir. Evrim hipotezi ise somut bir kanıta dayanmadığından, ayrıca naklî-aklî açıdan din-bilim realitesine aykırı olduğundan bilgi olması bir yana ihtimal seviyesine bile ulaşamayan bir evhamdan ibaret kalmıştır. Haliyle bu hususta dinin kesinlik arz eden naslarının esas alınması, evrim teorisinin sosyal bilimler alanında tezahüründen ibaret olan mezkûr ideolojik yaklaşımın ilgâ edilerek bilimsel muhtevanın ıslah edilmesi, fıkıh metodolojisi açısından epistemolojik, itikadî ve amelî bir mükellefiyete dönüşmektedir.

Din ile bilim arasındaki kaynak birliği, iki alanın arasında bir çatışmanın olmamasını, her iki alanının bir birinden tecrit edilememesini ve aynı çatı altında bir araya gelmesini gerektirmektedir. Ancak yukarıda arz edilen örnek olay, din ile bilimin aynı çatı altında bir araya gelmelerinin tek başına yeterli olmadığını, bilimin tevhid inancıyla sentezlenmesini, dinin temel ilkeleriyle harmanlanması ve dinin ideolojiye feda edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Aksi halde bu durum, din ile bilimin bir birine karşıt olarak konumlandırılmasıyla ve dinin kesinlik arz eden naslarının bilim tarafından çürütülmüş ideolojik bir hipoteze feda edilmesiyle sonuçlanabilecektir. Nitekim Din dersinde varoluşun her aşamada sebep-sonuçlarıyla birlikte yalnızca Yüce Allah'ın ilim, irade, kudret ve yaratmasıyla meydana geldiği, O'nun izni olmadan bir yaprağın bile hareket etmediği açıklanmaktadır. Aynı şekilde bilimin kendisi yaratıcının varlığını, birliğini, sonsuz ilim, irade ve kudretini ispatlamaktadır. Buna karşılık fizik, kimya, biyoloji veya coğrafya gibi derslerde varoluş süreci akıl-nakil birlikteliğine aykırı olarak doğal seçilim, doğal adaptasyon türünden kavramlarla kendi kendine, salt kanunlara, sebeplere, tesadüfe veya tabiata indirgenirken, bu süreç kanun koyucu ve müsebbibü'l-esbâb olarak yaratıcıya yer verilmemektedir. Oysa bilimin kendisi varoluş sürecinin her aşamada, her adımda yaratıcının ilim, irade, izin ve kudretiyle meydana geldiğini anlatmaktadır. Aksi

halde kör, sağır, şuursuz sebeplere sonsuz bir ilim, irade, kudret, yaratıcılık türünden bir vasıf yüklemek gerekecektir ki, bu durum vakıaya aykırı olduğundan, vakıaya aykırı açıklamalar cehalet olduğundan, bu durum bilimsel yaklaşımı körlük içinde akla, vakıaya ve bilimin kendisine aykırı bir cehalet karanlığı içinde bocalamaya mahkûm edecektir. Bu durum din ile bilim arasında bir çatışmanın olduğu, iki alanın bir birine alternatif olduğu türünden yanlış anlamaları beraberinde getirecektir. Bu nedenle söz konusu derslerin yalnızca bir arada aynı çatı altında okutulması yeterli olmayıp din derslerinin bilimin temel ilkeleriyle harmanlanması gerekmektedir. Bunun yanında bilimsel muhtevanın tevhid inancıyla sentezlenmesi ve dinin temel ilkeleriyle harmanlanması ve bilginin-bilimsel muhtevanın cehalet karanlıkları içinde bocalamaktan kurtulması gerekmektedir. Burada hiçbir şekilde bilimin varoluşu sebep ve kanunlar çerçevesinde izah etmesine karşıt bir tavrımız bulunmamaktadır. Bilim elbette ki varlığı deneysel yöntemlerle, gözlem ve diğer yöntemlerle sebep-sonuç ilişkisi içinde açıklayacaktır. Ancak bu konuda sebepleri-kanunları yaratanın kim olduğunu, o sebepleri bir araya getirerek o sonucu yaratanın kim olduğunu ve yaratmadaki gayesinin ne olduğuna dair körlük içinde bocalamaktan, sebep-sonuç sürecini varlığın kendisine veya evrim ve alt kavramlarına isnat etme türünden vakıaya aykırı kabullerden tecrit edilmesi gerektiğini savunmaktayız.

Yukarıdaki çerçeveden hareketle araştırmamıza konu olan *"bilimsel müfredatı tevhid inancıyla yeninden yapılandırma"* problemi iki farklı süreçten meydana gelmektedir:

1. Tevhîd-i tedrisat ile tüm ilimleri ortak bir çatı altı altında buluşturmaktır. Böylece din ilimleriyle fen-sosyal ve teknik bilimlerin bir biriyle imtizaç etmesi için ortak bir zemin hazırlanmış olmaktadır. Günümüzde bu aşamaya kısmen ulaşılmıştır.

2. Din ilimleriyle aynı çatı altında buluşturulan bilimsel muhtevayı, bilginin değer felsefesi olarak zannedilen evrim hipotezinden ve alt kavramlarından arındırmak; tevhid inancı, ayet, hadis ve hikmet merkezli olarak bilgiyi dini düşünceyle sentezlemektir. Böylece bilimsel müfredat varoluş sürecini yine sebep-sonuç diyalektiği içinde tevhid inancıyla açıklayabilir. Daha açık bir ifadeyle varoluş sürecini gerçek fail/öznesiyle açıklamak, bu süreci Allah Teâla'nın varlığı, birliği, ilim, irade, kudret ve yaratmasıyla ilişkilendirmektir. Ders müfredatını ise bu hakikati görmeye engel olan, herhangi bir somut kanıta dayanmayan, tahmin öteye geçmeyen, evhamdan ibaret kalan, aklî ve naklî delillerle çürütülen inkârcı hipotezlerden arındırmaktır. Zira görüleceği üzere fıkıh usulünde vakıaya uygunluğu kesinlik arz eden her türlü tasavvur, tasdik ve kabul ilim; vakıaya aykırı her türlü önerme ise cehalet ismini almaktadır. Varoluşun her aşamasını maddi sebeplerle açıklamaya ilaveten, o sebepleri varoluş sürecinde çalıştıran yaratıcı fail sebebe, yani Allah Teâla'ya isnat etmek vakıaya uygun olduğundan ilim ve marifettir. Ancak bu süreci mahza kanunlara, tesadüfe ya da kendi kendisine isnat ederek sebep-sonuç bütünlüğünü Allah'a isnat etmemek tevhid inancına, vakıaya ve varoluşsal realiteye aykırı yanlış bir hüküm olacağından cehalettir. Bilimsel müfredatı böyle bir cehaletten arındırmak ise fıkhî-epitemolojik bir mükellefiyettir.

Gerek din ilimleri gerekse fennî-sosyal bilimler Allah Teâla'nın teşri ve tekvinî açıdan kanunlarını ele almakta ve O'nun el-Alîm isminin çatısı altında buluşmaktadır. Dolayısıyla her iki alanın ilkesel bazda ortak bir paydada buluşturmak, din ilimleri ile fennî ve sosyal bilimleri bir birinin temel ilkeleriyle harmanlanmak gerekir. Bu kapsamda bilimsel müfredatı evrim teorisinden, bu teorinin alt kavramlarından arındırmanın ve tevhid inancıyla sentezlemenin aynı zamanda fıkhî bir mükellefiyet olduğunu savunmaktayız. Zira özü itibarıyla gerek din

gerekse bilim, Allah Teâla'nın ilim, irade ve marifetinde buluşmaktadır. Bütün ilimlerin nihaî amacı ise Yüce Allah'ı tanımak ve ona kul olmaktan ibarettir.

İslam alimlerinin din-bilim münasebetine dair görüşleri

İslam alimleri geçmişten günümüze din ile bilimin sentezlenmesini savunmuşlardır. Ayrıntıya inmeden konuyla ilgili ortak yaklaşımlarını ele almamız yerinde olacaktır.

Hüccetü'l-İslam Ebû Hamid Muhammed el-Gazalî (ö.505/1111) din-bilim münasebetini ışık ve göz metaforu üzerinden değerlendirmektedir. Bu konuda şunları aktarmaktadır: Yüce Allah يَا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا meâlen *"Ey İnsanlar! Rabbiniz'den size açık bir delil geldi, size apaçık bir nur, Kuran indirdik."* buyurmuştur. Bu âyet Kur'ân'ı, eşyanın hakikatini vakıaya ve hakikate uygun bir şekilde açıklayan aydınlatıcı bir nura benzetmiştir. Bu açıdan genelde vahiy ile akıl, özelde ise din ile bilim arasındaki diyalektik, göz ile ışık arasındaki münasebete benzemektedir. Işık olmadan gözün görmesi imkânsız olduğu gibi, vahiy olmadan aklın hakikati, varlığın varoluş sırrını ve hikmetini idrak etmesi zor olacaktır. Aynı şekilde özelde aklı, genelde ise bilimi dinden tecrit eden yaklaşımlar körlüğe mahkum olarak dini anlamakta yetersiz kalacaktır. Buna ilaveten sadece Kur'an ile yetinip aklı, bilimi dışlamak, gündüz ortasında gözleri kapayarak körlük içinde bocalamaktan öteye geçemeyecektir. Gözdeki beyazlığın siyahlığına eşlik etmemesi körlüğe neden olur. Benzer şekilde hakikat ancak akıl ve kalbin imtizacıyla ortaya çıkar (Gazzâlî, ts.: 48; Gazzâlî, 2019: 96).[2] Buna açıdan aklın vahiyle, bilimin ise dinin temel ilkeleriyle sentezlenmesi göz için ışık derecesinde hayati bir önem taşımaktadır.

Bediuzzaman Said Nursî (1878-1960) Gazzâlî'nin ifade ettiği bu durumu *"Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir. Aklın nuru, fünun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder." "Nur-u fikir, ziya-yı kalble ışıklanıp mezc olmazsa, zulmettir, zulüm fışkırır. Gözün muzlim nehar-ı ebyazı, muzîi leyle-i süveydâ ile mezc olmazsa basarsız olduğu gibi, fikret-i beyzâda süveydâ-i kalp bulunmazsa, basiretsizdir."* cümleleriyle dile getirir (bk. Açıkgenç, 2018: 35/565). Muhammed İkbal (1877-1938) dini, manevî ve ahlâkî değerlerden tecrit edilerek varoluşu salt maddeciliğe indirgeyen ve salt maddeciliği aşılayan bilimi zehirli bir yılana benzetmiştir. Buna karşılık tevhid inancıyla, dini ve manevî değerlerle yoğrulan bilimi ise faydalı bir dosta benzetmektedir. Einstein'ın (1879/1955) bile dinsiz bir bilimi topallıkla, bilimsiz dini ise körlükle nitelemesi, İslam alimlerinin ifade ettiği gerçeği tekid etmektedir (Baloğlu, 2003: 41, 51).

İslam dünyasında 20. Yy. ile birlikte din-bilim sentezini sağlamak üzere bilginin İslamîleştirilmesi tezi savunulmuştur. Cemâlüddin Efgânî (1838/1897), öğrencileri Muhammed Abdûh (1849-1905), Reşîd Rızâ (1865-1935) ve günümüzde Nakîb Attas ve İsmail Râci Farûkî gibi alimler tarafından da savunulmuştur (Coşkun, 2006: 547). Nakîb Attas'ın epistemolojik yaklaşımına göre, çağımızda dünyanın dört bir yanını kuşatarak evrenselleştirilen bilgi; ne yazık ki dini, manevî ve ahlâkî değerlerden tecrit edilmiştir. İrfandan yoksunluk sebebiyle

---

2 هيهات هيهات! من لم يجمع بتأليف العقل و البنات و تعثر بأذيال الضلالات من لم يجمع بتأليف العقل و الشرع هذا الشتات فمثال العقل البصير عن الآفات و الادواء فمثال العقل البصر السليم عن الآفات والاذاء. ومثال القرآن الشمس المنتشرة الضياء. فاخلق بأن يكون طالب الاهتداء. المستغني إذا استغني بأحدهما عن الآخر في غمار الأغبياء.

hakikat bilgisi olmaktan uzaklaşmıştır. Günümüzdeki bilgi batı kültür/uygarlığının teolojik kabulleriyle, ideolojik ve ateistik yaklaşımlarıyla zehirlenmiştir. Batının ruhunu taşıdığı gibi, onun amaçlarına uyarlanan bir bilgi mahiyetinde olup kutsalını yitirmiştir. Bu nedenle bilginin öncelikle bu hasta ruhun yaydığı seküler ideolojilerden tecrit edilmesi, kutsalıyla buluşturulması ve İslamîleştirilmesi gerekmektedir (Attas, 1989: 163; Baloğlu, 2003: 46). Aksi halde bilim bir taraftan fayda verirken diğer taraftan zarar vermeye devam edecektir.

Örneğin evrim hipotezi ve bu hipotezin adaptasyon, mutasyon ve doğal seçilim gibi alt kavramlarına eşlik eden felsefe; güçlünün zayıfı ezeceğini, büyük balığın küçük balığı yutacağını, hayatın yardımlaşma, fedakârlık ve merhamet yerine acımasız bir rekabet, çatışma ve cedelleşme olduğunu, yalnızca güçlünün ayakta kalabileceğini ve güçlünün aynı zamanda haklı olduğu türünden hastalıklı düşünceleri zemin oluşturmaktadır. Vakaya aykırı olan, somut bir kanıta dayanmayan, akla ve bilime aykırı bu hastalıklı hipotezin sosyal bilimler alanındaki yansımaları ne yazık ki dinin kaynağına, insanlığın menşeine dair hastalıklı düşünceleri beraberinde getirmekte ve sosyal bilimleri evrim teorisi temelinde yapılandırmaktadır. Günümüz ders kitaplarındaki yaklaşım ağırlıklı olarak aklî-naklî açıdan vakıaya aykırı olduğu ispatlanan evrimci bir felsefeye dayanmaktadır. Şüphesiz fennî-sosyal bilimler düzeyinde bilginin bu haliyle bırakılması itikadî, dinî, ahlakî, insanî ve manevî değerlerin yozlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum bilginin insanlığı çevreyle birlikte yok edecek bir sürece sürüklenmesine, güçlü toplumların zayıf toplumları yok etmesine, güçlünün zayıfı ezmesine ve mevcut küresel sömürü düzenine ideolojik-entelektüel bir zemin hazırlayacak mahiyettedir. Bu yönüyle bilginin arz edilen ideolojik yaklaşımların yerine ait olduğu kutsalıyla, manevî ve ahlakî değerlerle sentezlenmesi hayati bir önem taşımaktadır.

O halde İslam dünyasında din ile bilimin tecrit edilmesi ya da bilimsel müfredatın kendi içinde dinden tecrit edilmesi taassup ve inkârcılıkla sonuçlanmakta, bilimsel faaliyetin kör topal kalmasına yol açmakta ve bilimi körlük-karanlık içinde bocalayan zehirli bir yılana dönüştürebilmektedir. Böyle bir epistemolojiyle şekillenen bilimsel yaklaşım insanlığa fayda verirken aynı zamanda zarar vereceği, bir diğer ifadeyle faydasız bir bilgiye dönüşeceği izahtan varestedir. Hiroşima, nazi kamplarındaki gaz odaları, laboratuvar ortamında geliştirilerek sızdırılmış olduğu takdirde virüsün sonuçları tevhid inancından, ahlak ve maneviyattan tecrit edilen bilginin insanlığa ne derece zarar verebileceğinin somut şahitlerindendir.

Bilgiyi vakıaya uygun bir şekilde tevhid inancıyla İslamîleştirme, eğitim müfredatındaki ders kitaplarını tevhid inancıyla sentezleme problemi fıkıh ve fıkıh usulünü de ilgilendirmektedir. Öncelikle fıkıh usulünde ilim-cehalet kavramlarını, makasıd açısından ilimlerin bir birine münasebetini analiz edecek ve arz edilen problemi bu kapsamda değerlendireceğiz. Bilahare aynı problemi fıkıh açısından naklî-aklî ilimleri tahsil etme mükellefiyeti, bilimsel muhtevayı tevhid inancıyla inşa etmenin hükmü etrafında ele alacağız. Fakihlerin konuyla ilgili yaklaşımlarına yöneltilen bazı eleştirileri ele değerlendireceğiz. Son olarak bilimsel müfredatı tevhid inancıyla yeniden yapılandırma problemini fıkıh metodolojisi açısından değerlendirmeye çalışacağız.

3. Fıkıh Usûlünde ilim-cehalet kavramları ve makasıd açısından ilimlerin bir biriyle münasebeti

Usulcüler epistemolojik açıdan ilim kavramını, bu kavramla ilişkili diğer kavramlara ilaveten cehalet kavramını açıklamış, ilimleri hiyerarşik bir şekilde sınıflandırarak, bu ilimlerin

makasıd açısından bir biriyle münasebetlerini ele almışlardır. Burada onların konuyla ilgili yaklaşımlarını ortaya koyarak, ele aldığımız bilginin İslamileştirilmesi problemini bu çerçevede değerlendirmeye çalışacağız.

Usul epistemolojisinde ilim kavramı, ilişkili kavramlar ve cehalet kavramı

Fıkıh usulünde ilim, zan, şek, vehim ve cehalet kavramlarına yönelik analizleri, din-bilim sentezini zorunlu hale getirmektedir. Araştırmaya konu olan problemi bu kavramlar etrafında incelemek faydalı olacaktır.

İlim kavramı

İlim kavramını tanımlamaya çalışan usulcülere ilaveten; bu kavramı tanımlamanın zorluğunu dikkate alarak tanım yerine sebr-taksim ve temsil yöntemiyle izah etmeye çalışan usulcüler de bulunmaktadır.

Mutezile usulcüleri ilim kavramını *"bir şeyi dış dünyadaki realitesine uygun bir şekilde bilmek/idrak etmek ve o şeyin vakıaya uygun olduğu konusunda kesin bir inanca-itikada sahip olmak"* şeklinde tanımlamıştır (Basrî, 1964: 1/10).[3] Ancak böyle bir tanım isabetli değildir. Zira tanımın tasavvur olup, tasavvurun vakıaya uygun olması ve bilgi kaynağı olabilmesi için tanımın efradına cami, ağyarına ise mani olması gerekir. Arz edilen tanımda geçen şey kavramı varlık anlamında olduğundan, *ma'dumu* yani yokluğu tanımın dışında bırakmaktadır. Oysa ilim, varlığa ilaveten yokluğun bilgisiyle de ilintilidir. Öte yandan ilim itikad olarak açıklanamaz. Zira cahil bir insan da taklit yoluyla bazı şeylerin varlığını realiteye uygun bir şekilde bilebilir ve bu bilginin vakıaya uygun olduğuna kesin bir şekilde inanabilir. Oysa bu durum onu alim haline getirmediğinden, yapılan tanım ağyarına mani değildir (Cüveynî, 1997: 1/20-21; Gazzâlî, 2015: 1/67).

İlim kavramı *"bilinen şeyleri realiteye uygun bir şekilde olduğu gibi idrak etmek, ispat etmek, itikad etmek veya anlamak"* türünden farklı şekillerde tanımlanmıştır. Ancak bu tanımlar Allah Teâla'nın ilmini kapsamadığından eksik ve yetersiz görülmüştür. Zira:

1. Yüce Allah'ın ilmi sonradan anlamak, ispat etmek veya idrak etmekle açıklanamaz. Zira O'nun ilmi kendinden, zâtî, ezelî, ebedî ve muhît bir ilim olduğundan, küllî ve cüz'î açıdan varlığı ve yokluğu bütün yönleriyle aynı anda kuşatmaktadır.4 Nitekim âyetlerde bu husus açıkça ifade edilmiştir: "وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ" O, her şeyi bilendir." (el-Bakara 2/29). "وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ" O, Karada ve denizde ne varsa hepsini bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez." (el-Mü'min 40/85). "يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ" Allah, gözlerin hain bakışını da kalplerin gizlediğini de bilir." (el-En'âm 5/59). Aynı şekilde kozmolojik ayetler de sonsuz bir ilmi gerektirmektedir. Bu yönüyle Allah'ın ilmi mutlak olup idrak etme, anlama veya ispatlama türünden sonradan kazanımı ifade eden vasıtalara muhtaç değildir.
2. İlim kavramını itikad olarak tanımlamak da isabetli değildir. Zira bu durumda itikad yanlış da olabileceğinden vakıaya aykırı kabullere ilim ismini vermek gerekir. Öte yandan kesin

3 اعتقاد الشيئ على ما هو به، الاعتقاد المقتضى لسكون النفس إلى أن معتقده على ما اعتقد عليه و الجهل اعتقاد الشيئ على خلاف ما هو به العلم

bilgiye ilaveten zan, şek, vehim hatta cehli mürekkep bile bir tür anlamadır. Yapılan tanım bu kavramları da içine alacağından isabetli değildir.

Ebû Ya'la (ö. 526/1131) yukarıdaki tanımların eksik-yetersiz olduğundan hareketle ilim kavramını معرفة المعلوم على ما هو به *"bilinene dair bilgi, bilineni realiteye uygun bir şekilde biliyor olmak"* şeklinde tanımlamanın daha isabetli olduğunu ve bu tanımın hem varlığı hem de yokluğu kapsadığını belirtmiştir (2002: 1/22-32). Ancak bu tanım da daha önce Cüveynî (ö. 478/1085) tarafından Mutezile'ye isnat edilerek eksik görülmüştür. Zira tanımda yer alan marifet kavramı ilim anlamını ifade ediyorsa, böyle bir tanım bir şeyi kendisiyle tanımlamadan öteye geçemez. Buna karşılık marifet kavramı ilim değilse, ilim marifet kavramıyla tanımlanamaz (Cüveynî, 1997: 1/22).

Gazzâlî'ye göre ilim gibi soyut bir kavramı tanımlamak imkânsız denecek kadar zordur. Nitekim somut olmasına rağmen misk kokusunu tanımlamak bile zordur (Gazzâlî, 2015: 1/67). Gazzalî ilim kavramıyla ilgili ileri sürülen tanımları eleştirerek, bunların yetersiz olduğunu savunmuştur. İlim kavramını tanımlama yerine bu kavramı taksim, temyiz ve temsil yoluyla açıklamıştır. İlmin ne olduğu bilindikten sonra tanımın zorunlu olmaktan çıkacağını ifade etmiştir. Bu kapsamda ilmin itikaddan, zan, şek ve vehimden farklı olduğunu belirtmiştir. Zira vakıaya uygun kesin kabullerin yanı sıra, vakıaya aykırı olan kabuller de itikad kapsamına girebilmektedir. Oysa vakıaya aykırı bir itikad ilim ismini almaz. İlim ise kesinlik ifade ettiğinden itikaddan daha genel olup, kesinlik taşımayan zan, şek veya vehimden de farklıdır (Gazzâlî, 2015:1/68; Tûfî, 2012: 1/135). Aynı şekilde ilim delile dayanmayan taklitten ve varlığı/varoluşu hakikatinden farklı olarak idrak etmekten ibaret olan cehaletten de farklıdır (Cüveynî, 1997: 1/22). Gazzâlî taksim-temyiz yöntemiyle ilmin ne olmadığını ele aldıktan sonra bu kavramı ayna metaforu üzerinden bir temsil ile açıklamaya çalışır. Aynanın biri ana madde, biri parlaklık ve diğeri o parlaklığın üzerine yansıyan varlık olmak üzere üç ayrı boyutu bulunmaktadır. Aynanın ana maddesi insanoğlunun *cevherine*, aynanın parlaklığı akla, akıl aynasına yansıyarak tasavvur ve tasdik yoluyla idrak edilen hususlar ise *ilim* kavramına tekabül etmektedir (Gazzâlî, 2015: 1/69).

Gazzâlî'ye göre varlığın *zihnî, haricî, lafzî* ve *kitabî* olmak üzere dört temel boyutu bulunmaktadır. Haricî ve zihnî varlık evrenseldir. Lafzî ve kitabî varlık ise dillere göre farklılaşmaktadır. Örneğin taşın dış dünyadaki varlığı ve doğru idrak edildiği takdirde zihindeki varlığı evrenseldir. Taşın zihindeki varlığı, dış dünyadaki varlığın zihin aynasına yansımasından ibarettir. Ancak bu varlığı ifade etmek için kullanılan lafızlar-kelimeler farklılaşmaktadır. Varlığın lafız/kelime düzeyindeki varlığı zihindeki yansımasından, varlığın zihnî boyutu ise dış dünyadaki varlığın yansımasından ibarettir. Bu açıdan tanım aslında varlığın *"dış dünyadaki varlığı"* ile *"lafızdaki varlığından"* oluşmaktadır. Varlığı ifade etmek için kullanılan lafızlar, o varlığın dış dünyadaki realitesini, kendisini her yönüyle tam olarak ifade edecek ve diğer varlıklardan ayırt edebilecek şekilde karşılıyorsa, o zaman tam ve eksiksiz bir tanımdan bahsedilebilir (Gazzâlî, 2015: 1/69). Aynı şekilde lafzın varlığa yüklediği anlam, o varlığın dış dünyadaki realitesine bire bir mutabıksa ve bu konuda bir kesinlik varsa ilimden bahsedilebilir. Aksi halde ilim yerine ancak batıl bir tasavvur, tasdik ve hükümden bahsedilebilir. Batıl bir tasavvur ve hüküm ise vakıaya aykırı olduğundan cehalet olmaktan öteye geçmemektedir.

Âmidî (ö. 631/1233) ve Sübkî'ye (ö. 771/1370) göre ilim *"varlığı -aksine ihtimal vermeyecek bir kesinlikle- idrak etmeyi ve varlıkları bir birinden ayırt etmeyi sağlayan, idrak eden varlık*

ile idrak edilen varlık (süje ile obje) arasında bağ kuran vasıftır" (Âmidî, 2019: 11; Sübkî, 2011: 1/85). Bu tanıma göre zan, şek ve vehim düzeyindeki bilgi kesinlik ifade etmediğinden, taklit ise delile bağlı olmadığından ilim ismini almaz (Ebû Ya'la, 2002: 1/22-32; Sübkî, 2011: 1/87). İlim kavramı bilginin zan, şek ve vehim türünden alt dereceleriyle birlikte tasavvur ve tasdik olmak üzere iki temel kısma ayrılır. Bir diğer açıdan ilim *"nahiv ilmi"* türünden bir izafetle, bilginin alakalı olduğu disiplini ifade eder. Bu yönüyle ilim yakîn düzeyindeki kesin bilgiye ilaveten doğruluğu kesinlik arz etmeyen zan mertebesindeki bilgiyi de kapsar. Ancak şek veya vehim düzeyindeki kabuller ilim kapsamına girmez, ilim ismini almaz (Sübkî, 2011: 1/88). Bu kapsamda *"fen bilimleri"*, *"sosyal bilimler"* veya "din bilimleri şeklindeki isimlendirme bilginin ait olduğu disiplini ifade etmektedir. Kesin bilgilerin yanında zannî bilgileri de kapsamaktadır. Ancak şek, vehim ya da taklit düzeyinde delile bağlı olmayan bilgiler ilim ismini almaz.

Gazzâlî'nin ve diğer usulcülerin ilim konusunda yukarıda arz edilen usul merkezli epistemolojik yaklaşımından hareketle şunlar söylenebilir:

Aynanın karanlık, tümsek veya çukur olması halinde, o aynanın varlığı ve yokluğu olduğundan farklı göstereceğinde şüphe yoktur. Aynı şekilde akıl aynası iman-marifet nuruyla aydınlandığı ölçüde eşyanın hakikatini doğru idrak eder. Ancak iman marifetten mahrum kaldığı ölçüde parlaklığını kaybederek kararır. Akıl aynası realiteye aykırı birtakım ideolojik kabullere ek olarak, heva ve hevesin saptırmasıyla tümsek veya çukur bir vaziyet alabilmektedir. Her iki durumda akıl, eşyayı olduğundan farklı idrak ederek hakikatten uzaklaşabilmekte, vakıaya aykırı kabullerden dolayı doğruyu yanlış, yanlışı ise doğru kabul ederek cehalet içinde bocalayabilmektedir.

Bu kapsamda Kur'ân, varoluşsal sürecin her aşamasının sebep ve sonuç ilişkisi içinde Yüce Allah tarafından yaratıldığını ifade etmektedir. Örneğin Allah Teâla şöyle buyurmuştur: ءَاَنْتُمْ اَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ اَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ اَفَرَاَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ *"İçtiğiniz suyu gördünüz mü, onu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa onu indiren biz miyiz?"* (el-Vâkı'a, 56/68). اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلٰى كُ لِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ *"Allah her şeyin yaratıcısıdır ve O, her şey üzerinde mutlak otorite ve tasarruf sahibidir."* (ez-Zümer 29/62).

Varoluş süreci akılları aşan sonsuz bir ilim, irade ve kudreti gerektirmektedir. Akılları aşan bu mucizevî varoluş sürecini kendi kendine, sebeplere veya tabiata indirgeyerek evrim-doğal seçilim türünden ideolojilerle açıklayan yaklaşımlar vakıaya aykırılık teşkil etmektedir. Böyle bir yaklaşım; silahın ateş almasını yalnızca tetiğin çekilmesine indirgemeye, tetiği çekenin ise kim olduğu konusunda bir tür körlük içinde bocalamaya benzemektedir. Zira kör, sağır, şuursuz ve maddi sebepler varlığı yaratabilecek bir kabiliyette değildir. Haliyle varoluş sürecinin salt sebepler tarafından meydana getirildiğini iddia ederek müsebbibu'l-esbâbı görmemek, varoluş-yaratılış sürecini vakıaya aykırı bir şekilde idrak etmekten ibarettir. Vakıaya aykırılık sebebiyle bu süreci böyle indirgemeci bir idrak üzerinden ifade etmek ilim adını almaktan uzaktır. Böyle bir yaklaşım bilimi cehalet karanlığına sürüklediğinden bilim adına utanç verici bir durumdur. Zira bilim Allah'ın varlığına her şeyi kuşatan sonsuz ilim, irade ve kudretinin somut delillerini anlatmaktadır. Ancak mezkur yaklaşım bu sürecin kör, sağır, şuursuz sebepler tarafından yaratıldığını savunmakla vakıaya aykırı bir hüküm vermektedir. Vakıaya aykırı bir tasavvur ve tasdik ise cehalet olduğundan bilimi cehalete sürüklemektedir. Haliyle bilimsel

yaklaşımın mezkur ideolojik yaklaşımlardan ayıklanması, tevhid inancıyla ilişkilendirilmesi bilimin zorunlu bir gereğine dönüşmektedir. Bu süreci Kur'ân'ın ifade ettiği tarzda hem sebep, kanun ve sonuç ilişkisi içinde analiz etmek hem de ilahi marifet, ilim, irade ve kudretle ilişkilendirmek vakıaya uygun aklî ve ilmî bir yaklaşım olacaktır.

Realitede varoluş süreci bütün aşamalarıyla sebep-sonuç ilişkisi içinde Allah Teâla'nın ilim, irade ve kudretiyle meydana gelmektedir. Varoluş sürecini sebep-sonuç diyalektiği içinde izah ederken bu süreci evrim hipoteziyle, doğal seçilim türünden kavramlar üzerinden sadece kör, sağır, şuursuz ve iradesiz sebeplere, kanunlara veya kendi kendisine indirgemek, kanun koyucu müsebbibu'l-esbâb ile ilişkilendirmemek vakıaya aykırı batıl ve cahilane bir hüküm olmaktan öteye geçmemektedir.

Gazzalî'ye göre akıl kavramı zorunlu bilgilerin toplamı, tasavvur ve tasdik bazında idrak etmeyi sağlayan bir yeti, tecrübeyle geliştirilebilecek kesbî bir meleke, hakkı batıldan, doğruyu yanlıştan ve insanı diğer varlıklardan ayırt ederek hevaya uymaktan alıkoyan bir kabiliyet şeklinde tanımlanabilir. Böyle bir kabiliyete sahip olan herkese akıllı ismi verilebilir. Ancak inkârcı bir kimseye dahî-zekî denilse bile akıllı denilemez (Gazzâlî, 2015: 1/64). Bu kapsamda aklî bilimlerin tamamına vakıf olsa bile, varoluş sürecini ilahi marifetten mahrum bir yaklaşımla mahza kör, sağır ve şuursuz sebeplere indirgeyen, yaratmayı sebeplere isnat eden inkârcı bir zihniyeti dâhî olarak nitelendirmek mümkün olsa bile, böyle bir zihniyeti akıllı olarak nitelendirmek imkânsızdır. Zira yaratılanı görürken, yaratılandan yaradana intikal edecek bir kabiliyetten mahrum olmak, manevî bir körlük içinde bocalamaktan ibarettir.

Evrim hipotezi aklî bir delile ya da somut bir kanıta dayanmadığından evham ve ihtimalden öteye geçmemektedir. Aksine naklî-aklî açıdan çürütülmüş bir hipotez olarak vakıaya aykırıdır. Bu yönüyle kesinlik anlamında ilim olamayacağı gibi, bir delile dayanmamasının yanında bilimsel realiteye de aykırılık sebebiyle zan kapsamına bile girmemektedir. İspatlanmamış, kanıta dayanmayan bir hipotez ihtimal-evham olmaktan öteye geçememektedir (Allahverdi, 2019: 4344). Böyle akla-bilime aykırı bir evhamı kesinlik anlamına gelen bilgi ya da ilim olarak değerlendirmek, bilimi buna mahkum etmek onu cehalet sınırlarına hapsetmekten öteye geçememektedir. Bu hipotez -varlığın sebepler tarafından, kendi kendine veya tasadüfen yaratıldığı anlamında adaptasyon, doğal seçilim ve mutasyon gibi alt kavramlarıyla birlikte- delil yokluğu ve aklî-aklî delillere aykırılık sebebiyle şek mertebesinden de aşağıda evham düzeyinde bir hipotezden ibaret kalmaktadır (bk. Tatlı, 2018: 13-28). Bilim, bilimsel yaklaşım böyle bir evham ve cehalet karanlığına hapsedilecek kadar değersiz değildir.

Zan, şek ve vehim kavramları

Usulcülere göre ilmin alt kavramları olan zan, şek ve vehim kesinlik ifade etmeyen bilgi derecelerini ifade etmektedir. Bunları usul epistemolojisi açısından sırayla ele alalım:

a. Zan: Biri diğerinden ağır basan iki ihtimalin aynı anda var olması mümkün ise buna zan ismi verilir. Delil ve karinelere bağlı olarak varlık yönü yokluğa, doğru olma yönünü yalan/yanlış olma yönüne ağır basan bilgiler bu kapsamdadır (Ebû Ya'la, 2002: 1/32). Bilginin bu türü doğruluk karinelerinin artmasına bağlı olarak zan mertebesini de aşabilmekte, yakîn/kesinlik ifade etmese bile yakîn ifade eden ilim mertebesine yakınlaşmaktadır (Âmidî, 2019: 203; Tûfî, 2012: 1/473). Bilginin bu mertebesine zann-ı galip ismi de verilebilir (Ebû Ya'la, 2002: 1/33).

b. Şek: Varlık-yokluk, doğru ve yanlış olma ihtimallerine eşit uzaklıkta olan şüphe düzeyindeki bilgiyi ifade etmektedir (Bâcî, 2009: 1/282; Ebû Ya'la, 2002: 1/33).

c. Vehim: Yokluk yönü varlık yönüne, yanlış olma yönü doğru olma yönünden ağır basan, herhangi bir delilden kaynaklanmayan bilgiyi ifade etmektedir (Bâcî, 2009: 1/282; Ebû Ya'la, 2002: 1/33).

Bir konudaki tasavvur, tasdik ve kabulün vakıaya uygun olduğu delile dayanıyor, kesinlik arz ediyorsa buna ilim ismi verilir. Ancak doğruluk yönü yüzde elliden fazlaysa zan, doğruluk-yanlışlık ihtimali eşit düzeydeyse buna şek, doğruluk-varlık yönü yüzde ellinin altındaysa buna vehim adı verilir.

Dini hususlarda yalnızca kesinlik ifade eden ilim mertebesindeki haber-bilgi, ayrıca doğruluk yönü ağır basan zan mertebesindeki haberler delil olabilir. Şek veya vehim/evham düzeyindeki haberler delile dayanmadığından salt aklî bir ihtimal olduğundan dinde delil olmaz ve yakîn şek ile zâil olmaz (Bâcî, 2009: 1/282; Ebû Ya'la, 2002: 1/33). Aynı şekilde şek-vehim düzeyinde ispatlanmamış, delile dayanmayan, aksine aklî-naklî açıdan tevhid inancına aykırılık teşkil eden evham düzeyindeki evrim hipotezi, alt kavramlarıyla birlikte bilim alanında aklî bir yaklaşım olmaktan uzaktır. Bu açıdan bilim adına evrim merkezli bir yaklaşım bilgi kaynağı olmadığından böyle batıl evhama bilimsellik atfedilmesi bilim adına utanç vericidir. Ne yazık ki günümüzde fennî-sosyal bilimlerin müfredatı önemli ölçüde bu hipoteze dayalı olarak yapılandırılmıştır.

Cehalet kavramı

Fıkıh usulünde cehalet kavramı, varlığı realitesine aykırı olarak vakıaya ve realiteye aykırı bir şekilde bilmek-zannetmek anlamındadır (Cüveynî, 1997: 1/22; Ebû Ya'la, 2002: 1/32). Vakıaya/realiteye uygun tasavvur ve tasdikler doğru olduğundan ilim adını alır. Ancak vakıaya aykırı tasavvur, tasdik ve kabuller ise yanlış olduğundan cehalet kapsamına girer. Örneğin *"dışarıda yağmur yağıyor"* önermesi o esnada vakıaya uygunsa ilim, değilse cehalet ismini alır. Cehalet kavramı *basit cehalet* ve *mürekkeb cehalet* olmak üzere kısma ayrılır. Bilmemek basit cehalet; bilmemeye ilaveten bilmediğinin farkında olmamak cehl-i mürekkep ismini alır (Tûfî, 2012: 1/141).

Tasavvur ve tasdik düzeyindeki bilgi vakıaya aykırıysa *cehalet*; vakıaya uygun olmasına rağmen bir delile dayanmıyorsa *taklit*; vakıaya uygun olmakla birlikte akıl-nakil birlikteliğine dayalı bir delile dayanıyorsa *ilim/bilim* ismini almaktadır. Bilgi doğru ve yanlış olma ihtimaline eşit ise şek; iki ihtimalden biri ağır basıyorsa ağır basan taraf zan hafif kalan diğer taraf ise *vehim* ismini alır (Urmevî, 2011: 1/169; el-Hindî, 2005: 1/37-39; Tûfî, 2012: 1/140).

Yukarıdaki usul epistemolojisi çerçevesinde araştırmamıza konu olan problemle ilgili şunlar söylenebilir:

Kur'ân ilk nüshasından bu yana günümüze somut bir şekilde tevatür yoluyla ulaşmıştır. İlahî hitap olduğu konusunda en ufak bir şüphesi bulunan herkesi bir benzerini ortaya koyma hususunda muarazaya davet etmesine rağmen bir benzeri getirilememiştir.[4] Bu durum onun beşer

[4] مْتُنْكُ نْاِ لِلّٰ ِنوُد ْنِم مُكَءاَدَهُشُ اوُعْدا وَ ِلْثِمْ نِم ٍةَروُس ِبب اوُتْأف انْدَبَع ىَلَع انْلَّزَن اَمِم ٍبْيَر يِف مْتُنْكُ نْاَو

iradesini aşan bir mucize olduğunu, Allah kelamı olduğunu ve doğruluğu kesinlik arz eden bir bilgi kaynağı olduğunu ispatlamaktadır. Bu yönüyle bütün ilimler Kur'an zemininde, ezelî-ebedî olarak her şeyi kuşatan ilahî ilmin çatısı altında buluşmaktadır. Zira varlığı ve yokluğu yaratan Allah Teâla olduğundan, varlık-yoklukla ilişkili vakıaya uygun kesinlik arz eden her türlü bilgi, onun ezelî ilmini, irade ve kudretini ifade etmektedir. Kur'ân ise tevhid hakikatini aklî-naklî açıdan kat'î bir surette ispatlayarak varoluş sürecini tüm aşamalarıyla sebep ve sonuç birlikteliği içinde sonsuz bir ilim, irade ve kudrete isnad etmektedir. Kur'ân'ın kendisi sübût bakımından kat'î olduğu gibi, tevhide delalet konusunda da ilim yani kat'î-kesin bilgi ifade etmektedir. Bilim ise sebep sonuç diyalektiği içinde sebeplerin sonuçları yaratmaktan aciz kaldığının, bu sebepleri o sonuçları meydana getirecek şekilde, belirli bir gaye çerçevesinde maddeden forma dönüştürenin ancak sonsuz bir ilim-kudret sahibi olabileceğini somut bir şekilde ifade etmektedir.

Oysa varoluş sürecinin kendi kendisine meydana geldiğini iddia etmek, bu süreci sebeplere-kanunlara indirgeyerek o kanun ve sebepleri vazeden kanun koyucu müsebbibü'l-esbâba isnad etmeden doğal seçilim, evrim türünden kanıtlanamayan bir takım ideolojik hipotezlerle açıklamak vakıaya aykırı olup, bir delile dayanması bir yana delilin bilimin kendisine aykırıdır. Zira kör, sağır ve şuursuz sebepler, insanoğlunun akılla idrak etmekten ve bir benzerini yapmaktan aciz kaldığı mucizevî sonuçları kendi başına meydana getirebilecek herhangi bir ilim, irade veya kudrete sahip değillerdir. Yaratıcının sonsuz ilim, irade, kudret ve hâkimiyetini gerektiren varoluş sürecini salt maddî sebeplerle açıklamak, ya da kendi başına meydana geldiğini iddia etmek aklın havsalasına sığmamaktadır. Bu nedenle Gazzalî'nin ifade ettiği şekilde inkârcı bir yaklaşıma zeki denilse bile akıllı denilemez. Buna binaen söz konusu yaklaşımlar sebepleri müsebbibu'l-esbâba isnat etmemesi bakımından şek mertebesinin de altında evham düzeyinde kalmaktadır. Böyle bir yaklaşım aklî-naklî kesin bilgilere ve realiteye aykırılık sebebiyle ilmi bir yaklaşım olmaktan çıkmakta, bilgiyi cehalet karanlığı içinde bocalamaya mahkûm etmektedir. Bu yönüyle bilimsel muhtevanın varoluş sürecindeki sebep-kanunları kanun koyucuya isnad etmesi, bilimin evham-cehaletten arındırılması için aklî-entellektüel ve epistemolojik bir zorunluluk olduğundan, fıkhî açıdan vucubiyet derecesinde amelî bir mükellefiyete dönüşmektedir.

Fıkıh usûlünde makasıd açısından ilimlerin birbiriyle münasebeti

Cüveynî'nin fıkıh usulü epistemolojisinde ilimleri salt aklî ilimler, salt naklî ilimler ve akıl-nakil birlikteliğine dayanan ilimler şeklinde üç kısma ayırır. Bilahare bu ilimlerin üstünlük derecesi bakımından on farklı dereceye ayrıldığını; kesin bilgiye/hakikate ulaştıkları noktada aralarında bir farkın ve önceliğin kalmadığını belirtir (Cüveynî, 1997: 1/28-29). Bu yönüyle bütün ilimlerin kesinlik arz eden doğruları, ilahî ilmin farklı bir yönüyle tezahüründen ibaret olup tevhid çatısı altında buluşmaktadır.

"Kulumuza indirdiğimiz kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre de siz getirin, Allah'tan başka taptıklarınızı da yardıma çağırın; eğer iddianızda samimi iseniz!". (el-Bakara 2/23) لِ ق ىَلَ ن ِإ ِ ن ِ ي ِ ق ِ د ا َ ص ْ ن ِ م ٍ ة َ ر ْ و ُ س ِ ب ا ْ و ُ ت ْ أ َ ف ا َ ن ْ د َ ب ْ ع َ ل ى َ ن ْ ز َ ن ا َ م ى َ ل َ ع ْ م ُ ت ْ ن ُ ك ْ ن ِ إ َ و ِ ه ِ ء ا َ د َ ه ُ ش ْ م ُ ك َ ء ا َ د َ ه ُ ش ا و ُ ع ْ د ا و ُ ت ْ أ َ ف ِ ه ِ ل ْ ث ِ ب ا و ُ ت ْ أ ْ ي َ ف ِ ه ِ ل ْ ث ِ ب ا ْ ن َ آ ْ ر ُ ق ْ ل ا ا َ ذ َ ه ِ ل ْ ث ِ ب ا ْ و ُ ت ْ أ ْ ي َ ل ِ ن ْ ن ِ ج ْ ل ا و ُ س ْ ن ِ إ ْ ل ا ِ ت َ ع َ م َ ت ْ ج ا ِ ن ْ ئ َ ل ِ ل ْ ق ُ ل ا ر ِ ي ِ ه َ ظ ِ ض ْ ع َ ب ِ ل ْ ب ِ ض ْ ع َ ب ُ م ْ ه ُ ض ْ ع َ ب َ ن ا َ ك ْ و َ ل َ و "De ki: *"Yemîn olsun ki, eğer insanlar ve cinler bu Kur'ân'ın bir benzerini getirmek üzere bir araya gelseler, birbirlerine yardımcı da olsalar bile onun benzerini getiremezler."* (el-İsrâ 17/88).

Cüveynî'nin öğrencisi Gazzâlî de ilimleri benzer şekilde tasnif etmektedir: 1. Salt aklî olan dinden tecrit edilmiş mühendislik-matematik ve müneccimlik gibi ilimlerdir. Ancak Gazzâlî el-Müstasfâ kitabında bu tür ilimlerin doğru ile zan arasında kalmaları, şehvet ve dünyevileşmeden başka bir gaye taşımamaları halinde sonuç itibarıyla faydasız bir bilgi yığınına dönüşeceğini savunmuştur. Bu nedenle söz konusu ilimler, bu haliyle din tarafından emredilmiş olamaz. 2. Salt naklî olan, hadis ve tefsir gibi aklın yer almadığı ilimlerdir. Bu ilimlerin öğrenilmesi ve aktarılması için salt ezber yeterlidir. 3. Akıl-nakil birlikteliğine dayanan fıkıh usulü, kelam gibi ilimlerdir. Bu tür ilimler hem dinin özünden, hem de aklın nurundan beslendiği için ilimlerin tacıdır. (Gazzâlî, 2015: 1/32-33).

Yukardaki tasnif ve açıklamadan zannedileceği şekilde, Gazzâlî aklî ilimlere karşı değildir. Onun salt aklî ilimlere yönelik eleştirisi, yine ancak onun görüşlerinin bütünlüğü içinde değerlendirilince doğru anlaşılabilir. Gazzâlî ilimleri madde, form, vesâil ve makasıd açısından tasnif etmektedir. Salt aklî ilimleri özü itibarıyla değil tabi oldukları maksatlar bakımından eleştirmektedir. Ona göre aklî ilimler ilahi marifete ulaştırmadığı, Allah Teâla'dan uzaklaştırıp ahireti kaybettirdikleri, dünyayı imar ederken sadece lükse/şehvete hitap ettikleri ve insanî-ahlakî ve manevî değerlerden tecrit edildikleri takdirde doğruluk-zan arasında faydasız birer birer bilgi yığınına dönüşmektedir (Gazzâlî, 2015: 1/33). Ancak ilahi marifete vesile olan, dünyayı imar ederken ahirete de hizmet eden, din ile sentezlenmiş faydalı aklî ilimler bu tür maksatlara vesile olmaları bakımından övgüye layıktır. Zira vesâil/araçlar, hüküm konusunda makasıda/amaçlara tabidir. Dolayısıyla Gazzalî özü itibarıyla ilmin ancak akıl-nakil, din-bilim birlikteliğiyle faydalı hale geleceğini ve sadece vesile olduğu maksada göre hüküm alacağını savunmaktadır.

Gazzâlî'nin diğer eserlerinde aklî ilimlere verdiği önem arz edilen görüşte olduğunu teyit etmektedir. Nitekim başka eserlerinde ilimleri mahza uhrevî ve mahza dünyevî maslahatları gerçekleştiren ilimler şeklinde iki kısma ayırmaktadır. Mahza aklî olduğu zannedilen ilimlerin büyük kısmının tevhid-marifete delil olma bakımından aynı zamanda dinî olduğunu; mahza dinî olduğu zannedilen ilimlerin ise büyük kısmının aynı zamanda aklî birer ilim olduğunu ifade etmektedir. (Gazzâlî, 2013: 63, 66). Bu yönüyle aslında ilimde akıl-nakil birlikteliğini savunmaktadır. Gazzâlî'ye göre ilimlerin efendisi tevhid ilmidir. Bunun yanında Allah Teâla'yı varlığı, birliği ve sıfatlarıyla birlikte aklî-naklî delillerle tanıtan ve onun marifetini ziyadeleştiren ilimlerin tamamı faydalıdır. Gazzâlî bununla da yetinmeyerek tüm ilimlerin, hatta batıl olmasına rağmen sihir ilminin bile özü itibarıyla şerefli olduğunu savunmuştur. Ancak ilmin bu payeyi kazanabilmesi ve kazandırabilmesi için tevhid ile sentezlenmesi, ilahî marifete vesile olması, dünyayı imar etmesi ve geyesinin meşru-faydalı olması şarttır (Gazzâlî, 2013: 59; Gazzâlî, 2013: 35). Aksi halde tevhid yerine şirke bulaştırılan, zarar verme gayesini taşıyan ilimler madde, gaye ve netice itibarıyla doğru ile zan arasında değişen faydasız bir bilgi yığınına dönüşmektedir.

Gazzâlî günümüze ulaşamayan ilimlere ilaveten, henüz ortaya çıkmayan ve gelecekte ortaya çıkabilecek bütün aklî ilimlerin özü itibarıyla Kur'an merkezli olup tevhid-marifetullah zirvesinde buluştuğunu ifade etmekte, maddesi ve gayesi itibarıyla meşru olan aklî ilimleri de bu kapsamda değerlendirmektedir (Gazzâlî, 1985: 44-45). Nitekim İhyâu 'ulûmuddîn gibi son eserlerinde ilimleri şer'î ve aklî olarak iki kısma ayırmaktadır. Allah'ın varlığını, birliğini

ve sıfatlarını açıklayan kelam ilminin temel kurallarını ve dinî-amelî hükümleri beyan eden fıkıh ilmini öğrenmenin farz-ı ayn oluğunu belirtir. Bilahare aklî ilimlerden tıp, matematik, astronomi gibi dünya hayatını imar imar etmesi eden bilimleri tahsil etmenin farz-ı kifâye olduğunu ifade eder. Buna karşılık sihir, büyü vb. zarar vermek için kullanılan ilimlerin caiz olmadığını belirtir. Bunun dışındaki ilimleri tahsil etmenin en azından mübahlık ile mendupluk arasında değiştiğini savunur (Gazzâlî, ts.: 1/16).

Haliyle Gazâlî'nin usul merkezli epistemolojisinde ilim, vesâil ve makasıd ilişkisi bakımından iki kısma ayrılmaktadır. Birincisi: Allah'ın marifetine ulaştıran, dünyanın imarıyla birlikte ahirete yardımcı olan din ile sentezlenmiş faydalı aklî ilimlerdir. Bu tür ilimleri tahsil etmek farz-ı kifayedir. Tıp biliminin farz-ı kifaye kapsamına girmesi bu bilimin bileşenlerini meydana getiren fennî aklî bilimlerin tamamını farz- kifâye haline getirmektedir. İkincisi: İlahî marifetten, dini ve ahlakî değerlerden tecrit edilmiş salt akla dayalı olan sadece dünyevileşmeye, şehvete hizmet eden ve bu suretle ahireti kaybettiren fenaya mahkûm faydasız ilim olup din tarafından emredilmemiştir. Zira Allah Teâla hikmet sahibi olduğundan vakıaya aykırı bir kabülden ibaret olan cehaleti, bilimin insanlığa yöneltilen bir silah olarak kullanılmasını emretmez. Bilim Allah tarafından yaratılan kevnî ayetleri açıklarken ilahî ilim, irade ve kudreti dile getirmektedir. Buna karşılık bilimsel yaklaşımın bilimi çarpıtarak tevhid yerine şirke sürüklemesi, Allah Teâla'nın yarattığı varlığın onu inkâr etmek için kullanılması dini açıdan emredilmiş değildir. Bunun yerine aynı bilginin araştırılması, tahsil edilmesi farzı kifaye kapsamına girdiği kadar, bu bilgiyi tevhid inancıyla sentezlemek farz-ı ayn kapsamına girmektedir.

Gazalî'ye göre İslam medeniyetinin temelinde Kur'an bulunur. Sünnet, icma ve içtihat bu temele dayanır. Dini ilimler bu temellere bina edilmiştir. İnsanoğlu itikadi, amelî ve ahlakî açıdan bu iki kaynak çerçevesinde inşa edilmektedir. İçtihat vasıtasıyla dinin hayatın her alanını kuşatarak yapılandırması sağlanmaktadır. Aynı şekilde bütün pozitif bilimler tevhid düşüncesi temelinde hiyerarşik bir bağla Kur'ân üzerine bina edilmiş vaziyettedir. Bu ilimlerin tamamı ontolojik açıdan aynı varlığın farklı boyutlarını açıklarken, marifetullah zirvesinde buluşmakta ve epistemolojik açıdan ilahî ilim çatısı altında toplanmaktadır (Gazzâlî, 2015: 1/189-192; Gazzâlî, 1985: 44-45). İslam medeniyetinde bilim varlık, epistemoloji ve değer bakımından Kur'ân temeline dayanmaktadır. Bilim Kur'ân merkezli tevhid ışığında varlığı sebep-sonuç ilişkisi içinde analiz etmektedir.

Bu yönüyle dini ilimler ile aklî bilimler Kuran'ın tevhid zemininde buluşmaktadırlar. Bütün ilimler ontolojik açıdan aynı varlığın sözgelimi insanın ve yaşadığı çevrenin/evrenin farklı boyutlarını maddî-manevî yönden araştırarak açıklamaktadır. Bu durum ilimlerin nihaî olarak aynı çatı altında buluşmasını zorunlu kılmaktadır. Zira her bir bilim, ontolojik açıdan varlığın farklı bir boyutunu açıklamaktadır. Varlığı yaratan ise Allah Teâla'dır. Kur'ân bütün ilimlerin madeni ve esası olan marifetullahı en üst düzeyde ifade etmesi bakımından her türlü ilmin temeli olmaktadır (Nasr, 1989: 237; Baykan, 2002: 207). Aksi halde dini ilimlerin fen, sosyal ve diğer akli bilimlerden tecrit edilmesi taassuba ve geri kalmaya yol açarken, bilimin dinden tecrit edilerek kutsalını, manevî ve ahlakî değerleri yitirmesi ateizme zemin hazırlayarak maddî-manevî felaketleri beraberinde getirmeye zemin hazırlamaktadır. Nitekim insanlığın son iki yüz yıllık süreçte manevî, ahlâkî değerlerden tecrit edilmiş bilimin gücüyle yaşadığı küresel savaşlar, soykırımlar, toplu katliamlar, genetik yapının bozulmaya başlaması, üzerinde yaşadığımız

yer kürenin maruz kaldığı iklim değişiklikleri ve genç beyin gücünün adeta sanal zindanlara mahkum edilerek felç edilmesi arz edilen görüşü destekleyen en güçlü somut bir şahittir.

Vicdanlara hapsedilmeye reva görülen dinî, manevî ve ahlakî değerlerin artık hapsedildiği zindanlardan çıkarak bilimsel muhtevayla harmanlanması bilimin kutsalıyla buluşturulması zorunluluk arz etmektedir. İman, tevhid ve marifetle buluşturulan bilimsel süreç arı gibi insanlığın faydasına hizmet edebilecek iken, kutsalını yitirmesi yılan gibi insanlığı zehirlemesine yol açabilmektedir. Haliyle bilginin, teknolojinin kutsalıyla buluşturulması, bu çerçevede dönüştürülmesi onu insanlık için faydalı hale getirecek; bundan tecrit edilmesi birey, aile, toplum ve çevre bazında yıkım sürecini beraberinde getirecektir.

Bu açıdan Gazzâlî'nin düşüncesinde ilahî marifete ulaştıran, dünyayı yanında ahireti de imar eden her türlü ilim faydalı ilme dönüşmektedir. Nitekim akıldan tecrit edilmiş mahza naklî ilmi gündüz ortasında körlük olarak nitelendirirken, nakilden tecrit edilmiş mahza aklî ilimlerin faydasız olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan akla, aklî ilimlere düşmanlıktan ziyade dinî ilimlerle tecrit edilmediği sürece aklî ilimlerin sonuç itibarıyla faydasız olmaya mahkûm olduğunu ifade etmektedir (Eşit, 2019: 62).

Benzer şekilde Şatıbî'nin (ö. 790/1388) salt aklî ilimlere yönelik eleştirisi vesail-makasıd açısındandır (Şatıbî, 1403: 85). Ona göre cahillerden başkası bilimin faziletini inkâr etmez. Ancak bilimlerin aslî bir gayesi, bir de bu asla tâbi olan alt gayeleri vardır. Bütün ilimlerin temel nihaî maksadı/gayesi tevhide inancına ulaşarak, ilahî marifeti elde etmek ve Allah'a kul olmayı sağlamaktır. Zira kâinat insanoğlu için, insanoğlu ise Allah'a iman ederek ona kul olma gayesiyle yaratılmıştır. Bu kapsamda ilmin amacı ilahî marifet, ibadet, uhrevî hayatı kazandırma ve dünyayı ise bu gaye çerçevesinde imar etmektir. Bu gayeye tabi-vesile olan aklî-naklî ilimlerin tamamı övgüye layıktır. Ancak bu gayeyi taşımayan, mahza dünya-şehvet gayesini esas alarak tevhidden, marifetten uzaklaşan her türlü ilim sonuç itibarıyla faydasız bir bilgi yığınına dönüşmektedir. Böyle bir ilmi yaklaşım dünyayı imar etse bile, yaratılışın aslî gayesini tahakkuk ettirmediğinden nihâyetinde insanoğlunu felakete sürükleyecektir. Haliyle Şatıbî aklî-naklî ilimleri marifetullah ve kulluk gayesine bakan cihetle övmektedir. Bu gayeye bakmayan; marifetten, tevhid ilkesinden tecrit edilmiş, dünyevî/şehvâni maksatlara vesile olmaktan başka bir gayesi bulunmayan ve kutsalını yitirmiş salt seküler bilim anlayışını eleştirmektedir (Şatıbî, 1403: 114-115, 132, 136).

Şatıbî'nin arz ettiği yaklaşım fıkıh usulü açısından şöyle izah edilebilir:

Varoluş sürecinin fail, madde, form ve gaye olmak üzere dört temel sebebi bulunmaktadır. Bu kavramlar *fail sebep, maddî sebep, sûrî sebep* ve *ğâî sebep* şeklinde isimlendirilmektedir. Ontolojik açıdan fail, bir gayeyi gerçekleştirmek üzere maddeyi yaratan, onu belirli bir forma dönüştürerek bir formdan diğerine aktaran temel sebeptir. Varoluş süreci gaye, madde ve form/şekil itibarıyla varlığını faile borçludur. Gaye, varlıktan önce düşünce bazında, varlıktan sonra ise fiilen tahakkuk eder. Bu dört durumu örnekle açıklamak gerekirse: Bir sandalyenin ana malzemesi olan ahşap maddî sebep; bu ahşaba verilen şekil sûrî/formel sebep, sandalyenin üzerinde oturmak ve dinlenmek amacıyla yapılmış olması ğâi sebep, ahşap maddesini bu gayeye yönelik olarak sandalye şekline dönüştüren ise fail sebep ismini almaktadır (İsnevî, 1999: 1/263). Bu örnekte maddeyi/ahşabı ve formu/sandalyeyi fail sebebin yerine ikame etmek aklî açıdan cehalet olup, failin maddeyi forma dönüştürmesindeki gayeyi dikkate almamak

ise körlüktür. Bu örnekten farklı olarak, varoluş sürecinde bir gaye çerçevesinde maddeyi yaratan, o maddeye belirli bir şekil veren ve o şekli bir formdan bir diğer forma dönüştüren fail sebep Allah Teâla olup bu süreci sebep ve kanunlara yaptırmaktadır. Bilim madde-suret kapsamında sebep ve kanuna odaklanırken, fâil ve gayeyi unutursa körlük içinde bocalar. Aynı şekilde maddeyi, formu, sebep ve kanunu fail yerine ikame etmesi vakıaya, akla ve bilimin kendisine aykırı olacağından bilimi cehalete mahkum eder.

Evrim teorisi bilimsel açıdan yalnızca madde ve formu esas almakta, madde ve sureti fail yerine ikame ederek faile ve gayesine karşı körlük içinde bocalamaktadır. Mutasyon, doğal seçilim ve adaptasyon gibi alt kavramlarıyla maddeyi ve formu fail yerine ikame etmektedir. Bu durum, maddeyi, formu, sebep, süreç ve sonuçları failinden başkasına isnat etme anlamına geldiğinden vakıaya aykırıdır.

Usulcülerin epistemolojisinde ise vakıaya aykırı bir tasavvur, tasdik ve kabul ise cehalet olmaktan öteye geçmemektedir. Bilim, maddeyi ve formu sebep ve sonuç diyalektiği içinde analiz ederek, onu gerçek failine isnat etmekle ve failin gayesini anlamakla mükelleftir.

Sözgelimi bir ağacın maddesini-formunu bilimsel açıdan değerlendirirken ağacın ham maddesini, o maddenin bir formdan diğerine nasıl ve hangi aşamalardan geçerek dönüştürüldüğünü açıklamak gerekir. Bilahare bu maddenin Allah tarafından yaratıldığını, onun ağacın maddesini bu forma ilim, irade, kudret, hikmet ve rahmetini izhar etmek gayesiyle dönüştürdüğünü açıklamak gerekir. Bunun karşılığında insanoğlunu kendisine iman ederek kulluk görevini yapmakla mükellef tuttuğunu vurgulamak gerekir. Benzer şekilde insanoğlunun maddesi, bu maddeye verilen şekil, bu maddenin hangi aşamalardan geçerek bu şekle dönüştüğü analiz edilirken, maddenin Allah tarafından yaratılarak insan formuna yine onun tarafından dönüştürüldüğünü ve insanoğlunun Allah'a kul olma gayesiyle yaratıldığını vurgulamak gerekmektedir. Virüsün maddesini, formunu ve bir formdan diğerine geçiş sürecini ele alınırken, bu sürecin hangi kim tarafından hangi amaç-gaye ile yaratıldığını vurgulamak gerekmektedir. Kur'ân'ın kevnî ayetleri açıklama tarzı da bu şekildedir. Bunun aksine madde-formu bilimsel açıdan analiz ederken, madde ve formun kendisini fail yerine ikame etmek, maddenin forma dönüşmesinin nihaî-metafizik gayesini görmemek bir tür körlük olup, bilimi cehalet karanlığına sürüklemektedir.

Sübkî'nin tasnifinde ilim kadîm (ezelî-ebedî, varlığı kendinden olan ilahî) ilim ve hâdis (sonradan kazanılan ilim) şeklinde iki kısma; hâdis olan bilgi ise zarûrî/zorunlu ilim müktesep/kazanılmış ilim olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır (Ebû Ya'la, 2002: 25-26).

1. Zorunlu İlim: Araştırma-inceleme yoluyla elde edilmeyen bilgilerin toplamından ibarettir. Kendi arasında 1. Bir sebebe dayanmayan bilgi olup kişinin varlığını, açlığını, üzüntüsünü veya bütünün kendisini meydana getiren parçalardan büyük olduğunu bilmesi bu türündendir. 2. Bir sebebe bağlı olarak varlık kazanan bilgi olup, bu da kendi içinde a. Somut-sınanabilir bir yöntemle ve beş duyu organıyla elde edilen bilgi b. Somut olmayan bir yöntemle daha açık ifadeyle doğru haber sayesinde elde edilen bilgi şeklinde iki kısma ayrılır (Ebû Ya'la, 2002: 1/26).

2. Müktesep İlim: Araştırma, inceleme, delil (nazar-istidlal) yoluyla elde edilen bilgilerden ibarettir. Bu ilim kendi içinde aklî ve dinî ilimler şeklinde iki kısma ayrılır. Aklî bilimler evrenin yaratılmış olduğunu, âlemlerin varoluş sürecini farklı boyutlarıyla sebep-sonuç diya-

lektiği içinde açıklayan deneysel bilimlerdir. Bu bilimler dini ilimler olmadan bile varlıktan hareketle yaratıcının, yani Allah'ın varlığını, birliğini ve sıfatlarını açıklayan-ispatlamaktadır. Dinî ilimler ise kitap, sünnet, icmâ ve bu üç temele bağlı olarak kıyas/içtihat yoluyla varlık kazanmaktadır (Ebû Ya'la, 2002: 1/32).

Gazzâlî ilimlerin bir birinin temel ilkelerini kullanmaya muhtaç olduğunu ifade etmektedir (Gazzâlî, 2015: 1/7). Bu açıdan dini ilimler fennî ve sosyal bilimlerin, bu bilimler ise dini ilimlerin temel ilkelerinden tecrit edilemez. Disiplinler arası memzûc bir yaklaşımla bütünlüğü sağlayarak bilimler arasında köprü kurmak zorunluluk arz etmektedir (Bardakoğlu, 2017: 267; Korkut, 2020: 436).

Yukarıdaki tasniften anlaşılacağı üzere dini ilimler, fennî ve sosyal bilimler şeklindeki kategorik farklılaşma bu ilimlerin yöntem farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Ancak tüm bu ilimler akıl-nakil birlikteliğine dayanan Kur'ân zemininde varlık kazanarak, ilahi marifet ve tevhid zirvesinde buluşmakta gerek ontolojik gerekse epistemolojik açıdan bir birinden tecrit edilemeyecek kadar hiyerarşik bir bağ içinde varlık kazanmaktadır.

4. Fıkıh metodolojisi bağlamında bilimsel muhtevanın tevhid düşüncesiyle inşası

Bu kapsamda öncelikle aklî ilimleri tahsil etmenin ve bilimsel muhtevayı tevhid inancına aykırı ideolojilerden arındırmanın fıkhî/amelî hükmünü, bilahare fıkhî dönüşüm-değişim metodolojisini esas alarak bilimsel muhtevayı tevhid inancıyla sentezlemenin temel parametrelerini açıklamaya çalışacağız.

Fıkhî açıdan aklî ilimleri tahsil etmenin ve bilimsel muhtevayı tevhid inancına aykırı hipotezlerden arındırmanın hükmü

Dinî açıdan mükellefin fiilleri kitap, sünnet, icma ve içtihat merkezli olmak üzere emredilmiş, yasaklanmış ve serbest bırakılmış kategorilere ayrılır. Emredilen fiiller farz, vacip ve mendup kısımlara; yasaklanan fiiller haram, tahrimen mekruh, tenzihen mekruh ve hilâf-ı evlâ kısımlarına; serbest bırakılan hususların ise cüz'î açıdan mübah kapsamına küllî açıdan emredilmiş ve yasaklanmış kısımlara ayrılmaktadır (Zeynüddîn, 2001: /16; Korkut, 2020: 40-48). Bu kapsamda fıkhî açıdan biri aklî ilimleri tahsil etmenin dini hükmü; ikincisi aklî ilimleri tevhide aykırı hipotezlerden arındırarak dinî ilimlerin temel inanç ilkeleriyle sentezlemenin dinî hükmü olmak üzere iki temel problem bulunmaktadır.

Fıkhî açıdan aklî ilimleri tahsil etmenin hükmü

Fıkhî açıdan ilim öğrenmek ve öğretmek genel itibarıyla emredilmiş kategoride farz, vacip, mendup kısımlara ayrılmaktadır. İlim tahsili maddî-manevî değerler için canla ve malla cihat yapmaktan üstündür. Zira kılıçla savaşmak, kalemle savaşmaya bina edilmiş olup kalem kılıçtan keskindir. Kalemle cihat etmek asıl, kılıçla cihat ise fer' olarak değerlendirilmelidir (Cessâs, 1405: 4/318). Bunun yanında bazı ilimlerin fayda-zarar bağlamında muhtevasına, gayesine, sonuçlarına ve kullanım amacına göre yasaklanmış kategoride değerlendirildiği de olmuştur.

Gazzâlî naklî ilimlerden temel inanç esaslarını ele alan itikad/kelam ilmine ek olarak en az ibadetleri eda edecek, haram ve helalleri bilecek kadar fıkıh ilmi tahsil etmeyi farz-ı ayn kapsamında değerlendirmiştir. Buna karşılık dinde tefakkuh yoluyla derinleşmenin, emr-i bi'l-maruf, fetva ve yargı alanına ilaveten, dünyanın imar edilmesi için faydalı-zorunlu bi-

limleri tüm bileşenleriyle birlikte tahsil etmenin farz-ı kifâye olduğunu belirtmiştir (Cüveynî, 2000: 4/181; Gazzâlî, ts.: 1/16; Zeydan, 2001: 36). Bu yönüyle fen, sosyal, teknik veya sağlık bilimleri türünden her alanda ihtiyaç duyulan aklî ilimleri tahsil etmek farz-ı kifâye olup, bu ilimlerin topluca terk edilmesi toplumun tamamını manen sorumlu hale getirmekte, dünyada geri kalmakla ve ahirette cezayla sonuçlanmaktadır. Arz edilen aklî ilimleri fazlasıyla tahsil etmek ise övgüye değer -mendub- olarak görülmüştür. Bazı ilimleri tahsil etmek ise mübahtır. Buna karşılık sihir, büyücülük, şarlatanlık türünden dinin emir yasaklarına aykırı olan, fayda yerine zarar veren ilimleri tahsil etmek ise bireye ve topluma maddeten-manen zarar vereceğinden kınanmış, derecesine göre mekruh ve haram olarak değerlendirilmiştir (Gazzâlî, ts.: 1/16; Suyûtî, 1403: 415-416).

Gerçekten maslahat-ı mürsele kapsamında din dünya için faydalı olan her türlü bilimin duruma göre farz-kifâye, vacip, mendup ve mübah kısımlara ayrılacağında şüphe yoktur. Zira ilmi emreden âyetler umumî olup naklî ve aklî ilimler arasında ayrıma gitmemektedir (Şâtıbî, 1403: 2/84). Canın, aklın, dinin, malın ve neslin korunması dinin zarûriyat düzeyindeki temel gayelerinden olup, bunu haciyyât ve tahsiniyyât düzeyindeki maksatlar takip etmektedir. Zarûriyat, hâciyat ve tahsiniyat kapsamında aklî ilimlerin emredilmiş kategoride olduklarında şüphe yoktur. Öte yandan yol, köprü, okul gibi insanlığın faydasına hizmet eden eserlerin sadaka-i câriye olarak değerlendirildiği, aklî ilimlerin ise bu amaca hizmet ettiği, insanlığa olan faydaları düşünülünce bunların bu yönüyle din tarafından teşvik edilmiş olduklarında şüphe yoktur. Nitekim düşmana karşı güç elde etmeyi emreden ayetler bilim-teknolojinin fıkhî açıdan emredilmiş kategoride olduğunu, bunun için ihtiyaç duyulan her bir bilim dalında uzmanlaşmanın farz-ı kifâye olduğunu ve bu sorumluluğun terk edilmesi halinde toplumun tamamen günahkâr olacağını ifade etmektedir. Örneğin ayette şöyle buyurulmuştur: وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْۚ لَا تَعْلَمُونَهُمْۚ اَللهُ يَعْلَمُهُمْۜ *"Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın ki, bununla hem Allah'ın, hem de sizin düşmanlarınızın kalplerine korku salarak kendilerini caydırabilesiniz, ayrıca sizin bilmediğiniz, ancak Allah'ın bildiği diğer düşmanlarınızı yıldırabilesiniz."* (el-Enfâl 8/60).

İbn ‘Abidîn (ö. 1252/1836) ilim tahsilinin ilmin türüne, muhtevasına, metoduna ve gayesine göre farz-ı ‘ayn-kifâye, mendub, mübah, mekruh ve haram kısımlara ayrıldığını belirtmiştir. Dinî ilimlerden temel inanç esaslarını, ibadetleri eda ederek helal-haramı bilecek kadar fıkıh ve tasavvufun temel ilkelerine vakıf olacak düzeyde ilim tahsil etmek farz-ı ‘ayndır. Cenaze namazı türünden kifâi vacipleri eda edecek kadar, dinî ilimlerde derinleşmeyi sağlayacak ölçüde, aynı şekilde dünyevî açıdan ihtiyaç duyulan matematik, tıp, siyasal bilimler, ziraî bilimleri başkasına faydalı olacak derecede öğrenmek-öğretmek farz-ı kifaye kapsamına girmektedir. Tasavvufî ilimlerde derinleşmek en azından menduptur. Buna karşılık fakihler fakihler şarlatanlık, müneccimlik, sihir, hurûfîlilik, kâhinlik, medyumluk ve mûsikînin haram olduğunu; bazıları ise buna ilaveten felsefe, mantık ve tabiiyyûnun inkârcı bilimlerini öğrenmenin haram olduğunu savunmuştur. Öte yandan nevzuhur şairlerin müstehcen içerikli gazel temalarını konuları esas alan şiir öğrenmenin ise mekruh olduğunu ifade etmiştir (İbn ‘Abidin, 2000: 1/44-49). Fakihlerin buradaki yaklaşımını yanlış yorumlayanlar, görüleceği üzere hicri dördüncü asırdan sonra fakihlerin aklî bilimleri dışladığını ve bu durumun din bilim ayrışmasına yol açtığını savunacaktır (Farûkî, 2016: 43-75). Bu nedenle fakihlerin arz edilen yaklaşımını doğru anlamak önem arz etmektedir.

İbn Abidin burada felsefe, mantık ve tabiat bilimlerini vesail ve makasıd kapsamında değerlendirmektedir. Felsefe ile yunan mitolojik düşüncesinin itikada zarar verecek tarzda öğrenilmesi kastedilmektedir. Tabiî ilimlerden maksat bu ilimleri tevhid inancına aykırı, itikada zarar verecek tarzda yorumlanmış haliyle inkârcı bir ideolojiyle öğrenerek-öğretmektir. Mantık ile kastedilen yunan mitolojisine dayalı inkârcı bir felsefeyle yoğrulan; demagoji, muğalata, safsata, cerbeze ve laf cambazlığı ile doğruyu yanlış, yanlışı doğru göstermeyi içeren ve batıl mezhepleri aklî açıdan temellendirmek üzere kullanılan ilimdir. Ona göre tevhid inancıyla, dinin temel ilkeleriyle sentezlenen, akla doğru düşünmeyi öğreten bir kanun olarak mantık ilmi, Gazzâlî'nin de belirttiği şekilde mi'yâru'l-ilim olup doğru düşünmeyi yanlış düşünmeden ayırt eden temel kanunlardan biridir. Bu ilmi tahsil etmek farz-ı kifâye olup, mantık bilmeyenlerin ilmine güvenilmez (İbn Nüceym, 1980: 328; Şirbînî, ts.: 4/210; İbn 'Abidin, 2010: 1/47-48).[5]

Benzer şekilde Osmanlı alimlerinden Saçaklızâde Mehmed Efendi (ö. 1145/1732) aklî disiplinlerin özü itibarıyla helal olduğunu; ancak ilmi disiplinin vesail-makasıd ilişkisine göre haramlık kapsamına gireceğini ifade etmek üzere şu cümleyi kullanmıştır: *"Haramın kendisine bina edildiği ilmi disiplin özü itibarıyla haram değildir; haram olan husus ilmi disiplinin madde-gaye ve netice itibarıyla harama yol açmasıdır."* Bu kapsamda ona göre inkârcı bir felsefeyle sentezlenen mantık disiplini haramdır; ancak bundan tecrit edilen doğru düşünme kanunu olarak mantık disiplini farz-ı kifâye kapsamına girmektedir (Saçaklızâde, 1988: 114; el-Askalânî, 2008: 573; Taşkın-Yılmaz, 2019: 171).[6] Aksi halde tabiî-aklî ilimlerden olmasına rağmen tıbbı, matematiği ve mantığı öğrenmenin farz-ı kifâye olduğunu savunan fıkhî bir yaklaşımın, yine aynı amaca hizmet edecek tarzda öğrenilen-öğretilen diğer aklî ilimlere karşıt bir tavır alması tutarsızlık olacaktır. Gerçekten tıbbın öğrenilmesini vacip olarak değerlendiren fıkhî bir yaklaşımı (Bühûtî, 1402: 3/34) bu bilimin alt yapısını oluşturan diğer aklî bilimleri öğrenmeyi haram olarak değerlendirdiğini savunmak açık bir tutarsızlık olacaktır. Bu konuda fakihlerin aklî ilimler konusundaki temel yaklaşımı, bu ilimlerin tevhid inancıyla sentezlenmiş dini, ahlakî, insanî değerlerle barışık faydalı halini tahsil etmenin emredilmiş kategoride olduğu; duruma göre farz-ı kifâye, mendub ve mubah kısımlara ayrıldığı anlaşılmaktadır. Ancak aynı aklî ilimlerin özü itibarıyla helal olmakla birlikte, vesail-makasıd açısından inkârcı bir felsefeyle sentezlenerek itikada zarar verecek ve harama yol açacak tarzda tahsil edilmesinin yasaklanmış olduğu anlaşılmaktadır. Haliyle aklî ilimlerin inkârcı bir felsefe yerine tevhid inancıyla mezcedilerek sentezlenmenin fıkhî-amelî bir yükümlülüğe dönüşmesi gerektiği, daha açık bir ifadeyle bilgiyi İslamîleştirmenin aynı zamanda fıkhî epistemolojik bir mükellefiyet olduğu anlaşılmaktadır.

---

5 وَحَرَامًا، وَهُوَ عِلْمُ الْفَلْسَفَةِ وَالشَّعْبَذَةِ وَالتَّنْجِيمِ وَالرَّمْلِ وَعِلْمُ الطَّبِيعِيِّينَ وَالسِّحْرِ وَدَخَلَ فِي الْفَلْسَفَةِ الْمَنْطِقُ.وَمِنْ هَذَا الْقِسْمِ عِلْمُ الْحَرْفِ وَالْمُوسِيقِيِّ

6 وبالجملة إن ما يتوقف عليه الحرام لا يكون حراماً بل ما يؤدي إلى الحرام يكون حراماً وبينهما فرق فاعرف. المنطقُ الذي بأيدي الناس اليوم؛ فإنه علمٌ مفيدٌ لا محذور فيه بوجهٍ، وإنما المحذور فيما كان يُخلط به قبل من الفلسفيات المنابذة للشرائع
Burada düşünüldüğü şekilde felsefe düşmanlığından ziyade vesâil-makasıd açısından felsefenin vahiyden tecrit edilmiş tevhid inancına aykırı, paganizmle sentezlenen salt aklî mahiyetine ve itikada zarar verecek sonuçlara vesile olmasına yönelik bir eleştiri söz konusudur. O halde fakihlerin vesail-makasıd yaklaşımı kapsamında felsefî/aklî düşüncenin tevhid düşüncesiyle sentezlenmiş dinî, insanî ve ahlakî değerlere hizmet eden kısmının bu eleştirinin dışında kalacağı da muhakkaktır.

Bu kapsamda üzerinde durulması gereken bir diğer husus, fakihlerin şiir, musiki, felsefeye mesafeli olmaları ve bunları yasaklanmış kategoride değerlendirmeleridir. Cahiliye döneminden kalan şiir nahiv, sarf ve belağat alanında kullanılması bakımından meşru görülmüştür. Ancak müstehcen içerikle inşa edilen dini, ahlakî ve manevî değerleri yozlaştırarak kutsalı aşağılayan, hafife alan veya rencide eden edebi yapıtlar haklı olarak bu yönüyle yani muhteva ve gayesi itibarıyla yasaklanmış kategoride değerlendirilmiştir. Buna karşılık gayrı meşru içeriğine rağmen cahiliye şiiri gayesi itibarıyla meşru görülmüştür. Zira gayesi o muhtevayı kabul-tasdik etmek değil sarf, nahiv ve belağat gibi ilimlere araç olarak kullanmaktır. Benzer şekilde musîkînin bir kısmı madde, form ve gaye itibarıyla yasaklanmış kategoride değerlendirilmiştir (bk.Cüveynî, 2000: 4/182). Maddesi-muhtevası itibarıyla ahlaka, inanca ve manevi değerlere aykırı unsurları barındıran; kutsalı aşağılayan, hafife alan, nefsanî amaçlar için alay-eğlence malzemesine dönüştüren bir içeriğin yasaklanmış kategoride değerlendirilmesi son derece normaldir. Müziğin içeriğine, gayesine ve formuna göre insan psiklojisi üzerinde olumlu-olumsuz etkileri olabilmektedir. Haliyle fakihler madde, form ve gaye itibarıyla bu konuda bir ayrıma gitmişlerdir. Gaye vesileyi meşrulaştırmaz. Ancak vesile-muhteva ve formun kendisi mübah, gaye de mübah ise arz edilen içtihadî yaklaşımın bizzat kendisi musikinin meşru olmasını gerektirir. Gaye itibarıyla meşru olmayan musiki de bu kapsama girmektedir. Konunun anlaşılması için güncel bir örnek vermek gerekirse: Müziğin suçluyu övecek, suça teşvik edecek, bölücülük, terör ve anarşi maksadına yönelik bir araç-aygıta dönüşmesi madde ve gaye itibarıyla onu mahzurlu hale getirmektedir. Milli, manevî ve dinî değerleri aşağılama, alay malzemesi haline getirme sanat-edebiyat özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez. Aynı şekilde müziğin isyan malzemesine dönüşmesine, emanet olarak verilen vücudu kesme ayinine dönüştürülmesine, elemkârane hüzünlerle huzur kaçırarak bunalıma sürüklemesine, gayr-ı meşru amaçlara araç olmasına veya günaha teşvik etmesine dinî-hukukî açıdan bir meşruiyet atfedilemez. Bu açıdan fakihlerin konuyla ilgili mezkûr içtihatları günümüz açısından son derece anlamlıdır.

Fakihler felsefe adına yunan mitolojisinin vahye-realiteye aykırı şirke bulaştırılmış inanç tarzı ile bilgelik sevdası arasında ayrıma gitmişlerdir. Onların bu konuda eleştirdikleri husus herhangi bir inanç tarzını çürütmek, zararından korunmak için öğrenmek değildir. Zira Kur'ân, cahiliye döneminin şirke bulaşmış felsefesini zaman zaman ele alarak cehaletle itham etmekte ve çürütmektedir (bk. el-En'am 6-139; en-Necm 62/19-25). Fakihler varlık, bilgi ve değer konularını tevhid inancı yerine, antik yunan mitolojisine dayalı paganist bir itikat üzerinden tasavvur, tasdik ve kabul etmenin vakıaya aykırılık sebebiyle cehalet olduğunu ve bu nedenle faydasız olacağını düşünmektedir. Ancak mantık bilimini, mühendislik, matematik ve geometri bilimlerini de bulundukları dönem itibarıyla felsefî-aklî bilimler kapsamında değerlendirmesine rağmen, bu ilimlerin haram olmadığını, aksine bu ilimleri tahsil etmenin farz-ı kifâye olduğunu savunmaları bu konuda madde, gaye açısından bir tasnife gittiklerini göstermektedir.

O halde onların yaklaşımında madde-gaye itibarıyla insanlığa faydalı olan, vakıaya uygun olan her türlü aklî-felsefî bilim emredilmiş kategoridedir. Buna karşılık dine-itikada ve vakıaya aykırılık teşkil eden şirke dayalı bir mitolojiyi öğrenme ya da öğretme dini açıdan emredilmiş kategoride değerlendirilemez. Daha açık bir ifadeyle din ile barışık olan felsefe emredilmiş kategoriye girerken, din ile çatışma içinde olan şirk ile zehirlenmiş bir felsefeyi kabul-tasdik çerçevesinde öğrenmek-öğretmek yasaklanmış kategoriye girmektedir. Daha doğrusu

bu tür ilimlerin yunan mitolojisi, yunan paganizmiyle sentezlenmiş halini vakıaya aykırılık sebebiyle ilim olarak değerlendirmemişlerdir. İlim vakıaya uygun olan kesin bir tasavvur ve tasdikten ibarettir. Şirki ilim olarak değil cehalet olarak değerlendirmişlerdir. Sözgelimi, günümüz itibarıyla komünizm türünden bir ideolojiyi tasavvur, tasdik ve kabul suretinde öğrenmenin ya da öğretmenin dinî açıdan emredilmiş bir kategoride olduğu savunulamaz. Ancak fakihlerin içtihadı şunu gerektirmektedir: Felsefe öğrenmenin-öğretmenin gayesi yunan mitolojisini kabul-tasdik etmek değil, bu felsefenin geçmişten günümüze teolojik uzantılarını analiz ederek aklî-naklî açıdan eleştirmekse ve itikada zarar vermeyecekse maksat değişmiş olacağından, söz konusu felsefenin vesail-makasıd açısından yasak kapsamından çıkarak ve mübah olduğu savunulabilir. Nitekim sihri öğrenmenin amacı onu bozmak, ondan korunmak veya savaşta düşmana karşı kullanmak türünden zarar vermeyen faydalı bir amaca matuf ise ve bunun meşru bir alternatifi de yoksa sihir öğrenmenin meşru olacağını da ifade etmişlerdir (Dimyâtî, ts.: 4/122).

Benzer şekilde klasik fıkıh kitaplarında dönem itibarıyla simya-kimya ilimlerini tahsil etmenin haram olduğuna dair görüşler yok değildir. Zira yaşadıkları dönemde kimyaya kavramsal açıdan sihir anlamını yüklendiğini, sihir ve zarar verme maksadıyla kullanıldığını dikkate alarak hüküm vermişlerdir (bk. İbn ‘Abidin, 2010: 1/47-48). Nitekim aynı fakihler tıp ilmini tahsil etmenin farz-ı kifaye olduğunu ifade etmişlerdir. Tıp bilimini fizik, kimya, biyoloji, anatomi, matematik vb. bilimleri tahsil etmeden öğrenmek imkânsız haldedir. Dolayısıyla fakihlerin konuyla ilgili içtihadî yaklaşımı kimyanın ve diğer aklî bilimleri tahsil etmenin farz-ı kifâye kapsamında değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Fakihlerin konuyla ilgili içtihadî yaklaşımları söz konusu bilimin madde-muhteva ve maksad açısından zararlı olup olmadığına daha açık bir ifadeyle meşru olup olmadığına odaklanmaktadır.

Yukarıdaki içtihatların analizden hareketle şu sonuca ulaşılmaktadır:

Fakihler, aklî ilimleri tahsil etmenin dinî hükmünü madde, gaye, vesâil ve makasıd açısından değerlendirerek belirlemiştir. Zannedildiği şekilde aklî ilimlere karşıt bir tavır söz konusu olmayıp, fakih olmanın bir gereği olarak bilimleri maslahat kapsamında fayda-zarar, vesâil-makasıd ve tevhid inancıyla sentezlenmiş olup olmadıklarına göre değerlendirmişlerdir. Tabir caiz ise bilimin itikadî, dini, insanî, manevî, etik ve ahlakî değerlere fayda yerine zarar verecek tarzda öğrenilmesine-öğretilmesine karşıt bir tavır geliştirmişlerdir. Fakihler bu değerlerden tecrit edilmiş, insanî-ahlâkî yönünü daha doğrusu kutsalını yitiren, fayda yerine zarar verecek bir sürece dönüşen, itikadı bozacak tarzda ele alınan, dünyevî maslahatı temin etmekten uzaklaşan, insanı insanın kurdu haline getiren, kapitalist amaçlara hizmet eden, sekülerleşme sürecine dönüşen, hak yerine batıl ideolojilerle beslenen bilimsel anlayışa karşı çıkmışlardır. Böyle bir yaklaşımı sihir, şarlatanlık ve kâhinlik kapsamında değerlendirmişlerdir. Bu durum bilgiyi İslamîleştirme sürecini zorunlu hale getirmektedir. Bilginin İslamîleştirmesi konusunda iki maksadımız bulunmaktadır: Birincisi bilgiyi vakıaya aykırı ideolojilerden arındırmaktır. Bu haliyle bilgi kevnî ayetlerin izahından ibaret olacağından zaten İslamîleşmiş olacaktır. İkincisi bu bilginin dinî-itikadî değerle sentezlenmesidir. Her iki süreç fıkhî bir sorumluluk kapsamına girmektedir.

Sonuç olarak fakihler itikadî, dini ve manevî değerlerle harmanlanan, tevhid inancıyla sentezlenen, dünyevî açıdan faydalı olan her türlü bilimi farz-ı kifâye kapsamında değerlendir-

miş, ulemanın olmaması halinde ümeranın helak olacağını, ilmin köleyi efendilerine efendi yapacağını ve her türlü fazilete vesile olacağını dile getirmişlerdir. (İbn 'Abidin, 2000: 1/44).

Fakihlerin özellikle tasavvufî/manevî değerleri öğrenmeye teşvik etmeleri, bilimsel süreçte insanî değerlerin yitirilmemesi açısından son derece önem taşımaktadır. Zira bilim ahlakî değerlerden mahrum insan gücünün elinde zararlı bir silaha dönüşebileceği, her türlü ihaneti beraberinde getirebileceği insanlığın acı tecrübeleriyle sabit bir husustur. Fakihlerin metodolojik, epistemolojik yaklaşımları çerçevesinde hüküm açısından bilimin değerine yönelik analizleri bütüncül olarak yorumlandığında onların bilime değil bilimde akıl-nakil birlikteliğini esas aldıkları, faydayı esas alarak bilimi sonuçlarına göre değerlendirdikleri, insanî, ahlakî ve manevî açıdan bilime yön vermeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Nitekim fakihler insanların en hayırlısının kendilerine en faydalı olanı olduğunun bilincinde oldukları kadar, içtihatlarını da bu bilince bina etmişlerdir. Bu kapsamda onlara göre faydalı olan her bilim farz-ı kifâye kapsamına girmektedir.

Fıkıh açısından bilimsel muhtevayı tevhid inancına aykırı hipotezlerden arındırmanın hükmü

Zarar vermek kadar zarara zararla karşılık vermek de yasaklanmıştır. Zararı gidermek ise dini bir mükellefiyet kapsamına girmektedir (İbn Nüceym, 2001: 85). Hz. Peygamber *"zarar vermek, zarara karşı zararla karşılık vermek yasaklanmıştır"* buyurmuştur (İbn Mâce, Ahkâm, 17). Kur'an varoluş sürecini tevhid çizgisinde açıklayarak yine tevhid çerçevesinde idrak etmeyi emretmektedir. Bilime konu olan varoluş süreci tüm aşamalarıyla Allah'ın varlığının, birliğinin ilahî ilim, irade ve kudretin açık delillerindendir. Buna rağmen çağdaş bilimsel epistemolojide bu sürecin evrim-doğal seçilim türünden kavramlar üzerinden mahza kendi kendisine, tabiata, sebeplere/kanunlara indirgenmesi, bu süreci bütün aşamalarıyla sebep-sonuç diyalektiği içinde ilahî ilim, irade ve kudrete isnad etmemesi tevhid inancına aykırılık teşkil etmektedir. Haliyle bilimsel yaklaşımı itikada temas eden hatalı-cahilane bir epistemolojiden tecrit ederek dinin temel ilkeleriyle ve tevhid inancıyla sentezlenmek, bu kapsamda bilimsel müfredat-muhtevanın tevhid inancını yansıtacak şekilde yeniden yapılandırılmak insanî, ahlakî, milli ve manevî değerlerle harmanlanmak, daha açık bir ifadeyle bilgiyi İslamîleştirmek dini entelektüel bir sorumluluk olmanın yanında, fıkhî açıdan emredilmiş bir mükellefiyet kapsamına girmektedir.

Bu çerçevede aklî bilimleri tahsil etmenin farz-ı kifaye olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde bilginin itikadî, insani-ahlakî değerlere hizmet etmesi can, mal, namus, akıl ve nesil gibi koruma altına alınan zarûriyat-ı hamsenin faydasına sunulması da kifâî bir farz mahiyetindedir. Bilginin bu değerler zarar verecek bir şekilde kullanılmasının ise dercesine göre haram, tahrimen mekruh ve tenzihen mekruh kısımlarına ayrılmaktadır. Bununla birlikte bilimsel muhtevanın aklî-naklî açıdan tevhide ve realiteye aykırı olan hipotezlerden tecrit edilmesi, bunun yerine tevhid inancıyla sentezlenmesi de fıkhî açıdan amelî bir mükellefiyettir.

Din ve bilim diyalektiği konusunda fakihlere yönelik eleştirilerin değerlendirilmesi

Fakihlerin yukarıda analiz edilen epistemolojik mükellefiyete dair içtihatları günümüzde yanlış anlaşılarak fıkıh bağlamında tartışmaya açılmıştır (bk. Farûkî, 2016: 43-75). Bu kapsamda hicri ilk asırda kitap-sünnetten anlaşılan her türlü bilgiye ilim, bu bilgiyi anlama tarzına fıkıh adı verilirken; fıkıh ilminin bilahare amelî-hukukî hükümleri konu alan disipline dönüştüğü belirtilmiştir. Doğrusu bu durum fakihlerin de kabul ve itiraf ettiği bir husustur (bk. Molla

Hüsrev, 2011: 40). Ancak mezheplerin kurumsallaşmasından sonra İslam dünyasında fıkıh alanında geçmiş içtihatların yeterli görülmesinin, kitap-sünnet ve icma merkezli içtihadî faaliyetin durmasına, toplumun içtihat yerine tasavvufa sığınmasına, dini düşüncenin hukukî-epistemolojik açıdan kendisini yenilememesiyle, aklî bilimlerin zamanla dışlanmasıyla ve bu durumun zamanla bilim ile din arasında ayrışmaya yol açtığı savunulmuştur. İlk dönem fakihleri fıkhı dinin amelî alanına tahsis etmeden hayatın tamamına teşmil etmiş, bilginin aklî-naklî boyutlarıyla barışık kimseler olmasına rağmen, sonraki dönemlerde fıkhın amelî olana tahsis edilmesi, dinde derinleşmenin bundan ibaret zannedilmesi ve bilahare içtihadın terk edilmesi İslam düşüncesinde duraklamayı beraberinde getirmiştir. Bu süreçte akıl ile vahyin, düşünce ile eylemin, kültürel olanla dinî olanın ayrılmaya başlaması, dini düşüncede bilime karşı olumsuz bir tavrın yerleşmesine, bilimin dışlanmasına, ilmin ağırlıklı olarak naklî olana tahsis edilmesine ve aklî bilimlerin zamanla zayıflamasına yol açmıştır. Bu durum İslam dünyasının bilim alanında yerinde sayarak batıya karşı geride kalmasına sebep olmuştur. Bilahare batı elde ettiği bilim-teknoloji gücüyle İslam dünyasını sömürgeleştirmiş ve İslam toplumlarını kendisine benzetmeye başlamıştır. İslam dünyasının her alanda olduğu gibi epistemolojik yaklaşım konusunda da batıyı taklit sürecine girmiştir. Bu süreçte batıdan alınan bilimlere batının dinin temel ilkelerine ve tevhid inancına aykırı epistemolojik batıl ideolojiler de eşlik etmiştir (Farûkî, 2016: 43-45).

Racîhî'ye göre arz edilen duraklama döneminde yaşanan bilim ile din arasındaki ayrışma 19. Yy. da Cemaluddin Afganî, Muhammed Abduh ve Reşid Rızanın taklide karşı yenilikçi yaklaşımlarıyla aşılmaya çalışılmıştır. Haliyle bilim-din birlikteliğinin Allah'ın birliği temelinde yaratılışın, hakikatin ve bilginin birlik içinde olduğu; ontolojik açıdan aynı varlık evrenini farklı boyutlarıyla konu alan dinî ve aklî ilimlerin aynı bütünün farklı yönleri olduğunu, bu alanların bir biriyle sentezlenmesi ve bilginin İslamîleştirilmesi gerektiğini savunmuştur (Farûkî, 2016: 43-45).

Şüphesiz Racihî'nin arz ettiği şekilde bilgiyi İslamîleştirme tezi oldukça isabetlidir. Nitekim Abbasî halifesi Me'mûn tarafından 830 yılında kurulan Beytü'l-hikme merkezinde tercüme Yunan felsefesinin Arapçaya tercüme edilmesi, aklî bilgiyi paganist mitolojiden arındırarak İslamîleştirme çabasını beraberinde getirmiştir. Bu süreçte Kindî (ö. 252/866), Fârâbî (ö. 339/950) ve İbn Sina (ö. 428/1037) gibi İslam filozoflarının aklî bilgiyi yunan mitolojisinin paganist itikadından arındırmaya, tabir caiz ise bilgiyi İslamileştirme çabalarıyla karşılaşmaktayız. Ancak Gazzâlî bu sürecin tamamına ermediğini, adı geçen filozofların alemin kadim olduğunu, ilahî ilmin cüz'îyatı kapsamadığı ve haşrin cismaniyetini inkâr ettiklerinden itikada aykırı bir mecraya savrulduklarını belirtmiştir (Gazzâlî, 2019: 411). Doğrusu bu durum arz edilen filozofların maksadına göre farklılaşacağından, maksadları iyi anlaşıldığı takdirde sahip oldukları ontolojik, epistemolojik yaklaşımın kıble ehli olarak kendilerini tekfir etmek için bir sebep olmadığı da anlaşılacaktır.

Bu çerçevede varlığı ontolojik ve epistemolojik açıdan tevhid merkezli İslam itikadı yerine, yunan mitolojisine bulandırılmış paganist mahza aklî bir felsefeyle açıklamaya karşıt bir tavır ortaya konulmuştur. Buna bağlı olarak İslam tarihinde zaman zaman dinî ilimleri esas alarak yunan felsefesine karşı olumsuz, dışlayıcı hatta son derece aşağılayıcı bazı yaklaşım örneklerini görmek de mümkündür (bk. İbn Hacer Heytemî, ts.: 1/49; İbn Teymiyye, 1987:

3/543; İbn Salah,).[7] Ancak bu olumsuz yaklaşımı dinin amelî alanında içtihadî derinleşme sürecinden ibaret olan fıkıh ve fıkıh usulü disiplinlerine mal etmek isabetli değildir. Bu konuda olsa olsa fakihlerin konuyla ilgili yaklaşımlarının doğru anlaşılmadığından bahsedilebilir. Nitekim Nevevî (ö. 676/1277) semavî kitapların yanında felsefe kitaplarını batıl ile mücadele maksadıyla araştırmanın ve incelemenin bir sakıncasının olmadığını, fakihlerden böyle bir maksatla yapılan araştırmanın haram olduğuna dair bir hususun aktarılmadığını açık ve net bir şekilde ifade etmiştir (Nevevî, ts.: 19:336).[8] Öte yandan buraya kadar yapılan usûl-fıkıh merkezli epistemolojik analizler -içtihat faaliyetinin durduğu iddia edilen- hicri dördüncü asırdan bu yana Gazzâlî döneminden başlayarak günümüze kadar, fıkıhta faydalı olan aklî bilimleri tahsil etmenin farz-ı kifâye olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan felsefe tevhid inancıyla barışık ve dine aykırı felsefe şeklinde iki kısma ayrılırken, fakihlerin değersiz gördükleri yasak kategoride değerlendirdikleri felsefe birinci kısımdandır. Bu kısmı tasavvur, tasdik ve kabul amacıyla tahsil etmek haram kabul edilirken; eleştirmek, çürütmek ve zararından emin olmak maksadıyla öğrenmenin yasak olmadığı anlaşılmaktadır. Fakihlerin karşı çıktıkları husus aklî bilimler değil vesâil-makasıd kapsamında bilimin dinden insanî, ahlakî ve manevî değerlerden tecrit edilerek faydayla birlikte zarar verecek, ya da fayda yerine zarar verecek zaman kaybından ibaret bir araca dönüşmesidir.

Usul epistemolojisinde bilginin birliği; din ile bilimin Kur'ân temelli olmak üzere tevhid çatısı altında buluştuğu savunulmaktadır. Haliyle İslam dünyasının bilim konusunda geri kalmasının ayrıca din-bilim ayrışmasının ve bilginin kutsalını kaybetmesinin sebebini, öncelikle pozitif bilimlerle uğraşanların farz-ı kifaye düzeyindeki fıkhî mükellefiyetlerini yerine getirip getirmediklerinde aramak gerekmektedir. Bu problemi -bulamadığımız, muhtemelen yanlış anlaşılan- bir iki olumsuz örnek üzerinden fakihlerin tamamına, fıkha veya fıkıh usulüne mal etmek haksızlık olacaktır. Zira fıkıhtaki genel temayül aklî ilimlere önem vermekle öne çıkarken, bu ilimleri tahsil etmenin farz-ı kifâye olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim arz ettiğimiz usulcülerin din-bilim ilişkisine dair epistemolojik yaklaşımları; dini bilimden, bilimi ise dinden tecrit eden yanılgıların, fıkıh veya fıkıh usulüne mal edilemeyeceği göstermektedir.

İçtihat kapısının kapandığı türünden iddialar gerçeği yansıtmamaktadır. Zira hakkında hüküm verilmemiş yeni meseleler ortaya çıkmaya devam ettiği sürece, içtihat kapısının ilk günden kıyamete kadar açık olacağında şüphe yoktur. Bu konuda bir duraklamadan ziyade, mevcut zengin içtihadî birikimin, hicri dördüncü asırdan sonraki asırların ihtiyacına cevap vermesinden ve yeterli görülmesinden bahsedilebilir. Bu süreçte müçtehit yetişmediğini ve içtihadî faaliyetin tamamen durduğunu iddia etmek kolay değildir. En azından Gazzâlî kendi döneminde epistemolojik alanda içtihadı zirveye taşımış; bilim-din, akıl-nakil, dinin aklî, amelî yönünü derûnî yönüyle sentezleyerek günümüze kadar etkileri devam eden bir tecdit sürecini başlatmıştır (bk. Korkut, 2020: 436). Benzer şekilde yenilenme anlamında tecdit-içtihat yal-

---

7 أجَاب رَضِيَ الله عَنهُ الفلسفة رَأس السَّفه والانحلال ومادة الْحيرَة والضلال ومثار الزيغ والزندقة وَمن تفلسف عميت بصيرته عَن محَاسِن الشَّرِيعَة المؤيدة بالحجج الظَّاهِرَة والبراهين الباهرة وَمن تلبس بهَا تَغْلِيما وتعلما قارنه الخذلان والحرمان واستحوذ عَلَيْهِ الشَّيْطَان وَأي فن أخزى من فن يعمي صَاحبه أظلم قلبه عَن نبوة نَبينَا صلى الله عَلَيْهِ وَسلم الخ..فتاوى ابن صلاح.

8 لم يقل أحد أن النظر في كتب الديانات الاخرى معصية، بل الواجب يحتم علينا أن تعلم ما عندهم حتى تكون على بينة من أمرهم، وهاهم علماء المسلمين وأئمتهم ألفوا كتبا في الرد عليهم كابن حزم وغيره، وان عبد الله بن عمرو وقع له كتاب من كتبهم فكان يقرأه ويروى منه وكتب الفلسفة التى عربت والطب وغيرها من العلوم لم يقل أحد أن النظر فيها معصية. اهـ.

nızca fıkhî alana mahsus olmayıp, dini düşüncenin itikadî, entelektüel ve derûnî boyutlarını da kuşatmaktır. Böyle bir tecdidin hicri dördüncü asırdan sonra yaşanmadığı iddia edilemez. Zira herhangi bir asrın dinin itikadî, ahlakî, derunî ve epistemolojik gibi farklı alanlarında bile olsa müçtehitten hali olmayacağı fıkıh usulünün müsellem konularındandır (bk. Âmidî, 2019: 4/234). Bu manada yeni bir mezhep kuracak tarzda mutlak içtihadın durduğunu, ancak mezhep bütünlüğü içinde içtihadî faaliyetin durmadığı kolaylıkla anlaşılabilir bir husustur. Günümüz açısından mezhep içtihatlarının yeterli olup olmadığı, yetersiz görülüyorsa İslam dünyasının ilk dönemlerdeki müçtehitlerin seviyesinde müçtehitler yetiştirip yetiştiremediği, ehlinden sadır olmayan bireysel içtihatların dini moderniteye feda edip etmeyeceği ve ne tür sonuçlara yol açabileceği ayrı bir tartışma konusudur.

Her halükârda günümüzde bilimsel muhtevanın tevhid inancına aykırı bir ideolojiyle yapılandırıldığı, bu sürecin tevhide aykırı ideolojilerden tecrit edilerek yine sebep-sonuç diyalektiği içinde tevhid inancıyla sentezmelemeye ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. Haliyle bu araştırmaya konu olan problemi ana hatlarıyla fıkhî dönüşüm-değişim metodolojisi açısından değerlendirmek yerinde olacaktır. Bunun için öncelikle fıkhî dönüşüm metodolojisiyle maksadımızın ne olduğu bazı örneklerle açıklayacak bilahare bilimsel muhtevayı tevhid inancı çerçevesinde yapılandırma problemini bu çerçevede değerlendirmeye çalışacağız.

Fıkhî dönüşüm metodolojisi açısından bilimsel muhtevanın tevhid inancıyla yapılandırılması

Kitap ve sünnet tevhid inancı merkeze alarak bireysel, toplumsal, hukukî ve epistemolojik düzlemlerde itikadî, amelî ve ahlakî açılardan yeniden bir yapılandırma sürecini başlatmıştır. Bu sayede insanlığı cahiliye karanlıklarından kurtararak saadet sahillerine ulaştırırken, tüm insanlığa örnek olmak üzere altın bir çağ yaşatmıştır. Fakihler, hayatın her alanında yaşanan bu aydınlanma, değişim-dönüşüm ve yeniden yapılandırma sürecini *ibkâ, ilgâ* ve *ıslah* olmak üzere üç temel parametre çerçevesinde değerlendirmişlerdir (Yaman-Çalış, 2015: 36; bk. Cüveynî, 2017: 14/5). Bu süreçte cahiliye döneminden kalan adalet, hakkaniyet ve maslahata uygun bazı hukukî uygulamalar, örf, adet ve gelenekler kitap-sünnetle *ibkâ* edilerek olduğu gibi bırakılmıştır. Adalete, maslahat ve hakkaniyete aykırı hukukî uygulamalar, örf, adet ve gelenekler ise *ilgâ* edilerek ortadan kaldırılırken, bir kısmı adalet hakkaniyet ölçülerine uygun bir şekilde ıslah edilerek düzeltilmiştir (Yaman-Çalış, 2015: 36) Buna ilaveten *ilgâ* edilen hususların yerine yine adalet ilkesine, hakkaniyet ve hikmet ölçülerine uygun yeni hükümler *ihdâs* edilmiştir. Arz edilen dört parametre nas ve toplumsal realite açısından ıslah kavramıyla da özetlenebilir. (Aksu, 2005: 66-80, 96-148, 149).

Genel itibarıyla itikadın-ahlakın yanında ibadetler, muamelat ve ukubat alanındaki uygulamalar *ibkâ*, *ilgâ*, *ıslah* ve *ihdas* süreciyle yeniden inşa edilmiştir. Cahiliye toplumda Hz. İbrahim'in Hanîf dinine dayanan, ahlak ve faziletin gereği olarak hukukî bir varlık kazanan öldürme-yaralamalarda kısas, diyet, fail-i meçhul cinayetlerde kasame uygulaması, buna ek olarak gusül, mudarebe akdiyle emek-sermaye ortaklığı, anlaşmazlıkların çözülmesinde dinin yerleşik kurallarına aykırı olmayacak tarzda sulh/uzlaşma uygulamasının devam ettirilmesi, bu dönüşüm sürecinin *ibkâ* yönüne örnektir. Buna karşılık puta tapmanın, faizin, zinanın, içkinin, babanın vefatından sonra üvey anneyle evlenmesi türünden nikâh akitlerinin, evlatlığın hukukî açıdan öz evlat sayılması türünden uygulamaların yanı sıra münabeze, mülamese, neceş vb.

alışveriş türlerinin yasaklanması *ilgâ* kapsamına girmektedir. Öte yandan ana hatlarıyla kabul edilebilir olan, ancak ayrıntılarında haksızlık, adaletsizlik, ahlaksızlık ve anlaşmazlıkları beraberinde getiren uygulamaların düzeltilmesi; örneğin kira, selem veya mudarebe akitlerini kabul etmekle birlikte, bu akitlerin adaleti tesis edecek şartlara bağlanması, tarafları anlaşmazlığa sürükleyecek sebeplerden arındırılması ya da zıhârın boşama olmaktan çıkarılması ıslah kapsamına girmektedir (Yaman-Çalış, 2015: 36-37; Aksu, 2005: 66-80). Buna karşılık itikad, ibadetler, muamelat ve ukubat alanlarında yeni hükümler de *ihdâs* edilmiştir. Örneğin namazın, orucun, zekâtın ayrıntı hükümleriyle birlikte farz kılınması, kız çocuklarının mirasa dâhil edilmeleri, ceza hukuku alanında hırabê, içki içme cezası ihdas edilen hükümlerdendir.

Şüphesiz cahliyenin itikadî-epistemolojik ve ontolojik felsefesi de arz edilen parametreler etrafında bir değişim dönüşüm sürecine tabi tutulmuştur. Bu alanlarda cehalet karanlıkları içinde bocalayan vakıaya aykırı cahiliye felsefesi naklî-aklî delillerle vakıaya uygun bir mecraya sürüklenmiştir (bk. Kudat ve Yıldız, 2019: 245). Bu kapsamda vakıaya aykırı olan putperestlik ve putların şefaatçi oldukları türünden örnekler *ilgâ*; Yüce Allah'ın varlığına dair inancının onun birliği, isim ve sıfatların desteklenmesi, meleklerin varlığını takrir etmekle birlikte bu inancın Allah Teâla'nın çocuk edinmekten münezzeh olduğu şeklinde düzletilmesi *ibkâ-ıslâh*; ahiret, kader, kitaba ve peygambere imanın yerleştirilmesi *ihdâs* kapsamında değerlendirilebilir. Bu kapsamda cahiliyenin varoluş sürecini tevhid inancına aykırı olarak putlara, sebeplere, kanunlara veya tabiata isnat eden şirke dayalı epistemolojik yaklaşımı yeniden yapılandırılmıştır. Bu kapsamda cahiliyenin küfre-şirke dayalı, varoluşu sebeplerle açıklarken sebepleri müsebbibü'l-esbâb olarak yaratıcıya isnat etmeyen epistemolojik hipotezleri bütün kalıntılarıyla ilğa edilmiştir. Bu süreç tevhid inancı ışığında vakıaya uygun bir sebep-sonuç diyalektiği içinde açıklanırken, varoluş sürecini bütün bileşenleriyle müsebbibü'l-esbâb olarak yaratıcıya isnad edilmiştir. Varlığa şirk merkezli bir bakış açısı yerine, tevhid merkezli bir bakış açısı yerleştirilmiştir. Böylece cahiliyenin şirke dayanan epistemolojisi şirkten arındırılarak, tevhid inancıyla yeniden inşa edilmiş tabir caiz ise bilgi nakil-akıl sebep-sonuç diyalektiği içinde İslamîleştirilmiştir.

Günümüz bilimsel muhtevasının hala evrim kalıntısı olan hipotezler ışığında varoluş sürecini sebep-sonuç diyalektiği içinde sebeplere, kanunlara, kendi kendisine ya da tabiata indirgeyerek bu süreci müsebbibü'l-esbâb olarak yaratıcıya isnat etmemesi vakıaya aykırı olduğundan, bilimin bir tür cehalet içinde bocalamasına yol açmaktadır. Buradaki cehaletten maksadımız varoluş sürecini sebep ve kanunlarla açıklamak değil, varoluş sürecini buna indirgeyerek bu sebep ve kanunların yaratıcıya isnad edilmemesini kastetmekteyiz. Bilime yön veren ideolojik yaklaşım, silahın patlamasını tetiğe isnat ederken bunu tetiğe indirgedikten sonra tetiği çeken failin ilim, irade, hikmet ve kudretine karşı körlük içinde bocalamaktadır. Öyle ki fiilin sebeplerinin yanında fail sebebe isnat etmeye gericilik, maddi, kör, sağır ve şuursuz sebebin kendisine, evrim hipotezine ve kalıntılarına isnat etme türünden vakıaya aykırı cahilene kabullere bilimsellik atfedilmektedir. Böyle bir yaklaşım daha önce belirttiğimiz üzere vakıaya aykırı olduğundan ilimden cehalet kapsamına girmekte, bilimin cehalet içinde bocalamasına yol açarken, ilahî marifete ulaşmasına perde olmaktadır. Varoluşsal bir fiilden, bu fiilin sebep-kanun bazında bileşenlerinden bahsedilirken, bu fiili tüm bileşenleriyle meydana getiren fâilin olmadığı, kendi kendine meydana geldiği veya mahza sebepler tarafından meydana getirildiğini savunmak vakıaya aykırılık sebebiyle cehalettir.

Haliyle fıkıh metodolojisi bağlamında epistemolojik açıdan bilgiyi cehalet karanlığından kurtarmak, onu tevhid inancıyla sentezlemek suretiyle yeniden inşa etmek fıkhî bir mükellefiyete dönüşmektedir. Bu süreç, realiteye uygun bilimsel kazanımları olduğu gibi koruma (ibkâ), bilimsel muhtevayı ateizmin istismar malzemesine dönüştüren evrim hipotezi ve kalıntılarından arındırma (*ilgâ*), bilim dili ve din dilini sentezleme (ıslah), bilimsel müfredatı önsöz, giriş, okuma parçaları ve sonuç düzeylerinde tevhid inancına dayalı dini düşünceyle harmanlama (*ihdâs*) şeklinde özetlenebilir. Şüphesiz bu dönüşüm sürecine ilaveten dini ilimlerin muhtevasını fennî-sosyal bilimlerin temel ilkeleriyle sentezlemek de bu süreçten azade değildir. Örneğin fıkıh alanında temizlik, namaz, oruç, hac ve zekât gibi ibadetlerin hüküm yönüne ilaveten sosyolojik, psikolojik ve bilimsel açıdan hikmet yönünü de ele almak gerekmektedir. Nitekim günümüz fıkıh problemleri ele alınan problemin bilimsel yönünü değerlendirme konusu haline getirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan dini muhtevanın bilimin temel ilkeleriyle harmanlanarak, sözgelimi tevhidi ispatlama hususunda fen bilimlerinin temel ilkelerinden yararlanma konusunda kendisini yenileme sürecine girmesi gerekmektedir.

İsmail Râcî Farukî yukarıda fıkıh metodolojisi ve fıkhî epistemolojik mükellefiyet kapsamında arz ettiğimiz temel parametreleri şu başlıklarla özetlemektedir: Modern disiplinleri öğrenmek, disiplinler arası yaklaşımı esas almak, İslamî disiplinleri öğrenmek, modern disiplini epistemolojik açıdan eleştirmek, İslam dünyasının ve insanlığın ortak sorunlarını tespit etmek, bu sorunların sebeplerini-sonuçlarını analiz etmek, yapıcı bir tahlil-terkip, analiz-sentez yöntemiyle, eğitimin ilk, orta ve lise düzeylerinin yanında lisans ve lisansüstü düzeylerinde bilimsel disiplinleri İslamî çerçeve içinde yeninden biçimlendirmek ve İslamîleştirilen bilgiyi yaymak, konuyu bilimsel platformlarda ele alarak bir proje kapsamında eğitim kursları düzenlemek şeklinde özetlemektedir (Fârukî, 2016: 75-85). Fârukî'nin özetlediği bu sürece *"fakihlerin aklî bilimlere yönelik epistemolojik yaklaşımını doğru analiz etme ve doğru bir şekilde anlama"* parametresini eklemek isabeti olacaktır. Ders kitaplarındaki bilgiyi bilimsel muhtevayı evrim kalıntılarından arındırma, tevhid ile sentezlemek suretiyle İslamîleştirme, bu bilgiyi bilimsel açıdan sürekli ilerletme, öğrenme ve öğretme fıkıh epistemolojisi bağlamında amelî bir mükellefiyettir.

5. SONUÇ

Fıkıh epistemolojisinde itikadî-amelî açıdan farzları eda edecek ve yasakları terk edecek düzeyde naklî ilimleri ilimleri tahsil etmek, herkesin mükellef olduğu şekilde farz-ı 'ayın; bu ilimlerde derinleşmek ise farz-ı kifâyedir. Buna ek olarak aklî bilimleri tahsil etmek de farz-ı kifâyedir. Ancak fakihler aklî ilimleri madde, form ve makasıd açısından değerlendirerek aklî ilimlerin bu açılardan meşru olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu kapsamda onların içtihadından aklî ilimleri/bilgiyi, bu bilgiyi konu alan ders kitaplarının tevhid inancına, akla ve vakıaya aykırı olan evrim hipotezinden ve bu hipotezin alt kavramlarındaki karanlıktan kurtarmanın epistemolojik açıdan dini-amelî bir mükellefiyet olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bilimin ahlaka, hukuka, dine ve insanî değerlere aykırı muhtevalarının yerine buna uygun muhtevaları esas alması ya da buna uygun olmayan muhtevaları eleştirmek üzere ele alması gerekmektedir. Bilimin, bilimsel müfredatın ve ders kitaplarının evrim türünden ispatlanamamış, bilgi olmaktan uzak, vakıaya aykırılık sebebiyle cehalet olmaktan öteye geçmeyen, aklî ve naklî delillere aykırılık sebebiyle ihtimal seviyesine bile ulaşmadığı için evham düzeyinde

kalan karanlıklara mahkûm edilmesi, yine bilim adına utanç vericidir. Bu tür ideolojilerden arındırılmış haliyle vakıaya uygun olan bilgi, sebep ve sonuç ilişkisi içinde kevnî ayetlerin izahından ibaret olacağından haliyle İslamîleşmiş olacaktır. Ancak bilginin bu haliyle bırakılmaması, değer ile sentezlenmesi ve tevhid inancıyla sentezlenmesi gerekmektedir. Evrim türünden bir hipotez vakıaya aykırı olduğu kadar itikadi, ahlakî ve amelî sonuçları bakımından değer olgusunu yozlaştırdığından, bilgiyi faydanın yanında madd-i-manevi yıkım sürecine araç haline getirebildiğinden ve ateist ideolojilere kaynaklık ettiğinden bilimin değer cephesini oluşturmaktan uzak olup, bilim adına utanç vermektedir. Zira vakıaya uygun sebep-sonuç merkezli açıklamalar ilim olmakla birlikte, yaratılış sürecinin yine yaratılmış olan sebepler tarafından meydana geldiğini savunmak akla-vakıaya aykırıdır. Burada sebep-kanunların varlığını bilimin yaratılış sürecini sebep-sonuç ilişkisi içinde değerlendirmemesi türünden bir iddiamız bulunmamaktadır. Sebeplerin yanında bu sebepleri müsebbibü'l-esbaba isnat etmemenin vakıaya aykırılık sebebiyle cehalet olduğunu, zira bu durumun kör, sağır ve şuursuz sebeplere sonsuz bir ilim, irade, kudret, görme ve işitme türünden bir vasıf yüklemekten ibaret cahilane bir hükümdür.

Bu çerçevede bilginin tevhid değerine aykırı ideolojilerin esaretinden kurtulması fıkıh epistemolojinde ilğa kapsamına girerken; bilimin vakıaya uygun sebep-sonuç diyalektiği içindeki açıklamalarını olduğu gibi koruyarak geliştirmek ibka kapsamına girmektedir. Ders kitaplarında giriş, okuma parçası ve sonuç düzeylerinde o bilgiyi tevhid inancı merkezinde dinî-ahlakî ve insanî değer kavramıyla sentezleyecek bilgilerin eklenmesi fıkhî epistemolojide *ihdâs* kapsamına girmektedir. Nihayet genel itibarıyla bu süreci, ders müfredatlarını evrimci yaklaşımdan kurtararak tevhid inancı merkezinde yapılandırma (ıslah) olarak değerlendirmek mümkündür. Bilginin böyle bir süreçten geçirilmesi fıkhî epistemolojik bir mükellefiyete dönüşmektedir. Gazzalî'nin kendi döneminde dinin aklî, zahirî ve derunî yönlerine dair bilgileri sentezlemesi; fıkıh, tasavvuf ve kelamı mezcetmesi, fıkıh usulünü aklî bilimlerin temel kanunu olan mantıkla harmanlaması; aynı şekilde mantık bilimini kendisine eşlik eden vakıaya aykırı şirke bulaştırılmış mitolojik felsefeden tecrit etmesi bu kapsamda mülahaza edilebilir. Aksi halde din ilimler taassuba mahkûm edilerek toplumun geri kalmasına, fen-sosyal bilimlerin ise evrim temelinde inkarcılığa zemin hazırlayarak bireyi, toplumu ve dünyayı maddeten-manen zehirlemesine zemin hazırlanacaktır. Bilimden, eğitimden ve bilgiden beklenen ise bu olmadığı kadar, fakihlerin karşı çıktığı husus da budur.

Haliyle fakihlerin usul merkezli epistemolojik yaklaşımı bilimi tahsil etmenin farz-ı kifaye olmasını, bununla birlikte bilimi evhamdan ibaret kalan, zulme ve sömürüye zemin hazırlayarak itikadı zehirleyen evrim hipotezinden, bu hipotezin alt kavramlarından arındırmanın ve tevhid merkezli olarak dinin temel değerleriyle sentezlemenin öncelikle itikadî, bilahare amelî bir mükellefiyet olmasını gerektirmektedir.

6. KAYNAKÇA

Aksu, Z. (2005). *İslam'ın Doğuşunda Toplumsal Realite*. Ankara: İlahiyat Yayınları.

Allahverdi, H. (2019). *Biyolojide Evrim Nedir Ne Değildir?. Evrim Nedir Ne Değildir?*. 13-46. Demircan A. (ed.). Ankara: Fecr Yayınları.

Altaş, N. (2002). *Türkiye'de Örgün Öğretimde Dinin Yeri* (1924-1980 Arasında Din Öğretim Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme). Marife Dergisi 2/1, 219-229.

Âmidî, Seyfüddîn Alî b. Muhammed b. Sâlim (2019). el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm. Beyrût: Dâru İbn Hazm.

Aydın, Ş. (1990). Medreselerin Gerileyiş Sebepleri Üzerine. Erciyes İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4/1, 321-336.

Bâcî, Süleymân b. Halef b. Sa'd (2009). İhkâmu'l-fusûl fî ahkâmi'l-usûl. Beyrût: Dâru İbn Hazm.

Baloğlu, A. (2003). Din Mi Bilim Mi: İkilemin Çözülüşü. Dokuz Eylül İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17, 21-52.

Bardakoğlu, A. (2017). İslam Işığında Günümüz Müslümanlığımızla Yüzleşme. İstanbul: Kuramer Yayınları.

Basrî, Muhammed b. Alî b. Tayyib (1964). el-Mu'temed fî usûli'l-fıkh. Dımaşk: Me'hadü'l-'İlmî.

Baykan, E. (2002). Gelenekselci Ekolün Din Bilim Bağlamında Aydınlanma Eleştirisi. Dokuz Eylül İlahiyat Fakültesi Dergisi, 16/1, 201-216.

Bühûtî, Mansûr b. Yûnus b. İdris (1402). Keşfü'l-kınâ' 'an metni'l-'iknâ'. Beyrût: Dâru'l-Fikr.

Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî (1405). Ahkâmu'l-Kur'ân. Beyrût: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî.

Coşkun, İbrahim. "Din-Bilim Uzlaşısı ve Kur'ân'ın Aklî Mu'cizeliği" İslamî Araştırmalar Dergisi, 19/4 543-557, 2006.

Cüveynî, Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf (1997). el-Bürhân fî usûli'l-fıkh. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Cüveynî, Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf (2000). Esne'l-metâlib fî şerhi Ravzi't-talib. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Cüveynî, Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf (2003). et-Telhîs fî usûli'l-fıkh. Beyrût: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

Cüveynî, Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf (2017). Nihâyetü'l-matlab fî dirâyeti'l-mezhep. Cidde: Dâru'l-Minhâc.

Dimyâtî, Ebûbekir İbn Seyyid Muhammed Şeta (ts.). Hâşiyetü İanetü't-tâlibîn 'ala halli elfâzi Fethi'l-mu'in li şerhi Kurrati'l-'ayni bi mühimmâti'd-dîn. Beyrût: Dâru'l-Fikr.

Ebû Ya'la, Muhammed b. Muhammed b. el-Hüseyn (2002). el-'Udde fî usûli'l-fıkh. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Eşit, Y. (2019). Kelamcı Usulcülerin Usûl Düşüncesinde Akıl-Nakil İlişkisi: Gazzâlî Örneği. Usûl Dergisi, 31, 59-76.

Eşit, D. ve Kala E. (2014). Onüçüncü Yüzyıl İslam Hukuk Felsefesinde Bilginin Mahiyeti -Amidî ve Zerkeşî Örneği-. 13. Yüzyılda Uluslararası Felsefe Sempozyumu Bildirileri. Demirkol M. ve Kala E. (Ed.). Ankara: Kalkan Matbaacılık.

Farûkî, İ. (2016). Bilginin İslamileştirilmesi. İstanbul: Risâle Yayınları.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tûsî (2015). el-Müstasfâ. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tûsî (1985). Cevâhiru'l-Kur'ân. Beyrût: Dâru İhyâi'l-'Ulûm.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tûsî (2013). Ravzatu't-tâlibîn ve 'umdetü's-sâlikîn. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tûsî (2013). er-Risâletü'l-Ledûniyye. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tûsî (ts.). İhyâu 'ulûmu'd-din. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tûsî (2013). Bidâyetü'l-hidâye. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tûsî (2019). el-İktisad fi'l-İ'tikad. Cidde: Daru'l-Minhâc.

Güllüce, V. (2018). Kur'an Işığında Evrimci Yaratılış Görüşünün Değerlendirilmesi. Âyetlerin ve Hadislerin Dilinden Yaratılış. ed. Adem Tatlı. Antalya: Akder Yayınları.

Hacımüftüoğlu, A. (2018). Genetik Biliminin Yükselişi ve Evrim Hipotezinin Çöküşü. II. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Tebliğleri. ed. Nihat Yatkın vdğr. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Hindî, Safiyüddîn Muhammed b. Abdurrahim b. Muhammed (2005). el-Fâik fî usûli'l-fıkh. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

İbn Abidin, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz (2000). Haşiyetü reddi'l-muhtâr 'ala Dürri'l-muhtâr şerhu Nûri'l-ebsâr. Beyrût: Dâru'l-Fikr.

İbn Hacer el-Askalânî, Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed (2008). Fethu'l-mübîn bi-şerhi'l-erbaîn. Beyrût: Daru'l-Minhâc.

İbn Hacer el-Heytemî, Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Muhammed (ts.). el-Fetâva'l-kübra'l-fıḳhiyye. Beyrût: Dâru'l-Fıkr.

İbn Nüceym, Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed (1980). el-Eşbâh ve'n-nezâir. Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

İbn Nüceym, Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed (2001). Fethu'l-ğaffâr bi şerhi'l-menâr. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

İbn Salah, Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdirrahmân b. Mûsâ eş-Şehrezûrî (1407). Fetâva İbn Salah. Beyrût: Dâru'l-Kütüb.

İsnevî, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdürrahîm b. el-Hasen b. Alî el-Ümevî (1999). Nihâyetü's-sûl şerhu Minhâci'l-vusûl. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

İbn Teymiyye, Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm (1987). el-Fetâva'l-Kübrâ. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Korkut, R. (2020). Fıkıh Açısından Dindarlık Olgusunda Bütünlük (Maverdî Edebu'din Ve'dünya Örneği). İslam ve Yorum IV, ed. Veysel Özdemir-Mehmet Öztürk. Malatya, İnönü Üniversitesi Matbaası.

Korkut, R. (2020). Fıkıh Usulü Açısından İbadetlerde Vakit. Ankara: Gece Yayınları.

Kudat A. ve Yıldız M (2019). İslam Toplumunun Oluşumunda Bilgi Faktörü. Mehmet Bulut ve Aydın Kudat (ed). II. Uluslararası Sosyal Bilimlerde Gelenek ve Bilgi Bütünlüğü Sempozyumu Bildiri Kitabı İçinde (245-261). İstanbul: Sebahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.

Kurt, Fevzi vdğr. (2019). Ortaöğretim Biyoloji Ders Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Molla Hüsrev, Muhammed b. Feramurz (2011). Mir'âtu'l-usûl şerhu Mirkati'l-usûl. Beyrut: Daru Sader.

Nasr, S. (1989). İslam ve İlim. Çev. İlhan Kutluer. İstanbul: İnsan Yayınları.

Saçaklızâde, Muhammed b. Ebûbekir el-Maraşî (1988). Tertîbü'l-'ulûm. Beyrût: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye.

Nakîb, A. (1989). Modern Çağ ve İslami Dönüşüm Problemleri, Çev. M. Erol Kılıç. İstanbul: İnsan Yayınları.

Nevevî, Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî (ts.). el-Mecmû' şerhü'l-Mühezzeb. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed (1403). el-Eşbâh ve'n-nezâir fî kavâid ve füru'i fıkhi'ş-Şafiîyye. Beyrût: Daru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Sübkî, Tâcüddîn Abdülvehhâb b. Alî b. Abdilkâfî (2011). el-İbhâc fî şerhi'l-Minhâc. Beyrût: Dâru İbn Hazm.

Şaban, Z. (1995). Usûlu'l-fıkhi'l-İslâmî. Bingazî: Menşûratu Cami'ati Ḳar Yûnus.

Şâtıbî, İbrâhîm b. Mûsâ b. Muhammed el-Lahmî (1403). el-Muvâfakat fî usûli'ş-şeria. Beyrût: Dâru İbn 'Affan.

Şimşek, E. (2013). Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi ve Öğretimine Dönüş Süreci (1946-1960). Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 49/391-414.

Şirbînî, Muhammed Hatîb (ts.). el-Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'ani elfâzi'l-Minhâc. Beyrût: Dâru'l-Fikr.

Taşkın, S., Yılmaz, S. (2019). İslam Düşüncesinde Felsefe Eleştirisi: Saçaklızade Mehmet Efendi Örneği. İslâm Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı. ed. Mahsum A., Tecelli K. İstanbul: Ensar Yayıncılık.

Tatlı, A. (2018). Türkiye'de Evrim ve Yaratılış Düşüncelerinin Tarihî Seyri. II. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Tebliğleri. ed. Nihat Yatkın vdğr. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Tûfî, Necmüddîn Süleymân b. Abdilkavî (2012). Şerhu muhtasari'r-Ravzâ. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

Turan, İ. (2019). Cumhuriyet Türkiyesi'nde Din Eğitimi Politikaları. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 19/2, 269-292.

Urmevî, Siracüddin Mahmûd b. Ebûbekr (2011). et-Tahsîl mine'l-mahsûl. Beyrût: Dâru Risâleti'l-'Alemiyye.

Yaltkaya, Ş. (1999). "Tanzimattan Evvel ve Sonra Medreseler" Tanzimat-I. Ankara: MEB Yayınları.

Yaman, A. ve Çalış, H. (2015). İslam Hukuku. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Yaran, C. (1996). Din-Bilim İlişkisinde Temel Felsefî Yaklaşımlar: Çatışma ve Ayrışma. Felsefe Dünyası Dergisi 21/1 21-41.

Zeydan, Abdülkerim (2001). el-Vecîz fî usûli'l-fıkh. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle.

EVRİMSEL HÜMANİZM DİNİ İLE İSLAM DİNİ'NİN ÇELİŞKİLERİ

Suna Aygün ALLAHVERDİ, Ziraat Mühendisi,
sunaallahverdi@windowslive.com

ÖZET

Günümüzde bilinen, yaratılış hakkında ki bilgilerin hem vahiy hem de bilim kaynaklı birçok delilleri bulunmaktadır. Ve bilimsel kaynaklar, nakli olan yaratılış ile ilgili bilgileri de her zaman doğrulamaktadır. Fakat sırf kendi inanışlarını doğrulamak adına bilimsel veriler üzerinde oynayarak, kendi inançları için düzenleyen evrim görüşü ile vahiy olan kaynakların çelişkili oldukları açık ve net olarak görülmektedir. Fakat bu çelişkili durumlar göz ardı edilerek sanki din ile evrim hipotezi, yaratılış hususunda birbirlerini destekliyormuş gibi bir algı oluşturulmak istenmektedir.

Bu yanlış bilgilenmenin nedeni ise; nakli olan deliller ile çelişkili olmasına rağmen, evrim görüşünün, tüm bilim çalışmaları üzerinde ki baskıcı rejiminden dolayı, kendi görüşlerini gerçek bilgilermiş gibi eğitim sistemine yerleştirmelerinden kaynaklanmaktadır. Ve birçok din adamlarının da evrim görüşünün bu baskıcı tutumunu kabul edip, sanki İslam kaynaklarının, canlıların evrimsel gelişim içinde olduklarını doğruladığı şeklinde ki yanlış yorumlarından dolayı, inançlar arasında kavram karmaşalıklarına sebep olmaktadırlar.

Bu sebep ile evrimsel görüşün en çok savunduğu fikirler ile bu fikirler hakkında âyetler de geçen bilgiler karşılaştırılarak doküman analizleri yapılmıştır. Böylelikle Evrimsel Hümanizm Dini ile İslam dini arasında büyük uçurumların olduğu delilleri ile ispatlanmıştır.

Bu makale ile İslam Dini kaynaklarında geçen yaratılış bilgilerinin, tek gerçek ve doğru bilgiler olduğu ve bir İslam Mümini'nin neye inanması gerektiği âyetler ile delillendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Evrim Hümanist Dini, Vahiy Kaynakları, Çelişkiler, Yaratılış, İman

CONFLICTS OF EVOLUTIONARY HUMANISM RELIGION AND ISLAMIC RELIGION

ABSTRACT

About the creation of living things today; There is a lot of information that originates from both revelation, science and evolution.According to the sources of revelation, all living things; The body, which is unique to every species, is dressed by going through the scientific laws created by the only God and the stages determined by conscious programming.In humans, they try to learn about this magnificent order through their discoveries and researches.Scientific data always confirms the revealed information by confirming it.

But the evolution view is; He has a belief that all living things came into being as a chain, with an adventure that started from a common ancestor, and all species on earth. And they try to show the changes at the micro level as an example of these ideas. In this article, we will discuss why we call the view of evolution the "Religion of Evolutionary Humanism" and what are the contradictions between this Religion of Evolution and the sources of Islam.

In addition, many clergymen accept the evolutionary view and make false explanations as if living things were created evolutionarily in Islamic sources, thus causing conceptual confusion between beliefs.

For this reason, it has been proved by verses that the knowledge of creation in Islamic religious sources is the only true and correct information and what an Islamic believer should believe.

Keywords: Evolution Humanist Religion, Eve Gene, First Human, Covid19, Evolutionary Humanism.

GİRİŞ

Sâni-i Zülcelâl, büyüklüğü akılara sığışamayan, muhteşem sanat diyarı olan kâinatı; ibda ile yoktan var etmiş ve fenni kanunlar ile hareketlendirip, ilk başlangıcından bu zamana, hatta sonu olacak kıyamete kadar da bu kanunlar dâhilinde inşa ederek işlettirmiş ve işlettirmektedir ve işlettirecektir.

Kur'an da geçen ve varlıkların oluşmasında etkin madde olarak bilinen, en küçük yapı taşları olan zerreler de bu kusursuz sanatın mikro seviyeden makro seviyeye kadar tüm hareketlerinde, Allah'ın muazzam kader programının kalem uçları olarak çalışmaktadırlar.

Elbette ki, her an tıkırında işleyen ve asla rotasından milim şaşmayan hareket halinde ki bu işleyiş, amaçsız olarak yaratılmamıştır. Allah teâla, Kur'an-ı Kerim de âlem-i hilkat hakkında en çok merak edilen konulardan; kâinatı yoktan başlattığından, nasıl sonlandırılacağından, sonlandıktan sonra neler olacağından, kâinatı hareketlendiren fenni kanunların nasıl işlettirildiğinden bahsetmektedir.

Ve Kur'an da; kâinat hakkında merak edilen tüm konuları açıkça bildirilmiş olduğunu da Araf suresinde şöyle açıklamaktadır;

﴿وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ فَصَّلْنَٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

"Gerçekten onlara, inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olarak, ***içinde tam bilgiye (bilime, ilime) dayalı açıklamalar yaptığımız bir kitap*** *getirdik."* (A'raf 7/52).

Kâinat; Allah'ın şeriat kanunları olan ve biz insanların fen bilimleri olarak isimlendirdiğimiz adetullah kanunları çerçevesinde hareket ettirilmektedir.

Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim; hareketten ibaret olan kâinatın, bir ve tek olan yaratıcısı, Allah'ın kelamı olduğundan, ayetlerde; kâinatta işleyen âdetullah denilen fenni kanunlar, kısa ve net olarak **sadece doğruluğu kesin olan bilgiler ile açıklanmaktadır.**

Bilimsel olarak her hangi bir bilim dalını ele aldığımızda bakıyoruz ki; bir alanın, beklide onlarca alt dalı bulunmakta ve akademik olarak, bir insan bu alanlardan ancak birinde uzmanlaşabilmektedir.

Fakat kâainatın sahibi olan Allah teâla, şu anda bilinen tüm fen ve sosyal dallarda ki bilebildiğimiz ve henüz keşfedemediğimiz bütün alanların tek hakîmi ve tüm ilimlerin sahibi olarak elbette ki yazacağı ve bizlere bildireceği bilgilerin ne kadar muazzam olduğunu, yazdığı ve yazmakta olduğu, varlık âlemi olan tabiattaki var olanlar üzerinden, cüz'i olarak öğrendiğimiz ilimler sayesinde, yaratılanları okuyarak, ancak algılaya bilmekteyiz.

Bilim, kâinat kitabını okumak için insanlar tarafından oluşturulmuş bir dildir. Bilim dilini akıl sahibi bütün insanlar konuşturabilir.

Peki, bazen bilimin keşifleri ile Kur'an ve Hadis delilleri arasında çelişkiler meydana gelirse ne yapılmalıdır? Bunu, Said Nursi, yazmış olduğu *"Muhakemat"* eserinde şöyle açıklamış;

"Akıl ve nakil taârruz ettikleri vakitte, akıl asıl itibar ve nakil tevil olunur. Fakat o akıl, akıl olsa gerektir" demiştir.

Evet, bilimsel deliller ile nakli deliller çeliştiğinde, çelişen noktaların, üzerinde tartışılan konuların, uzmanları tarafından incelenerek yorumlanması ve gerektiğinde ise, bilimin verilerine itibar edilip, nakli olan bilginin, bilimsel veriler doğrultusunda yorumlanabileceğini anlamaktayız. Fakat önemli nokta o konuyu yorumlayacak olan akıl, akıl ola.

Kur'an-ı Kerim de fen bilimleri ile ilgili konular hakkında özet olacak şekilde, bazen bir cümle bazen de bir kavram olarak bahsedildiğinden dolayı ve en dikkat çekici olan nokta ise bu ayetlerin evrensel olup gelecekte yapılacak olan keşiflerinden haber vermesi sebebi ile indirildiği zamanda gizli kalmış ve zamanımızda da henüz bazı bilgiler anlaşılamamıştır.

Fen bilimleri alanında ki teoriler; uzun zaman gerektiren ve aşamalar halinde birbirlerini takip eden araştırmalar sayesinde ortaya çıkmakta ve bu teoriler ise, fen bilimlerine ait olan problemlerin anlaşılmasında geçerli çözümler olarak kabul edilmektedir. Anlaşılacağı üzere bilimsel keşiflerin teorileri değişken olup ileri zamanlarda başka keşifler ile hükmü kalkabilmektedir. Fakat **Kur'an Allah'ın kelamı olduğundan, ayetlerdeki hükümler sabit olup, yaratan bilir kaidesince doğruluğu ve gerçekliği bütün zamanlarda da geçerlidir.**

Materyalist ve pozitivist düşünceler doğrultusunda, sadece bilimin gerçek bilgileri sunduğu şeklinde empoze edilen bir hal ile karşı karşıyayız. Bilimin, dinden ayrı ve sadece hakikati bulma yolunda çalışan, gerçeği araştıran tek yol olduğu şeklinde insanları şaşırtma yoluna gidilmiştir.

Bundan dolayı, Kur'an da geçen bilgilerin, bilimsel veriler ile çelişkili görünen durumları varmış gibi haller ortaya çıkmış ve bu çelişkili durumlara bağlı olarak da inanmayanların inkârları artmış, iman etmiş insanların da akıllarında şüpheler oluşturulmaya başlanmıştır.

Hâlbuki yukarıda açıklandığı gibi bilimsel teoriler; üzerinde çalışılan soruların, geçerli çözüm önerileri olduğundan sabit değil, zamanla yeni keşifler ile hükümleri değişebilmektedir. Ve bilim; **yaratılmış olanlar üzerinden araştırmalarını yapmaktadır ve yaratılanların yaratıcısı ihmal edilerek yapılmış bilim, tam ve gerçek bilgiye ulaşamaz.**

Bu sebep ile ilk önce nakli olan yaratılış hakkında ki bilgiler öğrenilmeli ve sonrasında tevil gereken durumlarda, bilimsel veriler dikkate alınarak nakli olan bilgilerde ki hakikat yorumlanmalıdır.

Aksi halde bilimsel verilerin temel alınıp ayetlerin bu geçici olan bilimsel çözüm önerilerine göre uydurulup yorumlanması, gerçek bilgiye ulaştırmaz.

İslam Dini Ve Evrimsel Görüş

Bu bölümde insan türünün nasıl bir başlangıç ile var olmuş olduğu hakkında, Evrim Görüşü'nün üretmiş olduğu fikirler ile İslam Dini kaynaklarının insanın yaratılışı hakkındaki delilerini inceleyeceğiz. Ve öncelikle evrimin bir fikirden çok *"Evrimsel Din"* olduğunu göstereceğiz.

Hatta "Evrimci görüş olan Goldschimidt, evrimin hiçbir delile dayanmadığını şöyle itiraf eder; *"Bitki ve hayvan dünyasının evrimi, hiçbir delile dayandırılmadan ispat edilmiş bir hakikat gibi kabul edilir."* Evrim görüşü, ilmi tartışma platformundan çıkarılarak *"Uluhiyet"* fikrini yıkmaya ve inkâr etmeye, kâinattaki etkili tek gücün *"Tesadüf, şuursuz sebepler veya tabiat"* olduğunu ispat etmeye çalışan kasıtlı ve art niyetli gayelere alet edilmektedir."[1] İfadesi, açıklamak istediğimiz konuyu net bir biçimde özetlemektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan çıkarımlar ile bu kadar ince ve mükemmel nizam içinde yaratılan canlı ve cansız bütün varlıkları, yoktan var eden Allah Teâlâ, onları **yarattıktan sonra başıboş olarak bırakmayacağını da bilir.** Bu kadar yaratmadan sonra bu yaratmanın kontrolünü, kendini bilmez ve Allah'ın yarattığını değiştirmek için uğraşan insanların eline de bırakmaz.

Hatta *"Allah şeytanı lanetlemiştir, o da 'Kullarından belli bir pay alacağım, onları mutlaka saptıracağım, onları boş kuruntulara kaptıracağım, kesinlikle onlara emredeceğimde hayvanların kulaklarını yaracaklar, emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler"* demiştir. Allah'ı bırakıp ta şeytanı dost edinen kimse elbette apaçık bir ziyana düşmüş olur."[2] diye şeytanın emri ile Allah'ın yarattıklarını kulların değiştireceğini ve bunun da yine Allah'ın izni dâhilin de olacağını ise *"Bu böyle olmuştur, çünkü Allah, bir topluluğa lutfettiği nimetini, onlar kendileri değiştirmedikçe değiştirmez. Allah her şeyi işitip bilmektedir."*[3] Ayetin de açıklamıştır.

Yani kötülük problemi denilen sanki şeytanın Allah'a karşı alternatif bir gücü varmış gibi anlatılması da bu ayet ile açıklanmaktadır. Evet, şeytan Allah'a isyan edip kötülüğü seçmiştir fakat bu kendisine ait olan bir güç değil, Allah'ın ona izin verdiği sürece elinde bulundurduğu bir kabiliyettir. Kâinatta Allah'ın iradesi ve istemesi dışında hiçbir olay gerçekleşemez. Buna kötülüğü kendi iradesi ile tercih edip kullanan şeytan dahi çıkamaz.

Aslında amacımız, bir yaratıcı tarafından, canlıların nasıl yarattığı hususunda ki delilleri göstererek açıklamaktı. Fakat normal şartlarda tarafsız olması gereken bilimsel veriler ile oynanarak bilimsel veriler içerisine evrimsel görüşün fikirleri dâhil edilip, insanların özgür olan eğitim ve öğrenim hakları kasıtlı olarak başka yönlere meylettirildiğinden dolayı yaratılış hakkında ki; hem evrim hem bilim hem de dini kaynakların delilleri ayrı ayrı incelenecektir.

Ve hangi nedenlerden dolayı Evrim Görüşüne, *"Evrimsel Hümanizm Dini"* dediğimizi ve bu din ile İslam Dini kaynaklarının neden çelişkili olduğunu ve bu çelişkilerden dolayı ikisinin asla birleşemeyeceğini, elde ettiğimiz dokümanları kıyaslayarak açıklayacağız.

***"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"* Adlı Kitapta geçen; *"Hümanist Evrim Dini"* ile İslam Dini Tarifi;**

Bilindiği üzere, insanın evrimi üzerine yazılmış olan, evrim tarihinin felsefesinin yapıldığı Yuval Noah Harari'nin *"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"*

---

1 Tatlı, Adem. *"Bilimler Işığında Yaratılış Kongresinden Beklenenler"*, *"I. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Tebliğleri"*, , Harran Üniversitesi, 30 Kasım-2 Aralık 2017, Şanlıurfa, Türkiye.

2 Nisa suresi 4/119.

3 Rad sıresi: 13/11.

isimli kitabında aslında eleştirilecek olan yüzlerce konusundan, burada sadece *"Dinin Kanunu"*[4] adlı bölümün eleştirisini ele alacağız. Çünkü bahsi geçen bu kitapta, vahiy kaynaklı dinler hakkında aslı olmayan hatta Kur'an da geçen âyetler ile çelişen birçok tutarsızlıklara, evrim mü'minlerinin yanı sıra müslümanların dahi aldandığı görülmektedir.

Yazar kitabının *"Dinin Kanunu"* adlı bölümde; *"Çok tanrıcılığa inananlar zaman içinde çok-tanrıcı iç görüden uzaklaşarak sadece kendi tanrılarının gerçek tanrı olduğuna ve o tanrının da evrenin üstün gücü olduğuna inanmaya başladılar. Aynı zamanda onu belli çıkarları ve kaygıları olan bir tanrı olarak görmeye devam ettiler ve bu yüzden de onunla belirli konularda anlaşmaya varabileceklerini düşündüler. Tek tanrılı dinler işte bu şekilde doğdu"*[5] şeklinde açıklamış ve ardından da *"Bildiğimiz ilk tek tanrılı din, M.Ö. 1350'de Firavun Akhenaten, Mısır panteonundaki ufak tanrılardan biri olan Aten"in, evrenin gerçek üstün gücü olduğunu ilan ettiğinde ortaya çıktı. Akhenaten Aten'e tapınmayı kurumsallaştırarak devlet dini haline getirdi ve diğer tüm tanrılara tapınmayı sınırlamaya çalıştı"*[6] (s. 218) şeklin de ifade kullanarak, ilk defa tek tanrıcılığın ortaya çıktığı zamanı M.Ö. 1350'lerden başlatmıştır. Bunun yanı sıra tek tanrı inancının insanlar tarafından ortaya koyulmuş bir inanç türü olduğunu savunmuştur.

Ve asıl tek tanrılı inançlarda kırılma noktasının ise Hıristiyanlık ile başladığını ifade etmiş. Ve küçük bir Yahudi cemaatinin beklediği Mesih'in gelmesiyle, tüm dünyaya Hıristiyanlık Dini'ni, Tarsuslu Pavlusûn (Yahudi) duyurması ile yayıldığını söylemiş ve böylelikle büyük bir misyonerliğin ardından Yahudilerin Roma İmparatorluğunu ele geçirdiğini ifade etmiş. Ve bu şekilde kurulan bir İmparatorluğu elde eden Hıristiyanların başarısından etkilenerek, İslam Dini'nin 7. Yüzyılda ortaya çıktığını şu cümleler ile ifade etmiştir;

"Hıristiyanların başarısı 7. yüzyılda Arap yarım adasında ortaya çıkan diğer tek tanrılı dine model oldu: İslam. Hıristiyanlık gibi İslam da dünyanın uzak bir köşesinde küçük bir cemaat olarak doğdu ve çok daha hızlı bir şekilde Arabistan çöllerinden çıkarak Atlantik Okyanusu'ndan Hindistan'a uzanan devasa İmparatorluğa dönüştü. O andan itibaren tek tanrılı din fikri dünya tarihinde merkezi bir role kavuştu."[7] ifadesi ile Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslam dinini, birbirinden bağımsız gibi açıklamış.

Ardından da tek tanrılı dinler için ise; *"Tek tanrılı dinler, çok tanrılı dinlerden çok daha tutucu ve tebliğcidir. Diğer inançların meşruiyetini tanıyan bir din ya kendi tanrısının evrenin tek başına üstün gücü olmadığına ya da Tanrı'dan evrensel hakikatin bir parçasını aldığına işaret eder. Tek tanrılı dinler genelde bir tek Tanrı'nın çağrısına sahip olduklarına inandıkları için diğer dinlere kuşkuyla bakarlar. Son iki bin yılda, tek tanrılı dinler kendi ellerini güçlendirmek adına rekabeti şiddetle yok etmeye çalışmışlardır."* Şeklinde kendince yorumlamış.

---

4 Harari, Yuval Noah. *"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"*. 7. Baskı, Ekim 2015,İstanbul.

5 Harari, Yuval Noah. *"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"*. 7. Baskı, Ekim 2015,İstanbul.

6 Harari, Yuval Noah. *"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"*. 7. Baskı, Ekim 2015,İstanbul.

7 Harari, Yuval Noah. *"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"*. 7. Baskı, Ekim 2015,İstanbul.

Görerek şahit olduğumuz ve insanların çoğunun, onun için mücadele ettiği şu koca kâinat, Allah'ın yoktan yarattığı ve fenni olan âdetullah dediğimiz kanunları ile her daim işlettirdiği ve mükemmel uyum ve nizam ile döşediği bir mekândır. Ve bu mükemmel mekânı, doğru algılamaları ve bu mekânı işlettiren sanatkârı tanıyıp, görebilmeleri için de mekâna özel olan bedenler ile AKIL sahibi olan misafirlerinin ağırlandığı bir nevi geçici bekleme salonudur. Ve bu bekleme salonunda misafir edilen, AKIL sahibi olan cinler ve insanların kavimlerine, peygamberler göndererek, misafirhane hakkında ki hakikati anlattığı ve bazı peygamberlerine; mucize olarak vahiy kaynaklı, sayfalar ve kitaplar indirildiği, diğer peygamberlerin de bu kitap ve suhuf verilen peygamberleri tasdik edici olarak gönderildiği dinin adıdır; *"İslam Dini"*.

Bilim ise, bu görmüş olduğumuz âlemde, Allah'ın yaratmış ve yaratmakta olduğu hakikatleri araştıran, insanların akıl birlikteliklerinin ortak sonuçları ile oluşturulmuş, var olanlar üzerinde yaptıkları keşiflerdir. Yani Allah te'ala, bu kâinatı her daim kusursuz yaratmaktadır ve bilim insanları bu yaratılanları da uzun çalışmalar sonucunda *"nasıl işlediğini"* keşfetmektedir. Yoksa bilim insanları, yoktan ne var edebilir ne de var olanı yok edebilme kabiliyetine sahiptir. Varlıkları yaratan Allah Teâlâ'dır ve yaratılanı keşfeden, keşfetmeye çalışanda insandır. Ve keşif araştırmaları sonucunda elde edilen bilimsel sonuçları okuyarak, yaratıcının bu mükemmel olan sanatlarını tanımaya çalışarak, Allah'ın, ilmini ve kudretini anlamaya ise tefekkür denir. Ve tefekkür eden idrakli akıl sahipleri ise, etrafında ki bu mucize olarak yaratılmış sanatlardan, sanatkâra ulaşır.

Dolayısı ile *"din insanların uydurması"* ya da *"Din ile Bilim birbirlerinden ayrı şeylerdir"* şeklindeki ifadeler, başını kuma gömmüş deve kuşu misali olan insanların fikirleri olup, gözlerini hakikate kapayarak, gerçekleri görmeyi kendilerine karanlık ettikleri, algılama biçimidir.

Bilim, kâinat kitabını okumak için insanlar tarafından oluşturulmuş bir dildir. Bilim dilini akıl sahibi bütün insanlar konuşturabilir.

Evet, buradan sonra Hariri, kitabın *"Dinin Kanunu"* adlı bölümün başında M.Ö. 1350'lerden Firavun ile başlattığı tek tanrılı dinler için *"1. yüzyılın başında dünyada neredeyse hiç tek tanrılı din yoktu"*[8] şeklinde çelişkili ifade de kullanmış

İnsanların büyük çoğunluğu tıpkı bu yazar gibi İslamiyet'in Hz. Muhammed ile 7. asırda başladığını zannetmektedirler. Hâlbuki İslam Dini'nin ilk peygamberi; Hz. Âdem aleyhisselamdı. Ve Hz. Âdem aleyhisselam ise kendisine ilk suhuf indirilmiş peygamberdi. "Ebu Zer el-Gıfâri'nin Allah'ın resullerine kaç kitap gönderdiği sorusuna Hz. Peygamber 104 cevabını vermiş, bunlardan on sahifesinin Hz. Âdem'e, elli sahifesinin Şit'e, otuz sahifenin İdris'e, on sahifenin İbrahim'e verildiğini, ayrıca Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'an'ın indirildiğini belirtmiştir. (Taberi, Tarih, I, 312-313; Zemaheri, VI,360).[9] Ayrıca dünya üzerinde ki ilk mescid olan Kâbe'yi inşa etmiştir. Ayrıca Allah' a iman edip *"ilk kurban takdim"* edenler de yine onun oğullarıdır.

Ve ayetde şu şekilde geçmektedir; *"Onlara âdem'in iki oğlunun haberini gerçeğe uygun olarak anlat: Hani ikisi de birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğerinin ki kabul*

8 Harari, Yuval Noah. *"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"*. 7. Baskı, Ekim 2015,İstanbul.

9 Suhuf-TDV İslam Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/suhuf. Erişim Tarihi: 11.05.2021.

edilmemişti."[10] Evet, Kur'an da geçen bilgilere göre dünyada olan ilk insan kavimlerinin bile inançlı olduklarını ve tek bir Allah'a taptıklarını ayet açıklamaktadır. Ve evrimin uydurduğu, gibi vahşi, yeni evrim geçirmiş ve henüz zar zor iki ayak üzerinde durmaya çalışan, yarı insan görünüşlü, konuşamayan hatta inançsız olan ilk Homo cinsleri ile eşleştirmeye çalışmak, ayetlerde ki bilgiler ile tamamen çelişmektedir.

Hz. Âdem'in, ayetlerde açıklandığı şekli ile değil de; evrim görüşünün ilk insan tiplemesi fikri olan; konuşmayı bile bilmeyen bir lâl gibi ve aklı sadece hayatta kalmak için mücadele peşinde olan avcı toplayıcı mağara insanı olarak kabul etmeyi bırakın, düşünmek bile hatadır.

Dediğimiz gibi İslamiyet Dininin ilk peygamberi Hz. Âdem ve son peygamberi ise Hz. Muhammed'dir. Kur'an âyetlerinde bu iki peygamber arasında gelip geçen 25 peygamber isminden bahsedilmektedir.

Ve ayrıca İslam Dininin, bir bütün olduğunu gösteren Kur'an âyetlerinde ise; "De ki: *"Biz Allah'a ve bize indirilene; kezâ İbrahim, İsmâil, İshak; Ya'kûb ve torunlarına indirilenlere; yine Mûsâ, İsâ ve bütün peygamberlere rableri tarafından verilenlere iman ettik. Onlar arasında ayırım yapmayız ve biz O'na teslim olmuşuzdur."*, *"Kim İslâm'dan başka bir din arama çabası içine girerse; bilsin ki bu kendisinden asla kabul edilmeyecek ve o ahrette ziyan edenlerden olacaktır."* (Al-i İmran 3/84-85) şeklinde açıklanmaktadır.

İslam Dini; Allah'ın tüm insanlığa göndermiş olduğu bir din olup, Hz. Âdem ile başlayan ve insanların zamanla doğruluktan sapmaya başladıklarında yeni bir peygamber ile insanlara hakikatin tebliğinin yapıldığı ve Yahudulik ve Hıristiyanlığında yine İslam Dini içerisinde olduğunu ve Hz.Musa ve Hz. İsa'nın tebliğlerine rağmen halklarının sapması ile son İslam Dini peygamberi olan Hz.Muhammed'e peygamberlik vererek kıyamet kopuncaya kadar onun tebliğinin devam edeceği ve ilk insandan itibaren bütün insanlık için gönderilmiş evrensel olan bir dindir.

Bu durumu açıklayan Kur'an ayetlerinde ise "Andolsun ki biz her ümmete, *"Allah'a kulluk edin, sahte tanrılardan uzak durun"* diyen bir elçi gönderdik. Onlardan kimini Allah doğru yola iletti, kimileri de saptırılmayı hak ettiler. Yeryüzünü dolaşın da hak dini yalanlayanların âkıbetinin ne olduğunu görün."[11] diye her ümmet için bir peygamber gönderildiğini, Allah teâlâ, yemin edilerek bildirilmiştir.

Ve kitabın ilerleyen bölümünde ise Hümanizm den bahsederek; *"Hümanist dinler ise insanlığa, daha doğru bir ifadeyle* ***Homo sapiens'e tapınırlar****..."*[12] şeklinde açıklamasını yapmış ve ardından Hühmanist Dinleri (İnsanlığa Tapan Dinler) üç mezhep olarak sınıflandırmış. Ve Liberal Hümanizm ile Sosyalist Hümanizm dinlerinin tek tanrıcı görüşün modernize edişmiş hali olduğunu, fakat üçüncü mezhep olan *"**Evrimsel Hümanizm Dini**"*'nin diğer ikisinden ayrı olduğunu, onu diğer mezheplerden ayıran özelliğinin ise; en ünlü temsilcisi olan Nazilerin, evrimden çok etkilenmiş farklı bir *"insanlık"* tanımının olmasıydı.

---

10 https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Maide-surei/674/5-ayet-tefsiri

11 Nahl suresi 16/36.

12 Harari, Yuval Noah. *"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"*. 7. Baskı, Ekim 2015,İstanbul.

Ve bu Evrimsel Hümanizm Dininin görüşünü ise; *"İnsanlık değişebilen bir türdür. İnsanlar bozularak alt insana dönüşebilir veya evrim geçirerek üstün insan haline gelebilir. En önemli ödev insanlığın bozularak alt insanlara dönüşmesini önlemek ve üstün insana doğru evrimleşmesini desteklemektir."*[13] şeklinde ifade etmiştir. Yani insanlığın Neandertaller e geri dönerek *"ari ırk"* olarak kalması mücadelesini savunmaktadır. İlginçtir ki şu anda ki Yahudiler tam da bu ari ırklaşma meselesi üzerinde mücadele etmektedirler. Onlar için kendileri hariç tüm insanlar, ari insan ırkı olmayıp alt insanlara dönüşmüştür.

Öyle ki insanlar içinde beyaz ırkın diğerlerinden daha üstün olduğu hakkında onlarca bilim adamı akademik çalışmalar yaparak ırkçılığı insanlar arasında yaymışlar ve insanları insanlara düşman etmişlerdir. Ve bu ırkçılık hastalığını dünya üzerinde meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Fakat İslam Dini 'ne göre insanların; deri rengi, dil, din, mal, güzellik, cinsiyet ile değil de ancak erdem sahibi olan insanların yaptığı iyi amellere göre, aralarında üstünlük derecelerinin olduğu bildirir.

Dolayısı ile insana tapan ve Allah'ın yaratıcı olduğunu inkar eden *"Evrimsel Hümanizm Dini"* için mücadele eden görüşün iman edenleri de evrim müminleri olarak adlandırılmalıdır.

Bu bölümden çıkarabileceğimiz sonuca göre insanlar; ya her şeyi yaratan ve İslam'ı din olarak gönderen Allah'a iman ederler ve İslam kaynaklarını tereddütsüz şüphe olmadan kabul ederek İslam Dini mümini olurlar ya da Allah'ı yok sayarak, insana tapan, bir yaratıcıyı kabul etmeyen, Evrim Hümanizm Dini'ne iman ederek evrim mümini olurlar. Bu iki dinin *"Ortak yolu"* asla olmaz.

Kur'an Âyetleri İle Evrim Görüşü Çelişmektedir

Evrim Görüşü ile İslam Dini'nin öğrettiği bilgiler doğrultusunda bir çıkarımda bulunursak; Evet, yaratılış hakkında kendi delilerini ve düşüncelerini savunan araştıran Evrim Görüşü ile İslam Dini'nin öğretmiş olduğu ve doğruluğu tartışılamaz kesin hükümler olan ayetler ile delillendirilmiş olan yaratılış bilgileri asla uzlaştırılamaz.

Dolayısı ile insanlığın hatta canlılığın nasıl oluştuğu hakkında Evrim *"ortak ata"* şeklinde; canlıları silsile halinde tür geçişleri ile başlangıçta kendi kendine oluşan bir canlı varlığın evlatları olduğunu savunurdu şimdi ise evrimin tanımını ve içeriğini değiştirmeye çalışarak evrimi; *"türler içerisinde ki mikro seviyelerde ki değişimler ile uzun zamanlar sonucunda oluştuğu"* şeklinde ifade etmektedirler. Zaten bu iki ifade de İslam Dini bilgileri ile çelişkilidir.

Fakat İslam Dini ise; her bir canlı olsun cansız olsun tüm varlıkları yoktan var eden bir Yaratıcının olduğunu ve bu yaratıcı tarafından; her bir türü kendine özel kabiliyetleriyle ve özel şahsiyetlerde ve her bir türün kendi özel biçim ve beslenme yöntemlerine uygun olan rızıklarının onlar ile beraber yaratıldığını, yaratılan her bir türün özel mühürler ile mühürlediğini, dolayısı ile evrim görüşünün tersine, bu vahdaniyet ve ehadiyet mühürlerinden dolayı, birbirine geçişler ile silsile halinde türden türe dönüşümlerin imkansız olduğunu bildirir.

Şimdi İslam Dini kaynaklarında geçen yaratılış hakkında ki bilgiler ile Evrim'in var olma hakkında ki delillerini kıyaslayalım:

---

13 Harari, Yuval Noah. *"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"*. 7. Baskı, Ekim 2015,İstanbul.

Kur'an Âyetlerine Göre İlk İnsanların Yaşadığı İlk Yer (Cennet), Evrim Hipotezi İle Çelişir

İlk insanların Âdem aleyhisselam ve eşi olduğu hakkında birkaç Kur'an âyetlerinde bilgi verilmiştir. O âyetler de ise, Hz. Âdem ve eşinden bahsederek, ikisinin şeytan tarafından kandırılıp cennetten kovulmasını anlatır. Şeytan ikisini kandırdığı ve yasaklanmış olan ağaçtan ikisi de tattıkları için ayıp yerlerinin birbirlerine göründüğü bildirilmiştir.

Hâlbuki bu konu hakkında dünyada en yaygın ve yanlış olarak bilinen ise; önce Havva aleyhisselam'ın yediği ve sonrasında Âdem aleyhisselam'ı da etkileyerek ona da yedirdiği şeklindedir. Fakat Kur'an ayetlerinde bu durum şöyle geçmektedir;

"Böylece (şeytan) ikisini de ayartmış oldu. Ağacın meyvesini tattıklarında ayıp yerleri kendilerine göründü." (Araf 7/22) . Yani âyette geçen bilgiye göre, her ikisi arasında bir önceliğin olmadığını ve ikisini de şeytanın etkilediği bildirilmiştir.

Devam eden ayetlerde ayrıca, Hz. Âdem ve eşinin ilk yaratılmadan sonra ilk önce cennette yaşadıkları ve daha sonrasında o ikisinin cennetten kovularak yeryüzüne gönderildiği bildirilmektedir;

"Allah, *"Birbirinize düşman olarak inin! Sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve faydalanma vardır."* Buyurdu.", *";Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan çıkarılacaksınız."* (Araf 7/24,25)

Evet anlaşılacağı üzere âyet de açık ve net olarak Hz. Âdem ve eşinin cennette birlikte yaşadığı ve sonrasında yeryüzüne indirildiği bildirilmiştir.

Dolayısı ile Kur'an âyetlerine göre; ilk insanların (Homo sapiens) özel bir tür olarak yaratıldığını ve evrimsel süreci savunanların iddia ettiği gibi ortak olan en yakın akraba şempanzelerden evrilerek yeni bir türe dönüştüğü şeklinde ifade edilen, evrimsel zincir halkasında bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Havva Geni (Eve Gene)

İnsan türünün nasıl yaratılmış olduğu hakkında, Kur'an-ı Kerim'de Nisa suresi 4/1. ayetinde;

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْاَرْحَامَ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً

"Ey insanlar! Sizi bir nefisten (türden) yaratan ve ondan da(o türden) eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir."[14] şeklinde bildirilmiştir.

İşte bu ayette, insanların başlangıçta tek bir türden kadın ve erkek olarak yaratıldığı ve daha sonrada bu ikisinden de birçok kadın ve erkeklerin yeryüzünde çoğaldığı açıklanmıştır. Yani insan türü, ilk önce tek bir nefisten (bir türden) Hz.Âdem ve Hz. Havva'nın yaratılmasıyla başlayıp, daha sonrasında ikisinden de tüm kadın ve erkeklerin yeryüzüne dağıldığı şeklinde bildirilmiştir.

[14] Nisa suresi: 4/1.

Allah Teâlâ her bir canlı türünü, Vahid (bir olma) mührü ile mühürlemiştir. İşte türlerin Vahid (bir olma ve Ehad (eşsiz olma) mührü ile mühürlendiğinin bir başka delili ise *"Havva Geni"*dir.

Yaklaşık otuz yıl önce, 1987'de bilim adamlarının yazmış olduğu bir makale ile yeni bir keşif yapılarak, insan popülasyonunda bulunan her bir bireyin, annelerinden miras aldıkları, aynı mtDNA (mitokondriyal DNA) dizimine sahip olduklarını ve zamanımızdan geriye doğru gidildiğinde ise bu mtDNA'nın bir kadında başladığını açıkladılar:

"Yavrular nükleer DNA'yı veya hücrelerin çekirdeklerindeki DNA'yı miras aldıklarında, bu DNA'nın yarısını annelerinin yumurta hücresinden ve yarısını babalarının sperminden alırlar. Hücre rekombinasyon adı verilen bir süreçtir. mtDNA (mitokondriyal DNA) genomu tamamen anneden çocuğa geçer ve sadece mutasyonlar olarak adlandırılan küçük rastgele değişiklerle mtDNA dizisine farklılık gösterir… Yavrular mtDNA'yı yalnızca annelerinden miras aldıklarından, mtDNA dizisinde anne ve baba genlerinin karışımı yoktur. Memeli dişiler, aynı mtDDNA moleküllerinin birden çok kopyasına sahiptir… Cann, Stoneking ve Wilson, insanlarda mtDNA gen havuzunun kurulduğu zaman için geçici bir dönem hesapladılar. Bilim adamları, molaküler saat adı verilen zaman ölçeğini kalibre etmek için 30.000 yıl önce Yeni Gine, 40.000 yıl önce Avustralya ve 12.000 yıl önce Yeni Dünya kolonizasyonunu kullandılar. Yazarlar zaman ölçeğini kullanarak mtDNA dizisinin yüzde iki ila dördünün her milyon yılda bir mutasyona uğradığını tahmin ettiler. Cann, Stoneking ve Wilson bu zaman ölçeğini kullandılar ve hayatta kalan tüm mtDNA türlerinin 140.000 ila 200.000 yıl önce var olduğunu belirlediler… Cann, Stoneking ve Wilson, mtDNA'sı 1987'ye kadar hayatta kalan tek kadın olduğunu söylediler."[15]

Şimdi evrim fikrine iman etmiş olanlar tarafından elbette bu görüş kabul edilemezdi. Çünkü evrimcilere göre *"şu ana kadar ulaşılmış olan Homo sapiens fosillerine göre 140.000 yıl önce İnsan Havvalarından biri Afrika'da yaşamış olup, onun farklı olan* ***14 çeşit cinsleri ile birden çok Havva'dan*** *sapienslerin dünya üzerinde çoğalarak çeşitlendiği"* şeklinde savunduğu görüşü ile çelişmekteydi. Dolayısı ile bu şekilde ki bir keşfi kabul etmeyip, karşı savunmaları yapılarak çürütülmek istenecekti. Ve de *"Pek çok paleontolog, fosil kayıtlarının gösterdiği gibi, insanların sadece 200.000 bin önce ortaya çıktığı iddiasına karşı çıktılar. Makalede fosil kayıtlarında çok fazla belirsizlik olduğu belirtiliyordu."*[16]

Fakat günümüzde ki evrimciler de, ilk Havva'nın fosillerinin bulunduğu rakamlar üzerinde oynayarak, Afrika Havva'sının fosil kayıt yaşını 190.000 hatta bazı kayıtlarda 200.000 olarak değiştirdiklerini[17] görmekteyiz.[18] Çünkü Cann, Stoneking ve Wilson ilk makalelerini

---

15 Haskett,Dorothy R. *"Mitochondrial DNA and Human Evolution"* (1987), by Rebecca Louise Can, Mark Stoneking, and Allan Charless Wilson". Embryo Project Encylopedia (2014-10-10) ISSN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/10776/8225. Erişim Tarihi: 24.04.2021

16 Haskett,Dorothy R. *"Mitochondrial DNA and Human Evolution"* (1987), by Rebecca Louise Can, Mark Stoneking, and Allan Charless Wilson". Embryo Project Encylopedia (2014-10-10) ISSN: 1940-5030 http://embryo.asu.edu/handle/10776/8225. Erişim Tarihi: 24.04.2021

17 Bkz: "İnsanlığın kökeni, Afrika'lı bir Havva'ya (mitokondriyal Havva'ya) dayanmıyor mu? https://ozgurdusuncehareketi.org/yazi/insanligin-kokeni-afrikali-bir-havvaya-dayanmiyor-mu/ Erişim Tarihi: 25.05.2021.

18 Bkz: *"İnsan Evrimi ve Afrikalı Havva"* https://www.sosyalistçi.org/index.php/arşiv/43-363-22-

1987'de yayınladıklarında evrimcilerin en büyük tepkileri, ilk kadının 200.000 yıl kadar eski olamayacağı hususunda idi. Bu sebep ile illaki bir uyuşma sağlansın diye Afrika'lı Havva'nın kayıtlarıyla oynanarak, fosil yaşı büyütüldü.

Bu mtDNA'nın bir kadında başladığının keşif ile aslında insanların ve memeli olan türlerin mtDNA'larının kendi türlerinin başlangıcı olan bir kadın ile başladığı yani her bir türün nasıl Âdem'i olduğu gibi bir de Havva'sının olduğunu ve her ikisi ile türlerin nesillerinin devam ettirildiğini göstermekteydi.

"LO soyu, hücrelerinizde yiyeceği hücresel enerjiye dönüştüren küçük yapı olan, yalnızca mitokondride kodlanmış olan bir DNA dizisidir. Mitokondriyal DNA, genomunuzun sadece bir kısmını oluşturur ve DNA'nızın büyük kısmı hücre çekirdeklerinde kilitlenir. Bununla birlikte, nükleer DNA hem ebeveynlerden miras alının hem de her nesilde yeniden birleşirken, mitokondriyal DNA yalnızca annelerden miras alınır ve on binlerce yıl boyunca değişmeden kalabilir. Bu nedenle mitokondriyal DNA (*"mitogenom"* olarak da bilinir), genetik geçmişi izlemek için bir anahtar araçtır. LO bu bağlamda özellikle önemlidir, çünkü tüm yaşayan insanlar, bu diziyi ilk taşıyan kadından, *"mitokondriyal Havva"* denen varsayımsal bir kadından kendi ana çizgisine indiği inanılır."[19]

Evet yirminci yüzyılda keşfedilen, fakat Kur'an ayetlerinde türün bir erkek ve bir kadından başlayarak üreme ile devam ettirildiği, **yedinci yüzyılda bildirilen bu gerçek bilgi,** aslında insanlığın yaratılışı hakkında ki bilgilere büyük bir ışık tutmuştur. Çünkü ayetlerde de insan türünün, bir kadın ve erkek ile başladığını ve bilimsel keşiflerin de bu bilgiyi doğrulaması, bu ayetlerin evrensel olduğunu ve Kur'an'ın da Allah'ın kelamı olduğunun en büyük delillerinden biri olduğunu ispatlamış oldu.

"Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley'den araştırmacılar Wilson ve Stoneking. Ocak 1987'de Nature Dergisinde *"Mitokondriyal DNA ve İnsanın Evrimi"* başlıklı bir inceleme yayınladılar… Bu bilimsel makaleye cevaben başka bir dergide yayımlanan makale ile **İncil'deki Havva'ya gönderme yapıldığından, konu, hem bilim çevrelerini hem de bilim dışı çevreleri bir anda sarmıştı**. Böylece bugünkü insanın kökenlerine ilişkin tartışmalarda önemli bir yer tutan *"Mitokondriyal Havva"* doğmuş oldu… Aslında *"Mitokondriyal Havva"* kavramındaki çarpıcılık; bilimsel veriler ile insanlık tarihinin mirası olan dinsel metinlerde yol göstericiliğinin, bilimsel araştırmalara nasıl bir ivme kazandırdığı, ***bilim ve din çatışması yerine birlikteliği kullanıldığında bilimdeki eksikliğin giderilebildiğini veya dinsel metinleri anlamlandırmadaki zorlukların aşılabilirliğini göstermektedir***."[20]

Dolayısı ile Kur'an'da bildirilen bilgiler ile bilimsel veriler yorumlandığında aslında gerçek olan bilgiye ulaşmanın çok daha kolay olacağı görülmektedir. Çünkü Kur'an ayetlerinde bildirilen bilgiler en doğru ve en gerçek bilgiler olup, insanların keşifleri olan bilimsel veriler ise ayetlerde ki gerçek bilgileri her zaman doğrulamaktadır.

---

mayıs-2009/192-nsan-evrimi-ve-afrikal-havva Erişim Tarihi: 25.05.2021

19 Scientists Think They've Found "Mitochondrial Eve's' First Homeland Live Science https://www.livescience.com/mitochondrial-eve-first-human-homeland.html Erişim: 24.05.2021

20 Tan, Akif*"Mitokondriyal Havva"*, Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu Dergisi. Sayı:18 Mart-Nisan-Mayıs 2011. https://www.sdplatform.com/Dergi/492/Mitokonriyal-Havva.aspx Erişim Tarihi: 24.05.2021

İlk İnsanların Kıyafeti ile İlgili Ayetler ile Evrim Hipotezi Çelişir:

Âyetlerde insanların hayvanlar gibi bir vücud derisine sahip olmadığını ve kıyafetlerinin de yaratıldığını öğrenmekteyiz.

"Ey ademoğulları! Cesetlerinizi örtecek ve sizi süsleyecek libas indirdik…" (Araf suresi 7/26).

Bu ayetin tefsirine baktığımızda; *"… Allah'ın yarattığı nimetlerin en önemlilerinden olmak üzere, bütün tarih boyunca ve bütün insanlarca hem bedenin korunması hem de bir ziynet ve prestij aracı olarak kullanılan elbisenin önemine dikkat çekilmiştir. Çünkü giyinme ve örtünme sadece insana özgü bir davranış ve insan olmanın bir alâmetidir, medeniyetin de en eski tezahürlerindendir."*[21] şeklinde yorumlanmıştır. Başka bir ayette ise;

"Allah size evlerinizi huzur yeri yaptı; hayvanların derisinden gerek yolculuk gününüzde gerekse ikamet gününüzde kolaylıkla taşıyabileceğiniz barınaklar yapmanızı, keza bir süreye kadar onların yünlerini, yumuşak tüylerini, kıllarını ev ve giyim eşyasıyla ticaret malı olarak değerlendirmenizi sağladı.",*" Yine Allah, yarattığı şeylerden sizin için gölgelikler yaptı, dağlarda size sığınaklar yarattı, size sıcağa karşı koruyacak elbiseler,maruz kalabileceğiniz düşman gücünden sizi koruyacak zırhlar yapma imkanı bahşetti…"* (Nahl suresi 16/80-81) şeklinde yine insanların hem barınak yerlerinin hem de kıyafetlerinin yaratıldığı bildirilmektedir.

Bu ayetin tefsirinde ise; *"Ayrıca bahsi geçen elbisenin de (sirbâl/serâbil) soğuk ve sıcağa karşı koruyan bir nimet olduğu belirtilir."* (en-Nahl 16/81).[22]

Fakat evrimsel görüşe göre ise; insanların kıl miktarlarının azalmaya başlamasıyla yavaş yavaş örtündüğünü ve sadece üşüdükleri için vücutlarının yüzde atmış veya yetmişini kaplayacak hayvan postlarıyla örtündüğünü düşünmekteler. Ayrıca kıyafetlerin çürümüş olmasından dolayı, ilk kıyafetler hakkında sadece tahmin edildiğini söylemektedirler. *"Araştırmalarda Afrika'da bulunan ilk insanın atasının homo sapiensler olarak bulunmuştu. Homo sapienslerin vücutlarında çok fazla kıl yoktu. Fakat insana benzeyen homininler çok kıllı olduklarından giyinmeye ihtiyaç duymamış, sonrasında kılların dökülmesiyle giyinme olmuş olabileceği düşünülüyor. Giyinme bir utançlık için değil de korunma amaçlı olduğunu halen günümüzdeki bazı Afrika kabilelerinde görülmekte."*[23] şeklinde ilk insanların giyimleri hakkında fikir yürütmektedirler.

Dolayısı ile insanların barınması ve giyinmesi hakkında indirilen âyetlerden yola çıkarak aslında insanların hem barınmaları için evlerinin hem de çevresel faktörlerden etkilenmemeleri için giysilerinin de daha başlangıçta onlara bahşedildiğini öğrenmekteyiz. Dolayısı ile yarı çıplak mağara adamı şeklinde ki tiplemeler İslam kaynakları ile çelişmektedir.

Konuşma ile İlgili Ayetlerde ki Bilgiler ile Evrim Hipotezi Çelişir:

Allah teâla nasıl, Kelam sıfatı ile kendi konuşabiliyorsa, yarattığı bütün mahluklarına da kendi türlerine has konuşma özelliği vermiştir. Ve yine konuşma kabiliyeti hakkında, âyetlerde bildirildiği üzere daha insanlar var edilmeden önce, Allah teâla ile melekler, şeytan ve ayrıca Hz. Âdem ile konuşmaları anlatılmaktadır.

---

21 Diyanet Kur'an Yolu Tefsiri. https//kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/A'raf-suresi/980/26-ayet-tefsiri. Erişim Tarihi: 04-05-2021.

22 Kıyafet. https//islamansiklopedisi.org.tr/kiyafet. Erişim Tarihi: 04.05.2021.

23 *"Giyinmek Ne Zaman Başladı"*. https//www.gelgez.net/neden giyiniriz/. Erişim tarihi: 04.05.2021.

"Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra meleklere gösterip *"Sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin"* dedi."…"Ey Âdem! Bunların isimlerini onlara bildir" dedi. Onlara bunların isimlerini bildirince de *"Size ben göklerin ve yerin gizlisini kesinlikle bilirim yine açıklayacağınızı da gizlediğinizi de bilirim demedim mi"* buyurdu." (Bakara suresi: 2/31 ile 33)

Öncelikle şunu belirtelim ki duyma işlemi olmadan insanlar konuşamazlar. Bu sebep ile konuşma eyleminin olması için ilk önce duyma organı olan kulak ve bu kulağın duyma işlemini de yapabilmesi gerekmektedir. Ve Allah teâla Kur'an-ı Kerim ayetlerinde;

"De ki: *"Ne dersiniz; eğer Allah* ***kulaklarınızı sağır,*** *gözlerinizi kör eder, kalplerinizi mühürlerse bunları size geri verebilecek Allah'dan başka tanrı kimdir?"* ***Bak, delilleri nasıl açıklıyoruz. Onlar hâlâ yüz çeviriyorlar***!" (En'am 6/46)

"De ki: Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Ya da ***işitme*** *ve görme yeteneklerini hükmü altında kim tutuyor? ..."* (Yunus 10/31)

"Allah, sizleri henüz bilmediğiniz şeyden (nutfeden), annelerinizin karnından çıkardı. Şükredesiniz diye size ***kulaklar****, gözler, kalpler verdi."* (Nahl 16/78)

"Sonra ona düzgün bir şekil vermiş ve ruhundan ona üflemiş; sizi kulak ve gönüller ile donatmıştır. Ne kadar da az düşünüyorsunuz!" (Secde 32/9) diye bildirmiştir.

Ve bu ayetlerden, insanların konuşmalarının ve kulaklarının daha ilk insanlığın başlangıcı olan Hz. Âdem zamanından beri var edildiğini anlamaktayız.

Fakat Evrim Görüşü müminleri ise kendi ulaşabildiği delillerden yola çıkarak şu çıkarımlarda bulunmuş, ilk konuşan insanlar için;

"Evrimsel biyoloji açısından incelediğimizde ise, insanın yakın akrabası olan türlerde müthiş bir durumla karşılaşılır… Yapılan araştırmalara göre insana giden kolda, konuşmayı ilk başaran türler, iki ayak üzerine kalkmaya başlamalarıyla birlikte Australopithecus[24] cinsleri ve yakın akrabaları olmuştur. Tarih olarak ise 3.5 milyon yıl kadar önce, yani bu cinslerin evrimin en üst noktalarındayken bildiğimiz anlamıyla konuşmaya yakın bir iletişim türünün başladığı düşünülmektedir. Bunun sebebi iki ayak üzerine kalkmanın beraberinde getirdiği kas ve iskelet değişimlerinin konuşmaya uygun, L şeklinde ki ses yolunu evrimleştirmesidir."[25]

Hâlbuki Allah teâlâ, insanları yarattığı anda kulaklarını ve işitme işlevlerinin de olduğunu bildirmişken, evrim müminleri, bu işlevin Australopithecus cinsleri ile başladığını ve bunu da ayağa kalkmayı başardıktan sonra kulağın bu işlevi kazandığını açıklamışlar. Ve yine bu açıklamaları ile net bir şekilde ayetlerden farklı olarak düşünüp, ayetler ile çelişen açıklamaları savunmuşlardır.

"Andolsun biz cinlerden ve insanlardan bazılarını cehennem için yarattık. Bunların kalpleri vardır ama onlarla kavrayamazlar, ***gözleri vardır ama onlarla göremezler, kulakları vardır ama onlarla işitemezler. Onlar hayvan gibidir, hatta daha da aşağıdırlar. İşte asıl gafiller onlardır.****"* (A'raf 7/179).

---

24 Australopithecus; *"Güney Mamunu"* anlamına gelmektedir.

25 *"İnsanlarda Konuşmanın Evrimi"* https//www.google.com/amp/s/evrimagaci.org/insanlarda-konusmanin-evrimi-üzerine-337/amp Erişim Tarihi: 04.05.2021

Dolayısı ile konuşma ve işitme hususunda ki ayetlerde ki bildirilen bilgiler ile Evrim delileri çelişkilidir.

*"Göklerin ve yerin ve **dillerinizin** ve renklerinizin değişik olması O'nun ayetlerindendir. Şüphesiz bilenler için bunda ibretler vardır."* (Rum 30/22)

*"Rızkınız ve size vaad edilenler göktedir . Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki bu tıpkı **sizin konuşmanız** kadar gerçek!"* (Zariyat 51/22.23)

Ve en önemlisi kâinatta zerre miktar hiçbir şey manasız olarak boşu boşuna yaratılmamıştır. Her bir kulak ve göz sahibi olan bütün canlıların, kendi türlerine özel işitme frekansı, hem işitmeleri için kulak, hem görmeleri için yaratılmış olan gözleri ve kendi aralarında anlaşabildikleri lisanları vardır. Hiçbir şey ne tesadüf ne de amaçsız yaratılmamıştır ki sonradan, körelsin veya işlevsel hale gelsin...

İlk insanların Avcı Toplayıcı olduğu Hikayesi de Ayetler ile Çelişmektedir:

İşte burada aslında en baştan beri anlatmaya çalıştığımız mesele çözümlenecek. Çünkü Allah teâla her bir canlıyı ibda ile yani yoktan maddesiz olarak planlayarak, inşa suretiyle canlı varlık âleminde, cansız olan maddelerden rızıklar şeklinde toplanıp, canlının sahip olacağı bedeni yapılanmaya başlar. Bunun ile beraber, her bir ferdin hangi türden olursa olsun daha ilk yaratılmaya başladığı noktadan itibaren rızıkları yeryüzünde dağınık olarak yaratılmaktadır.

Bu duruma göre de her bir canlı, hayata başlarken, kendisi için belirlenmiş olan rızkı, daha ilk andan itibaren, beslenme ile kendini etraftan toplamaktadır. Bazı türlerde ise anne karnında ve beli bir müddet doğduktan sonra onlara kolay bir şekilde ulaştırılarak, ölene kadar, gelişmelerinin devam ettirilmesi için hazır olarak sunulmaktadır. Dolayısı ile canlıların var edildiği ilk andan itibaren her bir birey için ve her türün kendine özel beslenme kabiliyetlerine göre rızıkları da Allah teâla tarafından var edilmiştir.

Dolayısı ile hayatı mücadele şeklinde göstermeye çalışan materyalist düşüncelerin, aslında sadece kendi karanlık pencereden dünyayı algılama biçimleri olduğu net anlaşılmaktadır. Onun için de hayvanlardan evrilerek insana dönüşen canlılar için de avcı toplayıcı şeklinde bir hikâyelendirme yöntemini tercih etmektedirler.

Allah teâlâ, yarattığı her bir canlının rızkını belirli miktarlarda tayin etmiştir. Bütün canlılar âlemi için de *"Rızıklandırma Kanunu"* geçerlidir. Çünkü bir bütünü kavramak her zaman mümkün olmayabilir fakat parçalara baktığımızda bütünün nasıl işlediği hakkında genel bir bilgi sahibi oluruz. Çünkü parçada işleyen kanun bütün içinde aynı geçerli kanundur.

Biyolojik sınıflandırmanın bütününü ele aldığımızda bu bütün dediğimiz *"külli"* manasını ifade etmektedir. Ve bu sınıflandırma içerisinde olan her hangi bir tür ise parça olan *"cüz'i"* manasını karşılamaktadır. Yani cüz olan bir tür de ki özellik külli olan tüm türlerde de aynı ortak özelliği göstermelidir.

Mesela her canlı olan tür üreyebilmelidir. Bu bütün türler için geçerli bir kuraldır. Bir türün beslendiği gibi bütün türler de beslenmelidir, şeklinde örneklendirebiliriz. Rezzak olan her yarattığı tür için, ayrı ayrı olan beslenme biçimi ve beslenme fizyolojisini de yaratmıştır. Ve bu her türe özel yarattığı midesi ya da beslenme biçimi için de daha canlı var olmaya başladığı andan itibaren, ona özel olan rızıkları var etmektedir. Ve bunu ayetleri ile kesin olarak belirtmektedir.

Âyetlerde insanın rızıklandırılması hakkında bilgiler verilmiştir. Ve insanlarda biyolojik sınıflandırmada bir tür olduğu (Homo sapiens) ve her bir türün yaşaması için gerekli olan beslenme özelliğinin gerekliliğinin de bulunmasından dolayı, insan için geçerli olan beslenme kanunu, taksonomik sınıflandırmada ki diğer canlı türler içinde geçerlidir. Yani her bir tür kendi yaşamını devam ettirebilmesi için üreyebilmenin yanında beslenmeleri de mutlak şartlardandır. Bu bilgi ile ilgili ayetleri okuduğumuzda ise;

"Kimdir ibda ile (maddesiz) yoktan yaratmaya başlayan ve sonra onu tekrarlayan?, Ve kimdir sizi yerden ve gökten rızıklandıran?. Allah ile beraber başka ilah (tanrı) mı var?. De ki eğer güvenilirlerden iseniz getirin delilinizi." (Neml 27/64).

"Yeryüzünü sizin için yerleşim alanı yapan, göğü de (üstünüze) bina eden ve sizi şekillendiren ve şekillerinizi en güzel ve sizi temiz ve güzel şeylerden rızıklar yapan O Allah'tır. İşte rabbiniz olan Allah; âlemlerin rabbi olan Allah yücedir." (Mü'min 40/64)

Her bir türün ilk başta ibda ile maddesiz olarak yoktan yaratıldığı ve bunun daha sonralarda inşa ile tekrar edilerek devam ettirildiği ve her birinin yerden ve gökten rızkının Allah teâla tarafından her bir tür için özel olarak yaratıldığını öğrenmekteyiz.

Dolayısı ile evrim görüşünün savunduğu gibi dünya; mücadele ile kazanılarak hayatların devam ettirildiği bir savaş yeri değil, aksine dünya; gelecek olan misafirlerinin rızıklarının bile hazır edildiği bir misafirhane hükmündedir.

Evcil Hayvanlar Meselesi:

Allah teâla âyette; *"Allah gökleri ve yeri hikmetle yarattı. O putperestlerin ortak koştukları her eyden münezzehtir."*, *" İnsanı nutfeden (zigot) yarattı., fakat görürsün ki o, Rabbine apaçık muhalif olup çıkmıştır!"*, *" **Eti yenen büyük ve küçük baş hayvanları da O yarattı**. Onlarda sizin için soğuktan koruyucu şeyler ve baka yararlar vardır, ayrıca onlardan beslenirsiniz."*, *"**Bu hayvanlar ancak kendinizi fazlasıyla yorarak ulaşabileceğiniz uzak beldeye yüklerinizi taşır.** Kukusuz rabbiniz çok şefkatli, çok merhametlidir."*, *"**Binmeniz ve güzelliğini seyretmeniz için atları, katırları, eşekleri de yarattı**. O sizin bilmediğiniz başka şeyleri de yaratır."*[26]

Ve başka Kur'an âyetlerinde ise; *"Görmedin mi, şüphesiz, Allah, gökyüzünden su indirdi ve onunla çeşitli renklerde meyveler ve dağlardan yenilenen, kapkara siyah ve kırmızı, beyaz değişik renkler çıkarır."*, *"Ve insanlardan ve canlılardan ve hayvanlardan böyle çeşitli renklerde olanlar vardır. Ancak Allah'tan, kullarından Alim olanlar gerçekten çekinirler. Şüphesiz Allah daima üstündür ve bağışlayıcıdır."*[27]

Bir başka âyette ise; *"Görmezler mi ki kendi kudretimizin eserlerinden olmak üzere onlar için sahip oldukları nice hayvanlar yarattık."*, *"Bunları kendilerine boyun eğdirdik ki bir kısmı bineklerdir, bir kısmını da yerler."*, *"Bunlarda kendileri için içecekler ve başkaca yararlar da vardır. Hâlâ şükretmeyecekler mi?"*[28]

---

26 Nahl suresi 16/3,4,5,7,8.

27 Fatır suresi: 35/27.28.

28 Yasin 36/71,72,73.

"O sizi tek bir nefisten (türden) yarattı ve sizin için sekiz çift hayvan indirdi…"[29]

Ayrıca; *"Kimine binesiniz, kiminden yiyecek elde edesiniz diye sizin için hayvanlardan yaratan Allah'tır."*, *"Allah size kanıtlarını gösteriyor. Allah'ın kanıtlarından hangisini inkâr edebilirsiniz?"*[30]

Ayetlerde geçtiği üzere insanlar için binek ve onlardan yiyecek elde etmeleri için bazı hayvan türlerinin de onlarla beraber var edildiği açıklanmış ve bu bilgilerin ise Allah'ın yaratmasının kanıtları olarak sunulmuştur.

Fakat evrim Mümini olan Harari'nin kitabında ki bilgiye göre; "Köpek Homo sapiens tarafından evcilleştirilen ilk hayvandı ve tarım devrinden önce evcilleştirilmişti. Uzmanlar tam tarih konusunda anlaşamıyorlar, fakat günümüzden beş bin yıl önce evcilleştirilmiş köpeklerle ilgili gayet ikna edici kanıtlarımız var, hatta köpekler insan gruplarına binlerce yıl önce bile katılmış olabilirler.[31]

Çünkü daha önceden evcilleştirilmiş olan hayvan türlerinin olduğunu kabul etmesi demek, avcı toplayıcı sapiens tiplemesi olarak anlatılan hikâyeye, balta vurmak demektir.

Bu sebep ile bu bahsi geçen ayetler evrim düşüncesi ile çelişir.

Corona Virüsü Ve Evrime Delil Sunulması:

Zamanımızın, evrensel korona virüs hastalığına sebep olan virüsün, mutasyonlar geçirdiğini ifade ederek, bu mutasyonlar sonucunda ki değişimleri, canlılar âleminin evrim geçirdiğine dair bir delili olarak sunmaktadırlar. Hâlbuki bu mutasyonlar velev ki olsa bile, evrime delil olarak gösterilmesi en büyük evrim aldatmacalarından biridir.

Çünkü biz evrim görüşünün, ortak ata olarak kabul edilen bir başlangıç ile canlı olan türler arasında zincirleme olarak, türlerin çeşitlenerek çoğaldığı şeklinde hipotezlerini savunduğunu, hatta yeni nesil evrimcilerin ise; mikro seviyede yani tür içerisinde mikro seviyedeki değişimlerin evrimsel gelişime tanım olarak kullandıklarını da biliyoruz.

İşte bu sebep ile evrim görüşünü savunan evrim müminleri, ancak canlı olan türler üzerinde ki mutasyonları göstererek evrimsel sürece örnek sunabilirler.

Fakat burada yine insanları aldatarak, taksonomik sınıflandırmada *canlı olarak bile kabul görmeyen virüslerin* geçirmiş oldukları mutasyonları, canlı türlerin evrimleşmesine delil olarak göstermeye çalışmaları, evrim ile bilimsel veriler arasında ki çelişkiyi göstermektedir. Sırf kendi inançlarına delil olsun diye bu şekilde bir uyarlama senaryosu ile insanları aldatmaktadırlar.

"Hücresel canlıların görece oturmuş sınıflandırma sistemlerinde olduğu gibi, virüslerin sınıflandırılması da süre giden tartışma ve önerilerin konusudur. Bu durum büyük ölçüde virüslerin henüz kesin bir şekilde 'canlı' ya da 'canlı olmayan" varlıklar olarak tanımlanmamış olmasından kaynaklanmaktadır… Moleküler çalışmaların hızlanmasıyla beraber virüslerin

---

29 Zümer 39/6.

30 Mü'min suresi 40/79

31 Harari, Yuval Noah. *"Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi"*. 7. Baskı, Ekim

gen dizeleri belirlenmeye başlanarak, soyağaçlarının oluşturulabilmesi için yeni yöntemler geliştirilmektedir. Virüs sınıflandırması virüslerin yapı (morfoloji), nükleik asit tipi, çoğalma şekli, konukçu ve neden oldukları hastalık gibi fenotipik özellikleri temel alır."[32]

Bu sebep ile günümüzde henüz canlı olup olmadığı bile tartışılan ve canlı sistematiğinden ayrı bir sistematik sınıflandırma yöntemine sahip olan virüsler, canlı türlerin evrimleşmesi için *"zincirleme türden türe geçiş aşamalarında evrimleşme var ve bunun örneği olarak ta virüslerin geçirdiği mutasyonlardır"* şeklinde ki ifade, evrime delil olarak gösterilemez.

Dolayısı ile Covid 19 virüsünün genetik materyaline, Allah'ın onlar üzerinde koyduğu Vahdaniyet mührü ile isterse milyonlarca kez mutasyon bile geçirmiş ve değişime uğramış olsalar bile ve yeni bir tür virüse dönüşemezler. Ve ayrıca virüsler canlı sistematiğinde yer almadıkları için evrime delil olarak gösterilemezler.

Fakat Evrim müminlerinin savunmuş olduğu *"Evrim Ağacı"* sistematik resminde, virüsler bulunmadığı halde kendilerine virüslerin mutasyonlar ile yeni türlere dönüştüğünü ve bunu da canlıların evrimine delil olduğunu göstererek insanları aldatma yoluna gitmişlerdir.

SONUÇ

İslam Dini için en geçerli kaynak olan âyetlerden çıkarımlar ile her bir canlı ve cansız olan varlıkların başı boş bırakılmayıp, Allh'ın, her biri üzerine koymuş olduğu; Vahidiyet (bir olma) ve Ehâdiyet (eşsiz ve benzersiz olma) mühürleri ile mühürlendiğini ve bu mühürler ile bütün biyolojik türlerin mühürlenmiş olduğunu ve bu sayede asla **"türler arası geçiş"** gibi uydurma bir fikrin mümkün olamayacağını ayetlerden deliller gösterilerek ispat edildiğinden, aksini iddia eden yani Allah'ın yaratmayıp, tüm bu nizamın kendi kendine oluşmuş olan, bir tek hücreden, dallanarak ilerleyen silsile halinde meydana gelmiş bir ağaç modeli gibi oluştuğunu savunan Evrim görüşünün, İslam Dini kaynaklarında geçen bilgiler ile çeliştiğini bu sebep ile Evrin ile İslam Dini'nin yaratılış hakkında ki verilerinin asla aynı şeyler olmadığını ayetler ve akademik çalışmalar ile kıyaslayarak açıklamış olduk.

Dolayısı ile insanlar, nasıl yaratıldıkları hakkında ki bilgilere ulaşmak istiyorlar ise öncelikle evrim ile İslam Dini'nin ayrı şeyleri savunduklarını ve birbirleri ile çeliştiklerini bilmelidir. Çünkü aksi takdirde Allah'ın âyetlerin de ki bilgileri az bir değişiklik ile değiştirerek sanki İslam'da evrimsel görüşü destekliyormuş gibi yanlış olan uydurma bilgiler ile gerçek bilgilerden uzaklaşmış olurlar.

Bu sebeplerden dolayı İslam Dini ile Evrim Görüşü'nün aynı ortak bilgileri paylaşamadığını, İslam Dini bilgilerinin mutlak gerçek bilgiler olan âyetler ile tüm varlıkların yaratıcısının Allah teâla olduğunu, hiçbir şeyin O'nun iradesi ve isteği dışında olmadığını ispatlamış olduk. Evrim görüşünün ise her bir değişim, dönüşüm gibi olayların tesadüfen oluştuğunu savunduğunu ve olaylar arkasında bir tasarlayan bir yaratıcı olan Allah teâla'nın olmadığını savunduğunu açıkladık.

---

32 Gümüş M., Uzunoğulları N. *"Virüs Taksonomisinin Tarihsel Gelişimi ve Son Durumu"*. Bahçe 46 (2): 51-57. Ağustos, 2017.

KAYNAKLAR

Tatlı, Adem. "Bilimler Işığında Yaratılış Kongresinden Beklenenler", "I. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Tebliğleri", , Harran Üniversitesi, 30 Kasım-2 Aralık 2017, Şanlıurfa, Türkiye.

Harari, Yuval Noah. "Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi". 7. Baskı, Ekim 2015,İstanbul.

Suhuf-TDV İslam Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/suhuf. Erişim Tarihi: 11.05.2021.

Gümüş M., Uzunoğulları N. "Virüs Taksonomisinin Tarihsel Gelişimi ve Son Durumu". Bahçe 46 (2): 51-57. Ağustos, 2017

Diyanet Kur'an Yolu Tefsiri. https//kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/A'raf-suresi/980/26-ayet-tefsiri. Erişim Tarihi: 04-05-2021.

Kıyafet. https//islamansiklopedisi.org.tr/kiyafet Erişim Tarihi: 04.05.2021.

"Giyinmek Ne Zaman Başladı". https//www.gelgez.net/neden giyiniriz/. Erişim tarihi: 04.05.2021.

"İnsanlarda Konuşmanın Evrimi" https//www.google.com/amp/s/evrimagaci.org/insanlarda-konusmanin-evrimi-üzerine-337/amp Erişim Tarihi: 04.05.2021

Nahl Suresi'nin 70-128. Ayet Tefsiri- Fizilal'il Kur'an- Seyyid Kutup.

https://www.kuranayetleri.net/nahl-suresi/ayet-72 Erişim Tarihi: 26.05.2021

https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Maide-surei/674/5-ayet-tefsiri Erişim Tarihi: 20.05.2021

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

5. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

VII. OTURUM

22 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Hasan AKAN**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
15:30 16:00	Prof. Dr. Hikmet KOÇAK / Üsküdar Üniversitesi KALBİMİZİ TANIYALIM

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
16:00 - 16:30	Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU İnönü Üniversitesi	YARATILIŞ BAKIŞ AÇISIYLA DERS KİTABI NASIL YAZILIR?: TEMEL İLKELER İÇİN UZMAN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ
	Doç. Dr. Süleyman EDİZ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	KÂİNATTAKİ VAHDET MÜHRÜ: İLAHİ (ALTIN) ORAN
16:30-16:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

KALBİMİZİ TANIYALIM

Prof. Dr. Hikmet KOÇAK
Kalp ve Damar Cerrahı

ÖZET

Kalp bütün dinlerde kutsal sayılmıştır. Eski mısırlılarda hislerin ve duyguların merkezi olarak kabul edilmiştir. Hıristiyanlıkta kalbe cerrahi müdahalenin büyük günah olduğu söylenmiştir. Bu nedenle kalp cerrahisinin gelişmesi son yüzyıla kalmıştır. İslamiyet'te kalp vücuda hizmet eden önemli bir organ olduğu, hastalığında bütün vücudun hasta olacağına işaret edilmiştir. Ayrıca ruhla ilgili olan; latife-i Rabbani; ile ilgisi olmasa da ona hizmet ettiği için önem verilmiştir

Anahtar kelimeler: Kalp, kalp hücresi, fetal dolaşım, plasenta, Latife-i Rabbanı

ABSTRACT

The heart is considered sacred in all religions. It was considered the center of feelings and emotions in the ancient Egyptians. In Christianity, it has been said that surgical intervention on the heart is a major sin. For this reason, the development of cardiac surgery has remained in the last century. It has been pointed out that in Islam, the heart is an important organ that serves the body, and in its disease, the whole body will be sick. Also related to the spirit; Latife-i Rabbani; Although it has nothing to do with him, it is given importance because it serves him.

Keywords: Heart, heart cell, fetal circulation, placenta, Latife-i Rabbanı

GİRİŞ

Bütün dinlerde kutsal sayılan kalp eski mısırlılarda hislerin ve duyguların merkezi olarak kabul edilmiştir.Hırıstiyanlıkta kalp kutsal sayılmış ve dokunulması yasaklanmıştır.Kalbe müdahahale eden doktorların afaroz edileceği söylendiğinden dolayı cerrahi girişimler geçikmiştir.Hatta kalp cerrahisinin temel kitablarında – *Kalbe olan mesafe 2 cm olmasına rağmen insanlık bunu 2000 yılda ancak alabilmiştir* denmektedir.

Kalbin tanınması ve cerrahisin gelişmesi son yüz yılda olmuştur.

İslamiyette ise kalp maddi [Cismani] ve manevi olarak ikiye ayrılmıştır.

Manevi Kalp (Latife-i Rabbani): Kalb, dinî ve tasavvufî bağlamda bilgi ve düşüncenin kaynağı veya aracıdır. Bir et parçasından ibaret olan kalble bir ilişkisi olmakla birlikte ondan ayrı olan bu anlamdaki kalbe *"rabbânî latife"* ve *"ilâhî cevher"* de denir.

Bir Hadis.

"Vücutta bir et parçası vardır; o iyi olursa bütün beden iyi, kötü olursa bütün beden kötü olur, bu et parçası kalbdir" (Buhârî, *"Îmân"*, 39; Müslim, *"Müsâḳāt"*, 107);

"Allah sizin şeklinize ve malınıza değil kalbinize bakar" (Müsned, II, 285; Müslim, *"Birr"*, 32; İbn Mâce, *"Zühd"*, 9) (Kaynak:TDV İslam ansiklopedisi)

Dinî ve insanî hayatın merkezinin kalp olduğu Kur'an ve hadislerde açıkça ifade edilmiştir.

"Kalbleri var ama onunla bir şey anlamıyorlar" (el-A'râf 7/179);

"Akletmek için onlarda kalb yok mu?" (el-Hac 22/46);

"Kalbi olanlar için bunda öğüt vardır" (Kāf 50/37) meâlindeki âyetler

kalbin idrak, ilim, mârifet ve düşünme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer bir ifade ile bundan kalb (fuâd) sorumludur (el-İsrâ 17/36; el-Ahzâb 33/5).

Hekimlerin piri Hz. İsa Aleyhiselam'ın Mucizesi

"Hem meselâ: Hazret-i İsa Aleyhisselâm'ın bir mu'cizesine dair: وَاُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ وَاُحْيِي الْمَوْتىَ بِاِذْنِ اللّٰ Kur'an, Hazret-i İsa Aleyhisselâm'ın nasıl ahlâk-ı ulviyesine ittibaa beşeri sarihan teşvik eder. Öyle de, şu elindeki san'at-ı âliyeye ve tıbb-ı Rabbanîye, remzen tergib ediyor. İşte şu âyet işaret ediyor ki: *"En müzmin dertlere dahi derman bulunabilir. Öyle ise ey insan ve ey musibetzede benî-Âdem! Me'yus olmayınız. Her dert, -ne olursa olsun- dermanı mümkündür. Arayınız, bulunuz. Hattâ ölüme de muvakkat bir hayat rengi vermek mümkündür."* Cenab-ı Hak, şu âyetin lisan-ı işaretiyle manen diyor ki: *"Ey insan! Benim için dünyayı terk eden bir*

abdime iki hediye verdim. Biri, manevî dertlerin dermanı; biri de, maddî dertlerin ilâcı... İşte ölmüş kalbler nur-u hidayetle diriliyor. Ölmüş gibi hastalar dahi, onun nefesiyle ve ilâcıyla şifa buluyor. Sen de benim eczahane-i hikmetimde her derdine deva bulabilirsin. Çalış, bul! Elbette ararsan bulursun."

İşte beşerin tıp cihetindeki şimdiki terakkiyatından çok ilerideki hududunu, şu âyet çiziyor ve ona işaret ediyor ve teşvik yapıyor." (**Sözler:25**)

İhtar: Kalbden maksat, sanevberi (çam kozalağı) gibi bir et parçası değildir. Ancak, bir latife-i Rabbaniyedir ki, mazhar-ı hissiyatı vicdan, makes-i efkarı dimağdır. Binaenaleyh, o latife-i Rabbaniyeyi tazammun eden o et parçasına kalb tabirinden şöyle bir letafet çıkıyor ki, o latife-i Rabbaniyenin insanın maneviyatına yaptığı hizmet, cism-i sanevberinin cesede yaptığı hizmet gibidir. Evet, nasıl ki bütün aktar-ı bedene maü'l-hayatı neşreden o cismi sanevberi, bir makine-i hayattır ve maddi hayat onun işlemesiyle kaimdir; sekteye uğradığı zaman cesed de sukuta uğrar, kezalik, o latife-i Rabbaniye a'mal ve ahval ve maneviyatın hey'et-i mecmuasını hakiki bir nur-u hayat ile canlandırır, ışıklandırır; nur-u imanın sönmesiyle, mahiyeti, meyyit-i gayr-ı müteharrik gibi bir heykelden ibaret kalır.

İşaratül İcaz

Biz şimdi vucudumuzda bulunan kan dolaşımını sağlayan **cismani kalbimizi** tanıyacağız.

Anne rahminde döllenmenin oluşmasıyla meydana gelen ZİGOT adı verilen hücre ikiye bölünerek çoğalır.Bir müddet sonra üç ana hücreye ayrılır.Birinden sinirler,ikinciden yumuşak dokular ve üçüncüden ise kemik ve kıkırdak dokular meydana gelir.Birbirine hiç benzemen organların tek bir hücreden meydana gelmesi ilk düşünülmesi gereken bir mucizedir.Her bir organa baktığımızda ahsen-i takvim sırrını görsekte biz şimdi kalbe yöneleceyiz.Dölenmenin 3.ayından itibaren kalp çalışmaya başlar.Aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi **fetal dolaşım** dediğimiz şekille çocuk plesanta [eş] ile anne rahmine bağlı olup bir atar damar iki toplar damar ile kan dolaşımı devam eder. Bu dolaşımın üç tane özel bağlantısı vardır. Bunlar olmazsa çocuk ölü doğar.

1. Karaciğer dolaşımını devre dışı bırakan Duktus Venosus
2. Kalbteki delik [ASD], foramen ovale
3.Akçiğer dolaşımını devre dışı bıran PDA [Ductus arteriosus]

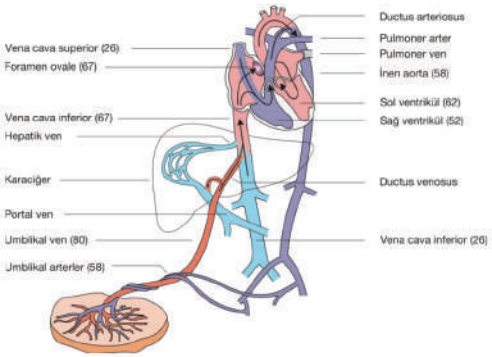

Şekil 1. Fetal dolaşım şeması

Fetal dolaşım linki: https://www.youtube.com/watch?v=Q44KrjWnf7Y

Şimdi anne karnındaki çocukla bir sohbet edelim.

-Yerin rahatmı?

Çok rahatım.Annemden gelen temiz kanla hem besleniyor hemde bu sayede büyüyorum,kirli kanımıda temizlenmesi için yine annemin kanına gönderiyorum.

-Yani seni rahatsız eden herhangi birşey yok değilmi?

Rahatsız değilim ama kafama takılan bazı sorular var

- Nedir?

Şuan da benim işime yaramayan hatta benim yerimi daraltan bir çok organ var [Karaciğer,akciyer,barsaklar vs.gibi] bunlar niçin yaratılmış?

-Cevaben bende o saydığın organlar boşuna yaratılmamış başka bir dünyada bunlar faaliyete geçecek, sana yardım edecek çok önemli vazifeler görecekler hatta annene bağlı olduğun plesanta ayrılacak,göbek bağın kesilecek, ductus venosus, ductus arteriosus ve kalbindeki delik senin ağlamanla kapanacak desem ne dersin?

Ben annemden ayrılamam,böyle yaşammı olur demekki ben öleceğim

-Evet biz buna ölüm değilde doğum diyoruz. Ölüm kelimesini bu dünyadan ölümlerin olmadığı insana verilen tüm arzuların karşılandığı ebedi hayata geçiş için kullanıyoruz.Nasılki sen doğarak yok olmadın daha güzel bir dünyaya geldin ölümlede yok olmayıp inşaallah daha güzel bir hayata geçeceksin.

Doğumla başlayan dünya hayatının merkezinde kalp vardır. Yetişkin bir insanda bir ömür boyunca yaptığı işe bakınca nekadar mükemmel yaratıldığına şahit oluyoruz.

Kalbimiz

- Yaklaşık 300-350 gr. Ağırlığında
- Dakikada ortalama 70-80 defa çarpıyor
- Her defasında 70-80 ml kan pompalıyor
- Dakikada yaklaşık 5 litre, saatte 300 litre ve günde yaklaşık 7.2 ton kan pompalıyor.

Herkes kendi kalbinin şu ana kadar yaptığı iş yükünü kolayca hesap edebilir.

İnsanın ahsen-i takvimde yaratıldığını cismani kalpte de görüyoruz. Bir kalp cerrahı gözüyle baktığımızda mükemmel bir yaradılışa şahit oluyoruz.

Gece/gündüz demeden, hiç yorulmadan vücudumuza hizmet eden kalbimizi yakından tanıyalım.

Langendorf'a Bağlı Kalp link: https://www.youtube.com/watch?v=rWLUSDau6Uc

Kalp çalışması animasyon linki: https://www.youtube.com/watch?v=sqZARhorHJY

Kalp kası kol ve bacaklarımızda bulunan kaslar gibi çizgili kas olmasına ragmen devamlı çalışabiliyor.Halbuki kalp dışında olan kaslarımız ağır eforla yorulur sizi dinlenme durumuna getirir.Bütün organlarımız sinirler vasıtasıyla beyine bağlı olmasına ragmen kalbin kendine has özel bir ileti sistemi vardır.Bu ileti sistemi vasıtasıyla kulakcıklar ve karıncıklar ahenk

içinde çalışırlar.Kalp içindeki basınçlar kan dolaşımını kolaylaştıracak bir seviyededir.Kalb kolay kasılsın ve vucut hareketlerinden etkilenmesin ve ayrıca çevre organ enfeksiyonlardan etkilenmesin diye içinde 90-100 cc.sıvı bulunan perikartla sarılmış bir şekilde yaratılmıştır.Kalp ağrıları sinirle ilgili olmayıp kalbi besleyen damarlardaki kan akımının azalmasına bağlıdır.

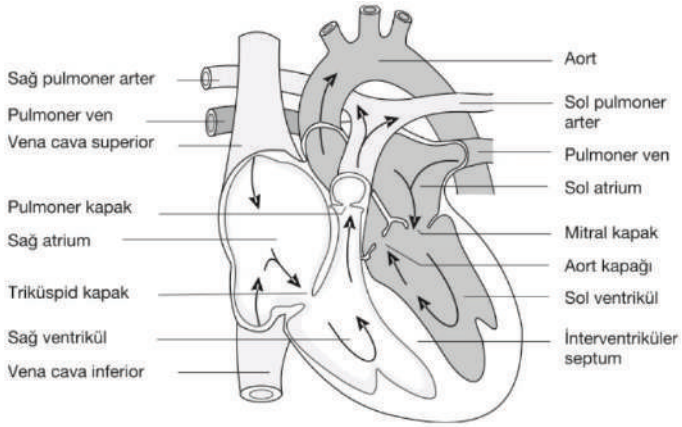

Şekil 2. Kalbin bölümler ve kan akış şeması

Kalbimizin iki ana damarı vardır.Sol ana damar kalbin büyük bir kısmını besler. Sağ ana damar daha çok ileti sistemi noktalarını kanlandırır.

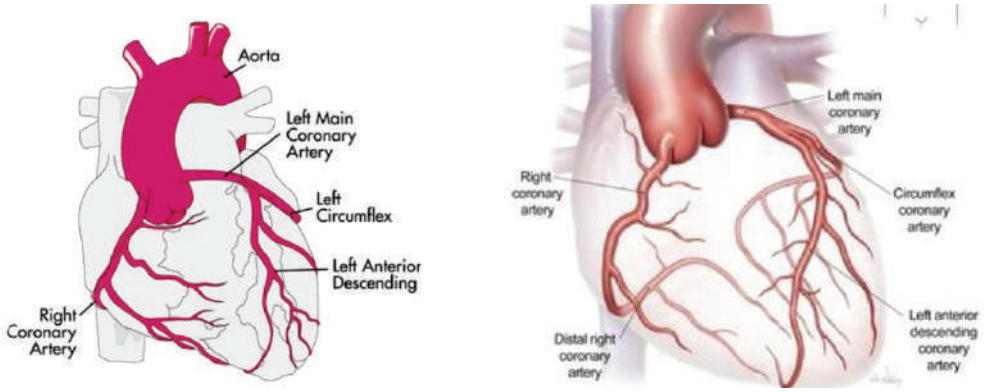

Şekil 3. Kalbin damarları

Koroner by pass link: https://www.youtube.com/watch?v=3Nf6Q2skGOM

Kalbimiz Bizden Ne İstiyor

Vucudumuza hizmet eden kalbimizin sağlam olması hem dünya hayatımızı hemde ahiret hayatımızı etkiler.Hastalığı bütün organlara pompaladığı kanın azalmasına (multiorgan yetmezliği) sebep olacaktır. Sağlıksız bir yaşam hayat kalitesinin kaybolmasına ve hemde yapacağımız ibadetlerin kalitesini bozacaktır. O halde kalbimiz bizden ne istiyor ona kulak verelim. Ona zarar veren şeyleri yapmamamızı istiyor.

Bunlar

Sigara içmek

Kilo almak

Hareketsizlik,yürüyüş yapmamak

Dengesiz beslenmek

Damar sertliğini artıran diabet vs.gibi hastalıkları önemsememek

En mükemmel şekilde yaratılan kalp vücudumuza hizmet ettiği gibi, İnsanı yaratanın ancak ALLAH olduğuna en güzel bir delildir. Maddi ve manevi kalbi yaratan ALLAH bizden ne istiyor acaba… Tekrar Düşünelim.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

YARATILIŞ BAKIŞ AÇISIYLA DERS KİTABI NASIL YAZILIR: TEMEL İLKELER İÇİN UZMAN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Temel Eğitim Bölümü, Malatya
cyasaroglu13@gmail.com

ÖZET

Ders kitapları, dersin öğretim programı esas alınarak yazılmaktadır. Ders kitaplarına resmi müfredat ile birlikte hem eğitim sisteminin hem de kitap yazarlarının bakış açısı da yansımaktadır. Herhangi bir dersin kapsamında, tüm öğrenciler dersi resmi müfredat ve temele alınan bakış açısı ile şekillenen ders kitaplarından işlemektedirler. Bu yönüyle ders kitapları, öğrencilerin benzer kaynaktan beslenmesini de sağlamaktadır. Resmi müfredat sabit kalmakla birlikte, yazarların bakış açıları farklılaşabilmektedir. Metin seçiminde, cümleleri yazımında hatta ölçme değerlendirme etkinliklerinde bile yazarların bakış açısı ders kitabına yansımaktadır. Bu hali ile düşünüldüğünde, yaratılışçı bakış açısı ile yazılan bir ders kitabının öğrenciye kazandıracağı bilgi, becerilerin yanı sıra manevi değerleri de aşılamak için önem kazanmaktadır.

Bu çalışma, yaratılış bakış açısıyla ders kitabı yazımında karşılaşılan sorunlar ve dikkat edilmesi gereken hususlar ile ilgili yaratılış bakış açısı ile tamamlanan veya devam etmekte olan ders kitaplarının yazımında aktif görev alan uzmanların görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için ders kitabı yazımında görev almış akademisyen, öğretmen ve uzmanlar ile görüşmeler yapılacaktır. Görüşmelerde yaratılış bakış açısıyla ders kitabı yazımında dikkate edilmesi gereken hususlar ile kitapların yazımında karşılaşılan sorunlar ile ilgili sorular yönlendirilecektir. Katılımcılardan elde edilen görüşler analiz edilerek yaratılış görüşüne uygun ders kitabı ile ilgili gelinen süreç ortaya konularak bundan sonraki ders kitabı yazımında yazarların destek alabilecekleri bir kaynağın elde edilmesi planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaratılışçılık, ders kitabı, mana-yı harfi, manevi değerler

HOW TO WRITE A TEXTBOOK FROM A CREATION PERSPECTIVE: A STUDY OF EXPERT OPINIONS FOR THE BASIC PRINCIPLES

Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Temel Eğitim Bölümü, Malatya
cyasaroglu13@gmail.com

ABSTRACT

Textbooks are written on the basis of the course curricula. Along with the official curriculum, the perspectives of both the education system and the book authors are reflected in the textbooks. Within the scope of any course, all students study the course from the textbooks that are shaped by the official curriculum and the perspective taken as the basis. In this respect, textbooks also ensure that students are fed from a similar source. While the official curriculum remains constant, the perspectives of the authors may differ. The point of view of the authors is reflected in the textbook, even in the selection of the text, the writing of the sentences, and even in the assessment and evaluation activities. Considered as it is, a textbook written with a creationist perspective gains importance in instilling spiritual values as well as the knowledge and skills that the student will acquire.

This study aims to determine the opinions of the experts who took an active role in the writing of the completed or ongoing textbooks with the creation point of view regarding the problems encountered and the issues to be considered in the writing of the textbook from the creation point of view. For this purpose, interviews will be held with academicians, teachers and experts who took part in the writing of the textbook. In the interviews, questions about the issues to be considered in the writing of the textbooks and the problems encountered in the writing of the books will be directed from the point of view of creation. By analysing the opinions obtained from the participants, the process regarding the textbook in accordance with the creation view will be revealed, and it is planned to obtain a source that the authors can get support for in the writing of the next textbooks. (Findings and results are not included because the study has not yet been concluded.)

Keywords: Creationism, textbook, manay-ı harfi, spiritual values

GİRİŞ

Eğitim öğretim, kazanımlar esas alınarak, kazanımı gerçekleştirebilecek etkinlikler ve/veya materyaller üzerinden gerçekleştirilir. Tüm bu çabaların amacı, öğrencilere olumlu kabul edilen bilgi, duygu ve davranışları kazandırmaktır. Bu süreçte en temel unsurlardan biri de ders kitaplarıdır. Ders kitapları, eğitim öğretimde kullanılan basılı materyaller grubuna girmekte olup uzun zamandır sınıftaki öğretimin temelini oluşturmaktadır (Kaya, 2006). Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde ders kitabı, *"herhangi bir eğitim ve öğretim programı çerçevesinde hazırlanmış, Kurulca*[1] *örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulması uygun bulunan basılı veya dijital ortamdaki kitap ve ekleri veya model prototipi"* (MEB, 2021) olarak tanımlanmaktadır.

Öğretmen ve öğrencilerin eğitim – öğretim süreçlerinde en çok kullandıkları araçlardan olan ders kitapları, TTKB'nin belirlediği öğretim programları esas alınarak devlet ya da özel sektör tarafından ders kitabı yazarlarına yazdırılır, TTKB'nin onayından geçtikten sonra ise öğrencilere ulaşır. Ders kitapları devlet tarafından hazırlanabileceği gibi özel sektör tarafından da hazırlanabilmektedir. Ders kitaplarının özel sektör tarafından hazırlanmasına TTKB'nin 16.1.1991 gün ve 10 sayılı kararıyla yürürlüğe giren *"Ders Kitapları Yönetmeliği"* ile başlanmıştır (Kaya, 2006).

Ders kitabı, öğrenciye ulaşmadan önce birkaç aşamadan geçmektedir. Ders kitabı hazırlanması hususunda en önemli aşama ilgili dersin öğretim programıdır. Dersin öğretim programında belirlenen kazanımlar, ders kitabı yazarları tarafından öğrencilerin sınıf seviyelerine uygun etkinlikler ya da öğrenme durumlarına dönüştürülür. Ders kitabı bu manada, kazanım ile öğrenci arasında önemli bir araç, bir köprüdür. Ders kitaplarının hazırlanması, onaylanması ve yaygınlaştırılması, TTKB tarafından hazırlanan *"Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği"* (MEB, 2021) ile düzenlenmektedir. İlgili yönetmelik en son 14 Ekim 2021'de güncellenmiştir.

Yönetmeliğe göre ders kitapları ve eğitim araçları bazı niteliklere sahip olmalıdır. Buna göre ders kitapları Anayasa ve kanunlara aykırı hususlar içermemeli, eserde bilimsel hata olmamalı, eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsamalı, dil ve anlatıma uygunluk yönünden hata içermemeli ve son olarak görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak yazılmalıdır (MEB, 2021).

Ders kitaplarının yazımında standart olan bazı prosedürlerle birlikte, ders kitabı yazarlarının kazanımları kitaba yansıtma şekillerinde de farklılık görülebilmektedir. Örneğin hangi kazanımların ve kazanıma bağlı olarak hangi konuların ders kitabına yansıyacağını yazarlar belir-

[1] Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı kastedilmektedir.

leyemez. Ancak kazanımın ders kitabına nasıl yansıyacağını, metin seçimi, metne yansıyacak cümle kalıplarının tercihi veya hangi örneklerin verilebileceği hususları, ders kitabı yazarlarına göre farklılaşabilir. Ders kitabı yazarı, kazanımların ders kitabına yansıma sürecinde esnek olan alanlarda kendi felsefi görüşlerini yansıtabilmektedir. Temele alınan felsefi görüşler bu bağlamda çok önem arz etmektedir.

Eğitim sisteminde esas alınan bakış açısı ya da eğitim felsefesi, bütün eğitim faaliyetlerini etkiler. Temele alınan yaklaşım, eğitim tanımından başlayarak, eğitim programlarını ve programın unsurlarını, öğretmen ve öğrenci rollerini vb. şekillendirir. Bu manada felsefi yaklaşım, eğitim sisteminin ruhu gibidir.

Peki bu ruh, eğitim sistemini nasıl etkilemektedir? Mesela İdealizm'de en yüce idea olan Tanrı, iyidir. Eğitimde temele alınan felsefi görüş açısından manevi içeriğin ders kitaplarına yansıması bir sakınca oluşturmayacaktır. Diğer yandan Tek Tanrıcı Realizm ya da Tomistik Realizm olarak adlandırılan; Rönesans'a kadar olan zaman dilimine damga vuran Spiritüalist yaklaşım ise Tanrı'yı her şeyin temel kaynağı olarak görür. Eğitim dediği şey ise, Tanrı'nın yarattığı mevcudata ait bilgilerin insanlara kazandırılması olarak görülmektedir. Spiritüalist yaklaşım, idealizme yakın olmakla beraber fazladan dini değerler ve unsurlarla zenginleştirildiği için idealizmden farklılaşmaktadır (Cevizci, 2011; Ergün, 2011; Tozlu, 1997; Yıldırım, 1987).

Öyleyse idealizmde bir anlamda iyiliğin kaynağı olarak kabul edilen Allah, eğitim sisteminde ders kitaplarına yansıyabilir. Ancak realizmde bunu doğrudan söylememiz çok mümkün görünmemektedir. Zira realizmde her bir varlık, kendisi adına bir anlam kazanır ve başka bir şeye isnat edilmeye gerek kalmaksızın ifade edilebilir. Tomistik yaklaşımda ise varlıklar, yaratıcıya isnat edilerek eğitim sistemine yansıtılır. Haliyle ders kitaplarında manevi ve dini içeriklerin yer alması zaruret olarak değerlendirilebilir.

Said Nursi'nin Mana-yı harfî yaklaşımı, henüz eğitim felsefesi kitaplarında yer almayan ama yer almaya aday, eğitime yön verebilecek felsefi bir yaklaşım olarak nitelendirilebilir (Yaşaroğlu, 2018a). Eğitimin felsefi temelleri incelendiğinde hem klasik hem de modern felsefi yaklaşımlar incelendiğinde, dini içeriğin yansıtılmasına en münasip felsefi yaklaşımların idealizm ve spiritüalist yaklaşım olduğu görülmektedir. Ayrıca spiritüalist yaklaşımda, yukarıda da ifade edildiği gibi, Allah bilginin temeli olarak görülmekte, Allah'ın yarattığı tüm varlık alemine ait ilimleri tahsil etmek Allah'a yakınlaştıracak bir yol olarak görülmektedir (Yaşaroğlu, 2018b).

Peki nedir mana-yı harfî? Said Nursî kırk senelik ömründe, otuz senelik tahsil hayatında öğrendiği dört kelimden ikisini mana-yı harfî ve mana-yı ismî olarak ifade etmektedir. Aslında bu kelimeler, Nursî'nin tahsil hayatı boyunca çeşitli süzgeçlerden geçirdiği bakış açısını yansıtmaktadır (Nursî, 2015). Arapça gramer kurallarında iki önemli kavram olan mana-yı harfî ve mana-yı ismîyi Said Nursî, tevhidi bakış açısını izah etmek için kullanmaktadır. Başka bir eserinde gramerdeki mana-yı ismînin *"kendi içinde var olan mânâya"*, mana-yı harfînin ise *"başkasında var olan mânâya delalet ettiğini"* ifade etmektedir. Mana-yı harfî bakış açısıyla kâinatın bütün mevcudatı huruftur. Yani başkasının mânâsını ifade ediyor; Allah'ın esmâsını, sıfatını bildiriyorlar (Nursî, 2004).

Mesela çiçeği inceleyen bir kişi, çiçeğin güzelliğini gözlemleyebilir. Fakat bu güzelliği müşahede etmekten daha önemli bir husus da güzelliğin kime veya neye isnat edileceğidir. Bu

haliyle güzelliğin sadece ve bizzat çiçeğe atfedilmesi mana-yı ismî, güzelliğin yaratıcıya isnat edilmesi ise mana-yı harfi bakış açısıdır. Benzer bakış açısı, eğitimdeki materyaller ya da öğrenme konuları için de gereklidir. Eğitime konu olan her şeyi bizzat kendi varlığından kaynaklı bir değerle mi öğretiyoruz yoksa yaratıcısına isnat ederek mi? Şayet yaratıcısına isnat ederek ifade ediyorsak mana-yı harfî yaklaşımını benimsiyoruz demektir. Varlıkların kıymetini, değerini kendilerine atfederek ders işliyorsak o zaman mana-yı ismî yaklaşımını esas alıyoruz demektir.

Bu çalışmanın anahtar kavramlarından olan Yaratılışçılık görüşü, bir anlamda Tevhidî bakış açısı ya da mana- harfî yaklaşımı olarak nitelendirilebilir. Yaratılışçılık, Tevhidî bakış açısı ya da mana-yı harfî yaklaşımları, esas itibariyle kâinata yaratıcı adına bakmayı esas alan yaklaşımları ifade etmektedir. Bu yaklaşımlarda eğitime konu olacak her şey, yaratıcıya olan isnatla değer kazanır. Dolayısıyla konu kapsamında diğer anahtar kavram olan Yaratılışçılık görüşüne de değinmek gerekmektedir.

Yaratılışçılık ile ilgili tanımlamalar incelendiğinde, tüm görüşlerin varlıkları bir yaratıcı üzerinden tanımladığı görülmektedir. Mesela Institute for Creation Research (Yaratılış Araştırma Enstitüsü) Yaratılış modelini, *"doğaüstü, dıştan yönetilen, bir amaca yönelik ve tamamlanmış bir özel yaratılma olayını içerir"* şeklinde tanımlamaktadır. Merriam Webster sözlüğünde ise yaratılışçılık *"maddenin, çeşitli yaşam biçimlerinin ve dünyanın Tanrı tarafından yoktan ve genellikle İncilde'ki Genesis (Yaratılış) bölümünde açıklandığı şekilde yaratıldığını savunan bir doktrin veya teori"* olarak açıklanmakta ve bu kavramın ilk defa kullanımının 1880'de olduğunu belirtmektedir (Merriam Webster, t.y.).

Türkiye'de bilimlerin dilinden Yaratılış gerçeğini ortaya koyabilme adına çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. Uluslararası olarak düzenlenen Bilimlerin Dilinden Yaratılış Kongreleri, bu çabalardan birisidir. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi'nin birincisi 2017 yılında Harran Üniversitesi'nde, ikincisi 2018'de Atatürk Üniversitesi, üçüncüsü 2019 yılında Iğdır Üniversitesi, dördüncüsü 2020'de ve beşincisi 2021'de Kütahya Dumlupınar Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenmiştir.

Mesela 2021 kongre web sayfası incelendiğinde kongrenin amacı şu şekilde ifade edilmektedir (Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi, 2021):

> *"Bilimler Işığında Yaratılış Kongrelerinin öncelikli hedefleri arasında bilim ve inanç merkezli bir farkındalık oluşturmak gelmektedir. Düşünce ufkuna katkı sağlamak ve ilmi veriler doğrultusunda yaratılış gerçeğini merkeze alarak bilim insanlarına yeni bir bakış açısı kazandırmak da ana hedefler arasında yer almaktadır. Ayrıca yaratılış kongrelerinde inanç, yaratılış ve evrim konusu ilmi platformda değerlendirilmekte ve bu görüşün ideolojik düşüncelere alet edilmesinin önüne geçilmesinde önemli adımlar atılmaktadır., din ile bilim arasında çatışma olmadığını ve bilimlerin dilinden Yaratıcıyı gösterecek delillerin ortaya konulması olduğu görülmektedir."*

Türkiye'de bilimlerin dilinden Yaratılış gerçeğini ortaya koyabilme adına yürütülen diğer bir faaliyet de Yaratılış görüşüne uygun ders kitaplarının yazılması gayretidir. Türkiye'de bu manada uzun yıllar sürdürülen çalışmalar bulunmaktadır. Gönüllü olarak bir grubun, bu konuda yazar ya da editör olarak sürece katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca bu gayret, Yaratılış Kongrelerinin

ana başlıklarından birisini oluşturmaktadır. Bu araştırmada da ders kitabı yazımını gönüllü olarak sürdüren editör ve yazarların görüşlerine başvurulmuştur.

Bu çalışmada, Yaratılışçılık görüşüne göre ders kitabı yazımının nasıl olabileceği ile ilgili uzman görüşlerinin ele alınması amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere uzman görüşlerine başvurulmuş ve bu görüşlerden hareketle Yaratılışçılık esasına göre ders kitabının nasıl yazılabileceğine ilişkin temel ilkeler de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu amaca ulaşmak amacıyla aşağıdaki problem cümlelerine cevap aranmıştır:

Yazar ve editörlerin, Yaratılış esasına uygun ders kitabı veya yardımcı kaynak yazımında

- Yazım gerekçeleri,
- Muhteva ve yazım üslubu,
- Süreci olumlu etkileyen unsurlar ile
- Süreci olumsuz etkileyen unsurlara ilişkin,

görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) deseni, günlük hayatta farkında olduğumuz ancak hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız olgular üzerine odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada, ders kitabı veya yardımcı kaynak yazımında dile getirdiğimiz ancak hakkında çok detaylı bilgi sahibi olmadığımız Yaratılışçılık görüşüne uygun ders kitabı yazımının detayları hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak adına olgubilim deseni kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmada, Yaratılışçılık görüşüne göre ders kitabı ya da yardımcı kaynak yazımında gönüllü olarak çalışan 2 yazar ve 4 editör olmak üzere 6 uzmandan görüş alınmıştır. Katılımcılar belirlenirken *"ölçüt örnekleme"* yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Burada alınan ölçüt ise görüşülen uzmanların Yaratılış esasına göre ders kitabı yazımında gönüllü olarak görev almış olmaları ve ortaya somut ürün çıkarmış olmaları olmuştur. Bulguların analizinde doğrudan alıntılar yapılırken görüşme yapılan uzmanlar *"Uzman"* olarak ifade edilmiş ve görüşme yapma sırlamasına göre numaralandırılarak kodlanmıştır. Örneğin ikinci uzmanın görüşleri *"Uzman, 2"* şeklinde ifade edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu soruların yer aldığı görüşme formu kullanılmıştır. Bu formda, Yaratılışçılık görüşüne uygun ders kitabı veya yardımcı kaynak yazımında; kitapların yazılma gerekçesi, yazım dili ve muhtevası, yazım aşamasında motivasyonu arttıran unsurlar ile süreci olumsuz etkileyen/etkileyebilecek durumlara ilişkin sorular yer almaktadır. Örneğin *"Yaratılış görüşüne uygun bir ders kitabının öğrenciye yan-*

sıtmak istediği temel felsefe/bakış açısı ne olmalıdır? Ya da yaratılış görüşünü esas alan bir ders kitabı neden yazılmalıdır?" sorusu kitapların yazılma gerekçesini öğrenmeye dönük açık uçlu bir sorudur.

Veri Analizi

Araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formu, online ortama aktarılmıştır. Online forma ait link, uzmanlara yönlendirilmiş ve cevaplandırmaları istenmiştir. Derinlemesine bilgi alabilmek adına bir yazar ve bir editör ile online platformlar üzerinden görüşme de yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde süreç ile ilgili sorular sorulmuş ve uzmanların verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından not alınmıştır. Veriler toplandıktan sonra, elde edilen görüşme verileri MAXQDA nitel analiz programına aktarılmıştır.

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Fenomenoloji araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya dönüktür. İçerik analizi bu amaca dönük olarak yapılır ve incelenen olguyu tanımlayabilecek temalar ortaya konulmaya çalışılır (Merriam, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Öncelikle her bir uzmana ait cevaplar okunarak kodlar oluşturulmuştur. Benzer olan kodlar bir araya getirilerek kategoriler ortaya konulmuştur. En nihayetinde ise ortak kategoriler birleştirilerek temalar belirlenmiştir. Analizde altı tema tespit edilmiştir. Ders kitabının neden yazılması gerektiğine ilişkin görüşlerin yer aldığı **"Yazma Gerekçesi"**, ders kitaplarının yazımında hangi içeriklerin yer alması, ve yazımda hangi dil ve üslubun kullanılması gerektiğine yönelik **"Yazım Dili ve Muhteva"**, ders kitabı yazımında yazar ya da editörlerin yazmaya yönelik motivasyonlarını arttıran **"Şevk Unsurları"** ile kitapların yazımı esnasında yaşanan/yaşanabilecek ve süreci olumsuz yönde etkileyen/etkileyebilecek faktörlerin yer aldığı **"Aksaklıklar ve Endişeler"** temaları tespit edilmiştir.

Bu temalar bulgular başlığı altında detaylı bir şekilde sunulmuştur. Önce tema verilmiş, ardından temanın altında yer alan kategoriler belirtilmiştir. Her bir kategoride ise uzmanların görüşleri doğrudan alıntı yolu ile verilmiştir. Elde edilen temalar Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Veri Analizinde Ulaşılan Temalar

Bulgular

Bulgular başlığı altında, görüşülen uzmanların verdikleri cevaplara ait temalar ve alt temalar sunulmuştur.

Yazma Gerekçesi

Uzmanlara, Yaratılış görüşüne uygun ders kitabı ya da yardımcı kaynak eserlerinin neden yazılması gerektiği ile ilgili sorulan sorunun analizinde sekiz alt kategori tespit edilmiştir. Bu kategoriler ve uzmanların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Öncelikli olarak uzmanlar, yazılan veya yazılacak olan bu eğitim materyallerinin *"***Materyalist bakış açısına alternatif olması gerektiğini***"* düşünmektedirler. Bu hususla ilgili olarak *"MEB şurasında materyalist dile karşı alternatif bir dilin oluşturulmasına yönelik bir prensip kararının çıkmasını temenni ediyorum"* (Uzman 8) görüşü belirtilmiştir.

Diğer bir görüş ise yazılacak bu eserlerin *"***hayata anlam katma***"* çabası olduğunu belirtmektedir. *"Bir harf katipsiz olmaz, Bir köy muhtarsız olmaz misali. Kainattaki her bir unsurun sahibi Maliki yaratıcısı olmalı şeklinde düşününce bu kainatı yaratan biri var. Bütün ilimlerde zaten bu mevcut olan yaratılmış kainatın faydalarını hikmetlerini ve yaratılış amaçlarını araştıran çalışmalardır."* (Uzman 7) Bu düşünce ve bakış açısı ile kainata bakan kişi, hayata müspet bir bakış açısı kazanmış olacaktır.

Diğer bir görüşe göre ise yapılan bu çalışmalar *"***Bilinçaltına tesadüfü aşılamama gayreti"** göstermek anlamına gelmektedir. Bu manayı ifade etmek adına *"(bu tür çalışmalarda gaye) Kainattaki tüm hadiselerin tesadüfen kendi kendine olmadığı mesajını vermek olmalıdır."* (Uzman 8) görüşü öne sürülmüştür.

Diğer bir kategoride ise uzmanlar, yapılan bu çalışmaların öğrencilerimize *"***Müspet kişilik özellikleri kazandırma***"* gayreti olduğunu belirtmektedir. Bu manada belirtilen görüşler içinde *"Oysa yaratılışçılık esasına göre yazılan eserlerde yaratıcı var hesabına binaen kişiler sorumluluk bilen ihtiyacı nispetinde eşyalardan yararlanan tasarruf eden bireyler haline geliyor."* (Uzman 5) görüşü kişilik yapısı için önemli iki değer olan sorumluluk ve tasarruf değerlerine sahip bireyler yetiştirilebileceği ifade edilmektedir.

Uzmanlar aynı zamanda Yaratılış görüşüne uygun eğitim materyali geliştirmenin *"***iman küfür mücadelesi***"* olarak nitelendirmektedir. Bu konuda bir görüşmeci, *"Mesele iman küfür meselesi olduğu için elzem"* (Uzman 4) görüşünü belirtmiştir.

Uzman görüşlerine göre ders kitapları *"***akla, kalbe ve ruha hitap etmelidir.***"* Bu kategoriyi destekleyecek şekilde *"Milli manevi değerlerimize uygun, tevhidi bir anlayışla yazılan bir ders kitabı öğrencilerimizin aklına, kalbine ve ruhuna hitap eder."* (Uzman 3) görüşü belirtilmiştir. Diğer bir uzman (Uzman 6) ise bu gerekçeyi *"Tevhid diliyle yani; Allah'ın varlığını, birliğini, isim ve sıfatlarının varlıklardaki tecellilerini nazara vererek yazılmış ders kitabı, çocuklarımızın hem aklını hem de kalbini doyuracaktır."* şeklinde ifade etmiştir.

Ders kitaplarının Yaratılış görüşüne uygun yazılma gerekçelerinden birisi olarak öğrencilerin *"kainat kitabına Tevhidî bakış açısı kazanma"* gerekliliği olarak ifade edilmiştir. Buna göre bu tarz ders kitapları; öğrenciler "ona bilimlerin konusu olan kâinat kitabına tevhidî bir bakış açısı kazandırmak" (Uzman 2); "Yaratılış Deyince bu kâinatın kendine kendi kendine

olmadığını, sebepler yaratmamış tabiat da yaratmamış. Çünkü mantık bunu kabul etmez. Dil bilgisi Kaidesi gereğince bir şey kendi kendine olamaz tesadüfe havale edilemez." (Uzman 7) ve "Kainattaki tüm hadiselerin tesadüfen kendi kendine olmadığı mesajını vermek olmalıdır." (Uzman 8) görüşleri beyan edilmiştir.

Son olarak *"***mevcut ders kitaplarında eksiklikler***"*, Tevhid diliyle ders kitabının yazılma gerekçesi olarak ortaya konulmaktadır. Bu hususla ilgili olarak uzmanlar, yazma gayretinin sebeplerinden birisinin "mevcut bilimlerin kâinattaki varlıkları tesadüf ve tabiatın eseri olarak göstermeleri" (Uzman 2) olduğunu ifade etmektedirler. Ya da başka bir görüşte de "Mevcut ders kitaplarının yapısında her şeyin kendi kendine olduğu veya tesadüf eseri olduğu bu eşyaların üzerinde bizim tasarruf edebileceğimiz gibi bir algı" (Uzman 5) olduğu belirtilmektedir.

Yazım Dili ve Muhteva

Uzmanlar, Yaratılış görüşüne uygun ders kitabı yazımında muhteva ve yazım diline dikkat çekmektedirler. Bu tema aynı zamanda ders kitabı ya da yardımcı kaynak yazımında nasıl bir yazım dili ve muhteva kullanılması gerektiğini de ifade etmektedir. Aşağıda, bu temaya ilişkin kategoriler ile bu kategorilere ilişkin uzman görüşleri sunulmuştur.

Uzman görüşlerine göre ders kitapları yazılırken seçilecek yöntem, *"***ilmi yönün izahı olmalıdır.***"* Uzmanlar ders kitabı yazım dilinde *"Mutlaka olayların ilmi yönü izah edilmelidir."* (Uzman 8) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Uzman görüşlerine göre ders kitaplarında olması gereken diğer bir özellik de kitapların *"***muhatabın seviyesine uygun***"* olmasıdır. *"Kelime ve cümleler mümkün mertebe muhatabın seviyesine uygun seçilmelidir."* (Uzman 8) görüşü, bu kategoriyi yansıtmaktadır.

Yaratılış esasına uygun ders kitaplarında *"***yaratılış ve bilim dilinin mezcedilmesi"**, diğer bir kategoriyi oluşturmaktadır. Uzmanlara göre *"Gençlerin kullandığı kelimelerin yanına alternatifleri de verilmelidir. Böyle bir kitap yazılırken bilim ve yaratılış dili mezcedilerek verilmelidir."* (Uzman 8)

Uzmanlara göre *"***kültürü yansıtan kelimeler kullanılmalıdır.***"* Bir uzman, ders kitapları veya yardımcı kaynaklar yazılırken kültürü yansıtan kelimelerin kullanılması ile ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: *"Aslından koparılmış kelimeleri kullanmamalıyız. Dil bir köprüdür. Geçmiş ile gelecek arasında bağ kurar. Geçmişi olmayanın geleceği de olmaz. Kökten kopan bir yaprağın çürümesi gibi kökünden kopan bir dil de devam edemez."* (Uzman 7)

Ders kitabı yazımında ayrıca *"***İslami literatür kullanılması***"* hususunda hassasiyet gösterilmelidir. Bu konuda kısaca "İslami literatür kullanılmalı" (Uzman 4) görüşü belirtilmiştir.

Yazım dilinde dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da *"***edilgen fiil yapısı kullanılması***"* olmalıdır. Uzmanların bu konu ile ilgili olarak *"Fiilin etken veya edilgen yapılması (ile Tevhid diline uygun kitap yazılabilir)"* (Uzman 2) ve *"Bu yapılırken edilgen ifadeler kullanılarak bu olayların bir faili olduğu okuyucuya yansıtılmalıdır."*(Uzman 8) görüşleri belirtilmiştir.

Yazılacak kitapların yazım dili *"***Yaratıcıyı yansıtmalıdır.***"* Bu kategoriyi destekleyen uzman görüşleri şu şekildedir:

"Temel bakış açısı, öğretimde mana-yı harfiyi esas alması gerekir." (Uzman 11)

"Fiiller mümkün olduğu kadar yaratılışı çağrıştıracak tarzda olmalıdır."(Uzman 12)

"Kelime ve cümleler tevhidi hatırlatacak tarzda olmalıdır." (Uzman 3)

"Her paragrafta Allah'ın hangi isminin tecellisi anlatılıyorsa, ona uygun bir terim ve ifade kullanmalıyız." (Uzman 2)

"İfade edilecek bilim konusunda Allah'ın hangi ismi veya isimleri tecelli ediyorsa o isimleri nazara verecek tarzda kelime veya kelime grupları kullanılmalıdır." (Uzman 2)

Muhteva *"***tesadüfe havale edilmeyecek***"* bir yazım şekli ile yazılmalıdır. Bu konu ile ilgili bir uzman "Yaradılışın tesadüfe, sebeplere ve tabiata havale edilemeyeceği" (Uzman 4) görüşünü belirtmektedir.

Yazılacak ders kitapları *"değerleri içermelidir."* Bu hususu belirtmek *"Yaratılış görüşü kitapları yazılırken de değerler eğitimi konuları ihmal edilmemelidir."*(Uzman 3) ile *"İçerik olarak değerlere uygun muhteva olmalı. Mesela kainatta bir yardımlaşma, muavenet olduğu değerlerle verilebilir. Mesela bitkiler hayvanların, hayvanlar insanların yardımına, muavenetine gönderilir dediğimizde aynı zamanda muavenet kanununu da prensip haline getirmiş oluruz."*(Uzman 7) görüşleri belirtilmiştir.

Şevke Medar Hususlar

Ders kitaplarının Tevhidî bakış açısı ile yazılmasında görev alan ekiplerin bu süreç içerisinde motivasyonlarını arttıran durumlara ilişkin görüşleri de *"şevke medar hususlar"* teması altında bir araya getirilmiştir. Buna göre bu süreçte *"şahsi kemalat kazanma"*, *"i'lay-ı kelimetullaha hizmet etme düşüncesi"*, *"insanın varlık gayesine hizmet etme düşüncesi"*, *"gelecek nesillerin ıslahına katkı yapma düşüncesi"* ile *"ortaya müşahhas ürün çıkması"* gibi hususlar da sürece gönüllü olarak katkı sunan akademisyen ve öğretmenlerin şevkini arttırmaktadır.

Sürece katkı sağlayanlar, bu sürecin *"şahsi kemalata"* medar olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre ders kitabı yazım sürecinde edindikleri tecrübeler, olaylara nazar-ı hikmetle bakma kabiliyeti kazandıklarını, ilmi açıdan ve kitap yazımı açısından lazım olabilecek kabiliyetler bağlamında kendilerini geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili görüşleri de şu şekildedir:

"Şevkimi arttıran, üstadın mana-i harfi yaklaşımına sahip çıkabilme o yolda yürüyebilme katkı sağlayabilme beni teşvik ediyor. Çünkü Üstadımız 40 yıllık hayatında bu manaya ulaşmıştır. Ayrıca nazarı Hikmet ve Tefekkür ile bakabilmek. Aynı zamanda bu çalışmalarda ilim var Kendini geliştirme var." (Uzman 5)

Diğer yandan **i'lay-ı kelimetullah düşüncesi**, sürece katkı sağlayan uzmanların şevkini arttıran diğer bir unsurdur. "Onun ismini ve sanatkarlığını anma ve yüceltme gayreti beni motive etmektedir." (Uzman 6) görüşü ile bu düşünce ifade edilmiştir.

"Ortaya müşahhas ürün çıkmış olması", ders kitabı yazarlarını motive eden başka bir unsurdur. Uzmanların bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

"Bu milletin maddi ve manevi kurtuluşu için çalışmak zarureti. 25 senedir bu mesele üzerinde gayret gösteriyoruz. Şimdi çok mesafe alındı. Bu da motivasyonu sağlıyor." (Uzman 7)

"Ortaya çalışmanın çıkmış olması şevkimizi arttırıyor. Biz yapamayız algısı kırılıyor. Biz de yapabiliriz." (Uzman 5)

"İnsanın varlık gayesine hizmet etme düşüncesi", şevki arttıran diğer bir kategoridir. Bu konu ile ilgili uzman görüşleri ise şu şekildedir:

"İnsanın özüne, fıtratına uygun bir çalışma yapmak…" (Uzman 3)

"Bu, insanın varlık gayesi.." (Uzman 4)

"Bizim gayemiz Rızayı ilahiyi kazanmak için, Allah'ın tanınmasına fertlerin Allah'a hakiki kul olmasına nasıl katkı sağlayabiliriz düşüncesidir." (Uzman 7)

Şevki arttıran bir diğer faktör ise *"gelecek nesillerin ıslahına katkı yapma düşüncesi"* olarak ifade edilmiştir. Bu manadaki uzman görüşlerini *"Müspet manada gençlerin yetişeceğini düşününce yapılan çaba işlem bizi ayakta tutuyor."* (Uzman 5), "Böyle bir kitabın gençlere ulaştırılmasının gerekliliğine vicdanen inanma" (Uzman 2) ile "Sonraki nesillere tevhidi anlatmak ve aktarmak" (Uzman 3) şeklinde ifade edilmiştir.

Aksaklıklar ve Endişeler

Yapılan görüşmelerde, ders kitabı yazımında karşılaşılan problemlerle ilgili görüşler de dile getirilmiştir. Bu görüşler **aksaklıklar ve endişeler** teması altında toplanmıştır. Bu tema altında yazılan eserlerin *"nasıl karşılanacağı endişesi"*, *"mevcut eğitim sisteminin şartlandırması"*, *"öğrencinin anlayamayacağı düşüncesi"*, *"kaynakların azlığı"*, *"seküler dil engeli"* ile *"yaratılış ifade eden kavramları bulmakta zorluk"* kategorileri yer almaktadır.

Ders kitabı yazımında görev alan gönüllüler, Yaratılış dili ile ders kitabı yazımı ile ilgili endişelerinden birisini, **"nasıl karşılanır endişesini"** şeklinde ifade etmişlerdir.

Diğer bir sorun ise **"mevcut eğitim sisteminin şartlandırması"** olarak ifade edilmiştir. Uzmanlar bu sorunu "Aldığımız eğitim sistemi bizi bazı şeylere şartlandırıyor. Bu şartlandırma durumundan kurtarmak zor oluyor. Ne güzel yaratılmış diyebilmek okullarda verilmediği için ilk verildiğinde güçlük olabilir." (Uzman 7) şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca "Bir olay ya da metabolik faaliyet anlatılırken alışılagelmiş ifade kalıplarından çıkmak zor oluyor." (Uzman 8) görüşü de belirtilmiştir.

Ders kitabı ya da kaynak eserler hazırlanırken yazar veya editörlerin şevklerini kıran diğer bir unsur **"öğrenci anlamaz düşüncesi"** olarak belirtilmiştir. Bu konudaki uzman görüşü "Öğrenci anlamaz diye düşünmeyelim öğrenci anlayabilir. Nihayetinde okullarda İngilizce, Fransızca Arapça öğrenebiliyoruz. Zamanla bu kelimeleri öğrenir ve kullanmaya başlarız." (Uzman 5) şeklindedir.

Ders kitabı yazımı sürecini güçleştiren bir diğer unsur da **"yaratılışı ifade eden kavramları bulmakta zorluktur."** Bu kategori ile ilgili uzman görüşleri şu şekildedir:

"Alışılagelmiş kelime ve kavramları Yaratılış görüşüne göre düzenlemekte zorlandık. Mesela, Yer çekimi kuvveti, Elektrik kuvveti gibi konularda yaratılış görüşüne doğrudan geçecek kelime ya da cümle kurmakta zorlanıldı. Elektrikte tevhidi bir tarzda nasıl anlatırız sorusuna cevap bulmak zordu."(Uzman 3)

"Tevhid diline uygun kelime ve cümle yapılarını bulmada zorluklar var. Ama zamanla bunun da aşılacağına inanıyorum."(Uzman 6)

Son olarak *"kaynakların azlığı"* bu süreçte zorlanılan konulardan birisidir. Ders kitabı yazarları veya editörler, ders kitabı yazımında "Yaratılış görüşüyle ilgili kaynak da çok az. Risale-i

Nur kitapları, Zafer dergisi, yaratılış kongre bildirileri dışında faydalanacak kaynak yok gibi." (Uzman 3) görüşünü belirtmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Yaratılışçılık esasına uygun ders kitabı veya kaynak kitapların yazımına ilişkin uzman görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, gönüllü olarak ders kitabı yazımında görev alan iki öğretmen ve dört editörden oluşan altı uzmandan veriler toplanmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre ulaşılan sonuçlar bu başlık altında sunulmuştur. Sonuçlar, aynı zamanda Yaratılışçılık esasına uygun ders kitabı yazımında *"öneri"* mahiyetinde değerlendirilmiştir.

Yapılan analizde ilk temayı Yaratılış esasına uygun ders kitabı yazımında *"yazma gerekçesi"* oluşturmaktadır. Uzmanlar yapılan çalışmaları iman – küfür mücadelesi olarak nitelendirilmekte, yazılacak olan eserlerin materyalist bakış açısına alternatif olması, kainat kitabına Tevhidî bakış açısı kazandırması, ders kitabını okuyacak olan öğrencilerin hayatına anlam katacak potansiyelde olması, yine öğrencilerin bilinçaltına tesadüfü aşılamama gayreti içinde olması, aynı zamanda öğrencilere sorumluluk ve tasarruf gibi müspet kişilik özellikleri kazandırması, yazılacak eserlerin öğrencilerin hem aklına, hem kalbine hem de ruhuna hitap etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Son olarak uzmanlar, Yaratılışçılık görüşü noktasında mevcut ders kitaplarındaki eksikliklerin de yine bu çalışmalar için temel gerekçe olarak sunmaktadırlar.

Uzmanlar, Yaratılış bakış açısıyla yazılacak olan eserlerin yazım dili ve muhtevası ile ilgili görüşlerini de belirtmişlerdir. Yazılan eserler ilmi açıdan izahlar olmalı, muhatabın seviyesine uygun, yaratılış ve bilim dilini mezceden, kültürü yansıtan ifadelerin kullanıldığı, İslami literatürü referans alan, yaratıcının esmasını yansıtan, değerleri de içerecek şekilde muhtevaya sahip olmalıdır. Cümleler metin içinde ifade edilirken de edilgen yapı kullanılmalıdır. Edilgen yapı, kainattaki icraatın kendiliğinden olmadığını, bir yaratıcıya isnat edilerek ifade edildiği bir kalıp olarak kullanılmaktadır.

Yaratılışçılık esasına göre yapılacak bu çalışmalarda bazı hususlar uzmanların şevkini arttırmaktadır. Uzmanlara göre bu tür çalışmalarla i'lay-ı kelimetullah, insanın varlık gayesine hizmet etme, gelecek nesillerin ıslahına katkı yapma düşünceleri, en önemli motivasyon unsurları arasındadır. Diğer yandan bu süreçlerde yer alan uzmanlar, bu çalışmaların kendi kişisel gelişimleri diyebileceğimiz şahsi kemalatlarına katkı sağladığını ifade etmiş ve yıllardır sürdürülen çalışmaların en nihayetinde somut ürünler ortaya çıkmış olmasının da şevki arttıran unsurlar olduğunu belirtmişlerdir.

Son olarak yapılan bu çalışmalarda yaşanan aksaklıklar veya geleceğe dönük endişeler de belirtilmiştir. Uzmanlar yapılan çalışmaların sonucunda ortaya çıkan ürünlerin nasıl karşılanacağı ile öğrencilerin anlayamayacağı düşüncelerini geleceğe dair endişeler olarak belirtmişlerdir. Diğer yandan mevcut eğitim sisteminin şartlandırması neticesinde yeni kalıpları kullanmakta yaşanan zorluklar, Yaratılışçılık görüşüne zıt olan seküler dilden kaynaklı engeller, Yaratılışçılığı ifade eden kelimeleri bulmakta yaşanan güçlükler ve son olarak kaynakların azlığı da süreci olumsuz etkileyen aksaklıklardır.

KAYNAKÇA

Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi. (2021). https://yaratiliskongresi2021.dpu.edu.tr/ adresinden 22.12.2021'de alındı.

Cevizci, A. (2011). Eğitim felsefesi. Ankara: Say Yayınları.

Creationism. (t.y.). Merriam-Webster's online dictionary https://www.merriam-webster.com/dictionary/creationism#other-words web adresinden 20.12.2021'de alındı.

Ergün, M. (2011). Eğitim felsefesi. Ankara: Pegem Akademi.

MEB. (2021). Millî eğitim bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği.

Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber. (Çev. S. Turan) Ankara: Nobel Yayınları.

Merriam Webster. (t.y.). Yaratılışçılık. İçinde Merriam-Webster.com Sözlük . 20 Aralık 2021'de https://www.merriam-webster.com/dictionary/creationism adresinden alındı.

Morris, H. M. (1996). Scientific creationism. Arkansas: New Leaf Press.

Nursî, S. (2015). Mesnevi-i nuriye. İstanbul: RNK.

Nursî, S. (2004). Lemalar. İstanbul: Sözler Yayınevi.

Kaya, Z. (2006). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.

Tozlu, N. (1997). Eğitim felsefesi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Yaşaroğlu, C. (2018a). Ders kitapları ne söyler, öğrenciler ne anlar: Ders kitapları görselleri hakkında bir değerlendirme. Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi, (5), 167-180.

Yaşaroğlu, C. (2018b). Din – bilim bağlamında eğitimin felsefi temellerine genel bir bakış ve tevhidî bakış açısı olarak "manay-ı harfî yaklaşımının" felsefi temellere göre değerlendirilmesi. II. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi (ss. 755 – 766). Erzurum

Yıldırım, C. (1987). Eğitim felsefesi. İçinde Eğitimin felsefi, sosyal ve tarihsel temelleri (Hakan, A. Ed.). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

KÂİNATTAKİ VAHDET MÜHRÜ: İLAHİ (ALTIN) ORAN

Doç. Dr. Süleyman EDİZ, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van
suleymanediz@yyu.edu.tr

ÖZET

Bir sanat eserinin en güzel bir estetik içinde görünmesini sağlayan en önemli unsur bu sanat eseri içindeki kısımların mükemmel uyumudur. Bu uyum matematiksel olarak "ilahi oran" veya "altın oran" olarak isimlendirilir. Bu oran atomik boyuttan, kozmik boyuta yaratılan her şeyde gözlemlenmektedir. Ayrıca tarih boyunca insan oğlunun bıraktığı en meşhur eserlerin ekserisi ilahi oran kullanılarak inşa edilmiştir. Bu çalışmada ilahi oranın gözlemlendiği DNA sarmalından galaksilere kadar ki çalışmalar özetlenerek verilerek, pi sayısında olduğu gibi ilahi oranın da Yüce Yaratıcımızın kâinatta nakşettiği bir vahdet ve ehadiyyet mührü olduğu gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Altın Oran, İlahi Oran, Vahdaniyyet, Ehadiyyet, Yaratılış

KAİNATTAKİ VAHDET MÜHRÜ: İLAHİ (ALTIN) ORAN

Süleyman Ediz, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van
suleymanediz@yyu.edu.tr

ABSTRACT

The most important element that makes a work of art appear in the most beautiful aesthetic is the perfect harmony of the parts in this work of art. This harmony is mathematically called the "divine ratio" or the "golden ratio". This ratio is observed in everything created from the atomic to the cosmic dimension. In addition, most of the most famous works left by human beings throughout history were built using divine proportion. In this study, the studies from the DNA helix to the galaxies in which the divine ratio is observed are summarized and it is shown that the divine ratio is a seal of divine unity and divine oneness that our Almighty Creator engraved in the universe, just like the number of pi.

Keywords: Golden Ratio, Divine Proportion, Divine unity, Divine oneness, Creation

GİRİŞ

Altın oran, ikinci dereceden denkleminin pozitif kökü olan sayısıdır. Altın oran (fi) harfiyle gösterilir ve yaklaşık değeri 1,618 olan bir irrasyonel sayıdır. Kök kardeşi olan sayısıyla birlikte karesi bir fazlasına, çarpma işlemine göre tersi, bir eksiğine eşit olan yegâne sayıdır. Bir bütünün parçalarına oranının parçaların birbiri arasındaki oranına eşitliği olarak ifade edilebilir.

Bir doğru parçasının altın orana göre bölünmesi demek bu doğru parçasının uzunluğunun bölünmüş büyük doğru parçasın uzunluğuna oranının, bölünmüş büyük doğru parçasının uzunluğunun bölünmüş küçük doğru parçasının uzunluğuna oranına eşit olması demektir. Bunu aşağıdaki Şekil 1 de görüleceği üzere matematik yoluyla şöyle gösterebiliriz.

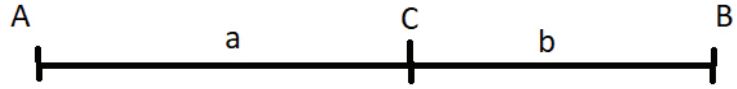

Şekil 1: AB doğru parçasının altın orana göre bölünmesi

Burada olduğundan aşağıda görüleceği üzere oranı elde edilir. Bu oranı basitçe bütünün büyük parçaya oranı, büyük parçanın küçük parçaya oranına eşittir olarak ifade edebiliriz.

Örnek: ise olduğunu gösteriniz.

Çözüm: ise olur. Her iki tarafın karesi alınırsa elde edilir. Buradan da ve eşitlikleri elde edilir. Bu son eşitlik ve olur ki her iki taraf ye bölünürse elde edilmiş olur.

Altın oran basılı bir kitapta ilk defa Öklit'in elementler isimli kitabının altıncı bölümü otuzuncu önermede *"ekstrem ve önemli oranda bölmek"* olarak ifade edilmiştir (Meisner, 2018). Orta çağın meşhur İtalyan matematikçisi Leonardo Fibonacci, kendi ismiyle zikredilen 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, … dizisini her bir terimi kendisin den önceki iki terimin toplamı olarak tanımladı. Bu dizinin ardışık terimleri arasındaki oran da altın orana yaklaşmaktadır. Dolayısıla altın oranı karakterize etmenin bir yolu da Fibonacci dizisini kullanmaktır (Akçağıl, 2005). 1495 yılında Luca Pacioli ve Leonardo da Vinci altın oran'a *"ilahi oran"* ismini verdikleri *"DIVINA PROPORTIONE"* başlıklı kitaplarında estetik açıdan sanat eserlerinin altın orana sadık kalınarak yapıldığında ortaya çıkan müthiş güzelliği açıklamaya çalıştılar (Meisner, 2018). Bundan sonra Avrupa'da altın oran, *"İlahi Oran"* olarak zikredilmeye başlandı. Şu anki literatürde ilahi oranı yazarların çok büyük bir kısmı *"Altın Oran"* olarak isimlendirmekle birlikte *"İlahi Oran"* olarak kullanan yazarlar da mevcuttur.

Bu çalışmanın yazıldığı tarih itibariyle ilahi (altın) oranla ilgili literatürde yaklaşık yirmi beş bin civarında makalenin varlığı gözlendi. Bu makaleler incelendiğinde atomik boyuttan,

kozmik boyuta yaratılan her şeyde ilahi oranın gözlemlendiği görülmektedir. Bu makalelerin bir kısmı da tarih boyunca insan oğlunun bıraktığı en meşhur eserlerin ilahi oran kullanılarak inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Yine bu makaleler incelendiğinde fen, tıp ve teknolojide yeni yollar arayanlar için ilahi oran, yeni yolların, yeni çözümlerin, yeni algoritmaların ve yeni cihazların geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığı gözlemlenmektedir.

Fikir vermesi açısından ülkemizde 2020 ve 2021 yıllarında ilahi oranla ilgili yapılan birkaç çalışmadan bahsedilebilir. İnsan anatomisinde altın oranlama ve sanat eserlerindeki karşılaştırmalı analizi için Seçkin ve Bülbül 2020 ye bakılabilir. Dudak yapısının tıbbi ve cerrahi açıdan ilahi orana göre incelendiği makale için Kaya ve ark. 2020 ye müracaat edilebilir. Tarihi camilerimiz ve medreselerimizin ilahi orana göre nasıl inşa edildiğini müşahede etmek için Doğan ve Kuşçu, 2020 ve Akın ve Aykal, 2022 ye bakılabilir. Son olarak geometri ve matematik bağlamında tezhip sanatının anlam boyutu için Dönmez, 2021'e bakılabilir.

SONUÇ

Kâinatın bütününde görülen ilahi oran Yüce Rabbimizin *"vahdaniyetini"*, ve bu bütünlerin her bir parçasında görülen ilahi oran da Yüce Rabbimizin *"ehadiyyetini"* gözlere gösteren bir mühürdür.

DNA sarmalından galaksilere kadar gözlemlenen ilahi oranın Esma-ül Hüsna ve Kur'an-ı Kerim bakış açısıyla Yüce Rabbimizin vahdaniyyetini ve ehadiyyetini ilan eden bir mühür olduğunu görmek için Risale-i Nur külliyatından aşağıdaki satırlara bakalım:

"Evet Hâlık-ı Rahîm, bir kuşun tüylü libasını hangi kanunla değiştiriyor, tazelendiriyor; o Sâni'-i Hakîm aynı kanunla, her sene Küre-i Arz'ın libasını tecdid eder. Hem o aynı kanunla, her asırda dünyanın şeklini tebdil eder. Hem aynı kanunla, kıyamet vaktinde kâinatın suretini tağyir edip değiştirir.

Hem hangi kanunla zerreyi, mevlevî gibi tahrik ederse; aynı kanunla Küre-i Arz'ı meczub ve semaa kalkan mevlevî gibi döndürüyor ve o kanun ile âlemleri böyle çeviriyor ve manzume-i şemsiyeyi gezdiriyor.

Hem hangi kanunla senin bedenindeki hüceyratın zerrelerini tazelendiriyor, tamir ve tahlil ediyorsa, aynı kanunla senin bağını her sene tecdid eder ve her mevsimde çok defa tazelendirir. Aynı kanunla, zemin yüzünü her bahar mevsiminde tecdid eder, taze bir peçe üstüne çeker.

Hem o Sâni'-i Kadîr, hangi kanun-u hikmetle bir sineği ihya eder; aynı kanunla şu önümüzdeki çınar ağacını her baharda ihya eder ve o kanunla Küre-i Arz'ı yine o baharda ihya eder ve aynı kanunla haşirde mahlukatı da ihya eder. Şu sırra işareten مَا خَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ Kur'an ferman eder. Ve hâkeza kıyas et. **Bunlar gibi çok kavanin-i rububiyet vardır ki, zerreden tâ mecmu'-u âleme kadar cereyan ediyor.**

İşte faaliyet-i rububiyetin içindeki şu kanunların azametine bak ve genişliğine dikkat et ve içindeki sırr-ı vahdeti gör; **herbir kanun bir bürhan-ı vahdet olduğunu bil**. Evet şu çok kesretli ve çok azametli kanunlar, herbiri ilim ve iradenin cilvesi olmakla beraber; hem vâhid, hem muhit olduğu için; Sâni'in vahdaniyetini ve ilim ve iradesini gayet kat'î bir surette isbat ederler.

Mektubat (290 - 291)".

"Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَ اَلْوَانِكُمْ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ * يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ * خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ * يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ * لاَ يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ * يُولِجُ الَّيْلَ فِى النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِى الَّيْلِ وَ هُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

gibi âyetlerle, o derece hârika bir ulviyet-i üslûb ve i'cazkârane bir cem'iyet içinde hallakıyetin hakikatını hayale tasvir ediyor, gösteriyor ki:

"Sâni'-i Âlem olan şu kâinatın ustası, iş başında olarak Şems ve Kamer'i hangi çekiç ile yerlerine çakıyorsa; aynı çekiç ile, aynı anda zerreleri yerlerine -meselâ zîhayatların gözbebeklerinde- yerleştiriyor. Semavatı hangi ölçü ile, hangi manevî âlet ile tertib edip açıyorsa; aynı anda, aynı tertib ile gözün perdelerini açar, yapar, tanzim eder, yerleştirir. Hem Sâni'-i Zülcelal manevî kudretin hangi manevî çekici ile yıldızları göklere çakıyorsa, aynı o manevî çekiç ile, beşerin sîmasındaki hadsiz alâmet-i farika noktalarını ve zahirî ve bâtınî duygularını yerlerine nakşediyor." diye ifade eder.

Demek o Sâni'-i Zülcelal iş başında... İşlerini hem göze, hem kulağa göstermek için, âyât-ı Kur'aniye ile, bir çekici zerreye vuruyor; aynı âyetin diğer kelimesiyle, o çekici Şems'e vuruyor; merkezine çakar gibi ulvî üslûb ile vahdaniyeti ayn-ı ehadiyet içinde ve nihayet celali nihayet cemal içinde ve nihayet azameti nihayet hafâ içinde ve nihayet vüs'ati nihayet dikkat içinde ve nihayet haşmeti nihayet rahmet içinde ve nihayet bu'diyeti nihayet kurbiyet içinde gösterir. Muhal telakki edilen cem'-i ezdadın en uzak mertebesini, vâcib derecesindeki bir suretini ifade eder, isbat edip gösterir. İşte bu tarz ifadesi ve üslûbudur ki; en hârika edibleri, belâgatına secde ettiriyor.

Mektubat (390 - 391)".

"Hem daire-i Kehkeşan'dan ve manzume-i şemsiyeden ve anasır-ı arziyeden, tâ göz hadekasının perdelerine ve gül goncasının yapraklarına ve mısır sünbülünün gömleklerine ve kavunun çekirdeklerine kadar mütedâhil daireler gibi cüz'î ve küllî hükmünde aynı intizam ve hüsn-ü san'at ve aynı fiil ve kemal-i hikmetle tasarruf etmek, elbette bedahet derecesinde isbat eder ki: Bu işleri yapan hem vâhiddir, birdir, her şeyde sikkesi var.

Hem de hiçbir mekânda olmadığı gibi her mekânda hazırdır. Hem güneş gibi; herşey ondan uzak, o ise herşeye yakındır. Hem daire-i Kehkeşan ve manzume-i şemsiye gibi en büyük şeyler ona ağır gelmediği gibi, kandaki küreyvat, kalbdeki hatırat ondan gizlenmez; tasarrufundan hariç kalmaz. Hem herşey ne kadar büyük ve çok olursa olsun, en küçük, en az birşey gibi ona kolaydır ki; sineği kartal sisteminde ve çekirdeği ağacın mahiyetinde ve bir ağacı bir bahçe suretinde ve bir bahçeyi bir bahar san'atında ve bir baharı bir haşir vaziyetinde sühuletle icad eder.

Şualar (162)".

KAYNAKÇA

Akçağıl, Ş. (2005). *Fibonacci sayıları ve altın oran* (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).

Akın, R. B., & Aykal, F. D. (2022). Behram Paşa Camii Cephelerinin Doluluk-Boşluk Oranlarında Altın Oran-Estetik İlişkisinin İncelenmesi. *Online Journal of Art and Design,* 10(2), 241-255.

Dönmez, A. K. (2021). Geometri ve matematik bağlamında tezhip sanatının anlam boyutu. *Lale*, 2(3), 62-71.

Kuşçu, H. M., & DOĞAN, N. Ş. (2020). Sivas Buruciye medresesi (1271) ön yüz düzeninde orantı ve modüler sistem arayışı üzerine bir deneme. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi,* (13), 27-78.

Kaya, K. S., Türk, B., Dizdar, S. K., Soytaş, P. A., & Turgut, S. (2020). Dudak Çekiciliğinin ve Dudak Analiz Ölçümlerinin Değerlendirilmesi. *Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi*, 28(1):1-8.

Meisner, G. B. (2018). The golden ratio, *The Quarto Group Publication*, New York, USA.

Nursi, S. (2020). Mektubat. Envar Neşriyat, İstanbul.

Nursi, S. (2020).Şualar. Envar Neşriyat, İstanbul.

Seçkin, F., Bülbül, M. (2020). İnsan Anatomisinde Altın Oranlama ve Sanat Eserlerindeki Karşılaştırmalı Analizi. *Temel Eğitim*, 2(4), 6-20.

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

VIII. OTURUM

22 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
15:30 - 16:30	Prof. Dr. Mehmet CESUR Gaziantep Üniversitesi	ACILAR VE YARADAN'IN HİKMETİ
	Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN Atatürk Üniversitesi	MEVLÂNÂ'DA VARLIĞIN ESTETİĞİ
	Doç. Dr. Mehmet DEMİRTAŞ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	FREDERICK ROBERT TENNANT'TA TANRI'NIN YARATMA SIFATI
	Dr. Öğr. Üyesi Fikrullah ÇAKMAK Atatürk Üniversitesi	HOLLYWOOD SİNEMASINDA DÜNYADAKİ CANLILIĞIN KÖKENİNE YÖNELİK KURGULAR
16:30-16:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

MEVLÂNÂ'DA VARLIĞIN ESTETİĞİ

Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum
ahilal@atauni.edu.tr

ÖZET

İslâmî düşünceye göre varlık, mutlak ve nesnel anlamda güzel bir şekil ve görüntüye sahiptir. Güzellik aslen varlığın özündedir. Çünkü varlık, ilâhî güzelliğin bir suretidir. Allah, *"Yarattığı her şeyi güzel yaratan"* olunca da varlık, yaratılışı itibariyle güzeldir. Yerin, göğün, hayvanların ve bitkilerin sahip oldukları güzellik, yaratanına karşı hayranlık duygusu uyandıracak kadar da insanı etkilemektedir. İnsan, yaratılışı itibariyle ihtiyaç duyan, seçenekler arasında karar veren, seçim yapan, kimi şeylerden hoşlanan, haz duyan bir varlıktır. Böyle olunca da hoşlandığı, haz duyduğu şeylere güzel ve hoş gibi değerler yükler. Bu güzellikler de âlem ve âlemdeki varlıklarda düzen, uygunluk, orantı, simetri ve ahenk gibi unsurlarla temellendirilir. Bu unsurlar Mevlânâ'da ve eserlerinde de kendini göstermektedir. Asıl olan varlık ve güzellik düşüncesinin ne olduğu, bunun eserlere nasıl yansıtıldığı, hangi dil ve üslupla ortaya konduğudur. Mevlânâ eserlerinde varlık konusunu ele almış, bunu şiir diliyle estetik bir şekilde ortaya koymuştur. Mevlânâ'da birlikçi bir varlık anlayışı vardır. Varlığın içinde gizli olan varlık *"yok"* olarak ifade edilir.

İnsanlar sadece mutlak ve doğal güzellikle yetinmemiştir. Onlardan ilham alarak ruhundaki güzellik duygusuyla yeni güzellikler ortaya çıkarmıştır. Doğal güzelliğe gönül vermekle birlikte Mevlânâ, şiirlerine içindeki güzellikleri de katarak güzeli, güzellikleri çoğaltmıştır. Aslında o, güzeli, güzellikleri önce Allah'ta sonra da Allah'ın yarattıklarında görür.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, Varlık, Estetik, Mevlana, Şiir

THE AESTHETICS OF EXISTENCE IN MEVLANA

Doç. Dr. Ayşe Hilal Kalkandelen, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum
ahilal@atauni.edu.tr

ABSTRACT

According to Islamic thought, existence has an absolute and objective image and appearance. Beauty is, actually, in the essence of existence. This is because the existence is a representation of divine beauty. The created things are beautiful since Allah is *"He Who excelled in the creation of all that He created"*. The beauty of the earth, sky, animals and plants influences humans in a way that is enough to evoke admiration towards the Creator. Temperamentally, human is a being who needs, makes choices among options, likes and enjoys certain things. When this is the case, human regards the thing he likes and enjoys as beautiful and nice. These beauties are grounded by elements such as the universe, the order of existence in universe, availability, proportion, symmetry and harmony. These elements are seen in the works of Mevlana. What really matters is what the idea of beauty is, how it is reflected in the works and through which tone and style it is presented. Mevlana addresses the matter of existence in his works and presents aesthetically with a poetic language. Mevlana has a unionist understanding of existence. Existence that is hidden inside the existence is defined as *"absent"*.

People have not been content only with absolute and natural beauty. Being inspired by them, people have formed new forms of beauty thanks to the feeling of beauty in their souls. As well as being deeply interested in natural beauty, Mevlana produced more and more of the beauty by adding the beauty inside him to the poems. In fact, he observes the beautiful and beauties first in Allah, and then in what Allah created.

Keywords: Creation, Existence, Aesthetics, Mevlana, Poetry

MEVLÂNÂ'DA VARLIĞIN ESTETİĞİ

Varlık, mutlak ve nesnel anlamda güzel bir şekil ve görüntüye sahiptir. Güzellik aslen varlığın özündedir. Çünkü varlık, ilâhî güzelliğin bir sûretidir. Yerin, göğün, hayvanların ve bitkilerin sahip oldukları güzellik, yaratanına karşı hayranlık duygusu uyandıracak kadar insanı etkilemektedir. İnsan, yaratılışı itibariyle ihtiyaç duyan, seçenekler arasında karar veren, seçim yapan, kimi şeylerden hoşlanan, haz duyan bir varlıktır. Böyle olunca da hoşlandığı, haz duyduğu şeylere güzel ve hoş gibi değerler yükler. Bu güzellikler de âlem ve âlemdeki varlıklarda düzen, uygunluk, orantı, simetri ve ahenk gibi unsurlarla temellendirilir. Bu unsurlar Mevlânâ'da ve eserlerinde kendini göstermektedir. Asıl olan varlık ve güzellik düşüncesinin ne olduğu, bunun eserlere nasıl yansıtıldığı, hangi dil ve üslupla ortaya konduğudur. Mevlânâ, eserlerinde varlık konusunu ele almış, bunu şiir diliyle estetik bir şekilde ortaya koymuştur. Mevlânâ'da birlikçi bir varlık anlayışı vardır. Varlığın içinde gizli olan varlık *"yok"* olarak ifade edilir. Bu yokluk, insanın Allah karşısındaki durumudur.

İnsanlar sadece mutlak ve doğal güzellikle yetinmemiştir. Onlardan ilham alarak ruhundaki güzellik duygusuyla yeni güzellikler ortaya çıkarmıştır. Doğal güzelliğe gönül vermekle birlikte Mevlânâ, şiirlerine içindeki güzellikleri de katarak güzeli, güzellikleri çoğaltmıştır. Aslında o, güzeli, güzellikleri önce Allah'ta sonra da Allah'ın yarattıklarında görür. Mevlana varlık aynasının yokluk olduğunu *"ekmeğin aynası aç, çakmağın aynası da yanık şeydir"* (Mesnevî-i Ma'nevî, 2007) şeklinde ifade eder. Biz güzellikleri Mevlânâ'ya göre şöyle sınıflandırdık:

1. Mevlânâ'ya göre gerçek güzellik Allah'ın güzelliğidir

İnsanlarda gördüğümüz güzellik, mutlak güzelliğin nesnelerde görüntüsüdür. Allah, tasavvufî inanışa göre evreni tanınmak istediği, ya da güzelliğini seyretmek istediği için insanı da bir ayna olarak yaratmış, onda zâtının güzelliğini seyretmektedir. Allah sonsuz güzeldir. Mevlânâ da güzelliğin Allah'tan geldiğini beyitlerinde sık sık belirtirken, Allah'ın zatı hakkında *"en güzel"* sıfatını kullanır. *"En güzel olan Allah'ın aşkından başka ne olursa, şeker yemek olsa da can çekişmektir. Can çekişmek nedir? Ölüme doğru gelmek, âb-ı hayata el sürmemektir."* (Mesnevî-i Ma'nevî, 2007) *"Biz balıklarız, hayat denizi sensin. Ey güzel sıfatlı, senin lütfunla diriyiz"* der.

Allah, şiirlerde pek çok vasfıyla zikredilir. Mevlâna'da Allah'a ait isim ve sıfatlara ilaveten O, dosttur, yoldaştır. Mevlânâ, güzel yoldaş diye bahseder Allah'tan ve Arapça bir rubaisinde *"Bizi dirilten o dost, ne kadar temiz, ne kadar tatlı, ne kadar hoş, ne kadar güzeldir. Biz insanlar ruhlardan, gönüllerden ibaret idik, bedenlerimiz yoktu. O aziz dost, bedenlerimizi, ruhlarımıza konukevi olarak yarattı. O dostumuz, o efendimiz lütfeder, kerem buyurursa bizi affeder, nasıl önceden yarattıysa, yine öyle yaratır, bizi yeniden diriltir."* der. (Mesnevî-i Ma'nevî, 2007)

Bazen de Hakk'ı aile sahibi olarak nitelendirir ve *"Böylece sivrisinekten tut da file kadar bütün mahlûkat Allah'ın ailesidir ve Hak ne güzel aile sahibidir!"* (Mesnevî-i Ma'nevî, 2007) der. Mevlânâ'da gerçek ve izâfî güzellik anlayışından vuslata eriş vardır.

Mevlânâ, bir hikâyesinde Allah'ın lütfuyla bazı şeylerin tatlı ve lezzetli hale geleceğini ifade eder: *"Su, koruk içinde ekşidir; fakat üzüme gelince tatlılaşır, güzelleşir. Sonra küpün içine girince acır, haram olur. Sirke olunca ne güzel katıktır!"* (Mesnevî-i Ma'nevî, 2007) diyerek üzümün farklı şekillerde güzellik ve çirkinliğinden bahseder. Koruk, üzüm, şarap ve sirke özünde su olan, suyun yansıması, kopyası olan şeylerdir. Hepsi tadılınca güzellik ve çirkinlik nitelikleri ortaya çıkar. Koruk henüz olgunlaşmadığı için ekşidir. Üzüm olunca tatlılaşır, güzel olur. Küpe girince şarap olur, sirke hali ise faydalı ve güzeldir. Bunlar, güzel ve çirkin olarak ifade edilen; ama özünde üzüm suyu olan ve cinsine uygun olan şeylerdir. (Kalkandelen, 2019)

Dünyadaki bütün varlıklarda tezahür eden güzellik tabiî güzelliktir. İnsan, hayvan, bitki, sema bu türden güzellerdir. Her insanın hemcinsine, hayvanlara, bahçedeki güle, baharda açan ağaca onlardaki güzelliğe alâkası vardır. Mevlânâ da bu güzelleri eserlerinde fazlasıyla kullanmıştır.

2. Mevlânâ'ya göre güzel insandır.

İnsan şekliyle, dış güzellikleriyle güzeldir. Dış güzellik güzelin güzelliklerinin orantısında, uyumunda ve âhengindedir. Bir varlık, ait olduğu türe uygun niteliklere sahipse, sahip olduğu canlılıkla kendini ifade edebiliyorsa, bütününü oluşturan parçalar arasında orantı ve simetri varsa ve bu parçalar âhenkli bir bütün meydana getiriyorsa güzeldir. Bu güzellikler onun yüzünde, gözünde, saçında, bedenindedir.

Güzellik, öncelikle yüz güzelliğidir. Yüzü güzel olanın içi de güzeldir. Mevlânâ, yüz güzelliğinin can düşmanı olabileceğini de hayvanlardan örnek vererek dile getirir. Âhûnun misk için canından olduğunu, tilkinin postu için başının kesildiğini, filin dişi için kanının döküldüğünü uzun uzun anlatır. (*Şerh-i Mesnevî, ts*)

Mevlânâ insanı ruh ve beden olarak ele alır. İnsanın toprağa mensup olduğunu, hayvanla arasındaki farkın akıl ve nefis olduğunu belirtir. Kendi ifadesiyle insanı *"büyük bir şey"* (*Fîhi Mâ Fîh*, 2008) olarak vasfeder. O'na göre insan incidir, mücevherdir, hazinedir. Bütün güzellikler onda mevcuttur; çünkü Mesnevî'sinde de belirttiği üzere en güzel şekli olan insandır. Mesnevî'de Mevlânâ, Hz. Peygamber'i, *ey kutlu, ey kokusu güzel ve mübarek peygamber!* diye vasıflandırarak, diğer peygamberleri kendi özelliklerine bağlı olarak; mesela güzellik timsali Hz. Yusuf'u ay ve güneşin ona secde etmesi, babasına kanlı gömleğinin götürülmesi, kardeşleri tarafından kuyuya atılması, Mısır'a götürülmesi, köle olması, Züleyha ile karşılaşması, zindana atılması, kadınların ellerini kesmesi, Mısır'a sultan olması konuları ile ele alır ve Mevlânâ'da Hz. Yusuf, bütün güzellikleriyle Allah'ın güzelliğinin tezahürüdür:

Zi hüsn-i Yûsufî sermest bûdem

Zi hüsneş her demî gûyed elestem (Gazeliyyât-ı Şems-i Tebrîzî, 1387*)*

Bir Yusuf'un güzelliğiyle sarhoş olduk ki güzelliği her solukta, Rabbiniz değil miyim diyordu."

Mevlânâ insanı efendiliğiyle, huyuyla, musiki zevkiyle, zarifliği ve nezaketi ile güzel bulur ama Mesnevî'sinde halife Leylâ'ya: *"O sen misin? Mecnun senden dolayı mı perişan oldu ve kendini kaybetti? Sen diğer güzellerden üstün değilsin!"* deyince, Leyla'nın diliyle: *"Sus! Zira sen Mecnun değilsin"* (*Mesnevî-i Ma'nevî,* 2007) der ve güzelliğin izâfîliğini de ortaya koyar.

3. Mevlânâ'ya göre güzel hayvandır.

Mevlânâ eserlerinde düşüncelerini hayvanlar üzerinden ortaya koymuş, pireden deveye kadar bütün hayvanları kullanmıştır. Özellikle Mesnevî'de altmış kadar hayvan hikâyesi bulunmaktadır. Bu hikâyeler Allah sevgisi, insan ve tabiat sevgisi motiflerini taşır. (*Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi,* 2017) Mevlânâ hayvanları karakteristik özellikleriyle kullanır ve onlar aracılığıyla insanlara ders verir. Papağan nükteli sözler kullanan, ârîflerin sözünü dinleyip kurtuluşa eren kişiyi temsil eder. Dudu kuşu boş konuşan, ağzına geleni söylemekten çekinmeyen bir kuştur. Kafes içinde olmasına, bu boş konuşması sebep gösterilir. Bülbül, acı ve keder veren ötüşü, gül bahçesinde gezinmesi, kafeste olması konularıyla ele alınır. Kafes içinde olması sesinin güzelliğindendir. Bülbül, ağlayan, inleyen, garip ve sahipsiz telakki edilen sevgilisi için güzel sözler söyleyen bir âşığın timsalidir.

Mevlânâ, hayvanın güzelliğini; arı örneğinde izah eder. *"Hakk'ın arıya öğrettiğini, aslan ve ejderha bilemez. Arı, ter u taze balla dolu petekler yapar. Hakk'ın, ipekböceğine öğrettiğini hiçbir fil bilir mi?"* der ve her şeyin kendi özüne ve cinsine uygun olduğunda güzel olduğunu belirtir. Arı petek yapar, petek yapmakta yetkindir. İpekböceği ipek örer ve bu işte yetkindir. Fil büyük olabilir; ama arının da ipekböceğinin de işini yapamaz.

Mevlânâ orantıyı da yılan üzerinde açıklar: *"Ne o kuyrukta bir devlet, bir nimet vardır, ne o başta bir rahat, bir lezzet, yılanın kuyruğu, başının etrafında dönüp dolaşır. O iki dost birbirine tam lâyıktır, tam münasiptir!"* (*Mesnevî-i Ma'nevî,* 2007) der ve onların birbirine oranını ifade eder. Uyum, Mevlânâ'ya göre bir güzellik ve Allah'ın yarattığı bir süstür. O: *"her canın özelliği şüphesiz canıyla uyumludur; zira onu Hak yarattı"* der. Çünkü kâinat belli bir düzen ve dengeden ibarettir. Öyle olunca da uyumu Allah'ın yarattıklarında görmek gerekir.

4. Mevlânâ'ya göre güzel ve güzellik tabiatta keşfettiği şeyler ve nimetlerdir.

"Her zaman yeni bir sûret, her an yeni bir güzellik görmedeyim. İnsan daima yeniden yeniye neşelenip durmakta. Ben cihanı nimetlerle dopdolu görmekteyim, sular kaynaklardan coşup akmakta." (*Mesnevî-i Ma'nevî*, 2007) der. Tabiatta gördüğü her şey ona büyük bir haz verir. Mevlânâ'ya göre güzel bitkidir, meyvedir, çiçektir. Özellikle de güldür. Mevlânâ, gülün güzelliğinin, kokusunun Allah'ın bir lütfu olduğunu, o dilerse her şeyin olacağını estetik bir şekilde dile getirir.

*"Gülü güzelleştiren, ona güzel kokular veren Tanrının ihsanı, lütfudur"*der. İnsanlara başlarına kötü bir iş geldiğinde üzüntüye, ümitsizliğe düşmemeyi ve kötü zanda bulunmamayı tavsiye eder ve *"kötü zamanda da gül gibi gülmeye bak"*, *"Gülün yapraklarını birer birer koparsan da yine gülmeyi bırakmaz, yine solup gamlanmaz. Bir dikenden niçin gama düşeyim? Zaten bu gülmeyi diken yüzünden buldum der."* (*Mesnevî-i Ma'nevî*, 2007)

5. Mevlânâ'ya göre güzel gökyüzüdür.

Ay ve güneş; aydınlatması, parlaklığı, uzakta olması, her zaman görünmemesi, görününce güzelliklerin zuhur etmesi özellikleriyle birer güzellik mefhumudurlar. Onlar sadece temaşa edilir; çünkü ay, güneşten aldığı ışıkla geceyi aydınlatır, yol gösterir, tabiata güzellik ve çekicilik yansıtır.

6. Mevlânâ'ya göre güzel sestir.

Yaratılış itibariyle güzel olan insan, dinlediği bir müziği, duyduğu bir sesi, tattığı bir yemeği, kokladığı bir nesneyi algılar ve beş duyu ile algıladığı bu kavramlar, ona somut olarak hoşnutluk verir. Bu kavramlar Mevlânâ'ya göre güzeldir.

Tabiatta pek çok canlı çeşitli sesler çıkarır; fakat bu seslerin insan tarafından ortaya çıkarılan, geliştirilen ve zevk alınanı güzeldir. Özellikle sesin ritimli ve uyumlu olduğunda tesiri çok daha fazla olur

Mevlânâ, *Mesnevî*'de *"susuz bir adamın ceviz ağacına çıkıp onu silkelemesi ve cevizlerin çukurdaki, erişemediği suya düşmesi, bu suretle suyun sesini duyup onunla zevklenmesi"* bahsinde cevizlerin suya düşme ritmini ve suyun çıkardığı sesin âhengini şiirin güzelliğiyle birlikte hissettirir: Adam susamış, ceviz silkeliyor, cevizler suya düştükçe güzel bir ses, sudan da habbeler meydana geliyor. Biri de: "Ey genç, bu cevizler seni susatır. Suya çok ceviz düşüyor ama su derinde, senden çok uzakta, sen zahmetle insen de su onları uzaklaştıracak der. Adam da *"maksadım ceviz toplamak değil, suyun sesini, habbelerin şeklini görmek"* (Mesnevî-i Ma'nevî) 2007) şeklinde cevap verir. Bir başka bölümde de

"Güzel ses (dinlemek) âşıklara gıdadır; çünkü güzel ses dinlemede kalp huzuru ve Allah ile birleşme hayali vardır. Adamın içindeki hayaller kuvvetlenir, hattâ hayaller, o güzel sesten, o güzel nağmeden sûretlere bürünür. Suya ceviz atanın ateşi nasıl kuvvetlendiyse aşk ateşi de güzel seslerle kuvvet bulur" der ve güzel sesin gıda olduğunu ve dinleyene huzur verdiğini bir kez daha vurgular.

Ses güzelliğini *Mevlânâ*, özellikle Dâvud (as.)'ın sesini: *"Âdem'den bu zamana kadar öyle güzel sesli kimse gelmedi. Sesine dağlar da ses veriyor, kuşlar da…"*şeklinde ifade ederek *"Biz, dağları onun emrine vermiştik. Akşam sabah onunla beraber tesbih ederlerdi. Kuşları da toplu halde onun emri altına vermiştik. Hepsi de ona uyarak zikir ve tesbih ederlerdi. Onun hükümranlığını kuvvetlendirmiş; ona hikmet ve güzel konuşma vermiştik"* mealindeki Sa'd sûresi, 18, 19, 20. ayetlere telmihte bulunarak pekiştirmiştir.

7. Mevlânâ'ya göre güzel huydur.

Yaratılış itibariyle güzel olan insan, asıl güzelliğe ahlâkının güzelliği ile ulaşır. Güzel huy, insan olmanın, mutlu olmanın ilkesidir. Mevlânâ'nın ifadesiyle güzel huylularla bir arada olmak gerekir. Çünkü insan güzelse, güzel huyluysa, kendisi ve çevresindekiler üzerindeki etkisi de güzel olacaktır. Mevlânâ, huyun eğitim sayesinde güzelleşeceği fikrindedir. İnsanın eğitimle kontrol altına alınabileceği, hatta güzel huylarının ortaya çıkarılacağı, kötü huyun güzel huy haline getirileceği görüşündedir. Bu anlamda:

"Kötü bir ağaç dalı, güzel bir ağaç dalıyla aşılansa; o güzellik, kötü ağacın tabiatını da güzelleştirir."(Mesnevî-i Ma'nevî, 2008) der.

Yine Mevlânâ, güzel yüze güzel huyun gerekeceğini yoksa bir değerinin olmayacağını *"Güzel ve iyi suret, bil ki kötü huyla beraber olunca bir kalp akça bile etmez!"* ifadeleriyle belirtir. (*Mesnevî-i Ma'nevî*, 2008)

8. Mevlânâ'ya göre güzel aşktır.

O, var oluş sırrını aşkla açıklar ve ebediyete intikalin aşkla mümkün olabileceğini söyler. (Mevlânâ'da Aşk, 2010) Yaratılışın sırrı aşkta gizlidir ve varlığın birbiriyle alâkası da ilahî aşktan kaynaklanmaktadır. Mevlânâ, bütün bedii zevkleri, sanatı, estetiği aşkta ortaya çıkarmaktadır. Mevlânâ'ya göre aşkın kaynağı ilahî güzelliklerdir. Ona göre gökcisimlerinin dönmesi de aşktandır, kalemin yazması da.

9. Mevlânâ'ya göre güzel düşüncedir

O, güzel ve iyi şeyler düşünüyorsan gül bahçesindeki gül gibisin, gül bahçesine, cennete layıksın; yok eğer kötü ve çirkin şeyler düşünüyorsan hamam ocaklarında yanmaya layık bir odun gibisin, ateşte yanmaya layıksın der. (*Mevlânâ Araştırmaları,* 2008)

10. Mevlânâ'ya göre güzel gönüldür.

Gönül, ilâhî kemâlin ve cemâlin en güzel tecellî ettiği, (*Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 2014) varlığın aslı, zevkin ve sıkıntının merkezi, aşk kavgasının yeridir.

Mevlânâ'ya göre maddî güzellik ve çirkinliğin ya da zenginlik ve fakirliğin değeri yoktur. Önemli olan gönül güzelliği ve zenginliğidir. Bu sebeple gönül; saftır, arıdır, gönül güzelliği ise bâkîdir.

11. Mevlânâ'ya göre güzel sözdür.

Mevlânâ, *"her şeyin temeli sözdür, söz, ibadet ağacının meyvesidir, çünkü ibadet de sözden doğar"* der. Sözün insanda devamlı olduğunu, *"o topraklar, o bedenler, geçip gittiler, iyiye kötüye ait sözleri, hikâyeleri, bilgiler kaldı ancak"* (Fîhi mâ fîh,2008) diyerek sözün olması gerektiğini, ondan başka her şeyin geçici olduğunu sözüyle destekler. Üstelik sözden ve onun sayesinde farklı yerlerde olmak, yeniliklere açık olmak, yeni düşünceler üretmek, hayal kurmaktan da mutluluk duyar.

Ne güzel şeydir, her gün bir yerde konaklamak,

Akarsu, donma korkusundan elbette uzak!

Dün geçti, dünün sözü de dünle geçip gitti,

Bugün, yepyeni bir söz söylemeli muhakkak! (*Sırların Dili*, 2007)

KAYNAKÇA

Cebecioğlu, E. (2014). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* (6. Baskı). Otto Yayınları.

Mevlânâ, Celâleddîn M.(2007). *Mesnevî-i Ma'nevî.* (A. Karaismailoğlu- D. Örs, haz.). Akçağ Yayınları.

Mevlânâ Celâleddîn. (2008). *Fîhi Mâ-Fîh*. (A. Gölpınarlı, çev.). İnkılap Yayınları.

Mevlânâ Araştırmaları. (2008). (A. Karaismailoğlu ed.). Akçağ Yayınları.

Mevlânâ Celâluddîn-i Muhammed Belhî. (1387). *Gazeliyyât-ı Şems-i Tebrîzî*, (Muhammed Rıza Şefî'î-i Kedkenî, tash.). İntişârât-ı Sohen.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. (ts.) *Şerh-i Mesnevî* (2. Baskı). (Tahirü'l-Mevlevi, çev.). Şamil Yayınları.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî.(2007). *Sırların Dili.* (Ziya Avşar, çev.). Kökler Yayınları.

Gürbüz, Osman. (2010). *Mevlânâda Aşk*. Rağbet Yayınları.

Kalkandelen, A. Hilal. (2019). *Mevlânâ'da Estetik.* Araştırma Yayınları.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

FREDERICK ROBERT TENNANT'TA TANRI'NIN YARATMA SIFATI

Doç. Dr. Mehmet DEMİRTAŞ, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Din Bilimleri Anabilim Dalı, Tokat
mehmet.demirtas@gop.edu.tr

ÖZET

Evren yoktan mı yaratıldı yoksa var olan bir şeyden mi oluşturuldu? Onun zamanda ve mekânda bir sınırı var mıdır? O, kendi kendine mi hareket ediyor? Yoksa onun iş ve işleyişini sağlayan bir güç mü söz konusudur? Neden hiçbir şey yok da bir şeyler var? Evren niçin böyledir? Evren ve biz nasıl meydana geldik? vb. türünden soruları hayatımız boyunca sormayanımız yoktur. Bu soruların sorulmasında en önemli etken, insanoğlunun içinde bulunduğu evrene karşı duyduğu hayret ve merak duygusudur. Çünkü insan evreni, hayatı ve kendisini anlamaya ve anlamlandırmaya çalışırken zihninde ister istemez yukarıdaki soruların cevabının nasıl olduğuna yönelik bir arayış içinde olur. Kuşkusuz bu anlam arayışı, çoğu insanı bütün bu olup bitenlerin arkasında sonsuz güç ve kudrete sahip, varlığı kendisinden olan ve kendisinin dışında her şeyi yaratmış bir Tanrı anlayışına götürmüştür. Özellikle teist dinlerde bu durum çok açık bir biçimde ifade edilmiştir. İngiliz filozof Frederick Robert Tennant da (1866-1957) yaşadığı dönem içinde Darwin'in evrim kuramına karşı çıkmış ve teleolojik delile getirdiği yeni yaklaşımlarla teizme canlılık katmıştır. Zira ona göre Tanrı-alem ilişkisinde yaratma sıfatına sahip olan bir Tanrı, bu yaratma fiilini gerçekleştirerek kendisini açıkça belli etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, Evren, Teizm, Yaratma, Evrim

GOD'S ATTRIBUTE OF CREATION IN FREDERICK ROBERT TENNANT

Doç. Dr. Mehmet DEMİRTAŞ, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi,
Felsefe ve Din Bilimleri Din Bilimleri Anabilim Dalı, Tokat
mehmet.demirtas@gop.edu.tr

ABSTRACT

Was the universe created out of nothing or was it created from something that exists? Does it have a limit in time and space? Does it move on its own? Or is there a power that ensures its work and functioning? Why is there nothing but something? Why is the universe like this? How did the universe and we come into being? etc. There is no one of us who does not ask such questions throughout our lives. The most important factor in asking these questions is the sense of astonishment and wonder that human beings feel towards the universe they live in. Because while trying to understand and make sense of the universe, life and himself, people inevitably have a search for the answers to the above questions. Undoubtedly, this search for meaning has led most people to an understanding of God, who has infinite power and might behind all these events, whose existence is from himself and who has created everything other than himself. Especially in theist religions, this situation has been expressed very clearly. The English philosopher Frederick Robert Tennant (1866-1957) also opposed Darwin's theory of evolution during his lifetime and added vitality to theism with his new approaches to teleological evidence. Because, according to him, a God who has the attribute of creation in the God-universe relationship, has clearly manifested himself by performing this act of creation.

Keywords: God, Universe, Theism, Creation, Evolution

GİRİŞ

Din felsefesindeki en merkezi düşüncenin Tanrı tasavvuru olduğu söylenir. Zira Tanrı var mıdır, yok mudur? Diye sorular sormadan önce Tanrı kavramından ne kastettiğimiz hususunda zihnimizin berrak olmaya ihtiyacı vardır (Petersen, Hasker, Reichenbach ve Basinger, 2007, s. 175). Tanrı'nın varlığı ve tabiatı hakkında özellikle teologlar ve filozoflar yüzyıllar öncesinde çok derin bir soruşturma içine girmişler ve birçok ünlü düşünür bu konuda fikir beyan etmiştir. Hala devam eden bu tartışmaya dil farklılığı ve Tanrı'yı ifadelendirmedeki güçlük de eklenince konunun yeterince anlaşılması iyice zorlaşmıştır (Jeffrey, 2011, s. 1). Zira büyük dinî gelenekler (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam) daha çok Tanrı'nın sonsuz kudreti, yaratıcılığı, mükemmel iyiliği ve sınırsız bilgisiyle alakalı sıfatları Tanrı'ya atfetmiştir (Wainwright, 1969, s. 14). Öyle ki teist gelenek içinde Tanrı hakkındaki bilgilerin çoğu onun sıfatlarına yöneliktir. Sıfatlar konusu Tanrı'nın varlığı konusundan çok daha karmaşık bir konudur. Her şeyden önce Tanrı'ya birtakım sıfatlar atfetme meselesinde dinle felsefe arasında hiçbir zaman görüş birliği olmamıştır. Din, felsefenin; felsefe de dinin bazı sıfatlarını kabul etmeye yanaşmamıştır (Aydın, 1994, s. 111).

1. Tanrı-Alem İlişkisi Bağlamında Yaratma

İnsanın Tanrı hakkında bilgi elde edip edemeyeceği ya da elde etse bile bu bilginin ne tür bir bilgi olduğu hakkında uzunca süredir filozof ve teologlar tartışa gelmişlerdir. Öyle ki Tanrı hakkındaki bilgilerimiz nereden kaynaklanıyor? kabilinden bir soruyu sormak insanoğlunun en doğal hakkıdır. Zira insan, tarih sahnesine çıktığı andan itibaren âlemle olan ilişkisini özellikle merak duygusunun da etkisiyle anlamaya, anlamlandırmaya çalışmış ve buna yönelik sorular sormuştur. Mesela, âlem niçin var oldu? Acaba âlem olduğundan başka türlü de olabilir miydi? Onun doğası nasıldır? Onu meydana getiren bir güç var mıdır? Yoksa o kendiliğinden mi ortaya çıktı? Eğer onu meydana getiren bir güç varsa neden biz onu görmüyoruz? O güç hakkında nasıl bilgi sahibi olabiliriz? Bu güç bu âlemi bir şeylerden mi, yoksa yoktan mı yarattı? Bizim bu âlemde yaşamımızın gayesi nedir? gibi sorular ister istemez herkesin kafasını daima meşgul etmiştir. Şüphesiz ki insanın merak duygusundan hareketle sormuş olduğu bu sorular aslında yeryüzünde insandan başka hiçbir canlının soramadığı sorulardır. Doğal olarak insan, akıl gücü sayesinde duyulur ve düşünülür alanla ilgili yapmış olduğu bu sorgulamalarla hem nesneleri hem de hayatı anlamaya ve anlamlandırmaya çalışır. Bu nedenle "insanın âleme ve kendine dair sorduğu soruların temel amacı kendini anlamak ve âlem içindeki gerçek yerini bulmaya çalışmaktır (Jaspers, 1997, s. 8). Eğer âlemin var oluşunda bir güç söz konusuysa bile bu gücün var olup olmadığı sorununu yine sadece insan kendisine problem eder.

Tanrı'nın mahiyeti açık-seçik bir biçimde bilinebilir mi? Sorusuna çok açık bir şekilde cevap verme imkanına sahip değiliz. Ancak Tanrı'yı sıfatlarıyla bilme imkanına sahibiz. Tanrı'nın sıfatlarına yönelik bilgiler de çoğunlukla kutsal metinlerden öğrenilebilir. Bu da ilahi sıfatlar yoluyla edinilmiş bilgilerden hareketle Tanrı'nın mahiyetine yönelik fikirlerin ileri sürülmesi anlamına gelir. Öyle ki Tanrı'yı sadece kendi başına bir varlık olarak düşünmemeliyiz. Zira onun âlem, insan, dünya, ahlak ve bilgiyle doğrudan ilişkisi söz konusudur (Taylan, 1994, s. 45). Aslında sıfatlar konusu bizi doğrudan doğruya Tanrı-âlem ilişkisi sorununa götürmektedir. Örneğin, Tanrı'nın yaratma sıfatını ele aldığımızda bu konu Deizme göre olmuş-bitmiş bir iş iken, Panteizm için anlamsız bir soru olmakta, çünkü zaten âlem yok ki Tanrı onu yaratsın. Pan-en-teizm'de ise insan ve Tanrı'nın birliği söz konusu olduğundan sorun kendiliğinden çözülmüş gibi görünüyor (Aydın, 1994, s. 111). Hâlbuki Tanrı'nın yaratma sıfatı hakkında insanların zihinlerinde taşıdıkları soruların öyle çok kolay bir biçimde çözüme kavuşturulabileceği inancı biraz iyimser bir yaklaşım olsa gerek. Zira Aydın (1994)'ın deyimiyle: *"Deizm sıfatları âtıl duruma uğratıyor, Panteizm kaldırıyor, Pan-en-teizm ise onları buduyor, sınırlıyor; Agnostisizm 'gelin, konuşmayalım, bu konuyu diyor' Ateizm ise hepsinin üstüne sünger çekiyor."*

Tebliğimizin konusu olan filozofumuz Frederick Robert Tennant'a göre Tanrı-âlem ilişkisinde Tanrı'nın en önemli sıfatı yaratmadır. Öyle ki yaratma sıfatına sahip olan bir Tanrı, bu yaratma fiilini gerçekleştirerek kendisini açıkça belli etmiştir. Ancak kendini belli etme fikri yaratılanların yaratılmasını önceden varsaymayı gerektirir. Ona göre insan, hayalini çok zorlayıcı bir şekilde kullanarak ve dünyaya olan bağımlılığını Tanrı'nın iradesine vererek, Tanrı'yı ve zamanı da yaratmanın önüne geçirerek bu bağımlılığı kabul eder (Tennant, 1930, s. 127). Diğer taraftan Tennant, teist düşüncenin çoğunlukla yaratmayı zamanda başlatmasıyla Tanrı'yı yaratıcı, âlemi de yaratılan olarak değerlendirdiğine dikkat çeker. Aynı zamanda o, Tanrı'nın yaratıcı sıfatıyla Tanrılığına vurgu yapar ve bu noktada âlemsiz Tanrı'nın, Tanrı olarak görülemeyeceğini iddia eder. Zira ona göre Tanrı, kendi varlığına inanılması ve kendini ifade etmesi için âlemi ve içindekileri yaratması gerekiyordu (Tennant, 1930, s. 128). Tennant'ın bakış açısına göre neden-sonuç ilişkisini sonsuza kadar götüremeyiz. Zira yaratmada düşünce ve eylem birlikte tasarlanır ve ilahi aşkınlık da bu anlamda geçici bir üstünlük değildir (Tennant, 1930, s. 128).

Eğer bir benzetme ile ifade etmek gerekirse Tennant, mesela, Mozart'ın kendi yönteminde bir sözü koroya yansıtırken yapmış olduğu fiziksel hareketin eş zamanlı olarak ses, müzik, tema ve koroyu aynı anda tüm detaylarıyla yönlendirmesini bu düşüncesine örnek gösterir (Tennant, 1930, s. 117-119). Nitekim bu benzetmeden yola çıkarak filozofumuz, Tanrı'nın âlem hakkındaki kompozisyonunun buna benzer şekilde dikkate alındığında, âlemin bütün amacının başlangıcındaki düzenlilik ve sonradan değişime uğramasının mükemmel şekilde olmasıyla açıklanabileceğine vurgu yapar. Diğer taraftan düşünürümüze göre Tanrı, eylemini tamamen statik bir amaçlılıktan daha ziyade akıcı, hatta artan bir akıcılık şeklinde tasarlamış olmalıdır. Tennant, bu söylediklerini bir oyun yazarının ya da bir romancının kafasında canlandırdığı karakterleri eserine yansıtmasına benzetir (Tennant, 1930, s. 117-119). Kuşkusuz var olan şeyler Tanrı'nın inayetinde ve kontrolünde birbirleriyle uyum halindedir. Bu da gösteriyor ki bütün var olanlar ilahi planın gerçekleşmesiyle mümkündür.

2. Akıllı Tasarımcı ve Teizme Emprik Yaklaşım

Tennant, alemin bir tasarımcı tarafından planlandığı ve bunun da akıllı bir tasarımcı olduğu görüşünü savunur. Lakin ona göre, klasik düzen delilinin eksikliklerinden birisinin de dünyanın

bir mimar edasıyla önceden var olan madde üzerinde işlenerek oluştuğunu ileri sürmesidir. Filozofumuz bu düşünceyi eleştirir. Çünkü bu düşüncede âlemi yaratmadan daha çok ona biçim verme söz konusudur. Tennant ise yaratıcının sadece evrene biçim veren değil, aynı zamanda yaratıcı özelliğine vurgu yapar. Kısacası filozofumuz için bir bütün olarak âlemde bir düzen olacaksa bu ancak yaratma ile mümkündür. Yaratmayı kabul etmeden âlemde var olan düzeni açıklayamayız (Tennant, 1930, s. 123). O, bu yaratma fiilinin bir insanın mimarlığında yaptığı işe benzer bir fiile benzetme şeklinde olmasını doğru bulmaz. Yani insan kili tuğlaya; tuğlayı eve döndürdüğünde bilime göre sadece belli tür parçalara biçim vermiş olur. Ancak o parçaları evrenin yaratıcısı düzenlerse, o zaman içinde bulunduğumuz dünya bir düzene sahip olmuş olur. Kuşkusuz Tanrı'nın farklı zamanda oluşan varlıkları tamamen dallara budaklara ayrılmış, birbirine geçmiş şekilde oluşturması, o parçaları sadece düzenlemediğini, aynı zamanda bunların zaman içinde değişime uğramasına da imkân verdiğini gösterir (Tennant, 1930, s. 123). Bu da Tennant için âlemde var olan düzen ve tasarımın sadece yaratma ile olabileceğinin göstergesidir.

Burada şunu da belirtmek gerekir ki Tennant, yaratma düşüncesi ya da kavramının dünyanın teleolojik yorumunda ima edilen gerçeklerle alakalı olduğunu ve emprik doğrulamanın çoğuna da sahip olduğunu iddia eder. Zira yaratılış düşüncesi mutlak çoğulculuğu ya da dünyanın kendi kendine var olduğu düşüncesine terstir. Aynı zamanda bu düşünce diğer varlıkların Tanrı'yla beraber ya da Tanrı'nın kendi içinde bulundukları fikrini de reddeder. Öyle ki filozofumuza göre bu yaratma düşüncesi yeni-Platonculuğun *"sudur nazariyesini"* de kabul etmez. Yaratma düşüncesi teizmi, Tanrı'nın isim ve sıfatlarını anlama noktasında panteizm ve mutlak monizmden ayırır (Tennant, 1930, s. 124). Tennant için âlemi daha iyi açıklama konusunda kesinlikle teizmin yerine geçebilecek daha makul bir düşünce de mevcut değildir. Bu anlamda eğer alternatif teoriler, yani âlemin kendi kendine var olduğu ya da belirsiz gerilemeler, yayılmalar ve sonlu bir biçimde kendini açıkça ortaya koyduğu gibi iddiaların doğru olduğu söylenirse filozofumuz bu iddiaların da eşit derecede muğlak ve gizemli bir durumu ortaya koyduğunu, kısacası makul ve mantıklı olmadığını belirtir (Tennant, 1930, s. 125). Teizmin ana iddiası olan Tanrı'nın âlemi isteyerek ve bilerek yarattığı fikri, şeyleri açıklama noktasında şüpheleri daha da azaltır ve onda keyfi hipotezlere yer bırakmaz. Tennant'a göre yaratma düşüncesinin alternatifi olarak öne sürülen görüşler yani gelişigüzel tasarım fikri, insanın aklının alabileceği ve inanabileceği bir şey değildir. İşte burada filozofumuz için teizm, kendi düşüncesinin emprik biçimde doğrulanmasının kabul edilmemesine rağmen, makul bir biçimde haklı çıkarılabileceğini iddiasındadır. Zira ona göre teizmin Tanrı'ya atfettiği akıl ve iradeden bahsetmek bazılarına anlamsız gelse de ilahi zekâ kavramı aklımızı aşan bir kavramdır. Kuşkusuz bizdeki irade ve akıl, objesini önceden var sayar. Ama Tanrı için bu öyle değildir (Tennant, 1930, s. 126).

Öte yandan Tennant'ın dikkat çektiği ve bizim de beşer olarak farkına vardığımız âlemde bir rasyonelliğin olduğu fikri ister istemez bize bu rasyonelliğin arkasında bir rasyonalitenin olması gerektiği düşüncesini çağrımlaştırır. Eğer bu düşünceyi reddedersek o zaman âlemde düzen ve ahenkten değil de bilakis kargaşa ve tesadüften bahsetmemiz gerekir. Zira biz biliyoruz ki, tesadüf ve rastlantılar sistematik bir şekilde devam edemez. Oysa âlemdeki düzen ve intizam sistematik bir şekilde canlılığını korumaktadır. Kuşkusuz âlemde düzenin olup

olmadığı hususunu özelikle fizik bilimde yapılan araştırmalar gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu bağlamda âlemin yasaları ile ilgili olarak ister istemez insanoğlu şu soruları sormadan edemez: Ne oluyor da biz, kâğıda matematiksel bir şey yazıyoruz ve matematiğin verilerini kullanarak âlemi anlayabiliyoruz? ya da nasıl oluyor da matematiğin temel ilkeleri âleme uyabiliyor? Matematiğin âleme uyumlu olması demek, ister istemez âlemin rasyonelliğini akla getiriyor. Bu da insan zihninin matematiği kullanarak fiziğe nüfuz ettiğini gösterir. İşte insanoğlu âlemi anlamaya çalışırken matematiğin ilkelerinin âleme uyumlu olduğunu görünce haklı olarak bu rasyonelliğin kendiliğinden mi, yoksa arkasında tüm bu rasyonelliği meydana getiren mutlak bir rasyonalite mi var? sorusunu sormak durumunda kalır. Zira hem zihnimizde hem de âlemdeki rasyonellik birbiriyle bağlantılı görünüyor. Aksi takdirde bunların birinde rasyonalite olmasa mesela, bizde rasyonalite var ama âlemde yok ya da âlemde rasyonalite var, zihnimiz onu anlamaya müsait değil. O zaman bu uyumsuzluk, âlemi anlamamız noktasında bizi belirsizliğe götürür.

İşte bu tespitlerden hareketle Tennant, bir filozof ve teolog olarak diğer meslektaşlarından farklı bir şekilde emprik yöntemin teolojiye uygulanabileceği düşüncesini savunur. O, bu düşüncesini özellikle teleolojik sistem içerisinde kalarak yapmaya çalışır. Zira canlı varlıklarca yaşanabilir bir ortam oluşturan bir yapıya sahip olmanın yanında dünya, Tennant açısından değerleri de içinde barındırır. Onun dikkat çektiği bu nokta yani tabiatın güzelliği ve haşmetinin teleolojik argümanın temelini oluşturduğu düşüncesi önemlidir. O, burada adaptasyon kavramını öne çıkartarak canlı ve cansız varlıklarda görülen ahenge işaret eder. Düşünürümüz açısından karşımızda kaos halinde olan ve kendi başına başı boş bir âlem bulunmamaktadır. Çünkü âlem veya kozmos öyle ya da böyle anlaşılır bir durumdadır. Âlemin kendine göre belirli yasaları, işleyiş kuralları ve özellikleri vardır. Bunu anlamak o kadar da zor değildir (Tennant, 1930, s. 80).

Mesela, yerçekimi gibi tabiata baktığımızda fizik kanunu içinde yer alan ve âlemin temel yapısını belirleyen belli sabitelerin olduğunu görürüz. Fizikçilerin de dikkat çektiği üzere doğada zayıf nükleer kuvvet, elektromanyetizma, bir atomda bir araya gelen proton ve nötronları birbirine bağlayan güçlü nükleer kuvvetler vardır (Meister ve Copan, 2010, s. 353). Bu kuvvetlerdeki az bir artış bile dünyanın bütün dengesini bozmaya yetmektedir. Sözgelimi, dünyamızda yerçekimi olmasaydı, o zaman her şey bir yığın kümesi haline gelirdi. Öyle ki sadece yerçekimi değil; oksijen, karbondioksit, su, elektromanyetikler, karmaşık biyokimyasal sistemler vb. hepsi ince (hassas) bir ayar üzerine kuruludur (Meister ve Copan, 2010, s. 353). Ayrıca *"Big Bang"*ten (Büyük Patlama) sonra âlemdeki gazların dağılımına bakıldığında hassas bir ayarın olduğu görülür. Örneğin, galaksiler patlamalarını dışarıya değil de içeriye doğru yapsalardı, boyutları küçük olan galaksiler hiçbir şekilde olmazdı. Yani bu *"hassas ayar"* olmadan ne galaksiler ne yıldızlar ne gezegenler ne de yaşam söz konusu olurdu. Eğer sıcaklıkta az bir değişim olsaydı belki de oksijen üzerine dayanan hayat olmazdı. Kısacası hassas ayar olmasaydı, koşullar hayatın gelişimine müsaade etmezdi. Özellikle bu bahsi geçen hususlar on dokuzuncu yüzyılda bilim adamı ve filozofları hem fizik hem de biyoloji alanında çok etkilemiştir. Kuşkusuz tabiatta bu hassas ayarın var olduğu hem teist hem de ateistler tarafından kabul edilmiştir (Murry ve Rea, 2008, s.150). Bu düşünceden hareketle eğer teistik açıdan organik ve kozmik sistem dikkate alınırsa burada tasarımcıyı karşılayan

en yetkin varlığın Tanrı olduğu düşünülür (Özalp, 2015, s. 49).

Bu bağlamda Tennant'ın vurgulamak istediği en önemli hususlardan biri de âlemde tek tek varlıklarda görülen düzen ve gayeden daha çok *"kozmik teleoloji"* ye doğru bir teveccühün olmasıdır. Onun asıl amacı eskilerin yaptığı gibi âlemin temel yapısına bakarak dinin temel hükümlerini kanıtlamak değil, bilakis bu hükümlerin makul olduğunu göstermeye çalışmaktır. Mesela, düşünürümüzün üzerinde durduğu en hassas noktalardan biri, eskiden fikir adamlarının sadece organik yapıda var olan olağanüstülükler üzerinde yoğunlaşmaları söz konusuydu. Hâlbuki inorganik yapıda olağanüstü bir dinamikliğin gözden kaçırılmasının âlemi daha iyi anlamamıza engel teşkil ettiği aşikardır (Swete, 1930, s. 98). Tennant, Darwin tarafından ortaya konan evrim teorisinin teleolojik delile tehdit oluşturmasını engellemek için teleolojik delilin felsefi içeriğini farklı bir bakış açısıyla ele almış ve bu delile canlılık kazandırmıştır. O, içinde yaşadığı yüzyılın çok hızlı bir şekilde bilimde ilerleme göstermesinin de etkisiyle evrim teorisinin revaçta olduğunun bilincindeydi. Fakat bu yüzyılın bilimdeki ilerleyişinin felsefi açıdan Tanrı'nın varlığına inanmaya engel olamayacağı düşüncesini de aynı zamanda benimsiyordu. Zira ona göre fizik bilimi Tanrı'nın varlığına ilişkin bir şey söyleyemez. Bu bilimin böyle bir şey söylemesi zaten onun kendi alanı dışındadır. Diğer bir deyişle bilim hiçbir teolojik inanca sahip değildir (Swete, 1930, s. 98). Tennant," Felsefi Teoloji" (Philosophical Theology) adlı eseriyle teleolojik delile özellikle Darwin'in evrim teorisiyle getirmiş olduğu eleştirilere muhalif bir tutum sergileyerek kendince âlemin rasyonelliği ve tutarlılığı hususunda çözümleyici bir bakışla konuya yaklaşır. Bu amaçla biyolojinin göz gibi özel örnekleri yerine daha geniş ve kozmik bir teleoloji fikrini geliştirir (Özgökman, 2009, s. 203).

Bir başka bakımdan Tennant, teleolojik delili şu altı ana madde ekseninde temellendirmeye çalışır:

1. Bilgi, tabiat, nesneler ve düşünceler arasında karşılıklı bir uyum söz konusudur. Bu da insan zihni ile dış dünya arasındaki uyuma işaret eder.

2. Canlı varlıkların dış çevreye uyumu. Böyle bir uyumun sağlanması için nasıl mücadele verildiğini Darwin (1809-1882) ve hatta Paley, (1743-1805) çok açık bir biçimde ortaya koymuştur. Mesela, organizmaların iç ve dış adaptasyonunun doğal seleksiyonla açıklanmasını kabul etsek bile bütün bir evrim sürecinin kendisini nasıl açıklayacağız? Tennant, bu oluşumun gerisinde etkin bir gücün aranmasını makul görür. Ona göre bizzat âlemin kendisi Tanrı'nın varlığı için yeterince ipucu verir. Onun evrim teorisine yönelik Darwin'den ayrıldığı taraf, eğer bir evrim varsa bile onun arkasında akıllı bir tasarımcı olan Tanrı olmadan bunun mümkün olamadığıdır. Darwin ise evrimin arkasında Tanrı olduğu düşüncesini kabul etmiyordu.

3. İnorganik yapı ile organik yapı arasındaki uyum: Biyolojik olarak organik yapının ortaya çıkışı inorganik yapıyla alakalıdır. Artık inorganik yapı ölü nesneler dünyası değildir. Tennant'a göre bu iki âlem arasında belli bir uyum ve iş birliği söz konudur. Buradaki düzen gelişigüzel, yani arkasında şans faktörünün olamayacağı düzen verici bir varlıkla mümkündür.

4. Dünyamız estetik bir değere sahiptir. Tennant, âlemin sadece makul olmadığını aynı zamanda estetik bir değere sahip olduğu konusunda ısrarcıdır. Ona göre bu âlemde estetik güzelliği idrak etme gücüne sahip olan yegâne varlık insandır.

5. İnsan doğumuyla birlikte içinde bulunduğu çevrenin de etkisiyle bir takım evrensel ahlaki

değerlere sahip olarak gelişir. Filozofumuza göre âlem, ahlaki gelişmemize imkân tanır. Tanrı'nın varlığı bile ahlaktan yola çıkılarak temellendirilmeye çalışılır.

6. Düşünürümüze göre tekâmül sürecinde görülen topyekûn ilerlemeyi kozmik teleoloji düşüncesine yer vermeden açıklayamayız. (Tennant, 1930, s. 81-90; Aydın, 1994, s. 79-80; Özgökman, 2009, s. 180-181).

Görülüyor ki Tennant, bu ifadeleriyle bir bakıma âlemde bilinçlilik, güzellik ve ahlaki değeri merkeze alarak dünyanın makul bir düzene ve yaşama sahip olduğunu iddia etmektedir. Ona göre işte bu özellikler sağlanırsa ancak tam anlamıyla rasyonellik ve güzellik gerçekleşir. Bu düşünceden hareketle filozofumuz bu özelliklere sahip bir dünyanın iyi bir zihin tarafından bir amaç olarak tasarımlandığını öne sürer (Wainright, 1988, s. 50). Gerçekten de evrene baktığımızda bir düzen ve ahengin olduğuna şahit oluruz. Mesela, Swinburne (2012)'e göre *"Evren karmaşık bir görünüme de sahip olabilirdi, fakat iyi ki de öyle olmamıştır. Eğer öyle olsaydı içinde bulunduğumuz evrende ne yaşam ne de değerden bahsedebilirdik."* Tennant'a göre artık âlemin oluşumu konusunda büyük bir kitle şans faktörüne itibar etmiyor. Fakat bilimin kozmik teleolojiyi açıklama imkânı tam olarak henüz mevcut değildir. Çünkü bilim, âlemin niçin böyle olduğu ile ilgili bir soruyu sormaz; bilakis o, sadece olanı nedensellik açısından ele alır. Filozofumuz bu düşüncelerden yola çıkarak yaratıcı Tanrı anlayışına dayanan) dinin açıklamalarının daha makul olduğunu ifade eder. Onun bu çabası, yani teleolojik delili yeniden dile getirmesi ilahiyat alanına bir canlılık getirmiştir (Aydın, 1994, s. 80).

Dünyanın rasyonelliği onun anlaşılır olmasıyla ilişkilendirilir. Bu noktada içinde bulunduğumuz gezegen hakkında diğerlerine oranla daha fazla bilgi sahibiyizdir. Tennant'a göre teleolojik açıdan teizm çok bariz bir şekilde kendi avantajını açığa vurur ve doğanın niteliği, anlaşılırlığı hususunda âlemin tasarlanarak olduğu görüşü aşikardır. Öyle ki Tennant'ı bu düşüncenin öncü savunucularından biri olarak görebiliriz. O, bu düşüncenin aksini iddia edenlere özellikle *"kaosu"* belirleme konusunda teistik olmayan felsefenin hiçbir sebep tayin etmeden dünyanın meydana geldiğini ileri sürmelerini çok sert bir şekilde eleştirir. Çünkü Tennant için onların bu tutumu irrasyonelliğin en son safhasıdır. Bu tutum karşısında filozofumuzun cevabı, dünyanın insana daha fazla kabul ya da reddedebileceği açıklamayı verdiğini, tabiattaki birçok şeyin düzeninin ise ancak onu tasarlayan akıllı bir yaratıcıyla mümkün olabileceği şeklindedir (Tennant, 1930, s. 104). Kaldı ki eğer bu düşünce kabul edilirse yani dünyanın akıllı bir tasarımla tasarımlandığı fikri benimsenirse işte o zaman Tennant'a göre dünyanın rasyonel yaşam için bir tiyatro olmasının gizemi azalır ve makul bir şekilde sebep-sonuç ilişkisi bağlamında dünyamız açıklanır (Tennant, 1930, s. 104). Böylece dünyanın ilk defa nasıl olduğu ve başlangıç gerçeği ile ilgili olarak bundan daha fazlasını çıkarmamıza gerek kalmaz. Öte yandan Tennant, bu düşüncenin aksinin kabul edilmesi halinde tabiatın tabiri caizse *"zar atmayla"* oluşabileceği iddiasının doğru olduğunun kabul edilmesini bugünkü bilimsel verilerle ispatlanması mümkün olmayan ve bilime aykırı bir düşünce olarak görür (Tennant, 1930, s. 105).

Burada hemen şunu ifade etmek gerekir ki Tennant, doğadaki düzenin tesadüf mü, yoksa bir bilgeliğin sonucu mu oluştuğu hususunu ele almaya çalışırken o, tabiatın tesadüfen, rastlantısal bir şekilde kendi kendine var olduğu iddiasının çok açıklayıcı bir izah olmadığını anlatmaya çalışır. Tabiîdir ki insanın da dâhil olduğu dünyadaki düzende farklı rastlantıların olması koşulludur. Tennant'a göre eğer bu rastlantıların tekrar edilmesine müsaade edilirse dünyanın

ilk defa var oluşu ve onun düzenlenişi, benzerliklerin ve farklılıkların ayarlanması, sabitlik ve devamlılık gibi işlemler âlemin unsurlarının belirli doğasında mevcuttur. Tesadüf olarak adlandırılan şey söz konusu olmayan yeniliğin ortaya çıkış safhasında tekrar görülebilir. Yani tesadüflüğü savunanlara filozofumuz haklı olarak o tesadüflerin tekrar niçin vuku bulmadığını sorar. Mesela, bu tesadüf anlaşılır biçimde doğanın değişen rüzgârıyla ardışık düzensiz biçimde olan onun toz bulutunu şişirmeye gücü yeter mi? (Tennant, 1930, s. 109). Tennant'ın sormuş olduğu sadece bu soruya değil, uzay ve zaman içinde olan her şeye önem vermek gerekir. Çünkü ayrıntıların birbirine girme olasılığı bir yaşamın olması için inorganik doğanın adaptasyonunu muhafaza etmesi için gereklidir. Gelişigüzel bir biçimde tabiattaki başarısızlık her şeyin yıkılmasına neden olabilir. Sözgelimi bir hava kümesinin kartlardan yükselmiş bir evi yerle bir etmesi kaçınılmazdır. İşte bundan dolayı Tennant, tabiatın kendi kendini meydana getirdiğini söylemekten kaçınılması gerektiğine dikkat çeker (Tennant, 1930, s. 109).

Kuşkusuz âlemin bu şekilde olmasının kanıtını belki gösteremeyiz ama onun tesadüfen ortaya çıkan bir şey olduğu düşüncesine inanmak da çok makul bir fikir değildir. Zira çok sayıda var olan şeylerin tesadüfen ortaya çıktığını kabul edersek, o zaman bu kadar akıllı varlığın tesadüfen ortaya çıktığını nasıl kabul edeceğiz (Taliaferro ve Griffiths, 2003, s. 14-15)? Bu noktada Tennant kendi kendimize şu soruyu sormamızı ister: Âlemin geçmişine baktığımızda acaba onun kendi kendini meydana getirmede ve kendisini makul bir şekilde açıklamada hiçbir sebebe dayanmadan oluşması mı, yoksa önceden var olan bir zihin ve güç tarafından meydana getirilmesi mi daha makuldür? Tabiatıyla insan zihni ikinci şıkkın birinciye göre daha makul olduğunu söyleyecektir (Petersen, Hasker, Reichenbach ve Basinger, 2007, s. 236-237).

Âlemin var oluşu ile ilgili farklı teoriler göz önüne alındığında sebep-sonuç zincirini sonsuza kadar götürmek bizi çıkmaza sokar (Tennant, 1930, s. 129). Gerçekten de eğer yaratıcı irade neden-sonuç ilişkisiyle adlandırılsaydı, o zaman Tanrı'nın da bir sebebi olması gerekirdi ve bu soru, zincirin halkaları gibi sonsuza kadar uzayıp giderdi. Çünkü bu soruya verilecek her cevap, bizi yeniden soru sormaya iterdi ve sonucunda çıkmaza düşerdik. Diğer taraftan Tanrı sadece yaratıcı olarak kalsaydı, o zaman da deistlerin bu görüşünü âlemde var olan değişimle nasıl açıklayacağız? Sorusuyla karşı karşıya kalırdık. Ayrıca sadece yaratma fiiliyle var olan bir Tanrı'nın, eğer âlemi ve içindekileri yaratma amacı ve sebebi yoksa, âlemi niçin yarattığı sorusunun cevabı olmadan insan zihninin tatmin olması mümkün olmazdı. Bu bağlamda Tennant, yaratma fikrinde Tanrı'nın *a priori* istek fikrini önemser, ancak ondan daha çok en iyi mümkün planın *a posteri* olarak tercih edilmesi ve nihai yaratıcının buna karar vermesinin daha fazla önemli olduğuna dikkat çeker (Tennant, 1930, s. 129). Şüphesiz ki düşünürümüz, yaratmada düşünce ve eylemin birlikte tasarlandığını ve ilahi aşkınlığın geçici bir üstünlük değil, bilakis daimî olduğunu ifade eder (Tennant, 1930, s. 129). Üstelik Tanrı'nın yaratması bir defaya mahsus olarak yapılmış ve yaratılanları kendi haline bırakan bir şekilde olmamıştır. Şüphesiz ki özellikle teist düşünce için Tanrı, yaratılmış dünyayı her daim varlıkta muhafaza eder. Eğer Tanrı bunu yapmasaydı, dünyanın varlığı sona ererdi (Petersen, Hasker, Reichenbach ve Basinger, 2007, s. 176).

Tennant'a göre insanı âlemin merkezine yerleştiren düşüncede hiçbir insanî kibir ve kendini yüceltme yoktur. Çünkü dünya insanla anlam kazanır. İlahi tasarımın tüm amacı ve son safhası insanla tamamlanmış ve tabiat, insan sayesinde anlaşılır olmuştur. Kuşkusuz kendi mükem-

melliği içinde ilahi amacın kavranılamaz olduğunu kabul etmek belki bazılarınca memnun edici olabilir. Ancak insan merkezcilik insanın, doğa dünyasında hiçbir nihai amacın farkına varamamasına rağmen, insanlığın dünyasında böylesine nihai bir amacın gerçekleşmesi için kişinin kendi kendini belirlemesine, ahlaklı olmasına ve bir değere sahip olmasına imkân tanınır. İnsan, bu güçleri ve nitelikleri sınırlı ve mütevazı bir derecede ortaya koyabilir ve o, tarifsiz mutlak amaçlardan daha çok, var olan en yüksek değerlerin taşıyıcısıdır (Tennant, 1930, s. 113). Öyle ki filozofumuz için insan, zaman içinde en son gelişen bir varlık değil, bilakis kendi var olma nedeninin farkında olan ve değer üretme noktasında en yüksek noktaya ulaşmış bir varlıktır (Tennant, 1930, s. 114).

SONUÇ

Teizme teleolojik yaklaşımla anlatılmak istenen, tabiatta var olan yasanın belli bir düzeni ifade ettiği ve dünyamızın bir değere sahip olmasından hareketle ona bir bütün olarak bakılması gerektiğidir. Şüphesiz ki âleme tek bir boyutla bakılması halinde onun tam olarak anlaşılmayacağı kanaatindeyiz. Zira bazı kusurlar ve eksikliklerden yola çıkarak âlemde düzenin olamayacağına hükmetmek çok haklı bir tutum değildir. Öyle ki âleme genel bir bakış açısıyla bakıldığında hiç kimse yarın güneşin doğmayacağından, yıldızların kaybolup gideceğinden, ya da gece ve gündüzün tekrar vukuu bulmayacağından şüphe etmez. Bunlar da gösteriyor ki âlemde belli bir düzen ve ahenk mevcuttur. Bilim her ne kadar ilerlese de ondan her şeyin açıklanabileceğini beklemek biraz iyimser bir yaklaşım olsa gerektir. Neticede bilimi de yapan insandır ve âlem hakkında elbette ki bilimin ilerleyişini desteklememiz gerekir, fakat bazı şeylerin niçin başka türlü değil de böyle oldukları hakkında bilimin vereceği cevaplar sınırlıdır. Bu nedenle Tennant'ın deliline yönelik yapılacak olan eleştirilerin daha sağlam verilere dayanması gerekir.

Diğer taraftan Tanrı'nın yaratma sıfatı onun varlığından ayrılmaz bir sıfattır. Zira biz biliyoruz ki Tanrı'ya ait bazı sıfatlar insanda bulunmaz, bunların en başında da *"yaratma"* sıfatı gelir. Tennant'ın bu konuyla ilgili olarak ileri sürdüğü en önemli düşünce bize göre, Tanrı'nın âlemi yaratmak zorunda olmasıdır. Zira filozofumuz yukarıda da ifade edildiği üzere âlemsiz Tanrı'yı, Tanrı olarak görmez. Aslında buradaki zorunluluk yani Tanrı'nın âlemi yaratmak zorunda olması, Tanrı'ya bir şeyleri dayatmak anlamında değildir. Sadece eğer bir varlığa Tanrı adını veriyorsak ondan, en önemli vasfı olan yaratma fiilini gerçekleştirmesini bekleriz, anlamındadır. Bunu mesela, insanla ilgili de düşünebiliriz. Sözgelimi insanın en önemli vasfı akıl ve mantıklı düşünmesidir. Şimdi bu noktada bir varlıktan insan olarak söz edeceksek eğer, ondan akılsız ve mantıksız şeyler beklemeyiz, ondan beklentimiz akıllı ve mantıklı fiiller ortaya koymasıdır. Elbette aklını ve mantığını kullanmayan kimseler vardır. Anlatmak istediğimiz özne olarak insanın doğasında var olan ve diğer varlıklarda olmayan en temel vasıflarını ortaya koymasıdır. Yani kendinde var olan ve onu o şey yapan özelliklerini sergilemeyen bir varlık, kendini gerçekleştirmemiş demektir. Tennant'ın bu düşüncesini böyle anlamak gerekir.

KAYNAKÇA

Aydın, M. (1994). *Din Felsefesi*, Selçuk Yayınları: İstanbul.

Meister, C. ve Copan P. (2010). *The Routledge Companion to Philosophy of Religion*. New York, NY: Routledge Press.

Hick, J. (1963) *An Interpretation of Religion*. London: Yale University Press.

Jaspers, K. (1997). *Felsefe Nedir?* Çev: İsmet Zeki Eyüpoğlu, İstanbul: Say Yayınları.

Jeffrey J. (2011). *Key Thinkers in the Philosophy of Religion: An introduction*. London: Continuum International Publishing Group.

Murry M. J. ve Rea, M. C. (2008). *An Introduction to the Philosophy of Religion*. Cambridge: Cambridge University Press.

Özalp, H. (2015). *Tanrı ve Tasarım.* Ankara: Otto Yayınevi.

Özgökman, F. (2009). *Teleolojik Delil ve Evrim Teorisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.

Petersen M., Hasker W., Reichenbach B. ve Basinger D. (2007). *Philosophy of Religion: selected readings*. Oxford: Oxford University Press.

Petersen M., Hasker W., Reichenbach B. ve Basinger D. (2018). *Din Felsefesi Metinleri*. Çev: Rahim Acar-Nebi Mehdiyev-Hümeyra Özturan-Osman Baş, İstanbul: Küre Yayınları.

Pojman, L. P. Rea, M. (2012). *Philosophy of Religion An Ontology*. Canada: Nelson Education Ltd.

Wainwright W. J. (1969). *The Oxford Handbook of Philosophy of Religion*. Milwaukee: University of Wisconsin.

Swete, H. B. (1930). *Essays on Some Theological Questions of the Day Paperback*. London: Cambridge University Press.

Taliaferro C. ve Griffiths, P.F. (2003). *Philosophy of Religion An Anthology*. Berlin: Blackwell Publishing.

Taylan, N. (1994) *İslam Düşüncesinde Din Felsefeleri*. İstanbu: MÜİFY.

Tennant, F. R. (1930). *Philosophical Theology.* London: Cambridge University Press.

Wainright, W. J. (1988). *Philosophical of Religion. California*: Wadsworth Publishing Company Belmont.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

HOLLYWOOD SİNEMASINDA DÜNYADAKİ CANLILIĞIN KÖKENİNE YÖNELİK KURGULAR

Dr. Öğr. Üyesi Fikrullah ÇAKMAK,Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Kelam Anabilim Dalı, Erzurum
fikrullahcakmak@atauni.edu.tr

ÖZET

Hollywood sineması sahip olduğu büyük bütçelerle, elde edilen milyarca dolarlık hasılatlarla ve oluşturulan sinema evreninin milyonlarca hayranıyla sadece bir sinema sektörü olmaktan çok ötedir. Hollywood Batı dünyasının etkin bir iletişim aracı olmaktan çıkmış, dinden kültüre kadar kendi ideolojisini oluşturan ve bunu dünyada büyük kitlelere aktaran bir yapıya dönüşmüştür. Oluşturduğu sinema evreninde hayali gerçeklikler oluşturarak gerçeği yeniden kendi ideolojisi çerçevesinde inşa etmiştir. Hollywood sinemasının ayrıntılı şekilde incelenmesi Batı düşüncesini ve daha ötesi başta din olmak üzere birçok alanda yeni hakikatler oluşturmaya çalışan küresel ölçekte ki akım, düşünce ve güçlerin söylemlerini belirlemek namına bizlere büyük ipuçları verecektir. Özellikle son dönem Hollywood sinemasına bakıldığında ortak düşmanın artık inanç olduğu görülecektir. Önceden değişik gruplar görmezden gelinirken artık yeni dünyada inkâr edilecek en önemli unsur Tanrı ve dolayısıyla dindir. Dünyadaki yaşamın nasıl oluştuğuna verilecek ve kitleleri ikna edecek cevaplar bu inkârı kolaylaştıracaktır. Evrim teorisiyle her ne kadar bu soruya cevap verildiği iddia edilse de ancak *"canlılığın ilk nasıl oluştuğu"* sorusu halen ortada durmaktadır. Cansızlıktan canlılığı çıkarma yani abiyogenez teorisi bu soruya cevap olarak ortaya atılmıştır. Fakat abiyogenez, evrimi bir ideolojik unsur olarak sunan çevrelerce bile yeterince ispatlanmamış bir teori olarak kabul edilmektedir. Hollywood sineması burada dünyadaki canlılığın oluşumunu dünya dışı (uzaylılar) varlıklara bağlayarak bir bakıma hedef saptırmakta, büyük kitleleri kurgu gerçekliklerle aldatmaya çalışmaktadır. Bu filmlerde dünya dışı varlıklar bazen direk dünyadaki canlılığı oluşturan güç olarak lanse edilmekte bazense evrimi başlatan güç olarak sunulmaktadır. Aslında burada dünya dışı varlıklar bir bakıma insan için tanrı konumuna yerleştirilmekte ve dünyadaki yaşamın tanrısı olarak sunulmaktadır. *"Prometheus, 2001: A Space Odyssey"*, *"The Day the Earth Stood Still"*, *"The Fifth Element"* gibi yapıtlar bu kurguların sunulduğu en popüler filmler olarak karşımıza çıkmaktadır. Birtakım mitolojilerin katkılarıyla oluşturan bu kurgusal yaratılış hikayeleri aslında insanı ve dünyayı merkeze alan dinlerin yaratılış olgularına karşı sunulmuş bir sanal gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hollywood, yaratılış, dünya, kurgu, uzaylı

HOLLYWOOD SİNEMASINDA DÜNYADAKİ CANLILIĞIN KÖKENİNE YÖNELİK KURGULAR

Dr. Öğr. Üyesi Fikrullah ÇAKMAK,Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Kelam Anabilim Dalı, Erzurum
fikrullahcakmak@atauni.edu.tr

ABSTRACT

Hollywood cinema is far more than just a movie industry with its huge budgets, billions of dollars in revenues and millions of fans of the created cinematic universe. Hollywood has ceased to be an effective means of communication in the Western world, and has transformed into a structure that creates its own ideology from religion to culture and transfers it to large masses in the world. By creating imaginary realities in the cinema universe he created, he reconstructed reality within the framework of his own ideology. Examining the Hollywood cinema in detail will give us great clues in terms of determining the discourses of the movements, thoughts and forces on a global scale that try to create new truths in Western thought and beyond, in many fields, especially religion. Especially when looking at the recent Hollywood cinema, it will be seen that the common enemy is faith. While different groups were previously ignored, the most important element to be denied in the new world is God and therefore religion. Answers to how life on earth came about and that will convince the masses will make this denial easier. Although it is claimed that this question has been answered by the theory of evolution, the question of *"how life first emerged"* still remains. The theory of abiogenesis, that is, extracting life from non-living, was put forward as an answer to this question. However, abiogenesis is accepted as an unproven theory, even by those who present evolution as an ideological element. Hollywood cinema, in a way, misleads the target by linking the formation of life on earth to extraterrestrial (aliens) beings, and tries to deceive the masses with fictional realities. In these films, extraterrestrial beings are sometimes presented as the power that creates life on Earth, and sometimes they are presented as the power that initiates evolution. In fact, here extraterrestrials are in a way placed in the position of god for man and presented as the god of life on earth. Works such as *"Prometheus"*, *"2001: A Space Odyssey"*, *"The Day the Earth Stood Still"*, *"The Fifth Element"* are the most popular films in which these fictions are presented. These fictional creation stories, which are created with the contributions of some mythologies, actually appear as a virtual reality presented against the creation facts of religions that center man and the world.

Keywords: Hollywood, creation, world, fiction, alien

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin keşfetmiş olduğu en büyük buluşlardan biri olan sinema, toplumlar üzerinde iz bırakan birçok faaliyetten daha fazla etkilidir. Bireyin ve dolayısıyla toplumun hangi konu hakkında düşünüp konuşacağını belirleme gücüne sahip olan sinema, gündemi oluşturduğu gibi aynı zamanda var olan gündemi de yönetebilme yetisine sahiptir. Sosyal medyanın yani karşılıklı etkileşimli iletişim yönteminin yoğun bir şekilde kullanıldığı günümüzde bile tek taraflı iletişim şekliyle halen artan bir şekilde etkinliğini devam ettirmektedir. Hatta bazen sinema direk gündemin kendisi olabilmektedir. Bu da sinemanın ve üretmiş olduğu ürünlerin bilimsel temelli incelenmesini zorunlu kılmıştır.(Ormanli, 2015, s. 242)

Sinema ve ürünlerinin incelenmesi esnasında söz konusu yapının en büyük organizasyonunu oluşturan Hollywood ise ayrı bir öneme sahiptir. Hollywood sineması bütçesi ve elde etmiş olduğu milyarlarca dolarlık kazancı birçok devletin sahip olduğu milli gelirden fazladır. Bunun yanında oluşturmuş olduğu sinema evreninin hayranları farklı spor ve sanat dallarından çoktur. Bütün bu yapısıyla Hollywood bir sinema sektörü olmaktan çıkmış dünya çapında önemli bir küresel güç haline gelmiştir. İlk oluşturulduğu dönemlerde başta Amerika olmak üzere batı dünyasının bir propaganda aracı iken şimdilerde inançtan yaşam tarzına, felsefeden kültüre kadar kendi düşünme biçimini doğal olarak da ideolojisini oluşturan bir yapıya dönüşmüştür. Söz konusu yapı oluşturduğu fikir ve eylem temelli yeni sistemi küresel çapta çok büyük kitlelere aktarmakta ve o kitleler üzerinde etkin olabilmektedir.

Hollywood sinema sektörünün yoğun bir şekilde işlediği konulardan biri de inançtır. Sektörde etkin olan odaklar insana, evrene ve yaratıcıya yönelik kendi inançlarını bir takım sanal gerçeklikler aracılığıyla büyük kitlelere aktarmaktadırlar. Dini, felsefi ve bilimsel hakikati olmayan bu fenomenler, söz ve yazı temelli görsel aracılığıyla aslında muhatap kitlelerin zihinlerinde gerçeğin yeniden inşa edilmesi işlevine soyunmuşlardır. Bu durum Hollywood sinemasının ayrıntılı bir şekilde incelenmesini zorunlu kılmıştır. Söz konusu çalışmalar batı düşüncesini ve daha ötesi başta din olmak üzere birçok alanda yeni hakikatler oluşturmaya çalışan küresel ölçekte akım, düşünce ve güçlerin söylemlerini belirlemek namına bizlere büyük ipuçları verecektir.

Sinema ve Seyirci Üzerindeki Etkisi

Başlangıçta tiyatro gibi bir takım sanatsal aktivitelere iştirak edemeyen kitlelerin eğlence unsuru olarak algılanan sinema özellikle Amerika sinemasının güçlenmesiyle birlikte 7. Sanat olarak adlandırılmış ve her tabakadaki büyük kitleleri etkisi altına alan çok önemli bir fenomene dönüşmüştür.(İnanlar, 2019, s. 6) Sinema, ortaya çıkışından günümüze kadar yönetmeninden

yapımcısına, oyuncusundan senaristlerine kadar bütün unsularıyla toplumlara yön veren, şekillendiren, gündem oluşturan ve fikirleri değiştiren o kültüre ait düşünce adamlarından daha fazla etkili olmuştur.(Kozlovic, 2007, s. 213) İçerisinde görsel ve işitsel öğeleri barındıran sinemanın günümüz dünyasında kitlelere hızlı ve etkili ulaşabilmesi, onun toplumlar üzerinde müessir bir güç olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sinemanın bu özelliği nedeniyle küresel ölçekte her grup fikir ve inançlarını diğer kitlelere aktarmak maksadıyla bu alana yönelmiştir. (Pinar, 2017, s. 262)

Sinemadaki herhangi bir film kitleleri eğlendirmeyi amaçlayan basit görsel ve metinden oluşmuş bir kurgu olmayıp kendi içerisinde barındırdığı gerçeği topluma sunmaya çalışan bir yapıdır.(Sevimli & Kasim, 2019, s. 341) Sinema bütün unsurlarıyla kitlelerin şuuraltını, kültür, din, dil temelli bütün sembolleri hedef almaktadır. Bu bağlamda yeni simgeler, semboller oluşturup bunları yeni yöntemlerle sunma yetisine sahiptir. Özellikle Hollywood, hedef kitlesine kendi inancını, ideolojisini yerleştire çabası içerisinde olmuştur.(Ormanli, 2015, ss. 226-229) Günümüzde her tülü olgunun imajını belirleyen, en yaygın propaganda aracıdır ve ondan kaçmak mümkün değildir. Sinemanın sadece eğlence değil aynı zamanda bir propaganda aracı olduğunu dünyanın önde gelen film şirketlerinden Paramount Pictures'in kurucularından Adolf Zukar ifade etmektedir.(Yorulmaz, 2018, s. 34)

Sinema gücünü pekiştirdikten sonra toplumun zihnindeki konulara yoğunlaşmış bu noktada fikirleri biçimlendirme rolüne soyunmuş ve bunda başarılı da olmuştur. Bu durum sinemanın toplum üzerinde kolektif bilinçdışı etkinliğini ön plana çıkarmıştır.(Sevimli & Kasim, 2019, s. 343) Seyirci izlediği filmlerin sayısına göre verilen mesajları belli ölçüde benimsemiş, oluşturduğu kurguları özümsemiştir.(Sarmiş, 2020, s. 132) Sinema var olduğu andan itibaren kurgulanmış hakikatleri seyirciye sunmakta bu eylemi ile ya yeni bir ideoloji üretmekte ya da var olan ideolojiyi devam ettirmektedir.(Yetişkin, 2014, ss. 102-103) İdeolojilerin toplumsal ve bireysel işlevleri düşünüldüğünde sinemanın kendi ideolojisini oluşturduğu rahatlıkla söylenebilir. Özellikle ideolojilerin seküler dünyanın yeni değer taşıyıcısı olduğu fikrinden hareketle(Macit, 2016, s. 33) sinemanın bu işlevi fazlasıyla yaptığı görülecektir. Ancak buradaki ideolojik işlevi pozitif veya negatif anlamda olabilmektedir. Ticari kaygılarla yapılmış ve büyük kitlelere hitap eden popüler filmlerde negatif bir ideoloji örneğinden bahsedilebilir. Sinema özellikle egemen ideolojilerin düşünce yapılarını ekrana yansıtmakta bu da izleyicinin söz konusu fikri kabullenmesine neden olmaktadır. Özellikle Amerikan sineması söz konusu ideolojisini sunarken yaptığı işi gizlemekte, filmlerin kurmaca gerçeklerden oluştuğunu ve sinemanın sadece eğlenceden ibaret olduğunu ön plana çıkarmaktadır. Ancak bu söylem gerçekte var olan ideolojiyi saklamaya yönelik bir tutumun ifadesidir. Filmler, zamanla kendi ideolojisini kabullenen yeni bir izleyici kitlesi oluşturur ki bu kitle aslında üretilen filmlerde ortaya konulan ideolojinin doğrultusunda oluşturulmuş özel bir kitledir.(Sevimli & Kasim, 2019, s. 342)

Sinema ve Din

Sinema her daim kendi hakikatini oluşturan bir yapı olarak karşımıza çıkmıştır. Hakikat oluşturmada dinlerin rolü düşünüldüğünde sinema ile dinlerin bir çatışma içerisinde olduğu görülecektir. Bu çatışmanın en büyük nedeni sinemanın ya kendi din algısını oluşturması ya da dinlerin oluşturduğu hakikat bilgisini reddedip kendi gerçekliğinde yeni kurgular oluştur-

masıdır.(Bilici, 2007, s. 143) Bu yeni kurgularda en temel konu ise yaratılıştır. Çünkü gerek kainatın gerekse insanın var oluşuna yönelik bilgiler din ve karşıt görüşlerin temel paradigmasını oluşturmaktadır. Sinemanın din ile çatışmasının diğer bir nedeni ise dinin oluşturmak istediği inanan insan tipinin sinema tarafından yeniden şekillendirilme çabasıdır.(Bilici, 2007, s. 145) Sinema evreni yeni din algısıyla birlikte yeni bir mümin tipi oluşturmaktadır. Bu mümin inanç, ibadet ve ahlak bağlamında küresel çaptaki dünya dinlerinin mensupları gibi hareket etmektedir. Popüler sinemanın en gelişmiş örneklerinden biri olan Star Wars filmleri bunun en belirgin örneğidir. Söz konusu filmlerinin oluşturduğu kurmaca inancın ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada gibi ülkelerde milyonlara ulaşan müntesipleri bulunmakta ve bu müntesipler yeni bir ibadet ve ahlak anlayışı ortaya koymaktadırlar. (Yorulmaz, 2010, ss. 91, 197) Dinlerin oluşturduğu hakikat geleneğinde sözün bu bağlamda vahyin ve bu vahiyle şekillenen din gerçeğinin önemi yadsınamaz. Ancak özellikle sinemanın oluşturduğu yeni dini gerçeklikte sözün yerini görseller, imajlar almıştır. Dini anlayışta sözün yerinin görsellerin alması ileriye dönük pagan bir din anlayışının oluşması tehlikesini doğuracaktır. (Bilici, 2007, s. 143)

Sinema dinin oluşturduğu itikat, ibadet ve ahlak hükümlerine alternatifler üretirken Hıristiyan düşüncesinin kendi fikri gerçekliğini kitlelere kabul ettirmek amacıyla ortaya koymuş olduğu inkültürasyon modelini uygulayan bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak kilisenin kendine ait dini hakikatleri kitlelere ulaştırmak için ortaya koyduğu bu modelde kendi içinde bir takım açmazları, engelleri varken(Güngör vd., 2002, s. 184) sinema kendi dini gerçekliğini veya inancını aktarırken söz konusu engelleri yaşamamaktadır.

İnsanlığın vazgeçilmez bir gerçeği olan dine karşı özellikle Hollywood sinemasının özel bir işlevi vardır. Din Hollywood sinemasının her daim temel konularından biri olmuştur. Ancak Hollywood başta büyük bütçeli popüler filmler olmak üzere ürettiği eserlerle yeni bir kutsal inşa etmektedir. Bunu yaparken de milletlerin geçmişe ait kutsallarını temel alarak ancak kendi ideolojisi doğrultusunda kendi kutsalını üreterek yapmaktadır.(Ormanli, 2015, s. 227) Bu işlevi sürdürürken kullandığı kutsalları aslı konumundan çıkararak kopyalarını oluşturmakta ve bunları büyük kitlelere dayatmaktadır. Oluşturduğu yeni kutsalda temel maddedir. Maddi sunumların insanın sınırsız hazzına hoyratça sunulduğu modern dünyanın en büyük gücünü Hollywood oluşturmaktadır. Seyirci Hollywood sinemasıyla kutsalla olan bağını yitirmektedir. Çünkü sinema kullandığı kutsallar üzerinden aslında madde temelli kendi kutsalını oluşturmaktadır.(Sarmiş, 2020, s. 140) Bu bağlamda Hollywood dinlerin oluşturduğu tanrı algısına savaş açmıştır. Hollywood'un ortak düşmanı artık inançtır. Önceden değişik gruplar görmezden gelinip inkar edilirken artık yeni dünyada inkar edilecek en önemli unsur Tanrı ve dolayısıyla dindir.

Hollywood'un yaratılış kurguları

Hollywood, din ile savaşını canlılığın dünyada var oluş olgusu üzerinden yapmaktadır. Çünkü canlılığın dolayısıyla insanın var oluş serüvenine yönelik açıklamalar madde temelli fikrin teist düşünceyle çatıştığı en önemli alandır. Bu alanda yapılacak açıklamalar teist ve ateist düşünce bağlamında insanların fikirlerinin şekillenmesinde büyük rol oynayacaktır. Başta İslam olmak üzere bütün dinlerde insanın yaratılışına yönelik yapılan izahlar Allah'ın varlığının en büyük argümanını oluşturur. Örneğin Kur'an-ı Kerim Allah'ın varlığını ve birliğini anlatırken akli tefekkür yolunu seçmiş burada bilhassa insanın yaratılışı delil olarak sunmuştur: *"Sizi bir tek*

nefisten yaratmış, sonra ondan eşini varetmiştir; sizin için hayvanlardan sekiz çift meydana getirmiştir; sizi annelerinizin karınlarında üç türlü karanlık içinde, yaratılıştan yaratılışa geçirerek yaratmıştır; işte bu Rabbiniz olan Allah'tır. Hükümranlık O'nundur, O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyken nasıl olur da O'nu bırakıp başkasına yönelirsiniz?" (Zümer: 39/6; Ayrıca Bkz. En'âm: 6/1-2.) Birçok ayet-i kerimede Allah Teala, başta insan olmak üzere canlıların yaratılmasına dikkat çekerek varlığının hakikatini ve birliğini anlatır.

Hollywood sinemasında canlılığın Allah tarafından oluşturulmadığı fikri temelinde teist düşüncenin karşısında konumlanacak sayısız filmler mevcuttur. Ancak söz konusu popüler sinema evreni burada farklı bir şey daha yapmaktadır. Dünyadaki canlılığın kökenini sadece pozitif düşünce temelli bilimsel öğelerle açıklamamaktadır. Ayrıca bilimsel öğeleri toplumsal mitlerle birleştirerek yeni bir var oluş hikâyesi oluşturmaktadır. Bu hikâyede ise başrol dünya dışı varlıklar yani uzaylılardır. Filmlerde söz konusu varlıkların iki temel işlevi vardır. Birinci kurguda dünyadaki canlılık, evrim temelli olarak uzaylılar tarafından başlatılmıştır. İkinci kurguda ise uzaylılar bizzat tanrı olarak sunulmuş başta insan olmak üzere canlılar onlar tarafından yaratılmıştır.

18. yüzyıldan itibaren bilimin kainatı ve dolayısıyla insana açıklama biçimi son yüzyılda doruk noktasına ulaşmıştır. Din-bilim ilişkisinde bilim dinin konumunu ele geçirmiş canlılık gerçeği bilimin açıklamaları doğrultusunda anlaşılır hale gelmiştir.(Cündioğlu, 1996, s. 2) Canlılığın oluşumunu açıklamaya çalışan bilimsel çalışmaların başında ise evrim gelmektedir. Evrim, canlıların uzun yıllar boyunca ortak bir atadan evrimleşme sonucu var olduğunu ve oluşan canlıların kalıtımsal olarak özelliklerini aktardığını söyleyen bir teoridir.(*Dünü ve bugünüyle evrim teorisi*, t.y., s. 15) Aslında yaşamın kökenine yönelik biyoloji temelli bir hipotez olan evrim özelikle son dönemlerde inanç karşıtı her türlü fikre bilimsel destek sunan bir teoriye dönüşmüştür. Evrim aslında bir bilimsel teori olarak ortaya çıkmış olsa da din karşıtı fikirlerin elinde bilimsel çizgisinden rahatlıkla dışarı çıkabilecek ve söz konusu ideolojilerin kullanımına sunulabilecek bir teori olarak karşımıza çıkmıştır.(Durali, 2011, s. 470) Ateizm, materyalizm gibi akımların, yaşamın kökenini kendi ideolojilerine uygun anlam çabası söz konusu teorinin daha fazla tartışılmasına sebep olmuştur. Ancak teori, canlılığın yayılmasına belli ölçüde açıklama getirse bile yaşamın kökeni noktasında bir açıklama sunmamaktadır. (Özgökman, 2013, s. 50)

Yaşamın kökeni noktasında tanrısal bir konuma yükseltilen evrim teorisi büyük kitleleri ikna etmeye yetmemektedir. Çünkü canlılığın temelinde var olan düzeni tesadüflerle açıklamak mümkün görünmemektedir. Her ne kadar doğal seçilim sayesinde doğada bir takım düzenlemeler olduğu düşünülse de ilk oluşumun nasıl olduğu halen daha muğlaklığını korumaktadır. Bu konuda yapılan ve can simidi gibi duran Miller deneyi ve buna benzer çalışmalarda canlılığın ilk oluşum gerçeğini açıklamada hiçbir zaman yeterli olmayacaktır. Bu durumda geriye iki seçenek kalmaktadır. Yaşamın kökeni noktasında ya dinlerin sunduğu yaratılış olgusu kabul edilecektir ki bu dini düşünceye karşı çıkanlar için bütün söylemlerini inkâr etmek olacaktır. Ya da bu konudaki bilgisizliğin kabul edilmesi zorunluluğu ortaya çıkacaktır ki bu da tanrısal yaratmayı ön plana çıkaracak ve kitlelerde tanrı fikrini güçlendirecektir.(Özgökman, 2013, ss. 74-75) Özellikle dini düşünceye karşı olan ve yaşamın kökeni noktasında yetersiz kalan çevreler bu noktada aslında sinema aracılığıyla hiçbir bilimsel altyapısı olmayan sanal bir

gerçeklik oluştururlar. Bu sanal gerçeklik yaşamın kökeninin dünya dışı varlıklar tarafından oluşturulduğu kurgusuna dayanmaktadır.

Yaşamın uzaydan gelme kurgusu Hollywood sinemasında çokça işlenen konular arasındadır. Aslında dünyadaki yaşamın kökenini evrende arayan ilk filozof Anksagoras'tır. O dünyadaki yaşamın tohumlarının evrene dağıldığını ifade etmektedir. 19. yüzyılda kimyacı Berzelius incelediği meteorda dünya toprağında bulunan organik bileşenlere benzer bileşenler tespit etmiştir. Bu durum yaşamın kökeninin uzaydan gelebileceği düşüncesini doğurmuştur. Panspermia teorisi olarak ifaden edilen teoriye göre dünyadaki yaşamın kökenini tüm evrene yayılmış tohumlar oluşturmaktadır. İspatlanmamış ve ispatlanması mümkün görünmeyen teori evrimsel çevrelerde çürütülmediği için geçerli olabilecek bir teori olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle uzay merkezli yeni bilimsel çalışmalar sayesinde dünya dışında canlılığın oluşabileceği gezegenlerin tespit edilmesi bu teoriyi o çevrelerde nezdinde daha da güçlendirmiştir.(Öner, 2013, ss. 94-96) Tatmin edici hiçbir kanıta ve bilimsel gerçekliğe dayanmasa bile bu teorinin sinema açısından kullanımı oldukça kolay ve etkili olmuştur.

Hollywood sinemasında canlılığın oluşumu ve yok oluşu temalı dini terminolojinin, felsefe tarihinin, mitolojinin ve bilimsel birtakım verilerin karıştırılıp çarpıtılarak kullanıldığı birçok film görebilmekteyiz. Prometheus, Jupiter Ascending, (Jüpiter Yükseliyor) 2001: A Space Odyssey, (2001 Bir Uzay Destan) The Day the Earth Stood Still, (Dünyanın Durduğu GÜN) Knowing, (Kehanet) The Fifth Element, (Beşinci Element) Contact (Mesaj) gibi filmler bunlara örnek olarak sunulabilir. Bütün bu filmlerde ortak tema ise bilimdir. Çünkü modern dünyada insanlığın tanrısı artık bilim olmuştur. Ancak Hollywood modern dünyanın tanrısı olan bilimi rahatlıkla çarpıtarak ona istediği özelliği vermiştir.

Dünya dışı varlıkların evrimi başlattığı kurgusunun işlendiği örnek filmlerden birisi Prometheus'dur. Ridley Scott'ın yönettiği filmin yapımcı firması 20th Century Fox'dur. Filmin dünyada 400 milyon dolar hasılat yaptığı tahmin edilmektedir.(imdb, 2021) Filmin kurgusu Yunan mitolojisinde var olan ve insanlığın yaratıcısı olarak sunulan Prometheus karakterinden esinlenerek oluşturulmuştur.(Powell, 2018, s. 142 vd) Filmin başlangıç sahnesinde milyon yıl öncesinde mühendis adı verilen uzaylı yaratık dünya gezegenine gelir. Bir şelalenin başında içmiş olduğu kimyasal, vücudunun ufalanmasına ve dünyadaki canlılığı başlatacak DNA sar-

malının suya karışmasına neden olur. Evrimsel kökenleri bilinmeyen ve var oluşları Tanrı'ya da bağlanmayan bu mühendisler dünyadaki evrimi başlatan yaratıcılar olarak sunulmaktadırlar. Ancak burada mühendisler insanla aynı DNA'yı paylaşan ve direk tanrı olarak sunulmayan varlıklardır. Fakat canlılık verdikleri bazı türler onları tanrı olarak kabul etmişlerdir.(bilimkurgukulubu, 2021) Filmde ayrıca isimlerden görsel mekanlara kadar birçok dini motif içeren sunumlar bulunmaktadır. (tr.ign, 2021)

Başta ifade ettiğimiz gibi Hollywood sinemasında yaratılışa yönelik sunulan kurguların gerçekliği veya bilimselliği önemli değildir. Önemli olan etkin olan ideolojiye hizmet etmesidir. Söz konusu ideolojilere hizmet için Panspermia teorisi gibi bir takım bilimsel teorilerin mutlak gerçekmiş gibi çarpıtılıp sunulması oldukça doğal bir durumdur. Yapılan iş ilk bakışta basit, eğlence içeren birtakım kurgular olarak düşünülse de aslında izleyicinin bilinçaltında yeni semboller aracılığıyla sanal bir gerçeklik inşa etmektir. İnşa edilen bu sanal gerçekliğin düşmanı ise canlılığı yaratılışa bağlayan teist inançtır. Teist düşünceye karşı yapılan bu mücadelede kullanılan isimler, mekanlar vb. her türlü şey insanlığın tarihinde var olan unsurlardır. Örneğin filmde yaşamın kökeni su üzerinden dünya dışı varlıklara bağlanmaktadır. Aslında su üzerinden canlılığın oluşumu fikri antik çağ filozoflarından Thales'in bir kabulüdür. Thales suyun, yaşamı ortaya çıkaran ilk öğe olarak kabul etmektedir.(Demirel, 2011, s. 55) Film bu felsefi düşünceyi bir takım mitlerle besleyerek yeni bir anlayış oluşturmaktadır. Bu anlayışın temelinde yine yaratılış olmayıp bilim temelli bir kurgu vardır.

Hollywood sinemasındaki etkin ideoloji eğer canlılığın kökenini dinlerin bildirmiş olduğu Tanrı'da bulmak istemezse bu defa da filmlerde uzaylılar direk tanrısal varlıklar olarak sunulabilmektedir. Ancak söz konusu uzaylıların direk tanrı olarak sunulması bir bakıma teist anlayışı destekleyeceğinden tanrı algısında birtakım değişiklikler yaparlar. Uzaylı tanrılar, teist anlayıştaki kendi kendine yeten metafizik varlık olmayıp bilimle desteklenmiş tanrısal güçlere sahip ancak insansı yüce yaratıcılardır. Bu tür filmlerde özellikle Yunan, Mısır vb.

kültürlere ait mitolojik unsurların yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu konudaki örnek filmlerden biri Jupiter Ascending (Jupiter Yükseliyor) filmidir. Wachowski Kardeşler'in yazıp yönettiği film yaklaşık 180 milyon dolar hasılat yapmıştır.(imdb, 2021) Filmde dünyada yaşayan insanoğlu ve diğer canlılar evrende besim zincirinin en alt tabakasında yaşamını sürdüren varlıklardır. Evrendeki hakim güçler ise insansı karakterlere sahip, tanrısal güçler bulunduran ve dünyadaki yaşamı bilimsel bir takım bilgiler ile yaratan varlıklardır.

Hollywood sinemasında uzaylıların tanrısal varlık olarak sunulması aslında insanlık tarihinde var olan şirk inancının farklı bir versiyonu gibidir. Ancak bu uzaylıların direk tanrı olarak adlandırılmaması filmlerdeki inancı şirkten ayıran temel unsurdur. Ayrıca filmlerde uzaylılar tarafından dünyadaki canlılığın oluşturulması bilimsel temelli bilgilere dayandırılmaktadır. Filmlerde bu varlıklar tanrı olarak tanıtılmazken insanlar tarafından tanrı olarak bilinirler. Hollywood bu tür filmlerle bir algı yönetimi oluşturmakta, canlılığın kökeni noktasındaki idraki fantezi bir sunumla teist anlayıştan uzaklaştırmaktadır. Bunun yanında insanın zihninde var olan tanrı anlayışında da değişiklik yapmaya çalışmaktadır. Tanrı olarak algılanan varlıkların aslında bizler gibi insanlar olduğunu belirtmektedir. Onları, bilimsel gelişmeler sayesinde insanın şu an için yapamadığını yapan varlıklar olarak göstermektedir. Bu noktada yarı tanrısal özelliğe sahip bu varlıkların yapabildiği en önemli şey ise bilim aracılığıyla yaratmadır. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi bu varlıkların bilimden uzak mutlak yaratıcı olarak sunulması teist anlayışı destekleyeceğinden bilimle yaratan yani bilim sayesinde bir bakıma tanrılık vasfı kazanan varlıklar olarak sunulur.

Hollywood sinemasında özellikle insanın oluşumunun uzaylı varlıklara dayandırılması aynı zamanda insanın ahlakının nasıl oluştuğu noktasında ipucu vermektedir. İnsan ister uzaylı DNA'sıyla evrimleşen canlı olsun isterse bilim sayesinde tanrısal özelliklere sahip olan evrensel güçlerin yarattığı varlık olsun uzaylı karakterlerin ahlakıyla eş değer bir ahlaka sahip olan varlığa dönüşmektedir. Bu aslında evrim teorisinde insanın fiziksel olarak ilk türediği atanın özelliklerini taşıdığı fikrini ortaya koymaktadır. Ancak bu sadece fiziksel bir benzerlik olmayıp içerisinde ahlaki davranışları da içeren bir benzerliktir. Çünkü tesadüflerle oluşan ve yaşama arzusuyla şekillenen doğal seleksiyon, varlığını sürdürmek için hertürlü mücadele içerisine girebilecek varlıklar oluşturmuştur ki bunlardan biri de insandır. (darvinin kitabı indirdim dipnot ver). Bu noktada insan biyolojik evriminin bir sonucu olarak hayatta kalabilmek maksadıyla sadece yaşamayı düşünen bencil karakterli bir varlığa dönüşmüştür.(Torun, 2015, s. 177) Filmlerde anlatılan uzaylılarda böyle karaktere sahip varlıklardır. Söz konusu karakterler ister evrim isterse yaratılış olsun insana aktarılmıştır. Aslında bu iki şekilde de evrimi çağrıştıran bir düşüncenin ürünüdür.

Dini düşüncede ahlakın temeli tartışılmış bu konuda özellikle İslam düşüncesinde yaratıcı temelli, insan temelli ve yaratıcı insan temelli ahlak görüşleri farklı şekillerde savunulmuştur. Ancak özellikle evrim temelli ahlak düşüncesinde bireyin bencil duygularının ön plana çıktığı bir ahlak ilkesi temel alınmıştır. İnsanın kökeninin uzaydan yani uzaylılardan geldiği fikri üzerine kurulan kurmaca yaratılış düşüncesi uzaylılarda var olan bu bencil duyguların insana sirayet ettiği fikriyle hareket etmektedir. İnsanı temiz bir ahlak üzere düşünen ve çevresinin etkisiyle değiştiğini ön plana çıkaran İslami düşünce aslında sinema aracılığıyla oluşturulan kurgu sayesinde yok edilmektedir.

SONUÇ

Başta İslam olmak üzere bütün dinlerde yaratıcının kainatla olan ilişkisinin temelinde yaratmak bulunmaktadır. Yaratmak Tanrı olmanın en önemli vasfı olup, kainatı Tanrı perspektifinden anlamak için yapılacak ilk iş Tanrının yaratıcı olduğunu kabul etmektir. Kur'an-ı Kerim başta insan olmak üzere bütün varlıkların Allah tarafından yaratılmış olduğuna daima vurgu yapar. Çünkü tanrısal özellik verilen varlıkların en büyü zaafı yaratma olgusundan uzak olmalarıdır. Yaratma Allah'ın varlığının olduğu kadar tevhidin de en büyük delilidir.

Son yüzyılda bilimin etkinliğinin artmasıyla birlikte canlılığın var olma sürecindeki teist anlatımlar bilimsel anlayışın dışında kabul edilmiş ve bilim temelli yeni anlayışlar ön plana çıkmıştır. Ancak canlılık temelindeki bilimsel anlatılar halen daha insanlığın çoğu tarafından kabul edilen bir olguya dönüşememiştir. Özellikle Hollywood sineması burada yeni bir görev üstlenmiş gibidir. Tanrının varlığını insan zihninden silmek amacıyla sinema üzerinden yaratılışla ilgili bir takım simülakrlar oluşturulmaktadır. Bu bağlamda söz konusu simülakrlar uzaylılar olmuştur. Yapılan işlem bu simülakrlar aracılığıyla yaratılış hususunda kitlelerden gerçeği bir bakıma gizleyecek belki de onlara unutturacak simülasyon oluşturmaktır. Aslında yapılan işlem bilim ve uzaylılar kurgusuyla yeni bir şirk çeşidi oluşturmaktır. Ancak bu şirkin insanlık tarihinde bir örneği yoktur. Örneğin vahiy dönemi cahiliye toplumu Allah dışındaki varlıkların kainat üzerindeki etkinliğini kabul ederken yaratıcılık noktasında yine Allah'ın gerçekliğini itiraf ediyorlardı. Bugün Hollywood sineması aracılığıyla yapılan ise tek hakim Tanrı'nın tamamen reddedilip onun hakikatini bilim ve hayali varlıklara yüklemektir. Bunu yaparken de başta söylediğimiz gibi insanlığın bilinçaltında yer edinen mitoloji, felsefe vb. ögeleri kullanarak izleyici kitlelerini etkileme sürecine girmişlerdir. Aslında yapılan Tanrı'nın varlığını anlatan yaratılış hakikatinin gizlenmesi, gerçekliğin ortadan kaldırılmasıdır. Bu yok ediş ontolojik bağlamda olmayıp sanaldır. Ancak kurgu hayatların insanlığın gündeminde yoğun bir şekilde bulunduğu günümüz dünyasında sanal gerçekliğin kitleler üzerindeki etkinliği yadsınamaz bir ölçüdedir.

Hollywood sinemasının söz konusu filmler aracılığıyla yaptığı diğer bir işlem ise insan-kainat düzleminde insanın konumunun değiştirilmesidir. Dini düşüncelerde başta insan olmak üzere dünya üzerindeki canlılık kainata nazaran daha merkezi bir konumda iken artık bilim temelli yeni oluşumda bu merkezi konumlarını kaybetmişlerdir.(Durali, 2013, s. 113) Bu değişimin en çok hissedildiği alan ise sinema olmuştur. Bu düşünce tarzı özellikle insanı ehsan-ı takvim, dünyayı da bu mükemmel varlığın mekanı gören ve birçok varlığı insanın hizmetine sunun İslami düşünceye temel temele zıttır. Filmler ayrıca insanı ahsen-ı takvim gören ve bu anlayışla ahlak oluşturan dinlerin insana bakışını da değiştirmeye çalışmaktadır. Bu da gerek insanın gerekse dinlerin birlikte oluşturmuş olduğu ahlaki düşüncenin yok oluşunu göstermektedir ki nitekim filmlerde de bunu görmekteyiz. Filmler insanın bu ahlaki yapısını dünya dışı varlıklar eliyle edindiği izlenimini vermektedir. Bu da ahlak ve fıtrat gibi Allah'ın varlığı noktasında önemli delil olarak sunulan iki unsurun kitlelerin zihninde dönüştürülmesini, ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır. Nitekim bu iki unsur İslam düşünürleri tarafından ahlak delili, fıtrat delili şeklinde ispat-ı vacib delilleri arasında sayılmıştır.

KAYNAKÇA

Ateş, K. (t.y.). *Dünü ve bugünüyle evrim teorisi.*

Bilici, M. V. (2007). Hollywood Filmlerindeki Apokaliptik Temalar: Sinema, Popüler Kültür ve Din. *Milel ve Nihal*, 4(2), 139-161.

Bilimkurgukulubu, B. K. (2021, Ekim 15). https://www.bilimkurgukulubu.com/sinema/prometheus-muhendislerinin-bilimsel-analizi/

Cündioğlu, D. (1996). Ernest Renan ve "reddiyeler" bağlamında İslâm-bilim tartışmalarına bibliyografik bir katkı. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi,* 2, 1-94.

Demirel, A. (2011). *Antik Yunan'da Biyolojik Evrim Düşüncesi. Folklor/Edebiyat*, 68, 53-60.

Durali, T. (2011). Canlılar Bilimi ve Evrim Sorununun Teşrihi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 455-471.

Durali, T. (2013). Charles Darwin ve Yüzyılımıza Damgasını Vuran Çağdaş Evrim Düşüncesinin Doğuşu. *Felsefe Arkivi,* 25.

Güngör, A. İ., Deda, H., & Yüceer, N. (2002). Kilise' nin Yeni Misyon Anlayışında İnkültürasyon 'un Yeri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43(1), 171-185.

imdb, İmd. (2021, Ekim 15). https://www.imdb.com/title/tt1446714/

Kozlovic, A. K. (2007). Islam, Muslims and Arabs in the Popular Hollywood Cinema. *Comparative Islamic Studies,* 3(2), 213-246. Academic Search Ultimate.

Macit, M. H. (2016). İdeoloji Üzerine Felsefi Bir Değerlendirme. Kaygı. *Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 26, 29-36.

Ormanli, O. (2015). 11 Eylül Sonrasında Hollywood'da Mitolojik Yaklaşımlar ve Arketipler. *Selçuk İletişim*, 9(1), 223-246.

Öner, M. (2013). Yaşam Uzaydan Mı Geldi? "Panspermia Teorisi". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 83.

Özgökman, F. (2013). Yaşamın Kökeni, Evrim ve Tanrı. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 54(2), 49-76. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000001390

Powell, B. B. (2018). Klasik Mitoloji (S. O. Çavuş, Çev.). Bilge Kültür Sanat.

Sarmiş, M. (2020). Beyazperdenin Sahte Kurgusu: Hollywood Dünyasından Örneklerle Hipergerçekliğin İnşası. *Mütefekkir*, 7(13), 129-152.

Sevimli, M. A., & Kasim, M. (2019). Alışıldık Tanımlamaların Gölgesinde İslami İnancın Batı Sineması'nda Yeniden Sunumu Taken 2. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 32, 340-357.

Torun, T. (2015). Darwin'in Evrim Teorisinde Ahlâkın Kökeni. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, 30, 173-194.

tr.ign, İ. T. (2021, Ekim 14). https://tr.ign.com/prometheus-1/102987/feature/prometheus-su-ne-kadar-anladik

Yetişkin, E. (2014). Güncel Politik Sinemayı Yeniden Düşünmek. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(2), 95-116.

Yorulmaz, B. (2010). *Sinema ve Din Eğitimi*. Marmara Üniversitesi.

Yorulmaz, B. (2018). 1896'dan Günümüze Hollywood'un Kötü Adamları: Müslümanlar. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 33-47.

5. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

IX. OTURUM

22 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Âdem DURSUN**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
17:00 17:30	Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR / Üsküdar Üniversitesi EL-MİZAN: DÜNYA İÇİN BİR ANTLAŞMA, YARATILIŞIN TAHRİBİNDEN SORUMLU MUYUZ?

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
17:30 - 18:00	Prof. Dr. Barbaros NALBANTOĞLU Yıldız Teknik Üniversitesi	ANTİFİRİZ PROTEİNLERİ
	Dr. Mehmet Emin YAĞCI Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	KLASİK İSLAM TARİHİ KAYNALARINDA YARATILIŞ: TÂRİH-İ AHTERÎ ÖRNEĞİ
18:00-18:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

EL-MİZAN: DÜNYA İÇİN BİR ANTLAŞMA, YARATILIŞIN TAHRİBİNDEN SORUMLU MUYUZ?

Yaratılışın Tahribinden Sorumlu muyuz?

Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR, Üsküdar Üniversitesi, Felsefe Bölümü, İstanbul
İb60dmr@gmail.com

ÖZET

Allah'ın belirli bir *"mizan, ölçü, düzen, vazife, anlam ve gaye"* ile yarattığı dünya ve içindeki ekosistemler çevre sorunları olarak adlandırılan büyük bir tahribatla karşı karşıya. Allah'ın her gün ve her an *"belli bir ölçü ve dengeyle"* yarattığı ve yaratmaya devam ettiği kaynakları sınırsız ve sorumsuz bir tüketim anlayışla kullanıyor ve tahrip ediyoruz. Bunun en büyük deliliyse bu yaz dünyada ve ülkemizde daha önce görülmemiş boyutlarda yaşanan orman yangınları, sel felaketleri, kuraklık ve buna bağlı olarak ortaya çıkan maddi-manevi sorunlardır.

Bu tebliğde yaratılışın tahribatı karşısında insanın ahlaki sorumluluğunu tartışılacak; bu bağlamda bir grup Müslüman çevrecinin UNEP'in talebiyle hazırladığı ve BM'e sunulacak olan El-Mizan: Dünya Çevre Sözleşmesi'nin (Al-Mizan: A Covenant for the Earth) hazırlama süreci ve muhtevası ele alınacaktır. Sözleşmenin amacı iklim değişikliği ve gezegene yönelik diğer tehditlerle mücadele eden yerel, bölgesel ve uluslararası eylemleri güçlendirmek amacıyla çevreye İslami bir bakış açısı sunmak; bu çağrının geliştirilmesi ve benimsenmesi için İslam âlimlerini, bilim insanlarını, STK'ları ve tüm ilgili kişi ve kurumları da bu sürece dâhil etmektir.

Anahtar Kelimeler: Mizan, Tabiat, Çevre, Ekoloji, Küresel Isınma, İklim Değişikliği, Çevre Ahlakı,

AL-MİZAN: A COVENANT FOR THEE EARTH

Are We Responsible for the Destruction of Creation?

Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR, Üsküdar Üniversitesi, Felsefe Bölümü, İstanbul
İb60dmr@gmail.com

ABSTRACT

Allah has been creating the world and all ecosystems with a certain *"balance, measure, order, duty, meaning and purpose"*. However, The Planet Earth has been facing a great deal of destruction called environmental problems. The biggest evidence of this is the forest fires, flood disasters, drought, and material and moral problems that have arisen in this summer in unprecedented dimensions in the world and in our country. It seems we have been using the resources that Allah has created and continues to create with *"a certain measure, order, purpose, and balance"* every day and every moment, with an unlimited, irresponsible, and therefore unsustainable consumption lifestyle.

Therefore, this paper will discuss the moral responsibility of human beings towards creation. The making of al-Mizan: A Covenant for the Earth, which has been prepared by a core team of Muslim environmentalists its content will be discussed in this context. The purpose of al-Mizan is to present an Islamic perspective on the environment to strengthen local, regional and international action to combat climate change and other threats to the planet. More important, it is a wake-up call for Muslim scholars, scientists, NGOs, and all relevant persons and institutions in the process for the development and adoption of this call.

Keywords: al-Mizan, Balance, Nature, Environment, Ecology, Global Warming, Climate Change, Environmental Ethics,

GİRİŞ

Allah'ın belirli bir *"mizan, ölçü, düzen, vazife, anlam ve gaye"* ile yarattığı dünya ve içindeki ekosistemler (55:7-9; 38: 27; 3:190-191; 21:16-17; 23:115) çevre sorunları olarak adlandırılan büyük bir tahribatla karşı karşıya. BM Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelinin (IPCC) yedi yılda hazırladığı ve 9 Ağustos'ta yayınlanan son Raporu da çevre tahribatının ve çevre sorunlarının asıl failinin insan olduğunu bir kez daha ortaya koydu. Buna göre insanoğlu, ya da bazı insanlar Allah'ın yarattığı ve korunmasını bize emanet ettiği tabiata karşı hiçbir ahlaki sorumluluk duymuyor. Çevreci teolog ve düşünür Thomas Berry *"cinayet, intihar ve hatta soykırım için bir ahlakımız ve kanunlarımızın olduğunu; ama biyolojik katliam veya ekokırım/ çevre katliamı için bir ahlakımızın ve kanunlarımızın"* olmadığını söyler (Tucker, 2021). Şu anda dünyadaki birçok çevreci çevre katliamlarını önleyecek bir kanun üzerinde çalışıyor. Mesela ülkemizde, birçok sanayii kuruluşu başta endüstriyel atıklar olmak üzere ürettiği ne kadar atık varsa denizlere, göllere, nehirlere ve açık arazilere filtrelemeden akıtıyor veya bırakıyor. Allah'ın her gün ve her an *"belli bir ölçü ve dengeyle"* yarattığı ve yaratmaya devam ettiği ekolojik sistemler ve kaynaklar sınırsız ve sorumsuz bir ekonomik büyüme ve tüketim anlayışla tahrip ediliyor. Bunun bir sonucu olarak Marmara Denizi ölüm döşeğinde. Gediz, Ergene ve Sakarya başta olmak üzere birçok nehirdeki eko sistemler yok oluyor. Diğer Müslüman ülkelerde durum bundan çok farklı değil. Kur'an'a karşı en ufak bir saygısızlık yapıldığında haklı olarak tepki gösteren; bazen bu tepkiyi şiddet noktasına taşıyan Müslüman toplumlar Allah'ın yarattığı âlemi ve ekolojik dengeleri tahrip eden konularda duyarsız, ilgisiz ve tepkisiz.

el-Mizan: Dünya Çevre Sözleşmesi böyle bir bağlamda kaleme alındı. Sözleşmeyi hazırlayan ekip daha önce 18 Ağustos 2015 tarihinde İstanbul'da ***İslam İklim Değişikliği Beyannamesi***ni hazırlamış ve dünyaya duyurmuştu. 2016 yılında da UNEP için *"Environment, Religion and Culture in the Context of the 2030 Agenda for Sustainable Development"* (Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi Bağlamında Çevre, Din ve Kültür) belgesini hazırladık. Bu belge Tahran'da yapılan bir konferansta tartışılarak kabul edildi (UNEP 2016).

Bu süreçte *İslam Ülkeleri Çevre Bakanları*nın Fas'ın Rabat şehrinde 1-3 Ekim 2019'da yaptıkları 8. Konferansına sunulmak üzere *"Role of Cultural and Religious Factors in the Protection of the Environment and Sustainable Development"* (Çevrenin Korunmasında ve Sürdürülebilir Kalkınmada Kültürel ve Dini Faktörlerin Rolü) belgesini hazırladık. Belgenin temel amacı *"Çevrenin Korunmasında ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Kültür ve Dinin Rolünü"* ortaya koymaktı. Sunduğumuz belge toplantıda görüşüldü ve kabul edildi. Zira dinin çevre bilincini oluşturmada ve çevreyi korumdaki rolü daha önce yapılan bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuştu.

Mary Evelyin Tucker ve John Grim, dinlerin çevre korumdaki rolünü araştırmak, tartışmak ve anlamak için 1996-1998 yılları arasında Harvard'da dünya dinleri ve ekolojisi üzerine bir dizi konferans düzenlediler. Müslüman çevrecilerin öncülerinden olan Prof. Dr. Seyyid Hüseyin Nasr başta olmak üzere birçok Müslüman ilim insanı ve çevreciyle birlikte benim de katıldığım *İslam ve Ekoloji Konferansı* Mayıs 1998'de yapıldı. Bu on konferansın sonucunda yola çıkarak, çevre kıyımı dalgasını durdurabilecek daha geniş bir çevre ahlakı için dünya dinlerinde altı ortak değer belirlendi:

1) Dünyaya ve onun derin ekolojik süreçlerine hürmet, 2) Allah'ın yeryüzünde yarattığı sayısız canlı türe hürmet ve tüm hayat formlarını kapsayacak şekilde ahlakın genişletilmesi, 3) İnsan-tabiat ilişkilerinde karşılıklılık, 4) Tabii kaynakların kullanımında kısıtlama, (sınırlı bir dünyada sınırsız büyüme mümkün değil; doğru da değil), 5) Hayatın sürekliliği için insanın sorumluluğu 6) Hayatın gelişmesi için ekosistemlerin tamiri.

Kısacası, farklı dinlere mensup bilim insanları tabiatın sömürülecek bir kaynak değil, hayatın kaynağı olarak yeniden değerlendirilmesi ve korunması gerektiği sonucunda mutabık kaldılar.

Bu konferansların kitap olarak yayınlanması ve belli başlı dillere tercüme edilmesiyle dinin çevre bilincinin oluşumunda ve çevrenin korunmasındaki rolü daha çok tartışılmaya başlandı. Din hakkındaki aydınlanmacı ve pozitif felsefe anlayışlarının küçümseyici ve dışlayıcı inkâr anlayışı terkedilerek; daha müspet bir anlayış tesis edilmeye ve gelişmeye başladı. Gary Gardner *"Dinleri Sürdürülebilir Bir Dünya Arayışına Katmak"* adlı çalışmasında *"en genel tanımıyla din, kozmosa ve bizim onun içindeki rolümüze doğru bir yöneliş; insanlara nihai bir anlam duygusu verme ve kişisel dönüşüm; yaşamın tadını çıkarma"* imkânı tanıdığını vurguladı. Ona göre, din bu amaçlarını gerçekleştirmek için *"dünya görüşleri, simgeler, ritüeller, ahlaki normlar, gelenekler ve (kimi zaman) kurumsal yapılar"* başta olmak üzere çok farklı kaynaklardan yararlanır (Gardner, 2003). Dahası din, *"yaratıcı bir gücü yaşama ve sürdürme fırsatını da sağlar. Bu güç yaratan bir Tanrı, doğada hayranlık uyandırıcı bir varlık ya da tüm yaşamın kaynağı olabilir"* (age). Bu özellikleri bir bütün olarak düşündüğümüzde insan-çevre ilişkisinde nasıl bir devrim yapabileceği daha iyi anlaşılır.

Gardner'a göre, *"din ve çevre gruplarının birbiriyle yakınlaşması"* tarihi bir dönüm noktası olarak görülebilir. Ona göre *"eğer bu yakınlık somut sonuçlar doğurabilirse Batı'da yüzyıllardır var olan din ve bilim (buna ekonomi ve diğer sosyal bilimler de dâhildir) arasındaki uçurum da ortadan kalkabilir"* (age).

Bu iki düşünce modeli Avrupa'da Aydınlanma çağından bu yana birbirinden kopmuş; bilim, kâinatın yaradılışı gibi insanlığın en büyük sorularını cevaplamakta dinin yerini almıştır. Ancak bu süreç içinde bilimin nesnel olma ve her şeyi *"olduğu gibi"* anlatma çabası, dinin güçlü bir yönü olan, duygulara hitap ederek her şeyi *"olması gerektiği gibi"* anlatma özelliğinin önüne geçmiştir. Yirminci yüzyıla gelindiğinde özellikle sanayi toplumları bilişsel, akılcı ve mantıksal olan şeylere yönelmiş, bunun sonucunda da felakete varan sonuçlara katlanmak zorunda kalmıştır: (dinsel olan ya da olmayan) ahlakın sınırlarından kurtulan bilim, insan tarihinin en şiddet dolu, çevre açısından en zararlı yüzyılını oluşturmuştur (Gardner, age).

Bu görüşlerin ışığında *Kur'an*'ın dünyagörüşünün Allah, insan ve tabiat ilişkisini nasıl oluşturduğuna kısaca bakalım. *Kur'an*, ilk ayetleriyle birlikte tabiatın metafizik boyutuna dikkat

çekerek putperest Arapların tabiat kavrayışının yerine yeni ve canlı bir âlem anlayışı getirdi. Arapların tabiatı *"cansız, anlamsız ve amaçsız"* sayan bakışının modern çağın sözde bilimsel görüşü adına ortaya atılan fikirlerle çarpıcı benzerlik taşıması şaşırtıcıdır. Günümüzde *Kur'an*, her zaman olduğu gibi, materyalist ve evrimci tabiat kavrayışına karşı koymaya ve bir çevre etiği teorisi geliştirmek üzere daha kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşım sunmak için bize ilham verebilir. *Kur'an*'ın değer sisteminde bir çevre ahlakına uygun metafizik temel keşfedildiğinde, bu temel üzerinde bir çevre ahlakını geliştirmek zor olmayacaktır. Dahası, *Kur'an*'ın içerdiği mesajın metafizik boyutunu anlamak, bize İslam tarihinin seyri içinde çevreye ilişkin duyarlı fikir ve tutumların gelişimini anlayıp takdir etme fırsatını da verecektir. (Özdemir, 2007).

Tabiatın Metafizik Boyutu

Kur'an'ın âlem ve kâinat bakış açısı, Hz. Peygamber'e Hira mağarasında inen ilk vahiylerde en iyi biçimde görülebilir. Allah'tan gelen ilk vahiy *"Oku!"* emriydi. Hz. Peygamberin buna *"Ben okuma bilmem"* karşılığını verdiğini biliyoruz. Bunun üzerine vahyi aktaran Cebrail *"Oku!"* diye ısrar eder. Ardından emri üçüncü sefer tekrarlayarak, *"Yaratan Rabbinin adıyla oku"* (96:1-2) der.

Burada önemli olan bir nokta Hz. Peygamber'in okuryazar olmaması ve henüz ortada okunacak herhangi bir metnin de bulunmamasıdır. O halde, ilk ilahi emir olan *"Oku!"* emrinin anlamı ne olabilir? Buna verilebilecek bir cevap, buradaki *"okumanın"* dünyaya tamamen yeni bir tarzda bakma ve Yaratıcıdan hareketle yaratılanı (âlemi) anlamaya çalışma olabilir. Kilit kavram ise bu okumanın Rab adına yapılması gerektiğidir. Böylece, daha en başta, Rab ve Hâlık (Yaratıcı) olan Allah'ın başka her şeye varlık ve anlam verdiği öğretilmektedir. Kur'an'a göre, Allah kâinattaki tüm gerçekliğin asıl *Yaratıcısı, Sahibi ve Rabbi'*dir. Bu bakımdan, bütün gerçekliğin bu bakış açısı akılda tutularak görülmesi, okunması ve anlaşılması gerekir. (Özdemir, age).

Kur'an'ın ilk ayetlerinin dikkatlice incelenmesi, kendimizden başlayarak tüm âlemi ve içerindeki her şeyi derinlemesine inceleme ve araştırmaya davet ettiği görülür: Kuşlar, koyunlar, bulutlar, denizler, üzüm, zeytin, sinekler, ay, güneş, balıklar, develer, arılar, dağlar, yağmur, rüzgâr, kısacası bütün tabii olgular. *Kur'an* tabiatı araştırmaya dönük ve sıkça tekrarlanan bu ısrarıyla, aktif ve dinamik bir birey geliştirme amacını güder. Böyle bir bireyin temel ayırıcı özellikleri, ilgili ayetlerden anlayabildiğimiz kadarıyla, zihnini yeni olaylara açık tutması; kendi nefsinde etrafında, gökyüzü ile yeryüzünde olup bitenlerin farkında olmasıdır. Ayrıca tüm bu varlıkları *Kur'an* perspektifiyle anlamaya çalışır. Böylece şu sonuca varır: *"Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız"* (*Kur'an* 3:191).

el-Mizan

Bu bağlamda göz önünde tutmamız gereken bir başka nokta Allah'ın mutlak ve sonsuz, bütün yaratıkların ise sonlu olmasıdır. Günümüz insanları ekoloji alanındaki son gelişmeler sayesinde böyle bir anlayışa varmışlardır. Bunu Fazlur Rahman'dan bir alıntıyla açıklayalım: Allah dışındaki her şeyin *"değer biçilmiş"* (*kader* ya da *kadir*, *takdir* vb) ve dolayısıyla Allah'a tâbi olduğunu söylerken, *Kur'an*'ın demek istediği şey [budur]. ... Allah herhangi bir şeyi yarattığında, geri kalan kâinata uymasını sağlamak üzere onun içine Kur'an 'da *"delalet"*, *"emir"* ya da *"takdir"* denen davranış erklerini ya da yasalarını yerleştirir (Rahman, 67. *Kur'an*: 54:49: *"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık."* Ayrıca bkz. 15:21 ve 20:50).

"Kendi içinden bir düşünmezler mi? Allah gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları ancak hikmet temelinde, belli bir süreye kadar kalmak üzere yaratmıştır. Fakat şu bir gerçek ki insanların birçoğu rablerine kavuşmayı hâlâ inkâr etmektedir" (30:8).

Ayette bir yandan *"enfüsî tefekküre"*, bir yandan da *"afakî tefekküre"* işaret edilmiştir. Denilebilir ki, ayette *"enfüsî tefekkür"* mekanizmasının insanların iç âlemlerinde bir rasathane yapılması, bu rasathaneden gökler ve yerdeki varlıkların rasat edilmesi ön görülmektedir. Bu çok yönlü çalışan fikir gözlem evinden gözlemlenmesi, tahkik ve tetkik edilmesi gereken hususlar özellikle şunlardır:

1. Gökler, yer ve ikisinin arasında yer alan varlıklardan ibaret olan kâinatın ezelî değil, yaratılmış olduğunu görmek.

2. Kâinat denilen bu varlıkların *israftan, eksiklikten, başıboşluktan, lüzumsuzluktan, gayesizlikten, -yapısıyla, gayesiyle, yörüngesiyle, hareketiyle, rotasıyla*, hülasa bütün yönleriyle her türlü kusurdan uzak, hak ve hakikatin ta kendisi olduğunu tespit etmek.

3. Bu çok yönlü, çok gayeli ve çok hareketli kâinatın varlık sınırlarının da hikmetle çizildiği, kendisine muayyen bir ömrün biçildiğini ilmî ölçüler içerisinde ispat etmek.

4. Böylece sonradan yaratılmış olan pek sanatlı varlıkların mutlaka bir yaratanının olduğu, rotasını asla şaşırmayan, fayda, gaye, vazife bakımından dosdoğru yoldan, hak ve hakikat caddesinden sapmayan, başıboş olmayıp tayin edilen sınırlar içerisinde vazifesini görüp ömrünü tamamlayan böyle bir kâinatın yok olup gitmesi, yerine başka bir âlemin yaratılmaması, bu kâinatın şehadetiyle sonsuz ilim, hikmet, kudret, rahmet, şefkat ve kerem sahibi, ezelî ve ebedî olan sultan-ı zîşânın şânına asla yakışmaz, her türlü kusur ve noksandan münezzeh olan cemal ve kemal sıfatlarına ve esma-i hüsnasına hiçbir şekilde yaklaşamaz, yanaşamaz." (Beki, 2021)

Zemahşeri'nin (ö.1144) *Keşşaf* adlı ünlü tefsirinde 12. yüzyılda bu ayetle ilgili yaptığı yorum önemli olduğu kadar düşündürücüdür: "Tamamen hak ile ve belirli bir süre için yaratmıştır. Sahih bir amaç, ve derin bir hikmet taşımadan iş olsun diye, boşu boşuna yaratmadığı gibi, ebedi kalsın diye de yaratmamıştır; bütün bunları *hakla ve hikmetle* birlikte, mutlaka varmaları gereken belirli bir süre takdir ederek yaratmıştır (Zemahşeri 2018, 5, 204, vurgu bana ait). Bu örnekte de görüldüğü gibi, Kur'an her dönemde Müslümanların kâinata bakış açısını derinden etkilemiş ve şekillendirmiştir

"el-Mizan: Dünya Çevre Sözleşmesi" belgesindeki *"el-Mizan"* Kur'an'ın ana kavramlarından birisidir. Mekke döneminde nazil olan Rahman suresinde *"mizan"* kavramı peş peşe dört kez vurgulanarak zihinlerimize adeta nakşedilir:

Güneş ve ay **bir hesaba** göre hareket etmektedir.

Otlar ve ağaçlar (Allah'a) boyun eğerler.

Göğü yükseltti ve **ölçüyü koydu. Ölçüde** haddi aşmayın.

Tartıyı **adaletle** yapın, teraziyi eksik tutmayın (55:5-9).

Burada anahtar kavaram dört kez tekrarlanan mizan kavramıdır. Kur'an'ı İngilizceye ilk kez tercüme eden Abdullah Yusuf Ali söz konusu ayetlere ilişkin yorumunda şunu söyler:

Bu ayetteki *"mizan"* sonraki iki ayette geçen *"mizan"*la, yani insanların itidali izleyerek ve gerekli sınırları aşamayarak birbirilerine adil davranabileceği ve bütün davranışlarında gerekli

ölçüye uyabileceği görüşüyle bağlantılıdır. Fakat mizan mecazi olarak yukarıdaki semayla da üç simge açısından bağlantılıdır: (1) Adalet semavi bir erdemdir; (2) semanın kendisini taşıyıp tutan şey matematiksel mizandır; (3) güneş Terazi takımyıldızına burç yılının ortasında girer.

Yusuf Ali'nin bu ayetten çıkardığı ahlaki derslerse günümüz için çok anlamlıdır:

"İnsan her günlük işte, sözgelimi sattığı şeyleri tartarken dürüst ve doğru olmalıdır: Yalnızca başka kişilerle değil, aynı zamanda kendisiyle bütün ulvi ilişkilerinde ve Allah'ın yasasına uyarken doğru, adil ve dürüst olmalıdır". (Yusuf Ali, 1472-73, dipnot 5177-78).

Yukarıdaki değerlendirmeye göre, adalet ve ölçünün (Allah'a ait) evrensel bir kanun olduğu ve (bunun bir sonucu olarak) insanlığın adil ve ölçülü bir hayat sürmesi gerektiği aşikârdır. Kur'an'a dayanarak bir çevre ahlakı geliştirmek için bu ayetlerin tek başına yeterli olabileceği makul bir yaklaşımla ileri sürülebilir. Böylece, a) adalet ve ölçünün evrensel olduğu, b) bu evrensel ölçünün Allah tarafından yaratıldığı, c) insanların bu evrensel ölçüyü kavramaya d) bireysel ve toplumsal hayatlarının yanı sıra tabiatla etkileşimlerinde buna uymaları gerektiği vurgulanır. Sonuç olarak, *"ister filozof ister bilgin, ister iktisatçı, ister mühendis, ister teknokrat, ister devlet adamı, isterse sıradan bir kişi olsun, Kur'an'a içtenlikle bağlı her mümin, âlemle olan bütün ilişkilerinde bu ölçüye saygı göstermesi ve onu koruması gerektiği"* sonucuna varabilir (Özdemir, 2007).

Kelebek Etkisi

Said Nursi, kâinattaki ilahi mizana dikkat çektiği; bu nizamda her şeyin bir görevi, anlamı ve değeri olduğunu belirttiği Sinek Risalesini Eskişehir Hapishanesinde 1935 yılında yazdı (Nursi, 2014, 419). Muhtemelen bunun anlam ve öneminin anlaşılmayacağından endişe ettiği için 4-5 sayfalık bu risalenin yayınlamasını vefatından sonraya bıraktı.

Sinek Risalesi'nin yazılmasından yaklaşık altmış yıl sonra meteorolog Edward Lorenz 1963 tarihli makalesinde *Kelebek Etkisi*nden bahsetti (Lorenz, 1963). İlk başta bu kavramla ne demek istenildiği tam anlaşılmadıysa da sonunda bilimsel literatürde en çok alıntı yapılan makalelerden biri haline geldi (1963'ten beri 6000'den fazla ve son yıllarda her yıl yaklaşık 400 alındı). İyi çalışılmış tek bir makalesi Lorenz'i şöhrete götürdü. Edward Lorenz 1972'de Amerika Bilimin İlerlemesi Derneği'nin 139. toplantısında *"Brezilya'da bir kelebeğin kanat çırpması Teksas'ta bir hortum oluşturur mu?"* başlıklı bir konuşma yaparak tezini bir kez daha özetledi (Lorenz, 1972).

Lorenz, atmosfer ve hava durumuyla ilgili uzun çalışmalarının sonucunu bu kısa cümleyle özetlemişti. Dünyada her şeye birbiriyle çok hassas ölçülerle bağlanmıştı. Hiçbir şey anlamsız ve gereksiz değildi. Bu cümle, kelebeğin kanatlarının atmosferde bir kasırganın yolunu eninde sonunda değiştirebilecek küçük değişiklikler oluşturabileceğine; başka bir yerde bir kasırganın oluşumunu tetikleyebileceği, geciktirebileceği veya önleyebileceği fikrini ifade eder. Bunun bir anlamı kâinatta *"küçük"* ve *"önemsiz"* diye bir şey yoktur. Kelebek kanatlarını çırpmamış olsaydı, sistemin yörüngesi çok farklı olabilirdi. Başka bir deyişle, her şey birbirine etki eder ve bu dünyada hayatı var eden temel bir döngüdür. Lorenz bir yerlerde bir kelebeğin kanat çırpmasının hava durumunu sonsuza dek değiştirebileceğini söyleyerek; aslında kâinatın işleyiş prensibini özetliyordu. Kelebeğin kanat çırpması bir fırtınanın oluşumunu tetikliyorsa, inanmış ve adanmış bir bireyin gayretleri de pek ala tarihin seyrini değiştirebilir ve değiştirmiştir (Lorenz, age).

Bunun müşahhas örneklerinden birisi yetim olarak dünyaya gelen; amcası ve toplumu tarafından bile başta anlaşılmamış olan Hz. Peygamberdir. Said Nursi'nin etkileyici ifadesiyle *"b,r berk-i hâtıf (göz kamaştıran bir şimşek) gibi, onun nuru şarktan garbı tuttu; nısf-ı arz (yer yüzünün yarısı) ve hums-u beşer (insanlığın beşte biri), onun hediye-i hidayetini kabul edip hırz-ı can etti"* (Nursi 2016, 322). Dahası *"sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimde, büyük bir hâkim, büyük bir himmetle, ancak daimî kaldırabilirken"*; Hz. Peygamber, *"büyük ve çok âdetleri, hem inatçı, mutaassıp, büyük kavimlerden, zahirî küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref edip (kaldırıp), yerlerine öyle secâyâ-yı âliyeyi (yükske ahlaki değerleri) —ki dem ve damarlarına karışmış derecede sabit olarak—vaz ve tesbit eyliyor"* (Nursi, agy). Dahası Hz. Peygamber getirdiği ilahi *"nur ile, kâinattaki harekât, tenevvüat, tebeddülât, tagayyürat, mânâsızlıktan ve abesiyetten ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp, birer mektubat-ı Rabbâniye, birer sahife-i âyât-ı tekvîniye, birer merâyâ-yı esmâ-i İlâhiye ve âlem dahi bir kitab-ı hikmet-i Samedâniye mertebesine"* çıkıyor. (Nursi, agy). Bu ifadelerdeki derin çevre boyutunun günümüz Müslümanlarınca ve hatta Said Nursi'nin takipçilerince tam olarak anlaşılmadığını düşünüyorum. Bu da etrafımızdaki âleme ve ondaki değişime Kur'an'ın nuru ve Hz. Peygamberin ders verdiği şekilde bakmamaktan kaynaklanmaktadır.

Said Nursi'ya baktığımızda onun hayatında Kur'an merkezli entelektüel ve ahlaki bir duyarlılık görüyoruz. Bunun bir sonucu olarak yazdığı kitap ve mektuplarda öncelikle *"bir sineğin hakk-ı hayatını rahîmâne muhâfaza eden bir rahmet, bir hikmeti"* teşhis ediyor ve bize de göstermeye çalışıyor (Nursi 2014, 323). Bir sineğin hayat hakkını tanıma ve hürmet etmeye dayanan bir anlayıştan tüm canlıları içine alan bir hürmet ve merhamet ahlakının çıkması şaşırtıcı değildir. Kâinattaki muhteşem denge ve ahengi Allah'ın *"adl"* ismi bağlamında anlatırken bir saray metaforunu kullanıyor. Hapishanenin zor ve sıkıntılı şartlarında arkadaşlarına *"saray"* metaforu üzerinden ders vermesi psikolojik açıdan ayrıca değerlendirebilir. Bizi burada ilgilendiren öncelikle kâinat sarayındaki *"mütemadiyen tahrip ve tamir içinde çalkanan; her vakit harp ve hicret içinde kaynayan; her zaman mevt ve hayat içinde yuvarlanan"* bir şehir, memleket ve âleme dikkatleri çekmesidir. Ancak dikkatle bakıldığında söz konusu *"o sarayda, o şehirde, o memlekette, o âlemde o derece hayret-engiz bir muvazene, bir mizan, bir tevzin hükmediyor"* (Nursi 2014, 319). Kâinattaki değişim olgusunu ilk fark eden Kadim Grek filozoflarından günümüze, değişimi anlamaya çalışma ve yorumlama felsefenin en çok tartışılan konularından birisi ola gelmiştir. Nursi, bu tartışmaya tevhid boyutunda katılmakta ve tüm kâinatın Allah'ın ilim, irade ve kudreti ile belirli bir ölçü, düzen, ahenk ve gaye ile yaratıldığını; bundan dolayı da her şeyim değerli olduğunu savunmaktadır. Nursi için kâinattaki bu değişim olgusundan çıkarılması gereken sonuç açık ve nettir:

Bu hadsiz mevcudatta olan hadsiz tahavvülât ve vâridat ve masarif, herbir anda umum kâinatı görür, nazar-ı teftişinden geçirir birtek Zâtın mizanıyla ölçülür, tartılır. Yoksa balıklardan bir balık, bin yumurtacıkla ve nebâtattan haşhaş gibi bir çiçek, yirmi bin tohumla ve sel gibi akan unsurların, inkılâpların hücumuyla, şiddetle muvazeneyi bozmaya çalışan ve istilâ etmek isteyen esbab başıboş olsalardı veyahut maksatsız, serseri tesadüf ve mizansız, kör kuvvete ve şuursuz, zulmetli tabiata havale edilseydi, o **muvazene-i eşya ve muvazene-i kâinat** öyle bozulacaktı ki, bir senede, belki bir günde hercümerc olurdu. Yani, deniz karma karışık şeylerle dolacaktı, taaffün edecekti. Hava gazât-ı muzırra ile zehirlenecekti. Zemin ise bir mezbele, bir mezbaha, bir bataklığa dönecekti. Dünya boğulacaktı. (Nursi, 2014).

Ona göre söz konusu olan mizan ve denge küresel bir ilke olarak her yerde ortaya çıkmaktadır:

Hayvanların hücrelerinde, kandaki küreyvât-ı hamrâ ve beyzâdan zerrâtın (Kuantum) tahavvülâtından,bedendeki tüm uzuvların ahenk, denge ve uyumu, denizlerin vâridat ve masarifine, zemin altındaki çeşmelerin (yer altı sularının) gelir ve sarfiyatlarına, hayvânat ve nebâtâtın tevellüdat ve vefiyatlarına, güz ve baharın tahribat ve tamiratlarına, unsurların ve yıldızların hidemat ve harekâtlarına, ölüm ve hayatın, ziya ve zulmetin ve hararet ve burudetin değişmelerine ve döğüşmelerine ve çarpışmalarına kadar, derece hassas bir mizanla, ince bir ölçüyle tanzim edilir ve tartılır.

Akl-ı beşer hiçbir yerde hakikî olarak hiçbir israf, hiçbir abes görmediği gibi, hikmet-i insaniye dahi en *mükemmel bir intizam, en güzel bir mevzuniyet* görüyor ve gösteriyor. Belki, *hikmet-i insaniye, o intizam ve mevzuniyetin bir tezahürüdür, bir tercümanıdır.* (Nursi, age, vurgular eklenmiştir)

Sonuç olarak, eğer *"güneş ile muhtelif on iki seyyarenin muvazenelerine (ahenk ve dengelerine)"* bakarsak, bu muvazenenin, *"güneş gibi, Adl ve Kadîr olan Zât-ı Zülcelâli"* gösteriyor. Başka bir ifadeyle, kâinattaki düzen *"her şeyin dizgini elinde, her şeyin anahtarı yanında; bir şey bir şeye mâni olmuyor, umum eşyayı bir tek şey gibi kolayca idare eden bir tek Hâlık-ı Adl u Hakîmin mizanıyla, kanunuyla, nizamıyla terbiye ve idare olunduğunu"* açık ve net olarak ispat ediyor. Nursi'nin bundan çıkardığı ahlaki sonuçlar başta tüketim alışkanlıklarımız olma üzere hayattaki tercihlerimiz vv önceliklerimi belirleme konularında anlamlıdır:

Ey israflı, iktisatsız, ey zulümlü, adaletsiz, ey kirli, nezafetsiz, bedbaht insan! Bütün kâinatın ve bütün mevcudatın düstur-u hareketi olan iktisat ve nezafet ve adaleti yapmadığından, umum mevcudata muhalefetinle, mânen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsun. Neye dayanıyorsun ki, umum mevcudatı zulmünle, mizansızlığınla, israfınla, nezafetsizliğinle kızdırıyorsun? (Nursi, age)

Said Nursi, mizan'ı ontolojik olarak esmay-ı hüsna nazariyesine dayandırır. Buna göre kâinatta tanık olduğumuz umumi hikmet ism-i Hakîm'e dayanıyor; *"iktisat ve insafsızlık üzerinde hareket ediyor"* ve bize de ahlaki olarak iktisadı emrediyor. Kâinattaki adalet ve mizan ise *"ism-i Adle"* dayanıyor ve *"umum eşyanın muvazenelerini idare ediyor"*. Mizan umumi bir ilke olduğundan *"beşere de adaleti emrediyor"* (age, 322). Nursi'nin çıkardığı burada sonuç kâinatta *"hiçbir şeyde israf olmadığı gibi, hiçbir şeyde de hakikî zulüm ve mizansızlık yoktur"* (Nursi, age). Aynı şekilde *"bütün kâinatın mevcudatını temizliyen ve güzelleştiren"* ism-i Kuddûs'den gelen *"tanzif ve nezafettir"*. Bu bakış açısıyla kâinat ve etrafındaki âleme bakan Said Nursi *"Beşerin bulaşık eli karışmamak şartıyla, hiçbir şeyde hakikî nezafetsizlik ve çirkinlik görünmüyor"* sonucuna ulaşır (age).

*Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli*nin şu ana kadar hazırladığı raporlar Said Nursi'nin 1935'te Eskişehir hapishanesinde yaptığı bu tespitleri teyit etmekte, küresel ısınmaya sebep olarak *insan faaliyetlerini* ve insanın sınırsız büyüme hırsını göstermektedir. Kur'an insan faaliyetlerinin yıkıcı ve tahrip edici boyutuna şöyle dikkat çeker: *"İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır (30:41)"*. Muhemmed Esed'in bu ayetle ilgili yorumu konumuz açısından önemlidir:

Böylece, günümüzde korkunç bir şekilde -üstelik henüz kısmen- ortaya çıkan doğal çevremizdeki yoğun çürüme ve tahribat, burada *"insanın kendi yapıp-ettiklerinin bir sonucu"*, yani insanın, kendi kendini tahrip eden -çünkü katı materyalist bir temele dayanan- teknolojik gelişmelerin ve insanlığı daha önce hayal bile edemediği ekolojik felaketlerle karşı karşıya getiren çılgınca faaliyetlerin bir sonucu olarak öngörülmüştür:

Toprağın, havanın ve suyun sanayi atıkları ve şehir çöpleri yüzünden dizginlenemeyen bir şekilde kirlenmesi; bitki örtüsü ve denizlerin artan bir şekilde zehirlenip yok olması; yaygın uyuşturucu ve görünürde *"faydalı"* ilaç kullanımı sebebiyle insanın kendi bedeninde ortaya çıkan her türlü genetik bozukluklar ve insanlara yararlı birçok hayvan türünün giderek yok olması.

Bütün bunlara, insanın sosyal hayatındaki hızlı bozulmayı ve çürümeyi, cinsel sapıklıkları, suçları ve şiddeti ve son aşamada nükleer dehşeti ilave edebiliriz: Bunların tümü, son tahlilde, insanın Allah'a ve mutlak manevî/ahlakî değerlere karşı umursamazlığının ve bunun yerine, *"maddî ilerleme"*yi tek önemli hedef sayan inançlara tutsaklığının bir sonucudur (Esed, 2004, Rum 30:41 dn) .

Hz. Peygamber ve Mizan

Kur'an'ın bir yandan Allah'ın mutlak ve sonsuz niteliğini, diğer yandan Allah dışındaki her şeyin sonluluğunu ısrarla belirtmesi şu anda ekonomi ve gelişme üzerine yürütülen tartışmalar çerçevesinde çok anlamlıdır. İslami olduğunu öne süren her ekonomi ve gelişme nazariyesi daha baştan bu gerçeği varsaymak ve sürdürülebilir bir ekonomik sistem geliştirmek zorundadır (Yusuf Ali, 1472-73, dipnot 5177-78). Bu bağlantı konusunda, Kur'an'ın özünü çok berrak ve güçlü biçimde yansıtma açısından Hz. Peygamber'in bir tutumunu hatırlamak yararlı olabilir. Hz. Peygamber suyun ölçülü kullanılmasına büyük önem verirmiş; yıkanırken aşırı su kullanılmasını yasaklamış ve bunun *"mekruh"* olduğunu belirtmişti. Namaz için şart olan abdest almada bile müminin gereğinden fazla su kullanmasının önüne geçmişti. Aşağıdaki hadis bu olayı şöyle aktarıyor:

Resulullah oraya geldiğinde Sa'ad abdest alıyordu. Sa'ad'ın bol miktarda su kullandığını görünce, müdahalede bulunarak şöyle dedi: *"Nasıl iş bu? Suyu israf ediyorsun."*

Sa'ad cevaben şu soruyu yöneltti: *"Abdest alırken hiç israf olur mu?"* Resulullah şöyle cevap verdi: *"Evet, coşkun bir nehrin kenarında abdest alsan bile."* (Müsned, ii, 22; *İbn Mace*, *"Taharet"*, 48, no. 425; i, 147).

Burada tanık olduğumuz Nebevi tavır yalnızca abdest alırken daha az su kullanmayla değil, Müslümanların hayatlarında gözetmeleri gereken temel ve kesin bir ilkeye göndermede bulunduğu kanısındayım. Bununla bağlantılı olarak şu hususları vurgulamak gerekir:

- Allah'ın Resulü önemli bir yasağı bildirmektedir.
- Bu yasak, edinilmesi için hiçbir gayretin ve bedava olmasından dolayı hiçbir paranın gerekmediği bir şeyle ilgilidir: Akan bir nehrin suyu.
- Dahası, bu örnekte belirtilen aşırı su kullanımının tabiatta bir eksikliğe, çevre kirliliğine ya da ekolojik denge bozukluğuna yol açması söz konusu değildir.
- Canlı varlıklara bir zarar vermesi söz de konusu değildir.

- Üstelik sözü edilen konu, yani abdest alma sıradan bir şey değildir, farz olan namaz için zorunlu bir şarttır.
- O halde, belirtilen bütün bu hususlara rağmen, abdest alırken bir nehirden alınan suyu aşırı kullanmak hâlâ "mekruh" sayıldığına ve Peygamber tarafından men edildiğine göre, yukarıdaki tespitlerin geçerli olmadığı konularda müsrif ve savurgan olmayla ilgili yasaklamalar kim bilir ne kadar daha güçlü olur?

Bir başka deyişle, söz konusu israf:

- Çaba göstermeyi, masrafa girmeyi ya da en azından zaman harcamayı gerektiren bir şeyle ilgili olduğunda,
- Tabiatta eksikliğe ya da kirliliğe yol açarak, ekolojik dengeyi bozduğunda, canlı varlıklara zarar verdiğinde,
- Gelecek kuşakların sağlıklı bir ortamda yaşama hakkını çiğnediğinde, keyfi, anlamsız ve sırf eğlenmeye yönelik, yani insanların yıkıcı yanını tatmin etmeye yönelik olduğunda;
- Temel amaca aykırı olduğunda, yasağın derecesinin ne kadar büyük olacağını varın artık siz düşünün.

Suyun hayat için temel bir ihtiyaç olduğunu; Allah canlı olan her şeyi sudan yarattığını ifade eden Kur'an, Müslümanlara bir dizi sorumluluklar yüklemektedir. Bu da mevcut su kaynaklarını mümkün olan en verimli biçimde kullanmak, su kaynaklarının kirlenmesine ya da suyun saflığının ve ayırıcı özelliklerinin bozulmasına yol açabilecek her türlü faaliyeti önlemek, su tüketiminde savurgan ya da sorumsuz bir tutumu asla benimsememek. Bu örnek başlı başına Allah'ın yarattığı tabiatta yararsız ve gayesiz hiçbir şeyin olmadığı yönündeki Kur'an vurgusunun bizzat Hz. Peygamberin hayatını ve tavırlarını nasıl şekillendiğinin müşahhas bir örneğidir. Hz. Peygamberin sevgili eşi Hz. Ayşe'nin bize aktardığı gibi, onun kişiliği ve kişisel davranış biçimi Kur'an'ın öngördüğü gibiydi. O, yaşayan bir Kur'an'dı. Kur'an'ın değerler sistemini yaşayarak ümmetine gösteriyordu.

Bir grup Müslüman çevreci olarak *el-Mizan: Dünya Çevre Sözleşmesi*ni yukarıda özetlemeye çalıştığım anlayıştan hareketle hazırladık. Aşağıda bu sözleşmenin muhtevasının bir özetini vermek istiyorum.

el-Mizan: Dünya Çevre Sözleşmesinin Muhtevası

Metin, dünyanın mevcut durumunun değerlendirilmesiyle başlıyor ve muhataplar bu durum üzerinde derinlemesine düşünmeye (tefekkür) davet ediliyor. İnsanlık mirası zikredilerek küresel iklim değişikliğinin sonuçlarına dikkat çekiliyor. Durum ne olursa olsun, Müslüman çevreciler olarak bir çözüm bulacağımızdan ve bu krizin üstesinden gelme konusunda *"Ümit var"* olduğumuz vurgulanıyor. Ana başlıklar ise şöyle:

2. Kozmos ve Dünya Üzerindeki İşaretler: Entegre Bir Yaklaşım

2.2.Allah'ın birliğinin tasdiki olan tevhid, İslam ahlakının temel taşıdır

2.6. Rahmân olarak Allah: Kozmik Denge

2.10. Al-Mīzān: Denge ve Karşılıklılık

2.12 Umem: Topluluklar

2.13 Hurmah: Dokunulmazlık

2.14 Al-Fitrah: insanlığın ezeli tabiatı ve sorumluluk

2.17 Hilafet fi 'l-Ard: Yeryüzünde Vekil harçlık: Bütünün Refahı

2.25 Yeryüzünde Yavaşça Yürüyün

3. Önemseme: Herkese Karşı Nihai iyilik için Çalışmak: Ethos ve Ahlak

3.1 Tevhid'in Ahlaki Boyutları: Allah'ın Birliği.Takva: Saygı, Özen ve Dikkatli Tutum.

İhsan: Mümkün olan en iyi

3.4 Rahmet: Merhamet-

3.5 Şükür: Minetteralık, Şükür etmek-

3.6 Rahman'ın İşaretlerine Karşılık Vermek.

3.7 Rahmân'ın Alâmetlerini Anlamak.

3.9 Yaratılışın Tecrübi olarak Kavranışı

3.12 Manevi Uygulamalar: 3.13 Şehadet, 3.14 Namaz, 3.15 Zekât, 3.16 Oruç, 3.17 Hac

3.18. Çevre konusundaki Baş Örneğimiz: Âlemlere Rahmet Bir Peygamber: Hz. Muhammed (sav)

4. Eşitlik / Adalet / Adalet: Refahı Yeniden Düşünmek, Kalkınma ve Yaşam Tarzı, Yaşamın Kaynakları, Yaşam Kaynaklarını Kullanmada Hesap Verebilirlik

4.14 İntifa Hakkı Olarak Mülkiyet

4.15 Zarar vermemek-

Su ve Diğer Yaşam Kaynakları Hakları

Borç Batağında Bir Dünya: 4.20. Faiz, 4.21. Zekât, Ölçülü Yaşamak

4.23. Takāthur: Aşırı tüketim, 4.24 Açık, Adil Bir Ekonomi, 4.25 Şura

5. Dünyayı Eğitmek: Dinin Günümüzdeki Önemi

5.1 Bir Gemi Olarak Dünya, 5.4 Şeriat'ın Nihai Amaçları, 5.5 Yararları ve Zararları, 5.6 Türlerin Yok Edilmesi, 5.7 Hayvan Refahı ve Hayvan Hakları-

Yemeğimizi Hasat Etmek: Helal ve Tayyib: 5.10 Avcılık ve Balıkçılık, 5.11 Zararlılar ve istilacı yabancı türler, 5.12 Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar, Yaşam Kaynaklarını Korumak, 5.14 İslami kozmolojide Haremeyn, 5.15 İki Haremin (Mekke-Medine) korunması için planlama, 5.16 Hima, 5.21 Yabani Alanların ve Vahşi Doğanın Değeri, 5.22 Harîm Bölgeleri: Çevresel İrtifaklar ve Yeşil Kuşaklar, 5.23 Evkaf: Vakıflar, 5.26 Uluslararası İş birliği ve Çatışma, 5.27 As-Siyāsat ash-Shar'īyah: Şer'i Temelli Politikalar: İdari Makamların Sorumluluğu, 5.28 Ekolojik Planlama: Tabiattan ilham alarak Tasarım, 5.29 Ekolojik Tasarım: İslam Bahçe Tasarımı Geleneği, 5.30 Hisbe, Hesap verebilirlik, 5.32 Muhtesip, 5.34 Çevre Aktivizmi.

"Önümüzdeki Yol" ile son bulan sözleşme, tüm Müslümanlara umutlarını yitirmeden sorunlarına çözüm bulmak için bireysel sorumluluk yüklenmeye çağrıda bulunuyor.

el-Mizan: Dünya Çevre Sözleşmesi bir dua ile son buluyor:

"Âlemlerin ve içindeki tüm mahlûkatın Rabbinden bize- tüm insanlığa- tür ve bireyler olarak yeryüzünde sebep olduğumuz yıkımı düzeltmemiz, fıtratı bozmayı bırakmamız, Allah'ın dosdoğru yoluna geri dönmemiz için rehberlik etmesini istiyoruz".

SONUÇ

Kur'an'ın kâinata ve çevreye bakışına ilişkin değerlendirmemiz, kâinattaki her şeyin Allah tarafından belli bir düzen, ölçü, ahenk ve gayeyle yaratıldığı anlayışına dayanmaktadır. Gökyüzünü güneş, ay ve yıldızlarla, yeryüzünü çiçekler, ağaçlar, bostanlar ve çeşitli hayvan tüfleriyle tezyin eden Allah'tır. Yeryüzünde nehir ve derelerin akmasını sağlayan, gökyüzünü (dayanak olmaksızın) havada asılı tutan, yağmurun yağmasını sağlayan ve gece ile gündüz arasındaki sınırı çizen yine Allah'tır. Kâinat bütün zenginliği ve canlılığıyla Yaratan'ın eseri ve marifetidir. Bütün bitkileri ve hayvanları eşler halinde yaratan ve böylece üreyerek çoğalmalarını sağlayan yine Allah'tır. Allah erkek ve kadını bütün bunlardan sonra yaratmıştır. Bize bahşedilen bu emaneti öncelikle ilmin ışığında keşfetme, tanıma, hürmet etme ve koruma konusunda sorumluluğumuz bulunmaktadır.

Dolayısıyla, Müslüman çevre ahlakının temeli, Kur'an'ın âlem anlayışının mantıksal zorunlu bir neticesi olduğu sonucuna varabiliriz. Kur'an'ın değer sistemi bir çevre ahlakını geliştirmek ve inşa etmek için gerekli unsurlara sahiptir. Kur'an'da kâinatın manevi ve metafizik boyutuna yapılan vurgu, Müslümanların tabiatla olan ilişkilerinde ve ayrıca kendileriyle ilgili bir değişimi getirmelidir. Kur'an'ın dünyagörüşü ilk önce Hz. Peygamber'in hayatında müşahhaslarmış ve tarih boyunca Müslüman toplumlar işçin bir baş örnek olagelmiştir. Günümüzde Kur'an'a dayalı ve mevcut krize karşı koymaya uygun bir çevre ahlakını ortaya konabilmesi için, bütün bu ilkeler yeniden bir keşfi ve tahlili beklemektedir. Herhangi bir çevre ahlakı için gerekli olan aşağıdaki ilkeler, Kur'an'dan çıkarılmıştır:

- Kâinat, Allah tarafından yaratılmış olup, O'nun mübarek isimleri ile sıfatlarını yansıtan ontolojik bir temele sahiptir.
- Allah tarafından yaratıldığı ve yaratılmaya da devam edildiği için, bir bütün olarak tabiat insanlar için yararlı oluşundan bağımsız, içkin ve yaradılıştan gelme bir değer taşır.
- İnsanlar yaratılış hiyerarşisinin tepesinde yer almakla birlikte, bu konumu ona büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Kendisine, ailesine ve içerisinde yaşadığı topluma karşı sorumlulukları olduğu gibi bütün doğal çevreye karşı da sorumlulukları vardır.
- İnsanlar Allah'ın yeryüzündeki halifeleridir. Bu dünyadaki amellerinden dolayı ahrette yargılanacaklardır. Çevreyle ve hayvanlarla ilgili amellerinden dolayı da hesap vereceklerdir.
- Biyolojik çeşitlilik ve zenginlik, Allah'ın yaratıcı gücünün ve iradesinin bir sonucudur. Bundan dolayı da gözetilip korunmalıdır.
- Âlem, ilahi bir düzen ve denge içinde, olağanüstü bir estetik güzellikle yaratılmıştır ve yaratılmaya devam edilmektedir. Bu niteliğiyle değer ve hürmet görmeli, geliştirilmeli ve korunmalıdır.
- İnsanın bütün üretim ve tüketim kalıpları, tabiatın genel düzenine ve dengesine dayanmalıdır. Sınırlı bir âlemde sınırsız büyüme mümkün değildir. Allah'ın yarattığı ekolojik sınırları dikkate alan ekonomik bir sistemin tesisi edilmesi elzemdir.

- İnsanın hakları mutlak ve sınırsız değildir. Tabiattaki ilahi denge ve ölücüyü dikkate almadan dilediğimiz gibi tüketip kirletemeyiz.
- Ekosistemde bozulmanın uç vermesini ve belirmesini önlemek, yeryüzünün bozulmasını (fesad fi'l-ard) önlemek bütün müminlerin başta gelen ahlaki sorumluluklarından biridir.

Kur'an, Arabistan yarımadasında Hz. Peygambere inişiyle birlikte, ona kulak verenlerin gönüllerini ve kafalarını değiştirerek, insanoğlunu zenginleştirdi ve tabiata bakmak için canlı bir mercek sundu. Dünya çapında bir çevre krizi yaşadığımız günümüzde, -kalbimizi ve aklımızı onun öğretilerine açmaya hazır olmamız şartıyla- Kur'an bir kez daha böyle bir rol oynayabilir; bizlere yeni bir âlem perspektifi ve bilinci verebilir. Yunus Emre, Kur'an'ın insan ve diğer mahlûkat arasındaki ilişkiyi şu iki dizede son derece güzel ve özlü şekilde ifade eder: *"Yaradılanı hoş gör / Yaradan'dan ötürü."*

Bundan hareketle şunu bir kez daha hatırlatmak durumundayız: Allah'ın yarattığı âlemde tesadüfen var olmuş, küçük, lüzumsuz, değersiz ve anlamsız bir şey yoktur. Her şey anlamlı ve Allah'ın varlığına işaret eden bir ayettir. Atmosferi, okyanusları, denizleri, gölleri, nehirleri; dağları ve ovalarıyla gezegenimizi korumak için atılacak her bir küçük adım çok önemlidir. Amazon ormanlarındaki bir kelebeğin kanat çırpışı, dünyanın başka bir yerinde bir kasırga oluşturmada etkili olabiliyorsa, bir kasırgayı önlemede de eşit derecede etkili olabilir. Yaratılışı korumak için atılacak her bir adım önemli ve değerlidir. Kâinat ve içindeki her şey bize bahşedilmiş emanetlerdir olduğu gibi, bunu tanımak, hürmet etmek ve korumak da ahlaki bir mesuliyettir.

KAYNAKÇA

Beki, N. (2021). Prof. Dr. Niyazi Beki ile 12 Ekim 2021'de yaptığımız kişisel mülakat.

ESED, Muhammed, (2004). *Kur'an Mesajı*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret y Yay., İstanbul.

Gardner, G. (2003). "Dinleri Sürdürülebilir bir Dünya Arayışına Katmak", *Dünyanın Durumu* 2003, Tema, İstanbul.

Lorenz, E.N. (1972). Predictability: does the flap of a butterfly's wings in Brazil set off a tornado in Texas? 139th Annual Meeting of the American Association for the Advancement of Science (29 Dec 1972), in *Essence of Chaos* (1995), Appendix 1, 181.

Nursi, S. (2014), *Lem'alar*, Sözler Yayınevi, İstanbul.

Nursi, S. (2016). Sözler Yayınevi, İstanbul.

Özdemir, İ. (2007). "Kur'an Perspektifiyle Bir Çevre Etiği Anlayışına Doğru", *İslam ve Ekoloji: Bahşedilmiş Bir Emanet*, edt.: R Foltz, F.M. Denny, A. Baharuddin, çev: Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Oğlak yayınları, 2007, 41-65.

Rahman, F. (1987). *Ana Konularıyla Kur'an* Çev.: Alparslan Açıkgenç, Fecr Yayınevi, Ankara.

Tucker, M.E. (2021) "Interfaith Call for Ecocide Law", 16 Ekim 2021, Stockhalmda sunulan tebliğ.

UNEP (2016). *Environment, Religion and Culture in the Context of the 2030 Agenda for Sustainable Development.* United Nations Environment Programme, Nairobi.

USGCRP (2017). Climate Science Special Report: Fourth National Climate Assessment, Volume 1 [Wuebbles, D.J., D.W. Fahey, K.A. Hibbard, D.J. Dokken, B.C. Stewart, and T.K. Maycock (eds.)]. U.S. Global Change Research Program, Washington, DC, USA, 470 pp, doi: 10.7930/J0J964J6.

Yusuf Ali, A. (Lahore: 1934-37). *The Holy Qur'an: Translation and Commentary*, Lahore.

Zemahşerî, (2018). *el-Keşşâf, Keşşâf Tefsiri*, çev. Heyet, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

ANTİFİRİZ PROTEİNLERİ

Prof. Dr. Barbaros NALBANTOĞLU, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Kimya Bölümü, Biyokimya Anabilim Dalı, İstanbul
barbarosnal@yahoo.com

ÖZET

Canlılar yaşadıkları çevrenin sıcaklığından etkilenerek yüksek veya düşük sıcaklık stresine maruz kalabilmektedirler. Bazı balıkların, böceklerin, bitkilerin, bakterilerin ve mantarların sıcaklık stresine karşı direnç gösterebildikleri bulunmuştur.

Soğuğa toleranslı canlıların donma sıcaklıklarında buz oluşumuna rağmen canlılıklarını kaybetmedikleri belirlenmiştir. Bu canlılarda buz oluşumunun kontrolünü sağlayan proteinler bulunmuştur. *"Antifiriz Proteinleri (AFPs)"* olarak isimlendirilen bu proteinler buzun fiziksel yapısını değiştirerek canlılığın devamını sağlamaktadırlar.

Antifiriz proteinlerinin amino asit dizileri belirlenerek su ile nasıl etkileştiği de incelenmiştir. Bu proteinleri şifreleyen nükleotid dizileri de belirlenerek bu genler ile biyoteknolojik uygulamalar da yapılmaya başlanmıştır. Böylece ekonomik zararın azaltılması da hedeflenmektedir.

Soğuk stresine maruz kalan soğuğa toleranslı canlıların kendini koruyabilmesi için, canlının DNA'sında antifiriz geni olmalı, bu genden de antifiriz proteini sentezlenmeli ve bu protein de buzun fiziksel yapısını değiştirmelidir. Görüldüğü gibi, canlıda gerekli her şey en mükemmel şekilde düşünülmüştür. Bize düşen de, antifiriz proteinlerinden asıl mesajı alabilmektir.

Anahtar kelimeler: Stres, Soğuk, Buz, Antifiriz proteini, Canlılık

ANTIFREEZE PROTEINS

Prof. Dr. Barbaros Nalbantoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kimya Bölümü, Biyokimya Anabilim Dalı, İstanbul
barbarosnal@yahoo.com

ABSTRACT

Living things can be exposed to high or low temperature stress by being affected by the temperature of the environment in which they live. It has been found that some fish, insects, plants, bacteria and fungi can resist heat stress.

It was determined that the cold-tolerant living things did not lose their vitality despite the formation of ice at freezing temperatures. Proteins that control the formation of ice have been found in these living things. These proteins, called "Antifreeze Proteins (AFPs)," provide the continuation of life by changing the physical structure of ice.

The amino acid sequences of antifreeze proteins were determined and how they interacted with water was also investigated. By determining the nucleotide sequences encoding these proteins, biotechnological applications have been started with these genes. Thus, it is also aimed to reduce the economic damage.

In order for cold-tolerant living things exposed to cold stress to protect themselves, the living thing must have an antifreeze gene in its DNA, and an antifreeze protein must be synthesized from this gene, and this protein must change the physical structure of ice. As can be seen, everything necessary in a living thing has been thought through in the most perfect way. Our task is to get the real message from the antifreeze proteins.

Keywords: Stress, Cold, Ice, Antifreeze protein, Vitality

GİRİŞ

Canlılar yaşadıkları çevrenin sıcaklığından etkilenerek yüksek sıcaklık veya düşük sıcaklık stresine maruz kalabilirler. Hem canlılar hem de ekonomi zarar görebilir. Sıcaklık kontrol edilemeyen bir faktördür. Canlılar bu streslere nasıl direnç gösterirler?

Soğuk ve yüksek bölgelerde sıcaklık -50 ^{o}C'ye kadar düşebilmektedir. Soğuk canlılara çok çeşitli zararlar vermektedir. Donma sıcaklığında hücre içi ve hücre dışında öldürücü buz oluşur ve hücre membranı zarar görür. Donma stresine karşı canlı özel mekanizmalara sahip olmalıdır.

Hücreyi korumak için şekerler, amino asitler, proteinler ve antifiriz bileşikleri gibi değişik moleküller üretilmektedir. Soğukta bazı proteinlerin sentezinin arttığı yeni proteinlerin sentezlendiği bulunmuştur. Hücre içinde 14-3-3 proteinleri, kinaz regülatörleri, dehidrinler ve kroyoprotektif proteinler sayılabilir. Hücre dışında (hücrelerarası, apoplast) hücre duvarı modifiye proteinleri, patojenlerle ilgili proteinler ve antifiriz proteinleri (AFP) sayılabilir. Kışın araçlarda antifiriz çözeltileri kullanıldığı gibi, canlılarda da soğukta sentezlettirilen antifiriz proteinleri kullanılmaktadır.

Antifiriz Proteinleri

0 ^{o}C'nin altında bitkiler hücre içindeki suyu hücre dışına göndererek buz oluşumunu hücre dışında başlatmak isterler. Apoplastik bölgede suyun yavaşça ve kontrollü dondurulduğu gözlenmiştir. Böylece hücre içindeki öldürücü buz oluşumu belli bir zamana kadar önlenmiş olmaktadır.

Soğuk şartlarında büyütülen kışlık buğday yaprağında yapılan bir çalışmada, yapraktan apoplastik sıvı uzaklaştırıldığında yaprakta donma hasarının arttığı gözlenmiştir. Bu yapraklardan elde edilen apoplastik proteinler sayesinde buz oluşum sıcaklığının düşürüldüğü de gözlenmiştir. Apoplastik bölgedeki bileşenlerin ve proteinlerin bitkiye donma toleransı kazandırdığı görülmektedir. Başka bir araştırmada da kışlık çavdar yaprağının apoplastik bölgesinden AFP'leri saflaştırılarak yoğun bir şekilde çalışılmıştır. Soğuğa toleranslı bitki, balık, böcek, bakteri ve mantar gibi birçok canlıda AFP'leri bulunmuştur. Canlıların yaprak, çiçek, karaciğer, mide ve kalp gibi organlarından AFP'leri izole edilerek karakterize edilmişlerdir.

AFP'lerinin buz çekirdeğine bağlandığı, buz kristal büyümesini modifiye ettiği, buz kristallenmesini inhibe ettiği ve buzun donma noktasını düşürdüğü belirlenmiştir. AFP'lerinin buza bağlanması antifiriz aktivitesi, termal hysteresis etkisi ve buz büyüme hızı ölçülerek bulunabilmektedir [1].

Antifiriz aktivitesi AFP'lerinin konsantrasyona bağlı olarak bir buz kristal yapısını dairesel yapıdan bipiramidal yapıya dönüştürmesidir (Şekil 1). Apoplastik bölgede oluşan bipiramidal yapıdaki buz ile hücredeki zarar aza indirilmektedir.

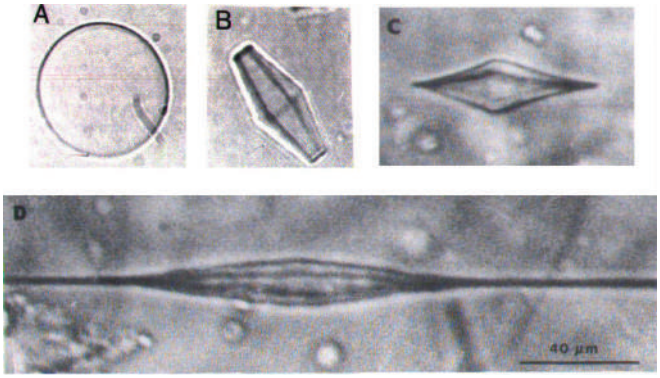

Şekil 1. Çözeltideki bir buz kristalinin büyümesi üzerine kışlık çavdar AFP'lerinin antifiriz aktivite etkisi. (A) Suda, (B) Düşük AFP konsantrasyonunda, (C) Yüksek AFP konsantrasyonunda, (D) 100 µM'ın üzerindeki AFP konsantrasyonunda.

Termal hysteresis etkisi AFP'lerinin buz kristallerinin büyümesini yavaşlatarak çözeltinin donma noktasını koligatif özelliklerden beklenenden daha fazla düşürmesidir. Çözeltinin donma noktası ve erime noktası arasında sıcaklık farkı oluşmaktadır. Bu fark termal hysteresis etkisi olup böceklerde 3-5 ^{o}C ve bitkilerde 0.1-0.5 ^{o}C arasında bulunmuştur.

Buz büyüme hızı AFP'lerinin buz kristallerinin büyümesini yavaşlatarak kristal boyutunda küçülmeye sebep olmasıdır. Böylece büyük buz kristallerinin dokulara vereceği fiziksel hasar azaltılmış olmaktadır.

AFP'leri buza dönüşümsüz bağlanarak buz kristal örgüsünün içine girmektedir. Bağlanma van der Waals (hidrofobik) etkileşmesi ve hidrojen bağı ile sağlanabilmektedir (Şekil 2).

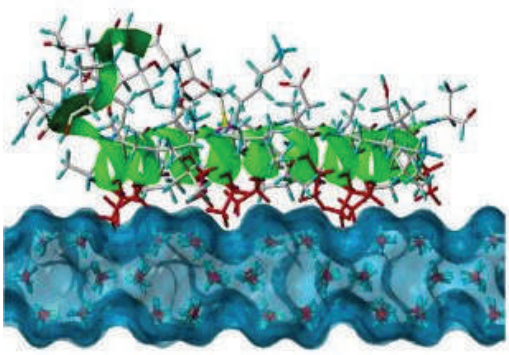

Şekil 2. Balık (shorthorn sculpine) AFP'nin buzun çukur bölgelerine bağlanma modeli.

Bitki AFP'lerinin patojenlerle ilgili proteinlere (PRP) benzediği bulunmuştur. Bitki patojen enfeksiyonuna maruz kaldığında PRP'leri apoplastik bölgeye salgılayarak korunmaktadır. Soğuğa dirençli bitkilerdeki PRP'lerin antifiriz aktivitesine de sahip olduğu belirlenmiştir. Bitki düşük sıcaklıkta kar küfünün zararına PRP fonksiyonu ile ve donma noktasında donmanın zararına AFP fonksiyonu ile kendini korumaktadır.

AFP'LERİNİN ENDÜSTRİ VE BİYOTEKNOLOJİK UYGULAMALARI

Tarımsal üretim soğuk stresinden dolayı sınırlıdır. Soğuğa dirençli veya hassas bitkilerin donma toleransı arttırılarak ürün arttırılabilir. AFP'leri kullanılarak ekonomik zarar aza indirilebilir. Buzdolabında, derin dondurucuda, dondurmada, dondurulmuş yoğurtta, dondurulmuş ekmek hamurunda, dondurulmuş meyve ve sebzelerde AFP'leri kullanılmaktadır. Soğuğa hassas canlılara (domates, patates, tütün) AFP geni verilerek onları soğuğa toleranslı hale getirme çalışmaları yapılmıştır. Kanser ve tümör tedavisinde, bakteri enfeksiyonlarına karşı korumada ve doku (kalp, karaciğer) naklinde de AFP'leri kullanılmaktadır.

SONUÇ

Soğuk stresine maruz kalan soğuğa toleranslı canlıların kendini koruyabilmesi için canlının DNA'sında antifiriz geni olmalı, bu genden de antifiriz proteini sentezlenmeli (Şekil 3) ve bu protein de buzun fiziksel yapısını değiştirmelidir. Görüldüğü gibi, canlıda gerekli her şey en mükemmel şekilde düşünülmüştür. Bilim insanları bunları araştırabiliyor, bir parça olayı anlayabiliyor ve anladığını anlatmaya çalışıyor. Bilim insanları antifiriz proteinlerini yapamıyor.

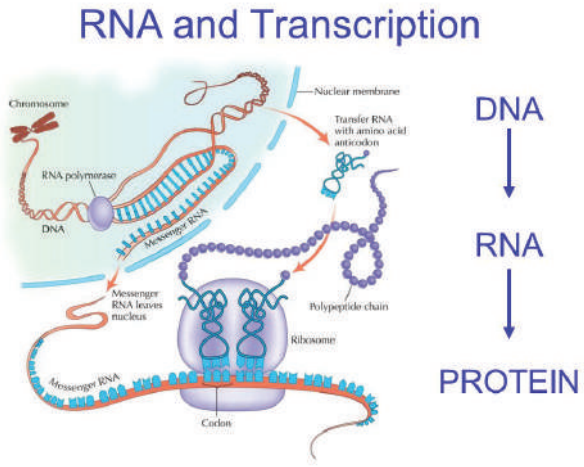

Şekil 3. DNA'dan bir proteinin sentezlenmesi

Bize düşen de, antifiriz proteinlerinden asıl mesajı okuyabilmektir. O mesajın içinde antifiriz proteini projesini bilen, onu yapmayı tercih eden ve yapmaya gücü yeten bir YARATICI olduğu yazılıdır.

KAYNAKÇA

[1] Atıcı Ö., Nalbantoğlu B., 2003. *Antifreeze proteins in higher plants*. Phytochemistry, 64(7), 1187-1196.

[2] Xiangjian L., Yuxin P., Fenglin L., Yongju H., Qubo Z., Zhaolin L., Xuehui Z., Songwen T., 2021. A Review of the Material Characteristics, Antifreeze Mechanisms, and Applications of Cryoprotectants (CPAs). Journal of Nanomaterials, Volume 2021 |Article ID 9990709 | https://doi.org/10.1155/2021/9990709.

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

X. OTURUM

22 Ekim 2022 - Cuma	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Ali Osman BELDÜZ**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
17:00 - 18:00	Prof. Dr. Âdem TATLI, Prof. Dr. Hasan AKAN Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Harran Üniversitesi	ÜLKEMİZDE YARATILIŞ GÖRÜŞÜYLE İLK DEFA YAZILMIŞ OLAN "BİYOLOJİ 9. SINIF YARDIMCI DERS KİTABININ" EĞİTİM METODOLOJİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
	Prof. Dr. Osman ÇAKMAK İstanbul Rumeli Üniversitesi	MATERYALİZMİ YIKAN GERÇEKLER: KUANTUM, HOLOGRAFI VE İZAFIYET
	Prof. Dr. Muhammed ATAMANALP, Arzu UÇAR, Gonca ALAK, Veysel PARLAK Atatürk Üniversitesi	SU KAYNAKLARINDA YORGUNLUK
	Ali Erkan KAVAKLI, Prof. Dr. Halim ULAŞ İstanbul Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi	DERS KİTAPLARINDAKİ DOĞACI VE MATERYALİST BAKIŞ AÇISI
18:00-18:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

ÜLKEMİZDE YARATILIŞ GÖRÜŞÜYLE İLK DEFA YAZILMIŞ OLAN "BİYOLOJİ 9. SINIF YARDIMCI DERS KİTABININ" EĞİTİM METODOLOJİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Âdem TATLI, Dumlupınar Üniversitesi,
Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü (E), Kütahya
adem.tatli07@gmail.com

Prof. Dr. Hasan AKAN, Harran Üniversitesi
Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü, Şanlıurfa
hasanakan1972@gmail.com

ÖZET

Tanzimat'tan itibaren okullarımızda materyalist eğitim anlayışı giderek yaygınlaşmış ve son yüz yılda eğitim kurumlarının çoğunda hâkim hâle gelmiştir. Böyle bir eğitimde özellikle fen kitaplarında bir Yaratıcı devreden çıkarılmakta ve kâinattaki her şey tesadüf ve tabiatın eseri olarak takdim edilmektedir. Din Kültürü derslerinde ve cemiyet hayatında ise her şeyin Allah'ın eseri olduğu nazara verilmektedir. Böyle bir eğitim ve ortamda yetişen gençlerin büyük bir kısmı Allah'ın varlığı ve yokluğuyla alakalı ikilem içerisinde kalmaktadırlar. Bunlardan bazıları kendilerini de tesadüfün eseri olarak kabul etmekte ve dolayısıyla hiçbir manevî değer tanımamakta ve sorumluluk üstlenmemektedir. Bu gençler giderek milletine ait bütün kültür değerlerine yabancılaşmakta, kendilerince çıkış yolunu ateist, deist veya pozitivist felsefeye taraftar olmakta bulmaktadırlar. Eğitimdeki bu çelişki ve tıkanıklığın önünün açılmasını, gençlerimizin kendi kültür değerlerimizi benimsemelerini, bilimlerin tevhid dili ve tevhid inancı ile takdiminde gören bazı öğretim üyeleri, bu manada Biyoloji 9.sınıf yardımcı ders kitabını hazırlamışlardır. Bu tebliğde, ülkemizde yaratılış görüşüyle ilk defa fen ile dininin mezcedilerek verilmiş olduğu bu Biyoloji yardımcı ders kitabının eğitim metodolojisi açısından değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Biyoloji, Ders kitapları, Eğitim metodolojisi, Tevhid dili, Yaratılış.

EVALUATION OF THE "BIOLOGY 9TH CLASS SUPPLEMENTARY TEXTBOOK", WHICH WAS WRITTEN FOR THE FIRST TIME IN OUR COUNTRY WITH THE VIEW OF CREATION, IN TERMS OF EDUCATIONAL METHODOLOGY

ABSTRACT

Since the Tanzimat period, the materialist understanding of education has become increasingly widespread in our schools and has become dominant in most of the educational institutions in the last hundred years. In such an education, a Creator is excluded, especially in science books, and everything in the universe is presented as the work of coincidence and nature. In Religious Culture classes and in social life, it is considered that everything is the work of Allah. Most of the young people who grow up in such an education and environment are in a dilemma about the existence and non-existence of Allah. Some of them consider themselves to be the work of coincidence and therefore do not recognize any moral value and assume no responsibility. These young people are increasingly alienated from all the cultural values of their nation, and find their way out by being a supporter of atheist, deist or positivist philosophy. Seeing this contradiction and obstruction in education, some academic members prepared the 9th grade biology textbook in this sense. They wanted our young people to adopt our own cultural values and to present the sciences with the language of tawhid and the belief of oneness. In this presentation, this Biology book, which was given by combining science and religion for the first time in our country with the view of creation, will be evaluated in terms of education methodology.

Keywords: Biology, Textbooks, Educational methodology, Language of Tawhid, Creation.

GİRİŞ

Eğitim, Türkçe *"eğmek"* mastarından türetilen bir kelime olup *"eğip bükme, biçim verme"* anlamına gelmektedir (TDK, 2020).

Eğitim, *"bireyin davranışlarında değişim meydana getirme süreci"* olarak da tanımlanmaktadır (Demirel, 1996).

Eğitim kavramı, Türkçe bir kavram olarak amaçlananı, zihinlerde olanı, tam yansıtamamaktadır. Arapçadaki, *"neşvünema vermek, büyütmek, yükseltmek"* anlamına gelen **terbiye** kelimesinin eşdeğeri değildir (Canan, 1980). Aslında, eğitim, kişilik oluşturma, karakter teşekkülü veya kişi davranışlarını daha iyiye, güzele, doğruya doğru değiştirme süreci yanı sıra bir öğretim/bilgilenme sürecini de bünyesinde bulundurur (Bilgiseven, 1996)."İmamı Azam'ın, 'insanın kendi lehinde ve aleyhinde olan şeyleri bilmesidir' sözü, eğitim anlayışımızın temel felsefesi olmalıdır. Nitekim Mevlâna, Yunus Emre, Bediüzzaman ve Mehmet Akif Ersoy gibi mütefekkirler, eğitimi; ahlak, erdem ve fazilet sözcükleriyle açıklamışlardır. Özellikle Bediüzzaman; hem din ilimlerinin ve hem de fen ilimlerinin bir arada mezciyle hayat boyu eğitimi ve okumayı yaratılışın esas gayesi olarak görmüştür. Millî Şairimiz Mehmet Akif Ersoy ise ***"Evet. Ulûmunu asrın şebabına öğretelim. Mukaddesata, fakat çokca ihtiram edelim"*** derken çağımızın gerektirdiği ilimleri, teknolojiyi gençlerimize öğretirken, onlara mukaddesat dediğimiz kutsal değerlerimizi de tanıtalım şeklinde ifade etmiştir. Eğitimle, ilmini, irfana dönüştüren nesiller hedeflenmelidir. Ancak, günümüzde gençler bir yarışa sokulmakta ve millî kimliğin kazandırılması göz ardı edilmektedir. Ayrıca eğitimin sonucu olarak sırf iyi meslek edinmek ve para kazanma anlayışı hâkim kılınmaktadır. Halbuki eğitimle ruha hitap eden İnsanî değerler, manevî değerler ve insanlığa bakış açısı gibi kavramlar da kazandırılmalıdır (Can, 2017).

İnsanı ve kadim kültür değerlerimizi merkeze alarak medeniyet dünyamızın yeniden inşasını prensip edinen bir eğitim anlayışına ihtiyacımız var.

Bir milletin geleceğini şekillendiren eğitimdir. Eğitimin hedefi, millî, manevî değerlerine ve tarihine bağlı, vatan ve milletini kendi menfaatinden üstün tutan, birlik ve beraberlik ruhunu taşıyan, çağın fenleriyle mücehhez fertleri yetiştirmektir. Geçmişte ecdadımız eğitimi *"Talim ve Terbiye"* olarak tanımlamış, talim ile Öğretim ve araştırmayı; terbiye ile de âdab, maarif ve değerler eğitimini hedeflemiştir.

Eğitimin asıl vazifesi insanın terbiyesidir. İnsan sadece akıldan veya sadece ruhtan ibaret değildir. İnsan madde ve manasıyla beraber bir bütündür. Dolayısıyla ona verilecek eğitimin de buna göre olması gerekir. Yani sadece aklı besleyen bir eğitim sistemi değil, aynı zamanda kalbi, vicdanı ve ruhu da besleyen bir eğitim sistemi olmalıdır (Tatlı ve Görmez, 2019).

İslam Eğitiminde beyin-ruh ve beden terbiyesi birlikte düşünülmüştür. İnsanın bütüncül düşünülmesi söz konusudur. Akıl ve vicdan ekseninde insan fıtratına uygun bir eğitim modeli geliştirmelidir. Eğitimin temel amacı, yaratılış amacına uygun olarak insana fıtrat merkezli bir mutluluk sağlamak, kurtuluş yolları göstermek ve bir meslek kazandırmak olmalıdır. O sebeple eğitim, insanı mutluluğa ve kurtuluşa götürecek bir süreç olarak algılanmalıdır (Can, 2017).

Bir anlamda fıtrat merkezli bir eğitim sisteminin çözümlerini aramalıyız.

İnsan ve kâinatı anlamada fizik ve metafiziğin birlikte verilmesi gereklidir. Bilimde tek başına sebep-sonuç ilişkisinin ele alınması, kâinatı ve insanı anlamak için yeterli olmayıp, bütüncül düşünceye ihtiyaç vardır. Bu da fizikle metafizik düşüncenin birlikte dikkate alınmasıyla mümkündür. İşte o zaman ilim insanlarının kâinattaki varlıklara, onlarda tecelli eden isme göre bakışları tefekkür yol açar. O ilimdeki bütün araştırmalar ve çalışmalar Allah'ı bilmeye, O'nun kâinattaki umumi tasarrufunun, iradesinin, kudretinin, ilminin tecellilerini görmeye ve anlamaya birer ayna olur. Demek ki, kâinatı ve insanı doğru anlamak ve yorumlamak için fizikle metafiziğin birlikte ele alınması zarureti vardır. Böyle bir metot da daha bilimsel bir davranış ve düşüncedir (Tatlı, 2018).

İşte bu tebliğde bir komisyon tarafından Millî Eğitim müfredat programına göre tevhidî bir bakış açısıyla hazırlanmış Biyoloji 9. sınıf kitabı ile günümüzde liselerde okutulan Biyoloji 9. Sınıf ders kitabının eğitim metodolojisi açısından değerlendirmeleri yapılacaktır.

Kâinattaki Varlıklar Fen Derslerinde Tesadüfle, Din Derslerinde Allah'ın Varlığıyla Açıklanmaktadır

Mevcut eğitim sisteminde kitaplarda bilimsel veriler tesadüf ve tabiat eseri olarak takdim edilmektedir. Din derslerinde ise her şeyin Allah'ın eseri olduğu bildirilir. Böyle bir eğitim gençleri iman ve inkâr arasında bir ikilem içerisinde bir kişiliğe büründürmekte ve bazılarında ise inanç bunalımına ya da şizofrenik ve hasta bir kimliğin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Diğer taraftan, her şeyin tesadüfün eseri olarak takdimi araştırma şevk ve heyecanı kırmaktadır. Hâlbuki kâinata her şeyin hikmet ve hakikat boyutlarının fen derslerine yansıtılması halinde, öğrenci ve araştırıcının bilim merakı gelişecek, daha çok şevk ve gayret içerisinde olacaktır. Bu bağlamda, İlmî metotlarla elde edilen bilgiler, tesadüf ve sebeplerle değil *"manay-ı harfi"*, yani **tevhidi bakış açısı ile verilmelidir**. Bilim dili olarak, kültür değerlerimizle uyumlu bir dil kullanılmalıdır.

İslâm Dini Araştırmaya Karşı Mıdır?

Bilimsel araştırma ve çalışmaların en büyük bir teşvikçisi hak din İslamiyet olmuştur. İslam dini bilimsel araştırmalardan bir tedirginlik duymamakta, bilakis bunları teşvik etmektedir. Nitekim Kuran'da insanları araştırmaya, düşünmeye yönelten birçok ayet vardır. Hatta İslam'ın ilk emri *"oku"* ile başlamaktadır (Alak 1). Hz. Peygamber (s.a.v.) eğitime çok önem vermiştir. Akabe biatlarından sonra Medine'ye Musab bin Umeyr adında bir öğretmen yolluyor ve insanlara yol göstericilik yapmasını tavsiye ediyor. Hatta, Hz. Muhammed (s.a.v.) Bedir savaşında esir alınan kişileri on Müslümana okuma ve yazma **öğretmeleri karşılığında** serbest bırakmıştır. İslam'da ilk eğitim ve öğretim kurumu, Suffa okulu da bu dönemde kurulmuştur.

İslam tarihine bakıldığında, Emeviler döneminde dünyanın ilk Üniversitesi Harran topraklarında inşa edilmiştir (Şekil 1). Tarihi Harran okulunda din, astronomi, tıp, matematik ve felsefe alanında eğitimler verilmiş ve çok sayıda İslam bilginleri yetişmiştir.

Şekil-1. Emeviler döneminde kurulan Harran okulu

Senelerdir din ile bilimin birbiri ile çatıştığı tezi ustaca işlenerek ders kitaplarında ateist hâkimiyetine yol açılmıştır. İlmin kapısı olan İslâm dini fenlere, ilimlere karşı imiş gibi gösterilerek nesiller ondan ürkütülmüş ve *din ayrı, bilim ayrı* felsefesi yerleştirilmeye çalışılmıştır.

"Bu nedenle Cumhuriyet döneminin eğitim sistemi, tepeden inmeci ve inkârcı bir kafa yapısını inşa etmiştir" (Can, 2017). Nitekim bu algı ve bakışı tadil etmek için Bediüzzaman hazretleri fen ve din ilimlerinin beraber okutulduğu eğitim kurumlarını zamanın idarecilerine takdim etmiş, hatta bilfiil müracaat da etmiştir. Ama zamanın karmaşık ve savaşlarla dolu halleri, bu projenin tatbikine müsaade etmemiştir (Nursi, 2021).

Kâinattaki varlıkları araştırmayı, onların yaratılışları üzerinde tefekkür etmeyi, akıl etmeyi, düşünmeyi teşvik eden, onların yaratılış gaye ve hikmetlerini bilmeyi, Allah'ı daha iyi anlamaya vesile olduğunu kabul eden bir din; fen ve ilme ters olabilir mi? *Din ve bilim ayrıdır denilebilir mi?* İlim ve fenlere çalışmayı ibadet kabul eden bir dinin, terakkiye mâni olduğu söylenebilir mi?

- Bilimle din, akılla vahiy arasındaki kavga, İslâm medeniyetinin kavgası değildir. Çünkü bilimlerin konusu **Allah'ın kudret sıfatının eseri olan kâinat kitabıdır.**
- Kur'an da Allah'ın Kelam sıfatının eseridir. Kur'an kâinat kitabının bir nevi tefsiridir.

Böyle bir ayrıma taklitçi, İslamiyet'in hakikatini bilmeyen, Hıristiyanlıkla İslamiyet'i aynı kefeye koyan Batı'nın ateist ve materyalist düşüncesi sebep olmuştur.

Tevhidî Düşünce Işığında İlimlerin Yeniden İnşasında Tefekkürün Yeri

Tefekkür bir şey hakkında fikir yürütme ve derinliğine düşünmedir. Böyle bir düşünce insanın çevresine karşı dikkat ve ilgisini arttırır. Tefekkürün ilmî çalışmalarda çok büyük önemi vardır. Özellikle sebep ile sonuçlar arasında münasebet ve bağlantı kurmada, tüfekkürî düşünce önemlidir. İslâmiyet, ilmin konusu olan varlıklara Allah adına bakılmasını ve O'nun san'atı ve eseri olarak mütalaa edilmesini ve üzerinde düşünülmesini ibadetten saymıştır (Akgün, 2013).

Akıllı düşünme ve akıl yürütme ile ilgili Kur'an'da 75'den fazla ayet vardır. Kur'an'da düşünmemizi, akılla hareket etmemizi isteyen ayetlerden birisi şöyledir:

"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için gerçekten açık, ibretli deliller vardır" (Âl-i İmran Suresi, 190).

Bir diğer ayette şöyledir:

"Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her an) Allah'ı zikrederler; göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin tefekkür ederler ve:Rabbimiz! Sen bunları boşuna yaratmadın. Sen'i tesbîh ederiz; bizi cehennem azâbından koru! (derler)" (Âl-i İmrân, 190-191).

Tefekkür, fikir yürütme ve ilim tahsili konusunda peygamberimizin de (sallallahu aleyhi ve sellem) hadislerinden bazıları şöyledir:

"Bir saat tefekkür bazen bir sene(nafile) ibadetten daha hayırlıdır" (Suyutî).

"Allâh'ın yarattıkları üzerinde tefekkür edin"(Deylemî).

"Tefekkür gibi ibâdet yoktur"(Ali el-Müttakî).

Tefekkürün ibadet kabul edilmesi, talebenin ve ilim adamlarının çalışmalarında bir teşvik unsurudur. İşte tefekkürün, düşünmenin ilim yolunda tahsilin ne kadar önemli olduğu sadece bu hadis ve ayetlerden de anlaşılmaktadır.

Tefekkkür, ruh gözünün görmesi, yaratılanların yaratılış hikmetini anlamasıdır. Bu derinliğine düşünme alışkanlığı olup ve marifetullaha açılan bir kapıdır. Tefekkür ederek Allah'ı bilme ilminin gençlere kazandırılması önemlidir.

Eğitim Sistemimizde Nimet vereni Görebilme Anlayışı Göz Ardı Edilmektedir

Kur'an'da Rahman Suresinde 31 defa mealen; *"Rabbinizin nimetlerinin hangisini yalanlarsınız"* buyrularak, nimette in'amın, ikramda; keremin, yani ikram sahibinin görülmesi istenmekte ve verilen nimetlerden dolay teşekkür edilmesi beklenmektedir.

İşte en büyük inkârların, en çok isyanların, en şiddetli azgınlıkların sebebi, nimet içinde in'amı, yani nimeti vereni görmemektir. Nimeti vereni görülemediğinden, hakiki nimet sahibinden gaflet edilmektedir. O nimetleri verenden gaflet sebebiyle, o nimetler sebeplere, tabiata ve tesadüfe verilmektedir. Ne yazık ki mevcut ders kitaplarında bütün nimetler sebeplere, tabiata ve tesadüfe verilmektedir. Yani **gençlerimiz doğaperest ve inançsız bir yöne çekilmeye çalışılmaktadır**. Her şeyi doğanın kanunları ve tesadüf ile açıklayarak Yaratılış, yani yaratan yok sayılmaktadır. Bediüzzaman hazretleri Tabiat Risalesi isimli eserinde bu konuya şöyle dikkat çekmektedir: *"Ey insan! Bil ki, insanların ağzından çıkan ve dinsizliği işmam eden dehşetli kelimeler var; ehl-i iman bilmeyerek istimal ediyorlar"*. Günümüz müslümanları dahi

farkında olmayarak *"doğanın mucizesi şifalı bal, doğanın mucizesi süt veya toprak ana"* gibi sözcükler kullanabilmektedir.

- Mevcut ders kitapları, **materyalist felsefeye göre** kurgulanmaktadır.
- Burada hastalığın sebebi, bilimlerin takdiminde Allah'ın devreden çıkarılarak **tabiatın, tesadüflerin ve sebeplerin ilâh yerine konmasıdır.**

Bu da bize, tevhidî düşünce ışığında, yani kâinata Allah hesabına bakmayı, **"Ne güzeldir"**, yerine **"Ne güzel yaratılmış"** demeyi ders verecek bir eğitime ne kadar ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

İşte tevhidî bir bakış açısıyla varlıklar üzerinde derinliğine bir tefekkür, insanın kâinattaki varlıklara bakışını ve düşünce âlemini büyük oranda etkilemekte ve ister istemez insana şu soruları sordurmaktadır:

Acaba bu harika işleri kim yapıyor? Nasıl yapıyor? Niçin yapıyor? Bu kâinatta benim yerim ve pozisyonum nedir?

Bu ve benzeri sorular insanın başıboş olmadığını, cemiyetteki yeri itibariyle bir takım sorumluluklarının bulunduğunu, nefsine, ailesine ve çevresine karşı da yerine getirmesi gereken yükümlülüklerinin olduğunu hatırlatacaktır. Bunları hakkıyla yerine getirmediği zaman ahirette hesabının sorulacağını düşünecek, davranışlarını ona göre ayarlayacaktır.

Şimdi tevhidî düşünce ışığında ilimlerin yeniden inşası şeklindeki bir eğitimin maksadı, gençlere bu derinliğine düşünme alışkanlığını ve marifetullahı, yani eserleri üzerinde tefekkür ederek Allah'ı bilme ilmini gençlere kazandırmaktır.

Günümüzdeki bütün ders kitaplarında ilimlerin konusu Allah'ın kâinattaki eserleri; insanlar, hayvanlar, bitkiler, gökler ve yerler ve onların içindeki varlıklar olduğu halde, Din derslerinin dışındaki hiçbir kitapta Allah'ın nazara verilmemesi gayet manidardır.

Bediüzzaman fen bilimleri ile din bilimlerinin birlikte ve mezc ederek verilmesinin önemini şöyle dile getirir:

"Cenab-ı Hakkın mâsivâsına, yani kâinata mânâ-yı harfiyle ve Onun hesabına bakmak lâzımdır. Mânâ-yı ismiyle ve esbab hesabına bakmak hatâdır. Evet, herşeyin iki ciheti vardır. Bir ciheti Hakka bakar, diğer ciheti de halka bakar. Halka bakan cihet, Hakka bakan cihete tenteneli bir perde veya şeffaf bir cam parçası gibi, altında Hakka bakan cihet-i isnadı gösterecek bir perde gibi olmalıdır. Binaenaleyh, nimete bakıldığı zaman Mün'im, san'ata bakıldığı zaman Sâni, esbaba nazar edildiği vakit Müessir-i Hakikî zihne ve fikre gelmelidir".

Ders kitaplarının Allah'tan bahsetmediğini, kendilerine Allah'ın anlatılmasını isteyen bazı lise talebelerinin kendisine geldiğini Bediüzzaman'ın şöyle dile getirir:

"Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. 'Bize Hâlıkımızı tanıttır; muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar' dediler.

Ben dedim:

Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisan-ı mahsusuyla(kendine has diliyle) mütemadiyen Allah'tan bahsedip Hâlıkı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz.

Meselâ, nasıl ki mükemmel bir eczahane ki, her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar(şifa verici ilaçlar) var; şüphesiz gayet maharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir.

Öyle de, küre-i arz eczahanesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebatat ve hayvanat kavanozlarındaki zîhayat (canlı)macunlar ve tiryaklar cihetiyle bu çarşıdaki eczahaneden ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde, okuduğunuz fenn-i tıb mikyasıyla, küre-i arz eczahane-i kübrasının eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâli, hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır" (Nursi, 1959).

Tevhidî Bakış Açısı Ders Kitaplarına Nasıl Yansıtılacaktır?

Ders kitapları, materyalist felsefeye göre kurgulanmaktadır. Yaratılışın manevî ve ruhani boyutları kadar, hikmet ve hakikat boyutları da nazarlardan saklanmaktadır. Bu bakış açısı hayatı anlamsızlaştırmakta ve kültür ve ahlakın yozlaşmasının sebep olmaktadır.

Burada hastalığın sebebi, bilimlerin takdiminde Allah'ın devreden çıkarılarak tabiatın, tesadüflerin ve sebeplerin ilâh yerine konmasıdır.

Mevcut eğitim sisteminde olduğu gibi bilimsel bir metnin mana-yı ismi ile, yani bir Yaratıcı'yı devreden çıkarıp tabiatı, tesadüf ve sebepleri ilâh kabul ederek anlatmanın ve sonunda da; *"bütün bu işleri Allah yaratmıştır"* demenin bir faydasının bulunmadığını, böyle bir anlatımın zehire şeker katmaktan farksız olduğunu eğitimciler ifade ediyorlar.

O halde hangi esaslara göre ve ne şekilde fen bilimleri ile din bilimleri mezc edilecektir?

İşte konun en can alıcı noktası da budur.

Bediüzzaman, kâinattaki varlıkların esma-ı İlâhiyeye birer ayna olduğuna, yani her varlığın Yaratıcının isimlerini yansıttığını, varlıkların ölçülü nizamlı ve gayeli yaratılışlarıyla bir bakıma yaratıcılarını nazara verdiğini, bu kon uda ateistlerin değil, bilimlerin kendi dillerinin dinlenmesi gerektiğini belirtir.

Bilimler de zaten bir bakıma ALLAH'ın esma ve sıfatlarının bir açılımını ve tefsirini yapmaktadır.

Birinci Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi'nin açılışında Prof. Akan, kâinattaki yaratılış diline, *"Evreni doğru tercüme edeceğiz"* sözleriyle dikkati çekmiştir (Şekil 2).

Evreni doğru tercüme edeceğiz

Harran Üniversitesi'nin ev sahipliğinde Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi, 30 Kasım-02 Aralık 2017 tarihleri arasında Şanlıurfa'da düzenlenecek. Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölüm Başkanı Hasan Akan, "Evrenin, canlıların söylediklerini doğru tercüme edeceğiz" dedi. Üsküdar Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet Zelka ve Hasan Akan'ın başkanlığını yapacağı kongreye çok sayıda bilim insanının katılması bekleniliyor.

CANLILARIN DİLİNİ YANLIŞ ANLADIK

Hasan Akan, kongreyi düzenleme amaçlarını, "Bu kongreyi düzenlemekteki amacımız, canlıların dilini yıllarca yanlış çeviri yaparak anlatan bilim adamlarına karşılık doğru tercüme eden yerli yabancı bilim adamlarının bildirilerine kulak vermek" sözleriyle açıkladı.

Hasan Akan

Şekil-2. Prof. Dr. Hasan Akan'ın Evreni doğru anlamalıyız ile ilgili sözleri

İlimler Allah'ın İsimlerine Nasıl Ayna Olur?

Bütün ilimlerin, bütün fenlerin hakikati, Cenâb-ı Hakk'ın en az bir isminin tecellisine bakar, o isme bağlıdır, o isme dayanır, o isme aynadır. İlimlerde ve fenlerde ne kadar terakki edilse, ne kadar güzellikler ortaya konulsa, dayandığı ismin güzelliğini ve şerefini göstermiş olur.

Her bir varlık, belirli bir ölçü, nizam ve intizam içerisinde, bir gaye ve fayda gözetilerek yaratılmış olmasıyla Alîm ve Hakîm olan Yaratıcı'ın isimlerine ayna olmakta ve o isimlerin cilvelerini yansıtmaktadır.

Sinek kanadından semavattaki yıldızlara, atomdan galaksilere kadar her şeyde son derece hassas bir ölçü, kendine has miktar ve şekil gibi yapıları ve özelikleriyle insanı hayrete düşürmektedir.

Mesela mühendislik ve geometri, Adl ve Mukaddir ismini bize göstermekte ve o ismin tecellisine ayna olmaktadır.

Şayet kâinattaki bütün varlıklarda görülen bu hassas ölçü, belirli gayeye göre dengeli, faydalı, hikmetli yaratılış ve mükemmel idare ediliş, mevcut kanunlar ve o kanunlara ve nizamlara itaatli hareketleri bir isme dayandırılmazsa, o zaman her şey tesadüf ve gelişigüzelliğe, mevhum tabiata, akılsız ve şuursuz sebeplere verilerek, bütün bu güzellikler abesiyete ve karmakarışıklığa mahkûm edilmiş olur.

Mesela, tıp ilmine göre kâinata bakılacak olursa, yerküre büyük bir eczane ve büyük bir hastane suretinde yaratılmıştır. Şafii hakiki tarafından maddî ve manevî bütün dertlerin ve ihtiyaçların dermanları istif ve ihsan edilmiş olduğu görülür. Bütün bunlar hikmetli bir şekilde şifa verici olan Zat'ın varlığını ve birliğini, her şeye yetişen şefkatini, kudsi ve geniş rahmetini, merhametini, acımasını ve bütün dertlilere derman yetiştiren Şafii isminin tecellisini apaçık bir şekilde akla göstermektedir.

Mesela, kâinata varlıkların yaratılış gayelerini araştıran ilimlerin gözüyle bakılacak olursa, bütün varlıkların mutlaka bir yaratılış gayesi ve faydasının olduğu görülecektir. Bu faydalar ya doğrudandır ya da dolaylıdır. Bu da Allah'ın Hakîm isminin her şeyde tecelli ettiğini ve her şeyin O'nun idaresinde ve terbiyesinde ve O'nun yaratmasıyla olduğunu göstermektedir. Eğer bu yaratılışlar O'na dayandırılmazsa, hurafelere yol açılır. Yani, varlıkların meydana gelişi, akılsız ve şuursuz tabiata, gelişigüzel cereyan eden tesadüfe verilir. Bunu da ne aklın ve ne de mantığın kabul etmesi mümkün değildir (Nursi, 2016).

Bir ekip olarak yaptığımız çalışmada ilk, orta ve lise seviyesinde bazı fen derslerine ait kitapları mana-yı harfi yani tevhidî bakış açısıyla hazırladık. Bunlardan lise 9. Sınıf biyoloji kitabı ile şu an eğitim kurumlarında takip edilen aynı kitabın kısa bir karşılaştırmasını vermek istiyoruz (Tablo 1, Şekil 3).

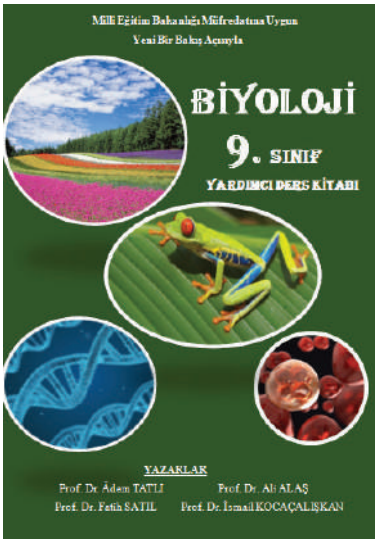

Tablo-1. *Yaratılış diliyle, yani mana-yı harfî bakış açısıyla hazırlanmış Biyoloji 9. Sınıf kitabı ile 2021 yılında yazılmış Biyoloji 9. Sınıf ders kitabının mukayesesi.*

2021 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Okullarında okutulan Biyoloji 9. Sınıf ders kitabı (Acar ve ark. 2021).	**Yaratılış diliyle yani mana-yı harfiyle hazırlanmış Biyoloji 9. Sınıf kitabı (Tatlı ve ark., 2021)**
DNA, canlıların genetik bilgilerini taşıyan ve bilgileri sonraki döllere aktaran, protein sentezini yöneten, çift iplikli sarmal yapılı bir polinükleotitdir (s. 66).	DNA molekülü **sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi tarafından** çift zincirli moleküler yapıda **tasarlanıp yapılmış bir yaratılış harikası ve bir kudret mu'cizesidir.** Canlı organizmalarda bilginin depolanması, aktarılması ve kullanılmasında **görevlendirilmiş** makro moleküllerdir.
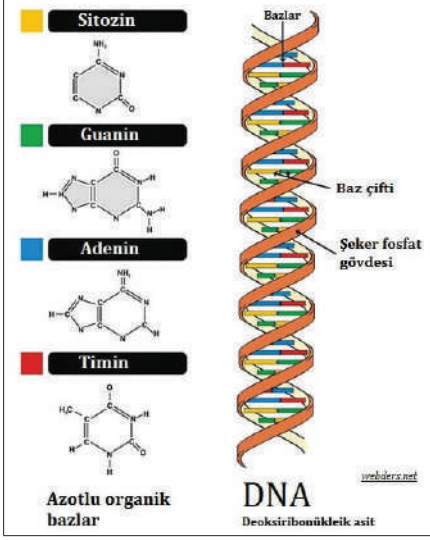	

Hücre zarı; hücreyi dış ortamdan ayıran, dinamik, esnek, ince, seçici geçirgen bir yapıdır. Hücreye şekil verir. Hücreyi korur, sarar ve hücrenin dağılmasını önler (s.111) . 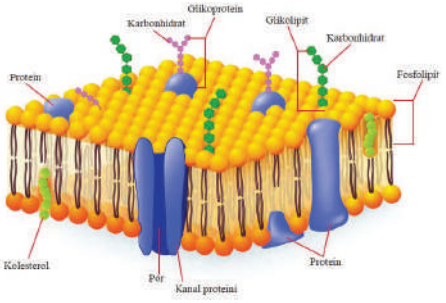 	**Hücre zarı;** hücreyi kuşatan ve hücre muhtevasını koruyan hücre zarı, **Rabbimizin bir rahmet eseri olarak** bütün hücre çeşitlerinde bulunur. Bu zar aynı zamanda canlı, esnek ve seçici geçirgen **özelliklere sahip olarak yaratılmıştır**. Seçici geçirgen olması demek, her maddenin hücre içine giremeyeceği, yine her maddenin hücre dışına çıkamayacağı anlamına gelir. Yani giriş çıkışlar kontrol altındadır. Nasıl ki bir ülkenin sınırları askerler tarafından korunur ve gümrük memurlarınca giriş çıkışlar denetlenirse, hücre zarı da benzer **işlerle görevlendirilmiştir.**
Mitokondri, hücrenin ihtiyaç duyduğu ATP'nin büyük bir kısmını oksijen kullanarak sentezleyen organeldir (s. 104). 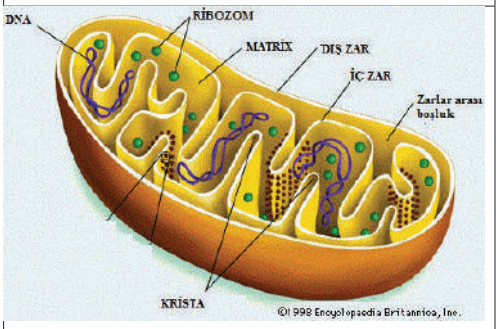 	**Mitokondri**, hücrelerde bulunan kapsül şeklinde **tasarlanmış enerji üretiminde bir yaratılış harikası** olan önemli bir organeldir. Bu organel 'canlıların **enerji santrali' olarak yaratılmış** olup, vücudun ihtiyacı olan **enerjinin üretilmesinde görevli**dir.
Solunum; Canlılar yaşamsal faaliyetlerini gerçekleştirmek için enerjiye ihtiyaç duyar. Bu nedenle enerji elde etmek için bensin monomerlerini solunum reaksiyonlarıyla parçalayıp ATP sentezler. Solunum reaksiyonları; oksijenli solunum ve oksijensiz solunum olmak üzere iki çeşittir (s. 19). 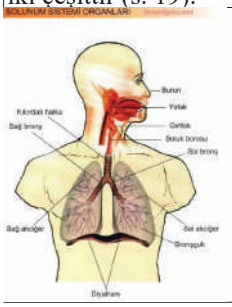 	**Solunum**; organik besin maddelerindeki kimyasal bağların hücrelerde mu'cizevî bir şekilde parçalanarak enerji elde edilmesi olayına **solunum** adı verilir. Canlıların ihtiyaç duydukları enerji, **sonsuz rahmet sahibi bir Yaratıcı tarafından** besin maddelerinde depolanmıştır. Canlılarda **ilâhi hikmet gereği** iki türlü solunum görülür. Bunlardan biri oksijenli, diğeri de oksijensiz solunumdur.

Beslenme, canlılar madde ve enerji ihtiyaçlarını karşılamak için beslenmek zorundadır. İhtiyaç duyduğu besinleri kendi üretebilen canlılara üretici (ototrof) denir (s. 19).	**Beslenme**, canlıların hayati faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için gerekli olan besinleri almalarıdır. Bütün canlıların enerjiye ihtiyaçları vardır. Çünkü canlı bedenindeki; solunum, boşaltım, gelişim, yapım, onarım ve düzenleme gibi her türlü faaliyet, enerji gerektirir. **İlâhi beslenme kanunu gereğince, her canlı** kendine mahsus besinlerle **rızıklandırılır**. Bazı canlılar besinlerini kendi içlerinde üretebilecek **kabiliyette yaratılmışlardır.**
	
Mineraller, canlılar tarafından sentezlenemez; vücuda asitler, bazlar, tuzlar ya da besinler yoluyla alınır (s. 33).	**Mineraller**, **sonsuz ilim, irade, kudret ve merhamet sahibi Rabbimiz** tarafından insan vücuduna çok hassas miktarlarda **yerleştirilmiş** minerallerin her birine hayati öneme sahip **görevler yüklenmiş** ve yeryüzü sofrasında çeşitli besinlerle istifademize **sunulmuştur**
	

Tahlil

1- Okullarda Okutulan Biyoloji 9. Sınıf Kitabı

Bu kitapta mesela **DNA molekülü**nü ele alalım. **DNA molekülü**nü, canlıların bütün genetik bilgilerini taşıyan ve bilgileri sonraki döllere aktaran bir molekül olarak tanımlanmaktadır.

Burada fail, yani işi yapan, genetik yapıyı döllere aktaran ve protein sentezini yöneten DNA molekülüdür.

-Peki, bunun aklı var mıdır?

-Hayır.

-İlmi var mıdır?

-Hayır.

-İradesi ve kudreti var mıdır?

-Hayır.

-Görmesi var mıdır?

-Hayır.

-O zaman bu sayılan ve burada saymadığımız daha bazı sıfatlara sahip olmayan **DNA molekülü**, bütün canlıların genetik işlerini planlayıp faaliyete geçiren bir fail nasıl olabilir?

2- Mana-Yı Harfiyle Yani Tevhidî Düşünce İle Hazırlanmış Biyoloji Kitabı

Burada DNA molekülünün genetik olayların aktarılmasında, depolanmasında ve kullanılmasında, sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi bir Yaratıcı tarafından görevlendirildiği nazara verilmektedir. Ayrıca bunun sıradan bir olay olmayıp bir yaratılış harikası ve mu'cizesi olduğuna dikkat çekilmektedir.

Demek ki özne, yani işi yapan; sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi bir Yaratıcı'dır.

Genel Değerlendirme

Liselerde okutulan Biyoloji kitabında her bir atom ve molekül; sonsuz ilim, irade, kudret, görme ve işitme gibi sıfatlara sahip, geçmiş ve geleceği bilen her şeye hükmü geçen ilâh yerine konulmaktadır. Bir başka ifade ile bir ilâh yerine atom ve moleküller sayınca ilâhları kabul edilmektedir.

Böyle bir yaklaşımın, iki yaşında bir çocuğun yeni dünyaya gelen kardeşinin nereden geldiği sorusuna, **"Leylek getirdi"** şeklinde verilen cevaptan ne farkı vardır?

Her bir atoma bir ilâh kadar görev yükleyip akıl ve mantığın sınırlarını zorlayan bu şekildeki bir eğitimin pedagojik olduğunu söylenebilir mi?

Bütün varlıkların böyle tabiat eserleri ve tesadüfle meydana geldiğini anlayan bir genç, kendisinin de bu tesadüflerin ürünü bilecek ve kendisinin hiçbir kimseye karşı sorumluluğunun olmadığını kabul edecektir.

Yaratılış görüşüyle hazırlanan kitapta; kâinattaki bütün varlıklar; sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi bir Yaratıcı'nın eseri olarak takdim edilmektedir. Böyle bir takdim, her şeyin yerli yerinde olacağını ve atomdan galaksilere kadar hiçbir şeyde karışıklık ve gelişigüzellik olmayacağını insana telkin ederek aklı aydınlatmakta, vicdanı tatmin etmekte ve kalbi de nurlandırmaktadır.

Hatta, Her konunun sonunda **"Hiç Düşündünüz mü"**? ve **"Farkında mısınız"** şeklinde yazılmış yan kutucuklarda ibretli ve tefekküri bakışlar kazandırılmaktadır.

Böyle bir eğitimi alan bir genç kendisinin başıboş olmadığını, bir Yaratanı'nın olduğunu, bütün nimetleri O'nun gönderdiğini bilecek, kendisinin sahipsiz olmadığını, her türlü sıkıntı ve üzüntüsünde yanında olan ve her şeye sözü geçen bir İlâha sığınmanın mutluluğunu yaşayacaktır.

Bir Yaratıcı'yı Esas Alan Eğitim, Ateistleri İnanmaya Zorlamaz Mı?

Hayır. Bilmek ayrıdır, inanmak ayrı şeydir. Bir kimse Hıristiyanlığı bilmek ve anlatmakla Hıristiyan olmaz. Komünizmi ve sosyalizmi bilmekle de komunist olunmaz. Aynı şekilde İslamiyet'i bilmekle de Müslüman olunmaz. Sadece o konu hakkında bilgi sahibi olunur. Nitekim biz şimdi ateizmi esas alan bir eğitime tâbiyiz. Aynı soruyu o zaman biz onlara sorarız. Ama iki yüz yıldır biz ateistlere böyle bir soru sormadık.

Bilimden ve bilmekten değil, bilmemekten ve cahillikten korkmak lâzımdır.

Peki, şimdi niçin ateizmi esas alan bir eğitim sistemini terk etmek istiyoruz?

Günümüz gençliği artık, bilim adına ileriye sürülen değerlerde akıl ve mantığa ters düşen görüşleri sorguluyor.

Yukarıda ifade edildiği gibi, bu eğitimde her bir atomu ve molekülü ilâh kabul etmek akla ve mantıklı düşünceye ters düşüyor, kalbe sıkıntı, ruha azap, akla ızdırap veriyor.

Kısacası böyle bir eğitim pedagojik değildir. Yani gençlerin akıl ve mantık ölçüleri içerisinde düşünmesine ve yaşadıkları olayları doğru anlayıp yorumlamalarına mânidir.

Bilimde her şeyi leyleğin getirdiğine inanma gibi bir telakkinin pedagojik olduğu iddia edilebilir mi?

Kaldı ki bütün olayları leyleğin yaptığını kabul, kâinattaki olayları yaptığı ve idare ettiği kabul edilen atom ve moleküllerden çok daha akla yakındır.

Sonuç olarak; eğitim, sadece bir bilgilendirme olmadığına, bir kimlik, kişilik ve şahsiyet inşa işi olduğuna göre, içindeki toplumun manevî ve kültür değerlerine sahip, kendi menfaatini milletinin menfaatinden üstün tutma fedakârlığını gösterecek nesillerin nasıl yetiştirilebileceği hususu eğitimin temel meselesidir.

Ders kitaplarımız bilimin değerlerini tesadüf ve tabiatın eseri olarak sunmakla, parayı, gücü, makamı kutsal sayan, kendi kültür değerlerine yabancı bir neslin yetişmesine zemin hazırlamaktadır.

İşte en çok isyanların, en şiddetli zulümlerin, en büyük inkârların sebebi nimet içinde o nimeti verenin görülmemesi ve gösterilmemesi yatmaktadır. Böyle bir nesle sahip milletlerin uzun ömürlü olması mümkün değildir.

KAYNAKÇA

Acar, B., Tosun, Z.,D., Vurgun, A.,Sarız, M. (2021). Ortaöğretim Biyoloji 9. Ders kitabı.

Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, Ankara.

Akgün, İ. (2013). Kur'ân Perspektifinde Tefekkür ve Vasıtaları. Iğdır Üniversitesi İlahiyat

Fakültesi Dergisi, (1): 55-80.

Bilgiseven, A.K (1996). "Millî Eğitimde Başarıya Ulaşmanın En Önemli Şartları", Yeni

Türkiye, Ocak sayı: 7, s.437.

Can B. (2017). İnsan Fıtratını Merkeze Alan Bir Eğitim Sistemi, Umran Dergisi, 272:24-30.

Canan, İ. (1980). *Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye,* Diyanet İşleri Başkanlığı

Yayınları, Ankara, 1980, s.27.

Demirel, Ö. (1996). "Eğitimde Yeni Arayışlar", *Yeni Türkiye*, Ocak sayı; 7, s. 47.

Deylemî, II, 56; Heysemî, I, 81.

Nursi, B. S. (1959). *Şuâlar*. Çeltüt matbaası, İstanbul, s.182.

Nursi, B.S. (2016). Sözler, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları-600, İkinci Baskı,

Ankara, s. 328.

Nursi, B. S. (2021). Münazarat, Envar Neşriyat.

Suyutî, Camiu's-Sağir, II/127; Aclûnî, I/310.

Taberani el-Mu'cemül-Kebir; no.2688, 3/61.

Tatlı, Â. (2018). Bilimlerin Işığında Yaratılış Kongresinden Beklenenler. Editl. Âdem Tatlı

ve diğerl. I. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Tebliğleri. 30 Kasım-2 Aralık2017, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa, s. 47-60.

Tatlı, Â., Görmez, İ.(2019). Bilimlerin Dilinden Yaratılış. Hilâl Ofset Matbaa, Isparta, s. 3.

Tatlı, Â., Alaş A., Satıl, F. ve Kocaçalışkan İ. (2021). Yeni Bir Bakış Açısıyla Biyoloji 9. Sınıf Yardımcı Ders Kitabı (Baskıda).

Elektronik kaynaklar

https://www.mykagitcim.com/bebek-getiren-leylek-cocuk-duvar-sticker-cd18 (Ulaşım: 15.10.2021).

https://www.google.com.tr/search?q=dna%20%C3%A7izimi&tbm=isch&hl=tr&sa=X&ved=0CCIQtI8BKAJqFwoTCND0l9WZzfMCFQAAAAAdAAAAABAH&biw=1018&bih=651#imgrc=HExoi_oyyENHtM (Ulaşım: 15.10.2021).

https://www.google.com/search?q=H%C3%BCcre+zar%C4%B1+resimleri&rlz=1C1OKWM_trTR794TR794&sxsrf= (Ulaşım: 15.10.2021).

https://www.google.com/search?rlz=1C1OKWM_trTR794TR794&sxsrf=AOaemvIl9ycOvlydOW7Nc9fb2uE4qWJxkQ:1634328424951&source=univ&tbm=isch&q=mitokondri+resimleri&fir=E (Ulaşım: 15.10.2021).

https://www.google.com/search?q=solunum+resimleri&rlz=1C1OKWM_trTR794TR794&sxsrf=AOaemvLrlbsQ7ck5EAdmXLHhF5y- (Ulaşım: 15.10.2021).

https://www.google.com/search?q=Beslenme+resimleri&tbm=isch&ved= (Ulaşım: 15.10.2021).

https://www.google.com/search?q=mineral+resimleri&tbm=isch&ved= (Ulaşım: 15.10.2021).

(TDK. (2020). Türk dil kurumu online sözlük. https://sozluk.gov.tr/)

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

MATERYALİZMİ YIKAN GERÇEKLER: KUANTUM, HOLOGRAFİ, İZAFİYET

Prof. Dr. Osman ÇAKMAK, İstanbul Rumeli Üniversitesi,
Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

ÖZET

Materyalizm her şeyi maddeden ibaret görür ve her şeyin fiziksel prensipler içinde açıklanacağını ifade eder. Halbuki, *"O muttakiler ki gayba iman ederler"* mealindeki âyet-i kerimeyi tefsir eden âlimlerimiz, *"Onlar gayba iman ederler; yâni görmedikleri halde, delillere dayanarak iman ederler."* Açıklamasını yaparlar. *"Gayba iman"* yani varlığın görünmeyen cephesine, fiziki olmayan tarafına inanma denince akla ilk gelen, Allah, Ahiret, Melekler ve diğer diğer iman rükünlerine imandır. Bu çalışmada. kuantum, holografi ve izafiyet gibi bilimlerin bakış açısı ile varlığın madde ötesi/nurani cephesi ve *"nuraniyet"* vasfı ele alınacaktır. Klasik mekanikte sadece tanecik özelliği bulunduğu halde kuantum mekaniğinde tanecik-dalga ikilemi vardır. Atom altı taneciklerinden elektron tanecik iken aynı zamanda dalgadır. Benzer şekilde foton dalga iken aynı zamanda enerji paketleri şeklinde kütlesiz taneciklerdir. Bunun gibi atom altı tanecikleri hem dalga hem tanecik özelliğine sahiptir. Kuantum Gözlemleri ile de sabittir ki varlıklarda atom altı seviyede nuraniyet, atom üstü seviyede ise kesafet hakim karakter olarak görünmektedir. Atom-altı latif bir varlık olan elektronun hem hızı hem de yeri belirlenemez. Hızı belli ise yeri belli değildir. Yani hiçbir yerde değildir veya her yerde olabilir. Hatta aynı anda iki veya daha farklı yerde olabilir. Birbiri ile bağlantı içindedir, tünel etkisi ile sınır enerjilerini aşabilir.

Holografi bir şeyin her şeyle bağlılığını, bir şeyle çok şeyin aynı özelliğe sahip olabileceğini ve evrendeki parçalanamaz bütünlüğü ve eşyanın madde ötesi-nurani bağ içinde olduğunu ışık ve elektron düzeyinde gösteren çarpıcı örnekler sunmaktadır. Elektrik, manyetiklik, çekim gücü gibi elektronların yol açtığı özellikler) ışık, renk, sıcaklık gibi fotondan doğan karakterler, hatta tat, ses, şifa, koku, hayat gibi özelliklerin hiç birinin kaynağı madde değil atomlardan oluşan moleküllerin elektronik ve dalga özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkar. Bu keyfiyetler tek başına maddenin bir parçası da değildir. Yanlış bir ön kabul ve yanılgı ile maddenin bir parçası zannedilen bu özelliklerin maddenin madde ötesi tarafını oluşturduğuna dair yeni yaklaşım ve teoriler geliştirilmektedir. İzafiyet teorilerine dair keşiflerde olduğu gibi fizikî bilimlerdeki bazı keşifler *"madde"*, *"uzay ve zaman"* anlayışlarımızda önemli değişikliklere yol açmaktadır. Yeni nazariyelere göre; hareket eden saatler yavaşlayabiliyor,

cetvellerin boyları kısalıyor, cisimlerin kütleleri, hızları artabiliyor. *"Sonsuz uzaylar"*, fizik ötesi mekan ve dünyalar gündeme gelmektedir.

Bu buluşlarla Kur'an-ı Kerim'in gayba dair hakikatlerini daha iyi anlama imkanı bulmaktayız. Artık varlığı sadece maddeden ibaret görmenin yanlışlığı terkedilmekte; maddi varlıkların da esasen mana tabakalarına sahip olduğu gerçeği görülmeye başlanmıştır. Ortaya çıkan gerçekler, zihinlerimizde sabitleşen görüşleri kökten değiştirmektedir. Yeni keşifler, görünen canlılar kadar görünmeyen canlı ve şuurlu varlıkları gündemimize sokmakta; fizik evrenimizin dışında evrenlerin ve uzayların habercisi olmaktadır. Bu da konuyu mekanın dar kalıpları arasından çıkarmamıza yol açmakta ve inancın engin ve aydınlık ufuklarını karşımıza çıkarmaktadır.

Sonuç olarak, her şeyin fiziksel bilimler çerçevesinde açıklanması mümkün değildir. Bu yüzden materyalizm gerçeklerle bağdaşmayan ideolojik bir felsefi yaklaşımdan ibaret kalmaktadır

Anahtar Kelimeler: Gayb Alemleri, materyalizm Kuantum, Holografi, izafiyet

THE PHENOMENA THAT OVERTHROW MATERIALISM: QUANTUM, HOLOGRAPHY AND RELATIVITY

ABSTRACT

Materialism declares that everything consist of matter; everything explained in principle by physics. However, our scholars, who interpret the verse, *"Those who are pious, believe in the unseen"*, explain it as *"They believe in the unseen; that is, they believe on the basis of evidence, although they do not see."* The first thing that comes to mind when it comes to *"believing in the unseen"*, that is, believing in the invisible side of existence, is belief in Allah, the Hereafter, Angels and other pillars of faith. In this study. From the point of view of scientific issues such as quantum, holography and relativity, the transmaterial/luminous aspect of existence and its *"luminous"* feature will be discussed. It has also been determined by Quantum Observations that in beings at the subatomic level, luminosity and at the supra-atomic level, density appear to be the dominant character. Both the velocity and location of the electron, which is a subatomic subtle entity, cannot be determined. If its speed is certain, its location is not known. So it is nowhere or it could be anywhere. It can even be in two or more different places at the same time. It is in connection with each other, it can exceed dimensions with the tunnel effect. Holography presents striking examples at the level of light and electron showing that something is connected to everything, that one thing and many things can have the same properties, that the universe has an indivisible integrity, and that things are connected in a transmaterial-luminous bond. The source of any of the properties such as electricity, magnetism, gravitational power, light, color, temperature, even taste, sound, healing, smell, life is not matter and atoms; These qualities are not a part of the matter. New approaches and theories are being developed that these properties, which are thought to be a part of matter with a false preconception and misconception, constitute the transmaterial side of matter. According to these approaches, almost everything that gives functionality to matter is spiritually based; matter acts as a mirror, not a source for them. Some discoveries in the physical sciences, as well as discoveries on the theories of relativity, lead to significant changes in our understanding of *"matter"*, *"space and time"*. According to the new theories, moving clocks can slow down, rulers can get shorter, masses and speeds of objects can increase. *"Infinite spaces"*, metaphysical spaces and worlds come to the fore. With these discoveries, we have the opportunity to better understand the truths of the Qur'an about the unseen. Now, the mistake of seeing existence as consisting only of matter is being abandoned and the fact that material assets also have spiritual layers began to be understood. The emerging truths radically change

the views fixed in our minds. New discoveries put invisible living and conscious beings on our agenda as much as visible ones; physics has become the indicator of universes and spaces outside our universe. This leads us to take the subject out of the narrow patterns of the space and reveals the vast and bright horizons of belief. As a result, not everything can be described and explained exhaustively by physics and science. Materialism can not be real.

Keywords: Beyond Matter, Materialism, Quantum, Holography, Relativity

GİRİŞ

Materyalist dünya görüşü, bilimsel araştırmaların çalışma alanında sadece maddi veya fiziksel evreni çalışma alanı olarak kabul eder. Bu sebeple bazı çevrelerce bu akım *"bilimdin"* olarak da adlandırılır. Materyalizm, her şeyin fizik dünyadan ibaret olduğunu kabul eder. Her şeyin prensipte fizik tarafından kapsamlı bir şekilde tanımlanabileceği ve açıklanabileceği iddiasındadır. Var olan her şeyin maddeden ibaret olduğunu, madde dışı ve gaybi/görünmeyen alem ve varlıkları kabul etmez. Bu sebeple dini hakikatleri çelişir. Bilinç ve hayat gibi zihinsel hadiseler de dahil olmak üzere hemen tüm vakıaların yalnızca maddi etkileşimlere dayandırarak açıklar ve ruhun varlığını kabul etmez.[1]

Materyalist düşünceyi kendi içinde sınıflara ayırmak mümkündür. Katı materyalistlere göre, varlık sadece fiziksel olanlarla sınırlıdır. Bu sebeple dünya görüşlerinin bir gereği olarak bilincin varlığı baştan reddedilir. Akıl ve bilinç gibi, fiziksel olmayan şeylerin varlığı kabul edilmez.[2] Akıl ve bilinç sadece elektrokimyasal beyin aktivitelerinden ibarettir. Gaybi dünyalar, melek ve cin gibi ruhani varlıklar yoktur. Materyalizm, yaratılışın evrimleşme sürecinde tesadüfen meydana geldiğini iddia eder. Materyalizmi bir din olarak kabul edersek üçlü bir tanrı inancına sahip olduğu görülür. Nesneye ve olaylara dair yaratıcı gücün ne olduğunu sorduğunuzda, ya (1) tesadüfen evrimleşme sonucu ortaya çıktığını söyleyecektir. Ya da (2) sebeplerin rolü ile meydana geldiğini iddia edecektir. Yahut da (3) tabiatın eseri olduğunundan bahsedecektir

Bu çalışmada varlığın madde ötesi yeni boyutlarını ele alacağız. Eşyanın sınır ötesi ve nurani cephesini nazara vereceğiz. Maddedeki fizik ötesi gerçeklikler ele alınacaktır.

Kuantum, holografi ve izafiyet teorilerince ortaya konulan sınırsız madde dışı özellikleri *"nuraniyet"* kavramı ile izah edeceğiz. Ayrıca maddeyle ilişkili; yani maddenin ayna görevi yaptığı fizik ötesi nitelikleri konumuza dahil edeceğiz.

Işık, ziya ve nur kelimeleri farklarına rağmen birçok defa birbirini yerine kullanılabiliyor.

Işık ve ziya, güneş ve lambalardan gelir ve gözle görülür, aletlerle de ölçülebilir. Kendisini aydınlık olarak gösterir. Maddî veya fizikî varlığı temsil ederler. Işık ve ziya mevcut teknoloji ile aletlerle ölçebildiği ve tesbit edilebildiği halde nur özellikler ve varlıklar için aynı şeyi söyleyemiyoruz.

---

1 Sheldrake, Rupert (2013). Setting Science Free From Materialism. EXPLORE: The Journal of Science and Healing, 9(4), 211–218. doi:10.1016/j.explore.2013.04.004

2 William Jaworski, Why Materialism Is False, and Why It Has Nothing To Do with the Mind, Philosophy , Volume 91 , Issue 2 , April 2016 , pp. 183 - 213 DOI: https://doi.org/10.1017/S0031819116000036

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bu çalışmada madde-dışı veya soyut varlıkları, nesne ve nitelikleri nuraniyet kavramı ile ifade edeceğiz.

Çift Yarık Deneyi

Kuantum dünyasında parçacıkların acayip davranışını ortaya koyan meşhur deney **çift-yarık deneyi**dir (Double Split Experiment). Bu deneyde tanecikler bir anda birden fazla yerde bulunmaktadır.[3] Uzun yıllar bilim adamları bir elektron taneciği aynı anda iki delikten nasıl geçebilir diye kafa yordular. Atom altı tanecik dediğimiz şeyler, hem var hem yok bir görüntü oluşturabiliyorsa ve hatta bir tanecik hem bir yerde; hem bir bölge içinde ve her yerde olabiliyorsa bu bildiğimiz klasik fizik yasalarının, determinizm[4] ilkelerinin atom altı dünyada geçerliliğini kaybetmesi demektir.

Deney bir elektron tabancasıyla tekrarlandığında, tek yarık durumunda arka duvara çarpan elektron izleri aynen top durumundaki gibi arka duvarda yarığın tam arkasına gelen kısımda tek bir bant verir. Bu normal maddesel bir taneciğin davranışıdır. Ön duvardan iki yarık açalım. Bu defa arka duvarda iki bant değil, şiddeti merkezden kenara gittikçe azalan bir dizi girişim bandı oluşturur. Elektronlar bu durumda aynen dalga gibi, aynı anda her iki delikten de geçip gitmektedir.

Deneyi tek bir elektronla dahi tekrarlarsanız elektronun bir dalga olarak her iki delikten aynı anda geçtiğini görürsünüz. Elektronlar hareketlerine bir parçacık olarak başlamakta, duvardan dalga haline gelerek iki delikten aynı anda geçmektedir.

Meselenin daha ilgincini ise, belli bir delikten elektronların hangilerinin geçtiğini gözlemlemek istediğinizde yaşıyorsunuz. Bu amaçla deliğin birinin arkasına bir ölçme aleti yerleştiriyorsunuz. Elektronlar sanki izlendiklerini biliyorlarmış gibi her iki delikten değil, birisinden geçmeye başlar. Elektronlar bu durumda, kendilerini belli bir konumda tutma

---

3 Çift-yarık deneyi 1961 yılına kadar ıştıktan başka bir şeyle denenmemişti. 1961 yılında Tübingen Üniversitesi'nden Clauss Jönsson bunu elektronlarla denedi[2002 yılında, Physics World okuyucuları tarafından Jönsson'un çift-yarık deneyi 'en güzel deney' olarak seçildi.
Büyük parçacıkların da dalga girişimi yaptıklarına deneyler yapıldı. 1999'da mikroskopta görülebilecek kadar büyük parçacıkların- buckyball molekülleri (0.7 nm çağında, protondan yarım milyon kat daha büyük)- dalga-tipi girişim sergiledikleri bulundu.
Çift-yarık deneyi (ve varyasyonları) kuantum mekaniğinin temel bilmecesini açıkça ortaya koyabildiği için klasik bir düşünce deneyi haline geldi. Richard Feynman, bu tek deney üzerinde dikkatlice düşünerek tüm kuantum mekaniğinin derlenebileceğini söylemiştir.
Çift yarık deneyi animasyon ve ilgili literatürlere Wikipedia sayfasından ulaşılabilir: Çift yarık deneyi - Vikipedi (wikipedia.org)

4 Klasik fizikte geçerli olan ama Kuantum fiziği ve Holografi gibi yeni bilimlerde büyük ölçüde geçerliliğini kaybeden sebep-sonuç ilkeleri (illiyet prensipleri) şunlardır: a) Nedensellik (illîyet) ilkes:i Her olayın bir sebebi vardır. b) Belirlilik (Determinizm) ilkesi: aynı şartlar altında tekrarlanan her deney daima aynı sonuçları verir. c) Ölçülebilirlik ilkesi : Her olayı karakterize eden ve ancak ölçümle tespit edilebilen fiziksel büyüklükler vardır. d) Tutarlılık ilkesi: Pozitif bilimlerin sonuçları kendi içlerinde çelişkili olamaz. e) Yanlışlanabilirlik ilkesi: Pozitif bilimler'in sonuçlarının yanlışlanabilmesine imkân veren bir metot ve yol mevcûd olmalıdır.

yani maddeleşme niyet ve iradesini *"hissedip"* konum değiştirmektedir. Nazar değmiş ve büyülenmiş gibi bu gözlemcinin iradesine tabi olmaktadır.

Elektron yerine ışık (kütlesiz foton parçacıkları) kullanılınca da aynı şeyler gözlenir. Işık bazı durumlarda parçacık bazı durumlarda da dalga olarak davranmaktadır. Deneyler kütlesi elektrona göre oldukça büyük olan atomlarla da tekrarlandığında aynı neticelere ulaşılmaktadır.

Halbuki deneyi mesela otomatik bir tüfekten çıkan mermilerle yaparsanız mermilerin maddi parçacık olarak davrandıkları görülür. Görüldüğü gibi, madde atom boyutunu aştığında nuraniyet vasfı hızla kaybolmaktadır.

Bir tanecik hem bir yerde hem başka yerlerde nasıl olabilir? Atomun dünyası Kuantum teorisi ile açıklanmaktadır. Kuantum ile aslında maddenin ve varlığın nurani boyutu keşfedilmiş olmaktadır. Atom taneciklerinin bir anda bir çok yerde bulunması ile meleklerin bir anda bir çok yerde bulunması arasında bir fark olmadığını söyleyebiliriz.

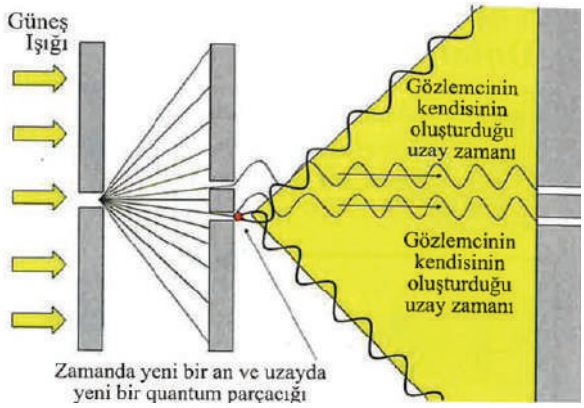

Atom-üstü kesif bir varlık olan tabancadan çıkan bir kurşunun hem yeri hem de hızı ölçümlerle tam bir kesinlikle belirlenebilir. Ancak atom-altı latif bir varlık olan elektronun hem hızı hem de yeri belirlenemez. Hızı belli ise yeri belli değildir. Yani hiçbir yerde değildir veya her yerde olabilir. Hatta aynı anda iki veya daha farklı yerde olabilir. Ancak elektronun bazı yerlerde olma ihtimali daha yüksektir ve bu ihtimal dağılımı bir dalga fonksiyonu olarak ifade edilir. Bu vakıa fizikte 'Heisenberg'in belirsizlik prensibi' ile ifade edilir.[5]

Buna göre kuantumla ortaya çıkan klasik fizik yasaları ile çelişen maddenin bilinen özellikleri (zamansızlık ve mekansızlık gibi) ile uyuşmayan özellikleri maddenin gizlenen nurani boyutunu göstermektedir.

Kuantum Dolanıklığı Neyi İfade Eder?

Kuantum mekaniğinin diğer bir meşhur deneyi d**olanıklık (entanglement) deneyi** de atom altı dünyada zaman kavramını çökertmektedir. Bu deneye göre aynı anda üretilen atom altı parçacıklar, birbirlerinden ne mesafede ayrılırlarsa ayrılsınlar, daimi iletişim halindedir. Birbirinden ne kadar uzak olurlarsa olsun, iki elektrondan birine yapılan bir etkiye onun ikizi anında tepki göstermektedir.

5 Belirsizlik ilkesi için bknz: https://tr.wikipedia.org/wiki/Belirsizlik_ilkesi

Bilim insanları, bir ya da iki 'dolanmış' parçacığın uzakta olsalar bile Kuantum Dolanıklığını (birbiri ile bağlı olduğunu) ilk kez fotoğrafladı (2019). Glasgow Üniversitesi'ndeki fizikçiler, görüntüledikleri fotoğrafı Scientific Advances dergisinde yayınladılar.[6]

Fotoğrafı oluşturmak için ultraviyole lazeri ile bir beta baryum borat (BBO) kristali birleştirildi. Sonuçta kuantum bağlantılı fotonlar görüldü. Ardından bu 'dolaşık-bağlantılı' fotonlar akışı, bir ışın ayırıcı ile birbirlerinden ayrıldı. İlk foton, diğer fotonların fazını değiştiren nesneler yoluyla gönderildi.

İki dolaşık 'ikiz' fotonun fotoğrafını çekebilmek için ultra hassas bir kamera kullanıldı. Bilim adamları bu öncü fotoğrafın *"yepyeni bir kuantum görüntüleme tekniği"* sınıfına yol açacağına dikkat çekmektedir.

Dolanıklık, tüm kuantum acayipliklerinin babası olarak bilinir. Çünkü ortaya çıkan sonuçlar nurani gerçeklere, fizik ötesi alemlere ve özelliklere kapı açmaktadır. Kuantum dolanıklık ile ortaya çıkacak gerçekleri daha iyi takdir etmek için *"What to bleep do we know"* belgeseli izlenebilir.[7]

Belgeselde ilgili bilim adamları, her şeyin özünde birbiri ile bağlı olduğunun altını çizerek varlığın bölünmez bütünlüğüne, birliğine (yani vahidiyete) dikkat çekilmektedir. Dolanıklığın keşfi ile Yaratıcının birliği ve hakimiyeti ile tüm mahlukat üzerindeki imzalarından birisi daha keşfedilmiş olmaktadır.

Bakterilerde Dolanıklık

Fotosentetik yeşil sülfür bakterilerinin, fotonları absorbe edip, ışık olarak iki küçük ayna arasında yansıtabildiği gösterilmişti. Böylece kuantum dolanıklığın bakteriler âleminde de geçerli olduğu anlaşılmaya başlamıştır.

The Journal of Physics Communications dergisinde yayınlanan araştırmaya göre, birkaç yüz adet bakteri aralarında birkaç yüz nanometre boşluk olan ayna arasında yerleştirildi. Amaç bakterilerin bu iki ayna arasındaki boşlukta fotonları absorbe edip yayması ve yeniden seken fotonları absorbe etmesiydi.

Beklenen oldu. Bakteriler aynen böyle davrandı ve hatta daha fazlası da gözlendi: Boşluktaki ışıkla kuantum dolanıklığa girdi.[8]

---

6 Paul-Antoine Moreau, Ermes Toninelli, Thomas Gregory, Reuben S. Aspden, Peter A. Morris and Miles J. Padget, Science Advances, 12 Jul 2019: Vol. 5, no. 7, eaaw2563 https://advances.sciencemag.org/content/5/7/eaaw2563 https://www.sciencealert.com/scientists-just-unveiled-the-first-ever-photo-of-quantum-entanglement

7 https://www.youtube.com/watch?v=U-hstJO-K_k

8 By Jonathan O'Callaghan on October 29, 2018, Schrödinger's Bacterium" Could Be a Quantum Biology Milestone. A recent experiment may have placed living organisms in a state of quantum entanglement. https://www.scientificamerican.com/article/schroedingers-bacterium-could-be-a-quantum-biology-milestone.

Böylece, nuraniyet kanunlarının sadece atom altı dünyada değil, canlı sistemlerde de geçerli olduğu görülmüş oldu. Makale yazarı özetle şunları söylemektedir: Canlılarda da pek çok aşamada kuantum biyoloji kanunları hâkim. Mikropların çok küçük canlılar olmasına rağmen bunca büyük işleri birlikte yapabilmelerini bilinen yasalarla açıklamak zor. Arkasında kuantum (fizik ötesi) yasaları olmalı.

Gelecekte Kuantum yasalarının (nuraniyetin) umumi bir kanun olduğu ve her şeyi kuşattığı daha net görülecek. Bu gelişmelere göre gelecekte daha büyük sistemlerde nuraniyet kanunlarına ve Vahidiyet sırrına dair yeni keşifleri bekleyebiliriz.

Atom üstü kesif varlıklarda ışık hızı aşılamamaktadır. Einstein ışık hızının aşılmasının imkansız olduğu gerekçesiyle) dolanıklık fikrine şiddetle karşı çıkmıştı. Ancak kuantum mekaniğinin temel kavramlarından biri olan dolanıklık vakıası 10 kilometreyi aşan mesafelerde denenmiş ve doğruluğu teyid edilmiştir. Yani atom altı dünyada mekan kavramı ile beraber zaman kavramı da anlamını yitirmekte ve zaman-mekan üstülük yani nuraniyet özelliği ön plana çıkmaktadır.

Kuantum mekaniğinin temel kavramları ve atom altı parçacıklarla yapılan çok sayıda bağımsız deneyler şunu gösteriyor: Kesif fiziki varlıklar atom boyutuna indikçe nuranileşmekte, en temel atom altı parçacıklarına inildikçe kesafet kayıtları ortadan kalkıp nuraniyet-madde ötesi yapı asıl ve hakim karakter halini almaktadır. Nuraniyet atom altı ve ışınlar dünyasında fiziksel bir gerçektir. Atom altı dünyada Kuantum; atom üstü dünyasında, izafiyet geçerlidir. Bu iki zıt teorilerle ortaya çıkan zaman ve mekan ötesi özellikler nuraniyet çatısı altında birleştirilebilir.

Bu sonuçlar atom altı dünyanın, bildiğimiz dünyadan çok farklı olduğunu göstermektedir. Buna göre birbirinden ayrı ve farklı duran elektron gibi atom parçacıkları, aslında birbiriyle alâkalı ve bağlı; bölünmez dinamik bir bütünlük gösteriyor. Atom tanecikleri birbirinden çok uzak olsalar da sebep-sonuç zinciri olmaksızın birbirine bağlılıkları söz konusudur.

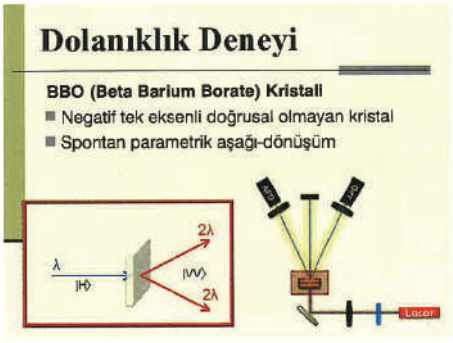

—Bu deneye göre aynı anda üretilen atom altı parçacıklar, birbirlerinden ne mesafede ayrılırlarsa ayrılsınlar, daimi iletişim halindedirler. Birbirinden ne kadar uzak olurlarsa olsun, iki elektrondan birine yapılan bir etkiye onun ikizi anında tepki göstermektedir.

Şuurun Maddeye Etkisi

"Çift yarık deneyi" atom ve taneciklerinin dalga özelliğini ortaya koymuştu. Çok daha ilginci ise gözlemcinin (insan) niyet ve düşüncesinin, maddenin dalga ve tanecik yapısına doğrudan etki etmesidir. Elektron gibi atom taneciklerinin şuur ile doğrudan bir etkileşimi söz konusudur.

Kuantumun ünlü çift yarık deneyinde tek tek atılan elektronların iki delikten birlikte nasıl geçtiğini anlamak için bir gözlemci konulmuştu. Bu defa izlendiğini farkediyormuşcasına elektron tek delikten tanecik olarak geçmeye başladı. Gözlemcinin niyeti elektronca nasıl farkedilmektedir? Ya da da gözlemci onu tanecik olarak görmek istediğinde, o da tanecik niçin dalga özelliğinden çıkarak tanecik formuna dönüşmektedir?

Bu işte bir yanlışlık mı var? O halde gelin şu elektronu bir izleyelim, dendiğinde ise, elektronun olması gerektiği gibi sadece bir delikten geçtiği tespit edildi. Elektron, hangi delikten geçtiği gözlenmediği takdirde, iki delikten birden geçiyordu.

"Çift yarık deneyi" atom ve taneciklerinin dalga özelliğini ortaya koymaktadır. Deneyin çok daha ilginç yanı ise, gözlemcinin (insan) niyet ve düşüncesi, maddenin dalga ve tanecik yapısına doğrudan etki etmesidir. Bu sonuç elektron gibi atom taneciklerinin şuur ile doğrudan bir etkileşimini göstermektedir.

Sonuçları şöyle özetleyebiliriz: İnsan gözlemi ve şuuru olmaksızın madde izah edilemez. İnsan şuuru olayı belirleyen taraf olmaktadır. İnsan şuuru olmadan varlığı tanımlayamıyoruz. İnsan ve kainatın birbirinden ayrılamaz bir bütünlüğü vardır. Evrenin bizim bakış açımız ve nazarımızla etkileşimi bulunmaktadır. Kainatın insanla bağlantısı bilimce resmen tescil edilmiş olmaktadır.

Özetlersek; *"Çift yarık deneyi"* atom parçacıklarının aynı zamanda *"dalga"* yapısında olduğunu gösteren bir buluştur. Dalga deyip geçiyoruz. Ama maddenin aynı zamanda dalga olması onun nurani oluşuna kapı açmaktadır. Çünkü dalgalar yer kaplamamakta bir anda çok yerde bulunmakta; birbiri içinde geçebilmektedir. Aynı frekans ve fazda olanlar üstüste gelip büyük dalgalar oluştururken; ters fazlı olanlar birbirini söndürmektedir (götürmektedir).

Maddenin temelde *"dalga-ışın"* hamurundan ibaret olması belli şartlarda büyük kütlelerin de dalga-ışın-enerji formuna (boyutunda) geçebileceğini bu durumda zaman ve mekan boyutlarında yolculuğu ve görünmezliği gündeme getirmektedir.

Tünelleme Etkisi

Maddenin kuantum özelliklerinden bir diğeri ise tünelleme etkisidir. Kuantum kaidelerine göre, elektronlar hem parçacık hem de dalga gibi davranırlar. Nesneler aynı anda farklı durum arzedebilirler. Bu ikilik, kuantum bilgisayarlar gibi sıra dışı teknolojileri mümkün kılar. Kuantum alanında keşfedilen en garip şeylerden biri de, tünelleme olayıdır.[9] Tünelleme Kuantum tünelleme elektron gibi bir parçacık ya da atomun aniden hemen yakınındaki bir konuma sıçramasıdır.

Bir elektron veya proton gibi kuantum mekaniksel bir parçacıktır. Bu parçacıklardan birisini potansiyel bir enerji tepesindeki bir boşluğa bırakalım. Parçacık tepeye tırmanacak kadar enerjiye sahip olmadığından eminsiniz. Ancak bir de ne görüyoruz? Onun, tepenin diğer tarafına *"gizlice"* bir geçmiş görülüyor.

Bu etki ile sadece elektronların değil, atomik dünyada koskoca tanecik olan alfa taneciklerinin

9 Kuantum tünelleme ile ilgili yayınlara ve bazı resimlemelere ile şu linkten ulaşılabilir: Kuantum tünelleme - Vikipedi (wikipedia.org)

de önüne konulan madde ve enerji engellerini aştığı görüldü. Radyoaaktiflik, süper iletkenlik, tünel diyotu ve tünelleme mikroskopu hep bu tünelleme etkisi ile mümkün olur. Tünellenebilir parçacıklar, normalde aşacak enerjiye sahip olmadıkları halde enerji bariyerlerinden kolayca geçebilirler. Normalde aşamayacağı *"tepeyi"* tanecikler tünelleme yoluyla aşıp ve öteki tarafa geçebilirler

Sebep-sonuç prensiplerinin geçersiz olduğu bu olayı da, nurani kanunlar çerçevesinde, maddenin nurani özellikleri ile kolayca açıklanabiliriz.[10]

Biz elektronu parçacık olarak hayal ederiz, ama elektron aynı zamanda dalgadır – aynen elektromanyetik dalgalar gibidir. Atomaltı dünyada parçacık-dalga ikilemi özelliği kuantum mekaniğinin temel taşlarından biridir. Yani atomaltı parçacıklar bazan parçacık gibi davranırlar, bazan da dalga olarak. O zaman denebilir ki atomaltı parçacıklar ne parçacıktır, ne de dalga. Çünkü bunlar çok farklı özelliklerdir. Örneğin ses havada dalga olarak yayılır ve tabancadan çıkan kurşun bir kütle parçası olarak gider. Bunların zıddı olamaz. Keza, bir meyve hem elma hem de aynı anda armut olamaz. Eğer oluyorsa, o meyve ne elmadır ne de armut. O zaman, atomaltı parçacıklar öyle bir şey olmalıdır ki iki zıt karakterde – hem dalga hem de parçacık – tezahür edebilsin. Bu da ancak kesafetten uzaklıkla yani madde ötesi ile açıklanabilir.

Bakış açımız bu olunca şimdi bir çok şeyi çok daha kolay idrak edebiliriz. Örneğin, temeli *"dalga"* hamurundan ibaret insan oğlu da dalga yapısı ile mesafeleri bir anda aşabilir. Melekler gibi aynı anda çok yerde bulunabilir. Yeterki nurani vasfın hakim olduğu (dalga vasfın tezahür edeceği) şartlar hasıl olsun. Bu karadeliklerde olduğu gibi *"yoğun çekim etkisi"* ile olabilir. Uzak doğu mistik mesleklerinde yada islam tasavvufunda olduğu gibi keramet tarzı olaylar vuku bulabilir. Bu vakıaları nuraniyetle kolayca açıklamak mümkün olur.

Bir diğer nokta ise kuantum teorisi ile insan şuurunun belirleyici ve varlığı tanımlayıcı özelliğinin ortaya çıkmasıdır. İnsan düşüncesinin elektron ve ışın dalgaları gibi bir varlığı bulunmaktadır. Kuantumca ortaya çıkarılan bu gerçek insan ve kainatın birbirinden ayrılamaz bütünlüğünü ve insanın kainat içindeki görev ve sorumluluğunun önem ve büyüklüğünü göstermektedir.

Maddedeki Mânâ

Maddeci anlayışla bakışları kısıtlamakta ve varlığı tek boyutlu görmeye zorlamaktadır. Bu zorlamanın sonucu olarak maddedeki manevi boyutları görünmemektedir. Koku, tat, elektrik, manyetiklik, renk vd gibi maddeye işlevsellik ve nitelik kazandıran özelliklerin manevi temelli olduğu farkedilmemektedir.

---

10 Enerji – zaman belirsizliğinin muazzam sonuçlarına şahit oluyoruz. Boş uzay aslında boş değildir. Uzayda *"yoktan"* parçacıklar meydana gelebilir ancak kısa bir süre sonra yok olur. Bunun yanı sıra parçacıkları kısa süreliğine büyük enerji kazanmalarına sebep olabilir. Bu olay Kuantum Tünelleme adı ile bilinir. Sebep –sonuç ilişkisi ile açıklayamayacağımız bu olayların değişik örnekleri var. Mesela yıldızlarda çekirdekteki atomların enerji potansiyelini aşıp füzyon birleşmesine girmesi gerekir. Tuhaf olan bir durum vardır: Birer nükleer santral olan yıldız merkezlerinde sıcaklık, atomların enerji bariyerini aşması gerekenden daha düşüktür. Yıldızlar, enerjileri yetmediği halde füzyon tepkimesi verir. Bu nasıl oluyor? Burada tünelleme-nuraniyet hakikatı devreye girer. Enerji – zaman belirsizliği hakim olur.

Hatta maddenin kendisinin bile esasen metafizik temelli bir yapı olduğunu atomun içine yapacağımız küçük bir seyahatte fark edebiliriz. Atoma hatta oradan protona ve kuarka doğru bir yolculuk yapalım. Önce elektronları inceleyelim. Orada bulmayı ümit ettiğimiz *"katı birimler"* ve *"tanecikleri"* yani maddenin temeli ve aslını bulmaya çalışalım. Katı birimler yerine kuantumla ifade edilen parçacıkları, yani var yok dalgalanmalarını, enerji türü *"ışımaları"* ve *"titreşimleri"* buluruz.

Şu durmadan değişen, fakat değişmez bir gerçek üzerinde aktığından, değişmez görünen âlemin dayandığı değişmez gerçek, esasen varlığın fizik dışı özelliklerdir. Metafizik ve manaya dair gerçekliklerin sadece ruh ve melekler, ahiret dünyaları olduğunu düşünürüz. Halbuki sandığımızın aksine manevi gerçeklikler, çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır. *"Fizikî"* olay ve varlıklar da *"yeni"* ve aynı zamanda *"doğru"* bir bakışla fizik ötesi olaylar halini almaktadır.

Örneğin elektrik, manyetiklik, çekim gücü, ışık, renk, sıcaklık, hatta tat, ses, şifa, koku, hayat gibi özellikler bile esasen madde ötesindedir. Bilim, dışa yansıyan etkileri formüle edebilmekte ve onların kullanımı ile ilgili prensipleri ortaya koyabilmektedir. Halbuki olayların mahiyeti ve gerçekliği ise çok daha farklıdır ve bilimsel açıklaması yoktur. Olaylara bir isim vermek varlığı ve olayı açıklama değildir. Sayılan ve saymadığımız özelliklerin hiç birinin kaynağı madde ve atomlar değildir, bu keyfiyetler maddenin bir parçası da değildir. Madde ve atomlar sadece yansıtma görevi yapmaktadır.

Son zamanlarda, bu özelliklerin maddenin madde ötesi tarafını oluşturduğuna dair yaklaşım ve teoriler geliştirilmektedir. Bu yaklaşımlara göre, maddeye işlevsellik kazandıran ne varsa hepsi de manevi temellidir ve madde bunlara ayna vazifesi görmektedir.

Örneğin koku, tat, renk ve diğer özellikler atomun bir parçası değildir. Bu özellikleri, bir bakıma bir tv yayınına benzetebiliriz. Televizyon ekranında görülenler ekranın ve televizyonun *"malı"* olmadığı gibi, bir gül çiçeğinde gözlenen koku, tat, renk, sanat vd. çiçeğin maddesini oluşturan atomlara ait *"özellikler"* ve *"varlıklar"* değildir.

Sonuç olarak varlığından hiç kimsenin şüphesi olmadığı yer çekimi, manyetizma ve ışık gibi fizik kanunları bile *"nur"* özelliğindedir. Hiçbir yerde olmadıkları halde her yerde olabilmektedir. Bu özelliklerin maddeye mal edilmesi ve nurani oldukları neden görülememektedir? Bilim üzerine çöreklenen maddeci ve ateist düşünce, maddedeki mana ve nurani boyutu görmeyi engellemektedir. Fizik kanunlarına tabi olmamayı ve dolayısıyla zaman ve mekanla kayıtlı olmayışı temsil eden *"nuraniyet"* bir varlık boyutu olarak kabul edilmesi bilimin tıkanan kapılarının açılmasını sonuç verecektir.

Makro Dünyada (Maddedeki) Nuraniyet

Evrenin parçalanamaz bütünlüğü ve her şeyin her şeyle bağlılığı, yani evrendeki birlik, bilimcilerin en çok dikkatlerini çeken konuların başında gelir. Elbetteki bu bütünlük klasik maddeci anlayışla çelişmektedir.

Büyük Birleştirme Teorisi ve tüm varlığın onda birleştiği kabul edilen *"sicim"* [3] denen varlığın en küçük parçasının ispatı bilimcilerin en büyük çabalarından birisidir.

Her şeyin her şeyle bağlılığı ve her şeyin tek şey halinde birleşmesi ve *"birlenmesi"* Yaratıcının tekliği gerçeği hakikatını en büyük bir fizik ve bilim gerçeği olarak karşımıza çıkarır.

Bu aynı zamanda Allahın Nur ismine yani her şeyin her şeyi ile aynı anda ilgilenmesi her yerde bulunması gerçeğini gösterir.

İlk zamanlar madde âlemini ayakta tutan dört temel kuvvetin (elektromanyetik kuvvet, çekim, nükleer ve zayıf nükleer kuvvetler) atomun temelinde tek bir kuvvet halini aldığı fark edildi. Bu defa kâinatı izah edecek daha temel ve basit bir teorinin, bütün hâdiseleri açıklayacak her şeyin teorisinin kurulabileceğini akla getirdi. 'Birleşik Alanlar Teorisi' bu yönde ulaşılmış önemli bir merhale oldu.

Bu teori, önceleri ayrı ayrı mefhumlar kabul edilen kuvvet alanları, ışık, ısı, elektrik ve manyetizmanın artık tek bir yapının 'farklı görünüşleri' olduğunu anlatıyordu. Bütün sistemlerin âhenkle işlemesinde rol alan kuvvetler ve bütün maddî unsurlar, tek bir hakikatin değişik yansıma ve tecellilerinden başka bir şey değildi ve nurani kanunların hakimiyetinden başka bir şey değil.

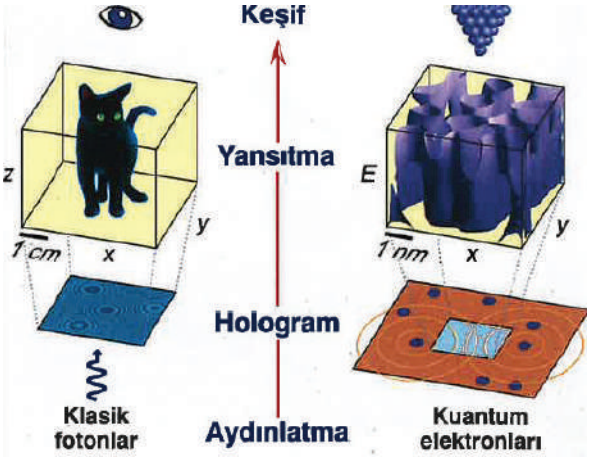

Holografi Aynasında Varlığın Görünüşü

Holografi Bir Şeyin Her Şeyle Bağlılığını Gösteriyor

Holografi bir şeyin her şeyle bağlılığını, uzak şeyler arasında bile sebep-sonuç münasebetleri olmaksızın bir bağlantı bulunduğunu ışık ve elektron düzeyinde gösteren örnekler sunar.

Holografi, varlıklar arasındaki karmaşık ilişkiye rağmen yüksek bir nizamın hükümran olduğunu gösteriyor. Allah'ın"bütündeki" Birliğini gösteren Vahidiyet ile bütünü meydana getiren *"birimlerdeki"* birlik tecellisi olan Ehadiyet'in açık delillerini sunar. Böylece varlığın zaman ve mekana bağlı olmayan metafizik özelliklerini ve sırlarını gösteren bir örnek olan holografi ile fizik ötesine kapılar aralanmaktadır. Önce holografinin nasıl keşfedildiğine göz atalım.

Holografinin Sırrı

Öncelikle bir hologramın nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalışalım. Bir hologramı oluşturmak için tek bir lazer ışınının iki ayrı ışına ayrılması gerekir. İlk ışını, fotoğrafı çekilecek nesneye sektiriyoruz. Sonra ikinci ışını, ilkinin yansıyan ışığıyla çarpıştırıyoruz. Ortaya bir girişim de-

seni çıkıyor. Deseni kaydedip film üzerine bakıyoruz. Şimdi ortaya görüntünün fotoğrafı çıktı ama fotoğrafı çekilen nesneyle hiç bir benzerlik yok. Başka bir lazer ışınını (başka parlak bir ışık kaynağı da olabilir) filmin içinden geçirdiğimizde hiç tahmin edemeyeceğimiz bir şeyle karşılaşıyoruz: Şimdi orijinal nesnenin üç boyutlu bir görüntüsü karşımıza çıkıveriyor. İşte bu bir holografik görüntü! İsterseniz bu görüntünün çevresinde dolaşabilirsiniz. Hatta gerçek bir nesneymiş gibi ona değişik açılardan da bakabilirsiniz. Ancak dokunamazsınız. Dokunmak istediğinizde eliniz görüntünün içinden geçip gider. Bir nesne değil, hayalet bir görüntü bu!

Olayın daha ilginç tarafı: Üzerine bir insan görüntüsü kaydedilmiş bir holograf filmi elinize alın. Onu ikiye bölün ve sonra her parçayı lazerle aydınlatın. O da ne? Gördüğünüz her iki yarısında da insanın tam resmi var! Yarım filmleri tekrar tekrar bölelim. Her bölünen parçada yine insanın bütün resmini görmeye devam ediyoruz. Resmin en küçük parçası bile resmin bütünü ve tamamı!

Holografi, filmin her parçasının, bütünün bilgisine sahip olması demektir. Holografi, determinizm ilkeleri ile açıklanamayan ve diğer bilinmeyen pek çok olaya ışık tutmaya başladı[11]. Böylece hem mekânsızlık hem de bütünselliğe sahip olma özelliği, kuantum düzeyindeki, madde-anti madde arasındaki mesafe ne olursa olsun birindeki etkinin aynı anda diğerinde ortaya çıkışını, plazma içindeki elektronların her birinin, tümün bilgisine sahip olarak hareket etmesini, çift yarıklı deneyde yüz farazi parçacığın aralıktan teker teker geçmelerine izin verildiğinde parçacıkların %10'unun A bölgesine çarptıktan sonra yarıktan geçen öteki parçacıkların sanki ihtimal hesabını biliyormuşçasına bölgeden kaçmalarını açıklamış olmaktadır.

Böylece holografi bir şeyin her şeyle bağlılığını, bir şeyle çok şeyin aynı özelliğe sahip olabileceğini ve evrendeki parçalanamaz bütünlüğü ve eşyanın madde ötesi-nurani bağ içinde olduğunu ışık ve elektron düzeyinde gösteren çok çarpıcı bir örnek olmaktadır. Bu Yaratanın bütündeki Birliği gösteren Vahid ismi ile bütünü meydana getiren birimlerdeki birliğe delil olan Ehad isimlerinin de açık birer örneğini sunmaktadır.

Eğer evren holografik biçimde düzenlenmişse, uzay-zaman koordinatlarının ötesine geçilmiş olmaktadır. Holografi ile tespit edilen nur ve nurani özelliğin gereği olarak, geçmiş–şimdi ve gelecek aynı yerde, aynı anda bulunmaktadır. Ayrıca ana hologram plakasında yer alan her şey, plakanın bütün zerrelerine tüm var edilmişlere kadar yayılmış demektir. Uzay ve zamandan bağımsız olarak her birim, her türlü evren bilgisini her an alabilir ya da içinde hissedebilir ve yaşayabilir. Ama bu ana bilgiden yararlanabilmek, kişilerin nurani boyutu olan ruhi kemali ve terakkisi ile ilgili olduğu söylenebilir.

Holografi, varlığın nur boyutunu-sınırlara sokulamayan yanını anlamamıza yeni bir bakış ve anlayış sunmaktadır. Dolayısıyla eşyaya ve olaylara bakışımız genişlemektedir. Açıklanamayan bazı hadiseleri anlama şansına kavuşmaktayız.

---

11 Klasik fizikte geçerli olan ama Kuantum fiziği ve Holografi gibi yeni bilimlerde büyük ölçüde geçerliliğini kaybeden sebep-sonuç ilkeleri (illiyet prensipleri) şunlardır: a) Nedensellik (illîyet) ilkes:i Her olayın bir sebebi vardır. b) Belirlilik (Determinizm) ilkesi: aynı şartlar altında tekrarlanan her deney daima aynı sonuçları verir. c) Ölçülebilirlik ilkesi : Her olayı karakterize eden ve ancak ölçümle tespit edilebilen fiziksel büyüklükler vardır. d) Tutarlılık ilkesi: Pozitif bilimlerin sonuçları kendi içlerinde çelişkili olamaz. e) Yanlışlanabilirlik ilkesi: Pozitif bilimler'in sonuçlarının yanlışlanabilmesine imkân veren bir metot ve yol mevcûd olmalıdır.

Örneğin idrak darlığı ve eşyaya sadece madde boyutundan bakma sığlığı nedeniyle anlamakta zorlandığımız *"paranormal"* denen olayları, eşzamanlılığı, anlamlı tesadüfleri (tevafuk) anlayabiliriz. Tüm bu olaylar nuraniyet hakikatine bir anahtar olmaktadır. Ahiret dünyalarına ait zamana ve mekana bağlı olmadan cereyan eden olayları holografi penceresinden bakarak daha kolay anlayabiliriz. Tüm nurların nur olan ve nuru yaratan ve onu madde ve enerji gibi tasarruf eden alemlerin Yaratıcısının mekansızlığı ile birlikte, her yerde aynı anda bulunmasını; hem ezeli hem de ebedi olmasını anlamamıza zihnimizde pencereler açmaktadır.

Sonuç olarak Nuraniyete holografiden açılan pencere ile yine anlaşılmaz gibi gelen birçok şeyi açıklama imkanı bulabiliyoruz:

Örneğin telepati, önceden bilme, uzağı görme, kehanet ve benzeri olaylar aslında var olan ve her an kullanıma açık bulunan hologram plakasına kayıtlı bilgileri *"başka bir gözle"* görebilme yeteneği olmalıdır.

Evliya kerametleri gibi açıklanamadığından normal dışı (paranormal fonksiyonlar) diye tavsif edilen olaylar, *"bilginin başka türlü değerlendirilmesi"* olabilir. Çünkü bütün bilgiler–holografi ile ortaya çıkarıldığı gibi–zaman ve uzaydan bağımsız olarak, *"her an her yerde"* olduğuna göre, o bilgilere ulaşmak mümkün olabilir.

Uzay Zamanın Yeni Anlamı

Mekanı, oturduğumuz oda; zamanı ise saat cinsinden bir nesne olarak tanıyor, kütle ve zamanı değişmez mutlak varlıklar zannediyorduk. Yüzyıllar geçti. 20. yüzyıla geldik. Zamanın bir hızı olduğu ortaya çıktı. Cisimlerin *"hızlandıkça"* zamanlarının *"yavaşladığını"* ve *"genişlediğini"* anladık. Işık hızı aynı zamanda zamanın da akış hızı oldu. O hıza gelindiğinde *"zamanın akışı"* duruyordu. Evet, gelişmeler, ses duvarı gibi bir de *"ışık duvarını"* gösterdi. Işık hızına ulaşıldığında zaman ile eşleşilmiş olacak ve artık zaman durmuş olacaktı.

Arkasından zamanın sadece hıza bağlı olarak değil *"çekim gücü"* ile de değişikliğe uğradığını keşfettik (genel izafiyet). *"Genel İzafiyet Teorisi"*ne göre, mevcut üç mekan boyutuna (en, boy, yükseklik) bir de dördüncü boyut olarak zaman eklendi. Çekime bağlı olarak daha geç yaşlanıp ya da çabucak ihtiyarlayabiliyorduk.

Bu gerçekler ışığında baktığımızda, zamanın maddeye bağlı boyutlarda farklı işlediği noktalar olduğu gibi, madde ötesi boyutta; kabirde, mahşerde, cehennem boyutunda o âleme özel bir zaman boyutu olduğu gerçeğini görebiliyoruz. Nasıl ki rüyadan uyandığımızda o ortam birkaç saniye olarak idrak ediliyorsa, Berzah boyutunda, Cennet boyutunda hayatın bu şekilde farklı akışı olacaktır.

Evrenimizin tek bir noktadan küçücük bir yaratılış çekirdeğinden doğduğunu anlatan *"Big-bang"* ve evrenin sürekli genişlemesi ile ilgili buluşlar, evrenin bir başlangıcı olduğuna ve yoktan yaratıldığına işaret etmektedir. Karadeliklerle *"delinen"* uzayın arkasında *"fiziğin bittiği"* noktada *"sonsuz uzaylara"* fizik ötesi âlemlere kapı açılmaktadır. Madde gibi zaman dediğimiz sürecin Karadelik çekimiyle başka bir akışa girmesi sonsuz ve farklı boyutta dünyaları gündeme getirmektedir.

Eskiden değişmez ve dokunulmaz ilân edilen ve âdeta ilahlaştırılan fizikî prensipler Karadeliklerde alt üst olunca, felsefenin ve dinin gündeminde olan soruları da gündeme getirmektedir.

Kainat niçin yaratıldı ve niçin yok ediliyor? Beklenen Karadelik kıyametinden sonra yeni bir yaratılış var mı? Bu konular günümüzde sadece dinî sohbetlerde yer almakla kalmıyor, modern astronomi merkezlerinde de tartışılma ortamı buluyor. Bir yıldız kendini, kendi ışığını, kendi hacim, yer ve zamanını yutmakta, bambaşka bir keyfiyete bürünmektedir. Karadeliklerde zamanın durması ya da farklı bir keyfiyete bürünmesi ebediyet kavramını hatıra getirmekte, sonsuz uzayları ya da ahiret ve gayp âlemlerini gündemimize sokmaktadır.

Sonuç olarak, fizikî bilimlerdeki bazı keşifler *"madde"*, *"uzay ve zaman"* anlayışlarımızda ve bakış açımızda önemli değişikliklere yol açmaktadır. Yeni nazariyelere göre; hareket eden saatler yavaşlayabiliyor, cetvellerin boyları kısalıyor, cisimlerin kütleleri, hızları artabiliyor. *"Sonsuz uzaylar"*, fizik ötesi mekan ve dünyalar gündeme geldi. Bu buluşlarla; fizik bilimi, felsefe ve din alanlarında sınav vermektedir. Daha da önemlisi yeni bakış açısı ile Kur'an-ı Kerim'in gayba dair hakikatlerini daha iyi anlama imkanı bulmaktayız. Yeni buluş ve gelişmeler, bizleri farklı ve geniş açıdan düşünmeye davet etmektedir.

Yüce Kur'an'ın sırlarının daha iyi anlaşılması için yeni bilimlerin ortaya koyduğu gerçekliklerin erbabınca takip edilmesi ve değerlendirilmesi ihtiyacı kendini göstermektedir. Türlü türlü ince teknolojilerle evreni inceleyen fizik ve tabiat bilimleri, Kur'an'ın ortaya koyduğu farklı evren boyutlarını, melek ve ruh gibi fizik ötesi varlıkları daha iyi kavrama imkanı sunmaktadır. Bu gelişmeler ışığında, kelimelerin yetersiz, anlamların derinliksiz, isimlerin belirsiz hale geldiği *"ilahi"* âlemlerin, fizik ötesi evrenlerin çok da uzağımızda olmadığını, onlarla iç içe yaşadığımızı daha iyi fark etmekteyiz.

Nuraniyet, Kuantum ve İzafiyeti Birleştiriyor

Bunu uluslararası ders kitapları ile ünlü Yunus Çengel hoca şu şekilde anlatıyor: Nuraniyet birbirine zıt iki kavram olan kuantum ve izafiyeti birleştirebilir. Bu birleşme ile iki teoriyi birleştirmeye çalışan 'Birleşik teori' arayışlarına da son verilecektir. Çünkü, aynı evren için iki farklı teori düşüncesi bir garabettir. 'Paralel evrenler' teorisi gibi her birinde fizik kanunlarının farklı olduğu iç içe sonsuz sayıda hayaletvari evrenlerin kabulü ise gerçeklerden uzaklaşmaktır. Bizi gerçeğe yaklaştırmak yerine kafaları karıştırmaktadır.[12]

Bir kısım bilim adamları materyalist ve tek boyutlu-determinst düşünmenin sonucu olarak nuraniyet gerçeğini kabulde zorlanmaktadır. Kuantum mekaniğinin temel kavramlarının ve atom altı parçacıklarla yapılan çok sayıda bağımsız deneylerin söylediği bir şey var: Atom altı dünyası için nuraniyet fiziksel bir gerçektir (vakıa). Nuraniyet, aynı evrenin atom altı dünyası ile atom üstü dünyasında geçerli ve hakim bulunmaktadır. Bu durumda birbirine zıt kuantum ve izafiyet teorileri ancak nuraniyet ile maddede gözlenen metafizik boyut ile alakalıdır. Maddede fiziksel gözle göremediğimiz, zaman ve mekan kaydından azade bir boyut ve *"beden"* bulunmaktadır.

Deneylerin de açıkça ortaya koyduğu gibi, kesif fiziki varlıklarda atom boyutuna indikçe nurani kanunlar öne çıkmakta/hakim olmakta (kuantum yasaları), kesafet (maddi) kayıtlar ortadan kalkıp nuraniyet asıl karakter halini almaktadır.

[12] Yunus Çengel, Kuantum ve nuraniyet alemi, http://www.yunuscengel.com/nuraniyet-ve-kuantum-alemi/ (son erişim: 3 ekim , 2021)

Şu halde eşyanın ve varlığın hakikatini anlamanın yolu, nuraniyet kavramını anlamaktan ve onu yerli yerinde kullanmaktan geçiyor.

Sonuç ve Değerlendirme

Varlığın nurani boyutlarını inkar eden materyalizm, varlığın hikmet ve marifet boyutunu göz ardı ederek, insan gözüne kapkaranlık bir gözlük takmaktadır.

Öyleki maddenin temel yapıtaşı olan parçacık veya enerji dalgasında kuvvet, irade, hayat, şuur, görme, sevgi, güzellik, vs gibi gözle görülebilen manevi şeyler bile atomlara ve maddeye irca ediliyor. Evren ve içindeki varlıklar, madde-enerjiden oluşan tek tabakalı ve tek boyutlu dar ve yanlış anlayışa hapsediliyor; kuvvet, koku, tat, şifa, elektrik, manyetiklik, hayat, şuur, maddenin kuantum özellikleri vs gibi ilahi isimlerin madde dışı yansımaları olan mânâ tabakaları görülememektedir.

Parçacıklar, birleşip daha büyük parçacıklar ve demir gibi ağır atomlar oluşturdukça kesafet hasıl olmakta ve zaman-mekân sınırlamaları devreye girmektedir. Bu durumda da bildiğimiz şehadet âleminin kuralları hâkim hale gelmektedir. Atom altı dünyada kuantum teorisi, atom üstü dünyada ise izafiyet teorisi hakim olduğuna göre kesif cisimler de nurani kanunlara tabi olmaktadır. Kütle çekimi ve hız ile kendini gösteren zaman ve mekandaki değişimler (İzafiyet teorisi) bizi nuraniyet gerçeği ile buluşturmaktadır. Bu iki teoriyi (İzafiyet ve Kuantum) birleştirecek bir 'birleşik teori' gayretleri henüz başarılamamış görülüyor

Maddenin yapıtaşları olan elektron ve nötrino gibi atom altı parçacıklar, isimleri 'parçacık' olmasına rağmen daha ziyade dalga özelliği gösterirler ve onlara bir mekân isnat edilemez. Adeta bir anda belli bir dağılım prensibine göre çok yerdedirler. Kesafetten (maddi kanunlardan) ziyade, letafet yani nuraniyet hâkimdir.

Madde dışı özellikleri (nuraniyet) kabulde ve anlamada problem yaşanmasını materyalist anlayışın bir dogma ve din olarak kabul edilmesi sonucuna atfedebiliriz. Bu durumda düşünce sınırlanmaktadır. Bu dogmanın en büyük bir sebebi bilimin materyalizme alet edilmesi ile ilgili olabilir. Nurani gerçeklerin görülmemesini bilim üzerinde hakim materyalist dogmanın etkisi olduğunu düşünüyoruz. Nuraniyetin bir vakıa ve gerçek olarak kabul edilmesi halinde çoğu engeller aşılacaktır.[13]

Mesela aynı anda iki delikten birden geçen elektronların çift yarık deneyi ile çoğu parçacık fizikçisinde kafa karışıklığı meydana gelmişti. Ne varki ortaya çıkan yeni gerçeklikler zihinlerde büyük değişimlere yol açmaktadır. Ard arda gelen buluşlar, birçok aklın nurlanmasına ve aydınlık fikirlerle buluşmasına yol açmaktadır.

Nuraniyetin kabulü bu tıkanıklığın önünü açabilir. Fizik-dışı paralel evren veya çoklu evren türü yaklaşımların ise nuraniyet gerçeğini görmeme inadı ve direnci olarak düşünülebilir.

Beş duyu anlamaya, anlama da inanmaya yardımcı olmaktadır. His ile bilme, hayvanların

---

13 Nuraniyetin bir vakıa ve bilimsel gerçek olarak kabul edilmesi gerektiği konusunu gündeme getiren Yunus Çengel aynı zamanda bu konuda kapsamlı çalışmalar yapmaktadır. Bu konudaki bir makalesine şu linkten ulaşılabilir: Yunus Çengel, Nuraniyet ve Kuantum Alemi; NURANİYET VE KUANTUM ALEMİ – Yunus Çengel (yunuscengel.com)

sahasına girdiğine göre, hissini akla hizmet ettirip anlama, kavrama ve nihayet inanma ise insani özellikler olmaktadır. Onun için Hak Dini anlatan Kur'an, insanın önce kendi ruh ve kalp gibi fizik ötesi gerçekliklerini harekete geçirmektedir ve görünen *"kabuk"* evren ve âlemler arkasındaki gizli gerçeklerle buluşturmaktadır. Din, aklı kullanmayı gerektirir. İnançsızlık ise başta akıl olmak üzere duyguların yerinde ve doğru kullanılmaması anlamını taşır.

Materyalizmin bilim kisvesine eğitim ve düşünce hayatını tamamen baskı altına almış bulunuyor. Materyalizmi adı konulmamış dini ve baş tanrısı ve putu haline getirildiğini söyleyebiliriz. Gerçekte materyalizm bir ateist düşünce felsefenin sadece bir ideoloji değil bir yaşama biçimi ve dini olarak kendini göstermektedir.. Bilim ve moderenlik kisvesine bürünmesi bir maskeleme olup aldatma etkisi daha yaygınlaşmaktadır. Bu yüzden materyalizm hakikat ilmine ulaştıran yolları kapatmıştır. Eğitim yuvalarımızın ve topyekün okullardaki eğitimin verimsiz ve feyizsiz hale gelmesine materyalizmin bu hakimiyetine atfedebiliriz.

Bilimin inançsızlığa maske ve alet edildiği, felsefi ve ideolojik akım olarak kendisini gösterir. Özellikle dini inançlara karşı olmakla birlikte geçmişte ve günümüzde çağımız dinsizlik akımlarının felsefesi yada dini olmuştur.

SU KAYNAKLARINDA YORGUNLUK

Prof. Dr. Muhammed ATAMANALP, Atatürk Üniversitesi,
Su Ürünleri Fakültesi, Erzurum
mataman@atauni.edu.tr

Doç. Dr. Arzu UÇAR, Atatürk Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Erzurum
arzuucar@atauni.edu.tr

Prof. Dr. Gonca ALAK, Atatürk Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Erzurum
galak@atauni.edu.tr

Doç. Dr. Veysel PARLAK, Atatürk Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Erzurum
veysel.parlak@atauni.edu.tr

ÖZET

Akarsular, göller ve denizler belirli düzeylere kadar bünyelerine farklı yollarla giriş yapan kirleticileri tamponlama özelliğine sahiptir. İnsanda bulunan, belirli bir yüke kadar hastalık etmeniyle başa çıkma mekanizmasına çok benzer olan bu özellik sulara kendilerini korumaları için verilmiş önemli bir sistemdir. Yine insanoğlunda olduğu gibi sular da dış etmenlere karşı kendilerini koruyabilmeleri için asgari sağlık koşullarına haiz olmaları gerekmektedir. Sular için bu sağlık koşullarında en önemli faktör sahip oldukları su rezervleri ve debi miktarlarıdır. Son yıllarda kuraklık sorununun artması ile su kaynaklarının taşıdıkları su miktarları da önemli ölçüde azalmıştır. Problemin bu ilk bölümü insan iradesi dışında gelişirken çevreyi kirletme yönündeki duyarsız davranışlar su kaynaklarındaki zararı katlayarak arttırmaktadır. Bizlere miras değil sonraki nesillere emanet olan bu zenginliklerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için toplumun her bireyi hassasiyetini daha yükseltmek zorundadır. Bu bildiri, bu konuya dikkat çekip insanların çok yönlü kullanımı için yaratılan su kaynaklarının korunması için neler yapılması gerektiğini hatırlatmak amacı ile düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suda yaşam, kuraklık, kirlilik, su kıtlığı, su stresi

FATIQUE IN WATER RESOURCES

Prof. Dr. Muhammed ATAMANALP, Atatürk Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Erzurum
mataman@atauni.edu.tr
Doç. Dr. Arzu UÇAR, Atatürk Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Erzurum
arzuucar@atauni.edu.tr
Prof. Dr. Gonca ALAK, Atatürk Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Erzurum
galak@atauni.edu.tr
Doç. Dr. Veysel PARLAK, Atatürk Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Erzurum
veysel.parlak@atauni.edu.tr

ABSTRACT

Streams, lakes and seas have the ability to buffer pollutants that enter their bodies in different ways, up to certain levels. This feature, which is very similar to the mechanism of coping with the disease factor up to a certain burden in humans, is an important system given to the waters to protect themselves. Again, as in human beings, waters must have minimum health conditions in order to protect themselves against external factors. The most important factor in these sanitary conditions for waters is their water reserves and flow rates. With the increase in drought problem in recent years, the amount of water carried by water resources has decreased significantly. While this first part of the problem develops out of human will, insensitive behaviors towards polluting the environment increase the damage in water resources exponentially. In order for these riches, which are entrusted not to us but to the next generations, to continue their lives, every individual of the society has to raise their sensitivity. This paper had been prepared with the aim of drawing attention to this issue and reminding what needs to be done to protect the water resources created for the multi-faceted use of people.

Keywords: Life in water, aridness, pollution, water scarcity, water stress

GİRİŞ

Hayatın kaynağı ve bilinen bütün hayat formlarının vazgeçilmez öğesi olan su yerkürenin yapısı ve canlıların yaşaması için hayatî öneme sahiptir. İlk zamanlardan beri insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli su tedarik etmenin yollarını aramaktadır. Tarihsel olarak çoğu medeniyet, büyük su kaynakları etrafında kurulmuş ve büyümüştür. Bu, suyun tüm dünyanın demografik haritasını belirleyen önemli bir faktör olduğu anlamına gelmektedir.

Uygarlığın başlangıcından bugüne kadar, insanlar (mağara sakinlerinden şehir sakinlerine kadar) suyu çeşitli amaçlar (içme, banyo yapma, hayvanları sulama ve toprakları sulama) için kullanmaktadır. Dünya yüzeyinin yaklaşık %71'i sularla kaplıdır ve bu miktarın sadece %2,5'i tatlı su olarak kabul edilir. Suyun bereketi sayesinde bu gezegende yaşıyoruz. Şu anda 1,6 milyar insan ekonomik su sıkıntısıyla karşı karşıya olduğu ve dünya nüfusunun üçte ikisinin yılda en az bir ay su kıtlığı yaşadığı bildirilmiştir (Hasan et al. 2019). Dünya Sağlık Örgütü'ne

(WHO) göre 5,2 milyar insanın güvenli şekilde arıtılmış içme suyu hizmetini kullandığı tahmin edilmektedir (Ravindra et al. 2019).

Nüfus artışı, teknolojik gelişim ve küreselleşme politikalarına bağlı olarak ortaya çıkan gereksinimlerin tür ve çeşitliliğin artması, sınırlı doğal kaynakların daha fazla kullanımına neden olmakta ve kaynakların yıpranması, kirlenmesi gibi sonuçları da beraberinde getirmektedir (Richardson et al. 2007). Su, insan ve diğer canlıların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için vazgeçilmez olan dünyadaki en önemli doğal kaynaktır. Bu kaynakların başta endüstriyel ve evsel kökenli kirlilik olmak üzere karşı karşıya kaldığı tehditlerin tespiti ve alınacak tedbirlerin belirlenmesi / uygulanması, sucul yaşamın korunması kadar dünyanın geleceği açısından da son derece önem arz eden konulardandır. İklim değişikliği, küresel ısınma gibi kısa vadede kontrol edilmesi güç hususların da su kaynaklarına ve sucul yaşama olumsuz etkilere sahip olduğu bilinmektedir (Şakıma ve Çevrimli 2021).

Niteliksel ve niceliksel olarak, kullanılabilir suya erişim gün geçtikçe giderek zorlaşmaktadır (Olukanni et al 2014). Su kirliliği büyük bir küresel sorun olması nedeniyle su politikasının her düzeyde sürekli olarak değerlendirilmesi ve gözden geçirilmesi gereklidir. Su kirliliğinin dünya çapında ölüm ve hastalıkların önde gelen nedeni olduğu bildirilmiş ve 2015 yılında 1,8 milyon insanın ölümüne su kıtlığı/kirliliğinin neden olduğu rapor edilmiştir (Yadav 2019).

Su kaynakları ülkeler için son derece önem arz eden doğal kaynaklardan biridir. Bir ülkenin su zengini sayılabilmesi için, kişi başına yıllık su tüketiminin 8.000-10.000 m3 olması ge-

rekmektedir. Sadece bu seviyede olan altı ülke (Çin, Endonezya, Kanada, Brezilya, Rusya ve (Kolombiya) bulunmaktadır (WWF, 2011: 6). Bu gerçek, dünyanın büyük bir bölümünün su zengini olmadığını göstermektedir (Firidin 2015).

Su stresi veya kıtlığı, belirli bir alanda güvenli, kullanılabilir su talebinin karşılanamaması ile ortaya çıkar. Talep tarafında, dünyadaki tatlı suyun büyük çoğunluğu (% 70) tarım için kullanılırken, geri kalanı (endüstriyel kullanımlar, % 19) ve içme suyu da dahil olmak üzere evsel kullanımlar (% 11) arasında bölünmüştür. Su kıtlığı kavramını tanımlamak için en sık kullanılan terim *"Su stresi indeksi"* dir (Moustakbal 2021). Su arzı 1.000 m3' ün altına düştüğünde, bir ülke su kıtlığı yaşar ve 500 m3' ün altında mutlak kıtlık yaşar. Küresel ısınma nedeniyle su sıkıntısı çeken bölgelerin sayısını artırması ve bağlı olarak su stresinin artırması bekleniyor. Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri' nin güneyi ve Kuzey Afrika ülkeleri gibi subtropikal bölgelerin ısınması nedeniyle daha sık ve daha uzun süreli kuraklıklara maruz kalması beklenmektedir (Qureshi and Ashraf 2019).

Bugün dünyanın karşı karşıya olduğu en acil zorluklardan biri, hem gelişen insan ve ekosistem ihtiyaçları hem de iklim değişimi karşısında yeterli su temini ve kalitesi sağlanmasıdır. İklim ve arazi kullanımı değişikliklerine bağlı olarak buharlaşma ve yağış düzenlerindeki farklılıklar ve insan ihtiyaçlarını karşılamak için artan su kullanımı, dünya genelinde suyun mevcudiyetini, kalitesini ve zamanlamasını temelden değiştirmektedir. Yaşam için önemine rağmen, değişen iklim ve insan faaliyetlerinin su mevcudiyeti ve kalitesi üzerindeki etkisi, su döngüsüne ilişkin temel bilgilerde büyük boşluklar bulunmaktadır. İklim değişimi ve insan faaliyetlerinin neden

olduğu su döngüsündeki değişiklikler göz önüne alındığında, ekosistemlerin nasıl korunacağı ve gelecek nesiller için su mevcudiyetini nasıl daha iyi yönetebileceğimiz sorumuz akıllara gelmektedir. Karmaşık su döngüsü ve su kaynağı süreçlerinin, su sistemiyle ilgili geri bildirimlerin ve su sistemlerinin iklim ve antropojenik değişime karşı savunmasızlığının ve esnekliğinin tahmine dayalı olarak anlaşılmasını içeren bütünsel bir yaklaşım bu sorunun cevabı olarak dikkate alınmalıdır. Bütüncül bir su politikasının, sistematik bir yaklaşımla incelemek ve hatta farklı su sistemlerinin benzer yönlerini karşılaştırmalı bir çerçeve geliştirecek şekilde incelemek için az girişimde bulunulmuştur.

Suya karşı sorumluluklarımızı hatırlatmak için önce suya saygı duymalı ve onun değerini kabul etmeliyiz. Su, yaratıcının insanoğluna verdiği nimetlerden en önemlisi ve yaşam için mutlak gerekli olanıdır. Bu doğrultuda tüm dünyada yeterli düzeyde bilincinin oluşturulması, küresel iklimin değişikliği gibi olumsuz faktörlerin çevre üzerinde oluşturduğu zararların azaltılmasını sağlayacaktır.

Dünya, yirminci yüzyılın sonlarından beri bir sürü tehdit edici sorunla mücadele etmek zorunda kalmıştır. İklim değişikliği, fosil yakıtların tükenmesi ve ağır metal kirliliği de dahil olmak üzere çeşitli kirlilik türleri insanlığı çok etkilemiştir. Neredeyse tüm dünyadaki Covid-19 pandemi süreci, suyun günlük hayatımızdaki önemini bir kez daha göstermiş ve doğal kaynakların aşırı kullanımı kâinatın bozulmasında başlıca faktörün insanlar olduğu gerçeğini ispatlamıştır. Bunun yanısıra karantina döneminin bize gösterdiği en önemli çıkarım, doğanın temizliğinin, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir olması için çözümünün elimizde olduğudur.

Suyun önemi adına düşünülmesi gereken önemli bir konu, bizim suyu düzenlemediğimizi anlamak, suyun bizi düzenlediği gerçeğini kabul etmektir. Ünlü şair W.H.Auden'in "Binlerce kişi aşksız yaşadı, bir kişi susuz değil." ifadesinde olduğu gibi, dünyada *"su"* belirleyici olma özelliğini devam ettirecektir. Son yıllarda yağışlar, bunlara bağlı olarak su kayaklarında su rezervleri ve debilerin düşmesi *"su"* da yorgunluğa neden olmuştur. Hâkimiyetin bizde olduğu fikrinden zihnimizi arındırıp bu yorgunluk sürecinde zararın daha fazla artmaması adına duyarlılığımızı yükseltmemiz gerekmektedir. Son olarak, tıpkı suyun birçok şekle bürünmesi gibi, bizim de su gibi yeni anlayışlara açık hale gelerek çevre konusunda bilinçli bireyler haline bürünmemiz gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Firidin, E. (2015). Su sorununun, su hakkı ve su etiği çerçevesinde değerlendirilmesi. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(2), 43-55.

Garg, T., Hamilton, S.E., Hochard, J.P., Kresch, E.P., Talbot, J., 2018. (Not so) gently down the stream: River pollution and health in Indonesia. Journal of Environmental Economics and Management 92, 35–53.

Hasan, M. K., Shahriar, A., & Jim, K. U. (2019). Water pollution in Bangladesh and its impact on public health. Heliyon, 5(8), e02145.

Moustakbal, J. (2021). Water resources and climate change in MENA region–CADTM.

Olukanni, D. O., Ebuetse, M. A., & Anake, W. U. (2014). Drinking water quality and sanitation issues: A survey of a semi-urban setting in Nigeria. International Journal of Research in Engineering and Science (IJRES), 2(11), 58-65.

Qureshi, R., & Ashraf, M. (2019). Water security issues of agriculture in Pakistan. PAS Islamabad Pak, 1, 41.

Ravindra, K., & Mor, S. (2019). Distribution and health risk assessment of arsenic and selected heavy metals in Groundwater of Chandigarh, India. Environmental pollution, 250, 820-830.

Richardson D., J. Plewa, D. Wagner, R. Schoeny and M. Demarini, (2007). Occurrence, Design and Implementation of Freshwater Quality Studies and Monitoring Programme, Nairobi, Earthscan/James & James, London, U.K.

Şakıma İ. , Çevrimli M. B. 2021.Türkiye su ürünleri sektöründe mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi.; 92(2): 198-218.

TRGM (2021): Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Sayısı, Erişim: https://www.tarimorman.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/TRGM.pdf). Erişim Tarihi:10.02.2021.

UN-Water, 2016. Towards a Worldwide Assessment of Freshwater Quality. URL: https://www.unwater.org/publications/towards-worldwide-assessment-freshwater-quality/.

WHO, 2019. Factsheet on drinking-water. URL: https://www.who.int/news-room/ fact-sheets/detail/drinking-water.

Yadav, V. B., Gadi, R., & Kalra, S. (2019). Clay based nanocomposites for removal of heavy metals from water: A review. Journal of environmental management, 232, 803-817.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

DERS KİTAPLARINDAKİ DOĞACI VE MATERYALİST BAKIŞ AÇISI KUR'AN'IN BAKIŞ AÇASI İLE BİLİMLER ANLATILMALI

Prof. Halim ULAŞ
Ali Erkan KAVAKLI
aekavakli@gmail.com
Prof. Osman ÇAKMAK
Doç. Cihat YAŞAROĞLU
Doç. Bayram ÖZER
Eğitimci Adnan KALKAN

ÖZET

Dindar nesil yetiştirme, Asım'ın neslini inşa etme ideali taşıyan bir eğitimciler olarak fen bilimlerini anlatan ders kitaplarını hayret ve hayal kırıklığı ile inceledik **Dindar nesil yetiştirme idealinin önündeki en büyük engel; materyalist, ateist bakış açısı ile yazdırılan ders kitapları.** Hayat bilgisi, fen bilgisi, sosyal bilgiler, coğrafya, fizik, kimya, biyoloji ders kitaplarının hiçbirinde **"yaratıcı ve Allah"** kelimeleri geçmiyor. Cumhurbaşkanımız; 2019-2020 Öğretim yılı açılış konuşmasında **"özgürlükçü, demokratik, şeffaf ve objektif bir anlayışla müfredatlar hazırlattığınızı, milletimizin inancını, insanımızın medeniyet ve kültür değerlerini hor gören ideolojik unsurları ders kitaplarımızdan tamamen temizletildiğini"** ifade etti. Cumhurbaşkanımızı birileri yanlış bilgilendiriyor. Fen bilgisi ve sosyal bilgiler kitaplarındaki bakış açısı, yerli ve milli değil. Allah'ın eseri evren ve içindeki varlıklar inceleyen, evrendeki harika sistemi anlatan fen bilgisi ders kitaplarının hiçbir yerinde **"yaratıcı ve Allah"** kelimesi geçmez. Evrendeki düzen, eşyadaki nizam ve intizam **"doğa yaptı, kendi kendine, kendiliğinden oldu."** kelimeleri ile ifade edilir. Ders kitapları ile okullarımızda çocuklarımıza materyalist ve ateist propaganda yapılıyor. Ateist dünya görüşü, not dayatması ile evlatlarımıza benimsetilmeye çalışılıyor, dinsizlik empoze ediliyor. Gençlik ateizm ve deizmin pençesinde inliyor. Ders kitapları hikmetli, ölçülü, düzenli, sistemli yaratılan dünyayı, evreni ve içindekileri **"doğa yaptı, kendi kendine oldu, oluştu, dönüştü, DNA yaptı"** gibi ifadeler kullanarak **"YARATICI"**yı gizliyor. Varlıkların yaratılış sebebini doğaya ve olaylara havale ediyor. Bilim etiketi altında ateistlik telkin ediyor. Not zoruyla yavrularımızın zihnine materyalist dünya görüşü, bilimmiş gibi telkin ediliyor. Ateist ve materyalist dünya görüşünün not zoruyla yavrularımıza nasıl dayatıldığını, bilimin dinsizliğe nasıl alet edildiğini gösteren örnekler arz ediyoruz. Fen Bilimleri 3, 4, 5, 6, 7, 8 sınıf kitapları, biyoloji 9, 10, 11, 12.sınıf,

fizik 9, kimya 9- 10; hayat bilgisi 2, 3, 4, 5, 7 sınıf kitaplarını ele aldık ve İslam inancına aykırı ifadeler tespit ettik, arz ediyoruz.

Ders Kitaplarında Müslümanın Bakış Açısına Yer Verilmiyor

Ders kitapları ve programlarındaki en temel yanlışlar şunlar:

1.Doğa tanrılaştırılıyor, evrende olup bitenlerin faili gösteriliyor.

(Doğal varlıklar kendiliğinden oluşur, insanlar tarafından bu varlıklar sonradan keşfedilir." (Sosyal Bilgiler, 5. Sınıf, Erhan Şahin, Anadolu Yayıncılık, s. 40)

2.Varlıklar tanrılaştırılıyor, kendiliğinden oluyor, kendi kendini yapıyor, deniliyor.

3.Bitkiler tanrılaştırılıyor. Bitkiler besin üretiyor, oksijen üretiyor, deniyor.

4.Oluşuyor, dönüşüyor gibi edilgen çatılı, öznesi olmayan fiillerle evrendeki harika düzenin sahibi Allah'ın varlığı gizleniyor.

5.Allah'ın koyduğu fizikî kanunları fani bilim adamlarına mal ediyorlar: Dalton Kanunu, Newton Kanunu, Bor Atom Modeli deniyor.

6. Ders kitapları demokratik anlayıştan uzak. Sadece materyalist bakış açısına yer veriliyor;

Müslüman bakış açısı yok, antidemokratik, dayatmacı bir dil kullanılıyor.

Kitaplar ve programlar Müslümanın bakış açası ile yazılmalı aşağıdaki prensipler esas alınmalı:

1. İslam ilimdir ve ilim öğrenmeyi emreder. Kitaplar, Batıcı materyalist dünya görüşü ile yazılıyor. Bu bakış açısına göre din ile bilim çatışır, dini inanışlar bilimsel kabul edilmez. İslam dini gerçek bilimle çatışmaz. Din kendisi ilim olduğu fen bilimlerinin öğrenilmesini de teşvik eder. Kadim kültür ve medeniyetimizde din- bilim çatışması yoktur.

2. Bilgi; madde ve mana birleştirilerek verilmeli, hikmete dönüştürülmeli. İlim Çin'de de olsa gidip alınız anlayışına sahip bir dine mensubuz. Fen ve teknik bizim malımız, onu almalı ve ona ruh ve mana vermeliyiz.

3. Fen bilimleri Kur'an'ın bakış açısı ile yazılmalı. Kâinat, Allah'ın kudret sıfatının, Kur'an ise Kelam sıfatının eseridir. Kur'an'da kâinat kitabının nasıl okunması gerektiği ile ilgili âyetler var.

4. Yaratılışın gayemizi anlayabilmek için Yaratıcıyı sıfat ve isimleri ile tanıtmalı ve ilmi, hikmete dönüştürmelidir. Ders kitapları ve müfredatı Müslüman milletimizin inancına uygun bir anlayışla yazılmalı.

5. Öğretmenlerimiz ilim ve hikmeti, madde ve manayı birlikte anlatacak şekilde yetiştirilmeli.

Eğitim bilimcileri olarak bilim adına materyalist dayatmayı doğru bulmuyor ve İslam inancına uygun bir dil ve anlatımın benimsenmesini teklif ediyoruz.

Bu tebliğde fen bilgisi ders kitaplarındaki doğacı, materyalist, ateist bakış açısı örneklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: doğa, materyalist bakış açısı, fen bilimleri, ateizm, deizm

Ders Kitaplarındaki Materyalist Ve Ateist Bakış Açısına Örnekler

Fen Bilimleri 3

"Doğar Işık Kaynakları Kendiliğinden Oluşur"

Anadolu yayıncılık tarafından yazdırılan 3. SINIF FEN BİLİMLERİ kitabı fener, ampul, florasan, el lambasının bir usta tarafından yapıldığını kabul ediyor; **Güneş, Ay, yıldızlar, şimşek ve ışık böceğinin ışığı kendiliğinden olur**, diyor. (s.129)

El fenerinden milyarca defa büyük ve trilyonlarca defa fazla ışık ve ısı veren Güneş'i ustasız, sanatkârsız, yaratıcısız kabul etmek mantıklı değil.

Ders kitaplarını yazanlar, mantığı zorluyorlar.

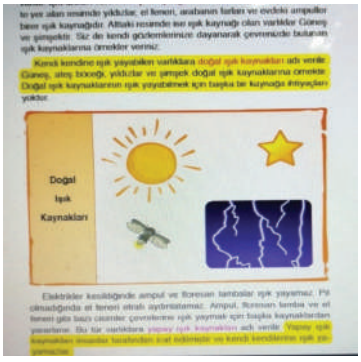

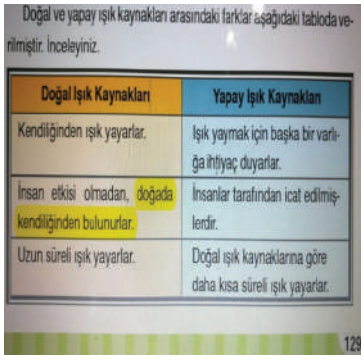
Doğal ve yapay ışık kaynakları arasındaki farklar aşağıdaki tabloda verilmiştir. İnceleyiniz.

Doğal Işık Kaynakları	Yapay Işık Kaynakları
Kendiliğinden ışık yayarlar.	Işık yaymak için başka bir varlığa ihtiyaç duyarlar.
İnsan etkisi olmadan, doğada kendiliğinden bulunurlar.	İnsanlar tarafından icat edilmişlerdir.
Uzun süreli ışık yayarlar.	Doğal ışık kaynaklarına göre daha kısa süreli ışık yayarlar.

129

Canlı Varlıklar Kendiliğinden Var Olabilir Mi?

3. sınıf Fen Bilimleri kitabı, canlı varlıkların yaratıcı olmaksızın kendiliğinden olduğunu iddia ediyor. Yaratıcı dememek için akıl ve mantığı hiçe sayan ifadelere yer veriliyor.

Örnekleyelim:

"Canlılar kendiliğinden doğada bulunur." (s.162)

"Dağ, ova, orman, çayır, akarsu kendiliğinden olur." (s. 179)

"Doğal çevre, doğada kendiliğinden bulunur." (s.180)

"Cansız varlıkların bazıları doğada kendiliğinden bulunur." (s. 194)

Bugün bile bilim adamları bir hücre yapamıyor. Canlı varlıkların kendiliğinden olduğunu kabul etmek mantıklı değil.

Ders kitabında çocuklarımıza ateizm ve inkârcılık aşılıyor.

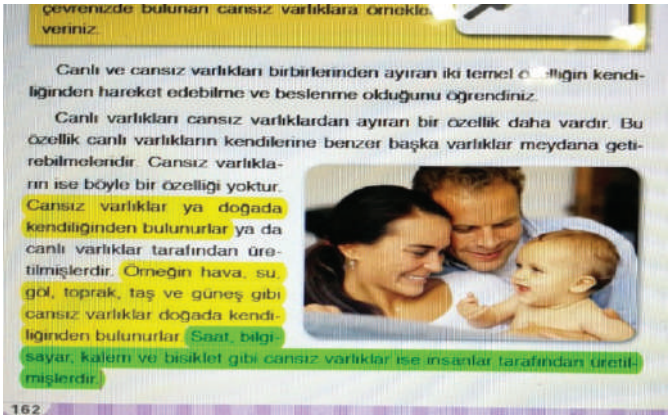
çevrenizde bulunan cansız varlıklara örnekler veriniz.

Canlı ve cansız varlıkları birbirlerinden ayıran iki temel özelliğin kendiliğinden hareket edebilme ve beslenme olduğunu öğrendiniz.

Canlı varlıkları cansız varlıklardan ayıran bir özellik daha vardır. Bu özellik canlı varlıkların kendilerine benzer başka varlıklar meydana getirebilmeleridir. Cansız varlıkların ise böyle bir özelliği yoktur. Cansız varlıklar ya doğada kendiliğinden bulunurlar ya da canlı varlıklar tarafından üretilmişlerdir. Örneğin hava, su, göl, toprak, taş ve güneş gibi cansız varlıklar doğada kendiliğinden bulunurlar. Saat, bilgisayar, kalem ve bisiklet gibi cansız varlıklar ise insanlar tarafından üretilmişlerdir.

162

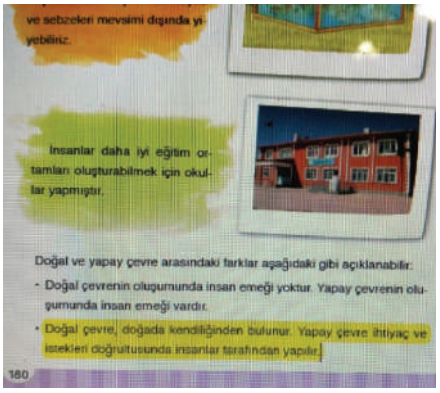
ve sebzeleri mevsimi dışında yiyebiliriz.

İnsanlar daha iyi eğitim ortamları oluşturabilmek için okullar yapmıştır.

Doğal ve yapay çevre arasındaki farklar aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- Doğal çevrenin oluşumunda insan emeği yoktur. Yapay çevrenin oluşumunda insan emeği vardır.
- Doğal çevre, doğada kendiliğinden bulunur. Yapay çevre ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda insanlar tarafından yapılır.

180

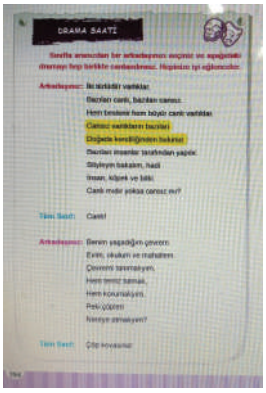
DRAMA SAATİ

Doğal Ses Kaynakları Kendiliğinden Mi Olur?

Fen Bilimleri 3 kitabı sesi anlatırken de doğal ses kaynaklarının başka bir varlığa ihtiyacı olmadığını yazıyor. El, eli yıkar ama doğal sesler kendiliğinden oluşurmuş.

Ders kitabındaki metin şöyle:

"Ses kaynakları, doğal ve yapay ses kaynakları olmak üzere ikiye ayrılır. Doğal ses kaynaklarının ses üretmesi için ***başka bir varlığa ihtiyaçları*** *yoktur. İnsanlar, hayvanlar, derede akan su, denizdeki dalgalar, rüzgâr ve şimşek doğal ses kaynaklarına örnektir."*(s. 136)

"Yapay ses kaynakları ise insanlar tarafından icat edilmiştir." (s.137)

Eser, ustasız olmaz. Ders kitapları, ateizm propagandası yapıyor, Allah'ın adını anmıyor; cansız, şuursuz maddenin veya canlı varlıkların yaratıcı olduğunu bilim diye sunuyor.

4. Sınıf Fen Bilimleri

Ders Kitaplarında Yaratıcının Varlığı Gizleniyor

MEB'nın 4. Sınıf kitabı Dünya'nın kendi etrafında 24 saatte döndüğünü, Güneş etrafında 365 gün 6 saatte dolaştığını, bunun neticesi mevsimlerin meydana geldiğini anlatıyor, sistemi açıklıyor. Sistem kurucusundan bahsetmiyor.

Dünya'nın hareketlerini anlatan metin şöyle:

"Dünya kendi etrafında dönme, Güneş'in etrafında dolanma hareketi yapar. Dolanma hareketinin yönü batıdan doğuya doğrudur. Dünya, Güneş'in etrafındaki dolanımını 365 gün 6 saatte tamamlar. Bu süre bir yıl olarak kabul edilir. ***Dünya'nın dolanma hareketi sonucunda mevsimler oluşur****."* (s.41)

Yazarlar, Selimiye Camii'ni anlatıyor ama Mimar Sinan'ı anmıyorlar.

Safahat'ı anlatıyor, Mehmet Akif Ersoy'un yazdığını söylemiyor.

DÜNYA, GÜNEŞ VE SAMANYOLU GALAKSİLERİNİ HAVADA KİM YÜRÜTÜYOR?

DÜNYA'NIN DÖNDÜĞÜNÜ KEŞFEDEN VAR, DÖNDÜREN YOK MU?

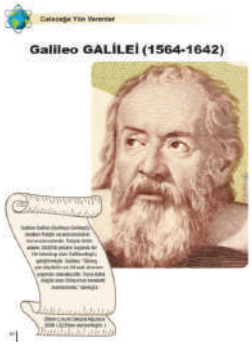

Dünya'nın kendi etrafında dönmesini ve Güneş'in etrafında dönmesini keşfeden bilim adım Galileo Gelilei'nin adı verilmiş.

Dünya'yı, Güneş'i, gezegenlerini yaratanın adı yok.

Tasarım ve Evrendeki Varlıkların Mühendisi

Fen Bilgisi 4.sınıf kitabında tabiattaki canlıların harika yeteneklere sahip oldukları ve bilim adamlarının keşif, icat ve buluş yaparken onlardan ilham aldıkları anlatılıyor. Çok ilgi çekici bir örnek veriliyor. Kertenkelenin ayaklarının tüylü oluşu ve böylece düz zeminlerde, duvar ve camlarda yürüyebildiği anlatılıyor.

Metin şöyle:

Bilimin Doğadan Esinlendiğini Gösteren Bir Tasarım Süreci

"*Ülkemizde sakangur diye de bilinen geko, sıcak iklimlerde yaşayan ve böcekle beslenen küçük bir kertenkeledir. Duvarda, tavanda, hatta camda bile gezebilmektedir. Gekonun cama bile kolayca tırmanmasını sağlayan ayaklarındaki hangi özelliktir? Kertenkelenin ayak tabanları yaprak benzeri bir yapıyla kaplıdır. Bu yapı, halı gibi milyonlarca tüyle kaplıdır. Üstelik her bir tüyün ucunda da yüzlerce saçak bulunur. Gekonun duvarda, tavanda kolayca gezmesinin nedeni budur. Robert Full (Rabırt Ful), hayvanların nasıl yürüdüklerini araştıran bir biyolog, aynı zamanda bir mühendistir. O ve ekibi, araştırmaları sonucunda öğrendiklerini teknolojiye aktararak robotlar tasarlamaktadır. Robert Full ve ekibi, gekonun ve diğer hayvanların ayak yapılarından esinlenerek bir robot yapmayı başarmışlardır. Altı bacaklı olan robot geko gibi her yere tırmanabilmektedir.*

Bir ürün üretilmeden önce çizgi, şekil, renk, doku vb. özellikleri düşünülmelidir. Ürün, estetik ve işlevsellik bakımından planlanmalıdır. Bu noktada işin içine tasarım girer. Tasarım öyle bir süreçtir ki ister istemez insanın düşünme becerileri ve yaratıcılığı gelişir. (S. 13)

Kertenkele ayağındaki tüyleri keşfeden ve bundan ilham alarak robot geliştiren bilim adamının adı anılıyor ve yaptığı çalışma övülüyor.

Geko kertenkelesini düşünen, tasarlayan, yaratan, canlandıran, tüylü tabanlı ayaklar verip düz yüzeylerde bile gezmesini sağlayan Yüce Yaratıcıdan tek kelime edilmiyor.

Üstelik doğadaki canlı denerek tabiat Tanrılaştırılıyor, bilgi anlatılırken doğanın Tanrı olduğu düşüncesi üstü örtülü bir şekilde zihinlere aşılanıyor.

Bilim dinsizliğe alet ediliyor.

"Pamukkale Travertenleri Nasıl Oluştu?"

Basit bir resmi yapmak için kâğıda, fırçaya, boyaya ihtiyaç duyarsınız. Resmi yapmak için bu malzemeyi kullanacak bir ressamın olması gerekir.

Konu, doğadaki harika Pamukkale Travertenleri olunca kitabın yazarları *"Ressam"* akla getirilmeden anlatıyor, oluştu fiilini kullanıyor. Cümle edilgen çatılı kuruluyor:

Sanki o muhteşem beyaz travertenler kendi kendine oluşmuş gibi ifade ediliyor, yaratıcının varlığı gizleniyor. Örtülü ateizm telkini yapılıyor.

FEN BİLİMLER 5

DÜNYANIN OLUŞUMU ÖZNESİZ ANLATILIYOR

EKOLOJİK SİSTEM ANLATILIYOR, SİSTEMİ KURANDAN SÖZ EDİLMİYOR

BİR EVİ PİLANLAYAN MİMAR, YAPAN USTA VAR, DÜNYA'YI YARATAN MİMAR YOK MU?

ADA MATBAACILIK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. Şirketinin yayınladığı, İlknur ÖZKAN ve Zeynep MISIRLIOĞLU'nun yazdığı 5. sınıf FEN BİLİMLERİ, doğayı fail kabul ediyor. Doğa ekolojik bir sistem olduğunu anlatıyor, sistemi kurandan söz etmiyor. Sistem varsa onu kuran ve yöneten elbette vardır. Süleymaniye'yi anlatım Mimar Sinan'dan bahsetmemek doğru bir metot değildir. Fen Bilimleri kitaplarını yazanlar eserden söz ediyor, eserin mimarı Allah'ın adını anmıyorlar.

Doğa Bilinçli Bir Tanrı Olarak Sunuluyor

DOĞAYI özne ve TANRI olarak gösteriyor, yaratıcıyı saklıyor kitap.

Allah'ın hikmetle düzenlediği tabiatı ve ondaki düzeni, onun adını anmadan, cansız varlıklara yaratıcı niteliği vererek anlatıyor kitap. Örnekleyelim:

"Doğa, çevreye bırakılan bitki ve hayvan atıklarını kolayca yok edebilir. Ancak pil, cam, deterjan ve metal atıklarını uzun süre yok edemez ve bu atıklar çevreyi kirletir." (S.149)

BİTKİLER SANKİ TANRI:

HAVAYI TEMİZLER, EREZYONU ÖNLER, TOPRAĞI KORUR

Fen Bilimleri 5. Sınıf kitabı bitkileri akıllı, bilinçli kabul ediyor; insanların ihtiyaçlarını düşündüğünü ve hayatlarını sürdürebilmeleri için gereken şeyleri temin ettiğini yazıyor. Marul, maydanoz, kavun, karpuz gibi bitkileri akıllı, bilinçli, iradeli ve insan ihtiyaçlarını karşılayacak güçlü varlıklar olarak niteliyor. Okuyalım:

"Bitkiler havayı temizler, erozyonu önler, toprağı korur.

Zamanla değişen insan ihtiyaçlarına cevap verebilmek için seçenekler demeti oluşturur.

• Yer küre üzerinde hayatın devamlılığı için gereklidir.

• Sağlıklı ve verimli bir çevre sağlayarak su ve toprağı korur.

• Biyolojik çeşitliliği oluşturan bitki ve hayvan türleri tarım, eczacılık, tıp, hayvancılık vb. alanlarda kullanılır." (s. 143)

YER KABUĞUNUN OLUŞMASI DOĞAL SÜREÇMİŞ

Doğanın bir eser olduğunu ve onu insanların ve canlıların yaşayabileceği şekilde düzenlendiğini anlatırken, edilgen çatılı, öznesiz cümleler kuruyor ve yaratıcıyı gizliyorlar. Örnekleyelim:

"Dünya'nın katmanlardan oluştuğunu 4. sınıf fen bilimleri dersinde öğrenmiştiniz. Dünya'nın dış katmanının yer kabuğu olduğunu biliyorsunuz. Yer kabuğu levha adı verilen yapılardan oluşur. Levhalar çok yavaş da olsa sürekli biçimde hareket eder. Levhaların hareketi sonucu yer kabuğunda çeşitli değişimler olur. Bunlar doğal süreçlerdir. Bu doğal süreçlerden biri de depremlerdir." (156)

DOĞADAKİ DENGEYİ KURAN YOK MU?

Fen Bilimleri 5. sınıf kitabında tabiatta bir denge olduğunu anlatan satırlar var. Dengeyi sağlayan sistemi kuran Allah'ın adı yok. Okuyalım:

"Ayrıca insan nüfusundaki hızlı artış, doğadaki dengenin giderek bozulmasına yol açmakta ve dünyamızın geleceğini ciddi biçimde tehdit etmektedir." (s. 147)

EKO SİSTEMİ VAR, SİSTEM KURUCUSU YOK MU?

Kitap canlıların doğal yaşam alanını ve canlıların yaşadığı çevredeki ekosistemi anlatıyor, sistem kurucusundan söz etmiyor:

"Doğal yaşam alanı canlıların doğal olarak yaşamlarını sürdürdüğü, hayatını devam ettirdiği alandır. Ormanlar, çöller, denizler, göller, ovalar vb. doğal yaşam alanlarına örnek olarak verilebilir. Biyoçeşitliliğin doğal yaşam içindeki özellikleri şu şekilde sınıflandırılabilir:

Çevresel strese ve baskılara dayanabilmek için, bir ekosisteme ve orada yaşayan her bir canlı türüne direnç sağlar. Onlara sanki çelikten bir zırh olur. Canlıların doğal olarak yaşadığı yer, onun yaşam alanı yani habitatıdır." (143)

AY'IN DÜNYA ETRAFINDA DÖNMESİ SİSTEMATİK

SİSTEMİ KURAN YOK MU?

Fen Bilimleri 5. sınıf kitabında Güneş sistemi, Dünya'nın Güneş etrafında, gezegeni olan Ay'ın dünya etrafında dönmesi anlatılıyor, sistem bütün açıklığı ile ortaya konuyor. Yazarlar, sistemi kuran ve yönetenden bahsetmiyor.

Okuyalım:

"Güneş, kendi adını taşıyan sistemin en önemli parçasıdır. Bu sisteme Güneş sistemi adı verilmektedir."(s.14)

"Dünya, diğer gezegenler ve Güneş sistemindeki tüm gök cisimleri, Güneş'in çevresinde dolanır. Güneş de diğer gök cisimleri gibi kendi çevresinde döner."(s.15)

"Yukarıdaki görselde Dünya'nın Güneş etrafında dolanmasını görebilirsiniz. Dünya'nın kendi etrafında ve Güneş etrafında dönüş yönü saatin dönme yönünün tersidir. Ay, kendi etrafında Dünya gibi saat yönünün tersine dönmektedir. Dünya etrafındaki dolanımı da yine saat yönünün tersidir. Ay, Güneş etrafında Dünya'mız ile birlikte saat yönünün tersi yönünde dolanmaktadır."(s.22)

"Ay, Dünya gibi kendi etrafında dönerken aynı zamanda Dünya etrafında da dolanmaktadır. Ay, zaman dilimi olarak da kullanılan bir kavramdır. Ay, Dünya çevresindeki bir tam turunu yaklaşık 29,5 günde tamamlar. Ay'ın Dünya etrafında dolanma süresi aylık zaman olarak kabul edilmiştir. Bir yıl, Dünya'nın Güneş çevresindeki dolanma süresidir. Bir yıl 12 aydan oluşur. Zaman dilimi olarak ay ise 1 yılın 28, 29, 30 ve 31 gün arasında değişen 12 farklı ayını gösterir. Her ay, haftalara ve günlere bölünmüştür." (s. 19)

Konunun anlaşılmasını sağlamak için sorulan sorularda da yaratıcı gizleniyor ve Ay özne kabul ediliyor. Okuyalım?

" Ay, Dünya etrafında dolanırken kendi etrafında hangi hareketi yapar?" (s.21)

Kâinattaki son derece hesaplı, sistematik, ölçülü düzen; DÜZENLEYEN ALLAH anılmadan anlatılıyor.

FEN BİLİMLERİ 6

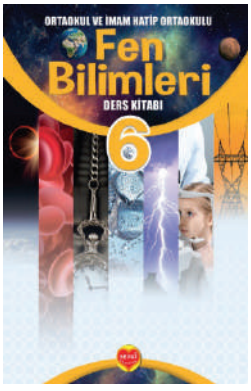

ALLAH'IN HARİKA ESERLERİ ÇARPITILARAK DOĞA OLAYLARI DİYE ANLATILIYOR

Sevgi Yayınlarının neşrettiği Fen Bilimleri 6 kitabını Coşkun ÇİĞDEM, Gizem MİNOĞLU BALÇIK, Dr. Özgün KARACA kaleme almışlar.

Kitapta Müslümanın bakış açısı yok; tamamen ateist, materyalist, pozitivist bir bakış açısı ile yazılmış.

Geçen yıl Yeni Akit'teki eleştirilerimizden sonra Talim Terbiye Kurulu, altıncı sınıf Fen Bilimleri kitabında değişiklik yaptı.

Ama ne değişiklik...

Kitap daha önce *"Doğanın Canlılara Sürprizi"* başlığıyla suyun donması anlatıyor, şöyle diyordu:

"Buz 0°C'ta erimeye başlar. Yeterince ısı aldığında yine 0°C'ta ve aynı kütlede suya dönüşür. Su 0°C'ta dışarıya yeterince ısı verirse katı hâle yani buz hâline geçer. Suyun bu şekilde hâl değişimi, su altındaki yaşamı etkilemez. Bunun nedeni, suyun buz hâline geçtiğinde yoğunluğunun azalmasıdır. Buz kütleleri, yoğunlukları suyun yoğunluğundan küçük olduğu için donma gerçekleştikçe su yüzeyine çıkar. Doğanın canlılara yaptığı bu güzel sürpriz çok soğuk havalarda göl, akarsu, deniz gibi yaşam alanlarında su içinde ve altındaki canlılığın devam etmesini sağlar." (s.135)

Eleştirilerden sonra metin değiştirildi.

Yeni metin şöyle:

"Bu olay çok soğuk havalarda göl, akarsu, deniz gibi yaşam alanlarında su içinde ve altındaki canlılığın devam etmesini sağlar."

Suyun sıfır derecede donması ve 100 derecede buharlaşmasını ve çok soğuk havalarda su altındaki canlıların hayatının devamını sağlayan *"OLAY"*mış.

Cümlenin öznesi olay… Olay fail olabilir mi?

Harika bir sistem. Harika bir akıl!..

Kitap yazarları *"yaratıcı, Allah"* yerine OLAY demişler.

DÜNYA'DAKİ CANLILARIN METEORLARDAN KORUNMASI *"DOĞA OLAYI"* İMİŞ

Gök cisimlerini ele alan kitap meteorların atmosfere çarpıp erimesini doğa olayı olarak görüyor. Dünyanın etrafına atmosferi koruyucu bir kalkan olarak saran merhametli yaratıcıyı hatırlatmıyor. Meteorlar atmosfer içinde erimese ve dünyaya düşseydi, korkunç hasarlar meydana gelirdi. Onları atmosfer içinde kayarken eriten gücü görmezden geliyor kitap.

Okuyalım:

"Uzayda meteorit adı verilen gök cisimleri de bulunur. Boyutları yıldızlarla ve gezegenlerle karşılaştırılamayacak kadar küçük olan uzaydaki katı cisimler, Dünya atmosferine girdiklerinde meteor olarak adlandırılır. Atmosfere yüksek hızla giren meteorların atmosferi oluşturan maddelere sürtünmesi sonucunda ortaya çıkan yüksek ısı nedeniyle yanmaya başlamaları, akkor hâle gelip çevrelerine ışık saçmaları söz konusu olur. Bu doğa olayı, aslında yıldızlarla ilgisi olmadığı hâlde halk arasında akan yıldız veya yıldız kayması olarak bilinir." (s. 20)

GÜNEŞ TUTULMASI DOĞA OLAYI İMİŞ

Kitap, Güneş tutulması olayını da doğa olayı olarak niteliyor. Okuyalım:

"Güneş'in en büyük ışık kaynağımız olduğunu biliyorsunuz. Güneş ile Dünya arasına güneş ışınlarına engel olacak şekilde bir gök cismi girerse ne olur, hiç düşündünüz mü? Güneş tutulması sırasında Dünya'nın bir bölümü, gündüz vakti olmasına rağmen güneş ışınlarını alamaz ve gün ortasında gece olmuşçasına bir karanlık yaşanır. Birkaç dakika süren BU DOĞA OLAYININ NEDENİ, Ay'ın Dünya ile Güneş'in arasına girmesi ve güneş ışınlarının Dünya'ya ulaşmasını engellemesidir." (s. 26)

Ay tutulması olayını da kitap yazarları, doğa olayı olarak niteliyorlar. (s.29)

FEN BİLİMLERİ 7

DERS KİTAPLARINDA EVRİMCİ BAKIŞ AÇISI

AYDIN YAYINCILIK VE EĞİTİM HİZMETLERİ İNŞ. TİC. VE SAN. A.Ş. tarafından yayınlanan, İsmail Gezer'in yazdığı Fen Bilimleri 7.sınıf kitabı yıldızların doğuşunu, ölümünü, ışık saçmalarını genişçe anlatıyor.

Ampulu icat eden Edison'un adı hayranlıkla anılırken ampuldan milyarca daha büyük ve harika olan Güneş'in, yıldızların, gezegenlerin mucidi Allah'ın adı bile anılmıyor.

Okuyalım:

"Yıldızların değişmez gök cisimleri olmadığı, aksine doğduğu, evrim geçirdiği, sonra da yok olduğu düşüncesi artık günümüzde bilinen şüphe götürmez bir gerçektir. Ne var ki bir yıldızın öldüğünü görmek, doğumunu görmekten çok daha kolaydır. Çünkü ölümü, hesaplarla izlenebilen bir olay iken yıldızların oluşum kuramını açığa kavuşturabilecek gözlemler çok azdır.

Yıldızlar, soğuk bir molekül bulutunun kendi ağırlığı ile parçalanması sonucu oluşurlar. Yoğun olan parçalar çöker ve artakalanından ayrılıp parçalanır. Bu parçalardan birden fazla yıldız oluşabilir. Büyük bir molekül bulutu, Güneş kütlesinin yaklaşık 1 milyon katına eşit bir kütleye sahiptir. Ancak kütlesinin yalnızca % 1 - 2 arasında değişen bir bölümü yıldıza dönüşür."(S. 13)

EVRENİN YARATILIŞI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Evrenin var oluşu ile ilgili görüşler sıralanırken Newton'un fikirlerine, Bing Bang (Büyük Patlama) teorisine yer veriliyor. Bilim adamlarının hayalleri, düşünceleri kitapta yer tutuyor. (s.16)

Evren'i yaratan Allah'ın gönderdiği Kur'an'daki yaratılış âyetlerine yer verilmiyor. Bilim adamlarının hayalleri bilim kabul ediliyor, bilim adamlarının hayalleri evrenin yaratılışını, kâinattaki muhteşem düzeni açıklamaya yetmiyor.

Kâinatın sahibi, kitabı Kur'an'da yaratılışı anlatıyor. Yaratılış âyetlerine kulak vermek lazım.

KİMYASAL PATLAMALAR, ELEMENTLERİN DÖNÜŞÜMÜ

Kimya laboratuvarına girip deney yapmak isteyen ilim adamının deney kaplarına, maddeye, ısıya, ışığa ihtiyacı var. Bunları önceden temin etmek zorunda.

Evren kocaman bir laboratuvar. Burada bolca elementler, maddeler, antimaddeler var.

Yıldızlar doğuyor, yıldızın ömrü bitiyor, kara delikler onları yutuyor, bir zaman sonra kara deliklerden yeniden yıldızlar püskürüyor ve yeni doğan yıldızlar yörüngelerinde yüzmeye devam ediyorlar.

Güneş üzerinde her gün milyonlarca helyum atomu patlıyor. Atom enerjisi reaktörleri ileri teknoloji ve bilgi gerektiriyor.

Yüce Allah, bu teknolojiyi milyarlarca senedir Güneş ve yıldız sistemlerinde uyguluyor. Kitaplar bu gerçeği dile getirmeli.

Okuyalım:

“Küresel şekle sahip olan yıldızların oluşum süreci nasıl gerçekleşmektedir?

Yıldız, doğada en bol bulunan element olan hidrojenin yavaş yavaş helyum, karbon, azot, oksijen ve demir gibi daha ağır elementlere dönüştüğü ve içinde çok yüksek sıcaklıklarda reaksiyonların yer aldığı bir gök cismidir.” (S.12)

HÜCRE KENDİ KENDİNİ ÜRETEBİLİR Mİ?

DNA’YI MEYDANA GETİREN PROTEİNLER AKILLI MI?

Doktorlar eğitim görmüş, bilgili ve bilinçli kişiler. Tıp alanında araştırmalar yapan bilim adamları son derece akıllı ve bilgili insanlar. DNA yapamadıkları gibi, hücre de üretemiyorlar.

Ders kitabı yazarları, derimizin hücreleri kendi kendini tamir ediyor, vücuttaki DNA’lar kendini çoğaltıyor, diyorlar.

Okuyalım:

“Hücre bölünmesi, çok hücreli canlılarda eşey hücreleri olan yumurta ve spermin üretilmesini; büyüme, gelişme ve onarımı sağlar. Düştüğümüzde yaralanan derimizdeki hücreler bölünerek sayısını arttırır ve derimiz kendini onarır.

Hücre bölünmesi, mitoz ve mayoz olmak üzere ikiye ayrılır.

Mitoz, tek hücreli canlılardan çok hücreli canlılara kadar bütün canlılarda görülen, ana hücrenin bölünerek kendisine kalıtsal olarak tıpatıp benzeyen iki yavru hücre oluşturduğu bir hücre bölünmesi çeşididir.

Mitoz sırasında hücre; birbirini takip eden farklı evrelerden geçer. Bu evreler sonunda oluşan iki yavru hücre de aynı evrelerden geçerek iki hücre daha oluşturur ve bu döngü bu şekilde sürer gider.

Hücreler belli bir büyüklüğe ulaşınca hücre zarı ile sitoplazma arasındaki ilişkinin devam etmesi için DNA’dan bölünme emri alır.

Hücre bölünmeye başlamadan önce DNA kendini eşler ve kalıtsal bilgiler iki katına çıkar.” (S.35)

DNA dediğimiz şey, proteinlerden oluşuyor. Proteinler akıllı, bilgili, hünerli maddeler değil. DNA’ların yaptığı akıl, ilim, hüner, güç gerektiriyor.

ANNE KARNINDAKİ BEBEK MİTOZ BÖLÜNME İLE GERÇEKLEŞEBİLİR Mİ?

FEN BİLGİSİ 7 kitabı çok ilginç bir cümle kuruyor ve diyor ki:

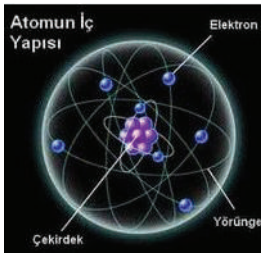

“Anne karnındaki bir bebeğin gelişimi, çok sayıda gerçekleşen mitoz ile sağlanır.” (S.37)

Hücre mitoz bölünme ile çoğalsa kendine benzer hücreler meydana getirse insan vücudu et yığınından ibaret olur.

Prof. Ali Alaş, hücre bölünmesi sırasında çok bilgili, hünerli, mücizevi bir gücün devreye girdiğini belirtiyor ve diyor ki:

“Embiryo çoğalırken bir noktaya gelindiğinde bu bebeğin kemik

hücresine ihtiyacı olduğunu bilen biri emir veriyor, hücrede kemik hücresi yapılmaya başlanıyor. Bir zaman sonra bebeğin göze ihtiyacı olduğunu bilen güç, irade ediyor ve göz hücresi yaratıyor. Zaman içinde kulak hücresi, gıkırdak hücresi, saç hücresi, tırnak hücresi vb. yaratıyor. Üstelik bu hücreleri vücudun belirli yerlerine yerleştiriyor ve görevler veriyor. Hücreler ömür boyu görevlerini hiç aksatmadan, mükemmel bir şekilde yapıyor. Bu mucize eylemler bilinçsiz, kendiliğinden olacak işler değil."

Asimo robotunu yapan mühendislerin kendi bilgi, sanat ve hünerlerini gösterdikleri gibi…

ATOMUN YAPISINI KEŞFEDEN BİLİM ADAMLARI VE ATOMU YAPAN MUHTEŞEM SANATKÂR

FEN BİLİMLERİ 7 kitabının 80. sayfasında atomun yapısı anlatılıyor. Atomun yapısında bulunan proton, nötron ve elektronlar hakkında bilgi veriliyor; elektronların üzerinde döndüğü yörüngeyi keşfeden bilim adamlarının isimleri tek tek sıralanıyor. M.Ö. Demokritos, John Dalton, George Johnstone Stoney, John Joseph Thomson, James Chadwick, Niels Bohr, Ernest Rutherford…

Kitap; atomu kusursuz, geometrik bir şekilde düzene koyan yaratıcısı Allah'ın adını anmıyor.

BELLİ ORANLARDA BİR ARAYA GELEN BİRLEŞİK MADDELER

Kitabın 90. sayfasında kendilerini oluşturan bileşiklerden söz ediliyor. Bileşik kendini nasıl oluşturabilir? Bir araya gelen maddeler belli oranlarda bir arada bulunmak zorunda. Oranları kim ayarlıyor, kim ölçüyor, maddeleri kim bir araya getiriyor. Açıklaması olması lazım.

"Su ve yemek tuzu bileşiğinin oluşumunda görüldüğü gibi, bileşikleri oluşturan belirli oranlarda bir araya gelirler. Aynı zamanda bileşikler, kendilerini oluşturan elementlerin özelliklerini göstermez. (s.91)

"Farklı atomların uygun koşullarda, belirli oranlarda bir araya gelmesiyle yeni saf maddeler oluşur. Bu yeni saf maddelere bileşik adı verilir."(s. 90)

Herkes bilir ki ayran; su ve yoğurttan meydana gelir. Bilinçli bir el devreye girip yoğurdu su ile karıştırmazsa ayran meydana gelmez.

İki hidrojen ve bir oksijen elementinden meydana gelen su, sodyum ve klor atomundan meydana gelen tuz da kendiliğinden olmaz. Bileşik elementlerin belli oranlarda bir arada bulunması lazım.

Oranları kim belirliyor? Sistemi kim kuruyor, kim işletiyor? Yapanın söylenmesi lazım ki ilim dinsizliğe alet edilmesin.

ÜREME VE CANLI NESLİNİN DEVAMI

Bilgisayar kendiliğinden olmaz, onu tasarlayan mühendisler var.

Canlı varlıklar da kendiliğinden olmaz, onları yaratan bir yaratıcı olması lazım.

Daha da önemlisi sperm ve yumurta hücrelerinde genetik bilgiler var. Bu bilgileri DNA'lara yerleştiren ve onları anne ve baba DNA'larından bebeğe aktaran yaratıcı mutlaka anılmalı.

Fen Bilimleri kitabı, yaratıcının adını anmıyor.

Okuyalım:

“Canlıların kendine benzer yavrular oluşturmasına üreme denir. Üreme tüm canlılar için ortak özellik olup canlının neslinin devamlılığını sağlar. Canlılar neslini devam ettirebilmek için çoğalmak zorundadır.

Erkek üreme organında mayoz sonucu oluşan spermler, dişi bireyin döl yatağından yumurtalık kanalına doğru ilerler. Milyonlarca spermden yaklaşık beş yüz kadarı yumurtaya ulaşabilir. Bu spermlerden bir tanesi yumurta zarını eriterek yumurtanın içine girer. Spermin çekirdeğindeki kromozomlarda taşınan kalıtsal bilgiler, yumurtanın çekirdeğindeki kalıtsal bilgilerle birleşir. Yumurta ve spermin çekirdeklerinin birleşip kaynaşmasına döllenme denir. Döllenme sayesinde anne ve babadaki genetik bilgiler yavru bireylere aktarılır.” (s. 159-162)

TEK HÜCRELİ CANILARIN ÜREMESİ

Tek hücreleri canlıların üremesi anlatılırken de yaratıcı anılmıyor. Canlıların çoğalması ve neslinin devam etmesi kendiliğinden oluyormuş gibi sunuluyor.

Dikkatle okuyalım:

“Tek bir canlının döllenme olmadan kendine benzer yeni canlılar oluşturmasına eşeysiz üreme denir. Eşeysiz üreme çeşitlerini, birlikte inceleyelim. Bu üreme çeşidinde erkek ve dişi üreme hücreleri görev almaz, yani döllenme yoktur.

Tek hücreli canlılar belli bir büyüklüğe ulaştığında ikiye bölünerek çoğalır. Oluşan yeni canlıların büyüklükleri birbirinden farklı olabilir. (s. 167)

Tomurcuklanarak Üreme

“Bu üreme çeşidi, ana canlının vücudunda oluşan bir çıkıntıdan yeni canlıların oluşması şeklindedir. Oluşan yeni canlı, ana canlı ile beraber de yaşayabilir, ana canlıdan ayrı da yaşayabilir.” (s.168)

Bitkilerin çoğalması, solucanların üremesi, deniz yıldızının çoğalması, kertenkelenin kopan kuyruğunun yenilenmesi de aynı şekilde yaratıcısı anılmadan anlatılıyor.

CANLILAR DOĞAL SEÇİLİM SONUCU MEYDANA GELDİ DENİYOR

DOĞAL SEÇİLİM KENDİLİĞİNDEN OLABİLİR Mİ?

İmam Hatip Ortaokulu ve ortaokullar için yazılmış 8. Sınıf kitabına göre canlılar özel tasarlanmış, mükemmel donatılmış varlıklar ama tasarımcı yok. Hayat bir mücadele, canlılar hayatta kalmak için çevreye uyum sağlamak zorundalar, uyum sağlayamayın varlığını sürdüremiyor. Okuyalım:

“Canlılar hayatta kalabilmek için çevreleriyle ve birbirleriyle sürekli mücadele eder. Bu mücadele sonunda yaşadığı ortama uyum sağlayabilen canlılar yaşamlarını sürdürürken uyum sağlayamayanlar yaşamını devam ettiremez. Buna doğal seçilim adı verilir. Doğal seçilim kendiliğinden ve yavaş yavaş gerçekleşir. Böylece yeni nesiller, uyum yeteneği gelişmiş daha güçlü canlılardan oluşur.” (S. 63)

Kuşlar havada uçabilmek için kanatlarını kendileri mi seçti?

Balıklar, su altında yaşayabilmek için solunum organlarını kendileri mi geliştirdi?

Toprağın altındaki solucan mücadele sonucu mu orada yaşamayı öğrendi?

DEVELER YAĞ DEPOLAR, KİRPİKLERİ ATALARINDAN DAHA UZUN

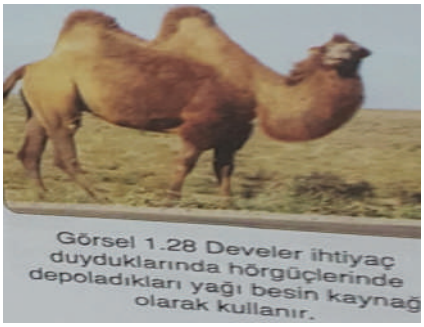
Görsel 1.28 Develer ihtiyaç duyduklarında hörgüçlerinde depoladıkları yağı besin kaynağı olarak kullanır.

"Develer çöl veya sıcak iklim koşullarında yaşayan canlılardır. Zaman içerisinde develerin kirpikleri atalarından daha uzun, kulakları daha kıllı olmaya başlamıştır. Ayrıca develer vücutlarında yağ depolamaya başlamıştır. Benzer şekilde kutupta yaşayan ayılar beyaz, ormanda yaşayan boz ayılar ise kahverengi kıl rengine sahiptir." (S. 64)

Basit bir fikir yürütme ile develerin çölde yaşamayı kendilerinin seçmediğini söyleyebiliriz. Ormandaki boz ayılar ve kutuplardaki beyaz ayılar tüylerinin renklerinden habersizdirler.

Ders kitabı yazarları, her şeyi yerli yerinde yaratan yaratıcıdan hiç söz etmiyorlar.

EKO SİSTEM VE BİTKİLER KENDİLERİ ÜRETİR

"Acıktığınız zaman ihtiyaç duyduğunuz besinleri vücudunuzda üretemediğiniz için dışarıdan hazır olarak alırsınız. Ancak bitkiler ihtiyaç duydukları besini kendileri üretebilir." (173)

"Bitkiler, Güneş'ten aldıkları enerjiyi kullanarak besin üretir. Besinlerdeki enerjinin büyük bir bölümünü kendileri için kullanırlar." (S.176)

"Bir canlıdan diğer bir canlıya beslenme yoluyla madde ve enerji aktarılması sonucu oluşan canlı dizilimine besin zinciri denir. Aşağıda birkaç besin zinciri örneği verilmiştir. Bunlardan ilki kara ekosistemindeki bir besin zinciridir. Bu zincirin ilk halkası bitkilerdir. Tırtıl bitkiyi, kurbağa tırtılı, yılan kurbağayı yer. Kartal da yılanı besin olarak tüketir." (173)

Okula giden, eğitim alan, kimya ve biyoloji öğrenen, bilgili, becerikli insan besin üretemiyor; üzüm, karpuz, elma, kiraz vb. yapamıyor; otlar ve ağaçlar mı yapıyor?

DOĞA OLAYLARI, SU DÖNGÜSÜ

"Su döngüsü sağlıklı bir yaşam için yetişkin bir insanın günde yaklaşık 1,5-2 litre su içmesi gerektiğini biliyorsunuz. Su, sadece insanlar için değil tüm canlılar için hayati bir ihtiyaçtır. Tüm canlıların suya ihtiyaç duymasına karşın, dünyadaki içilebilir su kaynakları kısıtlıdır. Dünyadaki su miktarı su döngüsü sayesinde dengede kalabilmektedir. Aşağıdaki şemada su döngüsü yer almaktadır." (S. 187)

Kitap, su döngü sistemini kimin kurduğundan, kimin sürdürdüğünden söz edilmiyor.

"Güneş ışınlarının etkisiyle deniz, göl ve okyanuslardaki su buharlaşarak tekrar atmosfere yükselir. Atmosferin yüksek kesimlerinde bulunan su buharı soğuk hava ile karşılaşınca yoğunlaşarak kar ve yağmur gibi doğa olayları sayesinde yeryüzüne iner. Suyun bu şekilde dolanmasıyla su döngüsü gerçekleşir." (S. 187)

Allah, yağmurun yağdırılmasını nimet olarak anlatır. Okuyalım:

"Allah içtiğiniz suyu gökten sizin için indirdi, o su ile ağaçlar sulanır, hayvanlar ondan içer; yerden sizin için ekinler, zeytinler, hurmalar, üzümler ve türlü türlü meyveler bitirir. Düşünen bir toplum için bunda ibretler vardır." (Nahl, 10-11)

Kur'an, her faaliyeti Allah'ın yarattığını anlatıyor, ders kitaplarına göre hiçbir faaliyetin öznesi yok. Ders kitaplarındaki ateist bakış açısı bir an önce terk edilmelidir.

OKSİJEN DÖNGÜSÜ

Doğduğunuz andan itibaren soluk alıp vermektesiniz. Ders çalışırken, spor yaparken hatta uyurken bile soluk alıp verirsiniz. Soluk alma sırasında havadaki oksijen gazını (O2) kullanırsınız. Canlılığın devamı için havadaki oksijen gazının belirli bir oranda kalması gerekir. Bu durum oksijen döngüsü ile sağlanır. (S. 188)

KARBON DÖNGÜSÜ

Canlı vücuduna katılan elementlerden biri karbondur. Besin üretimi sırasında bitkilerin vücudunda olan karbon, besin zinciri sayesinde tüketicilerin vücuduna geçer. Karbonun canlı ve cansız çevre arasında dolanımına karbon döngüsü adı verilir. (S. 189)

DÖNGÜLER İLE SAĞLANAN DÖZÜN HAYATI DEVAM ETTİRİR

"Dünya, tüm canlıların yaşamı için gereken maddelerin ideal oranda bulunduğu bir gezegendir. Madde döngüleri ile sağlanan düzen bozulduğunda tüm canlılar zamanla bu durumdan olumsuz etkilenir. Örneğin karbon döngüsünün bozulması sonucu havadaki karbondioksit miktarı azalırsa fotosentez miktarı da azalır. Bunun sonucunda besin ve oksijen miktarının azalması tüm canlıları olumsuz etkiler. Benzer şekilde azot döngüsündeki bir aksaklık, ölü organizmaların toprağa karışmasını engelleyebilir. Bu durumda dünya âdeta bir çöp yığınına döner. Örneklerden de anlaşılacağı gibi her bir madde döngüsü, doğrudan ya da dolaylı olarak canlı yaşamını etkilemektedir." (S. 190)

OZON TABAKASININ GÖREVİ

"Ozon tabakasının görevi Güneş'ten gelen yararlı ışınların yeryüzüne inmesini, zararlı ışınların ise tutulmasını sağlamaktır. Âdeta bir filtre görevi yapan ve yaşam için çok önemli olan bu tabaka incelmeye başlamıştır. Acaba bu durumun sonuçları nelerdir?" (S.191)

KUR'AN'IN BAKIŞ AÇISI

Ders kitabı yazarları; doğadaki, insan vücudundaki, atmosferdeki harika sistemleri, sistem sahibini anmadan anlatıyorlar. Düzenleyen olmazsa düzen olmaz.

Kur'an, kâinattaki sistemi, varlıkların yaratılışı hikmetlerini Allah'ın nimeti olarak anlatır. Kur'an'ın bakış açısına örnekler verelim:

"Allah sizi annelerinizin karnından çıkardığında hiçbir şey bilmiyordunuz. Size işitmek için kulak, görmek için göz, hissetmeniz için gönüller verdi. Olur ki şükredersiniz. Gök

boşluğu uçmaları için uygun hale getirilmiş kuşlara bakmadılar mı? Onları havada ancak Allah tutuyor. Muhakkak ki bu anlatılanlarda iman eden bir topluluk için ibretler vardır." (Nahl, 78-79)

Su, hava, toprak, Güneş ışınları olmazsa hayat devam etmez. Hayatın devam edebilmesi için bu unsurları yaratan, düzene koyan bir irade ve güç var. Yaratıcıyı olmadan, evrendeki düzenin varlığı izah edilemez. Döngü diye anlatılan düzenin devam etmesi de mümkün değildir.

Kendiliğinden düzen olmaz.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, öğrencilerin milli ve manevi değerlere bağlı yetiştirmesini emreder. Ders kitapları Allah'ın varlığından söz etmiyor. İnançsız insanın manevi değerleri olmaz.

FİZİK 9. SINIF, FEN BİLİMLERİ 7

ALLAH'IN KANUNLARINI DOĞA'YA BİLİM ADAMLARINA MAL EDİLİYOR,

DOĞA TANRILAŞTIRILIYOR

MEB'İN YAYINLADIĞI 9. SINIF FİZİK KİTABINI CANAN SEVER, DR. DEMET TÜRECİ, NADİRE ARTAR, ORHAN DAĞ yazmış.

Fiziğin tarifi yanlış yapılmış. Deniyor ki:

"Fizik doğa kanunlarını inceleyen, araştıran bir bilimdir." (S.34)

Doğadaki kanunları inceleyen bilim denmeli.

Doğa, Allah mı ki kanunları olsun.

ALLAH'IN KANUNLARINI FANİ NEWTON'A AİT ANLATMAK BİLİM Mİ?

9. SINIF FİZİK, cisimler, varlıkların kütleleri ile hareket kanunlarını Newton'un Hareket Yasaları olarak anlatıyor.

"Bu bölümde Newton'ın Harekat Yasaları tanıtılacak, cisimlerin kütlelerine göre ağırlıklarının nasıl hesaplanacağı anlatılacaktır." (Fizik 9, s.139)

"Günümüzde Newton Kanunları olarak bilinen makroskopik ölçekteki cisimlerin hareketlerini açıklamakta oldukça başarılıdır.

Mikroskobik ölçekte ise geçen yüzyıla geliştirmeye başlanan Kuantum Mekaniği ve Eistein'in Rölativite Teorileri başarılı açıklamalarda bulunuyor. " (Fizik 9, s.140)

Newton ve Eistein doğmadan önce de bu kanunlar vardı, öldüler kanunlar yine var. Demek ki onların değil.

KÜTLE ÇEKİM KUVVETİ KANUNUNUN SAHİBİ NEWTON MU?

"Kütle Çekim Kuvveti: Temel kuvvetler arasındaki en zayıf kuvvet olmasına rağmen evrenin bugünkü şeklinde en etkili olan kuvvettir. Newton tarafından tanımlanan kütle çekim kuvveti sadece çekme özelliği gösteren bir kuvvettir. Kuvvetin büyüklüğü kütlelerin büyüklüğü ile doğru, kütleler arasındaki mesafenin karesi ile ters orantılıdır. Kütle çekim kuvvetlerinin menzili sonsuz olup sonsuzda sıfır olur." (S. 135)

Kütleler birbirini çekiyor ve çekim kanunu sayesinde madde evrendeki yerini alıyor ve yerini koruyor.

Kütleler arasındaki çekim kuvveti kanununu kim koydu?

Uygulaması kim yapıyor?

Kanuni Sultan Süleyman'ın koyduğu kanunlar bugün geçerli değil.

Maddeyi oluşturan kütlenin sahibi Newton mu ki kanun onun olsun? Menzili sonsuz olan ve bütün evrende uygulanan bir kanunu ölümlü bir insan koyamaz. Bütün evrene hükme geçen bir kuvvet, bir irada, bir ilim lazım.

Ders kitapları Allah'ın kanunlarını fani varlıklara ait gösteriyor.

ATOMLAR NİELS DAVİD BOR'UN MU?

Atomda harika bir düzen var. Çekirdek, proton ve elektronlardan meydana gelir. Kitaplarda sayfalarca atomun yapısı, atom üzerine çalışma yapan bilim adamları anlatılır, atomu yaratandan söz edilmez.

7.sınıf Fen Bilgisi kitabını okuyalım:

"Doğada bulunan tüm maddelerin temel yapı taşına atom denir.

Tüm maddeler aynı veya farklı cins atomların farklı sayı ve şekillerde bir araya gelmesiyle oluşur." (Fen Bilimleri 7,s. 117)

Farklı sayı ve şekilde atomlar bir araya gelerek göz, kulak, ağız, diş, burun, kalp, beyin, ağaç, taş, kelebek, inek, gül, karanfil vb. oluşuyor.

Göz atomlarının şekil ve sayısını kim oluşturuyor?

Kaç atom, ne şekilde bir araya gelirse kalp meydana gelir, kim karar veriyor?

Beynin meydana gelebilmesi için lazım gelen atomları kim seçiyor?

Kitap yazarları bu soruların cevabını vermiyorlar. Sanki göz, kulak, kalp, beyin vb. kendiliğinden oluşuyormuş gibi anlatıyorlar.

ALLAH'IN ATOMLARINI BİLİM ADAMLARINA MAL EDİYOR FEN BİLİMLERİ KİTABI

Atomların yapısı üzerine bilim adamları çalışma yapmışlar. Fen Bilimleri kitabını okuyalım:

"Modern atom modellerine en yakın model Bohr Atom Modelidir. Niels David Bohr'un (1875- 1962) atom modeli şöyledir:

Pozitif yüklü protonlar, atomun merkezinde bulunur.

Negatif yüklü elektronlar, atom çekirdeği etrafında rastgele değil, çekirdeğe belli uzaklıktaki enerji yörüngelerinde dolanır. (s. 119)

Allah'ın atomunu Niels Bohr'un atomu diye anlatıyor kitap.

Fen Bilimleri kitabı atom modeli üzerine çalışan bilim adamlarını tek tek sıralıyor: atom modeli üzerine Demokcritus, Dalton, J.J. Thomson, E. Rutherfort, N. D. Bohr, Cabir b. Hayyak çalışmış, adları yazılı, resimleri var.

Atom yapan ve yaratan Allah'ın adını almıyor.

Akıl ve mantık dışı bir yaklaşımla beyin yıkıyor, ateizm pompalıyor.

Atomda bir düzen var, elektronlar belli bir uzaklıktaki yörüngede hareket ediyorlar. Düzeni kim kurmuş? Neden söylemiyorlar?

SU DÖNGÜSÜ DOĞADA KENDİLİĞİNDEN

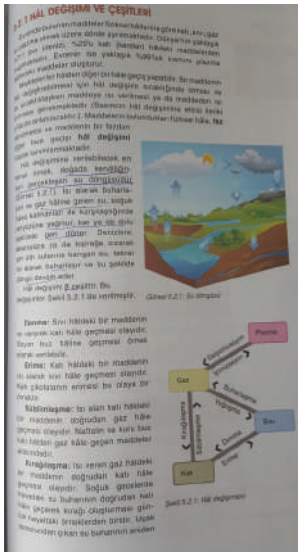

Kendiliğinden düzenli bir hareket meydana gelmiş. Yağmurun yağması son derece faydalı ve hikmetli bir olaydır. Yağmura rahmet denir.

Fizik kitabı yağmurun yağmasını Allah'ın eseri olarak görmüyor, diyor ki:

"Hal değişimine verilebilecek en temel örnek, DOĞADA KENDİLİĞİNDEN GERÇEKLEŞEN SU DÖNÜGÜSÜDÜR. Is alarak buharlaşan ve gaz haline gelen su, soğuk hava katmanları ile karşılaştığında yeryüzüne yağmur, kar ya da dolu şeklinde döner. Denizlere, akarsulara ya da toprağa sızarak yer altı sularına karışan su, tekrar ısı olarak buharlaşır ve bu şekilde döngü devam eder." (s.227)

Kendiliğinden düzen mi olur? Fizik kitabı yazarları, Allah demek için mantıksız anlatımı tercih ediyorlar.

Eğitimde bir an önce inancımıza uygun, yerli ve milli anlayışa dönülmeli.

GÜNEŞ'TE HİDROJEN ATOMUNUN HELYUMA DÖNÜŞMESİ SONUCU ENERJİ OLUŞMAKTA

"Güneş'te sürekli nükleer enerji açığa çıkmaktadır. Güneş'in enerjisi hidrojen atomlarının birleşerek helyum atomuna dönüşmesi sonucunda oluşmaktadır. Açığa çıkan büyük enerjinin çok küçük bir kısmı Dünya'nın ısı ve ışık kaynağıdır." (s.200)

Atom enerjisi elde etmek için yüzlerce mühendis çalışıyor, atom santralleri kuruluyor. Güneş'te her gün milyonlarca hidrojen helyuma kendiliğinden mi dönüşüyor? Edilgin çatılı fiiller kullanılarak yaratıcıyı gizliyorlar.

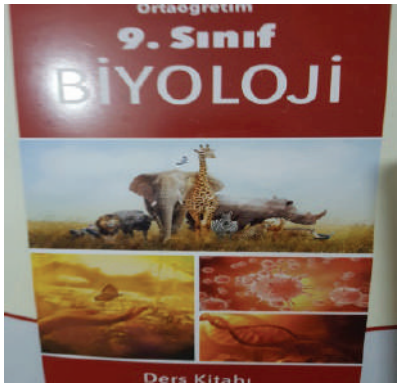

DERS KİTAPLARI YERLİ VE MİLLİ DEĞİL

MANEVİ DEĞERLERİ HOR GÖRÜYOR, REDDEDİYOR

CANLILARIN YARATILIŞINI MADDEYİ TANRILAŞTIRARAK ANLATAN

BİYOLOJİ KİTAPLARI

Netbil Yayıncılığın yayınladığı 9. sınıf BİYOLOJİ kitabı yazarı Özgür Suna, üremeyi nasıl anlatıyor:

CANLILARIN ÜREMESİ MESELESİ

“Eşeyli (döllenme yoluyla) ve eşeysiz (döllenme olmaksızın) olmak üzere iki çeşit üreme vardır. Eşeysiz üremede CANLI, EŞE GEREK DUYMADAN KENDİSİ ile aynı kalıtsal özelliklere sahip canlılar oluşturur. Bölünerek üreme bir eşeysiz üremedir. Örneğin amip, öglena, paramesyum gibi tek hücreli canlılar bölünerek eşeysiz ürerler. ”(s.23)

Canlı, canlılar oluşturuyormuş.

Canlı kendisi nasıl oluşturur?

“Develer hörgüçlerinde yağ depolar. Bu yağ deposu develer için yedek besin kaynağıdır. Depoladıkları yağ sayesinde çöldeki kızgın güneşe karşı dayanıklılığı artar.” (S. 22)

Develerin hörgücüne yağ toplama sanatını deve yapıyormuş gibi anlatılıyor.

“Proteinlere vücudu idare eden makineler diyebiliriz.

Yürümek, görmek, işitmek, kalp atışı, sindirim, solunum, atıkların uzaklaştırılması gibi bütün etkinliklerimizden onlar sorumludur. Her gün vücudumuzdaki proteinlerin % 5 kadarı parçalanıp yerine yenileri yapılır.

Bu da demek oluyor ki yaklaşık bir ayda vücudumuzdaki tüm protein yapı yenilenir…

Proteinlerin yapısında; hidrojen, azot, karbon, oksijen bulunur. Üretilecek bir proteinin yapısında kaç tane amino asit bulunacağını, hangi amino asit çeşitlerinin hangi sıra ile dizileceğini DNA şifresi belirler.” (s.46)

Proteinler yukarıda sayılan hünerleri ne zaman, kimden ve nasıl öğreniyorlar? Değinilmiyor.

Bilim adamları protein yapamazken vücutta meydana gelen çok hünerli proteinleri kimin yaptığından söz edilmiyor,

Kitaplar, maddeyi Allah yerine koymayı tercih ediyorlar.

“Bakteri, zor şartlarla karşılaştığında DNA’sını eşleyerek bu ürettiği DNA’nın etrafını çok katlı sağlam bir kılıf ile kaplar.”(s.132)

Ders kitabı basit bir bakteriye yaratıcı gücü veriyor.

Kitap tek hücreli amip oluşunu bakın nasıl anlatıyor:

“Tek hücreli bir canlı olan amip neslini devam ettirebilmek için ürer ve çevresel uyarılara tepki verir. Amip, tüm bu olayları ve süreçleri gerçekleştirecek hücresel organizasyonlara sahiptir.” (s.18)

Yazar, varlıkları yaratıcı yerine koyuyor.

Bir başka örnek:

“Çevremizde görebileceğimiz diğer bir organizma çok hücreli canlılar. Tavşan çok hücrelidir, olayları, şekil ve işlev bakımından birbirinden farklı çok sayıda hücrenin oluşturduğu sistemlerin düzenli çalışması sonucu gerçekleşmiştir.” (s. 18)

Sistemleri kimin kurduğu ve kimin düzenli çalıştırdığından söz edilmiyor.

Örnekleri çoğaltmak mümkün.

Fen Bilimleri, Hayat Bilgisi, Biyoloji, Fizik, Kimya, Coğrafya, Sosyal Bilgiler kitaplarında

Allah ve yaratıcı kelimeleri geçmiyor. Doğa, varlıklar, eşya yaratıcı yerine konuyor.

Ak Parti, bütün okullara seçmeli de olsa Kur'an, Siyer, Temel Dini Bilgiler dersi koydu. Seçmeli derslerde öğretmen Allah'ı anlatıyor. Asıl derslerde doğa tanrı yerine konarak çocuklarımızın zihnine şırınga ediliyor.

Fen Bilimleri, Biyoloji, Kimya, Fizik, Coğrafya kitapları, evreni ve canlıları hikmetle yaratan Allah anmamakta ısrarlı.

Ders kitapları yerli ve milli değil. İslam inancıyla alakası yok.

Bu kitapları okuyan ve benimseyen gençler milli ve manevi değerlere sahip çıkmaz.

Ateistler, milli ve manevi değerlere düşmandırlar, kitaplara onların bakış açısı hâkim.

10.SINIF BİYOLOJİ

KİTAP DOĞAYI TANRILAŞTIRIYOR

BİLİMİ DİNSİZLİĞE ALET EDİYOR

Ahmet BAGATIR, Berrin Berat YÜCELER, Necati ATALAY, Hülya TOKGÖZ, Uğur Gürel YILMAZ'ın kaleme aldığı 10. sınıf biyoloji kitabında olaylar, varlıklar, doğadaki düzen ateist bakış açısı ile anlatılıyor.

Kitaptaki ateist bakış açısını yansıtan cümleleri sayfa sayfa aktaracağız. Doğru ve tutarlı anlatımların nasıl olması gerektiğini belirteceğiz.

VARLIKLAR TANRILAŞTIRILIYOR

"Amibe hiçbir işlem uygulanmadan normal koşullarda büyümesi gözlenmiş ve deney süresince defalarca doğal olarak bölündüğü görülmüştür." (s.17)

Hiçbir canlının yaradan izni olmadan üremesi ve çoğalması mümkün değildir. Her canlı mucizedir. Cansız varlıkların hayat kazanması Allah'ın eseridir. Bilim adamları bile cansız maddelerden bir tek hücre üretemiyor. Doğadaki canlıların kendiliğinden olduğunu söylemek akla ve mantığa aykırıdır.

KÖSTEBEK FARESİ BİLİM ADAMLARINDAN DAHA MI HÜNERLİ?

"Tüysüz köstebek faresinde ise durum çok daha hayret verici. Çünkü tüysüz köstebek fareleri hiç kanser olmuyor. Üstelik bilim insanlarının laboratuvar ortamında bu farelerde kanseri tetiklemeye ve farelerin kanser olmasını sağlamaya çalışmalarına rağmen. Son günlerde yapılan bu çalışmaya göre tüysüz köstebek fareleri doğal bir mekanizma kullanarak mutasyonla mücadele ediyor ve kansere göz açtırmıyor. Bu mekanizmada hyalüronik asit isimli bir polimer rol oynuyor." (s.32)

Dünyada en yüksek en gelişmiş eşrefi varlık insandır. İnsanoğlu hastalanır, şifayı Allah'tan bekler. Durum böyleyken iradesiz, ilimsiz ve kudretsiz köstebek faresinin hastalanmamasını doğal bir mekanizma kullanıyor diyerek anlatmak, yaratıcıyı görmezden gelmek demektir ve

mantık dışı bir ifadedir. Yaratıcının köstebek faresine iyiliğini görmezden gelmek; materyalist bakış açısıdır, konuyu doğallığa bağlamak, doğayı Tanrılaştırmaktır.

Rh antikorları doğal olarak kanda bulunmaz. Rh antijeni ile karşılaştığı zaman oluşmaktadır. Bu yüzden Rh- kan grubuna sahip insana Rh+ kan verilirse hazır antikor olmadığı için hızlı reaksiyon görülmez. (S.106)

İnsan vücudu en mükemmel bir şekilde yaratılmış, vücuttaki organizasyon sıralı bir şekilde düzenlenmiştir. Kan gruplarındaki pozitif ve negatiflik durum ise kişinin sağlık problemi oluşmasına engel olmak için hücrelere verilen İlahi bir emirdir.

Kitabın birçok yerinde doğa yüceltiliyor. Allah'ın hikmetle yaratığı varlıklar doğaya mal ediliyor, yaratılışın mucize olduğu göz ardı ediliyor.

GENETİK FARKLILIKLARI KİM DÜZENLER?

"İnsanlar arasında görülen genetik farklılıklar her bir bireyin özel ve tek olmasını sağlar. Bireylerdeki bu farklılıkların doğal olduğu ve saygı ile karşılanması gerektiği unutulmamalıdır." (s.127)

İnsanların özel oluşu ve diğer insanlardan farklılığı İlahi kudretin eseridir. Her bireyin farklı yaratılışı, tesadüfen olamaz, doğa denilen şuursuz varlıkların yapabileceği bir şey de değildir. Genetik farklılık ve bireysellik Yüce Allah'ın özel iradesi ve istediği ile gerçekleşebilir. İnsan yüzü, göz retinası, parmak izi, avuç içi, sesi, karakteri özeldir ve kimseye benzemez. Bunların gerçekleşebilmesi için bütün insanların özelliklerini bilen ve onları göz önünde bulunduran bir Yaratıcı lazımdır. Kitap yazarları işi doğallık diyerek geçiştiriyor ve yaratıcıyı inkâr yolunu seçiyorlar.

DOĞA TANRILAŞTIRAŞTIRILMASI ATEİST BAKIŞ AÇISIDIR

"İnsan, var olduğu andan itibaren çevresi ile etkileşim hâlindedir. Bu etkileşim, nüfusa ve teknolojik olarak gelinen seviyeye göre değişiklik gösterir. İnsanın doğa üzerindeki etkisi sınırlı olmakla birlikte normal koşullarda doğa kendisini onararak insanların olumsuz etkilerini ortadan kaldırabilmektedir." (S. 138)

Doğa kendini nasıl onarır?

Kitabın birçok yerinde doğa kavramı vurgulanmıştır. Tabiat yaratılan bir eserdir. Yaratılan bir eserin kendini onarması mümkün değildir. İlim sahibi, irade sahibi İlahi kudret, ancak bozuklukları düzenleyebilir.

DOĞADAKİ DENGE KİMİN ESERİ?

"Yeryüzündeki denizler, nehirler, göller, dağlar, ormanlar ve çöller canlıların barındıkları yerlerdir. Canlıların doğal yaşam sınırı atmosferde (hava küre) 10 km yükseklik, litosferde (taş küre) 7 km ve hidrosferde(su küre) 5 km derinlik olarak kabul edilir." (139)

Canlıların yaşam alanının km olarak sınırlandırılması; bu alanlarda yaşayan canlı hayatı için gereken besin, oksijen, barınma ve varlıklarını sürdürebilmeleri için zaruridir. Bu plan doğal yaşamın basitliği değil, Yüce Kudretin bütün canlıları himaye ettiğini gösterir.

DOĞADAKİ KURALLARI KİM KOYAR?

"Doğadaki madde döngüsünün devamlılığı için ayrıştırıcılara ihtiyaç vardır." (S.148)

Hayatın devamını sağlayan her şey bir nizam ve intizam iledir. Canlıların ihtiyaçlarının tedarik edilmesi, düzenin devamlılığı, kâinatın yaşanılır bir hale gelmesi Yaratıcının varlığını zorunlu kılar. Aksi halde dengeler bozulur ve hayat devam etmez. Her canlı mucizedir, onlara hayat veren İlahi kudrettir. Ders kitapları, Allah'ın varlığını, gücünü, ilmini, iradesini inkâr ediyor, onun eserlerini doğaya mal edip onu Tanrılaştırıyor.

"Doğayla etkileşim sürecinde insan, doğal kaynakları gereksinimleri için kullanırken aynı zamanda doğaya zarar verir. Ekolojik dengeyi dikkate almaksızın gerçekleştirilen doğadan yararlanma süreci, kısa vadede insan için kazanım olarak görülebilir. Ancak uzun vadede doğa açısından telafisi olmayan çevre sorunlarına yol açtığı da bilinmektedir."(170)

Ekolojik dengeyi sağlayan kim? Dengeyi kim kuruyor? Kim sürdürüyor? Doğadaki hikmetli yaratılışı Yaratan Allah'ın adı anılmıyor.

"Hava kirliliğinin nedenleri doğal ve insan kaynaklı olarak iki grupta incelenebilir. Volkan patlamaları, orman yangınları ve toz fırtınaları doğal kaynaklı kirleticilerdir. Gazlar, partiküller, duman ve hidrokarbonlar bu kirleticilere örnek verilebilir." (s.176)

Dünyada her şey İlahi kudret eli ile gerçekleşir. Hiçbir şey sebepsiz olmadığı gibi bu olaylarda hayatın yaşanılabilir bir şekil alması için gereklidir. Kirletici olarak görülen her durum daha sonra gelecek temizliğinde habercisidir. Örneğin volkan patlamaları büyük korkutucu ve zararlı olacak bir olay gibi görünse de oluşacak tüfler toprağın verimini arttıracak gübrelerdir.

COĞRAFİ BÖLGE ÜRETİR Mİ?

Bir coğrafi bölgenin yenilenebilir doğal kaynakları üretme gücüne biyolojik kapasite denir." (s.178)

Coğrafi bölge denen toprak parçası cansız, aklı fikri yok. Nasıl oluyor da üretme gücüne sahip olabiliyor?

Aşık Veysel:

Cümle varlık hep topraktan / Var olmuştur, emir Hak'tan.

Rahmet dile sen Allah'tan, / Tükenmez rahmet deryası." der.

Biyoloji kitapları Allah'ın hikmetli işlerini şuursuz toprağa mal ediyor. Akıl ve mantık işi değil.

"Ekolojik tasarım, doğa ile barışık ve doğaya zararı en aza indirgenmiş tasarımları gerçekleştirmektir. Yeşil mimari, bina tasarımında enerji ve su tasarrufunu sağlar, sera gazı salınımlarını azaltmanın yollarını arar, mekânı zehirli kimyasallardan arındırarak çevre dostu malzemeler kullanır." (S.183)

Ekolojik tasarım kendiliğinden olmaz, bir yaratıcının varlığının delili.

Akılsız varlıkların bu tasarımı yapması imkân haricidir. Bu mükemmel program ancak İlahi gücün eseri olabilir.

DOĞAYA TANRILAŞTIRILIYOR

“Doğa tarafından insanın kullanımına sunulan yer altında ve üstünde bulunan yenilenebilir ve yenilenemez kaynaklara doğal kaynaklar denir.” (s.195)

“Doğanın 2017 yılı için bize sunduğu kaynakları 2 Ağustos itibarıyla tükendi. Yılın geri kalanı bir sonraki yıldan ödünç alarak geçirilecek. Küresel Ayak İzi Ağına göre ‘Dünya Limit Aşım Günü’, insanlığın doğa üzerindeki yıllık talebinin, dünyanın bir yılda sağlayabileceği kapasiteyi aştığı gün olarak tanımlanıyor. 1997 yılında Eylül ayına denk gelen limit aşımı günü, 2017 yılında şimdiye kadarki en erken tarihini gördü: 2 Ağustos.” (s.209)

Korunmaya muhtaç bir denge, kendini nasıl korur? Tüketilen bir kaynağın bir sonraki yıldan ödünç alınması komik. Allah’ın kurduğu düzeni, doğaya mal etmek, onu Tanrılaştırmak tamamen materyalist ve ateist anlayış ürünüdür.

Biyoloji kitapları, doğayı Tanrı olarak sunuyor, ilim dinsizliğe alet ediyor, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde anlatılan Allah kavramı ve inancına zıt düşünceler sergiliyor.

11. SINIF BİYOLOJİ

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, ders kitabı

MATERYALİST BİR BAKIŞ AÇISI İLE YAZILMIŞ

“İSKELET KASLARI KENDİLİĞİNDEN RİTMİK UYARILAR OLUŞTURUR”

“İskelet kası, somatik sinir sisteminden impuls almadıkça kasılmaz. Kalp kası, iskelet kasından farklı olarak kendiliğinden ritmik uyarılar oluşturup kasılabilir. Kalpte özelleşmiş uyarıcı ve iletici kas lifleri bulunur. Özelleşmiş lifler kalbin ritmik kasılmasından sorumludur.

Kalpte impulsu oluşturan iki düğüm ve impulsu taşıyan özel iletim demetleri vardır. Kalbin sağ kulakçığında dakikada 70-80 uyarı üreten sinoatriyal (SA) düğüm bulunur. Bu düğümden çıkan impulslar kulakçıkların kasılmasını sağlar. SA düğümünden gelen impulslar atrioventriküler (AV) düğüme iletilir. AV düğümünden çıkan özel kas telcikleri his demeti adını alır ve karıncık duvarında dallanarak Purkinje liflerini oluşturur (Görsel 1.4.2). AV düğümünden iletilen uyartı, his demeti ve Purkinje lifleri sayesinde karıncık kaslarının kasılmasını sağlar. Kalp kasılırken önce kulakçıklar sonra karıncıklar kasılır.” (s.109)

“Uyarılara karşı istemsiz ve aniden oluşturulan tepkilere refleks denir. Refleksler çoğunlukla istemli kontrol edilemez. Örneğin nefes alma, kan damarlarının çapının ayarlanması, ter salgılanması gibi birçok hayatsal faaliyet refleks hareketidir. Bazı refleksler doğuştan gelir. Diz kapağı refleksi, emme refleksi bunlara örnektir. Bazı refleksler de öğrenilerek sonradan kazanılır. Limon görünce ağzın sulanması kazanılmış reflekse örnektir.” (S. 31)

Allah’ın insan vücudunu harika bir şekilde düzenleyip tanzim etmiş, vücudun birçok bölümünü insan bilinci dışında yönetiyor. Muhteşem yaratıcıyı görmeyip *“doğuştan gelir”* demek ateist bakış açısının yansımasıdır.

KALP KASI BİLİNÇLİ YARATICI YERİNE KONUYOR

“Kalp kası düzenli aralıklarla kasılarak oksijeni azalmış kanı akciğerlere, oksijence zengin kanı vücuda pompalar. Kalbin pompa görevini sürdürebilmesi ve kan dolaşımını devam ettirebilmesi için ömür boyu ritmik şekilde kasılıp gevşemesi gerekir.

Kalbin kasılması için gereken elektrokimyasal uyarı yine kalbin içinde üretilir.

Kalp atışları arasındaki sürenin düzensizleşmesiyle kalp ritminin bozulmasına aritmi denir. Aritmi sırasında kalp hızı normal olabileceği gibi 60'ın altında (bradikardi) veya 100'ün üzerinde (taşikardi) olabilir. Kalp damarlarındaki tıkanıklık ve kalp kasındaki değişiklik aritmiye sıklıkla yol açan durumlardır. Kalbin jeneratörü konumunda olan sinoatriyal düğümdeki işlevsel bozukluk nedeniyle düzenli sinyal oluşmaması veya burada üretilen sinyallerin kalbin alt tarafındaki karıncıklara iletilememesi (AV blok) en sık karşılaşılan ritim bozukluğu nedenleridir.” (s.109)

“ORTA BEYİN, TANRILAŞTIRILMIŞ

“Orta beyin: Ön beyin ile arka beyin arasında sinirsel köprü görevi görür. Ara beyin ile beyincik arasında bulunur. Görme ve işitme reflekslerinin merkezidir. Gözbebeği refleksi, kas tonusu, vücut duruşunun ayarlanması orta beyinde denetlenir.” (S. 30)

Orta beyinde kimin denetlediği edilgen çatılı fiil kullanılarak gizlenmiş.

BEYİNCİK, BİLİNÇLİ VARLIK KABUL EDİLİYOR

“Beyincik, istemli kas hareketlerini ve dengeyi kontrol eder. İki yarım küreden oluşur. Uç beyinde olduğu gibi dışta boz madde, içte ak madde yer alır. Kol ve bacak kaslarının birbiriyle uyumlu hareket etmesini ve dengeyi sağlar. Omurilik soğanın üst kısmında bulunur. Kulaktaki yarım daire kanallarıyla ve gözle koordineli çalışarak vücut dengesini ayarlar. Örneğin karanlıkta atılan adımlar görülemediğinden denge rahatça ayarlanamaz. Çünkü görme merkezi karanlıkta beyincikle koordineli çalışamaz. Beyincik zarar gördüğünde göz hareketleri bozulur.” (s.30)

Beyincik, beyincikteki ak madde, boz madde tanrılaştırılıyor. Şuursuz proteinlerden meydana gelen beyincik, son derece bilinçli, faydalı ve önemli işleri yapıyor; kaslara emir veriyor, bundan insanın haberi olmuyor.

Allah beyni ve beyinciği yaratmış, onları programlamış. Mucize faaliyetler yaptırıyor. Kitap yazarları beyni ve beyinciği yaratandan söz etmiyor.

Mantık dışı bir anlatım.

VÜCUT, HÜCRE TANRILAŞTIRILMIŞ, BAĞIŞIKLIK SİSTEMİ KENDİLİĞİNDEN Mİ?

“Vücut bazı mikroorganizmalar için ideal bir yaşam alanıdır. Doku ve organlara zarar verebilecek organizmalara, toksinlere direnç gösteren vücut bunu ilk aşamada doğuştan sahip olunan bazı özelliklerle özgül olmayan bir biçimde hızlıca yapar. Doğal bağışıklık mekanizmaları patojenlerin (hastalık yapıcıların) tamamıyla savaşır. İkinci aşamada bağışıklık sistemi, zararlı olabilecek maddelere karşı önlemini uzun vadede özgül biçimde alır.” (S. 127)

“Doğal bağışıklık, daha önce patojenlerle karşılaşılıp karşılaşılmadığına bakılmaksızın bu etmenlere karşı vücudun ilk savunma hattıdır. Mikroorganizmalar, vücuda girmeyi engelleyen fiziksel etmenleri aşmışsa onlarla mücadele vücutta devam eder. Vücutta kendi sistemlerine ait olmayan yabancı hücre ve molekülleri tanıyan savunma hücreleri onları yok etmeye çalışır. Hastalık yapıcı etkenlere özgül olmayan bu mekanizmalar; fiziksel engeller, fagositoz yapan hücreler, doğal katil hücreler, interferonlar, kompleman sistemler ve iltihaplanma, ateş gibi yangısal tepkilerdir.” (S.128)

“Doğal Katil Hücreler Virüsle enfekte olmuş ya da kanserleşen hücrelerin yüzey proteinlerindeki anormalliklerini fark ederek onları yok eder. Ancak fagositoz yapmaz. Doğal katil hücreler, normal hücreleri enfekte hücrelerden ayırt etmelerini sağlayan bir dizi reseptör bulundurur. Salgıladığı maddeyle hedef hücre zarında gözenek oluşturarak hedef hücre DNA’sının yok edilmesine neden olur. DNA’nın bu şekilde yok edilmesi, doku ve organ nakillerinde doku ve organların reddedilmesinin önemli bir nedenidir.” (S. 128)

Hücreler bilinçli mi, proteinlerdeki anormallikleri nasıl fark eder?

Cevabı yok.

“B ve T lenfositleri tarafından oluşturulan bağışıklığa kazanılmış bağışıklık denir. Bazı hastalık yapıcı mikroorganizmaların geliştirdiği adaptasyonlar, birincil savunma hattı olan fagositoz yapan hücreleri atlatmalarını sağlar. B ve T lenfositleri, doğal bağışıklığı geçen bu durumdaki mikroorganizmalarla ve toksinlerle savaşmak üzere bunlara özgü proteinler sentezleyerek onları yok etmeye çalışır. Kemik iliğinde olgunlaşan B lenfositleri ve timusta olgunlaşan T lenfositleri; lenf düğümlerine, dalağa ve bademcik gibi lenf dokularına yerleşir. Bu lenfositlerin ortak hedefi zararlı maddeyi ve organizmayı yok etmek olsa da bunu farklı şekilde yapar.” (S. 130)

Lenfositler bilinçli, bilgili, akıllı varlık olarak sunuluyor.

ANNE DOĞAL SAVUNMA MEKANİZMASINI NASIL KAZANMIŞ?

“Anne, gebelik süresince vücudundaki değişiklikler ve yıkımlara karşı kendini korumaya ve doğan yavrusunu sağlıklı büyütebilmeye yönelik, doğal bir savunma mekanizması kazanmış durumda. Gebelik sırasında ve gebelikten sonraki dönemde, ancak anne sağlıklı olursa bebek daha iyi bir yaşam şansı yakalayabilir. Fakat şu ana kadar bu yöntemin beyin hücreleri için de geçerli olduğuyla ilgili herhangi bir bulguya rastlanmış değildir. (Düzenlenmiştir.) Bilim ve Teknik Dergisi, Ocak 2007” (s. 167)

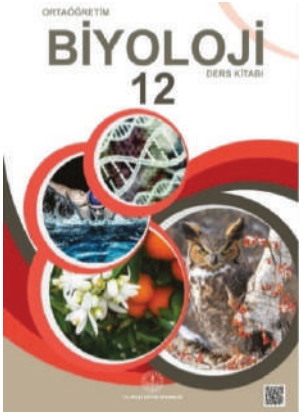

Annenin haberi olmadan, Yüce Allah vücuduna savunma mekanizması kurmuş. Anne sanki çaba harcamış da elde etmiş gibi anlatılıyor.

12.SINIF BİYOLOJİ / 2019-2020 yılı Ders Kitabı

DNA’LARA TANRI ÖZELLİĞİ VEREN KİTAP

FOTOSENTEZDE MİNİMUM KURALI VAR, KURAL KOYUCU YOK

"Bir hücrenin fotosentez hızı, birim zamanda tükettiği CO2 veya ürettiği O2 miktarı ile ölçülür. Fotosentetik bir hücre, gündüz hem oksijenli solunum hem de fotosentez yaparken geceleri sadece oksijenli solunum yapar. Ancak fotosentez hızı sadece birim zamanda atmosferden alınan CO2 veya atmosfere verilen O2 miktarına göre belirlenemez. Fotosentez reaksiyonlarının hızı; klorofil miktarı, sıcaklık, ışığın şiddeti, ışığın dalga boyu ve CO2 miktarı gibi faktörlere bağlı olarak gerçekleşir. Bu faktörlerden miktarı en az olan, fotosentez hızını belirler ve buna minimum kuralı denir." (S. 96)

Biyoloji kitapları yaratıcı ve Allah dememek için mantığı zorluyor.

FOTOSENTEZ SİSTEMİNİN SAHİBİ KİM?

"Enerji, ekolojik sistemler arasında yer değiştirir. Oksijenli solunumun son ürünleri olan CO_2 ve H2O, fotosentez tepkimelerinde; aynı şekilde fotosentezin son ürünleri olan besin ve oksijen de oksijenli solunumda tüketilen temel maddeleri oluşturur. Fotosentez yeryüzünde yaşayan tüm canlılar için oldukça önemlidir.

Oksijenli solunum yapan canlılar tarafından atmosfere verilen tonlarca CO_2, fotosentetik canlılar tarafından tüketilir ve CO_2 dengesi korunur. Kâğıt, pamuk, doğal bitkisel lifler ve selüloz insanlar tarafından kullanılan fotosentetik ürünlerdir." (S. 119)

HER CANLIYA AİT ÖZEL NÜKLEOTİT DİZİLİM DOĞAL OLARAK OLUŞABİLİR Mİ?

"restriksiyon enzimi: Bakterilerden elde edilen, doğal olarak oluşmuş, DNA baz sırasını belirli baz dizilimlerinin olduğu kendilerine özgül bölgelerden tanıyarak kesen enzimler." (S.217)

"DNA, tüm genetik bilginin taşındığı moleküldür.

DNA, ip şeklinde bir merdiven gibidir, basamaklarını organik bazlar, yandaki iplerini şeker ve fosfat oluşturur.

DNA'yı oluşturan nükleotitlerin sayısı ve sırası, her canlı için özgündür.

Bir hücre bölünürken kendi DNA'sını eşleyerek kopyalar ve böylece genetik özellikler gelecek nesildeki hücrelere aktarılır. DNA, doğrudan üzerinde taşıdığı genlerdeki baz dizilimine göre RNA sentezleyebilir." (Biyoloji 12, S. 25)

Son derece önemli ve her canlıya özgü özel dizilim kendiliğinden oluşur mu?

Her canlıya özel karbon ©, hidrojen (H), oksijen(O), azot (N),fosfor (P) atomlarından oluşan nükleit asit dizilimini kim yapar?

DNA'larda ansiklopedileri dolduracak bilgi var, genetik bilgileri taşır; yanlış dizilim, canlının özelliklerini kaybetmesine yol açar.

Canlıların özelliklerinin kalıtım yoluyla kuşaktan kuşağa geçmesini kimyasal asitler mi temin ediyor?

DNA denen asitler bu hünerleri nerede, nasıl kazanmışlar? Cevabı yok.

DNA TANRILAŞTIRILIYOR

"Canlılarda gerçekleşen tüm metabolik olayları denetleyen, genetik özelliklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan ve canlıları birbirinden farklı kılan organik moleküllere

nükleik asitler denir. Çift zincirli ve sarmal yapıda olan, kalıtımda görev alan nükleik asit çeşidine DNA (deoksiribonükleikasit) adı verilir." (S. 21)

"Nükleik asitler; C, H, O, N ve P atomlarından oluşan karmaşık yapılı büyük organik moleküllerdir. Nükleik asitler, birbirine fosfodiester bağları ile bağlanmış, dehidrasyon sentezi ile oluşan nükleotit zincirlerinin oluşturduğu polimerlerdir.

Bu polimerler, tüm canlılarda hem genetik özelliklerin aktarımını hem de protein sentezi gibi karmaşık olayların yönetimini sağlar. Bu nedenle nükleik asitlere yönetici moleküller de denir. Yönetici moleküller, tüm canlılarda ve virüslerde bulunur. Tek hücrelilerin ve çok hücreli organizmaların metabolik faaliyetleri, DNA'daki genler ile kontrol edilir ve yönetilir."

"Her hücre bölünmesinde DNA, kendini eşleyerek bir kopyasını oluşturur. Böylece bir nesildeki genetik bilgi, bir sonraki nesle aktarılır." (S. 21)

"DNA'yı oluşturan nükleotitlerin sayısı ve sırası, her canlı için özgündür. Bir canlının sağlıklı ve DNA taşıyan her vücut hücresindeki DNA miktarı ve DNA'yı oluşturan nükleotitlerin sırası aynıdır. Ancak canlıyı oluşturan doku ve organlar yapı ve özellikleri bakımından birbirinden farklıdır. Bu durumun nedeni gelişme sürecinde farklı dokuları oluşturacak hücrelerin DNA'sındaki aktif gen bölgelerinin değişkenlik göstermesiyle açıklanabilir." (s.25)

"DNA'da belirli bir özelliği ifade etmeye yarayan, belirli bir çeşit proteini kodlayan, bir karakterin ortaya çıkmasını sağlayan anlamlı şifrelere gen denir. Bu şekilde genler, bilgi depolayabilir. Genler nükleotit adı verilen yapı birimlerinden oluşur." (s. 29)

"Genler, kendilerini kopyalayabilir. Gen, bir DNA parçası olduğuna göre DNA replikasyonu (eşleşme) ile kopyalanabilir. Bu kopyalama sayesinde genler, yeni hücrelere aktarılabilir." (s.30)

Asitler kimyasal madde değil de sanki bilinçli, akıllı, bilgili, geçmişi ve geleceği bilen varlık gibi anlatılıyor. Şifreleme bile yapıyorlar. Genler kendini kopyalayabilir, deniyor.

Asitler cansız, akılsız, bilinçsiz varlıklar.

Bilim kullanılarak mantık dışı açıklamalar yapılıyor.

Onlara bu özelliği veren İlahi kudret görmezden geliniyor.

KENDİ KENDİNE TOZLAŞIYOR

"Bir çiçekte bulunan polenin aynı çiçeğin dişi organının tepeciğine ulaşması ile gerçekleşen tozlaşmaya kendi kendine tozlaşma denir (Görsel 3.85). Bitkide bu şekilde tozlaşma oluşabilmesi için erkek ve dişi gametlerin üretiminin aynı zamana rastlaması gerekir.

Bu tür bitkilerin çoğunda kendi kendini döllemeyi önleyen çeşitli uyumlar gelişmiştir.

Örneğin bu bitkilerde dişi ve erkek üreme hücreleri farklı zamanlarda oluşturulur.

Bu durum farklı ebeveynlerden gelen üreme hücrelerinin birleşmesini sağlar ve daha fazla genetik çeşitlilik ortaya çıkar. (Biyoloji 12,s.177)

Bitki akıllı, bilinçli, bilgili bir varlık mı ki erkek ve dişi üreme hücrelerini farklı zamanlarda oluşturuyor?

Bilinçli ve hikmetli işleri yapan ancak hikmet sahibi yaratıcı olabilir.

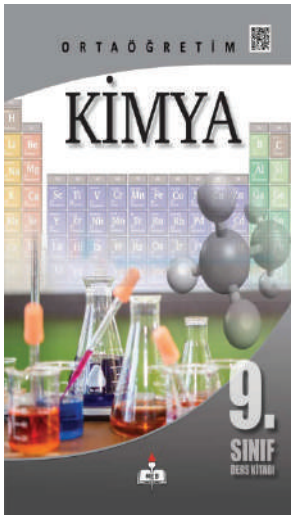

9. SINIF KİMYA

ATOMU İNCELEYENLERİN ADI VAR

ATOMU YARATAN ANILMIYOR

MEB'in Kimya 9. Sınıf ders kitabını, Mehtap Güntut, Pınar Güneş, Serpil Çetin yazmış.

MEB'in kitapları, özel yayınevlerine göre Allah'ın eserlerini daha az tesadüfe havale ediyor ve daha az kendiliğinden oldu diyor.

Allah'ın eserlerini anlatan MEB'in fizik, kimya, biyoloji, hayat bilgisi, coğrafya kitaplarında Allah'ın adı da anılmıyor.

Kitabın ikinci ünitesi atom modellerini anlatır.

Bilindiği gibi atom; proton, nötron ve elektronlardan meydana gelir.

Bölümde, atomun yapısı üzerinde çalışan bilim adamlarının adları verilmiş. Dört atom modeli var:

1. DALTON ATOM MODELİ (1803)

2. THOMSON ATOM MODELİ (1897)

3. RUTHERFORD ATOM MODELİ (1912)

4. BOHR ATOM MODELİ (1913)

Atomun yapısını inceleyip şeklini anlamaya çalışan bilim adamlarının isimleri tek tek sıralanmış. Atomu yaratan ve ona şekil veren Allah'ın adı yazılmamış.

Eser varsa onu yapan ve yaratan usta da vardır. Ders kitapları yaratıcıyı anmamayı tercih ediyor.

PERİYODİK SİSTEM ÜZERİNDE ÇALIŞANLAR VAR

PERİYODİK SİSTEMİ KURAN GÜÇ YOK MU?

Kitap 74.sayfadan itibaren meşhur periyodik sistemi ele almış. Sistemi keşfeden bilim adamlarını sıralamış.

Kimyacılar 118 element keşfettiler. Metaller, Ametaller, yarı metaller, soygazlar ve hangi sınıftan olduğu bilinemeyen Og metali.

Kimya kitabını kapağında da görüldüğü gibi metaller, özelliklerine göre periyodik bir sistem oluşturuyor.

Günümüzdeki periyodik tabloya en yakın sınıflandırma 1869 yılında Julius Lothar Mayer ve Dimitri Mendeleyev'in çalışmalarına dayanır.

İngiliz fizikçi Henry Moseley, X-ışınları ile yaptığı deneylerde çeşitli elementlerin atom numaralarını buldu. Elementlerin fiziksel ve kimyasal özelliklerinin atom kütlesine değil, atom numarasına (proton sayısına) bağlı olduğunu ispatladı.

Periyodik sistemde ilk yörüngede 2, ikinci periyotta 8, üçüncü periyotta 8, dördüncü ve beşinci periyotta 18 element bulunur. En fazla 18 element alabilecek şekilde düzenlenen periyodik

sistemde altıncı ve yedinci periyotta bulunan 32 element bulunur. (Kimya 9, s.75)

Asya'da keşfedilen ilk element olan Nh ismini Nihon (Japoncada güneşin doğduğu yer) kelimesinden, Mc Moskova şehrinden, Ts ABD'deki Tennessee eyaletinden, Og ise Prof. Dr. Yuri Ogennessian'dan alır.

Metalleri keşfeden ve özelliklerine göre periyodik sistemi oluşturan bilim adamları kitapta yer alıyor. Metalleri yaratan ve onlara kendilerine özgü özellikleri veren Allah'ın adı anılmıyor.

Garip, tuhaf, mantıksız…

OZON GAZI BİZİ KORUR MU?

"Atmosferde bulunan gazlardan biri de ozon (O3) gazıdır. Atmosferin alt katmanlarında bulunan ozon gazı hava kirletici olarak davranır.

Atmosferin üst katmanlarında bulunan ozon gazının oluşturduğu tabaka (ozonosfer) dünyayı, morötesi (ultraviyole) gibi Güneş'in zararlı ışınlarından koruyan bir kalkan görevi görür. Güneş'ten gelen zararlı ışınların bir kısmını engeller." (s. 199)

Ozonosfer tabakasına dünyayı koruma kabiliyeti verilmiş. Yaratıcı işin içinden çıkarılmış, şuursuz gaz tabakası Güneş'in hangi ışınlarının canlılara zararlı, hangilerinin zararsız olduğunu nasıl biliyor?

Bir başka paragrafta ozon tabakasının kendi kendini yenilediği yazılmış.

İfade şöyle:

"Ozon tabakasındaki incelme küresel bir problemdir. Ancak insanlar zararlı kimyasalları kullanmazlarsa bu problem ortadan kalkar. Zararlı kimyasallar kullanılmadığı takdirde ozon tabakası kendini yenileyebilir. Birçok ülke ozon tabakasına zarar veren kimyasalların kullanımını durdurmuştur." (S.199)

Sistemi kuran ve yöneten İlahi irade yok kabul ediliyor.

ATMOSFERDEKİ BİLİNÇ HAYRET VERİCİ

"İnsanlar yaşamak için nefes almak zorundadır. Vücudun çalışması için oksijene ihtiyaç vardır. Yaşamak için oksijene ihtiyaç duyan sadece insan değildir. Birçok hayvan türü de yaşamak için oksijene ihtiyaç duyar.

Ayrıca atmosfer olmadan hiçbir ses duyulmaz ve iletişim kurulamaz. Atmosfer aynı zamanda tüm canlıları Güneş'ten gelen tehlikeli ışınlara karşı korur, yeryüzündeki yüzey ısısını tutarak uzaya yayılmasını önler. Uzaydan dünyaya doğru gelen göktaşı gibi nesnelerden bizi korur. Atmosfer bitkiler için de önemlidir. Çünkü atmosferde bulunan karbon dioksit olmadan bitkiler yaşayamaz." S. 203)

ATMOSFER TANRILAŞTIRILMIŞ

"Dünya atmosferi tıpkı bir sera gibi davranır. Atmosferdeki karbondioksit, su buharı bir sera çatısı gibi gün boyunca Güneş'ten aldığı ısının bir kısmını tutar. Tutulan enerji atmosferi ve Dünya yüzeyini ısıtır. Böylece Dünya'nın sıcaklığı yaklaşık 14 °C'ta korunur. Bu olay Dünya'da yaşamın var olmasını sağlayan doğal bir süreçtir." (S. 198)

DOĞADA ELEMENLERİN İZOTOPU VAR

Yazarlar, yaratıcıyı anmamak için edilgin çatılı fiiller kuruyorlar. Örnekleyeceğim.

"Elementlerin çoğunun doğada birden çok izotopu vardır." (s.70)

Kitapta bu ve benzeri çokça cümle var. Doğada sanki bunlar kendiliğinden varmış gibi anlatılıyor. *"Yaratılmıştır"* dense yaratıcı akla gelecek.

DENİZLER VE GÖLLER BUHARLAŞIR SU BUHARI OLUŞUR

"Deniz ve göllerdeki sular sıcaklık yükseldiğinde buharlaşarak atmosferde su buharını ve bulutları oluşturur. Bulutlardaki su damlacıkları sıcaklığa göre yağmur, kar ve dolu olarak yeryüzüne iner. Suyun hâl değiştirerek yeryüzü ve atmosfer arasındaki çevrimine 'su döngüsü' denir. Su döngüsü yaşamın devamı için son derece önemlidir. Ayrıca su döngüsü ile suyun içindeki yabancı maddeler uzaklaşarak temiz ve içilebilir su sağlanır." (S.149)

Yukarıdaki paragrafta bulutların ve su buharının deniz ve göllerin oluşturduğu söylenerek şuursuz, iradesiz ve kudretsiz maddelere büyük kabiliyetler yükleniyor.

2.cümlede su damlacıklarının kendiliğinden yeryüzüne indiği algısı oluşturuluyor. İNDİRİLMİŞTİR dense indiren akla gelecek, ateizmin büyüsü bozulacak.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu milli ve manevi değerlere sahip nesiller yetiştirmeyi emreder.

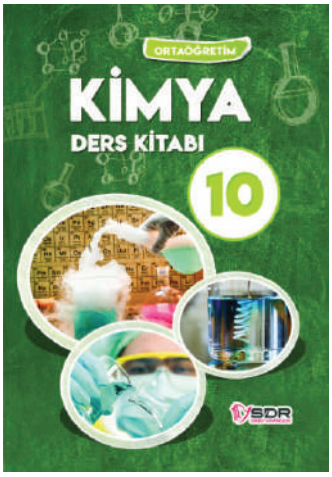

10. SINIF KİMYA KİTABI (SDR DİKEY YAYINCILIK)

YAZAR: Filiz SARITEN AYDOĞAN

AKILSIZ, BİLİNÇSİZ, BİLGİSİZ MADDEYİ TANRILAŞTIRAN KİTAP

10.sınıf Kimya kitabı maddeyi tanrılaştırıyor, Allah'ı anmıyor.

Okuyalım:

"Elementler kimyasal olaylar neticesinde yeni bir madde oluşturur. Yeni maddenin özellikleri kendini oluşturan elementlerin özelliklerinden farklıdır. En az iki farklı element atomunun kimyasal tepkime yoluyla belirli oranda birleşerek oluşturduğu yeni saf maddeye bileşik denir." (10.Sınıf Kimya, s.12)

Bilinçsiz, ilimsiz ve kudretsiz elementlere kendinden tamamen farklı özellikte yeni madde oluşturabilme kabiliyeti veriliyor, mantıklı değil. Elementlerin sahibi yaratıcı hiç anılmamış.

Bir başka örnek:

"Örneğin su, oksijen ve hidrojen gazlarının birleşmesiyle oluşur. Suyun oluşumunu gösteren denkleştirilmiş tepkime denklemi aşağıdaki gibi yazılır.

$2H_{2(g)} + O_{2(g)} = 2H_2O_{(s)}$ Tepkimeye girenler Ürünler (s.34)

Rabbimiz Kur'an'da defalarca suyun bir nimet oluşundan bahseder. Bilim adamları hidrojen

ve oksijenden su yapamıyor. Dünyanın üçte ikisi su. Oksijen ve hidrojen gazları akıllı varlıklar mi ki birleşip hayat kaynağı su yapıyorlar. Akıl ve mantık dışı bir anlatım söz konusu.

Bir başka örnek:

Asit-Baz Tepkimeleri:

"Asitler ve bazlar kimyada önemli bileşik sınıflarındandır. Günlük hayatta kullandığımız maddelerin birçoğunun yapısında asitler ve bazlar bulunur. Canlıların yaşamsal faaliyetlerini sürdürmelerinde asitlerin önemi büyüktür. Mide öz suyu besinlerin sindirimi için %0,4 oranında hidroklorik asit içerir. Proteinlerin oluşumunda amino asitlerin önemi tartışılmaz bir gerçektir. Elma, limon, portakal, ısırgan otu gibi meyvelerin ve sebzelerin büyük çoğunluğu asidiktir. Kabartma tozu, amonyak, sabun ise bazik özellikteki maddelerdir." (s.38)

Maddenin faydalı ve hikmetli halini anlatıp bunları yaratan Allah'tan bahsetmemek bu faydalı işleri maddeye havale etmektir.

Mide; şuurlu, akıllı ve güç sahibi mi ki besinlerin parçalanıp sindirilmesi işini gerçekleştirmek üzere %0.4 lük bir asit çözeltisi hazırlıyor. Mide bu kadar mı akıllı?

Bir başka örnek karışımlar:

"Yaşantımızın bugünkü modern duruma ulaşmasında önemli bir paya sahip olan metaller, yerkürede cevher adı verilen karışımlar hâlinde bulunur. Demir, bakır, kurşun, gümüş gibi metaller cevherlerinden elde edilir . Tıpta, kaynakçılıkta, teknikte çok geniş kullanım alanına sahip olan oksijen havadan elde edilir. Bugün birçok ülke, temiz içme suyunu, bir karışım olan deniz suyundan elde etmektedir." (s. 60)

Metallerin doğada kendiliğinden bulunduğunun ifade edilmesi mantıklı bir açıklama değil. En büyük nimetlerden biri olan oksijenin havadan elde edilmesi tabiatçılıktan başka bir şey değil.

KARIŞIMLARDAKİ HİKMET GÖZLENİYOR:

bbir örnek:

"Homojen gibi görünen süt, mikroskop altında incelendiğinde berrak bir sıvının içine gelişigüzel dağılmış yağ zerrecikleri biçiminde görülür . Deney 2.2'de kana mikroskop ile baktığınızda kan sıvısı içinde alyuvar, akyuvar ve kan pulcuklarının heterojen olarak dağıldıklarını fark etmişsinizdir. Görüldüğü gibi bazı karışımları çıplak gözle homojen ya da heterojen olarak sınıflandırmak mümkün değildir."(s. 65)

Son derece ölçülü, hesaplı ve faydalı karışımlar; tesadüfe, tabiata, gelişigüzelliğe verilmiş, oradaki nizam intizam ve hikmet göz ardı edilmiş.

"Genel olarak polar çözücüler polar maddeleri, apolar çözücüler de apolar maddeleri daha iyi çözer. Örneğin apolar yapıdaki benzen molekülleri yine apolar moleküllere sahip olan hekzanı çözer. Diğer yandan benzen, suda çözünmez. Bunun nedeni su moleküllerinin polar olmasıdır. Su molekülleri arasında bulunan hidrojen bağları o kadar kuvvetlidir ki benzen, sıvı hâldeki suyun molekülleri arasındaki etkileşimleri bozamaz ve dolayısıyla çözünme gerçekleşmez." (s.69)

Burda karışımları çözebilme kabiliyeti akılsız, şuursuz moleküllere verilmiş, çözünmeme nedenleri de tabiata isnad edilmiştir. Bunları düzen ve hikmetle yaratan yaratıcıdan bahsedilmemiş.

Karışımlardaki Çözünme Sistemi

"Polar sıvılar birçok iyonik ve polar kovalent bileşikler için çözücü görevini üstlenir. İyonik bileşiklerin iyonları, çözücü molekülleri tarafından elektrostatik çekim kuvvetleri ile çekilerek kristalden uzaklaştırılır. İyonik bileşiğin katyonu çözücü moleküllerinin negatif ucu tarafından çekilirken anyonu, çözücü moleküllerinin pozitif ucu tarafından çekilir ve etrafı sarılır. Böylece kristalden uzaklaştırılan iyonlar çözeltiye geçer ve çözünme tamamlanır." (s. 70)

Şuursuz, ilimsiz, kudretsiz polar sıvılara ciddi vazifeler yüklenmiş!

Hikmetli işleri çözücü moleküllere dayandırmak ateist felsefi görüşün ürünü. Bu ders anlatılırken öğrencilerimize Rabbimizin perde arkasında iş gören kudret ve rahmet elini gösterebilmek gerekir. O zaman ilim, hikmete dönüşür.

ŞİFALI BAL ÜRETMEK ARININ İŞİ Mİ, PEKİ ENZİM ÜRETİMİ KİMİN ESERİ?

"Tam bir şifa kaynağı ve doğal bir ilaç olan bal, çiçeklerden alınan özlerden üretilen bir çözeltidir . Arı, çiçeklerden aldığı nektar ve seyreltik şeker çözeltisini mide bölgesinde özel ürettiği enzim ile bal olarak peteklere boşaltır. Bal yaklaşık kütlece %76 oranında şeker içerir." (s. 72)

Rabbimizin Kur'an-ı Hakîm'de **"Rabbin arıya vahyetti."** buyurur.

Arının balı mide öz bölgesinde kendi ürettiği enzim ile oluşturduğu ifade edilmiş. Şafi olan Allahın ismi yine şuursuz arıya verilmiş. Balın çiçeklerden alınan özlerden üretildiği ifade ediliyor. Çiçeklere o özleri kimin koydu? Bu özlerden bal yapmak arının nereden aklına geldi? Hikmetli işler yine şuursuz çiçeklere ve arıya mal edilmiş.

MIKNATISTAKİ HÜNER KİMİN ESERİ?

"Mıknatısa karşı davranışları farklı olan iki maddeden oluşan bir karışım, mıknatıs yardımıyla bileşenlerine ayrılabilir. Mıknatıslar doğal mıknatıs ve elektromıknatıs olarak ikiye ayrılır. Doğal mıknatıs; demir, nikel ve kobaltı çekebilen maddedir. Hurdalıklarda, mıknatıs olma özelliğini elektrik akımına borçlu olan elektromıknatıslar kullanılır." (S.92)

Mıknatısa çekme gücünü kem vermiş? Tüm kabiliyet maddenin hüneri mi?

Mıknatısın mıknatıs özelliğine sahip olmasını elektrik akımına borçlu olduğu ifade edilmiş. Maddeler kanun koyucu yerine konuyor.

KAYNAK SULARI NEDEN BERRAK?

"Kaynak sularının berrak olmasının nedeni, ince kum tabakaları arasından geçerek süzülüp yeryüzüne çıkmasıdır. İnce kum tabakaları doğal bir süzgeç görevi görmektedir." (s. 97)

Rabbimizin berrak su gibi bir ikramı nasıl da şuursuz tabiata verilmiştir."

DİYALİZ MAKİNESİNİ YAPAN İNSAN

BÖBREKLERİ YAPAN YOK MU?

"Kan koloit bir karışımdır. Böbrek, diyaliz yöntemiyle çalışarak kandaki metabolik atıkların kandan ayrılmasını sağlar. Böbrek görevini tam olarak yerine getiremeyecek duruma gelirse kan temizlenemez ve metabolik atıklar vücutta değişik hastalıklara neden olur. Bu durumda diyaliz makinelerinden faydalanılır. Diyaliz makineleri, böbrekleri az çalışan ya da hiç çalışmayan kişilerin kanındaki zararlı atıkları temizlemek için geliştirilmiştir." (SAYFA 98)

Bu kadar büyük bir vazifesi yine insanı tanımayan, bilmeyen, sefkat etmeyen , ilimsiz, kudretsiz olan böbreğe verilmiş, perde arkasında iş gören, insanı tanıyan, bilen, merhamet eden, şefkat eden, ilim irade ve kudret sahibinin adı yok.

MADDE, DOĞA YARATICI YERİNE KONUYOR

"Kimyanın konusu maddedir. Çevremizde sayılamayacak kadar çok sayıda ve farklı özellikte madde vardır. Doğada görebildiğimiz ağaç, taş, toprak, su, kalem vb. birer maddedir. Ayrıca göremediğimiz ancak varlığını deneylerle anlayabildiğimiz hava, diğer gazlar, mikroplar da maddeden yapılmıştır." (SAYFA 118)

Metinde doğaya olağanüstü özellikler verilmiştir. Doğada görebildiklerimizi zaten doğada var olduğuna, göremediklerimizin de doğa tarafından yapılıyor olduğu mesajı veriliyor. Maderyalist bakış açısı ile konu anlatılıyor. Doğayı ve maddeyi yaratandan söz edilmiyor.

FORMİK ASİDİN MUCİDİ KARINCALAR

"Formik asidin diğer bir adı da karınca asididir. Formik aside doğada ilk olarak karıncaların salgısında rastlanmış ve bu salgıdan formik asit elde edilmiştir. Karıncalar, formik asidi saldırı ve savunmalarında kullanır." (SAYFA 119)

Sırf karıncaların saldırı ve savunmalarında kullandıkları formik asidin yaratılmasını Rabbül Alemine vermemek için karıncalara saldırı ve savunmalarında en iyi silahı kullanabilecek ilim, irade, kudret ve basiret özellikleri verilmiştir.

"Elektroliz, iyonlar içeren bir çözeltinin içinden elektrik akımı geçirildiğinde ortaya çıkan kimyasal değişiklikleri tanımlayan bir terimdir. Suda iyonlarına ayrışarak çözünen maddelerin sulu çözeltileri elektrik akımını iletir. Elektrolitlerin çözeltileri iyon içerdiğinden elektrik akımını iletir. Diğer bir deyişle elektrolit çözeltilerde, elektrik akımı iyonlar vasıtasıyla iletilir." (SAYFA 131)

Şuursuz iyonlara nasıl özellikler yüklenmiş?

TUZUN MUCİDİ KİM?

"Yemeklerimize tat veren yemek tuzu bir asitle bazın etkileşmesiyle oluşur." (SAYFA 135)

Hikmetle yaratılmış olan tuzun oluşumu yine şuursuz tabiata verilmiş ve basitleştirilmiştir.

"Asidik ve bazik özellikteki maddelerin birbiriyle etkileşerek kimlik değiştirmesi günlük yaşantımızda bize olumlu katkılar sağlar. Bir asidin zararlı etkisini bir bazla, bir bazın zararlı etkisini bir asitle giderebiliriz." (SAYFA 136)

Rabbimizin hikmetle iş yapması ve bize olan şefkati, ilmi, kudreti şuuru olmayan ASİT ve BAZA verilmiştir. Asit ve bazda nasıl bir şuur var da bizim için fayda gözetecek işler yapıyorlar?

METALLER İRADE VE KARAR SAHİBİ Mİ?

“Elektron verme eğilimli hidrojenden küçük metallere soy metaller denir. Soy metaller çok kararlıdır. Bu nedenle kolay kolay tepkimeye girmez. Altın (Au) ve platin (Pt) soy metallerdir. Gümüş (Ag), bakır (Cu) ve cıva (Hg) ise yarı soy metallerdir. Yarı soy metaller, sadece yapısında oksijen içeren kuvvetli yükseltgen asitlerle tepkime verir. Cu ve Ag, HCl gibi yapısında oksijen bulunmayan asitlerle tepkime vermez. Bahsi geçen metaller, H2SO4 ve HNO3 gibi oksijen içeren asitlerle tepkime vermektedir. Bu tepkimeler sonucunda tuz, asidin yapısından gelen bir oksit ve su oluşur ancak hidrojen gazı açığa çıkmaz.” (SAYFA 140)

Soymetallere bu kararlılığı veren kim? Soymetaller mi karar vermiş: **“Ben kararlı olacağım, kimseyle tepkimeye girmeyeceğim. ”** diye. Onları böyle hikmetle yaratan Biri var. Tıpta kırıklarda ameliyatlarda kullanılır platin, başka hiçbir maddeyle tepkimeye girmez (ki girse bu alanda kullanılamayacak). Hikmetle ve kast ve iradeyle yaratan yaratıcı işin içine hiç katılmamış.

GIDALARIN BOZULMASINI ÖNLEYEN ASİTLER

Karınca salgısında ve ısırgan otunun yapısında bulunan formik asit; bakteri, küf ve mayalara etki eder. Bu nedenle gıda endüstrisinde mikrobik bozunmayı engellemek amacıyla gıda koruyucusu olarak kullanılır. Birçok bitkinin meyvelerinde, yaprak ve kabuklarında bulunan benzoik asit de gıdalarda mikrobik bozunmayı önlemede kullanılan asitlerden biridir. İlave edildiği gıdaların tadını değiştirir. Benzoik asit meyve suyu, marmelat, reçel, gazlı içecekler, turşu ve ketçap üretiminde kullanılır.”(SAYFA 146)

Asitlere bu özellikleri yükleyen ve hikmetli yaratıcı işin içine katılmamış. Asitlerdeki faydalar tamamen kör tabiata ve tesadüfe verilmiş.

VÜCUDUMUZUN ELBİSESİ DERİNİN HÜNERİ

“Deri, vücudun tamamını örten dokudur. Mikropların vücuda girmesini engeller. Derideki gözenekler sayesinde ter ve zararlı maddeler vücuttan dışarıya atılır. Deri, vücudun sıcaklığını korur. Boşaltıma yardımcı olur. Derinin bu görevlerini sağlıklı yapabilmesi için temizliğinin sağlanması gerekir. Bu sayede deri üzerinde biriken kir ve yağların deri gözeneklerini kapatması engellenir ve mikroplar deriden uzaklaştırılmış olur. Bunun için belli aralıklarla tüm vücudun ve saçların yıkanması gerekir.” (SAYFA 175)

Yaratıcının hikmetle iş gördürdüğü deri fail kabul ediliyor. Allah’ın sıfatları deriye ve şuursuz tabiata verilmiş, kudret ve hikmet eli görmezden gelinmiş.

Elementleri, maddeyi, bazları, iyonları, deriyi İLAHLAŞTIRIYOR kitap. Hikmetli bilgileri anlamsızlaştırıyor.

MİLLİ EĞİTİM DERS KİTAPLARI YANLIŞLARI VE TEKLİFLER

HAYAT BİLGİSİ 2

DERS KİTAPLARINDAKİ İNKÂRCI BAKIŞ AÇISI

Okul Kitapları Milli ve Manevi Değerlerle Savaşıyor

Dersi kitapları, inkârcı bir bakış açısıyla yazılıyor.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, eğitimin milli ve manevi değerleri kazandıracak şekilde yapılmasını emreder.

Ders kitapları milli ve manevi değerleri baltalıyor, inkârcılığı telkin ediyor.

Kâinat kitabı yazarı yokmuş gibi sunuluyor.

İLKOKUL 2. Sınıf Hayat Bilgisi DERS KİTABI İNKÂRCI BİR DİL KULLANIYOR:

"Doğada birçok olay kendiliğinden belli bir düzen içinde oluşur. Doğa ve olaylar bu düzenin sağlanmasında etkilidir. Yeryüzündeki sular, Güneş'in etkisiyle buharlaşır, gökyüzüne doğru yükselir ve bulutları oluşturur. Bulutlarda biriken suların yeryüzüne düşmesi yağmuru oluşturur. Kar, su buharlarının havada donarak beyaz ve hafif tanecikler hâlinde yere inmesidir." (s.201)

Bir yerde düzen varsa düzenleyen vardır.

Sistem varsa sistemi kuran mutlaka mevcuttur.

Süleymaniye Camii Mimar Sinansız vücuda gelemez.

Ders kitaplarında **akıl, bilim ve mantığı zorlayan bir üslûp ve bakış açısı var.**

Atomu, elementleri, hücreyi, bitkileri, canlıları, Dünya'yı, Güneş'i ve evreni yaratıcının ilmini, gücünü, sanatını dikkatlere sunacak şekilde anlatan kitaplar yazdırılmalı.

Ders kitaplarındaki materyalist, inkârcı, ateist bakış açısına bir an önce son verilmeli.

HAYAT BİLGİSİ 3

"DAĞ, OVA, ORMAN, DENİZ, GÖL KENDİLİĞİNDEN OLUŞUR"

"Dağ, ova, orman, deniz, göl gibi kendiliğinden oluşan yerler doğal unsurlardır. İnsanların ve diğer tüm canlıların birlikte yaşadığı, doğal unsurların olduğu ortam doğal çevredir. Canlılar için doğal ortam çok önemlidir."(S. 169)

SOSYAL BİLGİLER 4

DOĞAL VARLIKLAR KENDİLİĞİNDEN…

Sami Tüysüz'ün kaleme aldığı Sosyal Bilgiler 4. Sınıf kitabı sanat eserini anlatıyor, sanatkârını görmezden geliyor.

Çevremizde Neler Var başlıklı konuda varlıklar ikiye ayrılır, deniyor. Doğal varlıklar ve insan eliyle yapılan varlıklar.

Dağ, ova, deniz, ırmak, göl, toprak, bitkiler, hayvanlar doğal unsurlar olarak tarif ediliyor ve *"Kendiliğinden olur."* deniyor. (s.71)

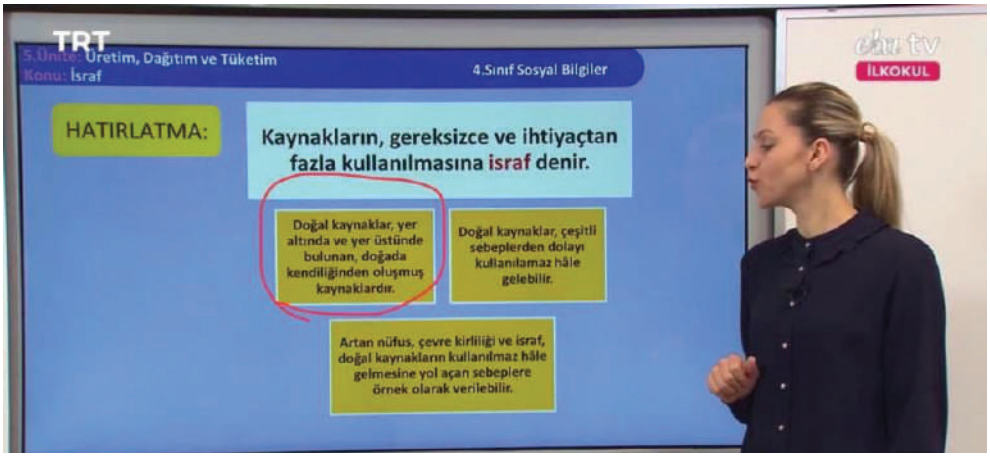

Köprü, yol, ev, masa, sandalye gibi varlıkları insan yapıyor. Doğal varlıklar kendiliğinden oluyormuş!

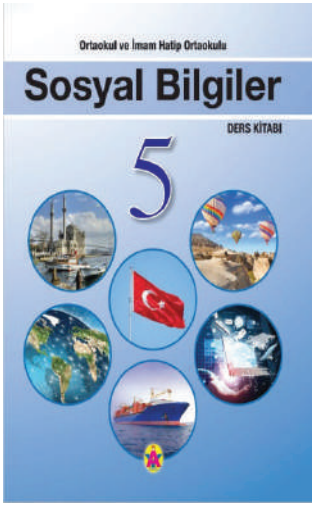

SOSYAL BİLGİLER 5

DERS KİTABINDA DOĞAYI TANRILAŞTIRIYOR

YARATICININ ADI ANILMIYOR

Anadolu Yayıncılık tarafından yayınlanan Sosyal Bilgiler 5 ders kitabı yazarları, ALLAH dememek için her varlığa yaratıcılık sıfatı takıyorlar.

Safronbolu evleri, Çatalhöyük harabeleri, Uzun Göl, Manyas Kuş Cenneti, Peribacaları… Evler, köprüler, harabeler kendilerine yapamıyor; Allah'ın eseri Uzungöl, Kuş Cenneti, Peribacaları kendi kendine oluveriyor.

"Doğada insan eli değmeden oluşan, gezilip görülebilecek eşsiz güzellikteki yerler ve unsurlar doğal varlık olarak nitelendirilir. Yurdumuz doğal varlıklar bakımından oldukça zengindir. Doğal varlıklar kendiliğinden oluşur, insanlar tarafından bu varlıklar sonradan keşfedilir." (s. 40)

Tabiattaki doğal afetlerde kendiliğinden olduğu ifade ediliyor:

"Doğada kendiliğinden meydana gelen, can ve mal kaybına neden olan olaylara doğal afet denir." (S.81)

"Doğal afetlerin özellikleri şunlardır: Gerçekleşmesinde canlıların etkisi yoktur." (S. 81)

SOSYAL BİLGİLER 7

DOĞAL FAKTÖRLER

Doğal faktörler; yeryüzü şekilleri, iklim, su kaynakları, yer altı

kaynakları, bitki örtüsü, savunma imkânları gibi **insan eli değmeden var olmuş unsurlardır.**

Beşerî faktörler ise ekonomik faaliyetler, ticaret, sanayi, madencilik, hayvancılık ve tarım gibi insan müdahalesi sonucu oluşan unsurlardır. (Sosyal Bilgiler 7, s.99)

KENDİLİĞİNDENE ORTAYA ÇIKAR

Bir yerin yerleşim yeri olarak seçilmesinde insan etkisi dışında kendiliğinden ortaya çıkan özelliklere …… faktörler denir. (S. 122)

KURAKLIK DOĞAL İKLİM OLAYI

Bir bölgede nem miktarının geçici dengesizliğinden kaynaklanan su kıtlığı kuraklık olarak tanımlanabilir. **Doğal bir iklim olayı olan kuraklık** herhangi bir zamanda ve yerde meydana gelebilir. Genellikle yavaş gelişir ve sıklıkla uzun bir dönemi kapsar. (Sosyal Bilgiler 7, s.233)

DEPREM DOĞA OLAYI

“Yer katmanlarında oluşan şok dalgalarının sebep olduğu doğa olayına deprem denir.” (S. 234)

DÜNYANIN OLUŞUMU

Dünyamızın oluşumundan insanların tarih sahnesine çıkışına kadar olan süreçte dünyanın coğrafi özellikleri birkaç defa değişmiştir. Belirli dönemlerde dünyamızın doğal dengesinin bozulmasına bağlı olarak bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. (S. 232)

HAVA OLAYLARI OLUŞUMU

Dünya üzerinde çok çeşitli hava olayları oluşmaktadır. **Bu hava olaylarından bazıları oluştuğunda doğal afet** durumuna gelebilen olaylardır. (S. 233)

DEPREM OLUŞUMU

“Yer katmanlarında oluşan şok dalgalarının sebep olduğu doğa olayına deprem denir.”

(S. 234)

Evrenin, Dünya’nın, varlıkların ve insanın yaratılışı; cansız, akılsız, bilinçsiz DNA’ya, elementlere, atomlara havale edilemez. Her şeyden önce cansız, kimyasal maddelerden canlı bir varlık inşa ediliyor. İnsanı ancak ölü elementlere hayat veren muhteşem bir Kudret yaratabilir.

Ders kitapları Milli Eğitim Temel Kanunu’nun öngördüğü **“Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan”** nesiller yetiştirme ilkelerine aykırı.

Aklımızla alay ediyor. Kendiliğinden diyerek akla ve mantığa aykırı hükümler veriyor.

Doğayı ve varlıkları tanrılaştırıyor.

Milli ve manevi değerlere saldırıyor.

Evlatlarımızı materyalist dünya görüşü, bilim kılıfıyla aşılanıyor.

Materyalist dünya görüşünü telkin eden kitaplarla milli ve manevi değerlere bağlı nesiller yetiştirmek mümkün değildir.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

5. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

I. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Ahmet Zafer TEL**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
10:00 10:30	Prof. Dr. Fatih SATIL / Balıkesir Üniversitesi TEKNOLOJİK UYGULAMALARDA BAZI CANLILARDAN İLHAM ALINAN YARATILIŞ TASARIMLARI (EPİDERMAL DOKU ÖRNEKLERİ)

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
10:30 - 11:00	Prof. Dr. Osman ÇAKMAK İstanbul Rumeli Üniversitesi	BİLİMLER IŞIĞINDA YARATILIŞ KONGRELERİ VE BİLİMİN ÖZGÜR ROTASI
	Daud SALMAN Sakarya Üniversitesi	İSLAMİ KAYNAKLARDAN ENTOMOLOJİNİN ÖZETİ
11:00-11:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

TEKNOLOJİK UYGULAMALARDA BAZI CANLILARDAN İLHAM ALINAN YARATILIŞ TASARIMLARI
(Epidermal Doku Örnekleri)

Prof. Dr. Fatih SATIL, Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Biyoloji Bölümü, Balıkesir
fsatil@gmail.com

ÖZET

İnsanoğlu karşılaştığı problemleri çözmede tabiatı ilham kaynağı olarak görmüş ve yaptığı birçok buluşta tabiatı taklit etmiştir. İşte tabiattaki modelleri inceleyip, sonra da bunlardaki tasarımları taklit ederek veya bunlardan ilham alarak insanların problemlerine çözüm getirmeyi amaçlayan bilim dalına Biyomimetik denir. Günümüzde bu bilim, teknoloji, sanat, mimari, yapay zekâ, nanoteknoloji, robotik, endüstri, askeri araştırmalar ve ulaşım gibi alanlarda kullanılmaktadır.

Bu çalışmada bitki ve hayvanlara ait dört farklı türün epidermal dokusu üzerinde yapılan çalışmalar literatür verileri ışığında yorumlanmıştır. Bitki türlerinden sarı nilüfer (*Nuphar lutea*) yaprağı ve gül (*Rosa damascene*) petallerinin epidermal tabakasındaki papiller ile hayvan türlerinden köpek balığı (*Squalus acanthias*) derisi ve geko kertenkele (*Gekko gecko*) türünün ayak epidermal tüyleri incelenmiştir.

Çalışma sonucunda; yaprak ve petal yüzeyindeki papil tipi tüylerin yüzey temizlemedeki rollerinin olduğu, köpek balığı derisinin sürtünmeyi azaltma rolü ile antimikrobiyal özellikte olduğu, geko ayaklarının altındaki tüylerin ise yüzeye tutunmada vazifeli olduğu görülmüştür.

Biyomimetik bilimi çerçevesinde, söz konusu epidermal yapılardan ilham alınarak; teknoloji, spor ve sağlık alanlarından yararlanılmaktadır. Sarı nilüfer ve gül epidermal dokularındaki papiller taklit edilerek kir tutmayan ve kendi kendini temizleyen yüzey boyaları üretilmiştir. Köpek balığı derisinden ilhamla yüzme mayoları ve antimikrobiyal özelliği taklit edilerek mikrop barındırmayan yüzey malzemeleri üretilmiştir. Geko kertenkelesinin ayak yapısı, ayakkabı firmalarının dağcı ayakkabısı geliştirmesine ilham kaynağı olmuştur.

Yaratılan varlıklardaki bu olağanüstü tasarımların taklidinin insanlar için fayda sağlayacağının görülmesi ancak bu tasarımların moleküler seviyede incelenmesiyle anlaşılabilmiştir. Çünkü yaratılan her varlıktaki bu kusursuz tasarım, detaya inildikçe daha da dikkat çekmektedir. Varlıklardaki bu tasarımlarda genellikle; en az malzeme ve en düşük enerji ile en kolay tarz ve en faydalı şekil tercih edilmiştir.

Yeryüzünün en gelişmiş canlısı olan insanın sözde kendinden daha ilkel kabul edilen canlıları taklit etmeye çalışması evrim açısından bir paradoks olarak görülmektedir. Yaratılış görüşü açısından ise bu durum; Allah'ın yaratma fiilinde; en basit mahlukta bile mükemmel bir sanat, hikmet ve yüksek gayeler gözettiğinin açık bir delilidir.

Anahtar kelimeler: Biyomimetik, Biyomimikri, Epidermis, Evrim, Yaratılış

CREATION DESIGNS INSPIRED BY SOME LIVING THINGS IN TECHNOLOGICAL APPLICATIONS (Epidermal Tissue Samples)

ABSTRACT

Mankind has seen nature as a source of inspiration in solving the problems they face. He imitated nature in many of his inventions. Biomimetics is the branch of science that aims to analyze the models in nature and then imitate the designs in them or to find solutions to people's problems by being inspired by them. Today, it is used in fields such as science, technology, art, architecture, artificial intelligence, nanotechnology, robotics, industry, military research and transportation.

In this study, studies on the epidermal tissue of four different species of plants and animals were commentated in the light of literature data. The papillae on the epidermal layer of the yellow lotus (*Nuphar lutea*) leaf and the petals of the rose (*Rosa damascene*) plant, as well as the skin of shark (*Squalus acanthias*) and the foot epidermal hairs of the gecko lizard (*Gekko gecko*) species were investigated.

In the results of study; It has been observed that the papillary hairs on the leaf and petal surface have a role in cleaning the surface, the shark skin has an antimicrobial feature with the role of reducing friction, and the hairs under the gecko feet are responsible for adhering to the surface.

Within the scope of biomimetic science, inspired by the structure of these epidermal tissues; technology, sports and health are used in the fields. Dirt-repellent and self-cleaning surface paints are produced by imitating the papillae in the yellow lotus and rose epidermal tissues. Inspired by shark skin, swimming trunks and microbe-free surface materials are produced by imitating its antimicrobial properties. Geko's foot structure inspired shoe companies to develop mountaineering shoes.

Understanding that imitation of these extraordinary designs in created beings would be beneficial for humans could only be understood by examining these designs at the molecular level. Because this flawless design in every creature that is created draws more attention as we go into detail. In these designs in living things, generally; the least material and the lowest energy, the easiest style and the most beneficial shape were preferred.

It is seen as a paradox in terms of evolution that man, the most advanced creature on earth, tries to imitate living things that are supposedly more primitive than himself. From the point of view of creation, this situation is; In the act of creation of Allah; It is a clear proof that he pursues perfect artistry, wisdom and lofty goals even in the simplest creature.

Key words: Biomimetic, Biomimicry, Creation, Epidermis, Evolution

GİRİŞ

İnsanoğlu ilk yaratıldığından beri kendisine bahşedilen **"merak ve keşif duygusu"** ile çevresini gözlemleyerek tabiattan esinlenmeyi ve onu taklit ederek yaşamına uygulamayı öğrenmiştir. Yeryüzündeki pek çok varlık ve oluşum insanların yaşamında model ve ilham kaynağı olmuştur. Örneğin kuşlar gibi uçmak, balıklar gibi yüzmek arzu etmiştir. İnsanoğlu bununla yetinmeyip, birçok canlıların fizyolojik ve biyolojik özelliklerini taklit ederek onlardan ilham almıştır (Yıldız, 2012). Bununla birlikte, tarih boyunca karşılaştığı problemleri çözmede tabiatı ilham kaynağı olarak görmüş ve yaptığı birçok buluşta tabiatı taklit etmiştir.

On dokuzuncu yüzyılda tabiatın taklidi sadece estetik açıdan yani sanat alanında uygulanıyordu. Dönemin ressam ve mimarları tabiattaki güzelliklerden etkilenmiş, yaptıkları eserlerde bu yapıların dış görünüşlerini örnek almışlardı. Ama tabiattaki tasarımların taklidinin insanlar için fayda sağlayacağının anlaşılması, ancak doğal mekanizmaların moleküler ve mikro seviyede incelenmesiyle başlamıştır. Çünkü varlıklardaki kusursuz düzen, detaya inildikçe daha da dikkat çekici bir boyut kazanmaktaydı.

Tabiattaki modelleri inceleyip, sonra da bunlardaki tasarımları taklit ederek veya bunlardan ilham alarak insanların problemlerine çözüm getirmeyi amaçlayan bilim dalına Biyomimetik denir (Jung and Bhushan 2010, Tavsan ve Sönmez 2015, Satıl 2020). Biyomimetik ya da bir diğer bir ifade ile Biyomimikri; Latince *"bios"* yani *"hayat"* ve *"mimesis"* yani *"taklit"* kelimelerinden türemiştir. Dilimizde Biyomimetik yerine bazı küçük nüans farkları olmakla birlikte; Biyomimikri, Biyo-taklit, Biyo-esinlenme, Biyo-ilham, Biyo-benzetim gibi ifadeler de kullanılmaktadır (Tavsan ve Sönmez 2015, Şen 2019).

Biyomimetik biliminin ortaya çıkışı aslında çok eskilere dayanmıyor. 1940'larda İsviçreli mühendis George de Mestral tarafından Dulavrat Otu bitkisinden ilham ile giyim endüstrisinde çokça kullanılan cırt cırtlı bant (Velcro Bandı)'ın keşfi ile dikkatleri çekmiştir. Bununla birlikte bu disiplini *"Janine M. Benyus"* terimsel olarak ilk kez 1997 yılında *"Biomimicry: Innovation Inspired by Nature"* adlı kitabında kullanmıştır (Şen 2019).

Mikroskobun teknolojik gelişimi ve biyoloji biliminin ortaya çıkışıyla birlikte tasarımda tabiattan esinlenme farklı bir boyut kazanmıştır. 1957 yılında Otto Schmitt"in ortaya koyduğu *"biyomimetik"*, 1958 yılında Jack e. Steele"in ortaya koyduğu *"biyonik"*, 1997 yılında ise Janine Benyus"un tasarım ve mühendislik sorularına yanıt olması amacıyla ortaya koyduğu *"biyomimikri"* kavramları doğa ve tasarım ilişkisinin felsefesini irdeleyen, sistematik öneriler geliştiren bilim dalları olmuştur (Yıldız 2012, Radwan and Osama 2016).

Günümüzde bu bilim, teknoloji, sanat, mimari, yapay zekâ, nanoteknoloji, robotik, endüstri, askeri araştırmalar, ulaşım gibi alanlarda kullanılmaktadır. Bu çalışmada bitki ve hayvanlara ait dört farklı türün epidermal dokusu üzerinde yapılan çalışmalar literatür verileri ışığında yorumlanmıştır.

Nilüfer Yaprak Yüzeyindeki Otomatik Yüzey Temizleme Sistemi

Yeryüzündeki pek çok canlı, kendi yüzeylerini koruyan çeşitli özelliklerde tasarlanmışlardır. Yeryüzündeki hayvan ve bitkilerin epidermal doku hücreleri, yaratılışları gereği yüzeylerini dış etkenlere karşı koruyacak bir takım kimyasal maddeler üretme kabiliyetindedir. Örneğin birçok bitki yapraklarının dış yüzeyleri kutikula ya da mum denilen cilalı ve ince bir tabakayla kaplıdır. Bu sayede bitkiler hem ıslanmaya hem de aşırı su kaybına karşı korunmuş olur.

Örneğin Nilüfer (*Nuphar lutea*) bitkisi çamurlu ve kirli ortamlarda yetiştiği halde yaprakları sürekli temizdir. Benzer şekilde gül (*Rosa damascene*) taç yaprak yüzeyleri, yapısının özel tasarımı ile ıslanmaktan korunur ve kirlerden temizlenir (Şekil 1).

Şekil 1: Nilüfer (Nuphar lutea) bitkisi çamurlu ve kirli ortamlarda yetiştiği halde yaprakları sürekli temizdir.

Mikroskobik çalışmalarda Nilüfer yaprak yüzeyinin papilla adı verilen çok küçük tepeciklerle kaplı olduğu görülür. Bu papillalar ayrıca mumsu bir madde ile kaplıdır. Yaprak yüzeyindeki bu mikro yapılar, *"Lotus etkisi"* denilen kendi kendini temizleme özelliğinde tasarlanmıştır. Bu etki; yaprakların süper hidrofobik ve su itici yapısının, su damlalarının yuvarlanma ve kayma hareketiyle yüzeyde kolayca akmasına izin vererek kir parçacıklarının çıkarılmasını kolaylaştırır (Ensikat et al. 2011, Kim 2012). Yani bu tepecikler temas yüzeyini azaltarak yağmur damlasının yaprağa yapışıp kalmasına engel olmakla görevlidir. Engebeli yüzeyde kolayca kayabilen yağmur damlaları beraberinde bütün tozları da yapraktan uzaklaştırır ve böylece yüzeydeki tüm kirler de temizlenmiş olur (Şekil 2).

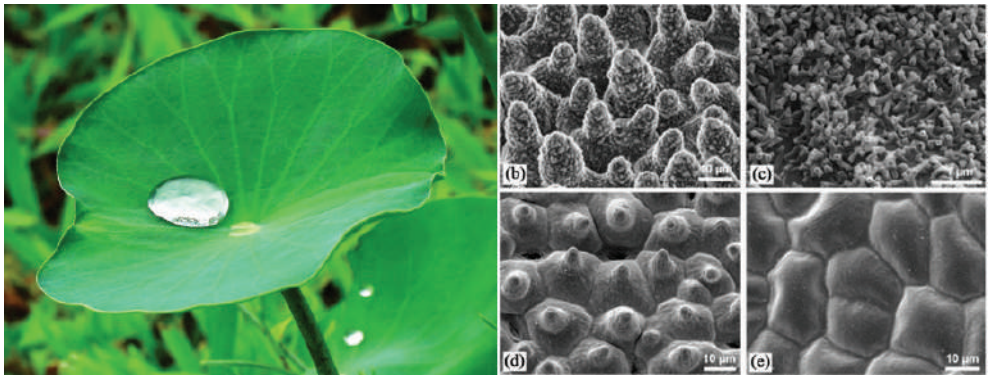

Şekil 2: Nilüfer yaprak yüzeyinin mikroskobik görüntüsü. a- Yaprak yüzeyindeki su damlası, Yaprak yüzeyinin SEM görüntüsünde b-papiller, c-üst yaprak yüzeyinde mum tübülleri, d-üst yaprak yüzeyi ve mum tübülleri, e-alt yaprak yüzeyi (Ensikat et al. 2011).

Benzer şekilde gül petallerindeki epidermal hücreler konik papilla yapısındadır. Bu papillerin üzeri de bir kütikula ile kaplıdır (Sulborska et al. 2012). Bu yapı, yaprak yüzeyinde mikro ve nano ölçekli pürüzlülükler oluşturur (Ji et al. 2017). Ancak gül taç yaprağının papillaları nilüfer yaprağınkinden daha düzdür. Bu nedenle Lotus yaprağı gül petallerine nazaran daha süper hidrofobik bir yüzeydir (Jin et al. 2020).

Su, yaratılışı gereği polar moleküllerle hidrojen bağları oluşturabilecek kabiliyettedir. Ancak süper hidrofobik yüzeyler genellikle hidrojen bağı oluşturamazlar. Bu nedenle, su molekülleri yüzeylerle neredeyse etkileşime girmez ve boncuk gibi mükemmel küresel damlacıklar oluştururlar (Jin et al. 2020).

İşte nilüfer yaprak ve gül petal yüzey yapılarının bu özelliği araştırmacılara ilham kaynağı olmuş ve yağmur suları sayesinde üzerindeki kirleri temizleyen bina yüzeyleri geliştirmişlerdir (Şekil 3). Böylece parmak izi bırakmayan ve kirlenmeyen, uzun yıllar kendisini temiz tutacak dış cephe malzemesi üretilmiştir.

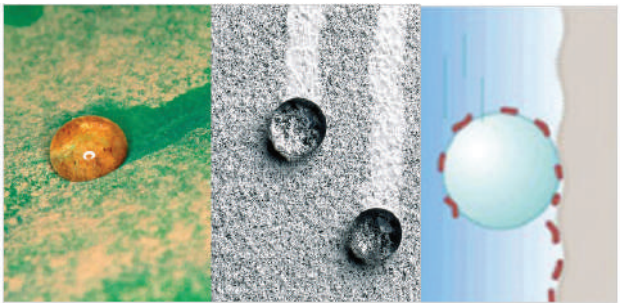

Şekil 3: Lotus bitkisinin yaprağındaki yüzey örnek alınarak hazırlanan dış cephe kaplaması her yağmurda kendini temizler (https://biomimicry.org/the-superorganism-way-of-life/lotusan-paint/).

Benzer şekilde gül petallerindeki gibi pürüzlü yüzeylerin yapısından ilham alınarak çeşitli uygulamalar için yapışkan olmayan korozyonu önleyici yüzeyler tasarlanmıştır (Nosonovsky and Bhushan 2012, Ji et al. 2017). Böylece mikro ve nano yapılar içeren hidrofobik yüzeyli malzemeler üretilebilmiştir. Benzer şekilde kan veya vücut sıvıları ile temas ettiğinde bakteriyel yapışmayı azaltabilen malzemeler üretilmiştir.

Köpek Balığı Derisindeki Sürtünmeyi Azaltma Özelliği

Köpekbalığı derileri sürtünmeyi azaltma özelliğinde tasarlanmıştır (Şekil 4). Köpek balığı dersi üzerinde taramalı elektron mikroskobuyla yapılan incelemeler de balığın derisinin şeritler içerdiği görülmüştür.

Köpekbalıklarının derisi, türbülanslı akış rejiminde cilt sürtünme direncini azalttığı bilinen akış yönünde hizalanmış yivli yapılarda yaratılmıştır (Dean and Bhushan 2010, Jung and Bhushan 2010).

Ayrıca, Köpekbalığı derisi yüzeyleri, dermal dişler veya yivli yapıların varlığı nedeniyle pürüzlü bir yapıdadır ve mükemmel bir sürtünme azaltma etkisine sahiptir (Şekil 5). Bu dermal dişlerin içbükey oluk yüzeyinde bazı nano yapılı çıkıntılar bulunmaktadır (Pu ve ark. 2016). Bu yapılar, dikey su girdapları veya su spiralleri oluşmasına neden olarak suyu balığın vücuduna daha çok yapışmasına ve böylece suyun yüzmeye karşı direncinin azaltılmasına neden olur. Bu etki, *"Ribblet etkisi"* olarak bilinir ve bu konu ile ilgili NASA'nın Langley Araştırma Merkezi'nde Ribblet deri araştırmaları yapılmaktadır (Dean and Bhushan 2010).

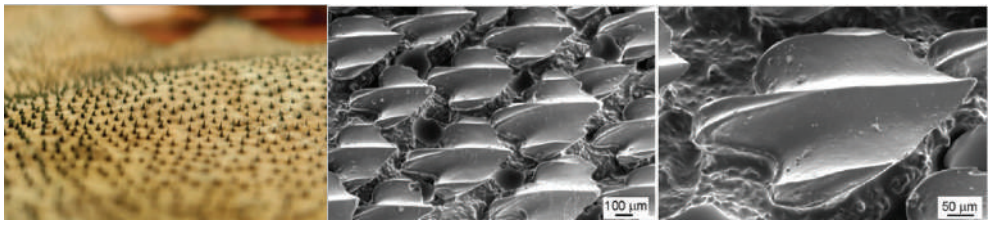

Şekil 5: Köpekbalığı derisi yüzeyleri, dermal dişler veya yivli yapıların varlığı nedeniyle pürüzlü bir yapıdadır (Jung and Bhushan 2010).

Köpek balığının derisindeki pullarda bulunan bu U biçimi kanallar girdaplar oluşturarak suyu vücuda yaklaşmasını sağlayarak suyun vücuda karşı oluşturduğu direnci azaltır. Bu teknoloji ile üretilen mayolar yüzücülere daha hızlı yüzme imkânı sağlamaktadır. Ayrıca bu özellik otomobil sanayisinde kullanılarak daha az sürtünme ile daha iyi performans elde edilmektedir.

Tüm bu tasarımlara ek olarak son yıllarda bazı köpekbalığı türlerinin derisinin doğal olarak antimikrobiyal özellikte olduğu anlaşılmıştır (Dündar Arısoy 2018). Yapılan mikroskobik incelemeler göstermiştir ki deri üzerindeki bu girinti ve çıkıntılar mikroorganizmaların deriye tutunmasını engellemektedir. Bu keşif sonrasında şimdi tıp dünyası yapay köpek balığı derisi ile geliştirilen ürünler; hastanelerde en çok dokunulan kapı kolları, merdiven tutanakları, yatak kenarları gibi yüzeylerde kullanılacaktır.

Gecko Kertenkelerinin Ayak Yapısındaki Tasarım

Gecko kertenkelesinin ayaklarında başka hiçbir canlıda bulunmayan çok güçlü bir yapışma sistemi vardır. Gekonun bu mucizevî yapışma sistemi kimyasal bir madde değildir. Ayrıca bu hayvanın ayaklarında vantuz benzeri bir yapı da mevcut değildir. Bu kertenkele türlerinin ayak yapısı tırmanmaya özel olarak tasarlanmıştır. Mikroskobik çalışmalar neticesinde, Gecko kertenkelelerinin ayaklarında 'Seta' adı verilen yüz binlerce mikroskobik tüycüklerle kaplı olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 6). Her seta yaklaşık 1 mm uzunluğunda ve 5 µm çapındadır. Ayrıca bu setalar 200 nm uzunluğunda ve 10 nm çapından daha küçük tüycüklerle ayrılmıştır.

Bu tüycükler insan saçından 10 kat daha incedir ve mikroskop altında uçlara doğru çatallandığı ve daha da inceldiği görülür (Lee et al. 2007). İşte Gekonun tek bir ayağında bu kalın tüylerden 2 milyon kadar vardır. Bu kalın tüylerin her biri de ayrıca 1000 civarı mikro tüycük içerir. Böylece Gekonun ayağındaki tüycüklerin toplam sayısı 2 milyara ulaşır.

Şekil 6: Geko kertenkelesinin ayaklarının altı çok sayıda mikroskobik tüycüklerle kaplıdır.

Gekoların ayaklarında yer alan bu mikro kılcal tüycükler kertenkelenin bastığı yüzeyle hiçbir boşluk bırakmayan bir temas yüzeyi sağlar. Böylece Gekonun ayağıyla yüzey arasında moleküler bir çekim kuvveti ortaya çıkar. Yani bu ayak dokusu, sürtünme kuvvetinden 600 kat daha büyük bir yapışkan güce karşılık gelir. Uzmanlar bu yapı sayesinde bir Gekonun ayaklarında tam 120 kiloluk bir yapışma kuvveti oluştuğunu hesaplamışlardır. Bu sayede Geko kertenkeleleri duvarları hızla tırmanarak tavana yapışabilir ve burada rahatlıkla yürüyebilir.

Ayrıca Gekonun ayaklarındaki bu mikro tüycüklerin hareket sırasında kuru koşullarda bile kendi kendini temizleme özelliğinde tasarlanmıştır.

İşte *Gecko* kertenkelesinin bu ayak yapısı, bilim adamları için ilham kaynağı olmuş teknoloji ve sanayii alanında ürünler tasarlanmıştır (Şekil 7). Örneğin ayakkabı firmaları tarafından dağcı ayakkabısı olarak kaygan yüzeylerde rahat tutunan lastik ve ayakkabılar üretilmiştir. Gekodan ilham alınarak üretilen sentetik yapıştırıcılar sayesinde yüksek sürtünmeye dayanıklı lifler geliştirilmiştir. Aynı zamanda bu yapı taklit edilerek dokuya zarar vermeyen ama bir arada tutan medikal bandajlar üretilmiştir. Stanford üniversitesinde yapılan bir AR-GE çalışmasında yapay geko ayak yapısına sahip robot tasarlanmıştır. Bu robot düz duvara ve cam yüzeylere tırmanabilmektedir. Böylece arama kurtarma çalışmalarında ulaşılamayan noktalara bu robot sayesinde girilebilecektir.

Şekil 7: *Gecko* kertenkelesinin ayak yapısı bilim adamları için ilham kaynağı olmuş teknoloji alanında ürünler tasarlanmıştır.

SONUÇ

İnsan yaşamını kolaylaştıran birçok yapıtın karşılığı tabiatta mevcuttur. İnsanoğlu, kendisine verilen merak ve öğrenme duygusu sayesinde yeryüzündeki yaratılmış varlıklardan ilham alarak birçok tasarımlar geliştirmiştir.

Tartışma ve Öneriler

İnsan, kendine yaratılıştan bahşedilen merak ve öğrenme kabiliyeti sayesinde çevresini gözleyerek varlıklardaki mükemmel yaratılış tasarımlarını taklit edip pratiğe uygulamıştır. Aslında, insan yaşamını kolaylaştıran birçok yapıtın karşılığı tabiatta mevcuttur. Wild Technology (Vahşi Teknoloji) kitabının yazarı Phil Gates, bu gerçeği şöyle ifade etmektedir: *"İcatlarımızın en iyilerinin çoğu, ya aynen diğer canlılardan taklit edilmiştir ya da onlar tarafından zaten kullanılmaktadır. Henüz gezegenimizi paylaştığımız çok sayıda canlı organizmanın sadece küçük bir kısmını keşfedebildik."*

İşte bu çalışmada da bazı bitki (sarı nilüfer ve gül) ve hayvanlara (köpek balığı ve geko kertenkelesi) ait epidermal dokular ve onlardan taklit edilerek yapılan tasarımlar incelenmiştir.

Çalışma sonucunda; nilüfer ve güle ait yaprak ve petal yüzeyindeki papil tipi tüylerin yüzey temizlemedeki rollerinin olduğu, köpek balığı derisinin sürtünmeyi azaltma rolü ile antimikrobiyal özellikte olduğu, geko ayaklarının altındaki tüylerin ise yüzeye tutunmada vazifeli olduğu görülmüştür. Biyomimetik bilimi çerçevesinde, söz konusu epidermal yapılardan ilham alınarak; teknoloji, spor ve sağlık alanlarından yararlanılmaktadır. Sarı nilüfer ve gül epidermal dokularındaki papiller taklit edilerek kir tutmayan ve kendi kendini temizleyen yüzey boyaları üretilmiştir. Köpek balığı derisinden ilhamla yüzme mayoları ve antimikrobiyal özelliği taklit edilerek mikrop barındırmayan yüzey malzemeleri üretilmiştir. Geko kertenkelesinin ayak yapısı, ayakkabı firmalarının dağcı ayakkabısı geliştirmesine ilham kaynağı olmuştur.

Bugün görmekteyiz ki gelişen teknoloji, yaratılış mucizelerini tek tek keşfetmekte ve *"biyomimetik"* biliminde olduğu gibi canlılardaki olağanüstü tasarımları örnek alarak insanlığa hizmet etmektedir. Varlıklardaki bu tasarımların; en az malzeme ve enerji ile en fazla verime sahip olmaları, kendi kendilerini onarabilmeleri ve doğa-dostu olmaları, sanatlı oldukları kadar dayanıklı ve uzun ömürlü olmaları da bilim insanlarının dikkatini çekmektedir. Yaratılan varlıklardaki bu mükemmel tasarımların taklidinin insanlar için fayda sağlayacağının görülmesi ancak bu tasarımların moleküler seviyede incelenmesiyle anlaşılabilmiştir. Çünkü yaratılan her varlıktaki bu kusursuz tasarım, detaya inildikçe daha da şaşırtıcı bir hal almaktadır.

Allah'ın kusursuz olarak yarattığı bu canlıları inceleyen bazı insanlar da bu tasarımlarda Allah'ın yaratılış delillerini görmeyip, *"doğanın mucizesi"* ya da *"hayatta kalma içgüdüsü"* gibi cümle kalıpları ile bu harika işleri basitleştirmektedirler. Evrim görüşünü savunanlar bu harika tasarımlar için; *"Doğa insandan çok daha yaratıcı çözümlere sahip!"* deyip doğaya bir ilahlık gücü vermektedirler.

Biyomimetik, evrim teorisi açısından bir paradokstur. Çünkü, evrim basamağının en gelişmiş canlısı olarak kabul edilen insanın sözde kendinden daha ilkel olan canlıları taklit etmeye çalışması, onlardan ilham alması evrimciler açısından kabul edilemez bir durumdur. Evrim görüşünü savunanlar bunu şu şekilde itiraf etmektedirler: *"Kabul etmemiz gerekiyor ki, o*

bizlerden çok üstün ve ortaya koyduğu çözümlerden bazılarına yetecek teknolojimiz henüz yok. Doğa hayatın devam etmesi için elbet bir yolunu bulur, bilim ise onu taklit etmenin bir yolunu!"

Evrim görüşünü savunanların bir başka iddiası ise bu tasarımların sadece genler ve epigenetik mekanizmalar tarafından kontrol edildiğidir. Ayrıca bu gibi tasarımlar için *"Çok uzun süren evrim ve eleme süreçleri sonucunda edinilmiştir ve edinilmeye/kaybedilmeye devam edilmektedir"* şeklinde çok yüzeysel ve genel bir açıklama yapılmaktadır.

Materyalist bakış açısıyla olaylara bakan bir kısım bilim insanları da inceleme konumuz olan bu tasarımları; *"Lotus etkisi"*, *"Riblet etkisi"* ve *"Moleküler çekim kuvveti"* gibi sebeplerle açıklamaya çalışmaktadırlar. Oysa bunlar bir açıklama değil sadece bir isimlendirmedir. Mantıksal muhakeme, evrendeki kanıtlar ve İlahi öğretiler; tüm bu mekanizmaları, etki ve kuvvetleri harekete geçiren ve yöneten bir gücün olması gerektiğini göstermektedir. Şüphesiz ki son derece ince ölçülerle ve yüksek gayelerle yaratılmış olan bu tasarımları; akıl ve şuurdan yoksun olan doğa, genler ve tesadüflerin eseri olan sebeplerle açıklamak aklı tatmin etmemektedir.

Teknolojide tabiatın taklit edildiği göz önüne alınacak olursa, yeryüzündeki varlıklardaki teknolojinin günümüz teknolojisinden çok daha üstün olduğu görülmektedir. **Tüm bu tasarımları, akıl yürütme yöntemlerinden mantıksal akıl yürütme yoluyla açıklayacak olursak; teknolojik ürünlerin bir tasarlayanı olduğuna göre elbette sonsuz bir ilim, sanat ve güç gerektiren canlılardaki bu mükemmel teknolojinin de bir tasarlayanının olması hem gerekli hem de bir zorunluluktur.**

En basit ve küçük varlıkta bile sanatlı ve mükemmel yaratılış ihmal edilmemiştir. Sonuç olarak varlıklardaki bu muhteşem tasarımların Allah'ın yaratma sanatının bilime ve bilim insanlarına yol gösterdiği anlaşılmaktadır. Allah her şeyi hikmet ve intizam dairesinde, ince ölçülerle ve yüksek gayelerle yaratmıştır.

KAYNAKÇA

Dündar Arısoy F., Kolewe, K.W., Homyak, B., Kurtz, I.S., Schiffman, J.D.; Watkins, J.J. 2018. Bioinspired Photocatalytic Shark-Skin Surfaces with Antibacterial and Antifouling Activity via Nanoimprint Lithography. ACS applied materials & interfaces, 10 (23): 20055-20063.

Dean B. and Bhushan B. 2010. Shark-skin surfaces for fluid-drag reduction in turbulent flow: a review. Phil. Trans. R. Soc. A. 368: 4775–4806

Ensikat H.J., Ditsche-Kuru1 P, Neinhuis C, Barthlott W. 2011. Superhydrophobicity in perfection: the outstanding properties of the lotus leaf. Beilstein J. Nanotechnol, 2: 152–161.

Lee H, Lee BP, Messersmith PB. 2007. A reversible wet/dry adhesive inspired by mussels and geckos, Nature, 448: 338-341.

https://cdn.pixabay.com/photo/2019/06/23/17/54/nuphar-lutea-4294363_1280.jpg https://cdn.pixabay.com/photo/2020/06/20/12/12/rose-5320831_1280.jpg

https://cdn.pixabay.com/photo/2017/06/19/17/05/lotus-leaf-2420205_1280.jpg

https://biomimicry.org/the-superorganism-way-of-life/lotusan-paint/

https://cdn.pixabay.com/photo/2020/04/10/08/49/hai-5024680_1280.jpg https://cdn.pixabay.com/photo/2017/10/10/18/26/iceland-2838223_1280.jpg

https://cdn.pixabay.com/photo/2021/07/27/14/11/gecko-6496954_1280.jpg

https://cdn.pixabay.com/photo/2015/06/07/22/01/gecko-800887_1280.jpg

https://kreatifbiri.com/wp-content/uploads/2018/10/kertenkele.jpg

https://www.fizikist.com/gecko-kertenkelesi-ve-geckolari-taklit-eden-teknolojiler/

Jin M. Xing Q. Chen Z. 2020. A Review: Natural Superhydrophobic Surfaces and Applications. Journal of Biomaterials and Nanobiotechnology, 11: 110-149

Jung YC, Bhushan B. 2010. Biomimetic structures for fluid drag reduction in laminar and turbulent flows. Journal of Physics Condensed Matter, 22: 1-9.

Kim I. 2012. Epidermal Features of the Nelumbo nucifera Tissues and Lotus Effect. Korean J. Microscopy, 42(2): 95-103.

Nosonovsky M. Bhushan B. 2012. Lotus Versus Rose: Biomimetic Surface Effects. Green Energy and Technology, 49:25-40

Pu X. Li G. Liu, Y. 2016. Progress and Perspective of Studies on Biomimetic Shark Skin Drag Reduction. ChemBioEng Reviews, 3(1): 26-40.

Radwan G.A.N. and Osama N. 2016. Biomimicry, An Approach, For Energy Effecient Building Skin Design. Procedia Environmental Sciences, 34: 178 – 189.

Satıl, F. 2020. Tabiattan İlham Alınan Tasarımlar: "Biyomimetik", ZAFER Bilim Araştırma Kültür Sanat Dergisi, 518: ?-?.

Sulborska A. Weryszko-Chmielewska E. Chwil M. 2012. Micromorphology of Rosa rugosa Thunb. petal epidermis secreting fragrant substances. Acta Agrobotanica, 65 (4): 21–28.

Şen, A.A. 2019. Biyomimetik Bilimi Tanım ve Tarihçesi. https://dergidir.com/biyomimetik-bilimi-tanim-ve-tarihcesi/

Tavsan F., Sönmez E. 2015. Biomimicry in Furniture Design. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 197: 2285 – 2292.

Ji WF, Li CW, Yu SK, Chen PJ. 2017. Biomimetic electroactive polyimide with rose petal-like surface structure for anticorrosive coating application. Express Polymer Letters, 11(8):635-644

Yıldız, 2012. Endüstri Ürünleri Tasarımı Kapsamında Biyomimetik Tasarımın Yeri ve Metodolojisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

BİLİM IŞIĞINDA YARATILIŞ KONGRELERİ VE BİLİMİN ÖZGÜR ROTASI

Prof. Dr. Osman ÇAKMAK, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul

ÖZET

Bu çalışmada bu sene beşincisi yapılacak olan Bilim ve Yaratılış Kongrelerinin etkileri ve ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmektedir. Dinsiz felsefeyi rehber alan bilim (seküler bilim) Kâinattaki güzellik, ihtişam, sanat, denge, temizlik, terbiye, düzen, ahenk, simetri ve maksatlar (kasdi yaratılışlar) gibi ders kitaplarına konu olması gereken kainat kitabının asli hakikatlerini görmezden gelir; açıklamalarını daha ziyade ateizm lehine tanzim eder. Yine seküler bilim, evrim teorisinde olduğu gibi, bilimin tanım ve kıstaslarını taşımayan ideolojik ve siyasî yaklaşımları, ya da bir takım ön kabulleri, bilim olarak takdim eder. Seküler bilim, eski Yunan inanç sistemi gibi çok tanrılı olmakla birlikte esasta ateizm temelli inanç olup, üçlü bir teslis tanrı inancına sahiptir: Teslisi meydana getiren tanrıları şu şekilde sıralayabiliriz: Sebepler, tesadüf ve tabiat. Seküler bilim, varlığın *"sebeplerin"* bir araya gelmesi ile meydana geldiğini söyleyerek Yaratıcıya ihtiyaç yok der. Evrimsel süreçte varlığın *"tesadüfen"* kendi kendine vücud bulduğunu iddia etmekte ve *"tabiatın"* eseri olduğunu söylemektedir. Bilimin bu şekilde ateizme alet edilmesi sonucu; insanlığın gerçeğe ulaşması engellenir ve insanlığın manevi değerlerle bağlantısı kesilir.

Bilim Işığında Yaratılış Kongreleri

Bilim Işığında Yaratılış Kongreleri, bilimi ateizme alet eden felsefi düzenbazlıkları ortaya çıkarmakta bilim adına yapılan *"oyunları"* deşifre etmektedir. Türkiye'den olduğu kadar Dünyanın değişik köşelerinden katılan bilim adamlarının bu gayretlerini, bilimi ideolojik baskılardan kurtarma ve onu özgür rotasına çevirme çabaları olarak değerlendiriyoruz.

Bu kongrelerde; insanlığını manevi hayatını tehdit eden ve yayılan inançsızlık virüsüne karşı aşı ve ilaç değerinde bilimsel çözümler çıkmakta; ateist yorum ve felsefi söylemlerin maskeleri düşmektedir. Bu çalışmalar, okulların ve ders kitaplarının seküler bilimin tanrılarının kürsüleri olmaktan kurtulacağı günlerin yaklaştığı müjdesini vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilim ve Yaratılış Kongrelerinin misyonu, Bilimin ateizme alet edilmesi, Bilimin Özgür Rotası, Seküler bilim, Ateizm, Yaratılış,

CREATION CONGRESSES IN THE LIGHT OF SCIENCE AND SCIENCE'S FREE ROUTE OF SCIENCE

ABSTRACT

In this study, the results and effects that come about with the five congresses of Science and Creation held so far will be evaluated. Secular science ignores the facts of the universe such as esthetics, magnificence, art, balance, cleanliness, nurture, organization, harmony, symmetry, intention (intentional creations); and it interpretes them in favor of atheism. Additionally, secular science, as in evolutionary theory, show certain political and ideological approaches which are devoid of scientific definitions and criterions or it claims some premises as if they are scientific. Beside being polyteist just like the antic Greek belief system, secular science in its essence has a trinity belief system having an atheist basis: we can list the elements comprising the trinity as causes, coincidences and nature. Secular science supports the idea that there is no need for God by saying the existence came into being as the result of causes caming together. It claims that existence came into being by itself by *"coincidence" through the evolution process and claims that existence is the work of "nature"*. As a result of misusing the science to serve atheistic purposes humanity's access to the truth and its connection with the metaphysics have been prevented. We can summarize the mission of the Creation Congresses in the Light of Science as manifesting the *"tricks"* and philosophic deceits made in the name of science. We evaluate the scientists' intentions who have attend from different corners of the world as well as from Turkey as efforts to save the science from being misused for atheism and materialism, and to draw a free route for it, which means locating science to the right place it deserves. At these congresses, scientific solutions as valuable as vaccines and medicine are being presented against the disbelief virus which spreads and threats the spiritual life of humanity like a virus; and also atheist comments and philosophic discourses disguised as science are unmasked. The studies presented there herald the coming days when the schools and the textbooks are recued from being the lecterns of the gods of the secular science.

Keywords: Mission of creation congresses in the light of science, Misusing the science for atheism, atheism, Creation, Secular science, Science's free route

GİRİŞ

Kâinattaki güzellik, ihtişam, düzen, ahenk, simetri ve maksatlar karşısında, sebeplere ve tesadüfe dayanarak; ya da tabiatı ve sebepleri yaratıcı olarak açıklama teşebbüslerinin arkasında hangi niyet ve kasıt bulunmaktadır? Bilimi inançsızlığa (ateizm) alet etmeye çabalayan gizli niyetleri ve çalışmaları ifşa eden çabalar bilim dünyasında giderek artmaktadır. Bu çabaların Yaratıcıyı nazarlardan saklamaya yönelik *"taraflı ve kasıtlı"* bilgilendirmeler olduğu daha iyi bir şekilde farkedilmektedir.

Ülkemizde, Bilim Işığında Yaratılış Kongreleri adı ile süregelen toplantılar, Yaratılışa dair konuları bilimsel platformlara taşımaktadır.[1] Gittikçe artan sayıda ilim adamı, geçmişin mekanik teorilerinin artık savunulamadığını fark etmektedir.

Bu çalışmalar, Dünya üzerinde bilimin ateist ve materyalist ideolojiye alet edilmesine karşı en kapsamlı çalışmaları ve bilimi *"özgürleştirme çabaları"* olarak değerlendirebiliriz. Yaratılışa dair yayınlar şimdiye kadar sadece popüler seviyede kalıyor; konular bilimsel kaynak niteliği taşımayan dergi ve kitaplarda yer alıyordu. Bu Kongrelerden ortaya çıkan bilimsel dökümanlar özellikle ders kitaplarının yeniden yazılması için gerekli akademik kaynak, referans ve alt yapıyı oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Kongre sunumlarının makaleler halinde basılması ve kitaplar halinde yabancı dillere çevrilmesi, üniversite web sitelerinde yer alması küresel çapta istifade imkanı sağlanmaktadır.

Mülki amir ve yetkililerin bu kongrelere ilgilerinin yakın ilgisi, bu çalışmaların önemli bir boşluğu doldurduğu, ve beklentilere cevap verdiğini göstermektedir. Okullarımızın seküler bilimin tanrılarının kürsüleri olmaktan kurtulacağı günlerin yaklaştığını müjdelemektedir.[2]

---

1 Bilim Işığında Yaratılış Kongreleri nasıl doğdu? Prof. Dr. Adem Tatlı 30 kadar bilim adamı ve düşünürün katkıları ile *"Bilimlerin Işığında Yaratılış Kitabı"* neşredildi. Bu kitaba dair çalışmalar kongrelerin doğuşuna bir alt yapı ve çekirdek oldu. Bu kitabı hazırlanmasında ve basılması ile ilgili çalışmaların içinde oldum. *"Bilimlerin Işığında Yaratılış Kitabı"* Üsküdar Üniversitesi yayını olarak neşredildi. Bu çabalar, Bilimlerin Işığında Yaratılış Kongrelerine giden ilk adım oldu.

2 Bilimlerin Işığında Yaratılış Kongresi'nin dördüncüsü Kütahya Dumlupınar Üniversitesinin (DPÜ) ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Kongrede hem bir sunum yaptım ve hem de oturum başkanlığı görevlerim vardı. Yerli ve yabancı 85 bilim adamının sunumları ile katıldığı Kongreye, Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş açılışa katıldı. Diyanet İşleri Başkanlığı, TÜGVA, TÜRGEV, İlim Yayma Cemiyeti Hayrat Vakfı ve Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı gibi birçok kuruluş destek verdi. Kongrenin açılışına Kütahya Valisi Ali Çelik, Kütahya Belediye Başkanı Alim Işık, MHP Kütahya Milletvekili Ahmet Erbaş, Hava Er Eğitim Tugay ve Garnizon Komutanı Hava Piyade Tuğgeneral Necati Gündüz ve Kütahya Müftüsü Hüseyin Demirtaş katıldı. Mehmet Görmez ve Nevzat Tarhan Hoca ise çağrılı tebliğler sunan katılımcılardandı.

Bu kongrelerin bilimi dinsizliğe siper ve maske yapan çevrelerce hedefe konulması ve yoğun saldırılar, kongrelerin hedefine ulaştığına delil ve gösterge olmaktadır.

Bu toplantıların bu aşamaya gelmesinde şüphesiz en büyük bir emek biyoloji profesörü Adem Tatlı'ya aittir.[3] Adem Tatlı ve ekibi Milli Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler zamanında Yaratılış konularının ders kitaplara girmesinde çalışan ekipte öncü rol almıştı.[4]

Sadece Türkiye'de değil, Avrupa'da, Amerika'da birçok bilim adamı benzer nedenlerle taciz edilmektedir. Yaratılışa dair bilimsel çalışmaları yapmaları halinde görevlerinden, hatta akademik unvanlarından olmaktadır.

Tüm bunlar, evrimci ve ateizmin kurumsal olarak yaygınlık gösterdiğini; bilimi ağır bir tahakküm altında tutulduğunun bir göstergesi olmaktadır. Evrimi ima eden basit çalışmalar bile kendilerince saygın ilan edilen dergilerde zaman geçirilmeden yayınlanmaktadır. Halbuki yaratılışa dair bilimsel çalışmalara sürekli ambargo konulmaktadır.

Yaratılış Kongreleri, Maarif Dünyamızın "Muhtevasızlık" ve "İrfansızlık" Sorununa Çözüm Yolunu Gösteriyor!

Hz. Ali *"Ben eşyaya bakınca eşyanın kendisinden önce Hakkı görüyorum."* der. Tabiatta eşyanın birbiri ile mükemmel ilişki ağı bize her bir varlığı kendi varlığından öte diğer varlıklara ve gerçeklere işaret olmaktadır. Yoktan var olmuş bu kâinatta kendini gösteren Kudret değişmez bir gerçekliktir. Tüm annelerle yavruların ilişkilerinde kendini gösteren şefkat de öyledir. Her şeyin yerli yerinde olması ve birbirinin hukukuna tecavüz etmemesi ile kendini gösteren *"adalet"* kâinata yerleşmiş gerçeklerdir ve ders kitaplarında en başta yer alması gereken konulardır. Ne varki ders kitaplarında Yaratıcının hikmetli yaratılışı nazarlardan saklanmakta; hakikatler sahte yaratıcılara verilmekte; bilim ateizme alet edilmektedir. Biyoloji ideoloji halini almaktadır.

Kongre hangi boşluğu doldurmaktadır? Günümüzün işgal girişimlerinin toprak üzerine değil zihinler üzerinden yürütüldüğünü biliyoruz. Değerlerden ve manadan soyutlanmış okul müfredatları ile kendi medeniyetimizi inşa edemiyoruz. Eğitim ve kültür meselesi aslında bir millî güvenlik meselesidir. Ahlaksızlık ve inançsızlık bilim ve çağdaşlık kılıfı ile takdim edildiğinden, gençliğin sadece imanını değil, ahlakı da elinden alınmaktadır. Çocuklarımız çoğu eğrilikleri okullardan öğrenmektedir. Eğitim kurumları ahlaki yozlaşmanın merkezi haline

---

3 Milli Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler zamanında yaratılış konuları ders kitaplarına dahil olmuştu. Adem Tatlı hoca ve bir grup bilim adamının çalışmaları ile özellikle biyoloji kitabı müfredatlarında önemli değişimler olmuş, yaratılış konuları da ders kitaplarına girmişti. Bu çalışmalar *"cezasız"* kalmadı. 28 Şubat YÖK idaresi Adem Tatlı Hoca'yı görevden almıştı. 28 Şubat sürecinde YÖK'ün hışmına uğrayanlardan birisi de bendim. YÖK'ten gelen soruşturma isteği üzerine Üniversite Rektörlüğünce soruşturmalar geçirdim. Popüler bilim yazılarımızdaki *"yaratılış ve tevhid"* konuları bahane edilerek soruşturmaya tabi oldum. Aynı zamanda o günlerde YÖK yetkililerinin ve rektörlerin demokratik olmayan tutumlarına karşı eleştirel yazılarım rahatsızlık veriyordu. Soruşturma sonucu bazı idari görevlerim üzerimden alınmıştı.

4 Vehbi Dinçerler'in bakanlığı döneminde bu mücadeleyi kendi web sitesinde bir sayfada derlemiş: Evrim Teorisi İlmi Gerçekler | Vehbi DİNÇERLER (vehbidincerler.com.tr) (erişim tarihi 16 ekim 2021)

gelmiş olması, sınav için verilen irfandan yoksun mekanik bilgi ile gençlerimiz muhakemesiz, idealsiz ve sorumsuz hale getirilmesi ülkemizde eğitimin bir milli güvenlik meselesi haline geldiğini göstermektedir. .

Kongrelerin Dönüştürdükleri

Gerek ders kitaplarında olsun gerekse belgesellerde, diğer kültürel kaynaklarda Yaratıcıdan (Hak Teala) hiç söz etmemek bilim adına tarafsızlık değil, gaflet yahut inkâr hesabına taraflı bir anlatımdır. Bilimi ateizmin *"malı"* gibi gören onu ideolojiye alet eden çevreler, bilimlerden Hakka ve hikmete açılan pencereleri *"kapalı"* tutmak gayret içinde oldular.

Günümüz insanının gerçeğe ulaşmasında, bilimin dünyevileşmesinde ve metafizikle bağlantısının kesilmesinde şu üç felsefe akımını sorumlu tutabiliriz. Bunları şu cümlelerle özetleyebiliriz:

(a) Sebepler meydana getirdi.

(b) Kendi kendine oldu.

(c) Tabiat yaptı.

Bilim ve Yaratılış Kongreleri Ne Anlatıyor?

Kongrelerde öne çıkan bir kısım çözümleri şu şekilde ifade edebiliriz:

1. Evrim ve evolüsyon gerekçe gösterilerek felsefî yorumlar *"bilimsel bilginin"* yerine ikame edilmektedir. Böylece sistemli, tutarlı ve objektif olması gereken bilimsel bilgi amacından saptırılmaktadır. Bilim, gözleme ve deneye dayalı olayları incelerken, tamamen objektif olması, ideolojik görüşü savunma gayesinin içine girmemesi gerekir.

Bilimsel platformların dile getirilmesi ile evrimin bir ideoloji ve felsefi bir görüş olduğu gerçeği kendini göstermektedir. Hatta teori kategorisinde bile olmadığı görülecektir. Bu sebeple evrim konuları, biyoloji ve fen kitaplarında değil felsefe kitaplarına yer alabilir.[5]

Bilimsellik kılıfı içinde maskeli sunulduğundan gizlenen yaratılışa dair gerçeklerin ve propagandaların bilimsel platformlarda en üst düzeyde dile getirilmesi gizli metotların su yüzüne çıkmasını sağlamaktadır.

2. Ders kitapları, materyalist felsefeye göre kurgulanmaktadır. Varlığın ve yaratılışın manevi ve ruhani boyutları kadar, hikmet ve hakikat boyutları da nazarlardan saklanmaktadır. Bu bakış açısı hayatı anlamsızlaştırmakta ve kültür ve ahlakın yozlaşmasının başlıca kaynağı olmaktadır. Materyalist bilgi virüsü ahlaki ve manevi boşluğa yol açmakta, huzursuzluğun kaynağı olmaktadır. Bu kongreler hakikate ayna tutan temaları ile yeni müfredatlar için bilimsel kaynak ve materyal ihtiyacına cevap vermektedir.

---

5 Türkiye'de evrimci düşünce bir çok çevrede felsefi düşünce yerine bilimsel bilgi olarak değerlendirilmektedir. Çünkü Batıdan kopya ve ithal ders kitapları yaygın şekilde evrimci düşünceyi bilimsel düşünce olarak telkin etmektedir. Ülkemizde kendi bilim anlayışımızı ve referanslarımızı oluşturmayışımızın filtresi şekilde körü körüne tercüme bilimin bunda büyük rolü var.
Adresini verdiğimiz derlemede evrimci düşünce bilimsel düşünce olarak lanse edilmekte ve neden ülkemizde evrimci düşüncenin kökleşmediğine dair yaklaşımlar içermektedir: Hakan ÇETİNKAYA . Evrim, Bilim ve Eğitim Üzerine. Ege Eğitim Dergisi 2006 (7) 1: 1–21 .

3. Fen eğitiminin insanımızın inanç değerleri ile çelişen yapı arz etmesi öğrenciyi ikilem içinde bırakmaktadır. Bu durum, öğrencide şizofrenik ve hasta bir kimliğin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu gerçeğin Kongrelerde dile getirilmesi; tehlikenin görülmesini; tedbir için irade oluşmasını sağlayacaktır.

4. Bilim; tekniğe, mesleğe ve hayata dair sorulara cevap ürettiği kadar dini hakikatleri anlamaya, insanın görüş alanını genişletmeye de hizmet etmekle mükelleftir. Bilimler, inanca, dini ve kültürel hayata dair sorulara cevap verdiği ve çözüm ürettiği ölçüde anlam kazanmakta, faydalı hale gelmektedir.

Bir uyutma sonucu, bu gerçekler ülkemiz aydınları arasında dile getirilmediğinden ders kitapları seküler bilimin tanrılarının kürsüleri olmaya devam etmektedir. Kongreler bu gerçeklerin ve çözümlerin en üst düzeyde dile getirildiği platformlar olmaktadır.

5. Din ile bilim birbirinin muhalifi değil, birbirine destek veren ve birbirine güç veren iki taraftır. Fen eğitiminin temel bir gayesi, insanı aldığı eğitim sonucunda kendisi için yaratıldığı ve tasarlandığı belli olan tabiatı doğru anlamaya vasıta olmaktır. İnsan her şeyden önce kâinat kitabının bir okuru haline gelmelidir. Zaten Kuran'ın ilk emri *"oku"*dur (Alak, 1). Hak dinle bilimin maksatları birleşmektedir.

Bu kongreler, yeryüzü ayetlerini okumanın metodunu ve yolunu göstermektedir. Yine bu kongrelerde fen bilimlerinin misyonu ve müfredatı konusunda doğru rotalar çizilmektedir.

6. Varlığın hikmet ve hakikat boyutlarının fen derslerine yansıtılması ile öğrencide hem bilim merakı gelişecek hem sanat ve estetik duyguları inkişaf edecektir. Tabiatta her zaman şahit olduğumuz yardımlaşma, temizlik, iktisat, adalet ve denge, yüksek nizam ve düzen, sanatlı ve hikmetli yaratılış gibi hakikatler ders kitaplarında ana müfredat konularıdır. Bu hakikatlerin ders kitaplarına yansıması ile öğrenci *"tabiatı"* bir kitap gibi okumayı öğrenecektir. *"Yeryüzü ayetleri"*nin okumayı öğrenen tabiat kitabının ayetleri olan adı geçen hakikatler ahlak ve meziyet haline gelecektir. Yaratılanı Yaratandan ötürü sevme duygusu inkişaf edecek; böylece kendisine ve çevreye/canlıya saygılı *"çevreci"* insan modeli; sözde değil özde ortaya çıkacaktır.

Bu kongrelerde ders kitapları müfredatlarının çerçevesi ve muhtevasına dair yol haritası çizilmektedir. Yukarıda adı geçen muhtevaların müfredatlarda yer alması için hedef gösterilmektedir.

7. Materyalizmin, tek bir paradigma ya da nedensellik çizgisi olarak takip edilmesi eğitimin ruhani boyuttan ilişkisinin kesilmesini sonuç vermektedir. Bu durum vahim sonuçlar doğurmaktadır. Öğrenilenlerin marifet ve meziyete (irfan) dönüşmesi engellenmektedir. Okulların fazilet ve değer üreten konuma çıkması ancak bilim üzerindeki ideolojik ve dogmatik öğelerin hakimiyetinin kaldırılması ile mümkün olabilir.

Bu kongreler dikkatleri bilim üzerindeki gizli ateist hakimiyete çekiyor, üstü örtülü işgali gözler önüne seriyor. Bu sebeple Kongreler, söz konusu işgale karşı en önemli bir özgürleşme hareketini teşkil ediyor.

Bilim Din ile değil Dinsizlik ile çatışır.

Ateizme alet edilen bilimde (seküler bilim) din ile bilimin birbiri ile çatıştığı tezi *"ustaca"* işlenir. Bilimler inanca, dini hayata dair sorulara cevap vermeli ve çözüm üretmelidir. Dini

hakikatleri anlamaya, insanın görüş alanını genişletmeye de hizmet etmelidir. Zira yaratılış mucizesinin sırlarını bilen bir insan, Allah'ın varlığına kesin bir bilgiyle kanaat getirir. Bilginin detaylarına inildikçe özellikle çıplak gözle algılanamayan mikrokozmik ve makrokozmik alana inildiğinde bu kanaat daha da güçlü hale gelir.

İslam dini bilimsel araştırmalardan ve bulgulardan bir tedirginlik duymamaktadır, bilakis teşvik etmektedir. Kuran-ı Kerim'de insanlar sürekli araştırmaya, düşünmeye ve bilmeye yöneltilmektedir.

Bu kongreler, bilimi tarafsız hale getirecek ve hakikat ve hikmet eksenine, yani asli konumuna çekmeyi sağlayacak bir metodolojiyi göstermektedir. Diğer yandn Kongrelerde Müslümanların Orta Çağ'daki bilimdeki sıçrama yapmalarının kaynağı üzerinde de durulmakta, müslümanların bilimde öncü konuma çıkmalarının önündeki engeller de irdelenmektedir. *"Müslümanların altın çağında olduğu gibi bilim ve araştırmada motivasyonu tekrar kazanmaları için nasıl bir dönüşüme ihtiyaç bulunmaktadır?"* sorusu gündeme gelmektedir. Çözüm olarak, ortaya şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Fenleri bir kainat kitabı okuması ve marifet vesilesi haline getirebildiği takdirde, fen ve teknik alanda motivasyon tekrar kazanılabilir. İnsanımıza yaygın bir şekilde bilimsel bakış açısı ve araştırma ruhu kazandırabiliriz.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu kongreler, bilimin ateizmin sultasından ve dünyevileşmeye alet edilmekten kurtarmaya, onu özgürleştirmeye hizmet etmektedir. Hulasa, bilim adamlarının bu çabaları, bilimin şerefli ve asli konumuna kavuşacağı; okulların ve ders kitaplarının ise seküler bilimin tanrılarının kürsüleri olmaktan kurtulacağı günlerin yaklaştığı umudunu artırmaktadır.

Bilimin Işığında Yaratılış Kongrelerinin önemli bir sonucu da ders kitaplarındaki muhtevasızlık ve eğitimdeki *"irfan"* sorununa dikkat çekiliyor olmasıdır. Bilim Işığında Yaratılış Kongreleri, ülkemizin güzide bilim adamları, eğitimdeki asli sorunlara dikkat çekiyor. Özellikle ders kitapları ve müfredatta yapılması gereken dönüşümler için kapsamlı çözüm önerileri ortaya çıkmaktadır. Bu kongreler, sadece geleceğin Türkiyesi için değil, hakikatı arayan tüm dünya insanlığı için doğru bilimsel kaynak ihtiyacı; ders kitabı muhtevaları ve müfredatları hazırlanmaktadır.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

A SYNOPSIS OF ENTOMOLOGY FROM ISLAMIC RESOURCES

Doktora Öğrencisi Daud SALMAN, Faculty of Ilahiyat, Department of Islamic Studies,
Sakarya University, Sakarya
dahood772000@gmail.com

ABSTRACT

Insects are wonderful creatures that have been in existence even before the existence of humans. Entomology involves a continuous and meticulous account of the efforts made by humans to understand the origin and presence of numerous groups of insects; to divulge their benefits and harms; to group and classify them in relation to other animals; to study the anatomy, physiology, and biology of these creatures; and to devise methods of subjecting or controlling those species which interfere with human health, comfort, and development. This study of insects gained tremendous recognition in the resources of Islam. Although there were novel biological facts and general, rather than specific information about these incalculable hordes of creatures by the western ancient scientists. However, Primary resources of Islam namely: Al-Quran and Hadith having laid a great foundation about entomology, early Muslim scholars such as Abu Hatim Assajistaany(781 AD), Abu Yusuf Ya`kub As-sikkir (858 AD), Ya`kub bn Ishaq Alkindy (Alkindus) (873 AD) and many more, wrote remarkable works on this area of science. Whereas the scientific study of insects in the modern sense began in the West only in the 16th century. This work aims to elaborate on the contribution of Islamic resources to the field of entomology. In addition to economic entomology and forensic entomology, Islamic resources also added entomology *in fiqh and entomology for da`wah* to the fields of entomology. Unfortunately, these great contributions of Muslims to this field received little or no recognition in the international scientific literature.

Keywords: entomology, Islamic resources, Fiqh entomology, da`wah entomology. Economic entomology.

ÖZET

Doktora Öğrencisi Daud Salman, Faculty of Ilahiyat, Department of Islamic Studies,
Sakarya University, Sakarya
dahood772000@gmail.com

Böcekler, insandan önce de var olan harika yaratıklardır. Entomoloji, çok sayıda böcek grubunun kökenini ve varlığını anlamak, yararlarını ve zararlarını açıklamak, onları diğer hayvanlara göre gruplandırmak ve sınıflandırmak ve bu canlıların anatomisini, fizyolojisini ve biyolojisini incelemek için insanlar tarafından gösterilen çabaların sürekli ve titiz bir hesabını içerir. Aynı zamanda entomoloji, insan sağlığına, rahatlığına ve gelişimine müdahale eden böcekleri, kontrol altına alınması için yöntemler tasarlar. Böceklerle ilgili bu çalışma, İslam'ın kaynaklarında büyük bir kabul görmüştür. Batılı kadim bilim insanları tarafından bu hesaplanamaz yaratık sürüleri hakkında yeni biyolojik gerçekler ve spesifik olmayan genel bilgiler vardı. Ancak, İslam'ın birincil kaynakları olan Kur'an ve Hadis, entomoloji hakkında büyük bir temel oluşturduktan sonra Ebû Hâtim Sehl b. Muhammed es-Sicistânî (ö. 255/869), Ebû Yûsuf Ya'kūb b. İshâk es-Sikkît (ö. 244/858), Ebû Yûsuf Ya'kūb b. İshâk el-Kindî (ö. 252/866) gibi daha pek çok ilk dönem İslam alimleri, bu bilim alanında dikkate değer eserler yazdı. Modern anlamda böceklerle alakalı bilimsel çalışma ise Batı'da ancak 16. yüzyılda başlamıştır. Bu çalışma, İslami kaynakların entomoloji alanına katkısını detaylandırmayı amaçlamaktadır. Ekonomik entomoloji ve adli entomolojiye ek olarak İslami kaynaklar, entomoloji alanlanında fıkıh ve davet entomolojisine önem vermiştir. Müslümanların bu alanda yapmış olduğu bu büyük katkılar, ne yazık ki uluslararası bilim literatüründe çok az kabul görmüş veya yeterince tanınmamıştır.

Anahtar kelimeler: entomoloji, İslami kaynaklar, Fıkıh entomolojisi, davet entomolojisi, ekonomik entomoloji.

INTRODUCTİON

Insects, (class Insecta or Hexapoda), are the largest animals that belong to any member of the largest class of the phylum *Arthropoda*, They generally have segmented bodies, jointed legs, and external skeletons (exoskeletons). They can be distinguished from other *arthropods* by their body, which is divided into three major regions: the head, the three-segmented thorax, the many-segmented abdomen (Wigglesworth, n.d.). As tiny as these creatures may be they play a key role in the existence of humans directly or indirectly. Islam through its all-inclusive resources chiefly Al-Quran and hadith, arouse the interest of humans to these complicated, tiny animals. Early Muslims rose to the challenge and produced wonderful works which can be regarded as roadmaps for modern scientific and systemic Entomology.

Definition of Entomology

Entomology -like most of the modern scientific classifications do- originates - with a Greek word: *entom*, meaning *"notched"* which generally implies an insect because an animal is an insect when it has segmented body parts (Mason, n.d). It simply entails *"the study of insects and their relationship to humans, the environment, and other organisms"* (Department of Entomology at The Ohio State University[DEOSU], n.d). It is regarded as a branch of zoology (the study of animals). In the past, the word "insect" was used in a broader term with less specification, as such the definition of *"entomology would also include the study of animals in other arthropod groups, such as arachnids, myriapods, and crustaceans"*. Hence this broader denotation may still be encountered in informal use (Wikipedia, 2021).

Insects are wonderful creatures that are found almost everywhere. Studies have identified not less than 1 million species of insects and estimate the number of unidentified species ranging from 5 million to 80 million (The Open Learn University, 2007). Insects are endowed with unique adaption features which enable their survival in different kinds of tough environments on the earth. This qualifies them to outnumber all other animal species combined. Their importance to human health cannot be over-emphasized. It also is said that local and global economies and sustainable food and water supplies all depend on *"state-of-the-art knowledge about insects, their integral roles in ecosystems, and their effective management"* (DEOSU, n.d). With the possible exclusion of bacteria and other microscopic organisms, insects outnumber all other forms of life in individuals and species. They embody an almost unbroken chain of 50 million years of survival on the earth (Essig, 1936). Their direct effects on humans are so conspicuous that even though less than 5 percent are regarded as pests, but they consume about 20 percent of the world's crops, and also throughout history, they have taken

more lives than war. Richard (1942), quotes Hans Zinsser (1935) talking about the life history of Typhus fever and other insect-borne diseases: *"Soldiers have rarely won wars. They more often mop up after the barrage of epidemics. And Typhus with its brothers and sisters-plague, cholera, dysentery-has decided more campaigns than Caesar, Hannibal, Napoleon, and all the inspector generals of history"*. It is believed that the control over plague and pestilence is a groundbreaking achievement of no less value to development than the control of mechanical power through steam and electricity, on which all modern industry depends (Richard, 1942). Fortunately, numerous species of insects are beneficial and valuable to humans, in helping to control other pests, recycling nutrients, and pollinating crops (DEOSU, n.d). It is barely necessary to call attention to the countless numbers of insects and their universality of distribution. Throughout their long existence, they have developed in many ways and have occupied virtually every imaginable livable niche on the globe with the notable exception of the high seas, which have remained eccentrically free from their ingressions. It is worthy of mentioning here that despite their abundance, from the earliest times up till today, insects are the least recognized of all creatures to the average human individual (Essig, 1936).

A Brief History of Entomology

Over a long period, humans had invested a lot of effort, time, and resources in several attempts to comprehend their environment. A complete history of entomology consists of a consistent and meticulous account of the attempts made by humans to fully get acquainted with the necessary knowledge about the essence and presence of innumerable groups of beneficial and pestiferous insects; to determine their groups and classes according to other animals; to understand the anatomy, biology, and physiology of these complex beings; and to develop means to subdue and control those species which negatively impact the human health, wealth, and development (Essig, 1936).

Due to the importance of these complicated creatures, right from the inception of creation, all human civilizations had means in which they identify and control the insects around them. Although early humans knew very little about insect tormentors, he made very remarkable use of some beneficial species that were among the first domesticated animals. They provided food, clothing, wax, dyes, medicines, amulets, idols, and other items of general use and commercial value. In this regard, Essig (1936) quotes WALTHER HORN (1926), "Never in the thousands of years in this world has there been a time when applied entomology played such an important role in the fate of the people as in the period from 3000 to 6oo B.C.". In an attempt to give a full account of the history of entomology, Essig (1936) states the seven eras in which KIRBY and SPENCE (1826) divide the history of entomology to 1. The era of the Ancients. 2. The era of the revival of science after the darkness of the middle ages. 3. The era of SWAMMERDAM and RAY, or of the Metamorphotic System. 4. The era of LINNE, or the Alary System. 5. The era of FABRICIUS, or of the Maxillary System. 6. The era of LATREILLE, or of the Eclectic System. 7. The era of MACLEAY, or the Quinary System. He noted that apart from the first two eras the system is largely arbitrary, being founded upon the contributions of a few individuals rather than upon any very definite epochs of achievement .

In India, there are lots of references to insects like the honey bee, the silkworm, and the lac-insect in the Ancient Sanskrit literature. The propagation of the silkworm and the manufacture

of silk cloth were well known as long ago as 6,000 years. The medicinal properties of many insects had been discovered. Some insect enemies of man and his food crops have been dealt with in Atharva Veda (Husain, 1938).

In China the Study of beneficial insects:- Silkworm (Bombyx mori L.) (Lepidoptera: Bombycidae): Sericulture and silk technology date back to the period of Agriculture ca. 4,500-7,000 years ago, as evidenced by the recent discovery of a Neolithic relic site in Zhejiangi Province(Tsai, 1982). Even Wax insect (Ericerus pela Chav.) (Homoptera: Coccidae): The wax of this scale insect was first utilized in China in 1300 B.C. In the next two centuries, a great deal of information on its host ranges, distribution, biology, and methods of extracting wax was published (Tsai, 1982).

In another hand, Egypt 4,000 years ago in a way considered the scarab beetle as sacred. They venerated it because it was believed to symbolize the promised resurrection (Ragnar, 2020).

Conclusively all ancient civilizations had ways of dealing with the insects around them. Some of those ways were documented while some were verbally or practically learned from generation to generation. But entomology took a new phase when the New York Entomological Society was founded in 1862 (Leng, 1918). As such entomology developed rapidly in the 19th and 20th centuries and was studied by large numbers of people, including such notable figures as Charles Darwin, Jean-Henri Fabre, Vladimir Nabokov, Karl von Frisch (winner of the 1973 Nobel Prize in Physiology or Medicine), and two-time Pulitzer Prize winner E. O. Wilson (Wikipedia contributors, 2021).

Entomology in Islamic Resources

Islamic civilization just like the previous civilizations made its marks on the study of insects. Islam is a religion that inspires knowledge-seeking, made its adherents references to science over a long period. It is not new that the contribution of Muslims in the field of natural sciences and their overall intellectual outputs was the beacon of light that illuminated the way out for Europe from the swoon of the dark ages. The intellectual output during the Abbasid period for instance Universities were constructed and became prototypes of knowledge for European revitalization. During the Abbasid period, all the previous knowledge and scholarship of the Greeks were gathered and translated in an institution called *"Darul-Hikmah"* (the House of Wisdom). The House was established in Baghdad by the seventh Abbasid Caliph "al- Mamun" whose reign from 813 to 833 witnessed a tremendous scientific and intellectual renaissance. The fact remains that Muslim scientists did not only succeed in preserving the Greek knowledge but modified it and added their intellectual contributions which were used much later by European scientists. These inimitable contributions of the Islamic civilization in the field of philosophy for example was cherished and lauded by Raphael, the famous Italian Renaissance artist, who included Ibn Sina (*Avicenna*), in his famous painting of "the School of Athens" (1509-1510) which was hanged on the wall of the Stanza room in the Apostolic Palace in the Vatican, he thereby placed him on par with the likes of the most famous philosophers in the classical period: Aristotle, Plato, Pythagoras, Socrates, and Ptolemy among many other classic philosophers. *"Thanks to Avicenna, the philosophies of both Aristotle and Plato were transmitted to the West"* (Dar Al Ifta, n.d.). This contribution is not in the field of

philosophy exclusively entomology, like other branches of science, took its large share from the heritage of Islam.

Entomology from Al-Quran and Hadith

Al-Quran and hadith are the undisputed primary sources of Islam. They are inspirations of Muslims in all his actions and inactions. Due to the importance of these *"small but mighty"* sets of the creature, Al-Quran mentioned some insects in different contexts and scenarios. These are mosquito, bee, spider, lice, locust, ant, fly, termite, and butterfly.

1. Mosquito: *"Indeed, Allah is not timid to present an example - that of a mosquito or what is smaller than it. And those who have believed know that it is the truth from their Lord. But as for those who disbelieve, they say, "What did Allah intend by this as an example?"* He misleads many thereby and guides many thereby. And He misleads not except the defiantly disobedient" (Al-baqara, 2:26). When Allah gives the example of *" mosquito"* and what is above it, i.e. what is less than it in creation, He, {Blessed and Most High), wants to draw our attention to the accuracy of creation, for the more the tiny the size of a creature the more the need of the accuracy. Unfortunately, the unbelievers do not take the meaning in this way but rather took it in the simple worldly meaning that does not represent the truth (Alawadi and Ragab, 2020).

2. Locusts and Lice: *"So We sent upon them the flood and locusts and lice and frogs and blood as distinct signs, but they were arrogant and were a criminal people"* (A`raaf, 7:133). This insect has been mentioned for its damage, and it is a destructive insect for crops and trees, and it causes drought. Even though the primary objective is to take lessons from the destructive outcome of the arrogance of Pharaoh and his people, it also signifies economic entomology as we reflect on the economic importance of these creatures.

3. Bee: *"And your Lord inspired to the bee, "Take for yourself among the mountains, houses, and among the trees and [in] that which they construct"* (An-Nahl, 16:68). The Great Qur'an mentioned the features of the life of this beneficial insect in a chapter called Surat An-Nahl, (the Bee) which has a clear indication of the importance of this insect and its benefits to people.

4. Spider: *"The example of those who take allies other than Allah is like that of the spider who takes a home. And indeed, the weakest of homes is the home of the spider, if they only knew"*(Al-ankabut, 29:41). This ayah stimulates scientists to research the cobweb. Even though research proves that nanofibers in a cobweb can produce the most resistant natural material but the forces uniting each fiber to one another are relatively weak, it is the collective arrangement that gives the silk thread its strength (Nelson, 2019). As such the spider houses remain the weakest of homes.

5. About the fly, the Prophet (Salla Lahu alayhi wa sallam) revealed a wonderful aspect of medical Entomology. He said: *"If a house fly falls in the drink of anyone of you, he should dip it (in the drink), for one of its wings has a disease and the other has the cure for the disease."*(Buhari:3320). Modern science has proven, through controlled and approved experimental laboratory research, that flies actually carry harmful bacteria which cause disease corroborating the above hadith. Among the most powerful researches that have been conducted on this subject is the research of Prof. Mustafa Ibrahim Hassan, a professor of medical entomology,

and director of the Center for Research and Studies of Insects Transmitting Diseases, and his research was entitled: *"Sickness and medicine in the wings of flies."* (Islam, Question and Answer, 2014).

Muslim Scholars of entomology

As Muslim scientists made a great impact on natural, applied, and linguistic sciences, their unique contribution to the field of Entomology, can be considered as the foundation for modern scientific Entomology. The early Muslim Entomologists documented their achievements in the field of studying insects as they unraveled the key information about their groups, types, behavior, and the method of control of these creatures. It is so unfortunate that most of these books and manuscripts are relatively ignored in the international scientific literature (الخفاجي, 2021).

Among the Arabic books specialized in the field of Entomology are the Book of Insects by Abu Hatim Al-Sijistani, the Book of Insects by Youssef Yaqoub bin Al-Skeet, the Book of Insects by Nahshel bin Zaid, the Book of Insects by Hisham bin Ibrahim Al-Karnabai, and a treatise on insects by Yacoub bin Ishaq Al-Kindi, which dates back to the third century AH/ ninth century AD((الخفاجي, 2021)).

There are other books which specified studies on bees and honey such as The Kitab al-Nahla by al-Asma'i, Kitab al-Nahl wa al-Asal by Abu Hatim al-Sijistani, Kitab al-Nahl wa al-Asal by Abu Omar al-Shaibani, a Treatise on the types of bees by al-Kindi, and Kitab al-Nahl and its types by Ahwazi. (الخفاجي, 2021).

Other ancient Arabic books that dealt with the life and types of insects include the Book of Locusts by Ahmed bin Hatim, the Book of Flies by Ibn Al-Arabi " the book on Pastures and Locusts by Al-Madani, and the book *"The Description of Ants and Mosquitoes"* by Al-Rihan (الخفاجي, 2021).

Aim of Entomology in Islam

The primary aims and objectives of Islamic Entomology are Da`wah, which is to charge the thinking faculty of humans to reflect over the wonderful creation of Allah as He created animals of different sizes for different purposes. That is why "ضرب مثلا "(i.e give an example) is frequently used when most of those insects are mentioned in the Quran. A good illustration of the following verse: *"O people, an example is presented, so listen to it. Indeed, those you invoke besides Allah will never create [as much as] a fly, even if they gathered together for that purpose. And if the fly should steal away from them a [tiny] thing, they could not recover it from him. Weak are the pursuer and pursued."*(Al-hajj, 22:73). Sometimes these insects are mentioned to infer the greatness of the Creator.

Apart from Da'wah's aims, many Islamic scholars study insects for fiqh purposes or from the fiqih perspectives. This includes; the types of insects in terms of benefit and harm, the types of insects in terms of liquid and non-liquid blood, the types of insects in terms of the ruling on their consumption, the status of insects in Islamic jurisprudence, the supplications that are recited to ward off the harm of insects, rulings on insects in Ibadah, the rulings of insects regarding purity, and many more in those area Entomology from the fiqih perspective. One of the best works in this aspect of fiqih is the book of "ahkam alhasharat fi alfiqh al'iislamii " the provisions of Islamic Jurisprudence on Insects by Kamal Sadiq Yasin.

In addition, the above aims of objectives Islamic Entomology also look in Entomology for Economic and Medical purposes as stated above.

Conclusion

Although insects are among the common animals around humans a few people are well acquainted with the profound knowledge about them. Due to their significance to humans` health and economy, virtually all civilizations devised ways of coping with them from different facets. Islamic civilization also made a significant breakthrough in the field of Entomology. Early Muslims documented their systematic researches in different books and manuscripts. Surprisingly, most of these works did not make it to the lists of the prominent resources in the field. Perhaps, this could be because most of these books are in Arabic which are yet to be translated, or most of them are not readily available.

References

Alawadi And Ragab, E. S. M. S. I. A. (2020). Scientific and Linguistic Miracles in the Qur'an about some Insects. *Jurnal Al-Lughah*, 9(1), 1–24. https://ejournal.iainbengkulu.ac.id/index.php/alughah/article/view/3248/2716

Dar Al Ifta, D. E. (n.d.). *The Development of Natural Sciences in the Islamic Civilization.* Dar Al-Ifta al Misriyyah. Retrieved October 20, 2021, from https://www.dar-alifta.org/Foreign/ViewArticle.aspx?ID=502&CategoryID=2

Department of Entomology at The Ohio State University. (n.d.). *What is Entomology?* The Ohio State University. Retrieved October 18, 2021, from https://entomology.osu.edu/about-us/what-entomology

Essig, E. O. (1936). A Sketch History of Entomology. Osiris, 2, 80–123. https://doi.org/10.1086/368457

Husain, M. A. (1938). ENTOMOLOGY IN INDIA, PAST, PRESENT AND FUTURE. Current Science, 6(8), 422–424. https://www.jstor.org/stable/24204463

Islam, Question and Answer. (2014, September 24). حديث وقوع الذباب في الإناء فيه إعجاز طبي. الإسلام سؤال وجواب. Retrieved October 20, 2021, from https://islamqa.info/ar/answers/219392/%D8%AD%D8%AF%D9%8A%D8%AB-%D9%88%D9%82%-D9%88%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D8%B0%D8%A8%D8%A7%D8%A8-%-D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%86%D8%A7%D8%A1-%-D9%81%D9%8A%D9%87-%D8%A7%D8%B9%D8%AC%D8%A7%D8%B2-%D8%-B7%D8%A8%D9%8A

Leng, C. W. (1918). The history of the New York Entomological Society. *The New York Entomological Society*, 26(23/4), 129–133. https://www.jstor.org/stable/25003813

Matthew Mason. (n.d.). *Introduction to Entomology | EnvironmentalScience.org.* Environmental Science. Retrieved October 17, 2021, from https://www.environmentalscience.org/entomology

Nelson, T. (2019, January 2). *The cobweb draws its strength from nanotechnology* -. 3ZEBRAS. Retrieved October 20, 2021, from https://3zebras.com/science/the-cobweb-draws-its-strength-from-nanotechnology/111/

Ragner, R. (2020, July 9). *Cancer in the Ancient Zodiac*. The Ancient Zodiac as a Guide to Your Life. Retrieved October 19, 2021, from https://zodiac.eternallife.online/2020/08/13/cancer-in-the-ancient-zodiac/#:%7E:text=The%20Egyptian%20records%20of%20about%204000%20years%20ago,scarab%20beetle%20or%20as%20a%20scarab%20beetle-headed%20man.

Richard, E. F. (1942). *The Importance of Medical Entomology*. Bios, 13(4), 213–219.

The Open Learn University. (2007, August 8). *What is entomology?* OpenLearn. Retrieved October 18, 2021, from https://www.open.edu/openlearn/nature-environment/natural-history/what-entomology

Tsai, J. H. (1982). Entomology in the People's Republic of China. *The New York Entomological Society,* 90(3), 186–212. https://www.jstor.org/stable/25009316

Wigglesworth, V. B. (n.d.). *insect | Definition, Facts, & Classification*. Encyclopedia Britannica. Retrieved October 20, 2021, from https://www.britannica.com/animal/insect

Wikipedia contributors. (2021a, October 16). *Entomology*. Wikipedia. Retrieved October 18, 2021, from https://en.wikipedia.org/wiki/Entomology

Wikipedia contributors. (2021b, October 16). *Entomology*. Wikipedia. Retrieved October 19, 2021, from https://en.wikipedia.org/wiki/Entomology

خ. الخفاجي, (August 4, 2021). علم الحشرات في الحضارة العربية والاسلامية. عالم النبات. Retrieved October 20, 2021, from https://world-plant.blogspot.com/2020/08/blog-post_450.html

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

II. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Atila DOĞAN**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
10:00 - 11:00	Prof. Dr. İdris ŞENGÜL Ankara Üniversitesi	İNSANIN YARATILIŞI VE VARLIK İÇİNDEKİ YERİ
	Prof. Dr. Hasan KILIÇ Bingöl Üniversitesi	BİTKİLERDE HAFİZİYET TECELLİSİ
	Doç. Dr. Halim CEVİZCİ Süleyman Demirel Üniversitesi	KUR'ANIN MADENCİLİKLE İLGİLİ YENİ KEŞFEDİLEN BİR MU`CİZESİ
	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TOSUN Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	DERS KİTAPLARININ İÇERİĞİNİN BİLİMSEL MATERYALİZM ANLAYIŞINDAN ARINDIRILMASI BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ÖRNEK: KALBİN ELEKTRİKSEL İLETİM SİSTEMİ
11:00-11:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

BİTKİLERDE HAFİZİYET TECELLİSİ

Prof. Dr. Hasan KILIÇ, Bingöl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Tarla Bitkileri Bölümü, Bingöl,
kilichasan@yahoo.com

ÖZET

Koruma ve muhafaza etmek anlamlarına gelen hafiziyet hakikati, kâinatın her unsurunda az çok vardır. Zihayat âleminde bilhassa bitkiler âleminde tohum ve çekirdeklerde sonsuz bir ilim ve kudretle yerleştirilen o nev'e mahsus özelliklerin silinmeden kodlanması ve bilahare çimlendirildiğinde bilgilerin eksiksiz tezahürü bu kâinatta kanunun-u hafiziyetin ne derece kuvvetli ihata ve cereyan ettiğini gösteriyor. Genetik bilgilerin tohum, rizom, klon, yumru, soğan vd organlarla sonraki nesle aktarılması yanında bitkilerin çevrelerindeki değişiklikleri algılamak ve hatırlamak konusunda DNA ve histon proteinlerinin kimyevi modifikasyonuyla ilişkili olduğu tahmin edilen bir mekanizmayla da donatıldıkları tespit edilmiştir. Söz konusu genetik bilgilerin en ince detayına kadar unutulmadan sehivsiz sonraki nesle aktarılmasını içeren fonksiyon ve mekanizmaların işlenmesindeki faaliyeti kör, sağır ve şuursuz atom yığınlarına atfedilmesi ne kadar muhal ve akıldan uzak ise sonsuz ilim ve kudret sahibi bir Hafizi Bimisali lazım kılar. Nitekim canlılardaki genetik kodlarla korunmuş bilgilerin varlığı bilen, gören, kontrol eden bir hafizin varlığını lazım kılar. Binlerce türün hadsiz efradını milyonlarca yıl temel özelliklerini muhafaza ederek günümüze kadar getirebilen sonsuz kudret sahibi bir Hafiz'in varlığı kâinatın en mükemmel zihayatı olan insanı tekrar nasıl diriltecek şüphesini izale etmeye yetmiyor mu? Bitkilerde hayati fonksiyonların işlenmesi ile türe has morfolojik ve fizyolojik özelliklerin tabiatın değişen kararsız şartlarında değişmeden korunması ve bir nevi ruha benzeyen kanunlar ile tanzim edilmesi gayet yüksek özelliklere sahip beşer ruhunun beka ve ölümsüzlüğüne nakilden öte en büyük akli ve ilmi delildir.

Anahtar Kelimeler: DNA, Epigenetik hafıza, Genetik bilgi, Hafiziyet, Kalıtım, Tohum

THE MANİFESTATİON OF PRESERVATİON İN PLANTS

ABSTRACT

The truth of preservation, which means to protect and preserve, is more or less present in every element of the universe. The non-deleting coding of the properties peculiar to that species, which are placed in seeds and seeds with endless knowledge and power in the world of life, especially in the world of plants, and the complete manifestation of the information when it is germinated later on, shows how strong the law of preservation is encompassing and occurring in this universe. In addition to transferring genetic information to the next generation with seeds, rhizomes, clones and organs, it has been determined that plants are equipped with a mechanism that is thought to be related to the chemical modification of DNA and histone proteins in perceiving and remembering changes in their environment. The more implausible and farther from the reason it is the attribution of the activity in the processing of functions and mechanisms that involve the transfer of the genetic information to the next generation without being forgotten down to the last detail, to blind, deaf and unconscious atomic masses, the more it necessitates a Preserver with infinite knowledge and power. As a matter of fact, the existence of information protected by genetic codes in living things necessitates the existence of a preserver who knows, sees and controls. Isn't the existence of an infinitely powerful preserver, who can bring the endless members of thousands of species to the present day by preserving their basic characteristics for millions of years, is not enough to remove the doubt of how he will resurrect the human being, the most perfect soul of the universe? The processing of vital functions in plants, the preservation of the morphological and physiological characteristics unique to the species in the changing unstable conditions of nature, and their arrangement with laws resembling a spirit, are the greatest rational proofs beyond transferring the survival and immortality of the human spirit, which has very high characteristics.

Keywords: DNA, Epigenetic memory, Genetic information, Heritability, Preservation, Seed

GİRİŞ

Yılda 2000 tür keşfedilmekle beraber yaklaşık 391.000 civarında olan bitki türlerinin yaklaşık 369.000 (%94) çiçekli türler teşkil etmektedir (Maarten and Byng, 2016). Bitkilerin şekil ve fonksiyonları bakımından kendilerine benzer ferdler meydana getirilmesine esas nesillerini devam ettirme imkânı verilmiştir. Bitkiler eşey veya eşeysiz olmak üzere temel iki üreme şekline sahip olmakla birlikte yavru döller türe özgü bitkin benzeri olmaktadır. Yüz milyonlarca yıllık tarihe sahip olan fosillerdeki canlı kalıntılarının günümüzdeki canlı türleri ile aynı özelliklere sahip olması, değişimin olmadığının bir göstergesidir (Çelik, 2018). Örneğin, 200 milyon yıl önce Permiyen dönemine ait fosilleri bulunan *Gingko biloba* ağaç türü bunlardan biridir (Bradly et. al., 2000). Milyonlarca yıl ölüp dirilmenin örneklerini gösteren bitkilerdeki değişmeden süregelen bilgilerin korunması ve DNA olarak isimlendirilen genetik birimlerde kaydedilen bu yazılım şüphesiz muhafaza ve kaydeden daimi bir saniin vücudunu iltizam eder. Kâinatın Mutasarrıfı kâinat kitab-ı kebirinin bir nevi kıraati olan Kur'an'da insanın tekrar yaratılışına delil ve örnekler vermiştir. *"Yeryüzünü görmediler mi? Orada her güzel çift (ve cins) ten nice bitkiler yetiştirdik (Nursi, 2014). De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da Allah'ın varlıkları ilk defa nasıl yarattığına ibretle bakın. Allah, kıyâmetten sonraki âhiret hayatını da işte böyle yaratacaktır. Şüphesiz Allah'ın her şeye gücü yeter (Ankebut 20). Bir incir tohumunu tavırdan tavıra hıfzeden, devirden devire himaye eden, inhilâlden vikaye eden ve o tohumda incir ağacının teşkilâtına lâzım olan esasları kemâl-i ihtimam ile muhafaza eden, elbette ve elbette, halife-i arz unvanını alan nev-i beşerin â'mâlini ihmal etmez, hıfzeder"* (Nursi, 2018). Bu çalışmada muhit hafiziyet tecellisinin bitkiler âlemindeki tecellisi ele alınmıştır.

Bitkilerde Kalıtım

Yeryüzünde her canlıya döllenme olsun veya olmasın üreme sonucunda kendi benzeri olan yeni bireyler meydana getirme imkânı verilmiştir. İrsi özelliklerin bir kuşaktan bir sonraki kuşağa aktarımına genetik dilinde kalıtım ismi verilmektedir. Bir bitki türünün neslini sonraki kuşaklara aktarmaya vasıta bilinen en önemli organı tohumdur (Şekil 1). Ayrıca yumru, soğan, rizom, stolon, çelik, klon (Şekil 2, Şekil 3, Şekil 4, Şekil 5, Şekil 6 ve Şekil 7) gibi azalar da neslin devamına vesile olmaktadırlar. Bitkilerde yaldızlı bir mektup misali her bahar yaşanan bu teceddüd, haşmetli bir Sanatkâr'ın isim ve sıfatlarının tatlı ve şirin görünümün tazelenmesinin delilleridir. Bitkiye ait tüm özellikler adeta bitkinin tüm hücrelerine nakşedilmiştir. Bundan hareketle, bitki doku kültürü ile invitro steril besi ortamında, bütün bitki, hücre (meristematik, süspansiyon veya kallus hücreleri) , protoplast, doku (çeşitli bitki kısımları=eksplant) veya organ (apikal meristem, kök vb.) gibi bitki kısımlarından yeni doku veya bitkinin benzeri bireyler elde edilebilmektedir (Pauls, 1995). Bahse konu tüm fonksiyonlar sonsuz bir ilimle

tasarlanmış emirber nefer gibi hareket eden atom ve moleküllerin kanun dairesinde kasdi bir nizam ve düzen içerisinde hareket etmeleri ile mümkündür. Araştırıcıların bu kanunlara riayet etmek ve olaylara start vermek dışında bir müdahaleleri bulunmamaktadır.

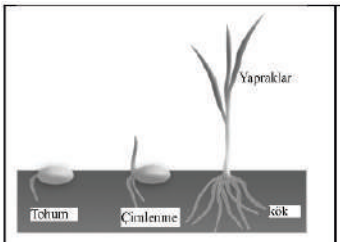

Şekil 1. Tohum ile çoğalma

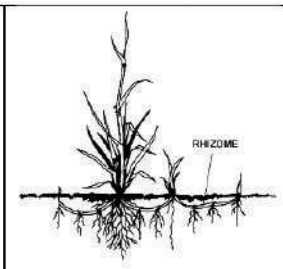

Şekil 2. Rizom ile çoğalma

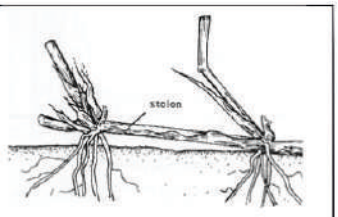

Şekil 3. Stolon ile çoğalma

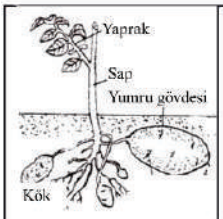

Şekil 4. Yumru ile çoğalma

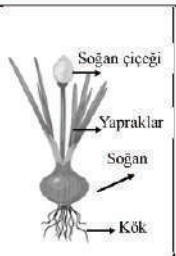

Şekil 5. Soğan ile çoğalma

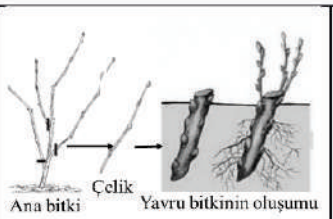

Şekil 6. Çelik ile çoğalma

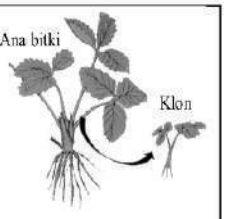

Şekil 7. Klon ile çoğalma

Zahirde basit görünen ve binlerce sene gerek ülfet ve gerekse insanlığın ilmi seviyelerinin tam kemale ermemesinden dolayı gizemi tam anlamıyla müşahede edilemeyen kalıtım, zaman zaman araştırıcıların ilgisini çekmiştir. İbn-i Avvam, XII. asrın başlarında Kitab'ül Filaha isimli ziraat kitabında, başka bir çevrede yetiştirilmiş ürünlerden elde edilmiş tohumların kullanılmasının iyi bir mahsul için daha faydalı olacağını bildirmektedir (Ibn Avvam, 2011). Tarihte ilk defa konuyu ele alan araştırıcı, moleküler mekanizmasını tarif etmemekle beraber söz konusu tavsiyenin genotip x çevre interaksiyonun varlığını ifade eden bir tespit olduğu anlaşılmaktadır. On dokuzuncu asrın sonlarında bitkilerin hücreye dair fizyolojik ve biyokimyevi özelliklerinden sorumlu genel moleküler mekanizmaların keşfiyle ancak detaylı incelenebilmiştir. Miescher'in 1868 yılında çekirdekte asit hususiyetinde bazı maddelerin mevcudiyetine dikkat çekmesi, Avery ve ekibinin 1944 yılında DNA'nın genetik bilgiyi aktardığına dair ilk delili elde etmesi, Watson ve Crick'in 1953 yılında DNA'nın ikili sarmal yapısını keşfi ve sonrası araştırmalar nükleik asit dizileme sistemlerinin kökenini oluşturmuştur (Barba ve ark., 2014; Heather ve Chain, 2016; Kızmaz ve ark., 2017).

Genotipi oluşturan genlerin hemen tümü nukleusta yer alan kromozomlarda taşınırken, 1908 yılında Carl Correns tarafından nukleus dışında keşfedilen bazı hücre organellerinin de irsi bilgi taşıdıkları tespit edilmiştir (Klug et al., 2006). Correns çalışmasında yavru bireylerde gözlenen yaprak renginin yalnızca anne genotipine bağlı olduğunu gözlemlemiştir. Sitoplaz-

mik DNA olarak isimlendirilen bu mekanizmada DNA içeren organellerin kloroplastlar ve Mitokondriyumlar olduğu anlaşılmıştır. Nükleik DNA'dan tam bağımsız olmayan bu organellerdeki nükleik asitlerin fotosentez ve hücre solunumu için gerekli materyallerin sentezini şifreleme göreviyle tavzif edildikleri tespit edilmiştir. DNA materyali şuursuz, kör ve sağır C, N, H, O ve P atomlarının yer aldığı üç esas yapı taşından meydana getirilmiştir. Bunlar, a) organik bazlar (pürin ve pirimidin), b) 5 karbonlu şeker olan pentoz ve c) Fosforik asittir. Belirli oran ve şekillerde bahse konu vazifeleri yerine getirmek üzere bir düzen ve muvazene içerisinde dizilerek oluşturulan nüklek asitler Murid, sonsuz ilim, hikmet ve kudrete sahip bir zatın tasarruf ve rububiyetini zorunlu kılar. Bunun dışında maddi sebeplere isnad edilirse, her bir atom ve moleküle Eflatun'un şuurunu, Calinos'un hikmetini vererek atomlar arasında şuurlu bir haberleşmenin olduğuna itikat etmek icab eder.

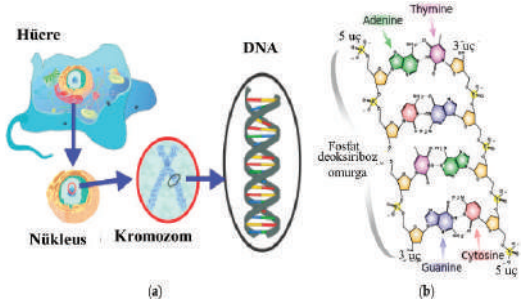

Şekil 8. DNA (a) ve DNA yapısı (b) (Sponk, 2021; Madprime, 2014;Wu et al. 2016).

Genetik bilgilerin depolanmasında temel rol verilen DNA aynı zamanda endojen ve eksojen faktörlerin sebep olduğu hasarlara karşı tamir mekanizmasıyla da donatılmıştır. Gen, genom, kromozom ve sitoplazmik olmak üzere farklı bölgelerde meydana gelen hasarlar, farklı tamir mekanizmalarıyla onarılabilmektedir. Birçok hikmete binaen tamir edilmeyenler de mutasyon olarak kalır. Bilindiği üzere mutasyona uğrayan kromozomda alleline göre resesif kalmakla mutasyonun zararlı etkisi örtülmüş olur. Bununla beraber mutasyonlar bir türün özelliğini değiştirecek veya başka bir türün oluşumuna imkân verecek seviyede değildir. Türe has temel özelliklerde değişme olmadan bazı morfolojik özelliklerde kalıcı ve sınırlı değişim olarak ortaya çıkabilmektedir. Mutasyonlar genellikle negatif ve resesif durumda olduklarından dominant alleller tarafından ya bastırılmakta veya hayati fonksiyonların devamına imkân tanımayacak seviyede ise bitki ölmektedir. Bitkiler âleminde hayati fonksiyonların icra edilmesinde mükemmel bir fabrika gibi işleyen DNA replikasyonu esnasında meydana gelen hasarlar ve bu hasarları tamir etmekle vazifeli mekanizmalar Allah'ın isim ve sıfatlarının tezahür ve tecellisine hizmet eden hikmetli hadiselerdir. Zira *"Her cemal ve kemal sahibi, kendi cemal ve kemalini görmek ve göstermek ister"* Kâinatın Müdebbiri güzelliğini, maharetini, sanatını vs tüm isim ve sıfatlarıyla görmek ve görünmek ister. Bu itibarla, diğer tüm faaliyet ve tasarruflarda olduğu gibi DNA replikasyonu ve eşleşmesindeki tamir mekanizması da ilim ve maharetinim tezahür etmesindeki binlerce örnekten bir tanesidir. Şuursuz atom yığınlarından ibaret DNA ve RNA moleküllerinin kalıtımdaki rolleri ve canlılardaki yaşam fonksiyonlarındaki öneminin anlaşılmasıyla söz konusu fonksiyonların sonsuz bir ilmin faili olmasını gerektirmesi araştırıcıları Yaratıcıya daha da yakınlaştırmıştır. DNA, kâinatta fizik kurallarına uygun, bilinen en yoğun

veri depolama aracı olarak kabul ediliyor. Veri depolama talebinin 2025 yılına kadar 175 ZB'a çıkmasının tahmin edildiği (Reinsel et al., 2021) günümüzde bilim dünyası, veri miktarı ve bunun için gerekli depolama yöntemleri konusundaki sorunlara nasıl çözüm getireceğini tartışırken, kâinatı heyet-i mecmuası ile hesaplara sığmaz sonsuz hafiziyeti ile hıfzeden kâinatın mutasarrıfı zihayat alemindeki organizmayı tanımlayan bilgileri, küçük hücrelerde bulunan dört temel (A, T, C, G) benzersiz düzende saklamıştır (Shrivastava and Badlani 2014). DNA'nın kodlamasında vazife alan ve atomlardan müteşekkil söz konusu moleküller, organizmanın diğer azalarla olan münasebeti gibi ince detay ve ihtiyaçları bilemez. Elbette perde arkasında görmediğimiz ancak varlığı inkâr edilmeyen sonsuz hikmet, ilim ve kudret sahibi bir sanatkârın olduğu, ışığın güneşe şehadeti katiyetinde sabittir. Eğer atomda veya moleküllerde ince detayları görebilecek bir göz, ihtiyaçları anlayabilecek bir şuur ve faydaları gözeterek hassas mizanlarla çalışan sistemi tasarlayabilen bir ilmin varlığı tevehhümüyle ki *"hiçbir ziakıl bunu kabul edemez"* DNA'daki söz konusu şuurlu faaliyetlerin bir zatın varlığına olan delaleti ret edilebilir.

Bitkilerin insan müdahalesi olmadan milyonlarca yıl türün esas özelliklerini koruyarak günümüze gelebilmesi, şuursuz atom ve serseri tesadüfün eseri olarak kabul etmek mümteni ve imkansız olup, her şeyin maslahatını gözeten, sonsuz ilim ve kudret sahibi bir Hafiz-i Müdebbiri gerektirir. Kâinatın Halik'ı dünyada hayatın başlangıcı olarak kabul edilen 3.77 milyar yıldan beri (Pappas, 2017) türe özgü hususiyetlerini bir hata ve eksiklik olmadan Deoksiribonükleik asit (DNA) adı verilen moleküller ve bilgi depolama temelinde günümüze kadar taşımış ve taşımaya devam etmektedir. Söz konusu yaratılan genetik kanunlar ile türler temel özelliklerinde bir değişme olmadan nesilleri asırlarca devam edegelmiştir.

Nitekim paleontoloji ilim sahasında *"yaşayan fosil"* ismiyle milyonlarca yıl önceki devrelere ait (Permiyen ve Karbonifer) günümüzde yaşayan örnekleri bulunan fosil bitki türleri keşfedilmiştir. Örneğin, bunlardan At kuyrukları (*Equisetum ssp.*), Kibritotu (*Lycopodiales*), Eğrelti otları (*Pteridophyta*), Ginkgo ve Cycad en çok bilinenlerdir (Alden, 218; Anonim, 2021)

Şekil 7'de 280 yıl öncesine ait bir Ginko yaprağı ve günümüz Ginko yaprağının mukayesesi verilmiştir. Ayrıca Şekil 8'de *Zamiaceae* (Sago palmiyeleri) familyasının yaşayan mevcut örnekleri geç Triassic döneme ait (252-201 milyon yıl önce) bulunan Cycad fosiline yakınlığı ve benzerliği (Wang et al., 2009; Parker, 2009) ve milyonlarca yıl değişmeden günümüze kadar gelebilmesi hafiziyet kanunun işlemesi ve tecellisi ile mümkün olabilmiştir. *Güya her hafıza ile her tohum, hıfz-ı ziyneti için birer fotoğraf ve devam-ı bekàsı için birer menzildirler.*

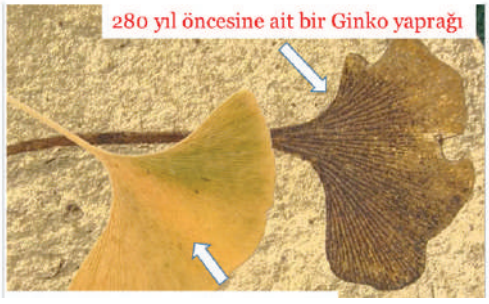

Şekil 9. Yaşayan ve Fosil Ginkgo yaprak Örnekleri

Kaynak: Stonerose Interpretive Center Collection (Alden , 218)

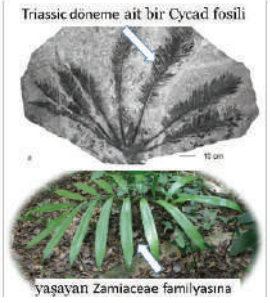

Şekil 10. Cycad fosili

Kaynak: Wang et al. (2009); Parker (2009)

Bitkilerde Epigenetik Hafıza

Bitkiler çevre tepkilerine dayalı kısa süreli hafıza sistemleri ile de donatılmışlardır. Hücre ve organizmaların özelliklerini belirleyen tek faktörün yavru döllere aktarılan gen dizisi olmadığı, ayrıca DNA dizisini değiştirmeden genetik materyaldeki hangi genlerin faal veya gayrı faal olduğunu kontrol etmeye esas kimyevi değişikliklerin de rol aldığı araştırıcılar tarafından rapor edilmektedir (Schmid et al., 2018).

Plazma membranına yerleşik reseptörler ile hücre içi veya hücre iskeletine bağlı proteinler gibi sinyal iletim yolları mükemmel bir ağ ile teçhiz edilen bitkiler farklı stresleri algılayabilmektedirler (Keskin, 2012). Sinyal kaskatları (zincir bağı) ile iletilen çevre kaynaklı sinyaller, transkripsiyon faktör aktivitesindeki değişiklikleri sonucu bitkide çevre ile etkileşimli farklı özellikler ortaya çıkmasına vesile olabilmektedir. Bir bitki çeşidinin belirli bir çevre şartında hafızaya aldığı strese cevap mekanizması, bitkinin bir sonraki nesilde benzer stres şartı oluştuğunda hazırlıklı olmasını temin etmektedir (Şekil 11). Hakikaten bitki fenotipindeki bu elastikiyet ve hafızayı çözmede, nokta mutasyonları, delesyonlar, insertionlar ve kromozomlardaki yeni düzenlemeler gibi genetik izahlar yetersiz kalmaktadır. Gerek canlı ve gerekse cansız çevre faktörlerin varlığı daimi olmayıp bir veya birkaç bitki nesli devam eder. Son çalışmalar bitkilerin bu kısa süreli strese maruziyet hafızasını taşımasının epigenetik mekanizmalarla izah edilebildiğini bildirmektedirler (Kovalchuk, 2021). Son bulgular bu tür çevre etkileşimine dayalı gen ifadelerinde 21-24 nükleotit uzunluğundaki mikro RNA'lar, histon modifikasyonları ve DNA metilasyonu gibi epigenetik mekanizmaların önemli rol oynadığını bildirmektedir (Kinoshita and Seki, 2014). Söz konusu mekanizmalar, DNA dizisini değiştirmeden kromatinin transkripsiyonel (şifre taşıma) aktivitesini etkilemektedir (Iwasaki ve Paszkowski, 2014). *"Hem her şeyin miktar-ı muntazaması, kaderi vâzıhan gösterir. Evet, hangi zîhayata bakılsa görünüyor ki gayet hikmetli ve sanatlı bir kalıptan çıkmış gibi bir miktar, bir şekil var ki o miktarı, o sureti, o şekli almak ya hârika ve nihayet derecede eğri büğrü maddî bir kalıp bulunmalı veyahut kaderden gelen mevzun, ilmî bir kalıb-ı manevî ile kudret-i ezeliye o sureti, o şekli biçip giydiriyor. Mesela, sen şu ağaca, şu hayvana dikkat ile bak ki camid, sağır, kör, şuursuz, birbirinin misli olan zerreler, onun neşv ü nemasında hareket eder. Bazı eğri büğrü hududlarda meyve ve faydaların yerini tanır, görür, bilir gibi durur, tevakkuf eder. Sonra başka bir yerde, büyük bir gayeyi takip eder gibi yolunu değiştirir. Demek, kaderden gelen miktar-ı manevînin ve o miktarın emr-i manevîsiyle zerreler hareket ederler."* (Nursi, 2016).

Bitkiler, farklı çevre şartlarına maruz kalan ve cüz'i ihtiyarileri olmayan hareketsiz organizmalardır. Bu sebeple acziyetlerine binaen Rahman ve Rahim olan Hâlık-ı kâinat tarafından hayatta kalmaları için değişen çevre şartlarına karşı kompleks gen düzenleme mekanizmaları ile teçhiz edilmişlerdir. Yaratıcı tarafından DNA dizisinde bir farklılık olmaksızın devreye sokulan bu epigenetik hafıza sayesinde genotip, değişen çevre şartları ve stres faktörlerine karşı hayatiyetini sürdürülebilmektedir. Stres şartlarına maruz kalan bitki, karşı mukavemet mekanizmaları ile uyumlu hale gelmekte ve söz konusu uyum reaksiyonunu hafızaya alarak sonraki yıllarda ortaya çıkabilecek benzer stres şartlarına karşı hazırlıklı bir hal almaktadır. *"Hem kendi san'atını beğendirmek ve nazar-ı dikkati celb etmek ve masnuunu ve seyircilerini memnun etmek için her şeyde öyle bir nazik san'at ve ince hikmet ve âlî zînet ve şefkatli bir tertib ve tatlı vaziyet görünüyor."* (Nursi, 2014). Tüm nebatatta cari bu işleyişte hiçbir hata ve

kusurun olmaması "Bak bakalım, işleyiş yasalarında bir uygunsuzluk görebilecek misin?(Mülk, 3) ayetinin adeta sırrını göstermektedir.

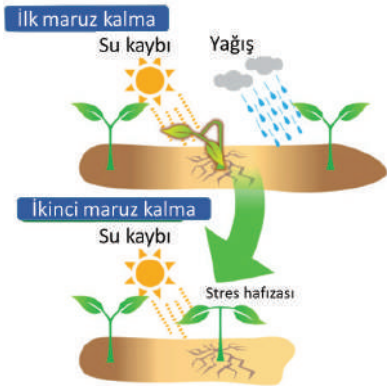

Şekil 11. Bitkilerde stres hafızasına bir örnek. Örneğin, önce bir dönem kuraklığa sonra yağışa maruz kalan bir bitki, bilahare tekrar kuraklık dönemine maruz kaldığında hafızaya alınan geçmiş kuraklık deneyimi sayesinde su kaybına karşı daha dirençli bir hal alır (Ding et al., 2012; Kinoshita and Seki, 2014)).

DNA'nın Hafıza Kapasitesi

DNA inanılmaz bir bilgi depolama kapasitesine sahiptir (Şekil 10). DNA'ya geniş bir sıcaklık aralığına (−800°C–+800°C) dayanabilme imkânı verilmesi yanında güç kullanımı bakımından modern şahsa ait bir bilgisayardan milyon kat daha müessir kapasiteye (Yashodha et al., 2016) sahip kılınmıştır. Şu anda Dünya'da yaklaşık 10 trilyon gigabayt dijital veri var ve insanlar her gün bu veriye e-postalar, fotoğraflar, sosyal medya hesapları diğer dijital dosyalar ile 2,5 milyon GB eklemektedir. Bu verilerin çoğu, birkaç futbol sahası büyüklüğünde olabilen ve inşası ve bakımı yaklaşık 1 milyar dolara mal olan, eksabayt veri merkezleri (bir eksabayt 1 milyar GB'tır) olarak bilinen muazzam tesislerde depolanmaktadır (Trafton, 2021. Halbuki, bütün dünya tarafından bir yılda üretilen bilgi, sadece 4 gram DNA'da saklanabilir (Shrivastava and Badlani 2014).

Bitkiler Âleminin Tekrar Dirilmeye Delaleti

Bütün dünya lezzetlerine rağmen daimi hayata olan arzusunun tatmin edilmediği insanoğlu, bütün duygu ve latifeleriyle ölümsüzlüğü arzu etmektedir. Bununla beraber insanda yaratılan maddi ve manevi tüm cihaz ve duygular ebedi bir hayatın işaretlerini taşımaktadır. Ölümden sonra cismani dirilmenin hakikatini İbn-i Sina gibi bir dâhiyi hikmet *"İman ederiz fakat akıl bu yolda gidemez"* diye hükmetmesi, hadisenin ne kadar derin ve yüksek olduğunu göstermektedir. Teknolojide bilhassa biyoloji ilmindeki terakkiyatlar ile birlikte 21. asır insanlarının adeta iptidai derecesinden idadiye derecesine terakki etmeleri, Kur'an-ı Kerimde tekrar dirilme ile ilgili ayet ve temsillerin akli olarak anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Cenabı Allah Araf süresi 57. ayette şöyle buyuruyor: *"Yağmuru müjdelemek için evvela rüzgarları gönderen O'dur. Nihayet rüzgârlar yağmurlu bulutları yüklenir, onu kurak yere sevk eder. oraya su yağdırır ve onunla her çeşit meyveleri yetiştiririz. İşte biz Ölüleri de böyle dirilteceğiz"* Yine Rum süresi

50. Ayette, *"Allah'ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir."* diye beyan ediliyor. Evet ehemmiyetsiz ve ruha sahip olmayan bitkilerin ölüp baharda tekrar neşir olmalarındaki kusursuz hatasız hafiziyet cilvesi, mükemmel ve cihazlarla donatılan kainatın en mühim mahluku olan insanoğlunun öldükten sonra amalleri mükemmel bir dikkat ile muhafaza edilip tekrar diriltileceğinin sayısız delilerinden biri olarak nazarımıza arz edilmektedir. *"En basit mertebe-i hayatta olan masnu böyle ise, en yüksek tabaka-i hayatta ve ervâh-ı bâkıye sahibi olan insan ne kadar bekà ile alâkadar olduğu anlaşılır"* (Nursi, 2014). Daha basit bir mertebe-i vücuda sahip nebatat âlemine dâhil 1.8 milyon türün hadsiz efradda, İlm-i Ezelinin kanunlarıyla cereyan eden hafiziyet tecellisi, daha yüksek mertebe-i vücuda sahip insanoğlunun tekrar diriltilmesinde yeterli bir delil değil midir? Her bir tohum, ism-i Hafîzin cilvesiyle ve ihsanıyla, ona pederinin ve aslının malından verdiği irsiyeti, iltibassız, noksansız muhafaza edip gösteriyor. İşte bu hadsiz harika muhafazayı yapan Zât-ı Hafîz, kıyamet ve haşirde, hafîziyetin tecellî-i ekberini göstereceğine kat'î bir işarettir (Nursi, 2018).

Evet, her baharda müşahede ediyoruz ki, güz mevsimi kıyametinde vefat eden hadsiz nebatat, bahar haşrinde herbir ağaç, herbir kök, herbir çekirdek, herbir tohum اِذَاالصُّحُفُ نُشِرَتْ âyetini okuyup bir mânâsını, bir ferdini kendi diliyle, geçmiş senelerde gördüğü vazifenin misalleriyle tefsir ederek o azametli hafîziyete şehadet eder, هُوَالْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ -2 âyetindeki dört muazzam hakikatleri herşeyde gösterip hafîziyeti âzami derecede ve haşri bahar kolaylığında ve kat'iyetinde bizlere ders verir (Nursi, 2014).

Genetik bilgilerin maddeten silinmesi tevehhüm edilse bile yoktan var eden ve ilmi ezelisinde hafızada tutan Alîm-i Mutlak ve Kadir-i Bîmisâl için zor değildir. Şu kâinat Allah'ın kudretine ayna olduğu ve O'nu gösterdiği gibi, küçük numuneleri zihayat aleminde görülen Levh-i mahfuz da O'nun ilmine ve hafiziyetine aynadır. Her şey Levh-i mahfuzda yazan kudrete mahlûkatı aynı sıfat ve özelliklerle tekrar yaratmak zor gelmez. Bir kitabı hıfzından yazan bir kâtibin, suya düşmüş kitabın silinmesinden bilgilerin yokluğunu tevehhüm etmek, güneşin ışığını gördüğü halde güneşi inkâr eden adam meseli gibidir. Baharda cereyan eden nebatat âlemindeki sayısız haşir numunelerini sonsuz ilim ve kudretle çeviren irade sahibi bir zata insanın tekrar diriltilmesi elbette ki zor değildir.

SONUÇ

Genetik mühendisliğindeki gelişmeler bilhassa DNA ile alakalı şaşırtıcı keşifler ilim adamlarını daha çok hayrette bırakacağı anlaşılmaktadır. Zihayatta bilhassa bitkiler âleminde tesadüfe havalesi mümkün olmayan kast, idare, ilim ve her şeyin faydasını gözeten daimi işleyişin gayesinin ne olduğunu bilmekte bir zorluk yoktur. Zaman ihtiyarlandıkça Kur'an gençleşmesinin bir manası da teknolojideki gelişmelerin Allah'ın isim ve sıfatlarının daha iyi anlaşılmasına vesile olmasıdır. Bir düzen tahtında yüzlerce biyolojik ve kimyevi faaliyetler ile işleyen ekosistemlerdeki dengenin esasını oluşturan bitkilerin çevreye uyumu temin eden mekanizma ve sistemler ile neslin devamına hizmet eden kalıtım mekanizmaları ile donatılmaları, ışığın güneşi göstermesi kat'i yetinde hayat sahibi bir Hafiz-i Bimisal'e delalet etmektedir. Tüm eşyada cari olduğu gibi, canlı âleminin en düşük vücut mertebesine sahip bitkiler âleminde verdiğimiz misallerden koruma ve hafiziyet kanununun mükemmelliği, dikkat ve ihtimamı böyle ise, yaratılanlar içerisinde en mükemmel mahlûk olan insanın bu kanun dışında kalması

düşünülemez. Cismani haşire numune ve misal olacak binlerce delilden birini teşkil eden bitkiler âlemindeki hafiziyet kanunun müşahhas tecellisi gözlere böyle göründüğü halde haşr-i cismaniyi akıldan uzak görüp ihtimal vermemek akıl kârı değildir.

KAYNAKÇA

Alden A. 2018. Living Fossil" Plants. Erişim Tarihi: 09.09.2021. https://www.thoughtco.com/living-fossil-plants-1440578.

Anonim, 2021. Living Fossils: Plants The Digital Atlas of Ancient Life. Paleontological Research Institution, Ithaca, New York. Erişim Tarihi: 13.10.2021. https://www.digitalatlasofancientlife.org/ve/living-fossils/plants/

Barba, M., Czosnek, H., Hadidi, A., 2014. Historical Perspective, Development and Applications of Next Generation Sequencing in Plant Virology. Viruses.6(1), 106-136.

Bohannon J. DNA: the ultimate hard drive. *Science News* (16 August 2012)

Bradly P. Jacobs, MD, MPH, Warren S. Browner, MD, MPH. 2000. Ginkgo Biloba: A Living Fossil. The American Journal of Medicine; 108:341–342. https://www.amjmed.com/article/S0002-9343(00)00290-4/pdf.

Çelik, S. 2018. Evrim teorisin Çıkmazları Biyolojinin ve Kimyanın Dilinden Yaratılış. Ed.: Tatlı A, Akan H; Kocaçalışkan İ ve Görmez İ. S: 198-210. İSBN: 978-605-82158-8-7-1c. Akder.

Ding, Y., Fromm, M. and Avramova, Z. (2012) Multiple exposures to drought 'train' transcriptional responses in Arabidopsis. Nat. Commun. 3: 740

Heather, J. M., Chain, B., 2016. The Sequence of Sequencers: The History of Sequencing DNA. Genomics. 107(1), 1-8.

İbn-i Avvam, 2011. Terceme-i Kitab'ül-Filaha-Ziraat Kısmı. Mütercim M bin Mustafa b. Lütfullah. Hazırlayan Mükerrem Bedizel Zülfikar-ASydın Kitabevi 466. ISBN: 978-605-4208-95-1 İstanbul.

Iwasaki, M., and Paszkowski, J. (2014). Epigenetic memory in plants. EMBO J. 33, 1–12. doi: 10.15252/embj.201488883

Kızmaz M. Z., Paylan İ. ve Erkan S. 2017. DNA Dizilemenin Tarihsel Gelişimi GBAD, 6(2): 47-53.

Keskin BC. 2012. Bitkilerde Sinyal İletimi. Türk Bilimsel derlemeler Dergisi, 1:53-73.

Kinoshita T and Seki M.22014. Epigenetic Memory for Stress Response and Adaptation in Plants. Plant Cell Physiol. 55(11): 1859–1863

Klug, William S.; Michael R. Cummings; Charlotte A. Spencer (2006). *Concepts of Genetics*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education Inc. s. 215.

Maarten J.M. Christenhusz & James W. Byng. 2016. The number of known plants species in the world and its annual increase. Phytotaxa 261 (3): 201–217.

Madprime, 2014. DNA Chemical Structure.svg. Available online: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:DNA_chemical_structure.svg (accessed on 5 August 2014).

Mirouze, M., and Paszkowski, J. 2011. Epigenetic contribution to stress adaptation in plants. Curr. Opin. Plant Biol. 14, 267–274. doi: 10.1016/j.pbi. 2011.03.004

Nursi B.S.2014. Şualar. Envar Neşiriyat. ISBN: 9789759901110. S: 764. İstanbul.

Nursi. BS. 2018. Mesnev-i Nuriye. Diyanet İşleri başkanlığı yayınları, 1182 İstanbul, 2. Baskı, 215, s:212.

Nursi, BS. 2016. Sözler Diyanet İşleri başkanlığı yayınları, İSBN:9789753898218

Pappas S. 2017. What Was the First Life on Earth? Live Scince. Erişim Tarihi 08.09.2021. https://www.livescience.com/57942-what-was-first-life-on-earth.html

Pauls K.P. 1995. Plant biotechnology for crop improvement biotechnology advances, 13(4): 673-693. Erişim Tarihi: 08.09.2021. https://www.researchgate.net/publication/9057954_Plant_biotechnology_for_crop_improvement

Reinsel D., Gantz J. and Rydning J. 2021. The Digitization of the World From Edge to Core. Data Age 2025. Erişim Tarihi: 29.09.2021. https://www.seagate.com/files/www-content/our-story/trends/files/idc-seagate-dataage-whitepaper.pdf

Şahin Ö, Ayaz B. ve Ayaz U. 2018. Bitki Epigenetiği Madde, Diyalektik ve Toplum | 2018/2. Erişim Tarihi: 16.09.2021.http://bilimveaydinlanma.org/content/images/pdf/mdt/mdtc1s2/bitki-epigenetigi.pdf

Schmid MW., Heichinger C., Schmid DC., Guthörl D, Gagliardini V., Bruggmann R., Aluri S., Aquino C, Schmid B., Turnbull LA & Grossniklaus U. 2018. Contribution of epigenetic variation to adaptation in Arabidopsis. Nature Communications 9: 4446.

Shrivastava S. and Badlani R. 2014. Data storage in DNA," International Journal of Electrical Energy, vol. 2, no. 2, pp. 119–124, 2014.

Sponk, 2021. Eukaryote DNA.svg.. Erişim Tarihi: 29.09.2021. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eukaryote_DNA-en.svg

Trafton A. 2021. Could all your digital photos be stored as DNA? MIT News Office Publication Date:June 10, 2021. Erişim Tarihi: 09.09.2021. https://news.mit.edu/2021/dna-data-storage-0610

Wang, X., Li., N., Wang, Y. D., and S. Zheng. 2009. The discovery of whole-plant fossil cycad from the Upper Triassic in western Liaoning and its significance. Chinese Science Bulletin 54: 3116—3119

Wu K, Zhao D., Zhong Y. and Du Q. 2016. Multi-Probe Based Artificial DNA Encoding and Matching Classifier for Hyperspectral Remote Sensing Imagery Remote Sens. 8, 645; doi:10.3390/rs8080645

Yashodha P. Silva D. And Ganegoda U. 2016. Integrated analysis of multiscale large-scale biological data for investigating human disease. 2016. New Trends of Digital Data Storage in DNA BioMed Research International Article ID 8072463, 14 pages.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

KUR'ANIN MADENCİLİKLE İLGİLİ YENİ KEŞFEDİLEN BİR MUCİZESİ

Doç. Dr. Halim CEVİZCİ, Süleyman Demirel Üniversitesi, Maden Mühendisliği Bölümü, Isparta, halimcevizci@sdu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, Kur'an'ın Madencilikle ilgili yeni keşfedilen bir mu'cizesi ele alınmıştır. Biz madencilerin piri, Hz.Davut (A.S.) ve Hz.Süleyman (A.S.)'dır. Peygamberler Allah'a asker olan rehber insanlardır. Kur'anın 114 suresinden birinin adı demir anlamına gelen *"Hadid"*'dir. Demir ve bakırın yerden çıkarılarak işlenmesi Kur'an'da açıkça ifade edilmektedir. Demir, bakır, diğer metaller ve endüstriyel hammaddelerin bugün sahip olduğumuz teknolojide ne kadar önemli olduğu çok iyi bilinen bir konudur. Burada, bir otomobilde yaklaşık 40, bir cep telefonunda yaklaşık 20 madenin kullanıldığını hatırlamalıyız. Kur'an *"Dağları zemininize kazık ve direk yaptım"* der (Nebe suresi 6-7). İnsanlar için çok önemli madenlere hazinedarlık (Bakara, 29), gibi dağların çok önemli faydaları Kur'an'da açıkça anlatılmaktadır.

Rabbimizin bize ihsanı olan her tür nimet gibi bir ihsan olan madenler de yeryüzünün karnından biz madenciler tarafından temelde iki yöntemle (yer altı ve yerüstü (açık ocak) madenciliği ile) çıkarılır. Çıkarılan madenlere yapılan ilk işlemlere ve/veya içindeki istenmeyen maddelerden arındırılması işlemlerine Cevher Hazırlama denilir.

Tebliğe konu olan flotasyon, en önemli cevher zenginleştirme yöntemlerinden biridir. Metallerin yaklaşık 2/3'ü ve diğer endüstriyel hammaddelerin elde edilmesinde, flotasyondan yararlanılır. Flotasyon olmasaydı, insanlık bu günkü teknik imkânların önemli bir bölümünden mahrum kalırdı. Flotasyon insanoğlu tarafından yaklaşık 150 yıldır kullanılmaktadır. Son derece kritik öneme haiz bu yönteme, insanlar kullanmadan on üç asır önce Kur'an'da işaret edilmiştir. Çalışma, *"Zaman ihtiyarlandıkça Kur'an gençleşiyor, rumuzu tavazzuh ediyor"* cümlesine çok açık bir bilimsel örnek teşkil etmektedir.

Anahtar kelimeler: flotasyon, Qur'an, mucize, madencilik, cevher hazırlama

A NEW MIRACLE OF QUR'AN ABOUT MINING

ABSTRACT

In this study, a new miracle of Qur'an about mineral processing is investigated. Founders of an order of we, miner, are Davut (A.S.) and Suleyman (A.S.). The messengers, guides of mankind, are soldiers of Allah (God). The name of one of the 114 surahs of Qur'an is Haded,which means iron. Mining and processing of copper and iron from earth is stated clearly in Qur'an. It is well known that importance of iron, copper and other minerals for technology of mankind. We must remember that approximately 40 minerals for a car and approximately 20 minerals for a mobile phone are used. Qur'an says *"Mountains are pole for earth"* (Naba, 6-7). Very important benefits of mountains for mankind like storage of minerals and water resources are stated clearly in Qur'an. Minerals like many other blessings are mined two main methods; open pit mining and underground mining. After mining, first processes are mineral processing.

Flotation is one of important mineral processing methods. Flotation is used producing of two third of the metals and other industrial raw materials. Without flotation, mankind can not reach modern technology. Mankind have used flotation approximately 150 years. Qur'an had implied the very high level important method mankind used it thirteen centuries ago. The study is a clearly scientific sample for the sentence *" As times grows older, the Qur'an grows younger; it signs become apparent"*.

Keywords: flotation, Qur'an, miracle, mining, mineral processing

GİRİŞ

Bu bildiride, Kur'anın madencilikle ilgili yeni keşfedilen bir mucizesi ele alınmıştır (Cevizci, 2017). Rabbimiz peygamberleri, insanoğluna manevi rehber olmanın yanında, maddi olarak ta rehber etmiştir. Mesela, gemiciler Hz.Nuh'u (AS), saatçılar Hz.Yusuf'u (AS), terziler Hz.İdris'i (AS). pişdar ve üstad olarak kabul eder (Nursi, 2016).

Biz madencilerin piri ise Davud (AS) ve Süleyman (AS)'dır. Kur'an-ı kerimin her şeyinde olduğu gibi, sûre isimlerinde de çok önemli hikmetler bulunur. Bilindiği üzere, 114 sureden birinin adı *"Hadid"* yani demirdir. Demir ve bakırın yerden çıkarılarak işlenmesi Kur'an'da açıkça ifade edilmektedir. Bunun yanında demir, diğer madenlerin kazılarak çıkarılabilmesinde değişik aşamalarda ekstra öneme haizdir. Demir, bakır, diğer metaller ve endüstriyel hammaddelerin, insanoğlunun bu günkü teknolojisindeki önemi o kadar açıktır ki, sözü uzatmaya gerek bırakmaz. Küçük bir örnek vermek gerekirse, bir otomobil için 40; bir cep telefonu için 20 civarı maden kullanılmaktadır.

İnsanoğlu en yüksek seviyede, yaratılmış ve nimetlere mazhar edilmiştir (Tin Suresi). Aynı şekilde yerin karnında istiflenen madenler de Allah'ın bir lütfudur. Madenler, madenciler tarafından temelde iki yöntemle çıkarılır: Yerüstü (açık ocak) ve yeraltı ocağı. Çıkarılan üründe önce istenen maddenin serbest hale gelmesi gerekir. Bir başka deyişle önce ufalanır, yani kırma ve öğütme işlemleri yapılır. Ayırma yöntemine göre değişmekle beraber, genellikle un gibi bir boyuta getirilir. Sonrasında, istenen ve istenmeyen minerallerin ayrılması işlemine geçilir. Bildiri konusu tam olarak *"Cevher Hazırlama"* dediğimiz Maden Mühendisliğinin iki temel anabilim dalından birinin çalışma alanıdır.

Kur'an *"Dağları zemininize kazık ve direk yaptım"* der (Nebe suresi 6-7). İnsanlar için çok önemli madenlere hazinedarlık (Bakara, 29), gibi dağların çok önemli faydaları Kur'an'da açıkça anlatılmaktadır.

İslamiyet'e göre nisap miktarı ölçülerinden ikisi de altın ve gümüşe göre olan nisap miktarıdır. Yaklaşık 30 yıl önce; maddi bir zenginlik kriteri belirlenmek istense, birçok insan şu kadar DM (Deutce Mark= Alman markı) derdi. Enteresandır ki, birkaç yıl sonra çok yaygın kullanılan DM (Alman Markı) parası, tedavülden kalkmıştır. On dört asır önce konulan bir maddî ölçünün hala makul ve geçerli bir ölçü olması o ölçüyü bir insanın koymadığı anlamına gelir. Çünkü bir ürünün fiyatı arz ve talebe göre belirir. O zaman keşfedilemediği halde sonraki teknolojilerle keşfedilen çok sayıda maden mevcuttur. Altın ve gümüş yeryüzünde çok miktarda bulunsa idi teknoloji ile yeri bulunabilirdi ve böylece fiyatı çok daha düşük olurdu. Dolaysıyla, bu gün mantıklı bir zenginlik kriteri olmazdı. Bir insan değil de insanların ve yeryüzünün yaratıcısı

olup, yeryüzünün nelerden oluştuğunu bilen biri bu ölçüyü koyabilir. On dört asır önce böyle bir teknoloji bulunmuyordu. On dört asrı aşan bir zaman önce, bir insanın kendi kendine (ne kadar zeki olursa olsun), bu gün bile geçerli, maddi olarak makul bir zenginlik ölçüsü (limit kriter) koyması mümkün değildir. Yani, 14 asır önce hem insanların kıyamete kadar hangi eşyaya ne kadar itibar edeceğini ve yer kabuğunun içeriğini bilmeyen birisi, bu ölçüyü koyamaz. 14 asır önce böyle bir teknoloji mevcut değildi.

Flotasyon Nedir?

Flotasyonun kelime anlamı su üzerinde durma, yüzdürme demektir. Cevher hazırlama süreçleri içinde minerallerin yüzey/arayüzey özelliklerinden yararlanılarak, değerli mineralleri, değersiz minerallerden (gang) ayırmak amacıyla, yaygın olarak kullanılan zenginleştirme yöntemlerinden biridir (Çilek, 2009). ***Metallerin yaklaşık 2/3'ü ve diğer endüstriyel hammaddelerin kayaçlardan kazanılmasında, flotasyondan yararlanılır.***

Flotasyonu özet olarak ifade edersek; kayaca göre farklı boyutta, olmak üzere, ilk olarak, minerallerin birbirinden serbestleşmesi için, kırma öğütme işlemleri yapılır (genellikle 200 mikrondan küçük boyuta). Çoğunlukla su kullanılarak yapılan bu işlemlerde, mineral yüzeyleri, su ve içindeki pek çok iyonla etkileşime girmeye başlarlar. Mineraller su içine atıldıklarında yani pulp halinde (çamurumsu yapıda) iken, her bir mineral yüzeyinin elektriksel yükü, içinde bulunduğu suyun (çözeltinin) içerdiği iyonların ve minerali oluşturan elementlerin birbiriyle olan etkileşimlerinin bir sonucu olarak, bir diğer mineralin yüzeyi ile elektriksel yük açısından farklılaşabilir veya farklılaştırılabilir (Çilek, 2009). Bu amaç için, flotasyon hücrelerinde değişik kimyasal reaktifler kullanılır.

Bu işlem sonucunda, önceden kararlaştırılarak seçilmiş olan bir mineralin yüzeyi, uygun kimyasallar kullanılarak hidrofobik (susevmez) hale getirilir. Kullanılan kimyasallar sadece hedef minerali susevmez hale getirdiği için, bu mineralin beraberinde bulunan diğer mineraller (çoğunlukla değersiz) ise suseven (hidrofillik) özelliktedir. Böylece, bir cevheri oluşturan değerli mineral ve değersiz mineral/mineraller yüzey özelliği farkı oluşturulmuş olur. Bu aşamadan sonra yapılması gereken ise, uygun bir mekanizma kullanarak susevmez yapılan mineralleri suseven minerallerden ayırmaktır. Bu, genellikle havanın pulp (toz boyutundaki mineralleri içeren çamurumsu yapı) içinde kabarcıklar halinde dağılması ile gerçekleştirilir. Şekil 1'de görüldüğü gibi, susevmez yapılan (veya fıtrî olarak susevmez yapıda olan) mineraller pulp içinde hava kabarcıkları ile karşılaştıklarında, bu özellikleri nedeniyle onlara yapışırlar ve köpük bölgesine yükselirler.

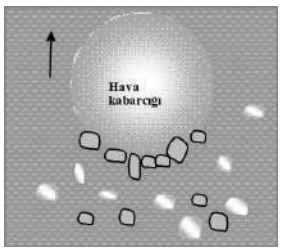

Şekil 1. Flotasyon sırasında susevmez minerallerin üzerine yapıştıkları hava kabarcığı ile birlikte köpük bölgesine yükselişi (Çilek, 2009).

Flotasyon hücresindeki köpük bölgesinde yeterince biriktikten sonra taşarak alınan köpük (mineral yüklü kabarcıklar) flotasyon konsantresini yani istenen ürün bakımından zengin ayrılmış ürünü (daha yüksek oranda değerli madde içeren ürün) oluşturur (Şekil 2). Böylece mevcut hammadde ikiye ayrılmış olur. Bir başka deyişle, flotasyon, çok ince tane boyutunda birbirinden ayrılan ve başka (ucuz, basit) yöntemlerle zenginleştirilemeyen cevherlere uygulanan bir yöntemidir. Flotasyonla ilgili, hem geçmişte hem günümüzde, ulusal ve uluslararası çok ciddi araştırmalar devam etmektedir. Cevher hazırlama Anabilim dalının en önemli çalışma konusu olduğunu söyleyebiliriz. Flotasyon ile ilgili detay konular ele alınmamıştır. Detaylı bilgi için Çilek (2009), Atak (1990) vb. ulusal ve uluslararası kaynaklara müracaat edilmelidir.

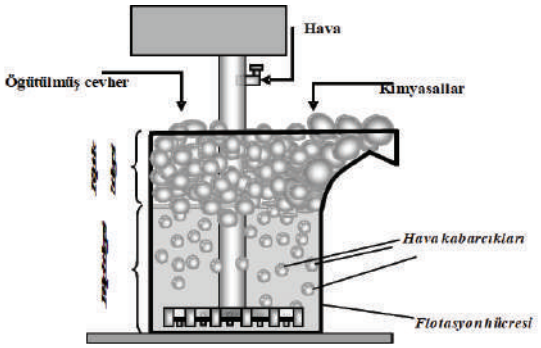

Şekil 2. Labaratuvar tip bir flotasyon makinesinde flotasyon

Flotasyonun Tarihçesi

Flotasyon terimi, başlangıçta sudan ağır olan minerallerin su yüzeyinde yüzmesini ifade etmek için kullanıldı. Flotasyonda ilk çalışmalar, yağ-su arayüzeyinde katıların toplanması doğrultusunda oldu (Atak, 1990). ***Pulp içine gaz gönderilmesi ilk defa 1877 yılında Almanya'da Bessel kardeşler tarafından denendi***. Aynı usul, İngiltere ve Amerika'da yeniden bulunarak karbonat ve sülfürlerin flotasyonunda tatbik edildi. İngiliz Elmore tarafından (1904), suyun elektrolizi ile elde edilen gazların kullanılması teklif edildiyse de, endüstriyel ölçüde tatbik edilmedi. Vakumla gaz kabarcıklarının elde edilmesi yine 1904 yılında Elmore tarafından bulundu ve endüstride başarı kazandı. Bu usul bugün dahi kullanılmaktadır (Atak, 1990). Çok sayıda araştırmacının çalışmasıyla gelişen flotasyon, halen de üzerinde geniş araştırmaların devam ettiği önemli bir çalışma alanıdır.

Ra'd Suresinin 17.Ayeti

Ra'd Kur'an-ı Kerimin 13. suresidir. Yaratanın, celalinin tecellilerinden biri olan gök gürlemesi anlamına gelmektedir. Şimşek ve yıldırımlarda muazzam bir elektrik bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim, bu elektrikten yararlanmamızı da ima etmektedir. Ra'd Suresinin 17. ayeti, mealen şöyledir:

1. (Elmalılı Hamdi Yazır Kur'an-ı Kerim Meali)*" Yukarıdan bir su indirdi de vâdiler kendi miktarınca seyl oldu, seyl de yüze çıkan bir köpük yüklendi, bir ziynet veya bir meta' yapmak için ateşte üzerini körükledikleri madenlerden de onun gibi bir köpük vardır, İşte Allah, hakkile batılı böyle çarpıştırır, ammâ köpük atılır gider, nâsa menfeati olan ise Arzda kalır, işte Allah, emsali böyle darbeder"*.

2. (Ömer Nasuhi Bilmen Kur'an-ı Kerim Meali)*" Gökten bir su indirdi de dereler kendi miktarlarınca sel olup cereyana başladı. Sel de hemen kendi üzerine yükselen bir köpüğü yüklendi ve bir ziynet veya bir meta yapmak talebiyle üzerlerine körükledikleri madenlerden de onun gibi bir köpük meydana gelir. İşte Allah Teâlâ hak ile bâtılı böyle temsil buyurur. İmdi o köpük müzmahil olarak gidiverir, nâsa fâide veren şey ise artık yerde sabit olarak kalır. İşte Allah Teâlâ böylece misaller irad buyurur."*.

Ayette faydalı ve faydasız şeylerin köpükle ayrılması açıkça ifade edilmiştir. Ayette köpük (zebed) ibaresi üç kez geçmiştir. Ayrıca maden ibaresi de ayet de açıkça yer almaktadır. Bunun yanında değerli değersiz madenlerin köpükle ayrılması da ayette ifade edilmiştir. ***İnsanlar bu yöntemi (flotasyonu) yaklaşık 150 yıldır kullanmaktadır. Kur'an bunu insanlar kullanmadan 13 asır önce ima etmiştir.***

Ayetin flotasyona net olarak işaret etmediği iddia edilebilir. Ancak, din bir imtihandır. Akla kapı açmak ihtiyarı elden almamak esastır. Ayrıca, Kur'anın nazil olduğu, dönemdeki mü'minler için de akla ters olmayacak bir üslupla konu ifade edilmiştir.

SONUÇ

Kur'an inananlara, peygamberleri, manevi alanlarda olduğu gibi, maddî alanlarda da rehber olarak takdim etmiştir (Nursi, 2016). İnsanların teknik olarak ilerlemesine de örnek ve teşvikler yapmıştır. Kur'an'da çok sayıda önemli bilimsel gelişmeler için ipucu ve/veya teşvikler mevcuttur. Bunlardan biri, bu makaleye konu olan (Ra'd suresinin 17. Ayeti)'nin flotasyona işaretidir. Köpük yardımıyla su seven ve hava seven olarak minerallerin birbirinden ayrılması ve saflaştırılması temelinde fonksiyona sahip bir cevher zenginleştirme işlemi olan flotasyona; insanlar tarafından kullanılmadan 13 asır önce Kur'an-ı Kerim'de işaret edilmiştir. Benzer şekilde, Kur'an'da Davut (A.S.) tarafından demirin ergitilerek kullanılmasına vb. çok sayıda teknik gelişmelere işaret ve teşvik yapılmıştır.

Bildiri konusu, şu cümle ile çok güzel özetlenmiştir: *"Zaman ihtiyarlandıkça Kur'an gençleşiyor, rumuzu tavazzuh ediyor"* (Nursi, 2016b). Çalışma, bahsi geçen güzel cümle için açık bir bilimsel örnek teşkil etmektedir. Benzeri alanlarda yapılacak bilimsel çalışmalarda Kur'anın zamanla gençleşmesi örneklerinin ortaya konulması muhtemeldir ve üzerinde çalışılması büyük önem arzetmektedir.

KAYNAKLAR

Cevizci, H. 2017, Gelişen Teknolojiler ve Kur'anın Mucizevi Bir Ayeti, Zafer Dergisi, Sayı 486.

Atak, S., 1990, Flotasyon İlkeleri ve Uygulaması, İTÜ Maden Fakültesi yayınları, İstanbul.

Çilek, E.C., 2009, Mineral Flotasyonu, Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik –Mimarlık Fakültesi Yayın No:59, Isparta.

Nursi, S., 2016, Sözler, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, 2. baskı.

Nursi, S., 2016b, Mektubat, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, 2.baskı.

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

III. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Murat ÜNAL**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
11:30 - 12:30	Prof. Dr. Muhammet GAFFAROĞLU Ahi Evran Üniversitesi	MAYOZ BÖLÜNME İLE TÜR İÇİ ÇEŞİTLİLİK
	Prof. Dr. Cemal ÇİFCİ, Prof. Dr. Hüseyin ENGİNAR, Doç. Dr. Ceyhun YILMAZ Afyon Kocatepe Üniversitesi	ÇOK TABAKALI EVREN MODELİ'NİN YARATILIŞ HAKİKATİ ÇERÇEVESİNDE ARAŞTIRILMASI
	Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK Süleyman Demirel Üniversitesi	BİTKİLERİN YARATILIŞINDA HİKMET VE SANAT
	Miktat BEKTAŞ Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	MEKTUBAT-I SAMEDANİ
12:30-12:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

MAYOZ BÖLÜNME İLE TÜR İÇİ ÇEŞİTLİLİK

Prof. Dr. Muhammet GAFFAROĞLU, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü, Kırşehir
mgaffaroglu@ahievran.edu.tr

ÖZET

Canlıların soylarını devam ettirebilmek amacıyla kendilerine benzer yeni bireyler meydana gelmesine üreme diyoruz. Üremenin (eşeyli üreme) diğer amacı da genetik çeşitliliğin sağlanmasıdır. Eşeyli üreme ile canlılar çoğalırken aynı zamanda genetik çeşitlilik de gerçekleşmektedir. Eşeyli üreme denilince akla ilk gelen mayoz bölünmedir. Mayoz bölünmede hem krossing over hem de homolog kromozomların kutuplara çekilmesi esnasında türün kendi içinde yaratıcı tarafından çeşitlilik meydana getirilmektedir. İşte bir türe ait bireylerin birbirinden farklı özellikler göstermesi bunlara dayanmaktadır. Bu değişim sayesinde yaradılışın esaslarından biri olan genetik çeşitlilik sağlanmış olur. Mayoz bölünmede canlıya yeni bir genetik bilgi eklenmez. Sadece yaratılışta canlıya verilen genetik bilgi yeniden düzenlenerek bazı değişiklikler meydana gelmekte ve tür içi çeşitlilik sağlanmaktadır. Bu şekilde ebeveynde görülmeyen özellikler yavruda ortaya çıkabilir.

Anahtar Kelimeler: Kromozom, eşeyli üreme, mayoz bölünme, varyasyon, rekombinasyon

INTRASPECIES DIVERSTY WITH MEIOSIS

ABSTRACT

The formation of new individuals similar to themselves in order to continue the lineage of living things is called reproduction. Another purpose of reproduction (sexual reproduction) is to ensure genetic diversity. While living things reproduce by sexual reproduction, genetic diversity also takes place. Meiosis is the first thing that comes to mind when talking about sexual reproduction. In meiosis, while crossing over and homologous chromosomes are pulled to the poles, diversity is created within the species by the creator. It is based on this that individuals of a species show different characteristics from each other. Thanks to this change, genetic diversity which is one of the fundamentals of creation is ensured. No new genetic information is added to an organism in meiosis. Only by rearranging the genetic information given to a living thing at creation, some changes occur, and in-species diversity is ensured. In this way, traits that are not seen in the parent may appear in the offspring.

Keywords: Chromosome, sexual reproduction, meiosis, variation, recombination

GİRİŞ

İlk yaradılışımızdan beri her tür, kendisinden önceki canlılardan çoğalır. Yani canlıların nesillerinin devam edebilmesi için üreme dediğimiz biyolojik olay gerçekleşmektedir. Organizmaların üreme şekli eşeyli ve eşeysiz olmak üzere ikiye ayrılır. Eşeysiz üreme, döllenme olmaksızın gerçekleşen, cinsiyetsiz üreme şeklidir. Eşeysiz üremede genetik çeşitlilik, özellikle tek iplik DNA/RNA virüslerinde olduğu gibi mutasyonlar ile ve nadiren görülse de mitotik krossing over ile sağlanabilir. Eşeyli üreme deyince akla gelen mayoz bölünmenin avantajı yavrularda genetik çeşitliliğe sebep olmasıdır. Eşeyli üremede genetik çeşitlilik kaynakları şunlardır; krossing over, metafaz-1'deki kromozom kombinasyonu, ebeveynlerden gelen farklı gametlerin birleşimi ve konjugasyon (tek hücreli canlılarda görülen konjugasyon olayı da eşeyli üreme olarak kabul edilmektedir). Eşeyli üremede ise adından da anlaşılacağı gibi iki farklı cinsiyete ait hücre nükleuslarının birleşimi esas alınır. Biri anneden diğeri babadan olmak üzere iki ayrı fertten gelen gametler birleşerek zigot oluşturlur. Yani iki gamet nükleusunun birleşmesine döllenme ve bu birleşme sonucu oluşan tek hücreye de zigot denir. Bu şekilde genetik materyalin (Kromozom/DNA) korunarak nesilden nesile aktarımı sağlanmış olur. Kısaca özetleyecek olursa eşeyli üreme, neslin devam ettirilmesi için kullanılan bir yol olmanın yanında tür içi genetik çeşitliliğin sağlanmasında da görevlidir diyebiliriz (1).

DNA'nın çeşitli proteinler ve mekanizmalar vasıtasıyla katlanıp, kısalıp kalınlaşmasıyla kromatid denilen yapılar oluşur. İki kardeş kromatidin birleşmesiyle de kromozom denilen yapılar meydana gelir. Eşeyli üremenin temeli olan mayoz bölünmede 2n kromozomlu ana hücreden n kromozomlu 4 tane yavru hücre oluşur. Genetik çeşitliliğin sağlanması ve nesilden nesile tür devamlılığı için mayoz bölünmenin gerçekleşmesi gereklidir. Mayoz bölünme mayoz-1 ve mayoz-2 olmak üzere iki evreden oluşur. Mayoz-1'de homolog kromozomlar birbirinden ayrılırken; mayoz-2'de kardeş kromatidler birbirinden ayrılır. Mayoz bölünmeden amaç gamet üretilmesidir. Yani mayoz, üreme organlarında cinsiyet hücrelerinin (Gametlerin) yapıldığı süreçtir. DNA/kromozom kendini bir kez eşler ama iki bölünme geçirir. Mayoz bölünmede kromozom sayısı yarıya indirilir. Yani kromozom sayısı yarıya indirilerek genetik madde miktarı korunmuş olur (2). Hücre ve hücredeki genetik bilgi üremenin kontrolünü sağlama görevini yaparken aynı zamanda genetik bilgi olan DNA'nın korunması yani değişmez tutulması vazifesini de yerine getirir. DNA her zaman ve her haliklarda kendini korumakla da görevlidir. Doğru bir bilgi korunamıyorsa o bilgiye bilgi denilebilir mi… Bilginin sürekli değişime uğradığını düşünenlerin bunu da göz ardı etmemesi gereklidir.

Mayoz bölünmenin iki evresinden birincisi olan mayoz-1'de; profaz-1, metafaz-1, anafaz-1 ve telofaz-1 evreleri görülür.

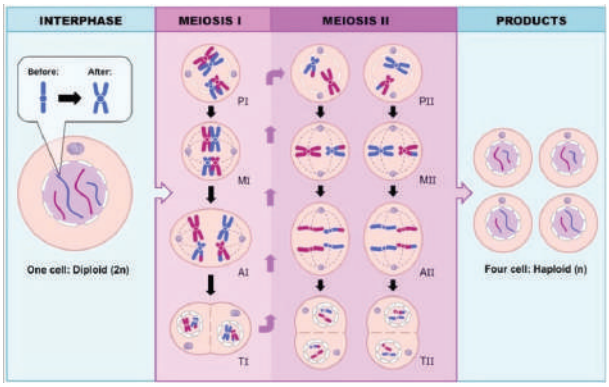

Şekil 1: Mayoz bölünme (3).

Bu evrelerden profaz-1, DNA ipliklerinin kısalıp kalınlaşmasıyla başlayan ve en uzun süren evredir. Kendi içerisinde de 5 ayrı safhaya ayrılır. Bunlar; leptoten, zigoten, pakiten, diploten ve diakinez safhalarıdır. Genetik çeşitliliğe sebep olan krossing over olayı pakiten evrsinde gerçekleşir (4).

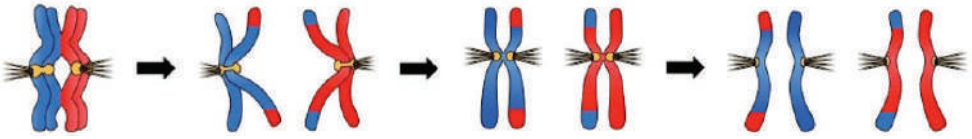

Şekil 2: Krossing over (3).

Metafaz-1, tetratları oluşturan homolog kromozomların ekvatoral düzlemde karşılıklı şekilde dizildiği evredir. Hücrenin ekvator düzleminde homolog kromozom çiftlerinin kaç farklı şekilde dizilebileceği 2n şeklinde ifade edilir (n: haploit hücre sayısı, insan için 223). Buna göre insanda (krossing over gözardı edilerek) homolog kromozomların oryantasyonlarına göre sadece metafaz 1'de 8.388.608 çeşit sperm ya da yumurta olma ihtimali vardır. Bu ihtimaller göz önüne alındığında yumurta ve spermler bir araya geldiğinde bunlardan 70.368.744.177.664 (7x1013) çeşit yavru oluşabilir. Bu sayı oldukça yüksek bir ihtimaldir. Bu ihtimallere bir de krossing overi de ekleyince sonsuz bir ihtimalle canlı meydana gelebilir.

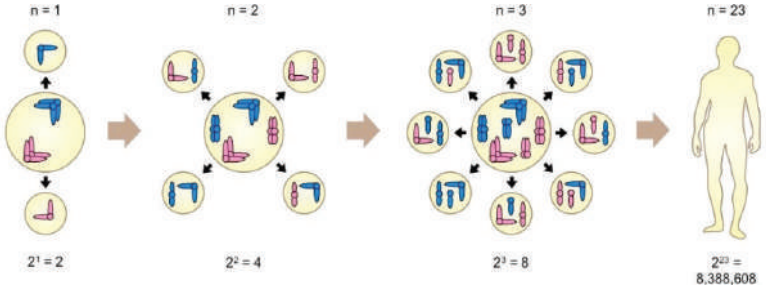

Şekil 3: Değişik kromozom sayısına sahip canlılarda gamet ihtimalleri (3).

Her şeyi tesadüfe bağlamak ihtiyacı ve kastı güden bazı bilim insanları, homolog kromozom çiftlerinin metafaz plakasında sıralandığında, her bir çiftin oryantasyonun rastgele olduğu iddia etmektedirler. Aslında homolog kromozomlardan oryantasyonu ortamda bulunan proteinler ve stoplazmik hareketler aracılığıyla belirlenmektedir.

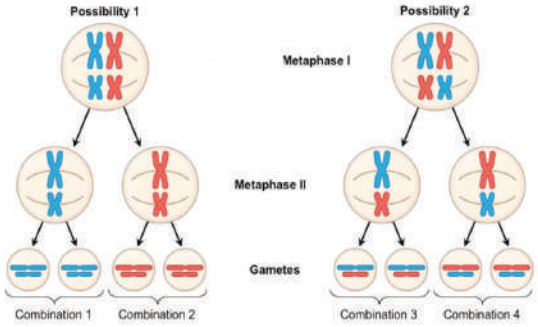

Şekil 4: Kromozom kombinasyon ihtimalleri (3).

Anafaz-1, homolog kromozomların birbirinden ayrılarak zıt kutuplara çekildiği evredir. Profaz-1 evresinde birbirine yapışık olan homolog kromozomlar anafaz-1'de ayrılarak kutuplara çekilirler. Telofaz-1'de ise hücrenin iki kutbuna çekilmiş olan kromozomlar uzatılıp inceltilir. Etraflarında nükleus zarı oluşturlur ve sitoplazmanın da boğumlanmasıyla haploid sayıda kromozoma sahip iki yavru hücre meydana getirilir. Mayoz-1 tamamlandıktan sonra başlayan mayoz-2 evresinde ise profaz-2, metafaz-2, anafaz-2 ve telofaz-2 safhaları görülür. Telofaz-1'in hemen ardından profaz-2'de ilk olarak nükleus zarı parçalanmaya başlar. Sonrasında metafaz-2'de her yavru hücrenin haploid kromozomu ekvatoral düzlemde dizilir. Anafaz-2'de kardeş kromatidler zıt kutuplara çekilir. Mayoz bölünmenin son safhası olan telofaz-2'de ise nükleus zarı oluşur ve sitoplazma boğumlanarak bölünür. Böylece bir hücreden 4 tane haploid hücre meydana gelir. Hem yumurta hem de sperm için durum bu şekildedir.

Bildirinin esas konusu olan metafaz 1'deki kromozom düzenlenmesi ile canlıya yeni bir genetik bilgi eklenmez. Sadece yaratılıştan gelen homolog kromozomların hangi kutba gideceğinin belirlenmesi ile farklı ihtimaller elde edilmekte ve bu da tür içi çeşitliliğe sebep olmaktadır. Bu çeşitlilik ile canlılar çevrelerine daha iyi uyum sağlayabilirler.

Mayoz bölünmede hem krossing over olayı hem de metafaz 1'deki kromozom düzenlenmesiyle genetik çeşitlilik meydana gelmekte ve tür içi çeşitliliğe sebep olmaktadır. Genetik olarak tek yumurta ikizleri hariç eşeyli üreyen hiçbir canlı diğerine benzemez. Bu nedenle her canlı tek/özel yaratılmıştır diyebiliriz.

KAYNAKÇA

Reece, RB., Urry, LA., Cain, ML., Wasserman, SA., Minorsky, PV. and Jackson, RB. (2013). Biyoloji. Ankara: Palme Yayıncılık.

Karol, S. ve Suludere, Z. (1992). Hücre Çekirdeği ve Kromozomlar Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınevi.

Klug, WS., Cummings, MR., Spencer, CA., Palladio, MA., Killian, D. (2018). Genetik Kavramlar. Ankara: Palme Yayınevi.

https://ib.bioninja.com.au/standard-level/topic-3-genetics/33-meiosis/meiotic-division.html

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

ÇOK TABAKALI EVREN MODELİ'NİN YARATILIŞ HAKİKATİ ÇERÇEVESİNDE ARAŞTIRILMASI

Prof. Dr. Cemal ÇİFCİ, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi,
Kimya Mühendisliği Bölümü, Afyonkarahisar
cifcicemal@aku.edu.tr

Prof. Dr. Hüseyin ENGİNAR, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Kimya Bölümü, Afyonkarahisar
enginar@aku.edu.tr

Doç. Dr. Ceyhun YILMAZ, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi,
Makine Mühendisliği Bölümü, Afyonkarahisar
ceyhunyilmaz@aku.edu.tr

ÖZET

Çok Tabakalı Evren Modeli (ÇTEM); 2020 yılında Chemical Physics Letters dergisinde yayınlanan *"Multilayered universe model with thermodynamics and kinetics studies"* isimli çalışma ile elde edilmiştir.

Bu model üzerine yapılan ve 2021 yılında Uşak Üniversitesi Fen ve Doğa Bilimleri Dergisinde yayınlanan *"Çok tabakalı evren modeli üzerine genel bakış"* adlı başka bir çalışmada *"ÇTEM'e göre içinde yaşadığımız ve milyarlarca yıldızların olduğu kısım birinci tabakadır. Bu birinci tabakayla temasta olan, kendi içerisinde de tabakaları olabilecek olan ve bu olabilecek tabakaların toplam bileşkelerinin etkisini gösteren ikinci tabakadır"* açıklamaları geçmektedir. Bu açıklamalar ÇTEM'in yaratılış hakikati çerçevesinde incelenebilir olduğu kanaatini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada ÇTEM'in yaratılış hakikati çerçevesinde araştırılması yapılmıştır. Yaratılış hakikati çerçevesinde karşılaştırarak araştırmak amacıyla pek çok kaynak seçilebileceği halde konuyu dağıtmamak ve amaca odaklanmak için ÇTEM konularına da uygun olan, yedi tabaka semavatın yaratılışı isimli konuları içeren Lem'alar kitabının 12. Lem'a bölümümdeki ilgili kısımlar kaynak olarak seçilmiştir. ÇTEM'e göre evren çok tabakalıdır ve bu durum CTEM'in yaratılış hakikati çerçevesinde incelenebilir olduğu kanaatini oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Termodinamik, kinetik, çok tabakalı evren, model, yaratılış hakikati

RESEARCH OF THE MULTILAYERED UNIVERSE MODEL WITHIN THE FRAMEWORK OF THE TRUTH OF CREATION

Prof. Dr. Cemal ÇİFCİ, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Kimya Mühendisliği Bölümü, Afyonkarahisar
cifcicemal@aku.edu.tr

Prof. Dr. Hüseyin ENGİNAR, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kimya Bölümü, Afyonkarahisar
enginar@aku.edu.tr

Doç. Dr. Ceyhun YILMAZ, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, Afyonkarahisar
ceyhunyilmaz@aku.edu.tr

ABSTRACT

Multilayered Universe Model (ÇTEM) was obtained by the study titled "Multilayered universe model with thermodynamics and kinetics studies" published in Chemical Physics Letters journal in 2020.

In another study on this model called "Overview to the multilayered universe model" published in the Uşak University Journal of Science and Natural Sciences in 2021 and contains these explanations; "According to ÇTEM, the part where we live and where there are billions of stars is the first layer. The second layer that is in contact with the first layer, which may have layers within itself, and which shows the effect of the total results of these layers." These explanations constitute the opinion that ÇTEM can be examined with the truth of creation.

In this study, ÇTEM was researched with the truth of creation. Although many sources can be chosen for the purpose of researching by comparing the truth of creation, in order not to disperse the subject and focus on the purpose, the relevant parts in the 12th Flash chapter of The Flashes, which includes the subjects called the creation of the seven layers of the heavens, which are also suitable for CTEM subjects, have been chosen as a source. According to ÇTEM the universe is multilayered and this situation constitute the opinion that CTEM can be examined with the truth of creation.

Keywords: Thermodynamics, kinetics, multilayered universe, model, the truth of creation

GİRİŞ

Çok Tabakalı Evren Modeli (ÇTEM); 2020 yılında Chemical Physics Letters dergisinde yayınlanan *"Multilayered universe model with thermodynamics and kinetics studies"* isimli çalışma ile elde edilmiştir [1].

Bu model üzerine yapılan ve 2021 yılında Uşak Üniversitesi Fen ve Doğa Bilimleri Dergisinde yayınlanan *"Çok tabakalı evren modeli üzerine genel bakış"* adlı çalışmada *"ÇTEM'e göre içinde yaşadığımız ve milyarlarca yıldızların olduğu kısım birinci tabakadır. Bu birinci tabakayla temasta olan, kendi içerisinde de tabakaları olabilecek olan ve bu olabilecek tabakaların toplam bileşkelerinin etkisini gösteren ikinci tabakadır"*, *"Evrenle alakalı teorik ve deneysel çalışmalar insanlık için çok önemlidir. Çünkü bu çalışmalar neticesi sağlanabilecek yeni açılımlar; günümüz teknolojisinin ilerlemesine büyük katkılar sağlayabilme potansiyeline sahiptir."* ve *"Sistem ve çevrenin toplamı evreni oluşturmaktadır. Bu modelle; evrenin bütünlüğü daha detaylı bir şekilde açıklanabileceğinden, sistemle çevre arasındaki ısı, iş ve benzeri ilişkiler daha detaylı bir şekilde incelenebilecektir. Neticede sistem olarak ilgilenilen her olayda daha yarayışlı sonuçlara ulaşılacaktır."* gibi dikkat çekici açıklamalar yer almaktadır [2].

Çok Tabakalı Evren Modeli'nin Yaratılış Hakikati Çerçevesinde Araştırılması

Bu çalışmada ÇTEM'in yaratılış hakikati çerçevesinde araştırılması yapılmıştır. Yaratılış hakikati çerçevesinde karşılaştırarak araştırmak amacıyla pek çok kaynak seçilebileceği halde konuyu dağıtmamak ve amaca odaklanmak için ÇTEM konularına da uygun olan, yedi tabaka semavatın yaratılışı isimli konuları içeren Lem'alar kitabının 12. Lem'a bölümümdeki ilgili kısımlar kaynak olarak seçilmiştir [3].

2021 yılında Uşak Üniversitesi Fen ve Doğa Bilimleri Dergisinde yayınlanan *"Çok tabakalı evren modeli üzerine genel bakış"* adlı çalışmada ÇTEM'in temel işleyiş mekanizması *"ÇTEM'de zamanın başlangıcından önceki periyotta A miktarınca X çiftleri vardır. Neticede A(+X) ve A(-X)'lerin birlikte toplamı A(X)'i oluşturmaktadır. A(+X) ve A(-X)'ler bu periyotta madde ve enerjiye sahip değildir. A'nın M0 kadarı ikinci tabakaya M0↓(-X) (↓; sadece kütleçekimi potansiyel enerjisi aktif, kinetik enerjisi aktif değil) olarak geçtiği anda birinci tabakada saf enerjinin göreceli kütlesi M0↕ (↕; kütleçekimi potansiyel enerjisi ve kinetik enerjisi her ikisi de aktif), (A-M0)(+X) ve (A-M0)(-X) bulunmaya başlamaktadır. Zaman ilerledikçe M0↕'ın bir kısmı ÇTEM'de bahsedilen şekilde dönüştükçe düzenli zaman periyodunda Mt↕ ve düzensiz zamanın başlangıcında Mr↕ birinci tabakada kalmaktadır."* şeklinde açıklanmıştır [2]. ÇTEM'de bundan sonraki aşamalarda genel olarak termodinamik ve kinetik çalışmalarla matematiksel işlemler yapılmıştır.

ÇTEM'e göre evren çok tabakalıdır ve bu durum CTEM'in yaratılış hakikati çerçevesinde incelenebilir olduğu kanaatini oluşturmaktadır. Yedi tabaka semavatın yaratılışı isimli konuları içeren Lem'alar kitabının 12. Lem'a bölümümdeki ilgili kısımlar şöyledir; "…Kur'an-ı Hakîm'in hikmet-i kudsiyesi ise o ifrat ve tefriti bırakıp hadd-i vasatı ihtiyar edip der ki Sâni'-i Zülcelal, yedi kat semavatı halk etmiştir. Hareket eden yıldızlar ise balıklar gibi sema içinde gezerler ve tesbih ederler. Hadîs'te اَلسَّمَاءُ مَوْجٌ مَكْفُوفٌ denilmiş. Yani *"Sema, emvacı karar-dâde olmuş bir denizdir."*

İşte bu hakikat-i Kur'aniyeyi yedi kaide ve yedi vecih mana ile gayet muhtasar bir surette ispat edeceğiz.

Birinci Kaide: Fennen ve hikmeten sabittir ki bu haddi yok feza-yı âlem, nihayetsiz bir boşluk değil belki *"esîr"* dedikleri madde ile doludur.

İkincisi: Fennen ve aklen, belki müşahedeten sabittir ki ecram-ı ulviyenin cazibe ve dâfia gibi kanunlarının rabıtası ve ziya ve hararet ve elektrik gibi maddelerdeki kuvvetlerin nâşiri ve nâkili, o fezayı dolduran bir madde mevcuddur.

Üçüncüsü: Madde-i esîriye, esîr kalmakla beraber, sair maddeler gibi muhtelif teşekkülata ve ayrı ayrı suretlerde bulunduğu tecrübeten sabittir. Evet nasıl ki buhar, su, buz gibi havaî, mayi, camid üç nevi eşya, aynı maddeden oluyor. Öyle de madde-i esîriyeden dahi yedi nevi tabakat olmasına hiçbir mani-i aklî olmadığı gibi hiçbir itiraza medar olmaz.

Dördüncüsü: Ecram-ı ulviyeye dikkat edilse görünüyor ki o ulvi âlemlerin tabakatında muhalefet var. Mesela, Nehrü's-Sema ve Kehkeşan namıyla maruf, Türkçe *"Samanyolu"* tabir olunan bulut şeklindeki daire-i azîmenin bulunduğu tabaka, elbette sevabit yıldızların tabakasına benzemiyor. Güya tabaka-i sevabit yıldızları, yaz meyveleri gibi yetişmiş, ermişler. Ve o Kehkeşan'daki bulut şeklinde görülen hadsiz yıldızlar ise yeniden yeniye çıkıp ermeye başlıyorlar. Tabaka-i sevabit dahi sadık bir hads ile manzume-i şemsiyenin tabakasına muhalefeti görünüyor. Ve hâkeza yedi manzumat ve yedi tabaka, birbirine muhalif bulunması, his ve hads ile derk olunur.

Beşincisi: Hadsen ve hissen ve istikraen ve tecrübeten sabit olmuştur ki bir maddede tanzim ve teşkil düşse ve o maddeden başka masnuat yapılsa elbette muhtelif tabaka ve şekillerde olur.

Mesela, elmas madeninde teşkilat başladığı vakit, o maddeden hem ramad yani hem kül hem kömür hem elmas nevileri tevellüd ediyor. Hem mesela ateş, teşekküle başladığı vakit hem alev hem duman hem kor tabakalarına ayrılıyor. Hem mesela müvellidü'l-mâ, müvellidü'l-humuza ile mezcedildiği vakit, o mezcden hem su hem buz hem buhar gibi tabakalar teşekkül ediyor.

Demek anlaşılıyor ki bir madde-i vâhidde teşkilat düşse tabakata ayrılıyor. Öyle ise madde-i esîriyede kudret-i Fâtıra teşkilata başladığı için elbette ayrı ayrı tabaka olarak فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ sırrıyla yedi nevi semavatı ondan halk etmiştir…" [3].

SONUÇ

Bu model üzerine yapılan ve 2021 yılında Uşak Üniversitesi Fen ve Doğa Bilimleri Dergisinde yayınlanan *"Çok tabakalı evren modeli üzerine genel bakış"* adlı çalışmada *"ÇTEM'e göre içinde yaşadığımız ve milyarlarca yıldızların olduğu kısım birinci tabakadır. Bu birinci*

tabakayla temasta olan, kendi içerisinde de tabakaları olabilecek olan ve bu olabilecek tabakaların toplam bileşkelerinin etkisini gösteren ikinci tabakadır" açıklamaları geçmektedir. Yaratılış hakikati çerçevesinde karşılaştırarak araştırmak amacıyla ÇTEM konularına da uygun olan, yedi tabaka semavatın yaratılışı isimli konuları içeren Lem'alar kitabının 12. Lem'a bölümümdeki ilgili kısımlar kaynak olarak seçilmiştir. Yaratılış hakikati çerçevesinde ÇTEM üzerine yapılan araştırmalar neticesi CTEM'in yaratılış hakikati çerçevesinde incelenebilir olduğu kanaatinin oluştuğu vurgulanmıştır.

KAYNAKÇA

Çifci, C., (2020), Multilayered universe model with thermodynamics and kinetics studies, Chemical Physics Letters, 747, 137356.

Çifci, C., (2021) Çok tabakalı evren modeli üzerine genel bakış, Uşak Üniversitesi Fen ve Doğa Bilimleri Dergisi, 5(1), 124-126.

Nursi, B.S., (2002), Lem'alar, Envar Neşriyat, İstanbul.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

BİTKİLERİN YARATILIŞINDA HİKMET VE SANAT

Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Biyoloji Bölümü, Isparta.
hasanozcelik@sdu.edu.tr

ÖZET

Tabiatta her şey; bir hikmet ve amaç için belli ölçülerle yaratılmıştır. Yaratılma programındaki bu hikmetli ölçüler canlılarda cansız varlıklara göre daha aşikardır. Varlık aleminde mükemmellik arttıkça sanat, hikmet ve ölçüler daha bariz hale gelir.

Bir sanatın değeri sanatkârından ayrı düşünülemez. Bir sanatın mükemmelliği sanatkârının hüneri ile doğru orantılıdır. Sanatı beğenip alkışlarken aslında sanatkârını tebrik ediyoruz. Bu bildiride bitkilerdeki sanata dikkat çekilmek istenmektedir. İncelenen materyaller Türkiye bitkileridir. Bitkilerin çeşitli kısımlarındaki hikmet ve sanata dikkat çekmek bu bildirinin konusu seçilmiştir.

Sanatla ilgilenenler sanatın değerini bir kazanç kapısı olarak değil; insan olmanın, merak etmenin, gizli şifrelerdeki mesajları anlayıp hayata uygulamanın bir vesilesi olarak konuya bakarlar. Bitkilerde sanat en çok görsel açıdan öne çıkar. Canlının ölümü ile taşıdığı sanat da kaybolur.

Bitkiler aleminde zıt ve ana renkler farklı organlara, organın görevine ve önemine işaret eder. Güller, laleler, zambaklar, sümbüller, karanfiller (hüsnüyusuf gibi), menekşeler, düğün çiçekleri görsel sanatta önemli bitkilerdir. Bir gövde üzerinde dizilen yapraklar, dallar, dikenler, ve çiçekler belirli ve hikmetli bir ölçü ile bulunurlar. Hücresel seviyeden ekosisteme kadar her seviyesinde bulunan yapısal özelliklerindeki ve diğer doğal nesneleri anlamlandıran bitkilerin gizli özelliklerini ortaya çıkarmak için uzmanlık gerekir. Cisim küçüldükçe sanatı büyür. Çiçek, meyve ve tohumlar, mikroskobik yapılar sanat açısından daha önemlidir. Bitkilerdeki sanatı anlayabilmek için sanat okur yazarı olmak ve fikir etmek gerekir. Bitkilerle beslenen sayısız hayvan bitkilerdeki bu mükemmel sanata dikkat etmiş midir?

Anahtar Kelimeler: Bitkilerde sanat, Sanata bakış, Yaratılış mucizesi

ARTS AND WİSDOMS İN THE CREATİON OF PLANTS

ABSTRACT

Everything in nature was created in a certain measure and program for a reason and purpose. The wise measures in this program of creation are more evident in livings than nonlivings. As perfection increases in the realm of existence, art, wisdom and measure become more obvious.

The value of an art can not be think separated from its craftsman. The perfection of art is directly proportional to the skill of the craftsman and the subject he is dealing with. While applauding the art, we actually congratulate its craftsman. In this paper, it was desired to draw attention to the art in plants. The examined materials are plants of Turkey. The subject of this paper is to draw attention to the wisdom and art in the whole or various parts of plants.

Those who are interested in art do not consider the value of art as a source of income. They look at the subject as a way of being human, of being curious, of understanding the messages in secret codes and applying them to life. Art in plants stands out most visually. With the death and disintegration of the living thing, the art it carries is also lost.

The chemical infrastructure of all assets consists of similar substances. However, differences in livings such as life, death, illness, spirit, perception, love, hatred, grudge, curiosity and comparison are events that draw attention to differences in creation programs and should be considered in their own right. This event is very different from a marble maker working the stone to make a loom, a master building a villa, or a factory weaving a fine fabric. Those who boast that they have 'created art' by tying two laths together or painting a material ignore the perfect art in living things by simplifying it as a naturalness, a natural phenomenon, perhaps a coincidence. This condition can be called a scientific blindness.

In the plant kingdom, contrasting and primary colors indicate different organs, the function and importance of the organ. Rose, tulip, lily, hyacinth, carnation (like Hüsnüyusuf), violet, buttercup are visually important plants in visual art. Thorns, leaves, branches and flowers lined up on a stem are found on the organ with a certain and wise measure. Expertise is also required to reveal the hidden features and structural features of plants that give meaning to other natural objects at all levels, from the smallest system(at cellular level), to the ecosystem. The smaller the object, the larger the art. Microscopic structures such as flowers, fruits, and seeds are more important to the arts. It is necessary to be art literate to understand the art in plants. Have countless animals that have fed on plants for centuries paid any attention to this excellent art in plants? Herein lies the difference of being human.

Keywords: Arts in plants, View to art, Miracle of Creation

GİRİŞ

Bitkiler ekosistemin primer üreticileridir. Soluduğumuz temiz havayı, kullandığımız keresteyi, giydiğimiz elbiseyi, çeyiz sandığımızı, gıdalarımızı, ilacımızı, günlük hayatta kullandığımız daha pek çok ihtiyacımızı bitkilerden temin ederiz. Ancak bitkilerin çoğumuzun dikkatini çekmeyen sanat ve hikmet özellikleri de vardır. Bu konu nedense bu güne kadar bilim dünyasında gündeme gelmemiştir. Ancak ebru sanatında gül, lale ve karanfil model alınmış, bazı ressamlar bazı bitkilerin görüntüsünü çizmiştir. Ancak fen bilimleri konuya ekonomik açıdan bakmış, sanat açısından bakmamıştır. Bu çalışma bir bakıma biyolojinin felsefesidir. Farklı bir bakış açısıyla bitkilerin ve tabiatın farklı bir yorumudur.

Kalabalık şehirlerde yaşayanlar bitkilerdeki sanat ve hikmetin daha çok farkına varırlar. Mesela, mahallesindeki ya da parkındaki bir ağacın kesilmesine asla razı olmazlar. Kesilen ağaç kendi malı değildir. Ama bu ağacı bir sanat eseri olarak doyasıya seyretmek, gölgesinde dinlenmek, bir dostu ile orada sohbet etmek, orada bir fotoğraf çektirmek vs. mahalle mukimlerine ait bir haktır. Bu sebeple metropollerdeki insanlar evlerinin yakınındaki küçük bir alana bile bir ağaç, bir çiçek dikip büyütürler. Buradan beklenen fayda ağacın kütük (odun) veya ekonomik değeri asla değildir. Peki nedir o zaman?

Isparta'nın Barla nahiyesinde bir islâm alimi, evinin önündeki yaşlı bir çınar ağacına, Barla dağında katran ve çam ağaçlarına kulübecikler yaptırıp orada uzun süre kalmayı, zikir ve ibadet yapmayı tercih etmiştir. 'Ben bu menzilleri yıldız sarayına değişmem' demiştir. Kırlara çıkıp gezinti yapmayı çok arzu etmiştir. İşte bu menzillerde tabiat ve nebatat tefekkür edilip çok sayıda eser yazılmıştır.

Kadınlar yaratılışı gereği bitkilere, özellikle süs bitkilerine daha fazla düşkündür. Evindeki menekşesine ya da bahçesindeki güle, karanfile… küçük bir zarar verilirse büyük sıkıntılarla karşılaşabilir. Sahibesine 'bu bitkiden ne kazanacaktın, zararını ben ödeyeyim' cevabınız çok anlamsızdır. Çiçekleriyle konuşan, bitkileri satın alırken bir servet bağlayan, gece bahçesindeki gülün dibinde uyuyan, birbirine kırgın kişilerin bir demet çiçek hediyesiyle barıştıklarını görürseniz bitkilere bakışınız değişecektir. Bütün bunların anlamı bitkilerdeki sanat ve hikmet değil mi? Ancak bu güne kadar bu konu hiç mi hiç araştırılmamıştır. Sadece yaprak dizilişlerindeki geometri, genel botanik kitaplarında yer almaktadır [1].

Tabiat, canlı ve cansız tüm varlıkları içinde barındıran mükemmel bir sistemdir.

Bir bakıma barınak, yaşama ortamı(habitat), bir bakıma ilim, bir bakıma sanat ve teknolojidir. İçindeki her şey bir hikmet ve amaç için belli bir ölçü ile yaratılmıştır. 'Tabiatta tesadüfe tesadüf edilmez' kaidesince bu mükemmel sanat eseri acaba niçin yaratılmış, kim için sergilenmektedir?

Bu sanatın programındaki hikmetli ölçüler canlı ögelerinde cansızlara göre daha belirgindir. Bir eserde mükemmellik arttıkça ondaki sanat, hikmet ve ölçüler daha kolay anlaşılır. Bir sanat eserini alıp incelerken kimin eseri olduğunu sorarız. Sanatkârını bilmiyorsak ya da önemsemiyorsak esere az değer veririz. Yani; bir sanatın mükemmelliği ve değeri sanatkârının hüneri ile doğru orantılıdır. Bir sanat eserini beğenip alkışlarken aslında sanatkârını tebrik etmiş oluyoruz. Eser, sanatkârını temsil eder. Bir eser kendinden bir harf kadar bahsederse sanatkarından bir kitap kadar bahseder. Mesela, sanatkârımın kalemi kırmızıdır, geometri bilir, cetvel ve boya kullanır, fırçası şöyledir… İlmi seviyesi yüksektir, iradesi, kudreti vardır, şu amaçla bu eseri ortaya koymuştur gibi... Bu bildiride bitkilerdeki sanata, sanatın içine gizlenmiş mesajlara dikkat çekilmek istenmiştir. Farklı disiplinlerden bilim adamları çalışmalarında tabiat adını verdiğimiz mükemmel eseri kendi meslekleri açısından araştırır, gizli mesajları anlamaya ve anladıklarını anlatmaya çalışırlar. Bilim adamları tabiattaki nizamı, intizamı, ölçüleri, sanatı… kendisine örnek alır, yorumlar ve yayarlar. Fen ve doğa bilimlerinin çıkış noktası ve çalışma alanı tabiattır.

Bir eserdeki mükemmellik; sanatkârın hüneri, harcadığı emek ve zamanla ölçülür. Bir heykeltraş kayayı, ağacı vb. işleyerek, balçığa şekil ve desen vererek düşüncelerini eserine yansıtır. Sanat eserinde kullanılan malzemenin liyakati de çok önemlidir. Bu nedenle küp veya seramik yapan bir usta hamur yapacağı toprağı iyi seçer. Mobilyacı her ağacı oyup işlemez. Demirci her metali dövmez vs.

Mükemmel bir esere sıradan birisi bakarsa çok basit görebilir. Uzman birisi aynı esere ayrıntılı bakarak farklı ve derin anlamlar, ilimler, hikmetler, mühendislikler ortaya çıkarabilir. Mesela, Osmanlılarda bir müzisyenin eserinin notalarına padişahın fermanını gizleyerek ilgili kişiye ilettiği gibi. Sıradan birisi bu müzik eserini dinlediğinde eseri çok basit görebilir; ama muhatap gizli mesajları okur ve fermana göre hareket eder. Gizli mesaj, günlük yaşantımızın pek çok sahasında kullanılmaktadır. Bitkilerdeki sanatı anlamak ve yorumlamak için de; nebatat ilmini özümsemek, diğer mesleki disiplinlerle özellikle de matematik, geometri, kimya, sistematik ve ekoloji ile irtibatlandırmak gerekir.

Sanatı sadece görsellik olarak anlamak sanata bakışın yetersizliğinin bir ifadesidir. Sanat; insanlar içindir ve evrensel bir dildir [2]. Tabiat öyle bir sanat eseridir ki; öncesi ve sonrası, eşi, benzeri yoktur. Beşerin eserlerine hiç mi hiç benzemez. Tabiatta sanatın vurguları seslerle, renklerle, kimyasal maddelerle, kokularla, besin zinciriyle, yardımlaşma ve rekabetle; süsleri ise sayısı ve çeşidi henüz bilim çevreleri tarafından tespit edilememiş zenginlikte bitki ve hayvanlarla yapılmıştır. İnsanlar bir eser üretirken tabiatta olan bir örneği, bir konuyu model olarak alır. Ancak tabiat hiç bir eserin taklidi değildir. Tabiatı bir ağaca benzetirsek; elementler, kaya ve toprak dalları; bitkiler yaprakları; hayvanlar çiçekleri; insan da meyveleri olur. Ağaç meyvesi içindir. Meyve ağacının bir özetidir.

Hücrelerden bir doku, farklı dokulardan organ, organlardan sistem ve en sonunda birey meydana getirilirken acaba bütünlük bozulmadan nasıl bir işlem oluyor ki bireyde, türde hem ilim, hem sanat, hem de hikmetli ölçüler yerli yerine konmaktadır? Bir bitkinin en şaşılacak tarafı canlı bir sanat eseri oluşudur. Müzikten etkilendiği, bir yarayı algılayarak yara hormonu üretip iyileştiği, etkiye tepki gösterdiği biliniyor [1]. Böcekçil bitkilerde algılama sistemlerinin daha fazla olduğu aşikardır. Ot, çöp, diken dediğimiz bu varlıklara bu bildiri ile bakışınız değişecektir. Tabiatın bir parçası olan bitkiler alemindeki sanata başka bir açıdan bakmaya ve bu sanata gizlenen hikmetli mesajları birlikte okumaya çalışalım.

Materyal ve Yöntem:

Çalışmanın materyalleri Türkiye bitkileridir. Tarafımızdan çeşitli yörelerdeki bitkilerin fotoğrafları çekilmiş, sanat ve işlevselliğe yönelik hikmetli yapıları keşfedilerek ortaya çıkarılmış ve çeşitli yapıların verdiği mesajlar algılanıp yorumlanmıştır. Bulgularda sistematik ve ekoloji ilminin bulgularından ve kurallarından yararlanarak bitkilerdeki hikmet ve sanat sınıflandırılıp örnekleriyle açıklanmıştır. Konu özgün olduğundan felsefi yorumlarda yeterli kaynak bulunamamış, karşılaştırma yapılamamıştır. Yapılan yorumlar yazara aittir, doğruluğu ya da yanlışlığı okuyucuların takdirine bırakılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Bitkilerdeki sanat ve sanat içine gizlenmiş hikmetli ölçüler 3 grupta toplanmıştır:

1. *Bitkilerin yer yüzünü tezyin etmekle meydana gelen sanat ve hikmetler,*
2. *Bitkilerde organların yapısı, dizilişi ve görüntüsündeki sanat ve hikmetler,*
3. *Bitkinin genel görünümündeki sanat ve hikmetler.*

Bitkilerin yer yüzünü tezyin etmekle meydana gelen sanat ve hikmetler: Bitkiler sessiz doğaya renk katar ve anlamlı hale getirir. Bir kuru ağacın gövdesini saran bir sarmaşık, kuru ağaca ayrı bir estetik güzellik katar. Bahçe duvarımızı sarmaşık tipi bir bitki ile örtmek isteriz. Yeni gelin ve damat evlilik hatırası olsun diye bir tarihi konak bahçesinde fotoğraf çektirmek ister. Özellikle devlet ve zengin iş adamları eşleri için gül bahçeleri vs. kurdurur ve oradaki çalışmalara iştirak eder. Bu insanlar acaba böyle ortamları maddi menfaatler kazanmak için mi ister? Bu soruların cevabı bitkilerdeki sanat ve hikmet değil mi?

Derin bir nefes alalım, stresten uzak kalalım düşüncesiyle ormanlık alanlara, mesirelik yerlere gideriz. Orada kuş sesleri dinler, salıncak kurar, akarsu boylarında, çayırda, çimende gezer, dolaşır, akşam eve gelir, rahat bir uyku çekeriz. Ama bu gezintiyi bir çöl ekosistemi için düşünemeyiz. Çünkü çölde bu anlatılan hiçbir özellik yoktur.

Yeryüzü manzarası zamanla değişir. Mevsimleri bitkilerin ve bitki örtüsünün değişimiyle fark ederiz. Her bir mevsimin verdiği mesaj farklıdır. İlkbahar bitkilerin canlandığı, renklendiği, tabiata anlam kattığı bir mevsimdir. Dirilişi hatırlatır. Yaz mevsimi durağanlığı, sonbahar ve kış ise ölüme, yokluğa gidişi ve hüznü hatırlatır.

Şekil 1. Bitkiler sessiz doğaya anlam katar. Bitkiler yer yüzünü bir halı gibi örter. Bitkilerin zayıf olduğu bir alan çöl olur ve anlamsızlaşır. Hayvanların varlığı bitkilere bağlıdır. Bitkisiz ortamlar hayvanlar tarafından tercih edilmez.

Şekil 2. İlkbaharı çok severiz. Yeniden dirilişi ifade eder. Bitkilerin büyüme gelişmesiyle yeryüzü adeta yeşil bir halı görünümüne girer. Sonbahar hüznü, kış ise yokluğa gidişi hatırlatır. Ancak bitkiler her mevsimde tabiatta ayrı bir güzellik unsurudur.

Bitkilerde organların yapısı, dizilişi ve görüntüsündeki sanat ve hikmetler:

1. Bitki organları şekli, yapısı ve işlevi ile insanlara ilham kaynağıdır. İnsanlar neyi nasıl kullanacağını ve eşyalara şekil vermeyi bitkilerden öğrenmişlerdir. Meşe, dişbudak, kayın ağacının odununa bakılırsa kütük/kereste amaçlı; bir asmaya, incire, hurma ağacına bakılırsa meyve amaçlı; bir akasyaya, söğüt ağacına bakılırsa gölge amaçlı yaratıldığı anlaşılır. Kavun, karpuz, patlıcan, domates vb.ne bakılırsa gıda; Gladiçyaya bakılırsa çit; çörekotu, susam, ceviz ve zeytine bakılırsa yağ amaçlı; kardelen, zambak ve karanfile bakıldığında süs amaçlı olduğu kolayca anlaşılabilir. Bu örnekler bitkilerdeki sanat yanında sanata gizlenen kullanıma yönelik mesajlardır.

Şekil 3. Bir bitkiye bakarken sanatına gizlenmiş mesajları yani kullanım metotlarını ve yaratılış amaçlarını kolayca anlayabiliriz.

Şekil 4. Güller, laleler, karanfiller, zambaklar bitkiler aleminde görsel sanatın en tanınmış ögeleridir. Ebru sanatının vazgeçilmez modelleridir.

Süs amaçlı bitkiler[3, 4] görsel sanatın en tanınmış ögeleridir. Dikenli bitkiler genelde zehirsiz olup dikeni ile konurken dikensiz ve süslü bitkiler taşıdıkları zehirli bileşiklerle düşmanlarından korunurlar. Gül istisnadır. Hem zehirsiz hem de süslüdür. İnsanlara gülmeyi, sevinmeyi, neşelenmeyi hatırlatır. Küslükler, düşmanlıklar vs. gül ile nihayet bulur; dostluklar onunla pekiştirilir. Romalı kadınlar devlet boğazına kadar borçta iken bile yurt dışından gül başta olmak üzere süs bitkilerine para ödemekten vazgeçmemişlerdir. Canlı örneğinin olmadığı durumda taklitleriyle, ölü bitkilerin boyanmış halleriyle sanata olan merakımızı gideririz. Laleler ve güller ebru sanatın vazgeçilmezidir. Mezarlıklara piramidal servi dikeriz. Mezarlara mersin(murt) çalısı sokarız. Gül, lale, sümbül, menekşe vs. dikeriz. Bu bitkiler hem görsel açıdan alanı güzelleştirir hem de verdiği kokularla mezarlık atmosferini dezenfekte ederler

Şekil 5. Göz kamaştırıcı güzellikteki çiçekler acaba kime hitap eder? Hayvanlar sadece siyah, beyazı görebildiğine göre bitkiler ve hayvanlar bu güzelliğinin farkında mıdır? Sanatı anlamak için zihin gücü şart. O da sadece insanda vardır.

2. Bitkilerdeki sanata bakarken 'sanat sanat içindir' mantığını aşarak içindeki gizli

ince ve farklı manalara dikkat etmek gerekir. Nar, mısır, kiraz, vişne, üzüm ve incirin meyve sapında koparılacağı yerler adeta kudret eliyle işaretlenmiştir. Buradan koparılıp meyvenin bitkiden uzaklaştırılması bitkiye çok az zarar verir ve meyvenin raf ömrünü uzatır. Siz ko-

parmasanız da vakti gelen meyve rüzgâr hareketleriyle bahsedilen işaretli noktadan kopar/kırılır ve bitkinin yükünü azaltır. İşi bilmeyenler meyvayı tutup kendine doğru asılır. Hem meyveye hem de ağacına çok zarar verir. Milyarlarca yaprak sonbaharda küçük bir esinti ile düşer. Havada süzüle süzüle ve alt yüzeyi yere gelecek şekilde yavaşça düşer. Yaprağın gövdeye bağlandığı noktada mantar doku oluşumu ile yaprağa besin ve su iletimi zamanla kesilir. Absisyon (yaprak dökümü) adı verilen bu olay tam bir aerodinamik konusudur. Bu güne kadar bir yaprağın bir insan başına düşüp zarar verdiği görülmemiştir.

3. Nar, mısır ve üzüm danelerinin dizilişindeki intizama dikkat edilirse sanat çok

belirgin olur. Bu danelerden birisi veya birkaçı yerinden ayrılsa aynı intizam ve sanat içinde yerine yerleştiremeyiz. Hindistan cevizinde meyvanın nereden açılması gerektiğini gösteren zayıf noktaları vardır. Dikenli meyvaları ancak kabuğunu soyarak yiyebiliriz. İnsanların da dizdiği malzemeler vardır. Duvara taş dizmek, ipliğe boncuk dizmek gibi. Ancak bu diziliş malzemeyi biraraya toplama gibi basit bir işlemdir

4. Önemli organlar farklı yapılarla kapatılarak korunmaktadır. Bitkinin en

önemli organı çiçektir. Çiçeğin de en önemli kısmı cinsiyet (üreme) organlarıdır. Bu yapılar periant (kaliks ve korolladan meydana gelir) veya perigon adı verilen örtü yaprakları ile örtülmekte ve korunmaktadır[1]. Bu yapıda önemli bir estetiksel sanat, hem de işlevsel yapılar vardır. İnsanlara mahrem yerlerinin örtülmesi gerektiğini hatırlatır.

Şekil 6. Her olgun meyvenin veya çiçeğin sapında en az zararla koparılacağı bir yer ve tohumlarının dizilişinde mükemmel bir sanat vardır.

Şekil 7. İnsanlar sevdiği ve saygı duyduğu her şeyi taklit eder, onu sanata çevirir. Vaktinin bir kısmını bu sanatı yapmaya ve temaşa etmeye ayırır. İbadethanelerde duvar, ahşap ve seramik üzerine yapılmış bitki motiflerine çok rastlanır.

Bitkinin genel görünümündeki sanat ve hikmetler.

Derviş Yunus Emre'nin dağdan düzgün gövdeli ağaçları keserek dergâha getirdiğini hatırlayalım. Eğri büğrü odunlar getirmesi bir yana ocakta da sıkıntı verir. Her şeyin doğrusu kemal seviyesidir. Bir sedir ormanına gittiğimizde sütun gibi gövdeli ağaçları seyretmeye doyamayız. Ağaçlarda rekabet düzgün gövdeli olmayı teşvik eder.

Yapraklar gibi dikenler, çiçekler ve diğer organlar da gövde üzerinde belli bir açı ve mesafe ile dizilmişlerdir. Bitki güçlendikçe ve yaşlandıkça dikenleri dökülür. Dikenli bitkiler genelde zehirsizdir ve dikenleri ile korunurlar.

Her organın büyüklüğü, şekli, yoğunluğu ve rengi bitkinin ve diğer canlıların ihtiyacına göredir. Bu canlı sanatta mükemmel bir geometri ve hesap vardır. Yaprak dizilişlerinde; alternat(almaşlı), oppozit(karşılıklı), dekussat(karşılıklı çapraz), vertisillat(halkavari) gibi adlandırmalar yaparız. Bir daireyi bazen 2, bazen 4, bazen daha çok yaprak bölüşür. Belirli bir mesafe ve devir sonunda ilk yaprağın iz düşümü başka bir yaprağa gelir. Bu arada kaç yaprak sayılmışsa daireyi (360 º) yaprak sayısına bölerek aralarındaki açıyı hesaplarız. Bu mesafe ve açı yaprağın güneşten azami istifadesine yöneliktir. Çiçeklerin çiçek kümelerinde dizilişinde de azami hikmetler vardır: Rasem(salkım), Spika(sapsız başak), Kapitulum(kömeç, başcık), Umbella(şemsiye), Panikula(bileşik salkım) Dikazyum(çatalsı) gibi yapılara bakıldığında ince bir hesabın varlığı görülür[5]. Çiçeklerin tozlaşması, ağırlığı, rengi, yapısı, güneşe göre konumu her tür için ayırt edici bir karakterdir ve diyebiliz ki bu tür için bu özellikler en iyi böyle olabilirdi.

Şekil 8. Bitkilerde yaprakların ve çiçeklerin gövde üzerine dizilişi belirli bir ölçü iledir. Ağacın dengeli duruşu, ışıklanması vs. bu denegeli ve mesafeli duruşla sağlanır. Yaprak ve çiçek tipi, ağacın dallanması türüne karakteristiktir.

Her organ bitki hakkında bilgi verir. Yapraklar belli açılarla gövdeden çıkar, ışığın şiddetine ve ışıklanma süresine göre de belli oranda yatay ve diklikte bulunur. Bir bitkinin yapraklarında renk, şekil, damarlanma ve gövdede çıkış noktalarına bakıldığında; coğrafyası, yetişme mevsimi, ışıklanma isteği, kök sistemi vs. açısından tam bir uyum içerisindedir. Işıktan rahatsızsa yapraklar dik, ışık yetersizse yaprak yere paralel; hızlı büyüyen bir bitki ise yaprak yüzeyi geniş, yavaş büyüyen ise dar hatta dikensi olabilir. Dallanma da böyledir. Belli mesafe ve açı ile çıkarlar. Monopodiyal dallanma Gymnosperm grubu ağaçlar için karakteristiktir[1]. Gövde kabukları da ağacın kimliği gibi türünü temsil eder. Bir çınar ağacı ile çam ağacını gövdeleriyle karşılaştırırsak farkın çok bariz olduğu görülecektir. Bir gövde üzerinde dikenler de tesadüfen bulunmaz. Dikenin yoğunluğu, şekli, dizilişi, büyüklüğü, taban ve uç şekilleri bitki türü için karakteristiktir. Dikenli bitkiler denince akla meyva ağaçları ve güller gelir. 'Gül dikensiz olmaz' atasözünü biraz irdelersek şöyle bir yorum yapabiliriz. Dikensiz güllerin çiçekleri kaliteli olmaz, çünkü dikenin görevi çiçeği korumaktır. Çiçeği amaç ve hedef sayarsak hedefe giden yollar dikenlerle kaplıdır. Katlanmayan hedefine ulaşamaz. Dikenler güle ayrı bir güzellik katar. Güle sevgimiz dikenlerinin açısını unutturur. Her duruş sanatsal açıdan anlamlıdır.

Tohum bir bitkinin en mükemmel yapısıdır. Bitkilerde meyve ve tohum sadece sanat açısından değil, işlevsellik açısından da çok önemlidir. Rüzgarla, suyla, hayvanla yayılması için uygun yapıları vardır. Meyvada tohumlar çok özel ambalajlar içerisinde muhafaza edilir. Küçük yapısına rağmen içerisinde kimyasal bağlar ve maddelerle kayıtlı, kütüphanelerce bilgiyi taşır. Bir asit (DNA) üzerine yazılı bu bilgiler uygun ortamda tohumun çimlenmesiyle yavaş yavaş ortaya çıkar. Olgun bir meyva veya tohum genelde tatlı olmasına rağmen çoğu bitkinin ham meyvaları ve genç tohumları acıdır.

Şekil 9. Her türün gövde kabuğu kendine özgüdür. Ağaçların kimliği gövde kabuklarına bir barkot veya karekod gibi nakşedilmiştir.

Tüm bitkiler büyüme evresinde yeşil iken gelişme ve olgunlaşma döneminde çiçek, meyve ve tohumları farklı renklere bürünür. Adeta 'ben buradayım' dercesine renkleriyle ve sanatlarıyla dikkat çekerler.

Şekil 10. Rüzgîrın esiş yönü ve hızı bitkilerde görünüm değişikliğine sebep olur. Rüzgara maruz kalmayan ağaçlara bakılırsa oldukça dengeli ve belirli bir açı ile dallar gövdeden çıkmaktadır. Dallanma tipi de bitkinin türü hakkında bilgi verir ve sanatsal açıdan önemlidir.

Kuvvetli rüzgârla ağaçlarda bayrak görünümü ortaya çıkar[6].. Rüzgâra dik gelen dallar körelir. Aynı istikametteki dallar büyür ve güçlenir. Bu durum zamanla ağaçta farklı ve anlamlı bir görünüme sebep olur. Böyle ağaçlar yaşlandıkça anıt ağaç olarak adlandırılır.

Çam, sedir, göknar, ladin gibi orman ağaçlarına bakıldığında alt dalların zamanla yaşlandığı, üst dalların daha fazla güneş alıp büyürken rüzgâr etkisi ile bayrak görünümü aldığı müşahade edilmiştir. Bu durum adeta bir budama işlemidir. Orman ağaçlarında gençleştirme ve aralama işlemini bu olaya bakarak öğrenmişiz. Orman ağaçları; düzgün gövdeli oluşları ile kendilerine ve üyesi oldukları ormana estetik bir güzellik verir. Rekabetle düzgün gövdeli ağaçlar ortaya çıkmaktadır. Böyle ormanları ve ağaçları seyretmek ruhumuza bir ferahlık getirir. Bu estetik insanlara düzgün olmanın önemini vurgular. Bir ağacın alt gövde çapı ile en üst gövdesinin çapı eşittir. Altta bir bütün halinde iken üstte dallanma ile çap dağıtılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Tabiat adeta her yıl bir canlı gibi yeniden doğar, yaşar, hastalanır, yaşlanır, ölür. Ertesi yıl tekrar dirilir. İlk bahar canlanma, sonbahar ölüme hazırlıktır. Yeşil bir manzara seyretmek ruha ferahlık ve mutluluk verir. Bu nedenle ilkbahar ve yaz mevsiminde dağları gezmeye gideriz. Meyveyi, çiçeği dalında görmek, kelebekleri, arıları, böcekleri görmek, kuş seslerini dinlemek isteriz. Şelaleleri, akarsu ve gölleri seyretmeye bir türlü doyamayız. Gün batımını/ doğuşunu seyretmek için yüksek dağlara bir gün önce çıkar, hazır bekleriz. Özellikle Sübhan dağının (Bitlis), Erciyes dağının (Kayseri), Dedegül dağının (Isparta) tepesine çıkarız. Uzungöl'ün (Trabzon), Kaçkar Dağları'nın (Rize) fotoğraflarını çeker evimize asarız. Süslü bitkileri saksılarda yetiştirip küçük evimizin baş köşesine koyarız. Birisi hastalansa üzülürüz. Bir demet çiçek hediye gelse seviniriz. Bu özellikler sanata olan ihtiyacın, merakın daha doğrusu insan olmanın bir tezahürüdür [7].

Denizlerin ve semanın mavi, akarsu ve göllerin mavimsi yeşil renkte oluşu bitkilere güneşten gelen ışığın bir yansıması olarak düşünülür. Bitkisiz, çıplak bir alanın hiçbir görsel/ sanatsal değeri olmaz. Bitkiler tabiatı şekillendiren, mükemmel bir ekosistem haline getiren en önemli ögelerdir. Bitkiler ana kayayı işleyerek parçalar, toprak haline, biyosfer haline getirir[6]. Bitkilerin hayvanlara ve insanlara olan ihtiyacı azdır. Ancak bitkilere diğer canlıların ihtiyacı zaruret derecesindedir.

Hayvanlar sanattan anlar mı? İnsanlar da bir nevi hayvan mı? Bu felsefi konu yüzyıllardır tartışılır. Bir gül bahçesinde çok sayıda hayvan bulunur. Bunların başında yılanlar ve kuşlar gelir. Gül ile bülbül konusu her ne kadar dillere destan ise de gülleri temaşa edip sanatını inceleyen bir hayvan bu güne kadar görülmedi. Hayvanlar için bitkilerin bu kadar sanatlı ve hikmetli olmasına ihtiyaç var mıydı? Çünkü hayvanları siyah ve beyazı görebilir şeklinde tanımlıyoruz. Bu rengarenk sanatın müştakları kimlerdir?

Bitkiler canlı sanat eserleridir. Canlılık, baştan başa düşünülmesi gereken bir sanattır. Canlıların en basit görüleni bile en büyük cansız dağdan daha sanatlıdır. İnsanlar da sanat eserleri yapıyorlar. Topraktan testi, seramik; ağaçtan mobilya, maket, heykel; taşlardan hayvan figürleri, metallerden kap kacak vs. gibi. Üç boyutlu resim yapan çok övünür. Ancak eseri sadece görseldir, işlevsel ve canlı değildir. Canlı sanat eserleri hücrelerden yapılmıştır. En küçük birimi ile tüm birey arasında tam bir benzerlik vardır. Hücre en büyük birimin yani canlının küçücük bir özeti, bir fihristesidir. İncir çekirdeği ile incir ağacı arasında sadece büyüklük farkı vardır. Ama çekirdeği ağaçtan daha sanatlıdır. Çünkü sanatla cismin cesameti arasında ters orantı vardır.

Bitkiler sadece yaşamın vazgeçilmez unsurları [10] olmanın yanında sanatsal özellikleri ile de ön plana çıkarlar. Halı, kilim, seramik, mutfak ve büro eşyalarına; bez dokumalara vs. onların resmini nakşederek sürekli görmek ve sanatlarını temaşa etmek isteriz. Mesela Mercedes araçlarının amblemi ile lalenin stigması arasında; insanın el parmakları ile incir ve çınar ağacının yaprakları arasında … ciddi benzerlikler vardır. 'Korona, korolla, samara' araç markaları bitkilerden ilham alınarak kullanılmıştır. Susak adı verilen kabak tipi hem bir ilham kaynağı hem tıbbi, hem de yakın zamana kadar evimizin önemli bir mutfak eşyası idi[8]. Gülleri kesme çiçek, kuru gül olarak vazolarda görmek istediğimiz gibi canlı örneklerini bahçemizde veya saksılarımızda da görmek isteriz. Görüntülerini masalara, sofra sergilerine,

mutfaklara; ahşap ve taş oymalara, otobüslere (Isparta gibi) nakşederiz. Naylondan, metalden, sabundan vs. taklitlerini yaparız. Bu işlemlerden çoğu kez maddi bir menfaat beklemeyiz. Sanatı sevmek, ona müştak olmak ve gizli mesajlarını çözmek ruhumuza bir ferahlık verir. Sanatseverliği bir menfaat amaçlı değil, insan olmanın bir gereği olarak düşünürüz. Sanat, insanlığın ortak sevgi dilidir.

Peyzaj mimarlığı ve ebru sanatının temeli doğanın taklidi ve bitkilerdir[9]. Her şey yerli yerinde, bitkiler tabiatta, çiçek dalında daha güzeldir. Bitkilerdeki sanattan ilham alarak hayatımıza yön veririz. Tabiatta olmayanı anlayamaz ve ortaya koyamayız. Bitki kuruyunca da sanat özeliği bozulmaz. Ancak en maharetli aşçının yaptığı yemek kısa süre sonra bozulur, sanat özelliğini kaybeder ve çöpe atılır.

Bitkilerdeki sanatın şifrelerine bakıldığında; 4 özellik ortaya çıkar: Görsel, yapısal, ekolojik ve diğer varlıklara anlam kazandırma şeklinde. Görsel sanatta bitkilerin tamamına yakını yeşil üzerine çiçek ve meyvelerindeki renk farklılığı ile ortaya çıkar. Aynı durum çiçekte örtü yaprakları ile üreme organları arasında da vardır. Çiçekte farklı yapıları kolayca fark ederiz. İnsanların en çok dikkatini çeken bitkilerdeki görsel sanattır. Bitkilerde gövde, yapraklar ve kaliks yeşil; korolla genelde kırmızı, sarı ve mavi renklerle vurgulanır. Ana renklerden siyah ve renksizlik olarak bildiğimiz beyazlık bitkilerde yaygın değildir. Pembe, lila, turuncu, mor gibi ara renklerin görsel sanatta önemi azdır. Ana renkler zıtlarıyla birlikte vurguyu artırır. Bazı bitkilerin çiçeklerinde ise bir renk aranjmanı vardır. Çiçeğin ucu, ortası, merkezi ya da çiçek açtığı dönemle yaşlandığı dönemde renkleri değişebilir. Bazısında renk/pigment yetersizliği ile alacalı ve güzel bir görünüm ortaya çıkar. Bu durum Alacalı sarmaşık, Yanardöner bitkileri ve Güllerde çok görülür.

Yapısal sanata gelince; bitkide hücre seviyesinden başlayıp, doku, organ, sistem, meşcere ve ekosistem seviyesine kadar her seviyede yapısal/işlevsel sanat kolayca anlaşılır. Ağaçlarda gövde kabuğu kimliğini tespitte çok önemlidir. Dikkatli bakılmazsa kabuk der geçeriz. Ağaçlar hakkında pek çok bilgi verir. Yaş halkaları, hücrelerin dokuda, dokuların organda dizilişi, hücrelerin şekli ve büyüklüğü, organellerin sayısı ve hücredeki konumu vb. ekolojik, sistematik, iklim, yaş, biyokimya, fizyoloji vb. konularda anlam yüklü mesajlar verir. Hücre ve tohum gibi mikroskobik yapılarda sanat daha güçlüdür. Bütün bunları idrak etmek için adam gibi adam olmak gerekir. Yani bilmek, anlamak, fikir etmek ve anlatmak… gerekir.

KAYNAKÇA

Tatlı, Â., 2015. Genel Biyoloji (Botanik), 9. Baskı, Hilal Ofset, Isparta. ISBN: 975-95379-1-5.

Özçelik, H., 2019. Sembol Bitkilerimiz ve Özellikleri, *Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi,* 19,1.

Yücel E., 2002. *Çiçekler ve Yer Örtücüler* (Flowers and Ground Cover Growing inTurkey), ETAM Matbaa Tesisleri, Eskişehir.

Özçelik H., Pesen A., 2016. Burdur İli Kent Peyzajında Doğal Bitkilerin Kullanımı Üzerine Ön Çalışmalar, *VI. Süs Bitkileri Kongresi*, 19-22 Nisan 2016, WOW Topkapı Palas Otel, Antalya.

Davis, P.H. 1965-1988. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, Cilt 1-10, Edinburgh Univ. Press.

Öztürk, M.A., Seçmen, Ö., 2004. *Bitki Ekolojisi*, IV. Baskı, Ege Üniv. Basımevi, İzmir.

Özçelik, H., 2021. Doğadan Bitkilere Sanata Bakış, *Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi,* Cilt 38, Mart-Mayıs 2021 sayısı, s. 166-172.

Öztürk, M., Özçelik, H., 1991. *Useful Plants of East Anatolia*, SİSKAV Vakfı (Siirt), Semih Ofset ve Matb., Ankara.

Gül, A., Özçelik, H., 2016. Göller Yöresi'nde Doğal Olarak Yetişen Bazı Yer Örtücü Bitkilerin Belirlenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-edebiyat Fakültesi, Fen Dergisi (*SDU Journal of Science), 11 (2): 13-44.

Uysal, K., 2021. *Ekosistemlerin Dilinden Yaratılış*, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Yayınları, Kütahya.

MEKTÛBÂT-I SAMEDÂNİ

Miktat BEKTAŞ
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü

ÖZET

Materyalist evrim felsefesi kâinatta kaosun hâkim olduğunu, varlıkların tesadüflere dayalı evrimsel mekanizmalarla meydana geldiğini iddia ederken, İslâmî düşüncede kâinat ve içindeki varlıklara Mektûbât-ı Samedânî olarak bakılır. Mektûbât-ı Samedânî, Allah'ın hikmetli ve mânâlı eserleri anlamındadır. İslâmî bakışa göre yeryüzü, dağlar, bitkiler, hayvanlar ve insanlar gibi tüm varlıklar çok manalar ifade eden Allah'ın mektuplarıdır.

Önceki asırlarda yaşayan İslam alimlerinin eserlerinde Mektûbât-ı Samedânî konusuna çok kısa yer verilmesine rağmen, Bediüzzaman Said Nursî'nin eserlerinde bu konu çok ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bunun sebebi Bediüzzaman Said Nursî'nin yaşadığı dönemde materyalist evrim felsefesiyle iman esaslarına hücum edilmesidir. Bundan dolayı Bediüzzaman Said Nursî'nin eserleri materyalist evrim felsefesinin yaptığı tahribatı tamir edecek temel eserler arasındadır.

Anahtar kelimeler: Evrim, Yaratılış, Mektûbat, Mektûbât-ı Samedânî

MİSSİVES OF THE ETERNALLY BESOUGHT ONE

ABSTRACT

While the materialist evolution philosophy claims that chaos prevails in the universe and that beings come into existance through evolutionary mechanisms randomly, in Islamic thought, the universe and all the existence are regarded as missives of the Eternally Besought One. Missives of the Eternally Besought One means the wise and meaningful works of Allah. According to the Islamic view, all beings such as earth, mountains, plants, animals and humans are letters of Allah that express several meanings.

Although the subject of missives of the Eternally Besought One are discussed very briefly in the works of Islamic scholars, Bediuzzaman Said Nursi's collection discusses the subject in great detail. The reason for this is that the materialist evolutionary philosophy attacked on the principles of faith during his lifetime. For this reason, Bediuzzaman Said Nursi's collection is among the basic works that will repair the damage done by the materialist evolution philosophy.

Keywords: Evolution, Creation, Letters, Missives of the Eternally Besought One

GİRİŞ

Yazılı nesne, yazılmış şey anlamına gelen *"mektup"* kelimesinin çoğulu *"Mektubat"*tır. Samed kelimesi ise Allah'ın isimlerinden birisidir. Her şeyin kendisine muhtaç olduğu, kendisinin hiçbir şeye muhtaç olmadığı anlamına gelmektedir. Mektûbât-ı Samedânî kelimesinin ıstılah manası, Samed yani hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın eserleri, semavat (yeryüzü), insanlar, ağaçlar, çiçekler, çekirdekler, dağlar ve denizler gibi çok hakikatli mana ifade eden Allah'ın mektupları anlamındadır.[1] İnsanlar en basit konularda bile birbirleriyle haberleşirlerken Allah'ın, halife olarak yaratmış olduğu en şerefli varlık olan insanla haberleşmemesi, konuşmaması düşünülemez. İşte, insanı muhatap alarak yazdığı ve peygamberleri vasıtasıyla gönderdiği *"Kelâm"* sıfatından gelen *"kitaplar ve suhuflar"* O'nun birer mektubu olduğu gibi, insan dâhil bütün mevcûdât da *"Kudret"* sıfatından gelen ve kader kalemiyle yazılan sayısız birer manidar mektuplarıdır ki bunlara *"Mektûbât-ı Samedânî"* denmektedir. Kâinattaki bu İlâhî mektuplar, insan ve kâinatı ışıklandıran ve bir nur olan îman sayesinde ancak okunabilmektedir.[2]

Mektûbât-ı Samedânî değişik kaynaklarda kâinat, âlem, âyet, mukevvenât, mevcudat terimleri ile de ifade edilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in Mektûbât-ı Samedânî'ye Bakışı

Allah, Kelam sıfatından gelen Kur'an-ı Kerimle insanlara hitap ederken kendi eserlerinden ibaret olan *"Kalem-i Kudret'in yazdığı Mektubat-ı Samedani'ye"* nazarları çevirerek bizlere verdiği nimetlerini sık sık hatırlatmaktadır. Âdeta Kur'an, kâinat kitabından bizlere ders vermektedir. Kur'anda çok fazla yer alan bu ayetlerin meal ve tefsirlerinden birkaç örnek sunalım:

1- *"Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün bir biri ardınca gelmesinde, insanlara yararlı şeylerle denizde süzülen gemilerde, Allah'ın gökten indirip yeri ölümünden sonra dirilttiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgârları ve yerle gök arasında emre amâde duran bulutları döndürmesinde, düşünen kimseler için âyetler 'deliller' vardır."*[3]

Rabbimiz bu ayeti kerimesiyle, bize Mektûbât-ı Samedânî ile ihsan ve ikram ettiği nimetlerini belirttikten sonra, ayetin sonunda *"düşünen kimseler için deliller vardır"* ifadesiyle akılları ikaz için akla havale etmektedir.

---

1 Yeğin, Abdullah, Yeni Lügat, 'Mektûbât-ı Samedânî' maddesi, Hizmet Vakfı Yay. İstanbul, 1991, s. 402.

2 Nursi, Said, Sözler Rnk Neşriyat, İstanbul 2015, s.314.

3 Kur'an-ı Kerim, Bakara, 164.

2- *"De ki: Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Ya da işitme ve görme yeteneklerini hükmü altında kim tutuyor? Ölüden diriyi çıkaran, diriden de ölüyü çıkaran kim? Her türlü işi kim yürütüyor? 'Allah' diye cevap verecekler. 'Öyleyse (O'na ortak koşmaktan) sakınmıyor musunuz?' de. İşte O Allah sizin gerçek rabbinizdir."*[4]

Bu ayet-i Kerime ile Kur'an, insanların nazarına ilahi sanatın dokumalarını açar gösterir.*"Hak"*, *"Rab"*, *"Allah"* isimlerini zikretmekle bu büyük tasarrufun kaynağını gösteriyor.

İşte başta manen der: *"Sema ve zemini, rızkınıza iki hazine gibi müheyya edip oradan yağmuru, buradan hububatı çıkaran kimdir? Allah'tan başka koca sema ve zemini iki mutî hazinedar hükmüne kimse getirebilir mi? Öyle ise şükür ona münhasırdır."*

İkinci fıkrada der ki: *"Sizin azalarınız içinde en kıymettar göz ve kulaklarınızın mâliki kimdir? Hangi tezgâh ve dükkândan aldınız? Bu latîf kıymettar göz ve kulağı verecek ancak Rabb'inizdir. Sizi icad edip terbiye eden odur ki bunları size vermiştir. Öyle ise yalnız Rab odur, Mabud da o olabilir."*

Üçüncü fıkrada der: *"Ölmüş yeri ihya edip yüz binler ölmüş taifeleri ihya eden kimdir? Hak'tan başka ve bütün kâinatın Hâlık'ından başka şu işi kim yapabilir? Elbette o yapar. O ihya eder. Madem Hak'tır, hukuku zayi etmeyecektir. Sizi bir mahkeme-i kübraya gönderecektir. Yeri ihya ettiği gibi sizi de ihya edecektir."*

Dördüncü fıkrada der: *"Bu azîm kâinatı bir saray gibi bir şehir gibi kemal-i intizamla idare edip tedbirini gören, Allah'tan başka kim olabilir? Madem Allah'tan başka olamaz; koca kâinatı bütün ecramıyla gayet kolay idare eden kudret o derece kusursuz, nihayetsizdir ki hiçbir şerik ve iştirake ve muavenet ve yardıma ihtiyacı olamaz. Koca kâinatı idare eden, küçük mahlukatı başka ellere bırakmaz. Demek, ister istemez 'Allah' diyeceksiniz."*[5]

3- *"İnsan yediğine bir bakıp düşünsün! Biz bolca su indirdik. Sonra toprağı uygun şekilde yardık. Oradan ekinler bitirdik. Üzüm bağları, sebzeler; Zeytin ve hurma ağaçları; Gür ağaçlı bahçeler; Meyveler ve çayırlar; Sizin ve hayvanlarınızın yararlanması için."*[6]

Kur'an-ı Kerim bu ayetlerle, Allah'ın kudret mucizelerini zikrederek sebepler ve sonuçların arkasında gizli bir yaratıcının bulunduğunu, şuursuz sebeplerin yaratıcının bir perdesi olduğunu ispat eder.

Manen der: Size ve hayvanatınıza rızkı yetiştirmek için su semadan geliyor. O suda, size ve hayvanatınıza acıyıp şefkat edip rızık yetiştirmek kabiliyeti olmadığından su gelmiyor, gönderiliyor demektir.

Hem toprak, nebatatıyla açılıp rızkınız oradan geliyor. Hissiz, şuursuz toprak, sizin rızkınızı düşünüp şefkat etmek kabiliyetinden pek uzak olduğundan toprak kendi kendine açılmıyor, birisi o kapıyı açıyor, nimetleri ellerinize veriyor.

Hem otlar, ağaçlar sizin rızkınızı düşünüp merhameten size meyveleri, hububatı yetiştirmekten pek çok uzak olduğundan, âyet gösteriyor ki onlar bir Hakîm-i Rahîm'in perde arkasından uzattığı ipler ve şeritlerdir ki nimetlerini onlara takmış, zîhayatlara uzatıyor.

---

4 Kur'an-ı Kerim, Yunus, 31-32.

5 Nursi, Said, Sözler 465-466.

6 Kur'an-ı Kerim, Abese, 24-32.

İşte şu beyanattan Rahîm, Rezzak, Mün'im, Kerîm gibi çok esmanın matla'ları görünüyor.[7]

İnsan ve Kâinat Manidar Bir Mektub-u Rabbanîdir

İnsan ve kâinatın manidar bir Mektûb-u Rabbânî olduğu şöyle ifâde edilmektedir: *"Hem nasıl ki şu insan gâyet manidar bir Mektûb-u Rabbânîdir; muntazam bir kasîde-i kaderdir; Öyle de şu kâinat dahi, aynı o kalem-i kaderle, fakat büyük bir mikyasta yazılmış muntazam bir kasîde-i kaderdir"*[8]

Çünkü insanların yüzüne ve kâinat üstüne sanatkârını gösteren özel mühürler yerleştirilmiştir. Görünüşte her insan birbirine benzediği halde, her insana konulan hadsiz farklı alâmetlerle o insana ait özel bir sima verilmiş ve farklı bir parmak izi yerleştirilmiştir. İnsanların ilk bakışta birbirlerine benzemesi Cenâb-ı Allah'ın Vahdâniyetini gösterdiği gibi, hiçbir insanın diğerine benzememesi de yine yaratıcının ehadiyetine işaret etmektedir. Çünkü bir insana yeni, farklı bir simayı vermek, o insandan önce yaratılan ve sonra yaratılacak olan bütün insanların simasını bilen bir zâta mahsustur.

Aynı şekilde kâinattaki bütün varlıkları el ele omuz omuza, başbaşa verdirerek mükemmel bir nizam ve beraberlik içinde idare etmek yine Vahid ve Ehad olan zâta mahsustur. O halde her varlık O zâta ait bir Mektûb-u Rabbânîdir.[9]

Mana-yı İsmi Mana-yı Harfi

Bediüzzaman, kâinatı en küçük zerresinden en büyük galaksilerine kadar dikkatli ve zengin bir tefekkür ufku ile temaşa ederek bu âleme *"manâ-yı ismi"* ile değil, "manâ-yı harfi ile bakmış ve baktırmaya çalışmıştır. Yani mevcudata *"mevcudat"* hesabına değil, onun sanatkârı olan Allah hesabına bakmıştır. Bu sebeple mevcudat için *"ne kadar güzeldir"* değil, "ne kadar güzel yapılmış"; tabirinin kullanılmasını istemiştir.[10]

Mesnevi-i Nuriye adlı eserinde de *"İsim"* ile *"Harf"* arasındaki manevi farkı şöyle anlatır:

"Harf, gayrın manasını izah için bir alet, bir hadim olduğu gibi; şu mevcudat da esma-i hüsnanın tecelliyatını izhar, ifham, izah için bir takım mektuplardır ki içlerinde yazılı delâil, berâhin, havârık mucize-i kudrettir. Mevcudatın bu vecihle nazara alınması; ilim, iman, hikmettir. Şayet isim gibi müstakil ve maksud-u bizzat cihetiyle bakılırsa küfran ve cehl-i mürekkep olur."[11]

Risale-i Nur'da *"Cenab-ı Hakkın masivasına yani kâinata Mana-yı Harfiyle ve Onun hesabına bakmak lazımdır. Mana-yı ismiyle ve esbab hesabına bakmak hatadır."* denilerek bu husus şöyle açıklanır;

Evet her şeyin iki ciheti vardır. Bir ciheti Hakka bakar. Diğer ciheti de halka bakar. Halka bakan cihet, Hakk'a bakan cihete tenteneli bir perde veya şeffaf bir cam parçası gibi altında Hakk'a bakan cihet-i isnadı gösterecek bir perde gibi olmalıdır. Binaenaleyh sanata bakıldığı zaman sani', esbaba nazar edildiği vakit müessir-i hakiki zihne ve fikre gelmelidir…

---

7 Nursi, Said, Sözler, 472

8 Nursi, Said Mektûbât, Rnk Neşriyat, İstanbul, 2015, s.232.

9 A.g.e., s.232.

10 Nursi, Said, Sözler, s.716.

11 Nursi, Said, Mesnevi Nuriye, Rnk Yayınları, İstanbul 2008., s.216.

"Maddiyata esbab hesabıyle bakılırsa cehalettir. Allah hesabıyle olursa marifet-i ilahiyyedir."[12]

Samedani Mektuplar Nasıl Okunur ?

Kâinattaki ilahi mektupların insan ve kâinatı ışıklandıran ve bir nur olan iman sayesinde okunabileceği Sözler adlı eserde şöyle ifade edilmektedir:

"İman nasıl ki bir nurdur, insanı ışıklandırıyor, üstünde yazılan bütün Mektûbât-ı Samedâniyeyi okutturuyor öyle de, kainatı dahi ışıklandırıyor. Zaman-ı mazi ve müstakbeli zulumattan kurtarıyor."[13]

Mesela Topkapı Sarayı'nda bulunan antika eserlerin ışık olmazsa karanlıkta kalacağı ve kıymetsiz duruma düşeceği gibi, insan ve tüm mevcudattaki harika san'at eserleri de ancak iman nuruyla aydınlanıyor ve anlam kazanıyor. Varlıkların gayesi, nereden geldiği, nereye gideceği iman nuruyla aydınlanıyor ve böylece geçmiş, gelecek zulumattan, karanlıklardan kurtuluyor.

Varlıklar Birer Âyine ve Mektuptur

Varlıklar, ilahi isimlerin tecellisine birer âyine ve o isimleri okutturan bir mektuptur. Bu husus Cenab-ı Hakkın isimlerinden olan *"Ferd"* isminin tecellisi ile şu şekilde ifade edilmektedir:

"İsm-i Ferdin tecelli-i âzamiyle kâinatı birbiri içinde hadsiz Mektûbât-ı Samedâniyye hükmüne getirip her mektupta hadsiz Hâtem-i Vahdâniyet ve pek çok Mühr-ü Ehadiyet basılmış gibi, her bir mektubun kelimâtı adedince ehadiyyet mühürlerini taşıyor ve o mühürlerin adedince kâtibini gösteriyor.Evet her bir çiçek, her bir meyve, her bir ot, hatta her bir hayvan, her bir ağaç birer mühr-ü Ehadiyet ve sikke-i Samediyet olduklarını; bulundukları mekân ise, bir mektup suretini alması cihetiyle her biri imza şeklini alır; o mekânın kâtibini göteriyor. Meselâ; Bir bahçede bir sarı çiçek, o bahçe nakkâşının bir mührü hükmündedir. O çiçek mührü kimin ise, bütün zemin yüzündeki o nevi çiçekler o Zâtın kelimeleri hükmünde olduğuna ve o bahçe dahi O'nun yazısı olduğuna açık bir surette delâlet ediyor. Demek oluyor ki; Her bir şey umum eşyayı Hâlîkına isnad edip âzami bir tevhide işaret ediyor."[14]

Yine Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinden birisi olan *"Hakem"* isminin tecellisi şu kâinatı bir kitap hükmüne getirdiği şöyle anlatılır:

" İsmi-i Hakemin tecelli-i âzamı şu kâinatı öyle bir kitap hükmüne getirmiş ki, her sahifesinde yüzer kitap yazılmış ve her satırındaa yüzer sahife dercedilmiş ve her noktasında kitabın muhtasar bir fihristeciği bulunur bir tarza getirmiştir.O kitabın sahifeleri, satırları, tâ noktalarına kadar yüzer cihette nakkâşını, kâtibini öyle vuzuhla gösteriyor ki, o kitab-ı kâinatın müşâhedesi, kendi vücudundan yüz derece daha ziyade Kâtibinin vücudunu ve vahdetini isbat eder. Çünki; bir harf, kendi vücudunu bir harf kadar ifâde ettiği halde; kâtibini bir satır kadar ifade ediyor. Evet, bu kitâb-ı kebrin bir sahifesi zemin yüzüdür. O sahifede nebâtât, hayvanat tâifeleri adedince kitablar, birbiri içinde, beraber, bir vakitte, yanlışsız, gayet mükemmel bir surette bahar mevsiminde yazıldığı gözle görünüyor. Bu sahifenin bir satırı, bir bahçedir. O

12 A.g.e, s.50-51.

13 Nursi, Said, Sözler, s.347.

14 Nursi, Said, Lemalar, Rnk Neşriyat, İstanbul, 2015, s.384-385.

bahçede bulunan çiçekler, ağaçlar, nebatlar adedince manzum kasideler; beraber, birbiri içinde, yanlışsız yazıldığının gözümüzle görüyoruz. O satırın bir kelimesi çiçek açmış, meyve vermek üzere yaprağını vermiş bir ağaçtır. İşte bu kelime; muntazam, mevzun, süslü yaprak, çiçek ve meyveleri adedince Hakem-i Zülcelâlin medh ü senâsma dair mânidar fıkralardır. Gûya çiçek açmış her ağaç gibi, o ağaç dahi Nakkâşnın medîhelerini tegannî eden manzum bir kasîdedir.[15]

Cenâb-ı Hakkın herbir şeye manidar mektûbâtını yazmasının hikmeti de şu ifâdelerle izah edilmektedir:

"Demek O Mâlikü'l-Mülk ü Zülcelâl, küçük büyük, cüz'î küllî her şeyi birer model hükmünde inşa ederek, yüzler tarzda taze taze nakışlarla münakkaş mensûcât-ı san'atını onlara giydirir. Cilve-i Esmasını, Mucizât-ı Kudretini izhar eder. Kendi mülkünde her bir şeyi bir sahife hükmünde inşa etmiş, her sahifede yüzer tarzda manidar mektûbâtını yazar, hikmetini, ayatını izhar eder zîşuurlara okutturur."[16]

İşte insan ve bütün kâinatın hakiki mahiyetleri mevcûdâtın Cenâb-ı Hakk'ın isimlerini okutan birer İlâhî Mektup olduğu Peygamberimiz (A.S.M)'ın getirdiği O nur ile inkişaf etti ve bilindi ki;*"Şu kâinatın mevcûdatı, Esmâ-i İlâhiyeyi okutan bir Mektûbât-ı Samedâniyye, birer muvazzaf memur ve bekâya mazhar kıymettar ve manidar birer mevcutturlar."*[17]

Çünkü varlıkların amaçlan kendileri değildir, asıl gayeleri, kendilerini yaratan gücün bilinmesidir ki, bu gaye de varlığın kendisinden çok daha yücedir.[18] *"Âdetâ bir mektup gibi yazılan, yapılan tüm varlıklar hep bir bilginin eseridirler. Tabiatta gördüğümüz çeşitli varlık ve olayların nasıl anlam yüklü bir mektup olduğunu ve neler ifâde ettiğini anlamamız gerekmektedir. Bunun için de duyu organlarının çok iyi eğitilmesi, çevreye dikkat ve ibretle bakarak onların ifâde etmek istedikleri mânaları anlamak, insan olmanın bir gereğidir."*[19]

SONUÇ

Zâriyat suresinin 56.ayetinde belirtildiği gibi,

"İnsanın bu dünyaya gönderilmesinin hikmeti ve gayesi kâinatın yaratıcısını tanımak ve O' na iman edip ibadet etmektir."[20] Buna binaen Rabbimizi bize tanıtan üç büyük tarif edici vardır. Birincisi şu Kitab-ı Kebiri Kâinat yani büyük kâinat kitabıdır ki bu kitap, tebliğimizin konusu olan Mektubat-ı Samedaniye'den ibarettir. İkincisi peygamberimiz (asm)'dir. Üçüncüsü Kuran'dır.

Birinci tarif edici olan kâinat içindeki zerrelerden galaksilere kadar canlı cansız bütün varlıklar harika sanatlarıyla sanatkârlarına işaret ediyorlar. Çünkü sanatlı bir eser sanatkârı gerektirir. Bir iğne ustasız, bir harf katipsiz, bir köy muhtarsız olamayacağı gibi şu koskoca kainat ve

---

15 A.g.e, s.373.

16 Nursi, Said,Mektûbât , s.260.

17 Nursi, Said, Sözler, s.80.

18 Ergün, Mustafa, İnsan ve Eğitim (Mevlana Üzerine Bir Deneme), s.268.

19 A.g.e„ s. 271.

20 Nursi, Said, Şualar, Rnk Neşriyat, İstanbul, 2015, s.99.

içindeki harika ve antika sanatların da sahipsiz ustasız olması düşünülemez. Bütün bu varlıkların Allah'ın isimlerinin bir tecellisi olduğu örnekleriyle bu bildiride yer almaktadır.

İkinci tarif edici olan Peygamberimiz, Kuran ve kâinat kitabıyla davasını tebliğ etmiştir. Varlıkların, Allah'ın isimlerini okutan bir mektup ve görevli bir memur olduğu Peygamberimizin getirdiği nurla anlaşılmıştır. Eğer O nur olmasa idi kâinat, Mektûbât- ı Samedâniyye olmaktan çıkacak ve mutlak yokluğa mahkûm, kıymetsiz, manasız, faidesiz, abes, karmakarışık, tesadüf oyuncağı içinde kalacaktı.

Üçüncü tarif edici olan Kur'an-ı Kerim de kendisi başlı başına bir mucize olmakla birlikte yüzer ayetleriyle kâinat kitabına bakıyor, baktırıyor. Ancak Kur'an-ı Kerim kâinat kitabına Cenab-ı Hakk'ın zat, sıfat ve isimlerinin tecellisini bildirmek ve göstermek için bakıyor. Yaratıcısını ustasını tanıttırıyor. Mevcudata kendileri için değil mucitleri için bakıyor ve umuma hitap ediyor. Materyalist evrim felsefesi ise mevcudata mevcudat için bakıyor. Kâinatta kaosun hâkim olduğunu, varlıkların tesadüflere dayalı evrimsel düşüncelerle meydana geldiğini iddia etmekte geçmiş ve geleceği karanlık, ümitsiz göstermektedir. Yıllarca bu düşünce ders kitaplarına da yansıtılarak gençliğin imanı yaralanmıştır.

Yaşadığı devirde iman esaslarına hücumun ciddiyetini gören Said Nursi hayatını gençliğin imanının kurtuluşuna adamıştır. Mevcudata manay-ı ismi ile değil manay-ı harfi ile yani, sanata sanatkârı namıyla bakılmasını esas alan eserler kaleme almıştır. Gençlere fen derslerini bu gözle okumalarını tavsiye etmiş eserlerinde bunun örneklerini vermiştir. Bu eserler materyalist felsefeyle inançlarda yapılan tahribatın tamir edilmesi için önemli bir kaynak niteliğindedir.

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2015.

Ergün Mustafa, İnsan ve Eğitimi (Mevlâna'nın Üzerine Bir Deneme), Ocak Yayınları, Ankara, 1993.

Nursi, Said, Lem'alar, Rnk Neşriyat, İstanbul, 2015.

Nursi, Said, Mektûbât, Rnk Neşriyat, İstanbul, 2015.

Nursi, Said, Mesnevi-i Nuriye, Tercüme, Abdülmecid Nursî, Rnk Neşriyat, İstanbul, 2008.

Nursi, Said, Sözler, Rnk Neşriyat, İstanbul, 2015.

Nursi, Said, Şuâlar, Rnk Neşriyat, İstanbul, 2015.

Yeğin, Abdullah, Yeni Lügat, Hizmet Vakfi Yay., İstanbul,1991.

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

IV. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Fevzi ÖZGÖKÇE**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
11:30 - 12:30	Prof. Dr. Muhammed Hamza MÜSLÜMANOĞLU Yıldız Teknik Üniversitesi	BİLGİNİN 'BİLGİ'Sİ: DNA
	Prof. Dr. Şükrü Hakan ATALGIN Balıkesir Üniversitesi	TEMİZLİK VE TERMOREGÜLASYON İÇİN UYGUN ŞEKİLDE YARATILAN KEDİ DİLİNİN PAPİLLA PİLİFORMİS'LERİNİN ÖZELLİKLERİ
	Dr. Öğr. Üyesi Kasım TAKIM Harran Üniversitesi	EPİGENETİK YAKLAŞIMLAR EVRİM OLARAK DEĞERLENDİRİLEN DEĞİŞİMLERİ AÇIKLAYABİLİR Mİ?
	Ediz SÖZÜER Manisa Celal Bayar Üniversitesi	VAROLUŞ MU`CİZESİNE ÇOK FARKLI BİR YAKLAŞIM: FANTASTİK BİR BİLİM KURGU ÖYKÜSÜ
12:30-12:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

VAROLUŞ MUCİZESİNE ÇOK FARKLI BİR YAKLAŞIM: FANTASTİK BİR BİLİM KURGU ÖYKÜSÜ

Ediz SÖZÜER, Gelir İdaresi Başkanlığı, Emekli Gelir Uzmanı
edizsozuer@gmail.com

ABSTRACT

The aim of this study is to present an alternative coursebook syllabus text to reveal clear evidence about the impossibility of the material causes in nature coming together to create living things and life on their own. The analysis is made with analogies, comparisons, and logical inference based on various scientific methods. The chapter, *"A Very Different Approach to the Miracle of Existence: A Fantastic Science Fiction Story,"* is a version of the famous pharmacy story in Treatise on Nature of Risale-i Nur, developed and adapted to the present day by using latest science-fiction concepts. In this sense, it is an example of a very innovative approach to religious education. The text, combining the scientific data and science fiction concepts of the modern age, has a remarkable quality that will explain the existence of the creator in an effective and acceptable manner. In the science-fiction story, "Amazing Discoveries on the Existence of Universe," a detailed analysis is made about how similar this world is to the laboratory in the example. The possibility of the formation of a single protein molecule, formation of 2000 proteins in a simple bacterium, existence and continuation of the universe, universe taking its current shape, formation of a universe in an order that will create life, and the unbelievable results are presented accordingly. In the analysis, it is revealed with certainty that it is impossible for the material causes in nature to come together to create living things and life.

Keywords: Existence of creator, Innovative religious education, The genesis model, Religion course curriculum, Philosophy of science.

Bu çalışmanın amacı, yaratıcının varlığının ve tabiattaki maddî sebeplerin bir araya gelerek canlıları ve canlılığı oluşturmalarının mümkün olup olmadığının açık bir şekilde ve delile dayalı olarak ortaya koyulması konusunda, örnek ve alternatif bir ders kitabı müfredat metni sunmaktır. Yürütülen çözümleme, kabul görmüş muhtelif bilimsel bilgilere dayalı olarak yapılan benzetmeler (anolojiler), karşılaştırmalar ve mantıkî çıkarım yöntemleri kullanılarak yapılmaktadır. *"Varoluş Mucizesine Çok Farklı Bir Yaklaşım: Fantastik Bir Bilim Kurgu Öyküsü"* başlığıyla takdim edilen bölüm, Risale-i Nur eserinin Tabiat Risalesi'nin meşhur eczane misalinin geliştirilmiş ve son bilim-kurgu kavramları kullanılarak günümüze uyarlanmış bir

versiyonudur. Bu manada oldukça yenilikçi bir din eğitimi yaklaşımı örneğidir. Modern çağın bilimsel verileri ve bilim kurgu kavramları ile harmanlanan metin, yaratıcının varlığını etkili ve kabul görecek bir tarzda anlatacak ders kitabı müfredat metinlerinin hazırlanmasında kayda değer bir nitelik arz etmektedir.

Tabiat Risalesi'nde ele alınan dokuz adet imkânsızlığın ilk maddesi olan ve sebeplerin eşyayı oluşturmalarında ortaya çıkan ilk imkânsızlığın anlatımında kullanılan ve meseleyi kökünden kavrayan meşhur, mükemmel ve eskimez misale tekrar bakalım. Bir eczanedeki yüz civarındaki kavanozun içindeki maddeler kullanılarak, canlılık özelliği olacak bir karışım, bir formül meydana getirilmek isteniyor. Sonra bakıyoruz ki, etrafta canlılık özelliği gösteren çok sayıda karışım yapılmış. Bu karışımların özel ölçülerle, hassas bir ayarla bir araya getirilerek oluşturulduklarını, içeriklerini detaylıca incelediğimizde anlıyoruz. Böyle bir neticenin rüzgârın esmesiyle, kavanozlardaki maddelerin birbirine rastgele karışmasıyla oluşamayacağını elbette biliyoruz.

1- Varoluş mucizesine çok farklı bir yaklaşım: fantastik bir bilim kurgu öyküsü

Misalimizi biraz daha geliştirmek istiyoruz ve kendimizi yüksek bir gelecekte ve âdeta bir bilim kurgu filmindeki fantastik bir *"Biyoteknoloji Laboratuarı"*nın içinde hayal ediyoruz. İnsanlığın hizmetine verilmiş bu laboratuarda öylesine ileri düzeyde bir teknoloji kullanılıyor ki, her çeşit element *"Nano Teknoloji"* kullanılarak sentetik olarak üretilebiliyor. Bununla da kalmıyor, uzaktan idare ve kontrol edilebilen bu harika *"Akıllı Nano Elementler"* bir araya getirilerek *"Yeni Dna Dizilimleri"* oluşturabiliyor ve ihtiyaç halinde düzenli bir şekilde değiştirilebiliyor. Minik parçacıklarımız çok kısa bir zamanda istenen oranda ve şekilde çoğalarak bir canlının *"Andro-Klon"* kopyasını, yani sentetik parçalara organik özelliklerin kopyalanmasıyla oluşturulan, android ve klon özelliklerine sahip yaşam taklitlerini oluşturabiliyorlar. Bu sayede yepyeni ve bambaşka bir canlı üretilebiliyor.

Böyle bir şeyi hayal edin. Ne kadar muhteşem olur değil mi? Bir kaç tane nano makinenin program kodlarına istediğiniz bitkinin Dna bilgisini kopyalıyorsunuz, nerede ve ne kadar üretileceğine karar veriyorsunuz. Yetkili yöneticilerin ve bilim adamlarının aldıkları kararların, *"Biyometrik Kimlik Doğrulama Sistemi"*yle alınan *"Biyolojik İmza"*larla onaylanmasından sonra, parçacıkların kısa bir zaman çalışmalarıyla, belirlediğiniz alanı tam istediğiniz şekilde bir bitki örtüsü ile süsleyebiliyorsunuz.

Bir bitki örtüsü oluşturabildiğiniz ve özelliklerini belirleyebildiğiniz gibi, tüm hayvanlar ve insanlardan da yapay canlılar üretebiliyorsunuz. Artık en ileri hayaller, *"Programlanabilir Dna"* ile gerçek hale geliyor. Örneğin sevdiğiniz bir hayvan türünden detay özelliklerini kendiniz seçebileceğiniz bir arkadaşınız olsun ister misiniz? Belki de göz alıcı yeni bir tür dizayn etmeyi daha çok tercih ediyorsunuz. Bu şekilde canlılık özelliklerini birebir kopyalama, değiştirme ve geliştirme özelliklerine sahip *"Nano Hücreler"*inizle tasarımınıza uygun olarak oluşturulan mini android hayvanlarınız, çok kısa sürede etrafınızda dolaşmaya başlıyor. Böyle bir şey düşünün. İstediğiniz şekilde davranan, istediğiniz rengi alabilen, istediğiniz mizaca sahip, ısırmayan, tüy dökmeyen, alerji yapmayan bir kediniz olsun ister miydiniz?

Belki de siz de benim gibi bir yakınınızı kaybettiniz. Onunla tekrar görüşmek, yeniden ona dokunmak istiyorsunuz. *"Dna Kopyalama Yöntemi"*yle, sevdiğiniz insanın önceden kopya-

lanmış ve hayattayken arşivlenmiş Dna dizilimleri ve kodları, *"Dijital Veri Tabanı Arşivi"*nden çıkartılarak, emrimiz altında çalışan çok sayıda nano hücreye ışık hızında işleniyor ve insan yaratımının fiziksel işlevlerini ve görüntüsünü taklit etme kabiliyetine sahip başarılı bir kopyası, bu fantastik laboratuarımızda üretilmeye başlıyor. *"Hafıza Bilgileri Kopyalama Metodu"* kullanılarak alınan ve beynin nöron ağında korunan hafıza verileri, *"Sentetik Dna Veri Bankaları"*nda depolanıyor. Böylece sevdiğiniz insanla aynı hafızayı kullanan, karakterini ve duygusal tepkilerini taklit edebilen *"Andro-Klon"* insanlar, kopyalanan Dna ve hafıza bilgilerinin *"Sentetik Ruh Programı"*na (Aşağıdaki ara nota bakınız) yüklenmesiyle oluşturuluyorlar. Âdeta ölüme yeniden bir hayat rengi veren bu yaşam kopyalarıyla geçmişi yâd edebiliyor, sohbet edebiliyor ve önceden belirlenmemiş interaktif, yani karşılıklı etkileşimli yeni paylaşımlarda bulunabiliyorsunuz.

"Sentetik Ruh" Tabiri Hakkında Ara Not: Bir bilimkurgu tabiri olan bu ifade şunu ifade ediyor: Sentetik yapay demektir. Sentetik ruh ise insan davranışlarını, karakterini ve tepkilerini tamamen taklid edebilen, mesela sinirlendirecek bir durum karşısında sinirlenebilen, üzüntü verecek bir anda üzülebilen veya ağlayabilen davranışlar geliştirebilecek şekilde programlanmış, *"Andro-Klon"* diye tabir edebileceğimiz yani organik bir materyal üzerinde fakat aslında sentetik ve yapay, robotik, android bir canlının programını ifade ediyor. Tamamen insan görünümünde ve yapay zekâyla çalışıyor. Bizler hepimiz canlı androidleriz, bunu görebilmeliyiz. Android, robotik canlılar olarak ortalıkta dolaşıyoruz. Robot gibi bir şeyiz. Elinizi açıp kapatmanıza, yürümenize, koşmanıza, konuşmanıza, bakmanıza, hissetmenize bir de bu gözle bakın.

Elbette bu kadar muhteşem ürünler ortaya koyan bir mekânda, binlerce teknisyen ve yüzlerce dâhi bilim adamı çalışıyor. Bu harika işler, arka planında muazzam bir teknolojinin ve insanlığın tüm bilimsel birikiminin en üst noktasını ifade eden devasa bir tecrübenin ve en zengin devlet bütçelerinden daha yüksek miktarlardaki malî imkânların desteği ile gerçekleşiyor. Bunu tahmin etmek, herhalde çok güç olmasa gerek.

Burada filmi durduruyoruz ve iki sorunun cevabını arıyoruz.

Birinci soru: Laboratuardaki bilim adamlarının ve üst düzey yöneticilerin kimlik onayları yani biyolojik imzaları alınmadan, oluşturulacak canlı kopyasının tasarım ve çalışma kodlarının bilgisi nano parçacıkların üzerlerine programlanmadan, laboratuarın yüksek teknolojili cihazlarını çalıştıran elektrik gücü olmadan ve yapılacak masrafı karşılayacak para desteği bulunmadan, bir gece vakti laboratuar dışında çıkan bir fırtınanın duvarları yıkarak, camları patlatarak içeriye girmesiyle; cansız, şuursuz, kör, sağır, bilgisiz olan o mini parçacıkların, yani nano elementlerin birdenbire kendi başlarına programlanmaları ve yine kendi kendilerine çalışmaları ve bir canlı oluşturmaları mümkün olur mu? *"Evet, olur"* diyene *"Siz de bizim gibi çok bilim kurgu seyretmişsiniz"* diyeceğiz! Böyle bir şeyin pratikte gerçekleşmesi mümkün değildir. Hele de bu imkânsız vakıanın, misalimizdeki laboratuardan çok daha büyük ve fantastik olan dünya laboratuarında on binlerce sene boyunca, milyonlarca türde trilyonlarca fertte tesadüfen tekrarlanması hiç mümkün değildir! Evet, ancak bir bilim kurgu filminde olur böyle işler. Fakat bilim kurgu filmlerinde bile bu kadar gerçek dışı senaryolar yapılmamaktadır ve kurgunun da bir inandırıcılığı olmalıdır. Değil mi?

2- Kâinatın varoluşu üzerine şaşırtıcı keşifler

Cevabını aradığımız ikinci sorumuz, bu dünyanın misaldeki laboratuara ne kadar benzediğinin tahlili hakkında olup, bu soruyu biraz gecikmeli olarak soracağız. Önce bize hayat imkânı verecek düzendeki bir kâinatın oluşma ihtimali üzerinde yapılan hesaplamaların şaşırtıcı ve akıl almaz sonuçlarını inceleyeceğiz. Şimdi aslında en basit zekâlı bir insan için dahi, doğruluğu çok açık olması gereken *"bu şaşırtıcı kâinatın ancak bir yaratıcı tarafından meydana getirilmiş olabileceği"* çıkarımının gerçekliğini ve aksinin neden mümkün olmadığını inceleyelim ve anlaşılmaz bir şekilde hâlâ bulanık görünebilen meseleyi, en net şekliyle anlamaya çalışalım. Burada fanatiklik ve ön kabuller yok. Sadece inceliyoruz. Bu kâinatta biz gözlemciyiz ve Allah da zaten bizim meraklı bir gözlemci olmamızı istiyor. Önyargılara ve ön kabullere bağlı olmadan gördüklerimizden yorum çıkartacağız ve bu yorumlarımızı sizlerle paylaşacağız ve çıkarımlarımızın mantıklı çıkarımlar olmasına çok dikkat edeceğiz. Böyle bir oluşumun, yani olağanüstü bir laboratuardan çok daha mükemmel, tıkır tıkır çalışan ve hayat üreten bir laboratuar olan dünya üzerindeki hayatın oluşumunun, madem rastgele ve tesadüfî olarak meydana geldiği kabul edilecektir. O halde önceden planlayarak, bilerek ve tercih ederek yapmak diye bir şey söz konusu olmayacaktır.

Canlılığa kaynaklık ettikleri ileri sürülen tabiat ve evrim kaynaklı tüm mekanizmaların da, özellikle ilk defa meydana getirecekleri bir oluşumu önceden planlayarak, bilerek ve yapmayı tercih ederek çalışma özellikleri olmadığından, rastgele ve tesadüfe dayalı olarak çalıştıklarının kabulü şarttır. Ayrıca bu noktada istisnasız kabul edilmesi gereken bir ön şart daha vardır: Oluşum imkânının hesaplanmasında, mutlaka matematiksel ihtimal hesapları kullanılacaktır ve bunun sonuçlarına riayet edilecektir. Evet, ön kabul yok demiştik, fakat bu gereklilik gayet net olduğu için, bu noktada başka hiçbir noktada olmadığımız kadar ısrarcıyız. Çünkü eşyanın oluşumunu tabiata ve maddî sebeplere dayandırmak, kendiliğindenliği ve tesadüfü kabul etmeyi, tesadüfü kabul etmek plansızlığı, plansızlığı ve rastgeleliği kabul etmek ise, matematiksel ihtimal hesaplarının kullanılmasını ve sonuçlarına uymayı gerektirir. Buna uymamak ise, açıkça samimiyetsizliği gösterir. Biz bilim yapmaya çalışıyoruz. Bir şeyleri anlamaya çalışıyoruz. Meselemizi mantıkî temellere oturtup, mantıkî ve doğru çıkarımlar yapmaya çalışıyoruz. Bu nedenle mantıksızlığa tahammülümüz yok. Yoksa fikirlere elbette var.

Eşyada meydana gelen oluşumların şansa bağlı olarak veya pratikte aynı manayı ifade eden şuursuz evrimsel mekanizmalarla vücuda geldiğini çekinmeden ve rahatça iddia eden ateizm taraftarları, bu oluşumların meydana gelebilmesi için gerekli oluşum şartları üzerinden hesaplanan ve tesadüfe dayanan ihtimal hesaplarının muazzam sonuçlarına kolayca yüz çevirebilmekte ve ortaya çıkan çok ciddî bilimsel tespitlere ilgisiz kalabilmektedirler. Böyle bir lükslerinin olmadığını ifade etmek isteriz. Öne çıkartılan bir bilimsel modeli hararetle savunmak fakat modelin kabul edilmesi halinde ortaya çıkacak somut sonuçları yok saymak ve modelin gerektirdiği içinden çıkılmaz derecedeki zor durumlara kayıtsız kalmak ve göz kapamak, en hafif tabiriyle tutarsızlıktır ve bilimsel ciddiyetten uzak bir tavırdır. Bu tavra müsaade etmeyeceğimizi ve bu manada müsamahalı olmadığımızı söylüyoruz. Bunu da bilime inanan herkesin anlayışla karşılayacağını düşünüyoruz. Bununla birlikte ateist ve tabiatçı görüşe sahip oldukları halde, tabiattaki *"Sabit (kararlı) Yapı"*nın ve *"Hassas Denge"*nin oluşabilme ihtimalleriyle ilgili hesaplama sonuçlarının ifade ettiği gerçeği açık yüreklilikle itiraf eden bilim adamları da çoktur. İleride kendilerinin çok değerli görüşlerine yer vereceğiz.

Şimdi aşağıda sıralanan beş madde ile ilgili bilim adamları tarafından ortaya koyulan ihtimal hesaplarının şaşırtıcı ve akıl almaz sonuçlarını, çok ilgi çekici ve keyifli tespitler eşliğinde sizlerle paylaşacağız ve emin olun, matematiksel detaylar içinde sıkılmayacaksınız.

Bir tek protein molekülünün oluşma ihtimali, basit bir bakteride bulunan 2000 adet proteinin oluşma ihtimali, kâinatın var olma ve varlığını devam ettirebilme ihtimali, kâinatın şu anki şeklini alabilmesi ihtimali ve bize hayat imkânı verecek düzendeki bir kâinatın oluşma ihtimali.

3- Bir protein molekülünün oluşma ihtimali (birinci madde)

Hücreyi oluşturan yüzlerce çeşit karmaşık protein molekülünden bir tanesinin oluşma ihtimaline bakalım. Proteinler, "amino asit" adı verilen daha küçük moleküllerin belli sayılarda ve çeşitlerde özel bir sırayla dizilmelerinden oluşan dev moleküllerdir. Bu moleküller, canlı hücrelerinin yapıtaşlarını oluştururlar. En basitleri yaklaşık 50 amino asitten oluşan proteinlerin, binlerce amino asitten oluşan çeşitleri de vardır. Bileşiminde 288 amino asit bulunan ve 12 farklı amino asit türünden oluşan ortalama büyüklükteki bir protein molekülünün içerdiği amino asitler 10300 farklı biçimde dizilebilir. (Bu, 1 rakamının sağına 300 tane sıfır gelmesiyle oluşan astronomik bir sayıdır.) Ancak bu dizilimlerden yalnızca bir tanesi söz konusu proteini oluşturur.

Geriye kalan tüm dizilimler hiçbir işe yaramayan, hatta kimi zaman canlılar için zararlı bile olabilecek anlamsız amino asit zincirleridir. Bir tane protein molekülünün tesadüfen meydana gelme ihtimali 10^{300}'de bir tek ihtimaldir. Bu ihtimalin pratikte gerçekleşmesi ise imkânsız kabul edilebilir.

Kâinatın 15 milyar yıl kabul edilen ömründe geçen saniye sayısı 10^{18}'dir. Tüm kâinattaki proton, nötron, elektron ve fotonların sayısı 10^{90}'dan küçüktür. Öyleyse her saniyede bu 10^{90} parçacık bir deneme bile yapsa şimdiye kadar yapabilecekleri deneme sayısı $10^{18} \times 10^{90} = 10^{108}$ olur. En hızlı tepkime sayısı saniyede 500 milyardır. Biz bunu 1 trilyon olarak ele alalım. Yani 10^{12}. Her parçacık saniyede 1 trilyon deneme yapsa yapılabilecek en fazla deneme sayısı şimdiye kadar $10^{108} \times 10^{12} = 10^{120}$ deneme (Bu bütün parçacıkların şimdiye kadar yapabileceği deneme sayısıdır). Tüm kâinattaki maddeler, kâinatın bütün ömrünü kullanarak sadece 10^{120} deneme yapabilirler. Hâlbuki orta büyüklükte bir proteinin doğru olarak oluşturulma ihtimali için gereken deneme sayısı 10^{300}'dür. Bu ise tüm denemenin neredeyse 10^{180} katına eşittir. 10^{120}, muazzam bir sayı olmasına rağmen yine de 10^{300}'den inanılmaz derecede küçük bir sayıdır.

Bu ne anlam ifade ediyor biliyor musunuz? Hiç matematik bilmenize gerek yok. Bu demektir ki, bütün kâinat işini bırakıp bir protein üretmeye kalksa, yine de doğru neticeye isabet etmek için yeterli sayıda zaman ve madde parçacığı yoktur! Hâlbuki insan vücudundaki hücreler, 200.000 çeşit protein üretmektedirler. Hem de bu üretim, 7 milyar insanın her birinde bulunan 100 trilyon hücrede sürekli devam etmektedir. Aklınız alıyor mu bunu? Aklınızı zorlayacağımızı söylemiştik ama inanın bu daha hiçbir şey.

Bu akıl almaz sonuç; bir DNA, hücre veya bir canlının tamamı için gerekli sürenin hesaplanamayacak kadar büyük olduğunu gösteriyor. Darwin zamanında canlı hücre, içi su dolu bir torbadan ibaret, basit bir yapı zannediliyordu. Bilim adamları, hücrenin kompleks yapısından ve DNA'nın varlığından haberdar değillerdi. Yaşamın devamını mümkün kılan ve her biri

mükemmel birer tasarımın eseri olan moleküler mekanizmalar tanınmıyordu. Hâlbuki bilimin geldiği son noktada, bu kadar karmaşık yapıların hâlâ tesadüfle çalışan şuursuz evrim mekanizmalarıyla yapıldığı iddia edilebiliyor. Hayalî bir kurgu, bilimsel bir gerçek olarak takdim edilebiliyor.

Bu hesaplama sonuçlarıyla ilgili ilginç bir nokta da, hiçbir evrim teorisi taraftarı bilim adamının bu sonuçları inkâr etmeye cesaret edememesi ve etmemesi ama hala tesadüfte ısrar etmesi ve yaratıcıyı konu dışı bırakması. Hesaplama sonuçları ve rakamlar çok önemli değil. Sonuçlar birbirinden farklılık arz edebilir. Birçok bilim adamı böyle hesaplamalar yapıyor.

Burada görmemiz gereken şey şu: Bu iş tesadüfen ve kendiliğinden olacak gibi değil! Bunu görmemiz gerekiyor. Şu anda söyleyeceğimiz cümleyi rahatlıkla ifade edebileceğimizi ve bunun bilimsel gerçekliğe aykırı bir cümle olmayacağını düşünüyoruz. Aynı cümleyi en tepe noktadaki ateist bilim adamları da söylüyorlar. Hem de aynı ifadelerle. O cümle şudur: *"Görülüyor ki, bizler gerçekten de mucizeler diyarında yaşıyoruz."* Richard Dawkings bunu söylüyor zaten ve diyor ki: *"Ben bu kâinata girdiğim zaman âdeta dinî bir his gibi hürmet ve hayranlık hissiyle bakıyorum kâinata. Hepimiz evrenin güzelliklei için, hayatın karmaşıklığı için, evrenin büyüklüğü için âdeta dinî bir hürmet hissini paylaşıyoruz."* (Dawkings, R., 2015) Bu insan ateist ama aynı duyguyu paylaşıyoruz. Aynı arayış tabanını paylaşıyoruz. Aslında çalışma alanımız ve sahamız aynı. Sadece yorum farklılığımız var.

Evrim teorisi taraftarı bilim adamı Harold Blum, "Bilinen en küçük proteinlerin bile rastlantısal olarak meydana gelmesi, tümüyle imkânsız gözükmektedir" demektedir. (Bird, W. R. 1991) Tek bir proteinin tesadüfen oluşma ihtimalinin ne kadar imkânsız olduğu, evrim teorisi taraftarı diğer bir profesör tarafından da söylenmektedir: *"Özünde bir Sitokrom-C proteininin dizilimini oluşturmak için olasılık sıfır denecek kadar azdır. Yani canlılık eğer belirli bir dizilimi gerektiriyorsa, bu tüm evrende bir defa oluşacak kadar az olasılığa sahiptir denebilir. Ya da oluşumunda bizim tanımlayamayacağımız doğaüstü güçler görev yapmıştır. Bu sonuncusunu kabul etmek bilimsel amaca uygun değildir. O zaman birinci varsayımı irdelemek gerekir. Sitokrom-C'nin belli bir aminoasit dizilimini sağlamak, bir maymunun daktiloda hiç yanlış yapmadan insanlık tarihini yazma olasılığı kadar azdır..."* (Demirsoy, A. 1984) (*"Birinci varsayımı irdelemek gerekir"* tabirinin açık tercümesi şudur: Birinci varsayımın üzerinde duracaksınız. Kendinizi ona mecbur göreceksiniz. İmkânsız da olsa onun olmasına çalışacaksınız.)

Öyle görülüyor ki, (biz buradan bu sonucu çıkartıyoruz) bir yaratıcı düşüncesini kabul etmek istemeyen bilim adamları, *"sırf doğaüstü güçleri kabul etmemek"*, yani Allah'ın yaratımını kabul etmemek için imkânsız olanı tercih ettiklerini, yani baştan bir önyargıya sahip olduklarını kendileri de itiraf ve kabul ediyorlar. O yüzden bizim bu ifadelerimize hiç bir ateist veya evrim teorisi taraftarı arkadaşımızın itirazının olmaması gerekir. Bu düşünceye sahip olanlarla insaniyet ve hakikati arama noktasında dostluğumuz bulunduğunu ve onlara şahsen düşman olmadığımızı, aynı arayış tabanında farklı fikirleri paylaştığımızı, farklı yorumlar getirdiğimizi, farklılığımızın sadece bu olduğunu, onlarla diyalog içinde olduğumuzu ve olmaktan da memnuniyet duyacağımızı söylemek isteriz.

Evrim teorisi taraftarları, moleküler evrimin çok uzun bir zaman sürdüğünü ve bu zamanın imkânsız olanı mümkün hale getirdiğini iddia ederler. Oysa ne kadar uzun bir zaman verilirse

verilsin, amino asitlerin rastlantısal olarak protein oluşturmaları imkânsızdır. Amerikalı jeolog William Stokes, Essentials of Earth History (Dünya Tarihinin Kökenleri) adlı kitabında bu gerçeği kabul ederken "Eğer milyarlarca yıl boyunca, milyarlarca gezegenin yüzeyi gerekli amino asitleri içeren sulu bir konsantre tabakayla dolu olsaydı bile yine (protein) oluşamazdı" diye yazar. (Bird, W. R. 1991) Bu nasıl şaşırtıcı bir bilgidir? Biz tasavvur etmekte gerçekten güçlük çekiyoruz.

Biz ayrıca şunu söylemek istiyoruz: Burada fark edilmesi gereken çok enteresan bir nokta var. Bu ihtimal hesapları tek boyutludur, sanki durağan bir madde vardır elinizde ve bunun şeklini, dizilimini oluşturmaya çalışırsınız. Şimdi bakınız, bu kâinat durağan değil. Durmuyor, yenileniyor. Sürekli yeni oluşumlar ortaya çıkıyor. Yani bu ihtimal hesapları bir kere yapılmış bitmiş ve öylece duran, donuk ve durdurulmuş bir kâinat görüntüsü için hesaplanmış sonuçlardır. Hâlbuki bu kâinat durmuyor, sürekli eskisi gidiyor, devamlı yenisi geliyor. Bunu düşündüğünüz zaman olay aklınızın alamayacağı kadar imkânsız hâle geliyor. Ayrıca bu hesaplamaların, canlılığın sadece fiziksel oluşumunu açıklamak için kullanılabilirliğini hesaba katmanız gereklidir. Tüm bu gerçeklere ek olarak, büyük patlamayla ortaya çıkan, yani yıldız tozundan ve ışık partiküllerinden oluşan cansız bir maddenin nasıl olup da canlanabildiğini, gülebildiğini, konuşabildiğini, düşünebildiğini ve bir bilinç sahibi olabildiğini tasavvur ettiğinizde ortaya çıkan gizemli tabloyu tesadüfle, tabiatla, kendi kendine oluşmakla veya bu üç unsura dayalı olarak çalışan evrim kaynaklı mekanizmalarla nasıl açıklayabilirsiniz? Bu çok önemli bir noktadır.

4- Basit bir bakteride bulunan 2000 adet proteinin oluşma ihtimali (ikinci madde)

Basit bir bakteride bulunan 2000 çeşit proteinin rastlantısal olarak meydana gelme ihtimali ise, New York Üniversitesi kimya profesörü ve DNA uzmanı Robert Shapiro tarafından hesaplanmıştır. Şimdi lütfen insan hücresinde yaklaşık 200.000 çeşit protein olduğunu zihninizde tutun ve olaya öyle bakın. Sadece bakteri üzerinden düşünmeyin. Basit bir bakteride bulunan 2000 çeşit proteininin ise, tesadüfen oluşabilme ihtimali için elde edilen rakam, $10^{40.000}$'de 1 ihtimaldir. (Shapiro R. 1986) Şimdi bu sayıya ulaşmak için, birinci maddedeki gibi 1'in yanına 300 değil de, bu sefer 40000 tane sıfır koyacağız. *"Şaka yapıyor olmalısınız!"* diyorsunuz değil mi? Bakınız, biz merak ettik ve Times New Roman 12 punto büyüklüğünde bir sayfada, 1 sayısının yanını sürekli sıfırlarla doldurduk. A4 kâğıdından kaç sayfa oldu biliyor musunuz? 13.sayfaya taştı! $10^{40.000}$'de 1 ihtimal! Bu nasıl akıl almaz bir sayıdır?

Cardiff Üniversitesi'nden, Uygulamalı Matematik ve Astronomi Profesörü Chandra Wickramasinghe bu sayı karşısında şu yorumu yapar: *"Bu sayı ($10^{40.000}$) Darwin'i ve tüm evrim teorisini sonsuza kadar gömmeye yeterlidir. Bu gezegenin ya da bir başkasının üzerinde hiçbir zaman (hayatın doğabileceği) bir ilkel protein çorbası olmamıştır ve yaşamın başlangıcı rastlantısal olarak gerçekleşemeyeceğine göre, amaçlı bir aklın ürünü olmalıdır"*. (Hoyle F. 1984) Demek ki, mesele bilimsel verilerin nasıl yorumlandığı veya nasıl yorumlanmak istendiğidir. Sir Fred Hoyle ise, tüm bu sayılar karşısında şöyle demektedir: *"Aslında, yaşamın akıl sahibi bir varlık tarafından meydana getirildiği o kadar açıktır ki, insan bu açık gerçeğin neden yaygın olarak kabul edilmediğini merak etmektedir. Bunun (kabul edilmemesinin) nedeni, bilimsel değil, psikolojiktir."* (Hoyle F. 1984)

5- Büyük patlamaya farklı bir bakış (kâinatın var olma ve varlığını devam ettirebilme ihtimali olan üçüncü madde)

Şimdi kâinatın var olma ve varlığını devam ettirebilme anlamındaki oluşum ihtimali üzerinde duralım. Pek çok defa görmüş olduğunuzu düşündüğümüz galaksi resimlerine bu sefer *"alıcı bir gözle"* tekrar bakmanızı istiyoruz. Çünkü size üzerinde düşünmenizi isteyeceğimiz çok ciddî bir soru soracağız.. Düzenli sistemleri ve görsellikleri ile insanı hayran bırakan ve her birinde ortalama 300 milyar yıldız bulunan 300 milyar galaksi ile baştanbaşa süslenmiş görünen bu ihtişamlı kâinat, acaba büyük bir patlama sonucu etrafa rastgele saçılmış madde yığınları gibi mi görünüyor size? Rastgele saçılan maddenin düzenli galaksiler oluşturabilmesi, maddenin belli yerlerde toplanarak yıldızları meydana getirmesi ve Güneş Sistemi'nin hassas dengesi, korkunç bir patlama ile ortaya çıkmış gibi bir görüntüye mi sahip sizce?

Böyle bir patlamanın ardından, maddenin uzay boşluğunda rastgele dağılması beklenir. Belli yerlerde toplanıp, düzenli sistemler oluşturması değil. Termodinamiğin ikinci kanununa göre, gözlenen her şeyde, devamlı olarak, enerji vererek düzenlilikten düzensiz bir hale dönüşme eğilimi mevcuttur. (Blum, H. 1955) Düzenli sistemlerin ve karmaşık canlıların haricî bir müdahale olmadan kendi kendine oluşumu, termodinamiğin ikinci kanununa zıttır. Hem mâlumdur ki, patlamalar maddeyi dağıtır ve düzensizleştirirler. Oysa *"Büyük Patlama"* ile çok gizemli bir biçimde farklı bir netice meydana gelmiştir. Maddeler birbiriyle birleşerek galaksilerin oluşmasına sebep olmuşlardır. Duysanız ki bir buğday ambarına bomba atılmış ve buğdaylar rastgele dağılmak yerine, belli yerlerde toplanıp, düzenli balyalara sarılıp, üst üste istiflenmişler! Böyle bir şey nasıl anormal ve beklenmedik bir durumsa, kâinatımızın da şu anki hâli ve şekli, bu misalden kat be kat şaşırtıcı ve umulmayacak bir neticedir. Ama gerçek olarak önümüzde duruyor. Sorulacak soru şu: Bundan ne anlam çıkaracaksınız?

Büyük patlamayla ortaya çıkan iki zıt güç, yani madde parçacıklarını birbirinden ayırmaya çalışan patlamanın kendi gücü ve maddeyi bir araya toplamaya çalışan çekim gücü. Bu iki gücün dengelenmesi ile görünen kâinat oluşabildi. Çekim gücü ağır bassaydı, kâinat henüz genişleyemeden kendi içine çökecek; patlamanın gücü daha fazla olsaydı, madde birbiriyle birleşme fırsatı bulamadan savrulup gidecekti. Acaba bu denge ne derece hassastır? Patlama hızında ne kadarlık bir farklılık, görünen kâinatın oluşmasına engel olur? Avustralya'daki Adelaide Üniversitesi'nden ünlü matematiksel fizik profesörü Paul Davies, bu soruyu cevaplamak için uzun hesaplar yaptı ve şaşırtıcı bir sonuca ulaştı. Davies'e göre, Big Bang'in ardından gerçekleşen genişleme hızı eğer milyar kere milyarda bir oranda (1018'de bir) bile farklı olsaydı, görünen kâinat ortaya çıkamazdı.

Paul Davies şöyle diyor: *"Evrenin patlama hızı inanılmayacak kadar hassas bir kesinlikle belirlenmiştir. Bu nedenle Big Bang herhangi bir patlama değil, her yönüyle çok iyi hesaplanmış ve düzenlenmiş bir oluşumdur."* (Davies, P. 1984)

Elbette böyle hassas bir ayarlama, rastgele çalışan tesadüfle açıklanamaz ve bilinçle işleyen bir kudretin tasarımı olduğunu ispat eder. Paul Davies, esasen materyalist yaklaşıma taraftar bir fizikçi olmasına rağmen, bu gerçeği şöyle kabul etmektedir: *"Çok küçük sayısal değişikliklere hassas olan evrenin şu andaki yapısının, çok dikkatli bir bilinç tarafından ortaya çıkarıldığına karşı çıkmak çok zordur... Doğanın en temel dengelerindeki hassas sayısal dengeler, kozmik*

bir tasarımın varlığını kabul etmek için oldukça güçlü bir delildir." (Davies, P. 1983) Daha fazla ne delil istiyoruz acaba?

6- Kâinatın şu anki şeklini alabilmesi ihtimali (dördüncü madde)

Büyük patlama ile kâinatın şu anki şeklini alabilme ihtimali, ünlü Science dergisindeki bir makalede farklı bir değişken açısından ele alınarak şöyle anlatılıyor: *"Eğer evren maddemizin yoğunluğu, bir parça daha fazla olsaydı, evren, atomik parçacıkların birbirini çekme kuvvetleri dolayısıyla bir türlü genişleyemeyecek ve tekrar küçülerek bir noktacığa dönüşecekti. Eğer yoğunluk başlangıçta bir parça daha az olsaydı, o zaman evren son hızla genişleyecek, fakat bu takdirde atomik parçacıklar birbirini çekip yakalayamayacak ve yıldızlarla galaksiler hiçbir zaman oluşamayacaktı. Doğaldır ki biz de olmayacaktık! Yapılan hesaplara göre, evrenimizin başlangıçtaki gerçek yoğunluğu ile ötesinde oluşması imkânı bulunmayan kritik yoğunluğu arasındaki fark, yüzde birin bir kuvadrilyonda birinden (quadrillion=1024) azdır. (Yani çok dar bir aralıktadır) Bu, bir kalemi sivri ucu üzerinde bir milyar yıl sonra da durabilecek biçimde yerleştirmeye benzer... Üstelik evren genişledikçe, bu denge daha da hassaslaşmaktadır."* (Bilim ve Teknik. 2017)

7- Bize hayat imkânı verecek düzendeki bir kâinatın oluşma ihtimali (beşinci madde)

Bize hayat imkânı verecek düzendeki bir kâinatın tesadüfen oluşması ihtimali ise, ünlü İngiliz matematikçi Roger Penrose tarafından hesaplanmıştır. Penrose, tüm fiziksel değişkenleri hesaba katarak, bunların kaç farklı biçimde dizilebileceğini dikkate alarak ve içinde canlıların yaşayabileceği bir ortamın oluşmasının, Big Bang'in diğer muhtemel sonuçları içinde kaçta kaç ihtimale sahip olduğunu tespit ederek bulduğu ihtimal şudur: 10 üzeri 10 üzeri 123'te bir ihtimal! Bu sayının ne anlama geldiğini düşünmek bile zordur. Örneğin 10 üzeri 3, 1000 sayısını ifade eder. 10 üzeri 10 üzeri 3 ise, yani 1 rakamının yanına 1000 tane sıfır. Ama burada 1 rakamının yanına, 10 üzeri 123 tane sıfır gelmektedir ki, bunun matematikte bile bir adı ya da tanımı yoktur. 10123, evrendeki tüm atomların sayısının toplamından, yani 1078'den bile büyük bir sayıdır. Ama Penrose'un bulduğu sayı, bunun çok daha üstündedir.

Acaba Roger Penrose hesapladığı bu sayı hakkında ne düşünmüştür? Penrose, akıl sınırlarını çok aşan bu sayı hakkında şu yorumu yapar: *"Bu sayı, yani 10 üzeri 10 üzeri 123'te bir ihtimal, Yaratıcı'nın amacının ne kadar keskin ve belirgin olduğunu bize göstermektedir. Bu gerçekten olağanüstü bir sayıdır. Bir kimse bunu doğal sayılar şeklinde bile yazmayı başaramaz, çünkü 1 rakamının yanına o kadar sıfır koyması gerekecektir ki, eğer evrendeki tüm protonların ve tüm nötronların üzerine birer tane sıfır yazsa bile, yine de bu sayıyı yazmaktan çok çok geride kalacaktır."* (Penrose R. 1989)

Açıkça ortaya koyulduğu gibi, kâinatın tesadüfen oluşma ihtimali yoktur. Montreal Üniversitesi Psikiyatristi Karl Stern, bu gerçeği görmezden gelmeye çalışanlar hakkında şöyle bir değerlendirme yapmaktadır: *"Evrenin şu anki yapısının tümüyle bir tesadüf eseri olabileceği düşüncesi, tamamıyla delice bir düşüncedir. Delilik kavramını argovari bir hakaret niyetiyle değil, tamamen psikolojideki teknik anlamıyla kullanıyorum. Gerçekte bu tür bir düşünce ile şizofrenik düşünce tarzı arasında büyük benzerlikler vardır."* (Rifkin J. 1983) (Şizofrenik düşünce içeriği bozukluğunda, gerçeklikle ilgisiz tuhaf fikirler ve çıkarımlar bulunur.)

Şimdi geldik fantastik laboratuarımızla ilgili gecikmiş ikinci sorumuza: Acaba fantastik laboratuarımızda gerçekleşen, yüksek bir teknolojinin ürünü olan şaşırtıcı ve inanılmaz işler, içinde bulunduğumuz fakat artık alıştığımızdan hayret etmeyi unuttuğumuz dünyamızın içinde cereyan eden olaylara benzemiyor mu?

Detaylı düşünürsek ve dikkatle incelersek, doğru cevapları bulabiliriz. Yüzeysel ve üstünkörü bakış bizi yanıltabilir. Dünyanın her köşesinden, hayat sahibi mucizeli makineler fışkırıyor. İrili ufaklı, çeşit çeşit bileşimlerden meydana gelmiş bu yaşam çeşitliliği 95 adet temel elementten çıkıyorlar. O elementler, aynen misalimizdeki yüksek teknoloji laboratuarında programlanmış nano parçacıklar gibi çalışıyorlar. İşte gözümüz önünde kendilerini belli bir düzenle kopyalıyorlar ve hızla çoğalarak canlıları oluşturuyorlar. (Tabiatta bulunan ve bütün özellikleri bilinen elementlerin sayısı 95'tir. 107 veya 118 olarak ifade edilen farklı element sayıları, yalnız atom ve kütle numaraları bilinen veya laboratuarda sentetik olarak elde edilen elementleri ifade etmektedir.)

Vücudumuzda çalışan hücreler ve elementler, sanki başka bir yerde programlanmışlar ve oradan emir alıyorlar ve kontrol ediliyorlar gibi bir vaziyeti, işleyişleriyle ortaya çıkan harika neticelerle açıkça gösteriyorlar ve görüyoruz. Aslında hepimiz emir altında çalışan elementlerden yapılmış, etten ve kemikten, ruh sahibi bir android gibi değil miyiz? Kendinize hiç bu gözle baktığınız olmadı mı? Canlı, biyolojik bir makinenin içinde yaşıyoruz. Dünyamız müthiş bir canlı android üretim laboratuarı gibi çalışıyor. Hem de nasıl! Milyonlarca canlı türü! Milyarlarca canlı ferdi! Bilim türlerin tasnifini tamamlamaktan aciz kalmış. Halen şu an itibariyle dünya üzerinde 10 milyona yakın olduğu tespit edilen canlı türlerinin tasnifi devam ediyor. Bu sayının ancak dörtte birine bilimsel bir isim verilebildiğini biliyor muydunuz? Sadece mantar alanında 611 bin tür mevcut olduğu ifade ediliyor. Kıtalarda yaşayan 6.5 milyon tür bulunurken, 2.2 milyon tür de okyanus, denizler, akarsular ve göllerde yaşadığı tahmin ediliyor. 250 yıldır süren canlı türleri tasnifi üzerinde en azından daha 500 yıl çalışılabileceği belirtiliyor. (Mora C. 2017)

Bu bilgiler ışığında, içinde bulunduğumuz Dünya misafirhanemizin ve kâinat sarayının, geniş bir bakış açısıyla bakıldığında bir mucizeler diyarı olarak göründüğü ve misalimizdeki ruhu olmayan kopya canlıları üreten yüksek teknolojili fantastik laboratuardan çok daha büyük ve mükemmel olduğu, güneş gibi açık bir gerçeklik olarak kabul edilmelidir.

Ancak ileri bir teknoloji ve yüksek bir bilgi ürünü olabilecek ve büyük bir aklın tasarım kabiliyeti ile vücuda gelebilecek gelişmişlikte ve sanatlı olarak yapılan bu canlıları, *"Önüne aldığını dağıtan ve karıştıran büyük tabî unsurlar yapmıştır"* diye kabul etmek ise, o fantastik laboratuvardaki mini parçacıkların, fırtınanın çarpmasıyla kendi kendilerine mükemmel bir şekilde programlanmış olabileceklerine ve yaşam kopyası olan bitkiler, hayvanlar ve insanlardan çok sayıda meydana getirdiklerine hükmetmekten binlerce kat büyük bir hezeyandır. Böyle bir iddia, bir insanın ancak zihnî bir hastalık esnasında söyleyebileceği bir söz kadar mantıksız görünüyor.

Şimdi biz bütün bu bilimsel verilerden, incelemelerimizden, tabiatta gördüklerimizden ve detaylı araştırmalarımızdan kendi çıkarımımızı, yorumumuzu ve kendi kanaatimizi söylüyoruz:

Bizler böyle hatalı düşüncelerin, ancak eşyanın varoluşunun gerçek sebebi olan olağanüstü bir yaratıcıyı kabul etmek istememekteki ısrardan kaynaklanabileceğini ve hakikatlerin arayıcısı

olan bilimsel düşünceye, böyle asılsız fikirlerin yakışmadığını ve onlarla bu kâinatın izah edilemeyeceğini düşünüyoruz.

Herkes gibi bizim de aklımızın hayret içinde kaldığı ve devasa büyüklükte, ihtişamlı ve canlı bir tablo olan bu güzel kâinat, acaba güzelliğine ve mükemmelliğine yakışan bir açıklamayı hak etmiyor mu?

İnsanlığın yüksek ruhu, bu şaşırtıcı kâinatı açıklayan doğru ve tatmin edici bir cevap istiyor.

Bizler olağanüstü olayların açıklamalarının da *"Olağanüstü"* olmasını gayet *"Olağan"* görüyoruz ve bu büyük soruların cevabını tabiat tuvalinde, zerreler mürekkebiyle, aklın daha mükemmelini hayal edemeyeceği bu güzel kâinat tablosunu resmeden ilahî sanatkârın varlığında buluyoruz ve O'nu hürmetle takdir ediyoruz.

Bu büyük eserini hayranlıkla seyretme şerefini bize vermesine, bizi kendisine anlayışlı birer muhatap kılmasına ve eserleriyle kendini bize tanıttırmasına karşılık O'nu tanımak ve tanıttırmakla karşılık vermeyi en temel insanlık görevimiz olarak görüyor ve kabul ediyoruz. İncelikli ikramları karşısında minnet ve memnuniyetle, ihtişamlı saltanatı önünde *"hayret ve muhabbetle secde"*ediyoruz! (Nursi, B. S. 1926)

Yapılan analiz sonucunda, tabiattaki maddî sebeplerin bir araya gelerek canlıları ve canlılığı oluşturmalarının imkânsız olduğu, kesinlik derecesinde ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Dawkings, R. Doğaya bakınca yaratıcı bir gücün olduğunu hissediyorum. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Vvl7xRxF7MI

Bird, W. R. (1991) The Origin of Species Revisited. Nashville: Thomas Nelson Co. 304.

Demirsoy, A. (1984) Kalıtım ve Evrim. Ankara: Meteksan Yayınları. 64.

Bird, W. R. (1991) The Origin of Species Revisited. Nashville: Thomas Nelson Co. 305.

Shapiro R. (1986) Origins: A Sceptics Guide to the Creation of Life on Earth. New York Summit Books. 127.

Hoyle F. (1984) Evolution from Space. New York Simon & Schuster. 148.

Hoyle F. (1984) Evolution from Space. 130.

Blum, H. (1955) American Scientist. 43. 595.

Davies, P. (1984) Superforce: The Search for a Grand Unified Theory of Nature. 184.

Davies, P. (1983) God and the New Physics. New York: Simon & Schuster 189.

Bilim ve Teknik. (2017) Science Dergisi'nden tercüme. 201. 16.

Penrose R. (1989) The Emperor's New Mind. ; Denton M. (1998) Nature's Destiny. The New York: The Free Press. 9.

Rifkin J. (1983) Algeny Newyork: The Viking Press. 114.

Mora C. (2017) "Kamu Kütüphane Bilimi (PLoS)" kanalı yayınında ifade edilen bilgiler. Hawaii'den biyoloji ve matematik uzmanı.

Nursi, B. S. (1926) Risale-i Nur. Sözler. 9.Söz. 41.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

V. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Zeki EKER**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
11:30 12:00	Prof. Dr. Atila DOĞAN / Karadeniz Teknik Üniversitesi DOĞAL SELEKSİYONCU EVRİMCİ PARADİGMANIN DOĞURDUĞU İKTİSADİ, SOSYAL VE SİYASAL SONUÇLAR

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
12:00 - 12:30	İlkay MORAN, Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK Süleyman Demirel Üniversitesi	YARATILIŞ MODELİ: İNSAN KÜÇÜK BİR EVREN Mİ?
	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KAVASOĞLU, Prof. Dr. Kazım UYSAL Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	KLORÜR HÜCRELERİ
12:30-12:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

YARATILIŞ MODELİ: İNSAN KÜÇÜK BİR EVREN Mİ?

Yüksek Lisans Öğrencisi İlkay MORAN, Süleyman Demirel Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Isparta
ilk.moran@gmail.com

Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Biyoloji Bölümü, Isparta
hasanozcelik@sdu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, bir derleme olup insan vücudunun dünya ve evren ile benzeşen özelliklerini karşılaştırmak için yapılmıştır. İleri sürülen görüş şudur: Dünya (yer yüzü) evrenin küçük bir özeti, çekirdeği ve bir kısmıdır. İnsan da dünyanın bir özetidir. Görüşün dayandığı biyolojik ekolojik ve kimyasal temeller şunlardır: İnsan vücudunda kemik ve kaslardan meydana gelen taşıyıcı mekanik sisteme karşılık yerkürede dağlar; dolaşım sistemine karşılık akarsular ve göller bulunur. Yetişkin bir insan vücudunun ortalama %70'i sudan meydana gelmesine karşılık yeryüzünün de %70'i sularla kaplıdır. Yer kabuğuna baktığımızda 6 tabakalıdır. Buna karşılık gelen insan derisi de 6 kattan oluşur vs. Biyokimyasal açıdan bakılırsa Fe, Ca, C, H, O2, S, N, P, K gibi elementler yerkürede ağırlıktadır. İnsan vücudunda az bulunan elementler yerkürede de az bulunmaktadır. Örnekler çoğaltılabilir. İnsan vücudu ile yer küre arasındaki benzerlikler evren içinde dünyanın, dünya içinde de insanın bir nüve olduğunu; dolayısıyla insanın evrenin bir fihristi olarak kabul edilebileceğini göstermektedir. Ancak dünya gezegeni ile evrenin karşılaştırılabilmesi için yeterli bilgiye sahip değiliz. Görüşün doğru kabul edilmesi halinde varlık aleminin yaratıcısının aynı olduğu ve aynı malzemeleri kullanarak aynı metotla yarattığı anlaşılır.

Anahtar Kelimeler: İnsan biyolojisi, Elementler, Yaratılış mucizesi, Yaratılış modeli, Yerküre.

CREATION MODEL: IS MAN A SMALL UNIVERSE?

ABSTRACT

This study is a compilation and was made to compare the similar features of the human body with the world and the universe. The summary of the view put forward is this: Earth is a summary, core, and part of the universe. Man is too a summary of the Earth. The biological, ecological and chemical foundations on which the view is based are as follows: Mountains in the earth versus the carrier mechanical system consisting of bones and muscles in the human body; in place to the circulation system, there are streams and lakes in Earth. Although an average of 70% of an adult human body is made up of water, 70% of the earth is covered with water. When we look at the earth's crust, it has 6 layers. The corresponding human skin consists of 6 layers, etc. From a biochemical point of view, elements such as Fe, Ca, C, H, O2, S, N, P, K are predominant in the earth. Elements that are rare in the human body are also rare in the earth. Examples can be reproduce. The similarities between the human body and the earth show that the earth in the universe and the human being in the world are a nucleus, so that man can be accepted as an index of the universe. However, we do not have enough information to compare planet earth with the universe. If the view is accepted as correct, it is understood that the creator of the realm of existence is the same and that he created it with the same method using the same materials.

Keywords: Human biology, Elements, Creation miracle, Creation model, Earth.

GİRİŞ

Tarih boyunca insanlar en büyük sistem olan evrenden, yeryüzünden, en küçük sistem olan moleküllere kadar cansızlar ve canlılarda (bitki, hayvan ve insanlardaki) nizam, intizam ve hassas dengeleri merak edip incelemişlerdir. Her gün güneşin doğuşunu, batışını, gece-gündüzün birbirini takip edişini, mevsimleri, iklimleri takip etmişlerdir. Ancak bunların işleyişindeki intizam ve sistemler, daha da önemlisi insanoğlu ile olan ilgisi, benzerliği çoğu insanın ilgisini ve dikkatini çekmemiştir [1]. Ancak çok nadir görülen olaylar; mesela, güneş veya ay tutulması; dünyaya yakın geçen bir kuyruklu yıldız veyahut dünyaya meteor düşmesi gibi olaylar herkesin ilgisini çekmiştir. Çoğu insan o gün gök olaylarını takip etmek için sabahlara kadar uykusuz kalıp gelişmeleri takip için ya televizyonların ya da teleskopların başına geçmişlerdir. En küçük alemden en büyük aleme kadar nerede, ne zaman ne olup bitiyorsa insanoğlunun merakını celp etmektedir. Ancak yıllarca dünyaya bir göktaşı düşmeyişi, düşenin de birinin başını kırmaması, sayısız gök cisminin dünyamıza çarpmaması gibi mükemmel nizamı gösteren gerçekler çoğu insanın merakını celp etmemiş ve dikkatini bile çekmemiştir. Canlılarda da durum aynıdır. Bir dakikada, bir saniyede doğan insan ve hayvanları, aynı şekilde yeni meydana gelen bitkileri düşünelim. Hepsi muntazam, irsi özelliklerine göre oğul döller meydana geliyor. Ancak yapışık parmaklı, 6 parmaklı, yapışık ikizler gibi istisna olarak meydana gelenler ve bu canlılara yapılan başarılı cerrahi müdahaleler haber kanallarında mükerreren sunulmaktadır. Bazı bilimciler bu kadar harika işlerin mekanizmasını ve müdebbirini düşünmek, idrak etmek yerine dünya nüfusunu azaltmayı hedeflemekte, bilim kisvesi altında teoriler (*Malthus hipotezi* gibi) ileri sürerek dünyayı kandırmaya çalışmaktadır. Kandıramayınca da tüm insanları virüs bombardımanına tutmakta, kendileri dışındakileri imha yoluna gitmektedirler. Dünya savaşlarını yaşadık. Büyük felaketlerdi. Ama hangisi faili meçhul kaldı ve virüs yolu ile gerçekleştirilen biyolojik silahlar kadar insan öldürebildi? Bu kadar cehalet ancak tahsille, bilimle olabilir. 'Ulemâü's-Sû' denen bu kesim, binler fununu bilseler de cehli mürekkep içinde birer echeldirler. Bilim adamlarının ahirette yeri ya minare başıdır ya da cehennem kuyusunun dibidir. Bakalım dünya nüfusu böylesine kırılırken failleri dünyada rahatça yaşayabilecekler mi? Bütün bu olaylar konuya yanlış bakıştan kaynaklanmıyor mu?

Günümüzde dünyada yaklaşık 7.8 milyar insan yaşıyor. *İslamî yaratılış açısından bakıldığında; her insan kâinatın küçük bir örneğidir, fihristesidir, özetidir. Kâinat da büyükçe bir insandır* [1]. İmam Gazali, Yunus Emre, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Yahya b. Muaz er-Razî, Bediüzzaman gibi önemli şahsiyetler eserlerinde insanı evrenin bir çekirdeği, küçültülmüş bir nüvesi, bir fihristesi olarak ifade etmişlerdir. Bu bilgilerin ve düşüncenin kaynağı şüphesiz kutsal kitap Kur'an ve Hadislerdir. Acaba bu konuya fen bilimleri ne gözle bakmaktadır? İşte bu bildirinin konusu müspet bilimler ışığında 'insan küçük bir evren mi' sorusuna cevap aramaktır.

İnsanın var olma serüveni ilk insan Hz. Âdem'in yaratılması, daha sonra da neslinin bir kadın ve bir erkekle devam ettirilmesine dayanır. Ana rahminde sperm ile yumurta hücresi birleştirilir. Yumurta hücresinin sperm tarafından döllenmesiyle zigot oluşturulur. Mitozla önce 2'ye, sonra 4, 8,16 ve 32'ye bölünür. Devamlı bir değişim, büyüme ve gelişme görülür. Birileri bu olaylar zincirine dönüşüm, değişim anlamında 'evrim' der, birileri ise 'yaratılış'. Ama hepsi aynı olayı aynı sıra ile ve aynı şekilde anlatır. Ancak anlatılamayan bir şey var. Cansız ve şuursuz sebeplerden bunca canlı nasıl meydana gelebiliyor. Temel bilim olan ve canlıları her yönüyle inceleyen biyologlar bu soruya cevap verebildiler mi? Doğuş ve ölüm tesadüfi olaylar mı? Canlı neden doğar, neden yaşar, neden ölür? Bu olayların faili kimdir, maksadı nedir?

İslami yaratılış görüşüne göre; insan yalnızca maddi varlıktan ibaret değildir. Aklı, vicdanı, idraki, duyguları ve ruhu da vardır. Öyle ki 'Psikoloji' Ruhbilim olarak tanımlanmıştır. Derviş Yunus'un ifadesiyle 'Ete, kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm… Beni bende demen, bende değilim, Bir ben vardır bende, benden içerü'… İslam dininde ilmin kapısı olarak belirtilen HZ. Ali'ye göre; İnsan zübdei alemdir. Büyük şair Şeyh Galip de "Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen; merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen' demiştir. Buna göre; insan kâinatın (evrenin) özüdür. Kâinatta ne varsa aynı şeyler maddi alemde hem de aynı oranda insanda da vardır. Yani insan kâinata denk kabul edilmektedir. Kâinatın yaratılma sebebi insandır. Kur'an-ı Kerimde; Allah'a kulluk etmesi için yaratılmıştır (Zariyât Suresi, A. 56) buyurulmaktadır. Yeryüzüne halife kılınmıştır (Bakara Suresi, A. 30). Mükerrem bir varlıktır (İsrâ Suresi, A. 70). Ahseni takvim üzere yaratılmıştır (Tin Suresi, A. 4). Ey Habibim; Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım (Levlake levlake lemâ halaktü'l-eflâk) Kutsi Hadisi Şerifi'ne [2] göre evren Cihan Peygamberi Hz. Muhammed Mustafa'nın (SAV) yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır. Sonuçta bu Hz. peygamber de bizden biridir, yani bir insandır. Mesajı tüm insanlığadır. O'na ne kadar uyarsak bu hadisin manasından hissemiz artacaktır.

İslami kaynakların tamamı insanı evrenin merkezine koymuş, bir özeti, çekirdeği olarak görmüştür. Farklı düşünen âlim, bir mütefekkir olmamıştır.

İnsanın estetik ve fizyolojik özellikleri göz önüne alındığında sanat ve tasarım açısından özelliklerinin değeri artar. İnsan bazen sadece bir eserin ana konusu olur, bazen de diğer konulara değer katar. Önemli şahsiyetlerin hayatları hatta bir konudaki görüşü veya başından geçen ibretlik bir olay hakkında külliyatlar dolusu eserler yazılmıştır. Bir sanat eseri veya tasarım çalışmasında verilmek istenen mesaj duygu, anlam, konunun özü, belge haline getirme vb. birçok olgu insanların emekleri sayesinde kavranabilmiştir [1]. Diğer canlıların dünyasında bu tür problemler yoktur. Ne geçmişin korkusu, ne de gelecek endişesi. Tüm hayatı yaşadığı an itibariyledir. Gelecek nesillere nasihatler, bilgi, maddi ve manevi kazanımların nakli, endişeler, korkular, meraklar ve idrak vb. yoktur.

Yıllarca bilim adamları insanın da bir hayvan olup olmadığını tartıştı ve bir sonuca varamadı. Sistematik ilmi canlıları sınıflandırırken ortak özelliklerden değil, farklı özelliklerden yola çıkar. Böylelikle canlıları birbirinden ayırt eder ve tanımlar. Bilim tanımla başlar. Bu tanım; sade ve tek anlamlı olmalıdır, birden fazla anlam taşımamalıdır. Peki bugüne kadar insanı diğer canlılardan ayırt edecek net bir tanım yapılabildi mi? Biyologlar, antropologlar, hekimler vs.ler bu kadar bilim adamı neden tatminkar bir tanım yapamadı? Her bir disiplin adeta bir filin bir tarafından tutup, tuttuğu organa göre de fili tanımlaması misali, portrenin tamamını

göremediler ve tanımları eksik kaldı. Bu eksiklik insanı sadece maddeden ibaret görme yanılgısından kaynaklanmaktadır. Çünkü 'Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir. Göz ise maneviyatta kördür'. Manevi özelliklerini göz ardı ederek insanı tanımlayamayız. Bu nedenle yapılan tanımlar insanı tüyleri yolunmuş bir tavuk gibi komik bir hale düşürmüştür. İnsanı anlamak için ortak özelliklere değil diğer canlılardan özellikle memeli hayvanlardan ayırt eden özelliklerine ağırlık verilmedir.

İnsan evrenin çekirdeği olabildiği gibi meşhur âlim, Ali Ulvi Kurucu'nun ifadesiyle 'Bütün alemi bir şahsiyette toplamak Cenab-ı Hakka zor gelmez'. Biz emaneti göklere, yerküreye ve dağlara teklif ettik, ama onlar bunu yüklenmek istemediler, ondan korktular, onu insan yüklendi (Ahzap Suresi, A. 72). Yerlerin ve göklerin taşımaktan kaçındığı görevi insanoğlu üstlenmiştir. Büyük şair Necip Fazıl Kısakürek de şiirinde benzer bir ifadeyle 'İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal, Hamallık ki sonunda ne rütbe var ne de mal' sözü ile insan olmanın manasına vurgu yapmıştır. Demek ki insan sadece dünyaya yemek, içmek, para kazanmak, çoğalmak vs. için gönderilmemiştir. Bu bildiri bu bilgiler ışığında fen bilimlerinden örneklerle insan olmanın ve evreni temsil etmenin manasını anlatmak için yazılmıştır.

1. Metot

Bu çalışma, bir derleme olup insan vücudunun dünya ve evren ile benzeşen ortak özelliklerini karşılaştırmak için yapılmıştır. 'İnsan evrenin küçük bir numunesidir (zübde-i âlemdir)' düşüncesinin fen ve matematik bilimleri açısından doğru olup olmadığını ortaya koymak için pozitif bilimler ışığında yorumlar yapılmaktadır. Biyolojinin felsefesi sayılabilecek bu çalışmada; insan, yeryüzü ve evren arasındaki ortak ve farklı özelliklerden çeşitli deliller sunulup yorumlanmıştır.

Bilimde gerçeğe ulaşmanın 2 yolu vardır: deney ve gözlem (yani pozitif bilim), diğeri ise akıl yürütme yöntemidir [1]. Yorumlarda akıl yürütme yöntemi kullanılmıştır. Burada 'dünya' ifadesi ile yeryüzü yani Biyosfer kastedilmektedir. Biyosfer ise canlıların yaşadığı her yerdir. Denizlerin 120 m derinliğinden, yerküredeki toprak tabakasından atmosferin 8-10 km yukarısına kadar olan bir alanı kapsar. Ortaya konan ve ispat için yorumlanan deliller muhtelif disiplinlerin bilimsel verileridir. Yorumları ise müspet bilimler ışığında yazar tarafından yorumlanmıştır. Şiir ve sahibi belli olan sözlerde kaynak gösterilmemiştir. Konu hakkında literatür taraması yapılmasına rağmen yeterli kaynak bulunamamıştır. Kendi biyoloji bilgilerimizin yer aldığı bilgilere de kaynak gösterilmemiştir.

2. İnsan ile Yerküre arasındaki benzerlikler

İleri sürülen görüşün esası şudur: Dünya, evrenin küçük bir özeti, çekirdeği ve bir kısmıdır. Dünya evrenin, insan da dünyanın bir özeti, fihristesidir.

Görüşün dayandığı biyolojik ve kimyasal temeller şunlardır:

- *İnsan vücudunda kemik ve kaslardan meydana gelen taşıyıcı mekanik sisteme karşılık yerkürede dağlar; dolaşım sistemine karşılık akarsular ve göller bulunur.* Yetişkin bir insan vücudunun ortalama %70'i sudan meydana gelmesine karşılık yeryüzünün de %70'i sularla kaplıdır.
- *Yeryüzünde ilk hayat sulardan başlamıştır. İnsanın anne karnındaki varoluş serüveni de*

bir sıvı (Amniyon sıvısı) *içerisinde olmaktadır.* Diğer canlılarda olduğu gibi DNA ipliği adı verilen moleküle genetik kodları yazılmıştır. DNA ise kimyasal olarak bir asittir yani su gibi sıvıdır.

- *Evrende, yerkürede ve insanda altın oran vardır:* Fibonacci Dizisi veya İlahi Oran olarak da bilinen Altın Oran, tabiatta ve insanın yaratılışında sonsuz bir sayı olarak bilinen bir matematik kuralıdır. İnsan, doğa ve evrenin içine gömülü olarak görülebilir.

Evrende. Yer kürede, insanda ve her yerde bulunan, doğal olarak oluşan bir sayı dizisi ve bir spiraldir. 1 sayısına eklendiğinde kendi karesine eşit olan iki sayıdan biridir. Altın oran: 1,618033…olarak devam eden ondalık sayıdır. Altın oranın matematiksel özelliğini gördüğümüz bir başka gösterge ise İnsan'dır. O halde insan, evrendeki tüm yaratılanların özüdür: Yani varlık aleminde ilahi uyumu yansıtan en dengeli oranlara sahip bir canlıdır.

Altın oran, insan yaşamında ve ürünlerde kullanılmaya başlanmadan önce doğada, çam kozalakları, deniz kabukları, galaksiler, samanyolu, gezegenler, insan bedeni, kasırga ve bazı bitkilerde zaten keşfedilmişti. Altın oran insan, doğa ve evrenin içine gömülüdür. Bunlar, bazen mikro bazen de makro kozmos olarak temsil edilirler. Yani buna göre; insan, evrendeki tüm yaratılanların özüdür: Varlık aleminin ilahi uyumunu yansıtan en dengeli oranlardır. Bu anlamda doğanın ve evrenin her yerinde bulunan matematiksel kalıpların görsel temsilidir. Altın oran bilerek veya bilmeyerek bilim adamlarına, sanatçılara ve tasarımcılara ilham kaynağı olmuştur. Özellikle sanat alanında ünlü ressamların tablolarında, tasarım alanında ise uluslararası düzeyde tanınan markaların logoları başta olmak üzere birçok grafik tasarım ile endüstriyel tasarım ürünlerinde görüldü. Yıllarca araştırmalara konu oldu [2].

- Zeising adlı araştırıcı bir erkeğin vücudunun toplam yüksekliğini 4 bölgeye ayırarak incelemiştir. Başın üst kısmından omuzlara, omuzlardan göbeğe, göbekten dize ve dizden ayağa kadar olan bölgeleri ayrı ayrı düşünmüştür. Her bir bölgenin kendi içinde simetrik olarak düzenlendiğini görmüş; 5 bölüme ayırmış ve buna ABBBA veya ABABA modeli demiştir. Ancak her zaman 2A + 3B toplanmış. segmentlerin her birinde ve aralarında farklı ölçeklerde bulunan altın oranlar gösterilmiştir. Zeising'in insan vücudunu gösteren oranları, doğanın bir Fibonacci ölçüm dizisiaracılığıyla Altın Orana nasıl yaklaşıldığının güzel bir örneğidir. Elde edilen veriler, insanınne kadar dengeli ve uyumlu bir yapıya sahip muhteşem bir varlık olarak yaratıldığını;insanın dünyanın ve evrenin bir tasarımcısının olduğunu ve aynı zat olduğunu göstermektedir [2].
- *Yer kabuğuna baktığımızda 6 tabakalıdır. Buna karşılık gelen insan derisi de 6 kattan oluşur* vs.
- Biyokimyasal açıdan bakılırsa Fe, Ca, C, H, O2, S, N, P, K gibi elementler yer kürede ağırlıktadır. İnsan vücudunda az bulunan elementler yerkürede de az bulunmaktadır. 'Allah; gökleri, yeri ve ikisi arasında olanları altı günde yarattı, sonra arşa istiva etti. Sizin O'nun dışında bir yardımcınız ve şefaatçiniz yoktur. Yine de öğüt alıp-düşünmeyecek misiniz?' (Secde Suresi, A. 4) ifadesi ile yeryüzünde 6 kıta oluşu ilginç bir benzerliktir [3].

Canlı vücudu incelendiğinde, ağırlıklı olarak 4 elementten oluştuğu görülür. Bu elementler ve oranları şöyledir; yaklaşık olarak; %65 Oksijen, %18 Karbon, %9,5 Hidrojen ve %3,2 Azottur. Bu durum yeryüzünde de yaklaşık aynıdır. Temmuz 2020'de gökbilimciler, karbonun çoğun-

lukla dev ya da süpernovalarda, özellikle de güneşin kütlesinden 2 kat daha büyük olanların merkezinde meydana gelen çekirdek tepkimeleriyle oluştuğuna dair kanıtlar bulmuşlardır. Karbon elementinin Yerkürede bolluğu, Oksijenden sonra kütlece ikinci element oluşu insan vücudunda aynı sıra iledir. Bu elementlerden meydana gelen protein ve yağ %16; karbonhidratlar %1 canlı bedeninin inşasında kullanılan moleküllerdir. Bunların hepsi karbon elementi içermektedir. Vücudun geriye kalan kısmı ise su (% 62-70) ve çeşitli minerallerden teşekkül eder. Canlıları oluşturan hücreler çoğunlukla karbon temellidir. Atmosferde %26,27 oranında bulunan CO_2 vb. olarak bulunan karbon elementi karbonhidratların, proteinlerin, yağların ve nükleik asitlerin temel bileşenidir. Karbon güneş, yıldızlar vb. çoğu gezegenin yapısında bol miktarda bulunur. Ca, Mg ve Fe ile çok büyük kütleli karbonat kayalarının (kalker, dolomit, mermer vb.) da ana bileşenidir. Hidrojen ile birleştiğinde, petrol, doğal gaz ve hidrokarbon yataklarını oluşturur [4]. Örnekler çoğaltılabilir.

3. Tartışma ve Sonuç

İleri sürülen görüşün özeti şudur: Dünya evrenin küçük bir özeti, çekirdeği ve bir kısmıdır. Yerküre evrenin, insan da yerkürenin bir özetidir. A=B, B=C ise A=C'dir. Yukarıda verilen örneklerden anlaşılıyor ki; *Evreni temsilen yerküre, yerküreyi temsilen insan, insanı temsilen organ seviyesinde beyin, hücresel seviyede zigot, organel seviyesinde çekirdek (nükleus), molekül seviyesinde DNA farklı seviyelerde temsilcilerdir.* Cisim küçüldükçe anlaşılması zorlaşır. Bu nedenle canlılığın en küçük birimi olan hücreyi yeterince anlayıp kavrayabilmiş değiliz. Hücre anlaşılmadan üst birimleri ise anlaşılamaz. Şu konu iyi anlaşılmalı. Canlının temeli olarak neden hücre kabul ediliyor da elementler, bileşikler, moleküller kabul edilmiyor? Çünkü hücre canlı bir birimdir. Canlının alt ünitesinin de canlı olması gerekir. Peki nasıl oluyor da cansız maddelerden canlı bir hücre meydana gelebiliyor?[6]. Hücrelerden dokular, organlar, sistemler oluşabiliyor? Hücreyi oluşturan organeller yalnız kaldığı yani izole edildiği zaman canlı değiller. Ancak Mitekondri, çekirdek ve sitoplazma; ya da sadece çekirdek ve sitoplazma bir araya gelse protoplazma adını alır ve canlılık olayı en alt seviyede görülmeye başlar. Ancak bu yapılar uzun süre açıkta kalmışlar ve izole olmuşlarsa protoplazma oluşmaz. Evrendeki şaşılacak derecedeki en önemli olay canlılıktır. Hayat, cansız maddelerin imtizacıyla izah edilemez. Burada bilinemeyen başka etkenler de vardır.

İnsan vücudu ile yerküre arasındaki benzerlikler evren içinde dünyanın, dünya içinde de insanın bir nüve olduğunu, dolayısıyla insanın evrenin bir fihristi kabul edilebileceğini göstermektedir. Bulgularda bazı örnekler verilmiştir. Bu örnekler çoğaltılabilir, eleştirilebilir hatta red edilebilir. Bilimin amacı iddia ortaya koyup ispatlamak yoluyla doğruya, hedefe ulaşmaktır. Kesin delile dayanan bulgular bilimin ortaya koyduğu gerçeklerdir. Bilinmeyen konularda ise hipotez, teori ileri sürülerek konu gündeme getirilir. Zamanla ya ispatlanır ya da yalanlanır. İleri sürdüğümüz görüşe dair delillerimizi kabul etmeyen bilim adamlarının aleyhte delillerinin ortaya konulması beklenir. Dünya gezegeni ile evrenin karşılaştırılabilmesi için yeterli bilgiye sahip değiliz. Görüşün doğru kabul edilmesi halinde tüm varlık aleminin yaratıcısının aynı olduğu ve aynı malzemeleri ve aynı metotları kullanarak yarattığı anlaşılır.

Evrenin yaradılış hikmetiyle alakalı olarak 'Yeryüzünde ne varsa tamamını sizin için yaratan, sonra göğe yönelerek onları, yedi gök olarak tamamlayıp düzene koyan O'dur ve O, her şeyi hakkıyla bilmektedir' (Bakara Suresi, A. 29) denilmektedir. Buradan yer yüzündeki en ince

ayrıntıya kadar her şeyin insan için yaratıldığı anlaşılır. 'İnsanın yaratılışındaki hikmet nedir' sorusuna cevap; 'Gerçek şu ki biz insanı çamurdan alınmış bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir korunakta nutfe haline getirdik. Ardından nutfeyi alakaya çeviriyor, alakayı şekilsiz et yapıyor, bu etten kemikler yaratıyor, daha sonra da kemiklere adale giydiriyoruz; nihayet onu bambaşka bir yaratık halinde inşa ediyoruz...' (Mü'minûn Suresi, A.12-14). 'Hakikatte biz insanı katışık bir nutfeden yarattık; imtihan edelim diye onu işitir ve görür kıldık' (İnsan Suresi, A.2). 'Sizi ondan (topraktan) yarattık, ona geri çevririz, bir kere daha sizi ondan çıkarırız/diriltiriz' (Tâhâ Suresi, A.55).Bu ayetler insana aslını gösterip mütevazi olmayı; gururdan kibirden uzak kalmayı emrediyor.

İslam alimleri görüşümüzün doğruluğunda müttefiktirler. Bu yönde görüşler ileri sürmüşler ve eserler vermişlerdir. Bu bildirinin ortaya çıkmasında ilham kaynağımız da zaten bu görüşlerdir.

İmam Gazali'ye göre; 'İlimlerin şahı Marifetullahtır. Kozmografya ilmini bilmeyen marifetullahta geri kalır'.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Hz. der ki; 'Ben yıldızlar arasındaki mesafeyi Tillo'nun (Siirt, Aydınlar ilçesi) sokaklarından daha iyi bilirim'. Bu sözler ve gayretler madde alemini araştırmaktan ziyade manevi alemi anlamak içindir.

Yahya b. Muaz er-Razî der ki; 'Nefsini bilen Rabbini bilir'. Yani Kâinatı veya insanı (kendini) bilen Rabbini bilir. Bir insan dünyayı ve evreni bilemeyebilir, ama kendisini bilirse o da kendisine doğru yolu bulmak için eter.

Derviş Yunus Emre ise şiiriyle aynı görüşü destekler ve der ki;

Dört kitabın manası
Bellidir bir elifte,
Sen elif dersin hoca
Manası ne demektir.

Yunus Emre der hoca
Gerekse var bin hacca,
Hepisinden iyice ve bir
Bir gönüle girmektir.

Şiir insanın yüceliğini, tüm dinlerin ortak noktasının doğrulukta birleştiğini, güzel ahlak taşımak olduğunu ifade etmektedir.

Bildirinin 2. yazarı aynı zamanda bir şairdir ve 'Alemlere Rahmet Peygamberim' şiirinde şöyle der;

Sen var olmasaydın bizler olmazdık,
Hilkati alemi hiç anlamazdık,
Doğruyu, eğriyi fark edemezdik,
Mürşidim, rehberim, canım Muhammed (SAV).

Bu sözler insanın ne kadar yüce bir varlık olduğunu, yaratanın insana ne kadar değer verdiğini ifade eder. Bu değerli oluş yeterince anlaşılmış olsaydı dünyada savaşlar olmazdı, kitle imha silahları üretilmezdi. Cinayetler işlenmezdi, mafya ve terör gibi olaylar ortaya çıkmazdı. Bir

insan kalbi bile kırılamazdı. İnsanlığın huzur bulması bu değerlerin bilinmesi ve sahiplenilmesinden geçer.

Bediüzzaman'a göre; Rabbimizi bize bildiren üç külli muarif var. Birisi şu kitabı kebiri kâinat, birisi Kur'an-ı Kerim, birisi de peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (SAV).

Bütün muarifler aynı fikri savunur ve destekler.

Görüşün dayandığı temeller şunlardır: Hava, su, ateş ve toprak doğada ağırlıkta bulunduğu gibi insan vücudunun yapısında da bulunmaktadır. Yoğunlaştıkları organlar farklılık gösterebilir. Kayaların yapısında kalsiyum magnezyum çok bulunur; bu durum mekanik sistem olan kas ve kemiklerde de aynı şekildedir. Proteinler hücrenin (canlının) temel yapı taşıdır. Olmazsa olmazı Azottur. Havanın da en büyük bileşeni Azottur (%78). Karbon, hidrojen ve oksijen de tüm organik moleküllerin yapısında bulunur [8]. Havanın da en büyük temel bileşenleridir. Dünyada en çok Hidro-karbon yatağı insan nüfusunun en yoğun bulunduğu Asya, Avrupa ve Afrika'dadır. Bu olay serseri bir tesadüfle izah edilemez. Hidro-karbon yataklarını yaratan Rabbimiz aynı coğrafyada aynı maddelerden insanı da yaratmıştır [9].

Hücre Diyor ki, I

İki Nükleik asidiz; tüm canlıyı yönetiriz,
İşlemleri yapmak için enzim, hormon… üretiriz.
Hayat ilmini istersen, beni iyi bileceksin,
'Kâinatın çekirdeği hücre olmuş' diyeceksin.

Soru-cevap:

'Gördüğüme inanırım, görmediğime inanmam'
Aklın gözlerine inmiş; ben de seni âlim saymam.

'İnsan küçük bir kâinat, kâinat büyük bir insan',
Her canlının temeli ne? Düşünmez mi bunu insan (!)

Bir iğne ustasız olmaz; bir köy muhtarsız olamaz',
Halikımın sanatıyım, bu iş rastgele olamaz.

Keşke bilinmez olaydık, Alem-ervahta kalaydık,
'Nasıl anlattınız bizi, Ey ulema sui' diyeydik.

İnsan vücudu ile yerküre arasındaki benzerlikler evren içinde dünyanın, dünya içinde de insanın bir nüve olduğunu, dolayısıyla insanın evrenin bir fihristi kabul edilebileceğini göstermektedir. Ancak dünya gezegeni ile evrenin karşılaştırılabilmesi için yeterli bilgiye sahip değiliz.

KAYNAKÇA

Eskiçubuk, S., 2020. Tek Yumurta İkizleri Ve Yapışık İkizler Evrimi Ret Ediyor?, IV.

Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi, 20-24 Ekim 2020, Bildiriler Kitabı, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, s. 9-15.

https://www.facebook.com/TahirBuyukkorukcuSohbetleri/videos/1895181484103063/ Erişim Tarihi: 12.11.2021.

Merçin, L., 2020. Altın Oran'ın, Sanat Ve Tasarım Ürünlerine Yansımasının İncelenmesi, *IV. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi*, 20-24 Ekim 2020, Bildiriler

Kitabı, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, s. 273-298.

Kiras, B., 2020. Bilime Rehberlik İçin Allah'ın Yaratma Sanatı: Biyomimetik, IV. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi, 20-24 Ekim 2020, Bildiriler Kitabı, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, s. 65-74.

Kasımoğulları, R., Hayatın Temel Unsuru; Mucize Element Karbon, *IV. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi*, 20-24 Ekim 2020, Bildiriler Kitabı, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, s. 30-43.

Tatlı, Â., 2015. Genel Biyoloji (Botanik), 9. Baskı, Hilal Ofset, Isparta. ISBN: 975-95379-1-5.

Soylu, R., 2020. Yaratılış Ve Sanatın Doğuşu Teorileri, *IV. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi*, 20-24 Ekim 2020, Bildiriler Kitabı, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, S. 299-330.

Öztürk, M.A., Seçmen, Ö., 2004. *Bitki Ekolojisi*, IV. Baskı, Ege Üniv. Basımevi, İzmir.

Uysal, K., 2021. *Ekosistemlerin Dilinden Yaratılış,* Kütahya Dumlupınar Üniversitesi yayınları.

KLORÜR HÜCRELERİ

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KAVASOĞLU, Dumlupınar Üniversitesi,
Gediz Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Kütahya, Türkiye
mustafa.kavasoglu@dpu.edu.tr

Prof. Dr. Kâzım UYSAL
Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Kütahya, Türkiye

ÖZET

Canlılarda hayatın devamı için yapı ve fonksiyonları farklı çok sayıda hücre çeşidi yaratılmıştır. Hayat, bu farklı hücrelerin mükemmel organizasyonu ve her bir hücre çeşidine yüklenmiş görevlerin eksiksiz yapılması ile devam eder. Klorür hücreleri de su ekosistemlerinde yaşayan canlıların hayatına imkân sağlayan özel hücrelerdir. Su canlıları, tuz atımı ve alımı için özel tasarlanmış klorür hücreleri sayesinde çok farklı oranlarda tuz ihtiva eden tuzlu ve tatlı sularda yaşayabilirler. Mitokondri organellerince zengin yaratılan klorür hücreleri, tuzlu sularda sodyum ve klor iyonlarının atımını, tatlı sularda ise alımını sağlarlar. Su ihtiyacını tuzlu su içerek karşılayan bir deniz balığının aldığı fazla tuz, solungaçlardaki klorür hücreleri ile atılarak vücut sıvıları tuz oranı ayarlanır ve homeostasi korunur. Bu olaya osmoregülasyon denir. Osmoregülasyon, sadece solungaçlarda bulunan klorür hücreleri ile değil, deri, böbrek ve bağırsak gibi dokulardaki farklı hücrelerin görevlerini yapması ile sağlanır. Osmoregülasyon mekanizması çalışmayan veya yetersiz kalan su canlısı ise hayatını devam ettiremez. Klorür hücreleri, özellikle tatlı su ve tuzlu su arasında göç eden balıkların farklı iyon içerikli sulara adaptasyonunda çok önemlidir. Klorür hücrelerinin bazolateral membranlarında bulunan sodyum-potasyum adenozintrifosfataz (Na+, K+ ATPaz) enzimi de osmoregülasyonda hayati görev alır.

Bu çalışmada farklı tuzluluk oranlarına sahip sularda hayatın devamı için özel görevler yüklenmiş olan klorür hücrelerinin yapı ve fonksiyonları anlatılmıştır. Balık solungaçlarında bulunan klorür hücrelerindeki özel ve hikmetli tasarımın ilahi bir tasarımcıyı gerektirdiği nazara verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Balık, göç, osmoregülasyon, klorür hücreleri, yaratılış.

CHLORIDE CELLS

ABSTRACT

Numerous types of cells with different structures and functions have been created for the continuation of life in living things. Life continues with the perfect organization of these different cells and the complete fulfillment of the tasks assigned to each cell type. Chloride cells are special cells that enable the life of living things in aquatic ecosystems. Aquatic creatures can live in salty and fresh waters containing very different amounts of salt, thanks to their specially designed chloride cells for salt removal and intake. The chloride cells, which are created rich in mitochondria organelles, ensure the excretion of sodium and chloride ions in salt water and their uptake in fresh water. The excess salt taken by a sea fish, which meets its water needs by drinking salt water, is excreted by the chloride cells in the gills, adjusting the salt ratio of the body fluids and maintaining its homeostasis. This phenomenon is called osmoregulation. Osmoregulation is achieved not only with chloride cells in the gills, but also with the functioning of different cells in tissues such as skin, kidney and intestine. An aquatic creature whose osmoregulation mechanism does not work or is insufficient cannot survive. Chloride cells are very important in the adaptation of fish, especially those migrating between freshwater and saltwater, to waters with different ion content. The sodium-potassium adenosine triphosphatase enzyme (Na+, K+ ATPase) found in the basolateral membranes of chloride cells also plays a vital role in osmoregulation.

In this study, the structure and functions of chloride cells, which have special tasks for the continuation of life in waters with different salinity rates, are explained. It has been taken into account that the special and wise design in the chloride cells in the gills of fish requires a divine designer.

Keywords: Fish, migration, osmoregulation, chloride cells, creation.

1. GİRİŞ

Kara ve su, canlılar için çok zengin ekosistemlere ev sahipliği yapar. Canlılar da farklı ekosistemlerde yaşamlarını sürdürebilmek için çok çeşitli özelliklerle yaratılmışlardır.

Balıklar, omurgalı canlılar arasında en fazla tür çeşitliliği bulunan sucul canlılardır. Su ortamında yaşayan balıklara, kara hayvanlarından farklı özellikler bahşedilmiştir. Bu farklılıkların en önemlilerinden biri solunum sistemi ile ilgilidir. Kara canlıları havadaki oksijen gazını (O^2) doğrudan kullanabilen akciğer solunumu yaparken balıklar suda çözünmüş O^2 gazını alabilmek için solungaç solunumu yaparlar. Dünyada her şeyi bir ölçü ve hikmetle yaratan kudreti sonsuz yaratıcı isim ve sıfatlarının tecellisi için bütün canlılara olduğu gibi balıklara da çok farklı kabiliyetler vermiştir.

Balıklar, farklı tuzluluk oranlarına sahip sularda yaşayabilirler. Balıkların farklı düzeylerde tuz içeren sularda yaşayabilmeleri için bazı özel hücre tiplerine sahip olmaları gerekir. Klorür hücreleri, balıkların farklı tuz oranları içeren sularda yaşayabilmelerine imkân sağlayan özellikli hücrelerdir. Aynı zamanda osmoregülasyon olayı sayesinde balıklar iyon dengelerini sağlayarak yaşamlarını sürdürürler. Bu çalışmada, balık solunumu ana hatlarıyla ele alınmış, ardından balıkların solungaçlarına yerleştirilmiş, farklı tuzluluk oranlarına sahip sularda hayatın devamı için çok önemli olan özel tasarlanmış klorür hücrelerinin yapı ve fonksiyonları anlatılmıştır.

2. Balıklarda Solungaç Yapısı ve Solunum

Balıklar, suda çözünmüş oksijeni alabilmek için solungaç solunumu yaparlar. Balıklarda solungaçlar yutağın iki yanında operkulumların altında bulunur (Şekil 1). Operkulumlar ağız yoluyla alınan suyun tekrar ortama verilmesinde görevlidirler. Aynı zamanda ağızdan su alımı esnasında kapanarak solungaçları olası parazitlere ve mikroplara karşı korumaktadır.

Solungaçlar dörder çift solungaç yayının üzerinde ikişer sıra halinde dizilmiş solungaç filamentlerinden oluşur. Solungaç yayının iç kısmında ise solungaç dikenleri bulunur. Her bir noktası tasarım harikası olan solungaçlarda, solungaç dikenleri yutulan sert cisimlere karşı koruma görevi görür. Solungaç filamentlerinin üzeri epitel bir doku ile sarılıdır. Epitel dokunun içerisinde solungaçlarda dolaşımı sağlayan getirici ve götürücü atardamar ve toplardamarlar bulunur. Balıklarda solungaçlar gaz değişiminin yanı sıra iyon ve su değişimi faaliyetlerini de gerçekleştirir. Solungaç filamentlerinde bu faaliyetleri sağlayan çeşitli hücre tipleri yaratılmıştır. Solungaç filamentlerinin ayrı ayrı olan yapısı solunum yüzeyi alanının genişletilmesini sağlar (Kuru, 2001; Timur, 2006).

Solungaç solunumu, akciğer solunumundan farklılıklar içerir. Bu farklılıklar hava ve su ortamlarının farklı özelliklere sahip olmasındandır. Bu farklılıkları kısaca sıralayacak olursak:

Suyun ve havanın O^2 seviyeleri farklıdır. Atmosferde O^2 seviyesi yaklaşık 300 mg/L civarlarındadır ve çok az değişkendir. Suyun O^2 seviyesi havanın O^2 seviyesinin %5'inden daha azdır. Soğuk sularda 10 – 12 mg/L'yi nadiren geçer. Hatta tatlı sularda bazen O^2 önemli derecede azalabilir, hatta tamamen O^2'siz ortamlar oluşabilir. Sudaki O^2 konsantrasyonunun havaya göre daha düşük olması balıkların kara canlılarına nazaran solunumda çok daha fazla enerji harcamasına neden olur. Böyle düşük oksijenli bir ortamda mutlaka özellikli bir solunum sistemi olmalıdır.

O^2 ve CO_2 gazları havada daha iyi difüze olur. O^2 ve CO_2 gazlarının doku ve hücrelere geçişi hava ortamında daha kolay gerçekleşmektedir. Bu nedenle akciğerler boşluklu yapıları ile bu olayı kolaylaştırır. Su ortamında daha güçlükle difüze olan bu gazlar için özellikli bir solunum organının bulunması zorunludur.

Su yoğunluğu hava yoğunluğundan çok daha fazla olduğundan daha fazla enerji gerektirir. Bu durum da solungaçların suda solunum yapmaya uygun tasarlanmasını gerektirir.

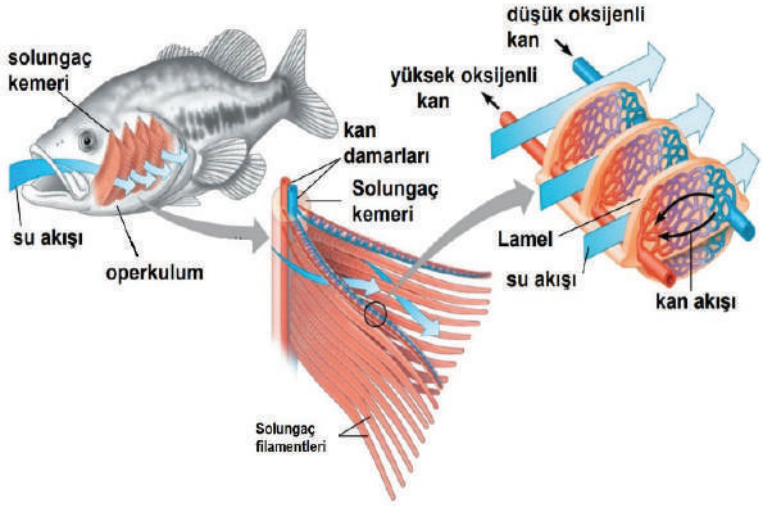

Şekil 1. Balıklarda solungaç yapısı ve solunumda solungaçların rolü (Reece vd., 2015'ten düzenlenmiştir).

Balıklarda solunumun gerçekleşmesi, tatlı ve tuzlu su balıklarında farklı mekanizmaları içerecek şekilde bir dizi faaliyetin art arda yapılması sonucu meydana gelir ve oldukça karmaşık bir süreçtir. Balık solunumunda tıpkı memeli solunumundaki gibi temel amaç vücuda oksijen almak ve karbondioksit vermektir. Bu gaz değişimi solungaçlarda gerçekleşir. Balık, ağız yoluyla bulunduğu ortamdan suyu alır. Suyun alınması esnasında operkulumlar kapanarak suyun ağız içine tamamen dolması sağlanır. Bu esnada solungaç kemerleri de genişleyerek alınan suyun solungaçların her tarafına temas etmesi sağlanmış olur. Solungaç filamentlerinin her yanı kan damarları ile kaplanmış durumdadır (Şekil 1). Su, solungaç filamentlerinin arasından geçerken difüzyon olayı sayesinde kanın oksijenlenmesi gerçekleşir. Suda bulunan O^2 gazı sudan kana geçerken kanda biriken fazla CO_2 ise suya aktarılır. Daha sonra ağız kapanır ve operkulumlar açılarak suyun dışarı verilmesi sağlanır (Reece vd., 2015). Ağız ve operkulumların uyumlu

çalışması sayesinde solunum hadisesi gerçekleşebilir. Balığın ağız ve solungaç yapısı sudan solunum yapılması için tasarlanmış özel bir yapıdır. Hikmetli bir tasarım, tasarımcısız olmaz. Balıkların solungaç yapısı da ilim ve kudreti sonsuz bir yaratıcının tasarımı ile olabilir.

Balıklarda solunum olayı sadece bir O^2 - CO_2 alışverişinden ibaret değildir. Solungaç solunumunda solungaçlar aynı zamanda iyon değişimini de sağlar. Bu sayede osmregülasyon olarak adlandırılan iyon dengesi de sağlanmış olur. Solungaçlarda iyon değişiminin gerçekleşerek osmoregülasyonun sağlanması için klorür hücreleri gibi bazı özel yapılı hücrelerin bulunması gerekir.

3. Klorür Hücreleri

Balık solungaçlarında yukarıda sayılan görevleri üstlenen *"pavement"* hücreler, aksesuar hücreler ve klorür hücreleri gibi çeşitli hücre tipleri bulunur. Klorür hücreleri ilk kez *"klorür salgılayan hücreler"* ismiyle 1932 yılında Keys ve Willmer tarafından yılan balıklarında tespit edilmiştir (Şekil 2). Keys ve Willmer katadrom yılan balıklarının yaptıkları göçte yüksek osmotik adaptasyonun sağlanabilmesi için özellikli bir hücre yapısı olması gerektiğinden hareketle klorür hücrelerinin varlığını belirlemişlerdir.

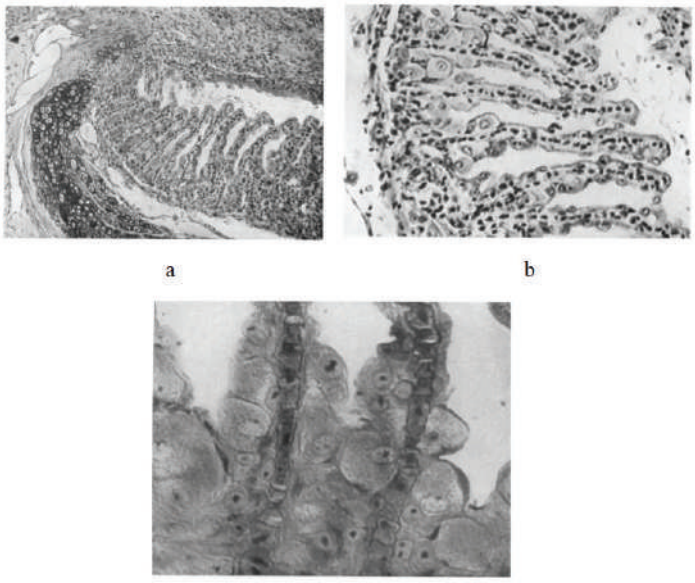

Şekil 2. a, b, c. Keys ve Willmer (1932) tarafından gözlemlenen klorür hücreleri

Klorür hücreleri yukarıdaki şekillerde görüldüğü gibi büyük boyutlu, oval, solungaç lameli üzerine yayılmış, çok sayıda mitokondri barındıran özel hücrelerdir. Solungaçlarda bulunan diğer özellikli hücrelerden daha farklı özelliklere sahiptirler. Örneğin klorür hücreleri *"pavement"* hücrelerin aksine brankiyal epitelyal yüzey alanının çok daha küçük bir kısmında bulunurlar. *"Pavement"* hücreler tüm filament boyunca bulunurken klorür hücreleri ekseriyetle solungaç filament epitelinin kıyısı boyunca, interlamellar bölgelerde ve filament – lamel birleşim yerlerinde bulunur (Evans vd., 2005). Apikal kript adı verilen yüzeye yakın bölgelerinde

içbükey bir boşluk içerirler ve iyon alışverişleri bu noktadan gerçekleşir (Şekil 3). Mitokondri organellerince oldukça zengin olan bu hücre tipi *"mitokondrice zengin hücreler"* ya da *"iyonositler"* olarak da adlandırılmaktadır (Perry, 1997). Klorür hücreleri adından da anlaşılacağı gibi klorür başta olmak üzere iyon giriş – çıkışını organize ettiğinden dolayı tatlı su ve tuzlu su balıklarında farklı morfolojik karakterlere bürünebilir.

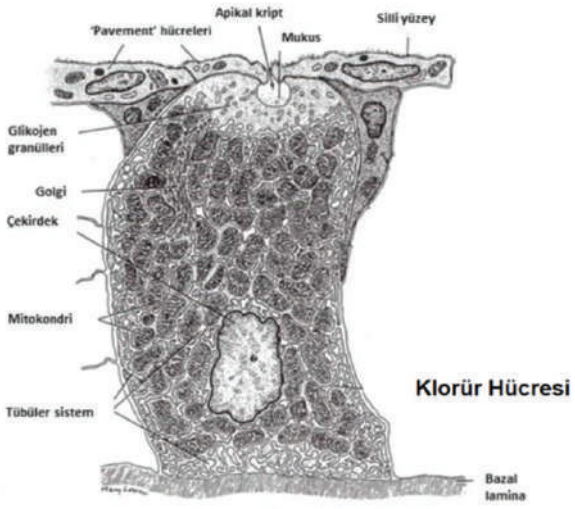

Şekil 3. Klorür hücresinin yapısı (Hoar ve Randall 1984; Gençoğlu 2017'den alınmıştır)

Klorür hücreleri daha önceleri kemikli deniz balıklarında klorür iyonunun salınmasından sorumlu mitokondrice zengin hücreler olarak tanımlanmıştır. Deniz suları bol miktarda sodyum (Na^+) ve klor (Cl^-) iyonları içerdiğinden bu iyonların fazlasının vücut dışına atılmasında görevli oldukları tespit edilmiştir. Ancak sonraları tatlı su balıkları ile yapılan çalışmalar klorür hücrelerinin sadece deniz balıklarında var olmadığını göstermiştir (Carmona vd., 2004). Yukarıda solungacın yapısı açıklanırken sadece gaz alışverişi değil, sucul ortamda iyon alışverişinden ve osmotik basıncın düzenlenmesinden de sorumlu olduğu belirtilmişti. Klorür hücrelerinin aktif iyon taşıması sayesinde osmotik basınç düzenlenir ve osmoregülasyon sağlanmış olur. Osmotik basınç kısaca bir ortamdaki suyun basıncı olarak tanımlanabilir. Yarı geçirgen bir zarla ayrılmış iki ortamda eğer yoğunluk farkı var ise su, hipotonik ortamdan hipertonik ortama geçiş yaparak osmotik basıncın düzenlenmesinde görev alır. Ancak bu durumda su kaybeden ortam bir hücre ise hücre büzüşebilir ve yapısı bozulabilir. Tersi halinde bir hücre osmotik basınç dengesi sayesinde su alıyorsa şişip patlayabilir. Sadece suyun pasif hareketiyle osmotik basıncın düzenlenmesi mümkün değildir. Daha aktif ve şuurlu bir hareketle iyonların aktif taşınması da gerçekleşmelidir. İşte bu olay balıklarda klorür hücreleri sayesinde gerçekleştirilmiş olur. Klorür hücrelerinin yaptığı bu aktif ve şuurlu hareketler sonrası osmoregülasyon sağlanır ve homeostasi korunmuş olur.

Klorür hücrelerinde yapılan çalışmalarda bu hücre türünde Na+-K+ ATPaz aktivitesinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Evans vd., 2005). Yapısında bol miktarda mitokondrinin de bulunması yüksek enerji ihtiyacı gerektiren bir iş yapıldığının göstergesidir.

Klorür hücreleri tuzlu ve tatlı su balıklarında iyon dengesinin sağlanması için aktif iyon taşınımının yapıldığı hücreler şeklinde tanımlanabilir (Gençoğlu, 2017). Bu iyonlar, Na^+, Cl^-, K^+ iyonlarıdır (Şekil 4, 5). Klorür hücreleri adeta ortamın tuzluluk oranını saptayarak bu iyonların dışarı atılması ya da vücut içerisine alınması davranışını aktif olarak gerçekleştirirler. Hücrenin bulunduğu yeri tanıyarak aktif ve istendik bir eylemde bulunması salt tesadüflere bağlanabilecek bir durum değildir. Böylesine akıllıca bir iş ve tasarım bütün kâinat üzerinde tasarrufu bulunan kudreti sonsuz bir yaratıcı tarafından gerçekleştirilebilir.

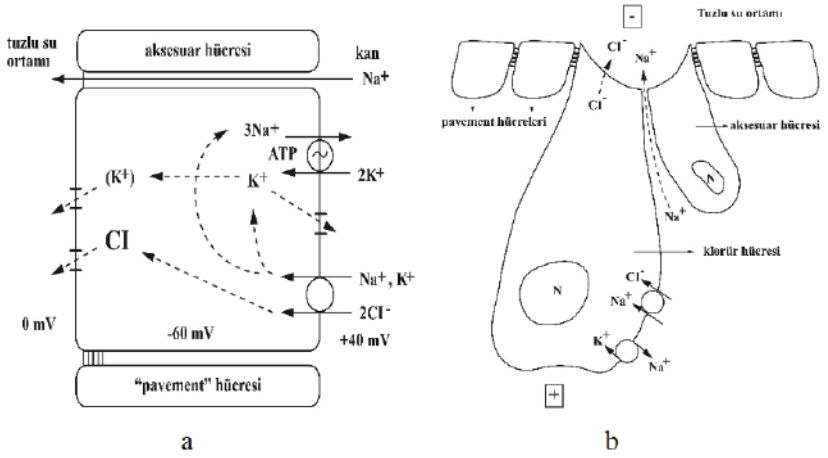

Şekil 4. a, b. Klorür hücrelerinde iyon alışverişi

(a: Karl ve Karnaky, 1998'den düzenlenmiştir, b: Karl ve Karnaky, 1986'dan düzenlenmiştir).

Aktif taşıma olayında Na, K, H, Cl gibi iyonlar taşınabilir. Klorür hücrelerinde gerçekleşen aktif taşımada en önemli membran proteini Na^+ - K^+ pompasıdır. Bu proteinde Na^+ için üç, K^+ için iki bağlama bölgesi bulunur. Na+-K+ ATPaz aktivitesiyle üç Na^+ kana karışırken iki K^+ klorür hücreleri içerisine alınır. Bununla birlikte hücre dışında yüksek Na^+ konsantrasyonu bu iyonun hücre içine girmesi için bir kuvvet oluşturur. Bu kuvvet de klorür hücreleri tarafından bir enerji kaynağı gibi kullanılır ve Na^+ ile birlikte Cl^- gibi başka maddeler de hücre içerisine girebilir (kotransport). Böylelikle solungaçlarda kana karışan bu iyonlar klorür hücreleri içerisine alınmış olur. Aksesuar hücreler ile klorür hücreleri arasından suya Na^+ çıkışı gerçekleşebilir; klorür hücre içerisinde yoğunluk oluşturan Cl^- ve K+ iyonları da pasif bir şekilde tekrar suya karışabilir. Özetle, tuzun sekresyonunda Na^+ - K^+ pompası ve kotransport olaylarının etkili olduğu söylenebilir (Karl ve Karnaky, 1998; Marshall, 2002; Hirose et al., 2003; Evans et al., 2005; Hwang ve Lee, 2007).

Klorür hücreleri tatlı su balıklarında tuzlu su balıklarına göre hem morfolojisi hem de çalışması bakımından farklılıklar gösterir. Bu farklılıkları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz (Katoh ve Kaneko, 2003; Evans vd., 2005; Perry, 1997; Perry ve Laurent, 1990; Pisam, 1981):

- Deniz balıklarında klorür hücreleri, çevrelerindeki aksesuar hücreler ve diğer hücrelerle oldukça ilişkilidir ve çok hücreli kompleksler halinde görev yaparlar. Ancak tatlı su balıklarında klorür hücreleri pavement hücrelerin arasında daha müstakil bir yapıdadır.

- Tatlı sular iyon içeriği açısından tuzlu sular kadar zengin değildir. Bu nedenle tatlı su balıklarında iyonlar vücut içerisinde tutulmak durumundadır. Bu da tatlı su balıklarındaki klorür hücrelerinin farklı bir yapıya sahip olmasını gerektirir. Tatlı su klorür hücreleri iyonlara karşı daha geçirimsiz bir bariyer oluşturur. Bunu, çevresindeki pavement hücreler ve diğer klorür hücreleri ile bağlantılar kurarak yapar.
- Tuzlu su balıkları klorür hücrelerinde apikal kript adı verilen bir girinti bulunur. Tatlı su klorür hücrelerinin apikal membranı genellikle bitişiğindeki pavement hücrelerle aynı hizadadır veya belirgin şekilde üzerinde çıkıntısı vardır.
- Klorür hücrelerinin en önemli özelliklerinden birisi iyon transferini sağlayan tübüler bir sistemin varlığıdır. Tatlı su klorür hücrelerinde bazolateral tübüler sistem deniz suyu balıklarına göre daha az gelişmiştir. Tatlı su ve tuzlu su balıklarının klorür hücre aktivasyon hızının birbirinden farklı olabilmesi tübüler sistemlerindeki farklılıklara bağlıdır.

Balıklar, farklı tuzluluk oranlarına sahip sularda yaşayabilir ve bu ortamlar arasında göç edebilir. Bütün yaşam döngüsünü sabit bir tuzluluk oranına sahip sularda geçiren balık türlerine stenohalin; hayatının belli bir kısmını tatlı/tuzlu suda geçirip belli bir dönemden sonrasını ise tatlı/tuzlu suya geçerek tamamlayan balık türlerine ise örihalin türler adı verilir.

Klorür hücreleri göç eden balık türlerinin göç edecekleri ortamlara adaptasyonunda da kilit bir role sahiptir. Yapılan bir çalışmada Fundulus heteroclitus türü tuzlu sudan tatlı suya transfer edilmiştir. Transferden sonraki 24 saat içinde, apikal kript bulunan deniz suyu tipi klorür hücrelerinin, düz veya çıkıntılı apikal membran üzerinde, gelişmiş mikrovilluslarla donatılmış tatlı su tipi hücrelere dönüştüğü; tatlı suya maruz kaldıktan sonra klorür ve aksesuar hücrelerin zamanla dejenere olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Katoh ve Kaneko, 2003). Lepistes ve somon balıklarıyla yapılan başka çalışmalarda tatlı sudan tuzlu suya geçtikçe klorür hücrelerinin sayısında artış gözlenmiştir (Shikano ve Fujio, 1998a; Shikano ve Fujio, 1998b). Fielder vd. (2007) *Pagrus auratus* türünü ‰30'luk tuzlu su ortamından hiperosmotik (‰45) ve seyreltilmiş hiperosmotik (‰15) ortama hızlı transfer ederek bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmaları sonunda ‰45'lik ortama transfer edilen balıkların klorür hücrelerinin sayısının değişmese de boyutlarının 1,4 kat arttığını tespit etmişlerdir. Yine aynı çalışmada daha az tuzlu ortama (‰15) alınan balıkların klorür hücrelerinin hem sayısının hem de boyutunun azaldığını gözlemlemişlerdir. Burada yer verilen ve verilemeyen örihalin balıklarda yapılan çalışmalar balıkların geniş bir tuzluluk aralığında osmoregülasyon yapabildiğini ve homeostasilerini koruduklarını göstermektedir. Aynı zamanda yapılan çalışmalar hiperosmotik ortamlarda fazla tuzun atılmasında klorür hücrelerinin doğrudan etkili olduğunu ispatlamıştır.

Dünyada farklı tuzlulukta su ekosistemleri yaratılmıştır. Farklı ekosistemlerde hayatın var edilmesi ve devamlılığının sağlanması için uygun donanımlarda canlılar yaratılmıştır. Canlılara yaşadığı ortama uygun tasarım harikası cihazların verilmesi ortam şartlarını bilen ilahi bir ilim ve kudretin varlığını gösterir. Mesela tuzlu denizlerde yaşayan balıklara içtiği tuzlu su içinde bulunan fazla tuzu atabilecek özel tasarımlı klorür hücreleri verilmesi buna en uygun örnektir. Klorür hücrelerinin mucize tasarımı ve bu tasarımın hikmetli olması ilmi ve kudreti sonsuz ilahi bir kudretin varlığını gösterir. Çünkü üstün ve hikmetli tasarımlar materyalist felsefenin iddiası gibi tesadüflerle meydana gelmiş olamaz.

KAYNAKÇA

Carmona, R., Garcia-Gallego, M., Sanz, A., Domezain, A., Ostos-Garrido, V. (2004). Chloride Cells and Pavement Cells in Gill Epithelia of *Acipenser naccarii:* Ultrastructural Modifications in Seawater-Acclimated Specimens. *Journal of Fish Biology* 64, 553–566.

Evans, D. H., Piermarini, P. M., Choe, K. P. (2005). The Multifunctional Fish Gill: Dominant Site of Gas Exchange, Osmoregulation, Acid-Base Regulation, and Excretion of Nitrogenous Waste. *Physiol Rev* 85: 97–177.

Fielder, D. S., Allan, G. L., Pepperall, D., Pankhurst, P. M. (2007). The Effects of Changes in Salinity on Osmoregulation and Chloride Cell Morphology of Juvenile Australian Snapper, *Pagrus auratus. Aquaculture* 272: 656–666.

Gençoğlu, L. (2017). Gümüş Balığı (*Atherina boyeri*, Risso 1810)'nın Deniz ve İçsu Populasyonlarının Büyüme Özellikleri ile Solungaç ve Böbrek Histolojilerinin Karşılaştırılması. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hirose, S., Kaneko, T., Naito, N., Takei, Y. (2003). Molecular Biology of Major Components of Chloride Cells. *Comp Biochem Physiol B Biochem* 136: 593–620.

Hoar, W. S., Randall, D. J. (1984). *Fish physiology*. Volume X, Gills. Part B, Ion and water transfer. Academic Press.

Hwang, P. P., Lee, T. H. (2007). New Insights into Fish Ion Regulation and Mitochondrion-Rich Cells. *Comparative Biochemistry and Physiology*, Part A 148: 479–497.

Karl, J., Karnaky, Jr. (1986). Structure and Function of the Chloride Cell of *Fundulus heteroclitus* and Other Teleosts. Amer. *Zool* 26:209 – 224.

Karl, J., Karnaky, J. (1998). Osmotic and Ionic Regulation, D. H. Evans içinde, *The Physiology of Fishes*. Florida: CRC Press.

Katoh, F., Kaneko, T. (2003). Short-Term Transformation and Long-Term Replacement of Branchial Chloride Cells in Killifish Transferred From Seawater to Freshwater, Revealed by Morphofunctional Observations and A Newly Established "Time-Differential Double Fluorescent Staining" Technique. *J Exp Biol* 206: 4113–4123.

Keys, A. B., Willmer, E. N. (1932). "Chloride-secreting cells" in the gills of fishes with special reference to the common eel. *J Physiol* 76: 368–378.

Kuru, M. (2001). *Omurgalı Hayvanlar*. Ankara: Palme Yayınevi.

Marshall WS. (2002). Na+, Cl-, Ca+2 and Zn+2 Transport by Fish Gills: Retrospective Review and Prospective Synthesis. J Exp Zool 293: 264–283.

Perry, S. F., Laurent, P. (1990). The Role of Carbonic Anhydrase in Carbon Dioxide Excretion, Acid Base Balance and Ionic Regulation in Aquatic Gill Breathers. J. P. Truchot ve B. Lahlou içinde, *Animal Nutrition and Transport Processes. 2. Transport, Respiration and Excretion*, s. 39–57 Basel: Karger.

Perry, S.T. (1997). The Chloride Cell: Structure and Function in the Gills of Freshwater Fishes, *Annu*. Rev. Physiol. 59:325-347.

Pisam, M. (1981). Membranous Systems in the "Chloride Cell" of Teleostean Fish Gill: Their Modifications in Response to the Salinity of the Environment. *Anat Rec* 200: 401–414.

Reece, J. B., Urry, L. A., Cain, M. L., Wasserman, S. A., Minorsky, P. V., Jackson, R.B. (2015). *Campbell Biyoloji.* Çeviri Editörleri: Ertunç Gündüz, İsmail Türkan, Ankara: Palme Yayıncılık.

Shikano, T., Fujio, Y. (1998). Immunolocalization of Na+/K+-ATPase in branchial epithelium of chum salmon fry during seawater and freshwater acclimation. *J Exp Biol* 201: 3031–3040.

Shikano, T., Fujio, Y. (1998). Relationships of Salinity Tolerance to Immunolocalization of Na+/K+-ATPase in The Gill Epithelium During Seawater and Freshwater Adaptation of the Guppy, *Poecilia reticulata*. Zool Sci 15: 35–41.

Timur, M. (2006). *Balık Fizyolojisi*. Ankara: Nobel Yayın.

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

VI. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Bünyamin DURAN**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
13:00 13:30	Prof. Dr. Sami ŞENER/ KTO Karatay Üniversitesi YARATILIŞ VE TOPLUM FELSEFESİ İLİŞKİSİ

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
13:30 - 14:00	Prof. Dr. Erhan PİŞKİN Dicle Üniversitesi	KEMİK VE İLİK ARASINDAKİ ORAN İLİŞKİSİNİN MATEMATİKSEL İNCELENMESİ
	Dr. Ali Âdem BAHAR, Prof. Dr. Kâzım UYSAL Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	PROKARYOT VE ÖKARYOTLARDA HÜCRESEL SEVİYEDE FİZYOLOJİK, YAPISAL VE GENETİK DEĞİŞİKLİKLER
14:00-14:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

SOSYAL HAYAT VE YARATILIŞ İLİŞKİSİ

Prof. Dr. Sami ŞENER, Karatay Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Konya
sami.sener@karatay.edu.tr

ÖZET

Yaradılış, insanın bütün hayatını ilgilendiren bir yaşama felsefesidir. Çünkü insan, kendi iradesi ile dünyaya gelmemekte ve insanüstü bir varlık ile hayata göz açmaktadır. Bu gerçek, insanın dünya hayatındaki sosyal ilişkilerinde de, bu gerçeği gözardı etmeden yaşamasını gerektirmektedir. Özellikle ilahi bilgi ve mesaj, insanın ilgisiz kalamayacağı bir olaydır.

Yaradılış misyonu, böylece sosyal hayatımızın her safhasında kendini gösterecek ve ilahi mesaj ile hayatın biçimlendirilmesi gerçekleşecektir. Çünkü insan, ilahi varlığın, kendisini boşuna yaratmadığını anlamak durumundadır. Böylelikle yaratılış kanunları ile sosyal kanunların keşişmesi gerçekleşir ve insan, ilahi ve beşeri özellikleri bünyesinde taşıyarak gerçek mutluluğa erişebilir.

Anahtar kelimeler: Yaratılış, hayat, sosyal, ilahi, insan

SOSYAL HAYAT VE YARATILIŞ İLİŞKİSİ

ABSRACT

Creation is a living philosophy which is being interest all the life. Because human being not coming to the world with his will power and opens his eyes to the life by the wisdom of Creator. This reality is culture that human being have to live pay sufficient attention in social relations.

Especially Human being is not to be uninterest to divine knowledge and message in the life. The mission of creation will appear itself in every part of life and ıt will cause formed the life with divine message. Because man has the capacity to understand that the creator does not create himself unnecessary.

Thus creation laws and social laws are been intersection and human being reaches real happiness by keeping divine and humane characteristics within themselves

Key words: Creation, life, social, divine, human being

GİRİŞ

Yaratılış, öncelikle insanı ve hayatı açıklayıcı bir bilgidir. Çünkü insan, kendi gerçeğini ve sorumluluğunu öğrenmek ihtiyacı içerisindedir. İnsanlığın bu köklü bilgisi, sadece ilahi kaynaklarda yer almış ve toplumların tarih içindeki dini, sosyal ve ahlaki yönelişleri; kutsal kitapların ele aldığı hayati konular olmuştur.

İnsan; neye inanırsa, o doğrultuda bir yaşama kültürü ve ilişkiler sistemi ortaya koyar. Çünkü inanç ve ahlak, sosyal hayatın en önemli belirleyici faktörüdür. İnsan, inandığı gibi yaşamak ve huzur bulacağı bir ortam ihtiyacı içerisindedir. Bu konuda, ilahi dinler ve doktrinler, insanlığa kendi sistemlerini sunmuşlar ve kendilerine çağırmışlardır. Buna karşılık, çeşitli felsefi ve ideolojik görüşler insanlığa kendi yönlerine çekmeye çalışmışlarsa da, ilahi mesaj; her zaman onlardan daha etkili olmuş ve hemen her dönem insan toplumlarını kendisine bağlı bir yaşayışa yöneltmiştir. Bu inanç ve mesajın bilgisi ile bağlantı kesildiği zaman, insanlık çeşitli problem ve kargaşalıklar ile yüzyüze gelmiştir.

İlahi dinler ve yaşayış kültürü:

Doktrin ve ideolojiler, nasıl belli bir gerçekliği dile getiriyorlarsa, İlahi dinler de, kendine has bir bilgi ve yaşama felsefesini sunmakta ve insanın varlığı ve esenliği için bir yaşama modeli getirmektedirler. Elbetteki, bu bilgilerin teorik yanı bir yana; pratikte uygulanabilirlikleri üzerinde dikkatlerin oluşması gerekiyor. Çünkü, slogan ve söylemler ile, bir dünya inşa edebilmek mümkün değil. İlahi mesaj ve yaşama tarzı, ideolojilerin tersine; insanlığa yaşanabilir ve huzurlu bir hayatı kurması bakımından birçok teorik sistemden daha güçlü ve gerçek bir dünya vadetmektedir.

İlahi dinlerin insanlar tarafından değiştirilmesi veya terk edilmesiyle, bazan seküler, bazan da totaliter sistemlerin baskısı ile dini inançlar ve onlara dayalı varlık anlayışları bozulmuş ve asıl niteliğinden uzaklaşmıştır. Fakat, ilahi inanç ve yaşama anlayışı, ferdi veya grup olarak, halen insanların hayatlarını düzenleyen ve onları, kendilerine ve toplumlarına fayda hale getiren bir sosyal sistem olarak varlığını devam ettirmektedir.

Aydınlanma ile başlayan bu keyfilik ve kuralsızlık, birçok ideolojilerin de çıkış sebebi olmuş; sahte hayat sistemleri ile insanlık, birkaç yüzyıllık dönemden beri, ümit ve beklentilerine kavuşamayarak huzur ve barışı elde edememiştir. Günümüzde, sloganlaşmış teorik görüş ve prapogandalar ile ayakta durmaya çalışan beşeri doktrinler; insanlığın problemlerini çözmek yerine, onları daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmişlerdir.

Günümüzde, insanlığa sahte bir hayat ve meşgaleler sunan *"sanal dünya"*, onları; çocuklar gibi meşgul edip, avutan bir sistem ile, toplumları daha bir kargaşa ve problemlerle yüzyüze getirmeyi hızlandırıyor:

Derinlikten ve anlamdan yoksun yüzergezer göstergeler ve imajlar yığınıyla televizyon, birbiriyle oynayan sonsuz bir dizi benzetim ürettikçe, somut gerçeklik … yitirilmesine yol açar ki, Baudrillar da buna *"hipergerçeklik"* der. Hipergerçeklik terimi, gerçek ile hayali olanın birbirinden ayırdedilemez hale gelmesini ifade eder. (Paetherson,1996 :165)

Medya ve internet vasıtasıyla bugün yapılan tek şey, ilahi bilgi ve ahlaktan uzaklaştırmak ve hayal ile vehimlerin girdabında toplumları oyalamak olmuştur. Bu yüzden, yaradılış ile yaradılış doğrultusunda bir hayatı yaşamak; insanlığın sığınacağı tek yer olarak yaradılış felsefesi ve hikmeti olmaktadır.

İdeoloji ve doktrinlerin zaman içinde değişmesine karşılık, dinler; aynı bilgi ve inancı mensuplarına ve diğer insanlara sunma gibi değişmez kuralları dile getirmişlerdir. Fakat, dinlerin; toplumlar ve onların menfaat arayışları ile orijinal ve asli niteliğinden uzaklaşmaları sapmaya uğramış kişi ve toplumların yönelişleri ile ortaya çıkmıştır. Bunun bir diğer adı da, *"anomi"*dir.

Durkheim, ayrıca toplumsal bütünlüğü örneğin aile, yönetim, ekonomi vb. yapıların bütünleşmesinde değerlerin, ahlaki konsensüsün olduğunu öne sürmektedir. Toplumsal normların istikrar sağlamasının yanında toplumun bireylerini kontrol ederek yönlendirdiği de görülmektedir. Ayrıca bireyde sınırsız ve doyurulması imkânsız hazlar olduğundan toplumsal düzen adına söz konusu arzuların denetim altına tutulması gerekmektedir. Burada ahlaki rehberliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da ancak rasyonel kültürün yaşatılması ve sosyal kontrollerin devreye girmesiyle sağlanabileceği görülmektedir (Slattery, 2014: 34-36)

İslam düşüncesinde Yaratıcı, yaratılanla birlikte düşünülmesi gereken bir gerçektir. Bir eser varsa, onu mutlaka yapan bir usta vardır. Bu yüzden, yaratılış gerçeği; insanın belki de en son reddedeceği konuların başında gelmektedir. Aslında yaratılışın reddi, insanın kendi varlığının da reddi manasına gelmektedir. Çünkü din, insanın yaratıcı ile muhatap olacağı ve kendini ilahi bilgi ile anlayacağı tek gerçektir.

Bazı batılı sosyal bilimciler, ilahi bilgiyi geleneksel bilgi olarak anlayarak, bu münasebetin insana yeni ufuklar açtığından bahsetmektedirler:

Bruner'e göre; geleneksel ilimlerde bilginin yeri ve kabı insan aklı değil, en üst düzlemdeki ilâhî ilim'dir. Gerçek ilim, yalnızca insan aklına değil, gerçekliğin insanüstü düzeyine sahip, fakat insan aklını aydınlatan ilme dayanır (Nasr, a.g.e.: 110).

Aslında, yaratılanı ve yaratılışı inkar eden kimse; bir bakıma tanrılık iddiasında bulunmakta ve yeni bir din ve hayat anlayışı ortaya koymaktadır. Çünkü insan ve toplumlar için inanç, vazgeçilmez bir değer ve anlayıştır. Gerçek bir düşünce ve sistem, İlahi otoriteleri inkar etmekle, kendi düşünce ve sistemini alternatif olarak getirip, görevini yaptığını düşünür. Burada, kendini kural koyma mevkiinde gören kişinin, öncelikle nasıl bir otorite ile karşı karşıya kaldığını bilmesi ve ondan sonra, kendi görüş ve felsefesini ortaya koyması gerekirdi. Fakat, kişinin kendini yüceltme isteği, böyle bir değerlendirmeyi çoğu. Zaman mümkün kılmamaktadır.

Batı Medeniyet anlayışında İlahi sığınma:

İnkar, bir inancı ve yaşama sistemini yerleştirmek ve yanlışı ortaya koymak için gereklidir. Ama, sürekli herşeyi inkar eden bir düşünce, aslında kendi felsefesinden emin olmadığını ve ona güvenmediğini göstermektedir. Çünkü, kendi görüşünün doğruluğundan emin olan kimsenin, başka görüşleri reddetmeye ihtiyacı olmayacaktır.

Bir başka konu ise, batılı filozof ve sosyologların yapmakta olduğu hatalı değerlendirmedir. Felsefeci ve sosyologlar, kendi toplumlarında ortaya çıkan kaos ve problemi durumlara bakarak, bir ümitsizlik ve çözümsüzlük içinde olmakta ve insan ve toplum adına olumsuz genellemeler yapmaktadır.

Medeniyet, insanlığın tarih boyunca ortaya koyduğu sosyal, iktisadi ve siyasi sistemlerin bir bütünü olarak gerçekleşmektedir. Medeniyeti, sadece insana ve onun istek ve beklentilerine bağlayan batı düşüncesi, aslında şuur altında yaratıcının varlığını; çaresiz ve çözümsüz kaldığı zaman farketmekte ve ondan destek alıp, ona sığınmayı tek kurtuluş yolu olarak göstermektedir.

Özellikle, kendilerini *"kurtarıcı"* gören ve bu yaşama felsefesini dünyaya sunan batının büyük madeniyet tarihçisi Arnold Toynbee'den bu konudaki görüşünü dinleyelim:

"Kurtarıcılar (en eskici-gelenekçi-kılıçla kurtarıcı, ilgisiz Stoacı ve dinî kurtarıcılar) parçalanmayı durduramazlar. Tek verimli yol, biçim değiştirme, gaye ve değerleri, duyum ötesi Tanrı krallığına aktarma yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yol, medeniyetin parçalanmasını durduramaz ama; ondan türeme yeni bir medeniyetin ortaya çıkması için bir tohum olarak işe yarayabilir. Böylece bütün insanlık tarihi, toplum ve medeniyet süreci bir yaratıcıya, Tanrı müdafaasına dönmektedir. (Sorokin,1963:8-9)

Batı toplumları, tarihi süreçte ciddi karışıklık ve problemlerle karşı karşıya gelerek, insanlığın geleceğine yönelik pek ümitli değerlendirmeler yapamamakta ve yukarıda görüldüğü gibi, ilahi bir desteğe ve makama sığınma ihtiyacı duymaktadırlar. Bu durum, onların sosyal düşünce ve teorilerine bile yansımaktadır. Her ne kadar, böyle bir tavır ortaya koyuyorlarsa da, onlardaki geleceğe yönelik kötümser düşünceler, her vesile ile meydana çıkmaktadır.

Bu konuda, en çarpıcı örnek Makyavelli'dir. Makyavelli, insanları şu şekilde tasvir etmektedir:

Genel olarak söylendiği gibi insanlar nankör, tehlikeyi göze almadıkları ve menfaat düşkünü oldukları için onlara fayda sağladığımız sürece tamamen sizindirler. Daha önce söylediğim gibi; size mallarını, kanlarını, canlarını ve çocuklarını verirler. Menfaatlerinden uzak kaldıkları zaman da isyan ederler. Herhangi bir hazırlık yapmadan, sadece sözlerine güvenen Prens, mahvolmuş sayılır. Akıllı hükümdar yeri geldiği zaman inancını terk etmelidir. Zira o, her zaman çıkarlarına uygun düşmeyecektir. (Cemile, 1986:74)

Yaşadığımızı kainat hayatında birçok hadise, insan çabası ve düşüncesi ile olmamakta ve beşeri iradenin dışında gerçekleşmektedir. Mevsimler, bitkilerin oluşması, insan ve hayvanların doğması, yeryüzü hareketleri gibi birçok olay, insan iradesi dışında gerçekleşmektedir. Böyle bir ortamda, yaradılış ile bağlantısız bir dünya görüşünün ne kadar gerçekçi olabileceği de şüphelidir.

Fizik ve Ruhi dünyanın farklılığı:

Yaratan ve yaratılış olayının inkarı ve reddi, insan irade ve gücünün dışındaki birçok olayı, *"tesadüf"* veya *"tabiat"* gibi, aklın ve idrakin kabul edemeyeceği bir açıklama metodu ile ifade etme garipliğine düşmektedir. İlmin, sebepler ve kanunlar gerçeği; bu açıklamayı kabul etmemektedir. Çünkü ilim, her iddianın bir delile dayanmasını gerekli görmektedir.

Bazıları, ilahi olayların ispat edilemeyeceğini söylemekteyse de; ilahi olayların sonuçlarını ve etkilerini, pek ala ilmi sebepler veya etkileri ile görebilmek mümkündür. Çünkü birçok

olay, aslında görülmediği ve dokunulmadığı halde kabul edilmektedir. Özellikle ruhi ve sosyal olayların, maddi konular veya nesneler gibi elle tutulup, görülmesi de mümkün değildir.

İnsan, binlerce yıllık ömründe, çevresindeki olayların nasıl meydana geldiğini ancak kavrayabilmiştir. Ama, sebebini henüz açıklayacak bir idrak ve anlayışa ulaşamamıştır. Dinin vermiş olduğu bilgiler, ilim tarafından ancak zamanla anlaşılma imkanı bulmakta ve hayatın sırrı henüz hiçbir kimse tarafından açıklanamamaktadır.

Bugün, depremlerin nasıl olduğu ve ne şekilde gerçekleştiği bile açıklanamamaktadır. Bu yüzden, her konuyu maddi kural veya kanunlar ile açıklamaya kalkışmanın da mantıki bir tutum olduğu söylenemez.

Nobel ödüllü Prof.Dr. Alex Carrel'in dediği gibi, ruhumuzun ve hatta biyolojik sistemimizin nasıl oluştuğunu henüz keşfedebilmiş değiliz. (Carrel,) Necip Fazıl, bir şiirinde *"Gözsüz görüyorum, rüyada nasıl?"* diyerek, gözle görülmeyen bir dünyanın varlığını dizelerinde haykırmıştır.

Bütün bu keşfedemediğimiz ve anlayamadığımız aleme, felsefi bilgi ile cevap veren insanlık; dinin bu konudaki bilgilerini ne açıklayabilmekte ve ne de kavrayabilmektedir.

Genetik Bilimcisi Prof. Collins, DNA da Tanrıyı gördüm diyerek, bir tırnak, tüy gibi her hücrede bir DNA molekelü bulunduğunu ve bunların her birinde 3 milyon farklı bilgi olduğunu açıklayarak, bu muazzam sistemin bir sahibi ve kurucusu olduğunu söylemiştir:

Bing Bank, kainatın hiçlikten başladığı gerçeği. Bu inanılmaz tekillikten Kainat doğmuştu ve o zamandan bu yana da genişliyordu. Bunun bir açıklaması olmalıydı. Tabiatın kendisini yaratmadığını gözlemlediğimize göre, nereden gelmişti Tabiat. Eğer, yaratıcının tabiatın parçası olmadığını sonucuna varmazsanız, problemi çözemezsiniz. Eğer yaratıcının zamanın dışında olduğunu anlamazsanız, problemi çözemezsiniz (The langue of the God,2006)

Bruner'e göre; geleneksel ilimlerde bilginin yeri ve kabı insan aklı değil, en üst düzlemdeki ilâhî ilim'dir. Gerçek ilim, yalnızca insan aklına değil, gerçekliğin insanüstü düzeyine sahip, fakat insan aklını aydınlatan ilme dayanır (Nasr, 1989:110).

Bir söz vardır: İnsan, bilmediğinin cahilidir. İlahi alemi ve bu alemin sırlarını bilmeyen insan, bu konuda cahilliğini bilmek ve bilmediğine sırt çevirmemek durumundadır. Ama, bazı insanlar; bilmediği konuları inkar ederek, aslında gerçekten cehalet sahibi olduğunu göstermektedirler.

Bilgi, insanın doğru kaynaktan elde ettiği ve hayatın gerçeklerinin de onu teyit edip, desteklediği bir niteliğe sahiptir. Böylece, hayatın işleyişi ve somut gerçekleri, bilgiyi doğrulamıyorsa, biz o bilginin güvenilirliğinden şüphe etmemiz gerekiyor.

Nasr; modern ilmin insanı ruh, akıl ve hatta psikolojik olarak hiçbir özelliğinin olmadığı bir evreni tahayyül ettiği ve bu yüzden evreni insani düzleme ait olmayan bir şekilde gördüğü doğrudur (Nasr,1989:107) demektedir.

Sosyal dünya ve İlahi kurallar:

Sosyal dünya, da ilahi düzenin bir parçası olarak anlaşılmadığında, onun da niteliği ve problemleri anlaşılamamaktadır. Sosyal bilgiyi, teknik bilginin bir parçası veya aynısı kabul eden anlayış, aslında bilmediğni bildiğiyle açıklamak gibi garip bir yola girmiştir. İbn Haldun, ilk

defa sosyal olayların belli bir kanuna göre gerçekleştiğini söylemiştir. Batı'da Sosyoloji'nin kurucusu sayılan Ogüst Comte'un sosyal olayların kanunları olduğunu, Haldun'dan 600-700 yıl sonda dile getirmesi, bir rastlantı değildir.

Sosyal hayat; belli bir düzen içerisinde yürümekte ve bu düzeni, insanlar manevi ve ahlaki değerleri ile gerçekleştirmektedirler. Öncelikle din, ahlak ve gelenekler; aslında sosyal sistemin gerçekleşeceği sistemin temelini oluşturmaktadırlar.

Ahlak, bir davranış kuralı olarak; dine ters düşmemek ve böylece, önce aynı dine inananları, daha sonra ise, farklı din ve görüş sahipleriyle nasıl bir ilişki kurulacağını insanlara anlatmaktadır.

Ahlaki, zoraki ve dayatma ile gerçekleşen kurallar topluluğu olarak görenler; insanın iç dünyasının olgunlaşmadan, davranışların iyi ve doğru bir şekilde gerçekleşebileceğini kabul eden materyalistlerdir. Çünkü insan davranışları, önceden kurularak; otomatik olarak ortaya çıkmamaktadır. Ahlak; insan davranışlarını hangi değerler çerçevesinde gerçekleşmesine yönelik kurallar topluluğuna sahip olup, bu kurallar; iyi ve huzurlu bir dünyanın gerçekleşmesine göre düzenlenmiştir.

W.Schubat'a göre, Prometuscu karaktere sahip Batı kültürü tek yanlıdır. Yaklaşan yozlaşmasını durdurabilmek için Hind, Çin Rus ve diğer doğu dinlerini (İslam kültürünü de özellikle belirtmek gerekir) eklemlemeyi değil, kendi içinde eritmeyi zorunlu bir çıkış yolu olarak görmektedir (Sorokin,1972:121).

Sosyal münasebetler, ahlak ve din gibi insanın ruh dünyasını olgunlaştıran ve düzenleyen bir kültürün sonucunda meydana gelmektedir. Sosyal münasebetlere ait kurallar; insanın, kişiliği ve kimliği ile gelişen bir hayat programının parçalarıdır. Dolayısıyla, onların huzurlu bir dünyayı ortaya koyması, ancak duyguların arınması ile mümkün olmaktadır.

Ziyaeddin Serdar, *"İslamin değişmez bir değer sistemi olduğunu ve zaman ile değişimi reddettiğini belirtir. Çünkü, İslam'a göre insanın tabiatı değişken değildir. Zaman ne getirirse getirsin, İslami değerler hep belli bir çerçeve içinde işler"* diyerek, İslam'daki değer anlayışının sürekliliğine dikkati çeker. (Serdar,1986:42)

Kültür; insanların yaşama felsefesi ve anlayışı olarak manevi ve maddi ilişkilerin biçimlenerek gerçekleşmiş şeklidir. Kültür; din, ahlak ve gelenekler ile alışkanlıklar, yerel özellikler ve beceriler gibi çok boyutlu dinamiklerin yer aldığı bir bütündür.

Günümüz sosyal hayatı, inanç ve ahlakın kaybı ile çok ciddi problem, sıkıntı ve açmazlar ile karşı karşıya bulunmaktadır. Çünkü insanlar, inançlarını kaybetmiş; sosyal hayatı, maddi faktörlerle düzenlemeye çalışmışlardır

Sevgi, ilgi, samimiyet, adalet, merhamet ve anlayış; bilgi ve maddi imkanla değil; inanç ve ahlak ile sahiplenilecek ve uygulanacak değerlerdir. Burada değer; inanç ve ahlak, kaynağıdır. Yerli yabancı birçok ilim adamı, değerlerin kaynağını inanç, yani iman olarak göstermektedir.

Bu durumda, sosyal hayatı ve medeni ilişkileri, inanç ve ahlakın dışında gerçekleştirecek ve muhafaza edecek bir sistem mevcut değildir. Bu değerler, para, siyaset, iktisat veya teknoloji ile ortaya çıkamayacağı gibi, muhafaza da edilemeyecektir.

İnancın dinimizdeki karşılığı iman, insanı bir yaratıcıya ve onun dinine bağlı hareket eden, İlahi adaletten korkan ve insanlara karşı ahlak ile muamele eden bir insan tipi hazırlamaktadır. Bu sistemde, duygular ve idrak; birbirini tamamlamakta ve güçlendirmektedir.

Bugün psikoloji ve sosyoloji, insanın; dışarıdan ve kaba kuvvet ile değil, iç dünyasında olayları idrak ederek, kurallara uyum gösterebileceğini göstermiştir. Fakat, modern sistemler; insanın iç imarını ve onun yaratıcı ile irtibat kurmasını engelleyerek iyi bir düzen kuracaklarını iddia etmektedirler.

Bu bilgiler, sosyal ilimlerin; değerleri hesaba katmayarak, insanın ruh dünyasını olgunlaştırmadan, kendi sorumluluğunu başkalarının hak ve hukukuna rıza göstermeyeceğini ortaya koymuştur.

Modern Batı dünyası, kendi toplumlarındaki azınlıkların haklarını korumak ve iyileştirmek için 1970'lerde Çokkültürlülük diye bir medenileşme projesi başlattılar. Fakat, hükümetlerin bütün gayretlerine rağmen, Batı'da bu çabalar 1990 yılına kadar sürdü ve gerçekleşemedi. Çünkü, batı'da kendini herşeyin merkezi ve üstün insan kabul eden Egosentrik anlayış, başka toplumlara kendine haklarını vermeye yanaşmadı. Batı'da halklar, kendileriyle başkalarının aynı seviye gelmesine tahammül edemediler.

İşte, Yaratılan ile bağlantılı bir kültür ile yaratılanı devre dışı bırakarak, kendini Tanrı yerine koyup, başka kültür ve halklara, tanrılık rolünü üstlenen bir kültürün hali. Sosyolog Antony Giddens, Avrupali gençlerin, başka kültürdeki insanları anlayacak bir yapıda olmadıklarını söylüyor. Zaten anlayabilmiş olsalar da, 1400'lerden sonra, batılı büyük devletler Sömürge imparatorlukları kurulabilir miydi?

Sosyal İlim ve Değerler isimli kitabımda, Sosyal İlim anlayışımızın değerlerimizin dışında gerçekleşemeyeceğini ve kendimize ait Sosyal bilim oluşturmamızın; din, ahlak ve geleneklerimizle bilgilerimizin kaynaşması ile gerçekleşebileceğini ifade ettim. (Şener, 1986:) Çünkü değerler; bir toplumun din, ahlak ve kültürlerinden oluşan, değer yargıları olarak gerçekleşmektedir.

Bugün, ilahi bilgiyi; modernizm ve ilim karşıtı gösteren batı; Kilise'nin iktisadi, siyasi ve ruhi alandaki hakimiyetini yok etmek için reddetti. Yani, suçluyu cezalandırırken, suç kavramını da yok etti. Çünkü, batı dünyasındaki bu yanlış uygulama, toplumu huzursuz etmişti. Bu düşünce, sadece kendini problemlerin içine atmakla kalmadı. Üstelik, Batı dünyasındaki bir sosyal gerçeği, başka ülkelerin sosyal hayatını açıklamak gibi, yanlış bir metodu dünya toplumlarına kabul ettirdi. Bundan da en çok Müslüman toplumlar zarar gördü.

Bugün sadece yaratılış olarak değil, sosyal hayatın anlaşılması, düzenlenmesi ve insanın ruh ve kültür dünyasının oluşması için de, ilahi bilgiye ihtiyacımız bulunmaktadır. İlahi bilgi, insanın ahlaki, ruhi ve medeni varlığını düzenleme konusunda insanlık tarihi içinde gerçekleşmiş tek uygulama.. Hayatın sosyal ve kültürel yanını, en merkeze alıp; fiziki, iktisadi ve teknolojik alanını aklın yürütmesine bırakıyor.

Ama, materyalist ve pozitivist görüş; buna bile tahammül edemeyerek, insanın tamamen maddeye, zevke ve cinsi duygulara tabi olmasını istiyor. Halbuki insanın yaratılış kanunu, bu ihtiyaçları, inancın ve ahlakın çerçevesi içine alarak çözümlemek istiyor. Sadece; bunların

insanın temel ve asıl ilgi alanı olmamasını, ihtiyaçlar ölçüsünde karşılanmasının gereğine işaret ediyor.

Batılı bir düşünür olan Guenon; batı kültürün ortaya koyduğu medeniyet anlayışını şu cümleler ile açıklıyor: Az çok bütünüyle tanıyabildiklerimiz arasında tamamen maddî yönde gelişmiş tek medeniyet, Batı medeniyetidir. Rönesans denen olayla aynı anda başlayan bu canavarca gelişme, beklenildiği üzere, zihnî bir gerilemeyi de beraberinde getirmiştir. (Guenon, 1972: 67).

Guenon'un sadece maddi alandaki bu gelişmenin, canavarca bir ruh ve sistem ortaya koyduğunu açıklamaktadır.

Batının Rönesansı, insan-kâinat-toplum ilişkisinde, insan zihniyle çerçevelenmiş "tek boyutlu bir dünya" anlayışından hareket etmektedir. Bu durum her türlü ilahî ve geleneksel bilgi ve değerden arınmış, faydacı ve fikrî bir âlem anlayışıdır. Batı, Rönesansla birlikte kendi geçmişi ile hesaplaşmakla kalmıyor; aynı zamanda bu düşüncesini başka toplumlara da hâkim kılma çabasına giriyordu. Bu yeni dünya, bir çok sosyolojik gerçeği de gözardı eden "ideolojik bir yaklaşım" tarzını ortaya çıkarmaktaydı.

İnsanî değerleri ise, ilâhî değerlerle olan bütünlüğü içinde düşünüyor ayrıca ve bu sürecin insana, insan olarak ne kazandırdığına ve ne kaybettirdiğine bakıyoruz önce. Bu sürecin bir devamı olan çağımızda belki insanların dış dünyaları daha bir aydınlık, daha bir göz alıcı ve daha bir geniştir. Fakat iç dünyaları o ölçüde karanlık, alabildiğine dar ve viranedir. (Kutluer, a.g.e: 45)

Tabii ki, düşünme melekesini kaybeden bir toplum; bütün bu bilgi ve anlayışlar dünyasından uzaklaşıp, hırsının, egosunun ve zevklerinin etkisi altında, bu büyük hayat programını gereği gibi anlayamıyor. İnsanın, yeniden kendini tanımasının; yaradanı tanımasıyla gerçek değerine ulaşacağını bilmemiz gerekiyor.

W. Schubart'a göre, Prometuscu karaktere sahip Batı kültürü tek yanlıdır. Yaklaşan yozlaşmasını durdurabilmek için Hind, Çin, Rus ve diğer Doğu kültürlerini (İslâm kültürünü de saymak gerekir) eklemlemeyi değil, kendi içinde eritmeyi zorunlu bir çıkış yolu olarak görmektedir. Onların varlığını tanıyan ve Doğu-Batı bileşimini bir çözüm yolu olarak öneren Goethe, Leibniz, Schopenhauer, Herder, Humboldt, Hartmann, Rückert, Neumann ve daha başka düşünürlerin uyarılarına hiç aldırış etmeksizin, artan bir gurur ve üstünlük duygusuyla, Batı dışındaki toplumları ve kültürleri sömürmeye, hakir görmeye ve ihmale devametmiş- tir. (Sorokin, 1972: 121).

SONUÇ

İnsan, yaşadığı hayatta; sadece kendi anlayış ve gücüyle herşeyi anlayıp, halledemeyeceğini bilmesi, önemli ve gerekli bir tavır. Çünkü, hiçbir akıl sahibi insan; niteliğini bilmediği ve gücünün yetmediği bir konuda iddia sahibi olamaz. Eğer oluyorsa, bu onun; ya düşüncesiz hareketinden veya hırsından ileri gelmektedir.

Aslında Allah, insana; kendi hayatında huzurlu ve mutlu bir yaşama düzenini ve bu hayatın sonunda da, mahcup ve ceza ile karşılaşmaması için kendi ahlak ve hukuk dünyasına yönelik bazı temel kurallar ile hareket etmesini emrediyor. Bu emir de, ilahi dini kabul edenler için gerekli bir görev. Kabul etmeyenler için, böyle bir mecburiyet zaten yok. Dolayısıyla, ilahi

dini kabul eden bir toplum, zaman içinde bu dinin kuralları ile bir zıtlık yaşıyorsa, bu konunun sosyal ve tarihi bilgiler ışığında ele alınması gerekiyor. Sadece, kişinin o anlık bilgi ve tecrübeleri ile kendi hayat felsefesini değerlendirmesi yeterli olmayabilir. Özellikle, dinin sosyal rolü ve fonksiyonunun da çok iyi bilinmesi gerekiyor.

Bugün bazı insanların; sporcu, artist, solist, siyasetçi ve sanatçı gibi diğer insanları; olduğundan fazla büyütüp, onları neredeyse tanrı seviyesine soktuklarını görmekteyiz. Hatta, onları kişilik ve hayat ilişkileri bakımından tanımadıkları halde, onlara bütün samimiyetleri ile bağlanmaktadırlar. Halbuki, onlarda ciddi bir destek ve fayda da görmüş değildirler. Buna karşılık, Allah'ın insanlara sunmuş olduğu imkan ve nimetler karşısında İlahi sisteme itibar etmeyip, onu reddetmiş olmaları da pek tutarlı ve akıl sahibi insanın takınacağı bir tavır olmamaktadır.

Sonuç olarak, sosyal dünya ve bu dünyanın düzenli ve huzurlu bir hayatı, ilahi emirler doğrultusunda sürdürmenin fayda ve zararını, yaşadığımız olaylar, karşılaştığımız tutumlar ve iç dünyamıza yönelik huzursuzluklar açısından değerlendirmek, insan olarak çok da yanlış bir tutum olmasa gerektir.

KAYNAKÇA

Carrel, Alex, (l968), İnsan Bu Meçhul, Anten Yayınları, İstanbul

Cemile, Meryem (1986), Batı Uygarlığı ve İnsan, Çev. İbrahim Edhem Bilgin, Kültür-Basın Birliği Yayını, İstanbul

Guenon, Rene, (1972), Doğu ve Batı, Çev.Yeryüzü Yayınları, İstanbul

Kutluer, İlhan, (1990), Modern Bilimin Arkaplanı, İnsan Yayınları, İstanbul Sorokin, Pitirim (1963), Bunalım ÇağındaToplum Felsefeleri, Çev. Mete Tunçay, Bilgi Yayınevi, Ankara

Nasr, Seyyid Hüseyin,, (1989), Moder Dünyada Geleneksel İslâm, Çev. S. Ş. Barkçın-H. Aslın, İnsan Yayınları, İstanbul

Paetherson, Mike (1996) Postmodernizm ve Tüketin Kültürü, Tercüme: Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Serdar, Ziyaeddin (1980), İslâm Medeniyetinin Geleceği, İnsan Yayınları, Çev. D. Aydın, İstanbul

Slattery, Martin, Sosyolojide Temel Fikirler, çev. Ümit Tatlıcan, İstanbul: Sentez Yayıncılık, 2014.

Şener, Sami (1986) Sosyal İlim ve Değerler-Değerler Sosyolojisi, Strateji Danışmanlık Yayınları,İstanbul

KEMİK VE İLİK ARASINDAKİ ORAN İLİŞKİSİNİN MATEMATİKSEL İNCELENMESİ

Prof. Dr. Erhan PİŞKİN, Dicle Üniversitesi, Z.G.Eğitim Fakültesi,
Matematik Eğitimi Anabilim Dalı, Diyarbakır
episkin21@gmail.com

ÖZET

Bazı canlıların kemiklerinin içi ilik dolu silindirik boru şeklindedir. Eğer kemik uygun bir şekilde kesilirse iç içe iki silindir görülecektir, içteki silindir ilik ve onu kaplayan kemik vardır. Bu çalışmada *"kemiklerin hem ince hem de dayanıklı olması gerektiği"* varsayımından hareketle matematiksel olarak en işlevsel kemiğin nasıl olması gerektiğine odaklanılacaktır? *"Yani silindir şeklindeki kemik ve içerisindeki iliğin taban yarıçapları arasında nasıl bir ilişki olmalıdır?"* sorusuna yanıt arayacağız. Bu ilişkiyi tespit etme arayışı aslında bir çeşit optimizasyon problemidir. Optimizasyon; en az malzeme ile en iyi ve sağlam yapıyı bulmaktır. Örneğin, eşit çevre uzunluğuna sahip çokgenlerden (üçgen, dörtgen, beşgen,…) en büyük alanlı bölgeyi elde etmek için yapacağımız en mantıklı tercih bir çeşit optimizasyon problemidir.

Bu çalışma da görülecektir ki matematiksel olarak elde edilen oran ile bazı canlıların kemiklerinin incelenmesi ve yapılan gözlemler ile elde edilen sonuçlar oldukça uyumludur. Dolayısıyla bunlar kör bir tesadüfün ürünü değil, bir *"Yaratıcının"* eseridir.

Anahtar Kelimeler: Optimizasyon, Kemik, İlik, Oran, Matematik

MATHEMATICAL EXAMINATION OF THE RATIO RELATIONSHIP BETWEEN BONE AND MARROW

ABSTRACT

The bones of some creatures are in the form of a cylindrical tube filled with marrow. If the bone is cut in a suitable form, two cylinders will be seen inside each other, the inner cylinder is marrow and the bone covering it. Based on the assumption that "bones should be both thin and durable", this study will focus on how the most functional bone should be mathematically. In other words, what kind of relationship should there be between the base radii of the cylindrical bone and the marrow inside? In other words, we will look for an answer to the question of "what kind of relationship should there be between the cylindrical bone and the base radii of the marrow". The search for this relationship is actually a kind of optimization problem. Optimization; is to reach the best and durable structure with the least material. For example, the most logical choice we will make in order to obtain the region with the largest area from polygons (triangle, quadrilateral, pentagon, …) with equal perimeters is a kind of optimization problem. In this study, it will be seen that the mathematical ratio and the results obtained by examining the bones of some living things and by observations are quite compatible. Therefore, these are not the product of blind coincidence, but the work of a *"Creator"*.

Keywords: Optimization, Bone, Marrow, Ratio, Mathematics

GİRİŞ

Bazı canlıların kemiklerinin içi ilik dolu silindirik boru şeklindedir. Eğer kemik uygun bir şekilde kesilirse iç içe iki silindir görülecektir, içteki silindir ilik ve onu kaplayan kemik vardır. Bu çalışmada *"kemiklerin hem ince hem de dayanıklı olması gerektiği"* varsayımından hareketle matematiksel olarak en işlevsel kemiğin nasıl olması gerektiğine odaklanılacaktır? *"Yani silindir şeklindeki kemik ve içerisindeki iliğin taban yarıçapları arasında nasıl bir ilişki olmalıdır?"* sorusuna yanıt arayacağız [Alexander 1996]. Bu ilişkiyi tespit etme arayışı aslında bir çeşit optimizasyon problemidir. Optimizasyon; en az malzeme ile en iyi ve sağlam yapıyı bulmaktır. Örneğin, eşit çevre uzunluğuna sahip çokgenlerden (üçgen, dörtgen, beşgen,…) en büyük alanlı bölgeyi elde etmek için yapacağımız en mantıklı tercih bir çeşit optimizasyon problemidir [Pişkin 2020].

Kemik ve İlik Arasındaki Oran

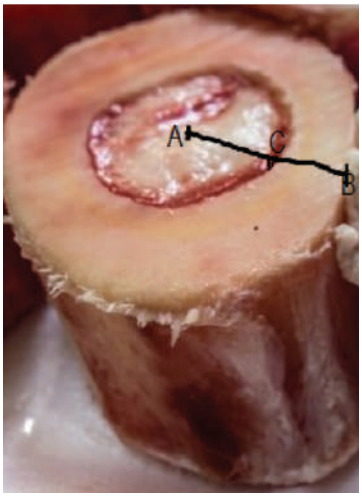

Yukarıda kesiti görünen kemiğin yarıçapı r (AB), iliğin yarıçapı k.r (AC) olsun. Burada k içteki iliğin yarıçapının, tüm yarıçapa oranıdır (AC/AB). $0< k <1$ olduğu açıktır. Burada esas amaç k optimum değerini bulmaktır.

Eğilme momenti için dayanıklılık ve kesit yarıçapı arasındaki ilişki

$$r = \sqrt[3]{\frac{M}{K(1-k^4)}}$$

$\left(\frac{r}{2}\right)$

dır. Burada M eğilme momenti, K ise dayanıklılık katsayısını göstermektedir. Kemiğin kesit alanı

$$pr^2 - p(kr)^2 = pr^2(1 - k^2)$$

dır. Kemiğin yoğunluğu ise birim uzunluğun kütlesi

$$m_1 = pr\,r^2(1 - k^2)$$

olur. Böylece

$$m_1 = pr(1 - k^2)\left[\frac{M}{K(1 - k^4)}\right]^2$$

elde edilir. İliğin yoğunluğu, yaklaşık olarak kemiğin yoğunluğunun yarısı ($\frac{r}{(2)}$) kadar olduğundan birim uzunluğun kütlesi

$$m_2 = p\frac{r}{2}k^2\left[\frac{M}{K(1 - k^4)}\right]^2$$

olur. Toplam kütle $m = m_1 + m_2$ olduğundan

$$m = pr(1 - k^2)\left[\frac{M}{K(1 - k^4)}\right]^2 + p\frac{r}{2}k^2\left[\frac{M}{K(1 - k^4)}\right]^2$$

$$= pr\left[1 - \frac{k^2}{2}\right]\left[\frac{M}{K(1 - k^4)}\right]^2$$

elde edilir. Kütleyi minimum yapan k değerini bulmak için bu ifadenin k göre türevi alınır ve sıfıra eşitlenir. $p, r,$ M, K sabit olduğundan,

$$f = \left[1 - \frac{k^2}{2}\right]\left[\frac{1}{(1 - k^4)}\right]^2$$

ifadesini türevinin alınması yeterlidir. Böylece

$$f' = \frac{k(k^4 - 8k^2 + 3)\left[\frac{1}{(1 - k^4)}\right]^2}{3(k^4 - 1)} = 0$$

dan k; 0,62 yaklaşık değeri bulunur. Burada $\frac{1}{k}$; 1,61 olur. Bu sayı kâinatta birçok yerde karşımıza çıkan ve *"Altın oran"* olarak bilinen sayıya oldukça yakındır. Bu değer aşağıda görüldüğü gibi yapılan gerçek ölçümler ile oldukça uyum içerisindedir.

Örneğin;

Deve'nin kalça kemiği için k; 0,62,

Aslan'ın kalça kemiği için k; 0,56,

Tilki'nin kalça kemiği için k; 0,63 dır.

Görüldüğü gibi matematiksel olarak elde edilen oran ile bazı canlıların kemiklerinin incelenmesi ve yapılan gözlemler ile elde edilen sonuçlar oldukça uyumludur. Dolayısıyla bunlar kör bir tesadüfün ürünü değil, bir *"Yaratıcının"* eseridir.

Kuran-ı Kerim'de de kemikler ile ilgili ayetler mevcuttur. Örneğin Bakara Suresi'nde

"... Şimdi sen kemiklere bak, onları nasıl düzenliyor, sonra ona nasıl et giydiriyoruz... (Bakara Suresi, 259)" buyrulmaktadır.

KAYNAKÇA

R. McNeill Alexander, *Optima for Animals*, Princeton University Press, 1996.

E. Pişkin, Bal Arısı Matematik mi Biliyor? / Bal Peteğinin Yapısı, *Zafer Dergisi*, 2020.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

VII. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Muhammed ATAMANALP**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
14:30 15:00	Prof. Dr. Zeki EKER / Akdeniz Üniversitesi BİLİMSEL BİLGİNİN İSLAMA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİNE İKİ ÖRNEK: SU ÇEVRİMİ VE GENİŞLEYEN EVREN

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
15:00 - 15:30	Prof. Dr. Fevzi ÖZGÖKÇE, Prof. Dr. Murat ÜNAL Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	HER VARYANT YENİ BİR TÜR MÜ?
	Dr. Öğr. Üyesi Selami YEŞİLYURT Atatürk Üniversitesi	TESADÜF GERÇEKTEN NE ANLAMA GELİYOR?
15:30-15:45 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

TESADÜF GERÇEKTEN NE Kİ!

Dr. Öğr. Üyesi Selami YEŞİLYURT, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü Biyoloji Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum, selamiy@atauni.edu.tr

ÖZET

Tesadüf kavramının günlük dilde dinî literatürde ve farklı bilim alanlarında ciddi farklılıklar gösteren tanımlamaları vardır. Örneğin TDK'ye göre tesadüf yalnız ihtimallere bağlı olduğu düşünülen olayların kesin olmayan, değişebilen sebebi olarak tanımlanır. Olayların bir sebebinin olması gerekmediği veya olayların bir neden-sonuç zinciri içinde gerçekleşmediğini varsayan felsefi görüşe göre tesadüf kavramı, olayların rastgele ve sebepsiz olarak gerçekleşmesidir. Ancak kelime bu anlamda kullanıldığında, tesadüfün nasıl olup da kâinatın her yerinde ve bilhassa yeryüzünde insanı hayrete düşürecek derecede göze görünen sanat harikalarını ve düzenliliği yol açabildiği sorusu akla gelmektedir. Zira tesadüfte önceden yapılmış bir plan, bir gaye, elde edilmesi düşünülen bir fayda yoktur. Tesadüfün iradesi ve şuuru olmadığı gibi, görme, bilme, başkalarıyla iletişim kurma, bir araya gelme ve ortaklaşa iş yapma gibi özellikleri de yoktur. Esasında tesadüf, insanların sebeplerini bilemediği veya anlayamadığı olaylara yaptığı bir yakıştırma, olmayan bir şeyi ifade eden bir yanılgı ve cehlimizi örten bir perdedir. Ancak, bilimsel hiçbir dayanağı olmadığı hâlde, kâinatın düzenli ve manalı görünen gerçeklerinin, ilimsiz ve düzensiz süreçler sonucu olduğuna şeksiz ve şüphesiz inanan bir anlayışın varlığı da bir gerçektir. Şayet eleştirel düşünülebilirse, tesadüf kavramını gerçek manasıyla anlamakla kalmayıp bilimin sunduğu bilgiler içerisinde neticeyi görmek yani her şeyin asıl/hakiki sebebini görebilmek de kolaylaşacaktır. İlave olarak, bilhassa öğrenci eğitiminde tesadüf kelimesinin yanlış manaları ile kullanılmasının önüne geçilebilirse belki de bu kelime üzerinden ortaya çıkan tartışmaları/anlaşmazlıkları daha başlamadan bitirme şansına sahip olabiliriz. Ancak bunun da olmazsa olmaz şartı özverili çabalar olduğu unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tesadüf, tevafuk, kaos, düzen, yaratıcı, eleştirel düşünme, eğitim.

WHAT IS COINCIDENCE REALLY!

ABSTRACT

The notion of coincidence has definitions with different meanings that show serious differences in terms of the way it is interpreted in daily language, religious literature and different fields of science. For example, according to the Turkish Language Society, it is defined as the imprecise, variable cause of events that are thought to be only due to probabilities. According to the philosophical view, which assumes that events do not have to have a cause or that events do not occur in a cause-effect chain, the concept of coincidence states that events occur randomly and without a cause. However, when the word is used in this sense, a question arises as to how coincidence can constantly lead to marvels of art, extraordinary wisdom and orderliness in every part of the universe and especially on the earth. Because, coincidence does not have a pre-made plan, a goal, or a benefit that is intended to be achieved. Coincidence does not have the will and consciousness, nor does it have the characteristics of seeing, knowing, and communicating with others, coming together and doing business together. In fact, coincidence is an ascription that people make to events whose reasons they do not know or understand, an error that expresses something that does not exist, and a veil that covers our ignorance. However, despite having no scientific basis, it is also a fact that there is an understanding that believes that the ordered and meaningful facts of the universe are the result of unscientific and irregular processes. If one can think critically, it will be easier not only to understand the concept of coincidence in its true sense, but also to see the result within the information provided by science, that is, to see the real/true cause of everything. In addition, if the use of the word coincidence with the wrong meanings can be prevented, especially in student education, we may have the chance to end the discussions/disputes that arose over this word before it even starts. However, it should not be forgotten that the indispensable condition for this is selfless efforts.

Keywords: Coincidence, tawafuq, chaos, order, creator, critical thinking, education.

GİRİŞ

Tesadüf kavramı, Güncel Türkçe Sözlük'te 'Yalnız ihtimallere bağlı olduğu düşünülen olayların kesin olmayan, değişebilen sebebi' olarak tanımlanır (TDK, 2021), rast geliş, rastlantı veya rastlayış yani zamanda bir noktada karşılaşmaya da denir (Özeken, 2017). Tesadüfün Luggat (2021) Osmanlıca-Türkçe sözlüğünde rast gelme, bir şey kendiliğinden olma, tedbirsiz meydana gelme manaları da vardır. Tesadüf kelimesine verilen rastlantı manası Türkçeye özgüdür (EtimolojiTürkçe, 2021). TDK'ye (2021) göre rastlantı, önceden kestirilemeyen, isteğe, kurala veya belli bir sebebe dayanmaksızın bir olayın ortaya çıkmasıdır. Tesadüf, iki şeyin birbirinden habersiz olarak çakışmasına, buluşmasına (Kanıt, 2016), irade karışmadan meydana gelen şeye de denir (Risale online, 2010). Bu kelimenin Türkçede 'fırsat' manasına gelen günlük kullanımı ise pek bilinmemektedir. Tesadüfün batı dillerindeki karşılığı ise, şans talih, fırsat, ihtimaldir (Ruhselman, 1977).

İngilizcede tesadüf karşılığı kullanılan 'Coincidence' kelimesinin İngiliz dilindeki kökenine bakıldığında 'uzayda veya zamanda aynı yeri işgal etmek' anlamına gelen bir kelimeden geldiği görülür (Davidson, 2016). Coincidence kelimesi ile nedensel olarak bağlantısız olayların aynı anda meydana geldiği anlatılır (Schopenhauer, 1850; Koestler, 1973). Tesadüf kelimesi, Arapçada buluşma, çakışma manasına gelen 'sa-da-fe' kökünden gelir. Bu kelime kökü, herhangi bir şeyin kendiliğinden oluşması manasını taşımadığı gibi Arapçada bu manaya gelen bir kavram da yoktur. (Kanıt, 2016; EtimolojiTürkçe, 2021).

Tesadüf kavramı eski sözlüklerden Meninski'nin Osmanlıca sözlüğünde (1680) buluşmak, denk gelmek; Merriam-Webster sözlüğünde (1828) ise çakışan eylem veya durum, kazara aynı anda meydana gelen ancak bazı bağlantılara sahip görünen olayların ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır. Redhouse, A Lexicon, English-Turkish'te (1884) tesadüf anlamında kullanılan 'coincidence' kelimesine ise mutabakat, tetabuk, tevafuk, tesadüf manası verilmiştir. Tesadüf kelimesine; Redhouse, Turkish-English Lexicon'da (1889) rast gelmek, aramaksızın bulmak; Ahmed Vefik Paşa'nın Lehçe-i Osmani'sinde (1876) ise bittesadüf, rastgele manası verilmiştir.

Tesadüf kavramının kullanıldığı yere ve kullanım şekline göre farklı anlaşılabilen tanımlamaları mevcuttur. Tesadüf ifadesinin günlük hayatta oldukça sık kullanılan şekline bakıldığında; daha çok kişiler arası habersiz, düşünmeden karşılaşmaları veyahut kişinin istediği ile karşılaştığı durum arasında görülen uyumu ifade ettiği görülür (Paksu, 2016; Kanıt, 2016). Günlük dilde tesadüf ifadesi kullanılırken -açıkça ifade edilmiyor olsa da- daha çok 'ben … ile karşılaşa-

cağımı bilmiyordum, bunu tasarlamamıştım ancak bunun arkasında ben bilmesem de mutlaka bir sebep, bir takdir ve bir hikmet var' şeklindeki anlayışlar saklıdır (Yüksel, 2020). Haddizatında tesadüfün örfte yani halk arasında kullanılan bu şekli genellikle 'tevafuk' manasını taşır (Sorularla Risale, 2020). Tevafuk, Arapça v-f-k kökünden elde edilmiş birbirine denk gelme, latifane bir şekilde uyum içinde olma manasında, kâinatın ve insanların başıboş olmadığını ima etmek için kullanılan İslami bir terimdir (Kanıt, 2016; Wikipedia, 2020; Sevinçgül, 2018).

Tesadüf ifadesinin günlük dildeki manası yanında felsefi kullanımda ortaya çıkan manası da mevcuttur. Örneğin, olaylar için bir sebebinin olması gerekmediği ya da olayların bir sebep-sonuç zinciriyle meydana gelmediğini varsayan yani determinizmi ve nedensellik kuralını kabul etmeyen bir anlayışa göre tesadüf ifadesi; olayların sebepsiz, kendiliğinden, gelişigüzel bir şekilde meydana geldiğini ifade ettiği gibi iki veya daha fazla olayın aynı anda herhangi bir bilgiye, isteğe, kurala ya da kararlaştırılmış belirli bir sebebe dayanmaksızın gerçekleştiğini anlatmak için de kullanılır (Wikipedia, 2021).

Esasında, benimsenen anlayışa göre olaylara -bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde- bir mana yüklenilebildiği gibi yüklenilmeye de bilinir. Bu tercih, tesadüf ifadesinin kullanımı için de geçerlidir. Yüksel'in (2020) de ifade ettiği gibi bu, kişisel bir kabuldür ve bu kişisel tercihe kimsenin itirazı olamaz. Zaten tesadüf ifadesinin topluma yerleşmiş, örfen tevafuk manasını içine alan, günlük hayattaki kullanımına hiç kimsenin bir itirazı da olmamıştır. Hatta tesadüf kelimesinin dinî literatürde -tevafuk manasında- kullanımı da mevcuttur (Eren, 2018). Bununla birlikte tevafuk kelimesinin tevfik *(Uygun duruma getirme, Allah'ın yardımı, Allah'ın, kulunun fiilini rızasına ve muhabbetine uygun kılması)* ve muvafakat *(Uyma, uygun gelme, uygunluk, uygun görme, razı olma, kabul etme, müsaade)* gibi çağrışımları itibari ile gerçekten kıymetli ve güzel bir kelime olduğunu hatırlatmak yerinde olacaktır (Yüksel, 2020).

Sebep-sonuç zincirinin reddedildiği bir anlayış esas alınarak, her bir varlığın iradesiz, kontrolsüz, plansız ve programsız bir şekilde ortaya çıktığı kastıyla 'tesadüf' ifadesinin kullanılması ise topluma kadar yansıyan tartışmalar ve karşı çıkışlar sebebiyle önemlidir. Bu tartışmaların çıkış noktasına bakıldığında, her hadisenin bilimsel izahının tesadüfe bağlanma çabaları görünür. Dolayısıyla tesadüf kelimesinin bu tarz anlayışla kullanımını kişisel bir tercih veya kabul olarak görüp geçiştiremeyiz. Bu durum, tesadüf kavramının -burada ifade edilen felsefi manası ile ilgili problemlerinin daha iyi anlaşılması adına- eleştirel bir şekilde tahlilinin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Zira problemleri çözebilme, verileri kullanabilme, sorgulamada bulunabilme ve ikna edebilme gibi yeterliklerde önemli bir etkiye sahip becerilerden birisi eleştirel düşünmedir (Kurt ve Kürüm, 2010).

Tesadüf kavramına eleştirel bakış

Sebep-sonuç ilişkisini reddeden görüşü benimseyenlere göre kâinatın, hayatın ve canlı türlerinin ortaya çıkışında ve canlıların kendi içindeki organizasyonunda herhangi bir faili/yapanı aramak anlamsızdır, her şey sebepsiz bir şekilde fakat yerli yerinde oluvermiştir. Diğer bir ifade ile her olgunun varlık sebebi tesadüflerdir.

Haddizatında tesadüfte önceden yapılmış bir plan, bir gaye, elde edilmesi düşünülen bir fayda yoktur. Tesadüfün iradesi ve şuuru yoktur, görerek, bilerek, birileriyle haberleşerek ve bir araya gelerek ortaklaşa iş yapmak gibi özelliklere de sahip değildir. Tesadüf bilgi de oluşturamaz (Sözüer, 2018; Bektaş, 2021). Başka bir ifadeyle tesadüf, varlığı görünen düzenli ve manalı bir

sonucun düzenli ve manalı bir süreç sonucunda ortaya çıkmadığının bir ifadesidir (Anonim, 2017). Bu durumda tesadüfün bir başka ifadesi olan kaos (Cesur, 2020) üzerinde de durmak gerekir. TDK'ye (2021) göre kaos; kâinatın düzene girmeden önceki biçimden yoksun, uyumsuz ve karışık durumuna denir, kargaşa anlamında da kullanılır. Türkçede 'mutlak düzensizlik hâli' anlamına gelen kaos kelimesi (Fransızca chaos) eski Yunanca χáos, χaot- χάος, χaοτ- z 'büyük boşluk, uçurum, yeryüzü yaratılmadan önce var olan boşluk' sözcüğünden alıntıdır. (Türkçenedemek, 2020; EtimolojiTürkçe, 2021).

Tesadüfü kaos manasıyla kurguladığımızda; sebep-sonuç ilişkisini reddeden ve kaosu kâinatta asıl/gerçek olarak gören bir anlayışa göre kâinattaki düzen arızidir, eğreltidir, geçicidir. Düzenin arızi olması durumunda ise ortaya çıkanın garip, sorunlarla dolu ve tekrarının da imkânsız olması gerekecektir (Cesur 2020). Ancak bilimlerin dürbünüyle varlık âlemine bakıldığında; her şeyin, bir düzen, denge ve ahenk içerisinde sistemli bir şekilde aynen, kısmen veya mislen sürekli tekrarlandığını görülür (Başar, 2019). Bu noktada sebep-sonuç ilişkisini reddeden görüşlerin karşısındaki fikrî akımlar kâinatta 'tesadüf/rastlantı' diye bir fenomenin/olgunun var olmadığı konusunda görüş birliği içerisine girerek kâinat ve içindekilerinin varlık sebebi olarak kullanılan 'tesadüf' ifadesine karşı çıkarlar (Bektaş, 2021; Wikipedia, 2021; Çakmak, 2018; Paley, 2009; Leslie, 2003). Örneğin Bektaş (2021), olmayan bir şeyi ifade eden tesadüf kavramının bir yanılgıyı ifade ettiğini vurgular. William Paley (2009) ise Natural Theology adlı eserinde tesadüfün tabiatta oluşumunun mümkün olmadığını saat örneği ile izah eder. Leslie (2003) bilimin, hadiselerin bir yerden bir yere tesadüfi/rastgele değiştiğini düşünmek için hiçbir şekilde zemin oluşturamayacağını belirtir. Çakmak (2018), hadisata seküler bilimin nazarıyla bakılsa da kâinattaki düzen ve ahengin hiçbir şekilde inkâr edilemediğini ifade eder. Bununla birlikte tesadüflerin kâinatın her yerinde ve bilhassa yeryüzünde insanı hayrete düşürecek derecede göze görünen sanat harikalarına, fevkalade hikmet ve düzenliliğe nasıl sürekli yol açabildiği ise seküler bilim savunucuları için de tam bir muammadır (Çengel; 2019; Çakmak, 2018). Koestler (1973), kâinattaki düzen ve ahenk için *'anlamlı tesadüf'* kavramını kullansa da bu anlamlı tesadüflerin her şeyi saran evrensel bir düzenin tezahürleri olduğunu izah etmek mecburiyetinde kalır. Richards (1985), *'hepimizin bildiği garip, şaşırıcı tesadüfler, elbette sadece tesadüflerdir, ancak o kadar sıra dışı ve o kadar olağanüstüdür ki, emin olmak zor'* diyerek' tesadüf deyip geçmeye yönelik tereddütleri dile getirir. Kâinattaki düzen ve ahengin tesadüfler sonucu oluştuğunda ısrar edenlerin kendi içerisinde çelişkiye düştüklerini ve izahlarının ise akli ve mantıki problemleri barındırdığına vurgu yapan Çakmak (2018) kâinattaki güzellik, ihtişam, düzen, ahenk, simetri ve maksatlar karşısında, tesadüfe dayanarak varlıkları açıklama teşebbüslerinin müdafaa edilemeyeceğini vurgular. Bu durumda tesadüflerin hükmettiği, düzenli kalmanın zorunlu olmadığı bir ortamda düzenli kalmak için mutlaka açıklayıcı bir sebebe ihtiyaç olacaktır (Cesur 2020). Bu noktada Çakmak (2018), hâlihazırda birçok bilim insanının var oluşun tesadüfle izah edilemeyeceği gerçeğini, bilim dünyasında oluşturulan tabulardan dolayı açık açık beyan edemediğini hatırlatarak bu kavramın kullanımı ile ilgili önemli bir sıkıntıya işaret eder. Ancak bu sıkıntılı durum farklı bir araştırma konusu olduğundan bu çalışmada üzerinde durulmamıştır.

Sanılanın aksine, olayların sebep-sonuç ilişkisini reddeden varsayımın öne sürdüğü bakış açısıyla tesadüf ifadesinin kullanımına, evrimin olabilirliğini kabul edenlerin de itirazları bulunmaktadır (Alfa, 2014; Bakırcı 2014; Taslaman, 2007…). Örneğin Taslaman (2007), bilinçli

müdahaleler ile bile yeni bir tür oluşturulamazken, tabiatta oluşan tesadüflerle milyonlarca türün ortaya çıkmasının açıklanamayacağını ifade eder. Alfa (2014), bir şeyin tesadüfi olduğu ifade edilirken o şeyin beklenmeyen, kestirilemeyen olması, beklenmedik sonuçlar üretmesi kastediliyorsa bu durumda neredeyse hiçbir şeyin tesadüfi olmadığını vurgular. Bakırcı (2014) da bir olayın tesadüfen gerçekleştiğini söylemenin, o olayın nasıl ve neden meydana geldiğiyle ilgili pek fazla bilgi vermeyeceğini ifade eder. Ancak, tereddüt ve karşı çıkışlar söz konusu olsa bile tesadüf ifadesinin evrim savunucuları arasında farklı bir manaya taşınarak kullanımına devam edilmesi ise bir ironidir. Örneğin Okşar & Çalışkan (2020), tesadüf kavramının bulguların içerisinde cereyan eden neden-sonuç ilişkisinin bütün hatlarıyla ve mutlak manada anlaşılmadığını ifade etmek için kullanıldığını belirterek, bilimsel dilde bir olaya 'tesadüf' demenin, o olayın yasalar çerçevesinde gerçekleşmediği manasını taşımadığını vurgular. Alfa (2014), bir şeyin varlığı ile ilgili herhangi varsayımın olmadığı, olaylar arasında ayıklama yapılamadığı ve bir ihtimalin diğer bir ihtimale tercih edilemediği durumda tesadüf ifadesinin kullanılabileceğini ifade eder. Bakırcı (2014), bir olayı tesadüf olarak tanımlamanın, o olayın neden-sonuç ilişkileri içerisinde gerçekleşmediği anlamına gelmeyeceğini belirtir. Bektaş (2021) ise teorikte hesaplanması çok zor olan durumlar için tesadüf denilebileceğini ifade eder.

Esasında tesadüf kavramı, insanların nedenlerini bilemediği veya anlayamadığı olaylara yaptığı bir yakıştırma olmuştur (Wikipedia, 2021; Paley, 2009). Örneğin olayların kelebek etkisi katsayısı bilinemediği/hesaplanamadığı için kısa yoldan 'tesadüf' der geçilir. Hâlbuki yaşanmış bitmiş bir hayat içinde geçen olaylara tesadüf deyip geçemeyiz. Zira elimizde olayların akışı ve sebep-sonuç etkileri gibi hesaplar vardır (Eryılmaz, 2017). Sebepsiz hiçbir şey yoktur fakat buna mukabil sebepleri bilinmeyen sayısız olay vardır. Ruhselman (1977), sebebi bilinmeyen olaylara 'bu tesadüfen olmuştur' tarzında bir yaklaşıma bilgisizliğin bir yansıması olarak bakar. Bektaş (2021) olaylara dikkatli bir nazarla bakılabilinirse kâinatta tesadüfe tesadüf edilmesinin mümkün olmadığını vurgular. Diğer bir deyişiyle kâinatta gerçek manada sebepsiz, kuralsız, tercihsiz ve bilgisiz bir işleyişin varlığından söz edilmesini mümkün görmez. Esasında müspet bilimlerin (matematik, fizik, kimya ve biyoloji gibi) şehadetiyle görülmektedir ki, kâinattaki her olay bir hesaba göre işler, bir uyum ve bir düzene göre çalışır. Bu sebeple yaşanmış bitmiş bir hayat içinde nedeni bilinmeyen olaylara tesadüf denilip geçilemeyeceği aşikârdır. Örneğin kıyıdan denize atılan veya bir tepeden tesadüfen (rastgele) düştüğü düşünülen bir taşı ele alalım. Taşın deniz ile buluşma anına kadar olaylar zinciri özetle şöyledir: Öncelikle bir yerde bir faaliyet varsa, bir iş yapılıyorsa, bir failin/bir etkenin varlığı gerekir. Çünkü fiil failsiz/etkensiz olamaz. Taş öylesine bir tepeden yuvarlansa bile buna sebep olan bir etken olmalıdır. Eğer, taşı biri attı ise taşı atanın bir niyeti vardır. Taş öylesine atılsa bile bunda içten içe bir niyetin saklı olması gerekir. Taşın atılması veya tepeden denize yuvarlanması belli kurallar çerçevesinde gerçekleşir. Taşı atan bunu bilgisizce yapamaz (taşın tutulması, açısının ayarlanması, taşa uygulanan kuvvet vs. gibi). Taş atıldığında veya tepeden denize düştüğünde taşın hareketi için fizik kuralları vb. devreye girer. Taşın hareketi kuvvet, yol gibi fizik denklemlerden bağımsız değildir. Rüzgâr ve yer çekimi gibi faktörler de taşın atılışı veya tepeden düşüşünde rol oynar ve neticede taşın denize düştüğü görülür. Bu atışa veya düşüşe ait ayrıntılı hesaplamaların yapılması; pratikte oldukça zor hatta imkânsız olduğu ifade edilse de tüm şartlar tespit edilebilirse 'mümkündür' denilebilir. Ancak, taşın denize düşmesinde görev yapan faktörlerin tamamının eksiksiz olarak bilinmesi şu anki teknoloji ve bilgiye göre mümkün

görünmemektedir. Zira en küçük bir ayrıntının dahi gözden kaçırılması hesaplamaların hatalı olmasının da sebebi olacaktır. Aslında taşın denize düşmesine kadar olan olaylar zincirinde gözler önündeki en büyük gerçek, harika hesap inceliği ile görünen bilimsel mekanizmaların varlığıdır. Bu bilimsel mekanizmaların varlığı, Ünsal (2017) ve Bülbül'ün (2018) de belirttiği gibi takdir, ölçme, miktar, plan ve programı gerektirir, tesadüflere yer vermez.

Haddizatında, kâinatta kendini gösteren, muazzam hesap inceliklerine sahip bu bilimsel mekanizmalar var olmasaydı bugün müspet bilimlerin de olmayacağı malumun ilamıdır. Kâinatın ve içindeki canlı türlerinin oluşumuna yönelik süreçler de dâhil her olay ve olguda işleyen bu bilimsel mekanizmaların varlığı tüm bilim camiasının ortak kabulüdür (Ukray, 2015; Bakırcı 2014). Ancak üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir husus; bir taraftan bilimsel mekanizmalar kabul edilirken, diğer taraftan bu mekanizmaların arkasındaki asıl etken/fail için 'tesadüftür' şeklindeki bir açıklamanın nasıl yapılabildiğidir. Bu duruma dikkat çeken Eren (2018), her şeyin asıl etkeni/faili gibi gösterilmeye çalışılan tesadüfün ateist ve materyalistlerin saplandığı bir kavram hâline geldiğini belirterek bu kavramın ısrarla kullanımının arkasındaki bazı nedenlere dair özel bir vurguda bulunur. Ancak, tesadüf kavramının ısrarla kullanımının arkasındaki bu tarz nedenler başka bir araştırmanın konusu olduğundan bu çalışmada ayrıntılara girilmemiştir.

Bakırcı (2014), evrim teorisi içerisinde, tıpkı hayatımızda olduğu gibi, tamamen tesadüfi olan veya hiç tesadüfi olmayan parçaların varlığından bahseder. Burada canlı türlerinin varlığı için gerekli olan belirlemeci süreçlere vurgu vardır. Akyürek (2019) ise tesadüf/rastlantı ve belirlemeci süreçlerin birbirinin tam zıddı olduğunu ifade eder ve sadece birinin varlığından söz edilebileceği üzerinde durur. John Leslie (2003) de '*tabiatın işleyişinin oldukça tesadüfi/şanslı ve ayrıca tamamen zorunlu görünen yönlerin beraberce varlığının esasında Tanrı inancını destekleyen kanıtlar*' olduğunu söyler. Haddizatında olayların nerden geldiği bilinmeyen gizlenmiş bir tarafı olsa da her hadise değişmeyen bir kanuna tabidir (Derman, 2017). Kâinattaki her bir varlığın hem kendi varlık sebebi hem diğer varlıklarla iç içe geçmiş ilişkilerine ait sebebi ve hem de kendi içerisinde yer alan yapıların birbiriyle kilitlenmiş ilişkiler ağına ait sebebi vardır. Bu noktada düşünülmesi gereken husus, bütün bu sebepleri kolaylıkla tesadüflere havale edebilen bir anlayışın, sebeplerin arkasında ilim, irade ve kudret sahibi bir yaratıcının olabilme ihtimalini neden hesaba katmak istemediğidir. McKee (2020), sezgilerinden yola çıkarak '*insanın varoluşunda hâkim olan etkenin/failin, otokataliz süreci boyunca bir araya gelen şans, tesadüf ve kaos olduğunu*' iddia eder. Ancak bu durumda da düşünülmesi gereken husus, her şeyin arkasında ilim, hikmet, kudret ve irade sahibi müdahalecinin olabileceğinin hakikatte neden ihtimal dışı görüldüğüdür. Eşyanın gerçekliğini anlama konusunda insanın beş duyusunun mahdut ve sınırlı olduğunu vurgulayan Başar (2013), bu ihtimal dışılığı materyalist felsefenin beş zahiri duyu ile algılanmayan her şeyi inkâr etme eğilimine bağlar. Doğrusu şu ki, bilginin ve inancın sadece bu beş duyunun sahası ile sınırlı görüldüğü bir ortamda birçok şeyin inkâr edilmesi gerekecektir. Zira insanın beş duyusu olguların gerçekliğini anlama konusunda sınırlara sahiptir.

Her hadisenin arkasında gizlenen bir şuuru görmeyi tercih etmek/etmemek kişinin kendi inancı ile alakalı bir durumdur, kişisel kabulüdür (Yüksel, 2020). Tercih, Çakır'ın (2018) ifadesiyle bir şeyi öbürüne göre daha doğru, daha güzel veya daha önemli diye benimsemektir. Ancak

hadiselerin tesadüflere havale edilmesi bilimsel bir izah gibi gösteriliyor ve aksine görüşlere sahip bireyler için bilimsel olmaması ithamıyla -Richard Dawkins'in evrime inanamayanlara yönelik söylediği gibi (Cohen and Eichenbaum, 1993)- cahil, aptal veya deli şeklinde yakıştırılmalarda bulunuluyorsa tutuculuğun da bir göstergesi olan bu duruma karşı bir duruşun sergilenmesi beklenen bir durumdur.

Bilimsel hiçbir dayanağı olmadığı hâlde, inanarak her şeyin tesadüflere havale edilme çabasının verdiği görüntüyü 'tesadüfe iman' olarak görmek mümkündür. Bu iman şeklinin ortaya koyduğu görüntü; kâinatın düzenli ve manalı görünen gerçeklerinin, ilimsiz ve düzensiz süreçler sonucu olduğunun şeksiz ve şüphesiz kabulü gibidir (Anonim, 2017). Ancak bu da bir ironidir. Zira bu durumda, tesadüfe iman görüntüsü sergileyenler tarafından tesadüf kavramına bilerek/bilmeyerek! yaratıcı/ilah rolü yüklenmektedir. Yani; sürekli bozulan, dağılan ve yeniden düzenlenen bir kâinatta, her olgu için açıklayıcı sebep olabilecek müdahalecinin Başar'ın (2019) da ifade ettiği gibi, kâinatta daima iş gören, ilim, hikmet, kudret ve irade sahibi bir yaratıcı olması akıldan uzak görülmekte buna mukabil kâinattaki bütün bilimsel hakikatler âdeta tesadüf isminde başka bir ilaha verilmektedir. Bu iman sahiplerinin tesadüfe verdikleri bu rol, esasında asıl görülmesi ve bilinmesi gerekene gözlerini kapamak, esas olandan kaçış ve asıl düşünülmesi gerekeni de geçiştirmek gibi görünmektedir.

Haddizatında, kâinata ve içindeki hadisata -bilimlerin ışığında- doğru pencereden doğru ölçütlerle bakıla bilinirse; (1) ne kadar küçük olursa olsun her şeyde ölçülü bir düzen, düzenli bir ölçü, hikmetler, faydalar ve vazifelerin var olduğu, (2) atom altı partikülden canlı bir organizmaya kadar bütün kâinatı kuşatan hareketliliğin, hiçbir kurala tabi olmadan, körü körüne, tesadüf eseri olamayacağı, (3) tesadüfün ise en iyi alternatifleri seçerek düzenli, fonksiyonel bir şeyi yapamayacağı, görülecektir. Bu konuya bir olgu üzerinden kıyaslama yaparak açıklık getirmek isteyen Nalbantoğlu (2020), bir bilgisayar programının yazımı ve çalıştırılması ile ilgili açıklamaların bir programcı olmadan 'sadece tesadüf' denilerek yapılamayacağı gibi canlıdaki DNA denilen muazzam programının yazılması ve çalışması ile ilgili açıklamaların da programcısını göz ardı ederek 'sadece tesadüf' denilerek yapılamayacağı üzerinde durur. İlave bir açıklamada bulunan Taslaman (2007) da '*DNA'da tesadüfi mutasyonlarla 'ucubeler'in oluşma ihtimalinin çok daha yüksek olduğunu ve çok daha geniş bir alanda ve zamanda ihtimal olarak oluşumu izah edilemeyen yapıları, çok daha dar bir alanda ve zamanda, hem de canlıların üreme hücrelerindeki DNA'lar gibi çok hassas yapılar üzerinde oluşan tesadüflerle açıklamanın mümkün olmadığını'* ifade eder.

Pasqual'ın da belirttiği gibi, inançta inanmak isteyenler için yeterince aydınlık, inkâr etmek isteyenler için de yeterince karanlık vardır. Elbette bu durum hadiselere nereden bakıldığına bağlı olarak değişecektir (Ukray, 2015). Bunun bir örneğini 1965 de hücre üzerine çalışmalarından dolayı Nobel mükâfatı alan iki Fransız bilim insanı üzerinden verebiliriz. Bu bilim insanlarından Jaques Monod (ö.1976) hücrenin yapısındaki incelikleri, RNA ve DNA'nın sırlarını 'mucizevi tesadüf' olarak yorumlarken François Jacobise aynı hadiseyi 'İlâhi kudretin ilim ve kudretle programlaması' şeklinde yorumlamıştır (Bolay, 2014). Burada olgular aynı, yorumlar birbirinin tam zıddıdır. Bu yorumları kişisel inanç çerçevesinde kabul etmek mümkündür (Yüksel, 2020). Ancak, tesadüf kavramının -yaratıcıyı inkâr kastıyla- bilimsellik adı altında dava edilerek kullanılmasının bilhassa inançlı/dindar bilim çevrelerince tepki ile

karşılanarak topluma kadar yansıyan tartışmaların fitilini ateşlediğini de hatırlatmak isteriz (Numbers 2021, Cesur, 2020; Nalbantoğlu, 2020; Okşar ve Çalışkan, 2020; Çengel, 2019; MASCI, 2019; Çakmak, 2018; Sözüer, 2018; Bolay, 2014; Taslama, 2007; Edwords, 1982;). Nitekim, bu duruma işaret eden Okşar ve Çalışkan (2020), '*kâinattaki bütün hadisat ve bilhassa biyolojik geçmişin tesadüf kavramının arkasına sığınılarak, ilahi iradeye ait herhangi bir müdahaleye ihtimal bile verilmemesini*' bu karşı duruşların ve tartışmaların en temel sebebi olarak görür. Haddizatında, kâinattaki muazzam denge ve ahenk karşısında her olguyu 'tesadüf' denilen bilinmeze havale etmek yerine, hiç olmazsa 'bunun neden ve niçin bu şekilde olduğunun cevabını bilmiyorum' diyerek her türlü fikre mesafeli olmak -kâinat ve içindeki olaylara yönelik farklı bakış açılarının bilimsel bir platforma taşınabilmesi adına- daha doğru bir yaklaşım olacağını ifade etmek isteriz. Zira 'bilmiyorum' demek kişinin bilgisini eksiltmez. Bu durum Tunçdemir (2018)'in de ifadesiyle '*bilmediğini bilme'* farkındalığıdır. Dahası, '*henüz bilmediğimizi bilmediğimiz nice bilinmeyenin olduğunu bilmenin*' farkındalığıdır. Modern bilimin temel karakteristiği; '*bilmiyorum*' diyebilmesi ve cehaletini kabul edebilmesidir (Bakırcı, 2018; Tunçdemir, 2018). Öyleyse, kâinatta keşfedilmeyi bekleyen herhangi bir soru işaretine veyahut gizemi çözülmemiş herhangi bir gerçeğe yönelik, kullananın dahi gerçekte ne/nasıl olduğunu izah edemediği 'tesadüf' şeklinde üstü kapalı belirsiz bir cevap vermek yerine Bakırcı'nın (2018) da savunduğu gibi '*bu sorunun cevabını bilmiyorum*' şeklinde ortaya konulacak bir yaklaşım, bilimsellik adına daha doğru ve bilim insanı için de bir erdem olacaktır.

SONUÇ

Bu çalışma, tesadüf kavramının günlük dilde, dinî literatürde ve farklı bilim alanlarında yorumlanma şekline göre farklı manalara gelen tanımlamaları ve bu farklı tanımlamalardan kaynaklı tartışmaları ortaya koyması açısından önemlidir.

Literatür araştırmamız neticesi, tesadüf kavramı ile ilgili temelde 3 farklı hususta problemlerin varlığı tespit edilmiştir. Buna göre;

Tespiti yapılan ilk husus, tesadüf kavramının gerçek olan yönü insanların sebeplerini bilemediği veya anlayamadığı olaylara yaptığı bir yakıştırma, olmayan bir şeyi ifade eden bir yanılgı ve cehlimizi örten bir perde iken -doğrudan ifade edilmese de- tesadüfe âdeta yaratıcı/ilah gibi rol biçilmesidir. Zira bu anlayış, kâinattaki hadisatın ve bilhassa da cansızdan canlı üretiminin, hiçbir kasıt, irade, tercih, ilim, plan ve program olmadan sebepsiz, kuralsız kendiliğinden gelişigüzel bir şekilde tesadüflerle meydana geldiğine şeksiz ve şüphesiz bir imanı içerisinde barındırmaktadır. Halbuki; müsbet bilimlerin (matematik, fizik, kimya ve biyoloji gibi) ışığı ile kâinat çapında -plan, program, denge, düzen, ölçü, ahenk, sanat, uyum, uygunluk vs. gibi özellikleriyle- kendini gösteren tüm hadisata bakıldığında, tesadüfe hakiki manada imkân bulunmadığı görülmektedir. Ancak, kâinatta hakiki manada tesadüfe rastlanılmadığını kabul edenler arasında -tevillerle- bu ifadenin kullanılmaya devam edilmesi şaşırtıcıdır. Bu durum, var oluşu izah sadedinde, bu ifadenin kullanılma sebeplerinin ayrıntılı bir şekilde tespitini de gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik bilhassa eğitim araştırmacılarına açık bir çağrıdır.

Tespiti yapılan ikinci husus, varlıklardaki akılları hayrette bırakan eşsiz sanat ve güzellik ile tesadüfün bağdaştırılmasıdır. Bu bağdaştırmanın neye dayanılarak yapılabildiği ise sorgulanması

gereken önemli bir konudur. Ancak bu sorgulamanın eleştirel düşünme yoluyla yapılmasının gerçeğe ulaşmada kolaylık sağlayabileceğini hatırlatmak isteriz. Şayet eleştirel düşünülebilinirse, tesadüf kavramını gerçek manasıyla anlamakla kalmayıp bilimin sunduğu bilgiler çerisinden neticeyi görmek yani her şeyin asıl/hakiki sebebini görebilmek de kolaylaşacaktır. Zira eleştirel düşünme, olgulara ait sebep-sonuç ilişkilerinin geçerli ve güvenilir ölçülerle tahlil edip açıklamaya çalışan bir düşünme becerisidir (Kurt ve Kürüm, 2010). Ancak eleştirel düşünebilmenin belirleyici unsurlarının istek, merak, sağduyulu yaklaşım, doğruyu/gerçeği arama arzusu, akıl yürütme becerisi, açık fikirli olma, korkmama, analitik ve sistematik bir şekilde çalışabilme olduğu da unutulmamalıdır (Yeşilyurt, 2021; Facione et. al., 2000).

Tespiti yapılan üçüncü husus ise tesadüf kavramının farklı tanımlamalarından kaynaklı yanlış anlamalardır/tartışmalardır. Dil toplumsal bir uzlaşı işi olduğuna göre (Yüksel, 2020), tesadüf kavramına -iyi niyetli de olsa- taşımadığı manaları yükleyerek ısrarla kullanmaya devam etmek yerine -bu kelimenin hatalı kullanımından kaynaklı tartışmaların ve anlaşmazlıkların sonlandırılması adına- terkedilmesi daha doğru bir yaklaşım olacağını ifade etmek isteriz. Literatür taramamız, var oluşu konuşurken -kullanılma niyetinden kaynaklı olarak- tesadüf kavramı üzerinde anlaşmanın bir türlü sağlanamadığını göstermektedir. Bu anlaşmazlıklar ise 'herkesin kendi söylediği manaya kendisinin inanmak istediği' görüntüsünü vermektedir. Haddizatında bu durum eğitim açısından da önemli sıkıntıları barındırmaktadır. Zira, bilimin objektif olmayı gerektirdiği eğitimde öğretilen bir olgudur. Yani, bir konu doğruysa doğrudur yanlışsa yanlıştır. Eğer tesadüf kelimesinin kullanılması topluma kadar yansıyan tartışmaları beraberinde getiriyorsa ortada objektifliği bozan bir durum söz konusudur. Öyleyse tesadüf kelimesinin bilhassa eğitim sistemi içerisinde doğru manada kullanılması toplumsal uzlaşının da başlangıç noktası olacaktır. Hatta, öğrenci eğitiminde tesadüf kelimesinin yanlış manaları ile kullanılmasının önüne geçilebilirse belki de bu kelime üzerinden ortaya çıkan tartışmaları/anlaşmazlıkları daha başlamadan bitirme şansına da sahip olabiliriz. Tamda bu noktada, var oluşu anlatmak maksadıyla -tevillerle bile olsa- tesadüf kelimesini kullanmaya devam etmek yerine herkesin ve her kesimin aynı şekilde anlayıp uzlaşı içerisinde girdiği ortak bir terminolojinin oluşturulmasını gerekli görmekteyiz. Bu gereklilik, tesadüf kavramı üzerinden uzlaştırıcı çalışmaların yapılması için, bilim uzmanlarına (teoloji, biyoloji, felsefe, dilbilim vs.) açık bir çağrıdır. İlave olarak tesadüf kelimesinin hatalı kullanımlardan arındırılarak gerçek manasıyla kullanılmasını önemsediğimizi de bilhassa belirtmek isteriz.

Sonuç olarak; Bahçeci'nin (2021) ifade ettiği gibi, '*Anlaşmak, ret edilen bir fikir bile olsa "bunu kabul etmiyorum ve nedeni şudur" diye söylediği zaman karşımdakinin bunu kabul edebilme olgunluk ve erdemini göstermesinin yoludur.'* Ancak tesadüf kavramı ile ilgili problemlerin çözümü için alanında uzman bilim insanlarına önemli görevler düştüğünü hatırlatmak yerinde olacaktır. Bu noktada, başarı için, bilim insanlarının 'özverili çabalarının' olmazsa olmaz bir şart olduğu da unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Ahmed Vefîk Paşa (1876) Lehçe-i Osmani. Tabhane-i Amire, İstanbul – H.1293/ M.1876 Cild-i evvel, 5+1293 s. https://insak.net/lugat/2_Lehce-i_Osmani.pdf Erişim: 3.12.2021

Akyürek, A. (2019) *Yaratılış Işığında, Darwin'in Evrim Teorisi Savunucularına Cevaplar*. Bilimin Işığında Evrim Görüşünün Sorgulanması ve Yaratılış, Atatürk Üniversitesi Yayınları Bilimlerin Dilinden Yaratılış Serisi, No: 8, s.23, Erzurum.

Alfa (2014) İnanç, Ateizm ve Tesadüf. Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler, 24th September. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/2014/09/inanc-ateizm-ve-tesaduf.html Erişim: 3.12.2021

Anonim (2017) Ateizme Giriş: Tesadüfe İman. Düşünen Müslüman, 1 Temmuz. https://www.facebook.com/dusunenmusluman01/posts/1902334336688210/ Erişim: 3.12.2021

Bahçeci, H. (2021) Konuşuyoruz ama anlaşamıyoruz. Yeni Haber, 6 Kasım. https://www.yenihaberden.com/konusuyoruz-ama-anlasamiyoruz-11735yy.htm Erişim: 11.12.2021

Bakırcı, Ç. M. (2014) 'Tesadüf' Geliyor, Kaçın! Bilimde 'Şans' ve 'Tesadüf' Kavramlarına Yer Yok mu? Evrim Ağacı (8 Mayıs). https://evrimagaci.org/tesaduf-geliyor-kacin-bilimde-sans-ve-tesaduf-kavramlarina-yer-yok-mu-405 Erişim: 19.8.2020

Bakırcı, Ç. M. (2018) Evrimciler ve Tesadüf: Bilmiyorum Demenin Gücü. Evrim Ağacı, 5 Mart. https://evrimagaci.org/evrimciler-ve-tesaduf-bilmiyorum-demenin-gucu-5508 Erişim: 3.12.2021

Başar, A. (2013) Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir. Göz ise mâneviyatta kördür.' ifadesini izah eder misiniz? Sorularla Risale. https://sorularlarisale.com/her-seyi-maddede-arayanlarin-akillari-gozlerindedir-goz-ise-maneviyatta-kordur-ifadesini-izah-eder-misiniz Erişim: 3.12.2021

Başar, A. (2019) Nebatatın kökleri ile bir kısım hayvanatın baharda aynen ihyası ve yaprak çiçek ve meyvelerle birlikte bir kısmının da mislen iadesi; insanların haşrine nasıl bir delil olmaktadır? Sorularla Risale. https://sorularlarisale.com/nebatatin-kokleri-ile-bir-kisim-hayvanatin-baharda-aynen-ihyasi-ve-yaprak-cicek-ve-meyvelerle-birlikte-bir-kisminin-da Erişim: 3.12.2021

Bektaş, A. (2021) Tesadüf Yanılgısı. Edebiyat Defteri, 28 Ocak. https://www.edebiyatdefteri.com/201403-tesaduf-yanilgisi/ Erişim: 3.12.2021

Bolay, S. H. (2014) *Din ve Felsefe* (Akademide Felsefe hikmet ve Din, Ed. Bayram Ali Çetinkaya). Zonguldak, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, No: 3, s. 9-20, Ankara. ISBN: 978-975-92847-6-3 https://cdn3.beun.edu.tr/w3/kitaplar/3-akademidefelsefevedin.pdf Erişim: 7.12.2021

Bülbül, M. (2018) *Evrim, Varsayımsal Bilimsellik ve Yaratılış Algısı*. II. International Creation Congress on the Ligth of Sciences 8th-9th November 2018, Erzurum, TURKEY, s.679-692.

Cesur, M. (2020) Determinizm ve Kaos Bağlamında Tanrı ve İnsan İradesi. *Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi*, 24 Ekim 2020, Bildiri kitabı II. Cilt, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınları: 7, 173-194.

Cohen, N.J. and Eichenbaum, H. (1993) Memory, amnesia, and the hippocampal system. MIT Press, Cambridge, p.129. https://books.google.com.tr/books?id=CIFM67GkCyMC&pg=-PA129&lpg=PA129&dq=%22claims+not+to+believe+in+evolution%22+%22person+is+ignorant,+stupid+or+insane%22&source=bl&ots=0QH8KCaQuM&sig=ACfU3U1mwRAd6AC3OnxfHlWHpb66d5g-rA&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwjYw9qcjNH0AhWCQ_EDHRyHDXkQ6AF6BAgSEAM#v=onepage&q=%22claims%20not%20to%20believe%20in%20evolution%22%20%22person%20is%20ignorant%2C%20stupid%20or%20insane%22&f=false Erişim: 7.12.2021

Çakır, Ş. (2018) Tercih meselesi. Yeni Asya, 30 Kasım. https://www.yeniasya.com.tr/semseddin-cakir/tercih-meselesi_479681 Erişim: 7.12.2021

Çakmak, O. (2018) Bilginin Sekülerleşmesi Sorunu ve Sonuçlar. Bilimin Ateizm ve Materyalizmin Egemenliğinden Kurtarılması. II. International Creation Congress on the Ligth of Sciences 8th-9th November 2018, Erzurum, Türkiye, s. 225-238.

Çengel, Y. (2019) Risale-İ Nur Işığında Fizik Kanunları – Mucize İkilemi. İstanbul İlim ve Kültür Vakfı, 25 Mart. https://www.iikv.org/arsiv/2226-risale-i-nur-isiginda-fizik-kanunlari-mucize-ikilemi Erişim: 27.9.2021

Davidson, D. (2016) Is evolution about coincidences? Quora. https://www.quora.com/Is-evolution-about-coincidences Erişim: 3.12.2021

Derman, M. (2017) Tesadüf diye bir kelime vardır. https://ders-kitabi.blogspot.com/2017/08/tesaduf-diye-bir-kelime-vardr.html Erişim: 7.12.2021

Edwords, F. (1982) Creation-Evolution Debates: Who's Winning Them Now? Creation/Evolution Journal Volume 3 No.2 Spring. https://ncse.ngo/creation-evolution-debates-whos-winning-them-now

Eren, Ş. (2018) Tesadüf mü Tevafuk mu? Sorularla Risale. https://sorularlarisale.com/makale/tesaduf-mu-tevafuk-mu Erişim: 26.09.2021

Eryılmaz, Z. (2017) Kainatta Tesadüfe Tesadüf Edilemez. Felsefe ve Din, 21 Haziran. http://zafereryilmazblogspot.blogspot.com/2017/06/kainatta-tesadufe-tesaduf-edilmez.html Erişim: 3.12.2021

EtimolojiTürkçe (2021) Tesadüf/Kaos. https://www.etimolojiturkce.com Erişim: 22.9.2021

Facione, P. A., Facione, N. C. & Giancarlo, C. A. (2000). The disposition toward critical thinking: Its character, measurement, and relationship to critical thinking skill. Informal Logic, 20(1), 61-84.

Kanıt (2016) Tesadüf mü tevafuk mu? *Düşünce Kültür Sanat*, Kanıt (Yazı işleri Müd. Ahmet Şamil Kaan), Nisan, Sayı 5, Dua, s.44- 45. https://books.google.com.tr/books/download/dua_kan%C4%B1t.pdf?id=qsNKDAAAQBAJ&hl=tr&output=pdf&sig=ACfU3U0Y5QPpepCqXh7t2Vp7ahzvfc_m1g Erişim: 3.12.2021

Koestler, A. (1973) *The Roots of Coincidence.* Picador, s. 106, 107. ISBN: 0394719344,9780394719344

Kurt, A. & Kürüm, D. (2010). Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişki: Kavramsal Bir Bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0 (2), 20-34 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/makusobed/issue/19434/206641

Leslie, J. (2003) *Infinite Minds: A Philosophical Cosmology.* Clarendon Press, p.213, 216. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199248933.001.0001

Luggat (2021) Tesadüf. Osmanlıca-Türkçe Sözlük. https://www.luggat.com Erişim: 22.9.2021

Masci, D. (2019) Darwin in America, The evolution debate in the United States. February 6. https://www.pewforum.org/essay/darwin-in-america/ Erişim: 3.12.2021

McKee, J. K. (2020) *The Riddled Chain: Chance, Coincidence and Chaos in Human Evolution First Edition*. Rutgers University Press; First Edition (June 1, 2000) 294 p. ISBN-13: ‍978-0813527833

Meninski, F. M. (1680). *'Coincidence.' Grammatica Turcica.* Viennae, 1680. Tıpkıbasım. Thesaurus Linguarum Orientalium: Cilt IV.

Merriam-Webster (1828) 'Coincidence.' Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, https://www.merriam-webster.com/dictionary/coincidence. Erişim: 3.12.2021

Nalbantoğlu, B. (2020) Fen Derslerindeki Mükemmellik Sayesinde Öğrenciyi Düşündürmenin Öğrenci Ahlakı Üzerine Etkisi. *IV. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi,* 24 Ekim 2020, Bildiri kitabı II. Cilt, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınları: 7, s. 19-23.

Okşar, Y., & Çalışkan, N. (2020). Creation and Darwinist evolution. Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute, 17(45), 155-185. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/53886/676563

Özeken Ulus, P. (2017) Hayatımızdaki mükemmel tesadüfler: Tesadüfün 9 'sihirli' kuralı. Kişisel gelişim, Uplifers (21 Şubat). https://www.uplifers.com/hayatimizdaki-mukemmel-tesadufler-tesadufun-9-sihirli-kurali/ Erişim: 22.9.2021

Paksu, M. (2016) Şans ve tesadüf kelimelerini kullanmak caiz midir? Sorularla İslamiyet. https://sorularlaislamiyet.com/sans-ve-tesaduf-kelimelerini-kullanmak-caiz-midir Erişim: 3.12.2021

Paley, W. (2009) *Natural Theology, Or, Evidences of the Existence and Attributes of the Deity, Collected from the Appearances of Nature* (1802). Cambridge University Press. Published online: 24 October 2009. DOI: https://doi.org/10.1017/CBO9780511693656 https://appearedtoblogly.files.wordpress.com/2011/05/paley-william-natural-theology.pdf Erişim: 3.12.2021

Redhouse (1884) 'Coincidence.' Redhouse, A Lexicon, English-Turkish (1884)-Boyajian, syf. 149.

Richards, S. (1985) L*uck, Chance and Coincidence: The Mysterious Power of Luck - And How to Make Yours Better*. Publisher: The Aquarian Press, s.10.

Risale online (2010) *Tesadüf Kelimesini Kullanmak*. https://risale.online/soru-cevap/tesaduf-kelimesini-kullanmak Erişim: 3.12.2021

Ronald L. Numbers (2021) Creation-Evolution Debates. The second volume in the serie, by Routledge, October 18, 526 Pages. ISBN: 9780367410353

Ruhselman, B. (1977) *Ruh ve Kainat*. Ruh ve Madde yay., İstanbul. http://nefesveyasam.com/tesaduf-nedir-bedri-ruhselman/ Erişim: 3.12.2021

Schopenhauer, A. (1850) *Siimtliche Werke.* Vol. VIII. Stuttgart.

Sevinçgül, Ö. (2018) Tesadüf mü, Tevafuk mu? Nurdan Haber, 10 Şubat. https://www.nurdan-haber.com/tr-tr/haberler/48960/tesaduf-mu-tevafuk-mu/ Erişim: 3.12.2021

Sorularla Risale (2020) 'Tesadüf' kelimesi, Risalelerde felsefî anlamda mı kullanılmış? Sorularla Risale. https://sorularlarisale.com/tesaduf-kelimesi-risalelerde-felsefi-anlamda-mi-kullanilmis Erişim: 3.12.2021

Sözüer, E. (2018) Tabiattaki Maddî Sebeplerin Bir Araya Gelerek Canlıları Oluşturması Mümkün Müdür? *II. International Creation Congress on the Ligth of Sciences*, 8th-9th November 2018, Erzurum, TURKEY, S.53-63.

Taslaman, C. (2007) *Evrim Teorisi, Felsefe ve Tanrı*. İstanbul Yayınevi 472s. ISBN 975-8727-04-9 https://www.canertaslaman.com/wp-content/uploads/2020/06/evrimteori.pdf Erişim: 3.12.2021

TDK (2021) Tesadüf/Rastlantı/Kaos. Güncel Türkçe Sözlük. https://sozluk.gov.tr/ Erişim: 23.9.2021

Tunçdemir, C. (2018) Bilmediğini bilmenin güzelliği. T24 Bağımsız İnternet Gazetesi, 28 Temmuz. https://t24.com.tr/yazarlar/cemal-tuncdemir/bilmedigini-bilmenin-guzelligi,20169 Erişim:3.10.2021

Türkçenedemek (2020) Kaos Ne Demek? https://turkcenedemek.com/kelime/kaos/ Erişim: 22.9.2021

Ukray, M. (2015) *Sonsuzluğun Sonsuzluğu*, [114 Kod]. İstanbul. Google Play, s.345. eISBN: 978-605-9654-31-9 https://play.google.com/books/reader?id=zA6SDwAAQBAJ&authuser=0&hl=tr Erişim: 3.12.2021

Ünsal, S. (2017) Konumuz Kader / Kader Nedir, Ne Anlama Gelir? *Zafer, Bilim Araştırma Kültür Sanat Dergisi,* Sayı 489. https://www.zaferdergisi.com/makale/10838-konumuz-kader-kader-nedir-ne-anlama-gelir.html Erişim. 20.10.2021

Wikipedia (2020) Tevâfuk. Vikipedi Özgür Ansiklopedi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Tev%C3%A2fuk Erişim: 3.12.2021

Wikipedia (2021) Rastlantı. Vikipedi Özgür Ansiklopedi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Rastlant%C4%B1 Erişim: 3.12.2021

Yeşilyurt, E. (2021) Eleştirel Düşünme ve Öğretimi: Tüm Boyut ve Ögelerine Kavramsal Bir Bakış. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 14 (77), 815-828.

Yüksel, 2020 Tesadüf mü Tevafuk mu? Edebiyatın nabzı, Temmuz. https://www.elestirel.net/index.php/2020/07/03/tesaduf-mu-tevafuk-mu-yusuf-ferzan-yuksel-yazdi/ Erişim: 3.12.2021

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

VIII. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Faruk KAYA**

SAAT	**DAVETLİ KONUŞMACI**
16:00 16:30	Zafer ACAR / California State University YILDIZLI SEMALARDAKİ HAŞMET

SAAT	**BİLDİRİ SAHİBİ**	**BİLDİRİ BAŞLIĞI**
16:30 - 17:00	Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN Atatürk Üniversitesi	YARATILIŞIN BİR DELİLİ OLARAK AMMONİTLER
	Prof. Dr. Bünyamin DURAN Manisa Celal Bayar Üniversitesi	SAİD NURSİ'YE GÖRE YARATMA SÜRECİNDE HAVA ATOMLARININ FONKSİYONU
17:00-17:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

YARATILIŞIN BİR DELİLİ OLARAK AMMONİTLER

Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN, Atatürk Üniversitesi, Fen Fakültesi,
Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü, Erzurum, TÜRKIYE
oerdogan@atauni.edu.tr

ÖZET

Ammonitler, Cephalopoda sınıfının Ammonoidea alt sınıfındaki soyu tükenmiş deniz yumuşakçaları grubudur. Ammonitler mükemmel indeks fosilleridir ve belirli bir türün veya cinsin bulunduğu kaya tabakasının yaşı ve jeolojik olaylarının zaman periyotlarına anlamayı mümkün kılmaktadır. Fosil kabukları genellikle planispiral şeklini alır, ancak bazı sarmal ve sarmal olmayan formlar (heteromorflar olarak bilinir) bulunmuştur. Bilimsel terimin türetildiği *"ammonit"* adı, bir şekilde sıkıca kıvrılmış koçboynuzları şekillerinden esinlenmiştir. Ammonitler kafadanbacaklılar, ilk olarak Devonian-Cretaceous (yaklaşık 409 -66 milyon yıl) dönemlerinde yaşamış olup sonunda yok olmuşlardır. Jurassic dönemine sonuna ait *Nannocardioceras* çok küçüktür; tam yetişkinlerin çapı nadiren 20 mm'den fazladır. Diğer uçta ise devasa Ammonitler keşfedilmiştir. Mesalâ, Cretaceous sonuna ait *Parapuzosia seppenradensis*, 1,95 m çapındadır. İlginç bir şekilde, salyangozlara benzer kabuk desenlerine sahip olan Ammonitler, Fibonacci dizisini takip ediyor. Ammonitlerdeki görülen kabuk şekli kâinatta hemen hemen tüm varlıklara gözlenen altın oranla ($\varphi = 1{,}618$ değeri) ilişkili olup Allah'ın varlığının ve canlıları bir ölçüde yarattığının bir göstergesi olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ammonitler, Yaratılış, Kafadan Bacaklı, Index Fosil, Fibonacci dizisi

AMMONITES AS A EVIDENCE OF CREATION

ABSTRACT

Ammonites are an extinct group of marine mollusks in the subclass Ammonoidea of the class Cephalopoda. Ammonites are excellent index fossils, making it possible to understand the age of the rock layer in which a particular species or genus is found, and the time periods of geological events. Fossil shells often take the planispiral shape, but some spiral and non-helical forms (known as heteromorphs) have been found. The name *"ammonite"*, from which the scientific term derives, is somehow inspired by the tightly curled cleats shapes. Ammonoid cephalopods first lived during the Devonian-Cretaceous (approximately 409-66 million years) period and eventually went extinct. Nannocardioceras from the end of the Jurassic period are very small; full adults rarely exceed 20 mm in diameter. At the other extreme, gigantic Ammonites have been discovered. For example, Parapuzosia seppenradensis, belonging to the end of Cretaceous, is 1.95 m in diameter. Interestingly, Ammonites, which have snail-like shell patterns, follow the Fibonacci sequence. The shell shape seen in Ammonites is related to the golden ratio ($\varphi = 1.618$ value) observed in almost all beings in the universe, and is considered as an indicator of the existence of Allah and that Allah created living things to measurement.

Keywords: Ammonites, Creation, Cephalopod, Index Fossil, Fibonacci sequence

GİRİŞ

Bilimin en büyük sırrından biri, kâinatın karmaşıklığının altında, Einstein'ın *"mucize"* olarak nitelendirdiği uyumlu bir düzenin yattığıdır. Şaşırtıcı olmayan şey ise evrenin temel yasalarının Matematik dilinde yazılmış olmasıdır (1). Kâinattaki tüm canlıların Morfolojik, Metabolik, Genetik yapısında bu Matematiksel ilişkiler açıkça görülmektedir. Matematiğe dayalı bu düzen sayesinde çeşitli ölçüm ve standartlar tanımlanmıştır. Bu standartlar canlıların yaşam standartlarını göstermekle kalmaz aynı zamanda bu intizamın bozulmasının tehlikelerine karşı bizleri teyakkuza da geçirir. Ya da bir organizmanın kendisinde oluşabilecek genetik, fizyolojik ve anatomik bir rahatsızlık, canlının sağlık durumunu anlamamız açısından da bir göstergedir. Meselâ kandaki glukoz değerinin kabul edilebilir sınırların üzerine çıkması diyabete karşı bizi uyarırken, kalp ritminin bozulması ise kalp hastalığı endişesi verir. Bu standartlar kâinatın ölçülü ve Matematiğin dilinden yaratıldığının delilidir. Yani kâinatta kaos yerine intizam ve düzen vardır. Dünyanın sıcaklığının $1^{o}C$ artması iklim krizine neden olabileceği gibi, bu standartlar ve ölçü canlıların dünyada yaşam alanını bulması için de vardır. Bu uyum ve düzen canlıların morfolojik yapılarında da karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi de hemen hemen tüm canlılarda olduğu gibi Ammonitlerde de gözlenen ölçülü ve spiral vücut yapısıdır.

Ammonidler, Cephalopoda (kafadanbacaklılar) sınıfına dahil olup ilk olarak Devonian-Cretaceous (yaklaşık 409-66 milyon yıl) dönemlerinde yaşamış olan Ammonoidea ailesine ait soyu tükenmiş deniz canlılarıdır (2,3). Ammonitler, değişik vücut ölçülerine sahiptirler Mesalâ, Jurassic dönemi sonuna ait Nannocardioceras çok küçüktür ve yetişkinlerin kabuk çapı nadiren 20 mm'den fazladır. Diğer uçta ise devasa Ammonitler keşfedilmiştir. Mesalâ, Cretaceous dönemi sonuna ait *Parapuzosia seppenradensis*, vücut çapı 1,95 m dir (4).

Genellikle Ammonit olarak adlandırılan bu yumuşakçalar, yaşayan Nautilus türleri gibi kabuklu Nautiloidlerden ziyade Koleoidlere daha çok benzemektedir (yani ahtapotlar, kalamar ve mürekkepbalığı) (5). Ammonitler mükemmel indeks fosilleridir ve belirli bir türün veya cinsin bulunduğu kaya katmanlarındaki jeolojik dönemin yaşını ve jeolojik periyodunu belirlemede kullanılmaktadır. Bu bakımdan kıvrımlı vücut yapılarındaki düzen bu canlıların bulunduğu dönem hakkında bilgi vermekle kalmayıp aynı zamanda da canlıların belirli bir ölçüde yoktan yaratıldıklarını da göstermesi bakımından da oldukça dikkat çekicidir.

Bu çalışma Ammonitlerdeki görülen kabuk şeklinin altın oranla ($\varphi = 1{,}618$ değeri) ilişkili olduğu, Allah'ın varlığının ve canlıları bir ölçüde yarattığının bir delili olarak ele alınmıştır (6).

Yaşadığı Dönem

Ammonitlerin ilk olarak Devonian-Cretaceous (yaklaşık 409 -66 milyon yıl) dönemlerinde yaşamış oldukları ve spiral kabuk yapısında oldukları bildirilmektedir. Ammonit fosillerinin dünyanın birçok bölgedeki kaya yapılarında ortaya çıkıyor olmaları, Dünyamızın geçirmiş olduğu jeolojik olaylar hakkında bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda yaşanan jeolojik olayların dönemi hakkında da bilgi veriri. Bu bakımdan Ammonitler önemli fosil kanıtlarını oluşturmaktadır (Şekil 1).

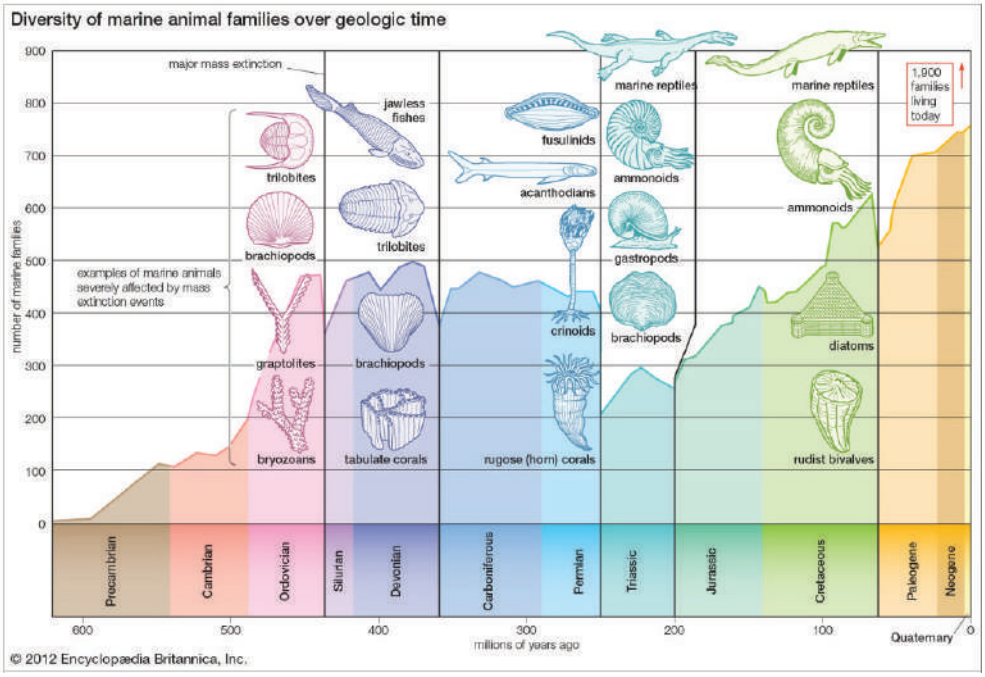

Şekil 1. Bu şekil deniz canlılarının ilk olarak ortaya çıktığı ve yaşadığı jeoloji zaman çizelgesini ifade etmektedir. Ammonitlerin (kafadanbacaklılar) ilk olarak Devonian-Cretaceous (yaklaşık 409-66 milyon yıl) dönemlerinde yaşadığı görülmektedir (7).

Biyolojik özellikleri

Ammonitler, Mollusca filumuna ve Cephalopoda sınıfına ait deniz hayvanlarıydı. Günümüz Nautilus'unkine benzer kıvrımlı bir dış kabuğa sahiptiler. Ammonitlerin kabuğu, septa (tekil: septum) olarak bilinen duvarlarla ayrılmış bölmelere bölünmüştür. Bunlar, kabuğu güçlendirmekte ve su basıncına karşı kabuğu korumaktadır. Ammonitin kendisi yalnızca son odada, yani vücut odasında yaşıyordu. Daha önceki bölmeler, bir denizaltı gibi, Ammonitin kaldırma gücünü ve hareketini kontrol etmek için ve canlının düzenleyebildiği gaz veya sıvı ile doludur.

Serbest yüzme alışkanlıkları nedeniyle, Ammonitler genellikle deniz tabanındaki suların hemen üzerinde yaşarlardı. Deniz tabanına yakın olan bu bölgeler özellikle O2 bakımından oldukça fakirdir. Deniz tabanına yakın yaşam alanı olan Ammonitlerin zooplanktonlarla ve küçük deniz canlılarıyla beslendikleri bildirilmektedir (8).

Kabuk Şekli

Ammonitlerin günümüzde tanımlanmış 10.000 in üzerinde türü mevcut olup (9,10) hemen hepsinde spiral kabuk yapısı açıkça görülmektedir (Şekil 2-5).

Şekil 3. Ammonit, Kachpurites fulgens (Trautschold, 1861), (13-14)

Şekil 4. Ammonit, Garniericeras catenulatum (Fischer, 1830), (13)

Şekil 5. Ammonit, Hoploscaphites nodosus (Owen, 1852), (15)

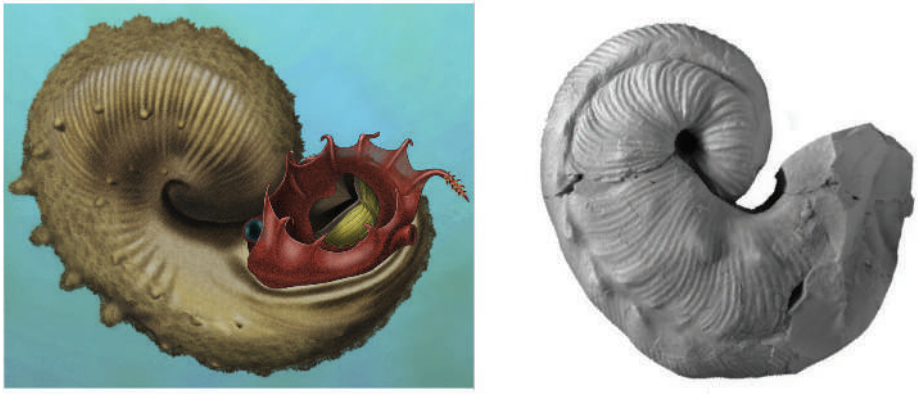

Matematikte kullanılan Spiral yapı ve Altın oran değeri Fibonacci dizisi olarak bilinen sayı dizisinden elde edilmektedir. Fibonacci sayı dizisi ve onun spiral yapısı ilk olarak 1202'de, Fibonacci olarak bilinen Pisalı Leonardo tarafından yazılan, Liber abaci adlı kitapta tanımlanmıştır (17).

Fibonacci dizisi: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233, 377, 610, 987, 1597, 2584, 4181, 6765… şeklinde giden bir dizidir. Bu dizi bir sayının kendinden önceki sayı ile toplanması ile elde edilir. Yani;

0, 0+1=1, 1+1=2, 2+1=3, 3+2=5, 5+3=8, 8+5=13, 13+8=21, 21+13=34, 34+21=55 …. şeklinde değerler alır. Altın oran değeri ise bu ardışık sayıların büyük değerinin küçük değerine bölünmesi ile elde edilen *"φ = 1,618"* değerdir.

Bu diziden elde değerlerle kareler oluşturulması halinde aşağıdaki şekil elde edilmekte olup, karelerin köşelerinden geçen yay parçalarının bir araya getirilmesi ile Fibonacci spiralini oluşturmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Fibonacci sayı dizisi ve onun spirali

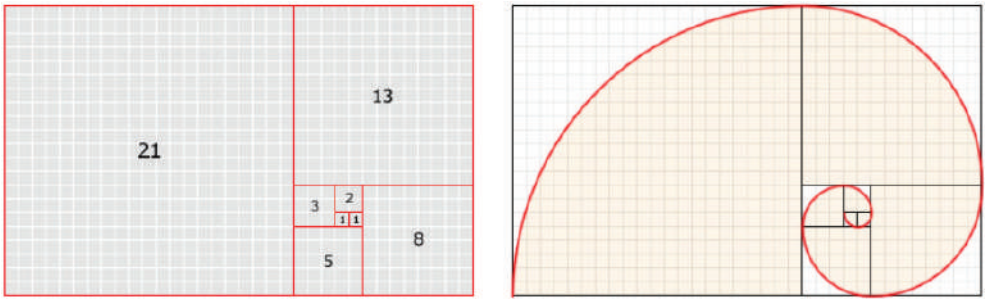

Ammonitlerde görülen spiral kabuk yapısı ilginç bir biçimde kâinatta hemen her yerde bulunan altın orana (1.618) ve onun spirali ile uyum içerisinde olduğu birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir (11,12). Bu spiral kabuk yapısı bugün görülen çok çeşitli deniz ve kara canlılarında da görülmektedir. Bu yapılar bize canlıların hiç değişmediği ve orantılı olarak yoktan yaratıldığını göstermektedir. Elde edilen fosil kanıtlarında da spiral yapı aynı şekilde mevcuttur (3,4).

Bu sarmal yapı ve altın oran değeri (1,618) sadece kabuklu ve kafadan bacaklılarda görülmekle kalmayıp, birçok bitki ve hayvansal organizmadan da görülmektedir. Hatta bir tsunamide, galaksilerin dönme hareketinde, sularda girdap hareketinde vb. birçok olayda da karşımıza çıkmaktadır (Şekil 6).

Şekil 6. Tabiatta bulunan logaritmik spirallere örnekler: (a) Girdap Gökadası, (b) Nautilus kabuğu, (c) Katrina Kasırgası, (d) Ammonit (16).

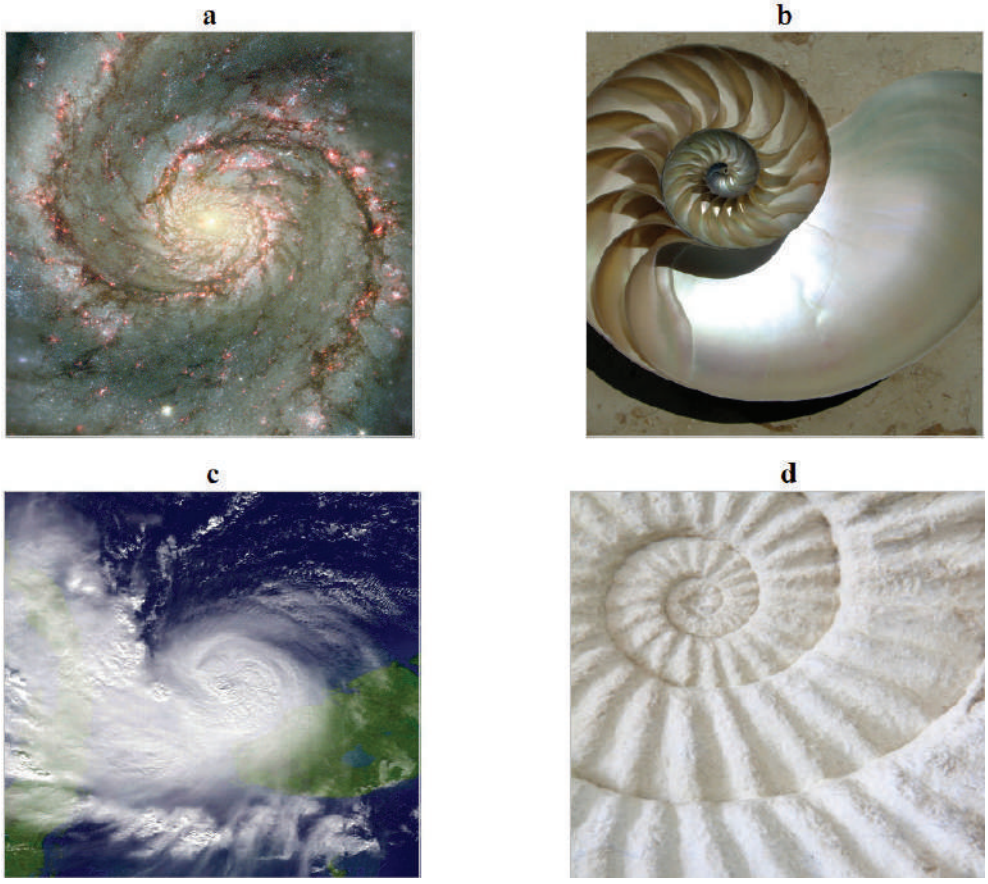

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ammonitler yukarıda da anlatıldığı gibi bundan yaklaşık 409 -66 milyon yıl önce yaşamış su canlılarıdır. Ammonitlerdeki kabuk şekli günümüzde de sıkça gördüğümüz kara ve deniz salyangozlarında da görülen kabuk şekline de benzemektedir. Bundan yaklaşık 400 milyon yıl önce yaşamış olan bu deniz canlılarındaki spiral yapının günümüzde de görülmesi oldukça dikkat çekicidir. Diğer taraftan bu sarmal yapı ve altın oran değeri (1,618) sadece kabuklu ve kafadan bacaklılarda görülmekle kalmayıp, genetik yapımızın temelini oluşturan DNA'dan tutun da daha birçok bitki ve hayvansal organizmalara kadar (18,19) ve kâinatta meydana getirilen tsunami, galaksilerin dönme hareketi, sularda dönme hareketi vb. (16) birçok olayda da karşımıza çıkmaktadır. İşte spiral yapı ve onun değeri (1,618) ve dönme hareketi, kâinatın ilk yaratıldığı andan itibaren bugün de hemen her yerde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum bize Rabbimiz olan Allah'ın varlıklara koymuş olduğu birlik mührünün eseridir. Mühürdeki yazıyı okuyabilen mühür sahibini tanır. Akılsız, şuursuz ve iradesiz ve hatta bazıları kör varlıklar bu bilimsel bilgiye sahip değillerken böyle bir yapıya bürünmeleri Yüce Yaratıcının varlığı ve birliğinin eseridir. Onun ilmi her şeyi kuşatmış, kudreti her şeyi kaplamıştır. İradesiyle her şeyde tasarruf eder.

Nitekim Allah (C.C) Kamer Suresi 49. Ayette *"Şüphesiz biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık"* diye buyurmaktadır. Ammonitler deki kabuk şeklindeki spiral yapı ve kabuk kıvrımlarındaki matematiksel oran Fibonacci sarmalını ve altın oranı yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Farmelo, G. 2019, The universe speaks in numbers, Faber & Faber, p. 319.
2. https://en.wikipedia.org/wiki/Ammonoidea, 2021.
3. Howarth, M.K., Cretaceous ammonites. 1980, Nature Vol. 288 11 December.
4. www.bgs.ac.uk/discovering-geology/fossils-and-geological-time/ammonites/
5. Klug C., Kröger B., Vinther J., Fuchs D., De Baets K. 2015, Ancestry, Origin and Early Evolution of Ammonoids. In: Klug C., Korn D., De Baets K., Kruta I., Mapes R. (eds) Ammonoid Paleobiology: From macroevolution to paleogeography. Topics in Geobiology, vol 44. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9633-0_1
6. Mohan, A., 2021, The Beauty of Fractal Patterns in Geology. Journal of Scientific Research, Volume 65, Issue 3.
7. https://www.britannica.com/animal/marine-animal#/media/1/885134/74659, 2021.
8. Kruta I, Landman N, Rouget I, Cecca F, Tafforeau P. 2011, The role of ammonites in the Mesozoic marine food web revealed by jaw preservation. Science. Jan 7;331(6013):70-2. doi: 10.1126/science.1198793. PMID: 21212354.
9. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ammonite_genera, 2021.
10. Ward,P., 1983, The Extinction of the Ammonites Scientific American Vol. 249, No. 4 (October 1983), pp. 136-148 (13 pages)
11. Bennett,P., 1966, Spirals in Nature. The American Biology Teacher (1966) 28 (7): 533–535. https://doi.org/10.2307/4441404
12. Flannery, M.C., 1986, Beautiful Spirals, The American Biology Teacher 48 (1): 54–56. https://doi.org/10.2307/4448190
13. Mironenko, A.A. 2015, The soft-tissue attachment scars in Late Jurassic ammonites from Central Russia. Acta Palaeonto-logica Polonica 60 (4): 981–1000.
14. Mironenko, A.A. 2016, A new type of shell malformation caused by epizoans in Late Jurassic ammonites from Central Russia. Acta Palaeontologica Polonica 61 (3): 645–660.
15. Landman, N.H., Cobban, W. A Neal, Larson, L., 2012, Mode of life and habitat of scaphitid ammonites, Geobios, Volume 45, Issue 1, Pages 87-98, ISSN 0016-6995.
16. Boeyens JCA, Thackeray JF. 2014, Number theory and the unity of science. S Afr J Sci. 110(11/12), Art. #a0084, 2 pages. http://dx.doi.org/10.1590/sajs.2014/a0084.
17. Scotta, T.C, Marketos, P., 2014, On the origin of the Fibonacci Sequence. Published by MacTutor History of Mathematics. March 23.
18. Chen ZX, Wang ZZ, Sun Y, Bei FL., 2011, Discussion on microcosmic derivation of biological golden section phenomena from DNA geometric structure and snow flower generation. Interdiscip Sci. Mar;3(1):31-5. doi: 10.1007/s12539-011-0060-2. Epub 2011 Mar 3. PMID: 21369885.
19. Newell, A.C., Shipman, P.D. Plants and Fibonacci. 2005, J Stat Phys 121, 937–968. https://doi.org/10.1007/s10955-005-8665-7.

SAİD NURSİ'YE GÖRE YARATMA SÜRECİNDE HAVA ATOMLARININ FONKSİYONU

Prof. Dr. Bünyamin DURAN, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Tarihi Anabilim Dalı, Manisa
bduran42@hotmail.com

ÖZET

Said Nursi, maddi varlıkların yaratılmasında hava atomlarının önemli bir fonksiyon yüklendiğini ileri sürer. Ona göre hava atomları yarı-manevi/yarı-maddi varlıklardır ve manevi alemle maddi alemin (melekut ile mülk, fizik ile metafizik) arasında adeta bir berzah gibidir. Manevi ve metafizik yönüyle hava atomları, alem-i emrden kelimeler şeklinde gelen şifreli mesajları algılar ve onları dünyadaki varlıklara iletirler. İlahi kelimeler, İrade ve Kudret gibi maddi varlıklar üzerinde etkili ve icat edici güce sahiptir. Hatta bunlar İrade ve Kudret'in aynısıdırlar.

Nursi'ye göre yaratmada 'mübaşeret' yoktur; yani İlahi Kudret yaratma sürecinde eşyaya doğrudan taalluk etmez. Ona göre eşyanın biri mülk, görünen ve diğeri melekut, görünmeyen, manevi olmak üzere iki cephesi vardır. İlahi Kudret melekut cihetine taalluk eder. Maddi varlıkların mülk cihetinde yaratıcı gücü olmayan tabii sebepler hakimdir. Buna göre hava atomlarının yarı-manevi olan cephesi melekut kategorisine girmekte ve İlahi İrade ve Kudret'in taallukuna uygun bulunmaktadır.

Nursi, hava atomları üzerinde önemle durur hatta bu konuyla ilgili bir çalışmasına 'Hüve Nüktesi' adını verir. Ona göre hava atomları kanı temizleme, canlıların nefes almasını sağlama yanında alıcı ve nakledici özellikleriyle tüm sesleri, kokuları, şekilleri alır ve dünyanın her tarafına taşır. Bu özellikleriyle hava atomları amirinden gelen emirleri gerekli yerlere derhal ulaştıran bir hizmetkar gibidir.

Nursi'ye göre, 'Emr Alemi'nden gelen şifrelenmiş mesajlar, hava atomlarıyla temas edince atomlardaki çok dakik, gizli ilişki telleri uyarılır ve atomlar mesajları yüklenmeye uygun hale gelirler. Hava atomları tarafından alınan mesajlar gerekli varlıklara süratle ulaştırılır. Taşınan bu mesajlar aynı zamanda içinde Kudret ve İradeyi de barındırırlar; bunlar mesajda içerildiği şekilde ilgili varlığa iletilir iletilmez o ilmi varlık, harici vücut kazanmış ve böylece yaratma gerçekleştirilmiş olur.

Anahtar Kelimeler: Nursi, Yaratma, Hava Atomları, İrade, Kudret

THE FUNCTION OF AIR ATOMS IN THE CREATION PROCESS ACCORDING TO SAID NURSI

ABSTRACT

Said Nursi argues that air atoms have an essential function in the creation of material beings. He believes air atoms are semi-spiritual/semi-material beings and are almost like an 'barzah' between spirituality and materiality. With their spiritual aspects, they perceive encrypted messages in the form of words from the world and transmit them to the beings in the world. The 'divine words' containing coded messages have an influential and inventive power over material assets such as Will and Power. They are the same as Will and Kudret.

According to Nursi, there is no 'mubashara' in creation; the Divine Power does not manifest to the mulq aspect of things but the malaqut aspect in the creation process. In material beings, causes dominate as a veil on the mulq side of things. Accordingly, the semi-spiritual aspect of the air atoms falls into the malaqut category and becomes open to the influence of Divine Will and Power.

Nursi emphasizes air atoms and even calls work on this subject the 'Huve Nuktesi' as an allusion to air atoms. According to him, air atoms clean the blood, allow living things to breathe, and take all sounds, smells, and shapes with their receptive and transmitting properties and carry them to all parts of the world. With these features, air atoms are like servants who immediately deliver orders from above to the necessary places.

According to Nursi, when encrypted messages from the world of 'Amr' come into contact with the air atoms, they stimulate the exact, hidden relationship wires in the particles, and the particles quickly upload their messages. The messages received by the air atoms are delivered rapidly to the necessary entities by the related atoms. These messages carry also Power and Will; as soon as these are transmitted to the relevant entity as contained in the message, that entity appears on the scene.

Keywords: Nursi, Creation, Air Atoms, Will, Power

GİRİŞ

Said Nursî, yaratma sürecinde mülk/melekut, fizik/metafizik, ğayp/şehadet bağlantısını kuracak son derece önemli bir teşebbüste bulunur. Bu bağlantının hava atomları tarafından gerçekleştirildiğini söyler. Ona göre, maddi varlıkların yaratılmasında Cenab-ı Hakk hava atomlarına önemli fonksiyonlar yüklemiştir. Nursî, Lem'alar adlı kitabında 'dört arş' olarak ele aldığı toprak, su, ateş ve hava unsurlarından hava unsurunun son derece önemli özelliklere sahip bulunduğunu ifade eder (Nursî, 2007, s.646 vd). Ona göre, hava atomları:

- Yarı-manevi/yarı-maddi varlıklardır.
- Manevi alemle maddi alemin (melekut ile mülk, fizik ile metafizik) arasında adeta bir berzah gibidirler.
- Manevi ve metafizik yönüyle hava atomları, alem-i emrden kelimeler şeklinde gelen şifreli mesajları algılama ve onları dünyadaki varlıklara iletme özelliğine sahiptirler.
- Atomlar şifreli mesajlarla birlikte İlahî Kelimeleri, İrade ve Kudret'i de taşırlar.
- Bu nedenle hava atomlarının maddi varlıklar üzerinde icat gücü vardır.
- Hava atomlarının taşıdığı İlahî Kelimeler, Kudret gibi yaratıcıdır, hatta kudretin aynısıdırlar.

Dikkat edileceği gibi kısaca özetlediğimiz pasajda Nursî son derece iddialı bir görüş ortaya koymaktadır. İfadelerden bir kısmı fizikçilerin alanına girdiğinden o boyutu onlara bırakıp ben burada ilgili yaklaşımı İslamî geleneğin miras bıraktığı Kelam ilmi çerçevesinden ele alacağım.

Nursî'ye göre yaratmada 'mübaşeret' yoktur; yani İlahi Kudret yaratma sürecinde eşyaya doğrudan taalluk etmez. Ona göre eşyanın biri mülk (görünen) ve diğeri melekut (görünmeyen), olmak üzere iki cephesi vardır (Nursî, 2005, s.318 vd). İlahi Kudret melekut cihetine taalluk eder. Maddi varlıkların mülk cihetinde yaratıcı gücü olmayan tabiî sebepler hakimdir. Buna göre hava atomlarının yarı-manevi olan cephesi melekut kategorisine girmekte ve İlahi İrade ve Kudret'in taallukuna uygun bulunmaktadır.

Nursî'ye göre, 'Emr Alemi'nden gelen şifrelenmiş mesajlar, hava atomlarıyla temas edince atomlardaki çok dakik, gizli ilişki telleri hemen uyarılmakta ve atomlar İlahi mesajları yüklenmeye uygun hale gelmekte ve mesajları hemen yüklenmektedir. Hava atomları tarafından alınan mesajlar gerekli varlıklara süratle ulaştırılmakta ve bu süreçte varlıkların yaratılması gerçekleşmektedir.

Burada bizi ilgilendiren konular; Melekut/Mülk ilişkisi, bu ilişkide İlahi İrade, Kudret ve Kelâm'ın fonksiyonu ve yaratmada meleklerin rolüdür. Bunlar üzerinde kısaca duralım.

1- Mülk/melekut ilişkisi

Nursî, 'kün feyekûn' ayetini tefsir ederken son derece önemli bir teşebbüste bulunur ve mülk alemi ile melekut alemini ilişkilendirmeye çalışır. Aslında bu melekut ile mülk, metefizik ile fizik alemlerini ilişkilendirme çabası Kelamcıların olmasa da hükemanın temel tezlerinin merkezinde olan bir çaba idi. Melekut aleminin varlıklarının mülk alemini nasıl etkilediği, yani yaratma sürecinin nasıl işlediği çözülmesi gereken önemli problemlerden biri idi. Özellikle İbn-i Sina bu problemi sermedi hareket/yenilenen hareket, istidat, vahibussuver (melek) mekanizmalarıyla çözmeye çalıştı (İbn-i Sina, 1960, s.30). Üstad İsmail Gelenbevî'nin olağanüstü kavrayış ve son derece yalın özetiyle İbn-i Sina'nın öngördüğü mekanizma şöyle işliyordu: mümkinat, 'imkan-ı zatî' ve 'imkan-ı istidadî'ye sahip olanlar olarak ikiye ayrılıyor, birinciler ezelde yaratılıyordu. İkincilerin yaratılmaları ise belli şartların gerçekleşmesine bağlanıyordu. Bu şart, yaratılabilmesi için varlıkların belli bir istidada ulaşmasıydı. Varlıkların farklı boyutlarda istidat kazanmaları ise feleklere yakınlık ve uzaklıkları tarafından belirleniyordu. İstidatları mümkün kılan feleklerin sermedî hareketi idi. Sermedî hareket bir açıdan sürekli ve daimî, diğer açıdan sürekli yenilenir (teceddüt) nitelikteydi. Sermedî hareket, yenilenen hareketi, yenilenen hareket de maddî cisimlerin hareketini doğuruyor ve böylece adem durumundaki varlıklar melekten suret alabilir istidada ulaşıyor ve görevli melek ona yeni bir suret veriyordu. Böylece varlıklar yokluktan varlık sahnesine çıkmış oluyorlardı (Gelenbevî, 1318/1902, s.77).

Nursî, feleklerin sermedi hareketini reddedecek, Allah'tan başka her şeyin sonradan yaratılmış olduğunu kabul edecekti. Bu durumda mülk ile melekut birbirine nasıl bağlanacak ve melekutî varlıklar mülk alemini nasıl etkileyeceklerdi? Nursî, ilginç bir şekilde bu mekanizmanın hava atomları yoluyla gerçekleştirildiğini ileri sürer. Ona göre hava atomları yarı maddi ve yarı manevi varlılardır; manevi yönleriyle melekut ile mülk alemi arasında 'berzah' görevini ifa ederler. Yani alem-i emr'den gelen şifreli mesajları yüklenip henüz adem durumunda olan ilgili varlıklara iletme görevini yerine getirirler. Böylece Nursî, feleklerin ezelî olduğu tezini kabul etme durumunda kalmadan, İbn-i Sina'daki sermedi/yenilenen hareket ilişkisi yerine, hava atomlarını ikame ederek melekut/mülk bağlantısını kurmaya çalışmıştır, denilebilir.

2- Âlem-i emr

Nursî, ayrıntı vermeden külliyatında âlem-i emr'le ilgili birkaç pasaj tahsis eder. Ona göre emr, Ezeli İrade'den gelmektedir: 'İrade-i ezeliyeden gelen kün emr-i ezelîsine mümkinatın itaati ve imtisalinde yine iradenin tecellîsi olan meyil ve ihtiyaç ve şevk ve incizap, birden beraber mündemiçtir.' (Nursî, 2005, s.573).

Âlem-i Emr ile ilgili Gazali, Cenab-ı Hakk'ın marifetinde insanların derecelerini anlatırken 'Üçüncü sınıfa mensup olanlar daha ileri giderler. Onlar, semaları hareket ettirenin 'Muta'' meleği olduğunu (Tekvir Suresi, Ayet:21'e atfen), Cenab-ı Hakk'ın her şeyin hareketini mübaşeret yoluyla değil (vasıtasız), 'emr' yoluyla gerçekleştirdiğini (Gazali, bu 'emr' durumunun anlaşılmasının çok zor olduğunu) ifade eder (Gazali, 1994, s. 55 vd)

Fahreddin-i Razî ise *"Halk ve emir ona aittir"* (Araf: 54) ayetini tefsir ederken Allah'ın dışında mevcut olan âlemlerin 'halk alemi' ve 'emr' alemi olarak ikiye ayrıldığını; Halk âleminin cisim, miktar ve hacmin egemen olduğu alem; Emr aleminin ise miktar ve hacimden arınmış mücerret varlıkların âlemi olduğunu söyler. (Fahredfin-i Razi, 1993, c.7, s.124-125)

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılan, emr âleminin tüm melekut alemlerini içeren bir muhtevada olduğudur.

Burada önemli olan başka bir nokta İlahî Kelam'ın Kudret ve İrade'nin aynısı olması noktasıdır.

3- Kelam/Kudret/İrade İlişkisi

Üstad Nursî, yukarıdaki ifadelerinde İlahî Kelam'ın Kudret ve İrade gibi etkili olduğu, hatta Kelam'ın Kudret ve İrade'nin aynısı olduğunu ifade eder. Sünni Kelamcılar, İlahi sıfatların İlahi Zat'la dolayısıyla birbiriyle aynı olduklarını ileri süren Mu'tezile ve Felasife'ye karşı bunların birbirinden farklı olduğu, aynı olamayacağını bu dünyadan örnekler vererek ispat etmeye çalışırlar. Belki bu konuda istisna kabul edebileceğimiz tek yaklaşım, İmam-ı Eşarî'nin Sem' ve Basar sıfatlarının Kur'anda mecazî anlamda kullandığı, hakikî anlamının ilim olduğu yaklaşımıdır. Ancak bu yaklaşım Cumhur tarafından kabul görmemiştir. Burada insanın aklına gelen soru, 'Kelam, Kudret'in aynısı' derken, Nursî'nin, bu konuda Sünnî Kelamcıların değil, Hükemanın tezini mi kabul ettiği sorusudur. Yoksa Nursî, ilgili ifadeleri mecaz olarak mı kullanmakta; bununla yaratmanın sürat ve vüs'atini mi vurgulamaya çalışmaktadır? Şayet birinci şıkkı kabul edersek Nursî'nin bu konuda İbn-i Arabi'nin yaklaşımını esas aldığını söyleyebiliriz. Nitekim İbn-i Arabi de İbn-i Sina gibi sıfat/zat özdeşliğini kabul etmekte ve İlahi Kelam'a Kudret niteliği atfetmektedir. İbn-i Arabi 'Gerçekten bizim bir şeye kavlimiz onu irade ettiğimiz de ona ol demekliğimizdir; o da olur' (Nahl:40) ayetine dayanarak yaratmada yaratıcı tarafında Zat, İrade ve Kavl (Kelam); yaratılan tarafında da yaratılan şey, o şeyin İlahi kelamı işitmesi ve verilen İlahi emre itaat etmesi olarak altı faktörün karşılıklı bulunması ile gerçekleştiğini anlatır. Yaratmada İlahi Zat'a karşılık gelen yaratılan şeyin ilm-i ilahideki 'âyan-ı sabite'si, İrade'ye karşılık gelen o şeyin İlahî Kelam'ı işitmesi, Kelam'a karşılık gelen ise o şeyin 'ol emrine/kavline) itaatidir. Bunlardan biri olmadığı zaman ona göre yaratma olmaz. (Konuk, 2017, c.2, s.334-335,)

İkinci şıkkı kabul etmemiz durumunda ise Nursî'nin Kelam/Kudret aynîliğini mecazî anlamda kullandığı, dolayısıyla Sünni Kelamcıların tezini kabul ettiği, hatta çok sayıda ilave delille güçlendirdiğini söyleyebiliriz.

Nitekim Sünni kelamın önemli figürlerinden biri olan Fahreddin-i Razi, *"Şüphesiz Allah'ın emri, bir şeyi murad ettiği zaman ona 'ol der' ve o hemen olur"* (Yasin: 83) ayetini tefsir ederken bu ayetin mecazî mana içerdiğini, 'ol' (kün) emrinin Arapça 'Kaf' ve 'Nun' harflerinden oluştuğunu, kaf harfinin nun harfinden önce geldiğini, öncelik/sonralık hâdis (sonradan yaratılan) şeylere mahsus olduğunu, irade ve emr-i İlahinin ise ezelî olduğunu, bu ayetten anlaşılması gerekenin, İlahi kudretin ilahi irade ile bir şeye taalluk etmesi durumunda onun süratli bir şekilde gerçekleşmesi olması gerektiğini, bunun dışında ayetin zahirinden anlaşılacağı gibi kelamın yaratıcı bir gücünün olmadığını ifade eder. (Fahrettin Razi, 1993, c.13, s.111-113)

Üstad Nursî de Fahreddin-i Razî gibi benzer bir argümanı savunur ve başka bir pasajında: ''Emr-i tekvinîsi kudret ve iradeyi tazammun ettiğini ve bütün eşya, evâmirine gayet musahhar ve münkad olduklarını ve mübaşeretsiz, muâlecesiz halk ettiği için icadındaki suhulet-i mutlakayı ifade için, sırf bir emirle işler yaptığını...' (Nursî, 2005, s.214) ifade ederek buna örnek olarak bir terzinin terzilik sanatında ustalığı arttıkça sanki işlerini bir emirle gerçekleştirir gibi süratle yaptığını vurgular.

Sünnî gelenekte kabul edildiği gibi 'kün' emri mecazi bir anlam taşıyorsa, bu emeri alan ve yaratmayı gerçekleştiren güçler, gerçekten hava atomları olabilir mi? Şeriat dilinde böyle bir ıstılah var mı? İbn-i Sina felsefesinde 'akıllar' (İbn-i Sina, 2006, s. 34), Suhreverdî'de 'nurlar'ın (Şehrezurî, 2004, s.317; Sadra, 2002, s. 105) şeriat ıstılahındaki melekleri ifade etmesi gibi burada da hava atomları melekleri mi ifade etmektedir?

4- Yaratmada Meleklerin Rolü

Gerek Kur'an, gerekse hadis külliyatında sayısız ifade, meleklerin görevleri ve yaptıkları fiilleri vurgular. Cenab-ı Hak, bir ayette hayatı ve ölümü kendisinin yarattığını (Mülk:2) ifade etmesine rağmen başka ayetlerde insanların ruhlarının alınması fiilini meleklere atfeder (Nisâ:97; Nahl:32; Secde:11). Keza çeşitli ayetlerde meleklerin Bedir savaşında savaşa katıldığı (Âl-i İmran, 123-124-125); içinde Musa ve Harun ailesinde emanetin olduğu sandığı taşıdığı (Bakara:248); Allah'ın arşını yüklendikleri (Hakka, 17) ifade edilir. Aynı şekilde hadislerde ayın ve güneşin melekler tarafından hareket ettirildiği, cenine ruhun görevli melek tarafından üflendiği, her bir yağmur tanesini görevli bir meleğin indirdiği gibi çok sayıda fiil meleklere atfedilir.

Yukarıda kısaca değinildiği gibi İmam-ı Gazali, yaratma olayını Cenab-ı Hakk'ın doğrudan (mübaşereten) değil de melekler vasıtasıyla gerçekleştirdiğini ifade eder. O, marifet basamağında yükselen sınıfları birer birer anlatırken zahirî kelamcılardan bir üst derecede olan saliklerin, her semanın kendisine melek adı verilen özel bir hareket ettirici tarafından hareket ettirildiği, meleklerin farklı farklı olduğu, her bir semanın 'Aksa Feleği'nin altında bulunduğu, Cenab-ı Hakk'ın aksa feleğini hareket ettirdiği, aksa feleğinde çokluk olmadığı ve bunun da diğer semaları hareket ettirdiğine inanırlar, diyerek sema cisimlerinin melekler tarafından hareket ettirildiğini vurgular. Keza Gazali, İhya adlı kitabında meleklerin kısaca üç tabakaya ayrıldığını; bunların, dünyayı, gökleri (semayı) idare eden melekler ve Arşı yüklenen melekler olduğunu söyler. İnsanın yediği besinlerin kana, ete, sinire, kemik ve sperme dönüşmesinde meleklerin ciddi rolü olduğunu vurgular. O, nasıl buğdayın kendiliğinden un, hamur, ekmek olması mümkün değilse bunun ancak bir sanatkâr vasıtasıyla olması gerekiyorsa, yenilen besin maddelerinin de kendiliğinden kan, et, kemik, ilik, sinir, damar ve sperm olmasının mümkün olmadığını söyler. Bunlar için de bir sanatkarın gerektiğini, bu sanatkarın da melek olduğunu ifade ede (Gazalî, 2005, s.1464)

Gazalî'nin meleklere bu vurgusuna rağmen meleklerin yaratmadaki rolleri kelamcılar arasında belirsiz denecek kadar ikinci plandadır. İbn-i Arabî'de ise İlahî zuhur ve tecellî merkezî bir yer işgal ettiğinden meleklerin fonksiyonu ön planda değildir. Yaratmada meleklere en önemli rolü veren düşünürler hükemadan İbn-i Sina ve Suhreverdî'dir. Üstad Nursî, yer yer İlahî tecelliye ağırlık verip İbn-i Arabi'ye yaklaşırken yer yer de meleklere roller yükleyip Gazali, İbn-i Sina ve Suhreverdi'ye yaklaşır. Bu nedenle bazı Risale okuyucuları İlahî tecelli ile çok haşir neşir olduğundan meleklerin fonksiyonlarını önemsememekte ve meleklerle ilgili yüzlerce ayet ve hadisi âdeta ihmal etmektedir. Böyle bir tehlikeye düşmemek için Risaleleri sürekli Kur'an ve Hadisler zaviyesinden okumak gerekir diye düşünüyorum.

Yukarıda kısaca değinildiği gibi, 'Kün' ayetini tefsir ederken Nursî, mecazen İlahî Kelam'ın Kudret'e dönüştüğü yarı manevi olan hava atomlarını uyardığı ve hava atomlarının İlahi İrade ve Kudret'i içererek âlem-i emrden gelen şifreli mesajları yüklendiği ve o mesajları

ilgili yerlere süratle intikal ettirdiği ve böylece yaratmanın gerçekleştirildiğini ifade ediyordu. Nursî'nin ilgili ifadelerinde manevi nitelikli hava atomlarının İlahî Kudret ve İrade'yi nasıl taşıdığı açık değildir. Yine bu ifadelerin usul-ü fıkıh diliyle 'mücmel' olduğunu varsayıp, bu ifadeleri Nursî'nin daha açık ifadeleriyle açıklamamız gerekir. Nursî'nin diğer pasajlarından anlaşılan, hava atomlarının manevi nitelikli olan yönü eşyanın melekut ciheti, yani 'müekkel melekler' olmalıdır. Çünkü Nursî de yaratmada mübaşeret olmadığını, yani İlahî Kudret'in eşyanın mülk cihetine doğrudan taalluk etmediğini, şeffaf olan melekut cihetine taalluk ettiğini ifade eder. Buradaki eşyanın 'melekut' ciheti kavramından 'müekkel melek' ıstılahı anlaşılmalıdır; değilse şeriat dilinde 'melekut' kavramı bu kontekste kullanılmamaktadır. Melekler, İzn-i İlahî ile İlahî Kudret ve İrade'yi temsilen alem-i emrden gelen mesajları almakta ve her şeyin geçmişi ve geleceği ile ilgili bilgiye sahip olduklarından yaratılması murat edilen şeye gitmekte ve yaratmayı gerçekleştirmektedirler. Yani yaratma doğrudan İlahî Kudret tarafından değil, melekler vasıtasıyla olmaktadır.

Nitekim Nursî meleklerin fonksiyonlarını çeşitli pasajlarda sık sık vurgular; o pasajlardan bazılarını şöyle özetleyebiliriz:

Meleklerin bir kısmı sadece ibadetle, diğer bir kısmı ise belli hizmetleri yerine getirmekle mükelleftir. Yeryüzü ile ilgili meleklerin hizmet eden kısmı, bir nevi insan gibidir; tabir caizse mesela bir kısmı hayvan beslemek ve yetiştirmekle ilgilenirlerken diğer bir kısmı tarımsal faaliyetlerle ilgilenir. Yani dünya büyük bir çiftliktir; bu çiftlikteki tüm hayvan nev'inin bir müekkel meleği (vekil olarak atanmış melek) olduğu gibi, ayrı ayrı her hayvan nev'inin de (mesela at nev'i, koyun nev'i) bir müekkel meleği vardır. Aynı şekilde tüm bitkilere nezaret edecek bir müekkel melek olduğu gibi her çeşit bitkinin de kendisine özel bir müekkel meleği vardır.

Bu tarz meleklerin insanlara benzer yanları yoktur. Çünkü onların nezaretleri sırf Cenâb-ı Hakkın kuvveti ve emriyledir. Belki nezaretleri, yalnız Rububiyetin tecelliyâtını, memur olduğu nevide müşahede etmek ve kudret ve rahmetin cilvelerini o nevide mütalâa etmek ve ***evâmir-i İlâhiyeyi o nev'e bir nevi ilham etmek*** ve o nev'in iradi fiillerini bir nevi tanzim etmekten ibarettir. Aynı şekilde onların görevleri nebatatın mânevi tesbihlerini melek lisanıyla temsil etmek, onlara verilen cihâzâtı düzenli şekilde kullanmak, bazı gayelere tevcih etmek ve bir nevi tanzim etmekten ibarettir.

Melâikelerin şu hizmetleri, cüzî iradeleriyle olduğu için bir nevi 'kisb'dir. Bunların yaratma ve halk kudretleri yoktur. Varlıklar üzerindeki tasarrufları hakikî değil mecazidir. Çünkü icad sadece Cenab-ı Hakk'a mahsustur. Buna göre meleklerin bu nevi amelleri onların ibadetidir; insanda olduğu gibi âdetleri değildir. (Nursî, 1977, s. 368-369)

Hatta Nursî, bu konuda Suhreverdi'nin tezine iyice yaklaşarak 'Erbabül Enva' yaklaşımının şerî olduğunu kabul eder: 'Hem de lisan-ı şeriatte işitiliyor: Her bir nev'e mahsus ve o nev'e münasip bir melek-i müekkel vardır. Bu münasebete binaen o melek o nev'in ismiyle müsemmâ, belki âlem-i melâikede onun suretiyle mütemessil oluyor… Hem de hükema-i İlâhiyyûn nezdinde, her bir nevi için hayy ve nâtık ve efrada imdad verici ve müstemidd'i bir mahiyet-i mücerrede vardır. Lisan-ı şeriatta *"melekü'l-cibal"* ve *"melekü'l-bihar"* ve *"melekü'l-emtar"* gibi isimlerle tabir edilir. Fakat tesir-i hakikîleri yoktur. Müessir-i Hakikî, yalnız Zât-ı Akdestir.' (Nursî, 2008, s.72)

SONUÇ

Sonuç olarak Nursî, her konuda olduğu gibi yaratma konusunda da İslamî gelenekten devraldığı mirası yeniden işleyerek ve yeni argümanlar katarak devam ettirmektedir. Bu konuda Nursî, özellikle hava atomlarına önemli görevler yüklendiğini ifade etmekte, 'Kün Feyekun' hakikatini fizikî gerçeklerle de ispat etmeye çalışmaktadır.

KAYNAKÇA

Fahreddin-i Razî, (1993), *Tefsir-i Kebir*, c.7, Daru'l Fikr

İbn-i Rüşd, (1998), *Tehafüt at Tehafüt*, Merkez-i Dirasat Vahdet'l Arabiyye,

İbn-i Sinâ, (1960), *Kitâb al- Şifâ' al-İlahîyyât I*, Dâr al-Mârif

Gelenbevi, İ. (1318/1902), *Haşiye Gelenbevî ala Şerhi'l Adudiyye Li Devvanî*, Matbaa-i Osmaniyye

İmam-ı Gazali, (1994), *Mişkatü'l Envar*, Bedir Yayınevi

İmam-ı Gazali, (2005), *İhya-i Ulumiddin*, Daru'l Ibn-i Hazm, Beyrut

Konuk A. A. (2017), *Fususu'l Hikem Tercüme ve Şerhi*, MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay.

Molla Sadra, (2002), *al-Hikmat al-Muta'âliyah fi'l-Asfâr al-Arba'ah,* Dar Ehia al-Tourath al-Arabi.

Nursî, B. Said, (2008), *Muhakemat*, RNK Yayınevi.

Nursî, B. Said, (2007), *Lem'alar*, Yeni Asya Neşriyat.

Nursî, B. Said, (1977), *Sözler*, Hizmet Vakfı.

Nursî, B. Said, (2005), *Sözler*, RNK.

Şehrezûrî, M B., (2004), *Resâ'ilü'ş-Şecereti'l-ilâhiyye fî ʿulûmi'l-ḥaḳḳā'iḳi'r-rabbâniyye* (nşr. M. Necip Görgün)

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

IX. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Osman ÇAKMAK**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
16:00 - 17:00	Prof. Dr. Ali ALAŞ, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Prof. Dr. Kemal SOLAK Gazi Üniversitesi	BİR TASARIM HARİKASI: ÇÖL BÖCEĞİ (*STENOCARA SP.*)
	Prof. Dr. Murat ÜNAL, Prof. Dr. Fevzi ÖZGÖKÇE Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	KOEVRİM (BİRLİKTE EVRİMLEŞME) ÇIKMAZI
	Prof. Dr. Ahmet Zafer TEL Iğdır Üniversitesi	BİTKİLERİN HAYAT FORMLARI VE YARATILIŞ
	Prof. Dr. Âdem DURSUN Atatürk Üniversitesi	YARATILIŞ HAKİKATİNİN ANLATILMASINDA YENİ BİR REFERANS: BİLİMLER IŞIĞINDA YARATILIŞ WEB SİTESİ
17:00-17:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

BİR TASARIM HARİKASI: ÇÖL BÖCEĞİ (Stenocara sp.)

Prof. Dr. Ali ALAŞ, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Biyoloji ABD, Konya, Türkiye
alasali@hotmail.com

Prof. Dr. Kemal SOLAK, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi ABD Emekli Öğretim Üyesi, Ankara, Türkiye
kemalsolak@hotmail.com

ÖZET

Eklem bacaklıların % 85'i böceklerden ibarettir. Bu omurgasız hayvanlar çoğunlukla kara ve tatlısu habitatlarında yaşarlar. Böcek türlerinin çok az bir kısmı ise denizlerde ve okyanuslarda bulunabilirler. Ekolojik ve ekonomik olarak büyük öneme sahip olan böceklerin, insan hayatında vazgeçilmez bir yeri vardır. Böcek türlerinin çoğu pollinatördür. Mesela, arılar, kelebekler, böcekler, sinekler, karıncalar ve hatta eşekarıları sebze ve meyveler gibi gıdaların ve diğer birçok ürünün tozlaştırılmasına vazifelidir. Böceklerin vücudu; Allah tarafından (Cephalus), göğüs (torax) ve karın (abdomen) adı verilen üç parça halinde yaratılmıştır. Vücutları dış iskelet denilen sert bir örtü ile kaplıdır. En dıştaki bu kutikular yapı, oldukça serttir ve prokutikula olarak ta bilinir. Prokutikula'nın böceklerde yapısal renklenmeyi sağlama görevi de vardır. Prokutikula kınkanatlılarda o kadar sertleşir ki, camı kesen elmas bıçağıyla bile kesilemez. Prokutikula denilen bu katman, hayvanı bilhassa çöllerde su kaybı gibi etkenlerden korur ve ultra viyole (U.V.) ışınların yakıcı etkisine karşı onu muhafaza eder. Prokütikula'nın yapısındaki bu rahmani tasarım, çok merhametli bir zatı gösterir. Böcekler şuursuz varlıklardır. Bu sebeple böcekler ihtiyaçları olan donanımları bilemezler. İçinde yaşadıkları tabiat ta bir sanat eseri olup, canlı ve cansız varlıkların geçmişi ve geleceği hakkında hiçbir şey bilmediği için hiçbir zaman böcek ya da herhangi bir canlıyı yaratamaz. Benzer şekilde, bir böceğin vücudu ve beslenmeleri için ihtiyaçları olan cihazlar evrim yoluyla şekillendirilemez. Çünkü evrim, yeryüzünde herhangi bir organizmanın kendiliğinden var olduğu iddiasını ileri sürer. Bir canlının hayat evrelerinde gerçekleştirilen tüm süreçlerin, yaratıcı (Allah) tarafından kontrol altında tutulması elzemdir. Çünkü Allah'ın sonsuz bir ilmi, mutlak iradesi ve nihayetsiz kudreti vardır.

Bu çalışmada, Stenocara sp. cinsi çöl böceğinin dış iskeleti üzerindeki Rahmani tasarımlar ve böceğin atmosferik nemden suyu elde etme davranışı bilimsel literatüre göre incelenmiştir. Bu amaçla, çeşitli literatürler ve bilimsel kitaplar tevhid nazarı ile gözden geçirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kınkanatlı böcek, Stenocara sp., yaratılış, tevhid nazarı, evrim.

A WONDERFUL DESING: DESERT BEETLE (Stenocara sp.)

ABSTRACT

85% of arthropods on earth are insects. These invertebrates live mostly in terrestiral and freshwater habitats. Very few insect species can be found in the seas and oceans. Insects are extremely important to the earth ecologically and to humans economically. Among the species of insects, there are many pollinators. For example bees, butterflies, ants an deven wasps are responsible for pollinating of food such as vegetables and fruits, and many other products. Body of insects; created by Allah in three parts which are called cephalus, thorax and abdomen. Their bodies are covered with a hard cover called the exoskeleton. This structure is also known as procuticle. Procuticle has also the task of providing structural coloration in insects. Procuticle becomes so hard in the beetle (Coleoptera) that it can't be cut even with the dimond blade that cuts glass. This layer, called the procutiele, protects the animal from factors such as water loss, especially in deserts, and protects it against the burning effect of ultra violet (U. V.) rays. The merciful design in the structure of procuticle indicates the most merciful Creator. Insects are unconscious beings. For this reason, insects don't know the equipment they need. The nature in which they live is also a work of art and can never create an insect or any living thing because it is not know anything about past and future of nonliving and living things. Similarly, an insect's body and devices they need to feed on could never have been shaped by evolution. Because evolution claims that any organism on earth came into existence spontaneously. It is essential that all processes carried out in the life stages of living thing are kept under control by the creator (Allah). Because Allah has infinite knowledge, absolute will and infinite power. In this study, the merciful designs on the exoskeleton of the desert beetle (Stenocara sp.) and the behavior of this insect to obtain water from atmospheric moisture were investigated according to the scientific literatures. For this purpose, various literatures and scientific books have been reviewed with the view of tawhid.

Key words: Beetle, Stenocara sp., creation, the view of tawhid, evolution.

GİRİŞ

Gezegenimizde, bilinen bütün canlı türlerinin yarısından fazlası böcek türlerinden ibarettir. Omurgasız organizma topluluğunun %83' ünü Eklem bacaklılar, onların %85'ini de sadece böceklerin oluşturduğunu, birçok Entomolog kaydetmiştir. Taksonomide en fazla kategoriye sahip grup böceklerdir. Hatta bunlardan Lepidopterayla en geniş grubu da kelebeklerin oluşturduğu ifade edilmektedir.

Böcekler dünyanın her tarafında ve her türlü ortamlarda yaşarlar. Adaptasyon kabiliyetleri oldukça yüksek olduğu için bu hayvanlar çoğunlukla kara ve tatlısu habitatlarında olmak üzere her yerde yaşarlar. Sucul böcek türlerinin çoğu tatlısularda, az bir kısmı ise tuzlu sularda yani denizlerde ve okyanuslarda bulunurlar.

Böceklerin hayat tarzları çok çeşitlidir. Parazit, serbest, simbiyotik, soliter, sosyal böcekler gibi toplu yaşayanların yanı sıra gerek larval, gerekse ergin dönemlerde de farklı ortamlarda yaşayanlar (Anofel) vardır.

Hayat tarzlarından hareketle, bilhassa Sosyal gruptan Hymenoptera, ekonomik ve ekolojik olarak büyük öneme sahiptir. Ekonomik değeri olan bu grup böceklerin, insan hayatında vazgeçilmez bir yeri vardır. Başta bal arıları olmak üzere, Ichneumonid'ler (eşek arıları) gibi yırtıcı birçok böcek türü, bal için polen toplarken, çiçeklerin tozlaşmasında eşsiz rol oynarlar ve bu yönüyle biyolojik çeşitliliğin korunmasında da görevleri vardır. Böceklerin büyüme ve olgunlaşma serüvenleri oldukça dikkate değer, biyolojik birçok sırlarla doludur.

Böceklerin Dış Morfolojisi

Böceklerin vücudu; Allah tarafından baş (Cephalus), göğüs (Torax) ve karın (Abdomen) adı verilen üç parça halinde yaratılmıştır.

Baş (Cephalus) bölgesi vücudun ilk kısmıdır. Baş kısmında beyin, bir çift anten, bir çift bileşik göz ve ağız bulunur. Antenler ve bileşik gözler beyinle irtibatlı olup, duyuları ve çevrelerinde olup biteni algılamaya yarayan organlar olarak görevlendirilmiştir. Böcekler, antenleriyle havadaki kokuları algılayabilirler, hatta bazıları yollarını ve eşlerini bulmak için antenlerini kullanabilirler. Mesela erkek bir sivrisinek, antenleri vasıtasıyla yaklaşık olarak 400 m mesafedeki dişi sivrisineğin kanat çırpma sesini işitebilecek kabiliyette yaratılmıştır. Böceklere verilen bileşik gözler, ommatidyum denilen ve her biri altıgen biçiminde yaratılan 28.000 civarında parçadan ibarettir. Bu sayede böcekler gözleri 360 derecelik bir görüş açısına sahip olurlar. Böylece avlarını kolayca tanıyabilir ve düşmanlarından kaçabilirler. İnsana ise 180 derecelik görüş açısı verilmiştir.

Göğüs (Torax) bölgesinde üç çift eklemli bacakları ve çoğunlukla da bir ya da iki çift te kanatları bulunur. Erişkin böceklerin birçoğu kanatlı olarak yaratılmıştır bu sebeple birçok böcek türüne uçma yeteneği verilmiştir. Ancak bazı böceklere mesela bit ve pirelere kanat verilmemiştir. Böcekler omurgasız hayvanlar içinde uçma yeteneğine sahip olarak yaratılmış tek hayvan grubudur. Bu özellikleri ile kolayca yer değiştirebilirler, besin kaynaklarına ulaşabilirler, çiftleşme için eşlerini bulabilirler ve düşmanlarından kaçarak korunabilirler.

Karın (Abdomen) bölgesi vücudun son kısmıdır. Burada sindirim ve üreme organları bulunur.

Böceklerin Vücudunda Dış İskelet Bulunur

Böcekler deri katmanları farklıdır. Böceklerde dermal hücreler, sinir-kas hücreleri kompleksiyle mücehhezdir. Bu hücrelerin oluşturduğu deri tabakasının arasında yer yer kümeleşmiş sekresyon hücreleri bulunur. Bu hücrelere mukus özellikli eksoviyal sıvılar salgılama vazifesi verilmiştir.

Deri ve alttaki vücut dokusunun her daim hareketli tutulması, bu sümüksü özellikteki sıvılar ile sağlanır. Hassas olan bu dermal tabakanın aralarındaki salgı hücreleri dış tarafa doğru kutikula, kitin, keratin gibi maddeler salgılamakla görevlendirilmiştir.

Muhtevası böcek türlerine göre değişebilen bu sümüksü salgılar yani mukus, Rabbimiz (AL-LAH) tarafından hava ile temas ettiğinde sertleşerek hayvanı koruyan bir zırh halini alacak şekilde tasarlanmıştır. Bu zırh, böceğin hayatı boyunca geçen sürede yaşa bağlı olarak farklı terkiplerde ve tabakalı olarak yeniden dizayn edilir (pro-,ekso-,endo- kutikula gibi). En dıştaki bu kutikular yapı, oldukça serttir ve prokutikula olarak ta bilinir. Prokutikula'nın böceklerde yapısal renklenmeyi sağlama görevi de vardır.

Yapılan araştırmalar çöl böceklerindeki bu kanalcıkların, atmosferik nemin yoğunlaştırılarak su damlacıkları halinde etkili bir şekilde toplanabilmesi için suyu iten yani (süper) hidrofobik ve suyu çeken yani (süper) hidrofilik desenler ile bezendiğini ortaya koymuştur.

Mikro ölçekli hidrofobik kanallar üzerine yerleştirilmiş, hidrofilik sistemler ile atmosferik nem emilerek, yoğunlaştırılır ve hidrofobik kanallara verilir.

Dünya Sağlık Teşkilatı (W.H.O.)'nun yaptığı araştırmalara göre; 2025 yılına kadar dünya nüfusunun yarısından fazlasının yaşadığı bölgelerin su stresinden muzdarip olacağı, az gelişmiş ülkelerindeki nüfusun %22'sinin hayatlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları suyu bulamayacakları rapor edilmiştir.

Kuraklığın arttığı ve su kıtlığının baş gösterdiği dünyamızda, suyun tasarruflu kullanılması için çareler arayan bilim adamları çöl böceklerindeki bu tasarımdan ilham alıp, atmosferik nemi yoğunlaştırarak elde edilen suyu biriktirme sistemleri geliştirmişlerdir. Çöl böceklerinden ilham alınarak yapılan bu sistemde; Hidrofobik kanallar üzerindeki hidrofilik desenler ile nem toplanıp, yoğunlaştırılarak su damlacıkları halinde hidrofobik kanallara verilir (Zhu and Guo, 2016).

Çöl Böceklerinin Atmosferik Nemi Toplama Davranışı

Çölün kavurucu sıcağından sonra gecenin soğuyan şartlarında, böcek yuvasının dışında amuda kalkar vaziyette bekler. Yandaki şekilde çöl böceğinin amuda kalma davranışı gösterilmiştir (www.thekidshouldseethis.com).

Gündüz aşırı ısınan ekzo iskeletin soğumasıyla süblimleşen su damlacıklarını, hafif titreşimle cephalic ceplerde (sert kutikula içindeki alveolar nitelikli cepler) depolar ve derinin yumuşak kısımlarında süngerimsi dokuda (Tela subcutenea) absorbe eder ve bahsedilen kanalcıklarla boyun bölgesinden ağzına doğru suyu direne eder. Bir başka ifade ile böcekteki sefalik cepler, trakeol benzeri kanallarla da birbirine bağlı olduğu gibi ağız ile de bağlantılı olduğu için ihtiyaç halinde su vakumlama ile ağıza alınır.

Çöl böceklerinde sabahın erken saatlerinde çiğ halindeki atmosferik nemi toplayıp, biriktiren hidrofobik ve hidrofilik kanallar içeren bu elbisenin bir terzisi olması gerekmez mi? Böylesine müthiş mimari tasarımın elbette bir mimarı olması gerekir. Bu mimar ise Rahman ve Rahim olan Allah'tır.

SONUÇ

Böcekler, akıl melekesinden yoksun, bilinç ve idrak yoksunu, şuursuz varlıklardır. Bu sebeple böcekler ihtiyaçları olan donanımları bilemezler. Bu hâl diğer hayvanlar için de geçerlidir; canlılar ve içinde yaşadıkları tabiat da birer sanat eseridir, yaratılmış olarak bunlara şekil, renk ve diğer biyolojik vasıflarıyla değişim kabiliyeti bahşedilmiş; bununla ekstrem şartlarda hayatta kalabilmeleri için uyum göstermeleri sağlanmıştır. Hilkatin eseri olan bu vasıfla, bazı çekirgelerin kutup şartlarına yakın iklimlerde kışın da yaşamalarına imkân verilmiştir. Benzer şekilde, böceklerin vücudu ve beslenme tarzına uygun olarak yaratılan ağız biçimleri ve cihazları (parçaları), emme, yalama, matkap gibi delme, delip emme, çiğneme fonksiyonlu olarak çeşitli şekillerde dizayn edilmiştir. Maksil denilen çene, dil denilen glossum, dudakları labrum ve labium denilen üst ve alt dudak halinde tasarımlanmıştır. Böceklerin vücut yapısı ve beslenme biçimlerine uyun olan ağız biçimleri ve parçaları asla ne olduğu ve olabileceği kestirilemeyen tesadüfle, yani evrim yoluyla şekillendirilemez. Çünkü evrim, yeryüzünde herhangi bir organizmanın kendiliğinden var olduğu iddiasını ileri sürer. Bir canlının hayat evrelerinde gerçekleştirilen tüm süreçlerin, yaratıcı (Allah) tarafından kontrol altında tutulması akli bir zorunluluk, düşünce sistemi bakımından da elzemdir. Çünkü Allah'ın güçlükten münezzeh, ol deyince olduran, sonsuz bir ilmi, mutlak iradesi ve nihayetsiz kudreti vardır.

Bu çalışmada ifade ettiğimiz çöl böceklerindeki ileri mimari tasarım harikası ve başının üstüne dikilip, amuda kalkarak suyu içme davranışı, ve bu davranışın gecenin çiğ halindeki yoğunlaşma zamanlamasına uygun olarak programlanmasının kendiliğinden olamayacağı aşikârdır. Diğer taraftan şuursuz ve akılsız tabiatın eseri olamayacağı gibi kör tesadüflere bel bağlayan evrimsel mekanizmalarla da gerçekleşemez.

Bu bağlamda bilimsel araştırmalardan elde edilen verilerin tevhid dili ile yorumlanması oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

A.R. Parker, C.R. LawrenceWater capture by a desert beetle. Nature, 414 (6859) (2001), pp. 33-34

Cloudsley-Thompson, J.Thermal and water relations of desert beetles. Naturwissenschaften 88, 447–460(2001). https://doi.org/10.1007/s001140100256

Crawford C.S. (1981) The Invertebrate Community of Ephemeral Waters. In: Biology of Desert Invertebrates. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-85794-2_17

Guadarrama-Cetina, J., Mongruel, A., Medici, M.G. et al. Dew condensation on desert beetle skin. Eur. Phys. J. E 37, 109 (2014). https://doi.org/10.1140/epje/i2014-14109-y .

J. Guadarrama-Cetina, A Mongruel, M.-G Medici, E Baquero, A.R. Parker, et al.. Dew condensation on desert beetle skin. the european physical journal, 2014, 37, pp.109. ff10.1140/epje/i2014-14109-yff. ffhal-01136654f.

J. Olivier, C. De RautenbachThe implementation of fog water collection systems in South Africa. Atmospheric Research, 64 (1–4) (2002), pp. 227-238.

L. Zhai, et al.Patterned superhydrophobic surfaces: toward a synthetic mimic of the Namib Desert beetle Nano Letters, 6 (6) (2006), pp. 1213-1217.

Miller, S., Harley, J. (2001). Miller−Harley: Zoology, Fifth edition. The McGraw−Hill Companies, 540pp.

Mills, D. (2019). Canlılar Kitabı, Yeryüzündeki Yaşamın Görsel Ansiklopedisi. Çeviri: Karahisar Turan, S. Tübitak Popüler Bilim Kitapları. 304 s.

Solak, K. (2000). Omurgasız hayvanlar ders notları (Basılmamış).

T. Norgaard, M. DackeFog-basking behaviour and water collection efficiency in Namib Desert Darkling beetles. Frontiers in Zoology, 7 (1) (2010), p. p23.

W.J. Hamilton, J.R. Henschel, M.K. Seely. Fog collection by Namib Desert beetles South African Journal of Science, 99 (3–4) (2003), p. 181.

Zhu H, Guo Z. Hybrid engineered materials with high water-collecting efficiency inspired by Namib Desert beetles. Chem Commun (Camb). 2016 May 21;52(41):6809-12. doi: 10.1039/c6cc01894g. Epub 2016 Apr 29. PMID: 27125658.

Zhu H, Huang, Y., Lou, X., Xia, F. Beetle-inspired wettable materials: from fabrications to applications. Materials Today Nano 6 (2019) 100034. https://doi.org/10.1016/j.mtnano.2019.100034

https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/drinking-water (Erişim: 19.10.2021).

https://thekidshouldseethis.com/post/namib-desert-beetle-stenocara-gracilipes-drought-biomimicry (Erişim: 19.10.2021).

BİTKİLERİN HAYAT FORMLARI VE YARATILIŞ

Prof. Dr. Ahmet Zafer TEL, Iğdır Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Tarımsal Biyoteknoloji Bölümü, Iğdır, Türkiye

Prof. Dr. Emine Arzu TEL, Iğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Iğdır, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmada bitkilerin hayat formlarındaki *"sekonder yaşam potansiyeli"*nin yaratılışa olan delilleri incelenmiştir. *"Sekonder yaşam potansiyeli"* tanımı ilk defa bu araştırmada kullanılmıştır. Annual, biannual ve perannual hayat formlarının yanında RAUNKIAER'in (1907) ortaya koyduğu güncel hayat formları ele alınmıştır. Bitki yaşamının devam etmesinin uygun olmadığı mevsimlerde bitki yenilenmesi ve büyümesinden sorumlu yenileme tomurcukları ve tepe sürgünlerinin durumları incelenmiştir. Bitkilerin yenilenmesi, büyümesi, gelişmesi ve üremesinde görev alan hormonların (Absisik asit, Oksin, Sitokinin, Etilen, Giberellin gibi) ve zigot, ebriyo ve meristematik dokuların yaratma işinde vazifeli birer memur oldukları, bu hormon ve dokuların yaratma kabiliyetlerinin olmadığı, yaratmanın sadece Allah'a mahsus bir özellik olduğu ortaya konulmuştur. Yaratmanın her an devam ettiği, hayat vazifesi bitenlerin yerinin ba'sü ba'de'l-mevt suretinde (bazılarının sekonder hayat şeklinde) doldurulduğu, tüm bunların ise Celâl sahibi bir Kadîr ve Kemâl sahibi bir Hakîm Zatın (cc) vücuduna ve vahdetine şehadet ettiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bitki hayat formu, Sekonder yaşam potansiyeli, Yaratılış.

LIFE FORMS OF PLANTS AND CREATION

ABSTRACT

The present study examined the evidence for the creation of the "secondary life potential" in the life forms of plants. The *"secondary life potential"* concept was used for the first time in this study. In addition to the annual, biannual and perennial life forms, recent life forms introduced by RAUNKIAER (1907) were discussed. The conditions of renewal buds and apical shoots responsible for plant renewal and growth in seasons when plant life is not suitable were investigated. It was indicated that the hormones (such as abscisic acid, auxin, cytokine, ethylene, gibberellin) and zygote, embryo and meristematic tissues that take part in the regeneration, growth, development and reproduction of plants are officials in charge of creation, that these hormones and tissues do not have the ability to create, and that creation is a feature unique to Allah. It was concluded that creation continues at all times, the place of those whose life task is finished is filled in the form of ba'sü ba'de'l-mevt (some of them in the form of secondary life), and all these are witnessed to the existence and unity of a Almighty and Perfect Being (cc).

Key words: Plant life form, Secondary life potential, Creation

GİRİŞ

Bilim insanları yaklaşık 1,5 milyon canlıyı teşhis etmiş ve tanımlayabilmiştir. Her yıl yaklaşık 20.000 yeni tür tanımlanmaktadır. Canlı türlerinin sayıları ile ilgili kesin bir bilgi yoktur, ancak en iyimser tahmine göre 5 ile 10 (30) milyon arasında canlı türünün yaşadığı tahmin edilmektedir (Gaston ve Spicer 2004). En güncel rakamlara göre 250.000 (378.000) bitki taksonu tanımlanmıştır.

Canlıların sınıflandırma işi Aristotales, kısaca Aristo (c. MÖ 384 – c. MÖ 322) ile başlamıştır (Şekil 1.)

Şekil 1. Aristo'nun ampirik sınıflandırma sistemi şeması

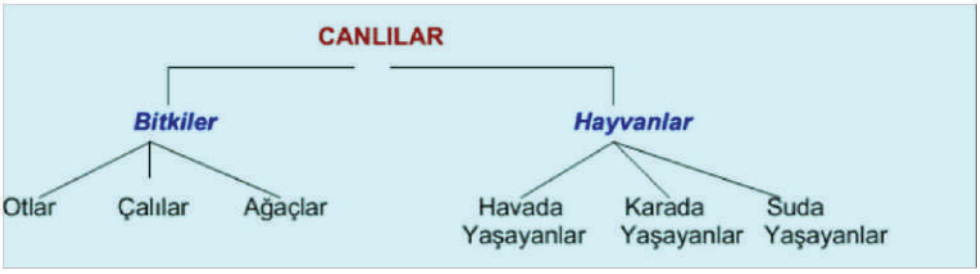

Aristo canlıları genel özelliklerini dikkate alarak sınıflandırmıştır. Önce Bitki ve hayvan olarak, bitkileri ot-çalı-ağaç şeklinde, hayvanları ise havada-karada-suda yaşayanlar şeklinde gruplandırmıştır.

Taksonominin kurucusu olarak kabul edilen Carl von Linneus ya da kısaca Linne (1707-1778) günümüzde kullanılan birçok canlı isminin isim babasıdır. Linne'yi önemli kılan özelliği ise canlıları tanımlarken *"ikili isimlendirme"* kullanması ve betimleme yaparken ortam şartlarından etkilenmeyen üreme organlarını (çiçek ve parçalarını) tercih etmesidir. Linne aynı zamanda bütün canlıların aynı varlıktan üredğini iddia eden evrim görüşünün tersine, her türün mutlak bir yaratıcı tarafından müstakil olarak (ayrı ayrı) yaratıldığını ileri sürmüştür.

Linne aynı zamanda modern taksonominin temelini oluşturmuş ve canlılara verdiği isimlerin büyük çoğunluğu günümüze kadar geçerliliğini korumuştur. Linne'den günümüze kadar birçok sınıflandırma sistemi ileri sürülmüştür (Şekil 2). Bunun nedeni bilimdeki ilerleyiş ve yeni bilimsel keşiflerdir.

Şekil 2. Linne'den günümüze sınıflandırma sistemleri şeması (İnt. Kyn. 1)

Linnaeus 1735	Haeckel 1866	Chatton 1925	Copeland 1938	Whittaker 1969	Woese 1990	Cavalier 1998
2 kingdoms	3 kingdoms	2 empires	4 kingdoms	5 kingdoms	3 domains	6 kingdoms
(not treated)	Protista	Prokaryota	Monera	Monera	Bacteria	Bacteria
					Archaea	
		Eukaryota	Protoctista	Protista	Eucaryota	Protozoa
						Chromista
Vegetabilia	Plantae		Plantae	Plantae		Plantae
				Fungi		Fungi
Animalia	Animalia		Animalia	Animalia		Animalia

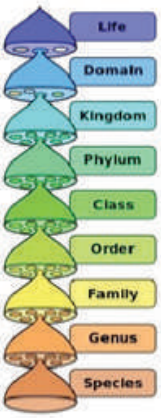

Linne 1935'te ikili, Haeckel 1866'da üçlü, Chatton 1925'te ikili, Coperland 1938'de dörtlü, Whittaker 1969'da beşli, Woese 1990'da üçlü ve son olarak Cavalier 1998'de altılı alem ve alem üstü kategoriler belirlemişlerdir.

Materyal ve metot

Bitki gelişimine uygun olmayan mevsimlerde, örneğin kuzey yarımküre için kış mevsiminde bitkilerin büyük çoğunluğunun primer hayat periyotları sona erer. Bu çalışmada primer hayat periyotları sona eren bitkilerin sekonder yaşam periyotları gözlenmiş ve takip edilmiştir. Buna göre;

Bir kısım annual (tek yıllık) bitkilerin vejetatif ve genaratif gelişmesini bir yılda tamamlayıp, sekonder yaşam potansiyelini tohum içinde geçirdiği gözlenmiştir; *Capsella bursa-pastoris* (çoban çantası), *Lepidium draba* (tere), *Zea mays* (mısır), *Triticum vulgare* (buğday), *Medjcago sativa* (karayonca) bunlardan bazılarıdır.

Biannual (iki yıllık) bitkiler ilk yıl vejatatif, kinci yıl genaratif gelişim gösterirler. Sekonder yaşam potansiyeli olan tohumu ilk yıl vermeyip sonraki yıla sakladıkları gözlenmiştir; *Viola tricolor* (hercai menekşe), *Digitalis purpurea* (yüksükotu), *Campanula stricta* (çan çiçeği), *Althaea officinalis* (hatmi) ve *Primula arvensis* (çuha çiçeği) bunlardan bazılarıdır.

Perannual bitkiler bir taraftan her yıl tohum verirken diğer taraftan yaşamlarının devam ettirilmesiyle vejatatif ve genaratif büyüme formu göstermeleri onları annual ve biannul bitkilerden ayırmaktadır. Perannual (çok yıllık) bitkilerde sekonder yaşam potansiyellerini yenilenme tomurcukları veya tepe sürgünlerinde sakladıkları gözlenmiştir; *Fritillaria persica* (Adıyaman ağlayangelini), *Tulipa armenea* (dağ lalesi), *Ulmus minör* (karaağaç), *Platanus orientalis* (doğu çınarı), *Nerium oleander* (zakkum), *Morus alba* (dut), *Ficus carica* (incir) *Olea europea* (zeytin) ve *Juglans regia* (ceviz) bunlardan bazılarıdır.

Bitkilerin hayat formlarının sınıflandırılması, bir sonraki bitkiyi verme potansiyeli olan bitki parçasının yani diasporun, yaşam için uygun olmayan mevsimlerde nasıl geçirildiği üzerine kuruludur. Benzer bir ayrımı ve sınıflandırmayı RAUNKIAER (1907) yapmıştır. Ancak RAUNKIAER bir sonraki yaşamı netice verecek yenileme tomurcuğu ve tepe sürgünlerinin toprak seviyesinin neresinde olduğu kriterini kullanmıştır (Şekil 3).

Şekil 3. Raunkiaer'in bitkileri, uygun olmayan mevsimlerde yenilenme tomurcuğu ve tepe sürgünlerinin toprak seviyesine göre geçirdiği yüksekliğe göre sınıflandırma şeması (a:fanerofit ≥50 cm, b:kamefit ≤50 cm, c:hemikriptofit =0 cm, d:geofit ≤0 cm e:terofit, f:epifit) (İnt. Kyn. 2)

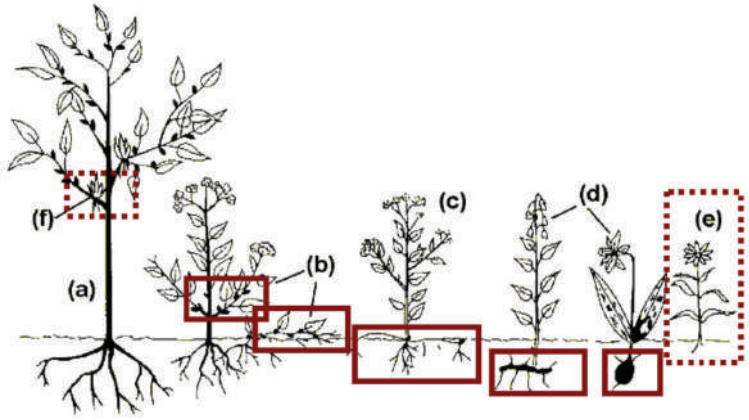

Bulgular

Bu çalışmada taksonomiye iki ayrı katkı sağlanmıştır. Birincisi bitki bilimi terminolojisine *"sekonder hayat formu"* ya da *"sekonder hayat potansiyeli"* kavramı kazandırılmıştır. İkincisi ise maddi alemdeki varlıklar sahip oldukları hayat, ruh ve şuur kriterleri göz önüne alınarak 4 ana gurupta gruplanmıştır. Bitkilerin sınıflandırılmasında *"Sekonder Hayat formuna"* kavramı dahil edilerek bir gruplama yapılmıştır. Buna göre; annual bitkilerde sekonder hayat potansiyeli tohum içerisinde, biannual bitkilerde ilk yıl vejetatif organlarında ikinci yıl generatif organlardan tohum içerisinde, pereannual bitkilerde eğer çok yıllık otsu bitki ise kökte, çok yıllık odunsu bitki ise tomurcuk ve sürgünlerde saklandığı görülmüştür.

Annual → Sekonder hayat potansiyeli Tohumda

Biannual → Sekonder hayat potansiyeli ilk yıl Vejatatif organlarda

↘ Sekonder hayat potansiyeli ikinci yıl Genaratif organlarda

Perannual → Sekonder hayat potansiyeli Otsu bitkilerde Kökte

↘ Sekonder hayat potansiyeli Odunsu bitkilerde Tomurcuk ve sürgünlerde

Bitkilerin maddi alemdeki yeri ise şu şekilde belirlenmiştir.

1. Cansızlar

Atom ve elementler (madde)

2. Madde ve HAYAT sahibi olanlar

Bitkiler

3. Madde, hayat ve RUH sahibi olanlar

Hayvanlar

4. Madde, hayat, ruh ve ŞUUR (ihtiyar) sahibi olanlar

İnsanlar

Bitkiler atomlardan müteşekkil ve hayata mazhar olmuş canlı basamağının en alt tabakasında yer alır. Mazhar olduğu Hayat nimetine göre cansızlardan ayrılır ve ruh ve şuur sahibi olmamasıyla hayvan ve insandan daha ilkel basamakta bulunur.

Gerek primer gerek sekonder hayat potansiyelinin yer aldığı tohum, vejetatif ve genaratif organlarda büyümeyi ve gelişmeyi sağlayan 3 farklı etmen göze çarpmaktadır; Zigot, meristematik dokular ve bitki hormonları.

Zigot, bitkinin erkek üreme organı olan stamendeki poleninin dişi organ olan pistilin tepecik (stigma) bölümüne yapışmasıyla polenler, dişicik borusundan (stylus) yumurtalığa (ovaryum) indirilir, böylece döllenme gerçekleşir. Döllenmiş yumurtaya zigot denir. Zigot gelişerek bitki taslağı olan embriyonun oluşmasını sağlar. Çimlenme ve gelişme devrelerinde meristematik dokulara verilen görevler devreye girer ve bu görevler bitki hormonları tarafından yerine getirilir. Bitki büyümesinde görevli hormonların gruplaması (Şekil 3) ve kimyasal yapısına (Şekil 4) bakılmıştır.

Şekil 3 . Bitkisel hormonlar

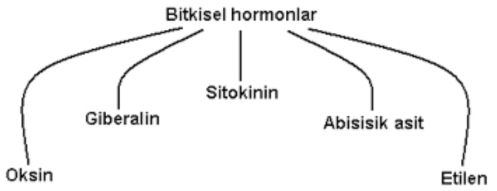

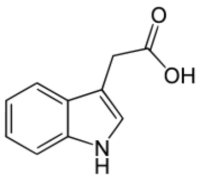

Şekil 4.1. Oksin

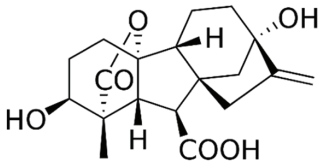

Şekil 4.2. Giberellin

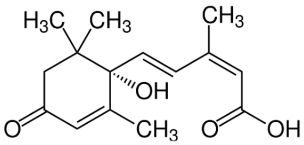

Şekil 4.3. Absisik asit

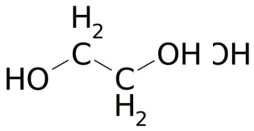

Şekil 4.4. Etilen

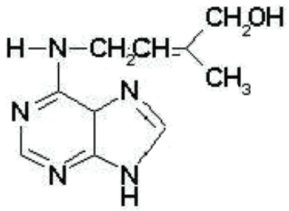

Şekil 4.5. Sitokinin

Bitki büyüme hormonları C (karbon), N (azot), O (oksijen) ve H (hidrojen) atomlarından oluşmakta ve organik kimyanın temel prensibi olarak karbon 4, azot 3, oksijen 2 ve hidrojen 1 bağ yapacak şekilde uzay dizilimi göstermektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ampirik olarak Aristo, modern olarak Linne'den başlayan sınıflandırma sistemlerinde kullanılan karakter ve özellikler arasında *"sekonder yaşam formu"* hak ettiği yeri alamamıştır. Sekonder hayat potansiyeli RAUNKIAER'e göre toprak seviyesinin neresinde olduğuna bakılarak gruplama yapılmıştır. Bu araştırmaya göre ise bitkiler gruplaması sekonder hayat potansiyelinin bitkide bulunduğu organlara göre yapılmıştır. Buna göre bitkiler sekonder hayat potansiyel bulundurdukları organlarına göre 4 gruba ayrılmıştır;

1. Tohumunda bulunanlar (annual=terofitler)
2. İlk yıl vejetatif, ikinci yıl generatif organlarında bulunduranlar (biannual bitkiler)
3. Kökünde bulunduranlar (perannual otsu bitkiler)
4. Tomurcuk ve sürgünlerinde bulunduranlar (perannual odunsu bitkiler)

Varlıklar ise sırasıyla;

1. Hayat verilmeyenler (cansızlar=maddeler),
2. Madde ile birlikte hayat verilenler,
3. Madde ve hayatla birlikte ruh verilenler,
4. Madde, hayat ve ruhla birlikte şuur verilenler olmak üzere 4 grupta toplanmıştır.

"Gözlem ve Mantıksal Akıl Yürütme Bilimsel metodu" yapılan araştırmada bitkilerin büyüme ve gelişmesi için görevlendirilen organlar ve onlarda cereyan eden kimyasal içeriklerin, bitkisel hormonlar ve dokuların ibda ve inşada, yani yoktan veya var olandan yaratma işinde bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Sekonder hayat potansiyeline sahip bitki organları ve bitkilerde görev yapan hormonların açık kimyasal yapılarının hayat, ruh ve şuur üretmekten uzak olduğu ortaya konulmuştur.

Zigotun yaratılmasında, spermatogenez-Oogenez-Mayoz-Mitoz-İndirgenme (2n→n) söz konusudur. Evrim görüşünün dayandığı bilimsel veriler içerisinde 2n sayıda kromozomdan 2 sayıda üreme hücresine indirgenme mekanizması yoktur. Böyle bir başkalaşım tüm canlı türleri ve o türe ait fertlerde üreme amacına yöneliktir, bir kast ve iradeyi göstermektedir. Evrim görüşüyle açıklanamamaktadır.

Annual bitkiler vejatatif ve genaratif gelişmesini bir yılda tamamlayıp, sekonder yaşam potansiyelini tohum içinde geçirmesinde bir kast ve irade söz konusudur. Bir tercihin ürünü olan bu kast ve irade bitkiye ait değildir. Hayat nimeti kâinatta cari olan sebep sonuç zincirinin aksine, sebepsiz ve vasıtasız direkt olarak Allah'ın kudretinden gelmekte "doğrudan doğruya, sebepsiz ve perdesiz olarak, Zât-ı Hayy-ı Kayyûmun "ihyâ edici, hayat verici, diriltici" isminin eline teslim edildiği şüpheden varestedir. Hayat perdesiz olarak doğrudan Allah'ın kudret elinde tutulmaktadır, başka bir kaynağı yoktur ve sebeplerin icatta bir tesiri yoktur.

Biannual bitkiler ilk yıl vejatatif, kinci yıl genaratif gelişim gösterirler. Sekonder yaşam potansiyeli olan tohumu ilk yıl vermeyip sonraki yıla saklamasında bir amaç ve gaye gözetilmekte

olup bu amaç ve gayenin bitkiye ait olmadığı açıktır. Hayat periyodu ilk yıl sonlanmadığı gibi ikinci yıldan sonraki yıllara da sarkmamaktadır. Bu özellikle biannual bitkiler annual ve perannual bitkilerden ayırılmaktadır. Arazi çalışmalarında en az üç yıl süreyle yapılan gözlem sonucu anlaşılan bu mekanizmanın bitki tarafından takip edilmediği, tüm bitkileri ve kâinatı yoktan var eden bir Yaratıcı tarafından dizayn ve takip edildiği sonucunu doğurmaktadır.

Perannual bitkiler bir taraftan her yıl tohum verirken diğer taraftan yaşamlarının devam ettirilmesiyle vejatatif ve genaratif büyüme formu göstermesi onları annual ve biannul bitkilerden ayırmaktadır. Perannual bitkiler sekonder yaşam potansiyellerini yenilenme tomurcukları veya tepe sürgünleri sayesinde gösterirler. Elbette bu iki yapı bir emir tahtında hareket ederler ve emir aldıkları makam bitkinin kendisi değildir. Bu da tüm canlıları yoktan var eden ve bir düzen ve intizam dairesinde çeviren yüce bir Yaratıcının eseri olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bitkilerdeki büyüme, gelişme, farklılaşma, çiçek ve meyve oluşumu gibi fizyolojik görevlerin bitki büyüme hormonları tarafından yerine getirildiği bilimsel bir gerçektir. Bu makalede kimyasal formülleri verilen bitkisel hormonların bitki büyüme ve gelişiminde rol ayan uyarma (stimüle etme), ket vurma (inhibisyon), düzenleme, harekete geçirme mekanizmasında görev aldıkları belirtilmiştir. Ancak bitki hormonlarının bu görevleri kendiliğinden yerine getirme, yapma, oluşturma, yaratma potansiyelleri yoktur. Zira aynı hormon farklı bitkilerde aynı özelliği göstermesine rağmen bitkiler farklı morfolojik ve anatomik yapı göstermekteler. Hormon etki eder, enzim-substrat anahtar-kilit gibi iş görür ve verilen görev yerine getirilir. Ancak tüm bunlar yüce Yaratıcının kudretiyle ve onlar için takdir ettiği kader çizgisiyle bir şablona uyarak, belli bir ölçü ve dizilimle yaratılmaktadır.

Nursi (1960-a) canlıların sekonder yaşam potansiyellerine işaret etmektedir. *"Haşr-i baharîde görüyoruz ki, beş altı gün zarfında, küçük ve büyük hayvanat ve nebatattan, üç yüz binden ziyade envâi haşredip neşrediyor. Bütün ağaçların, otların köklerini ve bir kısım hayvanları aynen ihyâ edip iade ediyor. Başkalarını ayniyet derecesinde bir misliyet suretinde icad ediyor…"* Buradan anlaşıldığı üzere Nursi (1960)'ye göre; kışın kurumuş köklerin ve dalların baharda canlanmaları aynen dirilmedir. Yaprakların, çiçeklerin ve meyvelerin yeniden yaratılmaları ise aynen değildir, geçen bahardakilerin mislidirler, ama bu misliyet öncekilerle o kadar büyük benzerlik gösterir ki, sanki *"ayniyet derecesinde"* gibidir.

Allah'ın varlığını kanıtlayan üç türlü delil vardır. Birincisi enfusî deliller, canlının kendisinde bulunan delillerdir. İkincisi Âfâkî deliller, canlının dışındaki ilişkili olduğu eşyada (ekosistem) bulunan delillerdir. Üçüncüsü Usûlî deliller, bugüne kadar süregelen işleyişin (cari) işaret ettiği delillerdir (ekosistemdeki prensipler = Adetullah = Sünnetullah). Bu araştırmada Allah'ın varlığını ve birliğini kanıtlayan her 3 delil de incelenmiştir. Bitkilerin ilk ve devamlı olarak yaratılması Allah'ın kudreti iledir. Bitkilerin sekonder hayat formları yeniden diriltilmenin (haşir) örnekleridir.

Allah maddi alemde her şeyi bir sebebe bağlamıştır. Ancak, canlıların Yaratılması Allah'a mahsustur, bitkilerin hayatını doğrudan Allah verir, bitkilerin Hayatını Allah alır, bitkilerin hayatını Allah tekrar iade eder. Hayat üreten bir makina, tezgâh ve fabrika yoktur, hayat doğrudan ve perdesiz (sebepsiz) Allah'ın *"Hayy"* isminin tecellisidir.

Yine Nursi (1960-b)'ye göre *"….zemin yüzünün simasındaki bu nakışlı çizgilere bak:… yüz binler ecnâs-ı nebâtat ve envâ-ı hayvânâtıyla kemâl-i hikmet ve intizamla doldurup hayat*

vererek şenlendirmek, vakit be vakit muntazaman mevt ile terhis ederek boşaltıp yine muntazaman ba'sü ba'de'l-mevt suretinde doldurmak, bir Kadîr-i Zülcelâlin ve bir Hakîm-i Zülkemâlin vücub-u vücuduna ve vahdetine yüz binler lisanlarla şehadet ederler". 5 ile 30 milyon arasında oldukları tahmin edilen canlı türlerini tüm fertleriyle birlikte (populasyon) yaratan, onlara hayat nimetini veren, onların tüm ihtiyaçlarını karşılayan, yaratmaya da devam eden, kâinatta cereyan eden işleyişin düzenleyicisi, sahibi, takipçisi yüce ALLAH'tır (cc).

Yapan bilir, öyle ise bilen konuşur. Allah kelamı olan Kur'an-ı Kerimin Rum suresi 50. Ayeti *"Allah'ın rahmetinin eserlerine bir bak! Ölümünden sonra yeryüzünü nasıl diriltiyor! Ölüleri de kesinlikle diriltecek O'dur. O, Her Şeye Güç Yetiren'dir"* buyurmaktadır (int.Kyn. 3).

Yine yüce Yaratıcımızın kelamı olan Kur'an-ı Kerim Yasin Suresi 77-79. Ayetlerinde araştırma konumuza muvafık gördüğümüz şu buyruğu yer almaktadır; "İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi? Oysa bak, şimdi o, açıktan açığa bize karşı duran biri olmuştur. Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor ve *"Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?"* diyor. De ki: *"Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek. O yaratmanın her türlüsünü bilir"* (int.Kyn. 4).

KAYNAKÇA

Gaston, Kevin J. & Spicer, John I. (2004), Biodiversity: An Introduction (Second Edition), xv + 191 pp., Blackwell Publishing, Oxford, UK.

İnt. Kyn. 1. https://slidetodoc.com/phylogenetic-taxonomy-linnaeus-1735-haeckel-1866-2-kingdoms/ (Er. Tar. 11.11.2021)

İnt.Kyn.2. https://hosho.ees.hokudai.ac.jp/tsuyu/top/dct/lf.html (Er. Tar. 11.11.2021)

İnt.Kyn.3. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/R%C3%BBm-suresi/3455/46-53-ayet-tefsiri

İnt.Kyn.4. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Y%C3%A2s%C3%AEn-suresi/3782/77-79-ayet-tefsiri (Er. Tar. 11.11.2021)

Nursi S. (1960-a). Risale-i Nur Külliyatı, Sözler, Onuncu Söz, Dokuzuncu hakikat, s 124.

Nursi S. (1960-b). Risale-i Nur Külliyatı, Sözler, Otuz üçüncü Söz, s 920.

Raunkiaer, C. (1907) The life forms of plants and their bearing on geography. In: Raunkiaer, C., Ed., The Life forms of Plants and Statistical Plant Geography, 1934. (Translated from Danish, with introduction by A. G. Tansely), Oxford University Press, Oxford, 2-104.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

X. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. A. Halim ULAŞ**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
16:00 - 17:00	Prof. Dr. Köksal PABUÇCU Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	İLİMLERİ ANAHTARLA ÖĞRENMEK (İNSANDAKİ ANAHTARLAR), DERS KİTAPLARI MÜFREDATI VE YARATILIŞ
	Prof. Dr. Said ALTIKAT Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi	PROTEİNLERDEKİ ANTİJENİK KARAKTERLER
	Doç. Dr. Rasim SOYLU Sakarya Üniversitesi	MICHELANGELO'NUN ÂDEM'İN YARATILIŞI TABLOSUNDA PAGAN İZLERİ
	Dr. Mustafa Aykut TANRIKULU İstanbul Üniversitesi	ALDIĞIN TEK BİR NEFES VAR YA...
17:00-17:15 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

İLİMLERİ ANAHTARLARLA ÖĞRENMEK (İNSANDAKİ ANAHTARLAR)

Prof. Dr. Köksal PABUÇCU, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
koksal.pabuccu@erzincan.edu.tr

ÖZET

Bilim adamları, varlıklardaki gizli gerçeklere ulaşmaya çalışır. Bu çaba, fenlerin ortaya çıkmasını netice verir. Bilim adamları, varlıklardaki gizli gerçeklere ulaşmak için tabiattaki kanunlar ve onların varlıklardaki izdüşümlerini takip ederek hakikat kapılarına ulaşmak isterler. Kapıları bulmak yetmez, onların anahtarlarını da bulmak gerekir. Bütün materyal- metotlar ve bilimsel birikimler; o kapılara ulaştıran basamaklar ve bazı kapıları açan anahtarlardır. Tüm varlıkların dış görünüşlerinin ardındaki gizli gerçekleri açan anahtarlar, aslında insanın iç benliğinde yatmaktadır. Dış dünyadaki kilitleri açmak için, insanın iç dünyasında yaratılan anahtarları keşfetmek gerekir. Bu anahtarlar keşfedilirse, diğerleri daha kolay açılır.

Bu çalışmada, ilimlerin öğrenilmesinde insandaki (akıl, kalp, vicdan ve beş duyu gibi) içsel anahtarların önemi üzerinde durulmaktadır. Anahtarlar ile yapılan eğitim sayesinde; ham bilginin ilme dönüştürülmesi, öğrenmenin insana yük olmaktan çıkarılması hedeflenmektedir. Bu şekilde ilmin mutluluk ve enerjiye dönüşümü tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anahtarlarla öğrenim, insandaki anahtarlar, eğitim, öğrenme teknikleri

LEARNING SCIENCES WITH KEYS (KEYS IN HUMAN)

ABSTRACT

Scientists try to reach the hidden truths in beings. This effort results in the emergence of sciences. Scientists want to reach the doors of truth by following the laws of nature and their projections in the beings in order to reach the hidden truths in the beings. It is not enough to find the doors, it is necessary to find their keys too. All material-methods and scientific knowledge; they are the steps that lead to those doors and the keys that open some doors. The keys to unlocking the hidden truths behind the outer appearances of all beings actually lie in the inner self of man. In order to open the locks in the outer world, it is necessary to discover the keys created in the inner world of man. If these keys are discovered, others will open more easily.

In this study, the importance of internal keys (such as mind, heart, conscience and five senses) in human being in learning sciences is emphasized. Thanks to the training with the keys; It is aimed to transform raw knowledge into science and to remove learning from being a burden on human beings. In this way, the transformation of science into happiness and energy is discussed.

Keywords: Learning with keys, keys in human, education, learning techniques

1. GİRİŞ

İlim yolu, hakikate ulaşmaya, karanlıklardan kurtulup aydınlığa kavuşmaya çalışan bir yoldur. Her şeyin mağzına, özüne, gerçeğine ulaşmaya, eşyanın hakikatine ermeye çalışan ve bu şekilde insanın kendisini ve tüm dünyasını aydınlatmasına vesile olan bir yoldur.

Bilim adamları, varlıklardaki gizli gerçeklere farklı materyal ve metotlarla ulaşmaya çalışırlar. Teknolojinin her geçen gün gelişmesiyle, varlıkların görünen yüzünün ardında, görünmeyen boyutlarıyla çok daha geniş bir dünyayı barındırdığını fark eden insanoğlu, onlardaki saklı hakikatlere ulaşmak için, genellikle iki yolu takip etmektedir. Bunlar, Bürhan-ı İnni Yolu ve Bürhan-ı Limni Yolu (1). Birincisinde iz, alamet ve işaretlerden kanunlara ve hakikate ulaşmaya çalışırlar. İkincisinde ise, kanunlardan eserlere, eserdeki gerçeklere ulaşmaya gayret ederler. Bu ikincisinde, tabiattaki cari kanunların, varlıklardaki izdüşümleri takip edilirse 'yukarıdan aşağıya' inen bir yol ile hakikat kapılarına vasıl olunabilir. Her iki yolda da ardışık kapılar vardır. Bunlar tıpkı zincir reaksiyonlar gibi ardı sıra açılır, her biri diğerine hem mebde, hem münteha olur. Farklı veya aynı disiplinlerdeki bilim insanları, bu yolda birbirlerine (bilerek ya da bilmeyerek) yardım ederler.

Bütün bilimsel birikimler, materyal ve metotlar, bilim insanlarını o kapılara ulaştırmaya yönelik basamaklardır. Kapıları bulmak yetmez, kapıları açacak anahtarların da bilinmesi ve bulunması gerekir.

Anahtarlar, hem insanın iç benliğine (enfüsi), hem de afaki âleme yerleştirilmiştir. Dış dünyadaki kilitleri açmak için, insanın iç dünyasında yaratılan anahtarları keşfetmesi gerekir. Bu anahtarlar keşfedilirse, âlemde vaz'edilen kapılar suhuletle bulunur ve açılır.

'Bilim ve sanat dallarının önemli bir anahtarı olan 'miktar bakışı', daha önceki bir çalışmada sunulmuştu (2). Bu çalışmada, insandaki (akıl, kalp, vicdan gibi) manevi ve (beş duyu gibi) maddi, enfüsi anahtarların önemi üzerinde durulacaktır.

2. İNSANIN KENDİ ÖZELLİKLERİNİ KEŞFETMESİ

İnsan sayısız his ve duygularla donatılmış bir varlıktır. İnsanda göz, kulak, dil gibi maddi duyular yanında, merak, sevgi, korku, endişe gibi pek çok mânevî hisler de vardır. Bütün bu his ve duyuların insana veriliş gayesine uygun olarak belli kullanım amaçları ve alanları vardır. Meselâ göz, şu kâinata ibretle bakmak; kulak, hikmetleri işitmek; korku ve endişe, hayatı korumak; merak ise ilme yönelmek içindir. İnsanın kendi donanımının farkına varması ilim yolunda esastır ve aynı zamanda bu, şükr-ü örfi'nin de temelidir (3, 4).

Kişisel gelişim üzerine yazılan makale ve kitaplarda, anlatılan seminerlerde, insanın kendini

keşfetmesi üzerine çeşitli tavsiyeler verilmektedir. İnsanın kendine olan özgüveni, mutluluk ve başarının temeli olarak ifade edilmektedir. İlim yolunda esas olan şey, insanın kendini tanıması, anahtarlarını keşfetmesi, lakin kendisinin 'başaran' değil, 'başarmaya muhtaç olan' vasfını idrak etmesidir.

Özgüven bağlamında yalnızca 'kendine güvenmek', 'her gücü kendinde görmek' ilim yolunda vehmen ve sureten etkilidir. İnsan, 'vehmî' ve 'suretî' algılardan uzak bir güven ve emniyeti arzu eder (5).

İnsan, kâinatta ve benliğinde vaz'edilen fıtrat kanunlarını okuyup, o kanunların izdüşümlerini kendinde görmek ve ipuçlarını yakalamak suretiyle, kâinat kapılarını açabilir. İnni ve limni bürhanlarla bir kıyas yaparak insandan kâinata, kâinattan insana uzanan sirkülatif döngüyü yakalayabilir (1).

2.1. Anahtar Külçesi 'Ene (Benlik)'

Âlem bir 'alâmet'tir (6). Top yekûn kâinat bir 'iz'dir. Âlemde her şeyde nice bin âlem ve her şeyden hakikate açılan nice bin kapı vardır. O kapıların anahtarları da insana takılmıştır. İnsan benliği, kâinattaki tüm kapıları açabilecek büyük bir 'anahtar külçesi' gibidir. Bu anahtarlara harika bir hususiyet verilmiştir. İnsan benliğindeki anahtarların fonksiyonel olabilmesi için, benliğin kendi muammasının çözülmesi, tılsımının açılması gerekir. Sırrın çözülmesi, benliğin hakiki mahiyetinin bilinmesiyle olur. Enenin hakiki mahiyeti bilinirse kendisi açıldığı gibi, kâinat dahi açılır (7).

2.2. İnsan Benliğindeki Temel Özellikler

İnsan benliğinde dört temel özellik vardır. Bunlar; 'Âyinelik Özelliği', 'Ölçü Birimi Özelliği', 'Alet-i İnkişaf Özelliği' ve (eserden müessire, nakıştan manaya) 'Yönelim özellikleri'dir (7). Bu özellikler hakikatlere ulaşmak için insanda bulunan enfüsi (içsel) anahtarlardır.

2.2.1. Âyinelik Özelliği:

İlim yolunun ilk esası, insanın acz ve fakr'dan, naks ve kusurdan yoğrulmuş olduğunun farkına varmasıdır. Bu farkındalık, onun 'âyinelik özelliği'ni parlatır. 'Her şey zıddıyla bilinir' kaidesince; insan, gece gibi, toprak gibi, hava gibi bir ayinedir. Bu unsurların kendi hususi özellikleri, âyineye 'gölge' etmezler. Zıtlık, Mevlâna ontolojisinde de anahtar bir kavramdır (8).

İnsan ışığa ayine olan gece gibi, gecedeki karanlık gibidir. İnsandaki yokluk ve yoksulluklar ilmin ışığına âyinedir.

İnsan acz ve fakrını (fakirliğini, ihtiyacını) bildikçe âyinelik yönü inkişâf eder. Âyine-i insana en kesif örtü, 'gurur', 'kibir', 'kendini beğenmek' gibi kötü sıfatlardır.

Âyinelikteki fakr özelliği kalple alakalıdır. Kalp her daim ihtiyaçlıdır. Bu ihtiyacı, kalbine karşı bir kalp ile teselli etmeye çalışır. Kalbin mekanizmasında yönelmek vardır (9). Sevdiğinin derdi ile dertlenmek, neşesi ile neşelenmek, kolayca yönelmek, ayine olmak kalbin kalbolma özelliği ile alakalıdır. Bu husus, 3. Bölüm'de konu edilmiştir (Bk.3.2).

Ayinelikteki acz özelliği akılla alakalıdır. Akıl, acziyetini bilmez ve tekebbür ederse, iyi bir ayine olamaz. Vicdan hem akıl, hem de kalbe yol gösteren bir rehberdir. Doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt edebilen ruhun manevi bir kuvvetidir (10).

2.2.2. Ölçü Birimi Özelliği

İnsan kâinata bir mikyas, bir ölçü, muhit bir fihriste, mükemmel bir harita, cami bir ayine ve güzel bir takvim, bir ruznâme gibidir (7). Benliğindeki ölçülerle önce kendini, sonra kâinatı ölçüp tartabilir ve bununla bir kıyas yapabilir. İnsanın hayatına verilen cüz'i ilim, irade, kuvvet gibi sıfat ve haller, birer ölçüdür.

İnsanoğlu kâinattaki her türlü özelliği, güzelliği, değişikliği fark edebilecek maddi ve manevi donanıma sahiptir. Fark edip, çıkarımlarda bulunabilmek, varlıklar içinde onu bir 'Vahid-i Kıyasî', bir 'Ölçü Birimi' konumuna getirmiştir.

'Vâhid-i Kıyasî', bir şeyin miktarını ve sair hususiyetlerini ölçmek için, tayin edilen parça veya birim'e denir. Meselâ: Uzunluğun 'vâhid-i kıyasîsi' metredir. Hava sıcaklıklarınınki ise termometredir(11) .

Çıkarımlar; akıl alakası, kalp yönelimi ve intikal-i vicdan ile alakalıdır. Sınırsız sayıdaki sesleri, suretleri, koku ve tatları algılayıp ölçebilecek, çıkarımlarda bulunabilecek bir terazi ve ölçü birimi gibidir insan.

Ölçü birimlerinin mevcud-u hakikisi olması gerekmez. Geometrideki farazi hatlar misali, farz ve tevehhümle bir vahid-i kıyasi teşkil edilmesi gibidir. Dünya üzerindeki meridyen ve enlemler gibi, hakiki bir varlığı yoktur. İnsan benliği de böyledir. Adeta varlığı görünmeyen bir ölçü birimidir. Aksi durum, bu vasfını ve anahtar özelliğini iptal eder.

Termometre ile termometre ölçülmez; hava sıcaklığı ölçülür. İnsanların farazi olarak teşkil ettikleri 'metre' de metreyi ölçmek için değildir. İnsan benliği de böyle bir ölçü birimidir. Onunla insan kâinatı değil kendini ölçerse, benliğindeki bu kıymetli anahtarlar kâinat kapılarını değil, egosunun kapılarını açmaya yardımcı olacaktır.

2.2.3. Alet-i İnkişaf Özelliği

İnsan, dürbün gibi keskin bir nazar özelliğine sahiptir. İnsanın bu hususiyetine, alet-i inkişaf denilir. 'İnkişaf', meydana çıkma, görünür olma demektir (12). 'Alet-i inkişaf' ise, meydana çıkarmaya, göstermeye yarayan âlet anlamına gelir. Hızlı bir alaka gücü, sür'at-i intikal ve kavrayış özelliği, insandaki kadar hiçbir canlıda bulunmayan bir anahtardır. Bu anahtar vasfı, insanı diğer canlılardan üstün kılan en önemli özelliktir. Akıl, alaka kurma aletidir. Bağlantılar kuran bir mekanizmaya sahiptir. Çok hızlı bir şekilde doneler arasında âlaka kurar, hükmeder, yani bağlar. Muhakeme etmek, bağlamak demektir. 'Hâkim', hukuki uyuşmazlıkları karara bağlayan kişidir(13). 'Mahkûm' ise, 'bağlanan' anlamındadır. Ezberci eğitim, insanın bu vasfını köreltmiş ve maalesef onu, Pavlov deneylerindeki ezberci konuma taşımıştır (14).

'Âlet-i inkişaf' ile ilgili çeşitli teknik örnekler verilebilir. 'Dürbün', bir inkişaf aletidir. Kilometrelerce uzağı yakına getirmeye yarar. 'Teleskop', binlerce ışık yılı uzaklıktaki cisimleri gözlem evine getirebilir. Mikro dünyaya mikroskop denilen inkişaf aletiyle girilir. Mesela, elektron mikroskoplarla binlerce kat derinliğe inilerek oradaki canlılar incelenebilir.

İnsan benliğine dürbünsü, teleskobik ve hatta mikroskobik bir özellik verilmiştir. İnsanoğlu bu vasfıyla, uzak hakikatleri yakınlaştırabilecek ve çıkarımlar sağlayabilecek bir özelliğe sahiptir. Dürbün içinden ufuklara bakılır, dürbüne değil. Teleskoptan yıldızlar gözlenir, teleskobun kendi değil. İnsan, benliğinde bulunan inkişaf aletleri ile insan kendine değil, kendinden kâinata bakmalıdır. Bu bakış, ilim yolunda önemli bir anahtardır.

2.2.4. İlme ve Manaya Yönelim Özelliği

İlme yönelim, insanın fıtratında vardır. Bitkinin ışığa, suya meyli olduğu gibi insanda da ilme ve manaya meraklı bir meyil vardır.

İnsan benliğinde eserden müessire ve kelimeden manaya yönelim özelliği, taharri-i hakikat hususiyeti vardır. Bu yönelim, bozulmamış her vicdanın rehberliğinde, 'hakikate meyil' şeklinde kendini gösterir. Hakikatin cazibesine kapılan, vicdandır (15).

Benliğin mahiyeti harfiyedir. Adeta bir harf gibidir. Bir harf kendini bir harf kadar ifade ederken, müellifini bir satır kadar ifade eder(7).

Buradaki önemli nokta; hakikate müştak, terakkiye meyilli insanın bu vasfının kendinden değil, kaderî bir terbiye programının sonucu olduğunun bilinmesidir. Vücudunda adem (varlığında yokluk), ademinde vücudu (yokluğunda varlığı) olduğunun idrakidir. Mantıksal önermelerdeki gibi; 'yok, yok ise, vardır', 'yok, yok olsa, var olur' (16). Bu yüzden, varlıkların hakikatini anlamak isteyenin, kendini hakikate perde etmemesi gerekir. Yani, insan kendini bilse, kendine güvense ve ona bir vücut verse, o zaman tıpkı bir ateş böceği gibi karanlıklar içinde kalır. Aksi durumda bütün mevcudatın kapıları açılır ve insan, onlardaki gizli manalara ulaşabilir.

Terakkiye meyil, insanın fıtratında vardır. Terbiyenin anahtarı 'kemal'dir. Nokta-i kemalin tayini, kemale giden yolların vaz edilmesi, zararların uzaklaştırılıp, menfaatlerin celbi ve yardımdır (4). Kemâlâta meyil vasfı, şuurlu insana verilmiş bir hediye ve bir emanettir. İnsanın terakki (yükselme) ve tedennisi (alçalması) sınırsızdır. Hayvanlar isteseler de mertebeleri belli sınırlar içinde sabittir. İnsanlar ise öyle değildir. İnsanın her vasfındaki terakki ve tedenni koordinatları sonsuza uzanabilir. Kuşlar gibi uçamaz ama uzaya çıkıp, yıldızları keşfedebilir. Yumurta yapabilmek tavuğun üstün bir vasfıdır. İnsan yumurta yapamaz ama yumurtadan binlerce çeşit ürün yapabilecek bir açılıma sahiptir.

İlim yolunda ilerlemek isteyen insanoğlu, kendini görür, kendini bilir, kendine güvenir ise, kemalata götüren anahtar vasfını yitirir. İlim ve kemalat yoluna süluk eden insan, adeta bir cümledeki harflerin (kendilerini değil), kelime ve cümledeki manaları gösterme konusundaki mahviyetleri gibi tevazu sahibi olmalıdır.

3. İNSANDAKİ MADDİ-MANEVİ ANAHTARLAR

İnsan, diğer canlılardan ayrı olarak maddi-manevi sayısız his ve duyularla donatılmıştır. Manevi olanlarını üç temel başlıkta, maddi olanlarını ise beş duyu şeklinde ifade edebiliriz.

İnsanın beş duyusu, reseptörler gibidir. Dış âlemi, insanın iç dünyasına taşımaya ve onları tanımaya yardımcı olan anahtarlardır. Tatlar âleminin anahtarı dil, sesler âleminin anahtarı kulaktır. Bunun gibi dış dünyaya ait özellikler, duyularla alınıp beyne ulaştırılır. Beynimiz, her biri elektrik sinyalleri biçiminde bilgi toplayan, işleyen ve ileten yaklaşık 100 milyar nöronunun aktivitesiyle çalışır. Beyin duyularla alınan işaretleri çok kısa bir sürede, sinirlerle organlara aktarabilecek bir kabiliyette yaratılmıştır. Akıllı insanların beyni, daha hızlı çalışan nöronlara sahiptir (17). Beş duyu vasıtasıyla alınan özellikler, insanın akıl ve kalbinde de mana bulur.

Bu bölümde akıl, kalp ve vicdanın çalışma mekanizması ve anahtar vasfı üzerinde durulacaktır.

3.1. Akıl

Akıl insanı üstün kılan en önemli özelliklerindendir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, 'alâka kurma aletidir'. Beş duyu vasıtasıyla beyne gelen işaretler, aynı zamanda akıl odasına getirilir ve orada hükme bağlanır.

Örneğin, tertemiz silinmiş bir

1. ‘Halı’ ve üzerinde görülen;
2. ‘Çamur’,
3. ‘Çamurlu ayakkabılar’.

Tüm bu doneler akılda, hızlı bir şekilde birbiriyle ‘alakalandırılarak’, ‘failin’ ‘hükmü verilir’. Bu ayakkabılar ‘O’nun, çamuru getiren ‘O’, halıyı kirleten de ‘O’dur, denilir (Şekil 1).

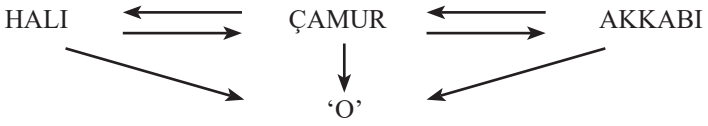

Şekil 1. Aklın alaka kurma mekanizması

Akıl, hızlı bir şekilde alaka kurma özelliği ile insan için çok önemli bir anahtardır. Muhakemesiz eğitim, aklın alaka kurma özelliğini yok edip, genç nesilleri düşünmekten uzak, birer bilgi bankasına dönüştürmektedir.

Akıl odasına getirilen objeler, hemen bir yere bağlanmalıdır. Ayrı ayrı duran nesneler gibi değil, klasörler içine yerleştirilen evraklar gibi olmalıdır. Ya da cümledeki harfler gibi, hemen birbirine eklenmeli hecelere, kelime ve cümleye bağlanan, anlamlı bir yazı oluşturulmalıdır. Ta ki akıl anahtarı işlemekle mutlu olsun, fıtratına uygun işini yaparak, merak ve şevkle dolsun.

Akıl bir depoya veya kilere de benzetilebilir. Depoya getirilen malzemenin işlenmesi gerekir. Eğer işlenilmezse çürür, bozulur, beyne de yük olur. Beyin bu yükten biran önce kurtulmak için tepki verir ve unutmaya meyleder. Son çalışmalar, unutma eylemini, beynin depolama sisteminin bir tepkisi olarak kabul etmektedir (18).

Dimâğ; bir mutfak, bir laboratuvar gibidir. Akıl deposundaki objelerin işlenmesi dimâğda olur. Kilere taşınan malzemeler mutfakta işlenirse eşsiz lezzetlere dönüşebilir, aksi durumda bozulup hem kendine, hem çevreye zarar verir.

İlim yolunda bilgiyi akıl deposuna getirip dimâğda pişirmek gerekir. Pişirmek yetmez, onu yemek gerekir. Yemek de yetmez, hazmetmek gerekir. Hazmetmek elbette belirli bir süreç ister. İlim yolu, hazım yoludur. Hazmedilmezse hastalık yapar. Bu da, bir kanunun ucudur. Hazmedilmeden yiyeceklerin üst üste yenilmesiyle, hastalıkların ortaya çıktığını modern tıp ve geleneksel tıp tarihi söylemektedir (19). Hazmedip enerjiye dönüştürmek, başkalarıyla paylaşmak, bilginin ilme ve irfana yönelik yolculuğunda önemli bir adımdır. Hazmedildikçe enerji ortaya çıkar, açlık tazelenip iştah artar.

3.2. Kalp(b)

Kalb, kalbolma aletidir. Kalbolmak, ‘dönmek’, ‘yönelmek’ demektir (20). Maddi kalbin çalışma mekanizmasında da sadece kasılma (sistol/damarlara kan gönderme) ve gevşeme (diastol/kanı toplama) değil, yarım dönüş hareketi de vardır (21). Manevi kalp, ilim yolunda çok önemli bir anahtardır. Felsefe, Phyla (sevmek) ve sophia (hikmet, bilgi) kelimelerinden türetilmiştir (22). Sevgiyle öğrenmek, ya da öğrenmeyi sevmektir. Burada kalbin öğrendiği şeyi sevmesi, severek öğrenmesi, ona yönelmesi esastır.

Mesela, ailesinden uzun bir süre ayrı kalan bir öğrenciyi örnek olarak verebiliriz. Öğrenci, tatil olur olmaz akşam vakti evine ulaşmış olsun. Sabah uyandığında burnu ona güzel kokuları, gözleri harika kahvaltı görüntüsünü ulaştırdığında, dili tadar ve aklı hemen alaka kurup, kahvaltıyı hazırlayan 'anneye' sür'atle intikal eder. Bu intikal sonunda, kalp derhal 'anneye' yönelir ve 'canım annem' der (Şekil 2). Kalbin yönelmesi, beş duyunun getirileri, aklın alakası sonucu hızla gelişir (9).

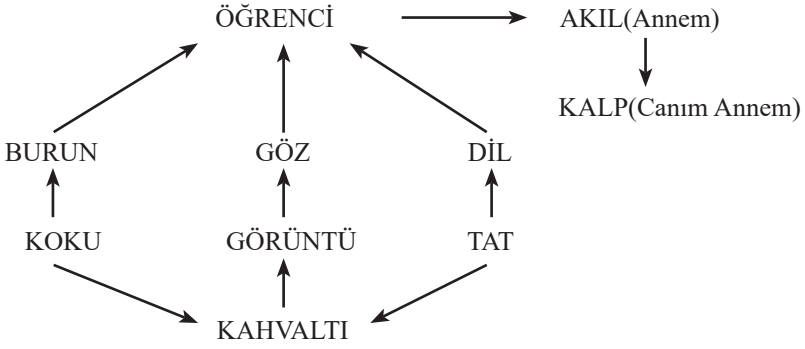

Şekil 2. Kalbin dönme ve yönelme mekanizması

İlimde akıl odasına getirilen unsurların muhakemeli bir şekilde bağlanmasıyla, kalp ona yönelecek, öğrendiğini sevecek ve anahtar vasfını kazanacaktır.

Eğitim sistemi sevdirici olmalı, nefret ettirici olmamalı. Nefret, nefreti doğurur. Kaybeden fertler, toplum ve tüm insanlık olur. Muhakeme ve sevgiden yoksun olmak, kişiyi insaniyetten uzaklaştırıp (maalesef) hislerini kontrol edemeyen şuursuz varlıklara yaklaştırır.

3.3. Vicdan

Vicdan, etimolojik olarak Arapça, 'vecede', 'buldu' kökünden gelir. 'Vecede' fiilinin mastar kalıbı olan 'el-vucud' beş duyu organı aracılığı ile 'bulma'yı ifade etmektedir. Çok hızla, hads denilen sür'ati intikal ile hakikate ulaşan bir anahtar ve bir alettir (23). Vicdan, akıl ve kalbe rehberlik eden, aynı zamanda yol gösteren bir alet-i insaniyedir. Fıtrat-ı zişuur (24) da denilen vicdanda, incizab (çekilme) ve cezbe (çekim), her daim hakikatin peşindedir. Yeter ki tefessüh etmesin ve ibresi bozulmasın.

Vicdanın çalışma mekanizması akıl ve kalple alakalı olmakla birlikte, kalbin yumuşaklığından kuvvet alır. Katılaşmış kalpteki vicdan, fonksiyonlarını kaybeder.

Vicdan boyutlu eğitimde, alaka kurmak, sevmek ve hakikatlere (vicdanla) mıknatıs gibi ulaşıvermek mümkündür.

4. İLİM İNSANININ VASIFLARI

İlim yoluna süluk eden bir insanın üç temel vasfı vardır. Bunlar;

'Merak', 'Sabır', 'Tevazu ve Mahviyet'. Bu vasıflar, ilim yolundaki talebede bulunması gereken üç vasıf ve anahtardır. Aynı zamanda, tıpkı bir sacayağı gibi, ilim talebesini ayakta tutan esaslardır(Şekil 3).

Şekil 3. İlim Talebesi'nin üç temel vasfı

4.1. Merak

Merak, ilim öğrenmek isteyene hocalık eder. Tüm bilimsel keşifler merakla başlar. Merak meyil gibidir. Bitkinin suya, ışığa meyli gibi, insan aklı da ilme karşı meyilli, meraklı yaratılmıştır.

4.2. Sabır

Sıkıntılara karşı dayanma gücü sabırdır. İlim yolu sıkıntı yoludur. Sıkıntılar sabırla aşılır, bütün istidatlar sabırla çatlar. İnsanda sayısız istidatlar, onlardan hasıl olan sayısız kabiliyetler ve meyiller vardır. Her sıkıntı bir nevi ateş gibi, istidat yumurtasını çatlatır. Nasıl ki, yumurtaların çatlaması için belirli bir süre sıcaklık doyumuna maruz kalması gerekir. Sıcaklık, Limit K değerine ulaşınca çatlama olur ve kuş çıkar. Çatlayamayan yumurtalar, sahanda çatlar, lakin kuş olmaksızın.

4.3. Tevazu ve mahviyet

İlim yolu tevazu ve mahviyet yoludur. İnsanda bulunan hadsiz istidatlar aynı zamanda çekirdekler gibidir. İnsanın, istidat çekirdeklerini tevazu ve mahviyet toprağında çürütmesi, onu büyük bir ağaca dönüştürür. Açılmış her bir istidat çekirdeği, aynı zamanda bir anahtardır. Onların açılımı, kökler, yapraklar, meyveler hazinelerine götürür. İnsanın ilim yolculuğu, çekirdeğin yolculuğu gibidir. Bu, tabiatta cari bir kanundur. İnsan da, tevazu ve mahviyet toprağında çürüyüp, kökleriyle bilginin suyuna, yapraklarıyla ilmin ışığına yol bulabilir ve nesiller boyu yaşayabilir. Kendine güvenen, kendini beğenen 'endemik çekirdekler' toprakla buluşmazsa, kristal kavanozlarda küflenip çürümeye mahkûmdur. Eğitim sistemi, tevazu ve alçak gönüllülüğü esas almalı; ilim, içleri dolu başaklar gibi mütevazı öğretmenlerin eliyle takdim edilmelidir. İlmin ışığı, iç ferahlığı, sükûnet ve sekîneti öğrenciye gösterilmelidir.

5. SONUÇ

Maddi ve manevi anahtarlarını keşfedip onu kullanabilen insan, fıtratına uygun, yaratılışına münasip bir vazife yerine getirecek, ulum ve kemâlât ile yükselecektir.

İnsanın, tıpkı bir ağaç olmak ya da kuşlar gibi gökyüzünde uçmak üzere programlanmış olan sayısız istidatları, eğer uygun mecralarda çatlamaz ve açılmazsa, asla huzur bulamaz. Geçmeyen iç sıkıntısı ve agresif davranışlar, açılmamış istidatların alametidir. Bütün bunlar, insan organizmasının bir nevi sinyalleridir. Sinyaller iyi algılanmazsa, merkezi sinir sistemi bundan olumsuz etkilenir (25).

Hakikat hazinesinin özüne, anahtarlarıyla ulaşan insan, sonsuz bir huzur bulur ve üretkenliği de artar. Üretken insan, enerji aktaran santraller gibidir. Enerji aktarımı bir gençlik iksiridir. Ruha ferahlık ve esenlik verir (19).

Sonuç olarak; eğitim sistemi, insanın kendini tanımasına, anahtarlarını kullanmasına ve küçük çekirdeğini büyük bir ağaca dönüştürmesine yardımcı olan ve fırsat veren bir model sunmalıdır. Bıktıran, yıldıran ve yalnızca sınav odaklı değil; düşündüren, sevdiren ve sevilen bir model olmalıdır.

6. KAYNAKLAR

1.TDV İslam Ansiklopedisi, 1992, 'Bürhan', Cilt.6, S. 429

2.Pabuçcu, K, 2020, Bilim ve Sanatın Önemli Bir Anahtarı: Miktar, V. Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya

3.Cürcani, Seyyid Şerif, Tarifât, sayfa 128

4.Nursi, 2014, İşarat-ül İ'caz, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, s. 108

5.Bénabou R, Tirole J, 2000, Self Confidence and Personal Motivation, 2002, The Quarterly Journal of Economics, Volume 117, Issue 3, Pages 871–915,

6.TDV İslam Ansiklopedisi, 1989,'Âlem', Cilt. 2, S. 360.

7.Nursî, 2012, Sözler, s. 537, RNK Neşriyat, İstanbul.

8.Çelebi, E, 2021, Mevlana'da Zıtlık Ontolojisi: Varlık ve yokluk Üzerine Bir Değerlendirme, İnönü Üniversitesi, Kültür ve Sanat Dergisi, 7:2, 2011-2015

9.Pabuçcu, 2014, Inseperable Two Concept: Science and Arts, International Youth and Cultural Heritage Congress, 16-18 May, Samsun

10.Ömer Nasuhi Bilmen, "Muvazzah İlm-i Kelam", İstanbul, 1972, s.68.

11.Anonim 1, https://www.luggat.com/vahid-i%20k%C4%B1yasi/1/1

12.TDK sözlüğü, 2022, 'inkişaf', www.sozluk.gov.tr

13.TDV İslam Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/hakim

14.Güneş, F, 2020, Discussions of Memorization in Education, EKUAD JETPR, Vol 6:3, 409-418

15.Nursi, 2012, Mektubat, s. 469, RNK Neşriyat, İstanbul

16.Nursi, 2012, Sözler, s. 213, RNK Neşriyat, İstanbul

17.Anonim, 2, https://www.humanbrainproject.eu/en/follow-hbp/news/brains-of-smarter-people-have-bigger-and-faster-neurons/

18.Moreno, A, 2020, Molecular mechanisms of forgetting , European Journal of Neroscience, DOI: 10.1111/ejn.14839

19.Volker S, Hansel R, Blumenthal M, Tyler V, 2004, Rational Phytotherapy, Springer Scientific Books, p. 417.

20. TDV İslam Ansiklopedisi, 2001, 'Kalp', Cilt.21, S. 230.

21. Anonim, 3, https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/heart-disease/multimedia/circulatory-system/vid-20084745

22.Anonim3, https://www.etimolojiturkce.com/kelime/felsefe

23.İmamoğlu, A, 2010, Vicdan Kavramının Psiko-Sosyal Tahlili, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt:5 Sayı:1, s.128.

24.Nursi, 2012, Sözler, s. 522, RNK Neşriyat, İstanbul

25. Goldstein, K, 1995, The Organism, A Holistic Approach to Biology Derived from Pathological Data in Man, Zone Books, New York, USA, p.420/ 77.

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

MİKELANJELO'NUN ADEM'İN YARATILIŞI TABLOSUNDA PAGAN İZLERİ

Doç. Dr.Rasim SOYLU

ÖZET

İlk insanlardan itibaren sanat insanların kendilerini ifade etmeleri ve aralarında iletişim kurmaları için önemli bir araç olmuştur. Sanatın doğuşunda iletişim ihtiyacı kadar din ve inançların da etkisi büyük olmuştur. Güzel sanatlar dini mimarinin süslenmesi kadar kutsal metinlerin avama anlatılmasında da önemli rol oynamıştır. Tarih içerisinde din ve inanç unsurlarının resim ve heykelle somutlaştırılması ikonografiye ve putperestliğe de yol açmış ve bu durum bilhassa ilahi dinler tarafından kınanmıştır. Hristiyanlık öncesi Pagan inançlarına sahip Roma devleti bu yeni din ile birlikte, Ortadoğu'dan minyatür sanatını da almış ve daha dekoratif tasvirlere yönelmiştir. Ancak Rönesans ile birlikte Pagan kültürünün izleri de Avrupa sanatında ve kiliselerde hâkim olmaya başlar. Michelangelo 'nun Sistina şapeli tavanında yer alan bir dizi Kutsal Kitap kıssaları arasında yer alan *"Adem'in Yaratılışı"* tablosu yüce Yaratıcıyı da tasvir etmesi nedeniyle dindar Hristiyanlar tarafından kınanmıştır. Hatta Michelangelo'nun kendisinin de bu resmi Papa'nın zoruyla yaptığı ve bu durumdan memnun olmadığı sanat tarihi kitaplarında yer alır. Üç büyük İlahi dine göre de Yaratıcı maddeden mücerret ve tasviri mümkün olmayan bir varlıktır. Onu insana benzetmek ve insan suretinde tasvir etmek, Pagan ve putperest toplumların inanç ve kültürlerine aittir. Ancak bu resim yine de İlahi dinlerin insanın Allah tarafından yaratıldığı inancının Avrupa toplumunda görsel göstergesi olarak da kabul edilebilir. Bu çalışmanın amacı Michelangelo'nun *"Adem'in Yaratılışı"* tablosunun göstergebilim sanat eseri çözümleme yöntemiyle incelenmesi ve Avrupa resminde Pagan izlerinin görsel göstergelerinin analizidir. Yöntem olarak göstergebilim sanat eseri çözümleme şemalarından yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Michelangelo, Ademin Yaratılışı, Sistina Şapeli, Yaratılış, Pagan.

PAGAN TRACES IN MİCHELANGELO 'S CREATION OF MAN

ABSTRACT

Since the first people, art has been an important tool for people to express themselves and communicate with each other. Religion and beliefs had a great impact on the birth of art as well as the need for communication. Fine arts played an important role in the presentation of sacred texts to the common people as well as the decoration of religious architecture. The concretization of religion and belief elements with painting and sculpture throughout history has also led to iconography and paganism, and this has been especially condemned by divine religions. The Roman state, which had pre-Christian Pagan beliefs, took the miniature art from the Middle East with this new religion and turned to more decorative depictions. However, with the Renaissance, the traces of Pagan culture began to dominate in European art and churches. Michelangelo's "The Creation of Adam" painting, which is among a series of biblical stories on the ceiling of the Sikstine chapel, was condemned by devout Christians because it also depicts the supreme Creator. It is even mentioned in art history books that Michelangelo himself made this painting with the pressure of the Pope and was not satisfied with this situation. According to the three major divine religions, the Creator is a creature that is abstract from matter and cannot be described. It belongs to the beliefs and cultures of Pagan and pagan societies to make him look like a human and portray him in human form. However, this painting can still be accepted as a visual indicator in European society of the belief of divine religions that man was created by God. The aim of this study is to analyze Michelangelo's painting "The Creation of Adam" with the method of semiotic artwork analysis and to analyze the visual manifestations of Pagan traces in European painting. As a method, semiotic artwork analysis schemes will be used.

Keywords: Michelangelo, Creation of Adam, Sixtine Chapel, Creation, Pagan

GİRİŞ

Göstergebilim ve Sanat Eseri Çözümleme

Göstergebilim göstergeleri inceleyen ve çözümleyen bir bilim dalı olarak 20. Yüzyılın başlarında kurulur. Fransız dilbilimci Saussure ve Amerikan mantık bilimci Peirce bu bilim dalının kurucuları olarak kabul edilir. Ancak göstergebilimin gelişimi Umberto Eco ve Roland Barthes gibi önemli göstergebilimcilerin katkıları ile günümüzde de hala devam etmektedir.

Gösterge kendisinden başka bir şeyi gösteren bir şey olarak tanımlanır. Gösterge doğal belirtiler, insanlar tarafından üretilen işaretler ve insanların ortak kodlarla oluşturdukları semboller olmak üzere üçe ayrılır.

İlk insanlardan itibaren gelişen el-kol işaretleri, davranış dilleri, konuşma dilleri, sesler, alfabeler, kelimeler, yazılar, rakamlar, trafik işaretleri, müzik ve notalar, sağır-dilsiz alfabesi, mors alfabesi ve denizci işaretleri gibi çok farklı türde göstergeler de mevcuttur (Rifat, 2013a: 97).

Saussure'e göre göstergeler diatik bir tanımlama ile bir gösteren ve bir gösterilenden oluşur. Peirce'e göre ise gösterge triadik bir tanımlama ile temsil eden, temsil edilen ve yorumlayan faktöründen oluşur. Gösterge, gönderge adı verilen uzak ve ikinci dereceden anlamlar da içerir. Ayrıca düz anlam, yan anlam ve derin anlam olarak tanımlanabilen farklı anlamlara da gönderme yapar.

Göstergebilim, anlamı çözümleyen bilimsel bir yaklaşım olarak, gösterge, işaret ve sembolleri çözümler ve yorumlar. İlk anda akla gelen düz anlam yanı sıra, yan anlam ve derin anlamları da çözümlemeye çalışır.

Ayrıca her gösterge karşıt anlamlarını da çağrıştırır ve onlara da gönderme yapar. Örneğin Osmanlı mezar taşları (üzerindeki *"El Baki Hüvel Baki"* yazısıyla) insanın faniliğine işaret ettiği gibi Allah'ın baki ve ebedi olduğuna da gönderme yapar.

Göstergebilim çözümleme yöntemleri arasında yer alan ve Gremias tarafından geliştirilen Göstergebilimsel Dörtgen ve Eyleyenler Şeması, toplumsal olayları ve davranışları yorumlama metotları ortaya koyar. Bir metin içerisinde kıssayı, bilmek, istemek, yapabilmek ve zorunda olmak şartlarına göre altı eyleyene ayırır. Bunlar gönderen, gönderilen, özne, nesne, yardım eden, karşı çıkan gibi aktörler içerir (Rifat, 2013: 86).

Bunun yanı sıra Propp, halk masallarını incelemiş ve masalın kurgusu ve kahramanlarının öyküsünden yan anlamlar ve derin anlamlar çıkararak işlevler modeli adını verdiği bir yöntem geliştirmiştir (Akerson, 2005: 141).

İkonografi ve İkonografik Çözümleme

İlk insanlardan itibaren yapılan resim ve heykellerin dini amaçlı konu ve kavramların tasvir edildiği iddiası, büyü ve dini sanatın kaynağı olarak gören görüşe dayanır. İnsanlar biçim ve renklerden hem iletişim hem de inanç için yararlanmışlardır.

İkonografi dini kavramların ve metinlerin resimlenmesi ve alegorik bir biçimde tasvir edilerek anlatılması yöntemidir. Ayrıca İkonografi, sanat tarihi içerisinde ayrı bir daldır. Bir bilim dalı olarak İkonografi dinî bir konunun sanata aktarılması sonucu ortaya çıkarılan sanat eserlerini çözümler ve dinî sembolizmin tarihsel gelişimini inceleyen bir bilim dalıdır.

İkonografik çözümleme eserde ilk bakışta görülmeyen ve kutsal metinlerin yorumlarına gönderme yapan kapalı anlamların ortaya çıkarılmasıdır. İkonografik inceleme için imgelerin doğru tanımlanması gerekir. İkonografik resimlerde tasvir edilen simgesel biçimlerle, tema ve kavramlar arasında doğru bir bağ kurulması ve imgelerin çözümlenerek kıssaların saptanması şeklindedir" (Bozdaş ve Nazan, 2010: 321).

Göstergebilim inceleme ve çözümleme yöntemi de İkonolojik çözümlemeden yararlanır ve ikonografik sembolleri düz anlamı yanı sıra yan anlam ve derin anlamlarıyla yorumlar.

Hristiyan İkonografisinde Pagan İzleri

Roma Devleti MS 3. Yüzyılda Hristiyanlığı kabul ettikten sonra eski adet ve kültürlerini kolayca terk edememiş ve Pagan inanışları ve ritüelleri bir şekilde yeni din ile uyum sağlanarak devam ettirilmiştir.

Bilhassa Yunan Mitolojisi ve biraz farklı olmakla birlikte Roma mitoloji inanç ve kavramlarının Hristiyan dünyasında etkili olmaya devam etmiştir. Rönesans'la birlikte Yunan felsefesinin Batı kültüründeki etkisi mitolojinin de etkili olmasına yol açmıştır.

Panovsky'ye göre (2012: 320) Rönesans'tan itibaren Avrupa resminde pagan etkileri pek çok resimde gözlemlenebilir. Rönesans sanatçıları Donetello, Micheangelo gibi Barok dönemi heykeltıraşı Bernini' de de Pagan izleri taşırlar.

Panofsky İkonolojik incelemede, eserin oluştuğu dönemi, bu dönemin kültürünü ve sanatçının bu süreç içerisinde psikolojisi, kişiliği göz önüne alınarak eser analiz edilmesi gerektiğini söyler (Dağlıoğlu ve İnce, 2018: 950).

Michelangelo

Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni (1475 – 1564), resim, heykel ve mimari sanatlarında büyük işler yapmış İtalyan bir sanatkardır. Da vinci, Rafaello ve Donatello ile birlikte Rönesans'ın en önemli sanatçılarından birisi olarak kabul edilir. Bilhassa Musa heykeli ve Sistine şapelinin tavanlarına yaptığı resimleri çok ünlüdür. Pek çok sanatçı gibi o da Floransa'da ki ünlü Medici'lerin himayesine ve hizmetine girmiştir (Rona ve Beykan, 1997: 1231).

Yine da Vinci gibi insan anatomisine merak sarmış ve insan bedenini en ince kıvrımlarına kadar incelemiş ve tasvir etmeye çalışmıştır. Kadavra keserek ve gerçek insan vücudundan çizim yaparak, kendisi için insan figürünün gizli hiçbir yanı kalmayıncaya dek çalışır. Ancak, insan vücudunu doğanın ilginç bilmecelerinden biri olarak gören Da Vinci'nin aksine, büyük bir kararlılıkla insan anatomisinde tam anlamıyla ustalaşmak için çabalamıştır (Gömbrich, 1999: 308).

Onun zamanına kadar bedenen çalışan usta statüsündeki sanatçıların onunla birlikte daha saygın bir konuma yükseldiği söylenebilir. 1508 yılında Sistina şapeli tavanı fresklerini yapmak üzere bizzat papa tarafından Roma'ya davet edilir (Labno, 2012: 92-93).

Mikelanjelo arkadaşı Baldassare Castigione tarafından, sosyallikten uzak, sabırlı, şüpheci, alıngan ve saplantı derecesinde işine düşkün biri olarak tarif edilir. Daha kendi döneminde şairliği, mimarlığı, ressamlığı ve heykeltıraşlığı ile dahi adam modeli olarak görülmüştür. Onun sanatı ve sanatkarlığı dönemindeki ustalık ve işçiliği aşmış ve sanatçı olmanın ayrıcalığını yaşatmıştır (Fleming ve Honour, 2015: 475).

Görsel 1: Michelangelo Sistina Şapeli Tavanında Tasvirler, Fotoğraf: Rasim Soylu.

Michelangelo, Rönesans'ın en önemli temel taşlarından birisidir. Resim, heykel çalışmaları yanı sıra mimari ve peyzaj çalışmalarıyla da büyük eserler ortaya koymuştur. Pagan putperest geleneğini Hıristiyan yapılarına da sokan Roma, pek çok peygamber ve azizi putlaştırmış ve müstehcen denebilecek çıplaklıkta figürleri ibadethanelerin harim-i ismetine sokmuştur. Mukaddes kitaplardaki pek çok kıssayı, avamın daha iyi anlayabilmesi perdesi arkasında, nefis ve hevayı okşayan fanteziler, resim ve heykellerde sergilenmiştir.

Ayrıca Hristiyanlık dünyası için mübarek sayılan ve Roma tarafından çeşitli işkencelerle öldürülen azizlerin, işkence sahneleri canlandırılarak, Romalıların, gladyatör arenalarındaki kan ve vahşet izleme dürtüsü kilise duvarlarına taşınmıştır. Kilise, Jan Dark'ı bile yargılayıp, yaktıktan 1400 yıl sonra azize ilan etmiştir.

Michelangelo 'nun Sistina şapeli tavanında tasvir ettiği için Hristiyanlık inancına uymadığı gibi Michelangelo' nun da kişisel inanç ve sanat anlayışına uymamaktadır. Ancak Papa Michelangelo' yu bunu yapması için zorlamış ve onu aforoz etmekle tehdit etmiştir.

Namık İsmail'e göre (1994: 13), Rönesans'ı etkisi altına alan Yunan ve Pagan inançlarının terbiyesi Michelangelo'nun Hristiyan imanını sarsamamıştır. Yıllar süren tavan resimlerinin sonunda Michelangelo kendisini de sahnelerden birine derisini üzerinden çıkaran bir figür olarak ekler.

Sanat tarihinin mistik sembolleri inceleyen göstergebilim analizlerinde, Michelangelo bu resim ile "Ben sizin inancınızda değilim, yaratıcıyı somut olarak tasvir etmek maddeden mücerred, soyut bir Allah inancıyla uyuşmaz.'' mesajını verdiği sonucu çıkartılır. Yani Michelangelo derisini çıkartan yaşlı adam tasviri ile bir nevi tövbe istiğfar etmekte ve putperest anlayışı bir gömlek gibi üzerinden çıkarıp atmaktadır.

Koca koca kayalardan oyduğu bazı heykelleri bilinçli olarak yarım bırakır Michelangelo, o kadar titizlikle insan anatomisini inceler ki, Musa heykelini tamamladığı zaman *"Konuş ya Musa!"* diye haykırarak çekici fırlattığı rivayet edilir. Michelangelo' ya bir gün bir heykeli için, *"Üstat çok muhteşem bir eser yarattın"* derler. Yaşlı heykeltıraş cevap verir. *"Hayır ben bir şey yaratmadım, bu heykel zaten bu taşın içerisinde vardı. Ben sadece kaba yerlerini yonttum"* (Soylu, 2014: 42).

Adem'in Yaratılışı Tablosu

Michelangelo'nun Roma'da Sistine Şapeli'nin 14x35 metre ölçülerindeki tavanına 1510 yılında yaptığı bir dizi resimden birisi de *"Adem'in Yaratılışı"* tablosudur. Bunun dışında tavanda ve duvarlarda kutsal kitaplardan Son Yargı, Cennet ve Dünyanın Yaratılışı, Cennetten Kovuluş, Nuh ve diğer peygamber kıssaları gibi çok sayıda tasvir yer alır (Labno, 2012: 93-94).

Ademin tablosu yaşlı ve genç iki ana figürden oluşur. Figürlerden genç bir erkek olanı ilk insan Adem'i temsil eder. Yaşlı olan erkek ise yaratıcıdır. Etrafında eski Yunan mitolojisinde yer alan çocuk melek (Cupid) ve kadın melekler yer alır. Aslında bu yaşlı adam tasviri Yunan mitolojisindeki Zeus'a gönderme yapan Tanrı Baba imgesi Hristiyanlık inancını da temelden etkileyen ve tevhitten uzaklaşmasına sebep olan Pagan ve mitoloji etkisinin göstergesidir.

Ancak Eski Ahit'te insanın yaratılışı ile ilgili olan şu ayetin de Hristiyan İkonografisinin şekillenmesinde etkili olduğu düşünülebilir. "Tanrı, *"Kendi suretimizde, kendimize benzer insan yaratalım"* dedi, *"Denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzünün tümüne egemen olsun. Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları erkek ve dişi olarak yarattı."* (Tekvin, 1: 26-27). Bu ayetin mecazi ve metaforik anlamlarını düşünmeden düz anlamıyla ele alınıp Pagan tanrıları gibi yorumlanması doğal olarak Adem'in Yaratılışı tablosundaki cisimleştirmeyi ve somutlaştırmayı sonuç vermesi kaçınılmaz görülmektedir.

Tanrının eli ile Adem'in eli ve parmaklarından yaşamın transferi bu tasvirin en önemli imgelemidir (Rynck, 2016: 133). Her ne kadar bu resim İlahi dinlerin zamandan, mekândan, cinsiyetten ve maddeden mücerret yani soyut ilah kavramına uymamakla birlikte insanlığın bir yaratıcı tarafından yaratıldığının da tezahürüdür.

"Adem'in Yaratılışı" tablosu İncil'de yer alan *"Tanrı, Adem'i kendi suretinde yarattı"* ayetine gönderme yapar. Resimdeki iki erkek arasındaki fiziksel benzerliğin bu durumu tasvir ettiği düşünülmektedir. Resmi iki bölüm olarak düşünüldüğünde, sol tarafta zayıf ve aciz Âdem, sağ tarafta ise etrafı meleklerle çevrili Tanrı tasviri görülür. Resmin odak noktasında Tanrı Adem'in güçsüz parmağına dokunarak can verdiği tasvir edilmiştir https://gulsahmeralozgur.dr.tr/michelangelo-ve-sakli-beyin/ 18.10.2021).

1990 yılında Doktor Frank Lynn Meshberger *"Adem'in Yaratılışı"* eserinde tanrının ve meleklerin üzerinde durduğu kırmızı kumaşın aslında bir beyin tasviri olduğunu iddia etmektedir. Bunu Rönesans'la başlayan aydınlanma, akılcılık ve pozitivizme gönderme olduğu düşünülür. Tabi ki bu Tanrının insana akıl ve zekâ verdiğinin, insanın düşünme ve tasarım yeteneğini Tanrıdan aldığının göstergesidir. Ayrıca ellerin ve parmakların hareketini insanın Tanrı'ya yabancılaşması olarak yorumlayanlar da olmuştur (https://ceotudent.com/ademin-yaratilisi-ne-anlatmaya-calisiyor 18.10.2021).

Cömert'e göre bu tabloda Yaratıcı, ilk insan Adem'in vücuduna hayat veriyor. On bir melek, yaratıcıyı çevrelemiş. Tanrının sağ elinin işaret parmağı, Adem'in sol elinin işaret parmağına dokunmadan hayat bir elektrik akımı gibi Adem'e geçiyor; Adem, topraktan ağır ağır doğruluyor, bakışları ise dikkatle yaratıcıyı gözlüyor. Yaratıcıyı çevreleyen meleklerden kadın olanı değişik kişi ve kahramanlara benzetilmiştir. Bazılarına göre Havva bazılarına göre de Meryem'dir (Cömert, 2010: 141)

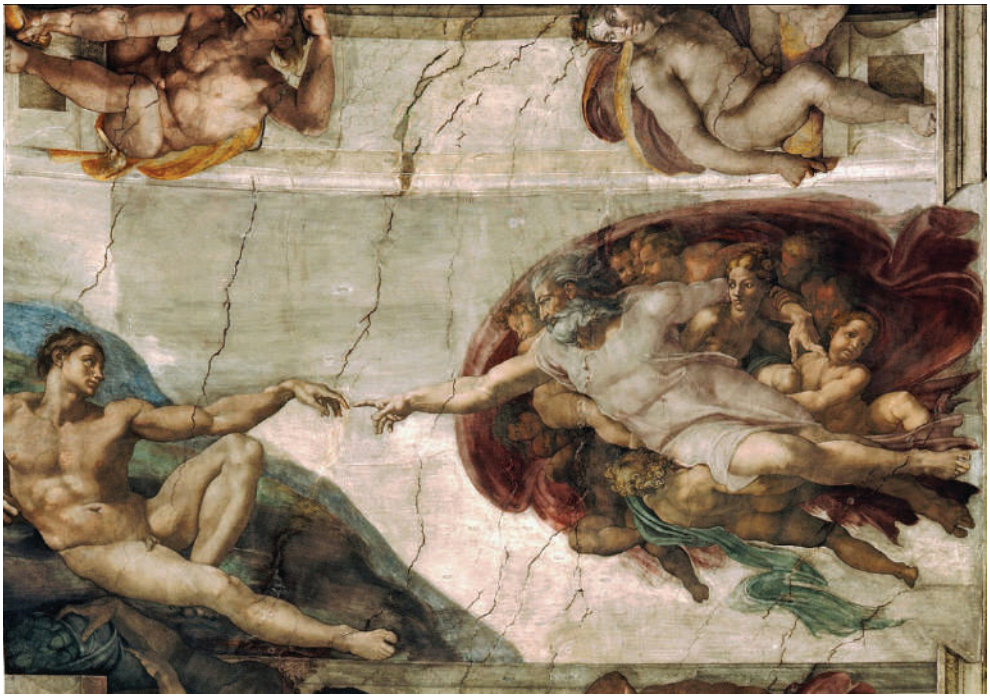

Görsel 2: Michelangelo, Adem'in yaratılışı. https://tr.wikipedia.org/wiki/Adem 11.10.2021.

Adem'in Yaratılışı Tablosu ve Pagan İzleri

Michelangelo'nun Adem'in Yaratılışı resminden daha önce de sanatçılar tarafından Adem'in yaratılışı resimleri yapılmıştır. Ancak hiç birisinde bu kadar açık bir şekilde yaratıcı tasvir edilmemiştir (Gombrich, 1999: 312).

Primitif ve antik dönemlerden itibaren pek çok defa Tanrı ve Tanrıça tasvirleri yapılmıştır. Pagan ve mitolojiye dayanan inançlar için Yaratıcının tasvir edilmesi belki çok normaldir. Ancak Hristiyanlık gibi bir dinin inanç ilkelerine göre çok doğru değildir. Aslında Eski Ahit'de *"On Emir"* arasında yer alan *"Kendine yukarıda, gökte, aşağıda, yerde veya derinlerde veya yeraltında yaşayan canlılara benzer putlar yapmayacaksın. Putlara eğilmeyeceksin ve onlara ibadet etmeyeceksin."* (Çıkış, 1-9) Eski Ahit, gibi emirler putperestliği ve onu ima eden ikonaları reddetmektedir.

Ancak Roma Hristiyanlığı kabul ettikten sonra eski Pagan geleneklerine ait bazı örf ve adetlerini de devam ettirmişlerdir. Bunlar arasında en önemlisi de herhalde kiliselerin resim ve heykellerle donatılması olmuştur. Zaten Hristiyanlık öncesinde şehir meydanları, kamu binaları ve kutsal mekanlar çok sayıda sanat eseri olarak tanımlanabilecek iki boyutlu ve üç boyutlu tasvirle dekore edilmiştir.

Hristiyanlık ile birlikte sadece çıplak insan bedenlerinin yaprak vs. ile sansürlenmesi dışında bunlara ciddi bir müdahale yapılmamıştır. Tabi ki zaman zaman İkonaklasma olarak adlandırılan put kırıcı eylemler de olmuştur.

Görsel: Adem'in Yaratılışı Tablosundan Detay

Adem'in Yaratılışı Tablosunun Göstergebilim Çözümlemesi

Resimdeki Göstergeler

Tavan, Yaşlı Adam, Genç Adam, Çocuk Figürleri, Kadın Figürleri, Beyaz İnsan, Beyaz Kumaş, Yeşil Kumaş, Eller, Parmaklar, Beyaz saç,

Resimdeki Göstergelerin Anlam Çözümleme Şeması

Tablo 1. Resimdeki Göstergelerin Düz anlam, Yan anlam ve Derin Anlam Şeması

Göstergeler	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar	Derin Anlamlar
Tavan	Binanın Üst Örtü Sistemi	Gökyüzü, Metafizik alem.	İnanç, Mitoloji, Din, Metafizik.
Beyaz İnsan	Beyaz Irk	Üstün ırk, gelişmiş ırk	Irkçılık, Darvinizm
Yaşlı Adam	Olgun erkek	Bilge, Olgun, Kemal sahibi	İnanç, Mitoloji, Metafizik.
Genç Adam	Genç erkek	Tecrübesiz, acemi, kemale ermemiş	İnanç, Mitoloji, Metafizik.
Çocuk Figürleri	Erkek çocuk	Cupid Çocuk melek	İnanç, Mitoloji
Kadın Figürleri	Genç Kadın	Melekler	İnanç, Mitoloji
Çıplaklık	Giyinik olmamak	Müstehcenlik, Doğallık, Pagan izleri, teşhircilik	İnanç, Mitoloji, Natüralizm
Beyaz Giysi	Kıyafet	Saflık, temizlik, bilgelik	İnanç, Mitoloji, Natüralizm
Yeşil Kumaş	Kumaş parçası	Kutsallık, natürel, Yaşamın kaynağı	İnanç, Mitoloji, Natüralizm
Kırmızı Kumaş	Kumaş parçası	Kutsallık, İlahi Arş	İnanç, Mitoloji, Natüralizm
Eller	Organ	Etki ve kudret	İnanç, Mitoloji, Natüralizm
Parmaklar	Organ	Yaşamın transferi	İnanç, Mitoloji
Beyaz Saç	Organ	Bilge, Olgun, Kemal	İnanç, Mitoloji, Din,
Yeşil Zemin	Renkli Fon	Doğa, Yeryüzü	İnanç, Mitoloji, Natüralizm
Yarım Beyin	Organ	İlahi İlim ve Hikmet	Felsefe, Psikoloji, Psikanalizim, Natüralizm

Temel Karşıtlıklar Uygulama Şeması

Göstergelerin gösterdiği veya gönderme yaptığı her kavram beraberinde karşıt anlamlarını da çağrıştırır. Bir sanat eserinde çözümleme sürecinde görünmeyen, ancak mantıksal düşünce ile ve çıkarım yoluyla anlamın oluşumunu sağlayan temel karşıtlıklar bir şemada gösterilebilir (Batu, 2011: 134).

"Bir sembol veya göstergenin ortaya koyduğu her anlam karşıt anlamını da beraberinde getirir. *"Herşey zıddı ile bilinir"* darbımeseli ve *"hayat zıddı ile kaimdir"* deyimi, göstergebilim çalışmalarında anlamın oluşumunda karşıt anlamların önemini ifade eder. Her negatif-olumsuz anlam peşinden pozitif-olumlu anlamını da çağrıştırır. Pek çok metin düz anlamının yanında ima ve telmih yoluyla zıt anlamına da gönderme yapar" (Soylu, 2021,46).

Tablo 2. Gösterge Çözümlemelerinde Ortaya Çıkan Temel Karşıtlıklar:

Yaşam	Ölüm
Bu Dünya	Öteki Dünya
Yer	Gök
Birlik	Çokluk
Görünen Âlem	Gayb Âlemi
Son	Sonsuzluk
Fani	Baki
Zayıf-Zaaf	Güçlü-Kudret
Fakir-Fakr	Zengin-Gına
Soyut	Somut
İlah	Kul
Yaratıcı	Yaratılan
Işık	Gölge
Çıplak	Giyinik
Genç	Yaşlı
Açık	Koyu
Işık	Gölge
Sıcak	Soğuk
Dolu	Boşluk
Kemal	Noksan

Eyleyenler Şeması

Greimas, bir metin içerisinde kıssaları bilmek, istemek, yapabilmek ve zorunda olmak şartlarına göre altı eyleyene ayırır. Bunlar gönderen, gönderilen, özne, nesne, yardım eden, karşı çıkan gibi aktörlerdir (Rifat, 2013b: 86).

Eyleyenler olarak tanımlanan bu kişilerin özellikleri anlatıdaki ilişkilere göre gelişir. Eyleyenler, anlatılan kıssanın kahramanlarıdır. Bu eyleyenler modeli doğrudan doğruya kahramanın ulaşmayı amaçladığı ve gönderen ile gönderilen arasında bir iletişim birimi olarak konumlanan nesne çevresinde odaklanır. Bu modeldeki kavramlar şöyle açıklanabilir.

Gönderen: Göstergebilimin anlatı sözdiziminde anlatıyı harekete geçiren değişmez bir aktördür. Özneyi, kahramanı amaçladığı arayış nesnesini bulması için göreve çağırır.

Özne (Kahraman): Gönderen ile bir sözleşme yapan ve arayışın konusu olan nesneyi bulmak ve getirmekle görevlendirilen kişidir.

Nesne: Anlatıda aranılan şey, gönderen tarafından öznenin bulmasını ve getirmesini istediği şey, arayışın konusudur.

Karşı çıkan: Kahramanı durdurmaya ve engellemeye çalışan kişi veya varlıklardır.

Yardım eden: Kahramanın arayışında yardımcı olan, ona rehberlik ve danışmanlık yapan veya ona görevini yerine getirmesini kolaylaştıran kişi veya varlıklardır (Rifat, 2009: 74).

Tablo 3. Greimas'ın Eyleyenler Şeması Uygulaması

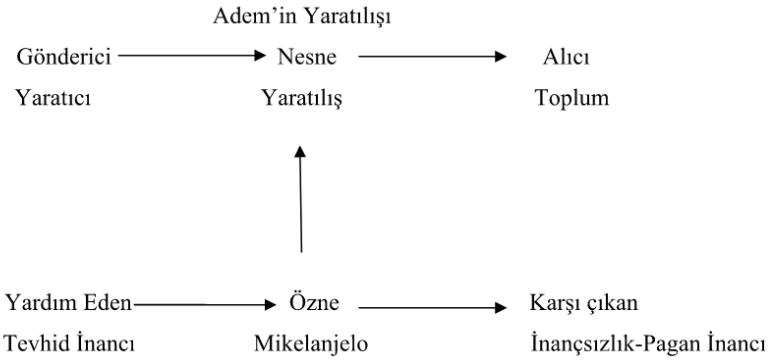

Göstergebilimsel Dörtgen (Semiotic Square)

Greimas, eyleyenler kuramından yola çıkıp yeni bir göstergebilimsel çözümleme şeması oluşturur. Daha sonra göstergebilimsel dörtgen olarak adlandırılan bu şema, eyleyenler kuramındaki gönderen, nesne, gönderilen, yardım eden, özne ve karşı çıkan kavramlarının ilişkilerini gösterir.

Göstergebilimsel dörtgen, ayrıca bir anlam evreni meydana getiren soyut birimleri ve bunlar arasındaki ilişkileri belirlemek ve sınıflandırmak için de kullanılır. Bu model, ortaya konan ilişkileri, anlamlı bir bütünün soyut ve mantıksal düzeyde oluşmasını sağlayan temel yapı ile temel sözdizimsel yapıyı değerlendirmeye yarar (Rifat, 2009: 79).

Tablo 4. Göstergebilimsel Dörtgen Uygulama Şeması (Kıran ve Eziler, 2013, 385).

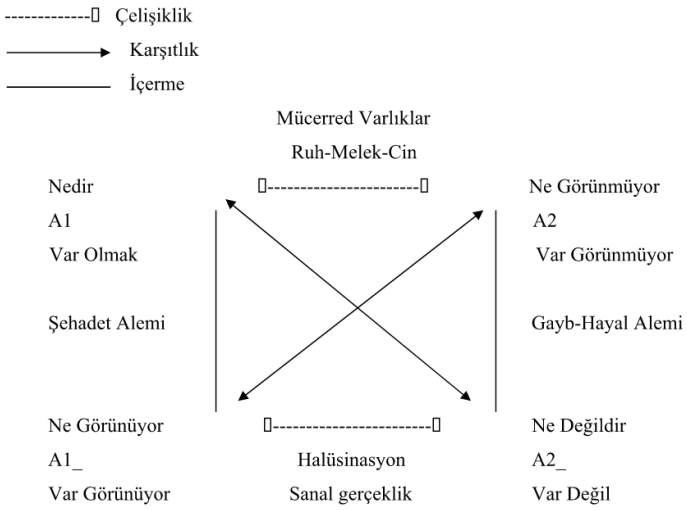

Bu şema şöyle somutlaştırılabilir.

A1 ß----------à A2

Var olan fakat var olduğu görünmeyen şeyler mücerred ve manevi kavramlar ve varlıklardır. Yaratıcı, Ruh-Melek-Cin, Akıl, Vicdan, Şuur vs.

A1_ ß----------à A2_

Bu önermede ise Var görünen ancak var olmayan şeyler sanal gerçeklik ve halüsinasyon gibi görüntülerdir. Pagan tanrıleri da resim ve heykellerle somutlaştırılsa da aslında var olmayan sanal tanrılardır.

A1_ ----------A1

Üçüncü önermede Var olan ve var görünen bu şehadet alemidir.

A2_ ----------A2

Son önermede Var görünmeyen ve var olmayan şey gayb ve hayal alemidir.

SONUÇ

Sanat Tarihi kitapları Batı merkezli bir üslupla yazılmıştır. Sanki insanlık tarihi Avrupa'da başlamış veya dünya sanatını Avrupa şekillendirmiş gibi ben merkezli bir üslup taşırlar. Gerçekte bütün medeniyetler Ortadoğu ve Akdeniz havzasında kurulmuş ve gelişmiştir. Hatta Avrupa'yı şekillendiren bütün düşünce ve fikir akımları da bu havzadan beslenmiştir. Önceleri Yunan ve Roma felsefesi ve mitolojisi ile beslenen Avrupa Ortadoğu'dan Hristiyanlık ve Kitab-ı Mukaddes'le beraber minyatür remini de ithal etmiş ve Orta çağ döneminde, Rönesans'a kadar 1400 yıl bu tarzı sanatında yansıtmıştır. Rönesans'la birlikte yeniden Yunan ve Roma felsefesi popüler olurken sanatta da ideal form ve realist form kendisini göstermeye başlamıştır. Kiliseleri dekore eden ve okuma yazma bilmeyen avama ikonalar yani dini resimler Kutsal metinlerdeki kıssaları tasvir ederek ders verir. Bu ikonalar Hz. İsa Hz. Meryem ve azizleri tasvir etmenin yanı sıra Tevrat'ta anlatılan peygamber kıssalarını da tasvir eder. Roma'daki Sistine Şepeli'nin tavanında yer alan bir dizi resim Mikelanjelo tarafından bu kıssaları konu alır. Bu tasvirler arasında yer alan Adem'in Yaratılışı tablosu diğer dini resimlerden farklı olarak Yaratıcıyı da tasvir eder. Bu şekliyle pagan inançlarına ve mitolojik konulara benzeyen be çalışmayı Mikelanjelo Papanın zorlamasıyla yapmıştır. Zamandan ve mekândan münezzeh bir Yaratıcı kavramını böyle bir imge ile betimlemenin inançlarına uygun olmadığının da bilincindedir. Zaten Kutsal Kitaplarda yer alan On Emirden birisi *"tapınmak için resim yapmayacaksın"*dır. Yine de bu resim yaratılış ve Hz. Adem'e gönderme yaparak bütün dinlerin ortak noktası ve evrensel kavramı olan Yaratıcı ve ilk insan kavramına gönderme yapmaktadır.

KAYNAKÇA

Akerson, Fatma Erkman, (2006). Göstergebilime Giriş, İstanbul: Multilingual Yayıncılık.

Batu, B. (2011). Sanat Eğitimi Alanında Yapıt İncelemelerinde Bir Yöntem Olarak Görsel Gösterge Çözümlemesi, Doktora Tezi, Ankara Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Boztaş, Ekin ve Düz, Nazan (2018.) İkonografik Ve İkonolojik Eleştiri Yöntemine Göre Tıntoretto'nun "İsa'nın Vaftiz" Adlı Eserinin Analizi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,7 (29), 320- 329.

Cömert, B. (2010). Mitolojiden İkonografiye, Ankara: Deki Basın Yayın.

Dağlıoğlu, Aysel ve İnce, Metin (2018). İkonografi Ve İkonoloji Eleştiri Yöntemine Göre Salvador Dali'nin "Çarmıhtaki Aziz Juan İsa'sı" Adlı Eserinin Analizi. Ulakbilge Dergisi, 6 (26), 945- 965.

Fleming J. Honour, H. (2015). Dünya Sanat Tarihi, çec. Hakan Abacı, İstanbul: Alfa Yayınları.

Gombrich, E. H. (1999). Sanatın Öyküsü, Çev. Erol ve Ö. Erduran, İstanbul: Remzi Kitabevi.

İsmail, N. (1994). Mikelanj, İstanbul:MEB Yayınevi.

Kıran, Z. Ayşe Eziler. (2013). Dilbilime Giriş, Ankara: Seçkin Yayınları.

Labno, J. (2012). Rönesans Ayrıntıda Sanat, Çev. Elif Dastarlı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Panowsky, E. (2012). İkonoloji Araştırmaları, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Rifat, M. (2009). Göstergebilimin Abc'si, 3.Bs. İstanbul: Say Yayınları.

Rifat, M (2013a). Xx. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları,1.İstanbul: YKY.

Rifat, M. (2013b). Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü, İstanbul: T. İş Bankası Yay.

Rona, Z. Beykan, M. (1997). Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Yem Yayınevi.

Rynck, P. (2016). Resim Nasıl Okunur, Çev.N.K.Gökçe veS.Yüzgüller, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Soylu, R. (2014). Tövbekâr Ressam Mikelanjelo, Sayı. 456, Aralık.

Soylu, R. (2021). Görsel Sanat Çözümlemeleriyle Göstergebilim, Ankara: Pegem Yayınları.

https://gulsahmeralozgur.dr.tr/michelangelo-ve-sakli-beyin/ 18.10.2021).

https://ceotudent.com/ademin-yaratilisi-ne-anlatmaya-calisiyor 18.10.2021).

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

ALDIĞIN O TEK BİR NEFES VAR YA...

Dr. Aykut TANRIKULU, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, İstanbul
doktormat@gmail.com

ÖZET

Bir fizik kanunudur; hareket harareti, hararet kuvveti, kuvvet cazibeyi yani çekimi doğurur. Gün içinde binlerce kez nefes alır veririz. O bir tek nefesimizi alabilmemiz için, biyolojik ve fizik kanunlarının hassas bir ilişkiyle çalışmaları gerekir.

Örneğin havanın içimize girebilmesi için, iç basıncımız ile dış basıncın uyum içinde olması lazımdır. İç basıncımız dediğimiz homeostasis ile dış basınç yani atmosferin dengeli durumu sayesinde nefes alabiliriz.

Atmosferin yokluğu hayatla bağdaşmaz. Eğer atmosfer basıncı gereğinden çok veya az olursa, bu sefer nefes alışımız güçleşir hatta durabilir.

Bize evrenin kusursuz çalıştığını gösterdiği için her nefes alışımız aslında bir bayramdır.

Şu kısacık nefes alışlarımız esnasında, kendimizde ve çevremizde ne tür değişimler olmaktadır? Örneğin; yüz trilyonu aşkın hücre bulunan vücudumuzda, bir milyon hücre öldü ve yerine bir milyon hücre hayata gözlerini açtı. O bir tek nefes esnasında, on beş milyon ton su okyanuslardan buharlaştı ve bir o kadarı da yağmur olarak yeryüzüne yağdı. Bu esnada dünyamız, güneşin etrafında otuz km daha yol aldı. Güneş sistemimiz ise, Samanyolu Galaksisi etrafında iki yüz elli km yol kat etti.

Peki atmosfer basıncındaki bu kritik seviyelerin korunabilmesi için ne gereklidir?

Öncelikle dünyanın kendi etrafında saatte 1670 km hızla dönmesi lazımdır. Aynı anda yerküremizin güneşin etrafındaki yörüngesinde saatte 106.000 km hızla seyretmesi de gerekir. Dahası, güneşin Vega/Ülker takımyıldızının etrafında saatte 720.000 km gibi inanılmaz bir süratte gitmesi gerekir. Tabi, güneş sistemine bağlı gezegenleri de beraberinde süpürerek...

O aldığımız tek bir nefesin, içimize kolayca girebilmesi için yüz kırk dokuz milyon km ötemizdeki, yüzeyi ateş topu olan güneşten tutun, tâ akciğerlerimizdeki altmış dokuz angströmlük bir alanda gerçekleşen oksijen değiş tokuşuna kadar, özveriyle çalışan bir evrenin içinde yaşadık, yaşıyoruz ve yaşamaktayız.

Akciğerlerimizin içine giren bir oksijen atomunun, alveol keseciklerine yanaşarak eritrositlerin içine girebilmesi için, altmış dokuz angströmlük bir açıya ihtiyacı vardır. Bir angström, santi-

metrenin yüz milyonda biridir. Oksijen daha dik veya yatay yanaşacak olursa, ya eritrositlere tutunamadığı için vücuda giremez yada karbondioksitin vücudu terketmesini engeller. Her iki durum da, ciddi nefes darlığına ve ölüme davetiye demektir. Bütün bu yaşadıklarımız bize, mikro kosmostan makro kosmosa kadar dehşetli bir bağlantının, sonsuz bir ilmin, muazzam bir iradenin ucunu göstermektedir.

Bu sayede bizler de rahat rahat nefes alabilmekteyiz. Aldığımız nefesi verirken de, o esnada ses tellerimizi titreterek "çok şükür" diyebilmekteyiz.

Şu an akıllara durgunluk veren bu faaliyet, hâlâ saniye saniye devam ediyor.

Nefes alışımız, yer çekiminin varlığı, mevsimlerin mevcudiyeti gibi uzayıp giden tüm bu örnekler, baş döndürücü bir etkinlik içinde sürüp gidiyor. Uç uca eklenerek ömür dakikalarını oluşturuyorlar.

İyi de neden?

Şu muazzam canlı faaliyet, neden ve kimin için çalışıp duruyor?

O aldığımız tek bir nefes...

İnsana verilmiş en değerli servet. Karşılığında, sonsuzluğu kazanabileceğimiz ömür sermayemiz.

Kullanacağımız son nefesimizi vermeden önce, onu bize ikram Edeni (c.c) unutmadan yaşayabilmemiz duasıyla...

Anahtar kelimeler: Tıp, din, astroloji, basınç, yerçekimi

THERE IS THAT ONLY ONE BREATH YOU TAKE...

ABSTRACT

It is a law of physics; motion causes heat, heat leads to force, force results in attraction, that is, attraction.

We breathe thousands of times a day. In order for us to take that one breath, the laws of biology and physics must work in a delicate relationship.

For example, in order for air to enter us, our internal pressure with external pressure must be in harmony. Thanks to homeostasis, which we call our internal pressure, and external pressure, that is, the balanced state of the atmosphere, we can breathe.

The absence of atmosphere is incompatible with life. If the atmospheric pressure is more or less than necessary, this time our breathing will become difficult or even stop.

Every breath we take is actually a feast, as it shows us that the universe works perfectly.

What kind of changes occur in ourselves and our environment during these short breaths? E.g; In our body, which has more than a hundred trillion cells, one million cells died and a million cells opened their eyes in its place. In that one breath, fifteen million tons of water evaporated from the oceans, and as much as rain fell on the earth. In the meantime, our earth traveled another thirty kilometers around the sun. Our solar system has traveled two hundred and fifty kilometers around the Milky Way Galaxy.

So what is required to maintain these critical levels in atmospheric pressure?

First of all, the earth must rotate around itself at a speed of 1670 km per hour. At the same time, our earth must be traveling at a speed of 106,000 km per hour in its orbit around the sun. Moreover, the sun must covers a distance around the constellation Vega/Ülker at an incredible 720,000 km/h. Of course, by sweeping the planets connected to the solar system with it...

We have lived, live and are living in a universe that works selflessly, from the sun with a fireball surface, one hundred and forty-nine million kilometers away, to the oxygen exchange that takes place in a sixty-nine angstrom area in our lungs, so that a single breath we take can easily enter us.

An oxygen atom entering our lungs needs an angle of sixty-nine angstroms to approach the alveolar sacs and enter the erythrocytes. An angstrom is one hundred millionth of a centimeter. If oxygen is to approach more vertically or horizontally, it cannot enter the body because it

cannot hold on to the erythrocytes, or it prevents carbon dioxide from leaving the body. Both conditions are an invitation to severe shortness of breath and death. All these experiences show us the end of a terrifying connection from the microcosm to the macrocosm, of an endless knowledge, of a tremendous will.

In this way, we can breathe comfortably. While exhaling, we can say "thank you" by vibrating our vocal cords.

This mind-blowing activity is still going on, second by second.

All these examples, such as our breathing, the existence of gravity, the existence of the seasons, continue in a dizzying activity. Added end-to-end, they form the minutes of life.

But why?

Why and for whom does this tremendous living activity keep working?

It's just one breath we take...

The most precious wealth given to man. In return, our lifetime capital from which we can earn eternity.

Before we take our last breath, we pray that we can live without forgetting the One who gave it to us (c.c).

Keywords: Medicine, religion, astrology, pressure, gravity

V. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA
YARATILIŞ KONGRESİ
21-23 EKİM 2022

XI. OTURUM

23 Ekim 2022 - Cumartesi	**OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Şükrü Hakan ATALGIN**

SAAT	BİLDİRİ SAHİBİ	BİLDİRİ BAŞLIĞI
16:00 - 16:45	Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Yunus ŞİŞMAN Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	DÜNYA TİCARETİNE YARATILIŞ EKSENLİ BAKIŞ
	Dr. Erdal ŞAHİN Uludağ Üniversitesi	DÜNYEVİ CENNET KURGUSU OLARAK ÜTOPYA VE TOPLUMSAL MEKÂNLARIN İNŞASI
	Öğr. Grv. Yassine İbrahim MAHAMAT Uşak Üniversitesi	RİSALE-İ NUR'A GÖRE İNSANIN KÂİNATTAKİ KONUMU
16:45-17:00 OTURUM DEĞERLENDİRMESİ		

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
1992

RİSALE-İ NUR'A GÖRE İNSANIN KAİNATTAKİ KONUMU

Öğr. Gör. Yassine İbrahim MAHAMAT, Uşak Üniversitesi, İslam Bilimleri, Uşak
yassine.mahmat@usak.edu.tr

ÖZET

İnsan, kainatın bütün mahlukatını ilgilendiren önemli bir konumu vardır. Bu bildiride İnsan meselesin'e bütün yönleriyle ele alan muasır alim Bediüzzaman Said Nursi'in kitapları çerçevesinde ışık tutmaya çalışacağız. Şüphesiz ki Bediüzzaman'ın insan meselesine önem vermesinin sebebi, maddeci felsefenin insana olan saygısızlığı ve değerini sadece dış görünüşüyle sınırlamasıdır. İşte bu yüzden Risale-i Nur külliyatında, insanın kainattaki konumunu açıklayarak bu konuyu geniş bir şekilde kalem'e almıştır. Fikirlerini Kur'an-ı Kerim ayetlerinden ilham alan Bediüzzaman, hakikatları bu asrın anlayışına uygun bir şekilde takdim etmiştir. Bu çalişmamamızda Bediüzzaman'ın kainatı büyük bir ağaç ve insan onun meyvesi olarak gördüğünü sonucuna vardık zira alemde ne varsa insanda vardır ve kainat onun için yaratılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan, İnsanın konumu, Kainatın Meyvesi, Bediüzzaman Nursi, Risale-i Nur

MAN'S POSITION IN THE UNIVERS FROM THE PERSPECTIVE OF RISALE-I NUR

ABSTRACT

Man occupies a privileged position in the world which qualified him to play an important role related to all creatures. We will try in this paper to shed light on the issue of man through the writings of a contemporary Scholar named Bediuzzman Nursi who has dealt with the human issue in all its aspects. There is no doubt that Bediuzzman Nursi's concern for the issue of man was due to what he noticed of the materialistic philosophy's disdain for man and limiting his value to his apparent image alone. Therefore, Bediuzzman dealt with this subject extensively in the Risale-i Nur showing the importance of man in the world. He quoted his ideas from the verses of the Noble Qur'an and presented them In a manner appropriate to people of this era. It became clear to us that Bediuzzman sees man in the world as the fruit of the tree and the commander of the army. Man from the Qur'anic perspective of Riale-i Nur is the fruit of the universe.

Keywords: Man, Man's position, fruit of the universe, Bediuzzaman Nursi, Risale-i Nur

موقع الإنسان في الكون من منظور رسائل النور

ملخص

يحتل الإنسان مكانة مميزة في العالم، أهلته ليقوم بدور مهم يتعلق بجميع المخلوقات، لذلك سنحاول في هذه الورقة أن نلقي الضوء على مسألة الإنسان من خلال مؤلفات عالم معاصر عالج قضية الإنسان من كل جوانبها، هو بديع الزمان النورسي. لا شك أن عناية بديع الزمان بقضية الإنسان كانت بسبب ما لاحظه من امتهان الفلسفة المادية له، وحصر قيمته في صورته الظاهرة وحدها، لذلك تناول ذلك الموضوع بشكل موسع في رسائل النور، مبينا أهمية الإنسان في العالم، فقد استلهم أفكاره من آيات القرآن الكريم، وقدمها بصورة تلائم أفكار هذا العصر، لقد استبان لنا أن بديع الزمان يرى الإنسان في العالم بمنزلة الثمرة من الشجرة، فالإنسان من منظور رسائل النور: ثمرة الكون.

الكلمات المفتاحية: الإنسان، موقع الإنسان، ثمرة الكون، بديع الزمان النورسي، رسائل النور

تمهيد:

يصوّر بديع الزمان العالم على شكل شجرة عظيمة، يمثل الإنسان ثمرتها، ووجه الشبه في ذلك، هو أن الثمرة تعد خلاصة الشجرة، ففيها ما فيها، كذلك الإنسان إذ هو خلاصة الموجودات، لأنه ينطوي عليها، وهو أنموذج مصغّر لها، وإلى المعنى نفسه أشار الأوائل بقولهم إن الإنسان عالم صغير، فقد ورد في الأبيات التي تنسب إلى الإمام علي رضي الله عنه:

وتحسب أنك جرم صغير وفيك انطوى العالم الأكبر

من جهة أخرى، فإن هناك سببا آخر لتشبيه الإنسان بالثمرة، فكما أن الغاية الأهم من خلق الشجرة هو ثمرتها، كذلك الإنسان فهو المقصد الغائي لخلق العالم، فالله تعالى خلق العالم له، ولولا وجوده لما كان للعالم معنى، والدليل على ذلك أن حكم أغلب المصنوعات متوجهة إليه.

1.الإنسان ثمرة لشجرة العالم

إن كل قارئ لآيات الكتاب الحكيم، يجد أن كثيرا من الآيات التي تتناول خلق الإنسان وماهيته، تشبه الإنسان ونشأته بالزرع والنبات، مثل قوله تعالى: (والله أَنْبَتَكُم من الأرض نَبَاتًا ثُمَّ يُعِيدُكُم فِيهَا وَيُخرِجُكُم إخراجًا)[1]وكذلك قوله تعالى في تشبيه صحابة الرسول صلى الله عليه وسلم في أواخر سورة الفتح: (كَزَرع أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاستَغْلَظ فَاستَوَى عَلَى سُوقِه)[2]وغير ذلك من الآيات الكريمة، ولما كان منبع رسائل النور الأول هو القرآن الكريم، فإن بديع الزمان استلهم تصويرات القرآن، وما ضربه القرآن من أمثال تبين حقيقة الكون وماهية الإنسان، حيث ورد في مواضع كثيرة من رسائل النور تشبيها للعالم بأنه شجرة، وتصويرا للإنسان بأنه ثمرة ونتيجة لتلك الشجرة، من ذلك قول بديع الزمان: "كذلك الأمر في الشجرة المسماة بالكون، التي تمثل العناصر أغصانها، وما في نهايات تلك العناصر من أوراق وأزاهير تمثل النباتات والحيوانات، وما في قمم تلك الأغصان وفي ذروة تلك الأوراق والأزاهير من ثمرات تمثل الإنسان"[3] ويستبين من خلال مقولات بديع الزمان أنه أوقع ذلك التشبيه لاعتبارين:

أولا: لأن الإنسان هو المثال المصغر لهذا العالم.

كما هو الحال في الثمرة التي هي مثال مصغر للشجرة، وأنموذج جامع لها.

ثانيا: لكون الإنسان علة غائية من خلق هذا العالم.

مثلما أن كل ما تحويه الشجرة من عروق وجذوع وفروع وأوراق متجه في حركته لخدمة الثمرة، فالكون كذلك بكل مشتملاته من عناصر وأجرام وأحياء يحوم حول مصالح الإنسان ويسعى لخدمته ويلبي احتياجاته، ففي سياق التأكيد على منزلة الإنسان من الكون وتشبيهه بالثمرة يقول بديع الزمان: "إن الإنسان لكونه أجمع وأبدع المصنوعات فهو الثمرة الشعورية لشجرة الخلقة، أي هو لها كثمرة ذات شعور، فلكونه كالثمرة فهو ما بين أجزاء الكائنات جزء أجمع وأبعد من جميع الأجزاء، فلكون نظره عام وشعوره كلي يرى مجموع شجرة الخلقة، ولكون شعوره كليا يعرف مقاصد الصانع، فهو المخاطب الخاص للصانع"[4]وسنتناول فيما يلي هذه الاعتبارات مع ذكر بيانات من رسائل النور حولها.

---

[1]نوح: 18
[2]الفتح: 29
[3]بديع الزمان، سعيد النورسي، **الشعاعات** (ترجمة: إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار ري. ني. كي. ص24
[4]**المصدر نفسه**، ص24

1.1: المثال المصغر.

عرف الحكماء في مصنفاتهم الإنسان بأنه عالم أصغر، كما أشار إلى ذلك الراغب الأصفهاني: "فالإنسان من حيث أنه بوساطة العالم حصل، ومن أركانه وقواه أُوجِد، هو العالم، ومن حيث صغر شكله وجُمع فيه قواه كالمختصر من العالم، فإن المختصر من الكتاب هو الذي قُلّل لفظه واستوفى معناه، والإنسان هكذا هو إذا اعتُبر بالعالم ومن حيث أنه جُعِل من صفوة العالم ولبابه وخلاصته وثمرته فهو كالزُبد من المخيض"[5] ونظر الإنسان إلى نفسه من هذه الزاوية تكسبه الشعور بتقدير الذات، وينفي عنه الشعور بالاغتراب في هذا الكون لما يدركه من مكانته في هذا العالم ذلك أن " مفهوم الإنسان بوصفه عالما صغيرا ممثلا للعالم الكبير ذو أهمية كبرى فيما يتعلق بمسألة العلم والمعرفة"[6]

تجدر الإشارة أيضا إلى أن سبب إطلاق هذه التسمية عليه هو كون الإنسان جامع في ماهيته لما تفرق في الأكوان، ورسائل النور أيضا تسير على ذلك النسق، فيرد فيها لفظ العالم الأصغر، ويقصد به الإنسان كما يرد فيها لفظ الإنسان الكبير ويقصد به الكون، ذلك أن الإنسان هو أنموذج ومثال مصغر للعالم، ويبين بديع الزمان هذه الحقيقة بقوله: أن "عناصر الإنسان مثلما تشير إلى عناصر الكون، وعظامه تنبئ عن أحجاره وصخوره، وأشعاره توحي إلى نباتاته وأشجاره، والدم الجاري في جسمه والسوائل المختلفة المترشحة من عيونه وأنفه وفمه تخبر عن عيون الأرض، وينابيعه، ومياهها المعدنية، كذلك تخبر روح الإنسان عن عالم الأرواح، وحافظته عن اللوح المحفوظ، وقوة خياله عن عالم المثال"[7] أي إن كل ما في الكون من مخلوقات عظمت أو صغرت لها في الإنسان أمثلة مصغرة.

يتضح من ذلك أن الإنسان ينطوي على عظمة معنوية، فهو نظير الكون وخلاصته، يقول بديع الزمان: "الإنسان بمثابة فهرس مصغر للكون كله بما يملك من صفات جامعة، وكأنه مثاله المصغر، لذا فتجليات الأسماء الإلهية في الكون عامة تتجلى في الإنسان بمقياس مصغر"[8] من زاوية أخرى إذا نظرنا إلى الكون على أنه كتاب كبير يحتوي على فصول كثيرة، فإن رسائل النور تعد الإنسان فهرسا يحتوي على مضامين ذلك الكتاب الكوني بصورة مجملة، وفي هذا المعنى وردت العبارات التالية لبديع الزمان " كتب ذلك الصانع المعجز المطلق كتاب السماوات والأرض، ذلك الكتاب الضخم في نسخة مصغرة وهي الإنسان، وإذا ما جعل هذا الإنسان منتخبا وخلاصة كاملة لذلك الكتاب، فإنه سيملك ذلك الشرف والكمال والقيمة العالية."[9]

إذن الإنسان هو خلاصة للعوالم وتم انتخابه من بين الموجودات جميعا، وحكمة البارئ سبحانه من جعل هذا الإنسان بهذه الأوصاف هو أن يدرك معاني أسماء الله الحسنى المتجلية على الموجودات والعوالم كلها ، كما أشار إلى ذلك بديع الزمان "إن الإنسان هو نسخة جامعة لما في الوجود من خواص، حتى يشعره الحق سبحانه وتعالى جميع أسمائه الحسنى المتجلية بما أودع في نفس الإنسان من مزايا جامعة"[10] فالله سبحانه وتعالى كما خلق ذلك العالم فهو الذي خلق هذا

---

[5]الأصفهاني، أبو القاسم الحسين بن محمد المعروف بالراغب، **تفصيل النشأتين وتحصيل السعادتين**، بيروت: دار العلم، ص28

[6]العطاس، محمد نقيب، **الإسلام والعلمانية** (ترجمة: محمد الطاهر الميساوي) ماليزيا: المعهد العالمي للفكر والحضارة الإسلامية، ص163

[7]بديع الزمان، سعيد النورسي، **اللمعات** (ترجمة: إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار ري. ني. كي. ص542

[8]**المصدر نفسه**، ص542

[9]**المصدر نفسه**، ص542

[10]بديع الزمان، سعيد النورسي، **الكلمات** (ترجمة: إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار ري. ني. كي. ص810

الإنسان وجعلة ثمرة تلك الشجرة إذ أن كلاهما من معجزات قدرته.

لتقريب الصورة إلى الأذهان فيما يتعلق بمكانة الإنسان في العالم كان بديع الزمان يعلق في مقرٍّ إقامته لوحة تحتوي على سورة (يس) مكتوبة بخط دقيق داخل حروف كلمة (يس)، وقد عبّر عن هذا المعنى في رسائله بأن "الإنسان كصورة (يس) كتبت فيها سورة (يس)"[11]أي كما أن الإنسان هو آية معجزة في الكون فإن فيه جميع ما في الكون من الآيات بصورة مجملة.

ولما كانت أكثر مسائل الكائنات مكتوبة في ماهية الإنسان، تعتبر رسائل النور خلقة الإنسان أعجب من خلقة العالم، رغم أن الإنسان والكون كلاهما مظهران لتجلي صفات الله تعالى، يقول بديع الزمان: "لأن العالم الأكبر أي الكون، والإنسان وهو العالم الأصغر ومثاله المصغر يظهران معا دلائل الوحدانية المسطرة في الآفاق والأنفس"[12] وهذا التماهي والتكامل بين الإنسان والكون يعد دليلا واضحا كالشمس في وضح النهار على أن كليهما من إيجاد صانع واحد وأثر لمبدع متفرد في خلقته.

ثم إن هذه النظرة التي تقدر الإنسان باعتباره عالما في حد ذاته تزيد من شعور الإنسان بقيمة نفسه، ويدفعه ذلك إلى التسامي في مساعيه وأعماله بما يناسب تلك القيمة الممنوحة له، فالإنسان ليس جزء فحسب من هذا العالم لا أهمية له، بل هو عنصر بديع، يكتسب العالم قيمته من تواجد هذا المخلوق المميز فيه، فالإنسان أبرز الدلائل على صفات الخالق ووحدانية، وقد ورد هذا المعنى في رسائل النور "إن في الإنسان الصنعة المنتظمة المتقنة الموجودة في الكون، وإذ تشهد الصنعة التي في الدائرة الكبرى على الصانع الواحد، تشير الصنعة الدقيقة المجهرية الموجودة في الإنسان إلى ذلك الصانع أيضا وتدل على وحدته."[13]

إن مما ينبغي تقريره هنا أن المعارف الحديثة التي توصل إليها الإنسان تثبت ما بيناه آنفا من كون الإنسان مثالا مصغرا للكون، فالناظر إلى علم الكيمياء يجد أن العالم مؤلف من عناصر ذكر معظمها في الجدول الذري، ولدى التدقيق يتبين لنا أن جميع تلك العناصر المتفرقة في الكون موجودة بنسب تقل أو تكثر في جسم الإنسان لكون " الماهية الإنسانية مثال مصغر للكائنات، فما من شيء في العالم إلا ونموذجه في الإنسان."[14] ولا ينطبق هذا الكلام على العالم الجسماني فحسب، بل إن في الإنسان نماذج من العوالم الغيبية، ذلك أن وجود هذه النماذج في الإنسان دليل على وجود تلك العوالم في الحقيقة، كما تبين ذلك رسائل النور "فالحجة القاطعة على وجود اللوح المحفوظ، وعالم المثال، و نموذجها المصغر هو ما في رأس الإنسان من قوة حافظة، وما يملك من قوة خيال، فمع أنهما لا تشغلان حجم حبة من خردل إلا أنهما تقوم بوظائفهما على أتم وجه"[15].

نستنتج من ذلك أن العالم ليس منحصرا فيما نراه من عالم جسماني ندركه بحواسنا الخمس، بل إن هناك عوالم غيبية أخبرنا عنها الوحي الإلهي فنحن وإن لم نتصل بها مباشرة فإن وجود نماذج جزئية لها في هويتنا يجعلنا نتيقن وجودها في العالم الخارجي، لذا يشبه بديع الزمان الإنسان في سياق آخر بأنه قصر جلبت عناصر بنائه من أنحاء مختلفة حتى ائتلفت في كيانه حيث يقول: " كل كائن بناء وقصر، ولا سيما الإنسان، فهو أجلُّ تلك القصور ومن أعجبها، لأن قسما من

---

[11] **المصدر نفسه**، ص863

[12] بديع الزمان، سعيد النورسي، **المكتوبات** (ترجمة: إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار ري. ني. كي. ص285

[13] **المصدر نفسه**، ص285

[14] **الكلمات**، ص314

[15] **المصدر نفسه**، ص 181

الأحجار الكريمة لهذا القصر البديع من عالم الأرواح، وقسم منها من عالم المثال واللوح المحفوظ، وقسم منها من عالم الهواء ومن عالم النور، ومن عالم العناصر"[16] وبناء على هذا التشبيه البليغ فإننا نستيقن بأن الإنسان "مكون من عناصر روحية المنشأ والمصدر، وفي غاية السمو والشفافية، ومن عناصر مادية غاية في اللطافة والرقة"[17]

2.1. العلة الغائية

الإنسان مخلوق مكرم، يتبوأ مكانة عظيمة في منظومة الخلقة، فهو المقصود من خلق الموجودات، وكلها مسخر له، كما يدل على ذلك قوله تعالى: (وسَخَّرَ لَكُم مَا في السَّمَاواتِ والأرض جَمِيعًا مِنه)[18]ففي ضوء هذه الآية التي تخبرنا بأن كل شيء مسخر للإنسان يوضح بديع الزمان في رسائله بأن الإنسان كذلك هو العلة الغائية من خلق الكون، فيقول: "إن الحي القيوم سبحانه قد أراد وجود الإنسان في هذا الكون فخلق الكون لأجله"[19] ونجد كلاما مشابها في تأكيد هذا المعنى عند ابن عربي إذ يقول: "إن الإنسان الكامل أكمل الموجودات وهو الغاية، ولما كانت الغاية هي المطلوبة بالخلق المتقدم عليها فما خُلِق ما تقدم عليها إلا لأجلها وظهور عينها"[20] ويفهم من ذلك أن الإنسان هو محط العناية الإلهية منذ الأزل، وأن إرادة الله سبحانه اقتضت وجود هذا الإنسان المعزز في هذا العالم.

لتجسيد هذه الحقيقة يصور بديع الزمان العالم بالشجرة ويمثل الإنسان ثمرتها فيقول: "الإنسان هو ثمرة شجرة الكائنات، إذ المقصود من إيجادها إنما هو الإنسان"[21]ويؤكد المعنى نفسه في موضع آخر بقوله: "إن الصانع القدير باسمه الحكم الحكيم قد أدرج في هذا العالم ألوف العوالم المنتظمة البديعة، وبوأ الإنسان -الذي هو أكثر من يمثل الحكم المقصودة في الكون وأفضل من يظهرها- موقع الصدارة، وجعله بمثابة مركز تلك العوالم ومحورها إذ يتطلع ما فيها من حكم ومصالح إلى الإنسان."[22]

وعلى هذا، فإن الإنسان في منظور رسائل النور القرآني هو المقصود من خلق الموجودات، وهو ثمرة شجرة العالم ونتيجة خلق الأفلاك، فالله سبحانه الحي القيوم جعل الإنسان في مركز العوالم، وجعل رحى الكون تدور حوله، فهو أسمى ذوي الحياة، و أكمل ذوي الشعور، يشير بديع الزمان إلى هذه الحقيقة بهذه العبارات " مالك الملك اختار الأرض من الكون، واختار الإنسان من الأرض، ووهب له مكانة سامية وأولاه الاهتمام والعناية، واختار الأنبياء والأصفياء من بين الناس."[23]

نستخلص من هذا، أن رسائل النور تحتفي كثيرا بالإنسان، لكونه أسمى ذوي الحياة والشعور، ولأنه المقصد النهائي من إيجاد العالم، وترى أن للإنسان منزلة رفيعة في هذا العالم، لتذكير الإنسان بقيمته، حتى يدركها ويعمل ما بوسعه ليعيش حياة تليق بإنسانيته التي يمتاز بها.

---

[16] **اللمعات**، ص188
[17] الشفيع الماحي أحمد، **الأمثال في رسائل النور**، إستانبول: دار سوزلر، ص240
[18] الجاثية: 13
[19] **اللمعات**، ص 539
[20] ابن عربي، محيي الدين، **الإنسان الكامل**، مصر: وكالة سفنكس للنشر والترجمة، ص4
[21] **الكلمات**، ص 719
[22] **اللمعات**، ص 483
[23] **الكلمات**، ص 110

يحسن في هذا المقام أن نشير إلى قول بديع الزمان في إحدى رسائله العربية: "إن الفاطر الحكيم جلت حكمته، ودقت صنعته متوجه بألطف قدرته وأتم عنايته، وأكمل رحمته وأدق حكمته، من العالم إلى الأرض ومنها إلى ذوي الحياة، ومنهم إلى الإنسان، ومن فرد الإنسان إلى قلبه، ومن نوع الإنسان إلى ما هو قلب النوع وقلب العالم، ونواته التي خلق العالم عليها، وثمرته المنورة التي انتهى إليها مخلوق لأجلها."[24] وبمثل هذه البيانات تعرف رسائل النور الإنسان بأصل ماهيته، وكيف أن الخالق مبدع الكون جعل الإنسان أشرف المخلوقات، فهو خلاصة الكون وزبدة العالم، والمركز الذي ينظر إليه من كل الأطراف.

ما دام الأمر هكذا فعلى الإنسان أن يختار من حياته السبيل التي تحقق له مرضاة ربه الذي أولاه هذه النعم العظيمة فقد "أولى سبحانه وتعالى الإنسان أهمية عظيمة تحيِّر العقول"[25]"وجعله مدارا لشؤون ربوبيته الجليلة"[26] لأن الإنسان هو أفضل من يقوم بوظيفة العبودية والمعرفة الإلهية، التي هي غاية غايات الخلقة.

إن نوع الإنسان الذي يمتاز من بين ذوي المشاعر بالإدراك الشمولي حري أن يكون واسطة العقد في عالم المصنوعات "بسر توقف حصول غايات الكائنات، وتوقف ظهور المقاصد الإلهية منها، وتوقف تقرر قيمتها ووظائفها وتوقف تبارز حسنها وكمالاتها ، وتوقف حكمها وحقائقها على سر الرسالة البشرية"[27]

نتيجة لما سبق، فقد تبين لنا أن الإنسان في منظور رسائل النور كائن مهم تتحقق به غاية خلق الكائنات، وإلا فإنها ستكون خاوية لا روح لها، وخالية لا معنى لوجودها إن لم يكن الإنسان، لأن وجودها يتحقق بوجود هذا المخلوق البديع الذي صار مظهرا لعناية الله الأزلية، حيث يلفت بديع الزمان الأنظار إلى هذه الحقيقة بقوله: "جعل الحي القيوم سبحانه الإنسان مركزا للكون، ومحورا له، بل سخر الكون فمدّ أمامه سفرة عظيمة عظم الكون لتتلذذ أنواع معداته المادية والمعنوية"[28] لأن كل شيء في الوجود متوجه إلى هذا الإنسان المركز، ولكل كائن نسبة وعلاقة به، والإنسان ليس كائن مادي له معدة مادية فحسب بل له معدات معنوية كثيرة ومنها العقل والقلب والوجدان والروح واللطائف المعنوية، لكل منها أذواق ومطالب وبخاصة القلب فإنه أهم تلك الأجهزة لأنه أسطع مرآة لتجليات الله سبحانه إذ إن "البشر ثمر لهذه الكائنات فهو المقصود الأظهر لخالق الموجودات والقلب كالنواة فهو المرآة الأنور لصانع المخلوقات"[29] ويضيف بديع الزمان في موضع آخر حديثا عن خصائص القلب الذي هو لب الإنسان فيقول في إحدى رسائله شارحا موقع هذه اللطيفة الربانية: "إن قلب الإنسان كذلك هو محور لما في الكون من حقائق لا تحد ومظهر لها، بل هو نواتها"[30]

بناءً على ما بيناه سابقا، فإنه يفهم أن بديع الزمان ينظر إلى الإنسان بصفته المقصود والمنتخب بين الموجودات، وأنه العلة الغائية من خلق المصنوعات، إذ بوجوده في هذا العالم يكتمل المعنى وتتحقق الحكمة من وجود الكائنات.

---

[24] بديع الزمان، سعيد النورسي، **المثنوي العربي النوري** (تحقيق: إحسان قاسم الصالحي)، دار ري. ني. كي. ص 270
[25] **الشعاعات**، ص 74
[26] **المصدر نفسه**، ص 74
[27] بديع الزمان، سعيد النورسي، **ذو الفقار** (ترجمة إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار سوزلر ص 494
[28] **اللمعات**، ص 540
[29] **المصدر نفسه**، ص 437
[30] **المكتوبات**، ص 564

المراجع

ابن عربي، محيي الدين، **الإنسان الكامل**، مصر: وكالة سفنكس للنشر والترجمة (دون تاريخ)

الأصفهاني، أبو القاسم الحسين بن محمد المعروف بالراغب، **تفصيل النشأتين وتحصيل السعادتين**، بيروت: دار العلم 1983.

بديع الزمان، سعيد النورسي، **ذو الفقار** (ترجمة: إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار سوزلر، 2003.

بديع الزمان، سعيد النورسي، **الشعاعات** (ترجمة: إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار ري. ني. كي. 2014.

الشفيع الماحي أحمد، **الأمثال في رسائل النور**، إستانبول: دار سوزلر 2006.

بديع الزمان، سعيد النورسي، **الكلمات** (ترجمة: إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار ري. ني. كي. 2014.

بديع الزمان، سعيد النورسي، **اللمعات** (ترجمة: إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار ري. ني. كي. 2014.

بديع الزمان، سعيد النورسي، **المثنوي العربي النوري** (تحقيق: إحسان قاسم الصالحي)، دار ري. ني. كي. 2014.

بديع الزمان، سعيد النورسي، **المكتوبات** (ترجمة: إحسان قاسم الصالحي)، إستانبول: دار ري. ني. كي. 2014.

العطاس، محمد نقيب، **الإسلام والعلمانية** (ترجمة: محمد الطاهر الميساوي) ماليزيا: المعهد العالمي للفكر والحضارة الإسلامية 2000.

V.

ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA

YARATILIŞ KONGRESİ

BİLDİRİ KİTABI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü
Evliya Çelebi Yerleşkesi Tavşanlı Yolu 10. Km • KÜTAHYA
lee@dpu.edu.tr